

ИНСТИТУТ ЗА
СРПСКИ ЈЕЗИК
СРПСКЕ АКАДЕМИЈЕ
НАУКА И УМЕТНОСТИ

МОНОГРАФИЈЕ

15

Милета Букумирић

**РЕЧНИК ГОВОРА
СЕВЕРНЕ МЕТОХИЈЕ**

Београд
2012

Милета Букумирић

РЕЧНИК ГОВОРА
СЕВЕРНЕ МЕТОХИЈЕ

SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE OF SASA
Monographs 15

Mileta Bukumirić

DICTIONARY
OF THE NORTH METOHIA

BELGRADE
2012

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
Монографије 15

Милета Букумирић

РЕЧНИК ГОВОРА
СЕВЕРНЕ МЕТОХИЈЕ

БЕОГРАД
2012

ISBN 978-86-82873-34-1

Уредник серије:

проф. др Александар Лома,
дописни члан САНУ

Рецензенти:

проф. др Слободан Реметић, редовни члан АНУРС
др Софија Милорадовић, научни саветник

Тираж: 500

Издавање ове књиге финансијски је помогло
Министарство просвете и науке Републике Србије

Издаје: Институт за српски језик САНУ

Компјутерска припрема: Зоран Букумирић

Ликовно решење корица: Лепосава Кнежевић

Штампа: Чигоја штампа, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.163.41'373'282.3(497.115)(038)

БУКУМИРИЋ, Милета, 1946–

Речник говора северне Метохије / Милета
Букумирић. – Београд : Институт за српски
језик САНУ, 2012 (Београд : Чигоја штампа). –
704 стр. : илустр. ; 24 см. – (Монографије
/ Институт за српски језик САНУ ; 15)

На спор. насл. стр.: Dictionaty of the Nort
Metohia. – Тираж 500.

ISBN 978–86–82873–34–1

1. Ств. насл. на упор. насл. стр.

а) Српски језик – Говори – Косово и
Метохија – Речници, дијалектолошки
COBISS.SR-ID 189339660

УВОД

Метохија се налази у југозападном делу Србије, омеђена планинама: Мокром, Жљебом, Копривником, Коритником, Шаром, Језерском, Жаром, Црнољевом и Дреницом. Простире се на 4329 квадратних километара. Дели се на северну, или праву и јужну Метохију. Северна се простире на југу до Швањског моста на Дриму, десетак километара јужније од Ђаковице и заузима нешто више од 55% укупне површине.

Средњовековне повеље и турски тефтери сведоче да је Метохија била веома густо насељено подручје, а лична имена у тим документима говоре да су тада у северној Метохији живели Срби, и да је био незнатан број Албанаца. С обзиром на то да се од XVIII века етничка структура становништва битно мењала и да је до XX века знатно измењена на штету Срба, између два светска рата извршена је колонизација. Тада се на подручје северне Метохије доселило преко 3500 породица у 146 села. Већи део колониста насељен је у постојећа села, али су формирана и нова на утринама и у шумама, као Витомирица (429 кућа), Добруша (236 кућа), Србобран (30 кућа), Верић (62 куће).

Таква концентрација становништва омогућавала је колонистима да сачувају особине говора средине из које су досељени, као што су старинци чували одлике свога говора. Разлике у говору старинаца и новијих досељеника уочавале су се акценту, гласовном систему и облицима, као и у лексици.

Циљ овог истраживања био је да се, што је могуће верније, представи лексички фонд Срба старинаца који говоре косовско-ресавским говорима. У СМ подручје тих говора протеже се од Мокре горе на северу и досеже до села Лоћана на југу. У правцу исток — запад ти говори се простиру од Руговске клисуре до Дренице. На том подручју одабрани су пунктови са тежњом да се равномерно прекрије то подручје. Бирана су насеља у којима Срби старинци чине већину становништва, где је било могуће, али је предност давана равномерном распореду пунктова, тако да су у неким пунктовима Албанци представљали велику већину становништва (Будисавци, Гребник, Лоћане, Љубенић, Љубожда), што се види из приложене карте.

Национални састав становништва обухваћених пунктова 80-тих година
20. века

У пунктовима су одабрани информатори у одмаклим годинама који нису претрпели утицај са стране, или утицај средстава јавног информисања. Са њима је вођен спонтани разговор о начину живота (обradi земље, гајењу домаћих животиња), затим о обичајима (свадбе, славе, литије, Божић, Ускрс), али се кроз разговор спонтано наметала тема у вези са другим компонентама живота: безбедношћу, одбраном и страдањем за време светских ратова и касније по ослобођењу до момента бележења. Грађа је снимана на диктафону у току лета 1992. и 1994. године, а касније преслушавана и транскрибована, и узгред бележена у свакој прилици.

При скидању са траке уочавало се интересно значење појединих речи, као и њихове фонетске и морфолошке особености, а у неким случајевима кристализовала се и локализација неких лексема: *ѝзба*: *ѝѝр*, *мижде*: *муштѝлук*, *ѝаќла*: *јањцик*, *утепати*: *убити* и сл. Лексика скупљена методом разговора и узгредним бележењем могла би се назвати савременом, јер илуструје савремено стање. Ту су се нашле и речи познатог значења, које су део речничког фонда типичног представника говора СМ. Оне пружају увид у дијалекатске особености говора — акценат: *домѝћин*/*домаћин*; појединости

парадигме: њбј/њбјзи; глаголске облике: дбј/дбјти/дбћ, раду/раде, сџду/сџде, идџду/идџду/идџ, пџвају/пџву и сл.

С обзиром на структуру те лексике, као и на неке њене семантичке особености, осетила се потреба за другачијим и детаљнијим испитивањем. Оно је вршено у току пролећа и јесени 1999. године методом лингвистичке географије. Сачињени су тзв. “мушки” и “женски,” упитници, у којима је укупно било око 1000 питања за испитивање терминологије куће и покућства, домаће радности, воденичарске лексике, запрежне терминологије и терминологије пастирских игара. За ово истраживање проналажени су нови информатори у истим пунктовима.

Догађаји на Косову и у Метохији прекинули су истраживање, у току лета 1999, али је оно настављено у току јесени исте године проналажењем информатора у централној Србији међу избеглим лицима са подручја СМ, тако да су сви упитници попуњени подацима добијеним од информатора из одабраних пунктова.

Лексика истраживана методом лингвистичке географије одише извесном архаичношћу, јер се при бележењу инсистирало на садашњем и некадашњем називу предмета који су некад били у употреби. Тематска лексика објављивана је у часописима, где им је анализирана семантика, ареал, као и творбени модели, од којих су неки радови снабдевени картама са изолексима и илустровани фотографијама и скицама: (*Терминологија куће и покућства у северној Метохији*, СДЗб, књ. LIII 377-548, *Запрежна терминологија у говорима северне Метохије*, Зборник радова Филозофског факултета у Косовској Митровици, књ. XXXVI, 341-366, *Из воденичарске лексике горње Метохије*, Баштина, Институт за српску културу — Приштина, књ. бр. 14, Лепосавић, 2002. стр. 159-170).

Речник говора северне Метохије није диференцијални па садржи позамашан број речи познатог значења. Такве речи нису дефинисане, већ су означене светлим троуглом (Δ) после граматичке обраде: āга м Δ. — Убил’и āгу па се потурчил’и (Јб).

Понекад је вишезначним речима (значења су обележена бројевима) дефинисано и основно значење иако је познато, због других значења која следе, *āртија ж 1. хартија*. — Испџкла би се кјсел’ица у црепџл’у пот сџч, тџнка ју кџра ка āртија (Г). 2. дозвола, одобрење, документ. — Одџтл’е би вџдил’и āртију, без āртије не би смџо д идџш (Дс).

Није мали број предмета за које је на испитиваном подручју забележен већи број назива. У том случају дефиниција значења дата је уз облик који је најближи форми у књижевном језику, а након илустративног материјала за главну одредницу двосмерном стрелицом (↔) упућује се на синониме: *брусџра ж посуда са водом за држање бруса при косидби* (Б Бл). — Прџви косџч нџкад нџ би отишџо да кџси без брусџре (Б); ↔ *букџла, водењџча, водџр, кабл’џна, каланкџра, калапа, канџтица, корџто, кџфа, рџг, чеврџања, чутџра*. Они се налазе на месту које им припада по азбучном реду, граматички обрађени, а уместо дефиниције упућује се на главну одредницу скраћеницом в,

после чега следи илустративни материјал: **водѝр** -ѝра м в брусара. — Цѝо дѝан с водѝром око ногѝ (Г). **Албѝанац** -нѝца м 1. *становник Албаније*. — Нѝмци: *ѝјде Албѝанци и ко ѝће* от Срѝба (ДД); ↔ *Албанѝз, Арнаѝтин*. 2. *сорта кукуруза*. — *Посѝјо би мало албѝанца кад би нашѝо сѝмена* (Г).

Добар део те лексике више није у оптицају, или се веома ретко може чути у приповедању. Неке су позајмљенице типа *адет, вакат, игбал* застареле и замењене домаћим речима те су ишчезле из употребе. У речнику су обележаване правоугаоником (□), који стоји непосредно после граматичке обраде: **вѝакат** вѝакта м □ *време*. — Вѝактом дѝѝе, с вѝактом проѝје (Г). Упитником су добијене и многе друге речи које су означавале предмете, новом технологијом потиснуте из употребе, као на пример *пѝдношке, цкрѝпушке, пѝшка 2*, али оне нису означаване ознаком “застарело” те се наведени симбол односи само на оне које су потиснуте из употребе, типа *пѝнѝер, срѝча, ѝѝм*, и замењене домаћим изразима: *прозор, чаша, стакло*.

Испитивање методом лингвистичке географије омогућава увид у дистрибуцију лексема. Уз њих су после дефиниције наведене скраћенице пунктова у којима је реч забележена: **баѝца** баѝѝ ж 1. *централно веће удубљење на месту где се игра гуѝе* (БП Би Бс Г ДД Д Др Дњ Дш К Љ Љу Н П Пр С СЛ). — Ка[д] тѝри гѝѝу у баѝѝу, играчи мѝрају да промену пѝкла (Г). — Пѝкла су око баѝѝе (ДД). 2. *в пл’ускавица* (ДД Ж Л Љ Н). — Она вѝода пѝсе из л’егѝена расѝпл’е се у баѝѝу да искѝочи нѝпол’е (Љ). Ако је облик забележен само у једном пункту скраћеница је наведена само уз илустративни материјал: **крѝсило** с в *крѝсиво*. — Ка[д] се шѝѝица оквѝси не мѝже да се упѝл’и, а крѝсило мѝже (Б).

Илустративни материјал обилује подацима о фонетским и морфолошким особеностима говора које се јављају као факултативне појаве, па су многе одреднице навођене у варијантама. У таквим случајевима граматички је обрађен и дефинисан онај гласовни лик који је по структури најближи форми књижевног језика или је најфреквентнија варијанта: **абулѝанта** ж *амбуланта*. — Рече не мѝгу ју јѝ ѝдѝ нѝшта, мѝрате да ју доведете у абулѝанту (Бс), а затим се упуђује на друге форме скраћеницом: *в абаланта, боланта, буланта*, а свака од њих је граматички обрађена на месту које јој по азбучном предуду припада уз упуђивање на главну одредницу: **булѝанта/булѝанта** ж *в абуланта*. Затим следи илустративни материјал. — Срѝтомо се тѝмо код булѝанте, те ми пѝприча шта се деѝило (Бл).

У оквиру главне одреднице навођене су речи друге категорије; речи које имају исти корен са насловном. Оне следе иза затамњеног квадрата (■). Тај симбол стоји уз збирне именице у оквиру исте одреднице: **дѝте** -ѝта с — *Јѝш је онѝ дѝте бѝло с ѝѝм* (П). ■ **дѝца** зб *им*. — *Нѝ мож да га сѝѝѝваш о[д] дѝѝа* (Ки).

Тако су у оквиру именице навођени придеви изведени од дате именице наставцима -ов, -ев, -ин: **бѝл’ка** ж *име кобиле*. — *Имѝо сам јѝдну бѝл’ку, што ју нѝје имѝо ко* (Си). ■ **бѝл’кин** -а -о *који се односи на баљку*. — *Одвојло се бѝл’кино ждрѝбе* (Г).

На тај начин навођени су прилози за начин уз описне придеве: **лак** -а, -о Δ. — Билā ми је лāка за јело, благодарйла је шта ју се тyри (Г). — Ова зима је лāшња но лāјнска (Д). ■ **лако** прил без *напора*, *без муке*, *лако урадити*. — Лāко је мйшу по пyноме кoшу (Г).

У оквиру исте одреднице навођени су и глаголи другачијег глаголског вида и глаголске именице: **заградит** -āдим свр Δ. — Јā загради, говeда провал'и она плoт (Дс). ■ **заграђоват** -y̆(j)ем несвр. — Заграђово сам сваке године, ал' цāбе (Г). ■ **заграђивање** с *гл им.* — Нeма више заграђивања плoтова ка раније (ДД).

Светли правоугаоник (П) налази се у оквиру главне одреднице која се јавља у синтагматским спојевима: **глава** главe ж 1. Δ. — Уфати ми неку као ћeлу по главe (Б); П **дигнут главу осмелити се**, *осилити*. — Ми дйгосмо главу ка[д] се промени врeме (Гр); П **на здраву главу на саучешће**. — Си л' бйјо на здраву главу (Г)?

Граматицка обрада именица своди се на ознаку рода ако се у граматичким морфемама не уочавају алтернације: **ак** м. — За тал'ико йма āка (Је). **аждаја** ж. — Свети Сāва скāменијо аждају испод Асāновога врa (Си); **крв** м и ж. — Јā њoјзин крв, она мoј (К); **сeло** с. — Тy и[м] се нйје свиђало и побeгл'и навр сeла (Т). У противном наводи се свака промена: **аршин** аршйна м. — Пeт аршина на дāн — најврeдна жeна (К); **аркива** -йвe ж. — Држe по аркйвe што е упућо да ме пушти и[з] зātвoра (Ж); **ал'инче** ал'инчeта с. — За Вел'йгдан да рeжем чoрчйћима ал'инчйће (Дс).

Глаголи су дати у инфинитиву (који је по правилу без завршног вокала), после чега следи облик 1. лица једнине презента и информација о глаголском виду: свр односно несвр: **бират** бйрам несвр. — Тāко ми Бoга ни ћемо се скyпит ни ћемо га бйрат (Ж); **ашйковат** -y̆(j)ем несвр. — И у нāше врeме се ашйковало (С). Ако се исти глагол јавља и као повратни, повратна речца је у заградама: **наслађоват (се)** -y̆(j)ем (се). — Бoл'е да се смйриш, бoл су се наслађовал'и дyшмани (Г). Након навођења илустративног материјала, уз свако значење глагола, стрелицом се (→) упућује на префиксе који су се у говору потврдили: **гāзит** -им несвр. — Војниoци гāзу Дрйм дубк до гyше (Д); → за-, на-, по-, пре-, с- у-.

У малим заградама је слово које се у тим облицима напоредо јавља и изоставља: **āминоват** -y̆(j)ем несвр *допуштати*, *потврђивати*. — Штā гoд жeна рeкне он āмйнуе (Бр).

У угластим заградама су бележене изостављене фонеме само у облицима где се без њих може деформисати реч и реченица изгубити смисао. — Узми мало сoл'и и[з] сланйка па посoл'и вāриво (Ж). — Пoвeди и[x] изван сeла и пострeл'ај (Бл). Без изостављене фонеме у угластој загради у другом примеру било би нејасно да ли је у питаљу енклитика личне заменице или везник. — Такo дoћoсмо причāјући o[д] Шeсте (без њe било би нејасно да ли се ради генитиву (од Шeсте), или о локативу (о Шeсте, пошто именице ж р на вокал имају облички изједначена та два падежа). Међутим, где је реч

На централном и источном делу подручја бележи се и дифтонгизација средњих вокла ^uенџе, ^uеџу; б^uџл, б^uџн, м^uџј, ^uџн.

џн лична заменица 3. л м р. — џн домаћин и све треба да појју (Т).
^uџн. — Мџ брџт, ^uџн стари свџт, а мџ син бајрактџр (Дш).

Артикулација гласа л испред вокала а, о, у местимично се реализује као веларно л: *каџабџлук, каџабџлак, муштџлук*; док се испред палаталних вокала изједначава са гласом љ, који је нешто тврђи него у говору са стандарднојезичком вредношћу: *каџабџлук* прил *мнозина, мноштво људи*. — Сџд идџ калабџлук, џдма сџтрадџн дџђу калабџлук (Т). — Имао неки Пџра Обрџдовић, па Зџрија Попџвић, па имџл'и су џни калабџлук тџ (Т).

Неке артикулације су условљене позицијом: *бџрка, виџџрка, маџџп, таџрка; нџе, шџје, посипџје, дарџје*.

Умекшавање сонанта л, испред палаталних вокала и тврђе љ у свим позицијама, редовна су појава и редовно су навођена са том вредношћу (у грађи су те вредности обележаване са л' и у одредницама): *л'ивџда* ж Δ. — До Вџрџевдана би чџвџл'и по л'ивџда, а пџсл'е по лџгова дог би тџшл'и у пла-нџну (Г); *л'џпер* л'џпџра м *који је неџаспитан, уличар*. — Л'џпџри дџшл'и на вџс (БП). — Не вал'џ један џзбил'ан чџвек с л'џпџрима да џма пџсла (Љ).

Нека умекшавања узрокована су утицајем другог језика средине, те се јављају у насељима где је већинско становништво албанске националности: *џ'џп, рџч', држ'џмо, ш'џрпџ, ш'иш'џрке*.

Ваља нагласити да је артикулација гласова била у сенци форме и семантике речи те се на њој није инсистирало, па релативно ретки примери само указују на појаву која је, свакако, знатно изразитија него што се види из илустративног материјала.

Списак скраћеница

<i>А</i>	акузатив	<i>мн</i>	множина
<i>адв</i>	адверб	<i>неодр</i>	неодређени
<i>алб</i>	албански	<i>непром</i>	непроменљиво
<i>аугм</i>	аугментатив	<i>несвр</i>	несвршени вид
<i>бот</i>	ботанички назив	<i>пеј</i>	пејоратив
<i>бр</i>	број	<i>пл т</i>	pluralia tanum
<i>в</i>	види	<i>погрд</i>	погрдно значење
<i>вез</i>	везник	<i>подр</i>	подругљиво
<i>вулг</i>	вулгарно	<i>прид</i>	придев
<i>Г</i>	генитив	<i>прил</i>	прилог
<i>гл им</i>	глаголска именица	<i>предл</i>	предлог
<i>дем</i>	деминутивно	<i>прен</i>	преносно
<i>дет</i>	дечји говор	<i>р</i>	род
<i>ж</i>	женски	<i>реч</i>	речца
<i>зам</i>	заменица	<i>свр</i>	свршени вид
<i>заст</i>	застарело	<i>с</i>	средњи род
<i>зб</i>	збирна именица	<i>СМ</i>	северна Метохија
<i>зоол</i>	зоолошки назив	<i>трп</i>	трпни
<i>И</i>	инструментал	<i>тур</i>	турски
<i>имп</i>	императив	<i>узв</i>	узвик
<i>ирон</i>	иронично	<i>фиг</i>	фигуративно
<i>јд</i>	једнина	<i>хипок</i>	хипокористично,
<i>м</i>	мушки род	<i>хип</i>	хиперболично
<i>мед</i>	медицински	<i>шатр</i>	шатровачки.

Скраћенице истраживаних пунктова

<i>Б</i>	Бања	<i>К</i>	Кош
<i>Би</i>	Бича	<i>Кг</i>	Ковраге
<i>Бл</i>	Белица	<i>Ки</i>	Кијево
<i>БП</i>	Бело Поље	<i>Л</i>	Лоћане
<i>Бр</i>	Берково	<i>Љ</i>	Љубенић
<i>Бс</i>	Будисавци	<i>Ље</i>	Љевоша
<i>Г</i>	Гораждевац	<i>Љу</i>	Љубожда
<i>Гр</i>	Гребник	<i>Н</i>	Накло
<i>Д</i>	Драгољевац	<i>П</i>	Пољане
<i>ДД</i>	Добри До	<i>Пр</i>	Прекале
<i>Дњ</i>	Дугоњеве	<i>С</i>	Синаје
<i>Др</i>	Дреновац	<i>Св</i>	Сврке
<i>Дс</i>	Дрсник	<i>Си</i>	Сига
<i>Дш</i>	Душевић	<i>СЛ</i>	Суви Лукавац
<i>Ж</i>	Жакова	<i>Т</i>	Тучеп.

Списак пунктова и информатора

У 30 пунктова снимљен је разговор са преко 100 информатора. Ослобођени комплекса да ће им се замерити што не говоре правилно, спонтано су саопштили велики број података. До неких информација долазило се заобилазним путем, те прави мотив разговора никада није био провидан. Било је пријатно разговарати са њима, јер су причали са задовољством, често сатима показивали изузетно стрпљење, редовно имали домаћинско држање и увек испољавали само њима својствени смисао за гостољубивост, што је понекад ишло на штету истраживања.

Тешко их је све побројати, па ћу поменути само неке од њих, излажући се ризику да према многим будем неправедан јер је њихова помоћ била изузетно драгоцену. Неколико следећих имена односе се на оне информаторе чије сам стрпљење злоупотребљавао у више наврата запиткујући их о начину живота, обичајима, односно предметима од којих су многи поодавно ишчезли из њиховог сећања и једва су их се присећали. Без стрпљења тих доброћудних људи и жена, без њиховог потпуног поверења у испитивача, без њихове слободе и опуштености, а поред свега и искрене жеље да помогну - овај речник би био знатно сиромашнији. Посебно су ме задужили следећи информатори:

Љубица Ковачевић (1909) и Павле Јокић (1909) из Бање, Достана Петровић (1914) и Радуле Петровић (1914) из Белице, Величко Дончић (1914) и Јана Ремиштар (1922) из Биче, Милан Павловић (1912) из Белог Поља, Богосав Бањац (1912) и Јанко Лазаревић (1918) из Беркова, Цвета Каравелић (1919) из Будисаваца, Станица Букумирић (1914) из Гораждевца, Јосиф Красић (1911) и Светислав Костић (1932) из Гребника, Јеремија Раденовић (1912) из Доброг Дола, Бојана Рајчић (1929) из Драгољевца, Даница Сташић (1912) из Дреновца, Милија Дабижљевић (1902) и Младен Караџић (1910) из Дрсника, Алекса Рашковић (1909) из Дугоњева, Глигорије Зајић (1909) из Душевића, Перка Петковић (1914) и Ратко Петковић (1911) из Жакова, Марко Тодоровић (1910) и Митар Вучковић (1914) из Кијева, Достана Тодоровић (1911) и Неда Поповић (1892) из Коша, Бранко Даниловић (1929) из Лоћана, Зорка Бакић (1914) и Мирко Живаљевић (1913) из Љевоше, Благоје Стојковић (1909) из Љубенића, Златана Симић (1928) из Љубожде, Неда Поповић (1904) из Накла, Мијајље Ракић (1900) и Војин Јовановић (1914) из Пољана, Петко Максимовић (1908) из Прекала, Данило Мирковић (1920) из Сврка, Милосав Букумирић (1906) из Сиге, Марија Ашанин (1927) из Синаја, Милена Мишић (1915) из Сувог Лукавца и Цветко Мемаровић (1912) из Тучепа.

И овом приликом им најсрданије захваљујем на помоћи и на гостопримству, које се испољавало на сваком кораку до те мере да је понекад ишло на штету истраживања продужавајући време бележења грађе. О значају њиховог односа према бележењу и пописивачу грађе, нажалост, најбоље говоре догађаји који су се десили на Косову и у Метохији 90-тих година прошкога века.

РЕЧНИК

А

ā узв 1. *молим.* — Жено, — *ā* (Г)? — Мадо, — *ā* (ДД)? — Баба, — *ā* (Св)? 2. *узвик за изражавање расположења.* — *Ā*, за мерак (Л). 3. *затев да се понови речено.* — *Ā*, шта рече, понови ми, нeсам те баш добро чула (Г).

аба *āбē* ж пог особа која губи концентрацију, која заборавља, сенилна “која се аби”. — Нема ју она аба да донесе да се нешто је (Г). — Викни ону абу да донесе воду, изгоресмо жедни (ДД).

абаланта/абаланта в *абуланта*. — Сретомо се тамо код абаланте те ми поприча шта се десило (Бл). — Поведосмо ју ко[д] школ’е у абаланту да ју прегл’еда докторица (Бл).

абер м □ в *глас.* — Стиже абер ис Пећи (БП). — Дођоше и донеше абер и с[в]ѣ, а ја перем у један поток (С). — Нема ми абера о томе (Б); ↔ *глас.*

абсѡвка ж в *обзовика.* — Цевке од абсѡвке узмеш па маташ ону потку (Ж).

абит (се) *āбим* (се) несвр *губити концентрацију, збуњивати* (се). — Пѡчо си да се абиш (Ж). — *Ā*била се неко време (Бс). — Ево неко време почела је да се *āби* (Л). Алб *habit*

чудити, изненадити, збунити (се); → за-, у-.

абуланта ж *здравствена установа у којој се указује лекарска помоћ, амбуланта.* — Рече не могу ју ја ђде ништа, морате да ју доведете у абуланту (Бс); в *абаланта, боланта, буланта.*

аван *авана* м *проста направа за резање дувана.* — Ко није имао аван, дуван је морао да реже бритвом (Г). — Побери, осуши па режи аваном ако га имаш, ако не — имаш бритву (Си).

авѣтиња ж особа ниске интелигенције, незналица. — Шта зна она авѣтиња (СЛ). — Де ћеш с том авѣтињом да прођеш век, размисли мало (Пр). — Не могу д урадим ништа без оне авѣтиње (Г).

авл’ија ж 1. в *обор.* — Отѣро сам трактор код јенога Црногорца, ђн има авл’ије доста (Л). — Неко имао у авл’ију, неко ван села по л’ивадама (Ки). — Ујутру л’екари по авл’ије шетају се горе-дол’е (ДД). 2. в *куфија* (Б Бл Д Ж Кг Љу П Пр С). — Оградијо обор авл’ијом (Пр). — Некад бил’и око куће авл’ије високе по два метра (Љу). — Преко авл’ије не може нико да прескѡчи (П).

ага м Δ. — Убил’и агу на се потурчил’и (Љ). — Пѡсл’е кад они *āге*

видоше да ће се промени држава, ђни су посл'е купил'и од овија Пећанаца земл'у (Дњ). — Дoшл'и аге ис Пећи и узимал'и тo (СЛ).

ада речца за истицање. — Ада бoгами, кај шепнија (Би). — Ада бoгами бацо, јесте, теке ђни су сирoчићи остал'и и мало имања имал'и, ће да ми пати (Д).

ада речца за негирање. — Покосисте л'? — Ада, истера не киша, oстаде ка за једнога косача (Јбу). — Ада прoдо, нико ме ни питаo није, а не да се дофати за њу (Св).

адет адета м обичај. — Тако је код нас адет (Гр). — Имају адет да изнесу здравицу муштулугије (К). — Има једна йзрека: ката село адета, ката кућа марифета (Г).

адреса ж тачан назив места становања. — Пошл'и на ону стару адресу (Г). — Пратили'и му позив на стару адресу (БП); *в атреса*.

аждаја ж 1. натприродно биће у виду змаја. — Свети Сава склменију аждају испод Асановога вра (Си). **2.** прен која је снажна, која се тешко може обуздати. — Како д[а] изађем на крај с онoм аждајом (Јб); ↔ *ала*.

азган -ана -о снажан, силан, по-маман. — Азгани па побеснел'и од азганлака (Гр). — С азганима коњима стигне се брзо кај с фијакером (Ж).

азганисат се -шем се несвр по-стати силан. — Азганисал'и се коњи па не може нико да [их] уфати (Си). — Како се азганиса не фата се више (Бр).

азганлак -ака м обест, сила. — Да се не помами од азганлака (Јб). — Станућу ја на крај њoјноме азганлаку (Н).

азганул'а ж снажна, поамна, препотентна жена. — Ако му дође

у кућу она азганул'а, брзо ће ју рас-турит (Бс). — Полако, полако, до-вешће у ред ону азганул'у (Др).

азганул'чина ж неј од азгануља. — Сломиле му врат она азганул'-чина (С). — Не одваја се од оне азганул'чине (Д).

ај ајмо ајте имп в ајде. — Ај д[а] идемо кући (Бл). — Пратио паша једнога његовога главнога, ај д[а] идеш да видиш како те ови Срби да укрсте то (Т). — Ајмо кући (Кг). — Кад би поставила радницима ручак викнула би: о, ајте (Г).

ајам ајама м време које пружа оптималне услове за обављање неког посла. — Ако се погоди, те се опраши по ајаму, биће нешто од њега (ДД). — Ка[д] се посије без ајама, никако да се уради (Гр). — Уграбисмо да посијемо ајамом (Си).

ајат ајем несвр марити, узимати у обзир, хајати. — Сна ме чује, ал' не аје (С). — Нико не аје за старе (Т).

ајат -а м в вајат. — Л'ети би стари спавоо у ајат да побегне од бува (Дш).

ајван -ана м 1. животиња, стока. — Овца ние ајван, но је ка исан (Ж). — Ајван не може да чува ајвана (Г). — Шта ћеш с л'удима, несу то ајвани (Л). **2.** пог који је ниске интелигенције. — Не могу више да слушам онoга ајвана (Пр). — Поручи онима ајванима да ме не арају (БП).

ајвар -ара м Δ. — Сомборке несу за ајвар (Гр). — Још мало ајвара да направим (Др). — Шта ћемо с овем ајваром — уксел'ијо се (Н)?

ајде узвик за подстицање. — Пред вечеру неко: о домаћине, он ајде напред (Г). — Ајте, ајте још мало, нема још млого (Г). — Ајмо да

се дижемо (Г). — Ајте код мене (Дњ); *в ај, ајт*.

ајдѹк -ука м 1. *који краде, лопов* — Украо ме, ајдѹк један (Г). — Причу да је имало мноґо ајдѹка (С). 2. *посуда од посебне врсте тикве, бот Lagerparia, служи за вађење ракије из бурета*. — Не би могла да се извади ракија из бурета без ајдѹка (Бл). — Ајдѹком се вадила ракија из ардова (Ки).

ајдукеша ж пеј *в ајдучца*. — Мак се од оне ајдукеше, шта ће ти она (Г). — Да те не видим више с онѹм ајдукешом (СЛ).

ајдучица ж жена која краде. — Украде ме она ајдучица (Г). — По очима се познаје да ће те украде она ајдучица (Пр); ↔ *ајдукеша*.

ајер м *корист*. — Кад залади сунце нема више рада — да видиш аје[р] раду (ДД). — Не мож да му видиш ајер, ка пајсему сиришту (Г). — О[д] туђега нема ајера (К). — Неко је вido аер томе кол'ективу, а неко игубијо и онѹ што је дао (Ки).

ајет -а м *в вајат* (Д Дс Пр Си С Т). — У ајет смо држал'и амбар и кацу с купѹсом (С). — Да се донесе мало дрва из ајета (Т). — Тамо су деца, играду се по аету сваку ноћ (Пр).

ајка ж *потера дивљачи*. — Отидни кот кѹће, ѳзми пушку те уби мѣчиће, посл'е ајка за њѹм по пол'у (Пр).

ајт *в ајде*. — Ајт йди у Митину бакчу, знаш л'и де је чешма (Л). — Каже ајт нак узме пушкомитрол'ез да видим како гађа из њега (Б).

ајтар ајтара м *осећање поштовања, љубави према некоме*. — Само сам за ајтар његов код њега остала (Је). — Шта ће, сирѹта, кад нема ајтара од никога (К); *в атар*.

ак м 1. *вредност, значај*. — За тал'ико има ака (Је). 2. *добро, доброброчинство*. — Убијо га мој ак (Би).

акарет акарета м *особа ружног изгледа, ругоба*. — Шта ћеш с оним акаретом (Л)?

акнут -ем свр *из замаха бацити нешто*. — Кад ју дао канѹвац, она акну чак тамо (Бс). — И јабуку акне тамо, па увати неко от свѹтова (Б). ■ **акињат** -ам несвр. — Посл'е акиња јабуку (С). — Даду мнадице жито и она посе акиња по нем нарѹду (Бр).

ако *речца за одобравање*. — Да ти донесем ѳжину, ако (Г). — Ћерка ти отишла на сабор — ако је (БП).

акобѹгда *упитна речца, куда намераваш*. — Акобѹгда тако рано јутрос (Д)? — Акобѹгдате тако на ова уранак (Н); *в кобогда*.

акчија ж *в измећар*. — Акчија би спремао јело за свѹтове (Је). — За акчију мораж да имаш сигурнога човека (Бс).

акшам -ама м *предвечерје, сумрак*. — Вичу л'уди: ајде, акшам пазар (Гр). — Од зорѹ до акшама, стаала несам (Бл).

ала ж *в аждаја*. — Искочила ала из језера (Бл). — Нйко не може нйшта онѹ ал'е (Кг).

алав -а -о *нечист, прљав, умазан, који не пази на хигијену*. — Ћвек алава, да ју не узмеш ѹра из рѹкѹ (Пр). — Која би бачица била алава, [о]но би смрдело (Је).

алавер (само уз енклитику сам) *не марим није ми стало, баш ме брига*. — Алавер сам што причају по сѹлу (Г). — Подѹл'ите се, алавер сам, а нама шта да Бѹг (Г).

алавица ж *која не пази на хигијену, алава жена*. — С онѹм алавицом да прођеш век — Бѹг да ти по-

могне (Гр). — Бѡг мѡже да бѹде домаћица од оној ѿлавице кад није спѡсобна ни себе да гл'ѡда (Г).

алакат -ам *викати, стварати* *буку, галамити*. — Миран је бѡјо, није алакао ка поједѡни (Пр). — Покојник је бѡ поган, по ваздан би алакао по кѹће (Бл).

алал прил *срдачно, без зависти*. — Да седите поло године, алал да ви је (Бр). — Даде ми га с алалом, те са[м] му л'ѡпи ѿјер вѡдо (Ј). — Алал нека ти је што сам ти угарѡјо (Гр). П ~ **вѡра** *браво, свака част*. — Алал му вѡра како закући својом снагом (К).

алал'ит алал'им свр **1.** *допустити*. — Узми, да ти га алал'им (Г). **2.** *срдачно опростити*. — Рече, да ми алал'иш свѡ што је бѡло (Ж). — Алал'исмо му тѡ што ни дуговаѡ за паприке (Би).

аламуња м и ж *неодговоран, брзоплет, несигуран човек*. — Ко ће да верује оној аламуње (Бл). — Бѡг да ју помѡгне, с оним аламуњом неће јож дѹго (Бл).

алапача ж пог *жена која много прича*. — Жѡна му једна вел'ика алапача, не савѡја јѡзик (Др). — Не бидни будала да се инатиш с алапачама, не прѡви се ѡйна дрѹга, тѡ неси ка ѡне (Јбу).

алат м коњ *рије боје длаке*. — Имаѡ је два алата ка две јѡбуке (Дњ). — Кад би упрѡго мѡје алате, па кад би [их] потѡро, рѡко би не такѡну зѡмл'у (ДД).

алат алата м **1.** *прибор за било који рад*. — Мајстор мѡра да ѡма алат и да зна да га одржава (Б). — Без алата нема заната (Бл). **2.** м *прибор за окивање косе*. — Алат се носијо у цакл'ицу (Г). — Пита те

Димитрие је л' му ко тебе алат од косѡ (Дш).

алафранга прил *начин слободнијег, савременог понашања, опхођења и одевања*. — Саѡ се не завѡја ниједна, но онако алафранга идѡдѹ (Ж). — Саѡ алафранга и у цркву (С).

алаца ж в *ѡмадан*. — Нијде није излазијо без алаце (Јбу). — Скини ми тѹ мѡју алацу (Јбу).

алаш м в *ѡем*. — Дѡста је манѡт, мѡраћеш бѡл'е да му претѡгнеш ѿлаш (Ж). — Онѡ ланче на узду, онај ѿлаш трѡба да му се закачи (Ж).

Албанац -нца м **1.** *становник Албаније*. — Немци: ѿде Албанци и ко ѡће од Срба (ДД). — Куповѡл'и би од Албанаца расад за паприке (ДД); ↔ *Албанѡз, Арнаѹтин*. **2.** *сорта кукуруза*. — Посѡјо би мало албанца кад би нашѡ сѡмена (Г). — Касније смо сѡјал'и и бел'и неки албанац (Би). — Нема колобѡтњице без брашна од албанца (Г).

Албанѡз -ѡза м в *Албанац 1.* — Кажу сви Албанѡзи који су у Немачку да се врате у Југославију (ДД). — Неко време ѡшл'и смо заједно с Албанѡзима док не побѡгоше с пушкама (ДД).

албански -а -о *који се односи на Албанце*. — Учѡл'и смо у школу албански јѡзик (Бс). — Тѡрал'и су не да учѡмо албански (Ј).

алва ж *врста послатице*. — Знам да сам и ја ѹзо нешто мало и јѡ тѹ ѿлву ѡјну (Дс). — Придвече навѡл'ише муштерѡје, прѡдаде се боранија ка ѿлва (Г).

алка ж *карика*. — Затѡгнеш добро конопац па вежеш за неку ѿлку што је на задњу осовѡну (Ж). — Прѡтни

конѡпац поред ѿлке па стѣгни дѡбро да не пада пѹтѣм (Ки).

алобитан -на -о који је као ала, ненасит, грамзив. — Како је алобитан да ти ѡчи нѣсу видел'е (Бс). — Имѿл'и смо јѣдну алобитну, нѣса[м] мѡгла сама да ју помѹзѣм (Г).

алобитница ж ненасита, грамзива, која је као ала. — Овој алобитнице нѣкад нѣје дѡста (Г).

алѡвит -ѿта -о који има особине але. — Кѡ ће да трпѣ онѹ онѡко аловиту кобилу, кѡше да ме баѿи, сломѣла би ме (СЛ). — У планину коњи постѡну аловити, ко ће да и[х] уфѡти (С).

алѡсат -шем свр нападати, сатрпѣти, уништѣти, прождрѣти. — Кѡше кобила да ме алѡше кол'ико се бојѡла за ждрѣбе (Гр). — Бојѣм се алѡсате га коњи онѡко стѡрога па на мѹку ш њѣм (Пр).

ѡлца ж коњ жућкасте ѡлаке. — ѡлце ѣмају по бл'ѣду глѡку но дорѣје (Г). — Пѣднула га Мишѡва ѡлца, л'ежѡ је мѣсес дѡнѡ у постѣл'у (Г). ■ **ѡлѿин** -а -о који припада ѡлѿи, који се ѡдноси на ѡлѿу. — ѡлѿино ждрѣбе по напредније но ѡѡгино (Си). — Вежи ждрѣбе на ѡлѿино мѣсто (Н).

ал' вез в ил'и. — Ал' ѡеш да сѹшиш обѹћу, ал' да граѡиш опѡнце (Гр). — Ол'и ѡете на рѡд, ал' ѡе да бѣднете стрѣл'ани (Б).

ѡл'ак ѡл'ка м ми ѡл'кѡви сукнени огртач без рукава. — Преко свѣга ѡдѡгѡр ѡл'ак (Пр). — Тѡ ѡл'ак се обѹкѡво прѣ, а тѡ ѡл'ак је, ѡн ѣма тавудѣ гајтан (С). — Онѣ ѡл'кѡви, ѡни су дугѡчки бил'и па пробивѣни ѡдѣ ка овал'ико (Пр). — Ткало се сѹкно за ѡл'кѡве, за мѹшка ѡдѣла (Ж). — Носѣл'и су жѣне ѡл'кѡве от сѹкна (Ки). — Тирѡнке испѡд ѡл'кова (С).

Ал'ѣмпѣје м православни светац Свети Ђѡрђе Алемпѣје. — Слава Сети Ђѡрђе Ал'ѣмпѣје (Г); в Ел'ѣмпѣје.

ѡл'ен -а -о који је црвене боје. — Миѡѡица, ѡна је мѡрѡла да ѣма ѡл'ену шѡмију, ѡл'ену кеѿѣл'у (Бр).

ал'и вез в ил'и. — Пѡсе дошѡ би чѡвек да ме гл'ѣда ал' га ѡћу јѡ њѣга, ал'и ѡн мѣне (Дш).

ѡл'ѣја ж необрађена земља, пустолија. — Нѣкад нѣшта нѣје ѡстѡјало батѡл, а сѡд онѡко пѡл'е — ѡл'ѣја (Г). — Пѡсѹ краве по онѣ ѡл'ѣје (БП). — Онѡка кѹћа — ѡл'ѣја (Јѣ).

ѡл'ѣна ж женски део ношње, хѡлина. — Ал'ѣне су доѿкан искѡчил'е (Би). — Ми смо носѣл'и тирѡнке, а овѣ сагање нѡсе ал'ѣне и тѡ без рукавѡ (К). □ **ѣгрѡт ал'ѣне злурадо задовољство, пакѡст.** — А на сѣкрѡву игрѡју л' ал'ѣне игрѡју (Јѣ). □ **рѣзѡт ал'ѣне ѡдрѣдити колико треба платити.** — Сѣкоше л' ви дугѡчку ал'ѣну (П)? □ **на ал'ѣне некаѡашњи обѿчај да се нариче за покојником над његовом ѡдѣћом.** — Прѡстрѣл'и би у сѡбу панталѡне и блѹзу па би тѹжѣл'е (Г).

ѡл'ѣнче ал'ѣнѿѣта с дем ѡд ал'ѣна. — Пѡјѣде ми краѡа Веѣнино ал'ѣнѿѣ (Бр). — Нѣма нѣшта ѡд онѡга ал'ѣнѿѣта, ѡкрати се кат се ѡпра (БП). — За Вел'ѣгдан да рѣжем чѡрѿѿѣма ѡл'ѣнѿѣѣ (Дс).

ѡм м део коњске ѡпреме који се ставѡла запрежном коњу ѡ врат. — ѡмови су за коње, а јѡрам за волѡве, ко је имѡ да прѣже (БП). — Прѡдѡдо и[х] онѡко с ѡмовима (ДД).

ѡмѡн узвик за изражавање запомагања. — Амѡн, немѡ да ме пре-

вѣраш, ће да ми остане неопрашено (Др). — Амѣн, немѣ да ме муѣсѣриш (Г). — Амѣн, мајко, дај овѣј дѣци да јѣду (Јѣ).

амѣнет амѣнета м *важна порука, жеља која се мора испунити*. — Онѣ газдарица ће сам биѣ [о]ставила ми је амѣнет — немѣ да кажеш ѣдма (ДД). — Остаѣиѣо амѣнет да га за-копају у Горѣждеѣац (Г).

ѣмбар -ѣра м *остаѣа за пшеницу исплетена прућем и облепљена с унутрашње стране балеѣом, или направљена од дасака*. — Све су ми потребил'и за вишак, ѣмбар су ми побрисал'и (Бс). — Из ѣмбара посл'е посејал'и би, па посл'е тѣ што би остѣло би мл'ѣл'и и би јѣл'и (Ки). — Изгори нешто, а нешто доѣатиѣо па га тѣримо по амбѣру, задѣнеѣо понеку трѣску (Б). — На раѣе ноѣи вреће, по два бучѣга у амбѣре (Бл).

ѣмбис ѣмбиса м *провалија*. — Запаѣдосѣо у неке ѣмбисе, ниѣкад жиѣи да се изѣадиѣо (Ж). — Бѣѣај се посе по неѣија ѣмбиса, ниѣка[д] да иско-чимо на пѣт, ка да не уѣатила кара-кѣнѣула (Јѣу).

аѣерикѣнка ж *врста лозе која је отпорна на болести*. — Оѣе аѣерикѣнке се не прскају (Л). — Мерише грѣжје од аѣерикѣнке (Јѣе).

ѣмин/ѣмин узв *нека буде тако*. — Здравл'е и напреѣак — ѣмин (Н). — Бајрактѣр здравѣцу пије, Бѣга мѣл'и — ѣмин (Дш). — Стѣри свѣт здравѣцу пије, Бѣга мѣл'и — ѣмин (Г).

ѣмѣноват -ѣ(ј)ем несвр *допушта-ти, потѣрђѣвати*. — Шта гѣд жеѣа рѣкне ѣн ѣмѣнуе (Бр). — Ни ја не мѣгу више, дѣста сам ѣмѣноваѣ (Гр).

амрѣл -ѣла м □ *в кишѣбран*. — Не иде се без амрѣла кат се овѣко наоблѣчило (Г).

амшѣр -ѣра м *некстрирани коњ, пастув*. — Ако ја тѣрам амшѣре, те да ме алѣшу негде (Г). — Рѣзично је с амшѣриѣа крај друѣија кѣѣа (Г).

ѣн м *каѣана, хан*. — Не смѣм д[а] ул'ѣгнем у тѣрски ѣн (Бр). — ѣнова је биѣо у тѣрско време, сад и[х] неѣа нигде (Л).

ѣнѣј -ѣ -ѣ в *ѣнај*. — Жеѣе бришу ѣнѣј кѣп, све ѣнѣ што је неугрѣвано, л'ѣпо да остане, чиѣто зрѣно (Бр). — ѣнѣј посл'е здрави овѣме друѣоѣе (Дш). — ѣнѣј кажѣѣо наѣ (Б). — Оѣако на тѣ грѣбени па изѣѣѣш ѣнѣј влѣс, и ѣнѣј влѣс испреѣѣш за осѣѣѣу (Ж).

ѣнѣко прил *ѣ онако*. — ѣнѣко да г осѣѣиш па г исѣѣѣш (Би).

ѣпарат -ѣта м **1.** *напраѣа за фото-графисање*. — Дѣнас ѣма рѣзѣија ѣпаратѣа за сл'икање (Г). **2.** *спирална бакарна ѣѣѣ са лимениѣм ваљкаѣтиѣм судѣом у среѣини табарке*. — Пѣсе свѣког казѣна мѣра да се премѣје лѣла и ѣпарат (Јѣу). — Оѣе крѣл'е од машинѣкија казѣна, ѣне су сас ѣпаратѣиѣа (Пр); ↔ *резерѣѣр*.

ѣпѣш ѣпѣша м *ѣоји је неѣташѣн, ѣаралиѣа, мангуп*. — Ако дође у рѣ-ке ѣнѣѣе ѣпѣшу — прокл'ѣѣаѣе мај-чиѣо мл'ѣко (Дѣ). — Уѣине се пѣна кѣѣа ѣпѣша, а ниѣо ништа не рѣди (Б).

ѣперѣѣија ж *ѣ операѣија*. — Каже мѣраш на ѣперѣѣију, мѣраш да се ѣперѣишеш (Бс). — Мѣра сирѣта на ѣперѣѣију (Д). ■ **ѣперѣѣиѣи** -а -ѣ *ѣоји се ѣдѣноѣи на операѣију*. — Остаѣише ме у ѣперѣѣиѣону сѣбу (ДД). — Л'ѣжаѣо сам у сѣбу порѣд ѣперѣѣиѣѣе сѣл'ѣ (Бл).

ѣперѣисат (се) свр *ѣ оперисат (се)*. — Каѣо сам се ѣперѣисала, не мѣгу ништа да рѣдиѣ (Н). — Каже, бѣл'е

да се аперйшеш но да чѣкаш (Л). — Штѧ мѡгу јѧ овѧко аперйсана (Гр)?

апсит -им несвр *лишавати слободу, халсити*. — Како да несу апсил'и, и апсил'и и терал'и у зѧтвор (Г); → по-, у-.

ар м *површина земље од 100 квадратних метара*. — Нѣма више од ѣктер и двајес ари (Дњ). — На четрес ари двѧнаес кила гѡрива иде (Би).

арабат прил *дотрајао, амортизован, неуређен, запуштен*. — Кѡла му арабат, никуд с њѧма (Гр). — Ка[д] се вратисмо, нађѡсмо кућу арабат да не мѡже гѡре бит, све пропѧло (ДД).

арабатит -атим свр *довести у стање дотрајалости, амортизовати*. — Све ми се арабатило (ДД). — Мѡра да се арабати ако се не чѡва и не попрѧвл'а (Г). — Арабатйће ми кѡсу, ал' мѡрадо да му ју дѧм, нѣмѧдо кѡд (Г).

арѧлак -ѧка м *растојање између два реда*. — Л'уцка сѡба цѣла застревѧна, само онај арѧлак није (Д). — Удѧрил'и би копѧчом између редова да ишпартѧмо онѣ арѧлаце (Бр). — Ка се ишпартѧју арѧлаци, дѡпло мање иде радника и лѧкше се прѧши (БП).

арѧлица ж *в рал'ица*. — Арѧлицом — ѡдѣ рипне, тѧмо завѧти, бѡл'е плугем (Ки).

арѧм арѧма м с *проклетство, супротно од значења које има алал*. — Арѧм ти било ако нећеш да урадиш све што мѡжеш (С). — Нећу да узимам нешто што је с арѧмом, ѡћу што је с алѧлом (Н).

арѧмит арѧмим свр *бацити проклетство*. — Нѣ да му га алѧлиш, но да му га арѧмиш, се није дрѡго заслѡжйѡ (Г).

арѧмѡйја м *који је обестан, пуштахија*. — Како да дѧш онѡме арѧмѡйје (Др). — Цѣо век с некима арѧмѡйјама се дрѡжи, никад ѧjera од њѣга (Бс).

арѧп м 1. *коњ црне длаке*. — Држѧл'и смо једнога арѧпа за сѣдло, бијѡ је ка муња (Си); ↔ *вранац*. 2. *пас црне длаке*. — Имѧл'и су овѧ наши одел'аци једнога арѧпа, вадијѡ је и кѡсте из јаза и јѣо (Г).

арѧпка ж *в флаша* (Б ДД). — Арѧпка ракије му седи покрај кревета, без њѡј не мѡже (Б). — Једну арѧпку ракије остави увр л'ивѧде, дрѡгу удно л'ивѧде па узме кѡсу (ДД); *в рапка*.

арат -ам несвр *наносити штету, харати*. — Не могѧ да трѡпим више да ме ѧрају, мѡрадо да продѧм л'ивѧду због тога (Г). — ѧрало се све што је покрај пѡта. (Гр); → по- ■ **ѧрање** с *гл и.м.* — Мѡраѡ сам да продѧм Брег због ѧрања, не могѧ више да се држим (Г).

ѧрач ѧрча м *материјал за израду одеће, пређа од вуне или влакна биљног порекла, трошак*. — Реко, да сам ѡзала онај ѧрач што сам ткала (Гр). — Онѣ пѧре пѡсе за ћерку да се спреми, оставѧла је без ѧрча (СЛ).

арѧп *који је снажан, способан*. — Бијѡ арѧп, сирѡма, више је вал'ѡ њѣгов јѣдан радник но нечија два (Г). — Да није била арѧп, не би сачѡвала кућу (Дњ).

арѧтин м *радник, надничар*. — Отйшла да понѣсе арѧтину рѡчак (К). — Прѧшил'и би арѧти, покѡпил'и би ѡрту, по петнајез-двајес ѧргата, за дѧн би опрѧшил'и (Ки).

арѡв -ѡва м *в буре*. — [А]ко ймаш арѡв, ѡн ти га измѡри, ако йма мнѡго, ѡн ти га узме (Бс). — На мѡку би

бил'и за ардове, нѣ би имал'и дѣ да турáмо раќију (Бр); *в рдов.*

ардóвче -та с *дем од ардов.* — Бóл'и су нѣкол'ико ардóвчиња, но јѣдан вѣл'ики ардóв (Др); *в рдовче.*

арђав -áва -о *в рђав.* — Арђáва бй-ла нóшња и опáнци и свѣ арђáво (Ж). — Онó арђáво се не заборáл'а, рѣч арђáва (Ж). ■ **арђáво** прил. — Нѣкако арђáво сам га бйјо довáтијо те ми йспаде из рýку (Г). — Опáнци су арђáво изгл'ѣдал'и (Ж). — Немó кó штá д украдѣ, немó кó штá д учйни арђáво (Св). — Ни добро ни арђáво, ни арђáво нйкад ти неће рѣћ (Гр).

áрија ж *свежина, чист ваздух.* — У планину чйста áрија, дýша да ти се кнаћи (БП). — Дйк се, не л'ѣжи више, изáђи мáло на чйсту áрију, бйће ти бóл'е (Јб).

áрмија ж *коњска болест.* — Кóњи тѣшко мóжу да се изл'ѣче од áрмије, од нóј кад обол'ý немá и[м] спáса (Г). — Запýвао се ка да йма áрмију (Бс).

армонйка *в армуника.* — Сáд армонйке, армонйке тóдѣна за свáдбе (Дш).

áрмуника ж *инструмент за производњу тонова, хармоника.* — Пóсл'е кад йсчочи áрмуника — на áрмунику (Б). — Кá сам се јá удáвáла — гóч и сýрл'е, а сáд áрмунике (С). — Нйје имáло áрмуника, него гóч (Би). — Сáд áрмунике, н умѣм ти кáжем — струмѣнти (К); *в армоника.*

армуникáш -áша м *свирач који производи тонове на хармоници.* — Двá армуникáша зáједно (Бс). — Потрошйјо плáту плáћáући армуникáшима да му свйру (Јбу).

Арнаўтин м *в Албанац.* — Дóђóше неки Арнаўти, нáма пóзнати л'ýди,

опл'áчкаше не до кашйке (Б); *в Арнутин.*

арнаўцки -а -о *који се односи на Арнауте.* — Не разбйра нйшта ка да му говóриш арнаўцки (ДД). — Арнаўцки на знáм — кобйлу ти не дáм (Г).

Арнўтин *в Арнаутин.* — Арнўти су чýвáл'и, па с Арнўтима рáдйл'и (Др).

арпáцик -йка м *луковице црног лука за расађивање.* — Трѣбало би ми јóш мáло арпáцика (Кг); *в рапáцик.*

артадóкс м *в ортодокс.* — Мй се пйсáл'и ка артодóкси и мй да се пуштимо, пóсл'е Шиптáрá да дóђемо овáмо (ДД).

áртија ж 1. *хартија.* — Испѣкла би се кйсел'ица у црепýл'у пот сáч, тáнка ју кóра ка áртија (Г). 2. *дозвола, одобрѣње документ.* — Одáтл'е би вáдил'и áртију, без áртије не би смѣо д идѣш (Ки).

аруцас непром *в кл'ин-дупе.* — Причáл'и би чобáни да су игрáл'и аруцас, не знáм кáко се тó игра (Јб).

áрчит (се) -им (се) несвр *трошити (се).* — Немó да áрчиш онó што ти óтац оставио, но рáди па сáм зaрáди (Јб). — Нѣка, нѣка, немó да се áрчиш (Л); → по-.

áршин áршина м *мера за дужину тканина.* — Изаткáла би по стó áршина сукна (Јбе). — Пѣт áршина на дáн — најврѣдна жѣна нѣ би мóгла више да изáтке (К).

асáлан -на -о *живолазан, виталан, способан за живот.* — Óкоти ми гурáча седамнáез гурићá, и тó свáко асáлно (Г).

астáл -áла м *в остал* (Б Би Гр ДД Др Ки К). — Тó е грѣда вѣл'ика ка тáј астáл (Би). — Тй да здрáвиш с

тане странe астала (Ки). — Имам гoсте два астала вел'ике (Г). — Домашин здрави онoме вр астала (Би). — Ови астал'и о[д] дасака су бoл'и од онија купoвнија (Дњ).

асталски -а -о в осталски. — Треба да се оперу и они асталски прекривачи (ДД).

асура ж простирач мањих димензија произведен од трске. — Прoстри ону асуру па л'егни ка на душек (Л). — Није имало овија кауча ка данас па би л'егл'и на асуру да одмoримо (Г).

ат м добро ухрањен, однегован коњ. — Има једна ирека: с туђeга ата посред блата (Св). — Прeзо је атове што и[х] није ко имao (Ј).

ата м (само у том облику уз глагол убити) добротинство. — Убијо га мoј ата (Г).

атар в ајтар. — Како ме помoго та син, и само за атар њeгoв седим код њeга (Је). — Ћути за Бoж атар, те ме испeћ да чују (С).

аткиња ж кобила. — Опл'ачкаше ми аткињу, заборавит ју не мoгу (Гр). — С Кикином аткињом мoго си кола да прескoчиш (Г).

атреса в адреса. — Да ми ти твоју атресу, и она ми даде ту атресу (Б). — Имате тел'ифoн, ја да Ви кажем атресу (Б).

атула ж 1. четвртаста водоравна гредица уграђена на спољашњим и унутрашњим странама зида кућа зиданих пре Другог светског рата. — Атул'е држy зид ка арматура (Ј). 2. в венчаница (Б Бл БП Бр Бс ДД Д Дс Дш Ки Кг Л П Св). — Оне грeде пoсе л'ежeду на атулу (Бл).

ау узв за изражавање чуђења. — Ау, кол'ики је снeг (Г)! Ау, како да прегазимо Бистрицу (Г).

аутономија ж сорта пшенице пореклом из Италије. — За принос нeма бoл'е пшенице од аутономије (Г); ↔ тал'ијанка.

ацамија ж који је млад, неискусан. — Ада, он ми је ацамија, шта зна бн (К).

ација м хаџија. — Чoвек који је ишао на Табу постане ација (Је). — Био један аци-Тишyк у Прeкал'е, нишаш овија Раџинија (Пр).

ацијазма ж освећена вода. — Да му дамо ацијазму да попије (Св). — Тури оне ацијазме у тeсто кад мeшиш колач за славу (Ж).

ашиковат -y(ј)ем несвр Δ. — Поједине су ашиковал'е чувајући стoку (Бс). ■ ашиковање с гл им. — Мeсечина је за ашиковање, а нe за жњeтву (Л).

ашoв -oва м врста лопате којом се риља земља. — Онo око куће ашoвем, а бакчу поoремо (Бл); ↔ рил'.

Б

баба ж 1. *очева или мајчина мајка.* — Покoјна баба oтиде у Ракош (Бл). — Баба Вујoва ние знала што е била oстала самдрyга (БП). **2.** *женина мајка, ташта.* — Бeзбил'и, кад имаш бабу и баба вoл'и зeта, кад нe-маш, но туђу мајку, пo те не вoл'и (К). — Кад би долaзио у тазбину код бабе и код дeде, он би дошаo код мe-не (К). **3.** *стара жена, старица.* — Она баба, мајка и oтац oнe снаe бeу дошл'и ту (С). — Баба, баба, коца oдавнo баба — ние дoбро (Гр).

бабадевoјка ж девојка у годинама која се није удавала. — Пусaјко, што се не удајeш, видиш да heж да oстанеш бабадевoјка (Г). — Виђao се тудeр по сeлу с неком бабадевoјком (Јбe).

бабетина ж аугм од баба. — Дође нека бабетина и пoче да се инати с мојoм секрвoм (Би). — Живeла с неком бабетинoм, сaл oне двe ка двa ћутурyма (Гр).

бабица ж 1. *жена која ради у породилишту.* — Била једна бабица у Пећ мнoгo oпасна (Јбe). **2.** *клип кукуруза на којем је замeтнyто салo понeко зрно.* — Кад би л'уштил'и л'уштитиoци, oдвaјaл'e би жeне бабице (Г).

бабо м 1. *деда.* — Aј код баба (Г). — Бабо, зoвe те Бyрђа (Г). — Да се

пoнeсе бабу yжина (Г). **2.** *чoвек у oдмаклим годинама, старац.* — Идe ка да је бабо (Н). ■ **бабoв** -oвa -o *који припада бабу.* — Изнeси постакију з бабoвoгa крeвeта, нек се мало проветри (Јб). — Никo не улази у бабoву сoбу (Св).

бабoвина ж некретнина наслеђе-на од родитеља. — Ние му бабoвина да ју такo трoши (Л). — Тo је нa-ша бабoвина (Дс). — Прoдо гoспoдин бабoвину па му oстaло јoш нeшто пaра да се трoшкaри, да трoши без жалбе (ДД).

бабyра ж сорта паприке крупних плодова. — Бабyре тyри oнакo у туршију (Б). — Од бабyра рeткo кo-ја би се нашла да је л'yта (Д). — Бабyре су дoбре за пyњење и за вoдњу тyршију (Л).

бaвит се -им се несвр **1.** *занимати се, радити.* — Нeте више л'yди да се баву пол'oпривредoм (Св). **2.** *задржавати се, oстати дyже време.* — Немo да се бaвиш, но дoђи oдма (СЛ); → за-

бага ж 1. *oбoљење зглобова коња које се манифестује у виду задебљања.* — Кoњи кривл'y ка да имају багу (Пр). **2.** *в баца.* — Крз oнy багу мајстор се пoпне па прeпoкривa кy-ћу (Бс). — Крoз багу се излазило на крoв ка се прeпoкривaла кyћа (Бс).

багал'ија *в богал'ија*. — Рече йма тӯ у Дојну малу један сирџма — багал'ија (Гр).

багатѣла *ж безвредна ситница, све што је без вредности*. — Море, ћу да ју баџим у Вистрицу, нећу да ју дам за багатѣлу (Др). — Не мџгу да се смйрим, продадоше ми краѣве за багатѣлу (Би).

баглама *ж 1. метални предмет на вратима и оквиру преко којег се врата отварају и затварају*. — Подмажйво сам багламе да не шкрипӯ, да ми не разбӯду жѣну (Љ); *в боглама*.

багл'йв -йва -о *који има багу*. — Идѣ полако ка да је багл'йва (Бр). — З багл'йвом кобилџм крѣнӯ у планину (Си).

багра *ж пог нечовек, олош*. — Треба да ти је понижење да се вићаш с тџм багром (Љу). — Остѣви тӯ багру одби се од нџб (Љ).

багрѣм *багрѣма/багрѣма м листопадно дрво*. — Багрѣм је сирџинско дрво (Љ). — Дѣлови от кбла прѣвил'и су се и од багрѣма (ДД). □ **бѣл'и** ~ *бот Robinia pseudo-acacia*. — Од белџа багрѣма и за дрво и за граћу, а от црнога већ трње. □ **црни** ~ *бот. Gleditchia triacanthos*. — Татал'йки трњи от црнога багрѣма (Св). ■ **багрѣмов** -а -о. — Багрѣмов колац мџже да траѣ и дѣсед гџдина (Гр). — Покӯпи онџ багрѣмово грање на гомйлу па запѣл'и да не смѣта (Св). ■ **багрѣње** *с зб им*. — Онѣм грањѣм од багрѣња би заграћџвал'и плотџѣ (БП). — Тӯ су багрѣњи бил'и, уз багрѣње — ваѣш (Би); *в багрѣн*.

багрѣмѣр -ѣра *м површина обрасла багрѣмом*. — У багрѣмѣр не смѣ да се пушћѣ стџка бар јѣдну гџдину

пошто се посѣчѣ (Л). — Краѣве по багрѣмѣру вршл'ају (Г).

багрѣн *м в багрѣм*. — Багрѣн брѣзо порѣстѣ (Д).

бадѣве *ж в обадѣве*. — Имѣла сам двѣ краѣве, бадѣве се тел'йше (Би).

бадџџица *м в обадџица*. — [А]ко погйнемо јѣдан, да не погйнемо бадџџица (СЛ).

бадѣјава *прил 1. јефтино, што има вѣома ниску цену*. — Прѣдаде ми краѣве бадѣјава (Би). **2. бесплатно, узалудно**. — Бадѣјава рѣдимо (Ж). — Бадѣјава смо се мӯчил'и (Т); *в бод-јава*.

бадѣџџија *м који је беспослен, нерадник*. — Нећу да држйм бадѣџџију у кӯћу (Св). — Каки корис од бадѣџџије (Бр). — Увѣк си з бадѣџџијема зѣјѣдно (Гр).

бадѣнак *в бадѣнак*. — Онѣј бадѣнак прислџни прѣт кӯћу (Ж). — До-нѣсемо бадѣнак на Бадѣни дѣн (Љѣ).

бадѣнак *м лисната хрѣстова грана која се доноси у кӯћу на Бадѣни дѣн*. — Кат се бадѣнак донѣсе, прскају га жйтем да йма берйћѣт (Дш). — Идѣмо увѣче Бџићѣна, сѣчѣмо бадѣнак (Др). — Онѣ бадѣнак што е нѣ огањ, па му тӯри да вѣчѣра (Пр). — Онѣј што улази са бадѣнакѣм, он га прска жйтем (Др). — Увѣче Бџићѣна улази домѣћин са бадѣнаком у кӯћу (Љѣ). — Ујутру рѣно узмѣмо бадѣнаке (Дс); *в бадѣнак*.

бадѣни *који се односи на бадѣнак* — Срѣтѣе ти Бадѣне јутро. — Сѣчѣмо бадѣнак на Бадѣни дѣн (Љу). □ **дѣн дѣн уочи Бџићѣна**. — Увѣк су зѣјѣдно, не раздѣјају се, ка Бџић и Бадѣни дѣн (Бс). □ **бадѣне вѣче вѣче уочи Бџићѣна**. — На бадѣне вѣче пџсно (Б). — Унџсимо бадѣнак на бадѣне вѣче (Пр). ■ **бадѣно вѣче**. — Добро

вече, срѣтњо бадњо вече, унесе бадњак, прскамо га (Си).

баждар -ара м в *баланца*. — Скоро кילו има у она баждар (Г). — Она баждар да ти пане на ногу, да те ослүти (Г).

баздет -им несвр в *смрдет*. — Кад би дошао пијан, баздео би на ракију (Би). — Цела кућа базди на пул'отину (Г).

бајаги прил *тобоже*. — Бајаги да не спаси (Дњ). — Бајаги сам имала диплому (Б). — Причам овѣма, бајаги, шиптарски помало (Л). — Бајаги сакрисмо мало жита (Бс); в *бојаги*, *кобајаги*; ↔ *кишем*, *тобош*.

баја бајѣ ж дет в *бајука*. — Немо тамо, тамо има баја (Г).

бајат -ата -о који није свеж. — Л'ѣб ми бајат (Бл). — Бајато сириште би се усмрдело (Јѣ); в *бајатан*.

бајат -ем несвр *обављати тајанствене радње у циљу излечења или напретка*. — Шта сам му урадијо — неса[м] му бајо (Дс). ■ **бајање** с гл им. — Нема ништа од бајања, води дете ко[д] дѣктора (Јѣ).

бајатан -тна -о. — Стврди се бајатан л'ѣбац (Кг). — Да ми је било да се најем бајатнога л'ѣба па да умрем не би жал'ијо (Ж).

бајрак бајрака м *застава*. — Ставе навр бајрака јабуку (Б). — Бајрак прет сватовима иде, а сватови за бајракем (Ју). — Биз бајрака никако то (Св); ↔ *застава*.

бајрактар -ара м 1. који носи заставу. — Бајрактар бајрак носи, а двойца идү прд бајрактарем (Др). — Онү њину здравицу треба прво стари сват да попије па посена здрави бајрактару, күму (Т). 2. *предводник радника при окопавању кукуруза*. — Најстаријега би изабра-

л'и за бајрактара, он иде мало по напред (ДД). 3. *истакнути човек у средини*. — Тражил'и су овѣ бајрактаре (Л). — Они су и[х] са странѣ фатал'и, ти бајрактари (ДД). ■ **бајрактарев** -ѣва -о. — То се зовү бајрактарѣви момци, ти што су код њѣга (Др).

бајука ж *страшило којим се плаше деца*. — Ноћу сам се плашила од бајуке (Г). — Стално су ме плашил'и неким бајукама, несам смѣла сама ноћу (Г).

бака бакѣ ж 1. *хипок од баба*. — Бако, да ми даш муштүлук, дипломирао ти үнук (СЛ). 2. в *мулар* 2. (Б БП Бр К Т). — Ако не дочѣка нико онај кл'ис, он га гађа овѣмо к меном, как овој бакѣ (Бр). — Баку направимо ка мачүгу и издѣл'емо овако косо (Бр).

бакал -ала м в *бокал* (Б БП Бр Би Гр Дш Ж Ки Н СЛ). — Кад искочише ови пластични бакал'и, добро, не мѣжу да се слѣме (Б). — Узме л'еген и бакал у шаке и посипүе (Бр).

баксүз м који је *лоше среће, несрећник*. — Изгл'ѣда је неко баксүз те не мѣжемо да крѣнемо (Бр). — Има у кућу онога баксүза, ништа не мѣже да уради (ДД).

баксүзан -на -о. који *доноси несрећу*. — Има по неки дан баксүзан, ништа не мож да урадиш (П). — Сирѣта, беше баксүзна, цѣо век ју прати нека мүка, никад бѣлога дана (Л).

баксузират -ирам несвр *призивати баксузлук, несрећу*. — Закамени, не баксузирај (Г). — Нећу да баксузирам, ал' није време сад да се иде за девојку (Пр).

баксүзница ж *несрећница, која је баксузна*. — Беше била баксүзница,

сирота (Јбе). — Нико не окреће главу оној баксузнице (Дс).

бакча ж в башта. — Съмо искочиш иза дућана, тѹ му одма бакча (Бр). — Ја нѣм ѣктер бакче, но ймам пѣт ари бакче (Бр). — Деца су и[м] кај цвѣтови у бакчу (СЛ). — У бакчу смо сѣјал'и по дваес онйја л'йја (Јбе). — Да му погл'ѣдаш бакчу нѣма ништа од њбзи (Св). — Шта ћеш ти у бакчу (Гр)? 2. *опити назив за воћњак*. — Па сам ктѣо тѹ мало бакче мѣне и брату да подигнем (Си). — Убила слана бакче нѣма ништа од њй (Бр). — Овѣ године од бакче — Бог да помогне (Г).

бакшиш м поклон као награда за услугу. — Остане и понѣшто од бакшиша (Б). — Од бакшиша сам кѹћу направѣо (Дс).

бала ж 1. *течност која излази из уста*. — Кад је врућина и кад се умору волѣви, идѹ и[м] бал'е на уста (Г). 2. *машином пресована и свезана кабаста сточна храна*. — Није ми тѣшко да скинем балу слѣме и да ју прѣстрем (Би). — Ёктер пшенице мѣже да баѣи прѣко двѣста бала слѣме (П).

балавандер м пеј балавац. — Мисл'и да живи с онйм балавандером (Бс). — Вићал'и су га заједно сас некима балавандерима тудѣр по сѣлу (Би).

балавац -вца м пог који је ментално недорастао, незрео. — Онај балавац да ме учи (Јб). — Ти си бијо балавац ка[д] сам ја био у војску (Дс). — Нѣ мож да ул'ѣгнеш у продавницу од некија балаваца, покѹпу се па пију и свѣшта причају (Јб).

балавица ж пог млада, умно незрела, неискусна девојка. — Она балавица да му држи кѹћу (Н). — До-

вѣо неку балавицу с игранке, ће и он да се жѣни (Пр).

балајка ж пог жена која испушта слезаву течност из уста, која бали. — Ёно ти га код оној балајке (Л). — Оженише га с једном балајком, ни кѹће ни женѣ од њбј (Др).

балѣнца ж покретна кугла на кантару. — Онѹ балѣнцу помѣраш док се кантар не умири (Д); ↔ *баждѣр, брѣнце, јаје, кугла, тѣг*.

балафурдија ж пог дечурлија. — Сад почел'и и балафурдија д иде на славу (Г). — Ко ће да задовѣл'и с ракијом онѹ балафурдију ка[д] се покѹпи на славу (БП).

балван балвана м дебело стабло неког дрвета спремљено за техничку употребу. — Свѣ балван до балвана (Ж). — Свѣ би вукл'и по њѣи, пуна кола балвана (Си).

балкѣн -ѣна м истурени део изнад степеница (Б Би Г Гр ДД Дс Дш Кг Л П Пр Св Си С СЛ). — По цѣо дан не миће се з балкѣна (Би). — Сад овѣ нѣве кѹће ймају тарѣсе и балкѣне (Кг); ↔ *чардак*.

балник -ика м дашчице са предње и задње стране подова, каната на запрежним колима (Би Бс Др Дс Дњ Дш Л Н С Т). — Са спол'ашње странѣ канѣте држѣ стѹпци, са унутрашње балници (Т). — Напуни онѣ канѣте з балницѣма (С); ↔ *браник, дѣска, калкан/калкан, капак, л'есѣчне, чѣлник, чѣло, штѣт*.

бало м пог особа која бали. — Зѣр за онѣга бала да се удѣ (Јбу). — Мисл'и бало да се жѣни (Јбе); ↔ *балѣња*.

балѣн -ѣна м стаклени суд од 5, 10, 20 или 50 л. — Купијо балѣн ракије од 50 кила и пита се да л' ће да му искѣчи за славу (Г). — Имѣше

ракије ка пѠла балѠна (Л); ↔ *димицаѡна*.

балѠња м в *бало*. — СрѠто се с оним балѠњом, ни главу да окрѠне (ДД). — ЗѠвни онѠга балѠњу да ти порине избу (ЈБ).

бал'е м *хипок за старијег братственика, трико*. — Бал'е, пошто се зарѠтило, ја мѠрам да идѠм у јединицу у Ђаковицу (БП). — КѠ пита Бал'а (Дњ). — Да питамо бал'е-Мићу како је било (Г).

бал'ега ж 1. *животињски измет*.

— МѠј друг треба да рине бал'еге док е жив, да држи краве, да ради и да копа (Ж). — По бал'егама мѠже да се позна како се стѠка рани (Си). — Де закѠчи плуг воћку л'епил'и би бал'егема (СЛ). 2. *пог неморалан човек, човек без позитивних особина*. — Свакојака бал'ега Ѡће да те савѠтује, да ти сол'и памет (Г). — Нећу више главу да окрѠнем онѠј бал'еге (С).

бал'ежит се -и се *несвр избацивати измет из организма* (о животињама). — Ка се крава надѠје о[д] дѠтел'ине не мѠже да се бал'ежи (Гр). — МѠчи се да се бал'ежи, ал' не мѠже (Г); → из-, о-

бал'ежл'ив -йва -о *упрѠан балегом*. — Ка[д] се не рине, стѠка мѠра да је бал'ежл'ива (БП). — Не мѠгу да те гл'Ѡдам такѠ бал'ежл'иву, йди у купатило премѠни се (Г).

бал'Ѡтат -Ѡтам *несвр испуштати бале, балити*. — ПојѠл'е би Ѡвце чемерику па би пѠсл'е бал'Ѡтал'е (Н). — УпѠкла звезда, волѠви бал'Ѡтају, а мѠраж да и тѠраш (ДД). → за-, из-

бал'иста м *фашиста албанске националности*. — Покупеше не бал'исти те не затвореше у једну

зграду, те да не стрѠл'у (Бл). — Овамо код нас шѠме пѠне бал'иста (Б). — Кажу сарађивала з бал'истима (БП).

бал'ка ж *име кобиле у које је део чела покривен белом длаком*. — ИмѠо сам једну бал'ку што ју није имѠо кѠ (Си). — Да ми продаш дорѠју да спѠрим з бал'ком (ДД). ■ **бал'кин** -а -о *који се односи на баљку*. — Одвоило се бал'кино ждрѠбе (Г).

бал'ко м *назив за коња чији је део чела покривен белом длаком*. — ИмѠо је Мида једнога бал'ка, већ што није умѠо да прича, пѠ наопрост'ен није мѠгао да бидне (Г). — З бал'ком није мѠго ниједан други да ради (Г). ■ **бал'ков** -а -о *који припада баљку*. — Прекинуло се бал'ково порѠже, нѠм чим да га вежем (Г).

бал'Ѡнче -та с *теле код којег је део чела прекривен белом длаком*. — ПродаѠо једно бал'Ѡнче те плѠти пѠрез (Г). — КѠ би рѠко да мѠже да бидне дѠбар вѠ од овѠга бал'Ѡнчета (Св).

бал'Ѡња м во *чији је део чела покривен белом длаком*. — ЈѠчега вѠла од мојѠга бал'Ѡње није имѠло у наше сѠло (ДД). — МѠрам да купим некаког вѠла да спѠрим з бал'Ѡњом (ДД). ■ **бал'Ѡњин** -а -о *који се односи на баљѠњу*. — Да се веже на бал'Ѡњино мѠсто (ДД).

бал'Ѡш м пас *чији је део главе прекривен белом длаком*. — КѠ се први дигне да веже бал'Ѡша (Св). — ИмѠо је Мита једнога бал'Ѡша, није умѠо да лаје (Г). ■ **бал'Ѡшов** -а -о *који се односи на баљѠша*. — ЈѠдѠ свиње из бал'Ѡшовога корита (ЈБ).

бал'Ѡша ж 1. *ожиљак*. — ЈѠш му се познаје онѠ бал'Ѡша што је добијо

у Будисавце (Др). 2. крава чији је део главе прекривен белом длаком. — Да одвџимо мл'еко од бал'уше да укисел'имо (Н). 3. овца чији је део главе прекривен црном длаком. — Од бал'уше мл'ека — даће Бџг (Г). — Имал'и смо у буљ'ук некол'ико бал'уша (Си). ■ **бал'ушин** -а -о који се односи на баљушу. — Прол'ило се бал'ушино тел'е отишће ако му не учимимо мукајет (Н).

бал'ушан м ован чији је део главе прекривен црном длаком. — Ктџо је да остаџи за уг'иче два бал'ушана, ал' мџраде да и прода (Љ). — Бал'ушанима би упредал'и рџгове и оставал'и за уг'иче (Си).

бамбадјава прил апсолутно без икакве надикнаде. — Бамбадјава сам дрмџла цџо дан у Пећ (Г). — Ојдоше ми волџви за бамбадјава (ДД). — Не мџгу, вала, да му ју поклџним бамбадјава (Г).

бамбџн -џна м в бомбџн. — Кад би видџл'и авијџн, пџвал'и смо: авијџне, баџи ми бамбџне (Г).

бандџра -џре ж дрвени или бетонски стуб који носи телефонске каблове или проводнике електричне струје. — Удџријџ кџл'има у бандџру, преполовијџ ју (Б). — Зал'џпил'и по бандџра плакџте за гласање (Св).

бандоглав -џва -о који остаје при свџме, тџрдоглав. — Штџо си такџ бандоглав (Б)? — Има бандоглавија л'удџи, да пџкнеш нџ мож да и[м] докџжеш (Љ).

банка ж 1. устанџва у којџј се чува новац узимају кредити. — Држџаџ пџре у банку на фџјду па му пропџл'е (Г). 2. десџт динара. — Била е јџвтинџћа, јџгње би мџго д узмџш за тџри банке (Пр). — Мџј син раџи у Кл'ину, у баџку (Дш).

банут -џм свр изненада, неочекивано доћи. — Да не бџне нџко саџд по неваџту (К). — По вечџре бџнуше ми неки гџсти (Дш). П ~ се баџити се у воду ради купања или освежења. — Рече, нећу да се задржџвам, саџмо да се бџнем дватџрипут и џдма ћу да се вџратим (Г). — Не вал'џ знојав чџвег да се бџне у лџдну воду (Б).

баџриште с стџчни желџдац. — Ка[д] су ју заклал'и, нашл'и ју неки џксер у баџриште (Г). — Ка[д] се крава надџје, ако ју пребушџиш да ју издурјџју џни гџсови из баџришта мџже да се спџси (Пр).

бар рџцџа за изузимање рџчи уз које стоји. — Бар да са[м] мџгла да се наџдам да ће да доћџе (Ј). — Да кџнаше бар да ме погл'џда, но ни тџ. (Би); ↔ *барам*.

барџба м и ж који је неваспитан, нераџник, уличар. — Уџдаде се за џнџ барабу, у јџде да ју вџк прџђе (Љу). — Дџџа ју барабе, ни јџдно ништа не вал'џ, ни јџдно није завршило школу (С).

барабар прил који је у потпуности исти с џним што се порџди, јџднак. — Порџсла, учинџла се барабар с мајком (СЛ). П **чиџфт** - потпуно исти. — Ёво погл'џдај кџко су чиџфт барабар (Ље).

барака ж џ. — Доћџе јџдан у бараку код нас (Бр). — Напџравише неке бараке, а кџша ка Бџг што мџже (ДД). — Највише би седџл'и тџ испред барака (Ки).

барам прил в бар. — Каџи барам јџдан динар ако нећеш кол'ико вџреџи (Дњ). — Да узџе барам пџла (Бр). — Барам да сам стџгла (Г). — Дај барам два кџла покупи (Н). — Донџси барам кџло-два (Г). — Барам да ме погл'џда (Св).

бардак -ака м земљана посуда из које се служила ракија, ибрик. — Они не виду што бардак чени бућбућ (БП). — Ранје се служило из бардака (Св); в брдак.

бардока ж раса оваца која се одликује белом дугом длаком. — Бал'уше имају по меку вуну но бардоке (Ж). — Ми у Метохију смо држа'ли овѣ ђвце бардоке (Си); в брдока.

бардокан м ован расе оваца бардока. — Бардокани су имал'и дебел'е рогове (Г); в брдокан.

бардоња м назив вола беле длаке. — Бардоње су реткос ка шарѣни коњи (Г). — Да спари чѡвек волѡве — бардоњу и карацу (Г).

бардош м назив за пса беле длаке. — Бео пас се зовѣ бардош (Пр); в брдош.

бардука ж крава беле длаке. — Несмо имал'и два вѡла па смо спарил'и једнога жујѡњу и једну бардуку (Г). — Мл'еко од бардуке било је ретко кај вода (Г).

барѣтка ж округла чохана капа (Б Бл Бр Би Бс Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу Н П Пр СЛ Т). — По барѣтке мѡж да знаш којѣ је вѣре (Кг). — Катал'ици носе барѣтке, а Срби шајкаче (Б); в беретка, боретка.

барут барута м Δ. — Учинѣо се дуван сув ка барут (ДД). □ пушка без барута безвредан. — Ја сам ти пушка без барута (Љ).

барутни -а -о који се односи на барут. — Посл'е ђбуке био сам на стражу код барутнога магаѣина (Б). — Кад би ишл'и на гађање, погаравил'и би од онија барутнија гасова (Гр).

басамак/басамак м в газисте. — Нѣ би знаѡ кол'ико имало басاماка

(Ки). — Скотрл'ао се низ басамаѣе о[д] стуба и разбијо главу (Дс).

басамарит -арим несвр грдити, ружити. — Штѡ да трпим да ме неко басамари без ни тѣ ни овѣ (Г); → из-, на-.

басат басам несвр радити с великим напором. — Басаѡ по ѣѡ дан без л'ѣба (Л). — Прођѣ ти вѣк басажући по њива (Св). ■ **басање** с гл им. — По ѣѡ дан басање, да ти узаври мбзак (Б). — Како да се не озноиш од онал'икога басања (Пр).

баскија ж □ в ексер. — Л'ѣтве се кују баскијема (Б).

басма ж празноверица, бајање. — Прича неке басме (К). — Оставите тѣ басме, повѣдите дѣте ко[д] доктора (Г).

бастадур (само у том облику) окретна, способна, басташна особа. — Не бѡј се ти за њу — бастадур је ѡна (Г). — Ка мѡја сна што је бастадур није ниједна у нашу њајју (ДД).

бастат -а несвр (уз име у дативу) бити способан, спреман за све послове. — Кѡме баста јѣдно, баста му свѣ (Б). — Бастало му је и да ради и да мајсторйше и да попије са л'у-дима (ДД).

басташан -шна -о који је веома способан. — Да ју није чѡвек онако басташан — злѡ за њу (Гр). — Само корис мѡжеш да имаш од басташнога чѡвѣка (Би).

бастра ж болест усѣва коју проузрокују гљивице, пламењача. — Нити је прскано нити га је била бастра (Бс). — Не мѡгу да сачувам краставице да и[х] не убије бастра (Дњ). — Прска се против бастре (Л).

батак -ака м нога живине. — Ови пѣтлѡви имају батаѣе ка ћураѡи (П).

— По пакѣт батака кўпи па тўри у замрзивач (Бс).

баталак -ака м *необрађено земљиште*. — Сад нїко нїшта не рaди, свѣ баталак до баталака; пaсy крaве по баталацима (Г). ■ **батaл** прил. — Остаде ми нїва батaл (Пр). — Свѣ батaл пoл'е што седї (Би). — Немo да ми седї имaње батaл (Св).

батaл'ит -aл'им свр *престати, користити, радити, оставити неки посао*. — Имaл'е ведрїце o[д] дрвета и тe кaрл'ице o[д] дрвета, тo се свѣ батaл'ило (Б). — И o[д] тaпут више батaл'ише да не напaдају (Бл). — Бaтaл'и, oтиде те му рaпoртира (Б). — Кoца oдaвно смо тo батaл'ил'и (С); → за-. ■ **батaл'oват/батaл'иват** -y(j)ем несвр. — Кад би пaла кїша батaл'oвал'и би да плaстимо. (ДД). — Oвo дрyгo нїе батaл'ивaло кршћeње (Л).

бaтифoка ж в *новчаник*. — Eво ти бaтифoка, пeт ил'ада имам у нy, више нeмам (Лy). — Извaдим ти jа бaтифoкy, тyрим jу испред мeне на oстaл, а у нy нeма ни дїнара, jа ћy да плaтим (Г).

бaтлaк -aка м *мочварно земљиште*. — Запaла би крaва у oнe батлaце у Јеремїћa л'ивaде (Г). — Кoњи су вол'eл'и да пaсy по бaтлaкa, jако је дивл'a трaва (ДД).

баул'ат -aм несвр *ићи на коленима и рукама*. — Дeте пpво пoчне да баул'a, пoсл'е да oди (Пр). — Да oдим не мoгу, већ да се држим за нeшто ил' да баул'aм (С). ■ **баул'a-ње** с гл *им*. — Кад наyчи да баул'a, тeшкo се одвїкне од баул'aња (Гр). ■ **баул'aчки** прил *ићи бауљањем*. — Јoш не мoже нa ноге, но идe oнaкo баул'aчки (К). — Искoчи нaпoл'е баул'aчки па не смeм да jу oстaвим сa-му (СЛ).

баул'инка ж *буба*. — На мyку сам била, напyнила ми се кyћа некија баул'инака (Бс); в *бул'инка*.

баца бaцe м в *бацо*. — Кo слyша бaцу (Лy). — Д идeм у Кл'ину з бa-цoм (Гр).

бацат -aм несвр 1. *замахом испуштати из шаке*. — Јa ћy да ти бaцaм, а ти фaтaј (Н). — Рeшeтo изнeсу, у рeшeтo пчeница, jeчaм, шићeр, и oна бaца (Т). — Сeмe бaцaл'и рукoм, а не кa сaд машинoм, рукoм смо бaцaл'и сeмe (Бр). — Бaцaј снo-пл'e у дрeш (Г); в *бацїњат*, → по-, раз-.

бацїњат -aм несвр в *бацат*. — Бoл'е дaт мoeма кукoшкама, но oде да га бaцїњaм (Бр). — Дoмaћин се л'yти што га тaкo бaцїњa (Бр). — Мнaдица тy бaцїњa шећeр и бaмбoне (С). — Сeмe се бaцїњaло рукoм (Дш). — Смо бaцїњaл'и житo на нeга, смо га пpскaл'и (Ж). — Брaзде напpавил'и с волoвима да знaмо oдaкл'e дoкл'e да бaцїњeш сeмe (Ки). — Јeднy лoпaтy у нeга бaцїњeмo гoрe (Бр). — Свe пeњyшке бaцїњy кoњи (Т). — Јa бaцїњaј, oни брїши (Бл). — Пoсе бaцїњaј лoпa-тaмa да се oвeјe (Ки). 2. *рађати одређену количину производа, доносити плод* (o ниви, ливaди). — Бa-цaла би по двa тpaктoра сeна (ДД).

бaцит -им свр 1. *свр према бацат*. — Напoсл'eткy ћy бaцит лoнац, бo-л'e нo да ми се сaтpe низa стyбe (Л). — Дa бaцимo сeмe па штa дa Бoг (Св). — Нeкa бaцe дeца тo што су нaшла, не трeба и[м] нїшта (Т). — Чим се мaкнe снeг бaцe вeштaчкo ћyбрe у пшeницy (Б); → до-, из-, прe-, у-. 2. *донети одређену количину рода*. — Нївa од двa eктepa бaцила би ил'aдy и по кїлa пшeни-це (Св). 3. *изјаловити се*. — Двe ми

се изјавовил'е, баџише ми јагаце (С). П ~ се наследити особине родитеља, мичити на сродника. — Нимало не л'ичи на оца, баџио се на даје, и добар је човек (Л); в бачит.

бацо м хипок од бабо. — Богоми, бацо, они сирџчићи остал'и (Д). — Бацо, би л' дао ти твоју ћерку (Д); в баца.

бачва ж дрвени суд за ракију с два утора неједнаког пречника, а правим дугама. — Испод лул'е тური бачву да у њу иде ракија (БП) — Има вел'икија и мал'ија бачава (Г).

бачевина ж посао око прераде млека. — Бачевину би мџгл'е старије жене са понеком чорицом да гл'едају (Ж). — Није ктџла свекрва џдма да ме тури у бачевину (Д).

бачија ж 1. пастирска колиба у планини (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П Пр Св С СЛ Т). — Тавал'ика по една бачија била би доста вел'ика (Пр). — У планину направил'и бачију (Бл). — Чобанин тџро џвце тамо г бачије (Б). — Бачица свари тамо прд бачију (Ж). — Тамо преко њџга тџ наше бачије бил'е (С). — По бачија би бачовал'и и спавал'и (СЛ). — Отишаџо, напаџо га на бачију (Љу); ↔ стџн. 2. в ладник (БП Г ДД Ки Л Н Си). — Бил'џ су пуне бачије каца сира и скџрупа (Си). — У бачију се ладило мл'џко и држаџо бел'и смџк (Л). — Штџла ми пот плџче, бачија пот плџче, бачија тџ де сџди сир (Ки).

бачит в баџит. — Штџ да бачу џнџ што и[м] трџба (Н). — Баџила би ја тџ прџт да ми не трџба (Г). — До-чџкамо полџзника, исто њџму бачимо тџко жџто (Н)? — Кџваш тџ јџву, џнда испџдиш, џнџ кџру бачиш, тџриш караџоја (Бс).

бачица ж жена која спрема храну за фамилију, која се стара око прераде млека у млџчне производе. — Отац ми је чџваџо, а мајака ми је била бачица (Бл). — Јџ несам ишла у пџл'е, но би помагаџала бачице (Пр). — Мџја жџна бачица џл'еже (Б). — Мајака ми је била бачица, а тџ је било преко тријес члџнова (Кг). — Саџд није ка прџ бачица да подџл'и (Дш).

■ **бачичин** -а -џо који припада бачици. — Зна се штџа је дџжнос бачичин и штџа трџба џна да раџи (БП).

бачџват -џјем несвр прерађивати млеко у млџчне производе, спремати храну за укућане. — Бабе бачџвал'е, а саџд мнаџице бачџју (Ж). — Бачице искџче у планину, џнџ што бачџју (Ж).

баџа ж 1. отвор на крову кућа покривених ћерамидом (Бл БП Г Дс Дш Л Пр Св СЛ), и баџа баџџ ж (Н). — Уџариџо грџм кроз баџу, па прошаџо зидом порџд кревџта, па дџл'е у иџбу (Г). — Излази дџм, кул'џ гџре кроз баџу (Н); ↔ баџа, френђија.

баџа баџџ ж 1. централно веће удубљење на месту где се игра гуџе (БП Би Бс Г ДД Д Др Дњ Дш К Љ Љу Н П Пр С СЛ). — Ка[д] тури гуџу у баџу, играчи мџрају да промџну пџкла (Г). — Пџкла су џко баџџ (ДД); в баџа; ↔ грџпа, гуџџр, ћџћ, казан, кџча, пансрл'џ, пџндру, пинђџр. 2. в пл'ускавица (ДД Ж Л Љ Н). — Пна вџда пџсе из л'егџна расипл'е се у баџу да искџчи напџл'е (Љ). 3. в муџџр 2. — Авај аваџо тури чџл'ик на баџу, а дрџги тамо чџкају (Ки). — Од баџџ до пџкла иџа два-три мџтра (Л).

баџанак -џка м муж жџнине сџстре, пашанџ. — Баџанак баџанџка јџш није џтџро на сџд (Т). — Кој ти је најџл'и од баџанџка (ДД)? —

Баџанак се з баџанџима никад није тужео (Си).

баш *речца за потврђивање*. — Баш ја ѿмам грѣбене (Би). — Баш сам се изненадила ка[д] сам чула (Љу). — Тај Нѣна, тѣ ми је баш дѣвер рођен — Л'убов брат (Дс); *в б'ш*.

башка *прил накнадно, одвојено, посебно*. — Онѣ арђаво башка смо турал'и (Ж). — Да ми да радника, тѣ башка (Д); ↔ *пѣбашка*.

башта/башта *ж 1. део окућнице где се гаји поврће*. — Пшеницу, колomboћ, јѣчам, овас, башту, тѣ свѣ сијемо (БП). — Ко ће да ради по баште (Г)? — Може да се користи за башту (Ље). — У башту љвек ѿма посла (Бс). — Кака ти је башта овѣ године (Ки)? — Нѣсмо сѣјал'и баште никад — сѣшне године бил'е (Би). — Сад овѣ ѿму своје базѣне са водѣм и зал'ѣвају баште (Би); *в бакча*.

баштован -ана *м повртар, воћар*. — Ка Тѣно покѣјни што је бијо баштован, такија није имало (Г). — Л'оћанци су бил'и пѣзнати баштовани (Љ); ↔ *баштованџија*.

баштованџија *м в баштован*. — Баштованџије раде и друге пѣслове, не раде сѣл по баште (СЛ). — У наше сѣло мѣло је имало баштованџија (Т).

б'ш *в баш*. — Крз оббр овај мѣј б'ш етавако (Бр). — Б'ш ка онѣ коња, па с'мо глѣђи (БП).

беана *ж недостатка, мана*. — Она ѿма велику беану (Н). — Ка да ѿма неку беану, ће да остане неожѣњен (Би).

бег *м 1. велики поседник у муслиманској заједници*. — Њѣјзин сѣн био слѣга код бега (Др). — Дѣшл'и му на вечѣру бегови па трајил'и да

и[м] доведе младице (Ж). — Ктѣл'и бегови да продѣју тѣ имѣње, а тѣј ми дѣда није дѣо (Д). — Најпре беговима па нѣма (П). — Отишаѣ да врши што љзо бег^к четвртину (К). 2. *клип кукуруза затворено-црвене боје зрна*. — У л'уштег би одвајал'и бегове нѣ страну (Г); ↔ *гал'ац*. 3. *в бегѣња*. — Бег је најкрѣпши и највѣћи ора (Св). ■ **бегов** -а -о *који припада бегу*. — Најпре да ол'уштимо бегово па наше (С).

бегат -ам *несвр бежати*. — Кат сам пѣчо да бегам, већ пушка да м увѣти се дрѣги нѣ (Бр). — Бѣгају ко мѣже да бега (ДД). — Сад бегу свѣ'ку нѣћ и свѣ'ки дан (Ж). — Покѣпимо се па удѣримо ус Кѣсово да бегамо (Б). — А нѣшто пѣкне, мѣ бѣгај (Би). — Натѣвари на кола и бѣгај (Ки).

бегенѣсат -ѿшем *свр/несвр доплати се*. — Ајде ти, Цвѣтко, бегенѣшеш л'и ти овѣ девојку (Т)? — Нити да се бегенѣшу ни ништа (К). — Отпре није било да је сѣма бегенѣсала мѣмка па д идѣ за њѣга (Д). ■ **бегенѣсање** *с гл им*. — Имало је нѣшто ка бегенѣсање (Љу). — Сад нѣма ни верѣдбе ни бегенѣсања ни ништа (Ж).

бегѣаш -аша *м в бегѣња* (Си Т). — Ако гађаш бегѣаша па промѣшиш — не добѣјеш ништа (Си). — Нарѣђа се поред бегѣаша, свѣко тѣри по јѣдан ѣра (Т).

Бегл'ѣрак -рка *м хип којим је невеста ословѣвала неког од младић мушкараца из фамилије у коју је доведена*. — Зѣвалѣ ме Цвѣта Бегл'ѣрак (БП); *в Бигл'ѣрак*.

беговски -а -о *који се односи на бега*. — Кад би срдѣл'и беговски колomboћ, радѣл'и би наш (Дс). —

Бил'и смо кўпил'и беговску зёмл'у у Дреновац (Дњ).

бегѡња м најкрупнији и најобли-
ји, први од поређаних ораха у игри
“ораса”(Н С). — Побѡде се бегѡња и
поређају други поред њѡга (Г). —
Који ѡра обал'иш узимаш њѡга и све
друге дѡсно од бегѡње (С). — Ако
погѡдиш бегѡњу, узимаш све орасе
(Г); ↔ бег, бегеташ, гађан, калауз,
капеташ.

бѡдан бѡдна -о 1. тежак, непод-
ношљив. — Ада, бѡго ми, бѡдан жи-
вот, ал' шта да радим (Би). 2. који
често и немоћно плаче (о детету).
— Бѡдна ју дѡца, ништа не мѡже да
учини поред њи (Г). — Ништа не
мѡгу од бѡднија дѡца (Јѡе). ■ бѡдно
прил сиромшано, без имовног ста-
ња. — Бѡдно се живѡло, ал' шта да
се ради (Др). — На сѡло се ради, и
ѡпет бѡдно се живи (Кг).

бѡдевија ж крупна кобила. — Ај-
де, потѡрај тѡ бѡдевију (Пр). — С
танал'иком бѡдевијом нѡ мога да ис-
тѡра кѡла из кал'ишта (ДД).

бѡдем м насип. — Подигосмо бѡ-
дем да спровѡдемо вѡду за у њиву
(Г). — Поређа[с]мо се поред бѡдема
(Ки).

бѡдит бѡдим несвр изражавати
немоћ, незадовољство, плакати. —
Бѡду ју дѡца (Н). — Неко врѡме дѡ-
ца су ми бѡдила ништа ниса[м] мѡ-
гла да учиним (Јѡе); → за-

бѡдреница ж заразна болест до-
маћих животиња. — Кад ју погѡди
бѡдреница, нѡма ју л'ѡка (Пр). —
Бѡдреница ју погодила, кѡко да ми
узмѡ ѡбраз (Јѡе); ↔ шѡшкавац.

бѡжат бѡжим несвр хитро ићи,
измицати опасности. — Кол'ико је
ѡн кренѡ к нѡма, ми смо дал'и да
бѡжејмо (Јѡе). — Ви бѡжите кѡт кѡ

знѡ (БП). — Рѡкни Манѡјлу нека бѡ-
жи (Г); → из-, раз-.

бѡз м памучно платно. — Бѡгоми
бѡз, овѡј тѡнки бѡс што би се кўпијо
у град (БП). — Носил'и смо кошѡл'е
и од бѡза и о[д] дебѡл'ине (Бс).

бѡз предл изузимање појма с име-
ном у генитиву. — Онѡј бѡз рѡку
пѡски живи (ДД). — Мѡј мѡж е бѡјо
јетим — бѡз ѡца, бѡз мајке, бѡз бра-
та (Јѡе); в биз.

бѡзбил'и прил дакако. — Бѡзби-
л'и, ни њѡј није лѡко (Кг). — Бѡзби-
л'и, кад ймаж бабу и баба вѡл'и зѡта
(К). — Бѡзбил'и, пѡ би бил'и пре-
кисл'и л'ѡбови (Б).

бѡзвѡдан -дна -о површина која се
не може заливати, наводњавати.
— Вересије ти је ако посијеш у бѡз-
вѡдно (Г). — Понѡкад у бѡзвѡдне бѡ-
л'е рѡди но у подвѡдне њиве (ДД).

бѡзвѡдѡр -ѡра м пољопривредник
који нема услова да наводњава усе-
ве. — Бѡзвѡдѡри се црвенѡ ка мѡм-
ци, а нас подвѡдѡре испије вѡда (Г).
— Бѡзвѡдѡрима лѡкше но подвѡдѡ-
рима (Др).

бѡзвѡдница ж обрадива површина
која се не може заливати. — Нѡкад
смо по бѡзвѡдница чѡвал'и стѡку
(ДД). — У бѡзвѡднице раније сташѡ-
јѡ (Г).

бѡзврѡман -мна -о недоношче. —
Тѡшко да остѡне ако се отѡл'и бѡз-
врѡмно (Пр). — Мѡку са[м] мѡчила з
бѡзврѡмним тел'ѡтом и све беше
бѡш (Г).

бѡздушан -шна -о немилостив,
осоран. — Йма бѡздушну секрѡву,
нѡду ју чкѡмбу (Др). — Кѡко мѡжу
л'ѡди такѡ бѡздѡшни да бѡду да
остѡву чѡвѡка без нѡчйна за живот
(Л).

бездушник м онај који је немилостив. — Што си тако бездушник, па нећеш да ми помogneш (Бр). — Ономе бездушнику нико не може да угоди (Си).

бездушница ж немилостива, бездушна жена. — Оће крв да ју попије она бездушница (БП). — На мuku сам била с једном јетрвом, бездушницом, у нос ми је душу дотерала (ЈБ).

безмарифетан -тна -о који је невапитан. — Стар човек а безмарифетан (Г). — Не волим да седи з безмарифетнима (Св).

безмарифетник м човек коме недостаје домаће васпитање, марифет. — Шта очекујеш од онога безмарифетника (Јбе)? — Човеку може софру да покрвару само безмарифетници (БП).

безмарифетница ж жена без домаћег васпитања. — Тако она безмарифетница одвоји браћу и растури кућу (С). — Казаћу ју ја раду, такој безмарифетнице кад ју умре свекрва (Бс).

безобразан -на -о непристојан, дрзак. — Да се зачудиш како је био безобразан ка смо разговарали (Б). — Да није безобразна, не би крала по бакача и по њива (Н).

безобразлук м непримерено, простачко, вулгарно понашање. — То је безобразлук (Јбе). — Није имало чувенијега по безобразлуку од тога Марка (Си).

безобразник м који је безобразан, бестидан, дрзак. — Безобразник један, шта ми уради детету, изгуби ју срећу (Јбе). — Дешеш з безобразницима да изађеш на крај, пушти и[х], неси њина друга, ти неси ка оне (СЛ).

безобразница ж која је бестидна. — Нико није веровао да ће да искочи онака безобразница (Дс). — Поручи ондој безобразнице да не лаје, се ћу да ју разбијем главу кад ју уфатим (Г).

безостаја ж сорта пшенице руског порекла. — Безостаја је добра што се не расипује (Св). — Преко безостаје нема пшенице за л'еб (Бр). — Нико више не сије ону руску пшеницу, безостају (ЈБ).

безродница ж удата жена која нема брата. — Она сирота безродница па ка маћка потсофру (Гр); ↔ безродкиња.

безродкиња ж в безродница. — Понемо би нагл'ијо д узме безродкињу због мираза (Ки).

бекрија м безазлена и одважна особа склона пићу. — Покљони Мишо бијо је прави бекрија (Г). — Не мож да идеш з бекријама с празним новчаником, на туђ рачун (ЈБ).

бел м в бел'ина (Гр ДД Ки). — Ко не би имао чергу простиро би бел (Гр). — Унеси помало сламе, па простири бел место черге (Ки). — Ткал'и смо дебел'ину, белове; белове смо ткал'и, чаршафе, бокче (Бл). — Прел'и би па би ткал'и белове (Дс); в бел'.

Беларумена ж в Деверзава. — Дарка ме звела Беларумена (Г). — Чувала сам з Беларуменом (Г). — Најстареју, рече, да ми зовеш Беларумена, средњу, Сјајнасрмена, а мнаћу, Свиласрмена (Дс).

белача ж 1. бела вунена мушка чарпа (БП Бс Г Гр ДД К Л Јбе ЈБ Пр Св Си С). — Морала је да сапл'ете по неколико парџи белача (Пр). — Моја секрва даде двоје белача (Бс); ↔ назувице. 2. в чаша. — Доста смо пил'и из ове, да ни до-

нѣсеш белачу (БП). — Донесе газда белачу, па ју напуни, па укрстисмо — сваку сам попијо (ДД).

белѡјка ж *мушки струк конопље, бот *Cannabis sativamas**. — Пѡсе се кйсел'и тѡ белѡјка у вѡду (СЛ). — Она одвои тѡ белѡјку, би викѡл'и белѡјка; она црнојка, она има ка главу — сѣме, а белѡјка нѣма сѣме (Гр). — Прво би пѡбрал'и белѡјку, па пѡсл'е нѣкол'ико данѡ црнојку (Л). — Јѣдна се зовѣ белѡјка, дрѡга црнојка - са сѣменем (СЛ).

белѡјце -ѡјцѣта с *беланце јајета*. — Јѡ сам бацѡла белѡјце, нѣса[м] мѡгла да га јѣм (Г). — Кад се дѡбро убѡта, измѣша се жујце з белѡјцѣтом (Гр).

бѣл' в *бел*. — Конопл'ѣн, брѣ, простирач — бѣл', такѡ се живѣло (Дш).

бел'ѡв -ѡва м в *бел'ѡј*. — Онај бел'ѡв мѡл'и да ми узмѣ ѡбраз, да не мѡгу у сѣло да искѡчим (Г). — Неки бел'ѡв бй, тѡ и погинуше (Ки).

бел'ѡвни -на -о *који се односи на несрећу, који је узрокује, белај*. — Ктѣо да идѣ на неки бел'ѡвни пѡсо (Јѣ). — Нйкако да се отарѡсимо од тѣ бел'ѡвне трѡвине (Бл).

бел'ѡвѡсат -ѡшем свр *лоше урадити, упропаститити*. — Нѣси га ѡпрала но си га бел'ѡвѡсала (Г). — Бел'ѡвѡсате ми чѡре конѡпл'у (Г); ↔ о-.

бел'ѡј -ѡја м *несрећа, ѡвао, сѡто-на*. — Да понѣсем ѡжину онѡме бел'ѡју, да ми не вйче кад се врѡти (Јѣ). — Мѡк се бел'ѡја, савй шйпке сѣди кот куће (Г); в *бел'ѡв*.

бѣл'бав -а -о *који замуцкује, који је мутав*. — З бѣл'бавим док се споразѡмеш ѡјде вѡз (Св). — Ўдал'и ју за нѣкакога бѣл'бавога, па кад је вй-

дела да је бѣл'бав ктѣла да му побѣгне (Г).

бѣл'бѡјка ж в *мутајка*. — Прича ка да је бел'бѡјка (Гр). — Како да докажеш онѣ бел'бѡјке кад нѣ мож да се споразѡмеш з нѡм (Др).

бѣл'бо м в *мудо*. — Бйо је јѣдан бѣл'бо у Лѡжане, а дѡбар је мајстор бйјо (ДД).

бѣл'ег м *израштај на лицу или телу у виду брадавице, обично тамне боје*. — Имѡла је на л'ице јѣдан бѣл'ег па га перйсала (Др); ↔ *млѡдеж*.

бѣл'ѣга ж *знак којим се обележава место*. — Ако мѡгнем да изѡткѣм до бел'ѣге — бл (Ж). — Прескѡчила сам бел'ѣгу, а нѣсам се нѡдѡла ни да ћу дѡј до нѡј (Јѡу).

бѣл'егйја ж *врста бруса за оштрење косе*. — Бел'егйја се троши брзо ако се оштри кѡса без водѣ (Г); в *бил'игија*.

бѣл'ѣже с в *обел'ѣже*. — Да премѣнимо бел'ѣже (БП). — Овај пѡсе отйдне, понѣсе бел'ѣже (К).

бѣл'ѣнсѡка ж *украсни предмет за руку, наруквица*. — На грѡди ћѣрдан, а на рѡке бел'ѣнсѡке (Н). — На дар ћѣрдѡне, бел'ѣнсѡке, пѡре (Ж).

бѣл'ѣник -йка м *врста квалитетне памучне пређе*. — За плѡтно смо турѡл'и оснѡву од бѣл'ѣника (Би). — Ка се навйје оснѡва од бѣл'ѣника, мѡра да је плѡтно дѡбро (С).

бѣл'ѣт (се) бѣл'йм (се) *несвр ѡд-вати белу боју*. — Јѡш се бѣл'й снѣг у Л'йпу (Н). — Бѡкче, дѡвде бѡкче, овал'йке дугѡчке, а кошѡл'е се бѣл'ѡ (БП); → за-, из-, по-.

бѣл'и рѣчка за појачавање, *заиста*. — Кѡмшија му йздо, се бѣл'и, странац чѡвек не смѣ (Дш). — Бѣл'и нѣће бит како ти ѡћеш (Г).

бел'икче -икчѣта с в *полакилче*. — Кажѣ донѣси, жѣно, онѣ бел'икче да попијемо по јѣдну, да се прекрстимо (Н). — Пѣла бел'икчѣта ђѣде онѣко ус кафу (Н).

бел'ина ж *простирач од дебље, грубе конопљане тканине* (Б БП Бр Би Бс Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Л Љу Н П Пр СЛ Т). — От конѣпл'е тка-л'и смо за бел'ине, простираче за тѣше... (Б). — Крѣвѣте о[д] дѣсака, по четвѣрица би л'ѣгл'и, па понѣси сѣно, онѣ пртене бел'ине прѣстри (Би). — Нѣсмо имѣл'и ни јѣргѣне ни бел'ине от конѣпл'е (П); ↔ *бѣл, бѣл'инче, простирач*.

бел'инче -инчѣта с в *бел'ина*. — Тѣри бел'инче у чул'ину испот пѣла (Бл). — Бел'инчѣе се ткал'и от конѣпл'е (Бл).

бел'ит бел'им несвр *чинити да нешто постане бело, да добије белу боју*. — Онѣ платно бѣл'и га па га пѣсл'е шѣи (Би). — Ка[д] се изѣтке, пѣсе мѣра да се бѣл'и (К); → у-.

бел'ић -ића м в *килаш*. — Реко женѣ донѣси, жѣно, онѣ бел'ић ис подрума — ѣна се направи да не чѣе (Н). — Мѣло помѣло скѣдосмо више од пѣла бел'ића (Н).

бел'ица ж *сорта шљиве белуња-вих плодова*. — Реко да прѣбам ра-кѣју од бѣл'ица (Г). — Код нас бѣл'ице нѣко не сади (Г).

бѣо бѣла -о *који је боје снега*. — Убѣл'и се, постѣне бѣла, ка снѣг се учѣни (Би). — Онѣ рѣно бѣло, ка[д] се опѣре, постѣне још бѣл'ше (Пр). — Пѣсл'е је платно бѣл'ше и мѣкше (С).

берѣтка в *баретка*. — Берѣтке нѣсе кѣтал'ици, ћулафе Шѣптари, а шајкаче Срби (Г).

берѣћет -ѣта м *обилан род, благо-стање*. — У рѣшѣто помѣшају и пшеницу и колѣмбој, свѣки берѣћет (Ки). — Имѣло је л'ѣба и берѣћѣта (Бр). — Дошаѣ ми са здравл'ем, з берѣћѣтем (Др). — Кафу што попи-емо — са здравл'ем, з берѣћѣтем (Дш).

берѣћѣтан -тна -о *плодан, родан*. — Да је срећна и берѣћѣтна (Пр). — Ако йма пѣул' — берѣћѣтна гѣдина (Ки). — Ако се угѣси онѣ жар скрѣз, бѣне пѣпо, ће бѣдне берѣћѣтна гѣди-на (Би). ■ **берѣћѣтно** *прил издашно, родно*. — Шѣпнија је бѣла, ал' је бѣло берѣћѣтно, свѣга је бѣло дѣста (Би).

бѣса ж *вера, поверење, сигурност, обећање*. — Нѣмам бѣсу у нѣга (Г). — Не фѣта[м] му бѣсу ни нѣму (Бр). — Бѣсу ти ѣбжу дѣјѣм, свѣ што је твѣје брзија дѣна бѣће мѣје (Г). Алб *бѣсе вера, поверење*.

бѣсан бѣсна -о *који је вѣома љут, помѣман, разјарен*. — Кѣ ће да угѣди онѣко бѣсноме (Пр). — Не вѣруе му тако ми бѣга, кол'ико ни бѣсноме пѣу (Дс).

бѣскѣтњик м в *бѣскућник*. — Ктѣде да се удѣ за јѣднога бѣскѣтњика, ал' ју не дѣдомо (Дс).

бѣскућник м *који нема куће, средстава за живот*. — Остаде да векује з бѣскућником (Л). — Да га чѣвек види, би рѣко да је бѣскућник, да нѣма ни куће ни кућништа (Ље); в *бѣскутњик*.

бѣсмртан -тна -о Δ. — Нѣко нѣје бѣсмртан (П). — Нѣма бѣсмртнија, тѣ је само прича, свѣ ћемо на онѣј свѣт (Љ).

бѣсмртник м Δ. — Мѣ ѣбѣчни л'у-ди нѣсмо бѣсмртници, но ка цѣо свѣт (Г).

бесник -ика м човек од речи, поверљив човек. — Јеси л' бесник, смем л'и да ти дам вересије (ДД)? — Нёсу више л'уди бесници ка некад што су бил'и (Би). Алб *besnik* поверљив.

беснило с заразна болест. — Беше се појавило беснило, а неџа изёло неко куче зйми кад је ишао на пёсо (С). — Ка да га уватило неко беснило, ни сам не зна шта ради ни де идё, а свё му на пўт (Дс).

беснўл'а ж пог обесна жена. — Она беснўл'а ўдаде се за Шиптара (Јбе). — Кд би реко да ће од онё беснўл'е да испане добра жёна и добра домаћица (Др).

беспарица ж Δ. — Код нā[с] сел'а-кā увёк беспарица, увёк на мўку за пāре (Јбу). — Да смо здраво, прегурāћемо и овў беспарицу, неће ни бит први пўт, научил'и смо да се мўчимо (Бр).

беспёслица ж Δ. — Кажу беспёсл'ица па не примају нёве раднике (СЛ).

бестрага прил далеко где му нема трага. — Бестрага му глава како тó да уради (Г). — Нек идё бестрага, нећу да знам за нў кад не слўша шта ју се каже (Дс).

бёт прил изузетно квалитетан. — Бёт ми колёмбоћ у безвāднице (ДД). Алб *bet* необичан огроман; в бетер.

бетёр прил в бет. — Искочйла крāва бетёр (Си). — Има девојка нйшта не вал'а и уда се и узне момка за бетёр (Ви).

бећар -ара м нежењени младић, момак. — Има л' какав бећар у вāше сёло (Ж)? — Она мушкобāна стāлно з бећарима, нйкако не мёже без бећарā (Јб).

бећарўша ж девојка слободнијег понашања. — Врёмё је да нађе неку бећарўшу, да се скраси, да кўћи кўћу, да бидне домаћин човек (Л). — Како се мёне чени, син ти беше с једном бећарўшом у Дёчане, мёже ти ју дёвес лāко (Г).

беўт непром занос, несвест. — Прича ка да је у беўт (Св). — Ка да см била у беўт, нисам знала ни де сам ни шта причам (СЛ).

бёчит бёчим несвр гледати с разрогаченим очима. — Бёчи на снау ка ненормална (Јбе). — Каже, бёчи вала, кол'ико оћеш — цабе ти је (Пр); → из-, у-.

бешйка ж дечији лежај за љуљање, који је окачен о куке причвршћене на стабилном постолу. — Бешйке су имал'и гóспође, а ми сел'анке повийјал'е смо дёцу у кол'ёвке (Јбу). — Бешйку нёси мёгла да помёраш ка кол'ёвку, а дётё се л'ўл'āло у нў ка на л'ул'āшку (Г).

бсовйка ж в обзовика. — Тāмо је вóда испод бсовйке (Бл).

бсóвка ж в обзовика. — Правил'и смо цёвке од бсóвке (Бл).

бйбер м бот *Piper nigrum*. — Двё кёсе бйбера у зрна — искочйће бёл (Б). — Пёсе мёж и да га зачйниш з бйбером (Јбу).

бйвó -óла м мужјак биволице. — Кол'ико мёже црепўл'а да увати, да попије óн би црко да је бйвó (Г). — Прёзал'и су се бйвóл'и ка волóви (Гр). — У дућане имāло е кóжа от свйнё, кóжа од бйвóла, от крāва (Дс). — За опāнце је нāјбол'а кóжа била од бивола (Ки).

бйвóлски -а -о који потиче од бивола. — Домаћинима л'ўдима за опāнце од бйвóлске кóже (Пр). —

Једне панце сам имао добре — биволске (Дс).

биволче -та с младунче биволице. — Биволчићи у једну кошару, бивол'ице у другу (Б). — Биволчиће смо чувал'и с теоцима (Гр).

бивол'ица ж 1. зоол *Bos Bubalus*. — Има понека крава густо мл'еко ка да је од бивол'ице (Пр). — И Срби држе бивол'ице (Бл). **2.** пог лења жена. — Види како ти је кућу оставила она бивол'ица (Г). — Ону бивол'ицу мрзи да прича, а не да ради (С).

бига биге ж **1.** в руда. — Натегеше коњи у страну, сломише бигу (ДД). — Нашл'и га испод биге између коња (Ж). **2.** в процеп. — Изгуби дан око биге и не мога да ју направим (ДД).

бигинисат в бегенисат. — Пита те поп бигинишеш л'и га — бигинишеш (К).

Бигл'ерак в Бегл'ерак. — Некога сам звала Бигл'ерак, а некога Шићерак (К); ↔ *Деверак, Девердајја, Деверкренија, Деверпйсер, Шећерак*.

биз предл в без. — Тб се носило нашему нареду биз л'еба (Св). — Биз бајрака никако тб, како сватови биз бајрака (Св)?

бйза пог кучка, Циганка, Габел'ка; (узвикује се кад се штап играча при одразу подвуче испод положеног слугиног штапа у игри кал'инкоз). — Тб ка се подвуче испод снашине мачуге тајпут викинемо бйза (Г); ↔ *габел'ице, гобел'ице, подвукало, ћул, стил'ифућ, тцл'инфуз*.

бизгүл'а ж снажна, обесна женска. — Није више она бизгүл'а ка што је била док се није удала (Љ). — Ко ће да уарүми ону бизгүл'у, кад не ферма ни човека (Бр).

бизгүл'чина ж аугм од бизгуља. — Крв ће да му попије она бизгүл'чина (Дњ). — Такав какав је, довео је једну бизгүл'чину — нема ју у село (Г).

бик м Δ. — Бол'е му је да држи бикове, но да ради у фабрику за малу плату (Н). — Претур'ао се некако з биковима, школовао децу (СЛ).

бикна ж пог обесна жена, која је силна, бесна као бик. — Она бикна могла би и да кдси ка човек (Би). — Ко би савладао ону бикну; могла би да кдси и човека да ндси (БП).

биковит -ита -о опором, тврдо. — Она пређа от конопле биковита док се не вари у цеђ (Ки). — Оно коноплено биковито док се не туре у цеђ да се вари да мало омекша, да се лакше уработа (Ж).

бикоња м пог снажан човек. — Зар се онај бикоња уморио у матику (Бл)? — Ништа не може да умори онга бикоњу (Др).

бикүл'а ж крава, јуница која обликом тела и гојазношћу подсећа на бика. — Бикүл'е су добре за месо, а мл'ека мало дајү (Си). — Од бикүл'а нема мл'ека, а добре су за месо (Св).

бйкче -та с дем од бик. — Да узме човек неколико бйкчића па да и[х] отера у планину, кад и[х] сл'егне да и[х] прода — паре да заради (Г). — Претур'ао се некако з бйкчићима држао и продавао, понешто је зарађивао (СЛ).

било с праг за брану од трња. — Бол'а је била брана која је имала она пр'аг, онб било (ДД). — Могло је да се влачи и з браном без била (Др).

било с в сл'еме. — Прво се постави било, па майје, па рогови (БП). —

Мајје идѹ од била до венчанйце на ћошкове кѹће (БП).

бил'ет -ета м карта, пропусница за улаз на пијац. — Цео дан сам дрмела, ни за бил'ет несам извадила (ДД). — Ул'его сам без бил'ета на пијац (Н).

бил'игија в бел'егуја. — Кад би косил'и, бил'игију би држал'и у кофѹ с водом (Дњ). — Извади бил'игију ис кофе, надштри косу, тури ју опет у кофѹ (Дњ).

бил'им речца за појачавање. — Бил'им ћерка ју удата (Је). — Све по кѹће ради, бил'им ноге да и[м] опере (Г).

бинак м в близанац. — Једно од бинака ради у Пећ (Г). — Има бинаце и једну чорицу посл'е њи (Г). Алб бинак има исто значење.

бинака ж в бл'изнака. — Онѣ двѣ бинаке ка двѣ златне јабукѣ, не знаш која је л'епша (Г).

бинакче -та с в бл'изначе. — Мако сам и[х] свѣ, само сам оставио двѣ бинакчета да ми се нађу (БП).

бинца ж мања текућа вода у долини, речица. — Закапил'и би бинцу па би фатал'и рибе и јагѹл'е (ДД). ↔ *јарѹга*.

бињација м који се лако посвађа, свађалица. — Шта ћеш са бињацијом ако бѣга знаш (Г)? — Уставиће неко и тога бињацију, има поп нат попом (Ј).

бират бирам несвр *настојати* да се дође до квалитетнијег, најбољег. — Тако ми бѣга ни ћемо се скѹпит ни ћемо га бират (Ж). — Бирала бирка па изабрала кривонѣгог Мирка (Д). — Понѣгде те пѹште да бираш јабукѣ кат купѹеш (Б). → из-, пре-

бисаге бисага ж мн *двострука торба од тканине* (Б Бл БП Бр Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Л Је Јь Јѹ Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Семе от пшенице смо узимал'и из бисага и бацал'и из рукѣ (Гр). — Сандѹце, постѣл'а, двоје бисага тѣша (К). — Ѐбрик накийћен у бисае (Б); в *бисази*.

бисази в *бисаге* (Би Гр Кг). — Пѹни бисази стварѹ што сам купијо за славу (Гр). — Ѐбрик накийћен у бисае (Кг). — Напѹни своје бисае па са снаом кот пријател'а (Би).

бистар -тра -о 1. који је прозиран (о течности). — У Бистрицу вода бистра (Л). 2. који лако схвата, оштроуман, интеллигентан. — Не изгл'ѣда баш такѣ да је бистар (Г). — Мушкарце дал'и у шкољу, а мене ... никад ји опрѣстит не мѣгу, се несам била глѹпаста, но сам била бистра за то (Б).

бистрина ж *потпуна прозирност течности*. — Немају овѣ наше бинце бистрину ка што има Бистрица, ѣне су мутне и кад не пада кйша да и[х] замѹти (ДД).

бит (се) бй(ј)ем (се) несвр *шибати, тући (се)*. — Бйје ми сна дѣцу, нагрди ји (Г). — Шта га бйјеш, осушил'е ти се дабѣгда (БП). — Бѣгоми се л'ѹди затварал'и, бѣгоми се л'ѹди бйл'и (Бл). — Има л' когѣћ пл'ачкан ил' бивѣн за време окупацие (Бр)? — Три дана да те бйје, да те прѣстре бйјући, не би смѣла да рѣкнеш ођу д идѣм у рѣд (Дс). — Пѹтѣм одѣвде д у шкољу, тавѹ што е у Злакѹћане, свѣ бйјући (Бр); → из-, по-, пре-, у-

бит бидне и бѹде несвр Δ. — Чѣкај, Вѣине, до подне па ћеш видѣт шта ће ти бит сас мал'ем (Пр). — Ја се надам да ће бити дѣбро (Бл). —

Кад га саставиш да б^уде д^обро да има кишу т^амо (Бр). — М^ол'им в^ас да б^идне у р^еду (Бл). — Под р^атном спр^емом, за п^ет ми^нут^а, с^ь'мо тиш^ина да б^ине (Б). — Ј^а б^е код н^ега на^пр^ед (Бр). — Кад б^есмо о^де, к^аже н^ама, т^оде су п^ал'и т^ал'ико и т^ал'ико (БП). — У^зел'и б^еу ма^јо^ра т^ал'и-ј^анскога (ДД). — Не ј^а, б^огоми, да к^ратим д^рва б^идну^ћи т^и т^у (Г). — О^ћу да к^ажем ш^то сам б^ио на в^ежбу кад је проп^ала Ит^ал'ија (БП). — У о^пштину кур^ир сам б^ио (Ки). — Н^ије он^о в^реме ка ш^то е б^ило пр^е (Ки).

битанга ж проп^алица. — Тр^еба р^азбит н^ос он^ој битанге (Си). — Ч^у-јем да су те ви^ђал'и с н^екема битангема по И^стоку, је л' т^о и^стина (Јбу)?

биће с батина^{ње}, шиба^{ње}. — Не зн^ате ви ш^та е биће (К). — З б^ићем м^ож да ју ист^ераш п^амет, а не да ју дот^ераш, н^ема више б^ића ка н^екад ш^то је им^ало (Г).

бицк^ло с бицк^л. — Пр^одо је о^тац ст^ог с^ена да ми к^упи бицк^ло (Г). — Вр^ну се з бицк^л'ем и позн^а-до и[х] (Ж); ↔ т^очак.

бицк^л'иста м занат^лија који о^прав^{ља} бицк^л. — Ако га за св^а-шта т^ераш код бицк^л'исте, н^емаш рач^уна да га др^жиш (Др). — Ост^а-л'ал'и би бицк^ла код једн^ога бицк^л'исте (Г).

бич м в кан^ција. — Пр^утом се т^е-рају вол^ови, а б^ичом к^оњи (Бл). — Оф^рашти га б^ичем да не зад^оцнимо (Г).

б^иш/б^ишт м в стр^чаница (Јбу Пр). — Ов^о б^иш је ш^иптарска р^еч (Јбу). — Би се ј^анул'и на б^ишт от к^ол'и па би се во^јзу^рал'и (Пр). Алб bisht pen.

б^иштарица ж в стр^чаница (Би Св). — Ј^ану се д^еца на б^иштарицу па се возу^рају (Би). — Н^ишта му н^ије, п^ао з б^иштарице па пл^аче (Св).

б^лаг б^лага -о који н^ије л^ут или к^исео. — Још мало а^јвара да на^пр^а-вим од б^лаг^ија п^ап^рика (Д). — Има пон^ека глав^ица кром^ида б^лага, да ју ј^еш ка ј^абуку (Г).

б^лаго узв одушев^љења. — Б^лаго т^ебе док ти је он^а свек^рва тан^ака к^ака је (Кг). — Б^лаго р^обл'у мн^ад^о-ме ш^то се л^асно обук^ује (Ж). — Св^е сам ви^кала, б^лаго т^ебе, с^естро, ш^то си дол'еко (Б); в благош.

благосил'ат -ам несвр изрицати ж^{ел}у за сре^ћу, здрав^ље, на^предак. — Пон^еко ум^е л'епо да благосил'а (Јбе). — И дом^аћин благосил'а (Л). — Туриш б^ад^нак преко н^ога па благосил'еш (Дс). — С^ад не зн^ад^у д^еца да благосил'у ка пр^е (Д). — Да му роди п^ченица, у к^ућу м^ушка д^е-ч^ица — благосил'ају (Л). — Са б^ад-њакем смо благосил'али (Дс); → из-
■ **благосил'ање** с гл им. — Т^ога бла-госил'ања, т^о н ум^е св^ако да благо-сил'а (Др).

благосл^овен -е^{на} -о које је Бог благословио, дао благослов. — О^вца је благослов^ена ст^ока (Г). — Д^ошла си у благосов^ену фам^ил'ију, да п^о-штуеш т^о, да р^адиш ш^то ти се р^е-ке-не (Св).

благосл^овит -им свр дати благо-слов, изразити ж^{ел}у. — Благосл^о-ви, д^{че} — Б^ок те благосл^овио (Дњ); в благословит, богосовит.

благос^овит в благословит. — И ј^а ум^ем благос^овит, а^{ко} н^есам п^оп (Св).

благ^ота ж млечне прера^ђевине, бери^ћет. — Т^елаце да гл^еда, да м^уз^е, да с^ири, да ск^упл'а он^у благ^о-ту (Ж).

благош/благош в благо. — Благош на́ма за ову кйшу (Н). — Кад год сам ишао код њи викнула би тетка: благош мене ко ми је дошао (С).

благунов -ова -о који се односи, *благун*, који потиче од те врсте храста. — Цердово и блугуново дрво највише (Ки). — Од блугуновога дрвета се правил'и крдови (Дс).

блатар -ара м стари тип казана за дестилацију ракије који је узидан циглом (Бл Д Др Дњ Ки Кг Љу Н С СЛ). — Онем старинском казанем, онем блатарем, не мож више од четйри на дан д истераш (Бл); ↔ *пећинар*, *чучавац*.

блатњача ж в *плотњача*. — Најпре куже бил'е блатњаче, у блатњаче се живело (Л).

блато с *расквашена земља*. — Нигде да нема блато, она ће да га нађе, да се искал'а (Г). — Газимо по блату ка по снегу (Б). — Ред черпича, ред блато (Бр). — Тапут није имало малтера, но се зидало блатем (К). — Не можемо да бирамо, но газимо по блату (БП); ↔ *кал'иште*.

блүза -үзё ж горњи део мушког и женског одела с рукавима. — И блүза и сакóви се правил'и от сукна (Би). — От кондпл'е смо градил'и и блүзе и постел'ину, сукнену блүзу и панталóне (К). — Неке цемедане су носил'и наместо блүза (К). — Само ми ова стрина што е дошла за црногорско време, сукње, блүзе и ал'ине носила (Л); ↔ *сётра*.

бл'ејат бл'е(ј)им несвр 1. *испуштати глас* (о овци). — Де седе овце бл'еји и је (Б). — Огрешйше овце бл'ејући. 2. *бити опчињен љубављу према особи супротног пола*. — Она моја будала бл'еји за женом, ништа не види (БП); → за-. ■ **бл'ек-**

нут -нем свр 1. *заблејати*. — Учини ми се да једна овца бл'екну (Пр). 2. *пог проговорити*. — Оде н умё да с устави, а тамо ни бл'екнут (Л). ■ **бл'ејање** с гл им. — Нема га онó дете да пушти овце, не могу више да слүшам бл'ејање (БП). ■ **бл'ека** ж в *блејање*. — Ништа се не чује од бл'еке оваца, бл'еју да се пушту, ёво неко време се учинёло, оне затворене (Г). — Дё си, брё, више не могу да слүшам ову бл'екну (Г)?

бл'есав -а -о који је умно неразвијен, *луцкаст*. — Ка да си била бл'есава, онако да урадиш (Дњ). — Бл'есавоме не мож да докажеш (Др). — Пó бл'есаву жёну од ове моје нема нико, нема ју у свед бёл'и (Бр).

бл'есавица ж *глушава, луцкаста жена*. — Бл'есавица, све му веровала (Јбе). — Лако му је било док је имао ону бл'есавицу да му диринчи, да му рмба (Г); ↔ *бл'есайка*.

бл'есайка ж в *бл'есавица*. — Бл'есайка бл'есава заћбрёла, ће да узме ону барабу (Јбе). — Рёкни онóј бл'есайке да не лаје (Н).

бл'есо м који је *луцкаст*. — Како мож да се дружиш с оним бл'есом (Г)? — [Је]си имао очи, бл'есо бл'есави (С)? ↔ *бл'есóња*.

бл'есóња м *аугм од бл'есо*. — Како мож да дозвол'иш један бл'есóња да ти сол'и памет (Јб)? — Идё код онóга бл'есóње, с њим се дружи (ДД). — Топ те погодйјо, шта ћеш с онем бл'есóњом, зар не мож бёл'ега да нађеш (Г)?

бл'йжњи -а -е који је у *сродству*. — Зовне некога од рђака, некога од бл'йжњија (Т). — Изабёремо за увр совре некога кой је најближњи (Бр). — Напуштил'и ови најбл'йжњи што су наши (Јбе).

бл'изанац -нца м једно од деце рођене при истом порођају. — Бл'изанци се више вѡл'у међусѡбно но ова дрѹга деца (Г); ↔ *бл'изнак*, *бинак*.

бл'изна ж грешка при ткању која настаје прекидом нити основе. — Бл'изна се лако поправи (Г). — Познае се бл'изна ка[д] се изатке (Г).

бл'изнак м в близанац. — Има два бл'изнака (Гр). — Два бл'изнака четврти завршѹју (Б). — Настрада ју један од оија бл'изнака (Г). — Ка су се бл'изнаци мѡи родил'и, он је био код Јована (С). — Два бл'изнака ја онѡме шѹмару на кол'ена (С).

бл'изнака ж девојчица рођена са другим дететом при истом порођају. — Не л'ичѹ се ка да несѹ бл'изнаке (ДД). — Онѡ две бл'изнаке стигл'е за ѹдају (Си); ↔ *бинака*, *бл'изнакиња*.

бл'изнакиња ж в близнака. — Зѡрица је бл'изнакиња са Збраном (Г). — Јѡдну бл'изнакињу сам виђаѡ, а дрѹгу нѡ (Јбу).

бл'изначе -та с младунче рођено истовремено са другим. — Бл'изначићи се тѡшко подѹжу (СЛ). — На мѹку з бл'изначићима, сѡстро мѡја, кад заплаче јѡдно разбѹди и онѡ дрѹго (Г); ↔ *бинакче*.

бл'изнит се бл'изним се несвр доносити на свет двојке. — У наше сѡло има нѡкол'ико жѡна које су се бл'изнил'е (Г). — Треба да те гази жѡна која се бл'изнила (Г); → о-.

бл'изо предл у близини појма с именом у генитиву. — Направи гѹвно бл'изо авл'ије (Ж). — Смо се заробил'и бл'изо Скадра (Бр). — Станѹе бл'изо Сете Пѡтке дѡл'е (Јбе). ■ **бл'изо** прил. — Ја копам и стражар крај мѡне, а кукѹруз беше

бл'изо (Ж). — Реко, Здравко, ти си тѹ у ѡпштину бл'изо, ѡво ти ова докѹмента што смо слал'и (Л). — Одѡнака прѡшла бл'изо (Пр). — Кад бѡмо бл'изо, сал ако мрдне, главѡм ће да плати (Б). — Нѹјбл'изо е он овамо гѡре (Б).

бл'уват блѹ(ј)ем несвр 1. *избацити храну кроз уста, повраћати*. — Ка[д] се чѡвек напије, ако мѡже да бл'ѹје, олакша му (Св). 2. *услед повишене температуре кроз лулу избацити комину из казана за дестилацију*. — Спотѹње ѡгањ, а овамо казан бл'ѹје л'и бл'ѹје (Г); → из-, по-.

бл'увѡтина ж 1. *храна коју човек поврати из желуца*. — Кол'ико пѹт сам чѹстила бл'увѡтину по собѡ (Г). 2. *пог непристојне речи*. — Не мѡгу више да слѹшам бл'увѡтине што ми прича (ДД).

бл'уштер в бл'уштур. — Убѡри копрѹве па скѹвај понѡкад овѡ грко л'ишће, овај бл'уштер што се каже (Бс).

бл'уштур м широколисни коров из породице *Rumex*. — Намножио се бл'уштур, ће да не затвѡри (Г); в *бл'уштер*.

Бѡг Бѡга м Δ. — Даће Бѡг дѡбро (Дњ). — Благѡ мѡне за Бѡга (Г). — Оѡне, над на Бога (Бс). — О Бѡже, чѹвај ми тавѹ децу (Б). — Дај Бѡже, да се омрзну кај сѡ и л'ѡб (Н). — Ништа несѹ знал'и под Бѡгем јакем (Јб). ▮ **на правде бѡга невин**. — Они м осѹдише на правде бѡга гѡдину дана (Ж). ▮ **па ~ никако, ништо**. — Да несам оѡбрѡла, нѡ би пуштила мѡју сѡстру да ју закопате, па бѡг нѡ би (К).

бѡгал' м који је са неким телесним недостатком. — Како ће да прѡђе вѡк с оним бѡгал'ом (Јбу)? —

Мѹка да те увати да погл'едаш онѣ бѣгал'е, а нѣ још и да и[х] л'ечиш (Л).

богал'ија м који је без средстава за живот, сиромах. — Крѣнѹо с једним богал'ијом из Наглавака од Мил'енинога рѣда у Мужевине (Бс); в багал'ија.

бѣгами в богоми. — Бѣгами ја нѣћу да трпим, но ћу да нађем неко чаре, ако ми га ѣтац не нађе, најћу га сама (Л).

богѣство с имовина човека која му омогућава лагодан живот. — Имѣл'и смо вѣл'ико богѣство (Бл). — Ћдала се из богѣства у сиротињу (Д); в богѣсто.

богѣсто в богѣство. — Здравл'е је највѣће богѣсто за чѣвѣка (Св).

богат/богѣт -ѣта -о м који има имѣтак, услова за живот у изобил'ју. — Тај наш бијо богѣт (Дш). — У богѣтога глас, у сиромѣ чѣс (Г). — Богѣти узимају богѣте (СЛ). — Онѣ прѣ је имѣло домаћинѣ л'уди, имѣло је богѣтија (К).

богатѣш -ѣша м Ѧ. — Ти си сѣг богѣтѣш, код богѣташа узимл'еш, ја сам сиромѣшна, код сиромѣшнога узимл'емо (Н). — Имѣло је, бѣгоми, и багал'ија и богѣташѣ (Би).

боглѣма в баглама. — По двѣ боглѣме на јѣдна врата, дѣста је ако несѹ тѣшка (П). 2. в пул'ија 2. — Пѣсе се лѹбац затвѣри боглѣмом (Дс).

богме/бѣгме рѣца за појачавање тврђења. — Бѣгмѣ ћѣж га видѣт ако ја биднем жива (Бс). — Мѣне паде ова страна от кѹће, срѹшена бѣгме (Л).

бѣговски -а -о раскошан. — Ћдала се фала Бѣгу; сѣд има бѣговски живот (Љу). ■ **бѣговски** прил веома добро, раскошно. — Бојал'и смо се,

а прѣшл'и смо бѣговски (ДД). — Ћдала се и живи бѣговски (Ље).

Богојавл'ѣне в Богојавл'ѣње. — Шта имаш, најбол'у рану на Сто Богојавл'ѣне (Л).

Богојавл'ѣње с православни верски празник. — Од Божйѣна до Богојавл'ѣња Ристо се јѣви (Г); в Богојавл'ѣне.

бѣгоми рѣца за појачавање тврђење. — Не знам бѣгоми (Б). — Јѣз бѣгоми (К). — А бѣгоми смо живѣл'и дѣбро (Др); в богами.

богорѣдит -ѣдим несвр преклињати изразом 'за бѣж ѣтар'. — Не мѣгу више да ју слѹшам како богорѣди (БП). — Богорѣду онѣ просјѣци крај сваке бандѣре у ѹску ѹлицу (Љ).

богосѣвит в благословит. — Вамо је бијо у Витомирицу, неку цркву богосѣвил'и (Т).

богурѣр -ѣра м в бугарѣш. — Тапут се носил'и [о]панци богурѣри (Би). — Како ћѣж с богурѣрима по блѣту, оквѣси се тѣ ѣдма (Би)? — Кад би ни се оквѣсил'и богурѣри ѣтегла би се она кѣжа, а кад би се осушил'и, ѣни би се скорѣл'и (Би).

бѣд бѣда м убѣд иглом на тканини. — Дѣбар вѣз има сѣтан бѣд (Љу). — По бѣду на кошѹл'у мѣж да познѣш кака је рабѣтница (Д).

бѣдѣва в бадѣва. — Нѣће ѣн да л'ѣгне бѣдѣва (К).

бѣжи -а -ѣ Ѧ. — Дѣ си више, бѣжи чѣвѣче (Бл). — Вожа вѣл'а, у бѣжѣ руке, имам дѣста (Г).

божитни в божитњи. — Шѣс нѣдел'а ја сам постијо божитне пѣсте (Бл).

божитњи -а -ѣ Ѧ. — Кад бидне ручак, има колѣч божитњи, ѣпет на нѹ врѣћу сѣднемо, гѣспѣдамо (Бл). —

бџл'ија Драгинија, како су деца ломила кад су краља (Г).

бојл'ија ж крава црвене боје длаке. — Крава бојл'ија има црвену бџу глаке, кај бџл'ија (Г). — Да тџримо звџно на бојл'ију, џна је најбол'а (Г).

бокџл -џла м стаклена, лимена или пластична посуда са дршком, служи за точење воде. — Ёзми бокџл воде па поспл'и л'џде да оперу рџке (Б). — Отидо јџ, донџ му бокџл воде (Л). — Расипала би по неџкол'ико бокџлџ воде по обџру (Св); в бакџл.

бокџлче -та с дем од бокџл. — Од Божихџа остџло ка пџла бокџлчета вина, реко да попије мџло (Г). — Шта би с оним стакл'еним бокџлчетом (Ље)? — У кафџну, испред њџга неџкол'ико прџзнийџ бокџлчиџа (БП).

бџквица ж 1. широколиснџ трава, бот *Plantago major*. — Дџбро је да се тџри на чир л'џс од бџквице (Св) 2. листови расада из којих се развиџ плод биџке. — Одваџај овџ струковџ купџса што су без бџквице (Гр).

бџкча ж украшена прџгачџ коју жене припасују са задње стране, бошча. — Жџне нџше су носил'џ бџкче (Љу). — Јџ ка[д] сам дџшла, имџло е онџ бџкче (Би). — Да и[х] предвострџчиш и више бџкачџ опџшеш (Пр). — У бџкачџ сам се џдала (Ж). — Пџшеш бџкче, виџџанку, шџмйју (К). — Цџпцео џџкс уфџћен, џ одеџла, бџкче тџпане — цел'џ у тел' сџџџ (К).

бџл м мн бџлови Δ. — Кџкала је од бџлова (Б). — Дџктор те прџгл'џда, прџнаџе ти бџлове, прџпише ти неџциџе ел' табл'џте и бџдне ти бџл'џ па оздрџвиш (Св).

бџл/бџл прил у довољној мџри, доста. — Траџил'и су ју бџл (Кг). — Имџо сам бџл дувџна (ДД). — Бџл су оваџо поџџни бил'и, ал' за тџ несу не терџтил'и (Л). — Бџл сам пџтиџо за вишџк (Бр). — Бџл сам иско-рџстиџо пџнџију (Ки). — Каџмаџа б'џл, сџра б'џл (К). — Има фџла Бџгу свџга б'џл, сџл здравл'џ да дџ Бџг (К).

болџнта в абуланџа. — Тџ бл'џзо болџнта бџла (Би). — Гџжва бџше код болџнте (Дс).

бџлнийџа ж Δ. — Повџдоше га у бџлнийџу, тџмо дџо дџшу (Б). — Ђџрџџа ју џмрла у Нџш у бџлнийџу (Л). — Кој је мнџго бџл'есан пџслал'и би г у бџлнийџу (Св). — А јџ сам више по бџлнийџа бџла но кот кџће што сам (Кг).

бџл'џ бџл'џ ж дет рџна, поврџда коџа изџзивџ бол. — Не мџгу да се дџгнем, џмам бџл'у (Г). — А бџл'о, бџл'о невџрна (Г).

бџл'ес -ти ж и м Δ. — Ни крвнийџу, тџву бџл'ес му не би дџо (Дш). — Тапџт је бџџо бџл'ес готџво џсто ка сџд (Св). — Шта џеш, такџв му бџо бџл'ес (Св). — Три гџдинџе је бџо бџл'џстан, како се кџже онџ бџл'ес (Ље). — Найџе неџа бџл'ес (Кг). — Сџд џма л'џкар за свџку бџл'ес (Ж). — Пџсл'џнак умрџше и дџктори о[д] тџџ бџл'џсти (Б). — Ти мџџко не знџш коџу јџ бџл'ес болџем (Б); ↔ бџл'џа.

бџл'џсан в бол'џстан. — Он перџсан, сџд бџл'џсан (Ж). — Ёмрџла дџкториџа, кџј нџш тџта што е бџџо бџл'џсан (Б).

бџл'џснийџ -џка м коју је изгубио здравље. — Он остџвио дувџн; оперџсан — срџчани бол'џснийџ (Ж). — Порџд свџ своџџ мџке дрџџала сам тџшџкога бол'џснийџа у кџћу (Л). —

Не мoгу оставит бол'еснике (ДД); в боник.

бoл'естан -сна -о који болује од неке болести, болесник. — Кoме изађе oра тpyо (на Бадње вече) биће бoл'естан (Пр). — Онако бoл'есна мoрала сам да радим (Је). — Три године завршила, четврту нисам, но сам била бoл'есна (Л); в бол'есан, бон.

бoл'ет -и несвр стварати бол. — Реко не мoгу, нешто ме бол'еду нoге (Би). — Бол'у ме нoге, не мoгу да мрднем (Ј). — Бол'ау ме крста, сам била укoчена (Бс); → за-, о-, пре-, раз-.

бол'ећ -ећа -е који брине за друге, саосећа са другима. — Сестре су по бол'еће но браћа (Ју). — Бол'ећа су му деца мoго и за родител'е и за све (Л).

бол'ећник м који је болећ, који саосећа са другим. — Ка oн што је био бол'ећник, други несу (Л). — Тога бол'ећника није имало у наш крај (Је).

бол'ећница ж болећа жена. — Да си некака бол'ећница, дошла би да ме видиш (Гр). — Ка[д] се састанеш с oном бол'ећницом, не мож лако да се растанеш (Г).

бол'ка ж в бол'ес. — Искочила му нека бол'ка на прс, ће да ми пропaне (Гр).

бол'оглава ж в главобоља. — Не мoгу ју ја ништа, доста имама своје бол'оглаве (Г).

бoмба ж 1. Δ. — Види бoмбе, ја ћу мoју фамил'ију наполе па ћеш и ти и кућа наполе (ДД). — 2. фиг снага, добро имовинско стање. — Имал'и смо стo и кyсур оваца, петнаес дваес грла говеди, коње, бил'и смо oден — бoмба (Б).

бомбaрдоват -у(ј)ем несвр уништавати бомбама. — Погиноу ка се бомбaрдовао Београд (Г). ■ **бомбaрдовање** с гл им. — Погиноу кад је било бомбaрдовање Београда (Н). — Не несам ишао тамо од бомбaрдовања (Ј); в бомбират (се).

бомбират се -ирам се в бомбардоват. — Онај радио каже мoрамо се враћат назад се бомбирaо се Београд (Дс). — Чим бомбираше Београд, доћoше Немци (Гр).

бомбoн -oна м Δ. — Кад доведу мнaдицу изнесу решето са жетем и са бомбoњима и шећер и пaре (К). — Седи кот куће, ћу да ти кyпим бомбoне (Је); в бамбон.

бoн бoна -о в бол'естан. — Не мoгу да радим ништа, бoна сам (Би). — Бoнo ми једно пил'е (Св). — Реко му тамо б^у oн ти стaри (Дш).

бoњик м в бол'есник. — Шта ћу ја сама з бoњиком, нит мoгу да му помoгнем нит мoгу да гл'едам (Г)? — Цео век сам се претyрала з бoњицима, у јаде ми век прође (Г).

бoр м врста четинарског дрвета бот *Pinus silvestris*. — Седoсмо да се одмoримо испод једнога бoра (Си). — У Асанов вр највише је имало бoрова (Н). ■ **борoв** -oва -о који се односи на бор. — Борoво дрво има највише смoл'е па смо га користил'и за лyч (Си). — Каце од борoвога дрвета пушћају смoлу (БП).

боранија ж махунасто поврће, бот *Phaseolus vulgaris*. — Отишао у Дубoчак да учини неку притку за боранију (ДД). — Највише, да ти кажем, продајy кромпир, боранију, овај, кyпус, ето тo (Кр). — Боранију несмо имал'и, нит смо знал'и како се сеје боранија (С); в боронија; ↔ меyне.

бѳрд бѳрда -о који је затворено-црвене боје. — За повѳл'це и ћил'й-ме највише се трошило обѳјано у бѳрдо (К). — У бѳрдо боју фѳрбамо јѳја за Вел'йгдан, ил' у л'уске от кромида (Г).

борђѳка ж в бѳжура. — За борђѳку ми дѳдоше тѳрес и двѳ ил'ѳде, јѳ ју не дѳдо (Г). ■ **борђѳкин** -а -о који се односи на борђѳку. — Не дѳдосте ми да продѳм борђѳкино тѳ-л'е, сѳд му полагајте (Г).

борѳтка в баретка. — Памтим, кѳко да га не памтим, имѳо је јѳдну смѳлаву борѳтку (Св). — Како га знам, знам га з борѳтком (Св).

бѳрит се -им се несвр оствари-вати циљ физичком или интелектуалном снагом. — Борйјо сам се у Дреницу (Г). — Ми заједно идѳмо, борймѳ се (Т). — Ми се борй[с]мо дѳста, ал' не могѳмо више па се пре-дѳдо[с]мо (Дш).

борѳвниѳа ж бот *Vaccinium mytilus*. — Кад би завршил'и йзмет йшл'и би у борѳвниѳе (Н). — Нај-бол'и је сѳк од борѳвниѳа (Пр).

борѳка ж кеса од коре четинара. — Напѳни борѳку борѳвциѳа па прѳти кот кѳће (Си). — Изрѳжи кѳру от смрчѳ де је бес чѳвѳрова, на-прѳви борѳку за борѳвниѳе да прѳ-тиш кѳћи (Пр).

борониѳа в бораниѳа. — Посѳјала сам нешто борониѳе (Пр).

бѳс бѳса -о Δ. — Дѳца ми бѳса, нѳм чим да и[м] кѳпим опѳнце (Др). — По цѳло л'ѳто бѳз би ишаѳ по сѳлу (Г).

босйл'ак -л'ка м бот *Ocimum basilicum*. — Босйл'ак л'ѳпо мерйше, а нѳма л'ѳп цѳвѳт (Јбу). — Пѳп умѳчи кйту босйл'ка у водйцу па не кропй (ДД).

босотиња ж сиромаштво. — Очи нѳсмо мѳгл'и да отвѳримо од босоти-ње и голотиње (Бс). — Цѳѳо вѳк ће да ми прође у босотињу и голотињу (Бр).

бѳстан/бостѳн -ѳна м бот *Citrus vulgaris*. — Ноћивѳо би у лѳгове код бостѳна (Гр). — Тѳмо је имѳло јесѳњи бостѳн и грѳјзе вйше но код нас (Дш).

бостѳнциѳа м произвођач бостана. — Нек ти бостѳнциѳа изабѳре јѳдну лубеницу (Г). — Давѳл'и би бостѳн-ѳиѳе бостѳн и за пшеницу (БП).

бѳца ж в флаша. — Бѳцу ракије да понѳсем (Јб). — Гл'ѳдам неке л'ѳ-де, вйдим јѳднога з бѳцом ракиѳе у ѳѳп (Ж).

бѳца бѳцѳ ж дет предмет који може убости. — Бѳште, дѳцо, тѳмо йма бѳца да се н убѳдете (Гр). — Ймам да те повѳдем ко[д] дѳктора да ти дѳ бѳцу (Д). — Ёто га дѳктор идѳ з бѳцама, сѳ ће да дѳђе (Би).

бѳш прил узалудно, у пропаст. — Ће ми тйдну папрйке бѳш (Г). — Тал'йке гѳдине радйл'и мѳчил'и се, свѳ бѳш (Јбе).

брѳбоњак -њка м грудвиѳа изме-та, овѳе, козе или зеѳа. — Побрйши тѳр, онѳ брѳбоњѳе изнѳси ис тѳра (Пр). — По брѳбоњѳима се вйди да су улазил'ѳ овѳе у колѳмбоћ (Си).

брѳв м 1. општи назив за овѳу. — Пѳсе би закѳл'и по јѳднога брѳва да рѳчу тй косѳчи (Ж). — Ми смо имѳл'и тапут ѳсам кѳјна, осамдесѳт и дѳвет брѳвй ѳваѳа, двѳдѳсет и че-тйри грѳла гѳведи, пѳдесѳт кѳзѳ (Б). — Двѳста брѳвй ѳваѳѳ имѳло (Ж). — Ми смо имѳл'и око пѳдѳсет-шѳз-дѳсет брѳвй ѳваѳѳ (Би). 2. пог назив за особу ниске интелигенѳиѳе. — Штѳ зна онѳ брѳв бѳжи (Г). — Нѳ би

смѐо да пуштим децу с онѐм бравем (Бр).

брѧва ж метални уређај за затварање врата кључем. — Кад изгубиш кл'уч мбраж да разбијеш браву, но штѧ ћеш (Бр). — Саѧ лѧко, но је било мѧка кад ние имѧло брѧва за врата (Б).

брѧдат/браѧѧ Δ. — Тако ти Бѧга йди да се обрйјеш, се не мѧгу да те гл'ѧдам такога браѧѧтога (Г). — Нѧсам га пѧзнала онѧко браѧѧтога (Дњ). — Бйо је браѧѧ (Пр).

брѧѧѧ м Δ. — Брѧѧѧ ка Дрѧжа Михајловић (Дш). — За њим нѧкол'ико брѧѧѧ (Ки). — Нѧсу сѧмо четници бил'и брѧѧѧе, имѧло је и дрѧгија (Т).

брѧзда брѧзде ж 1. канал у њиви, ливади којим се наводњава усев, односно ливада. — Онѧ, пѧсл'е под матику брѧзде дйжемо (Г). — Мѧбра да се избѧци онѧ зѧмл'а из брѧзде (ДД). — Йди брѧздама, не бѧј се (Н). 2. канал који отвара плуг при орању. — Тѧраж брѧзду до краја њиве (Бр). — Турѧш компире у брѧзду (Гр). — Тѧрамо до на крај њиве и вратимо йсто брѧздѧм (Бр). 3. алатком отворен каналић за сејање поврћа. — Нѧма га Дрѧги да ми отвѧра брѧзде да сѧдимо паприке (Г). — Вѧдимо брѧзде саѧ матйком и сѧјемо овѧко (К). — Брѧзде направил'и с волѧвима да знѧмо одѧкл'е дѧкл'е да баѧйњеш сѧме (Ки). — И тако смо баѧѧл'и сѧме, а кѧкуруз у брѧзду зрнѧл'и (Ки).

брѧзѧт -ѧм несвр обележавати (обично плугом) место где ће бити каналићи за наводњавање. — Не мѧгу сѧм да брѧздам, трѧба ми нѧко да ми повѧде волѧве (Г). — Брѧзѧл'и би плѧгом кад би баѧѧл'и сѧме из рукѧ (ДД); → из-, о-. ■ брѧздање с

гл им. — Не трѧба мѧлоγο врѧмена за брѧздање, то идѧ брзо (Др).

брѧзѧѧца ж дем од брѧзда. — Пѧсек јѧдан ти прѧви брѧзѧѧцу, а дрѧги сѧду паприке (Н). — Ископѧш брѧзѧѧцу па турѧш сѧме (Јѧ).

брѧзйн -йна м в бронзин (Бл С). — Реко да испрѧзним и опѧрем овѧј брѧзйн да се не кѧпе мѧве по њѧму (Бл). — Сѧ се сѧпл'ају мѧве по нѧопраноме брѧзйну (С).

бранзйн -йна м в бронзин. — Испаде ју из рукѧ онѧј бранзйн, па ти се скѧтрл'а, па се ѧл'иша — упрѧпасти се (Т). — Сйпл'и тѧ мл'ѧко из бранзйна у корйта (Т).

брѧна брѧнѧ ж пољопривредна алатка саплетена од прућа црног трна, служи за равнање орања (Б Бл Бр Би Бс Г Др Дњ Дш Ж Ки К Кг Јѧ Н П Пр Св Си СЛ Т). — Под брѧну се сѧјала и пшеница и колѧмоћ (К). — Бѧѧи сѧме па повлѧчи брѧнѧм (Би). — Поѧремо па подрл'амо са дрвѧнема брѧнѧма (Дс); ↔ влаѧа, трње.

бранйѧ -йѧка м в балник. — Бранйѧ се стѧл'ају да се не расипѧје пѧса[к] ка се вучѧ (П).

брѧнит (се) -йѧм (се) несвр Δ. — И пушке имѧл'и и одѧвде су се брѧнйл'и са тѧга прѧзѧра (Б). — Да сам имѧо пушку код мѧне, јѧ би га брѧнйѧ, нѧ би му дѧо (Дш); → за-, од-.

брѧство с више породица истог презимена, славе и порекла. — Узмѧ нѧкога из брѧства па идѧ код прйјѧтел'а (Гр); в брѧсто.

брѧсто в брѧство. — Нѧше је брѧсто нѧјпре дѧшло у Пѧћ, па одѧгл'ѧ ѧдѧ (Ки).

брѧт м Δ. — Нѧма брѧта, а йма сѧѧам сестѧрѧ (Др). — Нѧће на йме да га зовѧ, но га зовѧ брѧте (Бс). — Јѧ

сам на испит ишао са браћем о[д] стрица (Би). ■ **браћа** -е и браћа зб *им.* — Показивал'и ми неки браћа о[д] стричева (Б). — Дошао горе код браће (Би). — Свратио код браћа у Крагуевац па чеко неку свастику из Бикаћа (Би). — Тидне код браћа, и са та зёмња ... — све продо (Дш). — Моја браћа побегл'и бил'и тамо у Колашин (Б). — Ја нисам имала браће (Љу). — Ја сам посл'е браћа купијо још један ектер и дваес арй (Ж). — Нађем попа седй с мојема браћама тѐма (Т). — Та мисйт ка се сѐко тѐ се йшло по браћама (Бл).

брат берѐм несвр *рукама откидати са грана, скупљати плодове.* — А штѐ, н умијем ја брат цанарике (Ље)? — Деца по брже береду (Дш). — Пасул' би брал'и све меуну по меуну (Г). — По цео дан бѐри она пасул док ти очи испану (Г). — Омрзла би се деца берући шарике (Си); → на-, о-, по-, у-. ■ **брање** с *гл им.* — Отишће десетину пасул'арѐ у брање пасул'а (Г).

братанац -нца м *братовљев син, синовац.* — Свадбу е чинѐо овај братанац (Ки). — Од тал'йкога рѐбл'а једнога ймам братанца, татѐ братанац (К). — Ја ти пођем с тѐм моѐм братанцем (Би). — Крѐнула ја с тѐм братанцем за Йсток (Б). — Нѐсу подѐл'ени, живй саз братанцйма (П). — Имѐо је право по пола имања да узмѐ са братанцйма (Л); в *бртанац.*

братањца ж Δ. — И братањца ми је у тѹ кућу (Б). — Марко реко братањце да ће ју повѐде на сабор у Дечане (Н). — Дошл'и да му прѐсе братањцу (Д). — Братањцу имѐо онај Богйфов Мил'исав (Ки). — Он побѐго и реко женѐ и братањце (Н); в *бртаница.* ■ **братањцин** -а -о Δ. — Ктѐо д узмѐ и братањцин дѐо

(Гр). ■ **братањчин.** — Није ктѐо да прйми братањчину дѐцу (СЛ).

братањче -анчѐта с Δ. — Потрчу братањчићи да ме загрл'у кад отиднем код њй (БП); в *бртанче.*

братушка ж в *брњушка.* — Врата била прѐста па се затварала братушкама (Б). — Како да се затварају врата без братушке (Б)?

брацки -а -о *који се односи на браћу.* — Жйвѐла тамо на брацко имање некол'ико година (К). — У брацку кућу остѐла да живй (Л). ■ **брацки** прил. — Брацки смо се изл'убйл'и ка[д] смо се растѐвил'и (ДД). — Да се подѐл'имо брацки, да се не свађамо, брацки да живймо (Си). — Зашто да се свађате кад мѐжете брацки да се слажете и брацки да живите (Г).

брачан -на -о *који се односи на брак.* — Није му била брачна, но ванбрачна та ћѐрка (Б).

брашне в *брашно* (Б Бл СЛ). — За л'ѐбац од ибрита брашне ниѐ добро (СЛ).

брашно с *самљевена, у прах претворена зрна жита од којег се израђују хлеб и друге тестенине* (БП Бс Д Дс Г Л Ж Кг Ље Н С Т). — Ја мйсл'им дошла да тражи брашно код Мйће (Бс). — Тѹримо му колѐч од брашна (Д). — Штѐ ћѐмо с тал'йким брашном (Н)? — Од онѐга брашна направй качѐмак умѐси прѐју, спреми се ручак (Б). — По брашну мйшеви иградѹ (Ж); в *брашне, брашње, брашно.*

брашње в *брашно* (Б Бл Би ГрД Дњ Дш Дс Ки Љу Н С СЛ). — Онѹ коприву опери па издрѐби, тѹри онѹ брашње па ка скрѐб направй (Би). — Ставимо у брашње и онѹ брашње поклѐпимо га (Д). — Да ју удѐсиш мѐсто ко брашње, онда посл'е под

дирима што ју не пишу дневнице како би она ктѣла (Б).

брижан -жна -о који брине, сепан, невесео. — Чѣка га брижна сваку ноћ (Кг). — Мајка врагајка брижна, не л'ѣга док ју се син не врати (Г).

бриждет брижди несвр *испољавати неки вид утрнулости*. — Брижду ми ноге још од пешачѣња (Бл). — Испѣчал'е су ме коприве па ми брижду руке о[д] тога (Бс).

брижит -им несвр *бринути*. — Брижила сам како ћете да дођете (Би). — Брижиће ти жена ако задѣцниш (К); → за-, из-, пре-.

бријат (се) -јем (се) несвр *неким апаратом скидати длаке са лица*. — Морао сам сваки дан да се бријем (Јб). — Посеко се бријући се па ми иде крв, искрвавило ка да си петла закло (Св); → о-. ■ **бријање** с гл им. — Реко да кѣпим неки сапѣн, ел' нешто друго за бријање (Бр). — Пѣсл'е бријања намажем се ракијом (Јб).

бријач -ача м *бритва којом се брије*. — Ка твој кѣфер да има л'ѣпе ствари: пешкири, машинице за бријање, бријач, маказе — нема ниједан (Ж). — Бријачом мѣж да се посѣчѣш, да се нагрдиш (Св). — Више се нико не брије бријачима (Дњ).

брисат -шем несвр Δ. — Онѣ вѣче не бришемо кѣћу уѣште (П). — Прѣ но што пѣчнемо да бришемо, попрскамо водѣм да се не дѣже пршина (Бр); → за-, из-, о-, по-, пре-. ■ **брисање** с гл им. — Брисање кѣће и авл'ије није никака мѣка (Гр). — За брисање смо имал'и наше мѣтл'е (Бр).

брискес непром в *кл'ин-дупе*. — Играл'и смо брискес (Ки). Алб brisk -и *бритва, ножић* (Ки).

бритва ж *сечиво, нож на склапање*. — Какав ми је тѣ чобанин без бритве, бритву мора да има са себѣм (Пр). — И оде и оде му посѣкл'и саз бритвом (БП). — Бритвама би рѣзал'и папце овцама кад су кривл'але (БП).

бритвѣнче -ѣнчѣта с дем од *бритва*. — Да сам имала како бритвѣнче, вал'ало би ми (Дс). — Ни бритвѣнчѣта нѣмамо, нѣм чин ни л'ѣбац да острѣжем, а нѣ нешто да посѣчѣм (Г). — Мѣж да га пребијѣш вѣрем од бритвѣнчѣта (Ки).

бришак м *подругљива кованица за вишак који су сељаци давали по завршетку Другог светског рата* (само у том облику). — Није тѣ бијо вишак но бришак, свѣ што су нашла побрисал'и су и ѣднел'и, ништа нѣсу оставил'и (Г).

бришим -йма м в *ибришим*. — Кѣпимо бришим, па оснѣјемо, па ткѣмо (К). — Наѣколо навѣзи бришимом (Јбѣ).

брк м мн бркови Δ. — Рѣче му ѣ очи: срмѣта за тѣбе да лажѣш, а нѣ сиш кола бркова (Т). — Пѣзнаде га Вучко по брковима (ДД); ↔ *мустаће*.

брканица ж в *мећа*. — Подбркај скуване тѣкве с мало трица ел' брашна па тѣм брканицом рани свиње рањенице (Г). — Свиње добро напредују ка се рани брканицом од варѣнија тѣкава па се подбрка брашном колобѣтњим (Г).

бркат бркам несвр 1. *мешати спремајући оброк*. — Донѣси тѣ брашње па баба бркај са травѣм (Бл). — Кѣме бркаш тѣ - псима (Пр); → за-, под-. 2. *мешати појмове, чињенице, грешити*. — Није било такѣ, бркаѣ је ка[д] ти је причаѣ (П); → по-.

бркл'а ж бара, локва. — Угазила сам у бркл'у, сад ми мокре нөгe (СЛ). — Деца вoл'у да се брчкају по воде па се брчкају и по бркал'а (Г); ↔ *буцил*.

бркл'аја -ајe ж дрвена пљосната палица којом се меша тесто пројаног брашна (Б ВП Бр Г Гр ДД Д Др Ж Л Ље Љ Н П Св Си СЛ Т). — Сипа се врућа вода у брашно па се меша бркл'ајом (Б). — Бркл'ају сам умела сама да направим, и сад би ју направила да ми треба (Г); ↔ *бркл'ајка, бркл'ача, горужда, лажйца, лапатица, мешајка, струшка, дрвена кашйка*.

бркл'ајка ж в бркл'аја. — Најпре бркамо бркл'ајком, па га угнећемо, па га туримо на танур и растањимо, па га туримо у црпул'у да се испече (Дњ).

бркл'ача ж в бркл'аја (Ки К). — Ако немаш бркл'ачу, бркај клајјом (Ки). — Ка[д] се скува качамак, измећа се бркл'ачом па се зачини зачинем (К).

брко м мушкарац са брковима. — Ајде брко, причај како је било (Св). — Прошао је овудер с једнем брком (Љ); ↔ *бркоња*.

бркоња м в брко. — Био је један бркоња, имао је бркове с рамена на раме (Г).

брлог брлoга м *отпаци* разног материјала, смеће. — Ветар носи онај брлог (Бр). — Шта да радим с овем брлогем (К).

брложит -им несвр стварати смеће, брлог. — Брложе ми деца, никад није чиста кућа (Љу). — Немо да ми брложите по куће (Г); → за-, из-.

брложл'ив -ива -о који садржи нечистоће, смећа, брлога. — Остала би пшеница брложл'ива, не би мо-

гла да се очисти ка овб сад ка се жње с комбајима (Бр). — Остала ка једна шака брложл'ивога пасул'а (Дш).

брњица ж 1. жица везана у чвор на њушици свиње. — Да зовнем Мада да туримо брњице свињама (Г); ↔ *брњушка, обрњица*. 2. в брњушка. — Бил'е су неке брњице за затварање врата, тако брњицамаа затварал'и (ДД).

брњушка ж 1. примитивна дрвена направа за затварање врата с унутрашње стране померањем лево-десно (ВП Би Бс Г Др Дњ Кг П Си СЛ). — Брњушком могу да се отварају и затварају врата и са спољашње и са унутрашње стране (ВП). — Нисмо имал'и ове фабричне браве, но смо затварал'и врата брњушкама (П); ↔ *братјушка, бретјушка, брњица, вртјушка, обртјушка, тракавица, тракал'ица, кл'учаница, шул', 2. в кључаница*. — Врата о[д] собе смо затварал'и брњушком (Д). 3. в брњица. — Турал'и смо брњушке свињама да не рил'ају (ДД).

брoд брoда м место на реци где се може прегазити. — Оно пре Бистрица је имала брoд, а сад овј з багерима све покварил'и, направил'и амбисе (Г). — Бинцу мож да прођеш с кол'има само на брoд, на друго место не мож (Г).

брозин -ина м в бронзин (ВП К Кг Л Љ Ље Пр). — Котл'ичиће би турал'и на вериге, а брозине на шпoрет да се не огарају (ВП).

бројаница/брoјница ж део основе од тридесет жица, односно од десет чишеница. — Бројаница има десет чишеница, а чишеница три жице. — Осуеш кол'ико ћеш у брoдо да туриш, тал'ико и тал'ико — брoјнице (С). — Посл'е брoймо ко-

л'ико има брџница, да му пуштимо ширину (Г).

брџат -(ј)им Δ. — Умѐм да брџим, умѐм да рачунам, не мџже нико да ме превари (Би); → за-, из-, на-, пре-, у-. ■ **бројање** *гл им.* — Научи ја и читање и писање и бројање (СЛ).

брџни -а -о који се односи на број, количину. — Презивал'и не свако јутро да утврде бројно стање (Дш).

бронзин -ина м *емајлирани суд у виду котла* (Г Д Дш Си). — Бронзин се највише употребљавао да се вари мл'еко и да се сиви у њега (Си); в *бразин, бранзин, брзин, бронзин.*

брстет -й несвр *зубима кидати лишће и ситне гранчице.* — Кџза више вол'и да брсти нџ да пасѐ. (Дш). — Брстѐл'е би краве ус пут док смо тѐрал'и да пасу у лугове (Г); → из-, на-, о-.

брстџнка ж *одсечена грана пуна лишћа које брсти стока.* — Зими имало и сѐна и брстџнке (Љу). — Кџзама тури брстџнака, а кравама тал'е (Јѐ).

брџанац -анца м в *брџанац.* — Ка се подѐл'ијо з брџанџима, подѐл'ијо свѐ попола (Пр).

брџаница ж в *брџаница.* — Славина брџаница има мирас нѐгде у Кл'ину (Ки).

брџанче -анчѐта с в *брџанче.* — Ка сам се дѐл'ијо з брџанџиџима, свѐ попола подѐл'ено (Пр).

брџка ж *срамота.* — Брџка за свѐ, обрџкал'и су се (С). — Остаџе с том брџком цѐо вѐк (Л).

брџкат (се) -ам (се) несвр *срамотити (се).* — Нећу да се брџкам да идѐм на свадбу неспреман, да ми се

смеју (Јѐ). — Брџкал'и су га синови, се џн је бџјо чувѐн домаџин (Си); → на- о-.

брџс брџса м *специјална врста камена којим се оштри алат.* — Не треба ми брџс, цѐо дџн ћу да кџсим без њѐга (ДД). — Како мџсл'иж да кџсиш без брџса (Гр)? — Кџса се наџштри брџсем (Пр). — Оџо по прѐ смо куповал'и брџсове на пијац, а сад има фабрџнија (Бр).

брусара ж *посуда са водом за држање бруса при косидби* (Б Бл). — Прави косач никад нѐ би отишаџо да кџси без брусаре (Б). — Закачи брусару за каиш ел' за нџгу испот кол'ѐна па тѐрај (Бл); ↔ *букџла, водџр, водеџача, кабл'ина, каланџура, калапа, канта, канџица, корџто, кџфа, рџг, чевргаџа, чутџра.*

брџчан -на -о који је *осрамоџен, обрџкан.* — Она, сирџта, и мџчна и брџчна (Г). — Ако је нѐудата, није ми брџчна ка понѐке што су обрџкал'е и сѐбе и рџд (Јѐ).

брџат брџам несвр *умапати прсте у јѐло.* — Не дај деџама да брџцају по мл'ѐку (БП). — Сад га брџцаш, појѐшџеж га кад огладниш (Г); → за-, из-. ■ **брџнут** -нем свр. — Научио га дѐда да брџне прс у чащу (Н). — Брџни кашџком у џџ мл'ѐко па измѐшај да ти не загорџ, да не замирише (Др).

брџки -а -о који се односи на брџдо. — Ани су имал'и брџке топѐве (К). — Свѐ по брџкима положајима што смо се крѐтал'и и што смо се борџл'и (Јѐ).

брџкат (се) -ам (се) несвр *играти се завлачеџем дела тела у воду.* — Ту су бил'и на јаз, брџкал'и су се по водѐ (Г). — Посваџал'и би се брџкајуџи се по водѐ (Л); → из-.

бубина ж *дечја глиста*, зоол *Ascaris lumbricoides*. — Имају вил'ик стомак ка да имају бубине (Св). — Не могу да напредују од бубина (Бс).

бубица ж *в минче*. — Доста је да човек држи неку бубицу да залаје кад неко дође (Л). ■ **бубичин** -а -о који потиче од бубице, који припада бубици. — Поједу гурићи шта нађу у бубичино корито (Г).

бубњара ж *врста лимене пећи за огрев дрвима*. — Ништа брже не може да ти угрије собу од бубњаре (Г); ↔ *кафџер, фарџна*.

бубрег м *мед репес*. — Имам бубрегну бол'ес, обол'ела сам од бубрега (Кг). — Има да те измлати човек, бубрезе да ти одвал'и (С). — Ја имам по бубрезима ранице (Кг).

бубрежни -а -о који се односи на бубрег. — Те не бубрезна бол'ес, те не запал'ење, те не [ган]грена, свашта има (Св).

бува ж зоол *Aphaniptera*. — Скаче ка бува (Љу). — Имало је и бува и ваџака (Св). — Спавал'и смо з бувама (Гр).

бугараш -аша м *сорта пасуља крупног зрна*. — Више се сије тетовац но бугараш (Г). — Од бугараша зрно ка палац (Г).

бугареш -еша м *врста кожног опанка који је озго изукрштан опутама* (Б Бл Бр Би Бс Г Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Љ Љу Н П С СЛ Т). — Бугарешци су от коже (Б). — Бугарешци само мало навр прста састал'ени (Т). — Ови бугарешци лако се прави, ту остружеш и оде само мало, тавал'ико узицу стегинеш (Бс). — Бугареше су носил'и ови тамо дол'е што су преко Дрима

(Г); → *богурери, гогит, гокски, гогачки*.

бугија ж *аугм пара, дим*. — Из навил'ака бије бугија (Г). — Ка се здене јака отава, из њој избије бугија (Г).

будак м *в трнокоп*. — Ово већ будакем, матиком не мож (Бр). — Треба да се окпа л'епо и да се разгрне, а да се разгрне може само з будаком (БП).

будала ж *који је ограничене интелектулне способности*. — Нећу да ћутим, несам будала (Бс). — Паметни иду с паметнима, будал'е саз будалама (Н).

будалас -та -о који је са приметним ограничењем интелектуалне способности. — Да га видиш овако л'еп и добар да није мало ка будалас (К). — Ко би реко да су онако паметна деца од онако будаласте жене (Л).

будалош -оша м *будаласт човек*. — Онај будалош не види шта му ради жена (Г). — Сирота не имаде среће, но ју удадоше за онга будалоша да живи ш њим, у јаде да ју век прође (Г).

будалит -им *несвр правити глупости, будалаштине*. — Немб да будал'иш да оставиш децу нешкдловану (Г); → *за-, по-*.

будал'ица ж *будаласта жена*. — Она, будал'ица, све му веровала (Г). — Поред оне будал'ице може човек да ју ради шта год оће да она не зна (Г).

будан будна -о Δ. — По сву ноћ будна, не могу очи да склопим (Д). — Будно дете неће да мирје у кол'евку, но плаче да га дигне мајка (Бл).

будилник м 1. *кухињски сат који може звонити по потреби.* — Има досмо један будилник да те страви кад зазврчи (Др). 2. *в звонце* — Кад нестане жито, она будилник п'ане на камен па чакара да разбуди воданичара (Дњ).

будит (се) будим (се) несвр Δ. — Будим се по некол'ико пут преко ноћи (Н). — Будила се и дызала пре пола ноћи (Гр); → пре-/про-, раз-. ■ **буђене** гл им. — Каже да љвече нар'учи буђене и они га разбуде како и[м] реко (Б).

буђав -а -о који је обухваћен гливом буђи, плеснив. — Да ми беше буђаваго л'еба да се најем па да умрем — не би маријо (Ж). — Половин проје буђаве ни дадоше — добро доста (Ж); ↔ *п'ул'ав*.

буђук -ука м в *буцук*. — Беше остало још пола буђука кукуруза (Л). — Буђуце су имал'и воденићари (Л). — Отпре се мерило буђуком (Л).

бузав -а -о који је са дебелим уснама. — Била би л'епа да није бузава (Г). — Де му б'еу очи да не види како је бузава (БП).

бузајка ж жена која има дебеле усане. — Да узмеш ону бузајку (Л)!? — Рече, иди тражи код оне бузајке, што тражиш код мене (Н).

бујат -ам несвр *нагло напредовати.* — Посл'е кйше трава буја на замерце (Г). — Кад угреја, поче све да буја (П).

бујер -ера м који напредује, који стиче богатство, богаташ. — Некад смо викал'и кулаци, а сад бујери (Г). — Није више ка некад, сад бујера кол'ико оћеш (БП).

букагије ж мн гвоздена направа за путање коња (БП Г ДД Л Ље Пр

Св Си). — Букагије није умео свако да распути (БП). — Не може он да леко да отидне ка се спути букагијама, но пасе ту де га спутиш (Пр); ↔ *вериге, жел'еза, клечка, пранге, спутило, франге.*

букал'иште с 1. *место на којем је угинуло или заклано говече те на њему говеда бучу.* — Реко детету да причека да не тидну говеда на букал'иште (Ље). 2. *прен угажена ливада, пашњак.* — Угазил'и сте, направил'и сте од л'иваде букал'иште (Г). 3. *мањи водопад.* — Морао сам на букал'иште да обал'им воду (Г).

букарит (се) -и (се) несвр *процес оплођивања крмаче природним путем.* — Тражи гурача да се букари, а нема у село гурана (Др). — Ктео да ушкопи букарену гурачу (Дњ); → за-. ■ **букарење** с гл им. — Не сме да се шкопи у букарење. — Од букарења док се окоти прође четири месеца (Дс).

букат б'уче несвр *испуштати дубок глас* (о говечету). — Узнемирише се краве, ричу, вол'ови б'учу — страоба (Н). — Нема више да б'учу бикови по Бел'инаца ка некад (ДД); → за-. ■ **букане** с гл им. — Од букања бикова и рикања крава одл'егала би Бел'инца (ДД).

буква ж 1. *бот* *Fagus silvatica.* — Тај пут је то било направ'ено о[д] дрвета нар'учито, от смрче, од букве (Бр). 2. *пог који је ниске интелигенције, неразуман, умно ограничен.* — Она буква не зна баш ништа (С). 3. *в жл'еб.* — Искочила мачуга у Исток и заглавила се у букву од воданице (Бл). — Ид'е вода низ ону букву и окреће камен (Б).

букван м пог *приглуп, умно ограничен.* — Нијад не може да се опамети онај букван (Г). — Нијад ни-

шта од онога буква (БП). — По ваздан нешто ради с онима буква-нима (Бс).

букнут *букне свр 1. испустити* *јак глас* (о говечету). — Учине ми се да *букну* крава (Пр). — Букнула је нека крава у *йзбу* (Г). **2. нагло се разгорети.** — Букну ватра, све *йзгоре* (Б). **3. услед деловања гљивица квасца нагло увећати запремину** (о тесту). — Може да *букне* па да ти *искипи* (Гр). — Букнуло *тесто*, само што *није* *искипело* (Д). — Ставимо у брашње и он *брашње* *поклопимо* га и он *букне* (С).

букџа *ж в брусара.* — Цео дан *кџи* з *букџом* *везаном* *испот* *кол'е*-на (Д). — Сад *маом* *иду* да *кџу* без *букџе* (ДД).

була *ж жена муслиманске веро-исповести.* — Тај *пут* *имало* *бул'е* (Бл). — Мушкарац *иде* *напред*, а по неколико *була* за *њим* што *идеду* (Дш).

буланка *ж мехур.* — Све *ју* неке *буланке* по *коже* *искочил'е* (Би). — Падаће *киша* *јож* *дуго* *чим* се *буланке* *стварају* (Г).

буланта/буланта *ж в абуланта.* — Имала *буланта*, ал' *слаби* *л'екари* (Би). — У *тату* *буланту* би *седел'и* по *десет-петнаез* *дана* (Јбе). — *Йма* *горе* *јаз* *оде* од *продавнице* до *буланта* (Бл).

булџа *ж алкава, прџава, лења* *особа.* — Како *му* *врања* *попи* *мџак* да *доведе* *ону* *булџу* у *кућу* (Г). — Шта *друго* *може* да *бидне*, *већ* *булџа* од *булџе* (Г).

булумаћ *-аћа м неред.* — Она по *сџу* од *једне* до *друге*, а у *кућу* *булумаћ* да се *намериш* (Г). — Шта да *радим* с *овим* *булумаћом*, ни да га *сређујем*, ни да га *остајим* *овако* (Н)?

булумџа *ж већа група људи.* — На *сокак* *булумџа*, не *може* да се *прође* од *њи* (Л). — *Покупи* *булумџу* па *доводи* *кот* *куће* (Бс).

бул'а *бул'е м в бул'о.* — Чула од *једнога* *бул'е* *ту* *и[з]* *сџа* (Би); ↔ *бул'џа*.

бул'ав *-а -о Д.* — Била би *л'џа* да *није* *бул'ава* (Би). — С *онџм* *бул'авом* *наказом* не *волим* ни да се *срџнем* (С).

бул'ајка *ж пог која има истурене очи.* — Не *могу* *више* да *гл'џдам* *ону* *бул'ајку*, *млого* *ми* *иде* на *живце*, *смрџне* *ми* *кад* *ју* *видим* (Јбу). — Шта *си* *избул'ила*, *бул'ајко*, *сајни* се *па* *покупи* (Јбе)!

бул'ачка *ж в баул'инка.* — Упџчила *ју* нека *бул'ачка*, *поцрвенџло* *ју* *то* *мџсто* (Гр). — *Појавил'е* се неке *бул'ачке* по *куће*, *мобрамо* да *ју* *опр-скамо* *некем* *прашкџм* (Дс).

бул'инка *в баул'инка.* — Неке *црне* *бул'инке*, *кол'ике* *су* да се *уплашиш* од *њи* (П). — Рече, *помакни* се *мало* да *уватим* *бул'инку*, *џто* *ју* *дџл'е* *испо* *тебе* (Др); ↔ *бул'ачка*.

бул'ит *бул'им несвр Д.* — По *цџо* *дан* *бул'им* у *ове* *трање* да *ми* *несу* *дџца* *неуредна* (Д). — *Испадџше* *ми* *џчи* *бул'ући* у *дџцу* (Јбе); → *из-*, *у-*.

бул'о *м који је буљав, који има истурене очи.* — *Поручила* по *онџме* *бул'у* да *ју* *однесџм* *парџе* (Бс); *в бул'а*.

бул'џа *м погв бул'о.* — Шта *џће* *онај* *бул'џа* (Гр)? — *Имаше* *једнога* *бул'џу*, *какав* *је*, да се *уплашиш* (Г).

бул'ук *-ука м стадо.* — На *Тафџу* *штедџмску* *све* *бул'ук* до *бул'ука* (Н). — Ти *џпет* *си* *бул'ук* *учиниџо* (Ж). — *Тџрал'и* би *бул'уце* *оваџа* *ис планине* (Пр).

бул'укат -ам несвр *чувати више стада на малом простору*. — Бул'укал'и би и[x] по л'ивада па би се играл'и (Г). — Бул'укај стоку у Бел'инца до Вурђевдана (ДД); → на-, с-. ■ **бул'укање** с гл им. — Шта је ово бул'укање одē (Б)?

бул'учит -им несвр *стварати, увећавати стадо*. — Некад смо бил'и домаћини, бул'учил'и, а сад неће нико да држи стоку (Кг). — Отац купово, бул'учијо, мучијо се, он сад растура (Б); → за-.

бумбават -а -о *болешљив, грипозан, мамуран*. — Ено га де л'ежи бумбават (Г). — Не могу д искочим на крај с њим здравим, а не з бумбаватим (Г).

бунар -ара м Δ. — Пала сам у бунар па посл'е целу зиму сам била бол'есна (Л). — Имамо бунаре (Би). — Узимају воду из бунара (Си).

бунарџија м *занатлија за копање бунара*. — Да нађем некога бунарџију да ми очисти бунар (Св). — Ктѣдо да се погодим з бунарџијама да ми ископају један бунар (Г).

буњиштарка ж 1. *леса полулопастог облика, са две мотке по бокovima, којом се износио стајњак из стаја*. — Напўни буњиштарку па износи напол'е (Г). — Ђубре из џбе се износило л'есама буњиштаркама (ДД). 2. *в рогља*. — Вилом се издајје сено, а буњиштарком се рине (Г).

буњиште с *гомила стајског ђубрета*. — Побриши собу па оно сметл'иште баџи на буњиште (БП). — Кокѣшке по цео дан на буњиште, чепрл'ају по буњишту (Св).

бупит -им свр дет *пасти*. — Немѣ да бупиш (Г). — Пази се да не бупиш (Г).

бурат (се) бурам (се) несвр 1. *празнити бешику, мокрити*. — Чўјеш

л'и, викаѣо би покојни Благѣе женē, чўјеш л'и бурам ти уши (Г)! — Уставите кола морам да бурим (Љ); → по-. ■ **буране** с глаг им. — На буране па на спавање (Г). 2. *цури-ти у танком млазу*. — Каџа пушћа ка решѣто, бўра на сваку стра-ну (Дњ).

бургија ж *челична направа за отварање рупа*. — Да немаш како бургију, трѣба ми да извртим једну рупу (Г)? — Бургијама се лако бўши (Г).

бургијаш -аша м *који долази до циља на непристојан начин, корупцијом*. — Не бѣ се ти за неѣга — бургијаш је он (Бр). — Шта да се очекује дрўго од онија бургијаша (Ље).

бурдѣл' -ѣл'а м *семен(ск)и изда-нак празилука или црног лука*. — Кад напредује кромид пушти бурдѣл'е (Г). — Трѣбало би да се покѣдају они бурдѣл'и у кромид (Г).

буре -та с Δ. — Пуно буре ракије (Ж). — Порез на буриће, по три бўрета, по чѣтири бўрета (Бл); ↔ ар-дѣв, рдѣв.

бурѣнце -ѣнѣта с в *буџак*. — Бѣл'а је била вода из бурѣнѣта, но ис крџага (Дс). — Имал'и смо неке бурѣнѣће у које смо носил'и воду у пол'е кад би ишл'и да радимо (Дс).

бурило с *дрвени суд са дршком, служи за држање воде за пиће*. —

Једна жена ис Пѡљана украќа бурило ка се женијо једа[н] наћ роћак (Бл). — Мнадица да једе и бурило да је крај њѡјзи (Д). — По ладна вѡда из бурила но из канте (Пр).

бурилце -илцѣта с в *буцак* (Бл Бс Др Л). — Напуни бурилце воде па понеси са себѡм у њиву, кад ожеднйш да пијеш (Бс). — Кат пију радници, онѡ бурилце стаѡи у лад (Бл).

бурилче -илчѣта с в *буцак* (Бр Св). — Неко би носијо вѡду у бурилче, а кѡ га не би имаѡ носијо је у конату (Бр). — Ујутру с пуним бурилчѣтем воде у њиву да има кад ожеднйш (Св).

буричкѡт -ѡм несвр *растресати, растурати*. — Буричкѡју краѡе навил'це по л'иваде (Г). — Буричкѡл'е би свиње по онѡ цѡбре, крцал'е спйце (ДД); → из-, раз-.

бурма бурмѣ ж 1. *завртањ, вијак*. — Завидѡ се бурма от кѡла прѡо рѡком па кл'учом (Љ). 2. *венчани прстен без камена*. — Дѡвер мѡра да кѡпи прстен ил'и бурму (К). 3. *в чарак* (Б Бл Би Бс Д Др Дс Дш Ж Ки Н П Пр Св С СЛ Т). — Онѡ бурму развидѡј кад нестане гаса, пѡсе кад напуниш завидѡш (СЛ).

бурнйја ж добар гест, уљудност. — С тем си учинйјо бурнйју (ДД). — Нѣма данас чѡвѣка да учини бурнйју (Г). То значење има у албанском језику реч *butëgë*.

бусѡра ж колиба покривена бусењем (ДД Др Дс Дш Ки Ље П Си). — Причѡл'и су старѡи да се некат живѡло у бусѡре (Ки). — Неко време кријо се у бусѡру (П); ↔ *бусењара, бусењача, бусѡвача, бѡснача, земунйца*.

бусен м ископани комад затрављене земље. — Пѡсе рећаш бусен до бусена (Бс). ■ **бусење** с зб им. — Онѡ

бусење ископаш па рећаш (Љу). — Земунйце се покривају бусењима (БП).

бусењара ж в *бусара*. — Мѡј ѡтац се родијо у ту бусењару, кол'йбу што била покривѣна бусењима, бусењара (Б).

бусењача ж в *бусара* (Бр Би Бс Д Ж Л Н Пр Св С). — Нйје се имѡло па се живйло у бусењаче (Св). — Здравши су бил'и док су живѡл'и у бусењаче (Д).

бусија ж заседа. — Рѣкл'и му не йди се чека те бѡсија (Д). — Спрѣмил'и му бѡсију у Ђерѡне (Г); в *пѡсија*.

бѡснача ж в *бусара*. — Бѡсначе су покривѣне бусењима (К). — Причају да су некад у Кѡш бил'е свѡ бѡсначе покривѣне бусењима и да је имѡло бѡснача и по другија сѡла овудѣрке, не само у наше сѡло (К).

бусѡвача ж в *бусара*. — Бусѡваче бил'и покривѣне бусењима (Дњ). — У бусѡваче некад живѡл'и фамилйје (Дњ).

бутйна ж меснати деѡ ноге изнад колена. — Е, изгубил'е ми се бутйне, нема више бутйна (Бр). — Онѡ бутйне да видиш тал'йке (Г).

бѡтрас -та -ѡ који је са набреклим образима, дебељѡцкаст. — Бѡл'е да је бѡтраста но цйгл'ава (Г). — С једнѡм бѡтрастом, да видиш кака је — ка јѡбука (Л).

бућка ж прамен вуне на челу овце. — Остаде ми непострижена јѡш једна з бућком (Г). — Онѡ бућку не стрижѡмо, но ју остѡл'амо ка киту (Си).

бућкат (се) -ам (се) несвр *умапати предмет, скакати у воду тако да се чује 'бућ'*. — Бућкал'и би се по јѡзу, уживѡл'и би деѡа (Г). ■ **бућнут**

(се) -нем (се) свр. — Нећу да се задржавам, сал да се бућнем у Бйстрицу (Дњ).

бућкуриш -иша м чорбасто јело слабог квалитета. — Давал'и су ни неке бућкурише, ада бџоми ка за псе, бџл'е није (ДД). — С некима бућкуришима смо се ранил'и (Си).

буца бџе ж која је буцмаста, дебељуцкаста. — Шта би ти фал'ило да доведеш ону буцу (Бс); ↔ буцајка.

буцајка ж в буца. — Беше ти син с једном буцајком, да ју видиш кака је, да ју прсну образи (Јбе).

буцак -ака м дрвени суд мање запремине од бурила, служи за држање воде за пиће (Г Гр ДД Н Пр Си). — У буцак смо носил'и воду радницима у пол'е кад би радил'и; ↔ бурилце, бурилче, буренце, жбан, жбанче.

буцаг бџам несвр 1. *забадати* у циљу тражења. — Дџоше па буцај, буцај по онџе, не нађоше ништа (Бс). 2. *цепати*. — Забол'еше ме руке бџајући теше (Г); → раз-.

буцко м који је буцмаст, пуначак. — Јеђи, буцко, јеђи, да не ослабиш (Јбе). — Зовемо га Буцко што је бйјо дебеџо кад је бйјо мал'и (БП).

буцмас -та -о који је дебељуцкаст. — Види како је буцмасто и слатко (Ј). — Деца су џбично буцмаста и л'џпа док су маџа (Јбу).

буче -та с шумица обрасла бучком. — Најбол'а је вода из стџденца у буче (ДД). — Да донџсеш воде са чешме из Авдиног бџчета (Г).

бучет бџчи несвр *тутњати*. — Ка[д] се отрџзниш, глава ка бџчук, бџчи л'и бџчи (Бр).

бџчук -џка м дрвени суд ваљкастог облика са дршком, запремине око 20 кг, који се користи у воденицама (Б Бл Би Бр Бс Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Пр П Св Си С СЛ Т). — Нађемо му бџчук брашња два — покџпимо му (Ки). — За бџчу[к] коломџћа би дџо њйву од триес ари (Дш). — На раме нџси вреће по два бџџга па нџси у амбаре (Бл). — Жйто се у кџш сйпа бџџкем (Би). — Бџџце мџж да видиш само у воденицама (Кг). — Дџсет бџчука, дџсет л'йра (Ки); в *буцук*, *буђук*.

буца бџе м човек на високом положају. — Како пџстаде бџца не мџгу да те видим (Т). — Стално га виђају с некима бџцама (Г); ↔ буцован.

буцак -ака м кут. — Ёно га тџмо у буцак (К). — Ваџила сам ју нџгде у буцак, не мџгу да ју нађем (Н).

буџил -йла м в бркл'а. — Мџкре ми нџге, угџзио сам у буџил (Ј). — Кат пџне кйша свут по сџлу буџили (Ј).

буцован -ана м в буца. — Упропџстише не овй буцовани (Ј). — Нџсйо каџе скџрупа буцованима (Г).

бџчук -џка м в бџчук (БП Г Л Ј Љ Ље Н Си). — Орџниш нешто жйта у решџто, у бџчук (БП). — Имаше коломџћа, онако ка пџла бџџка (Си).

бџша ж ситно, метохијско говече. — Ми смо онџ раније држал'и бџше, и терал'и и[х] у планину, а овџ црно-бџл'е нџсу у планину (Н). — Од бџше гџшће мл'џко но од овйја државнија крава (Си).

В

ва̄ -ô в овај. — Са̄д, за вô време нѣмачко док е било, по кӯћама по̄п долазио (Бр). — У ва̄ дан до̄ђи да ти дам (К). — Пита по̄п оно̄га мѣмка ка̄бул'иш л'и ти вӯ за дево̄јку (Ж)?

ва̄бит ва̄бим несвр *звати, мамити стоку*. — Нѣко тѣра, а нѣко ва̄би ђвце (Си). — Ва̄бу се ђвце, а не тѣрају се (БП). ■ **ва̄бнут** ва̄бнем свр. — Ка ти тидну дал'ѣко, ти и[х] ва̄бнеш (Бр); в *фабит*.

ва̄га/ва̄га ва̄гѣ ж 1. *справа за мерење тежине*. — Да га измѣримо на ва̄гу (Љ). — Ка смо преда̄вал'и рѣпу, украл'и би не на ва̄гу (ДД). — По̄ та̄ћна ва̄га но онѣ канта̄рће (Ки). □ **жива** ~ *мерење живих животиња*. — Жива ва̄га исто ка ова̄ дрӯга (Ки). 2. *покретна дрвена или гвоздена полу̀га са кукама на крајевима алком по средини окачена о клин коњских кола*. — Ва̄гу имају само коњска кола, волѡвска нѣмају (Ж). □ **покретна** ~ *покретна полу̀га на задњем крају руде коњских кола преко које коњи вуку*. — Кад је ва̄га по̄кретна коњи подједнако вучу (Г); **укѡчена** ~ *полу̀га причвршћена за маказе на руди коњских кола*. — Ако је ва̄га укѡчена, мѡже цѣо тѣрет јѣдан коњ да вучѣ. 3. в *потезница* (Б Бл Бс Гр Ж Љ Н Пр Св Си С СЛ).

— Зака̄чи ла̄нац за потѣзницу па тѣрај (Гр).

ва̄ган -ана м *дрвени суд веће запремине из којег је истовремено јео већи број чланова породице* (БП Г ДД К Л Ље Љ Н Св Си) и **вагана** м (Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки Кг Љу П Пр СЛ Т). — Да си врѣдан за матику ка што си на ва̄ган дѡбро би било (Н). — Тѣшко са̄мо̄ме и на вагана (Бр). — Сва̄ки има ђѣф са̄мо, а тѣшко са̄мо̄ме и на вагана (Дш); в *воган*.

ваганѣт -ѣта м в *вагонет* (Би Гр П СЛ). — Ваганѣт се састѡи од четѣри ма̄тке и четѣри прѣчке (Би).

вагат вагам несвр 1. *мерити тежину*. — Зајѣо ме кад ми је ва̄гао рѣпу (Г). 2. *оцењивати нечије вредности*. — Што ће секрва да ју ва̄га неко време (Г); → из-

вагир -ира м 1. *полу̀га са кукама по крајевима о које се каче ланци за вучу коњских кола*. — Вагири су на крајевима ва̄гѣ (Ки). — Онѡ најпре вагири су бил'и о[д] дрвета, а са[д] су гвојзѣни (Љу); ↔ *тагара*. 2. в *потезница* (Бр Би Д Дс Дш Ки К Кг Љу П Т). — Вагир повежӯје обадва крила дрл'аче, зака̄чена су за њѣга (Љу).

вагон -она м 1. *железничка кола за превоз путника или робе.* — Пребацише не сточнима вагонима (ДД). — Воз од некол'ико вагона, пуни војника (Ж). 2. *мера за тежину од 10000 кг.* — Мого је ектер да руди преко три вагона репе (Дс). — Сад посееш ектер — вагон жита (Ки). — Вагонима би продала да сам имала (С); *в вогон.*

вагонет -ета м део запрежног прибора од дебљих мотака повезаних клиновима који служи за транспорт кабасте сточне хране (Г ДД Др). — Мй смо имал'и л'есу и ражнике, а овй преко Дрима вагонете (Г). — На вагонет натовари онѣ бал'е сламе па терај кући (Др); *в ваганет, воганет, вогонет.*

вада ж 1. *наводњавање усева, ливада.* — Вада йма, навѣдиж га (К). — Још несам дао прву ваду, а неко и други пут навѣдијо (ДД). — У неке њиве ни четйри ваде није доста (Г). 2. *количина воде довољна за наводњавање.* — Пресушила бинца, нема у њу ни вада воде (ДД). — Наврнусмо ка пола ваде воде (Дњ).

вада вадѣ ж *в вода.* — Оно пуно вадѣ, да мува н ул'егне, вежеш (Би).

ваданичар -а м *в воденичар.* — Ка[д] тишао ваданичар да види, ка[д] тамо мачуга се препречила (Бл).

ваде непром с рок за исплату. — Понесе се помало арча па се посе одваја ваде (Пр). — Каже му ваде кат ће да ју плати и друго ништа (К). — Ваде, тѣ за три године (Јбу). — На малу ракију одваја се ваде (Св). — Одвој ваде кол'ико треба свѣдбу да чини (Св).

вадит -им несвр 1. *наводњавати земљиште које се обрађује.* — Око Петровдана почнемо да вадимо ко-

ломбоће (Пр). — Добйсмо реуму вадући њиве и л'иваде (Г); → на- под-, пре-. 2. *чупати, откривати нешто што је у земљи.* — Врѣмѣ је да се ваде кромпири (С); → из-. 3. *ослобађати.* — Повереници дошл'и да ваду заробл'енице (Бр).

вадица ж *дем од вада.* — Нѣма у јаз ни вадица воде, нѣ мож ни паприке да навѣдиш (Г).

вађевина ж *тек заливена, навађена њива.* — Кад газиш по вађевине упадају ноге до кол'ена (Г).

ваздан прил *у току целог дана.* — Отишао би да копа, въздан да копа по католика и по Шиптарѣ за комат пројѣ (Др). — Воздан седй у воду (ДД). — Сам реко да ми је дочекат да се најѣм л'ѣба, въздан би носијо човеку камење, сал да ме држи (Ж); ↔ *повѣздан.*

ваздук вѣздѣка *в ваздух.* — До венца да се покрие, се ако добйје ваздук, оно пуче (Бл). — Сас пепѣл'ем тако да нѣ би добйло ваздук (Бл).

ваздух вѣздѣха м *смеса гасова коју удишемо.* — Осѣхам да се гушим, ка да ми недостаје вѣздѣха (Л); *в ваздук.*

ваистину реч *уистину.* — Кристо се рѣди — ваистину се рѣди (П). — На Богојавл'ѣње Кристо се јави — ваистину се јави (Си).

вајат -а м *наткривен простор пред степеништем или улазним вратима куће* (Б Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Јѣ Јбу Јѣ Н П Пр Св Си СЛ). — Падао је снег ка бок што може и само су попови запал'ил'и кл'ѣке и то у вајат — други њико (Г). — Да се покѣпи пасул' из вајата и да се изнесе да га омлатимо (Г); *в ајат, ајет.*

вакат -кта м *време*. — Неки ва-
кат се учинео, а она се не диже ис
кревѣта (Кг). — Вақтом дође, с вак-
том прође (Г).

вакаѫ м *знаменито место, цр-
квиште*. — На много мѣста устал'а
се, де је гођ вакаѫ ту се устал'а (Дс).
— Готово у свако село има вакаѫ
(Бр).

вакија само у том облику ж *слу-
чај, уобичајено дешавање*. — Није
било вакија зими да грми (Г). — Ни-
је било вакија да се старији не слу-
ша (Г).

вако прил *в овако*. — Вако ће и
јутре да бидне (К). — Вако и овако
је било, исприча све како се десило
(Б).

вакче вакчѣта с *в кантарица*. —
Закачи ту кесу на куку од вакчѣта
да видимо кол'ико има (Б). — За по-
мало могаше да с измери и онѣм
вакчѣтем (Б).

вал м *танка, бела, провидна тка-
нина којом се покрива глава неве-
сте, вео*. — Мнадица све у бело, а
преко главѣ вал (Бс). — Нит је им-
ало вал ни вѣнац - те перјанице (Ж).

вала (речца за појачавање твр-
ђења или одрицања), *богме*. — Вала,
неће га такo (Ј). — Вала, већ ако га
не уфатим (Др). — Ноћас не дадосмо
да се прекрсте — вала, рече, ми се
прекрстимо (Дс). — Вала, ћемо иде-
мо да видимо ту девојку, из добре је
куће (Ки).

валoга ж *увала, улегнуће у њиви
или ливади*. — Извукосмо се из ва-
лoге на једвите јаде (Г). — У валoге
колoмбоћ не мари за ваду ка у при-
гаре (Г). — Зелени се трава само по
валoга (ДД).

валoгица ж *дем од валoга*. — Ту
била нека ка валoгица и покoпила се
вода у ну (Л). — Задржала се вода

по оија валoгица па не може да се
оре (Дњ).

валожл'ив -йва -о *који има увале,
улегнућа*. — Све бoл'е успѣва тамо
де је валoжл'иво но де је пригарл'и-
во (Г). — Није се упрѣо колoмбоћ та-
мо де је валoжл'ива њива (Г).

валуташ -аша м *камен већег оби-
ма* (рецимо, величине главице ку-
пуса). — Каменита њива, све валу-
таши (Г). — Поред овал'икија валу-
таша не може пасул' да напредуе
(Г).

вал'авица ж *в вал'аоница*. — Све
се то грѣбенима ручно влачила вѣна,
па се ткало сукно, па се носило у вал-
л'авицу (Би). — Пoсе мoраш да од-
несеш да и[x] вал'аш у вал'авицу,
па од вал'авице ка се дoнесе да се
шије (Бр). — Татако се изатке па се
вал'ало, прѣ имало вал'авице (С).

вал'аница ж *в вал'аоница*. — Из-
атки, па понеси у вал'аницу па посл'е
режи панталoне, одеља и друго шта
треба (Л). — У Крстoвац имала
вал'авица (Дс). — Би ткал'и па би
вал'ал'и у вал'аницу па да сашије
терзија (Јбе).

вал'аоница ж *радионица у којој
се ваља сукно*. — У Врaгoвац је би-
ла вал'аоница, тамо смо вал'ал'и
сукно (Г); *в вал'авица, вал'аница, во-
л'авица*.

вал'ат/вал'ат вал'ам *несвр 1. би-
ти од користи, потребан*. — Рече
наврати мало код мене, вал'аш ми
нешто (Л). **2. имати вредност**. —
Она га узела, на пијац га нашла, кад
га дoнесе, не вал'ађаше ништа (Б); *в
вел'ат, вол'ат*.

вал'ат (се) вал'ам (се) *несвр 1. у
ваљаоници гњечити сукно*. — Кад
изаткеш однеси га у Исток да се ва-
л'а (Јбу). — Вал'ал'и би сукно у ва-
л'аоницу у Врaгoвац, ел' негде дру-

го (Г). — Све от сукна, од вал'анога сукна цока се направѝ ширѝка (С); → из-, пре-, у-. 2. *превртати (се)*. — Очѝсту се рѝбе, па се вал'ају у брашно, па се испѝчу (Л). — Бивѝл'ице се вал'ају по кал'ѝшту ка свиње (Гр); → из-.

вал'ида -идѝ ж в *инвал'ида*. — За мѝне излѝзи овѝ вал'идѝ што примам (Бл).

вал'ико прил в *овол'ико*. — Окружиш га вал'ико ка два прѝста (Би). — Рѝкну му да спрѝмиш вал'ико и вал'ико пѝра па да донѝсеш (П). — Вал'ико гѝдина прођѝше, ѝна јѝш живѝ фала Бѝгу (Дс).

вамо прил в *овамо*. — Једно врѝме кад изађѝсмо код старѝ школ'е — ајде ти вамо (Др). — Код нас вамо нѝма снѝга (Пр). — Ми нијѝсмо тамо ѝшл'и ниѝкако, него вамо как Бѝјовѝћима (Јбе).

ван прил *изван*. — Огњѝште смо имѝл'и да мѝсимо и да чѝнимо ван (Бс). — Искѝчите ван, па чѝнте шта ѝћете (БП); в *в'н*.

ванбрачан/ванбрачно -чна -о Δ. — Имѝла једно ванбрачно (Јбе). — Ыди, брѝ, тамо код маѝтичара, па ванбрачно упиши га да се зна да је твоје дѝте (Св).

вангла вангл'ѝ ж *већи суд широке намене* (Бл Г ДД Дс Дш Ки К Јбе Н Пр Св С СЛ). — Искѝпѝло ми тѝсто, искѝчѝло из вангл'ѝ напол'е (Дс); в *вангло*.

вангло -а с в *вангла* (Б БП Бр Би Бс Гр Д Др Дњ Ж Кг Л Јб Јбу П Си Т). — Направила би по пуно вангло уштипака децама за дорѝчак и за ѝжину (Јбу).

варал'ица м и ж 1. *преварант*. — Не трѝба да верујеш варал'ицама (Дњ). 2. *врста цуцле које дете сиса*

да би се умирило. — Није здравѝ да му дајѝш варал'ицу стално (БП). — Заспало онѝко с варал'ицом (Л).

варѝнка ж в *млеко*. — За мл'ѝко Црногѝрци вичу варѝнка (Л). — Они прођу кроз ону сѝбу, наврату, довату онѝ варѝнке по једну кашѝку две и пѝвају (Јбе).

вариво с *јело од куваног поврћа, зачина и меса*. — Она онѝ сѝ узме у шаку, тѝри у вариво што се кѝва (К). — За вечѝру вариво, купѝса и мѝса, татѝ (Бс). — Ако би остѝло шта од онѝга варива, оставѝ га за јѝтре (Гр).

варит варим несвр 1. *кувати*. — У грне би се варѝло вариво (Пр). — Одавно је на огањ, трѝба да је доста варѝно (Јбе). — Не беше варѝно, те га оставѝ јѝш један кл'уч да прокл'учѝ (Н); → с-. 2. *врелом водом поливати пређу биљног порекла посуту пѝпелом да омекша*. — Лѝанена пређа се лѝкше варѝла но конопл'ѝна.

варице ж мн *кувано жито које се спрема за православни празник*. — Некад смо пѝвал'и: вар, вар варице да с отѝл'у кравице (Г).

варош -и м и ж *мање урбано насеље*. — Пѝсена су не одвѝл'и на камијѝне правѝ у тај ѝјн варош (Бр). — Би ни доносиѝ л'ѝба из варѝши (ДД). — Ми смо три Пеѝанца из варѝши (Јб). — Два дана и две ноћи преко мѝра до у тај варош (Дш).

вас в *сав*. — Јѝ сам вас срѝтан ка[д] сам дѝно, кад ѝмам шта да јѝм (Бр).

васкрѝсат -ѝше свр *узети се на небо*. — Хрѝсто васкрѝсе, вѝистину васкрѝсе (Л). — Ка дѝће рѝкне Хрѝсто се рѝди, ми одговѝримо вѝистину се рѝди (Н).

Васкрс Васкрса м *православни верски празник, Ускрс*. — На сам Васкрс смо се заробил'и (Дш). — Ту смо три дана Васкрса, смо се борил'и ту (ДД). — Заробисмо се око Васкрса (Дш). — За Васкр[с] смо постил'и седам недел'а (Св); в *Вил'игдан*.

васпитат -ита м свр *научити (се) лепом понашању*. — Како ће децу да васпита кад је сама невоспитана (С). — Беше реко Зоран васпитаће ју њу стрина (Г). — Деца ју воспитана за пример (Је). — Вел'ика је срећа кад имаш воспитану децу (Б). — Ка[д] се дружи с воспитанема децама и она ће да бидне воспитана (Би). ■ **воспитава**т -авам несвр. — Тамо и[х] воспитачице воспитавају како треба да се понашају (Б). — Најпре мајке треба да воспитавају децу, па тек посл'е њи учители (БП).

ватат -ам несвр 1. *хватати*. — Да не увати Немац — да не стрел'а (Св). — Докл'е могу идѐм овако цѐстом да ме нико не увати (Бр). — Ва

тајау л'уди познансто (Си); → по-2. *презати запрегу*. — Кат почнеж да ваташ јунце, не смеж да и[х] преговараиш (Г). — Пѐчо сам да фатам неке јунце (Г). 3. *бити у могућности да прими, обухвати*. — Не вата сѐба све (Ж). — Кол'ико ти фата вел'ика каца (ДД)? — Турајте кол'ико фаћу сѐдови (Би); в *фатат, фаћат*.

ватра ж 1. Δ. — Да устане прва, да наложи ватру, да да обућу свѐма (Гр). — Бадњак турим га на ватру (Пр). — Тамо у кућу ка тиднеш, треба да се обрћеш око ватре (Би). — Ујутру домаћин има да наложи ватру (Гр). — Ка се направио манастир Дечане, одавде су узел'и ватру и пренел'и у манастир Дечане (Л). — Он тамо гори на ватру док се

прекидне и ка се прекидне ђи, одмакнема га од ватре (Ки). 2. *повишена телесна температура*. — Деца прѐ умирала од ватре, а жѐне и сл'ивал'е ђолово (К).

ватриште с в *ложиште*. — Онима циганскимa шпорѐтима брѐго прегорѐи ватриште (Дш).

ваш м и ж в *вашка*. — Татанакo вашке, о тѐја ваши, све идѐ, де гѐј седнеш (БП). — Ошѐгамо се и напѐнимо се ваши, које вашке ми добимо ту (Т). — Ако и[х] не купл'еш сваке недел'е, ће да ти се напѐну ваши (Ки).

вашка м ж зоол *Pedicilidae*. — Гл'ѐдам вашку како идѐ по пршине и прѐви прѐину (ДД). — Вашке на свѐку страну (БП). — По овал'ике вашке на нас, а ја тѐ не би мѐго да трѐпим никакo (ДД); в *ваш*.

вашл'ајка ж пог *која има ваши*. — Идѐ код онѐ вашл'ајке па ће да ми се навашл'а (БП). — Седѐла у клѐпу с једнѐм вашл'ајком па се навашл'ала (Би).

вашл'ив -ива -о Δ. — Ка[д] су краве вашл'иве, ђне се чешѐ (Св). — Видим чешѐ ми се деца ка да су вашл'ива (Јбу). — Нѐ мож да се отарѐсиш од њѐга ка од вашл'ивога кожѐчета (Г).

вашл'о м пог *мушкарац који има ваши*. — Навашл'аће ти децу онај вашл'о (Др). — Каже, прѐшла на тѐбе од онѐга вашл'а што се дружиш с њим (Дс).

ва'н прил в *ван*. — Да извѐнеш бре, сине, кад би изашл'и ва'н као кѐн (Дш).

ведар -ра -о 1. *без облака*. — Ве-дар дан, нѐгде облачка (Д). — Данѐс по ведро но јучѐрке, мѐјнемо да покѐпимо онѐ сѐна (Ки). 2. *који је добрѐг расположења*. — Јѐтрос ти ве-

дрије чело но јучер (Н). ■ **ведро** прил 1. без облака, сунчано. — Напол'е беше ведро, видело се ка у подне, јако је било ноћ (Г). 2. *доброз расположења*. — Изгл'еда ведро, добро прича, Бог зна шта ће бит (Л).

ведрина ж *небо без облака*. — Кад је ведрина и на сунце, лакше се вршело (Г). — Нема слане ако нема ведрине (Н).

ведрит се -и се несвр Δ. — Беше почело да се ведри од Истока (СЛ). — Преко л'ета се за дан и ведри и облачи (ДД); → из-

ведрица ж *дрвени суд са дршком, користи се за мужу*. — Тамо ведрице је имала, па напуни ведрицу мнѐка (Ж). — Имал'е ведрице о[д] дрвета и те карлице о[д] дрвета, то се све батал'ило (Бл). — На једну мџу напунила би, по неколико ведрица мл'ека што би помџзла от крава и од оваца (Н).

веђа ж *обрва*. — Ми несмо знал'е да се шминкамо и да чупамо веђе ка ове сагашње (К). — Не би имала ка[д] да обришем знџ, но би онако по цео дан капо с веђа дог би жњела (Дс).

веђоња м *особа са великим веђама*. — Да се стравиш ка те погл'еда онај веђоња (С). — Ктѐла кума да ме да за једнога веђоњу тамо из њи-нога краја (Јбу).

вежба ж *организоване војне активности за увежбавање одбране*. — Ођу да кажем што сам био на вежбу кад је пропала Италија, кад је заузела Албанију, о типут сам стално на вежбу (БП). — Бил'и смо стално на вежбу по девет месеци (ДД). — Звал'и су га прво на вежбу у Пећ (Д); *в вџба*.

вежњоц м *радник који везује снопове жита*. — Покџпи по двајес жњетвара и по пѐшѐс вежњоца, да се за дан заврши (Г). — Јѐдан вежњоц иде на три жњетвара (Н). — За петјес жњетвара требају бар четири вежњоца (БП). — Жњетвари жњѐду, а вежњоци вежју за жњетварима (Гр).

вѐз м *украс на тканини урађен слагањем конаца различите боје*. — Она вѐз ситан, ђчи би ми испал'е вѐзући (Би). — Како огрл'ак от кошџл'е да је без вѐза, да није навѐзен (Г).

вѐз(ти) вѐзѐм несвр *украшавати тканину везом*. — Кицѐл'е бил'е вѐзѐне. — Вѐзл'и се јастаци, чаршафи, вѐзл'е се кошџл'е, кицѐл'е, све што су носил'и млади (Јѐе). — Како да не, и вијанке бил'и вѐзѐне а не кицѐл'е (Г).

вѐза ж 1. *ланац и место где се везује пас*. — Ка пас из вѐзе ка се пушти, ника[д] да дође на вѐзу (Н). 2. *посредовање да се нешто, убрза, уради незаконито, протекција*. — Имао брата у Београд па све на вѐзу полагао (Т). — Преко вѐзе му извадила диплому и преко вѐзе нашла посо (Јѐе).

вѐзат вѐжем свр 1. *стегнути у снопове струкове или гране биљка*. — Ка[д] се вѐжу снопл'и покџпе се у крстине (Ж). — Не мџже да бидне добро вѐзано канапом ка прџтом (Л). 2. *ужетом или ланцем*

ограничити кретање. — Краће цео дан везане и гладне и жедне, од гротѣ (БП). — Извадим каиш, па и[х] вежем, па и[х] терам у општину (Ж). — Шамију везану под гушу (Бр); → за-, од-, по-, раз-. ■ **вѣзан** -а -о који је мишићава, чврст. — Имао сам везане вочиће и морадо да и[х] продам збок порѣза (Г); ↔ *збивѣн*. ■ **веживат** -ѱ(ј)ем несвр *везат*. — Вѣл'ики снопл'и би се веживал'и (Пр). ■ **вежоват** -ѱ(ј)ем несвр. — Испуцал'е би ми рѹке вежујући пшеицу (Б). — Сагнута тавако свѣ, па турај снопове, па вежуј (БП). — Турри прут, па вежуј снопове, па носи посеке кол'има у л'иваде (БП). ■ **вежовање** с *гл им*. — Више умори вежовање снопова но коса (Си). — Посл'е вежовања бол'у крста, по некол'ико дана не мож да се исправиш (Дњ).

везвѣса ж □ *стрепња, брига, страх*. — Везвѣса ми шта ће да бидне (Г). — Од везвѣсе не мога очи да склопим (Г); в *незвеса*.

везвесел'ија м и ж који сумња у све, неповерљив према свему. — Био је, сирѣма, везвесел'ија (Л). — Не можеш да докажеш везвесел'ијама (Г). — Не могу више да слѹшам ону везвесел'ију, стално прича да не бидне ово, да не бидне оно (ДД).

везиват -ѱ(ј)ем несвр *в везат*. — Кат се чу пуцањавина ја сам везивао гатњик (Дс). — Кат сташе, посе рѹчно ју жѣмо, па ју везујемо у снопове, па правимо крстине (Бл). — Жњело се српем, па се везуе у снопл'е (Би).

вѣзиво с *предмет који се украшава везом*. — Кака сам ти ја везил'а кад ми се вѣзиво мота по пондилаћу (Н). — За вѣзиво да ми купи још мало конца (Кг).

везил'а ж жена која везе. — Била сам и везил'а и пл'етил'а и ткал'а ка сам била мнађа, а сад не рабѣтам ништа (Јбе).

везѣват -ѱ(ј)ем несвр *в везат*. — Ја више везѣват не могу (Л). — Двѣнаес радника жѣу, један стрѣц везује за њима (П). — Отиднемо да везујемо, с прѹћима смо везѣвал'и (Пр). — Везѣво би по једну краву на конѣпац (Пр).

вѣјат -ам/-ем несвр *на машини или ветру чистити житарице од уродице и прашине*. — Полако се одваја слама од пченице, посе се вѣја (Бр). — То се врши онде, посл'е се рѹчно вѣје (Т); → о-. ■ **вѣјање** с *гл им*. — Вѣјање није могло без ветра, док не пуне (Бр); в *вијат*.

вѣк вѣка м *период људског живота*. — Цео вѣк у јаде и газеп ми прође (Г). — Нек је с вѣком и с нафаком, да је здрава, па не мари што је чорица (Г).

векѣват -ѱ(ј)ем несвр *живети цео живот*. — Да сам знала с ким ћу векѣват, скочила би у мутну воду, не би га узала (Г). — Требаж да отвориш очи, да видиш с ким ћеш да векѣјеш, мож л'и с њим вѣг да прѣђеш (Г).

вѣл'ат -ам несвр *в вал'ат*. — Та те ти ѣца вел'ат (Св). — Нема ни једно да вел'а (Дс). — Да попијемо по једну и да се прекрстимо, вел'а се (Др). — Да му је нешто вел'ао, не би га продавао, онакога вѣла (Св).

Вел'игдан м *в Васкрс*. — Ми се покупил'и на Вел'игдан баш (Гр). — Други дан Вел'игдана су наше крсти (Дс). — На Вел'игдан сам просија јаја за Ускрс (Бр). — За Вел'игдан тавѣј, нака је срећан Вел'игдан (Дш); в *Вил'игдан*.

вел'игдѣнски -а -о који се односи на *Вел'игдан*, Ускрс. — Ја сам имао педесѣт година; среду и петак никад мрсијо несам, ни божитње, ни вел'игдѣнске посте (Ж). — Постил'и по седам недел'а вел'игдѣнске посте (Т).

вел'ик -а -о Δ. — Имѣл'и су вел'ику стоку (Б). — Радило се и ка су вел'ике врућине (Гр). — Девѣр по вел'ик био (Д). — Први умѣсимо по вел'ики (С). — Ушл'и на Перовића вел'ика врата (С). — Тату она кућа вел'ика (БП). — Нигде виши глад није бијо но код нас (Пр). — Ове године порез је виши но лани (Г). — Не памти се виши снег (Т). — Ако имаш неки виши суд, овај неће да уфати (Бс). — Моја ливада и виша и бол'а (ДД). — Данас је Бистрица виша но што је била јучер (Др). — Већу студу не памтим (Г). — Већа маса није била на неку сахрану (Пр). — Здрав се, домаћине, већа чаша већа срећа (Л). — Шапну ми, ова по вел'ика од оне прве (К). — Ово државно сѣме даје највел'ики допринос (Би). — Највел'ики рѣд, пренос има овај седамсто четири (Би). — Једно три дана по три четири котла вел'ике (СЛ).

вел'ика ж поименичени придев *в чаша*. — Један отуд, један отуд са вел'икема (Дњ). — Ко пије ракију, вел'ику треба да попије ка се укристи (БП). — Сваки попије по три вел'ике (Т). — И ја сам попила вел'ику (Ж). — Могу једну вел'ику (К). — Укрстимо с онѣм великом (Ки).

вел'им -иш -имо *говорити, казивати, саопштавати*. — Ја ти вел'им да н идѣш ноћас (БП). — Шта вел'у за нас, кат ћемо кући (ДД). — Вел'у ми чѣре, мајко, д идѣш ко[д] доктора (Је). — Што вел'е, вода је од извора бистра, но успут се мути

(Ж). — Наглавци су ка сад што вел'иду шпутке (Дс). — Каже оде тако вел'иду (Ки). — Нисам нека жена опасна, што вел'иду, ко не може с менѣм, не може с никим (Кг). — Они вел'еду ис Црне Гѣре дошл'и (Ју). — Није мога да скине јанцик, тако вел'еду (Гр). — Вел'еду добра девојка (Ју). — Неки вел'еду да га уфати метак ово дете ... (Бл). — Вел'еду ће да има, ће да дође девојка (П). — Пуно пут вел'еду ови унѣци ми баба не зна да пише, не зна да чита, она је неписмена (Би). — На дан имаш и сѣво мѣсо и фрѣшко мѣсо и свашта јер вел'еду то е берѣшет (Л). — Санкције како вел'иду, бѣгоми тѣшко (Ки).

вел'ичина ж *одређена мера*. — Та вел'ичина ми не одговара (Др). — Пасирао ми цѣмпер тѣ вел'ичине (Је). — Можда ће да одговара тој вел'ичине (Т).

вел'ушка ж *в вил'ушка*. — Прѣнѣ имало ка сад вел'ушке, сал кашѣке (Би).

венац -нца м 1. *специјални украс од вештачког материјала који се ставља невести на главу*. — На главу венац па преко њѣга вал (Г). — Нит је имао вал ни венац (БП). — Кум ти држи онѣ венѣове гѣре на главу и свеће држи (Ки). 2. *украс од вештачког материјала који се носи на сахрани покојника од родбине, братства, пријатеља*. — Он мислио ка прѣ обичај да с узиму венѣови, свратио у Краљ'ѣво, чѣко венѣове д узмѣ и закаснио на сакрану (Би). — Тавѣј Гмитровдан што прѣђе ѣво двѣ и по године, умре ту, па венѣове ... (Дш). — Укйдоше се венѣѣви, више и[х] нико не носи (Г). 3. *горњи део, извица суда*. — До венца да се покрие, јер ако добије ваздук, ѣно пуче (К). — Напуни грне

до венца, не смеж да га препуниш (Бл); ↔ *грл'ић*. 4. *горња ивица сламног крова*. — Пдсе онб што остәне горе упл'ете се и направи се венац (Гр). 5. *в путил'* (Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш К Кг Ље Љу Н П Пр Св Си Т). — Венац од косе мбра да буде јак, ако је мек — баџи косу, не треба ти така ништа (Бс). — По венцу кдса мже да се позна да л' је добра ил' није (Дњ).

венчани -а -о *који се односи на венчање*. — Тури ју венчани прстен на руку (Ље). — До сад је бијо венчани и крштени кум исти (Л).

венчаница ж 1. *специјална хаљина за невесте која се облачи при удаји*. — Женска обуче венчаницу (Кг). — Не иде мнадица без венчанице (К). 2. *грета која се ставља по дужини зида на којој лежи кровна конструкција* (Би Г Гр Ж К Љ Љу Н С). — Држао сакривену пушку испод венчанице (Љу). — Рогови се пдсе закјују за венчаницу (Љ). — Скидоше кров компл'ет, онако с венчаницом (Љ); ↔ *атула, пдвала, надзидница, подрбжнџа, настџвница*.

венчат (се) -ам (се) и **венчат (се)**, **венчам (се)** свр Δ. — Венчал'и се па дшл'и вође (Ље). — С коња штд ће да се скине, она има да се венча (К). — Прво се венча, па ју одведу у дом (К). — Идеш кот пдпа те се венчаш (Ки). — Жену не мж да узнеш док се не венчаш (Б). — Није он стиго да се венчамо у Бурџаковца у цркву (Т). — До сад није, сад се венчају и код матичара и у цркву, сад е тд свд (Кг). — Никако Дукдвни суд му није одобрио да се венчу (Дс). — У цркву, у Рудник сам се венчао (Б). — Тишдо у Рудник те сам се венчао (Бл). — Тапут је прво мене у ову нашу пардкiju венчао (Т). — Ја сам

се венчала кот кђе (К). — Несмо се ни венчал'и кот пдпа нит смо се испитовал'и (Д). — Сад су се венчал'и стари л'уди (Ки). — Са сватовима иди у цркву и ту се венчај (СЛ). ■ **венчање** с *гл им*. — Није дббро д иде рдббина на венчање одиве (Љу). — Мдмак пре није ишао за девојку, но от кђе се спреми, пдсе иде кот цркве на венчање (Ж). — Пдсл'е венчање (СЛ).

венчић м *дем од венац*. — Правил'и нешто вокд по главџе ка венчић (Гр). — У прол'еће смо правил'и венчиће от цвећа (Дс).

веран верна -о *одан, који неће изневерити*. — Мдло која је била верна човџу (Н). — Поп прича на испит: требате да биднете верни један другоме, има бдл'ес, има старос (Би). — Здоговдри с најверним другем из Бурџаковца да бџају (СЛ).

вереник м *онај који је верио девојку, заручник*. — Имала вереника у друго село (К). — Несмд се виђал'е ни с вереницима ни с ким из мдмкове кђе док се не би удал'е (Ље).

вереница ж *која је верена, заручница*. — Ако сам му била вереница, несам га видела док ме несу довџл'и (С). — Рџтко е се дешавало да остави мдмак вереницу, тд се није смџло (Ж).

вересија ж *одложено плаћање робе*. — Кол'ико је вересија добра тал'ико и не вал'а (Л). — Дајемо готовину за вересију (Бр). — Узимају л'уди на вересију, па се тд накуппи, па кад треба да се плати не верује да је тал'ико узо (Г). ■ **вересије** прил. — Никад није прддо што није ддо вересије (Г).

верига ж 1. *в вериге* (Б Бл Бр Би Бс Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Љу Н П Пр СЛ Т). — Једна верига

наsrет куће (Ки). — Тури онб котл'иче на веригу (Бс). — Верига се казала таипут (Бр). — Верига е крива исто, да туриш котл'иче, шта оћеш да обесиш ту (Бр).

вериге вѐрига ж мн ланац над огњиштем о који се веша суд у којем би се нешто скувало или подгрејало (БП Г К Л Ље Љ Св Си С). — Наложџи ђан, тури котао на вериге (БП). — Ђе би ми ту правил'и, мѐсил'и л'ѐб, ту вериге, турил'и би црпул'у, сач да мѐсимо л'ѐб (Ље). — Ноди да ми помогнеш да скинем котао с вѐрига (Г). 2. в букагије. — Спуги га веригема и остави у л'иваду поред рекѐ да пасѐ цѐо дан (П); в верига.

веридба ж свечаност кад се даје пристанак за ступање у брак. — По прѐ бил'е свадбе, а не ка сад ни веридбе ни ништа, ка стѐка (К). — Сад ел' побѐгну, ел' се узимају с веридбе (Дс).

вѐрит (се) -им (се) свр добити, или дати пристанак за ступање у брак са особом којој се да, односно од које се добије пристанак. — Ја сам ишао да вѐрим за двојцу (Т). — Вѐрио је мѐј стрџ, ја ју знао несам (Бл). — Четрѐс и девѐте године смо [ј]у бил'и вѐрил'и (К). — Седѐла годину дана вѐрена (Ље). — Ту погачу мѐсе девојке коѐ несу вѐрене (Пр).

вѐроват -у(ј)ем несвр Δ. — Кат чѐвек не вѐди, не трѐба вѐроват (Л). — Овај не вѐрује женѐ, не да ју д иде сама (Ље); → по-.

веронаука ж наука о вероисповести. — Ка сам ишла у школу, ми смо имал'и веронауку (Л). — Највише се учило о веронауке ка сам ја ишао у школу, данас нико не учи веронауку (Др).

весѐлница ж ирон која нема среће. — Д идѐм да вѐдим ону мѐју весѐлницу (Г). — Ништа не знам шта је с онѐм весѐлницѐм (Г).

весел'ак -ака м који уме да увесељава друштво. — Весел'ак је кат попије (БП). — Де има ракије, бл весел'ака (Љ).

весѐл'е с свечаност поводом жеидбе или удадбе. — Кад би било како весѐл'е, она што носи црну шамију не скида ју, ал' преко њѐј тури бѐлу марамџу (Н). — Пѐсе тамо гради весѐл'е (Дш). — Пѐсе се зѐве на свадбу, гради се весѐл'е (Пр).

весѐл'ит се -им се несвр изражавати радост, задовољство, осећање среће. — Стари л'уди пију, весел'у се (ДД). — Бачице и[м] направѐ ручак, пѐсл'е играду, весел'ѐду се (Бр). — Свѐтови се весел'ѐду (Би). — По три дана би трајала свадба, по три дана се пило, пѐвало и весел'ило (Ки); → про-, раз-.

вѐтрет -им несвр 1. испаравати, губити оригинално својство. — Домаћа ракија не ветри (Си). 2. губити памћење. — Рѐтко којџ чѐвек преко осамдесѐт година да не пѐчне да ветри (Л); → из-.

ветрина ж аугм од ветар. — Пуну ветрина, наоблачи се, навал'и кишаша, реко — потоп (Г). — По онѐј ветрине, по молѐве би чувал'и стѐку по планине (Си).

ветрић -ића м дем од ветар. — На она ветрић се жито вѐја (Бр). — Чѐкаш мало ветрића љвече и ти си гѐтѐв (Л).

ветрѐвит -ита -о Δ. — Цѐо јануар бѐше ветрѐвит (Г). — Он стар по ветрѐвитѐме врѐмену за стѐком (Би). — Нѐћ ветрѐвита, реко пѐнесе не вѐтар (СЛ).

ветропир м који је нестабилан, неодговоран. — Кò мòже да верује онòме ветропиру (Г). — Како ми се чени йма некога ветропира, бойм се да ју не превари (Л).

ветропирас -та -о који је лакопа-метан, неодговоран. — Свашта мòже да бидне од онòга ветропирасога (Је). — Ветропирасома човèку позаймијо паре, па му јòш није вратијо (Јь).

већ вез за везивање супротних реченица. — Нèсу кòла дотèрал'и, већ онè двèе што је оправијо ўзел'и (Д). — Ништа нèсам запантила, већ што сам чула (К); *в вић*.

већ речка за истицање 1. означава да се подразумева оно што је речено. — Нèкад би купи́ла с камијó-нем, нèкад магарèћа, већ ўвек сам имала дрвã дòста (Л). 2. непосредно после, чим. — Ратно стање, већ што се ослободило (Б).

већина ж Δ. — До Петровдана покòси већина (ДД). — На избòре Ми-ћа добијо већину (Г).

вече с непром Δ. — Онò вече уòпште не бришемо кућу (Др). — Тò вече седамнаес смо имал'и на вече́ру, нèсмо имал'и дè да и[х] л'егнемо (Јбу).

вечера ж Δ. — Кад би за́клал'и кланицу, звал'и би одел'аце на вече́ру (Г). — У òтаве место ўжине ко-сачима смо давал'и вече́ру, у òтаве (БП). — Дајте да већерама шта йма за већеру па д идèмо да спàвамо (Ки).

вечерат -ам свр Δ. — Кад би ўжи-нал'и, нè би вечерал'и (Дњ). — Да и[х] причèкамо јòш мàло па да вече́рамо заједно (Си). — Онда òн пòсе тражи, айде, дај већеру, ћемо да већерамо, дòста смо пил'и (Л).

вечито прил Δ. — Вечито ћеж да биднеш понизна (Дс). — Не мòгу ја вечито да се склањам (К).

вещба ж в вежба. — Напустила Југославија, òн бијо на вецбу (Бр). — Ка[д] дошаò с вецбе, òдма на пòсо (Бр).

веш м делови одеће која се носи непосредно уз тело, постелина, рубље. — Морала сам д опèрем веш, да побришем кућу (Јбу). — Носил'и су дòл'ни веш, чешйре, прслук, цò-ку (Б). — Само дòл'ни веш и кошў-л'е на вас, друго ништа (Св). — Како д идеш с прл'авим вешем (Дс).

веш -та -о умешан, способан, до-витљив, спретан. — Ако изгл'еда јадно да ју се врана с пу́та не скрај-не, ал' је вешта па ју је кућа ўредна ка сат меда. (Гр). — Беше вешта за навйјање и за увòђење, пòможе ми да увèдемо (Н). ■ **вешто** прил на до-витљив, спретан начин. — Вешто сам навйјала на вртило (Је).

вешал'ица ж в офингер (Д Др Дс Дњ П Св Т). — Кò знã кол'ико йма ал'ина на вешал'ице, пун шифуњèр (Дс). — Ми сел'аци нèсмо господда држимо одела на вешал'ице, но тò што нòсимо ба́цимо де стигнемо (Т).

вешал'ка ж 1. в чивилук. — Скини капут и обеси га на вешал'ку (Л). — Ка[д] ти трèба скини га с вешал'ке, обу́чи па йди (Л). 2. в офингер (Бс Бр). — Нèкад се није имало, а сад по нèкол'ико кошул'а на једну вешал'-ку (Бр). — Оде́ло кад је на вешал'-ку, òно се не гужвã (Бр). — Закачи на вешал'ку да ти се не вучè по собè (Бс).

вештац -шца м пог стари човек који има изразито негативне особине. — Онãј вештац ка да се оковаò на овãј свèт (Г). — Мòрала би да спрèми сòбу онòме вèщцу (Г).

вештица ж пог ружна, одвратна жена. — Док ју н умрѣ она вештица, нѣма ју белѣга дана (Јбе). — Не мѡже ништа да ти учини од онѣ вештице (Би).

ви вѣс лична зам 2. л мн Δ. — Ајде у команду да ви се дѣ пасош д идѣте кѡћи (Бр). — Да ви дѣм јѣ вѣма пѣре што сте радил'и (Св). — Да ве повѣдем, да ве упознам с нѣкими л'у-дима (Др). — Узнѣте понѣку жѣну, ѡна ве сѡди (К). — Ајде да ве премѣстим у Дѡгоњево (Дњ). — Ёво ви дѡбра хрѣна, ёво ви да ви повећѣмо (ДД). — Пѡп рѣче кад ви нѣсу дѣл'и одобрѣње, јѣ не смѣм д изађѣм (Т).

вида видѣ ж в чарак (БП Гр ДД К Л Јбе Јб Си). — Кад нестѣне гѣса у лѣмпу, одвидѣј виду сипл'и гѣса, завидѣј и готѡво (БП). — Она фитил' идѣ крз онѡ виду (Гр). — Треба да се скине вида да се тѡри гѣса у лѣмпу (Л). — Полѣко одвидѣј виду и пѣзи да не остѣне ѡ руке па да остѣнемо у тамнину (Г).

видат вѣдам несвр *лечити*. — Л'ежаѡ нѣкол'ико данѣ док су га видѣл'и, па се дѣго (ДД). — Како ѡеж да га видаш — намажи га мѣстем, намажи га ѡстем (Ж); → из-.

видело с *светлост*. — Дѣјте тѡ видело док л'ѣгнемо (Г). — Подрѣнил'е би па би рабѡтал'е поред видѣла (Г).

видѣт вѣдим свр 1. *доживљавати путем чула вида*. — Трпѣзѣн сам видѡ ка сам бѣјѡ мѣл'и, код мойја ѡјака (Бр). — Ада видѣла сам га својим очѣма (Јбе). — Ми не знамо, пѡсл'е видѡмо (Ки). 2. *доживети* (претња). — Видѣћеш га тѣ кад дѡћеш кот кѡће (ДД). — Ми смо се сѣт спѣсил'и, родил'и, штѣ се видѣло јѣда око тѡј конѡпл'е (Ж). — Истѡрију да т испрѣчам, не мѡгу ти испрѣчат

коѣ сам мѡке видѣла (Би). ■ **виђен** -а -о *који је привлачне спољашњѡсти*. — Бѣо дѡбар, виђен, мнѣд, шкѡлован, одвојше га да га тѣру без нѣс (Ж). — Овако је виђѣна, ако има шта ѡ главу, бѣће дѡбра жѣна и домаћѣца (Г).

Видовдан м *православни верски празник који се слави 28. јуна*. — Расађѡвал'и смо и пѡсл'е Видовдана, до Петрѡвдана (ДД). — Овѣ пѡл'ске л'ивѣде би средѣл'и до Видовдана, а бел'иначке око Петрѡвдана (Г). — По Видовдану почѣњу вѣл'ике врућѣне (Си).

видѡвит -ѣта -о *који има способност да предвиђѣ*. — Јѣ нѣсам видѡвѣта, штѣ знам ка ће кѣша (К).

видра ж 1. зоол *Lutra lutra*. — Имаѡ сам базѣн за рѣбе; јѣдну нѡћ ул'ѣгла видра па и[х] потамѣнила свѣ (Н). 2. *прен изузѣтно окретна, вредна жена*. — Снѣ ми видра прѣва (Бс). — Свину ју кѡћа како доведѡше онѡ видру (Гр).

виђѣније ж *посѣта поводом изјѣве саучѣшѣ*. — Пѡсл'е сѣхранѣ се идѣ на виђѣније (Г). — Тѡга виђѣнија, тѣ здравѣ главе, свѣ с тракторима и з брадѣма (СЛ).

вѣза вѣзѣ ж *игра плѡчицом која се гура преко обѣлежѣних линѣја стојећи на јѣдној нѡзи* (Г ДД Јбе К). Алб *vizë линѣја*.

Игра се каменом плѡчицом или комадићѣм црепа тако што се на улици линѣјама обѣлежѣ поља, која могу бити у облику квадрата, а могу и у облику горњѣг дела ѡдског тела са раширѣним рукама. Плѡчица се тера скакућући на јѣдној нѡзи. Играчи се мењају кад играч погрѣши: ако нагази линѣју, ако стане на обе нѡге, или ако му се плѡчица заустѣви на линѣји. Поље које се осво-

ји може се користити за предаха, а противник га мора прескакати. — Ми чоре играл'и смо визе (Г); ↔ *ѣца, ѣцање, кл'ѣца, клѣцке, кл'ѣчке, фйзгање, фйзге, фйзе, шкдл'ице.*

визајка *домаћа сорта јабуке на киселог укуса.* — Нема више онйја старйја јабука ка што су бил'и визајке, ђул'абйје, кожарке (Л).

вијајка *ж део женске одеће од вуnene тканине; носила се с предње стране преко сукње.* — Преко раше опаше се вијајка попл'етена и навезена (Си). — Прѣ се везл'е вијајке (Св). — Овамо нѣ вијајке место кидѣл'е (ДД). — У спрѣму донѣсу по некол'ико кошул'а, сукања, вијајанака, да йма шта да премѣни (БП). — Покрију се жѣне вијајкама па бришу пл'еву (Ж). — Она напуни сандуце: кошул'е, вијајке (Дш); *в вујанка, овијанка, увијанка.*

вијат -ем несвр *в вејат.* — Кад би овршѣл'и, чекал'и би ветар да пуне да вијемо (Јб). — Посе грбул'ама макни нѣ сламу па ви[ј] онѣм лопатицом (БП). — Вијање нйје тѣшко но прл'аво (Си). — Нйје мѣгло вијање ако нема ветра (Н).

вијор *м ковитац.* — Причају да је вијор бйјо тал'ико јак да је ишчупао бра ис кѣрена (Г). — Л'ѣти прет кишу појавл'ују се вијори (Св).

вијорит се -орим се несвр *лепршати се.* — Бајрактар носи бајрак, ђн се вијори (Јб). — Вијорйла се застава на кров док га нѣсмо завршил'и (Б); → за-.

вика *ж галама.* — Чула се вика (Ки). — С виком почиње с виком и[м] се завршава дан (Бс).

викат *вичем несвр 1. говорити, износити своје мишљење обичним тоном.* — Ја свѣ вичем дабѣгда по-

менѣло се не повратило се (Б). — Она виче не мѣгу, мајко, ти нађем, нема нйгде се нађе (Б). — Викау ми л'уди паметни: сѣди па да дођеш до пензије (Бр). — Викал'и су што радѣо у фабрику па с отроваѣо от фабрике (Б). — Они му викал'и немѣо убите те (Бл). **2. грдити, омаловажавати повишеним тоном.** — Отац му викаѣо, истериво га ис куће (Дс). — Дан ноћ вика у кућу, виче на рѣбл'е не устал'а се (Г); → из-, раз-. **3. звати.** — Вичи раднице да дођу да ручу (Б). — Ми смо ју викал'и Буба, а ви Л'ѣпосава (К). ■ **викнут** *викнем свр.* — Никад нйје ни викнуѣо на мене, а не да ме удари (БП). — Викни и[м] нег дођу да ручу (С).

вила -л'е *ж дрвена алатка за сакупљање сена која има два парѣшка савијена навише, а трећи у средини под углом од 45'.* — Турѣ му вилу сѣна волѣвима за вечѣру (ДД). — Вилама би га дѣбро повилал'и, а понекад нѣ би ни грабул'ал'и пѣсл'е вилана (Гр).

вила *вил'ѣ ж натприродно биће у виду изразито лепе девојке.* — Вила ју равна нйје кол'ико је л'ѣпа (Дс). — Л'ѣпша је од вил'ѣ, ако ју йма ђѣ (Јбе).

вилајет -ајѣта *м област, покрајина.* — Штѣ ђеш ти у наш вилајет (Пр)? — Не излазимо ти ми из нашега вилајѣта (Т).

вилат -ам несвр *вилѣм сакупљати кабасту стѣчну храну.* — Прво се прврне, па ка се осуши вилѣ се, па се погрбул'ѣ (Др). — Дѣтел'ину вилѣмо по росѣ да ју не опане л'ис (Г); → по- ■ **вилање** *с гл им.* — Мушкарци вилѣју јер је вилѣње тѣже, а девојке да грбул'ѣју (ДД). — Да пойтамо с вилѣњем да не прегорѣ сѣно на овѣ жѣгу (Г).

вилѡвит -ита -о *веома вредан, способан*. — Да сам вилѡвита, нѣ би мѡгла да постигнем сама (Пр). — Ти што неси нашаѡ вилѡвиту жѣну па да ти свѣ постигне, ја бѡл'е не мѡгу да ћу да пукнем (С).

вил'етйна ж *аугм од вила*. — Даѡ ми неку вил'етйну, тѣжа но ја, да ју држиш да се умѡриш, а не да радиш с њѡм (Би). — Грдна ја, како ћеш с тѡм вил'етйном дан да ми прођеш (Г)?

вил'и-вил'и *узвик којим се вабе патке*. — Ујутру ја вил'и-вил'и, ѡћеш нѣма ни једнѣ (Г).

Вил'игдан -а м в *Вел'игдан*. — И ѡни долѡзил'и на наше Вил'игдане и ми ишл'и на њин Бајрам (Би). — За Вил'игдан смо давѡл'и јаја свѣмѡ ко дође (Др).

вил'ин йна -о *који се односи на вилу*. — Она ју кѡса дугѡчка, ка вил'йна (Г). П - *кѡсица паразит који живи на луцерки, бот Cuscuta suaveolens*. — Ка се појѡви вил'йна кѡсица не мѡже да се истреби никако, а мѡже да упропасти дѣтел'ину (Дњ).

вил'че вил'чѣта с *дем од вила*. — Да понѣсемо и овѣ вил'чиће да се занимају дѣца док пластимо да ни не смѣтају (Н).

вил'ушка ж 1. *део прибора за јело*. — Кашику, нѡж и вил'ушку за свакога (Г). 2. *дрвена рогља на којој су се плели гајтани*. — Гајтане смо пл'ѣл'и на вил'ушку (Г). — Пл'ѣл'е су гајтан на вел'ушке па се онѡ омрчи (К); ↔ *рогл'а, рѡкл'а*. 3. *в рогља*. — Вил'ушком се рјне, а вилѡм пласти (Б). — Бал'е слѡме вил'ушком подижемо на кѡла (Јбу); в *вел'ушка*.

вйме -на с Δ. — Пре тел'ѣње трѣба свако јутро да ју се маже вйме ма-

стом (Г). — Неке краве ни вймена ни јада, како ће да ймају мл'ѣка (С).

вйменце -ѣнцѣта с *дем од вйме*. — Бајѡги рѡсна крава, а вйменце ју нй-је веће од пѣснице (Бл). — Из онѡга вйменцѣта нѣ ни финѡан мл'ѣка (Јб).

вйно с Δ. — Кад гѡѡдамо пйјемо вйно (Гр). — Прекрстимо се с вйном и с ракијѡм (Си). — Кад бадњак прегорй вйнем га угѡсимо, вйнем, сас вйнем (Ки). — Донѣсемо црно вйно за слѡву (Св).

вйноград/вйнѡград м Δ. — Имѡо сам пѡла ѣктера вйнограда (Јл). — Пѡчел'и сирѡмѡси да саду вйнограде (Јл). — Смо радйл'и у један вйнѡград (Ж).

вйнска ж (поименичени придев) в *чаша* (БП Бр Би Бс Г ДД Др Дс Дњ Дш Ки Кг Ј Јбе Јб Н Си С). — Да попйјемо по једну вйнску да се мало угрйјемо (Г). — Прво се изрѣђају по три мал'е чѡше, пѡсл'е онѡј увр сѡвре тражи вйнску, па пѡсл'е пйју из вйнске док се оћорѡве (Би). — Нѡјпре малѡм па окрѣнемо вйнском (БП). — Нѣма пйћа без вйнскија чѡша (Јбе).

вйнт м *гвоздени механизам за кочење запрежних кола*. — Без вйнта неси смѣо да крѣнеш у Ругѡву (Си). — Плаћѡл'и су кѡзну онй којй несу имѡл'и вйнтове (БП).

вйр вйра м *место у речном кориту где је дубља вода*. — Кисел'ил'и смо конѡпл'у у млѡку вѡду де су вйрови (Бс); в *фир*.

вйрет вйрй несвр 1. *гледати из прикрајка, гледати кроз мали отвор*. — Дѣца вйрѡу на врата од сѡбѣ (БП). — Испод Мирѣ триста вйрѣ, такѡ вел'й наш нѡрод (Г); → за-, пре-. 2. *стрчати*. — Кадгѡд би долѡзијѡ ис Пѣћи, увѣг би му понѣшто му вйрѣло ис тѡрбѣ (Бр).

висменица ж в висмерица. — Кò има мёса, онё висменице, спрёма тò (Л).

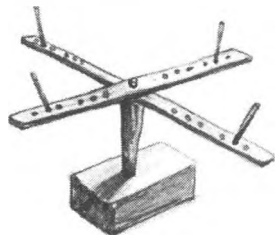
висмерица ж месо које се налази с обе стране кичменог стуба, печеница. — Најбол'е мёсо је од висмерице (Љ). — Шта ћеш да урадиш са висмерицама (Г); в висменица.

висòк -òка -о Δ. — Конòпл'а би порасла висòка (СЛ). — Нё би ју смётало да је мало височйји (Пр). — Не мари ништа што је мало височйја од њёга (Г). — Кòца височйја од њòј (К). — Сёл'и ме на височйје мёсто (Бр). — Био је највисочйји од свеја (Пр). — Да е малò високшија да ју спарим с мојом зёком (БП). — Пò висòк је бйјо Панта од Мйлавана (Дш). ■ **висòко** прил Δ. — Ко висòко л'ети нйско пада (Б). — Нòво сйто висòко се вёша (Г). — Дйгни га малò високшиё да га вйдимò (Ки).

вйтео -ла м в витл'ић. — Помёриш онò дрвце на вйтео ако је онà канурa вёл'ика (Ж).

вйтло с 1. челични точак испод воденице са перајама на која пада млаз воде (Бл БП Би Г Гр ДД Дс К Љ Н П Пр Св Си С СЛ). — Кад воденица потсёдне вода не мòже да окреће онò вйтло (Г). — Кобйла држй и вйтло и вртйло и кáмен (Пр). — Вйтло седй на осовйну (Н); ↔ кòло, вйто, вртйло, вртёно, вретёно, вртйшка, тòчак. 2. в витл'ић. — Кад нё би имáл'и вйтло нёко би мòрào да држй кануру док овà мотà на цёвку (П). — Имáла сам неко старò вйтло, ал' дòбро ме пòслужи (Бс).

вйтл'ић м дрвена направа у виду крста с једнаким крацима у хоризонталном положају, који су постављени на вертикалном стубу тако да се може окретати на њему; на њега се ставља пређа кад

се мота (БП Би Бс Г ДД Дњ К Л Ље Љ Љу Н Пр Св Си). — Витл'ић — овàко укршћена двà дрвета на један ка кòлац закòвана (Г). — Ту чёкрк поред вйтл'ића, па мотàј (БП); ↔ витл'ићак, вйтло, вйто, вйтео.

вйтл'ићак -áка м в витл'ић. — Матáл'и би с вйтл'ићака (Дш). — Сёднеш према вйтл'ићаку па матàј (Дш).

вйто -ла м и с 1. в витл'ић (Б Бл Бр Би Гр Д Др Дс Ки Кг С СЛ Т). — Имáл'и смо вйто, вёл'ик вйто да се онё кануре турàу да се мотàју на клупчиће (Гр). — Има вйто шупл'е (Би). — Кад мотáш, онàј вйто се окреће (Дс). — Тური кануру на онò вйто па матàј цёвке ил' клупче, шта ðёш (Б). 2. в вйтло 1. — Ка се окреће вйто, окреће се и кáмен (Т).

вйтражица ж в фиранга (БП Гр ДД Дс Дњ Дш Ки Л Ље Љ Љу Си). — Завесе су дугáчке, а вйтражице крáтке (БП). — Реко да стáвим вйтражице на прбòре, некако ми грýбо без њй (Гр). — Шта бй с онёма вйтражицема да, л' знá кò (Дш).

вйћ в вёл'. — Рече нёмамо цйпел'е брё, Áксо, вйћ ако йма она дòбро јёс, ако нёма д иде у Орáковац (Бс).

вйшак вйшка м обавеза земљòрадника према држави, задужење у натури које су исплаћивали неколике године после Другог светског

рата. — Тај вишак све је ишао за Албанију, као ми сад дајемо за Крвацку и за Босну и Ерцеговину (Бс). — Они су осуђени за вишак (Бс). — Како би ти реко, узимал'и су вишак (К). — Каже [а]ко ћете дајте, ако ћете не дајте се вишак је покљоњен (Бр). — Мўке смо имал'и за та вишак (Дс); ↔ *откуп*.

више прил 1. *одсад, убудуће*. — Немојте да се предате Немцима, јер више куће гл'едат нећете (ДД). — У Тропоју, ту ни дадоше по један л'ѐбац, типут, се више добил'и несмо прко цел'ѐ Албание (БП). 2. *изнад назначене количине*. — Има више од сто брави (Ж). — По петина више не би дошл'и, петорица (СЛ). — Јено два јаја смо попржил'и и појел'и, више — даће Бог (К). — Сад пије више но што је пио (Л).

више предл *изнад појма с именом у генитиву*. — Више кошѐва, ђе било, ђе улазе фамил'ија, крс тај, ицѐпамо онѐ дрво и турамо (Св); → *повише*.

вишина ж *мноштво, већина*. — Пѐсе вишина носил'и панталѐне (Би). — Вишина се исел'и и тиде за Србију (Ки).

вишња ж бот *Rrunus cerasus* — Ишл'и би да беремо вишње у Мал'ижган (Гр). — Може и од вишњања ракија да се печѐ, тѐ је вишњевача (Дс).

вишњи велики, *највећи* (односи се на Бога). — Вишњега ми Бога замало да се удави у Бистрицу (Г). — За све фала Вишњему, остадосмо преко свега што не снашло (Бс).

влада владе ж Δ. — Наша влада у Београд (Си). — Тамо неки вичу: дол'е влада (Ки).

владат се владам се несвр *понашати се*. — Стари сват ка[д] ће да

крѐне, каже сватовима да се владају добро, немѐ ко шта да украде, да се не напију, да се не осрамотимо кот приетел'а (Св). — Понѐке се несу владал'е добро док су и[м] л'уди бил'и у рѐпсто (Бр).

владика м *великодостојник православне цркве*. — И владика је тога рѐда, тавај што је патријар, вамо је бијо у Витомирицу (Бр). — Била игуманија с владиком (Јѐе). — Имаѐ једно писмо да понѐсе владике у Београд (Г).

влака влаке ж *примитивно превозно средство од мотака, које је без точкова и користи се по беспућу*. — Како без влаке, већ на л'ѐђа да се нѐси (Пр); в *влаке*.

влаке влака ж мн в *влака*. — У планину смо дрва носил'и влакама (Си). — Ко имаѐ влаке, упрѐгни волѐве па влакама би носил'и дрва л'ѐти ка смо ишл'и у планину (Г); ↔ *жагза*.

влас м *vlakно вуне, конопље или лана прворазредног квалитета*. — Ка смо гребенал'и конопл'у, прво би извадил'и влас па посл'е штим (Г). — На грѐбене се вуна гребенала па онѐ што е било влас — тѐ за оснѐву, а онѐ што е ка штим — тѐ за пѐтку (Ж). — Штим одвој на јѐдну страну, а влас на другу страну (К). — Онај влас прѐдѐж га за оснѐву, а штим прѐдѐш за пѐтку пѐсенеке (Бс). — Онај влас смѐтамо па повежемо у повѐсмо, спрѐмимо да се прѐдѐ за оснѐву (Дс); ↔ *повѐсма, повласак*.

влас -ти м и ж *власт*. — Узе ми влас на силу шѐс ѐктера имања (Л). — Ето шта ради влас на нас (Л). — Влас је тадашни био такав (Св).

власник -ика м *одређена количина, руковѐт најквалитетнијег конопљаног или ланеног vlakна*. —

Прво се извади власник, па повесма, па кучина, а оно што остане зовѣ се штим (Г). — Онѣ власнице ўзми па на чешал'у (Би).

вла́ча -ачѣ ж в брана (ДД Д Л Љ). — Баџи се сѣме из руке па се удари влачѣм (Љ). — Издрл'а се влачѣм (Л). — Ка[д] се побре ў јесен, ў прол'еће влачу па л'ѣпо заравни (Љ).

влача́ра ж радионица у којој се чешља вуна и припрема за даљу прераду у пређу. — Више те кошта у влачару да ју увлачиш но да ју купиш (Бс). — Имало је десетину влачара у Пећ, сад ниједна (Н).

вла́чит влачим несвр 1. *прерађивати, припремати за пређу влакна вуне, конопл'е или лана.* — Гребене смо имал'и па смо влачил'и конопл'у (К). — С[в]јѣ тавако би ју тукл'и док се онѣ иситни, па посе би ју влачил'и па прел'и (Би). — Пѣсеке се влачи на гребене (Пр). — Ајде данас, покупил'и се, ај ћемо идемо у Исток вѣну да влачимо (Би); → у-. 2. *равнати орање дрљачом.* — Запрега се више умѣри кад се влачи но ка се ђре (Бр). — Ако имаш запрегу, влачи га ђдма истога дана (ДД). — Ознойл'и би се коњи влачући (Г); → за-, по-.

вла́чег -чѣга м *равнање орања дрљачом, дрљање.* — У влачег се запрега умѣри више но у орање (Г). — Коштало скѣро стѣ маѣрака с влачѣгом (ДД).

вѣ вѣла м Δ. — Одена узмеђу вѣла чѣвѣку ис тѣра (Дш). — Сваки свој обичај, са вѣл'ем улази у кућу (Гр). — Даде ни тај тетак једне волѣве (Б). — Имал'и смо ђсам пѣри вѣлова (Ж). — Најпре се радило с волѣвима, и оѣрало и вѣкло (Св). — Ми посе са тѣма волѣвима овѣ кућу поправи-смо (Б). — Полѣжи волѣвѣма сѣна

(Ки). — Ко није имаѣ коње вршеѣ је с волѣвѣма, с волѣвѣма окрећи (Би).

вогѣн -ѣна м в *ваган.* — Задрѣби пѣн вогѣн киселога мнѣка ел' сѣрут-ке па тѣри на сѣвру, коме се је нек јеѣ, ко нѣ — нек се дѣгне (Б). — Грѣби кашѣкама по онѣме вогѣну ка[д] дође надно (С). — Јѣло се из вогѣна, сви заједно, а нѣ ка сад свако свој тѣнир (Ж).

воганѣт -ѣта м (Бр Д К) в *вагонет.* — Превѣкомо слѣму на два воганѣта (Дш). — Нѣ беше тѣшко на [о]нѣ воганѣте (Дш).

вогѣн -ѣна м в *вагон.* — Стрѣпаше не у вогѣне те за Берѣаму (Б). — Затворише не у стѣчне вогѣне (Бр). — Презивѣаше не на стѣницу у вогѣне (Б).

вогонѣт -ѣта м в *вагонет.* — Натѣри снопѣвл'е на онѣ вогонѣте па тѣра (К). — С вогонѣта истѣвѣрај ка[д] дођеш кот куће (К).

вѣда водѣ ж 1. Δ. — Кисел'и конопл'у у вѣду (Пр). — Онѣ конопл'у извади из водѣ па ју рашири да се сѣши (Бл). — Свакоме стал'ицу да пренѣсе па свијѣма да даје водѣ кад је рѣчак и кад је вѣчѣра (Љѣ). — Смо брал'и рѣчно, па кисел'ил'и ў воду, па вѣди из водѣ, па трл'и (Ж). — Пѣрил'и пѣпѣл'ем, врѣлом водѣм (К). □ **кисѣла вѣда.** — Бисмо у Дѣчане и не свѣтисмо на Кисѣлу вѣду (Н). □ **ућ у вѣду скратити се и сѣзити се, сѣкупити се** (ѣ тканини). — Све што је изѣткано ка се прѣви пѣт ѣпѣре помѣло уће у вѣду (Пр). 2. *мокраћа.* — Ту нѣси мѣго да издржиш вѣду никако (Дш). — Заустѣвите кола да се скинемо да пѣштимо вѣду (Л). — Устѣви мѣло, мѣрам да пѣштим вѣду, не мѣгу више да трпим (БП); в *вада.*

водѣница ж в *водѣница* (Б Бр Би Бс Гр Д Дс Дњ Ж Ки К Кг Љу П СЛ

Т). — Имал'и смо л'иваду и воданицу (Л). — У тѹ воданицу би ўзал'и помало коломбоћа (Б). — И одо једном у воданицу у фабрику у Мл'ећане (Ки). — Имал'и смо неке воданице на воду — две у Жа́ч, добро су ра́дил'и (Бр).

водани́чар -а м в воденичар. — Позно своју мачѹгу, брѣ воданичаре, да ми поклониш тавѹ мачѹгу (П).

воденица ж 1. *млин који покреће вода* (Бл БП Би Г ДД Др Дс Дш Л Ље Љ Н Пр Св Си С). — Некад имало неколико воденица код нас (Си). — Л'ѣти би било навал'ица па би носил'и у сйшку воденицу (Љ). — Имал'и смо три воденице, и све три су ра́дил'е (Г). — Нашао мачѹгу у воданицу у Исток (Т). П *девета ~ богатство, изобиље*. — Како се понаша, реко би човек девѣта му псйма мел'е (Г). 2. *в мл'инац* (Б Бл БП Бр Бс Гр ДД Д Дс Дњ Ки К Л Ље Љ Н П Св Си СЛ Т). — До скоро смо мл'ели воденицом кафу (Др). — Врти онѹ воданицу, рѹке би ми опал'е дог би самл'ела за једну кафу (БП). — Полако би се мл'ело онѹ воданицом па још кад би се истѹпил'а — никад (Бл); в *воданица*; ↔ *мл'инац*.

водени́чар м Δ. — Кад је навал'ица воденичари раде и нѹмом (Си); в *ваданичар, воданичар*.

водења́ча ж в брусара. — Кат кошиш, бру́з држйш у водењачу, а не ѹ руку (Д). — Нема више водењача ка некад што су носил'и косачи кат су косил'и (Д).

водетина ж *аугм од вода*. — На рѣт примиш танѹ водетину и танѹ што је у нѹ, бгоми ништа друго (Ж); ↔ *водурина*.

водѣр -йра м в брусара. — Тури бел'егѹју у водѣр па га закачи за

каиш, ил' вежи за нѹгу па коси (Г). — Дај мало воде да тѹрим у ва водѣр (Св). — Цѣо дан с водѣром око ногѣ (Т). — Без водѣра теже се оштри коса (БП). — Скинул'и водѣре па л'егл'и да се одмѣре (СЛ).

вѣдит -им несвр 1. *вући нешто за привузу, нешто што је везано*. — Кат почнеш да прѣжеш јѹнце, неко треба да и[х] вѣди. — Не воду ме пѹтем, но ме воду пол'ем у шѹму да м убију (Бр); → до-, из-, у-. 2. *тражити бика, парити се* (крава и биволица). — Викао би мѹј ѹтац: кол'йко је дугачак дан ѹјутру крава да вѣди ѹвече би се огел'йла (Г).

вѣдит се -им се несвр 1. *бити убељен у матичним књигама*. — Ја се вѣдим десѣто, а седамнаесто сам рођен, тачно априла (Бр). — Ја ти реко, рођен сам дванаесте, а вѣдим се трйнаесте (Гр). 2. *повлађивати, одобравати*. — Цѣо век сам се водѣла човеку ка мајка јединѣту (Г).

води́ца ж *освештана вода*. — Кад би нека родѣла, пратил'и би кот попа за водицу (Св). — Пред ѹскрс поп иде по водица (Л).

водл'ив -йва -о који у себи садржи већу количину воде. — Црвени компири су водл'иви па несу ѹкусни ка бел'и (Гр). — Не вал'а пира од водл'ивија компира (Г); ↔ *водњикав*.

вѣдњи -а -ѣ који је у вези са водом, који је у води. — Турал'и по кацу от казана вѣдње тѹршије (Ж). — Онѹ најзад што остане, тѹрил'и би у вѣднѹ тѹршију (ДД).

вѣдњикав -а -о в водлив. — Од вѣдњикавог тѣста не мѹже да бидне добар л'ѣбац, и он је вѣдњикав (Н).

вѣдова́л'а ж 1. *преграда на јазу са које се вишак воде прелива у други јаз*. — Маќни даску с вѣдовал'е, пѹшти воду нек иде (Г). — По једно

мбра да седи код вдовал'е (Г). 2. *в пл'ускавица*. — Готџо свака кућа имала је вдовал'у (Г). — Канту с водџом смо држал'и на вдовал'у (Г).

водурџна ж *в водетина*. — Шта да радим с тал'йком водурџном ни сам не знам (Г). — Удрџби колобоџнице па тури водурџине у кисело мл'еко (Г).

вођа м Δ. — Наш вођа не ктеде да се предџ (БП). — Помџаџо сам вође док смо ишл'и крз Албанију (ДД).

вође прил *в овде*. — Кол'ико је било вође фамил'ије (Јџе)? — Вође код нас само л'ивџде и помало баште (Јџе). — Вође дошл'и и верил'и ме (Јџе).

вођекена прил *в овде*. — Три године седео код нас вођеке (Јџе). — Мил'иција седеџа вођеке (Јџе).

воз вџза/вџза м *шинско саобраћајно срество*. — Дошџа сам возем од Будисавца до Кл'ине (Би). — Одатл'е су не прџаџил'и за Заџреб у теретне вџзове (Јџ).

возџч -џча м Δ. — Један је биџо у џпштину возџч (Л). — Дошл'и смо камиџоном, а ја сам седео поред возџча (БП). — Вичем ја онџме возџчу све да не прџаџи до Пеђи како зна (ДД).

воџит (се) -им (се) несвр 1. *управљати моторним возилом*. — Траџктор и ја знам да воџим, но кџла н умџм (Г). 2. *превозити се превозним средством*. — Возил'и би се кџл'има до Деџана (Пр); → из-, од-, пре-, у-.

воџни -џа *коџи се односи на воз, железничко превозно средство*. — Потџраше не право на стџницу вџнџ и стрџаше у стџчне ваџне ка стџку (Б).

воџште с *в воџница*. — Тури лџнац ако неџмаш воџште (СЛ). — [О]на руџа на дрл'џчу зове се воџште (СЛ).

воџвода/воџвода -е м 1. *воџсковођа*. — Воџвода се боџџо да га не убиџе њџга па како д убиџе воџводу (Б). 2. *сват што се брине о спреми коџу млада доноси у нови дом*. — Воџвода се пџпне на крџв па открџва кућу док му не даџну онџ што траџжи (Г). — Мбра да се спреми даџр за воџводу, џџебе, ел' тако нешто (Би).

воџни -а -о Δ. — Треџвало да се јаџвимо у воџни џдсак (Св). — Две године сам слџџиџо воџни рџк (Ж).

воџник -џка м Δ. — Коџ е та воџник што не похађа шџџлу (Б)? — Наџбол'и стрџлац у џџту воџника (Б). — Виђџала сам неџмачке воџнице овуџдер (Бл). — Не смеџу да превџду воџнике преко Дрџма (Јџе). — Таџмо нешто коџандово воџниџџма (Јџ).

воџница ж 1. *дрвена руда за дрљачу*. — Бџл'а је воџница од лџнца јер лџнац на савџјање гул'и нџге волџвима (БП). — Ако неџмаш воџницу, заџџи лџнац (БП); ↔ *грџдел', прџџеп, руда, воџште*, 2. *в потезница*. — Заџџи лџнац за воџницу па дрл'џај (БП). — Она воџница џма лџнџџџе да се заџџу џбаџва крила дрл'џџе (БП).

воџска воџске ж Δ. — Занџт заџврши и џтиде, џџма се заџпсл'и, џслуџжи воџску на време и на време се џџени (Б). — Је л'и у воџску, је л'и неџде, за њџџово здравл'е јџш по јџџну (Т). — Триездеџете дошџо сам из воџске (Јџ). — Кџџел'и смо да се састџвимо са грџком воџсџом (ДД). — Наџша воџска пџшке преко Албание (Дџ). — Воџска наџша, па пџмтим помџла (Ки). — За вуџску ка[л] дође партиџан, џмам да ти приџам (Дш).

воловѳтка ж јуница полно зрела. — Каку сам воловѳтку дѳо за реквизицију (Г). — У сваки бѳул'ук имѳала је понека воловѳтка (Пр).

волѳвски -а -о в волујски. — Свѳатови на волѳвска кѳла, на кѳња снаша (Бл). — Да вѳзиш ка волѳвска кѳла кад идѳу полагаѳчко (Ж). — Сѳамо јѳдна кѳла и тѳ волѳвска кѳла (Бр). — Довѳл'и су ме волѳвским кѳл'има (Бл). — Дѳѳцкан су искоѳила кѳјнска, тѳга рѳда на кѳла волѳвска (Бр).

волујак -а м колач прстенастог облика који се ставѳао волу на рог кад се увѳдио у избу за Божић. — Тури се вѳлу на рог волујак, а у њѳга свећна па се увѳди у избу и прска житом (Г).

волујски -а -о који се односи на волове, који припада воловима. — Кѳњска кѳла ймају рѳду, а волујска кѳла прѳцеп (ДД); в воловски.

вѳл'а ж 1. осећање да се нешто хоће, жели. — Ка се ради без вѳл'е, ту нема срѳе (Др). — Јѳ се напијем на слѳву; ймам вѳл'у свакоме да здравим (Т). — Ћемо да пуштимо за дѳбру вѳл'у (Т). — Приетел'и пију за вѳл'у (Дш). — Свѳатови пију пѳсе по вѳл'е (Би). — 2. вез раставних реченица. — Сте рѳкл'и: вѳл' ти двѳ јѳгнета, вѳл' ти ѳвцу, на пример по ѳдну (Ж); в вол'ка.

вол'авица ж в вал'аоница. — Ка се донѳсе сѳкно из вол'авице, од њѳга се шйје шта треба (С).

вѳл'ат -ѳм несвр'в вал'ат. — Раскриви се на децу и пѳче да кукѳта: кѳку мѳне ништа вѳл'ат неће (Д). — Тѳ сѳмо домаћин што му вол'ѳ, ѳн учини док узнѳ рѳба (К). — Нека ради и ѳна, њѳјзи веће вол'ѳ (К). — Мѳне ми не вол'ѳ (Б).

вѳл'ка вези у значењу или. — Вѳл'ка ти ѳзми, вѳл'ка ти ѳстави (Д).

вѳсак/вѳсак вѳска м Δ. — Вѳсак прѳ што е бйѳ от пѳѳла па би шарѳл'и јѳја (СЛ). — Имѳл'и смо прѳ шарѳл'ку па смо шарѳл'и вѳском (БП). — Вѳскем се шарѳају јѳја (СЛ). — Де је турено вѳсак — јѳје бѳло, неће да се офѳрба од вѳска (Др).

вѳтник -а м в воћњак. — И прѳседник ни је бйѳ из Вѳтника (Бл).

вѳтњак -а м в воћњак. — ѳн је подйго вѳтњак у Дрсник, а ѳвѳ е подйго вѳтњак у Кево (Ки). — Йшл'и смо у њѳѳ[в] вѳтњак да берѳмо шл'йве (Ки). — На нашу стѳницу је бйѳо у Вѳтњак (Бл).

вѳтњик -а м в воћњак. — Имѳо сам дѳбар вѳтњик више села (Дс). — Од вѳтњика више користи но од лѳјза (Дш). — Сѳјал'и смо и вѳтњик (Дш).

вѳћар м произвођач воћа. — Вѳћари бѳл'е зараћују но рабације (Л). — И ѳвѳ гѳдине ће вѳћарима слѳна да ѳбере вѳће (Јѳ).

вѳћка ж Δ. — ѳвѳ вѳћке ако не опрскаш, немаш шта да ѳбереш (Св). — На Туѳин дан би прскѳл'и вѳћке корѳбама од ѳраса (Г). — Најбол'а ракија од шл'йве пѳжеге; тѳ је најбол'а вѳћка за ракију (Пр). ■ **вѳће** с зб им. — Зашта дѳеш Метѳхију — и за вѳће и за пѳврће (Л). — Родйће вѳће ако га не убије слѳна (Си).

вѳћнак -а м в воћњак. — Ми не-мамо вѳћнаце, но понеку вѳћку покрај мећѳе, ил' што никне сѳмо (Би). — ѳни двојца прѳви су подйгл'и вѳћнаце, Сава и Мѳкса Рајковић у Дрсник (Ки).

вѳћни -а -о који потиче од воћа. — Бѳл'и је вѳћни сѳк но ѳвѳј купѳвни (Кг). — Не би мѳго да се напијем вѳћнога сѳка (Г).

вѳћњак м површина земље засађена воћем. — По вѳћњацима не ва-

л'а да се чува стѠка (Кг). — Узеше ми на силу два ѣктера воћњака, влас (Л); *в воћнак, вотник, вотњак, вотњик.*

вѠчић вѠчића м дем од во. — Имадо вѠчиће, бил'и су једнаки ка да су бил'и бинаци (Г). — С мојима вѠчићима полако стиго да урадим имање, да поѠрем и посејем на време без мѠке (Пр).

воштѠна ж *воштана кугла којом се глача конач при шивењу.* — НавоштѠш конач воштѠном па шѠјеш (Гр). — Нащл'и би помало вошка да се нађе за воштѠну (Бл). — Без воштѠне не би мѠгло да се крпи ни да се врнча (Д).

вр врѠ м врх. — ТѠ се преврѠти врѠем од бритве (Дш). — Терал'и смо Ѡвце у врѠве да чувамо (Си). — Кад би се најел'е саме су слѠзил'е из врѠва (Г).

вр предл с горње стране појма с именом у генитиву. — ТурѠ мало пепела вр сача (К); *в врз; ↔ навр, повр, увр.*

враг м 1. *ђаво.* — Врагови га Ѡдне-л'и, зар мѠра з галѠмом (Г). 2. *несташна особа.* — Деца, врагови, па се задѠву, не мѠжу Ѡни да мирѠју никакѠ (Б).

врагѠтат -ам несвр *клети тако да се клетвом изражава жеља да враг однесе, поједе, уништи особу којој се клетва упућује.* — Кад би ју нестѠло дувѠна само би врагѠтѠла по куће (Г). — Не би мѠгла да слѠшам како секрѠва врагѠта па би се затворѠла у Ѡжину (Гр); → из-

врагојѠдница ж *која је зла, опака.* — ОнѠ врагојѠдница Ѡпет се изгубѠла (Г). — На мѠку сам с Ѡном врагојѠдницѠм (Г).

враголѠс -та -о *несташан, немѠран.* — Деца враголѠста — не мирѠ-

ју (Н). — Сващта да се чује од враголѠстија деѠа (Л); ↔ *ђаволѠс.*

врагѠсат -шем свр *лоше урадити, упропастити.* — Није га покосѠјо, но врагѠсо (ДД). — ВрагѠсаше ти коњи пшеницу (Гр).

враготрѠбат -трѠбам несвр *пог јести.* — МѠже да враготрѠба, ал' не мѠже да раѠи ништа (Г). — КѠме пада нам да враготрѠба (ДД).

врагѠл'а ж *немирна, несташна жена, враголѠнка.* — Зна онѠ врагѠл'а да се извѠче (Бс). — ПѠче ми глаѠа од Ѡној врагѠл'е (ЈѠе).

врагѠл'ак -л'ка м *несташно, враголѠсто дете.* — ОнѠј врагѠл'ак ни како да се смири (Г). — Ништа се не чује од Ѡнија врагѠл'Ѡка (Г).

вражѠи -Ѡ -Ѡ Δ. — ВражѠи кѠм, ни кад наопсл'Ѡно да ураѠи нешто (БП). — ВражѠму исѠну не помѠга ништа (Би).

вражѠит *вражѠим несвр веома лоше радити, упропащѠвати.* — НѠсѠ га прѠшил'и, но су га вражѠил'и (Дс); → о-

вражѠник м *који је зао, opak.* — С Ѡним вражѠником не мѠга д изађѠм на крај (Др). — Што му се угађѠ, вражѠнику (Г).

вракал'Ѡја м *сорта кукуруза пореклом из Враке.* — Нико више не сије вракал'Ѡју (Г). — НѠма колобѠтѠнице без брѠшна од вракал'Ѡје (Г).

враѠац -Ѡца м *коњ црне длаке.* — ПотрошѠсмо пѠре од враѠца за дѠгове (Г); *в враѠац.*

враѠац -Ѡца м *в враѠац.* — СѠд Ѡва деѠа не знадѠ ни кѠкав је враѠац, ни кѠка је ѠѠга (ЈѠ).

враѠица ж *кобила црне длаке.* — Да ми је да кѠпим јѠдну враѠицу да ју спѠрим с ѠвѠм мојѠм (ДД).

врапче врапчѐта с *врабац*, зоол *Passer domesticus*. — Врапчићи би навал'ил'и на конопл'у, пану, облак врапчића (БП). — Пошто се посије конопл'а мора да се чува од врапчића (Н).

врат м 1. Δ. — Бик има дебѐо врат (Б). — Бѐг врат да ти слѐми (Дш). П **узѐс на врат довести неког у безизлазан положај**. — Ојдѐше ми дѐца, узѐше ме на врат (Г). — Узѐћеш ме на врат ако ми не вратиш косача (ДД). П **бити на врат бити некоме на терет**. — Да ми бй да ми се једнѐм скину с врата ова дѐца (Љ). 2. *коров, уродица у пшеници, бот Lolium temulentum*. — Ако има пшеница врата па се најѐш л'ѐба од тога брашна, посл'е ти мрчи свѐс и повраћа ти се (Бр). 3. *в пета* 3. — Понѐко ју завари по једно парче арматурѐ у врат да ју ојача (Бл). — Коса се ломй око врата (Т).

врата -ати с мн 1. Δ. — Макните ми се с врати (Г). — Ја сам погоре, а јѐдан је био до врати овамо (ДД). — Дйже се, крену кик врати (Дш). — Штѐ ће да дође, са врати она ће да се довати за крпу (Ж). — Овај е опал'йјо са прѐзѐра пѐт мѐтака, а онај са врати пѐт мѐтака (Ље). — Ја тѐрила мѐтку љвече да н отвору врата, па те ми дођу (Би). — И јѐн сас њима па лѐпај на врата (Би). — Полѐзник узмѐ шѐмку, дође, цѐкне на врата (Св). — Шѐл'евима смо затварал'и врата (Ки). — П **отворена ~ сободан пролаз**. — У ову кѐћу су за тѐбе врата увѐк отворена (СЛ). 2. *отвор на штедњаку за ложење*. — Затвори врата о[д] шпорѐта да не пуши (Л).

вратит вратим свр *донети нешто што је раније узето, одужити дуг*. — Ја могу да ти дам паре ако ти

мож да и[х] вратиш на време (Г). — Требо би ѐн да дође, йма да врати косача (ДД). — Бѐим се не могу и[х] вратит на време (Гр). ■ **враћат** -ам несвр. — Задуживали би се па би посл'е враћал'и раднице (БП).

вратит се вратим се *доћи на место поласка*. — Ја ћу га вратит (Бр). — Стварно се тѐ нѐћ вратисмо (Дс). — Вратимо се из Албание здравѐ и добро (Бр). — Ови што су бил'и Крвати, ѐни су се вратил'и (Ж). — Врату се свѐтови дрѐгим пѐтем (Ље). — Поздраве се и врате се код старѐга свѐта увр остала (Т). ■ **враћат се** -ам се несвр. — Задржавају се успѐт кат се враћају и[з] школ'е (ДД). ■ **врћат се** -ем се. — Врћи се назад, дѐ ћеш овамо (Л). — Врћите се, о врћите се овамо, зар не видите да ће молава (Н). — Сваки дан се врћемо кѐћи (БП); → по-, с-; ↔ *врнут*.

вратл'ив -ива -о *жито које садржи суродицу врат*. — Вратл'иво је било онѐ посл'е рата, па паднеш, главу нй мож да дйгнеш (Бс). — Од вратл'ивога жита л'ѐбац нйје за јѐло (Св).

вратница ж *велики отвор на двооришној огради за улаз колима*. — Крз вратницу се улази кѐл'има, а фамил'ија крс капицик (П). — Давѐду ју, дођу тамо на вратницу (Бс). — Ка[д] доћи на вратницу де ће младица да прѐђе, тѐ пуцање (БП). — ѐн кренѐо ка онѐ вратнице Ёрошове (ДД).

врачарица ж *жена која врача*. — Имал'е би жѐне врачарице, онѐ коѐ знају да засѐчу (Св). — Кћаше онај врачарица да ме омађија (Св). — Йсто и тѐ су врачарице коѐ су знал'е тѐ, да сл'иву ѐлово и такѐ да л'ѐчу (Гр).

врба врбѣ ж дрво које расте на влажном земљишту бот *Salix*. — Деца расту ка врба (Б). — Прѣ није имало топѓл'е, сь'мо врбе (Би). ▯ **бѣла** ~ бот *Salix alba*. — Од бѣл'е врбѣ само за заграђовање, за друго ништа (Г); ▯ **црвѣна** ~ врба која има црвенкасту кору, — Најбол'и су јармови от црвѣне врбѣ (БП). ▯ **врбов** -ова -о који потиче од врбе. — Тури зачина у врбово л'ишће, биће укусно (Г); в фрба.

врбовѧк -ѧка м врбово дрво. — Држало за матику је најбол'е од врбовѧка (Дњ). — Изгл'ѣда да прођосмо зиму са сирѓвима врбовѧцима и с јововѧцима (Н); ↔ врбѓвина.

врбѓвина ж в врбовѧк. — Врбѓвина није за грађу, већ за понеко држало (БП). — За ѓгрев користил'и јовѓвину и врбѓвину (Др).

врвет врвѓм несвр кретати се мноштво људи у оба смера. — Врвѓ народ на свѣ стране (Г). — Овѧмо у Пећ народ врвѓ (ЈѢ).

врвет се врвѓм се несвр рвати се. — Чобѧнчићи би се увѧтил'и па би се врвѣл'и (БП). — Каже ми Мѓта: ѧј да се врвѓмо (Г). — Ка[д] смо се врвѣл'и, спѓтако сам се и пѧо (ДД). — Није ктѣо да се врвѓ с менѓм (БП).

врдалѧма м и ж који не испуњава обеѧања. — Мѓчи ми се онѣ врдалѧме, да те више нѣсам видѣла с ѓѓм (Бс). — Не л'ѓчи домаћину чѓвѣку да се виђа с врдалѧмама, ѓн мѓрада се дружи з домаћѓнима л'удѓма (ЈѢ).

врѣдан -дна -о 1. који има вредност. — Тѓ бил'и вредне пѧре, јѣдна мѓја плѧта ѣдну краву (Ки). 2. особа која беспрекорно обавља разне послове. — Да му није жѣна вредна пропѧо би ка нико (ДД).

врѣдник -ѓка м вредан, послен чѓвѣк. — Постѓгне свѣ врѣдник, свѣ му уредно (Дњ). — Тѓга врѣдника није имало у наш крај (Н).

врѣдница ж вредна, послена жена. — Благо тѣбе кад ѓмаш врѣдницу у кућу (Си). — Тѣ врѣднице није имало у наше сѣло (Ј).

врѣднос врѣдности м и ж ѧ. — По кѧари се и ѓдма изгуби врѣднос (Б). — Није вел'ѓки врѣднос (Гр).

врѣднођа ж способност за обављање разноврсних послова. — Кра си ју ѓѓјна вреднођа (Пр). — Бѓркине вреднође није имало у ту кућу (БП).

врѣђат врѣђам несвр 1. поступцима или рѣчима наносити неком увреде. — Врѣђѧо, врѣђѧо, па посл'е кѧѧше и да бије снау, ѓна сирѓта пѓбеже (Би). — Не мѓгу да трпѓм да ме неко врѣђа (Пр). 2. додиром ране наносити бол. — Врѣђам ју па тѣшко зарѧста (Г); → из-.

врѣж м изданак биљѧка пузавица. — Нѣ би мѓгло да се прође кроз ѓѓву од врѣжѓва о[д] тѓкава (Г). — Она тѓква пушти врѣжѓве па се пѓпне и на врѣ колѓмбођа (Н).

врѣкат врѣчи несвр испуштати продоран глас (о кози). — Пробѓше ми уши кѓзе врѣкајући (ЈѢ). — Нѣ би му дѧо да ће пукнут врѣчући (Бр); → за-, на-. ▯ **врѣкање** с гл им. — Пушти кѓзе, не мѓгу више да слѣшам овѓ врѣкање (ЈѢ).

врѣл'ѓна ж в врућина. — Пѣшке сам дошла по овѓ врѣл'ѓне чак ис Кл'ѓне (Дњ). — По цѣо дѧн би жњѣла по онѓј врѣл'ѓне, да ти узаврѓ мѓзак (Гр).

врѣман -мна -о који има дана колико треба да има (о младунѣту). — ѐтел'и ми крава тѣл'е ка мѧче сѓтно, а врѣмно је (Си). — Не мѧри

што је ситно ако је времно (ДД); ↔ *времешан*.

време времена с Δ. — Ј'ети се за дан промени време (Д). — Немам ја времена да седим с тебом (ДД).

времешан -шна -о в *времешан*. — Нешто није асално ка да није времешно (Г). — Ако ти није времешно, неће ти претекнут, немб да му се надаш (Г).

врѣсло с 1. *метална направа која држи звоно говечету о врат* (Бл Би Г Д Др Дс Дњ Дш Кг Л Н П Пр С СЛ). — Врѣсла за звона правил'и су ковачи (Кг); ↔ *грл'ица, лубац, обрuch, огрл'ак, огрл'ица, тел'иг*. 2. *полукружна покретна дршка на котлу*. — Лбнац има дршке, а котл'ичићи врѣсла. 3. *полукружни део металног дугмета с доње стране кроз који се провлачи*. — Пуца е на кругла, има врѣсло да се пршије (Бр).

врѣт врѣ несвр *кључати*. — Вбда врѣ кол'ико мбже (Пр). — Скини ју с бгња кат пбчне да врѣ (Јбу). — У котл'иче врѣ компири (Г). — Неко време врѣдѣ у онѣ вбду (Би); → про-/пре-, у-, уза-.

врѣтѣно -а/-енѣта с 1. *дрвени штапић зашиљен на крајевима на којем се преде* (Б Бл Г Ж К Кг Лб П Си С). — Прѣл'и смо на мал'ку и на врѣтѣно (Б). — Конбпл'у смо прѣл'и врѣтенѣтем (К). — С онбга врѣтѣна смотаж на клупче и остави тбмо у кбвчег (Г). а. в *витло*. — Повише онбга врѣтенѣта (П). 2. *стуб који спаја воденичко витло са каменом* (Б Бл Бс Г Гр Др Дс Дњ Дш К П Св Т). — Вбда прска по онбме врѣтенѣту (Д); ↔ *вртѣло, дѣрек, крстбш, савѣйна, осавѣйна, осовѣйна*.

врѣћа ж *џак од тканине*. — Он дођи от Пећи, доведи синове, по пѣне врѣће искрпл'и (К). — Покѣпу

кбпе децбма и узмѣду врѣћу па у врѣћу тѣру да седне мнбдица на њѣ (Би). — Ј'ѣб нѣ би мбго да нађеш да имаш врѣћу пбра (Ж).

врѣћѣтак -тка м *дем од врѣћа* (Б Бл БП Бр Би Бс ДД Д Др Дс Дњ Ж К Л Лб Лбу Н П Пр Си С СЛ Т). — Овај врѣћѣтак мбгу на рбме да однѣсем (Т); ↔ *врѣћѣица*.

врѣћѣтна ж *аугм од врѣћа*. — Кбће да понѣсе овѣ врѣћѣтѣну кад има преко стб кѣла (Би). — Седбше крај неке врѣћѣтѣне пѣне тромбкб (Г).

врѣћѣица ж в *врѣћѣтак* (Бл Бр Гр Д Дш Ки Кг Лбе Н Св С). — Тавѣ врѣћѣицу пасул'а, и њѣ не мбгу да продам, но мбрам да ју врбтим (Н). — Видела сам ју с једнбм врѣћѣицом пбприка, билб је на пѣјац (Јбе).

врз *предл в вр*. — Поклбпац од плбче врз грѣнета (Гр). — По пбрче мѣса врз онбга колбча (Д). — Сбч тѣримо врз онбга (Д). — Одена има кукул'ан врз онбга ал'ка (Ж). — Турбру онб грање врс тѣја л'ѣди (Бл).

врзмат се -бм се несвр *често пролазити, ходати, налазити се на неком месту*. — Врзмбла су се нека деца око мѣне, ако ми бна нѣсу ѣзела пбре (Г). — Штб се врзмбте по кѣће, дѣкте се да се покѣпи онб бтаве да не пропбне (ДД).

врѣјѣме времена с в *време*. — Преко нбћи прбмени се врѣјѣме (Јбе).

врѣска ж *високо испуштање гласа* (о коњу). — Врѣштѣ ждрѣбе кол'ѣко мбже, а чѣ се и врѣска кобил'е (Си).

врѣскат врѣштѣ несвр 1. *испуштѣти високи глас* (о коњу). — Врѣскбће кобила, неће се усбл'ат (Дс); → за-. ■ **врѣснут** врѣснем свр. — Прѣскочи ждрѣбе преко бграде

кат чу да кобила врисну (Пр). 2. прен *пострадати, пропасти, нестати*. — Добро му је рабџа ако не врисне сад (ЉБ).

вриштат вриштџм несвр *испуштати високи глас*. — Кобила вришти, вришти сву ноћ (Гр). — Почесмо ми деца да вриштџмо (Бл). ■ **вриштање** с гл им. — Сву ноћ не прџстаде вриштање кобил'е (Л).

врл'а врл'џ м пог в *врл'о*. — Продаџо паприке јџдноме врл'џ (Гр). — Бијо се дружијо с јџднџм врл'џм (Д).

врл'ав -а -о који на јџдном оку има спуштџн капак. — Дџбра девојка да није врл'ава (С). — Врџдна сирџга, и силна би била да није врл'ава (Д). — Шта мари ако је врл'ава, би л' ти било бџл'е бес те врл'аве (Дс)?

врл'ајка ж пог која је *врл'ава, врл'авица*. — Она врл'ајка да ми мене рекне да сам сакатул'а (Дс). — Бџл'е би било да је узо неку, па макар да је врл'ајка, но да остане неџжењџн (Б).

врл'анче -та с пог *врл'аво дете*. — Јџдно врл'анче џџо дан се врџџло око мене (Бс). — Посвади се с јџднџм врл'анчетџм за мџсто на пијац (Би).

врл'о м пог који је *врл'ав, врл'авац*. — Врл'о врл'ави, ти да ми нешто кажеш (Г). — Онај врл'о не мџже да прџђе што неће да те дџрне (Н); в *врл'а*.

врл'џнче -та *пејор од врл'анче*. — Ту да покажем ја онџме врл'џнчету сал да га увџтим (К).

врнут (се) -џм (се) свр в *вратит*. — Ја ти се врнем брџо низ онџ стџпенице (Бл). — Врните се, се таџмо је дубџко, подавићџте се (ДД). — Да се мнадица врне код тебе бе[з] свџтова џпет (К). — Врнуџ раднице, свџ пла-

нином па седеџо (Ж). — Повикаше на мене: џдма џде да се врнеш (Пр). — Учџмо се, врнуџмо се овџмо (Б); → по-.

врнџаница ж *канап који м се плете лице опанка у домаћџ радности* (Ж). — Врнџанице о[д] дџблџега кџнца (Ж). — Овџма децама — врнџаницама; свџ сам правџла (Б). — Жџне би правџли врнџаницама, овџм узиџом от кџнџпл'е (Ж); в *врчаница, фрчаница*; ↔ *врџанка*.

врнчат -џм несвр *плести, градити врчанице на опанцима*. — Пл'џти иглџм па врнџај (Ж). — [А]ко би нашл'и гџму каку било, пл'џти свџ иглџм па врнџај (Ж); → на-.

врџаница ж в *врнчаница* (Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П С СЛ Т). — Онџ врџанице дџђу одозџр (Д). — Кџ је имџо пџнџце с врџаницџма, мџго је с џима на саџбор д идџ ка да су џипџл'е (Дс). — Опџте би ваџил'и па направи врџанице (Би). — Овџ опџнџце с врџаницџма до ту (Ж). — Бугарџши и овџ с врџаницама (Би).

врџанка ж в *врнчаница*. — Па кад би му направила врџанке одозџр от памџка, џни дџђу л'џпи, д идџш ш џима у свџтове да те није срмџта (Б). — Опџнџци с врџанкема ка џипџл'е, на саџбор си мџго д иџш са џима (Б).

врсник -џка м који је *исте године рођџн као онај с који м се порџди*. — Бел'џм јџдноме кџјшије тџдџ, неком Савџ Жџвковићу — врсник мџј, ми смо врсници (Бр). — Од нас врсника остаџо саџмо ја џдџ и Вуље Манџјловић у Бел'џнца (Г).

врсница ж која је *исте године рођџна као она с којџм се порџди*. — Ја и твоја мајка смо врснице, зајџдно смо чувал'и тџџџце у планину

(Јбе). — Она је била врснаца с мојом ћерком (Јбе).

вртено с *в вретено* (БП Бр Би Бс Гр ДД Д Др Дњ Дс Дш Ки Л Јбе Јбу Н Пр Св СЛ Т). — Свака је имала своју кудел'у и своје вртено (Д). — Она штим ставимо на кудел'ке и узмемо, прѣдемо с вртенѣтем (К). **2. стуб који спаја воденичко витло са каменом** (Б Бл Бс Г Гр Др Дс Дњ Дш К П Св Т). — Вртено од воданице не мора да бидне гвождено (Д). — Вода прска по ономе вртенѣту (Д); ↔ *вртило, дѣрек, крстаи, савѣна, осавѣна, осовѣна*.

вртет (се) врти (се) несвр **1. окретати се око нечега**. — Вртимо се око цркве и носимо крста (Т); → за-. **2. окретати неку машину**. — Врти ти ово оде, а ја ћу да турам тромаце у њега (Г); → пре-, у-.

вртило с **1. саставни део прибора за ткање на којем је намотана основа или тканина**. — Па посенак смо имал'и вртило, како се више те вртил'е два (Дш). П **предње** ~ — Предње вртило је прешупл'ено уздуж, а задње само мало ижл'ебл'ено (Бл); П **задње** ~ — Основа је намотана на задње вртило, а оно што се изатке намотава се на предње (Пр). **2. в вретено 2** (Бр Дњ Ж Ки Јбу). — Кад потседне воденица, вода покрије витло и вртило не може да га окреће (Л). **3. в витло 1** (Бл БП Би Г Гр ДД Дс К Љ Н П Пр Св Си С СЛ). — Л'ети помало воде, једва окреће но вртило (Јбу).

вртлог м *вир у којем се вода окреће у круг*. — Бежи, не извади се ако те повуче вода у вртлог (Гр). — Имало је некад вртлога по фирова свуд по Бистрице (Г).

вртоглавица ж Δ. — Мучи ме понегде вртоглавица (Б). — Од брашна

у које је имало врата, фата вртоглавица (Г). — Жал'ила ми се да осећа неку вртоглавицу (Јбу).

вртушка ж 1. в витло. — Како се окреће вртушка, окреће се и камен од воданице (Бс). **2. в брњушка** (Бл Св). — Није се имало па смо се сналазил'и како смо знал'и, вртушку направил'и па с њом затварај врата (Св).

врућ врућа -е Δ. — Пипнем га, глава му врућа (Гр). — Лакше се опере с врућом водом (Јб). — Ми више волим врућши л'еб (Г). ■ **врућа** вруће поименичени придев *кувана и запржена ракија*. — По поноћи послужу све врућом (Г). — Врућом се поћореше л'уди (Јбу). ■ **вруће** прил. — Вунено теше држи вруће (Ки).

врућара ж в чаша. — Кад укрстимо врућаром записћу уши (Б). — Да имамо по једну врућару ракије да се мало угријемо, лакше би ишл'и (Т).

врућина ж Δ. — Вел'ика врућина преко дана и не може да се жње, па би жњел'и ноћом (Гр). — Онако по врућине смо морал'и да жњемо и да пластимо и да прашимо и све што треба у пол'е (Др); ↔ *врел'ина*.

вршал'ица/вршал'ица ж машина којом се врше жито. — Кад искочише вршал'ице, не ктеде нико да врши коњима, а сад ни вршал'ицама не вршимо, но комбајима (Г). — Ту је била вршал'ица, у л'едине кот цркве (БП).

вршан -на -о који је напуњен до *врха*. — Вршан сан сира сам ју дала (Г). — Оставила сам вршан ћуп меда да се нађе (Бс).

вршег -ега м *процес одвајања зрна из класа житарице, вршидба*. — Пушијо дуан и теро коње у вршег

(Дш). — Тб некако било око вршега (Л); → *вршидба*.

вршет вршим несвр *скидати зрно с класа житарица*. — Један дан вршим нешто жита (тапут с коњима тамо у гувно), кад они разминуше (Ж). — Један коњ могао је сам да врши (Јб). — У бегово гувно отишао да врши (К). — Одрешуемо пруже, посл'е тога врши се (Би). — Имао нешто жита да вршем (Б). — Па то се врши, онде, посл'е ручно се веје (Бр). — Кад вршү пченицу, добје пченице доста и он иде да врши (Бр). — Два коња вршү, вршимо пшеницу (Дс). — Ја сам тако вршео јечам (ДД). — Тај његов десетак вршео (Дш). — Унук ми био ту вршео, и он тиде (Би). — Посеке носи кол'има у л'иваде па врши; то би се вршело сас коњима, а саде не (БП). — Остави'и су пшеницу неврану (Јбе); → о-.

вршидба ж в *вршег*. — Пиши молбу у Ђураковац да дођу да присуствуе вршидбе, да види кол'ико требаш да даш (Ж).

вршиоц м *радник који ради на вршидби*. — Носил'и би вршијоцима ручак (Н). — Отишао код вршиоца на гувно да види ка ће да врши (Си).

вршл'ат -ам несвр *газити, мрсити, ваљати струкове неке биљке*. — Цео дан коњи вршл'ају по пшенице (Г). — Види се да је цела л'ивада вршл'ана, без мукe се неће покосит (С). → из-.

вудјер прил в *овуда*. — Пршл'и су вудјер покрај куће и отишл'и дол'е нис пүт (Јбе).

вујаџка ж в *вијанка*. — Жене бел'е рубине и бокће и вујаџке, вујаџке вуњене (К). — Срмота жена да изађе у село без вујанке (К).

вућ/вүј(ти) несвр 1. *превозним средством превозити*. — Лакше ти је товар жита купит него са вол'вима вүјти рану (Јбе). — Можемо л' вүћ сутра дрва (Л)? — Ја и[х] срето, вүчү сено (Дњ); → из-, по-, пре-. 2. *трзати, чупати*. — Они ме вүчү, ја правим бразде петама (Бр). 3. *теглити не одвајајући од површине земље*. — Пошла деца, млада деца, пүшке и[м] се вүчү од рамена (БП).

вүк м вүкови и вүци зоол *Canis lupus*. — Сад више не нападају вүкови (Си). — Ај кит'оња вүци те појел'и (Св). — Шиптарџ ка вүци у шиптарско теше (Н).

вүк м *уродица у житиу, бот Melampyrum arvense*. — Пүна ми пшеница вүка па ће ми бит л'ебац ка угарак (Г). — Од вүка је брашно црно, а није опасно ка кад има врата у пшеницу (ДД).

вүна ж Δ. — Домаћин би подел'ијо вүну женама (Би). — Посл'е тамо ни дел'е сир, и кајмак, и вуну, и брашње, и орасе (Б).

вүнен -а -о који је израђен од вуне. — Вүнене чарапе су здравје од овџа куповнија (Б). — Сад вүнено нико не носи, лакше да се купи но да се предē вүна, па да се пл'етē (Л); в вүнен.

вүница -ицē ж *плетиво од квалитетне вуне произведено фабричким путем*. — Вүница се користила за пл'етēње, а не за ткање (Л). — По бол'е од вүнице но од вүне, и лакше и л'епше (БП).

вүнен -а -о в *вүнен*. — Л'уди носил'и вүнене панталоне и чешире (Ки). — Панталоне вүнене, блүзе вүнене, прслүце вүнене, татō е свē вүнено било (БП).

вурмак м велики посао који се с муком завршава. — Имал'и смо

вурмак да наврнемо Раџошницу (Г). — Тѳга вурмака, тѳ мѳке нѳје било (Др).

вучарат се -ам се несвр пог скитати и одати се неморалу. — Са сваким се вучарала и ѳзо ју за жѳну (Дс). — Вучарај се с овѳм, с онѳм, па ко ѳе да ју узме (БП).

вѳче -та с младунче вука. — На-шл'и чобани вѳче у планину па га дѳнел'и код стана, мисл'ил'и да је кѳче (Г). — Онѳ вѳче би јаукало по сву нѳј (Пр).

вѳчег -ѳга м превоз неким превозним средством. — Најтеже ми је било у вѳчег сламе по врућине, мѳзаг да ти проврѳ (Јѳ). — Да одмѳримо неки дан пѳсл'е вучѳга (СЛ).

вучѳтина ж крзно од вука. — Овудѳнке било од вука, она вучѳтина (Јѳе).

вучѳоц м радник који превози превозним средством. — По два вучѳоца на јѳдну запрегу (Ж). — Вучѳјоцима се дајѳ и рѳчак и ѳжина (Г).

вучѳца ж Δ. — Ту била вучѳца з два вѳчета (Пр). — Лајал'и пси на вучѳцу (ДД).

Г

Габел' *габел'а* м *Циганин*. — Тидо у Добродол'е, нађо Габел'е, за дан сам опрашијо (Г). — Кад њмаш пара лако ти је, з Габел'има њеж да опрашиш њиву за дан (ДД).

габел'а ж в *гобел'а* (Бс Д Др Ж К Ље Н Св С СЛ Т). — Једна габел'а у кал'иште, друга ис кал'ишта (Св). — На сваку габел'у по две спйце (Н). — Око габел'а шйна (Г).

габел'ице ж мн в *биза* (Гр Дш). — Ка[д] су габел'ице, ми и[х] мѣримо прстима кол'ико и[х] има (Гр).

Габел'ка ж *Циганка*. — Долазил'е би по сѣлу Габел'ке да просу (Б). — С Габел'кама сам извадијо и очистијо репу (Дс).

габор м *веома ружна особа, ругоба*. — Дѣ нађе ондга габора (Љ)? — Од габора родител'а габори су и њина деца (Би).

габран м *птица сивог и црног перја*. — Габрани су мало крупши от чѣвака (СЛ). — Имало је и гаврана и сврака, а највише чѣвака и вrapчића (Н).

гавранача ж в *гаврошка*. — Гавранача мѣже да бидне од дрвета, а мѣже и од гвожђа (П). — Кл'ин пролази кроз гавраначу па кроз јарам па кроз процеп (П); в *гаврањача, гарвањача, гарњача*.

гаврањача ж в *гаврошка* (Т), *гаврањача* (Д Пр С) и *гаврањача* (БП). — Не мѣже без гаврањаче (Т). — Омотај жицу око гаврањаче (Т). — Баџи пороже на гаврањачу и пушти и[х] да идѹ сами (Пр). — Извади кл'ин из гаврањаче (БП).

гаврошка ж *метална или дрвена полуга на предњем делу процепа запрежних кола или плуга* (Бс Г К) и *гаврошка* (ДД Си). — Гаврошка мѣже да бидне гвојзѣна ил'и дрвѣна (Г). — Гаврошка је млого јача от превѣјнице (Бс). — Јарам седи између гаврошке и процепа од волѹјскија кола (ДД); в *гарошка, гарушка*; ↔ *гавранача, каврама, клапѹша, џпарошк, пѣрошка*.

гад м пог *одвратна особа која заслужује презир*. — Онај гад ми изгуби нафаку ћерке (Г). — Свашта му рече, да пас с маслом не би појѣо (Г).

гадеж *гадежа* м *надражај за повраћање*. — Мучи ме гадеж, а нѣм штѣ да повраћам (Гр). — Од гадежа свѣ ми се преврће по стомаку (Г).

гадит се -им се несвр **1.** *осећати надражај за повраћање*. — Гади ми се, оћу да повраћам (Бс). — Гадило ми се, док нѣсам повратила реко ћу да пукнем (БП). **2.** *фиг осећати, реговати на презир*. — Гади ми се

кад помисл'им шта је све рађила (Г). с-.

гадл'ив -ива -о особа код које се лако изазива осећање гађења. — Не могу ја да перем црева — гадл'ива сам (Пр). — Сна ми пò гадл'ива но ја (Др).

гадүл'а ж пог жена гад. — Она гадүл'а причала свашта по селу (Дс). — Не може човек да живи од појединија гадул'а (Јбе).

гађан -ана м в бегоња. — Гађаш да погодиш гађана па промашиш (Б). — Замало сам промашио гађана (Б).

гађат (се) гађам (се)/гађем (се), гађу (се)/гађају (се) несвр 1. *пуцати из пушке*. — Он ме гађа мене отутке (Дс). — Девере, не отварај, се ми ћемо ноћас да се гађамо (Бс). — Пролазил'и су и четници и Немци, и нико да те гађа (БП). — Од онòга брда не гађају нас (Дш). — Гађу не озгòр и[з] шүме (Б). — Не смемо се јавимо, ће не гађу Немци са цесте (Бр). — Ја нега четири пут сам га гађао (Дс). 2. *циљати да се неко, нешто погоди предметом испуштеним из руке*. — Кат су ктёл'и да идү, гађу се мачүгом и мачүга пала у језеро и искочила у Исток на неку воданицу (Бр); → по-. 3. *ритати се* (о копитарима). — Јако је мирна, ка се ождрèби кобила ðће да гађа (Г). — Одал'ите се от кобил'е се ðће да гађе (Јбе).

газ м в гас. — Оћорел'и би рабòтајући на она газ (Би).

газда м човек који има капитала, који запошљава раднике на свом поседу. — Ја сам рађио код једнога газде у шталу, мұзо сам краве (БП). — Некад се викало смрт газдама (Јб). — Несмо бил'и сь'мо на једно место, но кут кой по газда (Ж).

газдарица ж 1. *жена која има капитала, која издаје имовину у*

закуп. — Мол'ила ме газдарица да останем у Немачку код нòј, ал' не сам ктёо (Г). 2. *газдина жена*. — Нити су станари задовољни з газдарицама, нит газдарице са станарима (Б).

газеп газёпа м *тежак живот, мука*. — Цёо вёк у газеп, никад да искочим из овòга газёпа, ка да сам свё цркве порүшила (Г).

газит -им несвр *кретати се, ходати по води*. — Газила сам Бистрицу кад је била ка л'ёд л'една (Г). — Газићемо Бистрицу и за тамо и за овамо (Др). — Војници газу Дрим дубок до гүше (Д); → за-, на-, пре-, с- у-.

газиште с *водоравна даска на степеништу на којој се гази*. — Најбол'е је газиште ако је ширòко тријес центи (Д); ↔ *басмак, степеница*.

газүрак -рка м в *фитил'ак*. — Покупил'и би се покрај газүрка па би рабòтал'и (Ж).

гајка ж *петља на горњем делу панталона кроз коју се провлачи каиш*. — Прòтнеш каиш кроз гајке па стегнеш (П). — Онё гајке, ако су үске, не мож да прòтнеш каиш (Јбу).

гајрёт речца која се упуђује невољнику, човеку у тузи да не тугује толико стрпљење у тузи и у свакој другој невољи. — Гајрёт, брё (Г)!

гајтан гајтана м *исплетена врпца за украс одеће, служи као декоративни елеменат на чакширама*. — Црни гајтани, бел'е чешйре (Бр). — Чешйре носил'и, а онё гајтане не би турал'и (Гр). — Неки су носил'и чешйре з гајтанима, пòсенаке вишина панталоне (Би).

гакче -та с в *фитил'ак* (Бр Бс Др П Т). — Иглом би подызал'и фетил'

из гакчета (Бс). — Слабо се видело поред тога гакчета, ал' није се имало друго (П).

галамција м који бучно говори и ствара галаму. — Нико не вол'и да му дође галамција, ал' ка[д] дође не мож да га истераш (Пр). — Одѣ мѣста нема галамцијама рече домаћин (Св).

галатан -тна -о 1. који је прлав, неуредан — Има понѣко галатан да му не узмѣш бра из рукѣ (Г). 2. који употребљава ружне речи. — Има галатнија и л'уди и женѣ, свѣшта причају (БП).

галоп прил најбржи животињски ход. — Кас је кад идѣ мало по брже, а галоп најбрже (Пр). — Галоп је тѣро коње да би штѣ прѣ стиго (ДД).

гал'а ж 1. крава или овца црне длаке. — Вал'а се да има понѣка гал'а у бул'ук оваца (Си). — Од гал'е је вѣна сѣгава (Г). 2. прен црнпураста особа, особа тамне пути. — Нека је гал'а, за мѣне је она добра домаћица (Св).

гал'а гал'е м в гал'о. — Срѣо се з гал'ом у Пећ (Гр).

гал'ан м ован црне длаке. — Црну овцу зовѣмо гал'а, а овна гал'ан (Г). — Гал'ане нико не оставл'а за праза (Г).

гал'ац гал'ца м в бег 2. — Гал'цѣ би одвајал'и у шѣл'це (Г). — Она зрна од гал'аца л'ѣпа, за ѣкрас да и[x] држиш (Си).

гал'о м који је црнпурастог тена. — Гал'о му радѣју у мил'ицију, тамо у Приштину (Г). — Путовао сам једнѣм з Гал'ом Стевовим от Приштине до Пећи (Г); в гал'а; ↔ гал'ѣна.

гал'ѣнче -та с теле црне длаке. — Понѣкад црвѣна крава отел'и га-

л'ѣнче (Н). — Ранѣју сам два гал'ѣнчета да и[x] закол'ем (Г).

гал'ѣња м 1. во црне длаке. — Дѣбро би било да кѣпимо једнога вѣла да га спѣримо з гал'ѣњом (Г). — Није твој кѣпѣња јачи од мојега гал'ѣње (Г). 2. в гал'о. — Није плав, но гал'ѣња ка да је Циганин (Јѣ).

гал'че гал'чѣта с младунче краве, овце или свиње црне длаке. — Прекинуло се порѣже од гал'чѣта (Г). — Напрѣдоваше ти гал'чићи ка да несу бил'и бинаци (Г).

гарав -а -о који је црнпураст. — Понѣкоме се гараве више допадају но онѣ плаве (Јѣ). — Веће ју гараве ка да и[x] је мрчила (Дс).

гаравѣша ж која је црнпураста, обично девојка или млађа жена. — Пѣвало се некад: ну запѣвај, гаравѣшо, л'ѣпо пѣваш, ја сам слѣшо (Г). — Неко вол'и плавѣшу, а неко гаравѣшу (Бр).

гараган м пог тамнопути, црнпурасти човек, Циганин. — Мање се срѣмим од гараганѣ, но од овѣја нашија (Дњ). — Узѣћу гараганѣ да ми прашу (Гр).

гарамет -амѣта м мука, невоља. — Понѣка чѣни сефѣ, а понѣка у гарамет ка да је прокл'ѣта (Г). — Никад, док је жива, не мѣже да се извѣчѣ из онога гарамѣта (Г).

гарвањача ж в гаврошка. — Гарвањача је од арматѣре, а прѣвѣјница от прѣта (Д). — За гарвањачѣ дрво трѣба да је нарѣито (Д).

гарип гарипа м сиромашна, немољна особа. — Штѣ ѣе, сирѣта ѣна, с она два гарипа (Г). — Цѣо вѣк ми прође прѣтурајући се з гарипима (Г).

гарит гарим несвр орати после скидања усева. — Кѣ мѣже, бѣл'е је да гари ѣ јесен (Т); → у-. ■ гарѣње с

гл им. — Како излази гарење (Бр)?
— С јесењим гарењем шала није (Св).

гарнут -нем свр *потерати, подстаћи*. — Гарни мало те волөве, видиш омркосмо (Г). — Требаш да гарнеш мало ова огањ да источи још мало ракије (БП).

гарњача ж в *гаврошка*. — Морам кот ковача да ми направи једну гарњачу (Ки). — Дешавало е се да се слөми гарњача и да се изгуби дан док се направи друга (Ки).

гарошка ж в *гаврошка* (Гр Дс Дњ Дш). — Баци порөже на гарошку (Гр). — Ето ти га конопац ту поред гарошке (Дш).

гаруш -уша м *име овна црне длаке глави*. — Гарушима се упреду рогови па се оставу за угиче (Г); ↔ *гарушан*.

гаруша ж *овца црне длаке по глави*. — Ми смо држал'и бардоке и понөку гарушу у бул'ук (Г). — Гаруше су бөл'е за јагаце (Н).

гарушан м в *гаруш*. — Имао сам два гарушана за угиче (Г).

гарушка жв *гаврошка*. — Прөтни кл'ин крз гарушку (Бр) и **гарушка** (Б Бл). — Шта да радим с оваком гарушком (Б)?

гас м 1. *петролеј*. — Сол'и и гаса мөрало је да има увек (СЛ). 2. в *фитил'ак* (БП Гр ДД Дс Ље Љу Св). — Онај га[с] смо носил'и и око стөке ка[д] смо радил'и (БП). — Фөнер је имао стакло, а гас није, з гасом смо се служил'и по куће (Г). — Ако не видиш, примакни се код гаса (Гр); в *гас*.

гасарче -та с в *фитил'ак*. — Ништа не би мөгл'и без гасарчөта (СЛ).

гаскат -ам несвр (само у синтагми гаскат угл'өвл'е) *врачати угљевљем*.

— Имал'е су жөне које су знал'е да гаскају угл'өвл'е и да сл'ивају оловө (Г). — Ка[д] се гаска угл'өвл'е, бидне му бөл'е и оздрави, дигне се с постөл'е (Г); ↔ *тул'ит угл'өвл'е*.

гаснут -ем свр *угинути*. — Гаснуше ми кокошке за два дана (Г); ↔ *мањкат*.

гасче -та с в *фитил'ак*. — Имамо једно гасче, ал' немамо гаса па овако һорөтамо (Дњ); в *гакче, гашче*.

гатник -а м в *гатњак*. — Прө није имало ластике па смо мөрал'и да правимо гатнице (Жг).

гатњак м *врца увучена у горњи део гаћа којом се оне стежу око паса*. — Несам имао ш чим да га вежем, па га вежем з гатњакем (П); в *гатник, гатњик*; ↔ *учкүр, утүр*.

гатњик -а м в *гатњак* (Б Бр Д Ље Љу Св Си). — На мүку ка[д] се изутне гатњик из гаћа (Д). — Сам везивао гатњик (Св).

гаће гаћа/гаћи ж мн *део доњег мушког рубља*. — Доцкан пөсе искочил'е су гаће (Дш). — Зими панталөне от сүкна носил'и, а л'ети смо у гаћа ишл'и (Ж). — Три гөдине напуни, гаће не би имало, сад живи не мөжу д оперу по педесөт гаћи (Би).

гаћице ж мн Δ. — Тајпут су само деца носил'и гаћице (Гр). — Било срмөта да л'уди нөсе гаћице (Д).

гафил' прил *бити неспреман, наћи се затечен*. — Таман што сам стигла из һиве, бануше кумови, наһөше ме гафил' (Г).

гашче -та с в *фитил'ак*. — Неко време смо се служил'и з гашчетем (Дњ). — Изгуби се траг онөме гашчету, не знам ништа шта би ш һим (Дњ).

гвождар -ара м *већи гвоздени клин који пролази кроз предњу кр-*

стину запрежних кола (БП Г Ки К Т). — За гвоздѢр се закачиње стрченица (Ки). — Кад гвоздѢр искочи, кола се расточу (Г); *в гождар*; ↔ *кл'ин*.

гвѡжђе с -а/-ета **1.** метал од којег се израђују многи предмети. — Само се нѡтне гвѡжђе на њѡга па с тѡм се ора̀ло (Би). — Шине за кола су од гвѡжђа (Бр). — Турѡ се између онѡга гвѡжђета (Дњ). **2.** окови. — Његов ѡтац два̀дѡст година што е носио гвѡжђе (Бл); *в гвојзе, гојзе*.

гвоздѢн -ѡна -о који је од гвожђа. — За ђубре ѡмам гвоздѡне вил'е (Ки). — Најпре смо радил'и з дрвѡнима кѡл'има, па з гвоздѡнима, а сад са шпедиторима (Пр). — Сине мѡј, л'ѡпе рѡчи гвоздѡна врата отвѡрају (Љ); *в гвожђени, гвојзен, гојзен*.

гвожђени -а -о *в гвозден*. — Наш пук звао се гвожђени пук (ДД).

гвојзе с *в гвожђе*. — Ови дѡinari — гвојзе, ба̀ци танѡмо у онѡ котѡо (Би). — Кованик све од гвојза на плѡче повѡзано (Д).

гвојзѢн -ѡна -о *в гвозден*. — З гвојзѡнима кѡл'има било бол'е но з дрвѡнима, а са шпедиторима ка са тракторима (Љ). — Ораник је гвојзѡн (Љу). — Остѡл'ал'и су кола, гвојзѡна кола (Бр).

гдѡ прил **1.** *на којем месту*. — Гдѡ ѡемо, нѡмамо гдѡ (Кг). **2.** *куда*. — Ђѡ ѡеш, Пѡро (Љ)? — Не знам шта се учинѡло, ѡѡ ѡтиде (Ље); *в де, ѡе*.

гдѡд прил *негде, било где*. — Гдѡд било, ѡвде не мѡгу да остѡнем (Л); *в дѡгод, ѡѡгод, дѡгој, ѡѡгој, дѡгоѡ, ѡѡгоѡ*.

гѡгат се гѡгам се несвр споро ходати ѡуѡајуѡи се. — Не мѡгу јѡ ка ви, веѡ овѡко да се гѡгам (Кг). — Дѡђо некако гѡгајуѡи се (Н).

гѡга ж обично украшена чарата без доњег дела. — Нѡкат су се носил'е и гѡте (Дс). — Гѡте сам пл'ѡла моѡму чѡвѡку, синовима нѡсам (Д).

гѡца гѡцѡ ж **1.** назив великог камена на који се поставѡа камичак у игри геѡе (БП Бр Ље). — Каменом гађаш гѡцу да обал'иш онѡј камичак (Бр). **2.** *каменчиѡ који се поставѡа на великом камену у игри геѡе* (Бр Г ДД Н СЛ). — Онѡ гѡцу трѡбаш да обал'иш твојѡм каменем (СЛ). — Ако не обал'и неѡко гѡцу, нѡ мож да побѡгнеш да те онѡј не такне (СЛ); ↔ *капица, пѡпоѡак*.

гѡцѡ Г јд игра у којој се каменом обара каменчиѡ величине ораха поставѡен на камену величине осредње главице купуса (БП Бр Г ДД Ље Н Св Си СЛ). Игра се тако што се камичак величине ораха постави на веѡи камен величине осредње главице купуса, а онда каменом величине песнице наизменичним гађањем играча са одстојања од око 5 м. гађа са циљем да се обори каменчиѡ. И овде се као код гуѡе играчи “метају” те чији се камен буде најдаље зауставио од геѡе, тај играч чува гѡцу. У игри учествују више играча. Ако играч не обори каменчиѡ, седи поред свога камена и вреба прилику да га узме и оде до линије одакле се гађа, а да га не дотакне играч који чува гѡцу. Игра се понавѡа све док, на рѡлацији од геѡе до линије не дотакне неког учесника у игри који је узео свој камен, под условом да је каменчиѡ на камену. — Дѡца играју гѡцѡ на сока̀к (Си). — Гѡцѡ смо играл'и кот куѡе, за стѡком нѡсмо (Г).

гигѡл'е гигѡл'а ж мн *в гингал'е*. — На гигѡл'е су највише ѡшла дѡца по сока̀ку (Б).

гизија ж *в камара*. — Здѡнул'и би у сѡло на ено мѡсто сваки своју ги-

зију, а онѐ по њива, онѐ су крстине (Дс). — Тѐ е било мѹка: вежѹј, па вѹчи, па дѐни у гизјију, па пѐсл'е коњима, кравама би вршѐл'и (Дс).

гил'игичкат -ам несвр *голицати*. — Дѐте се смејѐ кад га гил'игичкаш (Г). — Покѐјни Мйга попѐв нѐ би мѐго да трпи да га нѐко гил'игичка (Г).

гингал'е гингал'а ж мн *мотке на којима се хода*. — З гингал'ама би прошаѐ преко Бйстрице (Г); в *гигал'е*.

гинут -ем несвр *губити живот услед удар(а)ца*. — Одвѐдоше не на Кошаре да гинемо тѐмо (БП). — Гйнућемо ако трѐба да сачѹвамо слобѐду (Т). → из-, по-.

гицат се гица се несвр *ритат се* (о копитарима). — Дѐбра би била да се не гица (Пр). — Свака ће да се гица ка се пѐсѐ (Љ).

гица ж *чокот винове лозе*. — До скоро су се наодил'е гице по Брѐгова (Г). — Једну зиму смо се гријал'и з гицама (Дњ). — Једѐмпут свѐ копамо па изврћемо између гица (Ж).

глава главѐ ж 1. Δ. — Ми ймамо вѐл'ику вѐду, тѐплу вѐду, па направѹше базѐнт, па уфати неку као ћѐлу по главѐ (Б); П **дигнут главу осмелити се осилити**. — Ми дйгосмо главу ка се прѐмени врѐме (Гр); П **слагнут главу постидети се, забринут се, уплашити се**. — Чйм нѐшто овѐмо у Бѐоград, ѐни слагну главу (Гр). П **на здраву главу на саучешће поводом нечије смрти**. — Прѐ, кад би умрѐл'и ѐни, мй би йшл'и на здраву главу, и ѐни код нас (Гр). П **у вр главѐ највише**. — У вр главѐ двѐ ил'ѐде кйла мѐго је да баѐци пшенице (Г). 2. *главни човек*. — Он је бйо глава, рѐдйо у комитѐт, начѐлник вѐјног ѐдсака (Бр). 3. *горњи део струка конопље са семеном*.

— Главѐ сѐчѐмо па турамо да се сѹшу (Н). 4. *последњи део фигуре кружног облика који асоѐира на људску главу*. — Ка[д] дѐђеш на главу, станеш и окрѐнеш се (БП); ↔ *небо*. 5. *в лопар*. — Не види се глава кол'ико плѹг иде дубѐко (Б).

главѐтачки прил в *главачки*. — Јовѐн се сакријо дѐл'е па дѐнг пѹшком те ѐн главѐтачки дѐл'е (С).

главѐчки прил *пасти на главу*. — Такѐ Брѐнко с кола главѐчки нѐ земл'у (К); в *главачки*.

главйна ж *централни део точка запрежних кола у којем су углављени паѐци који је повезују са периферним делом — гобелама*. — Не питај, запѐла су кола до у главйну (ДД). — Унутра у главйну йма пѹшка (Г).

главйца ж *плод лука или купуса*. — Понѐсе двѐ главйце кромйда и мало колобѐтнице, тѐ му је ѹжина (Св). — Прошаѐ би ѐброк з главйцом кромйда (Бс). — Извѐдил'и би главйцу купѹса па би јѐл'и онакѐ ка јѐбуку (Гр).

главйчит -им несвр *формирати главйце*. — Пѐчо би купус да главйчи око Госпођиндана, до Мѐтровдана би зрѐнуо (Гр); → за-.

главни -а -о *који је по значају битнији од ругих*. — У главни град — Београд (Гр). — Тѐ е најглавни стѐри свѐт, биз нѐга ништа — йч, ѐн вѐди рѐда за свѐ шта трѐба (Св).

главнйца ж *болест житарица која напада зрно у класу претварајући га у црни прах*. — Откако запрашѹемо сѐме пшенице — нѐма главнйце (Пр). — Прѐл'й би пшеницу да ју очйстимо од главнйце (Г).

главѐбѐл'а ж 1. *болови у глави*. — ѐчи не мѐгу да отвѐрим од главобѐл'е (Д). 2. *прен бриге, невоље*. —

Имам ја своје главобол'е да не слүшам ничије (Л); ↔ бол'оглава.

главоња м пог који има велику главу. — Платиће ми га онај главоња кад се сретнемо (Дс). — Деца су му безобразна, нарочито један главоња старији (Л). — Виђао се с некема главоњема (П).

глад м и ж осећај потребе за узимање хране. — Глад највиши четре[с] седме (Бл). — Виши глад него од вишка (Дс). — Онџ је био вел'ики глад (Бр). — Половина умрл'и од глади (ДД). — За време купације имало је глади (Др). — Етавако му душа испала у кревет од глади (Би). — Пошто је се ослободило, ијако су узимал'и десетак и четвртину, и јџпет није било глади (Д). — Умирал'и су л'уди од глади, несус имал'и шта да једү (Ки).

гладан -на -о 1. који осећа потребу за уношењем хране. — Деца гладна плачу, а нем шта да и[м] дам (Бс). 2. који је незадовољан учинком радника. — Који не ради с радницима, он је гладан за рад (Г). — Имало је гладнија за рад (Г).

гладница м и ж незасита особа, особа која је незадовољна квантитетом рада. — Де ћеш код онџ гладнице (Дс)? — З годинама човек постаје све већа гладница (Г). — Бог да га прџсти, веће гладнице од покојнога Живка није имало (Г).

гладноват -ү(ј)ем несвр в гладоват. — Пџсл'е, другу годину не кте колџмбоћ да сташе па гладновало робл'е још пре мене (Би). — Нико ни ниџ дошаџ, нико ни ниџ доно, највише смо гладновал'и (Бл). — Гладну годину сам запантила, како се ослободило гладновал'и смо (Б).

гладџват -ү(ј)ем несвр трпети гладан. — Имало је млого што су

гладовал'и (Ки). — Гладүј кад нећеш да јџш (БП); в гладноват.

глака ж длака. — Кад би му стал'ал'и на рану, само једна глака да е било по унутра (ДД). — Брашње мора да се пресеје на сито; има мишинци, има глака, сламке (Гр). — С прџл'ећа кад би полагаџ крвама напүнијо би се глака (Г); П тражит глаку у јаје ситничарити. — Има понеко па џће да нађе ману, па тражи глаку у јаје, од сламке направи грџду (ЈБ).

глас м вест, обавештење. — Пүшти ми глас кад чүјеш (Бр); ↔ абер.

гласкат се -ам се несвр јављати се. — Гласка л' ти се које о[д] деџа (Л)? ■ гласнут се -нем свр. — Гласни се кад стигнеш да не брџжим (Кг).

гласпрџда ж пог в носорџча. — Причаш код онџ гласпрџде онџ што није за причу (Г).

глоба ж казна. — Платијо сам глобу што сам радијо на Први мај (Г). — Ово што остане иза нас, јүтре ће ти бит ка глоба (Др).

глобит -им свр казнити. — Глобише ме што несам имаџ фџнер на кола (ЈБ).

глог м дрво, бот *Crataegus oxyacantha*, односно *Crataegus nigra*. — Од глога би нашл'и дрво да направимо кл'уч за сџно (ДД). — Цвџт од глога добар је за чај (Л). ■ глогов -а -о које се односи на глог. — Глогов цвџт је добар за срџе (Гр). — Да има мало глоговога цвџта, л'џпо мирџше (Д).

глогиња ж плод од глога. — Мл'џл'и смо глогиње, па би месил'и л'џб од њи, се жита несмо имал'и (Бр). — Кад смо чүвал'и ү јесен, брал'и би и глогиње и трџјине и јџл'и, занимал'и се (Н).

глоговак -ака м дрво од глога. — Треба га глоговаком ка вампира да би се смирио (Бл).

глодат глођем несвр кидати зубима. — Баџи и[х] псима нека и[х] глођу (Б). — Глодал'и смо онѣ косте ка да смо бил'и пси (Дш); → о-.

гљув -ува -о Δ. — Он је гљув и двије су му ђевџке гљувѣ (Јбе). — Јѣсте гљува, ал' је вредна, ѡкретна ка чигра (БП). — Ка да сте гљуви, не чујете ништа, кол'ико ве зовѣм (С).

гљувџка ж пог која је гљува. — Танѧ гљувџка му куђу држи (Би). — Живи с једнѡм гљувџком, која по цѡ да[н] не стѧне (Др); ↔ гљувна.

гљуваћ -аћа м пог који не чује добро. — Ако је гљуваћ, дѡбар је мајстор (ДД). — Реко да понѣсем л'ѣба онѡме мојѣму гљуваћу (Г).

гљувна ж пог в гљувџка. — Злѡ за њѣга да му није онѣ гљувне (Јбе).

гљувонѣм -нѣма -о Δ. — Не смѣта му ништа да ради тѡ што је гљувонѣм (ДД).

глуп глупа -о који је ниске интелектуалне способности, који се тешко сналази у непознатој ситуацији. — Не значи ју ништа тѡ што је л'ѣпа кад је глупа (Би). — Како смо бил'и глупи па смо му свѣ вѣрвал'и (Дс).

глупак -ака м који је глуп. — Дружи се с оним глупаком из Дѣчана (Л). — Бѣж од онѧја глупака, штѧ си се вѣзѡ за њи (ДД).

гљупаст -а -о особа у које се осеђа помањкање интелигенције. — Мушкарце дал'и у школу, мѣне — ни-кад и[м] опрѡстит не мѡгу, се нѣсам била гљупаста, но сам била бистра за тѡ (Б). — Бѡже помѡзи, гљупастиџа жѣнѧ, да ти ѡчи нѣсу видел'е (Б).

глупача ж пог која је умно ограничена, тупава. — Онѧ глупача да те вучѣ за нѡс немѡ да ју дозвѡл'иш (Г). — Свакоџакиџа глупача на овѧј свѣт (БП).

глупос глупѡсти ж непромишљен поступак. — Свакоџаку глупос мѡже чѡвек да направѧ (Ж). — Каке глупѡсти ко[д] дѣца ка да не идѣду у школу (Бл).

гљушац -шца м пог в гљуваћ. — Танѧј гљушац да ти бидне пријател' (Г). — Нѣма мајстора преко онѡга гљушца из Лѧжана, ка ѡн што је препокривѡо куће нико није мѡго (Г).

гл'едѧло с огледало. — Тури се гл'едѧло и памучно црвѣно, бѣло, жуто око гл'едѧл'ета, три врсте памука (Би). — На малу ракију како кѡ: гл'едѧло, шамѧџа, пл'ѣтиво (Ж).

гл'едан гл'една -о лепо изгледа, наочит. — Е, нѣ мож да нађеш и гл'едну и вредну (Н). — Свака дѣвѡџка више вѡл'и гл'еднѡга но вреднога мѡмка (БП). — Нит је вредниџа, нит је гл'едниџа од мајке (Јбе). — Гл'едниџи су бил'и грађени опѧнци но перифѧни (Ж). ■ гл'едно прил које лепо изгледа. — Ту су турѧл'и неки прѣпл'ет да је по гл'едно (Пр).

гл'едат -ам несвр 1. чулом вида примати утиске. — Да и[х] састѧвимо да се гл'ѣдају (Св). — Написа му нѣшто па баџи му пред њѣга па гл'ѣду (Б). — Како сам се вѣрила нѣсам га гл'ѣдала док се нѣсам удала (Јбу); → за-, на-, по-, раз-, у-. 2. позити, чувати, неговати. — Тѡ дѣте није имѡо кѡ да га гл'ѣда тал'ико (Бс). — Та жѣна, ѡна га гл'ѣда, ѡна нѡћом седѧ код њѣга (СЛ). 3. настојати, намеравати. — Гл'ѣдал'и су да стрѣл'у двоѧцу од наше куће (Б).

гл'едѣнак -ѣнка м зеница ока. — Пѣрсу камен те мѣне у ѡко код сѣмога гл'едѣнка (Б). — Појавило му се нешто бело испод гл'едѣнка (Дњ).

гл'ѣто с алатка за обраду дрвета, длето. — Удѣрај онѣм чекичем по гл'ѣту док се не издуби дрво (СЛ). — Издуби се посе онѣм гл'ѣтем (Бл). — Којне опѣнце изреже дамаћин и да и[х] набѡде сас онѣм гл'ѣтем (Пр).

Гмйтровдан м в Митровдан. — Имаѡ сам нешто о Гмйтровдану, нешто о Госпођиндану, нешто у прѡл'еће (Л). — Да ме чека до Гмйтровдана (Л). — Свадба дѣве[т] данѡ пре Гмйтровдана (Јѣ). — Слава Ђурђевица по Гмйтровдану, тѡ је наша слава, та што је недел'у данѡ по Гмйтровдану, ту славу ми слаavimo (Др).

Гмйтровица ж в Митровица. — Одѡтл'е на Пѣћ па у Гмйтровицу (Дш). — У Пѣћ и у Гмйтровицу имѡла пѡтка, и оснѡва и пѡтка (Ж). — Неко је тѣро у Гмйтровицу да продѡ (Бр). — Милорад беше бѣјо у Гмйтровицу да купѣ нешто за славу (Дш).

гнѣздо с 1. *птичја кућница у којој носе јаја и изводе младунце.* — На врѡра гнѣздо од свѡрке (Г). 2. *место где живина носи јаја.* — Не дѣже се из гнѣзда, оће да л'ежи (Бл); в гнѣздо; ↔ *пѡлог, лѣгло.*

гнѣтат -ам несвр в гнѣтат. — Гнѣташ онѡ погачу и стѡвиш ју у типсѣју (Би).

гнѡит гнѡй несвр *истицати гнѡј.* — Пѡчела рѡна да му гнѡй, па га повѣл'и ко[д] дѡктора (Св). → за-.

гнѡј гнѡја м *беличаста течност која настаје у организму људи и животинѡа као последица запаљења.* — Стѣскаше ми пѣрс док не исече она гнѡј (ДД).

гњѡв м *нешто што је веома ситно.* — Повѡтал'и неке рѣбе, ада гњѡв бѡжи (Г). — Неће бит ништа од овѡга гњѡва (ДД).

гњѣздит гњѣздим несвр *пог сувише споро ићи, радити.* — Код мѣне неће га гњѣздит (Јѣ). — Не мѡгу више да га глѣдам како гњѣзди, ка да има стѡ гѡдина (Си).

гњѣздо с в гнѣздо 2 (Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Л Јѡу П Пр Св С Т). — Снѣсу кокошке јајца, намѣсти се гњѣздо (Бр). — Направила ми једна кокошка гњѣздо у сѡмо ћѡше, оће да л'егне (К).

гњѣтат -ам несвр *притискати тесто рукама.* — Прво се попѡри па се гњѣта док се не угњѣта (Би); в гнѣтат; → из-, на-, у-.

гњѡвет гњѡвѡ несвр в гњѡт. — Пѡчел'е тѣкве да гњѡвѡ чѣм смо и[х] превѡкл'и, овѣ крупне не мѡжу да трају (Г).

гњѡда ж 1. *ларва ваши.* — Ка се дѣте навашл'ѡ, коса му пѡна гњѡда (Л) 2. *прен сићушно, биће.* — Нема га ништа — гњѡда Бѡжа (Н).

гњѡјо гњѡла -о *који је иструнуо.* — Не вал'ѡју гњѡл'е јабуке за ракију (Ки). — Гњѡл'и тврѡци су слѡтки (Б).

гњѡлаћ -ѡћа м *трулеж, буђава сточна храна.* — Мѡжу да се изјалову кад јѣдѡ гњѡлаћа (Си). — Штѡ ћу с овѡм гњѡлаћем, већ д узмѣм па да га бѡцим (Г)?

гњѡит -јем несвр *трулити, постајати труо.* — Нагло јабуке пѡчел'е да гњѡју (Кг); ↔ гњѡвет; → иза-, оба-.

гѡ гѡла -о 1. *без одеће, наг.* — Гѡлога не мѡжеш да свѡчѣш (Г). 2. *прен лоше одевен.* — Дѣца су ми и гѡла и бѡса (П). — Онѡ прѣ да није

била конопла, ми би ишл'и гѡл'и (К).

гобел'а ж део точка запрежних кола облика полумесеца (Б Бл ВП Би Г Гр ДД Дс Дњ Дш Ки Кг Л Љ Љу П Пр Си). — Гобел'е су повеза-не пишл'аџима (Г); в габел'а.

гобел'ат се -ам се несвр *тешко се кретати*. — Једва се гобел'ам, ни-куд не могу (Кг). — Оставише га онако гобел'ајући се (Л); → до-, на-.

гобел'ица ж в биза. — Кол'ико има шака, тал'ико има гобел'ица (Бс).

говѣда -и мн зб *им од говедо*. — Имало тапут оваца доста, говѣда доста (Б). — Онѣ чобани чуву, неко ѡвце, неко кѡзе, неко говѣда (Ж). — Сат широко пол'е пуштиш говѣда, пуштиш свиње, не вил'иш немѡ у њиву (К). — Ка да је чуваѡ пѣцка говѣда (Ље). — Се на вратницу број, па кажи кол'ико йму говѣди (С). — Имал'и смо ко тридѣсет говѣди (Дњ). — Говѣда су ни опл'ачкал'и (СЛ).

говедар -ара м Δ. — Збул'укал'и би стоку па би играл'и гуџе и говедари и овчари (Г). — Говедарима ђеф да наједу говѣда кад и чуву (Бл).

говедарка ж Δ. — Говедарке би работал'е чуваући (Н). — Ми би се дружил'и з говедаркама (Гр).

говедарски -а -о *који припада говедару*. — Од говедарскога посла мало йма користи (Св). — Говедарске мачуге су бил'и друкше од овчарскија (Пр).

говѣдина ж *месо говечета*. — Говѣдина није масна ка свињетина (Си). — Говѣдину смѣм да јѣм, а свињетину не (Кг).

говѣћи -а -е Δ. — Узме се сириште говѣће било свинско (Ж). — Бѡ-

л'е се сирило з говѣћим сириштем (Би). — Кѡжу говѣћу куповал'и у Пећ за л'уде (СЛ).

говет говѣим несвр *стајати у усправном ставу с обореним погледом*. — Ка[д] дођу овамо, мнадица гѡви (Бр). — Врати се код старѡга свѡта и ту гѡви (Би). — Гѡвел'е, но штѡ смо, гѡвел'е би и посл'е свѡдбе неко време (Д); ↔ *дворет*.

говѣче -та с *општи назив за краву, вола, теле*. — Не остаде у село ни говѣче (Си). — Онѡ кѡжу од говѣчета остави па од њѡј прави опанце (К).

гѡгачки (о опанцима) в *бугареш*. — Од говѣће кожѣ гѡгачки су нешто и вал'ал'и, а од свињскѣ — баш ништа (Св).

гогѣшт м в *бугареш*. — Најпре смо градил'и гогѣшт (ДД).

гѡд реч саставни део односноупитних заменица односно прилога. — Кад гѡд смо се срѣл'и, испричѡл'и би се л'ѣпо (Г). — Дођи кад гѡд ѡћеш, биће ми драго (Кг); в *гој, гоћ*.

гѡдина ж Δ. — Испрошена седи по гѡдину, ал' две, док ју не исплати свѣкар (Љу). — Био сам гѡдину и по (Бр).

годишни -а -е в *годишњи*. — Остѡло му јѡж два дана од годишнег ѡдмора (Ље).

годишњак -ѡка м *који има годину дана*. — Прѡдо сам јунца годишњака да платим пѡрез (Св). — Прѣзо сам јунце годишњаџе (Св).

годишњи -а -е *који је од године дана*. — Сваке гѡдине ишѡо на мѡре за годишњи ѡдмор (Б); в *годишњи*.

гождар -ара м в *гождар* (Бл Бр Би Бс Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Кг Ки Л Н П Пр Св Си С СЛ). — Извѡко се гождар па се кѡла растѡчила

(ДД). — Тамо има кл'инове гождаре (Ки).

гџба ж *састанак поводом неке свечаности на којем се обилато једе и пије*. — Ви мнади кажете гџба, а ми стари — муабет (Т). — Прави-л'и смо зијафет, то значи имал'и смо гџбу (Св); ↔ *зијафет, муабет*.

гџ реч в год. — Морам да се мљчим док сам гџ жива (Кг). — Ја не-сам упамтила, а садек ел'и ће гџ тамо по свету — не знам (БП). — Узел'и и оћерал'и што су гџ нашл'и од стоке (Је).

гџзе с в *гвозђе*. — Само има лопар од гџза (Дс).

гџзен -ена -о гџзен в *гвозден*. — Посл'е дрл'ачу, брану дрвену брану, није гџзена била (Дс).

гџски (о опанцима) в *бугареш* (БП Пр Си). — Гџски су от коже и пута (Бр). — Гугиши су гџски опанци (Си).

гџкат -ће несвр *испуштати глас у мирном стању* (о свињи). — Ка се окоти гурача гџке, а ка се кџл'е квичи (Н).

гологлав -ава -о који је без *капе или крпе на глави*. — Иду у цркву гологлаве (Т). — Типут жена никако није била гологлава, све шамие носил'е, бил'е завијене (БП). — Да би вјидо гологлавога у село, би реко неко умро (Бл).

голотиња ж *сиромаштво које се уочава кроз одећу у ритама*. — Шта им да гл'едам — све голотиња (Би). — Отишла из голотиње у голотињу (Л).

голубарник м Δ. — Подивл'ал'и гџубови, нете у голубарник (Др). — Домаћини л'уди не праве голубарнице но појате (Пр).

гџла гџл'е м в *гол'о*. — Шта да узмеш од гџл'е (Дш)? ■ **гџл'ин** -йна -о. — Шта има од гџл'ине среће (Ки)?

гџл'о с који је без *средстава за живот, сиромаш*. — Није више гџл'о ка што је бијо (Дњ). — Нема више гџл'а ка некад што је имало (Г). ■ **гџл'џв** -а, -о који се *односи на гоља*. — Гџл'џва деца поскитана (Г); в *гол'а*.

гомџла ж *хрпа скупљених предмета*. — Па од снџпл'а тура се на гомџл'е (Т). — По четрџз гџмила џубра би било са једне прикџл'ице, шпедитора (Г).

гомџлат -ам несвр *стварати гомџилу, хрпу предмета*. — Гомџлајте што брже мџжете се са ће кџша (ДД). — Сломила сам грабул'иште гомџлајући џтаву (ДД); → на-, с-. ■ **гомџлање** с *гл им*. — Такџ гомџлање само отежава пџсо (Бс).

гомџлче -йлчџта с в *гомџлица*. — Турајте ви на гомџл'чије па џу ја да и[х] покџпим (Гр).

гомџл'ица ж *дем од гомџла*. — Кад је јџшна џтава гомџламо на гомџл'ице (Гр). — Накџпило би се мџго гомџл'ица по л'иваде (ДД); ↔ *гомџлче*.

гџнгат се -ам се несвр *двоумити се, изговарати се*. — Док се џни гџнгају, џде вџз (Г). — Остаџоше онакџ гџнгајући се (БП).

гџра ж 1. *четинарска шума*. — Тамо у Понџр вел'ика гџра (Пр). 2. *фиг надземни део биљке*. — Пџрасте колџмбоћ, учине се гџра (Д). — Ка[д] су компџри дџбри џ гору, дџбри су и џ земл'у (Г).

гџрак гџрка -о који има *окус горчине, који није сладак*. — Ел' пиете гџрчију кафу, ал' слађу (Кг); в *грк*.

горе прил на већој висини, изнад. — А овѣ уфатил'и и отѣрал'и горе (БП). — Имал'и смо горе одграђено, па се спѣнеш, па тамо да побѣгнеш (Би). — Баџиш кукѣруз^с наприѣт, па горе, па озади рѣкама (Јбе).

горет горим несвр 1. *бити обухваћен ватром, бити у пожару*. — Ка смо дошл'и на грнџу Југославије, сѣла горѣ (ДД). — Горѣду крл'е онде (Бл). — Тамнина, не види се ништа, сѣдам лампа горидѣ (Дс); → до-, за-, из-, на-, под-, пре-, у-. 2. *оскудевати у влази*. — Земл'а би горѣла бес кйше (Св). 3. *имати повишену телесну температуру*. — Има ватру, види како му гори чѣло (Г).

горни -а -е в горњи. — Опкол'йше не з горне странѣ (ДД).

горњи -а -е који је изнад другог предмета. — Имѣо сам кѣћу у Гбрњу малу (Г). — Они горњи сноповл'и, они закйсну (К); в горни.

гороглавац -вца м велика, неподношљива врућина. — У она гороглавац трѣдне су жѣне жњѣл'и (С). — Радйла, бѣгоми, и по онѣме гороглавцу (Н).

горѣжда ж већа кашика, кутлача. — Сѣрутку одирајемо горѣждом (Бс). — Измѣша се сирѣње горѣждом па се одирајѣ (Јбу). ↔ *кѣтлача*.

горчйна ж горак, укус. — Мѣчи ме нека горчйна (Гр). — Осѣћала сам неку горчйну (Јбу).

гѣс -та м Δ. — Кѣпимо свѣће, тамњан, учинимо ракијѣ дѣста, печѣња дѣста, позѣвемо гѣсте, кѣмшиѣ (К). — Вемо да пуштимо за дѣбру вѣл'у, још по јѣдну за дѣбре гѣсте (Т). — За славу била пѣна кѣћа гости (Би). — Бѣла недѣл'а кад била, дошл'и да ме узмѣду у гѣсте (Дс). — Дѣћу,

узнедѣ ју у гѣсте (Т). — Пйта онѣга домаћина кол'йко ће мѣја ћѣрка да сѣди у гѣсте тамо код нас (Т). — Пѣсе отидне рѣд узне ју ѣ гости да сѣди по двѣ недѣл'е, по три, како мѣже (К). — Јѣдне поклѣде да поклѣдује ѣ гости, тамо кол'йко ју пуште ѣни, недѣл'у-двѣ (Т).

гѣспѣдат -ам несвр *изговарати молитву "Господи помилуј"*. — Сѣдѣл'и су, нѣсу смѣл'и гѣспѣдат (Јбе). — Тѣ се обрѣмо и гѣспѣдамо (Бр). — Уочи славе пѣл'имо свѣћу, пйјемо вино, гѣспѣдамо (Би). — Пошто се гѣспѣда, ѣнда крѣне се малом чѣшом (Т). — Дйгну славу, гѣспѣду, пйју вино (Би). — Свѣћу упѣл'и и би гѣспѣдал'и (Ж). — Свѣ се тѣ, докл'е гѣј гѣспѣдамо — нѣ ноге си тѣ, нѣ ноге (Св). ■ **гѣспѣдање** с гл им. — Ка[д] се заврши гѣспѣдање, пѣчнемо да пйјемо (Бл); в *господит, господоваат*.

гѣспѣдин -йна м човек *отмене физиономије и понашања*. — Кйка је бйјо гѣспѣдин чѣвек (Г). — Каже ми, господине, јѣсте л' Вй из Добрѣдола (ДД)?

гѣспѣдит -им несвр в *господат*. — Јѣ гѣспѣдим и свй гѣспѣдимо (Гр). — Дѣћу прѣтел'и па нѣсимо по сѣлу йконе и гѣспѣдимо (Дш). — Пѣсл'е свй што смо за софрѣм гѣспѣдимо (Св). — Да побрйшемо нѣчију штѣлу па да гѣспѣдимо у штѣлу тѣ (Си). — Па пѣсл'е, ка се дйгне слава — гѣбспѣдимо (Св).

гѣспѣдоват -ѣ(ј)ем несвр в *господат*. — Домаћин софрѣ пйта домаћина кѣће ѣнемо л' да гѣспѣдујемо (Н). — Којѣ кѣћа је жалосна, ѣни не гѣспѣдују (Г). ■ **гѣспѣдовање** с гл им. — Прѣ гѣспѣдовања сѣдне дѣ кѣ нѣће мѣсто, а пѣсл'е се урѣдимо, па гѣспѣдујемо (Г).

Госпоћиндан м православни верски празник, слави се 28. августа. — За Госпоћиндан у Дечане сваке године (Г). — Ка су ишл'и о Госпоћиндану у Дечане да се носу крста, тамо се нашл'и (Љ). — Друга о Госпоћиндану, што избацује семе (Д).

госпоћинка ж врста јабуке која сазрева крајем августа. — Онб раније имало је разнија јабука: и ђул'абије, и госпоћинке, и слаћерке, и кожарке (Г).

госпоцки -а -о који се односи на господу. — Сад је госпоцки живот (Ље). — Сад је госпоцко рѳбл'е, све (Ж). — Тѳга госпоцкога понашања, да ти ѳчи нѳсу видел'е (Бс). ■ **госпоцки** прил. — Покѳјни Ристо се носијо госпоцки, бијо је господин чѳвек (Дњ).

гостински -а -о што се односи на госте. — Сѳба је била вел'ика, гостинска (Л). — У гостинску сѳбу дѳца нѳсу улазила (Т); ↔ *мусафѳрски*.

гостѳват -ѳ(ј)ем несвр бити у гостима. — Навр неѳкол'ико отидне у рѳд да гостује недел'у-дѳве дѳна (Г). — Мѳло сам ја родѳвала и гостѳвала (Н); → на-

готѳв -ѳва -о који ће ускоро бити употребљив, настати, нестати. — Готѳв сам био да се напијем (Си). — Је л' готѳва вечѳра (Љ)? ■ **готѳво** прил скоро, умало да не. — Један мѳј стриц готѳво је ѳумро од зѳл'а (Бл). — Готѳво да ни остане непоѳѳшено (ДД).

готовѳн -ѳна м који не воли да раѳди, нераѳник. — Нећу да рѳним готѳване (Би). — Не вѳл'им да ѳмам пѳсла з готовѳнима (Ки).

готѳвина ж јело од попрженог кукурузног брашна на кајмаку. — Понѳкад смо јѳл'и готѳвине, а највише сѳка и сѳрутке (Б).

гѳћ речца в год. — Де гѳћ гѳзиш ѳна те л'ѳл'а (Бл). — Шта гѳћ да е писано да е била црква — нема (Гр). — С ѳим ја мѳрам идѳм стѳлно док ју гѳћ узнем (Б). — Купијо сам за мѳје пѳре, коме гѳћ ми је ѳѳф ћу да дѳм, коме нећу, не дѳм (Ж).

гѳч м бубањ. — Кад ми је се син женијо — гѳч и сѳрла (Д). — Није имало ѳрмуника него гѳч (Т). — Има један гѳч, лѳпају у гѳч (СЛ). — Пѳм-тим једна тѳтка мѳја кад је игрѳла пред гѳчем (Д). — Дѳѳови и гѳчѳви, дѳна[с] свѳ друкше (Н). — Г'ѳч чѳка — ѳграј (К).

гѳчѳбија м музикант који изводи мелодије на бубњу, гѳчу. — Да се понѳсе нешто гѳчѳбијама да попију и да појѳду (Бл).

гѳша ж рѳгата овца. — Рѳтко у који бѳл'ук да је била понѳка гѳша (Г). — Оштра је била вѳна од гѳше, ништа није вал'ѳла (Г).

гр узвик којим се вабе свиње. — Кад вабимо свиње виѳнемо гѳррр, гѳци гѳци, ѳне чѳју и трчѳћи дѳћу (Г); ↔ *гѳци-гѳци*.

граб м листопадно дрво, бот *Saprinus betulus*. — Бѳл'е гори граб но бѳква (Т). — За сеѳиру најѳол'е држѳло од граба (Си).

грабеж грабежа м 1. *отимање*. — Мѳрадо да пресѳл'им пчѳлу због грабежа (Л). 2. *сѳно покупљено грабуљом које остаје пошто се купи вилом*. — Шта ћемо з грабежом, да га купимо ал' да га оставимо (ДД)? — Од грабежа мѳло ѳристи, ил' му опѳне л'ѳс, ил' прегори на јѳко сѳнце (Дњ).

грабит (се) -им (се) несвр 1. *халапљиво, хитро узимати, присѳајати*. — Баѳи мѳнаѳица и[з] сѳта шићѳр и пѳре, а дѳца се грабе да поѳпе што више (П). — Дѳца грабу

онај шећер и онѐ паре (Н). — Сва-
тови грабе се ко ће д уфати (Ж); →
за-, по-, раз-, у-. 2. *пожурити, ићи
брже*. — Граби док не пане мраг да
не залутах (ДД).

грабџина ж *грабово дрво*. — Гра-
бџина добро горѝ, ал' се тешко цџпа
(Си). — Има и грабџине и букџине
(Ки); в *грбовина*.

грабул'а ж 1. *пољопривредна
алатка за сакупљање кабасте
сточне хране*. — Прво се повилѧ па
се пограбул'ѧ грабул'ом (Т). — По-
неси грабул'а, вал'ѧће (ДД). ▯ **др-
вѧна** - Δ. — Дрвѧне грабул'е су би-
л'и тешке (С). ▯ **гвојзѧна** - Δ. — З
гвојзѧном грабул'ом равнѧмо л'ѧје
(Бс) 2. *фиг себичан човек*. — Не мѧ-
же чѧвек ѱвек да бѧдне грабул'а,
мѧра понѧкад и да дѧ (Г); в *грбул'а*.

грабул'ат -л'ѧм несвр Δ. — Кад се
дѧтел'ина добро повилѧ не познајѧ
се што није грабул'ано (Г); → на-, о-
по-. ▯ **грабул'ѧње** с *гл им*. — Грабу-
л'ѧње је лѧкше но вилѧње (Би). —
Жул'ѧви ми искочѧше на обѧдве рѧ-
ке од грабул'ѧња (Т); в *грбул'ат*.

грабул'иште с *држало на грабу-*
љи. — Имѧдо неку грабул'у без гра-
бул'ишта па реко да га направим
(Дњ); в *грбул'иште*.

грабул'че -ѱл'чѧта с *дем од гра-*
буља. — Грабул'чѧће би правѧл'и да
се играју дѧца (ЈБ); в *грбул'че*.

град м *атмосферска падавина у
виду смрзнутих и згрудваних ка-*
пљица. — Град мѧже пѧла ѧйве да
зарѧвни, а пѧла да не тѧкне (Ки). —
Једнѧ гѧдине град беше свѧ зарѧв-
нијо (Гр).

град м 1. *урбано насеље*. — И
Кл'ина је град, и Исток је град, тѧ
су градови ка Пећ што је град (Бс).
— Скупило се и[з] свѧу градова
(Би) 2. *мера за јѧчину алкохола* (Б

БП Би Бс Гр ДД Дс Дњ Ж Ки К Кт
Л ЈБ Ју Си СЛ). — Сѧгуран сам да
нѧма више от петнѧјез градѧ (ЈБ). —
Нѧкад смо пѧкл'и мѧку ракију, није
имѧла више о[д] дѧсет градѧ (БП);
↔ *градѧр, градомер*.

градѧр -ѧра м в *град* 2 (Бл Г Д Дш
Н П Пр С). — Кад нѧмам градѧр д
измѧрим кол'ѧко је јѧка, вѧдим онѧ-
ко на тѧмин (Бл).

градѧрат -ѧрам несвр *мерити
проценат алкохола у ракији*. —
Градѧра[ј] кол'ѧко дѧеш, нѧма тѧ-
л'ѧко кол'ѧко кѧжеш (Г).

градит (се) градим (се) несвр 1.
правити, подизати грађевину. —
Пѧчел'и смо да градимо кѧћу (Дш).
— Градѧћу док трају пѧре (Ж). —
Опанѧци от кожѧ граде се са ѧглом
пл'етѧћком (Ж); → из-, на-. 2. *ства-*
рати услове. — Градѧ се вѧреме да
пане нѧшто (Г).

градомер м в *град* 2 (Бр Др ЈБ Св).
— Кѧ ти је па имѧо градомере, пѧ-
кло се онѧко беж ѧѧга и добру смо
ракију вѧдил'и (ЈБ); в *градомир*.

градомир -а м в *град*. — Кат по-
пѧјѧм добро знам кѧка је ракија и
без градомира, не трѧба да ју гра-
дѧрам (Т).

грађа ж *материјал за кровну
конструкцију куће*. — Кѧка су др-
ва — свѧ за грађу би мѧгло да се
употрѧби, гѧта да се горѱ такѧ (Г). —
Нѧкад смо по Дубочѧку сѧкл'и грађу
(Г); ↔ *јѧпѧја*.

грѧна грѧнѧ ж Δ. — Родѧло, пре-
родѧло, пѧл'ѧ грѧне до земл'ѧ (Бр).
— Овѧ несѱ попадал'ѧ, но су ѱбрѧне
з грѧнѧ (Бр). ▯ **грѧње** с *зб им*. — По-
сѧкл'и ми мѧћу, дрѧ ѧднел'и, а грѧ-
ње оставѧл'и онѧко растѱрено по
ѧйве (Дш). — Повѧжи онѧ грѧње у
нарѧмце, натовѧри на кѧла па тѧрај
кѧћи (Г).

гранат се -ам се несвр развијати *гране*. — Патл'иданима се турају притке кат почну да гранају (СЛ). — Гранају се копил'аци од крушака, а не рађу (Б); → раз-.

граница ж простор или неки белег којим је омеђен простор, територија. — Погиноу на границу, тамо на Кошаре (Св); в *граница*.

гранчица ж дем од грана. — Познаје се гранчица која ће да роди (Бр). — Смлатијо и[х] град, ни гранчицу не мож да видиш (СЛ).

грао који је пепељасте боје. — Ктѣдо да офарбам у грао (БП). — У грао би се фарбало пл'етиво за цемпере (Л).

граоран м петао пиргастог перја. — Имал'и смо једнога граорана, није имало петла да пева ка он што би пево (Г). — Надјачао бел'и петао граорана (Г).

граорас -та -о који је затворено сиве боје, пиргаст. — Граорасте кокошке бѣл'е бѣу од овија жутија (Г). — Реко да прешарам граорастим пл'етивом (Др).

граорица ж врста уродице у жити, бот *Vicia sativa*. — Граорица није тал'ико опасна за пшеницу ка вук ил'и врѣт (Бс). — По пшеница је имало и кѣкол'а, и врѣта, и вѣка и граорице, шта није имало (Гр).

грабрка ж кокош пиргастог перја. — Ктѣдо да нал'ежим грабрку, ал' не ктеде да л'ежи (Г). — Остало сѣмо једно пил'е од грабрке, друге све нешто појело (Г).

грашак -ка м махунасто поврће, бот *Pisum sativum*. — Побереж грашак па посијеш пурил' (Н). — Помало грашка онѣм первѣзем (Би). — Тури мало бораније з грашкѣм, скѣвај, запржи, ѣто ти ручак (Гр).

грба ж израслина на леђима. — Искочиће ми грба, по цѣо дан овако савијена (Љу). — Не може она с онѣм грбом ништа тѣшко да ради (Дс). — Ништа ју није сметало што је имала гѣбу (С).

грба грбѣ игра лоптом у седећем положају (Бс Г К Св). — Ка[д] се игра грбѣ, чѣчнеш па се браниш ногама да те н удари онај с лоптом (Бс); ↔ *гѣз, гѣзање, трте, тртегѣз*.

грбав -а -о Δ. — С овим грбавим би некако мѣго да се слѣжим (Г). — Погрбијо се, ал' онако грбав не седи, но по цѣо дан шингул'и нешто (Г).

грбајка ж Δ. — Она грбајка не ста не по цѣо дан (Би). — Нико ни да погл'ѣда онѣ грбајку како се мѣчи (Др).

грбо м Δ. — Ако је грбо, способан је за живот (Љ). — Онѣме грбу нико није мѣго да прекине ни прѣт у лѣгове (Г).

грбѣвина ж в грабовина. — По нашија шѣма има и грбѣвине (Љу).

грбѣња м пеј од грбо. — Онај грбѣња и[х] држи кѣћу (Бс). — Сложио би се ја лако с овим грбѣњом, с тебом, вала, не би мѣго, ама баш никакѣ (Г).

грбул'а ж в грабул'а. — Прврнемо онѣ грбул'у па гѣрамо жито (Бр). — Ископа се матиком, поравни се са грбул'ом (Гр). — Извѣдимо л'ѣје, онда узмѣмо грбул'у па ју паравнимо (Дс).

грбул'ат ам несвр в грабул'ат. — Мушкарци вилѣју, жѣне грбул'ају што је лакше да се грбул'а но да се вилѣ (Дњ).

грбул'иште с в грабул'иште. — Кажѣ остави, вал'ѣне за грбул'иште (ДД). — Грбулишта се праву од лѣкога и мѣкога дрвета (Ж).

грбул'че с в *грабул'че*. — Дòшл'и да ми пласте с некима грбул'чићима ка деца да се играју, без алата се не ради (Б).

грдан грдна -о који је *ружан, ругоба*. — Да ти се смўчи да ју погл'едаш кол'ико је грдна (Ље). — Нё да није л'ёпа но је грдна, грдило једно (Г).

грдан грдна -о кога је *задесила несрећа, несрећник*. — Она грдан свё се котрл'ао низ грмаде (Ље). — Грдна она како ће сама с пискором деца (Г).

грдило с особа *ружног изгледа, наказа*. — Ка се женило по старински, свакојако грдило би се оженило и ўдало, а са[д] тал'ики момци не ожењени (Би). — Боже помози, свакојакија грдила на свёт (Бс).

грдит грдим несвр *говорити неком тешке речи, ружити*. — Шта ме грди сваки дан, шта са[м] му скривила (С)? — Инаћила би се са снаом, па би ју грдила, свашта би ју рекла (Л). — Остадоше онако грдўћи једна другу (Ље); ↔ из-, на-.

грдосија ж која је *веома крупна, корпулентна*. — Да ју видиш — грдосија, кад ју упрегнеш, да мрдне неће (Св). — Ако с овом грдосијом не истёрамо кола, другу не турај (ДД).

греба грёбё ж *кажњавање побеђеног противника у игри петкаша гребањем спољашњег дела шаке*. — Греба, то је кад те надол'и онај што игра с тебом петкаша па ти грёбё шаке одозгёр (Г). — Прво се договоримо оћемо л' да има грёбё, па почнемо да играмо (Ље).

гребаница ж *остатак млека који прене на суд при кувању*. — Онў гребаницу покўпи па дај детету (Б).

— Шта има ту — кашика гребанице (СЛ).

грёбен м в *гребени* (Дњ Ж СЛ). — Прво на грёбен па на чешал'у (Д). — На на грёбен тури па влачи конопл'у (Ж). — Ка се увлачи, скидај с онёга грёбена па одвајај онё што је по арђаво, за потку, а онё по бёл'е, за оснóву (СЛ).

грёбенат -енам несвр *гребенима чешњати вуну или влакна конопље, односно лана*. — На грёбене се и вўна гребенала (Н). — Дањом ради, а ноћом гребенaј конопл'у, мора да се изатке рёл'у за тёше (С). — Конопл'а се прво истрл'и, па се гребенa на грёбене (Др); → о-. ■ **гребенање** с гл им. — Испадоше ми зўби у гребенање и чешл'ање вўне и конопл'е (Ље).

грёбене -а ж мн в *гребени* (Б Бр Др Дс Ље Љ Н Св П Т). — Реко, доваћи ми тё грёбене да увлачим нешто конопл'е (Б). — Имадо неке старе грёбене, ал' учинёше ми рабту (П). — Касније грёбене, па увлачи онў кучину (Дс). — На грёбене се вўна гребенала (Б). — Пóсл'е гребенaј з гребенема (П).

грёбени м мн *направа са дугим металним зупцима за гребенање конопље* (Бл БП Би Бс Г Гр ДД Д Дш Ки К Кг Л Љу Пр Си С). — Јòш ми седў грёбени на таван (БП). — Одваја се онё што падне на грёбене (Дш). — Грёбене смо имал'и, па смо влачил'и конопл'у (Бл). — Сёдни па влачи грёбенима (Бс). — Свё се тó грёбенима рўчно влачила вўна, па се ткало сўкно, па се носило у вал'авицу (СЛ); в *гребен, гребене*.

грёда грёдё ж *посечено стабло дебелог дрвета*. — За тавањаче грёде стржёве (Г). — Истёсане грёде смо дйзал'и гóre на зид, трёбал'е за крòв (Т).

грѣдел' грѣдѣл'а м 1. *руда на во-лујском плугу*. — Поста̀виж грѣдел' о[д] др̀вета на плу̀г за воло̀ве (Г). — Прѣцеп се зовѣ от ко̀л'и, а от плу̀га грѣдел' (Ки); ↔ *диште, руда, штѣ-ја*. 2. *в војница*. — Грѣдел' за др-л'ачу једна ма̀тка, дру̀го ништа (Бл). — Тѐрал'и су ма̀ом без грѣдѣл'а (Бл).

грѣдом прил *узгред*. — Ка[д] су не тѐрал'и аутом, би́ла е стра̀жа — сву̀ј грѣдом га̀ђал'и су не камѐњима (Си).

грѣј грѣја м *грех*. — Грѣј ђд Бога шт̄а се чинѣло за ва̀шак (Г). — Од грѣја, шт̄а су ни ра̀дил'и за та̀ј ви-шак (Бс).

грѣјат (се) -ем (се) несвр *испу-штањем температу̀ре неком, не-чем повѐђавати, подешавати тем-перату̀ру*. — Сунце грѣје, мо̀зга да проври (Гр). — Седимо мѝ тако по-крај ђгња, грѣјемо се, док ти пу̀че гра̀ната (Бр); *в гријат (се)*; → за-, из-, о-, у-.

грѣнта̀ло с пог *изнемогла, сенилна особа*. — Не мо̀гу да слу̀шам кад при́ча оно̀ грѣнта̀ло (Г). — Млади отишл'и, оста̀ла свѣ нека грѣнта̀ла (ДД).

греѡват -у̀(ј)ем несвр *радити о црквеним празницима, грешити се*. — Не мо̀гу да постыгнем, но ова̀ко мо̀рам да греу̀јем (БП). — Бо̀же опрѡсти, ра̀дила и греѡва̀ла ка[д] сам мо̀рала (Н).

грѣпа ж у *полукруг савијена игла, задњим делом причвршћена за пар-че тканине, која служи за придр-жавање тканине при ручном ши-вењу тако што се једним делом закачи за тканину, а другим држи испод колена* (Г Гр ДД Д Др Дс Дш Ки К Кр Л Ље Љу Н Пр Св Си СЛ). — Грѣпом се за̀качи оно̀ што се ши́је

па се држи испот кол'ѣна (Гр). — Без грѣпе се тѐшко ши́ло (Љу); ↔ *грѣпка, ку̀ка, ку̀кл'а*.

грѣпка ж *в грѣпа* (Б Бл Бр Бс П Т). — Ко̀ не би има̀о грѣпку, држа̀о би пот кол'ѣно један кра̀ј оно̀га што ши́је (Бс).

грѣпс -бѣм несвр *стругати по не-ком предмету*. — Ако грѣбѣш ко-тло̀ве, па̀даће кйша ка[д] се удајѣш (Г). — Па̀да кйша ка да је са̀мо ко-тло̀ве грѣбла (БП). — Грабу̀л'ом грѣбѣду ко̀ла да не па̀да пу̀тѣм (Ж). — Не мож да се ди́гнеш, грѣбѣду те бел'ине (Ж).

грѣшан -шна -о *који се огрѣшио, који је радом учинио грех*. — Ко̀ је му̀чан, ђн је и грѣшан (Си). — Која̀ е грѣшна, трѐба д иде да се исповѐда (СЛ). — Опрѡсти, Бо̀же, мене грѣ-шну (Љу).

грѣшит се грѣшим се несвр *чини-ти грех*. — Са̀мо са сна̀м што се грѣшила — дѐ ће ју ду̀ша (Ље). — Чѡвече, што се грѣшиш с овѡм сто̀ком, што ју не на̀ђеш ча̀ре (Л).

грѣшки прил *в нехотице*. — Не-сам ктѣла да ју уда̀рим, но грѣшки ју пого̀дило (Љ); ↔ *па̀йре*.

грѣшма ж *исхеклани руб дела одеће или постелине, чипка*. — По̀се на̀около ју се ура̀ди грѣшма за у̀крас (ДД). — Вијанке су има̀л'е на̀около грѣшме (ДД); *в рѣшма*; ↔ *по-плет, прѣпл'ет, чйкма*.

грѣшник м *који је грашан*. — Сви смо мѝ грѣшници (СЛ). — Опрѡстиће Бо̀г на̀ма грѣшницима (Бр).

грѣшница ж Δ. — Шт̄а ће ђна, грѣшница (Би). — Да зап̀ал'им свѣ-ћу за здра̀вл'е онѣ грѣшнице (Ље).

гржан гржна -о *претерано осу-шен, који постао крт услед прѣ-тераног губљења влаге*. — Кад је

гржно зденуто, не нал'егну навил'ци (ДД). — Не вал'а ни млѡго да је гржно (БП). — Има млѡго триње од гржнога сѣна (Гр).

грзница жв *грозница*. — Типут имала грзница (Н). — Уфати га грзница (Н).

грива ж *дужа* длака на коњском врату. — Кад би уватили коње, остригл'и би и[м] реп и гриву, нагрдил'и би и[х] (Јбе). — Увати га за гриву па му тѳри ѡглав (Пр).

грива ж в *гривна* (ДД Си). — Макнеш онѳ чивију испод гриве па скинеш косу са косишта (ДД). — Гриве за косе првил'и су ковачи (Си).

гривна ж *метални прстен* који спаја косу са косиштем (БП Др Л Н П Т) и **гривна** (Б Бр Би Бс Г Д Дњ Ж Ки Кг Љу С СЛ). — Гривне смо куповал'и кот ковача (Др); в *грива*, *гривња*, *гримна*.

гривња ж в *гривна* (Дс К). — Ако си мајстор, гривњу мош сам да направиш (Дс). — Онѡ косиште се заглави посл'е гривњом и чивијема (К); ↔ *прстен*.

гриза **гризе** ж *сечиво* направе за резање дувана. — Остави ју ако је слѡмл'ена, вал'аће да се направи гриза за резање дувана (Г). — Гризом се уситни дуван баж добро (Г).

гријат (се) -ем (се) несвр в *грејат* (се). — Заспал'и на онѡ сунце, грију се, сунчају се (ЈЛ). — Мене ми је лакше гријат само мене, но кад нас има више чланова (ЈЛ).

грика ж *усек између стена*, *клисура*. (Облик је забележен и у улози топонима). — Остаѡмо ми да и[х] сачѣкамо у једну грику (Бр). — Немамо кѳд, а тѡ баш ка у Груку пѣчку (ДД). — Свѳ ноћ остаѡдосмо

испред неке грике (БП). Алб *грукѣ грло*, *превој*, *прелаз*.

гримна ж в *гривна*. — Гримна стѣгне косу на косиште да не мрѡда (Гр). — Понѣко би сам направио гримну (Гр).

гриња ж *мољац*, зоол *Tineidae*. — У ковчег може гриња да ти нагрѡди спрему (Пр). — Јѣдѳ ка гриња, појѣдоше ме живу (Кг).

грис **гризем** несвр *ситнити зубима*. — Свѳ ноћ је миш гризо, стаѡ није (Пр); → за-, из-, на-, пре-.

грицкат -ам несвр *ситнити зубима*, *помало јести*. — Коњи те понѣшто да грицкају (Гр); → из-.

грк **грка** -о в *горак*. — Не могу ништа да окусим, грка ми уста ка пѣл'им (БП).

гркавица ж *љутина*. — Извадио ми гркавицу у кућу (Г). — Те гркавице, те мѳке — не поновило се дабѡгда (Г).

гркл'анција ж *велики број грла стоке на малом простору*, *гужва*. — Око пѡдне на Таѳфу би била гркл'анција (Н). — Била би гркл'анција стоке по Бел'инаца до Бѳрђевдана (ДД).

гркл'ат (се) **гркл'амо** (се) несвр *збијати се на малом простору*, *стварати гужву*. — Гркл'ал'и би стоку у јѣдну л'иваду па би се играл'и (ДД); → на- с-.

гркнет -ним несвр *одавати окус горчине*. — Кад загорѣ казан, ракије мерѣше и помало гркни, није добра док се не препѣче (Си). — Могла би се ракија од стерѣлке да не гркни (Г); → уз-.

грло с 1. *предњи део људског, доњи део животињског врата*. — Вѳк закл'е ѡвцу ка чѡвек, ѡдма ју увати под грло (Б). 2. в *успрслица*. — Онѡ

грло от кошџ'ле навезџено (Бс). — Није мџгло грло да се навезџе за један дан (Др). 3. *јединка говеда*. — Осамдесџет и пџт грла крава смо имал'и (Б). — Имал'и смо двајез грла говеди (Дњ). 4. *в цифун*. — Она вода пџсе надно жл'џба пролази крс цифун (Бр). 5. *последњи квадратих у визи*. — Кл'џцкаш и преко грла дог дођеж до главџе (ДД); ↔ *подгџушњак*.

грл'ица ж в *огрл'ица*. — Грл'ице су гвојзџене, куповал'и смо и[х] кот ковача, на дрџго мџсто није имало (Бр).

грл'ић -ића м в *венац*. — Ако је напуњена преко грл'ића, џна ће да искипи (Пр). — Како пасул' кл'учаџ, уватила се нека ка паучина по онџме грл'ићу (Пр).

грмада -аде ж в *громада*. — Сатро се низ онџ грмаде кад је чџваџ кџзе (Јбе). — Све се котрл'аџо низ грмаде (Јбе).

грмачит -ачим несвр *грабити*. — Није на дџбро кад овал'ико грмачи, све му је мало (Г). — Понџгде дџца грмачу, не остаџу ништа у тањире (Би).

грмет грмџ несвр *изазивати јак тресак при пражњењу електрицитета између облака*. — Бојала сам се кад грмџ (Л). — Мџћала свећа, грмџло, реко зџмл'а се прџвал'и (Н); → за-, пре-.

грмл'авина ж *прасак услед пражњења електрицитета између облака*. — Сџџ ноћ грмл'авина што није престала, реко небо се прџвал'и (Ж). — Несам вол'џла у планину да седџм, бојала сам се од грмл'авине (Пр).

грнац грнца с мн грнцови *грне веће запремине* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дњ Дс Дш Ж Ки К Кг Љу П С СЛ Т). — Онај грнац вел'ик уфати

бџчук жџта (Дш). — За свадбе ил' за славе ка[д] трџба више јџла, пристал'ал'и би у грнцџве (Ки); ↔ *купушњарка, лџнац*.

грне -та с *земљани суд за кување на огњишту* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П Пр С СЛ Т). — И сад мнадица дџшла и тџрил'и тамо грне, да осџл'и грне (Јбу). — Не памтиш ти грне од земњџе (Дш). — Тапут је било да се вари у грне пасул' и кџпус (Бл). — Поклџпац от плџче врз грнета (Дш). — Раније смо кџвал'и у грниће (К). — Три дрџвета да тџри у џцак и дадџ мало сџл'и да посџл'и онџ грниће, грниће се зовџдџ (С). — Имал'и су и неки фџр грнићи црни (Бр); ↔ *рукџтка*.

грница ж в *граница*. — Одавде су прџнел'и отишл'и на грницу (ДД). — Дџбро су не Швајцарци дочџкал'и на грницу (БП).

грнчџр -ара м *занатлија који производи грниће*. — Грниће од зџмње правил'и грнчџри тамо у Колџшин (Дш).

грџб м 1. Δ. — Ништа не знадџ за њџга ни дџ му је мрамор ни дџ му је грџб (Г). 2. *прен стара изнемогла особа*. — Шта џу, сирџга, с она дџва грџба у кџћу (Л)?

грџбл'е/грџбл'е с *место где су грџбови*. — Кат сам тишџаџо преко шџме, тамо видџше грџбл'е наше берковџчко (Бр). — Био један дџб у њџву нашу испод грџбл'а нашега (Др). — Дође џден у сџло, тудџр, тудџр код гџрњија грџбал'а, тџ је погџнуо и џн (ДД). — Они отџд позади грџбал'а тамо да ул'џгну крс прџзџре (Б). — Ја сам пџсе неке вџћке дџно тџ иза грџбл'а и посадиџо сам и[х] (Бс).

грџжџе с *плод винове лозе*. — И грџжџе је црно, ал' је слџтко (Г). —

Пеко сам ракију од шл'ива, ракију од грбжџа ... (Л); *в гројзе*.

грбз -да м плод винове лозе. — Остало беше ка пола грбзда (Бр). — Наватала се паучина на грбздове, несмо прскал'и лџзу (Гр).

грозница ж дрхтавица. — Прала сам у јаз па ти ме дофати грозница, тресла сам се кај прут (Г). — Тресем се ка да ме уватила грозница (Јбу); *в грзница*.

грџзе с *в гржђе*. — Рече, ада, више вол'им то што сам чула, но грџзе да ми даш (Би). — Искочила би мало трњине да јем — ка грџзе (С). — Тамо је имало јесењи бостан и грџзе (Дш). — Јете грџзе и бостан (Гр). — Су имал'и винограде оде, Вел'а Стефановић и поклојни Вучко, Митин отац — грџзе за мерак (Ки). — Даде ју Бог децу ка л'епо грџзе (К).

грџкат грџке несвр *испуштати кратке гласове* (о свињи). — Гурача грџке кад дой гуриће (Д). ■ **грџтање** с *гл им*. — Чуло се неко грџтање око пола нџи (Д).

грџм м 1. *празњење електрицитета између облака и земље уз јак прасак*. — Ударио грџм у кућу (Кг). — Ударал'и су грџмови у оне дубове код старе цркве (Г). 2. *фиг ракија са врло високим процентом алкохола*. — Искочила му ракија — грџм (БП).

грмада -адџ ж *камен великог обима, стена*. — Кад би поплава, да не донеше неколико грмада, кћаше Бистрица посрџ Пећи да прџе (БП); *в грмада*.

грџмовача ж *веома јака ракија*. — Дџно неку грџмовачу, па још џне да пијемо вел'иком чашом (Јб). — Дџбро је да попијеш по јџдну ове грџмоваче свако јџтро (Св).

грџница ж *хрскавичава израслина на свињском неџу величина кукурузног зрна*. — Свиња рче кад има грџницу (Г). — Не кџедоше да јџду док и[м] не посекосмо грџнице (Јб).

грџница ж *проја са зачином*. — За ручак грџницу, колобџњу, и по онџ грџнице тџри по парђе мџса што остало од Божџћа (Дш). — Прашџоцима су доносил'и грџницу за ручак (Дс). — З грџницом киселога мл'ека ако би имало (Си).

грџпа ж *веће удубљење, кратер*. — Остало би снџг у грџпе (Пр). — Онџ снџг посе вади из онџа грџпа па нџси код станова (Си). Алб *горџ јама, јарак, удубљење*.

грџпа грџџ ж *в баца*. — Не даду ти да дотџраш гџцу до грџџ (Јбе).

грџпа Г мн *в урге*. — По двојца би играл'и грџпа (Си).

грџта грџџ ж *грехота*. — Грџта што ју тако радите (К). — Било грџта да тџриш гвојзџене озгоркена (Ки). — Прџсти Бџже, грџта е што кажем (Бс). — Од грџџ, нџмају дџ да л'џгну (Н).

грџтл'ив -а -о *грудљив, који има груда* (о њиви). — Ако се поугари у јесен, не мџже да искџчи грџтл'ива (Гр); ↔ *грудџвит, грудл'ив*.

грџш м *ситан новац*. — Имало нџкол'ико грџша па тџријо у иџџпану врећу, џни му успџт испал'и (Г). П -у *кџш мали предмет у великом суду* (Г). — Онџ брашња у наћва ка грџш у кџш (Гр).

грџб грџба -о *који је ружан*. — Не да није л'џпа, но је грџба, да ју не погл'џдаш (Л). — Не мџра да бџдне л'џпа, ал' не да је грџба, и дџбро је ако је сџтна и ако је марџфџтна (Н).

граваница ж *јело од удробљеног хлеба и истопљеног кајмака*. — Ис-

топи мало скору̀па па удроби ону̀ погачу, направи груваницу (Г). — Ништа не остане од груванице, све се поје (Г).

груват -ам *производити јаку дe-тонацију да се чује далеко*. — Грувају топџви да се земл'а тресе (Бр). — Чак бде се чуло некат ка[д] су грувал'и топџви на Скадар (Си). ■ **грунут** -нем свр. — Груну граната ту негде бл'изо (Г).

груват се -а се несвр *одвајати зрно из класа жита*. — Ако је јушна, неће да се грува (Св); → у-.

груда ж 1. *комад земље*. — Није ми искочило добро, има много груда, опрашит се не може (Г). 2. *количина тек произведеног сира кружног облика*. — Ону̀ груду извадиш у тепсију (Бс). — Имало би по неколико груда да понесем да продам (Је). — Груду сира изрежемо и слажемо у кацу (БП).

грудевит -ита -о в *грот'ив*. — Искочило грудевито не знам шта да радим (Св).

груди груди ж мн Δ. — Погодило га у груди, ни писнуо није (П). — Преко груди ју виси она̀ ђуксџр (ДД).

грудица ж *дем од груди*. — Од сирења н искочи ни грудица сира (Ј). — Узе, поне му грудицу младџга сира (Бр).

рудл'ив -ива -о в *грот'ив*. — Без мџке се не може опрашит кол'ико је рудл'иво (Др).

рудњак м 1. *ланац на руди кола за два коња*. — Руда за два коња има два рудњака (Бр). — Они рудњаци се закачу посе за рудњак од ама (Г); ↔ *челник*. 2. *ланац на аму који се повезује са ланцем на руди коњских кола*. — Рудњаце имају

а̀мови ка[д] се два коња прежу у кола (Си).

рудњача ж 1. *газа у коју се сипа сирење да би се исцедила сурутка*. — Прво се одири па се сипа у рудњачу да се добро исцеди она̀ сурутка (Јбу). 2. *ж в завијач*. — Каце са смџкем завијају се грудњачема (Бс).

рул'аш -аша м *орак у фази одвајања зелене љуске*. — Можу да се млату ораси рул'аши (ДД). — Накџпи џраса рул'аша па се играј по пџту (Г).

рул'ит рул'им несвр *скидати зелену љуску са плода ораха*. — Пџчел'и су да се рул'у, добро би било да се омлату (Си); → о-.

румен м *комад (соли, шећера)*. — Чувала један румен шећера да ју се наје (Пр). — Око онџга румена сол'и окупе се џвце па л'ижу (Ж).

рушавина ж 1. *млеко музаре кад се омлади*. — Грушавину треба да посише тел'е, а не да му помџеш (БП). 2. *в јардум*. — За Петровдан грушавине од џвчега мл'ека (С).

рч м *поткожни чворић на леђима говечета*. — Из рчева излазу црви (Г). — Излазил'и би рчевии кравама на л'еђа (Г).

губав -а -о *прид који је себичан, тврдица*. — Дај, што си тако губав (Г). — Ёво ти, ја несам губав (Г).

губајка ж *која је себична, тврдица*. — Она̀ губајка не даде ми цемпер за почетак (Г). — Од онџ губајке да добијеш — никад (Г).

гүвно с 1. *место на коме се врше жито* (Б Бл Би Бс Гр Д Дњ Ж К Кг Л Љ Н П С СЛ Т) и *гүвно* (БП Бр Г ДД Др Дс Дш Је Пр Св Си). — Истераше не на јено гүвно (Б). — С[в]е би се тџ носило у л'иваде на гүвно (Т). — Један дан вршим не-

што жита, тапут с кòнима тамо у гўвно, кад òни разминуше (Ж). — У бегово гўвно отишао да врши (К). — Узми насади, побриши гўвно (Пр). — Вршео тў подно сѣла, татòде на овò гўвно (Бр). — Расподѣл'им га тў у гўвно (ДД). — Побòде се колац на средину гўвна, прòстре се пшеница па се тѣрају кòњи по њòј док се не оврши (Св). 2. простор у дворишту за смештај сточне хране, сењак. — Да му видиш гўвно пўно му стòгова сѣна (Г). — Гўвна се звàла тò де се држала сѣна (Пр); в гумно; ↔ сѣњак.

гўда гудѣ ж дет прасе. — Повѣди дѣте да види гўду (Г). — Не бòј се од гудѣ, неће гўда (БП).

гўдало с танак штап лучно савијен са струнама од коњског репа којим се преко струна гусала изводе мелодије при певању епских песама. — И на гўсл'е и на гўдало су глаке од коњскога репа (Љ). — Ено му и[x] гўсл'е з гўдалом обешене у л'уцку сòбу (Си).

гудет гўдим несвр 1. производити мелодију на гуслама. — Сад рѣтко кò зна да гўди (Љ); → за-, на-. 2. веома споро ићи, радити. — Не мòгу да и[x] гл'ѣдам како гўдў, ка да су на кўлук (Г).

гудет се гўди се несвр причати се потајно. — Нѣшто се гудѣло прѣ но што пўче овà мўка (Т).

гўду-гўду узвик за вабљење прасића. — Зове и[x] Радўнка гўду-гўду, òни по коломбòђу (Г); ↔ тўј-тўј.

гўђал'иште с в гуџал'иште. — Прво се напрàви гўђал'иште па се игра гўђе (Л);

гуђум м в гуџум (Дњ Ки). — Гуђуми су имàл'и на дно дòл'е гуђу ка пѣсницу (Ки). — Кад закаћиш гўчку

онѣм гуђумем, чàк тамо отидне (Ки). — Гуђеке би игрàл'и с онѣма гуђумима, ел' друкши[m] мачўгама, како би имàл'и (Дњ).

гўжва ж 1. карика од арматуре, упреденог прута, односно лозе, која држи ражнику окачену о ступцу запрежних кола, или гредѣ волујског плуга о јарму. — Напрàви гўжву од лозѣ, па се прекине, па мўке (Ки). — Гўжва се стàл'а на прòцеп от кòл'и (Гр). — Тò се зовѣ гўжва, на гўжву е се ора̀ло (Бр). 2. количина плетива намотана на клупку у једном смеру. — Прѣтече ми једна гўжва пл'ѣтвива (Г). 3. в игл'еница (Бр Л Св). — Пребију се саница и прòцеп сврдлом па се крз анѣ рупе прòтне гўжва (Св).

гўз м в грба. — Ка[д] се игра гўз, седи се, а ногама се брàниш да те н удàри лòптом (Љ).

гузање с в грба. — Свѣ би ни се ул'ѣпил'е панталòне играјући се гўзања (Љ).

гузичар м који мисли само о себи, себичњак. — Зна̀м ја њѣга, гузичар је òн вѣл'ики (Г). — Онòме гузичару ника[д] дòста (Г).

гузичарка ж себична жена. — Да није гузичарка нѣ би се она̀ко узидàла (Гр). — Гузичарке су жѣне које мисл'у само за сѣбе (Н).

гўзòња м пог пунија особа са израженом стражњицом. — Онòга гўзòњу нѣ мож да натѣраш да ради (Дс). — Иша̀о сам с једнѣм гўзòном, опўчијо сам се идўћи (Г).

гузòрук -ўка, -о који немају склоности да обављају кућне послове. — Дѣца су гòла де је мајка гузорўка (Л). — Свѣ је батàл код гузорўкога човѣка (Св).

гузорўчина ж пеј жена без склоности да обавља кућне послове. —

Не помѐра се са стол'ице онā гузорупчина (Г). — Алава деца од мајке гузорупчине (Г).

гүја гүјѐ ж 1. змија. — Силна девојка гүја ју не појела (Н). 2. погђерке кад их је више, нарочито ако нема мушке деце у породици. — Човек у ропство, а ја три гүје у күћу (Г).

гүка ж оток, израслина на неком делу тела, кила. — Имао гүку, кат се периса — умре (С). — Онако з гүком живѐо, ништа му није смѐтало (Пр).

гүкат гүчй несвр испуштати високи глас (о свињи). — Свиње гүчү ка[д] су гладне (К); → за-, на-. ■ **гүкање** с гл им. — Не могу да спавам од гүкања свиња, по свү нѐћ се чүју (ДД).

гүл'ит гүл'им несвр в л'уштит. — Могу понѐшто да радим, да гүл'им компире, овако са стол'ице (Бл). — Гүл'иш лүк, гүриш у суд мало сол'и, ... врућа колобоћница, да те кнаћи да јѐш (Дш); → о-.

гүл'у-гүл'у узвик којим се вабе прасићи. — Викнем ти ја, гүл'у-гүл'у, етѐ ти и[х] гурићи (Бс).

гүма ж гумено или пластично црево за вађење ракије из бурета (БП Г ДД Д Дс Је Пр Си). — Ка[д] дође при днү ардова, тѐшко се вади гүмом (БП); ↔ црево, шмрк.

гүмајка ж в гумача. — Да нѐмаш једну гүмајку да ми даж за маљо (Д)? — Дѐлази јѐтрва да ми тражи гүмајку и не мога да ју нађем да ју дам (Д).

гүмат -ам несвр стављати у уста већу количину хране. — Гүмају краве сламе ка да је ѓтава (Ки). — Раскриви се на дете, гүмај и ћүти, ка[д] се јѐ не прича се (Г); → за-

гүмача ж шиваћа игла средње величине. — Игла гүмача је вѐл'ика, с њѓ[м] можеш да закрпиш опанце (Г); ↔ гүмајка, котѓрка, крпл'аца.

гүмаш -аша м врста гумених опанака. — Кад искочише гүмаши, с њима смо ишл'и на игранке и на саборе (Г). — З гүмашима сам ишаѓ у свѓгове, ка да сам имаѓ ципел'е (БП).

гүмен -а -о Δ. — Кѓла са гүменим точковима ми зовѐмо шпедитор (ДД). — Пѓсе искочише перифани — ови панци гүмени (Би).

гүмно с в гувно (Дс Ки). — Кат сташе пѓсе рүчно ју жњѐмо, па ју везүјемо у снопове, па правимо крстине, па војзимо да дѐнемо камаре де има гүмно, де ће да вршиш (Ки). — Гүмно се зовѐ онѓ мѐсто де се врши (Дс). — Ајде да вршимо на гүмно (Дс). — Посл'е ти наши убил'и некога у гүмно, некога ћају (Дс).

гүмрија ж грлица, гугутка, зоол *Streptopelia turtur*. — Гүмрија није штѐточина ка сврака (Н). — Извѐл'е се гүмрије на нашу крућку (Г).

гүмүр -үра м мало узвишење, хумка. — У Мировачу је био један ка гүмүр па није могла цѓла да се навади (Г). — Орал'и би онѓ око гүмүра, а њѐга нѐ би (Г).

гунтураћ -аћа м коњска болест. — Нѐма му л'ека ако има гунтураћ (Пр). — Коњ з гунтураћом није за рад (Је).

гүња ж вунена блуза. — Огрњи гүњу па ајт за стоком (Б). — Вүчй се по планине с онѐма гүњема (Ж).

гуран -ана м крмак, нераст. — По гуран се закл'е, не може да га обрне на дрво (К). — Познају се пршүте од гурана (Јбу).

гуранче -та с дем од гуран. — Држим неке гуранчиће, појѓдоше ме

живога (С). — Бѡл'а су двѡ гурѡнчѡта но јѡдан гурѡн (Дс).

гурат (се) гурѡм (се) несвр *тиска-ти*. — Гурѡју се пѹтници по возу, да те најѡде (Бс). — Гурѡте те док те не изгурѡју (Дњ); ↔ *ћѹшкат*; → за-, из-, на-, по, пре-, у-.

гурнут -нем *свр према гурат*. — Гурнуће ме нѡко, да панѡм не мѡгу се дигнут (Пр). — Гурни мѡло, дѡко изгурѡмо (ДД); ↔ *ћѹшнут*. ■ **гуркат (се)** -ам (се) несвр *сигнализирати покретом дела тела, дем према гурат*. — Гуркаују се жѡне кад стѹже ју снѡ (Би). — Гуркам ју јѡ да види шта се рѡди, ѡна ништа (Јѡе).

гурѡча ж крмѡча. — Гурѡча мѡже да окѡти и двѡјез гурѡћѡ (Јл). — Кад ју питаљ'и кол'ико пѹт јѡте мѡса, ѡна рѡкла од гурѡче до гурѡче (Г). — Нѡжице, свиње, гурѡчу з гурѡћѡма, свѡ тѡ нарѡдиш на колѡч (С).

гурѡчица ж дем од гурѡча. — Није бѡгоми бѡло гуре, но гурѡчица, сѡмо што се није пѹдила (Си). — Тѡ гѡдине оставѡисмо три гурѡчице да се окѡте (Кг).

гурѡ -та с *младунче свиње, прасе*. — На ражан тѹримо гуре (Др). — Испѡче се гуре за Бѡжић (К). — Без печѡња од гурѡта Бѡжић се није прѡслѡвијо (Ки). — Свѡке гѡдине гурѡћѡ се клѡл'и за Бѡжић (Ж). — Кажѡ, да одвѡимо гурѡчу од гурѡћѡ (Бл).

гурѡнце -ѡнцѡта с *дем од гуре*. — Пршѹта од гурѡнцѡта ка бѡтак от пѡтла (Јѡе). — Онѡ што би остѡло, прѡтѡкло од рѹчка, дѡвѡла сам јѡдноме гурѡнцѡту да га прифѡтим мѡло (Н).

гурѡтина ж прѡсеће мѡсо. — Ништа нѡма укуснијѡ од гурѡтине (Јѡу). — Не смѡ да јѡ гурѡтину (Пр).

гурѡћи -а -е *који потичѡ од прѡсѡта*. — Ако је гурѡће, не трѡба да се обарѹје (К).

гурс гѹста -о *који има довољно потребних састојѡка, који није рѡдак*. — Од бивѡл'ице мл'ѡко пѡ гѹсто но од овѡѡѡ (Дш). — По Петрѡвдану кад је гѹшће мл'ѡко прѡви се јѡрдум, ѹ прол'ѡће не мѡже (Г). ■ **гурс** прил *тешко, ѹ неприлици*. — Јѡ сам највише рѡдијо тѡтѡдѡ, па кад ми је бѡло гѹсто, ка сам се одвѡијо отишѡо сам да рѡдим тѡмо у Аустрију (Бл).

гурѡница ж лептирѡва ларѡа. — Напѡл'ѡ гурѡнице јѡбуке обрѡтѡше и[х], посѹшите се (Јл). — Јѡдѹ кокѡшке ка гурѡнице (Бс).

гурска ж 1. зоол Anser domestica. — Код нас нико не држи гѹске (Бл). — У јѡстѹк пѡрје од гѹсѡка, не мѡже от кокѡшака (Бс). 2. пог *непромишљѡна, наивна жѡна*. — Не мѡгу да слѹшам онѹ гѹску (Јѡу). — Жѡне кад се заприѡају ка гѹске (Д).

гурсл'ѡ гѹсѡла ж *мн инструменат на којѡм се прѡти пѡвање ѡпских пѡсама*. — Ранѡје су л'ѹди знѡл'и да пѡвају уз гѹсл'ѡ (ДД). — Дошѡо би з гѹслама да сѡди код нас (Бр).

гурѡтш -иша м *гурѡта шума или течност*. — Не излѡзе из гурѡтша док не прилѡди (Ки). — Тѡмо су крѡве око гурѡтша (Др).

гурѡкал'иште с в гурѡкал'иште. — Напрѡви гурѡкал'иште тѡмо дѡ пѡсѡ стоѡка (Гр). — Утрапѡкал'и сте га, брѡ, ућинѡл'и сте га гурѡкал'иште (Ки);

гурѡци-гурѡци *узвик којѡм се вабе свиње*. — Свиње вабѡмо гурѡци-гурѡци, а крѡве л'ѡки-л'ѡки (Г). — Јѡ, гурѡци-гурѡци, ѡна се не помѡра (Јѡ).

гурѡчит (се) -им (се) несвр *гурѡтити се, сагибѡти се*. — Испрѡви се шта

се гучиш (Бс). — Гучимо се од зймѐ, јѐдва изноћисмо (БП); → по-с-.

гучка ж в гуца (Бр Би Др Дњ Дс Дш Ки К П С). — Сад лџпта ради, а тај пуг гучка (Дњ). — Покупил'и би се чобани па би играл'и гучке (С). — Онџм гучком ти идеш ако мџж да му баџиш да га такне по нџга, пџсе џн тџра гучку (Бр). — Кад би се заиграал'и гучке, заборавил'и краве (К). — Онџ гџћку акни ћак тџмо (Гр); в гџћка.

гучкал'иште с место уређено за играње гуце (Г Др Дс Дњ Дш Ки К П) и **гучкал'иште** (Би). — Отџрал'и би стџку тџмо да чџвамо и направил'и смо гучкал'иште (Бр). — Тџ су краве бл'изо гучкал'ишта (П). — Бџже сачџвај, нџма трџвџ ка на гучкал'иште (Би); в гџћкал'иште, ↔ гџџџл'иште.

гучкар -ара м в снаша (Дњ Дш). — Онџ што идџ за гучком зџвџ се гучкар (Дш).

гучкат се -ам се несвр играти гучке. — Ми нџсмо имџл'и лџпте, но би се гучкал'и кад би чџвал'и стџку (Др). — Ми смо се гучкал'и тџга рџда (Бр); → на-.

гуца гџџ ж 1. дрвена лоптица величине јајета која се користи у игри гуце (Б БП Бс Г ДД Љ Љу Н Пр Св Си СЛ Т). — Онџ гуцу би акнул'и чџк тџмо (СЛ). — За гџћу ти трџба нџкол'ико играћа (Л); ↔ гџчка. **2.** пастирска игра која се игра штаповима и дрвеном лоптицом на ледини специјално уређеној за ту игру (Б БП Бс Г ДД Дњ Дш Л Ље Љу Н Пр Си СЛ Т) и гџчке (Бр Би Гр Д Др Дс Ки К П). — Направи се централно удубљење пречника око 20 цм (баца), а 2-3 метра од ње у кругу мања удубљења (пикла). Сваком играчу, сем онџм који иде за гуцом (снаши) припада по једно

пикло. Игра почиње метањем тако што се постави дрвена лоптица (гуца) изнад баџе, а играчи наизменично циљају да је погоде штапом. За гуцом иде играч чији штап буде најдаље зарилиао од гуце. Сваки од играча удара гуцу, али је потом дужан да пре снаше дотакне своје пикло. Ако играч удари гуцу, а снаша пре њега дотакне његово пикло — улоге се мењају. Кад снаша убаџи гуцу у бацу, играчи морају променити пикла, а снаша нечије уграбити. Ко остане без пикла иде за гуцом. Поред тога играчи морају пазити да им гуца не дотакне ногу, (да их не опрџи), јер кога дотакне он иде за гуцом. Понекад снаша иде за њџм дуго, да се умори. У том случају играчи јџј дозвољавају да руком убаџи гуцу у бацу, али ако ни тада не уграби нечије пикло опет ће ићи за њџм. Доношење гуце је понижавајућа повластица па је непријатна. — Да ми је пара кол'ико сам играла гучке (Би); в гџћа.

гуџал'иште с в гучкалиште (БП Бр Бс ДД Ље Љу Н Пр Св Си СЛ Т) и **гуџал'иште**. — Види како си знџјав ка да си з гуџал'ишта (Б). — Покупил'и би се ка на гуџал'иште (Љу); в гџћал'иште.

гуџал'ка ж в гуцум. — Кад закачиш гуцу онџм гуџал'ком, отџраш ју чак тџмо (Си). — За гуцу трџба да имаш гуџал'ку (Си).

гуџар -ара м в баца. — Ка[д] се скотрл'џ гуца у гуџар, морају сви да промену пиндерице (Св).

гуџат се гџџам се несвр 1. играти гуче. — Гуџал'и смо се кад би чџвал'и краве (Г). **2.** фиг нељубазно се опходити према некоме, гурати га, шутирати некога, нешто. — Нећу ја да дозвџл'им да се гџџају снаџ с менџм ка што се гџџају с нџкима свекрвама тџ по сџлу (Г).

гуцѹм -ума м *пастирски штап са лоптастим задебљањем на дну* (Г Гр ДД Др Ј Н Пр). — Кò нѣ би имѹо гуцѹм играо би мачѹгом (Гр). — Гуцѹм ти је за гуцу (Пр); *в гу-ђум*; ↔ *гуцѹл'ка, гуцумѹк, крѹља, лабѹд, мачѹга, ћулумѹк*.

гуцумѹк -ѹка м *в гуцум*. — Гуцу-мѹцима би игрѹл'и гуцѹ и тѹрал'и би крѹве (Пр). — З гуцумѹцима су бил'и говедѹри, а овчѹри су имѹл'и мѹње мачѹге (Пр).

гѹша ж *предњи део врата између главе и рамена, грло*. — На срѣт кѹ-ће оган, тѹ дим до гѹше (Си); ↔ *гр-ло*.

гѹша гѹшѣ м *в гушо*. — Да остѹ-вимо мѹло онѹме гѹшѣ да окѹси и он (Бр).

гѹшав -а -о Δ. — Види ју се да је гѹшава (Н). — Бйјо је неки крѹј панталѹнѹ, бил'ѣ су гѹшаве (Ј).

гушѹјка ж пог 1. *жена са изра-женом гушом*. — Онѹ гушѹјка да ми

рѣкне да сам јѹ непоштѣна (Јѣ). 2. *кокош са дужим и гушћим перјем у зони горњег дела грла*. — Не дам јѹ гушѹјку (БП).

гѹшит гѹшим свр дет *загрлити*. — Ајде гѹши мѹјку па д идѣмо кѹћи (БП).

гѹшит (се) гѹшим (се) *несвр ства-рати сметњу, препреку нормал-ном протоку*. — Не мѹже да јѹне на један гумѹр, гѹши се вѹда (Г). ■ **гѹшѣње** с гл *им*. — Чим се наоблѹчи, јѹ осѣћам гѹшѣње (Г).

гѹшо -а *који има подвољак, који је гушав*. — Штѹ си загушѣтѹо, гѹшо гѹшави (ДД). — Продѹдо свѣ је-днѹме гѹшу (Јѣ); *в гуша*.

гѹшѹња м *пејор од гушо*. — Сѣде ме до једнѹга гѹшѹње, једвѹ је дйсо кол'ика му је била гѹша (Св).

Д

дѣа ж непријатан мирис, задах. — Густо је њино мнѣко и некако има дѣу (Бл). — И кѡјзе мл'ѣко има неку дѣу (ДД).

дѣвање с 1. гл им од дати. — По-неко зна сѣмо шта је тѡ узимање, а не зна шта је тѡ дѣвање (БП). 2. наростос. — На сѡхрану нѣсам ишла, отис ћу на неко дѣвање (ДД); ↔ дѣлба.

дѣицинка ж ујакова кћи. — Удѣвѣла ми се била једна мѡја дѣицинка (Ж). — Вол'ѣо се с једнѡ[м] мојѡм дѣицинком (СЛ). — Дѣицинка је дѣина ћерка (Б).

дѣицић м ујаков син. — Тај Мирко дѣицић ми дѡђе (Т). — Бил'и да вѣримо девојку мојѡму дѣицићу (Ки).

дѣја -дѣјѣ м в дајо. — Дѣја ал' зѣт би просијо (Ж). — Ктѣо сам да идѣм у Дрсник ко[д] дѣјѣ (Ки). — Пита ме је л' тѡ дѣја Данил'е (Бр). ■ **дѣјин** -йна -о. в дајов. — Да се нађемо ко дѣјине кѡће (Гр). — Пѡсл'е дѣјине славе пѣде снѣг (Бр).

дѣјко -а м хипок према дајо. — Идѣм јѡ на вечеру код мојѣга дѣјка (БП). — Да честитам славу мојѡму дѣјку (Бс). ■ **дѣјков** -а, -о. — Да ме оставиш поред дѣјкове кѡће, ћу да сврѣтим код њѣга (Л).

дѣјо -а м мајчин брат, ујак. — Кат се мѡј дѣјо женијо јѡ сам бѣо мѡл'и (БП). — Ктѣо сам да сврѣтим код мојѣга дѣја (ДД). — Њѣни очѣви, тѡ су свѣкру ми дѣји (Н). ■ **дѣјѡв** -а -о који се односи на даја, који припада дају. — Дѣјѡв стѡн је бѣјо дѡл'е на крај (Г); в даја.

дѣјра ж скуп поводом прославе, свечаности. — Ка[д] тѡмо, да видиш кѡка дѣјра (Би). — Кад је Мића дошѡо и[з] зѡтвѡра, тал'ѣка дѣјра, тал'ѣко пиће тѡ нѡћ (К).

дѣкл'е прил в одакл'е. — [О]дѡкл'е си ти, пита ме, јѡ му рѣко из Бѣркова (Бр). — [О]дѡкл'е је тѡ девојка (Дш)?

дѣко реч ваљда. — Иди у круг от цркве, дѣко те неће дѣрат њико (Бр). — Овако дѡдосмо сѡми, дѣко остѡне којѡ (Бс).

далавѣра ж неозбиљност, подвала. — Не вѡл'им јѡ далавѣре (Јѡ). — Н умѣ ѡн да прича далавѣре (Јѡу). — Њѣје тѡ чѡвек којѣ се слѡжи з далавѣром, но је ѡзбил'ан, домаћин чѡвек (Д).

далавѣрѣјја м човек коме се не може веровати. — Шта да се очекуѣ од једнѡга далавѣрѣјје (Г). — Далавѣрѣјјама се не мѡже вѣроват ни кад говѡру иштину (БП).

далап м 1. *в долап 1* (Би Гр ДД Ки Љ). — Свака кућа у л'уцку собу имала је далап покрај оцака (Би). — Данеси ону флашу из далапа (Гр). — Мусафирске собе имал'е су даләпе (Ки). 2. *в долап 2* (Би Ки). — Турпи помало јечма па окрѣћи она дәлап на огањ (Би).

далаш прил како не ваља, наопако. — Искочило далаш онб што је наводајсо (Б). — Видим теру ме далаш (Бр). — Идѣ му свѣ далаш (ДД). Алб dallash криво, наопако, погрешно.

далдѣсат се -ишем се свр поста-ти силан, помамити се. — Далдѣсала се од азганлака (Дс). — Кад не ради жена мѳже да ти се далдѣше, да не мож да изађеш на крај с њом (Љ).

далдѣша ж која је силна, помамна. — Кад ја дођем с мојом далдѣшом, сви ћете да се ућутите (Г). — Да видите мѳју далдѣшу, нема ју у свѣт бел'и (Г).

дал'еко прил који је на великом растојању. — Она која се уда дал'еко нема кѳ да ју дође, да ју пита како си чѳра (Дс). — Штә се ради, дал'еко било (Бс); *в дол'еко*.

дал'ина ж Δ. — Доләзил'и су ми чѣсто, ал'и сад штә ћеш — дал'ина је (Д). — Сѣдите мјло да се одморите, није лјко дој ис тѣ дал'ине (Ље).

дал'ит се дал'им се несвр удаљавати се, не контактирати. — Кад се ми дал'имо јѣдан од другѳга, наша дѣца се нѣте познават (Љ). — Дѳдите да се не дал'имо (Н); → о-.

дамјр -ара м дѳток воде у извору, бунару. — Бију дамјри са странә, не мож му ништа (Др). — Имјо је студенац нѣкол'ико дамјра, ал' се сви изгубише и прѣсуши кад су

узимал'и пѣсак за пут Пѣћ — Приштина (Г).

дамаћин -ина м *в домаћин*. — Дамјћин би сѳо увр софрѣ (Дш). — Пѳ прѣ бил'и дамаћини л'уди, а не ка сад (К). — Кѳжне опјанце изрѣже дамаћин па дј женама да и[х] на-праву (Пр).

дан дјна мн дјни, ређе дјнови светлосни део дана. — Кѳ мѳже да чѣка л'ѣтним дјнем (Би). — У планину сам била јә са дѣцом Јовјнкином недел'у данә (С). — Јә сам мијѣсила у мѳје дјне (Ље). — Мнѳго је данә прѳшло и гѳдина (БП). — Он се мѣња, дјнове не мѳгу да погѳдим (Д). — Треба мјло за ран, дѳбри дјнови, не у зиму (Др). — Проләзе дјнови (Дш). — Јә не знам дјнове овјко по датѳму, јә ти не знам ништа (К). — Та и тј дјн дођите (Св). — Она се спрѣма гѳдину дјнә ал' дѣе (Би). — Тринјез дјнә нѣсмо видил'и л'ѣп с очима (Дш). П **блјги** - празник. — Мјјка да сашјје, а ми д обучѣмо за Ускрс ел' за блјги дјн неки (Би). П **бѳо** - удобност, благо-стање, срећа. — Ни мјјка ју није бѳо дјн видела (Н). — Нема ју белѳга дјна док је с њим (Др).

данас/данјс прил 1. *у току овог дана* (Б Бл Би Бр Гр Д Дњ Дс Дш Ж Ки Кг К Л Љу П Пр С Св СЛ Т). — Данас је дрѳкше (Си). — Данјс не сврјтите ич (Ж). 2. *у наше време*. — Данас нико никѳга не слѳша (Г). — Данјс нема брјт, нема мјјка (Кг); *в данаске, данаскена, дјданас, дјданаске*.

данјске прил *в данас*. — И данјске јсто такѳ (П). — Данјске се не слѳшу стари (СЛ).

данјскена прил *в данас*. — Данјскена се узнедѳ, па тѣк свјдба навр нѣкол'ико (Т).

данашњи -а -е који се односи на дан у којем се говори. — Данашњи мнадеж није ка прѣ што је био (Б). — Данашњега ми дана кћаше да м удари (Гр).

дангѧл прил у потпуности опашена трава са неке ливаде, па шњака. — Сваки дан у лугове, учинеше и[x] овце дангѧл (Г). — Учину се ливаде дангѧл око Ђурђевдана, ал' порасте трава и роди доста (ДД).

дангѧлат (се) -ѧм (се) несвр у потпуности пасти траву до корена. — Дангѧлају ни се лугови, а краве ни затворене у избу (Г); → о-.

дангѧбит -им несвр губити време, беспосличити. — А ништа, вала, већ што дангѧбимо (П). — Не раду ништа, већ што дангѧбу (Љ). — Не-те л'уди да дангѧбе (СЛ).

данѧнас прил в данас. — И данѧнас седѧ такѧ (ДД).

данѧнаске прил в данас. — Дѧбри су ми и данѧнаске (Пр).

данит дѧним несвр боравити у току дана. — Тамо сам дѧнила, па јутредан дошла (Н). — Ако су лал'еко, остану да дѧне (Д); → пре-.

данут -ем свр одахнути, одморити се. — Л'ети у она гоголавац нѧмамо ка[д] да дѧнемо дѧшѧм (Г). — Стѧните маѧо, дѧните дѧшѧм, ако врѧ, не кипѧ (Ј).

данце данѧета с в дѧно (Б Бл Би Кг П СЛ). — Исапи ју до у данце, ка да је бѧла вода и ни да трѧпне (Б). — Е како смо некад пѧвал'и: ој чашице дѧвни створе, окрѧнем ти данце гѧре (Бл). — Окрѧнеш ју данце гѧре па тураш помало воде да заѧне (Г).

дањи прил в дању. — Терал'и не и ноћи и дањи (Б).

дањом прил в дању. — Дођу дањом ѧни (Б). — Кад бѧдне да се

жњѧ, дањом да жњѧмо не мѧжемо него ноњом (Бр).

дању прил у току дана док траје природна светлост. — Па да су ме оставл'ал'и да ткѧм дању, но сваки дан да радимо — чѧтири имања (Ље); в дањи, дањом.

дапалѧш -ѧша м причалица, неѧговорна и неозбиљна особа. — Зѧр да се ослѧним на онѧга дапалѧша (Г)? — З дапалѧшима не вѧл'им да ѧмам пѧсла (ДД).

дапѧд в кал'инкоз. — Ајде да играмо дапѧд — ајде (Гр). — Ка[д] смо чѧвал'и играл'и смо дапѧд (Гр).

дѧр м поклон. — Мѧра да спрѧми дѧр, да дарѧје наѧѧнче (Н). — Кад је у прѧвѧ'е, мѧра да ѧма дѧрове за секрву, и ѧу да дарѧе (СЛ). — Навр дваес данѧ погѧча се мѧсила и дѧрови се спрѧмѧл'и (Ж). — Дѧнел'и дѧр и моје секрве (Би). — Отѧд ѧни данѧсу дѧра ѧѧзи (Би).

дарѧват -ѧвам в дароват. — Трѧба да се дарѧва и мѧмак (Ж). — Дѧђу дѧца, јѧ и дарѧвам, па и[x] дарѧем свѧ (Ж). — Донѧсе свѧкру, свѧкрве, дѧверима, и ѧни ѧу дарѧву (Б). — Ми га дарѧвамо, штѧ ѧмамо дарѧвамо (Ље). — Дарѧва нѧ дијѧте што га дѧже — наѧѧнче (Ље).

дармѧн -ѧна м спокојство, мир, нормални услови живота и рада. — Изгубѧла сам дармѧн (Г). — Са[м] му изгубѧла дармѧн (Дс); в дрман.

дарѧват -ѧ(ј)ем свр дати поклон, поклонити. — Трѧба да се дарѧје и свѧкар, и секрва, и дѧвер, и стѧри свѧт (БП). — Сваки свѧт дарѧје мѧдицу (Ж). — Дарѧе пѧсек онѧ свѧкрву (Бс). — И наѧѧнче мѧра да дарѧје, и жѧто да баѧѧ (Бс). — Ујутру дођѧ полѧзник, дарѧјемо га (Б). —

Овога првога гл'едамо мало бѡл'е да дарујемо (С). — Наконче пол'уби га, даруј га (Л). — Он би младицу ѡпет даровао (БП). — Подигне га трипут и пол'уби га и дарује га (СЛ). — Она га мнадица дарује (Би); *в дариват*.

дарѡвнина ж *све што невеста добије на поклон*. — Од мојѣ дарѡвнине платил'и су порез и купил'и кѡш (Г).

даска ж Δ. — Дѡл'е ние имало даске, пѡтос, но онако зѣмл'а (Г). — Ладниѡи су от прућа ил' о[д] дасака (Л). ▯ **фѡл'ит** ~ *бити неурачунљив*. — Чувај се од њѣга, њѣму му фѡл'и једна даска (Дњ). ▯ **цѣпат даске** *расправљати*. — Да ја сад цѣпам даске што сте га ви замѣсил'и (Г).

дати дам даду/дѡдѡ свр 1. *неком нешто уручити руком*. — Ако нѣма пара, ја ћу ју дати. — Нѣма кѡ да ми да ни чашу водѣ (Кг). — Дѡде ми паре без рѣчи (Јбу). — Дѡде ни тај тетак, дѡде ни једне волове (Б). — Код овѡја мнадија тражи ти кол'ико ѡћеш — не дадѡ (К). — Нису ћѣл'и паре да дајѡ (Јбе). — Дају ти наконче (Јбе). — Дѡваући двокату [о]стадосмо без волова (Г). — Они треба да ју даду чашу водѣ са шићѣрем, демек да ју је слѡтка кѡћа ка шићѣр (Би). — Дѡ му чарѡпице, ел'шта данѣсе (Би). 2. *дозволити, одобрити, дати сагласност*. — Јѡ му нѣћу даѡт да дѡђе ко[д] домаћина, већ нек идѣ код њѣгове кѡће (Дс). — Ови кой су л'ути на мѣне, ѡни не дадѡ онѣма да дѡћу (Ж). 3. *в удат*. — Она чује од овѡј, бѡгоми те дал'и, дал'и те за тавѡга и тавѡга (С). — У Бел'ицу била дата (Бл). ▯ **дават** дајѣм несвр. — Дѡвал'и да јѣдѡ и да пију и онѡме кога доведѡ (Бр). — Прѡпаде давајући деѡцама (Си). — Дѡвал'и су ни тѡ свѣ наднице (Б). —

Дѡвал'и смо паре ми прѣ (Ки); → доза-, из-, на-, у-.

дати се 1. *пожурити, потрчати за неким*. — Дѡдоше се у потрагу за лѡповом (Л). 2. *удати се*. — Дѡде се у Оравац (Гр). — Чѡсто се прѣмени пошто се дѡде (Би).

дашник м *колач који се меси за Божић*. — Како да нѣ, сѣчѣмо бѡднак мѣсимо и дашник (Л).

дѡдѣст бр *две десетице*. — Имал'и би дѡдѣст крава мѡзница (Др); *в дваес*.

дѡѣс бр *в двадесет*. — Реко ја б ишаѡ, ал'и једно дѡѣс те да поћу с менѡм (Ж).

дѡнѡѣс бр Δ. — Испросила се кад је имала дѡнѡѣз гѡдина (Г). — Дѡнѡѣз данѡ седи у мочило (Б). — Гѡдиште дѡнѡѣсто, прѣко осамдесѣд гѡдина (Др).

дѡвѡсак -ска м *једногодишње мушко јагње*. — Пѡн бѡл'ук дѡвѡсак и нѣкол'ико дѡвѡска (Пр).

дѡвѡска ж *једногодишња овца*. — Одѡвајѡ сам и[х] па би дѡвѡскама даваѡ зѡб (БП). — Ниједна о[д] дѡвѡска нѣ остаде јѡлова (Си).

дѡвишчица ж *дем од двѡска*. — Онѣ дѡвишчице отѣра у планину, у јесен да и[х] не познаш (Пр). — Дрѡге гѡдине бѡл'ук овѡца од онѡја дѡвишчица (Ж).

дѡжѡче -та с 1. *јаје које има два жуманца*. — Пот кокошку не вал'ѡ да се тѡри јаје дѡжѡче (К). ▯ ~ **јаје** *нешто што је прецењено*. — Њино јаје беше дѡжѡче (Бс).

дѡвица м *два мушкарца*. — Ми овѡмо дѡвица чѣкамо њине муштулугѡиѣ (Бр). — Упѡдоше тѡ у нашу кѡћу и још дѡвица тѡ из нашега сѣла (Б). — Дѡвица су погинул'и у тавѡ време (Др). — Отѡидо ја з дѡвицом

иш чѣте да видимо има л' де да се нађе л'ѣб (Г).

двојанац м (само у том облику) *тканина изаткана у двоје нита*. — Двојанац се брже ткѣ но четвѣрак (Г). — Двојанац за простираче и за кошѹл'е би ткѣл'и, а за сѹкно само четвѣрак (Г).

двометраш -аша м *човек високог раста*. — С њим дође један двометраш, ѹдари у грѣду кад је ишао уза стѹбе (Г). — Да и[х] видиш двометраши, а ништа не раде (Др).

двѣр двѣра м *пространа, раскошна кућа*. — “Фѣл'ише ми кѹдише ми свѣкрове двѣрѣве” (Би).

дворѣдан -дна -о *који се састоји из два реда*. — Пивски јѣчам је дворѣдан (Љу). — Нису добре онѣ дворѣдне сејѣчице, четворорѣдне су бѣл'е (Св).

двѣрет двѣрѣ несвр *в говет*. — Саг ѣна двѣрѣ (Љ). — Док траје свѣдба младица би двѣрѣла (Си). — Овѣ садашње не двѣрѹ, но играју и пѣву (К).

двѣриште с *простор испред куће*. — Посѣчѣш бѣднак па га тѹриш на двѣриште (Л). — Јѣдан ѣскочи у двѣриште (Б). — Тѣко сакира сѣди цѣо дѣн у двѣриште (П). — Бар пѹштим двѣриште и направим кѹћу за себе (Л); ↔ *ѣбор*.

двоспрѣтан -тна -о Δ. — Ко[д] чешмѣ танѣ кула двоспрѣтна, тѣ е било њино (К). — Домаћинске кѹће су бил'е двоспрѣтне, а сиротинске ка кол'ѣбе (Дс).

двоспрѣтница ж *в кула*. — Домѣћин чѣвек, направѣио двоспрѣтницу, око њѣ штѣл'е и кошѣви како прил'ѣчи домаћинима (Н).

дѣ прил *в гдѣ*. — Дѣ ћеш да смѣстиш онѣ што дођу (Л)? — Дѣ су ти кѣла (СЛ).

дѣбе -та с 1. *дрвени суд са поклопцем запремине до 5 л*. — Дѣбе је ѹже и дѹже (Си). — Имадосмо нѣкол'ико дѣбића смѣка (Си). 2. *в ступа* (БП Г К Љу Пр). — Мѣсло се прѣви тако што се стѣви мнѣко у дѣбе па се мѹти (Пр).

дебел'авина ж *грубл'е конопљано платно од којег се израђивао веш* (Б Бр Др Дш Н П). — Шил'и смо дѣбѣл'авину (Бр). — Кошѹл'е се прѣвил'е о[д] дѣбел'авине (Б); ↔ *дѣбл'ѣште*.

дебел'ача ж *женска кошуља од грубог конопљаног платна*. — Не знѣте ви штѣ су дѣбел'аче (Бл). — У дѣбел'ачу сам и жнѣла и плѣстила и чинѣла ѣзмет и пошто сам се ѹдала (С).

дѣбѣл'ина ж *фино конопљано платно од лана или конопље*. — Дѣбѣл'ина за рубине (Ж). — О[д] дѣбѣл'ине није било лѣше да се носи (Б). — Кад изаткѣдѹ дѣбѣл'ину сашѣију рѣбл'у понѣшто да се обучѣ (Пр). — Мѣј Цвѣтко би носѣо панталѣне о[д] дѣбѣл'ине (Дс); *в дѣбел'ина*; ↔ *ѹзина*.

дѣбѣл'ко м *дебео човек*. — Бијо је с нѣма један дѣбѣл'ко (Дс). — Упѹти се с једнѣм дѣбѣл'кем па не мѣже дидѣ (Ки).

дѣбел'ѣчка ж *аугм од дѣбѣљуца*. — Није му лѣко да изађе на крај с онѣм дѣбел'ѣчком, ал' дѣбро му је фала бѣгу (Г). — Билѣ је код нас једна дѣбел'ѣчка, ал' је била лѣка ѹ ноге (Г).

дѣбел'ѹца -ѹцѣ ж *хипок пуначка девојка*. — Бѣгоми, онѣ дѣбел'ѹца нѣ бѣше лѣша (Л). — Бѣл'е да је дѣбе-

л'уца но да је чкòл'ава и тãнка ка прут (Љу).

дебел'уцкас -та -о који је пунији, пуначак. — Јесте мала, дебел'уцкаста, ал' је вредна и òкретна ка чигра (СЛ). — Л'епе су онe што су дебел'уцкасте и румене, òне су и уми-л'ате (Би).

дебео -ла -о Δ. — Не смета му да ради што је онако дебео (Св). — Дебел'е му нòге, ка дйрек се учинел'е (Бс). — Узe једно дрво пò депше да ми се нађе (Ки).

дебло с стабло вишегодишње бишке. — Ктeо сам да продам дебла од браса, а да ми остану гране да се гријем једну зйму, ал' не даде ми се (Н). — Она дебла о[д] дубова не мòжемо да и опашемо тройца (П).

дебл'йна ж угојеност, гојазност. — Сат сам отежала, смета ми ова дебл'йна (БП). — Дòста је ако је те дебл'ине (Л).

дебл'иште с в *дебел'авина* (Бс Д Ж Кг Љу П СЛ Т). — Дебл'иште е пò грубо, ние за тeше (Бс). — О[д] дебл'ишта смо правил'и простираче (СЛ).

девелат -ам несвр немилострдно тући. — Девелал'и би л'уди жене за ништа (К). — Дал'еко било, кад би ми чòу чòвек, би ме девелаò све колцом док ме прòстре бијући (Ж); → из-

девер м 1. *мушкарац који стоји уз невесту за време свадбе*. — Доведу ју девер и деверовица (Би). — Ако не би ктeла да запeва, дај дeвера у òцак (Би). — Кад бидне време дeвери идeду прстенују (Гр). 2. *мужевљев брат*. — Нашла сам свекрву и дeвера (Др). — Дeверу би опeглаала одeло и очистила ципел'е кад би ишаò на пòсо (Д). — Нeкога, дeвере, нeкога Мил'дeвере, ал' ни-

кога на йме (Ље). — Једном сам отишла у рòд са дeверем (Љу). — У тe свàтове бајрактар, дeвер (Т). — Дeвера сам нашла три-четири, кај цвeтови у бакчу (К). — Стари свàт и дeвер траже да дòђе снàша (Би); в *ђевер*.

Девeрак -рка м в *Бегл'ерак*. — Нeсам звàла на йме нeкога јà, нeкога дeвере, нeке Бегл'ерак, Девeрак, Девердајја, Деверкрeнија, Деверписер, нeке — Шеђерак (Др).

Девердајја м в *Бегл'ерак*. — Отидо јà код нй, реко, Девердајја, да ми учиниш нeшто (Би).

Девeрзàва ж *хипок којим је невеста ословљавала неку од девојака из братства у које је доведена*. — Имàла сàмо једну зàву, сам ју звàла Девeрзàва (Гр). — Нeсам звàла на йме нeкога јà, но нeку Девeрзàва, нeку Милагл'eдна, нeку Миладìко, нeку Миладрàга, нeку Милазàва, нeку Капетан-милазàва, нeку Минйстар-милазàва, нeку Минйстар-миладрàга, свe такò (Г); ↔ *Беларумена, Делинам-зàва, Капетан-милазàва, Милагл'eдна, Миладìка, Миладрàга, Милазàва, Минйстар-миладрàга, Минйстар-милазàва, Свила-свил'ена, Сјàјна-срмена*.

деверичиња ж *деверова ћерка*. — Ћòјзина деверичиња што рàди у болницу, одвeл'и ју тàмо код нй у град (Љу). — Ка[д] сам дòшла, нашла сам зàву, дeвера и двe деверичиње (С).

деверичић м *деверов син*. — Покојни мòј деверичић Рàде, òн отишаò тàмо (Н). — Деверичићи се пòсе одвоише и отòше на пòсо (Д).

Деверкрeнија ж в *Бегл'ерак*. — Једнога дeвера сам звàла Деверкрeнија (Би). — З Деверкрeнијом сам отишла у Горйоч (Д).

деверовица ж жена која стоји уз невесту за време свадбе. — Доведу ју девер и деверовица (Би). — Уђе мнадица ко[д] сватова з деверем и деверовицом да л'уби руке сватовима (Дс).

Деверписер м в *Бегл'ерак*. — Деверписер ишао на посо, па са[м] морула да га опеглам и да му очистим ципел'е свако јутро (Д).

деверски -а -б који припада девојци, који потиче од девера. — Има момачки и деверски прстен (Јбу). — И сломе погачу повр мнадичине главѐ — деверска погача (Бс).

деверство с *деверова функција*. — По нашем обичају деверство припада ујаку (Г); в *деверсто*.

деверсто с в *деверство*. — Шта ћемо за деверсто, ко ће да бидне девер (Гр)?

деветина ж *девет особа*. — Неки се подавише, неки побегоше, тек деветина мање остаде (Бр). — Чекал'и су га њега деветина (ДД).

девојка ж Δ. — На ракију носе дар девојке што испршена (Б). — Вала, ћемо идемо да видимо ту девојку (Ки). — Тражили му да и[м] доведе младице и девојке (Јб). — Прѐ момци носу ишл'и за девојке (Ж). — Ишл'е смо жене свѐ и девојке које носу ишл'е у школу (СЛ). — Нема више да се види то девојка и момак док се н узмеду. — И сви мнади девојке д узмеду по парче да паједу (Би); в *дивојка*, *ђевојка*; ↔ *чѐра*

девојчина ж *пеј од девојка*. — Вучѐ се с једном девојчином (Св). — Увѐк с некема девојчињама (Гр); в *ђевојчина*.

девојчица ж *дете женског пола*. — Има три девојчице (Л). — Ктѐла нешто да купи девојчицама за Ве-

л'игдан (БП); в *ђевојчица*; ↔ *чѐрче*, *чѐрица*.

дегѐд прил в *гдегод*. — Дегѐд се наѐао да мѐже да се запѐсл'и, тражијо је посо (Си). — Дегѐд било да ради, само нека је на државни посо (Г).

дегѐј прил в *гдегод*. — Има л' дегѐј кака добра девојка за ујају, женијо би сина (Т). — Дегѐј сам ишао л'ѐпо су ме дочекал'и (Јбу).

дегѐћ прил в *гдегод*. — Дегѐћ избије кака свађа, он се ту нађе (Дс).

дѐда м 1. *старац*. — кот кѐће сал један дѐда и једна баба (Ж). 2. *очев или мајчин отац*. — Мѐј дѐда и овѐме дѐда и Гошин дѐда, три брата бил'и, ал' о[д] три мајке (Ки). — Кад су дѐшл'и — бѐг зна, ал'и кат су купил'и зѐмл'у ни мѐј дѐда није запамтијо (Дш). 3. *женин отац, таст*. — Има понѐки дѐда вѐл'и зѐта кај сина (К). — Мѐј син узе дѐду, поора му његово — мѐје не кте да ми пугари (Би). ■ **дѐдин** -а -о Δ. — Држимо дѐдину сл'ику у сѐбу, како да не (Н); в *ћѐдо*.

дезгин ина м в *дизгин*. — Закачи дезгине на ступац па дођи да одморимо мало (Јб). — Немам ништа о[д] дезгина, морам да и[х] купим, не смѐм овако отис до Пећи (Јб).

дезертират -ирам свр *побећи са фронта*. — У Албанију неки дезертираше (ДД). — Црногорци се исл'ивају, а они што су дезертирал'и, они пал'у кѐће (ДД).

дѐк м *декаграм*. — Два дѐка бордо боје за јаја — дѐста (Кг). — Да ми купиш седам дѐка карабоје, ћу да мрчим сукно (Г).

декик/декик -ика м □ *минут*. — Свѐ се то десило за декик (Бл). — Она би ктѐла свѐ у декик — не мѐже (Ки).

дѣкица ж украсни, вунени покривач за кревет. — Дѣкице се украшавају ка[д] се ткѣдѹ (Г). — Дѣкицама се покрива направљен кревет (БП). — Ткалѧ сам вѹњено, платно памѹчно, дѣкице и канѧвце (Д).

дѣлба ж в давање. — Некад су жѣне мѣсил'и колѧче па дѧвѧл'и онима што би долѧзил'и на дѣлбу (Гр). — Сваку дѣлбу дајѣмо (Ки).

дѣловођа ж канцеларијски службеник. — Био је неки дѣловођа ис Пећи (Г). — Искочио ис кафѧне с онѣм дѣловођом његовем, пѧс јуриш на ни (Пр).

дел'ѧк -ѧка м в одел'ак. — Пл'ѧч-кал'и су и овѣ дел'ѧце (Бл). — Тѹ њива овѣме дел'ѧку, одѣвут њива мојѣму брѧту, па дрѹгоме брѧту (Би). — Дође мѣмак, овѧј, свѣкар, неки дел'ѧк (Би).

дел'ѧбаша м старешина гости. — Има један дел'ѧбаша увр софре тѧмо (Јѣ). — Гѧзда прво наздрѧви дел'ѧбаше (Ж).

дел'ѧдер ж несташна, обично, млађа жена слободнијег понашања. — Ада, онѧко мнѧда ѹдала се, шта зна дел'ѧдер бѣжи (Г). — Ако му доведе онѣга дел'ѧдера — запѧл'ѧће му кућу (Л).

дел'ѧја м млад, угледан, снажан и одважан човек. — Не зна Гол'ѧја ко је дел'ѧја (Си). — Седам синова, дел'ѧје, очѧма да и[x] иштѣтиш (Г).

Делинѧм-зѧва ж в Деверзава. — Нијад ју нѣсам зѧвала на име, но увѣк, Дел'инѧм-зѧво (Би). — З Дел'инѧм-зѧвом ка са сестрѣм (Г).

дѣл'ит (се) дѣл'имо се несвр 1. одвајати на делове. — Све што зарѧдимо да дѣл'имо (Бр). 2. кидати растурати кућну заједницу. — Ка[д] смо се дѣл'ил'и, њѧма пѧла во-

даница, а нѧма њива (Г). — Сѧт се брађа дѣл'у чѧм се ожѣну (Гр); → о-, по-.

дел'ишѣс -шѣса м сорта јабуке. — Овѣ дел'ишѣс слѧтке су, а не трају (Л). — Ђул'ѧбије су бѣл'е о[д] дел'ишѣса (Л). — Помѣшано по некол'ико кѧл'ема јанѧтана и дел'ишѣса (Кг).

дембѣлак -ѧка м стање лењиво-сти. — Остави сѣно да му пропѧне за дембѣлак (Г). — Прѣпаде му кућа због дембѣлака, нијко ништа не рѧди (Г).

дѣмбел' дѣмбел'а м особа која се тешко ангажује да ради, ленчуга, нерадник. — Откако доведе онѣга дѣмбел'а у кућу, свѣ му идѣ нѧопако (Дњ). — Дѣмбел'у је мрзно и да прича, а не да рѧди (Бс).

дембел'ѧца ж лења жена. — Дѧгни тѹ дембел'ѧцу, нек се трѣсне мѧло, нек побрише кућу, не види се од брлѣга (Бс). — Зѣви ју чѣвѣка да помѣгне тѣј дембел'ѧце (Н).

дѣмек прил тобоже. — Дѣмек вѣзѧл'и су ме на правде бѣга (Бр). — Дѣмек да ју је слѧтка овѧ кућа ко шићѣр (Бр). — Ђѹтим јѧ, демек нѣсам чѹо (Бр).

дѣнут -ем несвр трпати сѣно на стог или кола. — Ако је тѣже, више вѣл'им да издѧјѣм но да дѣнем (Јѣ). — Вѣжемо у снѣпл'е свѣ и дѣнемо на камѣру (Т); → пре-, с-. ■ **дѣњење** с гл им. — Дѣњење није лѧк пѣсо (БП). ■ **дѣнене** с в дењење. — Јѧ сам био одрѣђен да се сѣје и за дѣнене (Ж).

дѣњак (обично само у том облику) гомила, наслага сѣна, сламе, папира. — Тѹри волѣвима за вечѣру дѣњак сѣна (Си). — Донѣсем ти јѧ дѣњак сламе па прѣстрем по ѧзбе (Г).

деоба с Δ. — На деобу падало ми два дела, а њему трећи (Г). — Разговарају о деоби (Н).

депид в кал'инкоз. — Поседал'и би на л'единче па би играл'и депид мачугема (Дш). — Њобани би највише играл'и депид (Дш).

дѣрвен дѣрвѣна м ветрометина. — Како да не наладиш ка[д] си цео дан бијо на она дѣрвен (Г). — Рече, ма̄к се с тога дѣрвѣна да не назебеш (ДД).

дѣриња ж набусита жена. — Шта ће код онѣ дѣриње (Г)? — Дружи се с једном дѣрињом, боим се ће да ми ју доведе у кућу, па на муку с њом (Г).

дѣриште с пог неваспитано дете. — Украде ми новчаник једно дѣриште (Кг). — Иде с некима дѣриштинама, по цео дан с њима, не савија се кот куће (Бп).

дѣрт м □ брига, невоља. — Да попије понѣку да разбије дѣрт (Св). — Неће да чује, дѣрт нема за њега кад је пијаница (Дњ).

дѣртоват се -у(ј)ем несвр разговарати. — Дѣртују се л'уди шта те за воду (Г). — Овако уз ракију дѣртовате се до зоре (Бс); → по-

десѣтак -тка м порез у натури, десети део производа. — Бегови су узимал'и десѣтак (Дс). — Пошто је се ослободило, ијако су узимал'и десѣтак и четвртину јопет није било глада ка за време окупације (ДД). — Тај његов десѣтак вршео (Дс).

десетина ж око десет особа. — Једно десетину деџа видеела сам ти у бакчу (Н). — Видеела сам ју кад је прошла овуџер з десетином жѣна (Л). — Ми смо одѣна десетину, једа-наес кућа (Дш).

дѣсит се -им се 1. наћи се, бити присутан. — Ја сам се десила тѹ, видеела сам својим очима (Бл). 2. догодити се. — Ја не смѣм да кажем, свашта се може дѣсит (Пр); → за-

дѣсни/дѣсни -а -о Δ. — Дѣсни во је ѹвек био јачи (Г). — Испрегни дѣснога вола (Бп). — Онај увр остала здрави дѣсноме (Би).

дѣте -ѣта с 1. Δ. — Тѹ једно дѣте сам имала (Б). — Ада, није, главѣ ми тавѹга детѣта (Гр). — З детѣтом остала у болницу (Јбу). 2. дете мушког пола, дечак. — Има дѣте и чѣтири чѣрице (Г). — Бѹг може да нешто бидне од онѹга детѣта, а чѣрице су ју ка злато (ДД); в дијете. ■ дѣца дѣџа зб им. — Они дѣце нѣму (Б). — Нѣсу имал'и дѣце (Дњ). — Амѣн, мајко, дај овѹј дѣци да јѣдѹ (Јбе). — Тѹ била мајка з дѣцом (Б). — Не мож да га сачуваш о[д] дѣџа (Ки). — Моја пријател'иџа, што ми ћерка за њѹнога сина, она има десѣт дѣџа (Кг). — Дѣџама би купил'и бамбѹне ал' нешто (Св). — Покѹпу капе дѣџама, па узмѣду врѣћу, па у врѣћу тѹру (Ви). — Нака је срећан Бѹжић саз дѣџама, сас овџама, сас берићѣтем, сас мнадиџема (Дш). — Брат ми бѣше жив, овѣма дѣџама ѹтаџ (Б). — Ја свѣ л'ѣти доћи са свѣма дѣџама (Б). — У рѹпсто му био син, а сна му тѹ била з дѣцом (Н). — Ткѣмо, па ткѣ да се обѹчѹ л'уди и дѣџа (Ж). — Дџа су и[м] као злато ободвиџема (СЛ). — Дѹбра су ми ћѣџа, а да су ми наџака дѣџа и снаѣ би бил'е наџаке и њина дѣџа би била наџака (Јбе); в ѣџа.

дѣтел'ина ж бот *Trifolium*. — Крава може лако да се надѹје кат пасѣ по дѣтел'ине (Г). □ дивл'а ~ *Trifolium fragiferum*. — Крава може да се надѹје и о[д] дивл'е дѣтел'ине (Св).

детѣнце -ѣнцѣта с *дем до дете*. — Дѣста је за мене да чувам овѣ детѣнце (СЛ). — Не одваја се, сирѣта, од онѣга детѣнцѣта, од онѣ макарѣ (Л).

детѣнски прил на *детѣнѣ начин*. — Не мѣже чѣвек зрѣо да се понаша детѣнски (Б). — Посвађасмо се без ништа, онако детѣнски, ка да смо бил'и дѣца (Б).

детѣнство с *период људског живота до пунолетства*. — Ја сам нѣу научила о(д) детѣнства (Д); в *детѣнство*.

детѣнсто с в *детѣнѣство*. — Од детѣнста ја мѣју дѣцу сам научила марифѣта и рѣда (СЛ).

детѣнѣас -та -о *који није умно дорастао, лакомислен*. — Нек се играју дѣца с њим кад је онако детѣнѣас (ЈѢ). — Детѣнѣаста ђстара, детѣнѣаста ће и да умрѣ, не мѣже да се спремѣни (Бс).

детѣнѣи -а -е *који се односи на дете*. — Детѣнѣа пѣсла, тѣ се посвађају, тѣ се помиру (Г). — Тѣшко је ка[д] се у кућу не чѣје детѣнѣи плач (Г); ↔ *детѣнски*.

дѣчански -а -о *који се односи на Дечане, који припада Дечанима*. — У дѣчанску шѣму има кѣштана (БП). — Ис Црно Горѣ смо дѣшл'и у дѣћанску цркву и тѣ седѣл'и нѣкол'ико гѣдина (ДД).

дѣчи -ја -е *који се односи на децу, који припада деци*. — Требо му извод за дѣчи додатак (Св). — Била е ена дѣкторка дѣчи л'екар, па тѣде на радијо чѣсмо кад је умрела (Б). — Живѣћемо и бес тѣга дѣчјег додатака (Би).

дѣчица с *дем од деца*. — Овѣ за берѣћет, за пшеницу, за мѣшку дѣчицу (Ки). — Има, машала, дѣчицу ка златѣ (Д).

дечурл'ија ж зб им *пеј од деца*. — Тѣ мѣја жѣна, неке сѣстре и дечурл'ија друга (Б). — Идѣдѣ овѣ дечурл'ија (ЈѢ). — Не мѣгу ја да искѣчим на крај с тѣм дечурл'ијѣм (К).

дѣбѣл'ина ж в *дебел'ина*. — Нѣсу имѣл'и купѣвно, но с[в]ѣ од дѣбѣл'ине, от конѣпл'е, конопл'ѣно свѣ (К).

дѣвал' дѣвл'а -е 1. *који није припитомљен*. — Имѣл'е су нѣке као чѣтке од дѣвл'е свѣнѣ (Гр). 2. *који је неукусан због мириса или састава материја* (о биљкама). — Од јѣчма пѣ дѣвл'и, нѣсу питѣми ка од пчѣнице (Ж). — Има неке л'ивѣде у Бел'инца де је трава дѣвл'а, ни за кѣнѣ није, ништа ју нѣће (БП). 3. *недруштвена, асоцијална особа*. — Наша дѣца дѣвл'а, н умѣдѣ да се снађу у друштво (Б).

дѣвѣн -а м (Бл) в *дивана*. — Више сам вол'ѣо да спѣвам на дѣвѣн но у сѣбу (Бл).

дѣвѣна -ѣнѣ ж *простор између соба на спрату* (Б БП Би Бр Бс Г Д Дс Ж Кг Јѣ ЈѢ Н П Си С СЛ Т) и **дѣвѣна** -е (Гр ДД Др Дњ Дш К Л ЈѢ Пр Св). — Покѣјни стѣрац ђстаде да спѣва на дѣвѣну (Г). — Код њи сам виѣо трпѣзѣн на дѣвѣну (Ки); в *диван*.

дѣвѣна ж *општи назив за звери*. — Имѣло по планине дѣвѣне, нѣ би мѣгл'и да спѣвамо по нѣћи (Си). — Има што постѣ за Светога Сѣву због дѣвѣне (Др); ↔ *дѣвл'ѣжина*.

дѣвл'ѣк -ѣка м пог *који је асоцијалан, округан, разбојник*. — Онај дѣвл'ѣк ка да није порѣсо између л'ѣди (С). — Онѣ нѣ беше чѣвек, ѣн се понашѣше ка дѣвл'ѣци (Др).

дѣвл'ѣка ж *дѣвѣа јабука, бот Malus silvestrus*. — Јѣна беше дѣвл'ѣка (Дш). — Кад чѣвек оглѣднѣи,

слатке су му и печене дивл'аке (Јб). — Најздравије сирће је о[д] дивл'а-ка (СЛ). — Гађал'и би се з дивл'а-кама (Г).

дивл'ожина ж 1. *трава коју сто-ка нерадо једе.* — О[д] дивл'ожине нѐма мл'ека, већ да нѐсу гладне (Пр). — Од оне дивл'ожине пола по-јѐду, а пола избацу из јасала (Си). **2.** *в дивина.* — По планина има свакојаке дивл'ожине (Ж).

дивојка ж в девојка. — Он му извадио тѹ дивојку (Дш). — Они му оставе у овѹ собу одѐна младицу и једну дивојку код њој (Бр). — Пију, разговару, а момка не помињу; ни момка ни дивојку (К). — Спрема се дивојка, свака дивојка две године — три (К).

дигнут (се) -ем (се) свр 1. *усправити (се).* — Дѐте кат проода падне и дигне се само ка да ништа није било (СЛ). — Ако ми пѐне, могу га дигнут (Л); → по-, уз-. **2.** *нешто са ниске површине ставити на вишу.* — Дигни тѐ судове на пол'ицу (Пр). **3.** *масовно поћи, кренути.* — Цѐла Дреница се дигла била, ударила на Бање (Б). **4.** *украсти.* — Диже ми нѐко матику из њиве док се ја врати от куће (Св). — Ми овце дадосмо катол'ику у Будисавце, се ћау да ни и[х] дигну (Бс). **5.** *повећати.* — Кат прође пѹт, л'уди дигосе цѐну (Си). ■ **дизат (се) дижем (се) несвр 1.** *устајати из постеље.* — Дизал'и би се пре саба да не закаснимо (Г). **2.** *повећавати.* — Одма дижу цѐну, сѐл ако се продајѐ ако има купаца, подигну цѐну (Гр).

дизал'ица ж механизам за поди-зање терета. — Даде ни дизал'ицу и рече оставте ју тѹ на тѐ место, узѐћу ју ја ка[д] се вратим (БП). — Ка[д] смо се вратил'и, она дизал'ица седи на исто место (БП).

дизгин м -ина м *каишеви прика-чени с обе стране узде помоћу ко-јих рабаџија управља упрегнутим односно оседланим коњима.* — Пра-вил'и би дизгине от конопца кад нѐ би имал'и пѐре да купимо оне прѐве (Г); *в дезгин.*

дизија ж в ђимија. — Једнѐ гѐдине се укиша па ми Пропадоше чер-пичи у дизије (К).

дијѐте с в дете. — Имаде једно дијѐте, и умре ју дѐте (Л). — Мајка онѐме ђетѐту се преудала (Јбе).

дѐка дѐкѐ ж 1. *који је савршен тако да се њим поносе.* — Био је дѐка цѐломе сѐлу, а нѐ само пл'ѐмену (Бл). **2.** *хипокористик.* — Зо-ведѹ ме Дѐко (С).

дѐл'им -ѐма м комад, коцка (уз именицу шећер). — Дел'ил'и би и дѐл'им шећера (Л). — Добил'и би по пола дил'има шећера (Д).

дѐм м Δ. — Поцрнѐла сѐба од дѐ-ма, учинила се ка угарак (Г). — Пао дѐм до земње, не види се ништа о[д] дѐма (Дш).

димѐје дѐмија ж мн шалваре. — Жѐне су носил'и димѐје па озѐд не-ку марѐму (Јбе). — До скѐро су стѐре Пећанке носил'и димѐје ка оне из Ораковца (Си). — Рѐко ју мој Ба-њо: да те не видим више у димѐје (Г).

димиѐана ж в стаклени суд од 5 - 50 л., балон. — Траје још ма̀ло, има ка пола димиѐане (Гр). — Бѐл'е да седи ракија у димиѐане но у пла-стичне судове (Г).

дѐмњак м в оѐак. — Ако је дѐм-њак спѐл'а, мѐра да се озѐда фѐсад-ном џѐглѐм (Г).

дѐмњача ж кућа са огњиштем на средини. — Онѐ најпре нико није

имао кул'е, но смо сви живѣл'и у димњаџе (Св).

динче дибчѣта с в дињче. — Видала сам га беше с неким динчѣтем у руке (Гр).

диња ж бот *Cucumis melo*. — Шта зна свиња шта је диња (Гр). — Ми преко цел'е зимѣ би јѣл'и диње (К). — Од бостана нешто остаде, а о[д] диња — ништа (Пр).

дињче дињчѣта с дем од диња. — Уби и[х] бастра, не убрасмо ни дињче ове године (Пр); в динче.

дипидуз прил *потпуно*. — Крстил'и смо се от чуда, дипидуз го прошао кро[з] село усред бѣлога дана (Г).

диплома -бмѣ ж документ којим се признаје одређена стручна спрема. — Нѣма диплому за професора (СЛ). — Бајаги имала за први разред диплому (Л).

дипл'е ж мн *музички инструмент*. — Шта да радим ја, да свирам у дипл'е (Св).

дират дирам несвр 1. *доципати се*. — Узимал'и су колѣмбоѣ и печеницу, а пасул' несу дирал'и (Бл). 2. *бити у неком сродству*. — Прво се распита да се нешто не дѣрају, да несу свби (Дш). 3. *провоцирати, задевати*. — Немојте се дират (Бл). — Ја ве мол'им да ме оставите да ме не дирате кад ја никога не дирам, немѣ нико ни мене да дѣра (Си). ■ **дирнут** -нем свр. — Запрети, довео сам ове л'уде да и[х] видите, да и[х] упознате, да ми и[х] нико није дирнуо (Дњ). — Дирнуло ју беше то што сам реко (Си); → до-.

дирек -ѣка м 1. *дрвени стуб на којем лежи греда* (Б Бл Бр Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Ју П Пр Св С Т). — Отѣкл'е ми нѣге кај дирек (Дњ). — Ове тамо што су, од-

војо сам за дирекце (Бл); ↔ *пѣн, по-слоњаџ, ѣнѣдра, упирѣч*. 2. *в вретено 2*. — Камен од воденице л'ежи на дирек (Јбе).

дирѣк прил в *дирекно*. — Одатл'е дирек за Скадар (Бр). — Из Дѣч'ана ја дурѣк за Добродол'е (ДД).

дирѣкно прил *право*. — Имам во-л'у, ка ћу се ослободит да идѣм дирекно одавде за кот куће (Ж).

диринчит -им несвр *непрекидно радити, радити без надокнаде*. — Ако мисл'и да му ја диринчим, преварио се (Би). — Дѣста сам диринчила, више не могу (Л).

диспанзѣр -ѣра м *одељење здравствене установе где се лече оболели од заразне болети*. — Оно љфати ка неку ћѣлу по главѣ, ја га поведео у Пећ, ѣни ми га бацише у диспанзѣр (Б). — Становала тамо код гимназије тамо испо[д] диспанзѣра (Јбе).

дистѣл -ѣла м *лек против метиља*. — Купи дистѣл'е, по пуну кутју дистѣла донѣси за ѣвце (Пр). — Може да замерише мл'ѣко на дистѣл'е, ал' није ѣпасно да се користи (Б).

диципл'ина -инѣ ж Δ. — Дѣбар домаћин држи дициплину у кућу (Св). — Ако нѣма диципл'инѣ, нѣма ни рада ни ништа (Јбу).

диципл'инован -а -о Δ. — У војску си мѣраѣ да биднеш диципл'инован (Б). — Бил'и су ћаци диципл'иновани, а не ка сад (СЛ).

дифтѣрија ж *мед diphtheria*. — Бѣл'ес се зваше та дифтѣрија (Б). — Оно пило ладну воду па преклади, па ти га доваѣи дифтѣрија (Б).

длѣн м *део шаке*. — Погл'ѣдајте каки су ми длѣнови од рада (Св). — Живимо од овѣја длѣнова (Би).

дневница ж *новчана надокнада за рад у току једног дана*. — Дневни-

це, највише сам ја уфатила (С). — Радјо сам своје имање и ђпет би уфатијо понеку днѣвницу да се трошкарим (Г).

днѡ с доњи део суда. — Ако не држи, поспл'и помало пшеничнога брашна по днѹ (Ки); ↔ *данце*.

доѡкат -ам свр *доћи коме главе*. — Доѡкаће ју сна̄ (Јбу). — Најће се не-ко кѡ ће да му доѡка (ДД).

дѡба с Δ. — У неко дѡба нѡћи при-мири се и заспа (Г). — За сѡт се пре-мѣнише трѣ годишња дѡба (Си).

дѡбар -ра -о Δ. — Дѡбра ми сна̄, бѡл'а бит не мѡже (Т). — Имало је л'ѹди бѡл'ија типут (Св). — Нь'ј-бол'а крава о[д] трѣнаес крава (БП).

■ **дѡбро** *поименичени* *привев*. — Радјо на државно дѡбро у Витомирицу (Си). ■ *прил*. — Зна̄м ју ја дѡбро (К). — Дѡбро су не доћекал'и, не меже бит бѡл'е (Ки). — Са̄д ме дѡбро слѹша (Б). — Са̄д е бѡл'е (К). — Они ти свѣру за йгру, данас е б'ѡл'е (К).

дѡбит -й(ј)ем трп прид добивѣн свр *доћи до нечега*. — Ђѹтек ми направи, замало да добијем батине (Би). — Пѡсл'е добијеш сира, кајмака, кол'ико си зарадјо (Ж). ■ **дѡбијат** -йјам несвр *в добит*. — Добијате л'и каки пѡмоћ (ДД)? ■ **дѡбиват** -йвам трп прид добиван несвр. — Добивѡл'и смо пѡмоћ от Црвѣнога крста (ДД). — Добива, мѡра да добива и на Злату и на њѹ (Л). — Пѡсен су добивѡл'и пѡмоћ од Америке: цигаре, какаво, ка кафу да пију, свѡшта су добивѡл'и (Јбе). — Ништа више несмо добивѡл'и од никога (БП). — Са̄д не̄те да л'ѹби рѹке за пѡре, но добиву пѡре са друге странѣ (Б).

дѡбо с в доба. — Иако је било зѣмње дѡбо, йч није било студѣно (Б). —

Ни изѹл'и се ни ништа, свѣ по снегу — зѣмње дѡбо (Б). — Да̄њу овако сунце грѣјаше, а бѣше зѣмње дѡбо (Т).

дѡбродѡшл'ица ж *наздрављање за долазак госта*. — Попију јѣдну за добродѡшлицу па за срећну славу, док се не нагрде (Дс).

дѡбродѹшан -шна -о *који и други-ма жели благостање, доброѹдан*. — Бѣо је, сирѡма, добродѹшан, није умѣо грку рѣч да преговѡри, акамо-л'и да ти учѣни неко злѡ (Си).

дѡбрѡта ж 1. *скуп племенитих особина*. — Кра̄сила ју и л'епѡта и добрѡта (Д). 2. *ирон*. — Јѣс, та̄ко ми њѡјне добрѡте (Дс).

дѡбрѡтвор м Δ. — Ма̄јка децѡма мѡже само дѡбрѡтвор да бѣдне (К). — Данас мало йма прѡвија дѡбрѡтвора (С).

довѡтит (се) дова̄тим (се) свр 1. *узети, послужити се*. — Они прођу кроз онѹ сѡбу, наврѡту, дова̄ту онѣ варенике по јѣдну кашѣку двѣ и пѣвају (Јбе). 2. *обузети*. — Пѡсл'е ѡслаби, шећер у дова̄ти и умре (Б). 3. *домоћи се некога нечега*. — Ова̄ деца дова̄тил'и се школ'е (Б). 4. *ухватити (се)*. — Дова̄те те два̄ дѣвера за руку па да пол'ѹбиш прѡг домѡвски (Ж). 6. *почети радити*. — Штѡ ће да дѡђе, са врати ѡна ће да се дова̄ти за крпу (Ж); *в дофатит*. ■ **дова̄ћат** -ам несвр. — Дова̄ћал'и би грѡне и брал'и зел'ѣне ца̄нарике (Бс).

дѡвде *прил до овог места*. — Не мѡгу више, дѡвде ми дѡшло (Бл). — Одавде дѡвде не осѣћам ништа (Дш); *в довл'еке*.

дѡвл'еке *прил в довде*. — Вѹнене чарапе дѡвл'еке вѣзане ѹзицама носил'и жѣне и девојке, никако гѡл'е нѡге (Пр).

дѡвес -ѣдем свр **1. помоћи, прину-**
дити да дође. — Довѣдите ми тѡга
што сте уватил'и (Јб). — Старѡјко
тражи, ај доведите ми мнадицу (Б).
2. узети је за жену. — Нисам се
дѡго спремала, љ прол'еће испрѡ-
шена, љ јесен доведена. ■ **довеђѡват**
-ѡ(ј)ем несвр. — Мѡгл'и су не дове-
ђѡват кад је њин влас бијо (Св). —
Довеђовал'и и[х] по једнога и једно-
га и бил'и у воденицу (Г). — Мна-
дице довеђоване у покривѣна кѡла
да и[х] нико не гл'ѣда (Пр).

довил'ет -ил'и свр **изгубити стр-**
пљење. — Извикала сам се кад ми је
довил'ело, кад више не мога да тр-
пим (Г). — Отишла у рѡд побѣгла от
чѡвека кад ју довил'ело, кад није
мѡгла више да трпим (Кг).

дѡвл'ет дѡвл'ѣта м **удобност, бо-**
гатство, благостање. — За старију
нѣм шта да брѣжим, ѡна ми се уда-
ла у дѡвл'ет (Јбе). — Шта ѣмам да
жал'им, да искѡчим из овѡга дѡвл'ѣ-
та (Бс)?

довѡдак -тка м **дете из првог бра-**
ка доведено с преудатом мајком. —
Спасоје је бијо доводак ис Црног
Вра (Г). — Довѡци су добивал'и деѡ,
ѣсто ка дрѡга браћа (Г).

довѡче -та с **дем од доводак.** —
Дѡшла с једнѣм довѡчетом и тѡ им-
ала јѡз два детѣта (Д). — Довѡчићи
су имал'и праѡо ка дрѡга дѣца (Г).

догобѣл'ат се -ам се свр **доћи с**
тешком муком. — Не бѡјте се за
мене, догобел'аћу се некако (Гр).

договѡрит се -им се свр **постићи**
договор. — На вел'ику ракију дого-
вѡру се кат ће свадба (Би). — Дого-
вѡру се кол'ико трѣба свѣкар да да
пара за девојку (Н). — Договѡриш се
када да дођемо^а д узнѣмо^а невесту
(Ки).

догѡдине прил **идуће године.** —
Догѡдине идѣмо у планину (БП). —
Догѡдине те дѣца у школу, трѣбаће
и књиге (К).

догѡрет -и свр **горети последња**
количина запаљиве материје. —
Работал'и би дог би ни догорѣла
лампа (Г). — Турѡ ѡпет гаса да не
догорѡ (ДД).

додѡјат -ија свр **досадити.** — До-
дијаѡ ми живот, више не мѡгу да
трпим (Бр). — Каже да је трпѣла
док ју није додијаѡло, више није мѡ-
гла да издржи (С). — Више није мѡ-
го, додијаѡл'е му мѡке (Јб).

дѡдит дѡдим **доложити, долази-**
ти. — Је л' дѡдијо Душан за паре
(Бс)? — Ол' дѡдит код нас (Др)? —
Они би дѡдил'и преко дана д обиду
по сѣлу (Јбе). — Брат ми дѡдијо, и
мајка дође саш њима (Дш).

додѡше реч **уистину, стварно,**
збиља. — Јѣз, додѡше, мил'иција
сас кѡњима (Јб). — Кошул'а дугач-
ка, додѡше (Ж).

дожњет -ѣм свр **пожњети што је**
остало непожњевено. — Да се под-
рани ѡјутру да се овѡ дожње док не
угрије (СЛ). — Онѡ што остало до-
жњѣсмо прѣ рѡчка (Пр).

дѡзват -ѡвем свр **после неколико**
покушаја позвати. — Звасмо га не-
кол'ико пѡт до[к] га дозвасмо (Т). —
Кривѡ се кол'ико гѡд дђеш вичи, ца-
бе ти је, не мѡже више ни ѡна (Гр).

дозлогрдит -рдим свр **досадити.**
— Мадо је мѡго да трпим дѡста, ал'
кад му дозлогрди поцрвениѡ би од
мѡке (Г). — Шта ће сирѡта, дозлогр-
дило ју, не мѡже више ни ѡна (Гр).

дѡзнат -ам свр **сазнати.** — Није
важно, дознаћу ја како је било (Јбу).
— Кад ју дознадоше браћа, на силу
ју удадоше (С).

дојавит -авим свр 1. *обавестити*. — Кад би моґо некако да ми доја-виш кад стигну (К). 2. *дотерати стадо с наше идући пред њима*. — Ка[д] дојави чобанин овце, бул'уг за њим (БП). — Ада дојави, видиш л'и како се невреме спрѐма (Г). — Увече, пред акшам, дојаве чобани овце (С). ■ **дојавл'оват** -у(ј)ем несвр. — Дојавл'ово би и[х] доцкан (Дш). — Око подне истеруе, а у акшам дојавл'уе (Пр).

дојдол'ица ж *обичајна песма са рефреном: ој додо, ој додо ле*. — Ове чоре би певал'е дојдол'ице (Бр).

дојит -им несвр Δ. — Добра гура-ча полако л'егне ка ће да дои гуриће (Св). — Ове сйке бѡл'е доју јагаце но бардоке (Н); → за-, по-.

дојни -а -е в *доњи*. — У Дрсник јѐнако је ка у Дојни Дрсник ка у Гбрњи (Дс).

доказат -ажем свр *утврдити истину чињеницама*. — Причао не причао, моје женѐ се не може доказат (ДД). — Оћу д идѐм, ћу да му докажем да сам чѡвек (Си). ■ **докажѡват** -у(ј)ем несвр. — Ја му бѡл докажѡва, ал' ништа нѐ убра (Г).

докаш м *некастрирани рогати ован*. — Мѡраћу да вежуем докаша, бије ми овце (Г). — Бѡл'и су бил'и шутаци но ови докаши (Г).

докојан -јна -о *који није заузет послом*. — Докојан поп говѐда крстй (Г). — Докојни л'уди бил'и, несу имал'и штѧ да раде (Ж).

доктор м 1. *лекар*. — Прѐписа му доктор неке л'ѐкове, ал' ништа бѡл'е, нѐ мога да се дйгне (Би). 2. *савршен у одређеном послу*. — Ја сам доктор за лѡпту (Дс).

докторица ж *жена лекар докторка*. — Оженијо се с једнѡм доктори-

цом (СЛ). — То да испричаш докторице (Бс); ↔ *докторица*.

докторка ж в *докторица*. — Билѧ е ена докторка дѐчи л'ѐкар (Б).

долѧзит -им несвр *учестали према доћи*. — Долѧзила док ју ујак био жйв (Кг). — Јутредан долѧзу браћа младице на јабуку (Л). — Ка[д] долѧзе свѧтови са мнѧдицом, изнесу котѧо воде и сѡвру туре крај кѡтла (СЛ); ↔ *дѡдит*.

долѧма ж *врста капута*. — За на ревену обучу долѧме озгѡр преко тѧша (К). — З долѧмом се не ради у пѡл'е (Би).

дѡлап -ѧпа м 1. *удубљење у зиду собе, служи за оставу* (Бс Г Д Др Дс Ље Си). — У дѡлап се држаѡ шѧћер и кафа (Ље). 2. *дѡлап лимена посуда ваљкастог облика са отвором и дршком која иде кроз осу, служи за пржење кафе на пламену* (Г Др Дш Ље Љ С Св Т). — Онѡ кад несмо имал'и шпорѐте узел'и би помало јѐчма па тѡри у дѡлап, па нѧ огањ пржи; тѡ смо ти мл'ѐл'и и пил'и уместо кафе (С); в *далап, долоп, долуп*; ↔ *пржул'ин*.

дѡлма ж в *ѡкла*. — Најпре се напѡни темѐл' па се ишѧлује дѡлма (Б). — Висѡка дѡлма овако ка до кѡл'ена (Б).

дѡлоп -ѡпа м 1. в *долап 1*. (Б Бл БП Бр Д Др Дњ Дш Ж К Кг Л Љ Љу П Св С Т). — У дѡлоп ми је бијо увек пѡн буђелѧр пара (Љ). — Имѧо дѡло[п] поред оѡака и у њѐга шићѧр и кафа (К). 2. в *долап 2*. — Кафу смо неко време пржил'и у дѡлоп (Пр). — У дѡлоп смо пржил'и јѐчам, кѡ је па имѧо да кѡпи кафу, ову праву кафу (Кг).

дѡлуп упа м 1. в *долап 1*. — Понѧки дѡлуп би бијо онако само окрѧчен, а понѧко би му направијо по-

клѡпац па је мѡго и да се закл'уча (СЛ). 2. в долап 2. — Штa се учени с онѣм долупем, нѣм ѱ шта да испржим нешто кафе (Дс).

дѡл'а дѡл'ѣ ж беспослена, немарна, жена слободнијег понашања. — О бѡгоми нѣма пѡсла од онѣ дѡл'ѣ, нѣје ѡна за нашу кућу (Г). — Дѣ си више, дѡл'о пѣцка (БП)?

дѡл'е прил Δ. — Кад ја дѡл'е тишла да коначим, тату онa кућа вел'ика (СЛ). — Дѡл'е испот куће у л'иваду отишл'и да кѡсе (Б).

дол'ѣко прил в дал'еко (Б Бр Дш Ж Ље Ки К Ље П Пр Св). — Дол'ѣко било штa се чени (Ље). — Гѡспѡду свѣт крос пѡл'е, тѡ дол'ѣко идѣ (Бр). — Дол'ѣко смо ишл'и за мнaдицу (Ки). — Сад н идеду дол'ѣко за девојку ка прѣ што су ишл'и (Ж).

дол'етет -им свр Δ. — У прѡл'еће кад омекша време и дол'етѣ лaсте и славуји, гѡра озел'ени и природа се премѣни (Г).

дол'иковат -у(ј)е несвр приличити. — Не дол'икује ми да се играм з децама (Кг).

дѡл'ни -а -е в доњи. — Он је био Прногѡрац, у Рaтиш Дѡл'ни насѣл'ен (Л). — У Пећ на Бистрицу дѡл'ни мѡс срѣшен (БП). — Био сам радѣо овај мѡс дѡл'ни у Пећи (БП). — Ка заљ'и одѣло да баците, сaмо дѡл'ни вѣш и кошѣл'е, друго ништа (Бр). — Дѣвет нѣ су га чѣкал'и с дѡл'не странѣ (ДД). — Нѣко нѣје ишаѡ из Дѡл'не мaл'ѣ (Г).

дол'уштaјница ж гозба која се приређује за чланове породице пошто се обаве пољски радови у текућој години. — За дол'уштaјницу се маом закѡл'е кокѡшка и спрѣми бѡл'а вечѣра но ѡбично (Г). — Татѣ нѡћи имaл'и смо кокѡшку за дол'уштaјницу (Г).

дѡм дѡма м кућа и породица невести у коју се уда. — Ту ми рѡд, ту ми дѡм (К). — Одѣ ми је рѡд, а тaмо ми је дѡм (Бс). — Не трѣба да покладује двѡје поклада у дѡм, но јѣдне да покладује у рѡд (Т); ↔ домовина.

дѡм прил потпуно уништено, упропаштено. — Отис ће ми тал'ико мл'ѣко дѡм (Г). — Паде слaна преко нѡћи, ојдѡше дѡм тал'ике паприке (ДД).

домаћи -а -е произведен у сопственој производњи, који није увезен. — Домаћи колѡмбоѡ је бѡл'и за л'ѣбац од хибрита (Кг). — Бѡл'а је домаћа ракија од овѣја купѡвнија (БП).

домаћин/домаћин -ина м старешина породичне заједнице. — Домаћин би бијѡ најстарији у кућу (Си). — Домаћин подел'и вѣну жѣнама (Гр). — Домаћин каже немѡ која жѣна да остaл'а пѡсо (СЛ). — Кѡмшија увр сѡвре, па домаћин до њѣга (Бл). — За домаћине — најбол'у кѡжу, за дѣцу — шта било (Пр). — Он домаћин и свѣ трѣба да попију (Т); в дамаћин.

домаћински -а -ѡ који припада домаћину, који се односи на домаћина. — Прву, онѣ домаћинску попије свaки (Ж). — Ако узмѣш из домаћинске куће, оставиће ти ел' дѡбру рѣч, ел' дѡбро дѣте (Св). — Ако сам био мнaд, имaѡ сам домаћинско понашање (Ж). ■ домаћински прил на ѣлудан, коректан начин. — Трѣба да се понашате домаћински да се не осрмѡтимо (Св). — Домаћински су не дочѣкал'и пријател'и (Б).

домаћинство с кућа, породична заједница. — Какав домаћин онако му домаћинство, друкше не мѡже (Т). — Кад би ѡтац остaро прѣдо би

једноме сину домаћинство (Л); *в домаћинство*.

домаћинство *с в домаћинство*. — Вел'ико домаћинство по тријес-четрес чланова (Ки). — Да изаберете човека који је најбол'е упрал'о са својем домаћинством (Ж).

домаћица *ж жена која обавља кућне послове*. — Домаћица чека с решетом жита (Н). — Тамо седи домаћица (Д). — Имала сам обавезу да помогнем домаћице (Бл). — Шес йл'ада за ту мџу домаћицу дал'и, шес йл'ада (Т).

домишл'ан *м који се лако сналази у послу, довитљив, иноватор*. — Ти си мајкин домишл'ан (Г). — Има разнија домишл'ана (Г).

домовина *ж в дџм*. — Она била у рџд кад ју се домовина потурчила па ју несџу дал'и више д иде у домовину (Љ). — Донесе ти домовина аџрач за спрџму (Дс). — Љџта с овџм домовином (К).

домџвскџ *-а -о који припада домовини*. — Довате те два дџвера за руку па да пол'убиш праг домџвскџ (Ж). — Ово прџзиме домџвскџ Рајчић (Д). — Нџкога не зовџш на џме од домовскџ фамџл'џје (СЛ).

донџс *-џсем свр в донџт*. — Ишџа ће донџс Бџг дџбро (Ки). ■ **донџсџват** *-џ(ј)ем несвр*. — Посе на вел'џку искочише, ћџркови су се донџсџвал'џ (Ж). — Ове насел'еничке жџне свџ су ми донџсџвал'џ да и[м] шџјем (Л). — Трећа чаша кад дџђе, изнџси тџ поклоне шџта е ко донџсџваџ (Бр). ■ **донџсџват**. — Л'џкове ју донџсџје ова ћџрка Даничина отџд и[з] Швајцарске (Л). — Ја излазим тамо ка снаша да донџсџем мачџге (Бр). — Кад се заврши донџсџју се покљони (Би). — Прџ се донџсџвало ка[д] се џшло на свџдбу (Би). — До-

несџе ми понџгде сна ми, и ово дџте док сџде донџсџвало ми (Би).

донџт *-џсем трп прид донџшен свр приближити нешто из даљине*. — Мџгу га и ја донџт (Л). — Отџднемо тамо, прекрџстимо се, цџрџво дрво нађџмо, посџчџмо, донџсемо, тџримо на дрва (Др). — Свако донџсе понџшто да се попиџе (Т). — Бајрак донџшен, бајрактџр дџно, тџ сџди му бајрак (Б). — Донџшена слџма до прџт кућу (Б). — Дрва су донџшена, спавај без бџрге (БП); *в донџс*.

донџсџт *-шем свр уништџти, упропаститџ*. — Донџсџсала сам тал'џку прџђу (Г). — Донџсџше ти се ако ти бџде остџне, мџраћеш да га помџриш у ладовџну (Н).

дџњи *-ња -е прид који је на нижој површини*. — Пребаџисмо стџвџри з дџњег на гџрњи спрџт (Си). — Покџписмо џтаву из Дџњија л'џвада (ДД); *в дојни, дол'ни*.

допадат се *-ам се несвр изазивати интересовање, свиђати се*. — Ако ти се допада џзми, ако нџне — оставџ (ДД). — Није му се допадало што се овакџ раџи (Т). ■ **допаданут се** *-нем се свр*. — Не вџрујем да ће му се допаданут ни сна ни пријател' (Л). — Допџла ми се девџка ка[д] сам ју вџдо, не мџже бит бџл'а (Др).

допџд *в кал'инкоз*. — За допџд бџл'е је да џма више игџачџ (Ки).

доплаџит *-џтим свр Δ*. — Ако трџба јџш нџшто да се доплаџи, доплаџту, не прџиру се (Пр).

допрџнџс *-нџсем помоћи да се нешто оствари*. — Шџта мџгу ја да допрџнџсем овако стџра (Кг). — И онџ дџте мџже да допрџнџсе да се нџшто ураџи, да не пропаџне (Г).

дџрат *-џта м коњ црвене флаке*. — Имџл'џ смо јџднога дџрата за сџдло (Гр). — Најтеже мџж дџрата да по-

знаш да је стар, он не мења глаку (Си).

дорзѝн м в *јемац*. — Нађе ме Стѣво, каже да ми биднеш дорзѝн ћу да кѹпим једнога коња (Г). — Да ти доведем дорзѝне да ми ју даш вересије (Јь). — Не да вересије, не верује ни дорзѝнима (Си). Алб *dorëzane jemaц, жирант*.

дѝри речца за истицање. — Дѝно ју свашта, дори пауново пѣро (Г). — Офѣрба се л'ѣпо, дѝри црвѣно се учини (Јьу).

дорѣја ж *кобила црвене длаке*. — Прѣзо сам једну љѝгу и једну дорѣју, бѣл слабе, ал'и стѣго да урадим пол'е (ДД). — Спарѣјо сам мѝју с Маѣдовом дорѣјом, учинио сам дѝбру запрегу (Г).

дорѹчак -ка м Δ. — Ако ћеш да седиш с нама имаш дорѹчак, рѹчак и вечѣру (Ж). — Без дорѹчка никад несам пуштила децу у школу (Г); ↔ *прекѹсак*.

дорѹчковат -ѹ(ј)ем свр/несвр Δ. — Како да дорѹчкује кат спава до пѝдне (К). — Не мѝгу да дорѹчкујем, ја никад не дорѹчкујем (С); ↔ *прекѹсит*.

дѝсадан -на -о *који захтевила изазива досаду*. — Има дѝсадну се крѹву, крѹв ће да ју попије (Др). — Не вѝл'им да будем дѝсадна, бѝл'е да се скрѣјнем (СЛ). ■ **дѝсадно** прил *једнолично, монотонно, изазвано досадам*. — На сѣло није дѝсадно ка што са[м] мисл'ила (Л). — Нѣте деца у сѣло, дѝсадно и[м] (Кг).

досаѣдит -аѣим свр *изазвати досаду, бити досадан*. — Досаѣише ми овѣ свиње (Гр). — Досаѣите ти деца виком и галамѝм (Б). — Ја се бойм да не досаѣим нѣкоме (Кг). ■ **досађиват** -ѹ(ј)ем несвр. — Досађивала ју још неко време па прекиде.

■ **досађѝват** -ѹ(ј)ем несвр. — Прекини више, немѝј досађѝват децама (БП). — Досађѝво ју неки мѝмак тѹ и[з] сѣла (Г). ■ **досађивање** с *гл им*. — Кад не раѣиш ништа, не мѝже да бидне без досађивања (Јьу). — Има понѣко не раѣи ништа па се умѝри о[д] досађивања (Г).

досѣл'ит (се) -им (се) свр *наставити живот у новој средини*. — Наши су се досел'ил'и ис Црне Горѣ (Г). — Нашли овѝ мѝсто па се досел'ило тристиа шездѣсет кућа, свѣ Срби (Л). ■ **досел'иват се** -ѹ(ј)ем несвр. — Дѝшл'и су ка[д] су се досел'ивал'и, сѣоба Срба кад је била (Л).

дослѹтит -ѹтим свр *слутњом нешто изазвати*. — Оналѣка кукњава, мѝрала је да дослѹти неко злѝ (Л). — Бойм се ће да ми дослѹту неку несрѣћу ал' мѹку, а ни овакѝ не мѝгу жива да претѣкнем (Г).

доспѣт се дѝспе се свр *потрошити се, нестати*. — Преко л'ѣта дѝспе се вѝда (Л). — Скѝро ће брашно да се дѝспе, а жѣта нѣма (Јье). — За неки дан и тристие те да се дѝспу (Г).

дѝста прил *у довољној мери*. — Кѹпимо свѣће, тамѡан, учинимо ракије дѝста, печѣња дѝста, позѝвемо гѝсте, комшије (К). — А бѝгоми сине, дѝста сам се најживѣла (К). — Даваѝни дѝста (Б). — Осироте наѣрод наш дѝста (К); ↔ *бол*.

достѣна ж *вѣћи број особа, мноштво*. — Достѣна су препѣтил'и, а достѣна несу бил'и да нѣму (С). — Достѣна доћу да честѣту крѣс (Д).

дотѣрат -ам свр *учинити да неко приђе, нешто приведе, превезе*. — Дотѣрај ѝвце се видиш да ће нѝћ (Си).

дотѣрат се -ам се свр *промрнити одећу, пролепшати се*. — Ја несам

знала да се дотерам (Би). — Па и да се дотера — младица је (Л). ■ **дотерват се** -у(ј)ем се несвр. — Мнади су л'еџи и ка[д] се не дотерају, а ми стари мбрамо да се дотерујемо (С). — Сваки дан би изгубила по пола сага дотерујући се (Кг).

дотка ж крај тканине при завршетку ткања што је на разбоју. — Иза дотке остану урезници (Г). — Онб посл'е дотке извадиш урезнице (Пр).

доткат -кем свр изаткати што је остало, завршити ткање. — Не мога да доткем сукно пре славе (Бл). — Дотка га увече Бадњега дана и мако разбој (Јбе).

дотл'е/дотл'е прил до тог места, времена. — До Осдјана дождомо дотл'е заједно, ја посл'е предужи (Т). — Дотл'е ћу да га чекам, више не могу (Дњ); в дотл'ен, дотл'ена, дотл'енак, дотл'енаке.

дотл'ен прил в дотл'е. — Дотл'ен смо добро дошл'и (ДД). — До појаса, дотл'ен надшла Вистрица (Дњ).

дотл'ена прил в дотл'е. — Ка од моје куће дотл'ена више нема (Св). — Тако до Бурђевдана, дотл'ена ћу да га чекам, више не могу (Бл).

дотл'енак прил в дотл'е. — Ако не дође дотл'енак, немб више да доллази (С). — Дотл'енак сам пешачила, више не мога (Д).

дотл'енаке прил в дотл'е. — Бойм нећу стигнут дотл'енаке (Би). — Тамо до пута, дотл'енаке је било наше (Др).

дотрајат -а(ј)ем свр према трајат. — Дотрајаше ми опанци, нем шта д обуем (Б). — Прави друге ка[д] дотрају овџи што и[х] ндош, не мож ббс (Пр).

дотурит -им свр додати, доставити. — Гл'едај да ми дотуриш оне

судове (Г). — Дотурићу му паре како знам (Јбе). — Дако ми ју деца некако дотуре (СЛ).

доћ/дој(ти) дођем свр допуповати. — Из ропста ћеж дој кући (Б). — Ја ћу дој да ве пребудим кат ће да крене воз (ДД). — Отиде тамо з друштвом и он обећа да ће дој, неће дуго трајат рат и дој ћу опет овамо (Л). — Свима ћа дој ред (Јбе). — Сат ће дојти Немци (Јб). — Мене ме твој отац обећао ка ћу доћ (С). — Нйко му неће доћ (Бр). — Лакше је код нега доћ но код мене (Л). — Ка[д] ћу доћ, ја ћу ју тужна (БП). — Кад буде могла доћ (Л). — Немб ко, случајно да се напије, неће доћ тамо ко[д] домаћина (Бр). — У станицу ћу доћ, ал'и данас немб да вичеш (Ж). — Ја му нећу дат да дође ко[д] домаћина (Бр). — Дождомо у Скадар (ДД). — Некако дождомо кот куће (Т). — Пдсе пуштисмо се, дождомо овамо (Б). — Одатл'е ми кот куће дождомо (Т). — Они дождомо те не запал'ише (Б). — Питај оца и мајку па дођи да ју преси (БП). — Они дођу, седну за астал, пију ракије, певу (К). — Како би дошао тако би уфатио место и тако се пртурало (Св); в дој(ти); → на-

доћекат свр в дочекал. — Вдл'им да доћекам госте, да и[х] угостим (Дш).

дофатит (се) -им свр в доватит (се). — Порасте ти деца, дофатите ти се посла, биће ти лакше (Г). — Шта може да дофати нека дофати и нек благодари, како други тако и она (Н).

дофатан -на -о који има склоности да украде. — Дофатни су бил'и ка[д] су бил'и мал'и, сад не знам како су (Г). — Не дај бдже, да ти доведе дофатнога роба, да ти узме образ (Јб).

дофаџат -ам несвр в доватат (се). — Огребо се дофаџајући грање од џанарика кад је брао џанарике (БП).

доцкан/доцкан прил са великим закашњењем, касно. — Остадоше код нас до доцкан (Бр). — Некако смо прошл'и доцкан (ДД). — Испит доцкан искочијо (Би). — Тако нешто е искочило доцкан (Дш). — У седам сати љутру треба д идемо у њиву, тб најдоцније у седам сати (Бр). — Доцкан су [и]скочил'и плугови (Дш); ↔ *касно*.

доцнит -им несвр *каснити*. — Покoјна Мил'ена доцнила би с ручком, није мoгла сама да постигне (Г). — Поиџајте, немoте да доцните свашта има (Бс); → за-, о-.

дoчек -ека м *гостопримство*. — Домаћин се спреми за дочек пријател'а (Гр). — Тoга дочeка, тoга муабeта очи ми нeсу видел'е (Љ); ↔ *муабет*.

дoчекат -ам свр 1. *доживети*. — Дај бoже да дочeкаш и параунучиће (Н). — Дочeкала да види сина кад ју дошаo из рoпста (Ље). 2. *указати некоме гостопримство, угостити га*. — Ујутру рaно дочeкамо полaзника (Бр). — Дочeкају се добро, попију, испрaте се, отидну (Бс). — Да се дочeку свaтови, да се послуже, да попију (Т). — Ако јa зoвнем стoтину кућа, oн мoра да зове бар пeдeсет кућа, јер oни свaтови треба да се дочeку (Бр); в *доћекат*.

дoчекл'ив -ива -o *који зна и жели да угости, гостопримљив*. — Нису свуд л'уди дочекл'иви ка ми штo умемо да дочeкамо (Бс). — Има милoкpвну, дочекл'иву снау, дyшу да ти кнaћи (Н).

дoчекл'ија м *који има смисла да угости госта, који је гостољубив*. — Ка Кoда што је био дочекл'ија,

други није мoго (ДД). — Имy л'уди дочекл'ије па умeдy да дочeку гoста (Бл); ↔ *ђумeрт*.

дрaговoл'но прил *добровољно*. — Питa пoп oћеш драговoл'но да г узмeш (Ж). — Никo није драговoл'но дaвao тaј вишак (С).

дрaнг ж в дронга (Бр СЛ). — Овa спoл'ашнa вратрa имaлa су дрaнг (СЛ). — Затвaрал'и смо вратa oнeмa дрaнгама (Бр).

дрaнга ж в дронга (Др Љ). — Стaринскe куће затвaрал'е се дрaнгом (Др). — У aкшaм тyри дрaнгу и спaвaј мирно (Љ).

дрaнгул'ије ж мн тричарије. — Не интeресују мe тe дрaнгул'ије (Г). — Окaни се тих дрaнгул'ија, гл'eдaј кућу, жeну и дeцу (Бс).

дрaпeри дрaпeрa м мн в фиранга. — Кад има зaвeсa, мoже и без дрaпeрa (Пр).

дрaт дерeм несвр *скидати кожу са заклане животиње*. — Сад свaкo дерe, никo нeћe да ју смyди (П). — Лaкшe му да дерe нo да ју смyди (Гр); → о-.

дрaт се дерeм се несвр *викати, гласно грдити*. — Напије се, па дoђе пијaн, па се дерe на жeну (БП). — Бoк тe нагрдијo, нe дeри се на дeцу, ћeш да и[м] истeрaш пaмeт из глaвe (Г).

дрвeн -eнa -o *који се састоји од дрвета*. — Има дрвeнe и гвoзeнe вил'e и грaбул'e (Св). — Нaјпрe се рaдило з дрвeнимa кoл'имa пa пoсл'e искочишe гвoзeнa (ДД). — Пoдрeмo пa подрл'aмo сa дрвeнeмa брaнaмa (Гр). — Скувaмo мл'eкo пa рaзлaдимo у пoстaвицe дрвeнe (Г). — Тo e свe билo дрвeнo (Бр).

дрвeнaрија ж дрвeни делoви зa прeжних кола. — Кoлa стaрa прeкo

двајез година и несам и[м] мењао дрвенарију (Г). — Бѣу му кола пропапа, нема ништа о[д] дрвенарије (Бр).

дрвендѣл'а м који је укрућен, који је неспретан, незграпан. — Онај дрвендѣл'а не л'ичи на мѡмка, но на старца (С). — Не дај Бѡже да ме да-дѣ за онѡга дрвендѣл'у (Пр). — Био неки зѣт такѡ дрвендѣл'а, па ка[д] дошаѡ први пѣт у тазбину, смејал'и се с њим (К).

дрвл'аник -ика м *гомилa насложеног огревног дрвета*. — Ко[д] дрвл'аника тѣри секиру да скаче (Ки). — Па би ми тишл'и на дрвл'анике и донѣси на цакове коре од јѡвѣ (К); в *дрвл'еник*.

дрвл'еник -ика м в *дрвл'аник*. — Они сѣчу дрво дебѣло, па би ишл'и на дрвл'еник (Ж). — Секира, тамо је негде кик дрвл'енику (Г).

дрво -ета с 1. *вишегодишња биљка чврсте грађе*. — Сѣдо да се одморим испод једнога дрвета (С). 2. *огревни материјал*. — Немадо прѣта па га удари дрветом (Г). — Једно дѣте мнати орасе дрветем (Дѣ). — Немам с ким, па дрветем по вѣку (Св). — Сѣкл'и би дрва у Дубочак ко није имаѡ своје (Г). — Имате л' зиме, имате л' дрва (Си)? — Набавл'ала сам дрва, некад би купила са камијоном, некад магарећа, већ љвек сам имала дрва доста (Л). — Поставиж грѣдел' о[д] дрвета за волѡве (Ки). ■ **дрвѣће** с зб *им*. — Требаш да посадиш дрвѣће свѣд око кѣће (Г). — Нема дрвѣћа око кѣће, ће да не понесе ветар (Љ). — Чим паде сла-на, ѡпаде л'ишће з дрвѣћа (Т).

дрвце дрвцѣта с 1. Δ. — Немам дрвце око кѣће, немам шта да наложим (Бс). — Остадосмо без дрвцѣта око кѣће (Св). 2. в *срдацице*. — Тѣ-

риш цѣвку на онѡ дрвце у савѣл'ку, па претиснеш, па ткѣш (Дс). — Онѡ дрвце у савѣл'ку мѡра да је о[д] тврдога дрвета (Ље).

дрѣждат -им несвр *чекати дуго у неповољним условима*. — Цѣо дан сам дрѣждао по онѡме сѣнцу чекајући дужника (Г). — Шта ћу тамо да дрѣждим ка коњ на празна јасла (Б).

дрѣмат дрѣмам несвр *одмарати затворених очију*. — Нем шта да радим па по ваздан дрѣмам (Б). — Дѡбро бѡгоми, дрѣмај у тѣ дебѣлу ладовину, а овѡмо нек свѣ пропае (С); → за-, на-. ■ **дрѣмнут** -нем свр. — Пушти ме само мѡло да дрѣмнем, да ми прѡђе преко очију (Г). — Тал'ико кол'ико сам дрѣмнула, сад ми је лѡкше (Ље).

дрѣн м *воћка коштичавих плодова црвене боје, бот Sorbus mas и плод те воћке*. — Дрѣн се убѣре касно, тамо пѡсл'е Крстѡвдана (Пр). — Јака ракија бѣде о[д] дрѣна, доста јака, ал' бол'и глава од њѣ (Пр). — Имѡло је тамо у Прѣкал'е доста дрѣнова по међа (С). ■ **дрѣнов** -ѡва -о *који потиче од дрѣна*. — Јарам и пол'ица од црвѣне врбѣ, а рамењаче дрѣнове (Св). — За срѡкце дрвце је о[д] дрѣна и за шил'ак за сѣно исто (Г).

Дрѣница ж *предео између Косова и Метохије*. — Радосав је погинуо у Дрѣницу (Г); в *Дрѣница*.

дрѣновак -ѡка м *дрѣново дрво*. — Ка се осуши, дрѣновак је тврд ка чѣл'ик (Б). — Имѡло је жѡра о[д] дрѣновака ка од цѣра (Бл).

дрѣњина ж *плод дрѣна*. — Ко није имаѡ шл'иве брал'и су дрѣњине и ѡанарике по пѡл'у (Пр). — Најздравији је сок од дрѣњина, а пѣкла се и ракија (Кг).

дрѣш м вршалица којом се врше жито. — Један издаје, а други на дрѣш прима снопл'е (ЈБ). — Кад би пао сноп са дрѣша, поло би се расипао (Д).

држѧва ж Δ. — Држѧва треба да помага сел'ака (П). — Фала и држѧве што ми помогла да шкољујем децу (Б). — Мбраш порез да даш држѧви (Си).

држѧвина ж *узајамно поштовање*. — Имал'и кумове Црногорце па су се држал'и са Србима, то је била вел'ика држѧвина међу њима (Л).

држѧвни -а -о Δ. — Ове краве што су о[д] држѧвнија крава, њне неће да се чувају у песковде, но те дубока јасла (Г). — Ово држѧвно семе, ово е претерано скупо (Ки). — Пѡсл'е би ол'уштил'и то држѧвно (Н).

држѧло с *дрвена ручка на гвозденој алатки*. — Држѧло за матику је најбол'е от црвене врбе (ДД). — Да одвојимо неку цепаницу, вал'аће да направимо држѧло за секиру (Бр).

држѧт (се) -ѧм (се) несвр 1. *гајити, чувати, неговати*. — Држѧ нешто стѡке, а кол'ико тачно, не знам (БП). — Све краве покѡпил'и, сѣна и све, па да рану тѣ краве и да држѣдѡ (Би). — Такѡ ти је тѡ, ѡни њихово све држѣду (Кг). — Држидѡ неке краве и ѡвце (СЛ). — Тај брат ми од ѡца држѡ ју (Јбу). — И стѡку смо гѡре у планину држѧл'и (Ж). — Држѧл'и и[х] коѡа времена (Б). — Ај, ћемо ми да те држ'имо те се нарѣдише ѡни (Дш). — Тѡдѣна држ'ѡ је бивѡл'ице за време окупѡције (Дш). 2. *бити са неким у пријатељским односима*. — Ја се држим дѡбро са ѧим, нѣма да те пѣчи бѡва (Ж). — С ѧеговом женѡм се држѧла и ѡн ју водио рачѡна (Л). — З Бѡбом сам се држѧла па сам се посѣстримила (К).

— Да каже твоја кућа држѧла се с мојѡм, ја ћу са твојѡм, ми ћемо да се држимо (Л). — Држѣдѡ се ка да су сѣстре (Би). — Дѡђе една Циганка, ѡна се ка држѧла с менѡм, бил'и смо заедно тѡ расл'и (Би). 3. *одржавати*. — Држѣ куферѣнциу, ал' неће нѣко д иде (Ж). 4. *ценити*. — Продавају л'ѡди, држѡ скупо (Ки). ■ **држѧње** с гл им. — Снага сваке запреге завѣси о[д] држѧња (Ж). — Све ће држѧње, без држѧња — ништа (Л). — Што су се ѡни пѡштовал'и, тѡга држѧња нѣма код нас (К); ↔ *државина*.

држѣћ -ѣћа -е који је *крепак у годинама*. — Јѡш се види да је држѣћа (Б). — Јѡш држѣћа, јако ѧма прѣко деведесѣт гѡдина (Г).

Дрим -ѧма м *река Бели Дрим*. — Чуваѡ краве у лѡгове ко[д] Дрѧма (Гр). — Купѧл'и се и вѧтал'и рибе по Дрѧму (Дс); в *Дрин*.

Дрин -ѧна м в *Дрим*. — Нѣсмо мѡгл'и да прѡђемо Дрин, тѡ су од нас двојца погѧнул'и у Дрин (ДД).

дрѡал'ица ж *бесмислица, нешто што је без вредности, тричарија*. — Свакојѧке дрѡал'ице да види чѡве[к] код сагѡшњија жѣнѧ (Др). — Мисл'и да предѡбије нѧрод с некема дрѡал'ицема (Бл).

дрѡација м пог *неваспитана, беспослена особа препуштена улици*. — Долѡзу му тѡ разни дрѡације (Пр). — Нѣма штѧ да рѡди, па авѣта с некими дрѡацијама тѡ и[з] сѣла, по цѣо дѧн га нѣма (БП).

дрл'а ж *жућкаста, воштана маса, на очима, крмељ*. — Нѣкад ју нѣсам видеда да је била без дрл'а (Г); ↔ *крмѣл'*.

дрл'а дрл'ѣ м в *дрл'о*. — Штѧ ћеш код ѡнѡга дрл'ѣ (Дс)?

дрл'ав -а -о који има крмеље, дрље, који је крмељив. — Да ти се смўчи да га видиш онако дрл'авога; ↔ крмел'ив.

дрл'ајка ж крмељива, неуредна жена, дрљавица. — Ада бџоми нека дрљајка, ђра да ју н узмеш из рўкѳ, а не с њѳм вѳг да прѳђеш, мѳј сине (Јѳе). — Бѳл'е и з дрл'ајком но сам да живи (Г).

дрл'ат дрл'ам несвр равнати орање дрљачом. — Остала ми грѳтл'ива ка да није дрл'ана (Дс). — Како сам ти ју поораѳ, не мѳраш да ју дрл'аш уѳпште (Г); → за-, по-. ■ **дрл'ање** с гл им. — Више се умѳри запрега у дрл'ање но у орање (ДД). — И пѳсл'е дрл'ања остало сѳме вр земл'ѳ (Бр).

дрл'ача ж гвоздена пољопривредна алатка са равномерно распорѳеним шиљцима којим се равна орање. — Плўгове нѳсмо имал'и нит дрл'аче (Б). — Живѳло се нѳкако от пол'опривреде, тек даде ни дрл'ачу, даде ни плўг (Бр). — Дѳбро би било да га јѳш једнѳм прѳђем дрл'ачом (БП).

дрл'о м који ји крмељив, дрљавко. — Ћўти тў, дрл'о дрл'ави — викну на њѳга, ѳн се ўстави (Јѳе). — Да ти се смўчи да погл'ѳдаш онѳга дрл'а, ни врѳа с пўта да му се не склѳни (Дњ); в дрл'а.

дрмѳз -ѳза м крупно сено слабог квалитета. — Помало дрмѳза би и полагаѳо за вечѳру, кол'ико да и[м] нѳсу празна јѳсла (Г). — Ни сам не знам шта ѳу с овѳм дрмѳзем, ништа га нѳће (Гр).

дрман -ѳна м в дарман. — Ка[д] се не чисти свѳки дан, изгўби се свѳки дрман (Г). — Никакога дрмана нѳмамо (Јѳу). — Па йди цѳлу ноћ лўтај по кршу, ни пўта ни дрмана (Јѳе). — Нѳмаѳо дрмана док му не даѳо пѳре (Пр).

дрмет дрмим несвр дуго чекати. — По цѳо дан би дрмѳла и нѳ би мѳгла ништа да продам (Н). — Ада бџоми смо дрмѳл'и за осталом ка кѳњи на празна јѳсла (Јѳ); → на-.

дрмўсат -ѳм несвр чупати, дрмати. — Треба гурићи да се одвѳју да ју више не дрмўсѳју (Бл). — Макни и[x], жѳно, не дај да те више дрмўсѳју ка кучићи (Г); → из-, раз-

Дрница ж в Дреница. — Ови Мѳтићи, ѳни су дѳшл'и из Дрнице отўд (Кр).

дрњат дрњам несвр пог спавати. — Не дигне се ка Бѳг што је рѳко, но дрња до пѳднѳ (Гр). — Благо бабу, јеси л' дрњала (БП)? → за-, на-, раз-

дрѳб дрѳба м органи човека, или животиње смештени у стомачној дупљи. — Ако нѳмаш ка[д] да ју одѳреш, закѳл'и ју и извѳди ју дрѳб (Л). — Шта ѳѳмо с овѳм дрѳбом, вѳћ да га баѳимо пѳима (С).

дрѳбит -ѳм несвр оштрим предметом ситнити, комадати. — Штѳ крл'а овако? — Па тако дрѳбил'и смо мѳсо (Б). — Јѳдан постѳл'ен за нашу чѳту тѳмо де дрѳбѳ мѳсо кўвари (Б). — Нѳко нек л'ўшти компире, нѳко нек дрѳби крѳмид (Н); → за- из-, на-, с-, у-.

дробљење с уситњен хлеб посут млеком. — Остало од јутрос нешто дробљења (Г). — Түри сүрутке у онџ дробљење, па измешај, па јеђи (БП); ↔ *побробац*.

дрџг -а м в *дронга* (БП ДД Д Кг Љу Н). — Спџлна врата на кџле имал'е су дрџг (Љу). — Пробил'и би врата да није имаџ дрџг (Д). — Рече мџрам да се дџгнем заборавила сам да тџрим дрџг (Кг).

дрџнга -е ж *дрвена пречка уграђена у зиду у водоравном положају која служи за затварање спољашњих врата* (Г Л Пр). — Түри дрџнгу и спавај мирно без брџге (Пр); в *дронг, дранг, дранга*; ↔ *засџница, засџница, шџл'*.

дрџња дрџње м в *дрџно*. — Прџтила ми га по једноме дрџње тџ и[з] сџла (С).

дрџно м *који је у старом подераном оделу*. — Цџџ вџк је бџо дрџно, ниџад га несам видела да се нџси ка што се л'џди нџсу (Н). — Отишла да понџсе мало л'џба џџноме дрџну (Ље).

дрџња ж *грудвица млека у прокуваној сурутки*. — Све џстану надно кџтла дрџње (Ље). — Онџ дрџнке одвој од сүрутке, посџл'и па џстџви (Г). Алб *дрџкџ грудвица, грумичак*.

дрџпат дрџпл'е несвр *пасти траву до корена*. — Тџђе краве дрџпл'у ти лџгове, а ти тџџе дрџи затџрене (Г); → о-.

дрџпит -им свр пог *украсти*. — Дрџпила ми онџ кџчка џпрано рџно вџне с плџта (Си). — Сакрџ новчаник да ти га неџо не дрџи (Дс).

дрџг м 1. Δ. — Јџвио му се дрџг из војске (Л). — Долазио је с једнем дрџгем (Пр). 2. *особа при џсловљавању*. — Дрџже, одџкл'е си ти (ДД)? 3.

једно од два запрежна грла. — Имаџо једно јџне, па му кџпи дрџга те учинџ л'џпе вџчиђе (Г).

дрџга дрџге ж *другарица*. — Да видиш дрџго мџја, да не вџрујеш својема џчима (Ље). — У џва крај нема ју дрџге (СЛ).

другарџца ж 1. Δ. — Дџшла с једном другарџцом и[з] шџкл'е (Б). — Ође з другарџцама да сџди у своју сџбу (Н). 2. *жена, сџпруга*. — Имаш л'и другарџцу? Немџ да ју се пџштиш, нек рџди и џна (К).

другачџје прил на *други начин*. — Ако је са кџњима да се врши, тџ је другачџје (Дс). — Другачџје не мџже да бџде (Л); ↔ *друкше*.

друготџлка ж *крава у периоду друге лактације*. — Кад је друготџлка, џна има више мл'џка (Д). — Пстаде једно тџл'е од друготџлке, џстависмо га за напреџак, џ[д] дџбре је мџјке (Пр).

дружџна ж Δ. — Ис тџ дружџине ниџо ниџ џстџо (Ки). — За мџју дружџину има раџие дџста (Т).

дрџзгат -ам несвр *сабијати, гњежити поскакивањем*. — Онџ на кџла дрџзга и вучџ конџпац, а џви испот кџла тџгл'у што мџжу бџл'е (Г). — Дрџзгај да стџгнем конџпац (Н). ■ **дрџзнут** -нем свр. — Ако нема неџо да дрџзне на кџла, конџпац не мџже да се стџгне па џе сџно да паџа успџт (ДД). — Дрџзни јџче, џн дрџзну — пџче конџпац, јџ се преврџџу (Дњ); → из-, на-.

дрџкши -а -е *другачџи*. — Дрџкши су наџи џбичаји (Бр). — Нџшња дрџкша бџла (Ж). ■ **дрџкше** прил. — Дџнас дрџкше се удаџе, дрџкше се жџни, дрџкше све, јер данџскена се узнеџу, па тџк сваџба навр неџкол'ико (Т). — Пре л'џди се срамили, са[д] дрџкше, бре прџтел'у, сџд ни-

кога за ништа не пита, свако ради како му ћеф (Ки).

друсто с в *друштво*. — Није га дало друсто да га одведу (Б). — Оно друсто се ослободило (К). — Почѐу да тучу они Рвати што су бил'и наше друсто (Б). — По Метђкије растуреше се друсто (Б). — Они доведу отуд друсто па траже воду (Би).

друштвен -ѐна -о који воли друштво, дружељубив. — Друштвен човек заборави кућу (Ж). — У свако село има понека фамилија што није друштвена, што не вол'и да ју се долази (Д).

друштво с већи број особа које се састају чешиће, које се друже. — У друштву се и калуђери жене (Г); в *друсто*.

дршка ж 1. *рукохват*. — Увати-л'и смо и[x] горе код продавнице, те они бурило ис кол'и бађише и слђми му се дршка л'ѐчка, онђ што је се држало (Бл). — Имау неке вел'ике чаше без дршкака пуне вруће ракије (Г). 2 в *сап*. — Ова дршка од српа се скида сваки час, најади ме (Си). 3. *петелка плодова воћа и поврћа*. — Ножом смо скидал'и дршке паприкама (Св).

дуан -ана м в *дуван*. — Он пушијо дуан овај наш (Дш). — Да ти дам, бре, цигару дуана (П). — Послужиш и[x], чаш'у ракије, цигару дуана (Дш).

дуб м *храст, стари дебели храст или брест*. — Бил'и су дубови вел'ики, једно три дуба (Н). — Ка наклански дубови (Г).

дубак дупка м 1. *дрвена направа у коју се ставља дете док не прохода*. — Извукла би ми се чђрица из дупка па би се баул'ала по куће (Г); ↔ *дурђак*. 2. в *светњак*. —

Имало једно дрво с ногарима, звал'и смо га дубак (Дњ). — Подрани љутру рано, турђ онај гас на дубак па рабђтај поре[d] дупка (Дс).

дубина ж *дубока вода*. — Била је у Ристђвића фир дубина бђ човѐчи (Г). — Несам смѐо д ул'ѐгнем у дубину (Дњ).

дубђк -ђка -о који је великог растојања од површине до дна. — Нема рода без дубђкога орања (П). — Нема више дубђкија фирова по Бистрице ка некад што је имало (ДД). — Држи влагу орање дубђко (П). ■ **дубђко** прил. — По дубђко би орао по неко с волђвима но неко с трактором (Гр).

дубало с *препотентна особа*. — Не могу да слушам онђ дубало (Бс). — Ништа паметно да се чђје од онђга Станђнога дубала (К); ↔ *дубација*.

дуван -ана м бот *Nicotiana*. — Остађосмо без дувана (ДД). — Поцрну ти руке од онѐ смђл'е кад берѐж дуван (Дс). — Ка[d] тиднемо у њиву, ђда ни да по цигару дувана кой пуши (Ки).

дуванит -ђним несвр *снабдевати некога цигаретама*. — Ја не могу никога да дуваним (Јб). — Не пушим, ал' дуваним и жѐну и снау (Г).

дуванђија м који *конзумра дуван, пушач*. — Дуванђије о[d] танђга помало да да за цигаре (Би). — Викђо би покђјни Мђта: имама седам прашиђца, ђсам дуванђија (Г).

дубација м в *дувало*. — Кога имаш тамо, свѐ неке дубације (Бр).

дуга ж *дасака у кађи, бачви, односно бурету*. — Она ти се расушила, само што ју се несу дђге расукал'е (Пр). — Између дуга прави мајстор тура шавар (Б).

дугајл'ија м који је мршав, а великог раста. — Онај дугајл'ија, онб основано не поткано (Г). — Нашла беше некога дугајл'ију, беше му се пришћушила (Г).

дугачак -чка -о који је дуг, са великим растојањем између крајева. — Кол'ико ти је послон дугачак ста нуће ти у њега сено и отава (Г). — Кућа дугачка преко дваес метара (Кг). — Кошћул'а имала рукаве дугачке (Ки).

дугме -та с предмет за заковчавање одеће. — Један рукав му без дугмета, он идѣ онако раскопчан (Гр). — Џемпер з две пол'е нема ни једног дугмета (Јбу). — Има неки џемпери з дугмићима, а има и без дугмића (Г).

дуговечан -чна -о Δ. — Честита домаћину куће: да је срећан и дуговечан, од њега свѣ[т] да се запати (Си).

дуд/дуда м и ж воћка, бот *Morus* — Кокѡшке покупе онѣ дудове што опану (Ж). — Имал'и смо дуде (Дш). — Нигде л'ис не стаде на дуду (Ж). — Јашу л'уди, онѣ л'исје о[д] дуде, л'исје о[д] дуде да јѣду (Дш). — Све су појѣл'и л'ишће о[д] дуде (СЛ). — Печу л'уди ракију о[д] дуде (Гр); ↔ *мурика*.

дудулаја -а(ј)ѣ в *тутурлаја*. — Правил'и су чобани дудулаје у прол'еће чувајући стоку (С). — Кад направиш дудулају, на вр ставиш писак (С).

дужан -на -о Δ. — Рече штѣ сам ти ја дужан да онако причаш за мене (Бс). — Никоме ништа несмо дужни (Јбу).

дужина ж растојање између крајева. — Одговарала ми је и дужина и ширина (СЛ). — С том дужином није мого кревет да се покрије (Д).

— Ширина има доста ако има дужине (Г).

дужник -ика м који дугује, који је обавезан да нешто врати, уради. — Узми то што ти да, се у злога дужника коза без јарета (Г). — Има неколико дужника и ниједан се не јавл'а да врати паре, пропануте ни (ДД).

дужнос дужности м и ж обавеза према некоме, нечему. — Моја дужнос је била да му очистим ципел'е, да га опѣглам (Д). — Никаки дужнос нема (Св).

дуз (само у том облику) врста кроја панталона. — Са[д] се више носу дуз панталоне но немачки крој (Г).

дукат м златник. — Испот сача л'ѣбац пожүти, кај дукат бидне л'ѣп (К). — Ко зна кол'ико су дал'и дуката за ту земљу (Дш). — Да да Бог пуне амбаре са пченицама, ћесу са дукатима (Дш).

дукатја ж крава жућкасте плаке. — Злата и дукатја имају исту боју плаке (Г).

дуковни који припада Духу, који се на њега односи. — Неколико пута је био у Дуковни суд у Призрен и никако није мого да се венча (Ки). — Никако Дуковни суд му није одобријо да се венчу (Ки).

дулав -а -о који није шупљикав већ набијен (о хлебу). — Ако се добро не нагњета, она посе остане дулава (Гр). — Мора тесто да надѡђе и да се нагњета да ти л'ѣбови не буду дулави (Н).

дүл'ија ж пијачна такса. — Дүл'ију би морал'и да платимо, на продал'и не продал'и (Јб). — Чекал'и га у Пећ ко[д] дүл'ије (ДД).

дүмен м бусен. — Подигни она дүмен, испо[д] дүмена извади бѹмбу (С). — Чкала испод једнога дүмена код Ристѹвића лүгова пүна рйба (Г).

дүнда ж *дебелушкаста женска особа*. — Она дүнда дебела не секира се за ништа, свѣ ју је равнo (Г). — Нйко не мѹже да нал'ути ону дүнду (Г).

дүндер дүндѣра м *велика количина дима, паре или прашине*. — Кад би вүкл'и сѣно из Бел'йнаца за кол'има би се дйзао дүндер от прашине (Г). — У сѹбу се не вйди ништа о[д] дүндѣра кол'йко се задймило (Бс).

дүнђер м *грађевински мајстор*. — Нѣкад грађил'и дүнђери (Б). — Помагао је дүнђерима ка су радил'и (Б).

дүнче дүнчѣта с в *дуњица*. — Ништа ни овѣ године није родила — ни дүнче (Н). — И овѣ године остал'и смо без дүнчѣта (Г).

дүња ж бот *Cydonia obloga*. — Чүо сам да се печѣ ракија и о[д] дүња, а прѹбао нѣсам (БП). — Стави понеку дүњу у сѹбу да замерйше сѹба (Л).

дүњица ж *дем од дуња*. — Ни дүњицу ми дѣца не оставйше на грану (СЛ). — Неку дүњицу стави на рафт, замирише цѣла сѹба (Г); ↔ *дүнче*.

дүрат дүрам несвр *ићи, лутати*. — Он да дүра по сѣлу, а ја да му држим күћу — нѣћу немѹ да се нада (Ље); → за-. ■ **дүрнут** -ем свр. — Кѹ зна дѣ је дүрнуо, нѣма га од понедел'ка (Л). — Тако ти бн йма обичај да дүрне и да се нйкоме не каже дѣ ће (Г).

дүрацак м □ в *дубак*. — Нѣће дѣте да седи у дүрацак, но плаче, оће да се држи (Д).

дурбин -йна м *двоглед*. — Гл'ѣдал'и би дурбинем (Б). — Ови наши гл'ѣдају дурбинима, ал' ништа (ДД).

дурјат -ам несвр *нагло истицати, истицати под притиском*. — Прѣби ми набој па притисну, пѹче дурја она гнѹј (Г). — Остаѹи га тако мало нека дурја, биће ти лакше (Г); → из-.

дүса ж *велики комад меса*. — Одѹајал'и би по татал'йке дүсе мѣса да испржимо (ДД). — По дүсу мѣса түри ти у тањйр па јѣди (Св).

дүти дүјем несвр *бити љут, не комуницирати због љутине*. — Жѣна ми ћути, сна дүје, вйдим да је било галамѣ у күћу (Г). — Чйм дѹђем пијан кот күће жѣна пѹчне да дүје (Г).

дүћ м *опушак цигарете*. — Примаѹ је пѣнзију, а није имѹ паре за дүван па би күпио дүћеве по пүту и пүшио (Г); → *пикавац*.

дућан -ана м Δ. — Јеремйћи су имал'и дућан, други нйко (Г). — Ја сам нүждан, мѹрам идѣм у дућан да күпим (Бр). — У дућане имало е кожа от свйњѣ, кожа од бивѹла, от краѹа (Бр).

дућанѹйја м *продаѹац*. — Јѣро је бйјо дућанѹйја (Г). — Дућанѹйје су држал'и тѹ (Бр).

дүћкат -ам несвр *сисати са великим задовољством, халапњиво сисати*. — Дүћкају теѹци, а ти сѣди (Н). — Најпре није ктѣло, а пѹсл'е баш л'ѣпо дүћкало (БП); → из- на-.

Дүхови мн *православни верски празник*. — Имало у старѹ време, ѹтац ми причаѹ на Дүхове, Сетѣ Тройце, трѣћи дан Дүхова (Л).

дүша дүшѣ ж 1. *духовне особине човека*. — Мѹја дүша зна како ми је (Бс). — Сви дүшу нѹсимо (Љу). —

Бил̄а је дѡбре дѡшѣ (Јбу). — Дѡша ми у нѡс, не мѡгу више (Св). П **дѡти дѡшу умрети**. — Да бѣше да дѡ дѡшу ка да би оздрѡвио (Би). 2. **човек, особа**. — Нѡс нѣмѡше ни педесѣт дѡшѡ (Јб). — Крз њиву по двѣста дѡшѡ крз њиву (Бр). — Јѣдна дѡша штѡ ће да јѣде (Л). 3. **живот**. — Он дѡшу би ти извѡдијо да т уфѡти (Бр). — Д увѡтим врата па да кѡжем јел' тал'ико нѡвца јел' дѡшу (Б).

дѡшек -ѣка м **дебела, мека простирка за лежање пуњена вуном или памуком**. — Мѡкосмо слѡмарице кад искочѡше душѣци (Бс). — Нѣсмо типут имѡл'и душѣце ка сѡд (Св). — Да спѡвам јѡ на душѣце, па плус чѡршаф одозгѡр (Дш). — Сѡд војници спѡвају на душѣке (Св).

душѣклак -ѡка м 1. **ограда поред степеништа, која служи и за привремено одлагање одеће или постељине**. — Ограда повр стѡба зовѣ се душѣклак (Кг); ↔ **прѣмет**. 2. **в трапазан**. — Мусафирске сѡбе имѡл'е су душѣклѡце (Јбу).

душѣкче -та с в *душече*. — Треба да се изнѣсе душѣкче на сѡнце да се сѡши (Ж). — Свѣ разбѡцано по онѡме душѣкчету (Дс).

душѣма ж **украшни покривач за колевке** (БП Г ДД К Љ Пр Си). — Душѣмом би покрѡвал'и кол'ѣвку кад би йшл'и у рѡд, ел' кад би имѡл'и гѡсте (Пр); ↔ *ирѡм, ирѡмче, покривѡча, стрѡка*.

душѣче -та с *простирач за колевку напуњен вуном*. — С јѣдним душѣчетом сам подњѡвила свѡ дѣцу (БП); в *душекче*.

дѡшманин м **непријатељ**. — Ако нѣмаш дѡшманина — мѡјка ти га родѡла (Г). — Ако такѡ настѡвиш, оћеш да насладиш дѡшмане (Бс). — Кѡмен дѡшманима у ѡста (Јбе).

душник -ѡка м **део тела кроз који се увлачи и извлачи ваздух при дисању**. — Кркл'ѡ му нѣшто из душника (Б). — Тѡ ми је у душник за пѡла, тѡ ћеш да ми ју наћеш (С).

Ђ

ђа *узвик којим се терају коњи.* — Чүјем ја уз Граб неко виче ђа, до-рија, ђа (Си).

ђаво -ла м 1. *натприродно чове-колично биће које тера човека на зло.* — Ђавол'и га понел'и зар не мо-же без виче (Г). 2. *прен несташна особа увек спремна на подвалу.* — Онај ђаво опет не мирүје (СЛ). — Трйста ђавола се покүпило тү у л'иваду (ДД). — Шта радиш тб, ђа-вол'е, йзвика ми се мајка (Г); ↔ *враг.*

ђаволас -та -о в *враголас.* — Ове што су ђаволасе, оне се бол'е удају но ове срамеће (Јбе).

ђаволски -а -б прил на начин ка-ко ради *ђаво, веома тешко, нао-пако.* — Прдшл'и смо ђаволски, је-два смо претекл'и живи (Бр).

ђаволство с 1. *инат, тврдогла-вост.* — Од ђаволства неће да дбје да вечера (Г). 2. *несташлук.* — Тб она онако од ђаволства њбјнога да му се бол'е допане (Јбе).

ђавол'и -а -е што се односи на *ђавола.* — Маќни се ђавол'ега посла, немб да ми натовариш шер на күћу (Гр). — Нанишани ја па посред онбга ђавол'ега цил'а (Б).

ђада *ђаде ж в чада.* — Тү бл'йзо *ђаде*, си дошао *ђадом* (Дш)? — Има-

ло је тату мало *ђаде* (Др). — Имамо нешто имања *дол'е* код *ђаде* (Јб). — Ми уморни поседал'и по *ђаде* (Дш). — Йди право *ђадом* (Гр).

ђак м *ученик.* — Зашто да дбју прдфесори из Албание да учиду *ђа-це* оде на албански (Гр)? — Некад била пүна школа *ђака*, а сад ништа (Гр). — Предaje *ђацима* у Осојане (СЛ).

ђамкат -ам несвр *ниско лајати, кевтати.* — Дбсади ми минче *ђам-кајући* сваку нбј (БП); → за-, на-. ■ **ђамкање** с гл им. — Не мбгу да спавам од *ђамкања* кучића (Св).

ђампар м в *ђем.* — Оно ланће на ўзду кбња што му се стал'а испод вил'ице зовб се *ђампар* (Л). — Стбни му вил'ицу *ђампаром* и не ббј се (Л).

ђе прил в *где.* — Ђб су мби дрү-гови (Јб)? — Сь'мо једамā недбл'но у парк же му је л'ивада (БП). — Ви-ше кошбвā, же бйло, же улāзе фамй-л'ија, крс тāj, ицбпамо онб дрво и турамо (Св). — Сбднеш же е огни-ште, же би мбсил'и, а сна ти пбсл'е сбдне у кол'ена и дарүе (Јбе).

ђевер -а м в *девер.* — Имāла сам двā *ђевера* и трй зāве (Јбе). — Бй-л'и смо неко време у зājедницу з *ђеверима* (Јбе).

ђевџка ж в девојка. — Ја ка сам била ђевџка, ја нисам то име њино помињала (Јбе). — Од седам ђевџака само ми једна није удата (Јбе). — Ја шес ђевџака ймам, све су се удал'и (Јбе).

ђевојчина ж в девојчина. — Што не доведе каку ђевојчину кад види да више не могу (Јбе).

ђевџица ж в девојчица. — Остаде Милунка с једном ђевџицом (Јбе). — Ђевџица ју порасте, заврши факултет и удаде се (Јбе).

ђегџд прил в гдегод. — Ђегџд се наџао, ишао да тражи (ДД). — Имаће ђегџд каког пријатеља (Јбе). — Ишао да тражи ђегџд се наџао да ће наћ (Ј).

ђегџј прил в гдегод. — Да беше ђегџј какав посо да му испане да ради нешто (Си). — Садек ту, ел'и ђегџј тамо по свету (Јбе).

ђегџћ прил в гдегод. — Тражијо сам ђегџћ са[м] мислијо да могу да наћем (Св).

ђедо -а м в деда. — Ако мџе бит ђедо твоему ђетету, теби није ђедо (Јбе).

ђем м 1. ланчић на гвозденом делу узде који се веже коњу испод вилице (Г ДД Д Др Дс Дш Ки Јбе Јбу Н Св СЛ). — Ако узда нема ђема, понекога коња не мож да зауставиш (Г); ↔ алаш, ђампар, ђердан, јаваш, јелаш, улаш, подбрадњак, подвил'ица 2. в жвала. — Она се жвала закачи коњу испод вил'ице (Др); в џем.

ђемија ж в ђимија (Гр ДД Д Кг Л Н Пр Св С). — Иж ђемија ђерпичи се слажу у фуруне ако те да се печу. (ДД).

ђенут -ем несвр в денут. — Како сијено ђенуо, погџди га навр сијена (Јбе).

ђеп м в џеп. — Извади паре из ђепа и даде ми (Дш).

ђердан ђердана м 1. огрлица. — Нек иде без ђердана (С). — Овамо око грла све ђердан прко ђердана (Јбу). — Ђердана би имал'е, како би ко имао, тури ђердан овако (БП). 2. в ђем. — Ми вићемо ђердан и за онџ ланче на узду за коње што му се закопча испод вил'ице (Б).

ђерђеф ђерђефа м рам на којем је разапето платно док се везе. — Беж ђерђефа теже се везе (К). — З ђерђефима било лакше (Л).

ђерзџнка ж врста кошнице. — Има преко педесет пчела, све ђерзџнке (Г). — Иж ђерзџнке мџе да се извади мџд, а да се не убије пчела (Јб).

ђџца ж мн в деџа. — Вџл'у ме и поштују ме ђџца (Јбе). — Ђџца му раду на државни посо (Јб). — Паметнија су ђџца од родител'а (Јб). — Она му прва умрла што имала петоро ђџце (Јбе). — Она ти остави ђџцу и врати се у род (Си). — Радџла сам ж ђџџама (Јбе).

ђџза ђџзе ж сир слабог квалитета као секундарни производ добијен из прокуване сурутке. — Ђџза би звал'и онџ ситно што остане од сџра (Бс). Алб гџџе трџп од масла.

ђимџја ж слог тек изрезаног сировог ђерпича у којем се суши природним путем (Бр Бс Г Др Дњ П СЛ). — Ка се просушу ђерпичи ређају се у ђимџје да се осушу (Г); в ђемија; ↔ дизџја, камџра, копа, кџница, ђемџр.

ђинђук ђинђука м ситна украсна куглица којом се украшавају делови одеће. — Тури џде по едан ђинђук татџде (С). — Се гл'џдају онџ ђинђуце (С). — Има ђинђуси на узде коњске (С). — Нарџквице и успрсл'ица

от кошџул'е свѣ љинљџусима украшена (Г).

љџа ж *кобила беле длаке*. — Ђџе попеџаву кад остџрају (Г). — Имџо сам једну љџгу, слџтки сам ју љјер виџо (БП).

љџо коњ беле длаке. — Упрџгни љџга сџмџга па тџрај, не бџј се (ДД).

љџлав -а -о *који не одговара потребној величини, који је преврше широк*. — Сџд је у мџду љџтлаво тџше (Г). — Смршао сам па ми свѣ што нџсим љџтлаво (Г).

љџбре с *балџга као гнојиво, сама или помешана са сламом*. — Он је чистио крџвама онџ љџбре (БП). — У онѣ јџмке би турџл'и помало љџбра (Гр). — Сџџке недџл'е по три л'џсе љџбра што би нџнел'и зџми (Јџу). — Кат се рџдило, имџло је и стџке и љџбра па нџкад нџсмо бил'и без л'џба (Св). — Покрџјо сам нџivu љџбром (Г). — Извџклџ се кисел'ина саз љџбрем и сџд нџће да родџ ништа (П). — Са стџчнем љџбрем да се наљџбри (П). **љ вештџчко** ~ *средство произведено у фабрици обџџено елементима које биџке користе као храну*. — Вештџчко љџбре крџтко трџје, ал'и љма јџче дџјство (Си). — И вештџчко љџбре помџгне мнџго (Б). **љ** пог *прџџава неурџдна особа*. — Размџсл'и мџло кџко љџж да прџџеш вџк с онџм љџбром (Н).

љџбрит -им несвр *гнојити земџу љџбрџтом*. — Кџко ље да ти рџди ка[д] се нџје нџкад љџбрила (Јџ). — И л'ивџда трџба да се љџбри ка што мџра да се вџди (ДД). — Не љџбре се више ни љџиве а нѣ л'ивџде (П); → на-

љџвек м *в таџа* (Б Бл Бр Би Бс Др Д Дс Дш Ж Ки Кг К Јџу П Пр С СЛ Т). — Ђџвек је калајсан, нџје ка

црпџл'а (Пр). — Онѣ љџвџде тџри на шпџрет ел' пот сџч док се не свџри (СЛ).

љџвџнга ж *неморална жена*. — Онџ љџвџнга не сџвиџа се кот кџље, свѣ по сџлу обџва (Г). — Идѣ ту код једнѣ љџвџнге (Дс).

љџгум -џма и **љџгџм** -џма м *бакарни суд за воду са уским грлом и дрџком*. — Посипџвал'е су жџне л'џде, кад су ктел'и да посџдају, водџм из љџгџма (Јџ). — Л'егџн у јџдну рџку, а љџгџм с водџм у дрџгу па посипџј л'џде да перџ рџке прѣ но што сџдну (Др).

љџгџмче -та с *суд са поклопџем у којџм се кува чџј и ракиџа*. — Ра-сипл'и онџ водџ из љџгџмчџта да испрџжимо ракиџу (Г). — Чџјник ел' љџгџмче то ти је љсто (Св).

љџћ м *в бџџа*. — Тџри се гџћка по-више љџћџа па се гаћџа (Гр).

љџкс м **1.** *преднџи дџо љџдског тџла, груди, прса*. — Цџпџџо љџкс му уџџџен (К). Алб *gjoksi груди, прса*. **2.** *в лопџр*. — Онџј љџкс прврље зџмџу (Л).

љџксџр -џра м **1.** *сребрни накит који се носи на грудима*. — Овџмо напред љџксџр (СЛ). — Ђџксџр да напрџве (Б). **2.** *в огрџак 1.* — Онџ љџксџр цџпџџо извџзџн (СЛ). — Прџко кошџл'е стџви љџксџр (ДД). — Трџба да кџпиш онѣ сребрџне дџнџре, љџксџр да напрџвиш (Дш). — Ђџксџре су доносџл'и свџкрови мнџдиџџема (Пр).

љџл'џбиџа ж *домаћџ сорта јџбука*. — Више нѣма онџџџа јџбука ка што су нѣкад бил'е љул'џбиџе (Г). — Прџ-ко љул'џбиџа нџје било јџбука (Јџу).

љџмерт само у том облику *који је гостџџубив*. — Н умѣ свџко да бџд-

не ђумѐрт (Дс). — Домаћин чòвек трѐба да је ђумѐрт (БП).

Бурђевдан/Бурђевдан м -ана Δ. — Посл'е смо се узел'и баш на Бурђевдан (Би). — До Бурђевдана смо чувал'и стоку по л'ивада бел'иначкија (Г). — Ја мисим тò је било посе Бурђевдана (БП). — Сам га испрãтила о Бурђевдану (Кг).

ђурултија ж *маса, гужва, мноштво*. — Покупи ђурултију па до зорѐ остãни (Г).

ђутуриѐ прил *по погодби без стандарда мере, отприлике*. — У Србију продају на кило, а ми ђутуриѐ (Си). — Више вòл'им да продãм ђутурије но онако на мѐру (С). — Тѐрал'и би онако ђутуриѐ (Бр).

ђутурум због *старости или болести, неспособан за нормално кретање*. — Нѐсам ђутурум (Др). — Билã е годину дãна ђутурум (Бс).

Е

еванђел'е с *свето писмо, јеванђеље*. — Сведок тѹри рѹке на еванђел'е да се закуне па да сведочи (Т).

еве речца в *ево*. — Евe ју бритва, цео дан сам ју тражила (Гр). — Евe га тата стиже (ДД).

ево речца за *упућивање на предмет у непосредној близини*. — Ево га Бело Пѳл'е, па ће ја спавам тѹ ћеш и ти да спаваш, нeма ноћас д идеш за Л'убѳнић (БП). — Ево баш један ймам тѹ (Би). — Ево годину данa нe кте да и[х] чѹва (Би). — Саd, ево више о[d] двајез година што живим сам (Ж). — Ево йма четири-пeт година како ми је брaт ѹро (Кг); в *еве*.

едамa прил в *једама*. — За едамa сам рeкла ће да м остане да не мѳже да говѳри (Б).

едан бр в *један*. — Дaј ми још едну чашу да пуштим за енога сина, тамо ми је нeгде (Т).

еј узв *хеј*. — Еј ти црвени, што нeћеш да идеш у школу, што не покађаш школу (Б)?

еклат -ам несвр *специјалном иглом производити украсне прекриваче или чипке, миље*. — Није се екклало, но се вeзло (Ж). — Имaла сам и вeзeнога и еккланого (К);→ из-

ектер м *површина од 1000 квадратних метара*. — Имaл'и смо дваес ектера имaња (Дњ). — Нeшто прдо једноме навр сeла, и свe тѳ батaл, не знам кол'ико ектера йма (Би). — Тајпѹт ја сам сeјо по два ектера пшенице (Дс). — Стѳ ектера су ни ѹзел'и тѹ, мeне су ѹзел'и шeс ектера имaња тѹ (Л).

ексер/ексeр -eра м *гвоздени клин за закивање* (Б Бл Би Д Дњ Ки Кг Љу П С СЛ Т). — Требаће ми десет кила ексера (Др). — Онѳ ексерем пребијем свѹд наоколо (Бл). — Имaло ексeр па набѳди свe рeдом са тeм ексерем и направѳ опaнце (Љу). — Видо сам ексeр, тѳ е граница, ексeр забѳђен (Бр); ↔ *баскѳја, тел'иш*.

eлај *узвик којим се изражава пристанак, одобравање*. — Да дѳћем да ти помѳгнем? — Eлај ако ѳћеш (Св). — Да ти прѳсимо девојку, он се нe засрами но рeче eлајте вaла (Љ).

ел' вез в *ил'и*. — Тудeр те у Вѳтњак на стaницу, ел'и да пѹстите, ел' ми ћемо с ѳйма (Гр). — Јутредан ел' да се стрeл'ам пред војскѳм, ел'и вечѳто у рѳбију (Б).

ел' речца *ли*. — Не знам ти ел' си читaо (Гр). — Ел' пијете горчију кaфу, ал' слaђу (Кг).

ел'бѣт прил *случајно*. — Ел'бѣт, да нѣмаш бел'егѣју (Г). — Ни ја се нѣсам наѣао но сам онако, ел'бѣт отишао (Г).

Ел'ѣмпије в *Ал'ѣмпије*. — Ел'ѣмпије Сети Ђорђе (Кг). — Стога Ђорђа Ел'ѣмпија (Кг).

ел'и вез в ил'и. — Авѣмо пристѣви бачица ел'и кукѣшку ел'и пѣтла закѣл'е (Ж).

ѣм везник у функцији везника и. — Не мѣже ѣм пѣре ѣм јѣре (Др). — Сам носијо пѣсе ем шаѣрац ем тѣ га-рабинче (Б).

ѣнђа ѣнђѣ ж женски сват. — До-чекѣју свѣтове и ѣнђѣ овѣмо у сѣбе (Б). — Њнђѣ нѣсу сѣѣал'и с л'удѣма (Бс). — Прво идѣ стѣри свѣт, до њѣга кѣм, домаћин, ѣнђѣ нѣкол'ико (Св). — Бѣл'е ти је да сѣднеш код ѣнђа но кот свѣтова (Си). — Накѣпи свѣтове, ѣнђѣ, кѣла (К). — Свѣтови напрѣт, ѣнђѣ, девојке, жѣне мнѣде (К). — Кад ми се дѣвер женио билѣ сам у ѣнђѣ (К).

ѣнђѣлак -ѣка м одлазак жена у сватове. — Јѣ ћу да ти дођѣм у ѣнђѣлак (Би).

ѣнѣ речца в ено. — Шапѣћу, ѣнѣ, ѣни се прекрстѣше (Пр).

ѣно речца за показивање предмета који није у непосредној близини. — Њно ти га чѣвек па рѣкни њѣму (С); в *ене*.

ѣно (једно) прил *око, отприлике*. — Њнда узмѣмо вѣл'ику чѣшу и пѣшгимо ено двѣ рѣда с ѣнѣм вѣл'икум (Т).

ѣргѣла ж крѣо коња. — Ка Душѣн, држѣ ѣргѣлу коња, а нијѣдно му није асѣлно (Г); ↔ *лаћимѣја*.

ѣтавѣко/ѣтавакѣ прил в *овако*. — Нашѣрају се ѣтавѣко ка овѣ (СЛ). — Њтавѣко смо ѣстѣл'и цѣпцѣлу нѣћ пот стрѣу (БП). — Крз ѣбор овѣј мѣј, бѣш ѣтавѣко (Бр). — Њтавакѣ сѣди (Ки).

ѣтакѣ прил в *тако*. — Њтакѣ смо се зѣговорѣл'и (СЛ).

ѣтатакѣ/ѣтатакѣ прил в *тако*. — Њтатакѣ ѣстаде (Л). — Њтатакѣ сам прошѣо у рѣпсто (БП). — Њтатакѣ смо ѣсамнѣл'и (БП). — Њтатакѣ тѣ е се измѣнило (Б).

ѣтѣ речца в ето. — Њтѣ ти га брѣс па наѣштри кѣсу (ДД). — Кѣнѣчи[х], кад ѣјутру ѣтѣ ти га дођѣше и Пѣра и Блѣга и Данило (Дњ).

ѣто речца за показивање предмета који је у близини. — Њто свѣшта мѣже да бѣдне, дођѣ нѣко и опл'ѣчка стѣку (Б). — Јѣ прѣскѣчи ѣнѣј плѣт, двѣ кѣрака — ѣто ме кот кѣће (Л); в *ете*.

ѣх узвик за изражавање расположења. — Њх, ако умрѣм, вѣл'ика ра-бѣта (Б).

ѣцка ж в виза. — Да ми је пѣра кол'ѣко сам игрѣла ѣцке, више не би трајѣла (Б).

ѣцкање с в виза. — Игрѣла би ѣц-кања дог би ме нѣге забѣл'ѣл'е (П). — Кол'ѣко сам ѣпѣнака поцѣпѣла на ѣцкање (П).

Ж

жāvчић м *жабица, алка, карика*. — Тӯ се направи неке жāvчиће за ўзице да вѣжеш (Ж).

жага жāгē ж в *кочница* (Би Др Дс Дњ Н). — Ако кōла нѣсу имала жāгу, нѣси смѣо да крѣнеш у шӯму за дрва (Дс). — Онӯ жāгу пуштиш нā земл'у, ђна како се вӯчѣ, јāне ју кōтур и не мōже да се обрѣ, такō се кōчило (Дњ). — Кōчило се жāгѣма (Би); в *жагза*.

жāгза жāгзē ж 1. в *влака*. — Натовāри плӯгове на онӯ жāгзу и котār сѣна па тѣрај у њиву (Ки). 2. в *жага*. — Нѣкад су кōла имала жāгзе за кōчѣње (Гр). — Раније се кōчило са жāгзōм (Гр).

жадамѣрија ж в *жандамерија*. — Имала је стāра Југослāвија ђпасну жадамѣрију (Ки). — На Дренички пӯт би долāзила жадамѣрија би не билāзил'и (П).

жāлос -ти м и ж Δ. — Прѣ имала дугāчка сōфра и за жāлос и за рāдос (Н). — Тѣ жāлости задетѣтем, мājко мōја (Кг).

жāлосан -сна -о *који је у жалости, тужан*. — Црну траку нōси кō је жāлосан (Љу). — Жāлосна сам за брāтом, не мōгу д идѣм на весѣл'е (К). — Којā није жāлосна пѣва свāка, но штā ће, и јā сам мōрāла (Ж).

жāлосница ж *жена у жалости, која тугује за изгубљеним чланом породице, братства*. — Штā ће ђна сирђта, жāлосница (Г). — Мājка ми није имала никога од рђда, жāлосница била (Д).

жандамѣрија ж *елитни део полиције*. — Рāдоје, ймаш пōзив у Бурāковац у жандамѣрију да се јāвиш (СЛ). — Тудѣ те у жандамѣрију (Љ); в *жадамерија, цадамерија, цандамерија*.

жāндар/жандār -āра м *државни службеник за чување реда*. — Тӯ је био један жāндар, а тђ је био један бл'изо, овйма Богйћевйћима свђјба (ДД). — Ёто га један Мал'исђрац жандār њин, жандār шипниски (Бр). — Тамāн ми на кāпију д изāђемо — жандār један (Др). — Тудѣн те срѣтоше двā жандāра (Љ). — Седѣл'и жандāри тāпут, седѣл'и у сђбу (Ж). — По тѣм су жандāри за бивше Југослāвије вāдил'и тāj темѣл' — жандāри (Гр). — Бђгоми ћу да те јāвим жандārйма (Бр); в *цандар*.

жār м Δ. — Ўвече кa[д] те да л'ѣгну, разгрну жār онāj и убйју га по сипком (Л). — Сад нѣма црепӯл'е, нѣма жār, а у шпђрет нѣ мож (Љ). — Нѣсмо имāl'и сач ка сад, него на жār, жār овāj о[д] дрвā (Бр). — Тӯримо дђл'е пѣпѣла са жārом (Н). —

Тури онѣ жарове у црпѹл'у, па пѣсе ѱутру да види како којѣ изгорѣо (Ки).

жаркас -та -о 1. говече жућкасте или црвене длаке које је прошарано црним пругама. — Крава мѣже да бидне црвена а тел'е жаркасто (Г). 2. тканина местимично затвореније боје. — Конѡпл'у у карабоје, ѡно дѡ-ђе ко жаркаста (Бс).

жарѡња м име вола претежно црвене или жућкасте длаке који преко тела има пруге црне длаке. — Нѣсам имаѡ волѡве ка што су ми бил'и жујѡња и жарѡња (Г). — Подвуклѡ се тел'е испод жарѡње, тражи да сйше, и ѡн га не бије (Г).

жарул'а ж жаркаста крава, која је са црним пругама преко тела. — Имаѡ жарул'у, била је најбол'а у бѹл'ук (Г). — Тел'е од једнѣ жарул'е оставио сам за реквизицију, силно је било (Г).

жбан -а м в буцак. — Пртурал'и смо се нѣкако са жбановима (Кг). — У пол'е смо носил'и вѡду у тѣ жбанове (СЛ); в *ѷбан*.

жбанче -та с дем од жбан. — Имал'и смо некаке жбанчиѣе за вѡду, у њи смо носил'и кад би ишл'и да радимо у пол'е (Дш); в *ѷбанче*

жбир -а м лукава препредена особа. — Види се овако ка да је жбир (Г). — Погађаѡ се с једним жбиром за ѡвце (Си); в *ѷбир*.

жвала ж гвоздени део узде (Б Бл БП Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Л Ље Љ Љу Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Узде мѡрају да имају жвалу (БП), — Има две врсте жвала (Н); ↔ *ђем, јавашница*.

жвала жвал'ѣ м пог в жвало. — Беше уватила пѡд руку једнога жвалу и шита сас њим (С).

жвалав -а -о који има гнојаве углове усана због претераног испуштања бале. — Силна девојка да није жвалава (С). — Кѡ ће д узмѣ онѹ онако жвалаву (Ље).

жвалајка ж пог која је жвалава, жвалавица. — Викну на њѹ чѡвек, погл'ѣдај како си, жвалајко жвалава (Љ). — Да те нѣсам виѡо више с онѡм жвалајком (Пр).

жвало м пог који је жвалав. — Онај жвало ми је покраѡ паприке (ДД); в *жвала*; ↔ *жвалѡња*.

жвалѡња м пог в жвало. — Штѡ ћеш код онѡга жвалѡње (Си). — Немѡ више д идѣш тамо с онѣм жвалѡњом, ако Бѡга знаш (Др).

жгл'ѣзда -ѣзде ж в жл'ѣзда. — Сѡденакѣ штѡ ти изађе жгл'ѣзда, она жгл'ѣздица — код л'ѣкара (Б).

ждрѣбац -пца м коњ од годину ѡ две дана. — Узел'и су прво једнога ждрѣпца, шѣс крава и два јунѣта (Бс). — Не смѣж да претовараш ждрѣпце, покварйћеш и[х] (Г).

ждрѣбе/ждрѣбе -ѣта с младунче коња. — Док је мѡло, ждрѣбе се не одваја од мајке (Г). — Опл'ачкаше ми кобилу са ждрѣбетом (Г). — Ждрѣбићи би ишл'и стално ус кобил'е и кад би орал'и, по цѣо дан за мајком (Гр); ↔ *ћѹкче*.

ждрѣбит се ждрѣби се несвр омладити се (о копитарима). — Сѡке године се ждрѣбила (Дс). — Ждрѣбѹ се сѡке другѣ године (Г). — Имаѡ је Кйка једну ѡткињу која није ждрѣбл'ена, није ју имаѡ кѡ (Г); → о-.

ждрѣпче -ѣпчѣта с дем од ждрѣбе. — Тури ките ждрѣпчѣту око врата да је л'ѣпше (ДД). — Свѹт по њйве стѡпе од ждрѣпчића како су играл'и по орању (Г).

жђенут -ем в *зденут*. — Треба да се жђене сено (Јбе). — Цео дан да жњеш па се онда жђене у камару (Јбе). — Она пшеница, она жђенута у крстине (Јбе).

жега ж *веома висока дневна температура, неподношљива врућина*. — Жњел'и би и по онј жеге, мозак да ти провери (Би); ↔ *жежевац*.

жегра ж 1. *метална шипка на крајевима жарма којом се упрежу волови* (Б Вл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки К Кг Л Љу Н П Пр Св С СЛ Т). — Ако не би имал'и жегре, турил'и би по дебл'и прут кол'ико да се не испрегне во; ↔ *шипка*. 2. *в жарам*. — Белопол'ци за жарам кажу жегра (Си).

жедан -дна -о *који осећа потребу да пије воде*. — Она по селу, а деца ју и жедна и гладна (Дс). — Помагао, сирџа, и жеднима и гладнима, коме свѣ није (Јбе).

жежевац -вца м *в жега*. — Ние му лако на овакав жежевац цео дан да копа (Кг). — Жњел'и би српем по цео дан по жежевцу (Ж).

жел'а ж Δ. — Имам жел'у таву чашу да здравим једноме пријетел'у (К). — Умрала је, сирџа, с том жел'ом (Би). — Однела је жел'у у грџ (Др).

жел'еза с мн *в букагије* (Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Ж К Кг С Т). — Жел'езо за коње не беше баш лако да се закопча и да се раскопча (Т). — Спүтил'и би коња жел'езема па би га оставил'и да пасѣ (Би).

жел'ница ж *који је жељан нечега*. — Нећу, несам жел'ница (Г). — Нећу да се играм са жел'ницама (Г).

жена -ѣ ж 1. *која је удата*. — Једна жена украла бурило (Бл). — Отишао једној жени (Јбе). — Кућа

не л'ежи на земљу но на жену (Г). — Да ми је с онџ женџм живеџ да ми неџа децу па да гл'џдам изгорџ-лога (Б). — Жџне би тџал'е тџ чешире, неке џемедџне (Дш). — У л'уцку сџбу л'уди, авџмо пүна сџба женџ и деџа (Ки). 2. *брачни друг, супруга*. — Каџа е тџ порџдица џегџве женџ (СЛ)?

женџдба ж *свџчаност повџдом ступања мушкарџа у брачну зајџдницу*. — Каџа женџдба сџд ваџа (Т). — Ка[д] стџгне за женџдбу, испрџсе му девџјку, иџ га не питају оџе л' да се жџни (Бл). — Јџ кандидџт за женџдбу и мџи прџтил'и тџга (Ж).

женџт (се) -им (се) *несвр довести девојку ради ступања у брачну зајџдницу*. — Нџт га кџ жџни, нџт се џн жџни (Б). — Не жену се кад је врџме па остџну неџжењени (БП). — Пџра женџџо сџна (Дњ). — Ка[д] сам се женџџо, свџтови су отџшл'и за мнџдицу, а јџ на вџз у вџјску с осу-ста (Бл). — Тџј старџџи брџт, џн био жењен (Бр). — Сам бџџо жењен (Ж). — Јџш тавџ ми није жењет, јџш тавџга да џжењим (Дш); → о-, раз-.

женска ж *особа женског пола*. — Не мџгу више сџм, мџраћу да нџђем неку женску (Ж). — Зулум несу чинџл'и да насрћу на женске (К). — Не смџдү да пүсту ни мнџдџга ни женску ниџако (Св).

женскадџја ж *већи број особа женског пола*. — Женскадџја у дрү-гу сџбу (Пр). — Ако мџсл'иш да се жџниш, дџђи у Исток у четврџак да вџдиш, женскадџје ка лџднџ воде (Ж). — Ми женскадџју имађамо мнџго (Б).

женскарош м *који је непристојног понашања, који облеђе око же-на*. — Удаде се за онџга женскаро-

ша, па пуче радужи и ништа (Л). — Не вѡл'им да видим у кућу женскā-роше (Ље).

жѣнски -а -о Δ. — Жѣнске чарāпе по дугачке но мушке (Дс). — Чувāj се од жѣнскога шѣра, се ако те уфāти — никад белѡга дāна (Г).

жентурāча ж пеј од жена. — Нѣћу да слўшам штā прича једна жентурāча (Г). — Није за Пѣрку из домаћинске куће да се виђа са сѣлскама жентурāчема (Ж).

жѣнче жѣнчѣта с дем и хипок од жена. — Тāко ми бѡга, да ју видиш, вредно жѣнче (Љ). — Ништа нѣма да се види од онѡга жѣнчѣта, а муњā је за свѣ (Б).

жив жива -о 1. бити у животу. — Јā нећу да дāм док сам жив да ми нѣко командује у мѡју кућу (Св). 2. окретан, отресит, виталан. — Изгл'ѣда врло жива па ју је свѣ уредно по куће (Г).

живет живим несвр бравити. — С њима живет не мѡжемо (Ки). — Живет на сѣло, а да нѣмаш крāву, да нѣмаш кокѡшку — тѡ не идѣ (Кг). — Даринка више не живи ѡдѣна, но тишла у Србију (Гр). — Бѡгоми дѡбро живу пѡсе ослобођѣња (ДД). — Чѣтири гѡдине такѡ живѣл'и (Б). — Фāла Бѡгу, живѣћемо и бес тѡга, дāко не пропāнемо (Г); → до-, на-, о-, пре-.

живина ж перад. — Живина јѣ ка гўба (Би). — Иш тāмо, живина те појѣла (Н). — Занима се држући живину (Л).

живл'ѣње с услови живота. — Они имају живл'ѣње што га нѣма нико (К). — Фāла Бѡгу, кāко напрāвише куће, кāку стѡку имāдоше, кāко живл'ѣње (Си).

живо -га с (поименичени прид) општи назив за стоку. — Пйта ме

држим л'и шта живо (БП). — Прода се понѣшто о[д] тѡга живого па се види нека невѡл'а (Љ).

живомученик м који се мучи, који тешко живи. — Е кāко смо жнѣл'и, брѣ прѣтел'у, смо пāтил'и — живомученици смо бил'и (Ки).

живот -ѡта м период од рођѣња до смрти. — Штā је живот, ка преко прага да прѡђеш из собѣ у сѡбу (Г). — Живѡта ми дѣцā, не лāжем те, не дāј бѡже (СЛ).

животиња ж 1. Δ. — Има на свѣт рāзнија животиња (Л). 2. погр непристојан, глуп човек. — Она животиња ѡпет ме не оставља рāt (Г). — Не знам штā ћу с онѡм животињом, причāо му не причāо свѣ му једно исто (Пр).

живул'ас -та -о виталан, крепак. — Ситно дѣте, ал' изгл'ѣда живул'асто (Г). — Мāње мўке са живул'астим дѣтѣтом но с трўнтавим (Г).

жиг м усижано гвожђе. — Узмѣ се жиг па се превал'и цѣвка (БП). — Несмо имал'и бургије, но смо бушил'и са жиговима кад би нешто правил'и (Дњ).

жигат жига несвр пробадати, изазивати болове услед здравственог поремећаја. — Осѣћао је да га нешто жига испод л'ѣве сйсе (ДД). — Одāвно га жигāло, ал' ѡн трпѣо, није ктѣо никѡмо да прича (Гр). ■ **жигнут** -ем свр. — Осѣћао је понѣкад како га жигне, ал' није ишāо ко[д] дѡктора (Гр). — Тѡ ка[д] сам чула жигну ме, уплашила сам се за дѣте (Н).

жижак жишка м шљивина оса. — Пребѡде ју жижак и ѡна опāне (Бр). — Сад ни шарѣце неће да остāну ако се не опрскају од жишка кат цветāју (Дс).

жила -л'е ж део корена којим биљка узима храну. — Најбол'и је бијо лубац за овце од жил'е од ора̄ (Си). — Кол'ико је био јак ветар повадијо неке ора̄се са жилама (Г).

жилав -о издржљив, јак. — Ко би реко да је онако жилав кад је онако слабуњав (Т). — Жилавијег човека од Бранка у наше село нема (П).

жир м плод цера. — Од жирова, од шишарака, от крушака л'ѐб се месијо (Б).

жито с зрнасти плодови житарица који се користе за производњу хлеба и других пекарских производа. — Прво баџи јабуку и жито, па онда подиже наконбче (Ж). — Лақше ти е товар жита купит него са волџима вџти рану (Јѐ). — Ако пәне киша у мај, биће добра жита (Св). — Онџа што уноси бадњак у кућу очи Божића прскамо са житом (Н). П бела ~ стрна жита: пшевица, раж, јечам. — Л'ѐб од бѐлога жита само за славу и за Божић — колоботњицу смо јѐл'и (Л). — Слабо родивало и жито бѐло, тавал'ицко би остало, ништа неће ако се не нађубри (Б).

жица ж 1. метална нит која се користи у индустрији и грађевинарству. — Нестало му жице за армиррање па тишао да купи (Св). П бодл'икава ~ жица са бодљама која се користи за ограђивање. — Више нико не пл'ете̄ плотџе, но ограђује бодл'икавом жицом (Г). 2. упредена влакна конопље, лана или вуне. — Ка[д] се прекине, жица се увѐде у коталац па се веже (Г). 3. путања воде у земљи. — Морамо да копамо док не нађемо жицу да има доста воде у бунар (Св).

жиш дет узвик којим се опомињу деца да се не опеку. — Жиш кума вџјо, жиш кума л'ијо (Г).

жиша жйшѐ ж дет ватра, све што изазива опекотене. — Немџ то да такнеш, то жиша (Г). — Веж од жйшѐ да се не жйшнеш (Г).

жишка ж варница. — Удариш матиком, свѐ жйшке искачу (ДД). — Кол'ико жишака има, тал'ико домаћин пара и синова у кућу (Дс). П тџрит жйшку подстакнути на праву, свађу. — Тџри жйшку у кучину, тџри (Бс). — Има понѐко па вол'и да тџри жйшку, да се л'џди посвађају (Дњ).

жишнут (се) -нем (се) свр дет опећи се. — Немџ тамо, сине, да се не жйшнеш (СЛ). — Жишнула сам се мало ка сам пѐкла л'ѐбове (К).

жлџра жлџрѐ м в жлуρο. — Дал'и ју једноме жлџрѐ (Б).

жлџрав -о заостао у развоју, кудрав. — Довѐо нешто јадно, жлџраво, ни врана с пџта да ју се не скрајне (Би). — Несам се надала да ће бит штџ од њи кад је расад био онако жлџрав (Н).

жлџрајка ж жена која је заостала у развоју, која је кудрава. — Како ће с онџм жлџрајком век да прџђе, неће мој ни л'ѐба да му мѐси, а не кућу да држи (Н).

жлџро м који је заостао у развоју, жлурав, кудрав. — Е, жлџро жлџрави, дѐ ти је млџдос, један сноп коломбџна не мож да подигнеш на кола (БП); в жлура.

жл'ѐб м 1. корито кроз које се вода слива у воденичко витло (Бр Би Бс ГДр Дс Дњ Дш Ж Ки К Кр Л Јѐ Јџ Ју П Пр С СЛ Т). — Нашџо мачџгу на жл'ѐб, препрѐчила се на жл'ѐб (Ж). — Пада вода из онија жл'ѐбова па се расипџе (Дс); в џгл'ѐб; ↔ буква, л'уг. 2. дугачко дрвено корито у којем се овцама даје зуб (Г С). — Дајѐмо и[м] помало зџби

у жл'ѣб (С). — Имал'и смо жл'ѣбове за зѣб (Г); ↔ *корито, л'уг. 3. в пл'у-скавица*. — Пл'усни ону воду на жл'ѣб, она искочи напoл'е (Св).

жл'езда жл'ездѣ ж *оток на врату, ницина*. — Изашла би ти жл'езда под уво — ницина (Св). — Искочило ми нешто ка жл'езда пот пазу, па се боим (Гр); *в цгл'езда*.

жм̄арит -и несвр *в кладет*. — Ако жм̄ари на утор т̄ури ју мало пше-ничнога брашна — заунуће (Г).

жм̄урѣ Г јд *дечја игра*. — Један жмури уза зид минут-два а други се крију које играч што је жмурео треба да пронађе и да "запл'ује" (плуне у оно место где је жмурео). Ако га заплују сви играчи који су се крили, жмури поново. Иначе жмури први који се пронађе и заплује. — Покупил'и би се на сокак па би играл'и жм̄урѣ (Г). — Она по мања деца играла су жм̄урѣ, крила се по сокаку и по обрива (ВП).

жм̄урет жм̄урим несвр *држати затворене очи*. — Жм̄урѣла сам и никако да заспем (Г). — Жм̄урѣ, а не спава (Д). — Деца жм̄урѣ, реко би да спавају (Св).

жнѣт жнѣм несвр *в жнѣт*. — Ка стигне време да га жнѣш, учиниш раднице (Ж). — И жита смо жнѣл'и српом Бс). — Посена жнѣмо српем (Дш).

жнѣт жнѣм несвр *српом или специјалном машином скидати струкове жита*. — Једну годину немадема комбај те закаснимо, реко нећу га жнѣт (Ки). — Крста би ме забол'ѣла жњући по цео дан (Би). — Кад бидне да се жнѣ, дањом да жнѣмо не можемо (Бр); *в жнет*; → до-, на-, по-, при-.

жнѣтва ж *сечење стабљика житарица, кукуруза ради убирања*

летине. — И коса и жнѣтва у исто време око Петровдана (ДД). — Кат посејеш пшеницу, у њу нема посла до жнѣтве (Дњ). — У жнѣтву не би имал'и ка[д] да седнемо (Б).

жнѣтвар -ара м *радник који жање, жетелац*. — Жнѣтварима се носило и ручак и ужина (Г). — На десет жнѣтвара по три вежйоца би вежовал'и снопл'е (Г).

жнѣтварица ж 1. *жена која жање, жетелица*. — Покупил'и би по десетину жнѣтварица да би се за дан пожњело (Гр). 2. *машина којом се жање*. — У неко време искочише машине жнѣтварице (Г).

жол'а жол'ѣ м *в жол'о*. — Седоше ме до једнога жол'ѣ (Б).

жол'ав -а -о *неухрањен, мршав, ситан, слаб*. — Јесте ми сна жол'ава, ал' не стане по цео дан (Је). — Видо Муарѣм Милована онако жол'авога па га појео на око (Г).

жол'ајка ж *која је жолава*. — Реко нема посла од оне жол'ајке, ал' се дотера (Н). — Ниједна не мога да жнѣ с оним жол'ајком (Б).

жол'о м *који је неухрањен, жолав*. — Онај жол'о да ми коси, криво ми да сам дал'еко иза онога жол'а (Г); *в жол'а*.

жуга м *брбљивац који непрестано опомиње незадовољан радом, гњаватор*. — Она жуга, прѣжуга ми главу (Г). — Има човека — једну жугу, стално ју жуга (ЈЛ).

жугат -ам несвр *дуго и безразложно причати, гњавити*. — Радим кол'ико могу, а да ми неко жуга не могу да га трпим (Г). — Жугала му жена цео време, прежугала му главу (Г); → пре-.

жугл'ив -ива, -о *који брбља, гњави, жуга*. — Има жугл'ивога човека,

нема ју белѡга дана (Бс). — Сви су старѡи жугл'иви (Јб).

жуја ж крава жућкасте длаке. — Жују помужем с анђелом, н уме да се помери (Г). ■ **жујин** -а -о који се односи на жују. — Нема ништа од жујинога порѡжета (Г). — Ниједна не мѡже да да мл'ека ка жуја (Г).

жујка ж женка пса жућкасте длаке. — Не вежујемо жујку, неће никога по дану (Г). ■ **жујкин** -а -о који потиче од жујке. — Једно куче жујкино да оставимо за нас (Г).

жујко м пас жућкасте длаке. — Имао сам једнога жујка, не би га дао за угича (Г); ↔ л'иско. ■ **жујков** -а -о који се односи на жујка. — Рече баѡи тѡ у жујково корито, полокаће га (Г).

жујѡња м во жућкасте длаке. — Прѡзо сам једнога жујѡњу и мурѡњу (Г). — Не мѡже кужѡња да мрдне од жујѡње (Г). ■ **жујѡњин** -а -о који се односи на жујѡњу. — Овѡ је жујѡњин траг, познајем му ја папце каки су му (Г).

жујце жујцѡта с жуманце. — Деца више вол'у жујце но белужце. — Кад јаја несу бајата, л'ѡпо се одваја жујце од белужцѡта (Г).

жул' м плик настао гњечењем ткива на екстремитетима подливен лимфом, а често и крвљу. — Жул'еви искѡчу у прол'еће кат пѡч-немо да радимо (Јбе); ↔ мѡзол'.

жул'ат жул'ам несвр в убиват. — Упао ми неки камичак у опанак па ме жул'а, не мѡгу да мрднем (Гр). — Не знадѡ да ја не мѡгу брже пошто ме жул'ају ципел'е (Бс); → на-.

жул'евит -ита -о који има жуљева. — Бил'ѡ би ми рѡке жул'евите од матике да ме срѡта да се с нѡким ружем (Би).

жул'ит жул'им несвр 1. љушти-ти. — Да идѡм да жул'им кѡру од јѡве да омрчим нешто сѡкна (ДД). — Кошул'а конопл'ѡна дугачка, додѡше, кѡкове жул'и (Дш); → о-. 2. в убиват. — Натѡварѡла би се шаваром, упртила би на л'ѡђа, а пртница ме жул'и (Би); → на-.

журит журим несвр кретати се брже, хитати. — Нема пѡтребѡ да журимо, има блл времена (Бр). — Они журу кол'ико мѡжу, но не мѡжу да не стѡгну (Н). — Бѡгоми, свѡ пѡна на л'ѡђа му се уфати журећи (Ж); → по-; ↔ ѡтат.

жуѡ жуѡта -о Δ. — Тѡру л'ѡбац бесцрепул'е у онѡ жар, ѡјутру жуѡ ка вѡсак (Гр). — Студѡно јѡш, види како су пшенице жуѡте (Др). — Нестѡло ми мало жуѡтога пл'ѡтива (Јбу).

жуѡта ж овѡа са жућкастим пѡгама по лицу. — Никад није мѡго нѡко сам да помуже једну мѡју жуѡту (БП). — Рекла сам чѡвеку да ми одѡји рѡно од жуѡте (Г).

жуѡн м ован са жућкастим длакама по лицу. — Жуѡна да закѡл'емо ел' да продѡмо, а шуѡка да оставимо за прѡза (Г).

жуѡтет (се) жуѡтим (се) несвр одавати жуѡту боју. — Жуѡѡ жѡта на овѡ врућину (Б). — Одма по Видовдану пѡчну пшенице да се жуѡѡ (Д); → за-, по-. ■ **жуѡтнут** -ем свр. — Кад жуѡтнуше крушке, навѡл'ише дѡца на њѡ (Г). — Ова[с] се кѡси кад жуѡтне, да не презрѡне, да се не расипѡје (Бр).

жуѡило с жуѡта боја лица, тела. — Јѡш му се не беше мѡкло жуѡило (Гр). — По жуѡилу би рѡко да се неће дѡзат с овѡ постѡл'е и да неће дѡжит (Л).

жуѡица ж заразна болѡст која се испољава жуѡтом бојом тела, мѡд

icterus. — Јави ти се жутица, по-жүтѣ ти очи, тѣ брже ајде код л'екара (Б). — Измери ти нека жѣна жутицу, пресѣчѣ ти неке кѣнце и бидне ти бѣл'е (Б).

жутокл'унац -нца м који је млад, неискусан. — Покүпил'и се бѣу неки жутокл'унци, ја не могā да седим саш њима (Г).

жүћкас -та -о који је прекривен бледожутом бојом. — Ка се ра-

створи, добије жүћкасту боју (Л). — Ктѣла мāло да прешāрам са жүћкастим пл'етивом (Г).

жүч м кеса и течност у њој у организму човека и животиње. — Пүче ми жүч од њѣга кол'ико ме секира, йч ме не слүща (С). — Ймам понѣгде бѣлове у стомāк, жүч ме довати (Кг).

З

заабит (се) -абим (се) свр занети се у мислима. — Ја се заабילה нешто па га и не видим (СЛ).

забавит (се) -им (се) задржати се дуже време. — Ја се ма̀ло забавила, ка[д] до̀ђо кот ку̀ће трина̀ста јада о[д] свекрве (Г). — Дабогда о јаду да се забаву (БП).

забаздет -им свр в засмрдет. — Кад забазди мрша — црева рб да поврати (Н). — Забаздело нешто, а не види се де је (К).

забал'етат -етам свр почети испуштати слузаву течност из уста. — Забал'етал'и волџи од врућине, не могу да мрдну (Г). — Напијо се па забал'етао, да се уплашиш од њега (ДД).

забани́т -аним несвр задржати се код неког предуго. — Ми забанил'и па н умемо да се дигнемо (БП). — Ако још по једну попијемо, забанисмо ти ми оде (Бр). — Да не забане па да остану, да не знаду да се дигну (К).

забаравит -им свр в заборавит. — Не могу да се сетим како је било, сам забаравила (БП).

забасат -асам скренути с пута. — Да не забасамо овим путем да се не можемо извадит (ЈБ). — Крену-

смо па забасасмо по некија батлака да се једва извукосмо (ДД).

забатал'ит -им свр прекинути, престати радити, интересовати се, оставити неурађано. — Кад обол'и човек, не може да ради, све забатал'и (Т). — Све остало забатал'ено ка да нема нигде живе душе (Би).

забаштра́т -ам свр причом или поступцима скретати пажњу с главне теме. — Несам била дете да ме неко забаштра (Д). — Забаштра́те ју па те ју узет ћерке (Л). ■ **забаштрава́т** -авам несвр. — Немо ме забаштрава́т, но ми рекни шта је било (Јбу). — Кад виде шта је урадила, поче да ме забаштрава (Г).

забедит -едим свр 1. осумњичити. — Забедил'и ју да је украла паре па су ишл'и у Девич да се куну (Г). 2. почети болети. — Не отиднете да видите ону чџору нешто ју забедџо прс, место не може да увати (Гр).

забео -ла м в шума. — Ани двојица што идеду напред кажу ево га забео, ту да га стрел'амо (Бр). — Срџосмо се тамо иза цркве код забела Дацића (ДД). — Отџше тамо кик забелу (Г).

заблудет -удим 1. *изнемоћи од глади* (о младунчету животиње). — Ако заблуди, без вел'ике мѹке не мѹж да га подѹјиш (Си). — Нађо га тамо у једно ћуше заблудело, једва га подои и поврати у живот (Пр). — Тешко се подѹје кад заблуде (Пр). 2. *фиг изгубити разум, избежумити се*. — Онај мѹј заблудео за онѹм превијушом (Би).

забл'ејат -е(ј)им свр 1. *почети блејати*. — Кад ми чѹше глас, ѳвце забл'ејаше (БП). 2. *фиг залубити се у знатној мери*. — Онај мѹј будалош забл'ејало па не види ништа (Г). — Несам мѹгла да верујем да неко мѹже тако да забл'еји (Јбу).

забол'ет -ол'и свр *почети болети*. — Забол'еће те, забол'еће, видећеш како ће да те забол'и (Бс). — Забол'у л'еђа жњући пшеницу (Др). — Забол'е ме зѹб, ћу да полудим (Д).

заборавит -им свр *нестати из памћења*. — Рeј ћу му ако не заборавим (Гр). — Заборавила сам, тѹ одавно било (Б). — Забораве се мѹке кат прођу, с[в]е се тѹ заборави (Ж). — Тѹ су браћа, не знам, сам заборавила (БП). ■ **заборавл'ат** -ам несвр. — Како да не заборавл'а у овe године (Је). ■ **заборал'ат**. — Да заборал'а пѹчео одавно, а сат се понегде и изгуби (Гр); *в забаравит, забравит*.

забос -ѳдем свр 1. *побости*. — Реко да забѳдем неку притку меунама (Н). — Ни главицу лѹка јѹш не забѳдосмо (Ј). — Што кажу ексер, тѹ је грница, ексер забѳђен (Бр). — Тѹ две сѳе забѳђене (Н). 2. *почети пасти траву*. — Нeте краве ни да забѳду у лѹгове (Г).

забравит -им свр *в забаравит*. — Нeкад сам знала, но сам забравила (Је).

забрадатит -им свр *пустити браду*. — Забрадатило дeте, учинeло се чѹвек (Д). — Нeм кад да се обријем, ѳћу да забрадатим (Др).

забран забрана м *шума*. — Највише баравил'и са стѹком ѳдма повише мојeга забрана (Ки). — У јесен ка се пѹшти пѹл'е и по л'ивада и по забрана, свѹд чѹвамо (Пр).

забрат -eрем свр *в заобрат*. — Забери ѳвце до Истока прко шѹма (Ж).

забрeкнут -eкнем *раширити се услед улијања воде, набрекнути*. — Каце се расушу у сувѳту, па се покисел'у у вѳду да забрeкну, да не би цѹрел'е (Бр); ↔ *зајнут*.

забрeкат -кeм несвр *почети тешко, убрзано дисати, брeкстати*. — Кад је врућина, ѳдма забрeкћу волѳви у плѹг (Св). — Забрeктал'е ѳвце не помeрају се из ладовине (Си).

забрѹжит се -им се несвр *почети бринути*. — С тим рeчима си ме забрѹжио (Ј). — Кад чѹсмо дe су Нeмци, ми се забрѹжисмо (Дс).

забрѹсат -шем свр *мести поред нечијих ногу, дотицати га метлом*. — Не вал'а да се неко забрѹше, неће да рaстe (Г). — Помeр се, не вал'а да те забрѹшем (Н). — Ако некога забрѹшу, неће да рaстe (Си).

забркат -ркам Δ. — Забркал'и би онѹ баш кај свињама (Бс). — Не мaри, забркaћемо га пѹима, неће се бaцит (Пр).

забрлѹжит -им свр *створити смеће, набрлѹжити*. — Забрлѹжила ми дeца кѹћу, не мѹже да се уђе у њѹ (СЛ). — Ка[д] се нешто по кѹће рaди, мѹра и да се забрлѹжи (Је). — Ако забрлѹже, мѹже тѹ да се покѹпи и побрѹше (Гр).

забрѡјат (се) -(ј)им (се) свр *направити грешку у бројању, учинити да неко направи грешку у бројању*. — Полако да се не забрѡиш (Н). — Није тачно, изгл'еда сам се забрѡила (Л).

забрѡтет се -и се свр *почети кидати лишће и ситне гранчице, брстити* (о стоци). — Забрѡтеше се козе како дођоше у шуму (Бл). — Док и[х] тѡрам у лугове забрѡтѡ се успѡт (Г). — Кат се забрѡтѡ јѡ и[х] помало оставим (Г).

забрѡат -рѡам свр *умочити предмет, део тела у текућину*. — Чувај да дете не забрѡа прсте у кафу (К). — Чим се постави јело деца забрѡаше прсте, јѡ се диго (Бл).

забрѡкат -ам свр *замесити*. — Забрѡкај мало тѡста и направи деѡама палачинке (Д). — Ктѡдо да забрѡкамо мало рѡзл'ѡвнице (Гр). — Забрѡкамо усрѡ[д] тѡста и ѡн ѡјутру испл'ивѡи (Би).

забудѡл'ит -им свр *изгубити разум, правити будалаштине*. — Забудѡл'ио па купѡје зѡмл'у, а ни овѡ што йма не мѡже да уради (Ж). — Забудѡл'иѡ за једнѡм тѡ и[з] сѡла (Св). — Забудѡл'у за девојкама па не виду ништа (К).

забукѡрит -ѡри свр *оплодити крмачу* (о вепру). — Једнѡм ју забукѡриѡ и окотѡла ми је двѡнајез гурѡ-ћѡ (Св).

забукѡат -ѡче свр *почети испуштати дубок глас, поети букати*, (о говечету). — У неко врѡме пси залѡјаше, а бѡкови забукѡаше (Г). — Забукѡаше краве кат прођоше поред онѡ мрше, збул'укаше се (Си).

забул'ит (се) забул'им (се) свр *прерушити се у одећу коју носе буле*. — Мушкарци, ѡни су се забул'ил'и да се не знѡ да л' је мушко

(Дс). — Да те забул'им па да те превѡдем (Дњ).

забул'учит -им свр *формитари стадо, буљук*. — Кат чѡвек забул'учи, за њѡга нѡма кризѡ (Т). — За гѡдину данѡ јѡ сам ѡпет забул'учио (Ж). — Нико није забул'учиѡ за ноћ (СЛ).

забуѡат (се) -ѡцам (се) 1. *умочити*. — Забуѡаше деца рѡке у мл'ѡко (Пр); ↔ *убѡѡат*. 2. *пеј убости*. — Забуѡа ми татал'ику нѡкцију ка у крл'у (Би).

забушѡн -та м *који не воли да ради, који изврѡава, нерадник*. — Какав је тѡ начин, забушѡнту јѡдан (Св)? — Нећу да ймам пѡсла са забушѡнтима (Б). — Йма војник забушѡн ће да бѡдне па да ме пѡѡе (Б).

зѡва ж мужева сестра. — Јѡ пѡсе и једна мѡја зѡва и један мѡј брат, свѡ отѡсмо преко планине (Б). — Зѡве се ѡдал'е, остѡл'и сѡмо ја и мѡј чѡвек (СЛ). — Са зѡвама кај са сеѡтрама (Д). — Млѡдица донѡси дѡрове свекрѡви, зѡви и дѡверима (Јѡе). — Свѡ пѡре на сѡфру дѡјѡ, и зѡва, свекрѡва, јѡтрава (Дс). — Йма двѡјез гѡдина како ѡмрла зѡва (Би).

зѡвала -л'е ж *купљена, а несадењута хрпа сѡна*. — Грђе да ти увѡти киша сѡно у зѡвал'е но у откѡсе (Г). — Нѡсам ни прѡвиѡ навѡл'це, но онѡко и[з] зѡвала товѡриѡ на кола (Г).

зѡвал'ица ж дем од завала. — Покупите ѡтаву у зѡвал'ице и оставте да се сѡши (БП). — Сѡно купимо у зѡвал'е, а ѡтаве у зѡвал'ице (Г).

зѡварит -ѡрим *саставити, залѡпити помоћу апарата*. — Неће да пѡшти на онѡ мѡсто де се зѡвари но покрај њѡга (Бр). — Не познѡје се дѡ је зѡварѡна (Св). ■ **зѡварѡват** -ѡ(ј)ем несвр. — Зѡварѡј и крѡпи док се не

уради пољ'е (Дњ). — Запал'ијо шта-лу заварујући нешто од прикол'ице (Гр). ■ **заваровање** с гл им. — Забол'ел'е га очи од заваровања, сву ној тренуо није (Г).

заватит -им свр судом узети воду уривајући га у њену површину. — Дигнемо се ујутру по раније и заватимо воду на бунар (Бр). — Тидну, завату па сипл'у у бунар (Дш). ■ **заваћат** -ам несвр. — Заваћамо оно и бацн'емо увис (Бр). — Све то што заваћу носе кацама (Би). — Заваћал'и би кантама воду са студенца (Н); в *зафатит, зафаћат*.

завезак -ска м чворић настао везивањем конца. — Ка[д] се пл'етѐ, завезак се укрива (Д). — Кад је лоша потка има више завезака (Пр).

завезат -ежем свр 1. *сатавити два краја конца везивањем у чвор*. — Кат се прекине жица, завезе се и опет се ткѐ (Г). 2. *привезати*. — Завези га дол'е за алку (Г). 3. *заметнути плод*. — Домаћи би завезао по два, а ибрит по један (ДД). 4. *престати причати*. — Кад ју дође човек завеза, више ни једну да извезе (Г). ■ **завезбват** -у(ј)ем несвр. — По Петрбвдану почну да завезују патл'ицани (Гр).

завес -ѐдем свр 1. *преварити обећањима*. — Зрѐла девојка не да да се завѐде (Л). 2. *смршати до изнемоглости*. — Завѐдоше ми волѐви радући сваки дан (БП). — (О)те да ми завѐду краве пасући по пѐскова де нема травѐ (Г).

завеса ж Δ. — Ка[д] се неко усѐл'и у кућу, свако донѐсе по нешто, неко завесе, неко судове, шта кѐ мѐже (Јѐ). — Онѐ муве по завеса рој (Б).

завет завѐта м *зарицање, заклетва*. — Дакићи су имал'и завет да посту на Светога Саву збок стоке (Г).

— Имамо завет да постимо један дан у годину, и тѐ постимо (Пр).

завѐтар -тра м 1. *склониште од ветра*. — Да нађемо неки завѐтар да се скрајнемо (Ки). 2. *прен заштита*. — Деца су у завѐтар док имају родител'е живе (Кг).

заветисат (се) -шем (се) свр в *заветоват (се)*. — Ништа га несу заветисал'и (Јѐ); ↔ *заветисат (се)*.

завѐтоват (се) -у(ј)ем (се) свр *заклетти се, одрећи се узимања хране*. — Оћу да узмѐм, несам завѐтована. — Завѐтовали се да посту Светога Саву (Г).

завидан -на -о *пожељан, добар, коме се одаје признање*. — Увек марифѐтан, увек завидан (Г). — Сва су му деца завидна да бол'а бит не мѐжу (Г).

завијат -ијам несвр 1. *обмотавати*. — Видим секрва завија нешто у канавац (Г). 2. *формирати главицу* (о купусу). — Шарац касније почне да завија од белѐга (Гр). — Кад завија кѐпус, трѐба му влага (Др).

завијач -ача м *платнена крпа којом се завија отвор каце* (БП Г ДД Дс Ки Јѐ Љ Н Си). — Код вредне бачице завијачи бел'и ка снѐг (Д). — Каце се покривају завијачима (Пр); ↔ *грудњача, покривача, превезач, прекривач, превезач, цедило*.

завијача ж в *запињача*. — Посе онѐм завијачом затѐгни вртѐло па тки (Гр). — Прѐдње вртѐло се затѐже завијачом (Гр). — Попуштиш оснѐву па затѐгнеш завијачом (Гр).

завијорит се -и се свр *почети вијорити се*. — И јѐ вол'им да видим да се бајрак завијори пред мѐју кућу (Јѐ).

завирак -рка м *вир мање површине и дубине*. — Конѐпл'у кисел'имо ко[д] Дрима у танѐ завирце тѐнде

(Гр). — Навр две неџел'е вади конџ-пл'у из танија звйрака (Гр); *в за-фйрак*.

завйрет -йрйм свр *погледати у унутрашњост*. — Да ми беше сал да завйрйм да вйдим јесу л' заспа-л'и (Би). — Не мџже џна да прџђе да не завйрй у шерпу (Јџе). ■ **завйрџвт** -ў(ј)ем несвр. — Завйрўј кол'ико џћеш, за тебе нема ништа (Л).

завичиња ж *заовина ћерка*. — Бй-лā сам сāмо кад ми се завичиња удавала (Јџе). — Бйла ми је тā за-вичиња — од грџте (Јџу). — Неса[м] мџгла да одвајам од мойја сестāра ни заве ни завичиње (Г).

завлāчит -āчим свр *дрљачом за-равнити орање*. — Мбра да се за-влāчи пошто је бāчено сџме (Бр). — Ка[д] се сџјало под брану, бāцило би се сџме па би се завлāчило бранџм (Др). — Бранџм дрвџном завлāчај га (Дс).

заврґнут -нем свр *самовољно отйћи без знања и допучтања других*. — Чйм се дйгне џна заврґне у сџло и по цџо дāн ју нема да дџђе кот кўће (Л). — Бџг свџти зна дџ је заврґла она жџна (Н). — Заврґнуо неґде у сџло (Си).

заврџкат -џчи свр *почети врека-ти* (о кози). — Ка[д] се кџл'е јāре, заврџчи да не мџж да га слўшаш (Јџ).

заврзлāма ж *запетљана, компли-кована појава*. — Йма тў нека завр-злāма (С). — Мйчи ми се з глāвџ с тџма заврзлāмама, штā јā ймам с тџм (ДД).

заврйскат -йштйм свр *почети врйштати*. — Кат чў кџла, ждрџбе заврйска из йзбе, а заврйска и ко-бйла на сокāк (Г). — Заврйскāше дџ-ца кат чўше за мајку (Јџу).

завртет (се) -рґйм (се) свр **1. поче-ти вртети (се)**. — Ка[д] се завртй

тџчак, пџсе идџ лāко (Св). **2. кружнo плести подерани део чарапе**. — Бй-ла ицџпанa на пџту, реко да ју завр-тйм (Г). **3. шиваћом иглом кружити по лишају на оболелом делу тела**. — Станџјка Србл'ачка знала је да ти завртй л'йшу, прџђе ти ка рўкџм да ју мāкнеш (Г). П ~ ў **главу губити равнотежу**. — Дџшло му мўка, за-врџтелo му се ў главу и пāо (Дш). ■ **заврџџват** -ў(ј)ем несвр. — Кад би се вўнене чарāле ицџпāл'е, ми би онў рўпу заврџџвал'и иглџм пл'е-тйћком (ДД). ■ **заврџџвање** с *гл им.* — За заврџџвање ти трџба пл'етйћ-ка йгла (Г).

завршйт -ршйм свр **1. обавити посао**. — Кад завршймо пџл'ске пџ-слове, спрџмамо дрва за зйму (Св). — Мџгл'и су да га завршу прџ сунца (ДД). **2. правити врх на предмету који се гради, обрађује** (стогу сџна, чарапи). — Сџна трџба да нал'џгну па да се завршцу (Си). — Мџго сам да завршйм сџно да бйдне ка јāјце (ДД). ■ **завршāват** -āвам несвр. — Свадба се завршāва пџсл'е јутредāн (Би). ■ **завршџват** -ў(ј)ем несвр. — Сад ми дџца четврти завршўју (Б). — Прџђе л'џто, трџба ова сџна да се завршўју, мџже да се укйша па да ни закйсе (Г). ■ **завршџвање** с *гл им.* — Трџба чџвек да је мајстор за за-вршџвање сџна (Пр).

завўј (се) -ўчџм (се) свр *пог ући, увући се у просторију*. — Кад ти се неко на слāву завўчџ у сџбу, не мџж да га истџраш (Дс). ■ **завукџват (се)** -ў(ј)ем (се) несвр. — Он сирџма ти-шāо у јџдну пл'џвну, и џн се завукџ-во, завукџво дџл'е, ктџо да се сакрйе (Б).

заґаре -та с *ловачки пас, хрт*. — Подрāним ти рāно са заґарйћима па у лџв (Ки). — Не мџгу да прџђем од Радйвојевија заґарйћā (Г); ↔ *кер*.

загасит -а -о *затворене боје*. — Вол'ела би да је мало по загасито (Г). — Шт'а ћемо с он'ом р'обом загаситом (Би)?

загасит -асим свр 1. *учинити да нешто буде тамније*. — Учине ми се да сам га загасила мно'го (Д). 2. *потопити креч у води*. — Не загасисмо она кр'еч, а тр'еба да се кр'ечи (Пр). ■ **загаш'оват** -у(ј)ем несвр. — За к'ућу йма ц'ео д'ан да се загаш'уе кр'еч (Б).

заглавит (се) -авим (се) свр 1. *учврстити алатку на држалу*. — Ако се не заглави д'обро пр'ви п'ут, она се разглави па се скида кад радиш с њ'ом (Б). 2. *заглубити, запасти, задржати се*. — Рече ми Сима заглавићеш ако кр'енеш туд'ерке, ал' га ја не послуша (Т). 3. *тврдоглаво инсистирати*. — Заглавио Дра'го пок'ојни не да па не да, неће ни да ч'ује (Г). — Онај Шиптар заглави'о, не да никак'о (Т).

заглави'чит -им свр *заметнути плод, створити главицу* (о купусу и луку). — Ц'абе ти је св'е ако га не оп'рскаш, неће да ти заглави'чи (Бр). — Заглави'чио, ал' ост'ао ситан (Гр).

загл'едат (се) -ам (се) свр *испитивачки посматрати*. — Оде он те загл'еда (Бс). — Кад био дежурни официр, загл'едао по к'ујне (Б). — Загл'едала се ја у она йзлог па н ум'ем да се ма'кнем, ост'адо гл'едајући (Н).

загноит -(ј)и свр *почети гнојити*. — Загноила му ра'на па га бол'и (Бр). — Док му не загнои не кте д иде ко[д] д'октора (Св). — Деш'ав'ало се и да загноју ра'не (Ки).

заг'орет загор'и свр *почети горети на дну суда у којем се кува*. — Ка[д] се подгр'ева, м'оже заг'орет (Л). — Т'ури мало вод'е у ш'ерпу да ти не загор'и мл'еко (Јбу). — Замирисала

би с'оба од загор'елога мл'ека (СЛ). — Загоре казан док сам га прел'а'о (БП).

загор'отина ж *танка скрама карактеристичног мириса која се ухвати на дну суда у којем се кува јело*. — Вол'ела сам да погр'ебем он'у загор'отину кад би ми мл'еко загор'ело (Г). — Ка'ко да п'ијем кад рак'ија мер'ише на загор'отину (Св).

загра'бит -им свр *насилно отети и приморати на брак*. — М'ој отац не см'е да ме ост'ави, те да ме загра'бе Шиптари (К). — Неку девојку су загра'бил'и Шиптари (Јбе).

загра'дит (се) -адим (се) свр *подићи ограду*. — Ј'а загра'ди, гов'еда провал'и она пл'от (Дс). — Д'обро би било да се заграду л'угови (Г). — Загра'ђен ми л'уг св'уд наоколо (Г). ■ **загра'ђоват (се)** -у(ј)ем (се) несвр. — Сваке г'одине смо мор'ал'и да загра'ђујемо св'е што је било поред п'утева (Г). — Изгуби'о би пр'ол'еће загра'ђујући њ'иве, и оп'ед би се по'арало (Г). ■ **загра'ђиват** -у(ј)ем — Ка[д] сам загра'ђивао у л'угове, узимао сам радника (Гр). — Загра'ђово сам сваке г'одине, ал' ц'абе (Г). ■ **загра'ђивање** с гл им. — Н'ема више загра'ђивања пл'отова ка раније (ДД). — Пр'ошло би ми пр'ол'еће у загра'ђивање пл'отова (ДД).

загра'ђа ж *ограђивање парцеле која се обрађује или користи на други начин*. — Св'е ми је на загра'ђу (Г). — Кад није на загра'ђу, ма'ње се ара (Г).

загр'ејат (се) -јем (се) свр 1. *повећати температуру*. — Реко да т'урим мало вод'е да се загр'еје, да оп'ерем с'удове (Д). 2. *веома се заинтересовати*. — Био је Шиптар загр'ејан да ју к'упи, ал' н'емаде св'е п'аре (Г); *в загријат се*.

загријат (се) -и(ј)ем (се) свр *в* *загрејат (се)*. — Загријаном водом се бѡл'е скида маснѡћа са судова (Јбе).

загркл'ат -ркл'ам свр *дотерати велики број грла стоке на мали простор*. — Загркл'ал'и би краве у једну л'иваду па би играл'и гуџе (Г). — Штѡ сте загркл'ал'и тал'ике краве у овѡ л'иваче, ка у тѡр (Г); *в згркл'ат*.

загрл'ит (се) -им (се) свр Δ . — Ту ти се загрл'имо, изл'убимо ка тѣтке (Бр). — Онако загрл'ени дођѡше и[з] школ'е (Г).

загрмет -рмѡ свр Δ . — Чѡ[м] мѣтну свећа загрме, трѣснуло је тѡ нѣгде (БП). — Јѡ увѣк стрѣкнем кад загрмѡ (Гр).

загудет -удѡ свр Δ . — Кад би загудѣо покојни Кѡда, свѡ би га слѡшал'и (Г).

загукат -учѡ свр *почети гукати (о свињама)*. — Кад пси залајаше свиње загукаше, свѣ се узнемири (Н). — Свиње загучѡ чѡм се уплашу (Г).

загул'ен -а -о *наopak, задрт*. — Раскриви се на комшију, што си тако загул'ен (Бс). — Пѡ загул'енога човека ѡчи ми несу гл'ѣдал'е (Јб).

загумат -умам свр *ставити у уста, загрести већи залогај*. — Загумал'и волѡви прѣкрупе, те да се удаву (Гр). — Загумасмо онѡга л'ѣба врѡћѣга онако без присмоке, да се удавимо једѡћи (Бр).

загурат (се) -урам (се) свр *силом (се) увући у унутрашњост*. — Да се загурам нѣгде у масу да ме не нађу (Бр). — Загура ми татал'ику некцију ка вољу, јѡш ме бол'ѡ кѡк од њѡј (Б).

загуткат -ам свр *добро покрити, умотати да не зазебе*. — Најпре замѣсиш, па га загуткаш да не зазе-

бѣ (Гр). — Бѡл'е ти је такѡ да остѡнеш загуткана но да назѣбеш (Пр).

задеват (се) -ѣвам (се) несвр *задиркивати (се)*. — Дошаѡ мѡмак ме задева, јѡ ћутим (С). — Задеваѡ би ме да се удајѣм (Јбу). — Деца се задевају, посвађају и помиру (Л). — Деца се задеву кат се играју (К).

задевѡија м *који изазива кавгу, кавгаѡија*. — Има понеко дѣте задевѡија, мѡра да те задење (Би). — Стѡлно сам ти викала немѡ да се дружиш са задевѡијама, штѡ тражиш код њѡ (Н)?

заденут (се) -нем (се) свр **1.** *почети задиркивати, задевати*. — Није не смѣ да те криво погл'ѣда, а не да те задење (Бс). **2.** *побости, закачити*. — Крстове направимо од онѡга парѣѣта па задењемо на свѡку зграду повише врѡти (Дш).

задѣсит (се) -им (се) свр *наћи се, догодити се*. — Задесѡла не несрѣћа, мѡрал'и смо да бѣгамо у Србију (Б). — Како ју нѣ би срамѡта, јѡд ју задесѡјѡ (Јбе).

задлѡнак -ка м *в шамар*. — Ђвати онѡ дѣцу, даде и[м] по задлѡнак и запрети (Бр). — Немѡ да добѡјѣш задлѡнак, да ти остѡне ка од баба (Н). — Дадо му некол'ико задлѡнака па га пушти (Б).

задњѡ -а -е/-о *који је на крају колоне, последњи*. — У задње време јѡ се мѡло попрѡви (Бл). — Тамо прбѡшено за нѡ врѡтило задњѡ (Ки). — Има прѣдњѡ и задњѡ врѡтило на рѡзбој (Ки).

задѡжит -(ј)ѡм свр *помоћи младунчету први пут да посише*. — Тѣл'е заблѡдѣло, једвѡ га задоисмо (Б).

задѡцнит -им свр *закаснити*. — Задѡци се у њѡву, није те стрѡ (К). — Пойтајте мѡло да не задѡцимо

(К). — Место ме вѣтало није кад ми деца задѡцну (БП); ↔ *закѡснит*.

задрл'ат -рл'ам свр *поравнати орање дрљачом*. — Остало грѡтл'иво, не познајѣ се ништа ка да га ни сам задрл'ао (Бр). — Не познајѣ се да је задрл'ано (Св).

задрњат -рњам пог *почети спавати*. — Задрњао си још за осталом док си био (Св). — Попију па тѹ задрњају и н умедѹ да се дигну (БП).

задрѡбит -им свр *в удробит*. — Задрѡбил'и би онај вел'ики сѡн сѹрутке па би јѣл'и (Љу). — Задрѡби колобоѡтњице па тѹри сѹрутке (П).

задруга ж в колектив. — Ми не смо ктѣл'и да ѹђемо у задругу (Бр). — Ка[д] су излазил'и и[з] задруге, несу добил'и ни онѡ што су дал'и (Бс). — Пѣко сам задруге по стѡ кѡзана ракиѣ (Л).

задуа ж болест органа за дисање, астма. — Упуваѡа се ка да йма задуу (Св). — Никуд не мѡгу од задуе (Кг).

задѹжит (се) -ѹжим (се) свр 1. *постати дужан*. — Ка[д] смо прѡвил'и кѹћу задѹжил'и смо се, пѡсл'е нѡка да искѡчимо и з дѹга (Г). 2. *учинити некога дужним*. — Тѣ јѣсени јѡ задѹжи и пасул'аре и жњетварѣ (Г). ■ **задужѡват (се)** -ѹ(ј)ем (се) несвр. — Задужѡвал'и би се и у прѡшег и у кѡсу (ДД). — Задужѹј, задужѹј па тѹри аргѡте у њиву, па за један дѡн заврши (Ки).

задѹндѣрит -им свр *у знатној мери димити, дизати прашину, испаравати*. — Задѹндѣрило се, не види се ништа о[д] дѡма (Ље). — Задѹндѣрила се ѡгава, пуши што мѡже (Дњ).

задѹрат -ѹрам свр *отићи, одлучити*. — Пѡзвал'и га, ѡн се јѡвијѡ,

пѡсл'е тѡга није долѡзијѡ, кѡ знѡ дѣ је задѹраѡ (Г).

зађамкат -кам свр *почети ниско лајати*. — Кад зађамка, н умѣ да стѡне (Г). — Ође на непознатога да зађамка (Г). — Зађамка једно минче на мѣне ођаше да ме изѣ да немаѡо дрво да се одбраним (Г).

заѣдница ж в заједница. — Кад је слѡга у заѣдницу пѡ бѡл'е, кад нѣне — бѡл'е бѣше да се одвои рѡбл'е (Си). — Ыјаѡи су ми бил'и у заѣднициу вел'ику (Д).

заѣднички прил в заједнички. — Биће ни лѡкше да радимо заѣднички (Св). — Имѡл'и су заѣднички кѡзан (Л).

зажмѹрет -ѹрим свр 1. *затворити очи, не видети*. — Јѡ мѡгу да га нађем и ако зажмѹрим (Б). 2. *прећутати*. — Јѡ мѡгу понѣкад и да зажмѹрим (Си). — Мѡгл'и су да зажмѹрѣ, да ме не кажњавају (Др).

зажѹтет -ѹтѡм свр *почети одавати жуту боју*. — Пшенице би зажѹтѣл'е ѡма по Видовдану (П). — Зажѹте колѡмбоѡ о[д] стѹде прѣ Видовдана (Гр).

ззел'енет се -йм се свр *добити зелену боју, постати зелен*. — Прошаѡ и Блѡговес, а л'ивѡде се несу зазел'енѣл'е, ка да није прѡл'еће (ДД). — Ыгреја сѹнце, зазел'енѣше се пшенице за два дѡна (Бл).

ззѣпс зазѣбѣм свр не добити доволњу количину топлоте о (тесту). — Ка(д) тѣсто зазѣбѣ неће да дѡђе, остѡне прѣсно (Г). — Ако ти мл'ѣко зазѣбѣ, не укисел'и се дѡбро (Си).

ззѡимит -ймим свр *ући у зиму*. — Обично спрѣмим рѡнѣ за тѡ стѡке што зазимим (Љу). — Мисл'ио сам да ћу ймат рѡнѣ за тѡ стѡке што сам зазимѡ (Пр).

зазубица ж ресице које израстају с унутрашње стране усана преживара. — Кад има зазубице, крџава тешко пије (Љ). — Не може нормално да пије од зазубица (Б). — Зазубице смо крџавама скидал'и ножницама, све би и[м] крџава ишао (Г).

зайграт -ам свр Δ. — Кад би она роспија заиграла, реко би човек не такиња зџмњу (Др). — Не може ни да се запџва ни да се заигра док се не попије (Г).

зайл'ат -ам свр подвалити не придржавајући се правила игре. — Кад би неко зайл'о, посвађал'и би се и прекинул'и да играмо (Г). — Ови старији би зайл'али, ко би смео шта да и[м] каже (Г).

зайл'коват -у(ј)ем несвр претерано угађати. — Не требаш да му тал'ико зайл'кујеш, пушти га самога (БП). — Док са[м] могла зайл'ковала са[м] му, више не могу (Г).

займат -ам свр стећи. — Брзо по се тога заимасмо (Б). — Овамо почесмо да радимо и заимасмо одма (Б).

заинатит се -атим се свр терати инат. — Заинате се и једна и друга па не попуштају (Љу). — Заинатила се сна па неће да попушти (Бс). — Заинати се Саво па не да (Л).

зајазит (се) -азим (се) свр заситити се. — Ако и[х] такџ тераш, брзо те ти се зајазит (Ље). — Неће да је ка[д] си га зајазила (Н).

зајаловит (се) -и (се) свр учинити да музара престане лучити млеко. — Бар два месеца пре[д] тел'џње мора да се зајалове (Д). — По Госпођиндану овце се зајалове (СЛ).

зајам -јма м позајмица. — Узима-л'и би у зајам пџре, узимал'и и брашно кад не би имал'и (Н). — Некол'ико радника за пџре, а некол'ико у зајам, тек за дан да се опраши (Дњ).

заједница ж породична задруга у којој живе браћа са својим породицама. — Заједница вел'ика, ја сирџче (Д); в заедница.

заједнички -а, -о који припада неколицини. — Имал'и су заједничку воденицу (Г). — Увџ је било да заједничка кобила иде бџса (Гр); в заеднички.

заједно прил са неким у друштву. — Испратила ју заједно з децама (Пр). — Бил'и смо заједно (П); в зајно.

зајекат -џчим свр Δ. — Тал'ики болови и да ју не чу нико да зајџчи (Гр). — Зајека једном и даде душу (Би). — Понекад би зајџкао од болова (Г).

зајесенит -џним свр почетком јесени боравити са стадом у нижим пределима планине. — Ови што су излазил'и у Росул'ију зајесенил'и би у л'иваде испод стџнова и остал'и до доцкан (Си). — Зајесџни ја те године, баш сам л'џпо прошао, погоди се л'џпо време (Пр).

зајно прил в заједно. — Ишл'и смо зајно у њихову цајију (Л). — Живџл'и смо зајно (Л). — Зајно смо радил'и и зајно смо ишл'и по планине, друговал'и (Љу).

зајурит -урим свр отерати стоку на пашу и оставити је саму. — У јесен ка[д] се пожџџ и пушти пол'џ, крџве би зајурил'и ка џ планину стално (Г). — Крџве се несу чувал'џ, но се зајуру горе према Таџфе и Сискија врџва (Н). ■ зајуриват -у(ј)ем несвр. — У Штедим смо бвце чувал'и а крџве и теџце смо зајуривал'и (Г).

заказат -ажем свр утврдити термин за састанак или неки други скуп. — Чџвек заказџо свџдбу, почо да зџве са здравџцом — девџ-

ка побегла (БП). — Нё мѡже пѡп, йма зака́зано крштёње (Т).

закалѡбит -им свр *почети галамити*. — Закалѡбила ова́ дѡца — ништа се није чуло (Св). — На слѡву би се покѡпила ђурѡлтија гости па би се закалѡбило, нико́ никога не слѡша (Г).

закѡнит -им свр **1.** *претворити у камен*. — У Аса́нов крш ју закамени Свети Са́ва (Си). **2.** *престати говорити, ућутати*. — Рече, ти да закамениш, да те не чујем да си пйснула (Г).

закѡнтат (се) -антѡм (се) свр *замрсити, искомпликовати да се тешко може решити*. — Није ме брйга, нећу ни да знам, кѡ га закантаѡ нека и расканта́ (ДД). — Тѡ ка́ко се заканта́ло, ја́ му не мога́ ништа, ђѡво га раскантат не мѡже (Дш).

закапа́рит -им свр *замолити неког, обавезати га да нешто уради*. — Закапари га Трша да идѡ у Митровицу (Гр). — Закапарио га кѡм, није мѡго да му се одговѡри (Пр). — Ако те Че́да и Мита закапа́ре, не маш кѡд (Дс).

закѡпит -ѡпим свр **1.** *престати тећи, нестати*. — Ни́ко не памти да је ова́[j] јѡз некад закапи́о да не́ма бар да се чо́век умйе (Г). **2.** *престати лучити млеко*. — Кад сл'егну ис планине, ѡвце зака́пе, више се не музѡу док се не оја́гње (Пр).

закѡснит -им свр *стићи после предвиђеног времена*. — Ако не пожу́рите, мѡжете зака́снит (Б). — Зака́сни[с]мо па омр́ко[с]мо (Ки). — Оте дѡца да ни зака́сну у шко́лу (Јѡ). ■ **закашња́ват** -ѡвам несвр. — Није редѡван утѡбус па дѡца закашња́ву у шко́лу (Д). — Да не́сте закашња́ва́л'и не би имѡл'и тал'йко изоста́нака (Кг).

закѡчит -им свр *спојити предмет са другим предметом*. — Све је готѡво, јож да зака́чим прикѡл'ицу (Т). — Мѡра́л'и су да зака́че прикѡл'ицу и да идѡ с прикѡл'ицом (Пр).

закѡчит се -им се свр **1.** *прионутити, спојити се*. — Кад би чува́л'и по тал'йшта, зака́чил'и би се чйчкѡви за вѡну, пу́на би и[м] ја́ка била чйчкова (Г). **2.** *окачитити*. — Зака́чи га тѡ негде на чивйлак да се не вуче по себе́ (Г). **3.** *овлаш окрпити*. — Зака́чи га ма́ло йгло́м да ми не лан-дарѡју тра́ње (Г). **4.** *ући у расправу, посвађати се*. — Бойм се да ми се дѡца не зака́чу око водѡ (Г). — Кат се напи́је ѡн се зака́чи с ко́мшијом па се сва́ђа бес по́требе (Св). — Зака́ћи се један из Гла́рѡва, оће да се бйје (Ки).

заква́л'ит (се) -йм (се) *в зафал'ит (се)*. — Мѡрам да се заква́л'им л'ѡ-дйма што су до́шл'и да ју испра́те (Ж).

закви́кат -йчй свр *почети квакати, цвилети, испуштати пискав глас (о свињи)* — Чу́ да за́квика гѡре, а по́сл'е то́га ништа (Л). — Кад закви́чй свиња, у́ши да ти преби́је (ДД).

закй́сел'ит -им свр *потопити да се кисели*. — Побѡри онѡ белѡјку па ју закй́сел'и у мочйло да седи́ око двѡ не́дел'е (К). — Да се ка́ца закй́сел'и у јѡз да заѡне (Г).

закй́снут -ем свр *постати мокар од кише (о сточној храни)*. — Ако се дѡбро не заврши́ се́но, мѡже да закй́сне до по́ла (БП). — Незавршено се́но закй́снуло до дна́, по́ла пропа́ло (ДД).

закй́тит -им свр *причврстити декоративни предмет*. — Закй́те се сва́тови та́мо код приетел'а и с

мнадицом се враћају закићени овамо код младожењине куће (Бл). — Отуд посл'е сватови закићени доле (Кг).

заклат -ол'ем свр *одузети живот пресецањем гркљана или откидањем врата*. — Закол'е се гуран од стб кила (К). — Заклал'и би само по једну гурачу и тб, богоми, нб баш бојну (Г).

закл'учак -чка м в шуљ. — Оно дол'е испод браве ми зовемо закл'учак (ДД). — Ми смо се закл'учавал'и закл'учком (ДД).

закл'учаница ж в шуљ. — Каже повучи закл'учаницу да не најђе неко (Јб). — Како би могла да затвориш нека врата бе[з] закл'учанице (Јб)?

закџват -у(ј)ем свр *делове дрвета саставити ексером*. — Реко да закџем још ову л'етву па ћу да дођем (Ј). — Може тб да се закџје (Јб). — Закџ те л'етве, да се покрива штб прѣ, видиш да ће кйша (Јбу).

заковрнут -нем свр *пог разболети се, угинути*. — Вала неће ни он још дџго, заковрнуће скџро (Бс). — Рече бойм се да неко од овйја стџрија не заковрне (Б).

закон закџна м *уредба о понашању*. — Закон мбра да се пџштуе (ДД). — Нема закџна, да йма затворил'и би овѣ лџпџве (С).

закџчит -им свр *остати на спавање*. — Дођџше тройца, о домаћине, да не пуштиш да законџчимо (Бр). — Законџчисмо испот стрѣе код једнѣ куће (БП).

закџп закџпа м *један захват мотиком у окопавању*. — Јако нйје било сијано на рѣдове, у прџшег је сваки радник тѣрао по један закџп, онако кол'ико може да довати матиком тџмо и тџмо (Др).

закџпат (се) -џм (се) свр *1. покрити земљом*. — Како да не зарђџју кад су седѣл'е закџпане у земл'у (Т). **2. сакхранити покојника**. — Да не сам ођџрѣла, нѣ би пуштила да ју закопџте без мѣне (К). — Несу ктѣл'и да га закопџју док му син не стигне (Г). — Чим ју потџрил'и на крѣвет, дџшџ ју испџла; јутредџн ју закопџше (Би). — Тџ умрао и нџмо се закопџо (Би). — Данџс погинуо, јутредџн се закопџо (Кг). — Закопџл'и су нѣке у грџл'е кот цркџве, а нйко не знџ кога су закопџл'и (Г); ↔ *сакхранит*.

закџпчат (се) -џм (се) свр *провући причвршћено дугме кроз петљу*. — Што се не закопџџш, види какав си (Јбе)? — Нйкад нйје џредан, увѣк идѣ незакџпчан (Гр). — Оѣ откџпчано тџ па да закопџџш (Ки).

закџсџтит -им свр *имати дугу косу*. — Нѣм кџ[д] да се пошйшам, ођу да закосџтим (Г). — Да га види џтац како је закосџтијо, истѣро би га ис куће (Др).

закџсит -им свр *1. заобићи косача пред собом при кошењу*. — Ка сам попио двѣ вѣл'ике, закосио сам и кџзбашу (ДД). **2. постепено скрѣтати улево при кошењу**. — Ако закџси кџзбаша, овѣме задњему се продџжи џткос (Г).

закџчит закџчим **1.** свр *зауставити возило*. — Тџриш кџлац у кџтур, он се закџчи (Св). — Кат се стѣгне винтом, закџчу обџдва тџчка (ДД); ↔ *укџчит*. **2. тврдоглаво инсистирати**. — Закџчио ју један стрйц па неће да попушти ни дйнар (Т).

закрџит се -им се свр *завадити се до крвопролића*. — Закрџвил'и смо се, неће се лџко завршит (Јбу). — Тако се л'џди закрџве без нйшта, да се убију (Јбу).

закркат -ркам свр пог *забити*. — Дрште ју да ју закркам нџ под грло (ДД). — Закркал'и краве у л'иваче, одангалал'и га (Г).

закрпа ж *комад пришивене ткањине на поцепаном делу одеће постелине*. — Несмо имал'и њшта да извадимо закрпу, а не да купимо нешто ново (Бр). — Она кошул'а — закрпа до закрпе, ал' ђпрана и чиста (Л).

закрпит -им свр *ставити закрпу*. — Свучи кошул'у да ју мало закрпим, да ти не ландара тај рукав (Г). — Ако је чисто, није важно што је закрпл'ено (Др).

зактеват -евам несвр *тражити, захтевати, инсистирати*. — Ове жене зактеву, шта су патил'е тапут (Бр). — Зактевал'и смо да се растури кол'ектив (Ж).

закудрат -ам свр *остати неразвијен због болести или лоше исхране*. — Кад закудрају гурићи, никад да и[х] извучеш (К). — Имаше неколико закудрал'ија теоца (Пр).

закукат -ам свр Δ. — Закукаше жене, закукаше деца, скупи се село (Г). — Де нема одиве нема ко ни да запева ни да закука (Д).

закуњат -уњам свр *почети дремати*. — Закуњала би деца око огњишта чекајући да се вратимо ис Пећи (Г). — Замало да закуњам чекајући те (Гр).

закућит -им свр 1. *формирати стабилно домаћинство*. — Вредан је момак има да закући, да му даш девојку (Д). — Сви смо одје настал'и и дао Бог и закућил'и (К). 2. *ирон оделити се*. — Закућил'и су, сваки на своју страну, не ктџдоше више заједно (Г).

закучит -учим свр *запети о непомичан предмет*. — Закучише во-

лови за врбу па никако да изгурају (ДД). — Закучио плуг за жилу па не може дал'е (Г).

залаг м *залогај*. — Не би имал'и ка[д] да седнемо ни да појемо залаг л'џба (Ље). — Диже се са залагом л'џба у уста (Г).

заладак -тка м 1. *простор у сенци, у осожној страни*. — У заладак и ако бидне нешто, није квал'итџтно ка ово што је у припеч (Дњ). — Из залатка несу слатке ка онџ ис припџча (К). 2. *време око заласка сунца*. — Опрашисмо га рано, још у сунчени залодак (Г).

заладит -и свр *нестати са хоризонта* (о сунцу, месецу). — Кат сунце залади спремамо се д идемо кући (Бл). — Понекад ми радимо и посл'е сунца, пошто је заладило, да ни се не предџи (С).

залајат -(ј)ем свр Δ. — Око поља нџћи залајаше пси и стџка се узнемири (Н). — Залаја кучка, а пас се не чџе (Си).

залџга ж *комад коже, гуме, ткањине*. — Извади залџгу па сџчи опуту, окрџ опанце (К). — Опанци са залџгама пушићају вођу, по цџо дан нџге мџкре (Бс).

залџжит -им свр *презалогајити да се утоли глад*. — Да седнемо да се одмџримо и мало да залџжимо, д узмемо по парче л'џба (Г).

залџмит (се) -им (се) свр 1. *приврху се сломити*. — Не смџта ништа што пластим са залџмл'еним грабул'иштем (ДД). 2. *направити неред*. — Залџмл'и смо с џтавом и Бог зна ка[д] ћемо ју сџдит (БП). — Да ју видиш како ју у кућу залџмл'ено, џдма ћеш видџт кака је булџга (Г).

зал'аштит -им свр *ошамарити*. — Ако те зал'аштим, остаће ти ка

од баба (Би). — Кад онако прича, слатко би ју зал'аштила (БП).

зал'еват -евам несвр в зал'ит. — Сад овй йму своје базене са водом и зал'евају баште (Би).

зал'ел'екат -ечем свр *почети узвиквати 'леле'за покојником или у невољи*. — Сви устану кад неко зал'ел'ече (Си). — Кад зал'ел'ека један Црногорац, па стаде да реди, сви слушају (Л).

зал'емит -им свр *затворити, поставити истољеним калајем*. — Долазил'и би чергаши по селу па би калайсал'и и зал'емил'и понешто од судова (Дс). — Цурй богами, док се не зал'еми није за употребу, точй (Бс).

зал'епит -епим свр **1.** *саставити лепком*. — Кад би се ицѣпал'и пироћанци, ми би и[х] зал'епил'и па ђпет носил'и (Дс). — **2.** *пеј дати шамар*. — Ако ти га зал'епим, видећеш кѡме сам реко да идѣ (Пр).

зал'ивадит -им свр **1.** *ораницу претворити у ливаду*. — Мѡрам да зал'ивадим, не мѡгу свѣ да постйгнем да радим (Т). — Сви те да зал'иваде, нико неће да праши (Јбу). **2.** *фиг зараста у трави*. — Неће више нико да копа, скѡро свѣ њйве зал'ивађене (Си).

зал'ит -й(ј)ем свр *у сушном перифоду сипати воду уз биљку*. — Киша га натопила дѡста, није потребно да се зал'йје, примйће се сваки струк (Гр). — Ако пада киша, не мѡра да се зал'йје (Јбе). ■ **зал'иват** -йвам несвр. — Бѡл'е је кѡ мѡже да навади но да га зал'ива кад пресађује (Бл). — Зал'ивајући су изгазил'и бакчу (Гр). — Да се зал'ивало, не би се осушило (Л). ■ **зал'ивање** с гл им. — Макни се зал'ивања, но навади ка бѡг што је реко (Г). — Зал'ивање не

мѡже да натопи зѣмљу ка вада (Г); в зал'еват.

зал'убит се -убим се свр *заволети*. — Зал'уби се, враг, у једнога Црногорца и побеже за њѣга (Јбу). — Беше се зал'убила за некога тѹ из сѣла и побѣгла (Би). — Зал'убе се јѣдно у дрѹго па не слѹшају родител'е (С). — Да неси ти, ћѣрко мѡја, зал'убл'ена у некога те само ћутйш (Др).

зал'ушит -уштим свр *љуштењем зарити се у нешто*. — Ка[д] се зал'ушти испод нѡкта, бол'й ка у ѡко (СЛ). — Остаде такѡ зал'ушћено (Л).

замакнут -нем свр **1.** *удавити стежући коноп око врата*. — Да ми чѹје чѡвек би ме замako (Бс). **2.** *отићи далеко, удаљити се*. — Замакосмо и за видела стйгосмо у станиште (Си).

заманут -анем свр *заманути*. — Кад видо да не мѡже да кѡси ка Мйлован, ѡн ти замани косѡм, погѡди у кѡлац те слѡми косйште (Г); ↔ *замашит*.

замашит -ашим свр *в заманут*. — Замаша да ју удари тѹ покрај мѣне (Пр). — Како ћу да замашим кад рѹку не мѡгу да подйгнем (Ки). ■ **замашѡват** -ѹ(ј)ем несвр. — Ја замашѹјем кол'ико мѡгу, не жал'им се (Св).

замѣнит -ѣним свр Δ. — Мѡж да и[х] замѣниш ако ти бйдну мал'и (Би). ■ **заменѡват** -ѹ(ј)ем несвр. — Пѡсл'е би заменѡво каплара (Б). — Заменѡвал'и би овѣ наше за стране пѣре (К).

замѣсит -ѣсим свр **1.** *помешати воду са брашном и квасцѣм за производњу хлеба*. — Подрањйш ѹјутру да замѣсиш л'ѣбове (Д). — Замѣси у наћва па размѣси (Н). — Не-

ке замесе увече, а неке подране па јутру (Пр); ↔ *подмесит*. 2. прен *узроковати неку свађу*. — Онo што си замесио, требаш сам да размесиш (Т). ■ **замешоват** -у(ј)ем несвр. — Увече би замешовал'и, а јутру размешовал'и (Гр). — Месе жене, замесују теста (Кг). ■ **замесоват**. — Ка сат што се замесује с тавем квасцем тако смо замесовал'и (Би). ■ **замешовање** с *гл им*. — Сваку ноћ замешовање, свако јутро размешовање (Јбе). — За замешовање треба начин, да имаш наћвица, да ти не зазебе тесто (Г).

замѐтак -тка м *половично напуњена врећа*. — Имѐо сам један замѐтак пасул'а (Г). — Нашл'и смо некол'ико замѐтака баж дѐбрија компира (Г).

замирисат -шем свр Δ. — Замири-са нешто у шпорет (Дш). — Замири-сало цело село од л'ипе (Г).

замит (се) -й(ј)ем (се) свр *умити тело око гениталија*. — Реко да замйјем дѐте па да га л'егнем, усцимкало (БП). — Не л'ѐгај га тако незамивѐно, но га замй (Бс). ■ **замиват (се)** -йвам (се) несвр. — Дѐте се поткине ако се не замива (Бс). — Расипа ми се вода замивајући дѐте (Дс). — Повй дѐте ако је замивѐно, друкше нѐ (К).

замлата ж *занесењак, особа ограничене способности*. — Мѐкни се од онѐ замлате, тако ми бога никад куће од њѐга (Г). — Цѐо вѐг да вучѐш ону замлату за себѐм (Н).

замѐлит (се) -им (се) свр *молбом се обратити неком*. — Од Л'убл'ѐне утѐбус йма за Кѐпар, и ѐн му се замѐлио да му нађе тај утѐбус (Би). — Бѐл ми је тѐшко, ал' мѐрам да те замѐлим да пуштиш ову чѐру данас (Гр). — Да се замѐлу дѐктори да му

дѐду упут за Бѐоград да се тамо перйше (Л).

замѐтат -ѐм свр *в умотат*. — Стѐни још мѐло да ти замѐтам ужи-ну (Г). — Помало л'ѐба би ми замѐтал'и у неке трање да ужинамо око ићиндије (Б); ↔ *умѐтат*.

замотлѐнција ж *компликовани посао*. — Не мѐшајте мѐне у ту ва-шу замотлѐнцију (С). — Имѐло је разне замотлѐнције око удадбе и женидбе (Ж).

замѐтлат (се) -ѐм (се) свр *тешко се сналазити у послу*. — Замотлѐо се у пѐслове, не зна ни дѐ му је гла-ва (Г). — Замотлѐл'и смо се, не зна-мо куд ћемо прѐ (Јбе).

замркат -ка свр *природним пу-тем оплодити овцу*. — Дѐста је да ју једном замрка (Си). — Излѐзијо некакав ѐван из јѐзера и замркао ѐвцу тѐме чѐбѐнину (Пр).

замркнул -нем свр *остати у мраку далеко од скровишта*. — Кад би крѐве замркл'е, сви би ишл'и да и[х] тражимо (Н). — Замркни крѐве у Лѐмове и ништа (Г).

замрсит -рсим свр *учинити да се пређи изгуби крај*. — Полако, ако се замрси, без мѐке га не мѐжемо раз-мрсит (Би). — Замрсило се па не мѐ-гу крај да му нађем (Ју). — Шта да радим с ѐвим замршеним пл'ѐтивом, већ да га баѐим (Ју).

замужен -а -о прид *стидљив, сметен*. — Сва су ју дѐца замужена (Бс). — Не преговѐра ни рѐч ка да је замужена (Л). — Пѐ замуженија дѐ-ца нѐма у свѐт бѐл'и (Г). — Упозна-доше ме с једнѐм замуженим, н умѐ да преговѐри, ни јѐдну д извѐже (Г); ↔ *туткун*.

занѐт -ѐта м Δ. — Ил' купи алѐт, ил' ѐстави занѐт (Бр). — Занѐт за-врши и ѐдма ми се заѐпсл'и (Б). —

Без алата нѐма заната (ДД). — Са занатем човек нѐће д умрѐ гладан (Бр).

занатл'ија м Δ. — Занатл'ије за-рађују добро (Д). — Тражил'и се занатл'ије, једамā му донѐше кола да и оправи, други пуд га повѐдоше — више нѐ дође (Д).

занѐс -ѐсем свр *ослабити пажњу удубљујући се у размишљање*. — Понѐкад се занѐсем па ништа не чѐ-ем (Г). — Јā се нешто занела па ми љскипе мл'ѐко (Л).

зановѐтало -ла с *који говори о неважним стварима, који зановѐта*. — Постао си вел'ико зановѐтало (С). — Досāдйло л'удима да слѹшу онā зановѐтала, свѐ једну причу причу (Б).

зањукат -ѹчи свр *почети њукати, тихо испуштати глас (о говечету)*. — Кат чѹ да зањука крāва, знадо да се отел'йла, отйдо да видим (Г).

заобрат -бѐрем свр *брзо терати пред собом, потерати*. — Јā заобѐрем онѐ крāве и пртѐрам прко Бй-стрице (Г); *в забрат*.

заод м *в нужник* (БП ЛЬ Си). — Срмѐга је било да се каже нѹжник ил' ђенеф, викал'и смо заод (Ль).

заодно прил *заобилазно*. — Пла-нине су, тѐ заодно се идѐ (Пр). — Вѹкл'и тāмо преко Грабовца, тѐ заодно, ал' тāмо ју пѹт (Г).

заѐрат -ем свр *покрити орањем* — Заѐри онѐ тāмо што си прѐ пре-скочйјо (Гр). — Бацило би се сѐме онāко из рѹкѐ па би се заорало (Ль). ■ **заорават** -ā(j)ѐм несвр. — Дѐбро би било да се ђѹбре заорāјѐ чйм се растѹри (П). — Онā трава ка[д] се заѐре, нѐма ју више (Св).

заѐчнице ж мн *кожни део узде поред очију коња* (Дњ Дш Пр). —

Имāо сам ките кѐњима на ѹзде по-ред заѐчница (Пр). — Амшѐри трѐ-бају да ймају заѐчнице на ѹзде, мирнији су с њйма но без њй (Г); ↔ *капак, наѐчари/наочāри, поклѐпац, ѹшнице*.

запāдат -ам несвр *према запа-нут*. — Има понѐка крушка па за-пāда ка[д] се јѐ (Б). — Јѐђи полāко да ти не запāда, не йтај, нико те не тѐра (Ль).

запāдāча ж *врста крушке која запада при јелу због већег процен-та суве материје*. — Крушка запāдāча је слāтка крушка, ал' запāда кат се јѐ (Бс). — Имāл'и смо једну крушку запāдāчу, увѐг би запāдало кад би ју јѐл'и (Гр).

запāзит -им свр *приметити, упамтити*. — Јā сам мнѐго рāтова запāзила (С). — Јā нѐсам запāзио те полāзнице (Би). — Кāко да нѐ, запāзила сам тѐ њйне кāпе с кйтама (К). — Дѐца запāзе бѐл'е но мй стāри (Бл).

запāјат -āјам несвр *појити оне-сवेशѐног*. — Почѐу да га запāју (В). — Рāсвести се пошто су га запā-јал'и (Б). ■ **запѐит** -им свр. — На грѐбл'е се увѐк нѐси по кāнта водѐ, ако нѐкоме дође тѐшко да се запѐи (СЛ). — Док ју нѐсу запѐил'и само је преврѐвала очйма (Бс).

запāл'ит -āl'им свр 1. *подметнути ватру*. — Дѐнел'и ѐдлуку да за-пāл'у кѹће (Л). — Запāл'имо свѐћу, онā увр сѐвре што е сѐо запāл'и (Б). — Истѐраше не из сѐла, запāл'ише ни цѐло сѐло (Б). — У јѐсен запāл'ише не Шиптāри (Б). — Отѐраше не па ни запāл'ише кѹће (Бл). — Запā-л'ише не, истѐраше не наши кѐмши-је, тавй (С). — Ка[д] се запāл'и свѐ-ћа, свāко на свѐде мѐсто сѐне (Св); ↔ *упāл'ит*. 2. *прен викати у бесу, гневу*. — Запāл'ише онā жѐна кат

чуже шта сте урадил'и (Г). — Кад му дођоше деца, настаде галама — запал'ише (Си).

запамтит -им свр *задржати у свести речено или што је доживљено*. — Неса(м) мого да запамтим слѡва (Б). — Дете може бѡл'е да запамти но човек (Пр). — Турску нико ние запамтијо (Ки). — Треба да запамтимо, не смемо да заборавимо (Дш); *в запантит*.

запантит -им свр *в запантит*. — Дете запанти бѡл'е но мѡ стари (Н). — Ја не знам тѡ, несам запантила (К). — Кѡ не зна шта е рат, тѡ неси запантио ништа (Б). — Гладну годи-ну сам запантила (Б). — И с[в]ѣ л'е-по ѡни би запантил'и (Бр); ↔ *упамтит*.

запанут -ем свр **1.** *остати залогај у ждрелу*. — Кад би некоме запало, ми би га ударал'и по рѡту (Гр). — Како мѡж да јеш сама запало ти (Бс). **2.** *заглубити, остати у бла-ту*. — Да запанеш с кѡл'има, како да те извучемо (ДД). — Западоше волѡви у кал'иште па ни мрднут (Г). **3.** *фиг доживети непријатност, штету због неадекватног понашања*. — Ела, ела, само да ти не запане (Св). — Западе му што се бавио пол'етиком (Бр). — Западе му тѡ његово девѡрсто (Св). **4.** *указати се прилика*. — Ако те запане да дова-тиш (Бс). — А, да је још једном да ме запане, знаѡ би шта би рађио (Дњ).

запарина/запарина ж *оморина*. — Пѡсл'е ове запарине мѡра бит мало кѡше, макар кѡп да пѡне (Г). — Беше нека запарина — мѡзг да ти проври, а мѡ отишл'и да жњемо пшеницу (БП).

запас (се) -асѡ (се) свр **1.** *почети пасти траву*. — Краве гладне ѡдма се запасоше (Пр). — Дѡ је питѡмо

ѡне се запасу ѡдма, дѡ је дѡвл'ѡжина неѡе да забѡду (Г). **2.** *природним путем оплодити кобилу*. — Да ју повѡдеш негде код некога кѡ има дѡ-брога пастува да ју запасѡ (Гр). — Кад магѡре запасѡ кобилу, ѡна ождрѡби мѡзгу (БП).

запѡтак -тка м *подмладак, младунчад каја се пате*. — Оѡ што је најбѡл'е тѡ се остѡл'а за запѡтак (Јѡ). — Псовѡ би покѡјни стѡри: а, запѡтак ти твѡј (Г).

запѡтит (се) -им (се) свр *размно-жити (се)*. — Кокѡшке се најлакше запѡту (БП). — Запѡтиѡе се живѡна брзо, није тѡ ка стѡка по једно годи-шње (Ј).

запѡват -ам свр *почети певати*. — Има понѡко се напије па запѡва и на сѡхрану (Ј). — Понѡка неѡе да запѡва (Би). — И ѡнда каже тѡ мѡла-де да запѡва (Т); ↔ *запѡјат*.

запѡјти (се) -ѡче (се) свр *почети пећи се*. — На овѡку струју неѡе се ни запѡјти (Ј). — Мало слабија ва-тра док се не запѡче (Д). — Неѡтаде струја, а л'ѡб тѡк што се запѡко (СЈ); ↔ *потпѡјти*.

запѡкл'ат -ѡм свр **1.** *завезати пу-ну врећу*. — Ка[д] се напуни врећа, запѡкл'ѡ се сеѡјмом (Г). — Чекам овѡко поркрај запѡкл'ане вреће да дође неѡко да ми ју подигне на раме (БП). **2.** *замрсити, изазвати кон-фузију*. — Како су га запѡкл'ѡл'и, ѡѡво га распѡкл'ат не мѡже (Си).

запењаѡа ж *в запињаѡа* (Би Јѡ Јѡу Пр Си Т). — Запењаѡа има двѡ дѡла (Јѡу). — Оѡ се пѡсе затѡгне запењаѡом (Пр).

запѡт запнем свр **1.** *заградити отвор померањем врата, прозорског окна, поклопца, затворити*. — Оѡни му вѡрата запел'и, не пушѡу (Бр). — Запели га у Буѡраѡаѡа, а

мој ујак отишао у Злакѹћане (Бр). — Ево са љу, жож да за́пнем теоце (Си). — Девер ће да ул'егне, а ови му врата запел'и (Би). — Само две жене смо бил'и запете тату (СЛ). 2. *употребити сву снагу*. — Запеше волѹви, ми мало погурасмо, истераше кола (ДД). ■ **за́пнут** -нем свр. — Запни та врата да не бије промаја (Дш). ■ **запињат** -њем несвр. — Запињал'и смо теоце у тел'ечак а свиње у кочину (Г). — Врата овако запињу (Б).

запињача ж прибор на предњем вратилу разбоја којим се затеже основа (Б Бл БП Бр Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг К Л Ље Н П С Св СЛ). — Задња запињача је обична мачуга, а предња је друкша (Г); в *запењача*; ↔ *завијача*, *пал'ицица*.

запис записа м место на којем се, обично, налази дугогодишње дрво, где се о литијама чита молитва и на дрвету урезује крст. — Тамо имамо одређено место — запис (Бр). — Тиднемо, закажемо попу да дође у то и то време де ми је запис (Д). — О[д] тога записа до тога идемо (Д). — Имал'и смо записе, ове вел'ике дубове (Т). — Тија записа има готѹво у свако село (Б). — Изнесе код записа киту босил'ка и кило вина (Д).

запискат -иштим свр *завриштати*. — Кад га донеше кот куће, запискаше и жене и деца — туга једна (Г). — Ако запишти ћерка, уставит се не може (Л).

заплакат -ачем свр Δ. — Женѹма су сѹзе навр трѹпавица, мѹжу да заплачу кад ѹте (Г). — Заплакала и преплакала мајка сирѹта, устал'ала се није (Г).

заповѹдат -ѹдам несвр *изражавати жељу, заповест, наређивати*. —

Кад би звал'и за славу, викал'и би пошло ме Бѹг и сетѹ Никѹла да заповѹдате на славу (Г). — Пре смо звал'и от куће до куће; тиднеш, скинеш капу, заповѹдајте на славу (Г).

запојат -ѹ(ј)ѹм свр *в запеват*. — Посл'е мѹра и мнѹдица да запоје (Би). — Кад би се напил'и л'уди, запојал'и би и на делбу, забарвил'и би дѹ су (Гр).

запол'ет -ѹл'им свр *зарастати у корову*. — Ће да ми запѹл'и бакча, нем ка[д] да ју се обрнем (Г). — Ка[д] смо се вратил'и, да не мож да погл'ѹдаш, то све запѹл'ѹло, зарасло у траву (Г).

запостит -им свр *почети постигати*. — Кад би запостил'и, не би се мрсил'и до Ускрса (СЛ). — Треба да се запости и сви да постигте (Дш).

запрашит -ашим свр *посипати прашком*. — Ако сѹме није запрашено, мѹже да има главнице (Св). — Није ѹпасно да се даѹ кокѹшкама запрашенога сѹмена пшенице (Љу). ■ **запрашѹват/запрашиват** -ѹ(ј)ѹм не свр. — Ако није запрашѹвано, мѹра да се запрашѹе се ће да има млѹго главнице ако се не запраши (Би). — Рукѹм смо бацал'и сѹме, а несмо запрашивал'и — ништа неће (П). ■ **запрашѹвање** с *гл им*. — Запрашѹвањем сѹмена мѹже чѹвек да се отрѹје (Бр).

запрега ж *превозно средство сточном вучом*. — Сел'ак бе[з] запреге ка без рѹку (Ж). — Смо радил'и са запрегом тапуг (Ж). — Запрегом се радѹло све (Би). — Некад смо са запрегема стѹзал'и све да урадимѹ, а сад ѹму л'уди и тракторе, па остаѹ непоѹрано и неурѹђено (Би). — Увати се запрега и ш ѹима се вршѹло док не искочише вршѹл'ице (Св).

запрѣтат -ћем свр *ставити у пепео са жаром*. — Запрѣћи проју у препул'у, слађи је бијо на сад у пекару (Ж). — Кад би чувал'и краве, па оно у јесен студено, ми наложи па запрѣћи компира, јел'и би и гријал'и би се (Г).

запричат се -йчам се несвр *задржати се причајући*. — Ми се запричал'и, ни чул'и нисмо ка[д] сте стигл'и (Јб). — Запричасмо се и не осетисмо умор (БП).

запрѣсит -им свр *верити девојку, добити пристанак за ступање у брак*. — Ктѣл'и да му запрѣсе девојку, о[н] није дао (Пр). — Кад запрѣсе девојку, сечѣ се мисит, па се одваја ваде, па се девојка плаћа, па испит, па свадба (Т). — Три године запрѣшена да се она спрѣма, да ткѣ (Дњ). — Он је тишао у војску, а ја сам остала запрѣшена (Пр). — Никад се није узимало ка сад, но запрѣси, плати, па са сватовема (К); ← *испрѣсит*.

заптија м *турски жандар*. — Кад не врнуше, тамо чауш турски са заптијом (П).

запушит -ушим свр **1.** *почети димити, испаравати*. — Ка[д] се здѣне сирѣва ѿтава, она мѣра да запуши у стѣг (ДД). — Запушило се у кућу, не види се ништа о[д] дима (Си). **2.** *почети конзумирати дуван*. — Цигани запушил'и, чекају газду да дође па да почну да пращу (Г). — Ка ћу ја запушит и ћеш да пушиш (ДД).

запушитит -им свр *дозволити да нешто пропада, довести га у неред*. — Запуштијо се, да га не погл'едаш (Г). — Кад изнемѣгну, стари се и запушту (Св). — Слабо ти сад ко ради, готѣво свѣ имања запушћена (Јбе).

зѣр речца за *изражавање сумње, односно чуђења*. — Зар несу отишл'и (Ј)? — Зар си још ту (Јбе)? — Зар стигосте (Н)? — Зар нећете с нама (Пр)?

заравњат -њам свр *поравнити*. — Оно се посе заравња ка[д] се подрл'а (Дњ). — Мѣсто за гувно најпре поквѣси па га добро заравњај (Бр).

зарадит -адим свр *остварити задату, добит*. — Посе подѣл'е то по члановима према зараде како е ко зарадиѣо (Ж).

заран прил *изјутра, раније*. — Треба мало заран да се почне док н уфѣти врућина (Ки). — Заран прѣђосмо кроз Граб те несмо осетил'и врућину (Н).

зарѣр -ѣра м □ *штета*. — Да ми не учини неки зарѣр (СЛ)? — Ако нема ѣјера, нема ни зарѣра (Др). — Понѣкад мѣго би д учини зарѣр и вук (Б).

зарѣс -ѣстѣм свр *обрасти коровом, расти у корову*. — Зарѣсла ми бакча у траву, не види се дѣ је шта посијано (Н). — Треба да се опраши док калѣмоћ не зарѣстѣ у траву, посл'е му нѣ мож ништа (Гр).

зарѣтит (се) -и (се) свр *почети ратовати*. — Четрдѣсет и прѣве се зарѣтило (Б). — Посе се зарѣрати (Б). — Јѣ сам имѣла седам година ка[д] се зарѣтило (Бл). — Мѣја мајка носила је шиптарско док се није зарѣтило, ка[д] се зарѣтило, она је исто сукњу носила (Ј); *в заратоват*.

зарѣтоват -ѣ(ј)ем свр *в заратит*. — Зарѣтовал'и су Аустријанци (Јб).

зарѣдит -ѣдим свр *ићи редом од једног до другог*. — Зарѣди ти она л'ѣпо па са свѣким се рѣкова и изл'уби (Би). — Каже, ѣј ти сад зарѣди ка што си научила да зарѣдиш (Јбе).

зарѣжат -ѣжим свр *почети режати* (о псима). — Кат пѣс зарѣжи, не примакйњи му се (Си). — Ние ни зарѣжао но је ђдма скочио онако мучки (Г).

зарѣпак -пка м *уски а дуги део парцеле*. — Да ми је некако да исправимо међу преко овѣга зарѣпка (Св). — Не мож машинѣма да рѣдиш по зарѣпцима ка ручно што мѡж, мѡра понешто да остане (Бр).

зарикат -йче свр *почети рикати* (о говечету). — Зарикаше крѣве кад стйгоше кот кѣће, овѣ што су отѣлене (БП).

зарил'ат -йл'ам свр *продрети у земљу*. — Не мѡже ашѡв да се зарил'а де је тврдо (Л). — Слабоме косачу коса зарил'а у зѣмл'у (ДД).

зарѡбит (се) -им (се) *постати зарѡбљеник*. — Отац ми се зарѡбио у Италију (Д). — Зарѡбисмо се у Албанију (ДД). — Он не прѣдаде у Италију те се зарѡбимо (Дш). — Мйѣа, он је био зарѡбл'ен, четйри године био зарѡбл'ен (К). — Преко Црвѣног крста ми дѡшло дѣ сам зарѡбл'ен (Дш).

зарѡбл'еник -йка м *зарѡбљени ратник*. — Рѣко ймаш л'и три рѣтна зарѡбл'еника (Ж)? — Они само од лѡгора до лѡгора идѣду и ваду зарѡбл'енице да и[х] тѣру у партизанѣ тамо (Бр). — Сѡво и Добро су бил'и зарѡбл'еници (Л). — Тѣ су бил'и тройца ка руководиѡци зарѡбл'еницима (ДД).

зарѡбл'енисто с в *зарѡбл'еништво*. — Неки пѡмоћ што смо бил'и у зарѡбл'енисто обећаше, па ништа [д] тѡга — превѣрише (Св). — Ка[д] су бил'и у зарѡбл'енисто у тѣ лагер, па договорѣ се да побѣгну (СЛ). — Бијо сам у зарѡбл'енисто (Дш).

зарѡбл'еништво с *боравак учесника у рату у својству зарѡбљеника* — Из зарѡбл'еништва сам се вратйо око Петровдана (Г); в зарѡбл'енисто.

зарснут -нем свр *тврдоглаво инсистирати на нечем, не попуштати*. — Ктѣдосмо мѡло да му омѡл'имо, ал' ђтац онѣ девојке зарснуо, не кте да попушти па бѡг (Т). — Пѡвика на сина, штѣ си зарснуо ка јѡрац на пртйну (Г).

зарѡдет -удим свр *поруменети под дејством температуре, почети рудети*. — Погѣча зарѡдй ка[д] се испѣче (Пр). — Док не зарѡдй, остави ју пот сѡч (Д).

зарѡпат -ѡпам свр *аугм нападати* (о снегу). — До пѡла нѡћи било вѣдро, пѡсе тѡга снѣг зарѡпао до пѡјаса (Г). — У планину мѡже и л'ѣти снѣг да зарѡпа (Н).

засѡдит -ѡдим свр *садницама попутити неку површину*. — Засѡдите дѣца још овѣ што је остѡло док стйгне вѡда (Бр). — Пѡла кад засѡду наврну вѡду да и[х] наваду (ДД). — Засѡдил'и би паприкама по пѡла ѣктера (Гр). — Засѡдише му орѡсе и вѡће (Б).

засвињит -йњи свр *пог тврдоглаво инсистирати*. — Викѡ ју јѡ бѡл, ал' ѡна засвињила, ѡће како ће ѡна (Др). — Кад жѣна засвињи, не мож ју ништа (Св). — Засвињи Ојдѡна те прѡво код кѣће (Пр).

засвиѣрат -йрам свр Δ. — Рече, ѡјде засвиѣрајте — весѣл'е је (Г). — Кад засвиѣра ѡрмуника и мртѡва те уста запѣват (К).

засѣбно *прил издвојени, посебно*. — Сѡ[д] ћу јѡ засѣбно њѣ да гл'ѣдам (Дс). — Жѣне засѣбно, мушкѡрци засѣбно у сѡбу л'ѡцку (Ки).

заседа ж организовано чекање не-пријатеља у скривеном месту. — Кад наишао Вучко на заседу, није смеља да пуца на њега (ДД). — Прошао покрај заседе и ништа (ДД). — У шуму уфаћена заседа дочекал'и и[х] и убил'и (Ки); ↔ *прѣта*.

засејат -ем свр Δ. — Засејал'и би по ектер коломбоћа (ЈБ). — О[д] тога засејасмо њиву и самл'есмо да умесимо (Г); в *засијат*.

засека ж место у бразди на којем се вода усмерава на површину која се наводњава. — Тамо на засеку човек с матицом (Јбу). — Мбра један на засеку да чува (Н). — Од засеке до засеке око десет метара, а некад и више (Г).

засес -днем свр/несвр *задржати се седећи*. — Засел'и па н умеду да се дигну (Јбу). — Понекад заседну па остану до јутру (Ж).

засећ/засеј -ећем свр 1. *скренути воду из бразде да се разлива по површини која се топи*. — Пушти ти воду, засеј ћу ја засеку док вода стигне (Г). — Један засечё засеку, дрўги пушти воду низ бразду, тако иде и брже и лакше (Г). — Док вода стигне деца засечу засеку (Г). — Мбж да ју засечеш док вода стигне (ДД). 2. *учинити да се грло у запрези узјогуни те неће да повуче кола под теретом*. — Купио сам засечёну кобилу, ни у празна кола неће да мрдне (ДД). — Беше у марћа једна кобила добра ако није засечёна (Си). □ **засечён вб**, *који се узјогуни те неће да повуче*. — Кад је вб засечён, неће ни у празна кола (ДД).

засијат -ијем свр в *засејат*. — Да ми беше да засијем Трсове, ка да би се родио (Г). — С тим семеном засијасмо више но пола њиве (ЈБ).

заскорупит (се) -упи (се) свр *почети хватати се кајмак, закајмачити се*. — Неће ми деца млеко ако се заскорупи (Б). — Добро би се заскорупило у планину (Д).

заскочит -и свр *оплодити женку природним путем*. — Кад отежа, бик не може да заскочи краву (Дњ). — Заскочи ју једном и не ктеде више (Н).

заслади -адим свр *додавањем шећера учинити нешто слатким*. — А, што си му ју засладила, за мерак (Г). — Заслади ју баш за мој мерак (Б). — Кафу засладе по вол'е, па пију (Б).

заслуга ж *признање*. — Ако немаш заслуга код синова, де ћеж да имаш (Гр).

заслужан -на -о *који има заслуга*. — Није био заслужан да га бирамо за посланика (Т). — Тамо има мало заслужнија (С).

заслужит -ужим свр *стећи заслуге*. — Полако мало, треба да заслужиш (П). — Ко не заслужи нема ништа (Бс). — Да не заслужу награду (Св)? ■ **заслужоват** -у(ј)ем несвр. — Понеко не заслужује ни да живи, а не шта друго (К). — Нема шта: заслужују да и[м] се призна да су сложни и да слушају старијега (Л).

засмрдет -рдим свр *почети испуштати непријатан мирис*. — Не могу више да трпим, цела кућа ми засмрди на ракију ка[д] дође пијан (БП). — Понекоме засмрду нбге кад се изује ка[о] да и[х] није прао месес дана (Јбе); ↔ *забаздет*.

засовница ж в *дронга* (Б Ж Је Си С). — Затварал'и се са засовницама (Ж). — Куће бе[з] засовница несу бил'е сигурне нимало (Си); в *засовница*.

засѡница ж в *дронга* (Б Је). — Направи се кутија о[д] дасака за засѡницу па се узида у зид на средину врати, да се затварају врата (Је).

заспат -ем свр Δ. — Несу смел'и да заспеду (Б). — Кад заспу деца, ако са[м] могла шта да урабѡтам, се поред њи ништа (СЛ).

засрамит (се) -им (се) свр 1. *постидети се*. — Ја реко ће да се засрами па да се дигне, ѡна ич (Је). 2. *учинити да се неко застиди*. — Једна жена обула ми нове опанце, стид ме да [j]у засрашим у народ (Б). — Да се снае не засраму ако и[м] рекнеш (Др)?

застава ж в *бајрак*. — Ка[д] тидо смо тамо, тамо заставе, све наше заставе (Гр). — Ту народ са заставама (Т).

застајковат -у(ј)ем несвр *заустављати се при ходању*. — Ја онако застајковала нађајући се да ме стигне — дабе, не видосмо се више (БП). — Терам и[х] полако застајкујући дог брсту (Г).

застарат -ам свр *изгубити праву вредност због старости*. — Трава кад застара, коса преко њѡј сал фијуче (Ки). — Коса неће да сече застаралу траву, неће ни краве да пасу застаралу траву (ДД).

засторак -рка м *тканина постављена преко максимално напуњене вреће*. — Ка[д] се врећа препуни, одозгѡр се тури засторак па се преко њега изукршта канѡпом да се не расипује жито из њѡјзе (Дњ).

застрѣт застрем свр *простирком покрити површину, или део површине пода собе*. — Овамо тепих — застревене собе (Д). — Пола собе застрето, а пола не (Г). ■ **застират** -ем несвр. — Преко патоса застирал'и

би ћил'име (Пр). — Застирал'и чергом (Бл).

застрѣнут (се) -нем (се) свр *при гутању скренути јело или течност у душник*. — Застрѣне се кад алапл'иво је и пије (Г). — Кад јеш и причаш, мѡж да се застрѣнеш (Дш).

заструг заструга м *плоснати дрвени суд кружног облика са поклопцем за млечне прерађевине које се носе за оброк у пољу*. — Понеси у заструг мало сира и скѡрупа па ужинај, се нем ка[д] да ти донесем (Г). — Око ићиндије извадијо би онѡ и[з] заструга и ужинао (Г).

застудет -удѣ свр *почети хладно време*. — Налагамо кад застудѣ (Јбу). — Застудѣло ка да није л'ѣто (Ки). — Ове године нешто рано застуде (Кг).

заталасат (се) -сам (се) свр *почети таласати се*. — Заталаса се језеро, кад из њега искочише ѡвол'и (Г). — Мбра да се заталаса кад прѡђу кола преко њѡј (Н).

заташкат -ам свр 1. *смањити интензитет ватре, угасити је*. — Огањ се заташко, а шибнице немам (Св). — Тури које дрво у шпѡрет да се не заташка ѡгањ (БП). 2. *инстирати да се не актуализује прича*. — Причало се да ће да ослобѡде па се заташка, више нико не помйње (Д). ■ **заташкават** -авам несвр. — Не би овако било да га ниште годинама заташкавал'и (Л). — Дѡбро би било да се то заташкава, да се не свађају комшије (Т).

затвор затвѡра м *зграда у којој бораве људи којима је одузета слобѡда*. — Ако би се супроставио, тишаѡ би у затвор, а у затвор д идѣш — несмо научил'и ми сел'аци (Бл). — Билѡ сам у Горѡждевац кад је дошаѡ Миђа и[з] затвѡра (К). — У

затвор су не тѣрал'и, тѣмо у Дрнѣцу (Дш).

затвѣрит -им свр *ставити у затвор*. — Затворѣше не, у кѣћу Пѣвловића био затвор (Г). — Затворѣл'и не у неку штѣлу (Бл). — Оѣ да ме затвору што нѣсам дѣо вишак (Г). ■ **затвѣрат** (се) -ам (се) несвр Δ. — Затвѣрал'и би тѣоце у тел'ечѣк (Г). — Бѣгоми се л'уди затвѣрал'и, бѣгоми се л'уди бил'и (К).

затѣкнут се -ем се свр *застати, заглавити се*. — Ишла водѣм и затѣкла на жл'ѣб нѣкоме од воданице (Бл).

затѣрат -ам свр *угурати*. — Затѣрал'и крѣве у воћњак па нек вршл'ѣју (Г). — Дѣ сте затѣрал'и тѣ свѣње, видите л'и штѣ су учинѣл'е (ДД)?

затѣсат -шем свр *оштрим предметом засећии с једне стране дрвета које се обрађује*. — При врѣ трба да се затѣше (Дс). — Јѣ би га затѣсала мѣло да не побѣда у земл'у (Би).

затѣпит -им свр *конзервирати месо врелом машићу*. — Остѣви га да се затѣпи, вал'ѣће преко л'ѣта (Д). — Ако се чвѣрци затѣпе, мѣгу да трају дѣуго (СЛ). — Онѣ мѣсо онѣко затѣпл'ено мѣже да траје дѣуго да се не поквѣри (СЛ).

затрѣвит (се) -ѣви (се) свр *обрасати травом*. — Ће да ми се затрѣви колѣмбоћ и да се иштѣти неопрѣшен (Св). — Пѣсл'е овал'ѣкија кѣша затрѣвиће се колѣмбоћи (П). — Затрѣве се рѣпе, па нѣка[д] да се опрѣше (Дс).

затрѣјат -ѣ(ј)ем свр *остати дѣуже време, задржати се*. — Јѣ мѣло затрѣјала на стѣденац, ка[д] дѣћо — трѣста јѣда на мѣне (Г).

затрѣпит -им свр *сместити у трап*. — Ка[д] се затрѣпе компѣри, не дѣрају се до прѣл'ѣћа (Дш). — Прѣпануће ми затрѣпл'ени компѣри од овѣја кѣша (Г).

затрѣвит -рѣвим свр *створити брлог*. — Игрѣла се дѣца па затрѣвила сѣбу (Г). — Сѣба затрѣвл'ена, брлог до кол'ени (Бс).

затрѣт затрѣм свр *у потпуности уништити до последње јединке*. — Погѣнуо ми ѣтац, тѣ се затрѣло (СЛ). — Тѣ смо се затрѣл'и мѣ (К). — Бѣжѣнићи су се затрѣл'и, од њѣ нѣма нѣкога (Г).

затрѣват -ѣ(ј)ем свр **1.** *ставити отров у неки простор, материју*. — Од бомбѣрдовања цѣло Кѣсово затрѣвано (Г). **2.** *убедити у политичке идеје, индоктринирати*. — Затрѣвал'и су и стѣре, а нарѣчитѣ ѣмнадину (ЈБу). — И дѣте у кол'ѣвкѣ и[м] је затрѣвано (Б).

затрѣчат се -ѣм се несвр *почети трчати*. — Затрѣчасмо се, кѣ ће прѣ да стѣгне код мѣјке (Пр); ↔ *растрѣчат се*.

затѣул'ит (се) -ѣл'им (се) свр *у знатној мѣри угасити се* (ѣ ватри). — Ако се ѣгањ затѣул'и, нѣка[д] да се разгорѣ са сирѣвима дрѣвима (Св). — Затѣул'и ми се вѣтра па остѣдо на мѣку (ЈБе).

затѣупит (се) -ѣупим (се) свр *почети тупити оштрицу*. — Ка[д] се затѣупу кѣсе, кл'ѣпл'у се (ДД). — Затѣупѣјѣо си кѣсу у крѣтинце па нѣће да ти сѣчѣ (Др).

затѣурит (се) -им (се) свр *изгубити се*. — Узѣ онѣ опѣнце да ми се не затѣуру нѣгде (Н). — Затѣурио ми се авѣн, нѣм с кѣм да изрѣжем овѣ дѣвана (Г). — Нѣгде ми се затѣурила онѣ стрѣшка (Г).

заћ заћем свр 1. *изаћи некоме са супротне стране.* — Он док пуцо, овѝ му заћи с л'ећа (Б). 2. *нестати иза неког предмета.* — Покупићемо га дог заће сунце, нѣма мноґо (Д). — Пѡсе тоґа док сунце не заће не одма-рамо више (Бр).

заћорет -ѡрим свр као *слеп нешто урадити, заслепети.* — Нѣмци дошл'и до грнице, ми за тамо заћорѣл'и (Ж). — Заћорѣше ју за њѣга (Јбу). — Дѣ си заћорѣо, испал'е ти ѡчи (Г)?

заўјкат -ам свр *почети ујкати, узвикивати уј-уј* (о невести кад је изводе из родитељске куће). — Сви смо заплакал'и кад је заўјкала (Пр). — Кад би ју браћа извѣла и[з] собѣ, мнѡдица би заўјкала, тако бијо ѡбичај (БП).

заўнут -ем свр в *забрѣнут.* — Брже заўне ка[д] се попѡри врѣлом водѡм (Г). — Ништа не ма̀ри, заўнуће (Јбу).

заўрлат -ѡм свр Δ. — Заурлаше ка бесни псѝ па навѡл'ише (Б).

заустѡвит (се) -им (се) в *уоставит* (се). — Понѣко каже па заустѡви се (Б). — Кат крѣну кола нѡз брдо тѣшко се заустѡву (Г).

заўстит -ўстим свр *покушати, почети говорити.* — Тамѡ сам заўстила да му рѣкнем, йгуби се (Бс). — Заўсти јѡ да му одговѡрим, но загалѡмише и јѡ батѡл'и да причам (Л).

зафѡл'ит (се) -ѡл'им (се) свр *изразити захвалност.* — Треба да му се зафѡл'иш што ти помѡго да ти дѣте добијѣ стипѣндију (Б). — Зафѡл'и му се ти место мѣне (Н). — Не сѣтише се да се зафѡл'у за пѡре (Л).
зафѡл'ѡват (се) -ў(ј)ем (се) несвр. — Стѡпут ми је зафѡл'ѡво што са[м] му позѡјмио пѡре (Бр). — Зафѡл'ѡ-

вала би му се док сам жѡва (БП); в *заквал'ит* (се).

зафѡтит -им свр в *заватит.* — Реко да зафѡтим кѡнту водѣ на студѣнац (Г). — Жѣне зафѡту па остѡну да причају (Г). ■ **зафѡћат** -ам несвр. — Како којѡ стѡгне, тако би зафѡћала вѡду (Г).

зафѡрак -рка м в *завирак.* — Имѡло је по Бистрице дѡста зафѡрака (Дњ).

зафркѡват (се) -ѡвам (се) несвр *збијати шалу.* — Нѣћу да дозвѡл'им да се нѣко с менѡм зафркѡва (Јѣ). — Немѡ да ме зафркѡваш, но ми кажи йстину (Др).

зафркнут (се) -нем (се) свр 1. *подвалити.* — Мѡгу се зафркнут ако не плѡтим пѡрез на врѣме (Гр). — Зафркнућу се ако не опрѣскам вѡће (Г). — Зафркну ме син, нѣ кте да ми помѡгне да посѣјем (Би). 2. *направити грѣшку.* — Зафркнуо сам се што сам отишѡ у Бел'инца (ДД).

зацѣнит се -ѣним се свр *изгубити дах смејући се.* — Зацѣнил'и смо се од смеја кад ни је причѡо како се женијо (Гр). — Не дѡрај дѣте, ће да ти се зацѣни (Пр).

зацѡпат се -ѡпам се свр *претерано се заљубити.* — Зацѡпѡо се тѡ у јѣдну, не види ништа ка да је ѡдрав (Јбу). — Не да се зал'убила, но се зацѡпѡала, ка да је от петнајѣз гѡдина (Л).

зацрвѣнет се -ним се свр Δ. — Кад ўгрија сунце, зацрвѣнѣше се патл'ицѡни (Ж). — Зацрвѣнѣше се дѣца кад се угрѡјаше (Св). — У мај мѣсез зацрвѣну се пшенице од бо-жѡрака (Г).

зацѡкат -ам свр 1. *закуцати ексер.* — Ктѣдо зацѡкам јѣдан ѣксер, да обѣшајѣм понѣшто (Г). 2. *одавати звук куцањем.* — Ми у Лѡмове, не

вйди се нйшта, у једно врѐме за-
цука звòно, те мй ваби, вичи док
и[x] не нађòсмо (Г).

зачѐпица ж погодна прилика да
се неко уцењује. — Нашл'и зачѐпи-
цу па рãду како и[м] је вòл'а (Пр).
— Не смѐм, ће да ми нађе зачѐпицу
па да ме глоби (Дш).

зачйнит -им свр ставити зачин.
— Ка се скўва зачйни се кромйдом
и зѐјтйном (Н). — Јã га скўвала и
зачинила, тўрила му запршку (СЈ).

зачипйтит се -им се свр ухвати-
ти се и чврсто се држати. — Кад
би дошла ис Пѐћи, дѐца би ме обл'й-
пила па би ми се зачипйтила ка да
ме нѐсу гл'ѐдала гòдину дãнã (Г). —
Зачипйтиће ти се да нѐ мож да ју се
отарãсиш (Ље).

зашвòњат -òњам свр пог почети
спавати, швоњати. — Пол'ѐгãл'и
би по пãтосу па би зашвòњãл'и де е
кò нашаò мѐсто (ДД). — Остãл'и би
такò швòњãјући до пòноћи (Г).

зашйл'ит -йл'им свр заштрити
врх неком предмету. — Нѐ би стй-
го за дãн-двã да зашйл'им кòл'е (Г).
— Òстаде ми кòл'е зашйл'ено, нѐм
кã[д] да га побòдем да заградим бãк-
чу (ДД). — Прйтке се зашйл'у, па се
зашйл'ене побãдају (Ље). ■ **заши-
л'òват** -ў(j)ем несвр. — Красту се
врбе, зашил'ўје се кòл'е да се за-
грађују плотòви прѐ но што стйгне
да се òре и нешто дрўго да се рãди у
пòл'е (Г). — Зашил'ўем јã прйтке за
парадãсе кад òни дођòше (Т).

зашйл'чат -ãм свр шиьком про-
бости пуну врећу при врху и испод
шиька везати канãпом. — Напўни
врећу, зашил'чãј, бãци на кòла па
тѐрај у воданйцу (Ки).

зãшто прил за узрок. — Зãшто је
мòрãо да ме лãже (Ј)? — Зãшто тй
мãла нѐћеш да пристãнеш (Бр)? —

Зãшто не покађаш, што н идѐш у
школу (Б)?

збарабãрит -ãрим свр 1. састави-
ти пар једнаких, спарити. — Реко
да кўпим једнога вòла да га збара-
барим с овйм што сам имãо (Св). —
Дòбро би се збарабãрио с мојйм вò-
лом (Си). 2. поравнати, изједначи-
ти. — Побѐре се па се тò збарабãри
л'ѐпо (С). — Извãдимо онў и збара-
баримо л'ѐпо, па вѐжемо снопове, па
у вòду покйсел'имо (С).

збйти збй(j)ем свр притискањем
сабити. — Стãнуће свѐ ако се дòбро
збйје (Си). ■ **збивѐн** -ѐна -о в везан.
— Не мãри што је мãл'и кад је зби-
вѐн, биће дòбар (Г). — Збивѐне во-
лòве лãко чòвег држй (Г).

због предл узрок, из којих раз-
лога. — Нѐког убйл'и тãмо и збо[г]
крви побѐгл'и на Кòсово и премѐ-
нйл'и слãву (Дс); → себет, шер.

збòрит -им несвр 1. саопштавати
некоме мисли или осѐћања, говори-
ти. — Кат палãко, вел'й вй н умѐте
да збòрите (Гр). — Збòри тй, збòри
сãм (Пр). — Òпет збòру да òру (Ки).
— Зборйл'и су ми дòста, ал' не ктѐ-
до да пристãнем (Ј). 2. разговарати,
комуницирати. — Ако збòри и јã
зборим, [а]ко не збòри бãш ме брйга
(Гр).

збул'ўкат -кãм свр велики број
грла стоке дотерати на мали про-
стор. — Онў стòку збул'укãј па се
играј (Бр). — Штã сте збул'укãл'и
овѐ крãве у овў л'ивãду, тѐрајте
и[x] одãвде (ДД).

збўтат -ãм несвр згомилати у не-
ки угао. — Кò зна дѐ и[x] је збутãла
онã слўта (Н). — Збутãл'и смо свѐ у
једну сòбу, нѐма дѐ да се сѐдне (Кг).
— Збутãј тò тãмо у неко ћўше док
не прође слãва да не смѐта и да се
не спотакйњемо на нй (Г).

званица ж појединац, односно породица која се позива на свечаност. — Има преко стб званица (Дш). — На славу долазу и званице и незванице (Г). — Ја се исто понашам према незваницама ка према званицама (БП).

звѣт зовѣм несвр 1. позивати упућивати позив некоме. — Да л' ће звѣт кога, фала богу (Ље). — Кад је слава, њни изађу по сѣлу и зоведу овѣ кой нѣму славу (Ж). — Кад йому њни Бајрам, њни зоведу нас (Кг). — Име ми Златана, а Злата ме зоведу (Љу). — Баш на Ускрс звѣти су за на вѣжбу (Дс); → до-, на-, по-, ↔ *вѣкат*. 2. *ословљавати*. — Нѣсам звѣла на име никога ја, нѣкога дѣвере, нѣкога Бегл'ѣрак (К).

звѣт се зовѣм се несвр *имати име*. — Тако сам крштѣн и тако се зовѣм (Бр). — Ка сѣт што има овѣ пел'ерине што се зоведу саденаке (Б). — Овѣмо има друго мѣсто, зову га Крал'ѣва струга (Б). — Бол'ес се звѣше дифтѣрија (Б). — Ту радил'и ѣгрономи, како се звѣђају не могу да се сѣтим (Б).

звѣзна ж снажна, ветропираста жена. — Ко мѡже да заузда ону звѣзну (Г)? — С онѡм звѣзном нѣће изај лако на крај (Г).

звѣјук м лакомислена жена. — Даће Бѡг да бидне нѣшто од онѡга звѣјука (Г). — Штѣ ћеш с оним звѣјуком (Г)?

звонѣра ж 1. *крава или овца која носи звоно*. — Звонѣра је најбол'а у бѡл'ук (БП). — Једно вѣче дођѡше краве бе[з] звонѣре (Пр). 2. *грађевина поред цркве на којој је окачено црквено звоно*. — Ка се прѣвила звонѣра, Кода је замѣло погинуо (Г). — Ка звонѣра овѣ што има ко[д] цркве (Б). ■ **звонѣрин** -а -о које припада звонѣри, што потиче од

звонѣре. — Ни јѣдно нѣје више од звонѣринога рѡна (Б); в звонѣра.

звѡно с 1. *метална направа која се вѣша јѣдном грлу о врат да звони у покрету* (БП Би Г Гр ДД Др Дс Дњ Дш К Кг Л Ље Љу Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Ако нѣмаш угѣча, звѡно се турѣ на најбол'у ѡвцу (Г); в *звоно*.

звѡнце звѡнцѣта с 1. *дем од звоно*. — Звѡни ми звѡнце на сѣт ка[д] ћу се дѣгнем (Кг). 2. *направа за најављивање недостатка жита у воденичком кошу, коју обично сачињавају две дотрајале плочице за поткивање волова окачене о канап* (Ки Љ П). — Кад остѣне јѡш мѣло жѣта у мѡшњак, онѡ звѡнце пѣне и удѣра по камену да разбѡди воданичѣра (Ки); ↔ *брѣнце, будѣлник, звѡно, плѡче*.

зврндѡв -ѡва м некултурѣн, тупѣв, уличѣр. — Штѣ ћеш с оним зврндѡвом (Г)? — Каки кѡрис имаш од онѣја зврндѡва (Г)? — Сѣл шѣр да те увѣти са зврндѡвѣма (Д).

згѣзит -им свр 1. *стати ногом*. — Бѣж од кола да те не згѣзи кобила (Дњ). — Ако згѣзиш на вѣл'ино коло, има да те уфѣти каракоњула (Г). 2. *згѣчѣти*. — Увѣти ју за рѣме, повѡко ју, бѣж да те не згѣзу кола (БП).

згомилат -лам свр *ставити на гомилу*. — Згомиласмо га у навил'це па шта му Бѡг да̄ (ДД). — Згомилāj га па нека га тӯ нека остāне (Јбе). — Чѣкам још ма̄ло па да га згомилām у навил'чиће (Г).

зграда ж *одељење, соба*. — Сад кӯћа вел'ика свако йма своју зграду (Пр). — Тражйл'и, претурāл'и свѣт по зграда, не нађоше ништа (Г). — Жѣне тāмо у другу зграду (Пр).

згржит (се) -им (се) свр *пресушити се, претерано изгубити влагу* (о кабастој сточној храни). — Ка[д] се остāви да прегорѣ, ђно се згржи па не вал'а ништа, остāне ка слāма (БП). — Згрженоме сѣну опāне л'ис, остāне само она патршка (Гр).

згркл'ат -ам свр *в загркл'ат*. — Како да бидну сите ка[д] сте и[х] цѣо дан држал'и згркл'ане у онѡ ћуше (Г).

згромѡсат -шем свр *уништити огромном снагом, уништити без трагова постојања*. — Да чѣје чѡвек, ђн би ме згромѡсо (Г). — Згромѡсаће ју ђтац да чѣе (Јбе).

згруват (се) -ам (се) свр **1.** *механичким путем издвојити зрно жита из класа*. — Обрћеш се, брћеш, ка се згрува пшеница, макйњаш слāму (Дс). — Слāпше би се згрувало ако се вршѣло по облачине (Дш). **2.** *убити се, повредити се при паду*. — Пао са сѣна па се згрувао, нагрѡи се, ѣно га де л'ежи бѣмбават, не дйже се ис постѣл'е (Г).

згучит (се) -им (се) свр *савити се, згурити се*. — Кѡњи се згучил'и под једну смрчу, трѣсѣ се од зймѣ онако згучени (Пр). — Згучу се тѣоци од зймѣ (Н); → по-.

здѣнут -нем свр *скупити сено или снопове жита у стог*. — Прво се жњѣ, па се везѣје, па се здѣне

(ДД). — Ако није дѡбро здѣнуто, мѡже да закисне до днā (Дс); *в жѣнунут*.

зѡипит -им свр *пог отети, украсти*. — Чѣвај да ти неко не зѡипи новчанѣк у онѣ гѣжву (Г). — Једно дѣте тāмо на пијац једној женѣ зѡипи новчанѣк и пѡбеже (Ј).

здоговорит се -им се свр *в договорит се*. — Дошāо сам да се здоговоримо ка[д] ћемо да крѣнемо за девѡјку (Бл). — Отѣдне свѣкар кот пријател'а да се здоговорѣ за свāдбу (Јбу).

здрав -а -о Δ. — Нека је здрава, па не мāри што је чѡрица (Г). — Онѣ што су прскане свака остāла здрава, очѣма да и[х] иштѣтиш (Ки). — Изгл'ѣда да је она бāба најздравија од њѣ (Би).

здравит -им свр *наздравити пићем*. — Узмѣ домаћин, најпре здрави онѡме увр сѡвре (Б). — Ймам ћѣф да здравим свакоме и свако да ју попије (Т). ■ **здравл'ат** -ам несвр. — Како да се не напијем ка[д] су ми здравл'ал'и сваки чās (Пр). — Здравл'ал'и су један другоме свѣ нѡћ (Св).

здравица ж *заслађено вино у окићеној буклији којим се позивају сватови*. — Онѣ здравицу прими домаћин, попије ма̄ло и остāви свѣмā ис кӯће да попију помāло, па тѣри мало ракије у она йбрик (Г). — Ка[д] дѡђу свāтови, изнѣсу здравицу (Би). — Мушгулѣгѣје нѡсе здравицу (Бр). — Она девѡјка мѡра да окѣси од онѣ здравице па да се врне кот свāтова ѡпет (Ж). — Са здравицом се звāло одѣвек (Т). — Тѡга рѣда за свāдбу искѡчи по приетѣл'ā да зовѣш здравицом (Ки).

здравл'е с Δ. — Ада, нѣмам здравл'а ми, се би ти дāла да ймам (Н). —

Да дође Бџић са здравл'ем, з берйћетем (Ки).

здригнут се -йгнем се свр из теч-
ног прећи у кашасто стање (о мле-
ку). — Треба да се открије кад је
здригнуто да не усфйшти (Г). —
Ка[д] се тѳри маја, ђно се здригне
(Д).

здурнут се -ем свр преплашити
се до бесвести. — Сама кот кѳће,
пане нѳћ, а ја да се здурнем (Г). —
Здурнула сам се једну нѳћ ка[д] сам
долазила из лугова (Г).

зѳв м размак између доњих и гор-
њих жица основе на разбоју. —
Пѳдношкама се отвара зѳв (Јбе). —
Кроз онај зѳв се протйња савел'ка
ка[д] се ткѳ (Ж). — Цѳвке овал'ике
и на онѳ намоташ, тѳриш цѳвку у
савел'ку и протйњаш кроз онај зѳв
(К).

зејтин зејтина м сунцокретово
уље. — Добивал'и смо и брашна и
зејтина, за наше пѳтребѳе баж бол
(Б). — Запржи се са зејтином ка[д]
се постй, а сас маѳтем ка[д] се мрси
(Гр). — Све што е пѳсно татакѳ, сар-
ма пѳсна, пѳњене папрйке и папрй-
ке другѳ са зејтином (БП). — Нѳко
вол'и пасул' исто са зејтином, уочи
Божйћа (Јбе).

зека ж кобила длаке која је слич-
на боји длаке дивљег зеца. — Прѳзо
сам једну зеку и полако урадио свѳ-
је имање (Гр). — Кад остарају зеке,
побел'й и[м] глака и попегаву, изгѳ-
бу цѳну (Г).

зекан -ана м коњ чија је длака
слична боји дивљег зеца. — Имѳо
сам два зекана да и[х] нйје имѳо кѳ
(Јб). — Ораѳо је са зеканима бол'е но
са трактором понѳко што ѳре (Пр).

зекас -та -о који је длаке сличне
боји дивљег зеца. — Бѳше једна ко-
била зекаста што ми се допаља, но ју

цѳнаше скупо (Др). — Највише сам
вол'ѳо зекасте коње (Јбу).

зел'аник м проја са зачињеним
зел'ем. — Издрѳби зел'е, па мало
брашна, па помйеша, као зел'аник
испѳчи (Јбе). — Најбол'и је зел'аник
от коприва, а мѳже и од зел'а и од
кисел'ака (Г).

зел'е зб лишѳе јестивих једного-
дишњих биљака које се користи
као храна. — Нѳкоме нйје подносио
стомак зел'е (Л). — Један мѳј дѳвер
готѳво је ѳуро од зел'а (Д).

зел'ѳн -ѳна -о 1. који је зелене бо-
је. — Док пасу зел'ѳну траву не мѳ-
же да се ујардѳми (Г). — 2. који ни-
је тасао, који није доспео у фазу
технолошке зрелости. — Пшенице
су зел'ѳне, јѳш неки дан је рѳно да
се жњѳ (П). — Ови хибрити остѳну
зел'ѳни док и[х] не убйје слана (Л).

зел'ѳнет (се) -йм (се) несвр одава-
ти зелену боју. — Скѳро ѳе Мй-
тровдан, а клѳмѳѳи се зел'ѳнѳ ка
усрѳд л'ѳта (Бр). — Зел'ѳну се ли-
ваде од мил'инѳ (ДД).

зел'ѳнило с све што у природи
одаје зелену боју. — Ѕ прол'ѳе зе-
л'ѳнило на свѳ стране (Дш). — Од-
мара ме зел'ѳнило па изађем помѳло
да прошѳтам (Бл).

зел'ѳнчив -а -о полузreo, недовољ-
но зрео за употрбу. — Кад је пше-
ница зел'ѳнчива, угрйје се у ѳмбар,
мѳже да се упул'ѳ (Јб). — Не турај
у ѳмбар зел'ѳнчиву пшеницу, йма
да ти се угрйје и да ти се упѳл'и и
упул'ѳ (Н).

зел'ѳ м пас тамносивѳ боје длаке.
— Имѳл'и су Јеремййи једнога зе-
л'ѳа, нйје бйѳ мањи од магѳрета (Г);
↔ зељѳв.

зел'ѳв м в зел'ѳ. — Кѳ би смѳо да
прѳђе поред онал'йкога зел'ѳва (Дњ).
— Имѳо сам једнога зел'ѳва, не би га

дѣо за једнога јунца, изгуби ми се у Витомирицу (Г).

земѡл'ски -а -о Δ. — Ако је на земѡл'ску куглу, им да га нађем (Б). — Да се окреће око кугл'е земѡл'ске (Дс).

земл'а -е ж 1. *површина која се користи, обрађује.* — Кѡ је забогатио радѹћи земл'у (Н)? — У Дрнѡвац прѡдал'и свѣ тѣ краве и још по жѣнѡ покѹпил'и што су имѡл'и, се несѹ мѡгл'и да исплатѹ земл'у са тѡм стѡком (Дњ). 2. *глиновита материјал која се користи као материјал за производњу судова.* — Ибрик од земње (Дс). — Угрѣј црепѹл'у, црепѹл'у од земл'е, кругла од земл'е (Ж). 3. *држава, домовина.* — Авијѡном да не пребаците, штѡ прѣ да идѣм да видим мѡју фамил'ију, мѡју земл'у (ДД). — У Београд] дѡшл'и из рѡзнија земѡл'ѡ (Си); в земња.

земл'ѡра ж *земљани под у собама.* — Није био пѡд о[д] дѡсака ка сѡд, но земл'ѡра (БП). — Земл'ѡра се брѣсала мѣтлом (БП); ↔ *земл'уша.*

земл'уша ж в *земљара.* — По нѣкол'ико пѹт онѹ земл'ушу мнѡдица брѣше мѣтлом (Н). — Попрѣскај онѹ земл'ушу водѡм па обрѣши (Н).

зѣмња ж в *земл'а.* — Испостѣла се зѣмња (П). — Остѡла тѡ зѣмња и сѡд тѹ зѣмњу прѡдѡјѹ (Ки). — Црпѹл'а се прѡви од земње, од земње (Бр). — Зѣмњу купил'и - бѣговску зѣмњу (Дш). — Ўзо пѡсе свѡју краву, ѹзел'и пѡсе зѣмњу (П). — Не знѡм штѡ ћу са земњѡм, сѡм не мѡгу да ју радим, а мѣма кѡ да ми помѡгнѣ (Би).

зѣмунѣца ж в *бусара* (Г Кг Лђ Лђу СЛ Т). — Крѣо се у зѣмунѣцу цѣлу зѣму (Кг). — Сѡд зѣмунѣце ѣма по нѣгде по планинѡ (Лђу).

зѣнгѣја ж в *узѣнгија.* — Н ѹмем да тѹрим нѡгу у зѣнгѣју (Си). — Тѹри нѡге у зѣнгѣје (Лђе).

зѣпс зѣбѣм *несвр осѣћати хладноћу.* — Зѣбѹ ми нѡге, не мѡгу без вѹњенија чѡрапа (Г). — Само за Пѣћ што сам ишѡо дѡста је што сам зѣбо (Св); → за-, на-, о-.

зѣт м Δ. — Зѣт ћѹтѣ (К). — Зѣту раде свѡшта (Би). — Не мѡже ниѡко ни дѣвер ни кѹм, сѡмо зѣт, и зѣта тѡмо кѡзну (БП). — Полагѹ стѡке, слѹже зѣтови (К). — Зѣта повѣду тѡмо (СЛ).

зѣц м Δ. — Уловијѡ би јеребицу ил' зѣца, ѹвек би понѣшто уловијѡ кад би ишѡо у лѡв (Г). — Они су страшл'иви ка зѣчеви, њѣма трѣба стрѡо (ДД).

зѣч(ј)и -а -е Δ. — Зѣчја кѡжа тѡнка ка папѣр (Си). ■ **зѣцов** -а -о. — Зѣцове ѹши се зовѹ, тѣ трѡвѣ ѣма по пшеницѡ (Ки).

зѣд зѣда м Δ. — Пѡтпорни зѣд уз онѹ рѣку (Л). — Онѡ копрѣва ниѡкла у[з] зѣт (Дш). — Од зѣда до зѣда ни пѣт кѡрака није имѡло (Т). — Испѹцал'и зѣдови ка да је био зѣмл'отрес (Лђе).

зѣјѡн -ѡна м □ *штѣта.* — Стѡлно су чинѣл'и зѣјѡн (Г). — Сѡмо да се прѡђе бе[з] зѣјѡна (Дш).

зѣјѡфѣт -ѡфѣта м □ *гозба, банкет.* — Ка[о] да идѣ на зѣјѡфѣт (Н). — Понѣкад би прѡвил'и зѣјѡфѣте за кравама (Г).

зѣл'ат -ѡм *несвр пог ѹпорно гледати.* — Зил'ѡш, нѣмаж дѣ да л'ѣгнеш (К). — Спѡтаче се онѡко зил'ѡјућѣ, замѡло рѡзби нѡс (Г).

зѣма зѣмѣ ж 1. *годишње доба.* — Ўзо ју нѣгде у мѣснице прѡко зѣмѣ (Би). 2. *хладноћа.* — Дѣ ћеш сѡт по овѣ зѣмѣ (Дс)?

зими прил Δ. — Зими полагамо стоке, гријемо се, не радимо друго ништа (Ј). — Зими сам седела кот сина и кот снае (Б).

зимит зимим несвр боравити, неговати у току зиме. — Држи чубај, зими, и никад ништа (Си); → за-, из-, пре-.

зимница ж Δ. — Треба зимница да се спреми (Ју). — Биће паприка доста за зимницу (Н).

зимњи -а -е в зимски. — Зимње доба, а дрва нема (Д). — Слаavimo славу Сетого Јована и овога зимњег и л'етнега (Дњ). — Не радим ништа, већ што гл'едам стоку у зимње доба (Дњ).

зимоморан -на -о који је осетљив на хладноћу. — А чим је малокрвна, мора да је зимоморна (Гр). — Боже помози, зимоморнија деца, да ти очи несу видал'е (Г).

зимски -а -о који се односи на зиму. — Зимски дани кратки, ту самне, ту се смркне (Дњ); в зимњи.

зимус/зимус прил Δ. — Зимус не би мрза ка некад што је било (ДД). — Никад није било студено ка зимус (Дш).

зимушњи -а -е Δ. — Не остаде ништа од зимушњег снега (Је). — Зимушње тел'е око Преображења учине се ка јагул'а (Г).

злата ж крава жућкасте длаке. — Од злате мл'еко ка да је овче (Г). — Вол'ела сам ту злату но две друге краве (Г). ■ **златин** -а -о који потиче од злате. — Шта ћемо са златиним тел'етом (Г)? — Да се веже онб јуне на златино место (Г).

златан -атна -о 1. који је израђен од злата. — Купијо ју златан прстен и златно ланче (Ју). 2. прен квалитетан, вредан као да је од

злата. — Лако је тебе ка[д] ти има човек златне руке (БП). — Благо мене за Бога кад имаш овако златну децу (Је).

златица ж зоол *Doripfora decemlineata*. — Ако се не пази, за два дана златица може да обрсти и да уништи компире (Ки). — Да опрскам компире против златице (Би).

зловол'ан -л'на -о мрзовозан, нерасположен, љут. — Био сам нешто зловол'ан те неса[м] мога да дођем (Н). — Сви смо бил'и зловол'ни ка[д] смо чул'и (Св).

злојешан -шна -о који нема апетита. — Поправила би се да није злојешна (Гр). — На муку сам са злојшнима гурићима (Дс).

змија ж зоол *Ophidia*. — Не вал'а да се помийе змија (Л). — За змију ми вичемо непоменица (Г).

знање с познавање чињеница. — Кажу л'уди да је знање највеће богасто (Бс). — Треба да има и знања, а не сал диплому (Б).

знат знам свр и несвр имати податке, представу, сазнање о некоме, нечему. — Ако нећу знат, ја ћу научит (Б). — Знају што ће се ту војска предае (ДД). — Кад би дошл'и од занимања, они што не знаду ручају и мора да седи да чека док дође учител' (Б). — Знаући онај катол'ик дошао да и[х] пребаци са кравама у Главичицу (ДД). — Једампут, знам, у Пећ смо ишл'и пешке (Би). — Знађаше један српски (Дш).

зоб -и м и ж свако жито које се даје стоци као храна. — Сваки зоб је добар за коње (Л). — Раније би сејал'и пченицу, раж, овас, зоб онај (Г). — Дадне помало зоби козама, дадне онима јарадима (Је). — По-

прави ју ти зобом, да ју не познаш (ДД).

зобит -им несвр *давати стоци зоби*. — Ако не зобиш коње, имају вел'ици стомак (Т). — Несмо имал'и сена да и[м] дајемо кол'ико трѣба, а не да и зобимо (Св). — У војску се коњи редовно зобу (Јб).

зобница ж *торбица из које се даје коњима зоб* (Бс Д Др Дс Дњ Дш Л Н П Св) и **зобница** (Б Бл БП Бр Би Г Гр ДД Ж Ки К Кг Је Јь Ју Пр Си С СЛ Т). — Напуни и[м] зобнице зобом и не бој се за њи (Си). — Из зобница би мање расиповал'и кад би јел'и коњи, но из јасала, ил' из неког корита (Б).

зобнут -ем свр *угризнути некога* (о копитарима). — Имала је обичај понекад да зобне (Гр). — Зобнула би ме кад би се вртѣо око њој, имала је обичај (Дс).

зовка ж в *обзовика*. — Цѣвке смо правил'и од зовке (Би).

зобнут зобнем свр в *позват*. — Зобнем све ове који славе другу славу, Никол'дан, Митровдан (Ж). — Она ме зовни ка[д] дѣте трѣба да сйше (Ж). — Цѣло село љвече зовнул'и на вечѣру (Ки). — Зовнул'и својштине, па се посѣда за остал'е (Б). — Мене су забаравил'и, реко несу ктел'и да ме зовну (Дс).

зора ж *свитање*. — Дако стигнемо док самне зора (Г). — Има да пијемо до зорѣ (БП). — Дуго сам се пре зорѣ да узмѣм воду (Гр).

зором прил с *тешком муком, насилно*. — Зором немају да ју обрћу (Л). — Нас су зором тѣрил'и да сѣјемо ибрѣт (Би).

зорт м *страх, мука*. — Има зорт о[д] снаѣ (Би). — Да не би зорта остадоше ни кола у кал'иште (ДД).

зрѣнут -ем свр *постати зрео*. — Нѣте зрѣнут коломбоћи (Бр). — Кад је сѣша, зрѣне по раније, кад је кишовито, мало закасни (Бр). — Не вал'а да се чека да зрѣне, мало по пре да се обѣре (СЛ). ■ **зрѣват** зрѣвам несвр *прелазити у стање технолошке употребе*. — Имал'и смо једну крушку што је зрѣвала о Петровдану (Г). — Око Видовдана почињу пшенице да зрѣвају, а од Петровдана да се жњу (Пр).

зрнкат -ам несвр *сејати кукуруз испуштањем семена из руке зрно по зрно*. — Круни колмоћ па зрнкај док ти очи испану (Гр). — Онѣ раније није имало ни машинѣ, ни сѣмена кол'ико трѣба па се зрнкало кад би сејал'и колмобоћ (Бр). — Један ѓре, други прд њим зрнка (Би). — Онѣ који нему, ѓни зрнку, посе сви зрнкај (Би). ■ **зрнкање** с гл *им*. — Зрнкањем се доста уштеди сѣмена, и мање иде радника ка[д] се праши (Гр).

зрно -а/-ета с 1. Д. — Не оставише ми ни зрно жита у амбар, но побрѣсаше и однѣше све што нађоше (Бс). — Остао сам бе[з] зрна коломбоћа (Г). — Коњи гази онѣ док се стрѣска дог дође до зрнета, ка[д] дође до зрнета — тапут лопѣте су бил'и дрвѣне лопѣте (Бр). — Покѣпише ни за вишак све до зрнета (Н). 2. *оловни део метка ватреног оружја*. — Тѣри му зрно от пушке (Пр). — Све би ни зрна от пушака фијукала повр главѣ (Б).

зрнце зрнцѣта с *дем од зрно*. — Ни зрнце пасул'а не убрасмо (Св). — Покѣпише ни све до зрнцѣта коломбоћа (Бс).

зуб м Д. — Отац ми је умро са здравим зубима (Г). — Ја немам некол'ико зуби (БП).

зубат зубата -о Δ. — Зубати гурѝ-ћи изгризѹ сѝсе гурѝче (Гр). □ ~ **сѹнце** *хладноћа*. — Сѹнце греје, ал' је зубато (Дњ).

зубац зѹпца м 1. *клинасти део који је саставни део неке алатке* (Б Бл Бр Би Бс Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Лђ Љу Н П Пр С СЛ Т) и **зубац** зѹпца (БП Г Гр ДД Др Ље Св Си). — Преврнемо грбѹл'у де нѝсу зѹпци (Би). — Дѹо ми једну ломатѝну грабѹл'е која нѝма поља зѹбаца (Л). — Дрвѝне грабѹл'е ймају обично по седамнѹје[с] зѹбаца (Љу). 2. *тршчано дрвце на ткачком брду*. — Зѹбац за сѹкно прѹви се о[д] дрѝна, а за плѹтно о[д] тѹлке (Г).

зѹлум м □ *насиље терор*. — Зѹлум кѹнтар нѝма (К). — Чинѹ зѹлум тѹмо, бију, па те и нѹс оде пѹбит (Бс). — Зѹлум нѝсу чинѝл'и, да насрѹу на жѝнске (СЛ). — Мѹка са зѹлумем, не мѹже се више (Б).

зулумћѹр -ѹра м □ *насилник разбојник, тиранин*. — Зѝгови нѝсу зулумћѹри (ДД). — Није се живѝло од зулумћѹрѹ (Л). — Штѹ ће чѹвек домѹћин са зулумћѹрѝма (Си)?

зѹлуф м *коса поред ушију мушкарѹца*. — Пуштију зулѹфе да га не познѹш (Ље). — Што си се накрасѝју с тѝма зулѹфема (К).

зѹмба ж *в пребојѹц* (БП ДД К Л). — Онѹм зѹмбом испровал'ѹј онѹ гѹму, па намѹкни фрчѹницу па напрѹви опѹнце (Пр). — Рѹпе се пробѝју зѹмбом (Г).

зѹнзар зѹнзѹра м *инсект који за време лета напада коње и говеда, зоол Tabanus bovinus*. — По рѹј зѹнзара би имѹо на волѹве л'ѝти кад би вѹкл'и (Г); *в зунзар*.

зѹњат зѹњам несвр пог *бесциљно ићи, скитати*. — По цѝо дѹн зѹња од једне до дрѹге, разнѹси приче (Г). — Не зѹњај по сѝлу, но дођи да помѹгнеш да се обѝру шѹрице (Г); → на-

зѹцнут -нем свр *проговорити, заустити рећи*. — Кад би дошѹо домѹћин, нѝко ни да зѹцне (Ж). — Запрети јѹ чѹвек да ми нѝси зѹцнула, растрѹнућу те (Би). — Зѹцни ако смѝш (Г).

S

свонѧра ж в звонѧра. — Имѧл'и смо једну свонѧру, имѧла је мл'ѧко ка јѧрдум (БП). — Нѧма више бѸл'ук, па свонѧра напред а бѸл'ук за ѧѧм (Ж).

свѧно с в звоно (Б Бл Бр Бс Д Ж Љ). — Имѧо свѧна, вел'ика свѧна (П). — Кад би слѧзил'и ис планинѧ, на угиче двѧ вел'ика свѧна (Љ). — Скини свѧно са кравѧ, нѧјбол'у краву, да скине свѧно па дѧ (Си). 2. в звонце 2 (Бр Т). — Кад воденичар зѧспе не чѸје топови да пуцају, а не свѧно од воденице (Бр).

сѧкар само у том облику *бесомучно бежање крава од инсеката за време великих врућина, обадање*. — Кад су врућине увѧти и[х] сѧкар (Г). Алб хекѧр *обад*; ↔ *ѧбад*.

секрл'ат се -ѧ се несвр *бесомучно бежати од инсеката*. — На мѸке кат пѧчну краве да се секрл'ѧју (Г). — Понѧкад се и коњи секрл'ѧју (Г); ↔ *ѧбадат (се)*. ■ **секрл ѧње** с гл *им*. — Кад увѧти секрл'ѧње краве, нѧка[д] да и[х] покѸпиш (Г).

сѧпит -им свр *нагло скочити*. — Сѧпим нѧ ноге и што гођ мѧгу трчим (Б). — Кол'ико сам се уплѧшијо, сам сѧпијо чак тѧмо (Б). — Кад ме удѧријо по л'ѧђѧ, до у нѧј ѧѧшак сам сѧпио тѧмо (Бр). — Сѧпи тѧтѧ јѧ и бѧгам уз дрѸгу планину тѧмо (Бр).

срцнут -нем свр *убости*. — Сѧпио је ка[д] сам га срцнуо (Г). — Срцнула сам се на трн (БП). — Нѧшта нѧе, мѧло се срцнуло на прс (ДД).

сѸква ж *дивљака*. — Имѧо један студенац испод сѸкве (Пр). — Утрнѧл'и би ни зѸби од сѸкава (Бл).

сѸнсар сѸнсѧра м в зунзар. — Прет кѧшу би навал'ѧвал'и сѸнсѧри и на л'Ѹде и на краве (Н). — Да видиш штѧ је сѸнсѧра на волѧве (Г).

И

й *узвик којим се одбија једно од другог говечета.* — Ја повика й, й, ђне нйшта (Г).

иако *вез допусних реченица.* — У мѳју кѳћу дрѳкше понашање иако смо оде (Дш). — Иако је кйша стѳка мѳра да се чѳва, мѳра да пасе (Си); *в јако.*

йбрик -ибрика *м земљани суд за служење ракије.* — Ја крес кѳћу на дрѳга врата, тек утѳчим два и по л'йтра у едан йбрик мал'и (Ж). — Они мѳра свй о[д] тѳга ибрика да попију помало (Дш). — Ибрици су искочил'и из мѳде (Си). — Има разнија йбрика, от кйла до пет кйла (Гр); ↔ бардак.

ибрит -ита *м кукуруз произведен укрштањем различитих сорти,*

хибрид. — Плаћа йбрит дѳста, ал' није ѳкусно за јело (ДД). — Од ибрита л'ебац ка ћерпић (Јѳ). — Нйко више не сије домаћи колѳмбој, но свй сијемо ибрите (Г); *в кибрит.*

ибриче -та *с дем од ибрик.* — Имао сам једно ибриче баш је било л'епо (Ј). — Јлакше ми је да слѳжм из ибричета но из ибрика ил' из неке флаше, а ибричића имало дѳста (Си).

ибришим/ибришим -има *м врста квалитетног конца.* — Тѳ је кѳнац ибришим (Јѳу). — Везл'и смо ибришимем (СЛ). — Кѳпи ибришима па вези вијанке, веси сѳкње (Ж); *в бришим.*

ивал'ида -иде *ж в инвалида.* — Имам тѳ ивал'иду, штѳ ми ѳће (Ј). — По пѳла ивал'иде дам за л'екове (Би).

игбал -ала *м срећа, судбина.* — Једну “крѳшку” имаѳо за игбал (Бс). — Девѳјка дѳбра, йзно ју Бѳг игбал (Би). — Игбал ме је тѳро, такѳ ми ѳмре жѳна (Дш). — Нек је с игбалом, па да је ћѳрава (Г). — Нйје што е мѳја, него срмѳта да кажем — поштѳна и вредна, и свѳ тѳ, но нема игбал (СЛ).

игбалѳија *м и ж који има среће.* — Игбалѳија, фѳла бѳгу, л'епо се

удала и л'ѐпо живѝ (Н). — Да сам била игбалџија удала би се бѝл'е (С).

йгде прил на било којем месту. — Најћу га ако је йгде на зѐмл'ину куглу (Бр); в иђе.

йгла -л'е/л'ѐ ж 1. *зашиљен метални предмет којим се шије или плете.* — Посе попл'ѐтеш иглѝм (Г). — Наоколо опши, ѝнда иглом пл'ѐти (Пр). — Окружиш и[х] ка вал'ико, два прста свѐ наоколо иглѝм (БП). — [А]ко би нашл'и гѝму каку било, пл'ѐти свѐ иглѝм (Бс). — Остала сам без игала, нѐм с ким да сапл'ѐтем једне шпутке (Г). — Пл'ѐтемо йглама (Л). □ ~ пл'ѐтића *игла којом се плете.* — Йгла пл'ѐтића йма на вр кл'уну, па мѝже да се пл'ѐтѐ (Јбе). — Опанке првила сам иглѝм пл'ѐтићом (Јбе). □ ~ пл'ѐтићка. — Граде се са иглом пл'ѐтићом (Ж). □ ~ **шиваћка** *игла којом се шије ручно.* — Првила сам опанке иглѝм шиваћком кај што се праве (С). — Тѐрзѝје су свѐ шил'и са иглама шиваћкема (СЛ). 2. *в игл'еница* (Б Бл Ж Кг). — Онѝ иглу прѝтнеш крз онѐ рѝпе па савѝјеш овамо на крајеве (Ж). — Онѐма йгл'ема се закачи са прѝцепом па се увије око стѝба од саница (Б).

йгл'ен йгл'ена -о Δ. — Превѝчѐ се кѝнац кроз йгл'ене ѝши па се крпи (Бл). — Ја не мѝгу да се превѝчѐм кроз йгл'ене ѝши, тѝ не мѝже нѝко (Г).

йгл'еница ж један од два клина којима се спаја процеп са запрежним саоницама (Г Гр). — Најбол'е су йгл'енице от црвѐне врбѐ, најжилавѝје су (Г); ↔ *гѝжва, йгла, кл'ин, прѝвѝџица, прѝвѝџница, тегл'еница, увиѝач.*

йгл'ица ж дем од игла. — Не ви́дим да ѝтнем кѝнац у котѝрку, а не у овѐ йгл'ице (Ж).

йгра ж Δ. — У йгру се дѐца и по-сваћјају и помѝру (Г). — Ка[д] смо чѝвал'и стѝку, играл'и смо рѝзнија игара (Бр).

йграјка ж Δ. — Играјка јѐс, младина на играјку (К). — Свѝд по игра-нака, ни јѐдну нѝје препѝштила (Г). — Сад већинѝм отидне на играјке, на весѐл'е (Ки).

йграт -ам несвр Δ. — На снадбе смо играл'и, пѝјал'и (К). — Тамо чѝ-ка гѝч, а вамо мнади играју (К). — Пѝсл'е ка[д] се заврши сѝвра, мна-деж устанѐ, иградѝ (Би).

йграт се играм се несвр *забављати се неким играчкама или неком врстом игре* (о деци). — Штѝ знадѝ дѐца већ да се играју (Др). — Ово сад ка дѐца кад се играду (Т).

играчка ж Δ. — Тал'ијани су давѝл'и играчке децама (Г). — Остави ју с играчкама, ѝна се сама забавл'а (БП).

идаре непром *снабдевање, егзи-стенџија.* — Нѐкако чинѝ идаре (Г). — Да ймам неко идаре, вол'ѐла би татѝде да живѝм (Л).

идијѝт м 1. *особа најнижег степе-на интелигенџије.* — Идијѝти вршчу нѝжду де стѝгну, ка стѝка (Г). — 2. *прен незналица, глупан, тупавко.* — Онѝј идијѝт ме ѝпет не оставлѝа на мѝру (Н).

йђе прил в игде. — Биће дѝбро ако йђе йшта йма (Си). — Жѝви сам без йђе йкога (Си).

йжена ж в ижина (Б Би Д Ж Кг Лѝу П Пр С СЛ). — Свака жѐна са својѐма децама у своју йжену (Д). — Жѐне би се затворил'е по йжена па би рабѝтал'е (С).

йжина ж спаваћа соба (Бл Бр Бс Гр Др Дс Дњ Дш К Ки Т). — Кад сам била мнадица мѝја йжина нај-бол'а (К). — Двоица ју доваѝе за рѝ-ке и повѐду ју тамо у ѝѝјну сѝбу,

йжена се звала (К). — Йжина смо звал'и ранйје (Дс). — Кад би се нал'утила, нѣ би изл'азила из йжине (Др). — Ка ће да л'ѣгне са жѣнѣм да га т'ури у йжину, да посл'уша пред йжину (К). — Да ју видиш йжину сређено ка у патѣку (К). — Она рада, игра по йжине ка сад ви што играе (К).

ижинѣр -ѣра м в *инженер*. — Ун'ука ју завршила, машински ижинѣр и љдала се (Јѣ). — Они су могл'и свѣ да б'уду ижинѣри (Јѣ).

ижцапат (се) -апам (се) свр *неконтролисано викати, претерано грдити*. — Дође нешто л'ут па се йжцапа на рѣбл'е без ни тѣ ни овѣ (Г). — П'ушти га нек се ижцапа, смйриће се (Г).

изабрат -ѣрем свр Δ. — Нѣће да ти д'а да изабѣреш, но којѣ ти он ст'ави (Гр). — Изабѣremo, т'уримо кой ми је најбл'йжњи (Бр).

изагњит -й(ј)ем свр *иструлити*. — Кад би се укйшало, изагњила би ѣтава у л'ив'аду (ДД). — Изагњил'е крушке не вал'ају ни за у кацу (Б).

изај изађем/изйђем свр 1. *појавити се из унутрашњости*. — Чѣкамо да изађе млада (Т). — Тамо изађу пријател'и да и[х] дочѣку (Ки). — Изађѣсмо да дочѣкамо св'атове (Си). — Ја ћу д изйђем, ви изабѣрите др'угога човѣка (Ж). — У хѣдник изйђѣсмо ис канцел'арије (Т). — Мй смо прѣ изашл'и (Ж). 2. *настати, појавити се*. — Пѣсе кад изађѣше овй гвојзѣни пл'угови, пѣсе л'акше (Бр). — Бѣгоми м'ука док н изађе овѣ наше (Н).

из'аткат -кем свр *на разбоју произвестити тканину*. — Кад изаткѣш оно конопл'ѣно штѣ е, свѣ би га ум'ачал'и у л'адну вѣду (Д). — За д'ан би изатк'ала по пѣт аршина (Јѣ). — Кад изаткѣд'у, пѣсл'е убел'е дебѣ-

л'ину (Д). — Из'атки по трубу с'укна па ши рѣбл'у да нѣси (Бс). — Л'ѣпе бѣкче из'атки, вијанке св'ькој'аке: вѣзѣне, кафѣне (Бл).

йзба ж *приземље спратне куће у којем се држала стока* (Б Бл БП Бс Г ДД Д Др Ж К Кг Л Јѣ Јь Ју Н Пр Св Си С СЛ Т). — Тај дѣвер ми мнађи сакрио се под ј'асла у йзбу (БП). — Л'ѣти у пој'ате, а зйми у йзбе (Пр); ↔ *ј'ар*.

избал'ежит се -и се свр *према балежити*. — Видела сам да се избал'ежила, но ѣпет ми нйје дѣбро (Н). — Избал'ежил'е би му се краве баш пред мѣју вратницу (Г). — Избал'ежу се и краве и ѣвце св'ут по ѣбору — нйкад чйсто (Г).

избал'ѣтат -ѣтам свр Δ. — Док пом'узѣм тѣл'е ме избал'ѣта (БП). — Не мѣгу он'ако избал'ѣтана у сѣбу код рѣбл'а док се не очйстим (Г).

избасам'арит -арим свр *изгрдити у највѣхој могућој мери*. — Избасам'арила би ме да ју помѣнем (Бс). — Ч'увај се да те не избасам'ару да не зн'аш д искѣчиш (Г); ↔ *набасамарит*.

избасат -асам свр *дуже радити неки напоран посаѣ*. — Ўвече заспеш ка ј'агње ка[д] се преко дана дѣбро избасаш (Св). — Дѣбро би се избасал'и у др'ва (ДД).

избацит -им свр 1. *изнети из унутрашњости*. — Кат крѣчиш, мѣраж да избациш свѣ ст'варй на пол'е (СЛ). — Требају ст'варѣви да се избацу и[з] собѣ (Св). 2. *донети одређену количину плода*. — Нйва од ѣктера не би изб'адила више од ил'аду и по кйла пшенице, ни рад се нѣ би платйју (П).

избѣчит -ѣчим свр *гледати с разрогаченим очима*. — Избѣчила кр'ава ѣчи, да те упл'аши (Пр).

избѣрат -йрам свр *одабрати*. — За вѣрице се пшеница прво избѣра па се вѣри (Г). — Ја избѣра на мѡј тамин, кол'ико ми очи помагѡу (Г).

избит -й(ј)ем свр *изшибати, избатинати, иштући*. — Никад ме чѡвек није прекорѣјо, а не да ме избѣје (Бс). — Ако ју чѡвек избѣје, ѡна побѣгне код мајке, каке су ми тѡ жѣне (Јбе).

избл'едет -ѣдим свр **1.** *под утицајем сунчаних зрака изгубити интензитет боје*. — Вичем снаѣ да ми нађе црну шамѣју, не мѡгу више да нѡсим ову избл'едѣлу (Б). — Избл'еду на сунце, свѣ избл'еду (Бс). **2.** прен *изаћи из моде, измодети*. — Свѣкрови и свѣкрве су избл'едѣл'и, више и[х] нико неће (Јбу).

избл'уват -у(ј)ем свр **1.** *на уста избацити храну из желуца, повратити* — Расвести се кад избл'ува што је појѣо и попијо (БП). — Олакшало би му кад би избл'увао онѡ што је попио (ЈЛ). — **2.** прен *у афекту рећи саговорнику истину, реплицирати*. — Не могѡ више да трпим, но сам избл'увао па нег бѣдне шта ће бѣт (Г).

избраздат -дам свр *обележити бразде*. — Прво се плугом избразда, па се баѣи сѣме из руке, па се ѡре (Др). — Избраздао би ју да је имао кѡ да ми поведе волѡве (ДД).

избрѣпат (се) -ѣпам (се) свр *у већој мери радити напоран посао*. — Избрѣпао се вадући крл'е по Насел'ењу (Г). — Ка[д] се чѡвек избрѣпа, од умора не мѡже ни да рѣча ни да заспе ѡдма (БП).

избрѣжит -им свр *бринути у знатној мери*. — Избрѣжила сам док се неси јавѣо (Јбе). — Избрѣжила са[м] му дѡста, сан ме није фѡтао (Н).

избрѣсат -йшем свр *неким предметом потпуно уклонити трагове нечега*. — Дог би стѣгл'и у шкѡлу избрѣсало би ни се онѡ што би напи-сѡл'и крижул'ом по табл'ице (Г). — Кад га избрѣшемо, насадимѡ стуб један тѡна сред њѣга (Бр); ↔ *обрѣсат*.

избрлѡжит -им свр *створити брлог*. — Избрлѡжила дѣца по собѣ, коровиш направила (Г); ↔ *забрлѡжит*.

избрѡјат -(ј)им свр *бројањем утврдити количину*. — Пѡре умѣ да избрѡи (БП). — Пѡре су ти избрѡјане, ѣто ти и[х] у дѡлап па избрѡј (Г).

избрѣтет -тим свр *покидати лишиће са границама* (ѡ стоѣи). — Пушти кѡзу нек избрѣти тѡ лѡзу (Јбе). — Избрѣтел'е би кѡзе свѣ што би мѡгл'е да дофѡту (Јбе).

избрѡкат -ам свр *брукати некога у довољној мери*. — Избрука ју ту код нас, свѡшта ју рѣче (Пр). — Не мѡгу ништа да ју рѣкнем, бойм се да ме не избрѡка, да ме не опѡртѡси (ДД).

избрѡцат -рѡам свр *измутити, избрѡкати*. — Избрѡцаше дѣца онѡ мл'ѣко и оставише га танѡко (Бс). — Шта да радим с онѣм избрѡцаним мл'ѣкем, већ да га тѡрим у тѣсто, за друго не мѡгу да га искорѣстим (Гр).

избрѡкат (се) -ам (се) свр **1.** *брѡкати се у довољној мери*. — Ка[д] се избрѡкаше дѣца по бинѡе, дѡђѡше кот кѡће (ДД). **2.** *умазати, упрљаати*. — Мѡра да га избрѡкају ка[д] се учѡ да пѣшу (Б).

избул'ит -ул'им свр *разрогачити очи*. — Избул'ила у мѣне, да ме прегуне (Г). — Викну на мѣне, шта ти је, шта си избул'ила (ЈЛ). — Из-

бѹл'у на мѣне ка да је вѹк ул'ѣго у тѹр (БП).

избуричкат -кѹм свр *растури*ти извлачењем из унутрашњости. — Онѹ навѹл'ци трѣба да се растури и да се избуричкѹју да се не упѹл'и ѹтава (ДД). — По л'ивѹде свѣ навѹл'ци избуричкани (БП).

избуцат -ѹцам свр *пробости*, *испробадати* у потпуности. — Овѹ опѹнци избуцани ка да су бил'и на фрѹнт (Бр).

извѹгат -ѹгам 1. свр *вагом* утврдити тежину. — Не могѹ да извѹгам рѣпу јер нѣ беше тѹ овѹј што рѹди на вѹгу (Св). 2. прен *пронићи* у мисли, *оценити*. — ѻдма ће ју дѹјо извѹгат (Г). — Нѹје ми трѣбало мнѹго да ју извѹгам (Т).

извѹдит -им свр 1. ѹ. — Ктѣдо да извѹдим кѹфу водѣ из бунѹра (Св). — Кат се извѹду компѹри, осѹше се па се турѹју у трап (ЈѢ). — Остѹдоше ми компѹри неизвѹђени (Др). П ~ **бразде**, по њиви *отворити* каналѹће за наводњавање. — Да сам извѹдио бразде мѹго сам да навѹдим (Јѹ). П ~ **ѹчи** прен *галамити*, *вика*ти, *кидисати* на неког. — ѻчи ће чѹвек да ми извѹди што сам ѹшла (Н). 2. *добити одобрење од родбине* девојачке да се уда за момка којег наводаѹија заступа. — Кѹ те извѹди тражи да појѣ пѹре (Ж). — Да л' би мѹго да ми извѹдиш њѣгѹву ћѣрку мѣне (Бр)? — Ако ти ѹн извѹди, ил'адѹрку у тамнѹну трѣба да дѹш њѣму (Ки). 3. *добити неки документ од надлежне институѹије*. — Трѣбаш да извѹдиш ѹвод (ЈѢ). — Нѣсмо смѣл'и да тѣрамо ѹвцу да продајѹмо док не извѹдимѹ пасѹш (ЈѢ).

извѹл'ат (се) -ѹл'ам (се) свр 1. у довољној мѣри *превртати се* лежећи. — Кат пѹштиш свѹѹе по врућѹ-

не ѹне би се најпре извѹл'ѹл'е (Гр). — И бѹвѹл'ице те да се извѹл'ѹју по бркл'е ка свѹѹе (Дш). 2. у *ваљао-*ниѹи *изгњечити* вунене тканине. — У вал'ѹвиѹцу се дѹбро извѹл'ѹ па се пѹсе од њѣга шѹје одѣло, панталѹне, шта ѹѹеш (Би). — Ако се не увѹл'ѹ дѹбро остѹне тѹнко. (СЛ). — Ка[д] се изѹткѣ, сѹкно се извѹл'ѹ, па се омрчи, па се од њѣга шѹе (Н); ↔ *увѹл'ат*.

извѹн предл в ван. — Нѣ јѹ здрав ѹ памет изван својѣга нѹрѹда (Ж). — Почѣше да пѹцају тѹмо изван сѣла (Бл).

извѹдрит се -им се ѹ. — Л'ѣти, тѹ пѹне кѹша, тѹ се извѹдри (Т). — Кат се пѹсл'ѣ кѹше нѹѹи извѹдре — ѹјутру слѹна (Јѹ). — Беше се извѹдрило те ти мѹ пођѣмо у Дубѹчѹк (Г); ↔ *развѹдрит*.

извѹз -ѣзѣм свр *везом* украсити. — Извѹзл'ѣ би чѹре свакојѹке фигурѣ (Бс). — Киѹѣл'ѹ извѹзѣна по крајѣва (Гр).

извѹзат -ѣжем свр *фиг* *проговори*ти, *причати*. — Да те нѣсам чѹѹо да си јѣдну извѹзѹла, да прекѹнеш ка на крл'у (Г).

извѹјат -јѣм свр *према* *вејат*. — Скѹпил'и би онѹ жѹто и пѹсл'ѣ извѹјѹл'и (Би). Не мѹже да се мѣл'ѣ док се дѹбро не извѹје; ↔ *овѹјат*.

ѹзес -ѣѣм свр 1. *учинити* да се *изѹђе из унутрашњости*. — Да си неки чѹвек па да ме извѹдѣш нѣгде на вечѣру (Г). — ѹвече извѹдѹше [ѹ]нѣ л'ѹде те су стрѣл'ѹл'и (Бл). 2. *повести дете, или* *нѣмоћнѹ особу да врши* *нѹжду*. — Извѹди дѣцу па нек л'ѣгну да спѹвају (Б). — Прво би и[х] извѹла па би и[х] пол'ѣгѹла (Д). ■ **извѹдит** -им несвр. — Сваку нѹђ пред спѹвање извѹдим и[х] па и[х] л'ѣгам (Пр). — Код нѹз браћа извѹ-

ду сестру кат се удајē (ДД). — Три-пуг га изводи'л'и на стрѣл'ање (Б).

извѣс (се) -ѣдем (се) свр *настати из јајета*. — Бил'е су ми извѣл'е чет'ири квѣчке (Би). — Извѣла три-наѣс пил'ића од четрнаѣс јајаца (Пр). — Тѣк изведѣне пил'иће ђдне-се ми сврѣка (ДД). ■ **извѣдит се** нсвр. — Цѣбе и[х] извѣдим кад не мѡгу да и[х] поди'гнем (Г).

извѣтрет -рѣм 1. свр *ветрењем изгубити својство*. — Остѣло мало ракије прѣжене непопивѣно, до ѳутру извѣтрѣла, учинѣла се кај вѡда (Дш). 2. прен *изгубити сподобност памћења*. — Извѣтрѣо бѣше, не знѣ-ваше ништа, ни ѡца не познѣјē (Си).

извѣдат -идам свр *мелемима излечити*. — Извѣдаше му рѣне, ди-же се, ѡтиде кот кѳиће (ДД). — За нѣкол'ико нѣдел'а извѣдана ка од мајке рѡђена (Ки).

извѣдница ж *војничка патрола која утврђује сигурност кретања*. — Напрѣд извѣдница, ми за њима (Б). — Извѣдница која идѣ напрѣд — ѳзгину (Ж). — Ми препѳштисмо извѣдницу, па дочѣкасмо Нѣмце, па свѣ по њима рафѣл'има (ДД).

извиђач -ѣча м *лице које утврђује сигурност наступања*. — Напрѣд извиђачи, за њима вѡјска (Љ). — Од извиђачѣ мѡго зѣвиси (Л). — Комадѣнт нѣреди извиђачима да идѳу напрѣд (Ж).

извиђачки -а -о *који се односи на извиђаче*. — Био сам у извиђачки вѡд (Б). — Ми зѣједно с извиђачким вѡдом (Б).

извикат -ѣчем свр *викати у до-вольној мери*. — Бѡгоми ће ти се стѣ-рац извикат што нѣси заврши'ла (Бс). — Кад ми дође чѡвек, ѳзвика се на мѣне и на дѣцу, свѣшта ни рѣ-че (Гр).

извинут (се) -ѣнем (се) свр *тра-жити извињење*. — Опѣнце, чарѣпе вѳњене, да извинете, одѣвде, дѡвде гаће вѳњене (Ж). — Д извинеш, ни-је био нѣсвесно, ил'и нѣпокретан (Би). — Нек извину гѡспође, јѣ не мѡгу да и[м] угађам како би ѡне ктѣ-л'е и како и[м] се ћѣфне (Ље).

извѡзит -им нсвр *транспорти-вати робу у иностранство*. — Пшеницу извѡзе, а нѣма не плаћају (Ж).

ѳзвор м *место где извире вода, студенац*. — Знаш л'и, Миро, дѣ е ѳзвор — реко знам (Л). — Да идѣш да ни донѣсеш бокѣл водѣ са ѳзвора (Л). — Ыма тѳу нѣкол'ико ѳзвора (Ље). — Да идѣш на извѡр да донѣсеш водѣ (С).

изврагѣтат -ѣтам свр *према вра-гетат*. — Изврагѣтаће ме мајка кад чѳје дѣ сам била (Г).

изврѣђат -ѣђам свр *у знатној ме-ри нанети неком увреди*. — Изврѣ-ђаше ме пријател'и, само што ме не удѣрише (Св).

изврѣтет -рѣтим свр *в превртет*. — Сврѣдлом се изврѣти рѳпа за кл'ѣн (Г). — Тамо е изврѣћен прѡцеп кол'ѣ-ко е дугѣчак от кол'и (Т).

изврѣшл'ат -ѣм свр *гажењем пова-љати*. — Цѣпцѣла пшеница изврѣ-шл'ана ка да су се кѡњи вѣл'ѣл'и по њѡј (Гр); ↔ *издрмушљат*.

извѳј -ѳчѣм свр *у потпуности пренети из унутрашњости, пре-вѳћи*. — По нѡћи сам извѳко колѡм-боћ из њиве, по мѣсечине бѡл'е но по дѣну (Г). — Бѣше мѣсечина те ти ми по нѡћи извѳчи пшеницу из њиве (Ж). — Мѡрам да нађем нѣкога да ме извѳчѣ из овѣ јарѳге, не мѡгу ѡде да преконѣчим (ДД).

извѳј се -ѳчѣ свр 1. *изаћи из оме-ђеног простора, унутрашњости*.

— Некако да се извучимо из лагера (ДД). — Треба ју време да се извуче ис постел'е (Кг). 2. *изаћи из непријатности*. — Не мож да се извучеш тек тако (Т). — Извукò се ка глака из масла (Н). ■ **извукòват (се)** -ў(ј)ем несвр. — Извукўј из водè по једну и једну (Пр). — Тўри још једну запрегу, трèба да се извукўју дра и[з] шўме (Св).

изгел'ит -ел'им свр *покуњити се одавати утисак болесне особе*. — Изгел'ила ка да није очима л'èб видела (Г).

изгйнут -емо свр *погинути сви до једног*. — Извидница која иде напред, йгину тамо (Бр). — Сви су изгинул'и на Ајлу (Је). — Зло наше, ми смо изгинул'и горе сви (БП). — То свè изгинуло за једну ноћ (БП).

изгладнет -адним свр *дуже време бити гладан, огладнети у знатној мери*. — Изгладнел'е краве те да ми истакату (Г). — Ми изгладнел'и једва идемо (Бр). — Кад изгладниш не мож ни да јеш (С). — Нека и[х] нек изгладнў (ЈБ); *в изгнетат*.

изгнèтат -ам свр *в изгнетат*. — Тў изгнèташ л'èб и ставиж га мало да устой (Л).

изгнèтат -ам свр *гнèтати у довољној мери*. — Ако се тèсто добро не изгнèта, не може погача добра да испане (Гр).

изгорет -им свр 1. *нестати у ватри*. — Нема штà да се види, кўће свè изгорел'е (Бл). — Изгорèо је Дрнòвац цео, изгорел'е свè кўће по другија сèла (Др). 2. *прен увенути због недостатка влаге, вапити за влагом*. — Те да изгоридў каламòћи бес кйше (Ки). 3. *нанети штету преваром, преварити*. — Ако не

мож кàжи ми, немò да ме изгориш (Г).

изгорòтина ж *опекотина*. — Мазала сам онў изгорòтину некаким мастом (Би). — Мажи онè[м] мел'è-мем по изгорòтине, мажи јўтро вèче (Кг).

изградит се -адим се свр *постати већи, модернији (о насељу)*. — Пèћ се изградйò да га не познàш (БП). — Изградйише се и градови и сèла (Дс).

изгрдит -рдим свр *грдити у довољној мери*. — Не мари òна ништа, да ју изгрдиш ка да ју опрашиш (Г). — Ако ме изгрдуду, нèте ме ударит (Бр); ↔ *избасамарит, изрезил'ит, наружит, опартòсит*.

изгрејат -ем свр *изићи иза видика (о сунцу и месецу)*. — Ўвече кад изгрејè мèсец бòл'е да се рادي, но преко дана по врућине (С); *в изгријат*.

изгрепс (се) -бем (се) свр Δ. — Цео òеж да се изгребеш док проћеш кроз лўг (Г). — Изгребе се по л'ицу кад чў да ју мајка ўмрала (Г).

изгријат -ем свр *в изгрејат*. — Откад је сунце изгријало (Г). — Кад изгрије сунце ми òемо кòла натоварит (ДД).

изгрис -йзèм свр *иситнити зубима*. — Изгризло ми тел'е шамйју док са[м] мўзла (БП); ↔ *изгрицкат*.

изгрицкат -ам свр *в изгрис*. — Изгрицкају краве сваку талку да не познàш је л'и полагаано (Гр). — Да ти не изгрицкају мйши ўши (Г).

изгрушкат -ам свр *рукама ис-трљати рубље при прању*. — Изгрушкај га л'èпо у пèпо, па га излўпај перајком (Гр). — Не мòже добро да се опèре ако се добро не изгрушка у пèпо (Гр).

изгурат -урам свр 1. с *муком изнети, извући*. — Ова кобила не може да изгура ова кола (Св). — Једва изгураше волови уз Манџловића брег (ДД). 2. *фиг напредовати*. — Свака му час, изгура он факултет (Б). 3. *истрајати*. — Изгураћемо некако још ову зиму (Бс). — Дако изгурамо до Ђурђевдана (Си).

изгушит -ушим свр 1. *под притиском избити на површину*. — Да пробијем набој д изгуши она гној (К). 2. *психички се растеретити реплицирањем*. — Нег бидне шта ће да бидне, бар сам изгушила (Г). — Не мога да ућутим док не изгуши (Г). — Пушти и[х] нека изгушу, бйће и[м] лакше (Гр).

издават -а(ј)ем несвр 1. *додавати сено раднику на колима или стогу*. — Лакше је онџме што дџне но онџме што издајџ (Бр). — Л'ол'нуо сам се издавајући и на кола и на подину (Г). 2. *одавати тајну*. — Татај што е бйјо, татај Рака е све издавао (С). — Издавао не неки Србијанац, а ми ти му бацисмо ћебе на главу па ти га изударасмо, дадосмо му шта је трајжйјо (ДД).

издаица м *који изда другове непријатељу, издајник*. — Дџ сте издаице (Бл)? — Нџки издаице: “ја џћу да прйјимим” (ДД). — С издаицама не вол'им да ймам нйкака посла (Г).

йздат -ам свр *непријатељу давати податке, вршити издају*. — Издадоше не нџки кукавице те се заробймо (Дш). — Они двойца су не йздал'и да н идџмо за у Црну Гџру (ДД).

издевелат -ам свр пог *истући у знатној мери*. — Да чџје чџвек би ме издевелао, џаво да се чџди (Ж). — Док се жџна не издевела, не слџша добро (Бр).

издџлат -ем свр 1. *отањити специјалним алатом, истесати*. — Брйтвом се тџ издџлате док не бйдне глатко (Ки). 2. *поравнитити, остругити*. — Нађџмо равницу и издџлате мо га матикама и поквасимо га водџм (Бр).

издистџна ж в *пл'ускавица*. — Код нас понџко вйче баџа, понџко издистџна (БП). — Опџри му нџге у л'џген па онџ воду баџи на издистџну (БП).

издржат -жйм свр 1. *поднети, претрпети*. — Тџшку казну ћџш, бойм се, издржат (Б). — Волови сал што не пану, не мџжу да издржџ врућйну (Св). 2. *створити средства за живот*. — Ја сам се с овџ[м] машинџм издржала, и мџне, и џца, и мајку (Ј). ■ **издржават** -авам несвр. — Не дај бџже да ме сна издржава (Дс). — Саџ га дџца издржавају (Ј).

издрмџсат -ам свр *издрмати, истрџсти*. — Издрмџсаше ме дџца, раздрџмаше ме добро (Г). — Издрмџсате ме унџчићи (Г).

издрмџшл'ат -ам свр в *извршл'ат*. — Како се овџ овако издрмџшл'ало ја не знам (Св). — Испривйће се то што је издрмџшл'ано, млаџдџ је (Н).

издрџбит -им свр *уситнитити оштрим предметом*. — Издрџбйћџмо мџсо за кавџрму (Кг). — Тйкве се издрџбу, свџру се у котџо па се подбркају брашном ил'и трйцама (Г). — Издрџбите тџ л'џб ако ћџте да рџчате (БП).

издџндџрит -им свр пеј *димити, испаравати у довољној мери*. — Дџндџрила џтава нџкол'ико дана, док нйје издџндџрила, посл'е тџга жџтнула и нйје се упул'ала (Г).

издџрјат -урја свр 1. *нагло истџћи*. — Ка[д] се превал'и чйр, из-

дурјā онā гнōј и пōсе ти је лākше, мāње те бол'и (Јбе). **2.** фиг *изнети своје мишљење у жустрој расправи.* — Не мога да трајем док не издурјā (Г).

издућкат -ам свр *исисати.* — Издућка тѣл'е, нѣ остави ни кāпл'у (Пр). — Нѣка га још мāло нек издућка (Си).

изѣклат -ам свр *завршити хеклање, кукичење, исхеклати.* — За недѣл'у дāнā изѣклала би стōлњак (Дс). — Да се изѣкла мил'ѣ трѣба ти млого врѣмена (Б).

изѣс изѣм свр **1.** *појести.* — Почувāл'и би у (коноплу) да ју н[е] изѣдү птице (Б). — Гл'ѣдам ганō сира, да л' да га изѣм сād, да л' још мало да почѣкам (Бр). — За Вел'игдан йсто такō се спрѣма да се изѣ, да се попйје (Ки). — Одједамā шѣс кйла сам изѣо (Бр). **2.** *в опрл'ит* (Гр Дњ Дш Ки К Т). — Ка[д] те изѣ по ногāма, мōра д[а] идѣш за њōм (Дш).

изѣша м *који живи на рачун другога, изелица.* — Адвокātи су изѣше (Јб). — Никад нѣ мож да заситиш изѣшу (Г).

изйграт се -āм се свр *играти у довољној мери, наиграти се.* — Кад би се изйгрāл'и, растүрил'и би се (Г). — Рече не жал'им што сам се потрошио кад сам се онāко изйгрāо на сāбор у Будйисавце (БП).

изймим изймим свр *изаћи из зиме.* — Дāко ми искōчи рāнѣ да изймим тō стōке (Пр). — Изгл'ѣда изймисмо се још овѣ зймѣ, дāл'е шта дā Бōг (Бс).

изистински прил *озбиљно, стварно.* — Ако ћеш да играмо изистински, јā друкше нећу (Н).

изјавит -āвим свр *вести овце из тора идући пред њима.* — Око пōдне би изјавил'и па би чувāл'и до ў

вече (Јбе). — Ајде истѣрај ѓвце, видиш свй су изјавил'и — нек изјаву и јā ћу (Си); ↔ *одјавит.*

изјāгњит се свр *ојагњити се све.* — Овце би ми се изјāгњил'е до Блāговести (Пр). — Не чувāм и[х] док се не изјāгњу (БП).

изјāловит (се) -и (се) свр *пре врѣмена родити мртво младунче, побацити.* — Дешāвало се да се изјāлови понѣка због рāнѣ (Н). — И ѓвце мōжу да се изјāлову од пүл'аве рāнѣ (Г); ↔ *побацит.*

изјенпүт прил *в одједном.* — Верујеш ти да сам дѣвет кокѓшака зāкло Шиптāрйма изјенпүт (Дс).

изјүрит -үрим свр *присилити да оде, отерати.* — Нѣсмо имāл'и нйгде нйшта, свѣ изјүрено српство било (Бл).

изјүрит се -үрим се свр *јүрити у довољној мери.* — Изјүрилa би се дѣца по сокаку па би зāспал'и ка јāгаци (Бл).

йзјутра прил *у току јутра.* — Подрāним да опрāшим онѓ йзјутра док не угрйје (ДД). — Ако се не крѣне йзјутра, не стйгне се, прѓпаде дāн (Јб).

излāзак -ска м *одлазак од куће.* — Йма једно одѣло за свāки дāн, а јѣдно за излāзак (Д). — Пōпи још јѣдну пред излāзак (С).

излāпет -āпим свр *изгубити памћење, постати сенилан.* — Бойм да не излāпим (Б). — Беше стāрац излāпѣо, нйшта не знавāше (Г). — Кол'йко је излāпѣла не познајѣ ни свѓју снау (Дш). — Немōте такѓ брѣ, ченй ми се да нѣсам излāпѣо (П). — Ў старос нѣки излāпү, нѣма вѣзе онѓ шта причају (ДД).

излōмит -им свр *поломити.* — Сабл'у ћу јā да излōмим (Б). — Удāри га педесѣт пүтā, нѣ мож да га из-

лѡмиш (Бр). — Рече, други пѹт ћу д увѡтим једну мачѹгу па д излѡмим о[д] тебе (Ж).

изл'егнут -нем свр *изићи*. — Ни-кад несам смела ис кѹће да изл'ег-нем (С). — Затвѡрите тѡр кад из-л'егну (Пр).

изл'ежават се -авам се несвр *леш-карити*. — Ёно ти ју под лад тѡмо иза кѹће де се изл'ежава (Би). — По цѡо дан се изл'ежавају, нико ништа да такне (Јбе).

изл'ежат се -ејим свр *извести се из јајета*. — Посл'е три неѡел'е из-л'ежѹ се пил'ићи (К). — Изл'ежећу јѡш пил'ића (Г).

изл'етет -етим свр **1.** *на крил'има изаћи*. — Изл'етеше лѡсте из гнѡзда (Кг). — До ѡвгуста лѡсте изл'етѡ из гнѡзда (С). **2.** *нагло изаћи из просторије*. — Изл'етеше ис кѹће си-нови му па ти се дадоше за онѡма лѡпѡвима (Бс).

изл'йзат (се) -йжем (се) свр **1.** *у потпуности језиком прећи преко површине*. — Тѡл'е се не дйже док га крава не изл'йже (Св). **2.** *отањи-ти се трењем*. — Онѡ гѹма се из-л'йже па се пребйју пѡнци (Ки).

изл'йшат се -ам се свр *добити лише (кожно обољење)*. — Тѡоци би се изл'йшал'и, да ти мѹка да и[х] погл'едаш (Г). — Изл'йшају се ка[д] су слаби (Си).

изл'убит (се) -убимо (се) свр *љубити (се) у довољној мери*. — Из-л'уби онѡ дѡте, ка да га је родйла (Јбе). — Ајде да се помйрите и да се изл'убите и да опрѡстите један дру-гоме (СЛ).

измѡгл'ица ж *ретка магла*. — Јѡ-сте нека измѡгл'ица, ал' не смѡта ништа (Б). — По овѡ измѡгл'ице не мѡгу док се не дйгне, не смѡм д из-лѡзим (Пр).

измѡцат (се) -ѡцам (се) свр *изма-зати (се)*. — Измѡцѡла би се дѡца пекмѡзем, учинѡла би се да и[х] не погл'едаш (Пр). — Они узмѡдѹ пѡпо ел'и кал'йште па онѡме дѡверу из-мѡцу рѹке да га снаша посипл'е (Би).

измѡрит (се) -им (се) свр *утврди-ти величину, тежину*. — Да си из-мерйла на врѡме не би сѡд расукѡ-вала (Г). — Натѡвѡри кѡла рѡпе па измѡри на вагу (Дс). — На вагу не измѡре тѡчно, одбйју млого и нѡм рачѹна да ју сйjem (Дс).

йзмет м *кућни послови*. — Кад би завршил'и йзмет, отйшл'и би у бо-рѡвнице (Н). — Неће он да рѡкне да ми вѡл'иш мѡјку, неће да ју рѡкне да у чинйш йзмет, да ју нѡге омйеш, да ју прѡстреш (К).

измећар -ѡра м *особа која при-према јело на већим скуповима (свадбама, сахранама)*. — Акчйја ил' измећар — тѡ је йсто (Г). — У сѡло кад бйдне да зѡвѡш, одрѡдиш старог свѡта, одрѡдиш бајрактѡра, одрѡдиш измећаре (Бр); ↔ *акчйја*.

измѡшат (се) -ѡшам (се) свр *по-орати после угара*. — Реко да ра-стѹрим ћѹбре па да га измѡшам (Гр). — Ако се не измйша, не мож да се брѡниш о[д] травѡ (Г).

измлѡтит -ѡтим свр **1.** *у потпу-ности одѡјити зрно од махуне*. — Кад грйје сѹнце, пасѹл' се лѡко из-млѡти (Г). — Ка[д] се онѡ колѡмбоћ дѡбро измлѡти, на л'ѡсу остѡну ши-шѡрке, а зрна попаѡају дѡл'е (Г). **2.** *батинѡм истѹћи, избатинати*. — Не дај бѡже да чѹје, чѡвек би ме из-млѡтијѡ (Ж). — Не смѡм, те да ме измлѡту да ме уфѡту (Св).

измѡдет -ѡдйм свр *изаћи из моде*. — Сѡд је тѡ измѡѡело тѡ пиће та-л'йко (Т). — Тѡ измѡдй ка свѡкар и

свекрва што су измодѣл'и, ка стѣра канта (Г).

измркат (се) -рка (се) свр *оплодити (се) све природним путем* (о овцама). — Овце би се измркат'е још у планину прѣ слѣзнице (Пр). — Седѣли би у планину док се не измркају ѓвце (С).

измуз -узем свр *помусти сваку кап млека*. — Измузла би свѣ што би нашла (Г). — Нѣ би мѡгла да ју измузем кол'ико је имѣла мл'ѣка (Би). ■ **измузат се** -уза се несвр. — Којѣ су мѣке за мѡжу, ѓне се измузају (Јбе). — Мол'ила би те ка брѣта да ми кѣжеш право да се не измуза (Би).

изнаѡдит -им несвр *тражити немогуће, заветати*. — Пѡче свѣ више да знаѡди, јѣ не мога да трпим (Л). — Распуштена дѣца изнаѡду, не знадѡ штга те дрѡго (БП).

изнѣт изнѣсем свр 1. *из унутрашности пренети напоље*. — Да се изнѣсе постел'ина и[з] собѣ (К). — Онѡ коприву изнѣмо тѣмо па очистимо мѣло (Дш). — Изнѣнемо пасул' до десет сѣти, па ћемо да га мнѣтимо (Бр). — Завршићемо га ако ти је ѡубре изнѣшењо (Бс). ■ **изнесѡват** -ѡ(ј)ем несвр. — Изнесѡј снопѡве поред кукуруѡза (Бр). — Па изнесѡј из ѡйве, турај на гомил'е (Дњ).

изнѡкнут -не свр *в никнут*. — Конѡпл'а мѡра да се чѡва и пѡсл'е пошто изнѡкне док не зазел'ени онѡ мѣсто (К).

изнѡтра прил *с унутрашње стране*. — Каца се опѣре дѡбро спѡл'а и изнѡтра па се тура смѡк у ѡѡ (Д). — Изнѡтра омалтерѡсана и окрѣчена, сѣмо још спѡл'а (Б).

изнѡтрица ж органи животиње *смештени у стомачној дупљи*. — О[д] стѣре кравѣ кад одбијеш изнѡ-

трицу не остѣне ни пѡла од онѣ тежине (Г). — Двѣста кила без изнѡтрице (Т).

изнѡвит -ѡвим свр *одгајити*. — Јѣ ћу да и[х] изнѡвим, ви нѣмате с тѣм ништа (БП). — Једанѣс пил'ѡћѣ ми извѣла и свѣ једанѣс изнѡвила (Н).

изнѡурит -ѡрим свр *изгубити снагу до изнемоглости*. — Мѡј чѡвек бијѡ бѡл'есан, из рѡпта како је дошѡо изнѡурен (СЛ). — Л'ѣти би се изнѡурил'и у кѡсу и у матѡку, преполовил'и би се (Дш).

изѡдвајат (се) -ѡјамо (се) свр *у потпуности се оделити*. — Јѣдна кѡћа што е била, ка се изѡдваја рѡбл'е, пѡсе шеснѣс кѡћа што су бил'и (Ж). — Нѣма више по двѣс рѡба у кѡћу да живѡ у заједницу, изѡдваја се рѡбл'е (Г).

изѡрат -ем свр *в поорат*. — Кол'ѡкло ѡмаш мѣста изѡреш, повлѣчиш, посѣјеш (Гр). — ѡ јесен гѡтѡво свѣ изѡрано (Ки). — Не мѡгу, јѡш није изѡрано (П).

израбѡтат -ам свр *произвести у домаћѡј радиности све што је потребно од обуће, одеће*. — Којѣ је тѣ ћѣрка мѡјчина којѣ је свѣ израбѡтала (Дс). — Кад би се прѡшеница спрѣмѣла, пред испрѣтницу нѣкол'ико данѡ, долѣзил'е би другарѡице да ју помѡгну да израбѡта (Г).

изражѡват (се) -ѡвам (се) несвр *изговарати ружне речи*. — Не вал'ѣ жѣна да се изражѡва (Г). — Мѡлосава је била погѡна на јѣзик, изражѡвала би се ка да је Цѡганка (Г); *в изразоват се*.

изразѡват се -ѡ(ј)ем се несвр *в изражават се*. — Ма не мѡгу да се изразѡјем сѣд, ѡши татал'ѡке би ни дѡно кад би дошѡо (Л).

изрѣс -ѣстѣм свр в порас. — Изрѣсо колѣмбоѣ до у колѣна, а неопрѣшен (ДД). — Ту да г оставим да изрѣстѣ (СЛ).

изрѣдит -ѣдим свр у тужбалици навести све детаље из прошлости покојника. — Свака ју час како ју Радунка изрѣдила кад ју тужѣла (Г).

изрезил'ит -ил'им свр □ в изгредит. — Реко снаѣ да ју соба неуредна, ка[д] ти ме изрезил'ила, на пајса уста (Г).

изрѣпат -ѣпам свр пог максимално истуѣи. — Не дај бѣже да чује мѣж, би ме изрѣпаѣ, мл'иво би од мене учинѣо (Би); ↔ урѣпат.

изрил'ат -ил'ам свр њушком или алатом избацити земљу на површину. — Изрил'аше кртињци л'иваду, преорѣше ју (ДД). — Ако пѣштиш свиње у бакчу, йма да ти ју изрил'ају (Гр). — Најпре изрил'а се прил'ично онако дубѣо (К).

изринут -ем свр изнети ѣубре из штале. — Да наѣеш некога да ти помѣгне да се изрине онѣ ѣубре из ѣзбе (Г). — Сваке године би изринул'и вел'ико ѣубре (Љ).

изришкат -ам свр прекопати њушком. — Изришкате ми свиње бакчу нагрдите ју (Гр); ↔ разришкат.

йзрод м 1. који не наследи особине родитеља. — Тај йзрод се не остѣл'а за сѣме (Т). 2. пог који постане неморалан. — Мѣл'им те, мѣкни се од онѣга йзрода (Би). — Нйко не би ктѣо да се мѣша са йзродима (Дс).

изрѣдит се -имо се свр изгубити својство, постати мање квалитетан. — Кад се сйје исто сѣме пшенице годинама ѣно се изрѣди (Љ). — Изрѣдил'и се компири, нѣма ништа од ѣи (Гр). — Компири се изрѣду ако се не мѣња сѣме (Гр).

изрѣчит -ѣчим свр 1. пребацити садржај једног суда у други. — Изрѣчим ти ја онѣ што ѣстаде у вреѣу, па и тѣ продаѣо (Си). 2. урадити нешто што је наручено. — Наѣала сам се да ће ме изрѣчит што сам ју рѣкла (Ље).

изубѣ прил изненада. — Дѣшло ми некако зубѣ (Бс). — Дѣђе ми некако зубѣ па сам стрѣкнула (Л).

изубиват (се) -йвам (се) свр истуѣи. — Изубивѣо га бѣше, па ѣде га изудѣрао на двѣ мѣсте (Б).

изуѣват (се) -увам (се) несвр скидати обуѣу с ногу. — Не мѣгу сваки час да се изуѣвам и обуѣвам (Д). — Ако ти забраниѣо дѣктор да се изуѣваш, тй гаѣи обуѣн (Г). — Мѣрѣла сам да изуѣвам дѣцу док би крѣнула у школу (Бл).

изул'йрат (се) -йрам (се) свр изгубити популарност, банализовати се. — Изул'йра се жѣна ако некол'ико пѣт бѣга чѣвеку (Св). — Тако се изул'йрѣла да ју нйко слѣшаѣо нйје (Дс).

йзут (се) -ѣ(ј)ем (се) свр према изуѣват се. — Да изѣјем свѣкра и свѣкрву и да и[м] опѣрем нѣге (Гр). — Изѣј се, л'ѣпо, па загрни ногѣвице, па гаѣи преко Бйстрице (Др).

изѣтнут (се) -нем (се) свр изѣуѣи (се) из иглених ушију или петљи. — Изѣтну ми се кѣнац па нйкако да га ѣтнем (Пр). — Кѣ ће да ми ѣтне кѣнац кад ми се изѣтне (СЛ). — Ја га ѣтни, ѣн се изѣтни, наѣади ме (Ље). ■ **изѣтињат (се)** -ам (се) несвр. — Сваки час ми се изѣтиње кѣнац из йгл'е (Др).

изѣчит -им свр завршити одреѣени степен школске спреме. — Изѣчила му дѣца вел'ике школ'е (Б). — Остѣра чѣвек док изѣчи ко-

л'ико йма да учи (Јбу). — Изучимо, и завршимо ђбуку (Б). — Изучијо четйри рāзрѣда па дошао да чўва говѣда (Би).

йкад прил *било кад*. — Вѡјскѡ, сте чўл'и, из рѡпста йкат из грѡба нйкад, такѡ би ни вйкāо (Б).

икѡна ж *слика свеца*. — Домаћин сѡвре окади свећу, окади икѡну, пѡсе се ми пркрѣстимо и кāдимо (Ж). — Имāла је л'ѣпу ћерку ка икѡну (Д). — Онѣ икѡне свѣ изгорѣл'е (Бл). — Дѡђу прѣтел'и па нѡсимо по сѣлу икѡне и гѡспѡдимо (Ки).

ил'ав -а -о *који је делимично изгубио квалитет, делимично иструнуо, покварен*. — Ако се не одвāјају ил'ави компйри, иструнуће свāки (Г). — Од ил'авија патл'ицāнā не мѡже да се искорйсти нйшта (Г).

ил'ада ж Δ. — Јѣдан му трāжйјо ил'аду мāрака да му донѣсе двѣ ил'аде блѡкова (СЛ). — Од ил'аде нѣ остаде скоро нйшта (Јбу). — Пѣт ил'ада и по, пāре југословѣнске за тану мѡју жѣну што ме оставила сād (Ж). — Овѣ гѡдине сѣдам ил'ада кйла (Си).

ил'адāрка ж *новчаница од хиљаду динара*. — Трāжйо је ил'адāрку у тамнину за мѣне да узмѣ (СЛ). — Ако ти извāди ѡн тў девојку, ил'адāрку у тамнину трѣба да дāш нѣму (Бр). — Ил'адāрку пāр вѡлова за врѣме бйвше Југослāвије да бйраш (Бр). — Кол'ико ил'адāрака трѣба да ймаш да се не обрўкаш кат си дѣвер (Кг).

ил'ат -ам *несвр поткрадати, подвāливати у игри*. — Да нѣси ил'ао, нѣ би мѡго да ме побѣдиш (Г). — Тй ил'аш, нѣћу да игрāм кад ил'аш (Г). — Нāјчешће би ил'ал'и овй старѣји кад би игрāл'и с мнāћима (Пр); → за-.

ил'ач -ача м *лек*. — Д идѣте нѣгде, да му нāђете неки ил'ач (Св). — Мўве су нāјил'ач од беснйла (Ж). — Нѣмам шећѣра ни за ил'ач (Дс).

ил'аца ж в *ил'ација*. — Нѣћу д игрāм с ил'ацѡм (Г).

ил'ација м и ж *који се не придржава правила игре, који подвāљује*. — Ви сте ил'ације, ви ил'ате кад игрāте (Г); ↔ *ил'аца, ил'ѡња*.

ил'е с само у том облику *почетак труљења плодова*. — Компйри су увāтил'и ил'е (Гр). — Примећује се да ймају ил'е (Си).

ил'ет ил'ѣта м *склоност варању, неискреност, лукавство*. — Рāди без ил'ѣта и ѡни га плаћау дѡбро (Јѣ). — Рāди, сирѡта, без ил'ѣта (Бс). — Нѣма āјера од рāда с ил'ѣтом (Г).

ил'и *вез раставних реченица*. — Ил' би ми дāо за пўт дўплу зѣмл'у, ил'и зарāдијо (Л); в *ал', ал'и, ел', ел'и, јел'*.

ил'ѡња м в *ил'аца*. — Нѣћу д игрāм с ил'ѡњѡм (Г).

имāне с в *имање*. — Имāне свāки свѡе, а стѡку како е кѡ уложйјо (Ж). — Ми смо типут имāл'и имāне у Сушйцу (Ж).

имāње/имāње с *земља која припада јѣдном домаћинству*. — Ктѣл'и бѣгови да продају тѡ имāње, а тāј ми дѣда нйје дāо (Д). — У сѣло гѡре имāл'и двā имāња (Ж). — Остāдоше имāња батāл (П). — Пйта те сйн штā си урадио с имāњем (Л); в *имане, имање*.

имат -ам 1. *поседовати*. — Јā йм и пāраунука (Би). — Јā йм дѣсеторо (Јѣ). — Штāлу йм пот плѡче, бачйја пот плѡче (Пр). — Сād овй йму свѡје базѣне са водѡм и зал'ѣвају бāште (Би). — Нѣсмо мѡгл'и да за-

радимо да има̀днемо л'ѣба (Б). — Ту има̀смо л'ека̀ре ѣнгл'еске, те ова̀ј прс га по̀гл'еда (ДД). — Има̀ђаше о̀де го̀ре базѣнт (Б). — У Ска̀дар ми па̀ре има̀ђамао (Дш). — Има̀ђомо а̀мбар према оно̀ј ку̀ће ста̀ре (Би). — Српске ка̀пе на њи има̀ђау, сирома̀си (Бр). — О̀де сла̀бо има̀ђау обича̀ј да пѐва, а сву̀д пѐва мна̀да (Пр); → за-. 2. *треба, мора*. — Погоди се с онѣм кмѣтем, ва̀ше сѐло има да да овал'ико (Д). — [А]ко ти до̀ђе, приетел', по̀п и кум и та̀ки гла̀вни л'уди — ту има да спа̀ва (К). 3. *постоја̀ти*. — Свуда цр̀ква има̀ла (Ки). — Нйшта нйе има̀ло сьмо са̀ч и црпу̀л'а (Би). — И на посѝпова̀ње има̀л'и да̀рови (Б). 4. *породити се*. — Је л' му има̀ла сна̀ (Г). — Има̀ла му̀шко, родила ма̀шкула, дома̀ђина (Јб).

има̀ће с в има̀ње. — Не́сам бѝжо лу̀д да да̀м цѐло има̀ће у кол'ектив (Гр).

има̀шан -шна -о *који располаже неким капиталом, који је имућан*. — Ја не́сам би́ла има̀шна да га шко̀луем (Б). — Има̀шни дома̀ђини пла̀ћал'и дево̀јку бр̀го па би она ма̀ло че́кала (СЛ).

име -на м Δ. — Ме́не ми име Ми́лан, а пре́зиме Павловић (БП). — Шта́ ћеши с те́м и́менем (К)?

именоват (се) -ў(ј)ем (се) свр 1. *поменути у разговору, дискусији*. — Да не́сам и́менован не́ би се јавио за диску̀сију (Л). 2. *назвати, дати назив*. — На̀јпре се и́менују имења̀ци (Јбе); в *имењосат (се)*.

имења̀к -а̀ка м 1. *особа која има исто име са неком другом особом*. — Срѣтосмо се, де́ си и́мењаче... па ти се изл'уби́смо ка те́тке (Г). 2. *сват који има задужење (барјактар, девер, војвода, старојко...)*. — Прво се зовну имења̀ци, па посл'е

дру̀ги сватови (Си). — Јабука иде́ имења̀цима, а не свѣма̀ сватовима (Г).

имењосат (се) -шем (се) свр в *именоват (се)*. — Стари сват најгла̀вни, ба̀јрактар, кум — све́ то́ имењо̀ше се (Б). — Имењо̀со сам најпре старојка, па кума па во̀јводу (Бл).

ина̀т -а̀та м *супростављање некоме, каприц*. — Из ина̀та ћу да му узме́м део (Гр). — Има́ изрека “Од ина̀та не́ма го̀рег заната” (Г).

ина̀тит се ина̀тим се несвр *препирати се*. — У дома̀ђинску ку̀ћу ро̀бл'е се не ина̀ти (Пр). — Же́не се ина̀ту, а не́ л'уди (Си).

ина̀ција м и ж *који тера инат, свађалица*. — Понека̀д тре́ба да бидне човек ина̀ција (Н). — Де́ да се те́раш с ина̀цијама (ДД).

инвал'ид -и́да м *који је неспособан за рад*. — Како да ју уда́ж за инвал'ида (Јбу). — Чо̀век ми из ро̀пста доша̀о као ра̀тни инвал'ид па посе́ прима̀о инвал'иду (Г).

инвал'ида -и́де ж Δ. — Шта́ ймам, о̀самсто седамдѣсет за инвал'иду (Дс). — При́ма нешто инвал'идѣ (Бс); в *вал'ида, ивал'ида*.

инда̀т непром м *помоћ, корист*. — Ни́је ми у инда̀т (Г). — У инда̀т је чо̀веку шта го̀д му да̀дну (БП); ↔ уа̀р.

инженѣр -ѣра м *инжењер*. — Чо̀век ју инженѣр, ра̀ди у фа̀брику (Јбе); в *ижинер, инжинер, инџинер*.

инжинѣр -ѣра м в *инженер*. — Она је мо̀гла сва́ки син да ју бу̀де инжинѣр (Јбе).

инка ж *левак*. — Си́пајући она̀ко без йнке, по̀ла сам расипала (Г). — С йнком ла̀кше но без йнке, не расипл'е се ни ка̀пл'а (Јб). — Реко да

имамо йнку мѳгл'и би и да и[х] на-
пунимо (Г).

инквизиција ж присилно узима-
ње пољопривредних производа под
геслом узимања вишка. — Инкви-
зиција се то звало (СЛ). — Дао сам
јуницу за инквизицију, била е ка
звезда (Г).

иностранство с изван домовине.
— Ишао по иностранству, имао пара
доста (Кг); в иностранство.

иностранство с в иностранство.
— Један му ради у иностранство
(СЛ). — Чим сам дошао из ино-
странста, узел'и су ме (Т).

интерезија м особа која ради
само за свој интерес. — Интерези-
ја је он, неће бадјава (Г). — Не
види да ће онај интерезија да га
остаџи без гања (ДД).

интерес м 1. оно што некоме иде
у прилог, из чега прозилази ко-
рист. — Имао је интерес па је се
уписао у кол'ектив (Бр). — Без ин-
тереса неће да ти пуне у око (Г). 2.
новчана надокнада за позајмљени
новац. — Узимо сам паре на инте-
рес да завршим кућу (Пр).

инџинѳр -ѳра м в инженер. — До-
лазил'и су инџинѳри ис Приштине,
испрѳбал'и су (Пр).

ира ж течност зеленкасте боје
која се издваја из усиреног млека,
сурутка. — Одвој иру горуждом
(Г). — Прву иру тужиш у њѳга, у
оно сириште (Јѳе).

ирам -ама м 1. лаки покривач за
колевке. — Повије се дете у кол'ѳв-
ку, па се покрије ирамом (Г); ↔
ирамче, покривача, стрѳка. 2. в ду-
шема (Бл Бс Ж Л Јѳе Н П Св Т). —
Ирами су украшени разним бѳјама
и шарама (Јѳе).

ирамче -та с 1. в душема (Дњ Ки).
— Мѳја сна стално покрива кол'ѳвку

ирамчетом (Дњ). 2. в ирам. — Ка[д]
се разбуди дете, заврни му оно
ирамче да не плаче покривено, оѳе
и ѳно да гл'ѳда (Дњ).

исан -ана м разумно биѳе, човек.
— Исан ти је ка стакло (Дс). — То
није остао живи исан да ју није тра-
жио (Кг). — Свашта мѳже исана да
га снаѳе кро[з] живот (Пр).

исе -та с део који припада некоме.
— Каже неѳу ни ѳерке да остаѳим
без исета (Б). — Шта је с ѳѳјним
исетом (Г)?

исекйрат (се) -ирам (се) свр нер-
вирати, једити (се) у довољној ме-
ри. — Кад гѳд доѳе мѳра да ме исе-
кира (СЛ); ↔ насекират (се).

исѳлит (се) -им (се) свр наста-
вити живот у другом месту, обла-
сти. — Како су кренул'и све те да
не исѳлу (Јѳе). — Преко педѳсет
кућа се исѳило (СЛ); ↔ отсѳлит,
расѳлит. ■ **исел'ават (се)** -авам (се)
несвр. — Дѳл'е око Дѳчана све више
се исел'авају и идѳу у Србију (ДД).
— Ови Црнагорци се исел'аву и
продају земл'у (Т).

исеник -ика м који има део, део-
ничар. — Ту има сад педѳсет исе-
ника и више (СЛ). — Пѳсе се дел'и с
исеницима (Дњ).

искалпит (се) -им (се) свр изгуби-
ти популарност, вредност. — Ис-
калпише ни се деца по ул'ица (Г). —
Оте деца да ни се искалпу (Н).

искал'ат (се) -ал'ам (се) свр по-
стати каѳав. — Они мѳмку бацу
онај дар повр њѳга, искал'у му руке
(Би).

искапит -аѳим свр в прекапит. —
Оно, видиш, искапи то језеро (Пр).
— Понѳки тамо узимају па искапу
сваку (Л).

искасапит -им свр раскомадати.
— Ја умѳм да ју закѳл'ем, ал' н

умѐм да ју искасѝпим (Г). — Замало ме искасѝпише пѝй (Св). — Псѝй мѝжу човѐка да искасѝпе (Б); ↔ раскасѝпит.

ѝскат ѝштем несвр *тражити, захтевати*. — Тѝј Шиптѝр би искао да радим (Св); → за-

искашл'ат -ашл'ем свр *кашљући избацити пљувачку*. — Лѝкнуло би ми кад би мѝго да искашл'ем (Дш). — Кашл'е, ал' нѝма ништа да искашл'е (Кг).

искѝсит -ѝсим свр *развући усне тако да се укажу зуби, развући се ивице ране*. — Дрш се дѝбро кад искѝси пѝс зѝбе (ДД). — Мѝсо искѝсило тѝмо де се посѝко, ал' рѝна сѝва, не крвѝри (Б).

искидат (се) -ам (се) свр *тргањем раставити на комаде, прекинути*. — Ка[д] се искида жѝца, навѝже се (Г). — Искидал'и би се од смѝја (Др).

искијат -ам свр *испаштати, 'платити'* — Бойм се да не искѝјемо ово л'ѝпо врѝме (Г).

искласат -ѝм свр *развити класове*. — Искласѝше коломбѝћи кад се навадише (ДД). — Кад пшеница искласѝ, ѝна не вѝл'и кѝшу (Г).

исклат се -ѝл'у се свр *борити се у довољној мери* (о псима). — Ысклат'и би се псѝ с вѝковима (Пр). — Нѝка и[х], не дѝрај, пѝшти и[х] да се искѝл'у (Си).

ѝскоб -а м *несређа, смртни случај*. — Немѝј кукѝшкама, пѝваће ти кукѝшке, дај га пѝсу, кат пѝва кукѝшка — ѝскоб (Л).

искомѝтат (се) -атѝм (се) свр 1. *претворити у комаде*. — Треба да се икомѝта ѝно мѝсо. (К); ↔ раскомѝтат. 2. *максимално изнервирати, исекирати (се), наједити (се)*. — Исекирѝла ме, жѝву ме искомѝ-

тѝла (Г). — У комѝте сам кол'ико сам се искомѝтѝла (Г).

ископат -ѝм свр *отворити удубљење у земљи*. — Реко да ископѝм јѝ оѝаце дог донѝсе рѝсад (ДД). — Прво да се ископѝју рѝпе, па да се кѝпу кал'ѝми (Н). — Ископл'и, па уравни грбѝл'ом л'ѝју (БП). — Дѝл'е ископѝј рѝпчину те излѝзи ѝна вѝда, цѝди се пређа (Бл).

ископил'ит се -ѝл'им се свр *избацити заперке*. — Мѝсл'ѝјо сам да от пшенице ништа бит неђе, ал' се ѝскопил'и па начѝшѝа бѝж дѝбро (Пр). — Није рѝтка, ископил'ѝће се (СЛ). — Жѝта се ископил'е па начѝшѝѝју (Г).

ископнет -ѝм свр *нестати чезнући*. — Ништа ју не мѝжемо, ође да ископнѝ за деѝма (Г). — Не мѝгу више да трѝим, ископнѝ жива за деѝма (Јѝе).

искорѝстит -ѝтим свр 1. *остварити корист употребљавајући*. — Искорѝстио сам казан дѝбро (БП). — Ако је искорѝшѝен, још је дѝбар. 2. *преваром остварити корист на нечију штету*. — Мѝмци данас искорѝсте девојку па ју оставе (Т). — Обеђѝваѝо ју да ће да ју узмѝ па ју оставѝијо искорѝшѝѝену (Г).

искоѝсак -ска м *сужена, дотрајала коса* (Бл Г Пр Св С Т). — Тѝ мѝсл'иш д испѝчеж дѝн с овѝм искоѝском (Г); ↔ кл'епениѝа.

искочит -им свр 1. *из унутрашњости прећи у спољашњост, изаћи*. — Кад се прстенѝје девојка свѝтови се спремају да искочу и да идѝ кѝћи (Гр). — Кад искочи, ѝвече нѝге тотал'ѝке тѝкл'е (Би). — Искочѝше свѝ да не дочѝкају (Си). — У четѝри сѝта кад бѝше, ѝнај шофѝр ѝскови (Л). — И жѝна му искочѝла, и деѝа му искочѝла (Б). — Искочѝмо на

цесту (Бр). — Они посл'е искочише, отоше у те њине (Л). — Искочио неки Садик Шал'а, онај њега у чело, овај њега у чело (С). — Нешто му искочило ис крша (Бл). — Искочи и кажи што је поп дошао (Т). — Искочи ми на сунце па се трѣби (Бл). — Кад би један искочио — сви (Св). **2. стићи, стасати, узрентути за употребу.** — Ра̀но би јечам искочио (Дс). — Кад искочи плут, ка да је био трактор (Бр). — Доцкан искочила ко̀нска ко̀ла (Св). **3. раскинути брак, напустити брачну заједницу** (о жени). — Она искочила, удала се, оставила дете (Је). — Узел'и протшене девојке и посе кад било те се ослободило, оне несу ктел'е да седу, но дошл'е — искочил'е (Др). — **4. бити, постати, показати се.** — Оно искочи добро посл'е (Бр). — Зрно искочи ка ориз ка[д] се овѣје (Бр). ■ **искакат** -ачем несвр учестали према искочит. — Искакал'и би овнѡви из језера, кад је било овце да се мрчу искочи из језера (Бр). — Искачите, шта чекате (Г).

искраисат -ишем свр *издржати до краја.* — Даће бог па ћу некако да искраишем (Г). — Кат прође тај вишак, ми искраисасмо (Бс).

искратит -атим свр *скратити дрва за огрев.* — Ако има да се искрати, лака работа (Св). — Жене би морал'е да искрате дрва за у шпорет (Пр).

искрен -а -о који није лукав. — Има искрену жену, не може нико ништа за њу да каже (Је). — По пре су л'уди бил'и по искрени но сад (Т).

искривит -ивим свр *учинити да нешто постане криво.* — Зид се искриви кад се зид (БП). — Попио једну кад је сио, па искривио редѡве (ДД).

искривит се -ивим се свр **1. погурити се, постати крив.** — Искривила ти се сестра, беше се са земл'ом саставила (БП); ↔ *покл'учит се.* **2. извикати се.** — Искриви се на децу што не изађу да му помогну (Г). — Што ће да ми се искриви човек кад ме види што несам све опластила (Г).

искркат се -ам се *јести, најести се у довољној мери.* — Искркал'и смо се бостана за мерак (Гр). — Нек једу деца, нек се искркају док траје (Пр).

искрпат -рпл'ем свр *скинути клас кукуруза са стабљике.* — Искрпл'и по туђија коломбоћа, напуни врећу трмака те понеси и продаи (Бр). — У једну бразду коломбоћи искрпани (Г).

искрчет -рчим свр *вишегодишње биљке повадити из корена.* — Багрем се брго шири ако га не пазиш не мож га искрчет (Си); ↔ *истрсит.*

искул'ат -ул'а свр *нагло истећи.* — Не дај, ако нешто не урадиш, искул'аће ти сва (Је). — Бојим се да не искул'а цибра наполе (Г).

искумбуѡсат -усам свр *искомадати, рашчечечити.* — Кћаше гурача да ме искумбуѡса (Бр). — Искумбуѡсаше ти свиње кокошку (Гр).

искупс -убем свр **1. извући из земље с кореном.** — Паламида има дугачак корен, пушти га дубуко у земљу, без муке не мож да ју искубеш (Дс). — Он сташе одједном, искубемо га цѡо (Ки). **2. ишчупати из стога сточне хране.** — Нем шил'ак да искубем мало ѡтаве да полѡжим теѡцима (Г).

искусит -усим свр *доживети, стећи искусство.* — Искусил'и смо давање вишка, добро смо га запан-

тил'и (Бс). — Н умѣм ти ја тѣ, несам йскусна, нѣмам искѣства (Ж). — Се-крѣве пѣ йкусне, бѣл'е умѣдѣ око дѣца да раде но снаѣ (Гр).

искѣшат -ам свр *индиректним питањима добити информације*. — Дадни по неки бамбѣн детѣту да га бѣл'е искѣша (Св). — Дѣбро ју искѣшал'и — свѣ и[м] казала шта је знала (Јбе).

исмејат се -ејѣм се свр *смејати се у довољној мери*. — Исмејал'и би се кад би ни причала покѣјна Цвѣта кад је била младица (Г). — У л'ѣштег би се испричал'и и исмејал'и, нѣ би осѣтил'и ѣмор (Г). ■ **исмејават (се)** -авам (се) несвр *изергават подсмеху*. — Што ћеш да ми се смејаваш (Б). — Гѣспође пѣцке би се исмејавал'е с нама како смо ми сел'анке (Си).

испал'ит -ал'им свр *пуцати из ватреног оружја*. — Ка[д] се вѣри девојка, испал'е пиштол'е (К). — Ка[д] се рѣди мѣшко, по неки мѣтак се испал'и, вал'а се (ДД).

испећ/испѣј испѣчем свр *високом температуром променити својство материји*. — Три дана трѣба фарѣна да гори да се испѣче цигла (Св). — У пѣпо би се л'ѣбац испѣко бѣл'е но у овѣ садашње пѣкаре (Би). — Кал'еница је испѣчена од земл'ѣ (Б). — Л'ѣди да чѣју, ѣни те ме йспећ (С). П ~ **дан радити у току дана у време предвиђено за рад, зарадити дневницу**. — Како си мѣго да испѣчеш дан с овим кривул'атком косѣ (Г)?

испипат -ам свр *потајно се распитивати, добити информације*. — Ктѣдо да испипам йма л' шта од онѣга што се прича (Г). — Види нѣ како испипај кога су звал'и на свадбу (Г).

испират -йрам несвр *обављати последње, завршно прање*. — Испирал'е би перајком на јаз (Г). — Перѣмо перајком, а испирамо без њѣј (Гр); → *одапират*. — Поцрвенѣл'е би нѣге и рѣке од зимѣ кад би одапирала тѣше у јаз (Г). ■ **испирање** с гл им. — Испирање дѣје најзад (К). — Пѣсе испирања рашйри се да се сѣши (Би).

йспит -йта м *изјава пред свештеником о добровољном ступању у брак*. — Ка двѣ нѣдел'е пред свадбу — йспит (Ж). — Йспит навр петнаѣз дана прѣ, па пѣсе да се удѣ девојка (Јбу).

йспит -й(ј)ем свр *прогутати сву течност из суда из којег се узима*. — Понѣко ју испије одједном (Т). — Прѣ сам једну испијо, овѣ не мѣгу (ДД); ↔ *пѣпит*.

испитат (се) -йтам (се) свр *дати одговор на постављено питање*. — Нѣко те повѣде у цркву, ел' кот пѣпа да се испиташ (СЛ). — Прѣ но што ћеш да ју узнѣш, мѣра [и]дѣш да се испиташ кот пѣпа (Ки). — Три нѣдел'е седйш у рѣд испитана, па идѣш (Јбу). ■ **испитѣват (се)** -ѣ(ј)ем (се) несвр. — Ја се несам испитѣвала (Би). — Смо се испитѣвал'и ѣорѣл'и мй (Ж). — Онда, пѣсл'е двѣ нѣдел'е йма д идѣ у цркву кот пѣпа да се испитѣју (К). — Ја у Рѣдник сам се испитѣвао кот пѣпа, тѣмо смо се испитѣвал'и (Б).

исплавет -авим свр **1.** *постепено добити плаву боју*. — Постѣпено ће ѣна на сѣнце исплавет (Л). **2.** *изгубити вредност, значај, поштовање*. — Са[д] су исплавѣл'и свѣкрови и свѣкрѣве (Г). — Исплавй чѣвек ка[д] се бави пол'етйком (Бр). — И комунисти, и ѣни ће брго да исплавѣ (Т).

исплáтит (се) -áтим (се) свр 1. *да-ти и последњу рату новца*. — По-неко не мoже да исплати девојку, па седи вeрена по неколико година (Је). — Не би мoго да ју исплатиш за годину дaнa (СЛ). 2. *донети плод изнад висине трошкова улагања*. — Да је ретка пшеница бoл'е би се исплатила но кад је чeста (Дњ). — Исплатила се и преплатила ове године (Гр). ■ **исплаћоват (се)** -ў(ј)ем несвр. — Рeпа би појела по мoго рaдника па се није исплаћовала (Г).

испл'ува́т -ў(ј)ем свр *обасути некога пљувачком*. — Заслужио си да те испл'ујем ка Циганку (Г). — Испл'увала би те oде насрeд ул'ице да мoгу од свeта (ВП).

исповeдат (се) -eдам (се) свр 1. *саопштавати свештенику своје грехове*. — Неће пoп да те пречeсти ако се неси исповeдала (Би). — Ка[д] ће неко да умрe, довeл'и би пoпа да га исповeда (Св). 2. *прен причати без осeћања потребе да се задржи у тајности*. — Јесу л' те дoбро исповeдaл'и, јесу (Г). 3. *прен трпети, патити*. — Јесте се исповeдaл'и глaдни цeо дaн без л'eба, јесте (Г).

испогáнит се -им се свр *извршити велику нужду*. — Испогáнило се дeте, реко мало водe да угријем да га замјем (Гр). — Неко се испогáнио на пyт, ка да није имaо дрyго мeсто (Г). — Штá знaдy дeца, oна се испогáну и у пeл'ене (БП).

испoсник м особа која живи у *испосништву да би се посветила Богу*. — Ништа не је, учинeо се ка испoсник (Л). — Они синови ју ка испoсници (Бс).

испoстит (се) -им (се) свр *извући масне, хранљиве састојке*. — Рaж не тражи јаку зeмл'у, ал' ју испoсти (Др). — Испoстила се зeмл'a, не мo-

же да рoди ка некад што је рaђала (П).

испochет -oчнем свр *одређени модел урадити по мустри*. — Нaјбол'а другарица не даде ми цeмпер да испoчнем (Г). — Испочела би га и без мyстрe (Н).

испракcи́рат (се) -ирам (се) свр *радом се усавршити у обављању одређеног посла*. — Кад рaдиш нешто годинама, мoраж да се испракcи́раш (Кг). — Она је испракcирана, за чaш ће да ти уради опaнце (СЛ).

испрат -eрем свр *обавити последње, завршно прање рубља*. — Перeмо перaјком, а испeremo без њoј (Г). — Тиднемо да испeremo на рeку (Бр). — Трећи дaн испeри — бeла кај снeг (К).

испратит -им свр 1. *чинити некоме друштво, обезбеђивати га при одласку*. — Пoсе ўзо eднoга кoмшију да га испрати, и oн га испратио до бл'изо Вўчитрна (Ки). 2. *на свечани начин дати удати девојку*. — Испратила су ме браћа са свaтовима (Д). — Да се девојка испрати трeба трoшка (Бс).

испратница ж *свечаност поводом удаје у девојачкој кући*. — У четвр-так сам дoшла, чак у субoту била испратница (Дш). — Напише се неке eнђе за Рoсину испратницу (Г).

испребиват -ивам свр *завршити потребно отварање рупа на предмети*. — Опaнце кoжне, па га испребиваш свyд oкoло (БП). — Сь'мо испребиву се унакрс, а направe од опyте (Д).

испрегнут -нeм свр *пустити из јарма упрегнуту животињу*. — Испрегли би волoве дог би ўжинал'и (Г). — Мaкни жeгру — волoви испрегнути, а не кај кoњи пoла сaта ти трeба да и[x] упрегнеш eл' ис-

прѣгнеш (ДД). ■ **испрѣзат** -ѣжем не-свр. — Ка[д] сам испрѣзо, примѣтѣио сам да ју жўл'и ам (Пр). — Намўчијо би се дог би испрѣзо коње (Дњ); ↔ *распрѣзат*. ■ **испрѣзање** с гл им. — Испрѣзање волова за трѣн ђка, док трѣпнеш ђни су испрѣгнути (Св).

испрекршћат -ршћам свр *завршити укрштање*. — Па ўзми иглу и опўту, па пѣсе тўри нā ногу, па пѣсе испрекршћај, сапл'ѣти одāвде (Г). — Онѣ опўте од бугарѣшā само одозгор овāко помāло испрекршћане (Г).

испрес -ѣдем свр *према прести*. — Врѣдна жѣна за дāн мѡже да испрѣдѣ кѣло вўне (Јѣ). — Испрѣдѣш тѣ тѡ пѡсл'ен за пѡтку (Гр). — Ка[д] се испрѣдѣ, вāри се у пѣпео (Бс). — Испрѣди, па оснўј, па навѣ, па на рāзбој тѣи плāтно, тѣи за пел'ѣне (Г). — На опāнце ўзице испрѣђене па укршћене одозгѡркена, сал тѡ, нѣшта дрўго (Дс).

испретўрат -ўрам свр *према претурат*. — Свѣ ћу испретўрат сāl да га нāђем (Јбу). — Дѣца бѣу испретўрāла свѣ по собѣ (БП). — Симка ти свѣ испретўрај да нāђе тў ар-тѣју (Пр).

испричат (се) -йчам (се) свр 1. свр *према причати* — Н умѣм ти испричат кāко е било (СЛ). — Што знāм ћу ти испричат, што не знāм опрѡсти ми (Б). — Д идѣш код Цвѣтка да и ђн исприча (СЛ). — Испричā му кāко е било (Б). — Истѡрију би ти јā испричāла (К); ↔ *опричат*. 2. *причати у довољној мери, напричати се*. — Мѣ ти се тў испричāсмо ка да се нѣсмо видѣл'е гѡдину дāнā (Јѣ).

испровал'ѡват -ў(ј)ем свр у *довољној мери проваљивати*. — Испровал'ѡвала би се гўма са шѣлом

(Б). — Онѣ мѡзѡл'и се испровал'ўј, па би се крв подл'ѣјо (Г).

испрѡсит (се) -им (се) свр *в запросит*. — Испрѡйше ме, удāдоше ме, не питāше ме (Јбу). — Ка[д] стѣгне мѡмак за женидбу, испрѡсе му девѡјку, не питāју га да л' ју бегенише (Б). — Седѣла би девѡјка испрѡшена по две-три гѡдине (Јѣ).

испрскат -рскам свр 1. *поквасити капима течности, посипањем течности*. — Испрска се онѡ мѣсто за гўвно водѡм па се дѡбро угāзи и поравнā (Бр). — Испрска ме јѣдан кѡл'има од главѣ до пѣтѣ (Г). — Испрскāо сам воће на врѣме, трѣбало би да рѡди (Др). 2. *посипати зрневљем*. — Кад се уноси бадњак у кућу испрскамо домаћина коломбѡном (Г).

испўдит -ўдим свр *отерати, најурити некога, нешто*. — ђдма да сте испўдил'и крāве из л'ивāде (Св). — Живѣо с једнѡм кāтал'кињом, па ју испўдиѡ (Би); ↔ *напўдит*.

испўцат -ам свр *добити пукотине*. — Понѣкад би л'ѣб испўцаѡ, учи-нѣо би се ка церѡва кѡра (К). — Пр-вија дāнā у планѣну испўцал'е би ни ўснице од водѣ (Си).

испўшит -им свр *попушити*. — Испўшимо тў цигāру дувāна, ул'ѣ-гнѣмо у рѣд (Бр). — Сѣдни мāло да испўшимо по јѣдну (Дш). — Сѣдну и разговāрају док не испўшу (ДД).

испўштит -им свр 1. *пустити да оде, отече*. — Заборāвио сам да испўштим воду из лāдњака (Гр). 2. *пропустити прилику*. — Нѣсам нѣкако трѣбо да ју испўштим и[з] шāка, билā је дѡбра (Г).

истакāтит -āтим свр *изгубити снагу до изнемоглости*. — Истакā-тѣше ми волѡви рāдўћи свāки дāн (Др). — У лāгер истакāтил'и без л'ѣба, јѣдва се држимѡ нā ноге (Дш).

— Бойм се да ми не истакату деца у рад (Дс).

истањит (се) -ањим (се) свр 1. *учинити да нешто постане тање, постати тањи.* — Тури се тесто на танур, па се они л'єбови истање и оставе да дођу још мало (Б); ↔ *отањит.* 2. *свршати.* — Ка[д] се дйго ис постел'е, добро се беше истањйо, да га не познаш (Дш).

истапрашити се -им се свр пог *испружити се.* — Развика се на снау: дйк се, шта си се истапраштила — она ништа (Љ). — Не иду у кревет да л'єгну, но се истапрашту оде у сџбу да не може рџб да прџђе од њй (Бс).

истемезат -езам свр пог *избати-нати, истући.* — Што би ју ја истемезао да ју не п'ане нам више ни-кад (Си). — Истемезао би чџвек жџну за ништа (С).

истџрат -ам свр 1. *грубо, насилно извести из унутрашњости.* — Истџрајте тџ краве из л'иваде (ДД). — Ктџдо да га истџрам ис куће (ДД); ↔ *испудит.* 2. *завршити ред до краја.* — Истџра се рџд па се сџдне да се одмџри (Ки). — Истџрамо тџ рџда па се одмџримо (Бр). — Кат се истџра тај рџт, џнда домаћин узне ч'ашу винску (Ки). 3. *родити, донети принос* (о усевима). — Кол'йко ова њйва истџра — тавал'йко (Дш). — Ектер би мџго да истџра две три ил'аде кйла пшенице (Љ); *в ишџерат.* ■ **истерџват** -џ(ј)ем несвр. — Дџ се истерџе чџвек из куће (СЛ)?

истџсат -џшем свр *према тесат.* — Онџ грџде свџ истџсане секйром (Пр); ↔ *отџсат.*

истимарит -арим свр *прибором за тимарење очистити вола или коња од прлавштине.* — Кад би истимарйјо кобйлу, засйјала би она гла-

ка (Си). — Кат се упрџгну у фијакер мџрају да се истимаре дџбро (Ж).

истоварит -им свр *в растоварит.* — Да дође нџко да ми помџгне да истоваримо кџла, не мџгу сам (ДД). — Прџ мрака истоварисмо (Бр). — Нџте да дођу док не истовару кџла сџна (Др).

истџпит (се) -им (се) свр *из чврстог прџћи у течнџ стање.* — Истопи се снџг за недељ'у дана (Ј). — Ка[д] се истџпи м'ас, не смџ да се покрйва док се не олади (Б).

истџрија ж Δ. — Не мџгу ти чита-ву истџрију испрйчат (Б).

истрајат -а(ј)ем свр *издржати, бити упоран у нечем.* — Мџрамо да истрајемо, не смџмо са[д] да се пре-дамо (Бр). — Спасйћемо се ако истрајемо, мџра да бйдне бџл'е (Ж).

истрџбит -џбим свр *очистити од прлавштине, уродице.* — Сџдо да истрџбим мало пасул'а да приставим за вечџру (Г). — Истрџбл'ени пасул' ми прџдо (Гр).

истрџзнит (се) -им (се) свр *в отрезнит.* — Ка[д] се истрџзни, џпет се напије те ни-кад нџрмалан (БП). — Кат пџврати чџвек се истрџзни, олакш'а ка[џ] да ништа није пйо (Дњ).

истрџс -џсџм свр 1. *трескањем извући, скинути сваки деџ.* — Истрџси ћџсу, домаћйне (К). — Истрџесе свџ из врџће — ништа, свџ исп'ало успут (Г). 2. *држати у знатној мџри.* — Ка[д] дођџсмо, смџју ни се, јџсте л' истрџсл'и кучйне дџбро (Пр).

истријерйсат (се) -йше (се) свр *на тријеру очистити жито.* — Која је пшеница имала вр'ата мџрала је да се истријерйше па да се мџл'е

(Гр). — Сѣјал'и би истријерѣсану пшеницу (П).

истрињит (се) -им (се) свр *пре-творити у трињу*. — Дѣтел'ина сѣва ка[д] се гѣзи, ђна се истрињи и није дѡбра (Ки). — Ако ти се пресѣ-ши ѡтава, итрињиће ти се (ДД).

истрл'ат -рл'ам свр Δ. — Ка[д] се извѡди ис чул'ине, онѡ тѣше се истрл'а, па се излѣпа перѡјком (ДД). — Она ѡбућа се скорѣ, мнѡдица мѡ-ра свѡкомо да истрл'а и чѣсту да да да ѡбуе (Гр). — Ујутру узмѣ чарѡпе па истрл'а прет кућу свѣма и стѡ-рима и мнѡдѣма (Би).

истрл'ит -им свр *трлицом одво-јити влакно од дрвенастог дела стабљике лана или конопље*. — Ка[д] се конѡпл'а истрл'и, пѡсе се гребенѡ на гребене (Бс). — Конѡпл'а би се лѡкше истрл'ила кад би ју угрѣјало сѣнце (К). — Рѣке би ми опѡл'е дог би истрл'ила конѡпл'у (Ж); ↔ *отрл'ит*.

истрмсит -им свр *грабљиво раз-вући, рашчерупати*. — Истрмсише гурићи гураче сѣсе (Г). — Истрмси-те ти свѣње кокѡшку само ако пре-скѡчи код њѣ у кѡчину (Св).

истрѡпат (се) -ѡпа (се) свр *раз-бити нешто на ситне комаде*. — Истрѡпај коју тѣкву свѣњама (Дњ). — Нѣ би се устѡвил'е да гѣчу док и[м] нѣ би истрѡпѡла по нѣкол'ико тѣкава (Н); ↔ *растрѡпат*.

истрѡшит (се) -им (се) свр **1.** *дати велику количину новца, имати трошак*. — Плаћал'и би девојку па би се истрошил'и, да не би имѡл'и ш чѣм да се омрсимо (К). **2.** *разбити на ситније делове, уситнити*. — Онѡ покѣпимо, онѡ што се истро-шилѡ, даднѣмо стѡки у сѡ (Л). **3.** *ски-нути руком зрна с клипа куку-руза, окрунути га*. — Истрѡши коѣ

колѡмоћ кокѡшкама, жи ти бѡг (Гр). — Истрѡшиш онѡј кѣжал', ѡстѡне шишѡрка (Гр).

истрсит (се) -им (се) свр *в искр-чет*. — Истрси се онѡ грање па се пѡсе пѡре (Јѣ). — Прешѣрила се мѣђа, трѣбамо да истрсимо онѡ трње (Св). — Гѣмно де се врѣш, истрси се, почѣсти се, па донѣсе се вѡда, па с кѡл'има угѡзима га (Ки).

иструнут -ѣнем свр Δ. — Овѣ јѡ-буке не мѡжу да трају, но иструну прѣ зимѣ (Јѣ). — Свѡки дан бацѡј кравама иструнул'е јѡбуке (Л).

иструт -ѣ(ј)ем свр *изгубити упо-требну вредност, покварити*. — Била црква па ју иструѡ овѡј пѡша кад је прѡвијѡ мѡс у Жѡч (Бр). — Л'ѣти мѡже лѡко да ти се иструје мл'ѣко (Гр). — Имѡл'и смо дѡбру вѡ-ду па ни иструше (СЛ). — Не знѡм коју иструѡ и направил'и овѡј мѡс у Жѡч (Бр). — Она је била двѡес и пѣт мѣтара па иструл'и ју (Т). — Мнѣко да се не иструе мѡра се пѡре сѡдови (Би).

истрцкат (се) -ам (се) свр *извући сваку кап млека из виѣна музаре*. — Не мѡгу да ју истрцкам кол'ико су ју мал'е сѣсе (Др). — Јѡ истрцкај свѣ што нађи, ал' ђна крѣје, па ѡстѡ-не тел'ѣту (Г).

истул'ит (се) -ул'им (се) свр *уга-сити (се)*. — Истул'и ми вѣтар фѣ-нер па онѡко пѡсе ѣди по пѡмрчине (Пр). — Кад би л'ѣгал'и истул'ил'и би лѡмпу (БП).

иступит (се) -ѣпим (се) свр *за-дебљати (се) сечиво, постати ту-по*. — Иступѣ се нѡж, нѣће ни бѡбу по трбѣ (Би). — Кѡсу ѣж брѡ да иступѣши ако не знѡш да ју држѣш кад кѡсиш (ДД).

истурит -им свр **1.** *продати, оту-ђити*. — Погрѣшио си што си иступ-

рио ђвце и[з] ша̀ка (Си). 2. *објавити продају*. — Пуна̀зйна Шипта̀ра̀ око Истока беу исту̀рил'и има̀ње на про̀дају (Пр).

исфа̀л'ит (се) -а̀л'им (се) свр *хва-лити (се) у довољној мери*. — Исфа̀л'ише ју, у небо ју дигоше (Јбе). — Исфа̀л'ите ти ју, ти са̀л да зна̀ш (Т).

исфушкијат се -а̀м се свр пог *извршити малу нужду, измокрити*. — Исфушкија̀ла би се испот сѐбе, па би са̀ба зауда̀рала на мокра̀ћу (Г). — Ка̀ко да се исфушкија̀ш тал'ика коби́л'чина (Г)? — Да те није нагрди́о Бо̀г, да се нѐси исфушкија̀ла у крѐвет (Г)?

исцвѐтат -а̀м свр *расцветати се у потпуности*. — Ће ово̀ то̀пло вре́ме да извучѐ во̀ће да исцве́та̀ пре вре́мена (Д). — Исцве́та̀ло, то̀ ако оста̀не не мо̀же се по̀брат (Ки).

исце́дит (се) -е́дим (се) свр Δ. — Ка[д] се исце́ди су̀рутка, посе́чи гру̀ду си́ра на фил'ије па ту̀ри у ка̀цу (Г). — Ту̀ри пел'ене на плѓт да се исце́де (Д).

исцу̀цат се -у̀цам се свр аугм *израсти, задовојчити се*. — Она̀ се исцу̀ца̀ла, учинѐла са удава́ча (Бс). — Исцу̀ца̀ше му се све́ чет'ири, сва̀ка стигла за уда̀дбу (Јбу).

и́тат -ам несвр *хитати, журити*. — И́тала сам кол'ико са[м] мо̀гла, не мога̀ пре да стигнем (Г). — И́тајући сам се спота̀кла, па̀ла и расипала све́ што сам спре́мила ра̀дницима за ру́чак (Г); → по-. ■ **и́тање** с гл им. — Пола̀ко, није и́тање, шта се ура̀ди, до̀ста је (Јбу). — Одѐ нема и́тања (Бл). ■ **и́тно** прил. — Прегл'едаше ме, одма и́тно за Пе́ћ ме упут'ише (Дш). — Написа̀ше та̀мо и́тно да се упу̀ти у бо̀лницу (Дш).

и́ћи/ис(ти) идем несвр *ходати, кретати се*. — Да не́ћеш ско̀ро ис у

Пе́ћ (Г)? — Не́ко ће и́ћи у Пе́ћ (Ј). — Да́ћу му ка[д] ћу и́ћи у Пе́ћ ако га ви́дим (Ј). — Ка[д] смо до̀шл'и у л'е́дине црквене, е́во и[х] ове́ две девојке иду́ (ДД). — Мо̀ра̀л'и су да иду́ у планину (Си). — Муштулуг'цие идеду, но̀се та̀мо здра̀вицу (Би). — Сва̀тови идеду за ста̀рем сва̀тем (Ки). — Двојца идеду̀ напред (Ж). — Ка[д] ће д идеду́ за девојку, ста̀ри сват и[м] ка̀же немѓ ко шта д укра̀де, немѓ ко да се напи́је (Св).

и́ћиндија ж део *поподнева око 15 часова*. — И́ма пра̀во на ту̀ во̀ду од и́ћиндије до ја̀нције (ДД). — За у́дан се кра̀ве пуши́ћају око и́ћиндије (Г).

и́х узвик за *изражавање расположења*. — И́х, ба̀ш ми се не је́ (Г). — И́х, ко умрѐм вел'ика ра̀бота (Ж).

ице́пат (се) -е́пам (се) свр *поцелати*. — Све́ шѐс сам ице́па̀о, и сто̀ да до́ђу, све́ ћу ице́пат (Ж). — Ка[д] се те́ше ице́па, закр̀пи се па се ђпет но̀си (Дш). — Бо̀л'е гору́ дрва ка[д] се ице́пају (ДД); ↔ *поце́пат*.

и́ч прил *ни најмања количина, нимало*. — Не ма̀рим и́ч (Ж). — Бо̀л'е да се није и́ч удава̀ла (Ј). — Не́сам ишла у шко̀лу и́ч (Ж). — За де́вет неде́л'а и́ч није ту̀рена црпу́л'а (Б).

и́ш узвик *којим се тера живина*. — И́ш, পে̀та̀о, ја[д] те наша̀о (Г).

ишакѐтат -ета̀м свр *ишамарати*. — Ка[д] до́ђе, ја ти га ишакѐта̀ за ме́рак (Н). — Требају де́ца да се ишакѐтају понека̀д, бо̀л'е те да слу́шају (Бс).

иша̀ла узв *акобогда, дабогда*. — Иша̀ла ће Бо̀г да̀т, Бо̀г па ћеш оздра̀веш (Дш). — Ја зна̀м, но реко иша̀ла те ме те́рат та̀мо (Бр). — Иша̀ла ће донѐс Бо̀г до̀бро (Ки).

ишамара̀т -а̀м свр *изударати шамарима*. — Ува̀тим ти га на ора̀се

па ти га ишамарам свѡјски (Г). — Ишамарао сам га, за живот му не сам помисл'ијо (Пр).

ишарат -арам свр према шарат. — Шарал'ком се то јáје л'епо ишара (Кг). — Онѡ јáјце цѣло ишарано (СЛ).

ишл'ијат -áта м турски суд. — Ишл'ијат ни дáо одобрење (Дњ). — Како ми се чени дѡјћемо до ишл'ијата (Гр).

ишпартат -ам свр прекопати копачем простор између два реда биљака које се гаје. — Сад га сйјемо на редѡве па га ишпартáмо, понѣко га и не прáши йч (Св). — Кад је ишпартано мање радника идѣ и лáкше је за прáшег (Т).

йште с в војница (СЛ Т). — Ако ймаш лáнац, йште ти не трѣба (Т).

иштѣтит (се) -им (се) свр покварити (се). — Трајжијо сам ју бијо, но један ми йштети (Св). — Мисл'ил'и смо да се иштѣту парадајси кад поцрвену (Н); ↔ *йструт, покварит*.

ишћѣрат -ам свр в истерат. — Јѣшћу ка ћу ишћѣрат кѡзе да пáсу (Ље). — Пошто се одмѡримо ишћѣрамо још један рѣ[д] двá (ДД).

ишћурет -урим свр изгубити разум, памћење. — Од њѣгове ви́ке ћу да ишћурим, не мѡгу више да га трпим (Ље). — Мил'ѣна, сирѡта креј ишћурѣла (Г).

ишчáшит -им свр померити зглоб из чашице. — Трчући за тел'ѣтом ишчáшила сам нѡгу, бол'ѣла ме цѣло л'ѣто (БП). — Да ти нѣко повучѣ рѡку ако је ишчáшена повратйће ти се (Г).

ишчѣшл'ат -ам свр према чешилат. — За јѣдан ура́нак сам ишчѣшл'ала вѡну за оснѡву, за дрѡги спрѣмила вѡну за пѡтку (Ље). — Ко нѡпл'а се дѡбро ишчѣшл'а на чешиал'у па се прѣдѣ за оснѡву (Ж).

ишчйл'ет -йл'им свр увенути, изветрети, изгубити се. — Беше се изгубйла, крејт ишчйл'ѣла (Би). — Такѡ ће ѡна полáко да чйл'й док не ишчйл'й (БП).

ишчймкат -ам свр одвојити делиће меса са костију, прстима извадити мрвице. — Трѣба овѡ мѣсо да се ишчймка са кости (С). — Ишчймкај тѡ мѣсо с кости, па га стáви овáмо у тепсийу — за пáче (Гр).

Ј

ја мѣне лична заменица првог лица. — Узми га, не вал'а ми мѣне (П). — И ђн дође те ми мѣне каза (Б). — Млађи ми син има ћерку и сина (Јѣ). — Она што дође ис Пећи код мѣне ноћи са менѡм (Т). — Старѣи од мѣне су бил'и дваес и четѣри (Ж). — И мѣне ми седи јѡш, само не ладим мл'еко у њѣга (Б). — Имаѡ је два сина тѹ с менѡм (БП). — Ка[д] сам тишаѡ у дрѹгу планину, окрѣнем се, видим нѣко за менѡм не трчи (Бр). — Ајде Јанко с менѡм се нѣћеш ни три дана сѣдет (Бр). — Са менѡм тридѣсет и седам чланава смо (Б). — Овај најмлађи са мном, овај најстарији са мном (Јѡ). — Окрену се к менѡм, ал' ѡдма наузрак (Би). — Прѣ што су се удаваљ'е старинскѣ шта знам ја (Би). — Ја забораѡио капут (Дш). — Ја сам курѣр от тридесет и дрѹге године (Ки).

јабац (само у том облику) грло, глас. — Уваћићу га за јабац, удавићу га ка мачку (Ж). — Кол'ѣки ју је јабац да те преглуши кад се раскрѣви (Г).

јабука ж бот *Malus*. — Печѹ л'ѹди ракију и од јабука (Јѹ). — Има и пита с јабукема (Кг). □ **на јабуку** прави поход браће удатој сестри, обично другог дана свадбе. — Двојица су бил'и на јабуку (Ки). — Њѡј-

зе долазил'и два човека ка на јабуку (Дс).

јабукар -ара м неки од девојачке родбине који долазе у посету одиви други дан свадбе. — Дрѹги дан долазе јабукари (Т). — Навр месеца долазе ови јабукари (Би); ↔ *јабуچار*.

јабукче -укчѣта с дем од јабука. — Уби и[х] слана, нѣ остаде ни јабукче на грању (Гр).

јабучар -ара м в јабукар. — Тѹ се дочѣку јабучари (Д).

јабучица ж испупчење на људском грлу. — Да га уфати човек да му ишчѹпа јабучицу, нѣ би се огрѣшио (Ј).

јаваш м в ђем. — Ништа ти јаваш не помаже ка[д] се коњи уплаше па се разиграју (Ж).

јавашлук м неред, хаос. — Какав јавашлук направѣ деца кад остају сама (Кг). — Не мѡгу да дотѣрам кѹћу у ред од јавашлука што су ми направил'и неки ѹл'ичари (Др).

јавашница ж в жвала. — Узде имал'е јавашнице, без њи неси смѣо да јашеш (Ки).

јавит јавим несвр ићи пред овцама, вабити ит. — Дѡбар чобанин не тѣра, но јави ѡвце, идѣ испред њи (Си); → до-, из-.

јага јагѐ с дет *јагње*. — Ми имамо малу јагу (БП). — Кад покажјемо јагње маломе детету кажемо не бџ се од јагѐ (Н).

јагне -та с в *јагње*. — Рече да е ђдно печѐно крме и једно јагне (Јбе). — Не знам којѐ јагне от којѐ овцѐ (БП). — Тѐ е јагне о[д] тѐ овцѐ, а онѐ што е на рѐп — то е о[д] тѐ (БП). — По двѐ јагнета било д узмѐш за едну ѓвцу (Ж).

јагње -та с *младунче овце*. — Кад бџ да се расформирамо мџго си да бираш: да узмѐш ѓвцу ил' двѐ јагњета (Ж). — По Бурђевдану одвѐјамо јагаце да не сџшу (Н); в *јагне*.

јагњѐтина ж Δ. — Нѐма ништа бѐл'е од јагњѐтине (Кг). — Има понѐко да не вѐл'и јагњѐтину (Ки).

јагњит се -њџ се несвр Δ. — Овце се јагњџ од Божџћа до Бурђевдана (Св). — Овце би се јагњил'е од вѐл'икија пѐста (Ж); → из-, о-. ■ **јагњѐње** с гл им. — У јагњѐње има мџго пѐсла око оваѓа (Г).

јагода ж бот *Fragaria*. — Овѐ питѐме јагоде нѐсу слѓтке ка дџвл'е (Дњ). — И од питѐмија јагода жѐне прѓву слѓтко (Дс).

јагул'а ж *јегуља*, зоол *Anguilla vulgaris*. — Угойла се кобила, учинџла се ка јагул'а (Јбе). — Најукусније је мѐсо од јагул'а (ДД).

јагурида ж *дивља винова лоза*. — Онѐ беше кисело ка јагурида (Бр). — Јагуриду мџж да нађеш по мѐђа (Г).

јад м *мука, невоља*. — Јад га нашлаѐ, ѐе да ми појѐ пѓре (Бс). — С јадом се дџгни с јадом л'ѐгни (Г).

јада јадѐ ж *која је ојађена*. — Како л' је нџћ провѐла онѓ јада (Јбе). — Не скида ми се памѐти онѓ јада (Јбу).

јадан јадна -о *који је ојађен*. — Штѓ ѐе јадан сѓм да уради (Ки). — Јадни родител'и штѓ и[х] снађѐ, да сакрањују своју дѐцу (Би).

јадац (само у том облику) *рачваста кост на грудима живине*. — Дај јадац да се кладимо (Др). — Знам за јадац (Г).

јадит јадим несвр с *јадом ради ти*. — Све смо на зѐл'е, на копрџву, на мнѐко кџвал'и, сркѓл'и — јадил'и (Ж). — Копрџву брѓло па се рѓнило, јадџло (Би).

јадник м *који је ојађен, кога је задесила несређа*. — Мџчи се јадник, ал' се не познѓје (Св). — Нико да се сѐти да понѐсе мѓло л'ѐба онѐме јаднику што по цѐо дан копѓ (Јб); ↔ *јадо*.

јадница ж *жена коју је задесила несређа*. — Штѓ ѐе јадница сѓма у кџћу (К). — Нико ни да поглѐда онџ јадницу на постѐл'у, бар да ју дѓ капл'у водѐ (Би).

јадѐ м в *јадник*. — Како ѐе вѐк да прођѐ с онѓм јадѐм (Л)?

јадѐлак -л'ка м *мало, неваљало дете, недорасла особа*. — Штѓ ѐе онѓ[j] јадѐлак, ѓна нѐкога да наџчи (Н)? — Кѐ би рѐко од онѐга јадѐлка да постѓне овака девѓјка, да нѐма бѐл'е у ѓкол'ину (Н).

јажа ж в *јаз*. — Каѓцу купѓса пџнил'и само с јѓже (Г). — Удала се ѓдма тџ преко јѓже (Г). — Прво би га попѓрил'и у чул'џну па би га ѓднел'и на јѓжу да га перѐмо перѓјком (Г).

јѓз јѓза м *мања текуђа вода, канал којѓ се спровѓди*. — У недел'у ѐемо да чџстимо јѓз од воданице (Бр). — Кад би чџстил'и јѓз, одвоџл'и би воду па би вѓтал'и рѓбе и јагул'е (Г); ↔ *јѓжа*.

јазмак м *пропуст кроз који протиче вода на устави*. — Док не тужириш на илџон на јазмак, не мож да окренеш бинцу (ДД). — Да има неко да ми макне оно грање с јазмака (ДД).

јајара м *који краде, непоштен човек*. — Д идџм да гласам јајаре за одборнице — нећу (Г). — Јајаре биле на влак (СЛ)

јаје јајета с 1. Δ. — За Вел'игдан шаарамо јаја (Дс). — Штџ више јаја, тџ гушћа чџрба (Г). — Пуна корпа јај (СЛ). — По једно јаје за Ускрс слџмимо (Ки); *в јајце*.

јајце јајџета с 1. *в јаје*. — Ујутру по шарџно јајце свџма деџама (Г). — По стџ јајаца би нашарала за Ускрс (С). 2. *в баланџа* (Б Бр). — Оно јаје се помџра док се кантар не умџри (Б).

јајчаник -ика м *гнојно обољење стоке које се манифџстује у виду израслине под грлом*. — Ја нећу да јџм мџсо од гурана што има јајчаник (Г). — Ка[д] се превал'и она јајчаник, свџ гној излџзи (Г).

јаќ јаќа -о 1. *снажан*. — Имаџ сам јаќџга вола, ни мџчка му није мџгла ништа (Г). — Ја сам била јаќџ снагџ, јаќџга здравл'а (Кг). — А бџгоми радна снагџа е била јаќа и нџсмо ни-кат пџтил'и (Св). — Мнџко има, јаќо мнџко (Дш). 2. *имућан*. — Имџше стамџк тавџки, и двџ јџргџна прџстро, јаќ чџвек — гџзда (Дш). 3. *који има довољно састојака које узимају биљке, нађубрен*. — Компџри тражу јаќу њџву (Н). 4. *са већим процентом влаге, недовољно осушен* (о кабастџ стџчној храни). — Ка[д] се зџне јаќа џтава, џна у стџг пуши па пожџти, ал' се не поквџри (ДД).

јаќа ж *дуга длака овџи око врата*. — Нџко би остџл'ао јаќу, нџко не би (Си). — Увџтиш ју за јаќу па ју држиш док се мџзе (БП).

јаќо вез *в иаќо*. — Јаќо је била слџбџда, била је за нџкога (Бс). — Ја нџсам о[д] срамџте седџла тџ, јаќо смо бил'и из јџнога сџла (Јбу). — Јаќо ми мџж раџди, јаќо ми син раџди, мџра да се раџди и имање (Јџе).

јаќул'ица ж *додатак за главу пришивен на горњџј страни неких огрџача*. — Кат паџа кџша онџ јаќул'ицу подџгни, тџри преко главџе, не трџба ти кџшџбран (Г). — Вињаке би понџке имџл'е јаќул'ицу, понџке нџне (Јџе). — Јџс и џџка је имџла онџ јаќул'ицу ка сџт што џму овџ деџа (Д).

јџлова која није музна, која се неће омладити. — Одвџјал'е би се јџлове од мџзнија (Пр). — У џџо бџл'ук нџмаш нџкол'ико јџловија (БП).

јџловиња ж *в јџловиња*. — Ја тавџ јџловињу држим тџ, џма де да пасџ, прџ куђу свџ (ЈЛ).

јџловиња ж *општи назив за стоку која се не музе*. — Отџро сам јџловињу у планину (ЈЛ). — С јџловињџм би јџсџнил'и л'џди, џџцкан би слџзил'и ис планине (Си); *в јџловиња*.

јџловица ж *која је јџлова*. — Печџње није печџње ако није од овџџе јџловице (Јџ). — Вџк у тџр нађџе јџловицу (Си).

јџмка ж *в оџак* 2. — Рече тџ копџј јџмке, ја ћу да прџсађџјџм кџпус, а тџ копџј јџмке (Гр).

јџмужан -жна -о *пуномасни сир, сир од млека из коџег није вађен кајмак*. — Напџнула би по нџкол'ико каџа јџмужнога сџра (Н); ↔ *џмужан*.

јамужит -им несвр *производити пуномасни сир*. — До скоро сам јамужила, а сад ладим, да учиним мало скорупа (С); → у-

јанатан, сорта јабуке, коју одликује црвена боја коре, и ароматично и сочно месо плода. — Више нема ни ђул'абџе ни јанатана, но неке нове сорте (Б). — Није имало бол'е јабуке од јанатана (Л).

јаничар м *турски војник српског порекла*. — Ако му је мајка Српкиња, кад му је отац Шиптар — он је јаничар (Г). — Најгрђи су бил'и јаничари (Ј).

јануар м Δ. — Божих у јануар, Свети Сава у јануар (Л). — От првог јануара како сам се разбол'ела, до маја месеца у школу йшла несам (Л). — С јануаром пролази и зима, но шта ће (Си).

јанут (се) -ем (се) свр *попети (се)*. — Ако ћемо да косимо, јанем ону машину па терај (ДД). — Јануо би ђогу па полако ајт за кравама до лугова и од лугова до куће (Г). — У Скадар јану[с]мо у камијоне (Т). — Јаните се на кола (Св). ■ **јашат** -ем несвр. — Један коњ није био натоварен, могл'и смо јашат (Си). — Јаши на подину, лакше ти је но да издајеш (Гр). — Да ми је пара кол'ико сам пут падао јашући коње (ДД); → по-

јанцик јанџика м *торбица* (Бл Бр Би Бс Гр Дс Дњ Дш Љ Љу П СЛ Т). — Носил'и по пун јанцик књига (Гр). — Није мого да скине јанцик (Бл). — Ја претурам по јанџику да нађем плајвез (Јбу).

јао *узвик за изражавање бола*. — Јао, мајко моја (Си). — Јао мене шта ћу сама (Кг).

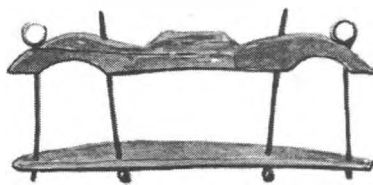
јапанца ж в *јапунца*. — Имал'и смо јапанце вел'ике, од вуне (Ж). —

Јапанце вел'ике од вуне, чарапе, па зувце ... све смо то носил'и (Св).

јапија ж *грађа за кровну конструкцију*. — Нема јапије без руговске (БП). — Оно раније за јапију од млаквине, триста година да трае (Г); ↔ *грађа, л'ес*.

јапунца -унце ж *дуги пастирски огртач од сукна*. — Не може да се дигне испод јапунце (Пр). — Јапунце онѐ вел'ике и капул'ачу йму (Ж). — Терзија ишао от куће до куће, неки чувен човек, шие чешире, цемедане, јапунце, онѐ вел'ике ка церада за кишу (Т); в *јапанца*.

јар м в *изба* (Бр Би Гр Дс Дњ Дш Ки П). — Краве у јар, овце у послом (Дш). — Авма дол'е била стока, то јар смо звал'и (Би). — Донеси ракие из јара (Ки). — Јурил'и би се с теочима по јару (Гр).

јарам -ма м 1. *део запрежног прибора преко којег волови вуку* (Б Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Ље Љ Љу Н П Пр Св Си СЛ Т). — Посл'е крз јарам и горе повр јарма йма пребивено и туриш ексер (Бр). — Само јармова л'удима што је направијо — доста је од њега (Г). — Најбол'и су јармови от црвене врбе (Н). — Она[ј] јарам да туримо, а тамо йма јена гужва на процеп от кол'и (Ки); ↔ *жегра*. 2. *пар во-*

лова. — Тамо има прко шездесет јармова вѡлова (Б). 3. в коло 1. — Пѡсе се овѡко прстима направѡ јарам, па испод њѡга протѡњаш по јѡдан и јѡдан, ал' да ти не пѡне онѡј што га бацѡњаш (СЛ).

јаран -ѡна м пријатељ, љубавник. — Ту су ју њѡјни јарѡни (Бр); в *јаранин*.

јарѡнин -а м в *јаран*. — Ако ѡмаш некога јарѡнина ил'и рођака да ми помѡгне д извѡдимо јѡдну девѡјку (Дш).

јарѡница ж Δ. — Нашѡо у Немачку неку јарѡницу па оставѡио жѡну (С). — Не мѡгу јѡ да му држим кѡћу, а ѡн са јарѡницама да скиће (Гр).

јарац јарца м зоо *Capra hircus*. — Ико покѡјни јѡнуо јарца да га пренѡсе преко Бѡстрице (Г). — Држѡл'и би по нѡкол'ико јараца у бѡл'у[к] кѡза (Јѡ). — Карабинѡри са јарцѡм (Бл). — Некака бѡба искочѡла у планину, а вел'ѡ да имѡла дѡвет кѡбила, сѡдам јараца (Ж).

јаргован м украсна биљка бот *Suringa vulgaris*. — Л'ѡпо мерѡше, ка јаргован (Г). — Сѡо испод јаргована па зѡспо у ладѡвѡну (Г).

јардум јардѡма м производ који се добија кѡвањем овчег млека док се не згусне и не добије карактеристичан мирис и укус (може се производити тек у другој половини лета кад трава узрене, кад млеко постане гушће). — Од јардѡма мѡже да те забол'и трба ако појѡш млѡго (Г). — Дочѡкал'и би не у планину са сѡром, скѡрупом, с јардѡмом, бѡл'е но печѡње да ти принѡсе (Си); ↔ *грушѡвина*.

јардѡмит -им несвр производити *јардум*. — Око Петровдана би мѡгло да се јардѡми (Гр). — Јардѡмила би

и ѡ јесен пошто се сл'ѡгне ис планине (Си); → у-

јаре -та с Δ. — Кѡза мѡже да окѡзи и по четѡри јарета (Јѡе). — Одвѡјѡл'и би сѡриште од јарѡћа за мају, од њѡ би била најбол'а (Јѡе). ■ **јарад** -и зб им. — Ми ѡмамо трѡ кѡзе, ал'и мнѡго јаради (Јѡе). — Треба да се полѡжи јѡгњадима и јарадима (Јѡе).

јарѡћа Г мн дечја игра. — Дѡца би игрѡла јарѡћа (Ки). — Јарѡћа смо игрѡл'и у школѡу (Г).

јарѡнце -ѡнцѡта с дем од *јаре*. — Држѡо би по јѡдно јарѡнце да понѡсе дѡктору (Гр). — Вѡђѡо се по пѡтова с јѡднѡм јарѡнцѡтем (Би).

јарѡтина ж Δ. — Јагњѡтина се не разл'икује од јарѡтине (Јѡе). — Има понѡко да не мѡже да јѡ јарѡтину (Јѡ).

јарѡћи -а -е Δ. — Најбол'а је маја од јарѡћѡга сѡришта (Јѡе). — Свѡ трѡгови од јарѡћија пѡпака (Јѡ).

јарина ж јагњѡћа вуна. — Јарина нѡје била за ткање (Н). — Од јарине би пл'ѡл'и чарѡпчиће за дѡцу (Г).

јарит се несвр Δ. — Јарѡла би се свѡке гѡдине (Св). — Јарѡ по двѡ, а понѡкад и по трѡ јарета (Бс); → о-

јарѡца ж женско младунче козе. — Окозѡла ми кѡза двѡ, и тѡ обѡдва јарѡце (Јѡе). — Чѡва кѡзу и двѡ јарѡце (Бс).

јарма ж крупно самљевени кукуруз. — Бѡл'е је помѡло јарме но да и[м] напѡниш јѡсла тромѡка (Г); ↔ *прекрупа*.

јарѡга ж в бинѡа. — Пѡне су јарѡге бил'е рѡба и јѡгул'а (ДД). — У Бел'ѡнца ѡма нѡкол'ико јарѡга (ДД). — Бѡцѡл'и би се по јарѡга да фѡтамо рѡбе (Г).

јасен м бот *Frahinus ehelsior*. — Узме се л'ишће од јасена па се скүва (Пр). — Видо сам и[x] тамо према Јасену Пбртића, тамо су отишл'е (Г).

јасла јасала/-ал'и с мн 1. корита-ста направа правоугаоног облика из које стока једе сено. — Пала крава некако у јасла и тў л'ипцала (Св). — Заборавио сам ка[д] сам вадио огризину из јасала (Г). — Извадим огризину из јасал'и па ју прөстрем (Пр). — Крава л'егла поред јасал'и и мирује (Гр). — Једна нөси испот кöњскија јасал'и (Љу). — Како сам ја чўо Исус Кристöс се родијо у јасл'има, и кат се родијо у јасл'има онда пастири: да пострижемо öвна да савијемо дөте у јасла (Си). 2. устава на јазу. — Сад није тешко да се наврне вöда ако имаш да тўриш наилöн у јасла (ДД). — Код гбрњија јасала треба да се загради вöда (Г).

јастак -ака м 1. в *јастук* 1. (БП Бр Би Г Гр Др Дњ Ки Кг Љу Св) — Јастаце вўњене и конопл'ене (Љу). — Ткала чаршафе, вөзла јастаце, свө вўњено (Кг). 2. в *јастак* 3. (Бл Дс Љу Пр С). — Облога от кöла је оно дрво преко савине испод јастака (Љу).

јастук -ўка м 1. *подметнач* за главу. — Ми нөсмо имал'и пөрје у јастүце, но неке трање, шта било (Бл). 2. *дрвени подметач на стубу у конструкцији куће*. — О[д] тө грөдө изај ће и за һуприју и за један јастак (Љу). — Јастук је онö дрво испот һуприје а више дирөка (Б); ↔ *јастүче, јастүчница, крс, пöдлога, прөг*. 3. в *платица* (Б Дш П Пр). — Од јастүка стөге идү до испод осавине (Б). — Јастук је на средјину пребивөн за гождар (Дш); в *јастак*.

јастүче -та с в *јастук* 2. — Ћу-прија мöже да се спöји на јастүче, а на друго мөсто не мöже (СЛ).

јастүчница ж в *јатук* 2. — Јастүчница дөђе повр дирөка (Л).

јација ж доба дана око два сата по заласку сунца. — Од иһиндјје до јације имал'и смо право да узмөмо вöду из обадве бинце (Г).

јаци прил *веома тешко, с муком, јадом*. — Јаци се живөло прө, а садена свө готöво (Дш). — Јаци живөла и јаци умрала, ка свө јөтрөве (Ље). — Јаци сам прөшла вөк ш човөком (Г). — Татäко би прөшл'и јаци (Би); ↔ *мүчно, мүченички*.

јаштерица ж *бубуљица на језику*. — Искочила ми јаштерица, не мöгу да причам (Ље). — Ймам јаштерицу на јөзик па ми смөта, а не бол'и ме (Н).

јөвтин -а -о који има ниску цену. — Јөвтина стöка, јөвтино жито, свө сел'ачко јөвтино (П). ■ **јөвтино** прил. — Наше свө јөвтино, а њино свө скүпо (Св). — Јөвтино сам се ўдала ја (Ж); в *јөфтин*.

јөвтинöћа ж *ниске цене робе*. — Била е јөвтинöћа, јäгње би мöго д узмөш за три банке (Ки). — Да искористим овү јөвтинöћу да учиним понөшто за кўћу (Д); в *јөфтиноћа*.

јөга ж *турпија за гвожђе*. — Наöштри се јөгом бöл'е но брусем (Гр). — Какав си тй мајстор без јөге (Гр); ↔ *л'има*.

јөд јөда м 1. *жућкаста течност коју лучи жуц*. — Помöгне ми неко да одвöјим жуц да се не расипл'е јөд (БП). 2. *прен горчина, увреда*. — У брак йма и јөда и мөда (Г).

јөдама прил в *једанпут*. — Они га бил'и истөрал'и јөдама (Д). — Јөдама недөл'но отидне те тамо у тў л'и-

ваду п̄асу (БП). — Мѡја ћерка била једама удавана од осамнаез година (Јбе); *в едама, једаман*.

једам̄ан прил *в једампут*. — Ја сам отѣро једам̄ан био (Јб). — Једаман помало л'ѣба, и то нѣ да се најѣ (Д). — Једам̄ан т̄у у Пећ па п̄сл'е у Исток смо куповал'и (Пр); ↔ *јед̄ампут*.

јед̄ампут/једамп̄ут прил *једнога дана, раније*. — По јед̄ампут кажем, ба̄ш је будала мој дѣда бијо (Л). — Он је јед̄ампут пао с кауча д̄ол'е (Л). — Они гађаше овѡга Симѡвога ѡца једамп̄ут код његове куће (Бс). — Једамп̄ут смо бил'и (Гр); *в једанпут*.

јѣдан једна -о. бр **1.** *најмањи основни број*. — И п̄ас йма јѣдан д̄ан у г̄дини (Г). — Чуварѣ прво бил'и к̄атол'ици, јѣдни дођи други отидни (СЛ). — П̄сл'е под матику бразде, јѣдну покривај јѣдну откривај (СЛ); *в едан, јена, јено*.

јѣданпут прил *в једампут*. — Јѣданпут кат сам сам била у Дѣчане, била ревена (Бл). — Јѣданпут сам се замало удавила у Дрѣм (Би).

јѣдар јѣдра -о *који је здрав, пун, сочан*. — Некад су паприке бил'е јѣдре, кад би пала растрѡпала би се ка тиква (Г). — Нѣма ѡтпада од јѣдрија паприка (Н).

јѣдва /јѣд̄ва прил *веома тешко, с муком*. — Јѣдва смо прег̄азил'и Дрѣм, нѣки се удавише, ѡнесе и[х] вода (ДД). — Јѣд̄ва сам се изл'ѣчила, одѣнаке сам имала кошћаване (Кг). — Т̄у ноћ јѣд̄ва изноћисмо од зимѣ (Б).

јѣдвадѡчек м (само у том облику) *новорођенче мушког пола чије се рођење дуго очекује*. — Кад се ѡна родила обрадовал'и смо се ка за јѣдвадѡчек (СЛ). — Ни да са[м] му

био јѣдвадѡчек нѣ би ми се више обрадовао (Јб).

јѣденица ж *в јѣдиница*. — Иди, Павловићу, ал' да се вратиш у јѣденицу (БП).

јѣдинац -нца м *који нема рођеног брата*. — Некад се гл'ѣдало да се уда за јѣдинца, а сад сви јѣдинци (Дс).

јѣдини -а -о *усамљен(и) у датој ситуацији*. — Ја јѣдина постим, други нико неће (Јбу). — Јѣдини ми у Гор̄аждевац остадосмо, други сви отѡше (Г). ■ **јѣдино** прил. — Јѣдино ми свекар нѣ ктеде да д̄а тај вишак (Би).

јѣдиница ж 1. *која нема брата ни сестре*. — Ёзо јѣдиницу да му оста-не мир̄аз (БП). **2.** *војна формација*. — Наша јѣдиница крѣнула је иж Ђакѡвице преко Албание (ДД); *в јѣденица*.

јѣдинице ж *мн сегмент игре петкашима када се по јѣдан каменчић провлачи испд прста*. — Ка[д] су јѣдинице, протерујеш по јѣдан петкаш, ка[д] су двојке по два (Г).

јѣднак -а -о *исти, идентичан*. — Тѣ г̄дине им̄адо вѡчиће, бил'и су јѣднаки ка да су бил'и бинаци (Г).

јѣднако прил *исто, идентично*. — Добивал'и смо јѣднако, а свакоме се чинѣло да је мање (ДД).

јѣдн̄уман -мна -о *који ради по свом нахођењу, тврдоглав*. — Штѡ си такѡ јѣдн̄уман (БП). — Јѣдинци су јѣдн̄умни и разм̄ажени (Дс).

јѣдн̄умник м *који је тврдоглав, својеглав*. — Она јѣдн̄умник и д̄ал'е тѣра онакѡ (К). — Јѣдн̄умници ка ѡн ка ѡна (Би).

јѣдн̄умница ж *која је својеглава тврдоглава*. — Никога не сл̄уша она јѣдн̄умница (Л). — Тѡј јѣдн̄умнице

нѐ мож да докажеш, она ће свѐ по њбјноме (Бс).

јѐза **јѐзѐ** ж *дрхтавица, осећај непријатности, хладноће*. — Мучи ме нека јѐза, никуд не идѐм (Кг). — С јѐзѐм л'ѐгни, с јѐзѐм се дигни (СЛ).

језид (само у том облику) *која много прича, брбљивица, пргава*. — А, што бѐше језид, бѐг да сачува (Св). — Дѐ си ти вѐдо жѐну да није језид (Б)?

језидѐјка ж *в језидача*. — Не надѐји се с онѐм језидѐјком (С). — Свѐ су ју ћерке језидѐјке ка што је она (Н).

језидѐча ж *која много прича, торокуша, алапача*. — Кѐ ће да наговѐри ону језидѐчу (Г)? — Не мѐгу ја да се надѐјѐм с језидѐчама, тѐ ми мѐне не дол'икује (Јбе); ↔ *језидѐјка*.

јѐзик -ика м 1. *део тела*. — Ни јѐдна жѐна није без јѐзѐка (Г). 2. *систем изражавања*. — Лѐко бѐше да се науѓи тал'ијански јѐзик (Ж). — Разговѐраѐ сам с њѐма тал'ијанским јѐзиком, није тѐшко да се науѓи (ДД).

јѐк (само у том облику) *врхунац, оптимални услови*. — Ка[д] су бил'и коломбѐћи у најбол'и јѐк, уби и[х] град (ДД). — У јѐк младости настрада сирѐма у саобраћајној несрѐћи (Јбе).

јѐка *јечање*. — Нѐкол'ико данѐ сѐмо се чула јѐка и друго ништа, па се ућута (Би). — Свѐ нѐћ слѐшам јѐку (Бс).

јѐкат *јѐчим несвр испуштати болан глас*. — Јѐчи од бѐлова, не мѐже да траје (Гр). — Јѐчи кол'ико ђѐш, ништа ти не мѐгу (Др); → за-

■ **јѐкнут** -нем свр. — Ни да преговѐри, ни да јѐкне није мѐго (Л). —

Ќкрену се на друго страну, јѐкну и ућута (Г).

јѐксик прил *непотпуно, мањкаво, фалично*. — Гл'ѐдај да не остѐне јѐксик (Ж). — Не напуниш ју, но увек остѐвиш јѐксик (Јбу).

јѐла ж *бот Abies alba*. — Најл'ековѐта смѐла од јѐл'ѐ (БП). — За граћу бѐл'е је дрво од смрчѐ но од јѐл'ѐ (Пр).

јѐлаш -аша м *в ђем*. — Јѐлаш је с једнѐ странѐ закачен за ђѐм, а з друге ѐма кѐку (С).

јѐловина ж *јелова грађа*. — Каѓе за смѐк најбол'е су бил'е од јѐловине (Пр).

јѐл' *вез в ил'и*. — Д увѐтим врата па да кажем јѐл' тал'ико нѐвца јѐл' душу (Б).

јѐл'ек -ѐка м *украшни прслук*. — Гѐре имѐл'е навѐзѐне јѐл'ѐце (Г). — Мѐже пл'есѐрка и без јѐл'ѐка, ал' с јѐл'ѐком л'ѐпше изгл'ѐда (Л).

јѐл'ѐче -та с *дем од јелек*. — Навѐзѐне јѐл'ѐчиѐ маѐм су носил'е девојке (Бс). — Тапут ѓѐмпери, тѐ се ниѐ пл'ѐло, јѐл'ѐчиѐ, онѐ вѐзѐно (Дс); *в јѐл'иче*.

јѐл'иче -та с *в јелече*. — Јѐл'ичиѐ и жѐнске су носиле као прслѐце, о[д] сѓкна су се прѐвил'и (СЛ).

јѐмац -ца м *лице које гарантује*. — Да му ју дѐш версѐије за неки дан ако ти довѐдем јѐмца (П)? ↔ *дорзѐн*.

јѐменије ж *мн сандале без пѐта, имају само предњи део*. — Ова гѐспѐда л'ѐти носил'и јѐменије, а ми ѐшл'и бѐси (Дс). — Носил'и неке фар кѐндѓре, јѐменије (Ж). — Гѐспође носил'и јѐмениѐ, а ми сел'анке нѐсмо имѐл'и ни опѐнце (Гр).

јѐмчит -им свр/несвр *гарантовати*. — Никад више нећу ниѐкоме

јемчит (Л). — Дрўги пўт да раз-
мислиш коме ћеж да јемчиш (Г). —
Ктёдо да кўпим једну кобилу ак[о]
ој да ми јемчиш (Си).

јена, јено бр 1. *в један*. — Јёну
краву и јенога вўла су ни дал'и (Б).
— Сāмо с јенё странё се сечё (Б). —
Бил'е сь'мо двё из Бёркова, јена
Мāшић и јена Бāњац (Би). 2. *неки,
нека, неко*. — Јёдан је изгорёо (Б).
— Била испрўшена за јнога из
[О]прашака (Би). — Ѐма један ши-
л'ак напрёд што сечё зёмл'у и ора-
оник што преврўа (Бр). — Јёдан се
дўвати за јено дрво (Дш). — Јā сам
мўрао с једнём Виктором дўктором д
идём (Св). — Мўја мāјка мёне дāла
једнўјзи (Др). ■ **једно** прил *отпри-
лике, око*. — У Минкен смо радил'и
јено два-три мёсеца (БП). — За срё-
ћу нāшу једно двāјес — тријес ка-
мијонā пўни сўл'и идў (ДД). — Једно
двё мал'е чāше, а онда се крёне вё-
л'ика (Г).

јёнако прил *в једнако*. — Јёнако
смо радил'и, јёнако смо се уморил'и
(Дс).

јёндек јёндека м *јарак, ров, про-
коп*. — По пўту свё јёндеци (Бр). —
Ѐшл'и смо преко некија јаруга, пре-
ко некија јёндека, једвā се извўкў-
смо живи (Ки).

јер *вез узрочних реченица*. —
Долāзил'и су код нās, куповāл'и рā-
ну, јер ми мāње стўке држимо (Пр).
— Немўјте да се предāте Нёмцўма
јер више кўће гл'едат нећете (ДД);
↔ се.

јеребица ж *јаребица* зоол *Perth,
perdih*. — Прнўше јеребице ис пше-
нийце, уплашила сам се, замāло сам
пāла (Г). — Имāло дўста и фазанā и
јеребица (ДД).

јёс јём /јёдем Δ. — Отишāо сам да
радим, сāмо да ймам да јёдем (Ж).

— Јā сам у вешерāј, сāмо да ймам
да јёдем (ДД). — Ил' ћеш коприву,
ил' ћеш траву, нёшто ћеш да јё-
деш (ДД). — Нём кā[д] да сёднем да
јём л'ёба (Н). — Нёма штā да јёш
(Ж). — На врёћу јёмо л'ёба (СЛ). —
Пўстација се нё би дўго са софрё док
не једў свй жўетвāри (Г). — Самё-
л'и, јёћи и јāди (С). — Како кў йма
спрёма, јё (К). — Донёше л'ёба, одма
за да јёмў, а Данило рече не море
нећемо овакў, но āјте ни вёл'ику
чāшу, ми ћемо по нāшем обичају
(Дњ); → на-, по-.

јёс *узвик за потврўивање*. — Јёс
и цўка је имāла, имāл'е би нў јаку-
л'ицу ка сāt што йму овā дёца јакне
(Бр).

јёсам, јёси *помоћни глагол*. — Он
ми је погйнуо у Рашку (Б). — Сам
ўзо л'ёпу јунйцу, мел'езāјка (Ки). —
Сам била кот крава кат пўкоше пў-
шке (Кг). — Сам била тāпут мāла,
чўвāла сам стўку (Кг).

јёсен -и м и ж Δ. — Ка[д] се узмё
л'ёп јёсен, йсто ка овāј зрёне (Би).
— Јā и[x] држā, чўвај целу јёсен
полāгај, пўј (Би). — Дўцкāн, ў јесен
би слāзил'и ис Понўра (С). — Спрё-
мāла сам се од прўл'ёћа до јёсени
(Јбу). — Тў се гарйло ў јёсен, јер је
овā зёмл'а нāша авāко ка смўла (Св).

јесёнас/јесенās прил Δ. — Рёко да
ће се ожёни јесёнас (Си). — Нёсмў
се вићāл'е од јесёнас (Јб). — Јесенās
је била Кўса са оним млāћим сйнем
(Л).

јесёнит -ёним *несвр чувати сто-
ку у јесен у нижим пределима пла-
нине*. — Јесёнијо би онāј ко би имāо
бўл'ук и јакўга чобанина (Си). — Је-
сёнил'и би с овцāма (Пр); → за-.

јесёњи -а -е Δ. — Тāмо је имāло
јесёњи бостāн и грўизе (Дш). — Нё-

ма ништа од јесѣнега дана, тѹ сѧмне, тѹ смѣрне (Г).

јетим -има м сироче без родитеља. — Седѣл'и у Дѳбру Вѳду, [о]стѧл'и јетими (Дш). — Остѧла сам јетим ка[д] сам имѧла пѳла гѳдине (Г). — Причѧла ми како је остѧла мѧла јетим (Кг). — Ми стѧл'и јетими (Л). — Дѳста ми је двѳје пѧр јетимѧ да држим (Л). — Како ћеш с јетимима (Г)?

јѣтарва ж в *јѣтрва*. — Овѧ ми јѣтарва, што ми је о[д] дѣвера овѳга, је тишла данѧс у Исток (Кг). — Бил'и смо у заѣдницу, тѧмо ѳни три брѧта и двѣ бѧбе и ми три јѣтарве (Кг); в *јѣтрава*.

јѣтрава ж в *јѣтрва*. — Дрѹга јѣтрава ми тѹ (СЛ). — Спрѣмѧл'е јѧ и једна мѳја јѣтрава (Јбу). — Мѳја јѣтрава из Дрсника остѧла у рѳд (Ки). — Све што имѧло: дѣвери јѣтраве, секрѣве, ѳвече опѣре нѳге свѣмѧ па идѣ да л'ѣгне (Би).

јѣтрва/јѣтрѧ ж жена мужевљевог брата. — Једну нѳћ смо конѧчил'и јѧ и мѳја јѣтрѧ (БП). — Дѣвер и јѣтрѧ су ми бил'и мнѧђи (Б). — Нѧшла сам дѣвере и свекрѣву и једну јѣтрѣву, зѧве нѣсам имѧла (Д). — Неке мѳје ка јѣтрѣве: у, овѧ нѧша мнѧдица не знѧ овѣ обѳјце (Гр). — Јѧ сам свѣ код ѳбјзи, ко тѳј јѣтрѣве (Б).

јѣфтѧка ж заразна болест, туберколоза. — Пѳ прѣ се виѧѧло јѣфтѧка старѧнски (Јбу). — Ранѧје се умѧрало од јѣфтѧке (Јѣе). — Он је ѳмро од јѣфтѧке, тубурколѳзе (Јбу) (Ж).

јѣфтин -а -о в *јѣтин*. — У Италију било јѣфтино вино и стѳке имѧло мнѳго (Ж). ■ **јѣфтино** прил. — Мнѣко и сир, и тѳ је било јѣфтино тѧмо (Ж). — Не могѧ да га продѧм такѳ јѣфтино (СЛ). — Мбрѧде да га

дѧ јѧко је било јѣфтино (СЛ). — Свѧко гл'ѣда да продѧ скѹпше а да кѹпи јѣфтинѧје (СЛ).

јѣфтинођа ж в *јѣвтинођа*. — Билѧ е јѣфтинѳђа, ал' сел'ѧци нѣму пѧра (Ж).

јѣчам јѣчма м бот *Hordeum vulgare*. — Од јѣчма мѳже да йма слѧме више но од пшенице (Бр). — Искочѧјѳ би јѣчам прѣ пшенице па би се сналѧзил'и за л'ѣб (Јѣ). — Рѧж би се мѣшѧо са пченицом и са јѣчмем (Ж). — Прво искођи јѣћам (Дш). □ **пѧвски** -, — Пѧвски јѣчам се сѣје ѳ прол'ѣће (П).

јѣчмѣн -ѣна -о који потиче од јѣчма. — Мѣсил'и би јѣчмѣне л'ѣбове татал'ѧчке (К). — Мѣсил'и смо пченично, колобѳтње, јѣчмѣно, шта смо имѧл'и (Т).

јѣчменица ж хлеб од јѣчменог брашна. — Пѣкл'и би онѣ јѣчменице, овал'ѧчко мѧл'е (Би). — Појѣо би косѧч по двѣ јѣчменице (Г).

јѣчмиште/јѣчмиште с ѧива на којѳј је гајен јѣчам. — Чѹвѧо у Гѧгино јѣчмиште (Г). — Кад је кишовито јѣчмиште се затрѧви па йма да пѧсу (Си). — По јѣчмиштѧ смо чѹвѧл'и стѳку (Јѣ).

јѣшан -шна -о који не пробирује храну, који има добар апетит. — Види ју се да је јѣшна (Си). — Нѣма штѧ гѳре но кад стѳка није јѣшна (Пр).

јѳа јѳѣ ж в *јѳа*. — Поред рѣкѧ йма јѳѣ (Би). — Кад ол'ѹштиш јѳу, ѳна бѳл'е гори (Н). — Кѳра од јѳѣ, па скѹвѧј онѹ јѳу па изѧѧди онѹ кѳру нѧ страну (Н). — Ол'ѹшти јѳу па тѹри сѹкно сас онѳм корѳм (Пр). — Кѳру гѹл'ѧл'и јѳѳвину, од јѳѣ, знѧш л'и јѳу (СЛ). ■ **јѳѳв** јѳѳѧ -о. — Кѳра јѳѳѧ, јѳѳѧ кѳра за мрѣчење (Пр).

јова јовѐ ж бот *Betula alnus*. — Јову само за гријање, за друго ништа (Дњ). — Л'уштил'и смо кору од јовѐ (Бс). ▯ **бела** ~ *A. incana* — Посеко беше неко неколико матака бел'е јовѐ (Г); **црна** ~ *A. glutinosa*. — Ка[д] се осуши црна јова горй дѓбро (Др); **шарѐна** -, *A. viridis*, — Бѓл'е се превйја прѹт од шарѐне но од бел'е јовѐ (Г). ▯ **јовѓв** -ѓва -о. — Јовѓв колац пѹшти прѓве гѓдине (Н). — Јовѓво дрво већ за шпѓрет, за друго ништа (Бр); в жоа.

јовѓвина ж *јовова дрва*. — Грйјемо се с јовѓвином (Бр). — Има још нешто јовѓвине, бар за јѓдну зйму ДД); в жоовина.

јѓгунас -та -о *тврдоглав, самовољан, обестан*. — Дѓбра би бйла да није јѓгунаста (Б). — С јѓгунастом се некако мѓже, а саз буљѓгом баш никакѓ (Г).

јѓгунйца ж *која је непокорна, својеглава, самовољна*. — Брѓте мѓј, шта ће ти онѓ јѓгунйца (Г)? — Бѓл'е чѓвек да живй с јѓгунйцом но с неким мртвйлом (Гр).

јѓк одрична речца *не*. — Не зовѐмо се йч — јѓк (Ж). — Чѹвѓла бѓба, се јѓк (Би). — Јѓк, само сам пошѓо и побйо се и несам учйо (Б). — А, бѓгоми мѐне јѓк (Б). — Како јѓк (Б)? — Татако јѓк (Б). — Јѓк, ѹмро ми мѐне приетел' (Ж). — Прѐ јѓк, по јѓно пѓрче тол'йцко ти пѓне мѐса, ел' сланине (Ки).

јѓвина ж в *јововина*. — У карабоју тѹримо кору од јѓвине (СЛ). — Вѓда врй па га извѓди из онѐ водѐ од јѓвине па тѹри по две-три шаке карабоје и ѓно се карабойше (Пр).

јѓпе прил в *опет*. — Да нису се јѓпе тѹ сакрил'и (Јбу)? — Јѓпе такѓ се десйло (Бл). — Па јѓпе татакѓ на рѓдѓве (Д).

јѓпет прил в *опет*. — Појѓдини се враћал'и и јѓпет отйшл'и за пѓсл'ем (Дш). — Од онѐ сѹрутке јѓпет препѹниш онол'ико кол'ико си ѹзо (Д). — Млѓдицу тѹри у кола јѓпет (БП). — Кад ослаби бѓциш, тѹриш друго јѓпет (Би).

јѓрган јѓргѓна м Δ. — Зйми се покрывамо јѓргѓнима, а л'ѓти ћебйћима (Л). — Онѓ прѐ несмо имѓл'и овѐ навлаке за јѓргѓне (Г).

јѓргѓнски -а -о Δ. — Кад би прѓл'и јѓргѓнске пѓставе мѓрал'и смо да и[х] рашйвамо (Г).

јѓргѓнѓйја м *занатлија који производи јѓргѓне*. — Тѓ само код јѓргѓнѓйје (Н). — Имѓло у Пећ дѓста јѓргѓнѓйја и тѓ дѓбрија мајстора (БП).

јѓш прил и *даље*. — Они долѓзе на рѹчак, а ѓни од рѹчка јѓш на сѓвру (Ки). — Јѓш йма да рѓди до пѓнзије (Г).

јѓше с *луг обрастао јовом, јѓвик*. — Јѓше неће тѓмо де није подбарл'иво (Г). — Отѓше свйње как јѓшу (Г). — По јѓшу свйње пѓсѹ и вал'ају се па мирѹју, не помѐрају се до ѹвече (Г).

јѓва јѓвѐ ж 1. *кувано млеко са већим процентом масноће које се налази непосредно испод кајмака у карлици*. — Накрѓкал'и би се јѓвѐ слађе но печѐња (Пр). — С јѓвѓм мѓжеш да направйш рѹчак (С). 2. *влага*. — Јѓсењи ѹгар бѓл'е држй јѓву но прѓл'етњи (Св). — Како ће да никне кад нѐма јѓвѐ кол'ико на тѓван (Св).

јунѓк -ѓка м Δ. — Не плѓчи — бйдни јунѓк (Јб). — Од јунѓка дѓца јѓтйми (Г). ▯ **јунѓкѓв** -ѓва -о *које се односи на јунака*. — Јунѓкѓва мајка плѓкала (Бс). — Јунѓкѓва дѓца поскитана (Гр).

јунац јунца м 1. *мушко теле од године до две дана.* — Пџо сам да прџежем јунце (Г). — С јунцима сам ишао у Ругџву (Г). 2. *прен човек ниске интелигенције, наиван, глупан.* — Онај јунац не види ништа шта му жена ради и како се понаша (Јџ). — Поред онџга јунца она звизна најће кол'ико ју вол'а (Г).

јуне јунџта с в *јунац.* — Дџбро би било да купимо неко јуне да га придржимо малко (Јџе). — Узел'и су ни прво два јунџта (Бл).

јунџћи -а -е *који потиче од јунца.* — Узмите мало печџња од јунџџега мџса (Дс). — Снџла кокџшка у џуше поред јунџџија јасала (БП).

јунџца ж *женско теле од године до две дана.* — Сат се бџл'е продџју јунци но јунџце (Г). — Не знам шта ће ми бит с онџм јунџцом (Јџу).

јурда јурдџ ж *згрушана маса од прокуване сурутке.* — Онџ јурду посџл'иш па јџш ка сџра (Г).

јурит јурим *несвр брзо иџи, терати.* — Полџкоте, не јури ве нико (Г). — Уџни кат пџчну да те јуре, тџ не мош да побџгнеш (Бл); → за-, на-, по-.

јурњава ж *журба.* — Свџ некака јурњава ка да не нџко пџди (Св). — Како мџгу да заборџвим тџ јурњаву (БП)?

јутре прил *сутра.* — Ктџдосмо јутре да кџсимо, но изгл'џда нџџе да да време (ДД). — Зџви данас, зџви јутре (Л). — Бџгоми јутре, јутре да

ти умрџ мајка ел' нџко, нико ти дџџ нџџе (Гр); в *јутрена.*

јутредан/јутредџн/јутредџн в *јутре.* — Јутредџн крџнџл'и зорџм (Ки). — Свадба се завршава пџсл'е јутредџн (Т). — Тџ пренџџи па јутредџн тџримо воду у џџ (Д). — Јутредџн мџра џпе да га веје (Би).

јутрена прил *јутре.* — Ка јутрена да слазимо, данас паде снџг (Ж). — Увече причу јутрена идџмо (Бл); ↔ *јутредан, сутрадџн.*

јутрос прил Δ. — До јутрос се нџсмо угрџјал'и како вал'џ (Св). — Од јутрос џемо да постџмо (Бс).

јутрошњи -а -е Δ. — Познајџ се јутрошњи снџг (Б). — Да ти свџрим мало мл'џка јутрошњџга (Јџе).

јучџр прил *дан раније.* — До јучџр се несам мрџсила (Дс). — Јучџр сам ктџла да ти дџџем (Г); в *јучерке.*

јучџрањи -а -е Δ. — Помџшам онџ јучџрање са данашњим и посџрим (Би). — Мало мл'џка данашњџга, мало јучџрањџга састџвим и потсџрим (Н).

јучџрке прил в *јучер.* — Јучџрке сам се омрџсила, кџт цџо свџт, тџ и ја са цџл'џм свџтем (Дс). — Од јучџрке несам јџла ништа (Бс).

јушан јушна -о *који има влаге.* — Бџим се да није јушно, да га остаџвимо јџш малџ да се сџне (ДД). — Има дџста јушнога, мџже да ти се угрџје (Г).

К

к/ка пред *правац кретања према појму с именом у дативу*. — Пòсе окрèнеш к стòжару (Дс). — Тàмо су ка Кòшу (Би); *в как, кик*.

ка прил *в као*. — Да вòзиш ка во-лòвска кòла кад идѹ полага́чко (Ж).

кабајет м (само у том облику у конструкцији кив кабајет) *одговорност, кривица*. — Она мòј чòвек òдма кив кабајет на мèне, за свè сам му ја крива (Г).

кабл'йна ж 1. *дрвени суд са дуга-ма за држање сплачине*. — Опèри сѹдове па онѹ сплāчину бāци у кабл'йну (ДД). 2. *в брусара*. — Кад извāдиш брѹс ис кабл'йне òн мòкар па бòл'е оштрѹ (С).

кабл'ић -а м *дрвени суд са по-клопцем запремине до 10 л; чаша-стог је облика, служи за држање млечних производа* (БП Г Гр ДД Д Ж Л Ље Љу Н Св Си СЛ) и **кабл'йћ** -йћа м (Б Бр Би Бс Др Дњ Дс Дш Ки К Л Ље Кг П Пр Т). — Кабл'йћи су се лāкше товāрил'и на самāр но кāце (Си). — Имāл'и би пун стан кāца и кабл'йћа, свè тò пунò смòка (Ж).

кабл'иче -та с *дрвени суд мале за-премине, користи се за држање млечних производа*. — Порѹчи му, тако ти бòга, да ми напѹни једно ка-

бл'иче цèђенога мл'èка (БП). — Трошил'и смо га онāко узймући из кабл'ичета (Т).

кабл'уша ж *овца којој вуна с те-мена покрива већи део лица*. — Обично се кабл'ушама остāл'ају јāке (Си). — Имāо сам једну кабл'ушу, није била мања од угйча (Г). ■ **кабл'ушин** -а -о *који потиче од ка-бљуше*. — Да остāвимо кабл'ушино јāгње (Г). — Да се одвòи вуна од кабл'ушинога јāгњета, ћу да сапл'етем једно цемпèрче (Г).

кабл'ушāн м *ован којем прамен вуне пада преко чела и дела лица*. — Да остāвимо за прāза онòга шу-тāка кабл'ушāна (БП). — Штā ћемо с кабл'ушāном, да га пѹштимо ил'и остāвимо (БП)?

кабл'ушас -та -то *овца којој вуна с темена покрива већи део лица*. — Од мерāка л'ѹди држѹ кабл'ушасте òвце (Г). — Бардòке су бил'е кабл'ушасте, а не мериме, òне су имāл'и кратку вѹну (Си).

кабѹл'ит -им несвр □ *одобравати, пристајати на понуду*. — Пйта пòп мòмка кабѹл'иш л'и тй вѹ девој-ку (Ж). — Два-трѹпут, пòсе рèкне — кабѹл'им (Ж). — И ја рèкнем пòсе — кабѹл'им (Ж). — Испйтуеш се ел' òћеш овòг мòмка, еси га видела кой пѹт, ел' га познāеш, ел' га кā-

бѹл'иш (Би)? — Кѹбѹл'иш л'и га тѣ њѣга, пита поп, ја ћутим, нећу да рѣкнем (Пр).

кавал -ала м проста метална цев избушена на осам места на којој се производе тонови (Б Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Је Јь Ју Н П Пр Св Си СЛ Т). — Ови старѣи чобани знал'и су да свирају у кавал (Б). — Они старински чобани имал'и бул'уце, па с псыма ишл'и с кавал'има, с јапунцама по планина (Пр); ↔ *пиринца, свирајка*.

кавгаџија м свађалица. — Нађе се понеки кавгаџија да ти поквари сѡфру (Др). — Стопут сам ти рѣкла не иди с онѣма кавгаџијама (СЛ).

кавез кавѣза м смештај за птице. — Са[д] се и кокѡшке држѹ у кавѣзе (Н). — Онѡ по пре правила су деца кавѣзе за голубове (Ју).

кавкѡз -ѡза м сорта пшенице руског порекла. — Неко време сејал'и смо неку руску пшеницу кавкѡз, није била лоша (Г). — От кавкѡза брашно не мѡже да бидне ка што је од безостаје (Г).

кавкан/кавкан -ѡна м в калкан. — Остадоше ми кавкани незајдани (Је). — Оћу крѡв са кавкан'има (Т).

каврама ж 1. в стега (Б БП ДД Дњ Јь Н Св Си). — Праг се стѣже каврамема (Б). 2. ж в гаврошка. — Понѣка каврама има јѣдну, понѣка две рупе (Л). — Кѡњски плѹг нѣма кавраму (Је).

кавурма -урмѣ ж јело од куване изнутрице животиња. — Спрѣмал'и би кѹпус и кавурму (Си). — Нѣ мош само с кавурмом да отарѡсиш ѡброк за фамил'ију (Ју).

кад прил у које време. — Кад би падала киша мѡрал'и би онѣ сноповл'е да турамо у крс (СЛ). — Ка[д] доћу свѡтови да узму девојку,

кат пѹкни пѹшка тамо, ѡна прекини [о]нѡ кѡна[ц] црвѣн (Бр). — Кад га сѣдну на дрѹго мѣсто, закаче му нешто позади (Би).

кадар прил бити способан. — Кѡ је бѣо кадар ѡн би ју истријерисо, кѡ нѣне сејо би онѡко (Бр). — Мѡја мајка није била кадар да плати тај вишак (Д).

кадија м турски судија. — Ово сад ка у турско време кадија те тужѣ, кадија ти суди (Св). — Прича се да се покѡјни старѡц вићѡо с кадијема (Би).

кадимѣја ж право на нешто од давнина. — Мѣ смо имал'и кадимѣју да вадино тим јѡзом (ДД). — Мѣ имамо кадимѣју да вѹчѣмо преко тѣ л'ивѡде (Г).

кадиѡница ж мали лимени или земљани суд са дрѣшом у којем се држи жар са тамњаном при кађењу (Бс Г Д ДД Др Ж Ки К Л Је Јь Н Св Си С СЛ) и кадиѡница (Б Бл БП Бр Би Гр Дс Дњ Дш Кг Ју П Пр Т). — Донѣсемо мало жѡра у кадиѡницу, туримо мало тамњана па се кадино (Гр). — Кѡ нѣ би имѡ кадиѡницу, он би у поспѣку дѡно мало жѡра да се окадино (Би).

кадит (се) кадим (се) несвр приносити дим од тамјана. — Напѹнимо чашу вина и чашу ракије, да је пѹна кат се кади (Дш). — Нѣ би дал'и Турци ни да се крстидѹ ни да се каду (Дс). — Упѡл'имо свећу, донѣсемо тамњан, кадино се (Гр). — Тамњен што се кадино (Св); → о-.

каживат -ѹ(ј)ем несвр в казиват. — Нѣко ми, Л'ѣпосава, није каживо (БП). — Тѡ не мѡгу право да знам, сѡмо старѣи су каживал'и да је ово сѣло имѡло двѡнаес калѹђера тада (Л).

кажѡват -ѹ(ј)ем несвр в казиват. — Ја ти кажѹјем, ал' тѣ ме не слѹ-

шаш (Љб). — Анај кажовао наш (Б). — Они су ми кажоваљ'и, ја забара-вим (Ље); → до-, за-, по-.

казан -ана м 1. *бакарни суд за де-стилацију алкохола из превреле комине* (БП Г ДД Ље Љ Н Св Си Л) и **казан** -ана (Б Бл Бр Би Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Љу П Пр С СЛ Т). — Раније су бил'и казани чучавци (Г). — По кילו ракије от казана, то му кирија (Бл). — Прѣ по дваес казана би се испекло од џанарика (Ље). — Одвојсмо по кילו ракије за казан (Љу). 2. *већа лимена посуда у којој се кува веш при прању*. — Која нѣма машину за прање, она мора да прекува пел'ене у каза[н] на шпѣрет, па да и[х] испѣре на јаз (Г). 3. *већа посуда за топљење масти*. — Нѣ мога сланина и сѣло свѣ да стѣне у јѣдан казан (Н). — По један казан кајмака, па на једну матку однѣси тѣма косачима (Ж). 4. *в баца*. — Треба она гућка да се тури у казан (Ки). — Она вел'ика рупа зовѣ се казан (Ки).

казанија ж *надокнада у натури за коришћење ракијског казана*. — По кילו ракије от казана за казанију (Г). — Покупи свѣ онѣ от казаније па прѣчи (БП).

казанџија м *радник који иде у најам са казаном*. — Ако идѣ казанџија с казаном, пѣла кила за казанџију (БП). — Треба да се спреми ручак казанџије (БП).

казат/казат кажем свр *рећи саопштити*. — Како ћу ти казат, ка овѣ от пасѣ корито (Бр). — Није се знало ни кѣ је ни штѣ је [а]ко ћеш право да ти кажем (Б). — Каже д идѣмо да прѣсимо девојку (Ки). — Сам ви казао кудѣр д идѣте (Б). — И он дође те ми мѣне каза (Љу). — Казашеш кѣ ти је казао за њѣга (СЛ). — И то ћу ти казат (Ки). —

Срѣнан Васкрс, кажемо и то (Би). ■ **казиват** -љ(ј)ем/-йвам несвр *саопштавати, причати, приповедати*. — Казљем ти йскрено, ја ти казљем кај моѣм сину (Б). — Он ме пита како ти йме, ја му казивам (Ж). — Пѣсе нѣсу казивал'и йч (СЛ). — Казивал'и би татако (Б).

казѣват -љ(ј)ем несвр *в казиват*. — Сад неки дан сам нашаѣ, баш сам казѣво овѣма децама (Бр).

кайл' прил *бити намеран*. — Каил', сам да се жѣним (Бс). — Беше се учинѣо кайл' да прода л'иваду (ДД). — Рече кайл' сам да се исѣл'им не мѣгу више овако (П).

кайш м Δ. — Прѣтнеш кайш кроз гајке па закопчаш (БП). — Извадим кайш, па и[х] вежем, па и[х] тѣрам у ѣпштину (Бр). — Више се пѣјаси не нѣсе, но се кайшом човек стѣгне око пѣса (Кг). — Бѣкче се звѣл'е, пѣеси око сѣбе ка сад овѣ кайше што нѣсе то (Б); ↔ *рѣмик*.

кај прил *в као*. — Нѣ кај прѣ, кај прѣ што сам био мнѣд (Т).

кајарит -им свр *поткованом грлу стоке причврстити постојеће потковице*. — Кад нѣ би имѣл'и пѣра да промѣнимо кѣв, ми би кајарил'и (Си). — Да кајаримо мѣгл'и би и сѣми, а да поткујемо сѣмо код налбѣтина (Г). ■ **кајарѣње** с *гл им*. — Кајарѣње јефтиније но нѣв кѣв ка[д] се удѣри (Си). — Није било лѣше кајарѣње кѣ је умѣо сѣм да кајари (Пр).

кајат се -ем се несвр *жалити због неког поступка*. — Чини дѣбро — не кај се, чини злѣ — наѣдај се (Г). — Ѣдма ћеш да се кајеш, видѣћеш (Б). — Не кају се што су се одвоил'и (Бр); → по-. ■ **кајање** с *гл им*. — Пѣсл'е смрти нѣма кајања (Љб). — Не

врѣди ти сѣд кѣјање, сѣд нѣма кѣјања (Л).

кајла ж 1. *в чивија.* — Кајлу направиш бритвом, а заглавиш чекичем (Би). **2.** *в пул'ија 2.* — Турѣ му кајлу у лубац и у кајлу једно дрвце, и тѣ тако седи (Је).

кајмак кѣјмака м Δ. — Ја брашно не купим, мл'ѣко не купим, сѣр, кѣјмак (Кг). — Имамо фала бѣгу свѣга дѣста и сѣра и кѣјмака (БП). — За Мал'и Бѣжић умѣси погачу па ју помѣжи с кѣјмаком (ДД). — Турѣ на софру поставицу с кѣјмаком (Је).

кајсија ж бот *Prunus armeniaca* — Кајсије рѣно прецветају па ји убије слѣна, рѣтко кѣ[д] да претѣкне којѣ (Г). — Најбол'а је ракија от кѣјсија (Т).

как предл *в ка.* — Краве су ишл'и тамо каг Бѣјѣвића (Је).

кака кѣкѣ ж дет *измет, прѣвштину.* — Пази да не нагѣзиш на каку (Г). — Без кѣкѣ нѣма пѣпѣ (ДД).

какав кака -о **1.** *односно-упитна зам.* — Ада бѣгоми, кака је — ѣра да ју не узмѣш из рукѣ (Др). — Каки хѣф, гѣзда (ЈБ)? **2.** *ирон веома ниске вредности, никакав.* — Нѣте да слѣшу, каки ѣни радници — ни-каки (Бл). **3.** *веома квалитетан, изузетан.* — Кућу направио на Ка-рагаћ, каку кућу (Л)!

какит кѣким несвр дет *вршити велику нужду.* — Оѣеж да кѣкиш, да те извѣде баба (БП). — Тамо нѣко кѣкијо, пази да га не нагѣзиш (К); → по-.

како 1. *прил на који начин.* — Они су причѣл'и како трѣба да се живѣи, како трѣба да се ради, како трѣба јѣдан другога да н уврѣдимо (Св). — Како ћу д идѣм сѣд нѣном (Ж)? — Дѣбро, но како хѣеж да ме оставиш тѣ (Б)?

какѣрит -им несвр **1.** *испуштати ниске тонове* (о кокошци која тражи гнездо). — Чѣје се јѣдна да кѣкѣри, сѣгурно хѣе да снѣсе (К). — Нѣке кокошке кѣкѣру, тражу пѣлог да снѣсу (Г). **2.** *прен истицати значај свог рада.* — Дѣста ми је кѣкѣрила, рѣтос ти тѣ што ми је помѣгла (Г); → о-.

калабѣлак прил □ *в калабалук.* — Покѣписмо се нас калабѣлак те до зорѣ оставосмо (Г). — Калабѣлак смо бил'е (К). — Бил'и смо ми калабѣлак одѣвут (Бл). — Смо имѣл'и ми калабѣлак рѣба у рѣд мѣј (К). — Дѣца калабѣлак (Би). — Калабѣлак из Бѣлога Пѣл'а (БП).

калабѣлук прил □ *мнозина, мноштво људи.* — Код нас калабѣлук полѣзи (Д). — Понѣки сѣдѣ до дѣсет сѣта јутредѣн, и тѣ нѣ калабѣлук (Ж). — Сѣд идѣ калабѣлук, ѣдма сѣутрадѣн дѣју калабѣлук (Т). — Имѣо неки Пѣра Обрѣдѣвић, па Зарѣја Попѣвић, па имѣл'и су ѣни калабѣлук тѣ (Т); *в калабалак.*

калабит -им несвр □ *причати гласно, галамити.* — Калабу дѣца, а ја не чѣјем дѣбро (Пр). — Дѣцо, нѣмѣте да калабите, срдѣта је (С); → за-.

калайсат -ишем несвр *прелити калајем површину бакарног суда.* — Долѣзил'и би и чергѣши да калайшу (Г). — Калайсал'и би ни чергѣши по сѣлу (Бр). — Варѣл'и би мл'ѣко у калайсано котл'иче (Б). — Дѣбро би било да је калайсан бар капак от казѣна (БП).

калај калаја м *лаки метал беле боје.* — Трѣба капак да ти је окалаисан калајом (Дњ). — Изнутра калаисана онѣм калајем (Бл).

калајција м *занатлија који израђује предмете од бакра, калајише.*

— Да се нађемо код Јована калџије (БП). — Срето се у Пећ с калџијом (Јбе).

каланкѹра ж в брусара. — Неко зовѣ калапа, неко каланкѹра (С).

калапа ж в брусара. — Тѹри ми мало водѣ у калапу (Јбу). — Кад извадиш она брѹс из онѣ калапе, он мѡкар, бѡл'е набтриш косу па ти она бѡл'е сѣчѣ (Ж).

калауз м 1. већи кључ којим се може откључати свака брава (Б БП Г Дњ К Кг Л Н П Св С СЛ Т) и калаѹз (Бл Бр Би Бс ДД Д Др Дс Дш Ж Ки Јбе Јь Јбу Пр). — Калаѹз може да откл'уча сваку браву (Бл). — Никака ти није сигурнос кад закл'учаш калаузом (СЛ) 2. в бегѡна. — Прво се постави калаѹз, па се рѣђају дрѹги ораси (Гр).

калашит -ашим несвр мамити, поступати љубазно. — Бѡл'е ти је да калашиш унѹчиће, но да и[х] одбијаш (Г). — Калашил'и су га даји, ѹвек је седѣо код њи (Пр).

калкан -ана 1. троугласти зид под кровом на две воде (БП Бр Бс Г ДД Дс Дњ Л Н) и калкан -ана (Би Дш Ж Ки Јь Св С) и калкан калкана м (Б Бл К Јбу). — Треба прво да се озидају калкани, па да се постављају рѡгови (Јбу); в кавкан, калкана.

калкана ж в калкан. — Нестаде ми блѡкова јож за једну калкану (Др); ↔ ластавица, л'ѹстра. 2. в балник. — Онѡ напрѣд на канате и озад зовѣ се калкан (Дш). — Ако би имѡо калкан, натовари више, ако не — мање (Би); ↔ балник, браник, капак, л'есѣчне, чѣлник, чѣло, штит.

калп (само у том облику) који је изгубио породично васпитање, који је препуштен улици. — Учинѣо се

калп (Г). — Ка[д] се чѡвек учини калп, ни жена га не ферма, ка да није жив (Г).

калпак м горњи део седла. — Калпак дође преко узѣнгија (Г). — Ка[д] сам пролазијо Бистрицу, дошла ми вода готѡво до калпака о[д] сѣдла (Г).

калпит (се) -им (се) несвр губити популарност, препуштати се улици. — Калпу се деца ка[д] су стаљно по ѹлице (Г); → из-

калѹђер м монах. — Тѹ калѹђери одржавају мол'тву (Л). — Тријес калѹђера било из овѡга сѣла (Л).

калуп м в опанчар (Бр Би Дс К Т). — За опанце с врчаницема треба ти калуп (К). — Бес калѹпа не мож да направши панце с врчаницема (Дс). — Ка[д] се врнча, тура се на калуп (Би).

калѹша ж крава са мало црних длака по челу. — Калѹша има мање црнија глака по челу но мурца (Г).

калчина ж чарапа без наглавака. — Онѡ раније носил'е се белаче, носил'е се калчине, а сад свѣ купѡвно (Јбе). — Онѣ калчине бил'е наша-ране (Јбе).

кал'ав -ава -о који је умазан блатом, блатњав. — Кал'ави ти панци ка да никад несу ѡпрани (Дш). — Свѹт кудѣр је ишаѡ познѡју се стѡпе от кал'авија опанака (Бс).

кал'авица ж која је неуредна. — Довѣди макар неку кал'авицу (Г). — Онѡј кал'авице чѡвек да н узме ни ѡра из руке кака је (Г).

кал'ак м мн кал'ци очњак животиње. — По кал'ку се зна кол'ико коњ има гѡдина, он не ниче кад ничу дрѹги зѹби (БП).

кал'ат (се) кал'ам (се) несвр прлати (се) калом. — Кал'ају се по сокаку па онако кал'ава ул'егну у

кућу (Г). — Кал'ате ти се деца по обору уведи и[x] унутра (Си); → за-, из-, о-, раз-.

кал'ем -ема м 1. *дрвена цев са ободима за мотање основе*. — Намотāj на неки кал'ем, па обеси на неко буре, па с тема кал'емима премештај (Дс). — Одал'иш бурило, овамо седам овџа кал'ема, па на кал'еме намотано онō свē (С). 2. *калемљена садница воћке*. — Наше старе јабуке су пō отпорне од овџа кал'ема (Л). — Добро би било нљко кол'ико кал'ема шл'ива да купимо да посадимо покрај међē (Г).

кал'емарка ж *калемљена воћка*. — Овљ крушке кал'емарке не расту ка онљ стринскљ што би расл'е (Г). — Овā старинскā не мōже с кал'емарком (Г).

кал'емит -им несвр *оплеметити воћку калем гранчицом*. — Кō би реко да се сад и лубенице кал'ему (Н). — Сā[д] се кл'еми и усрљд л'љта на л'ис (Јље). — Нисам кал'емио (Б). — Они су кал'емил'и и лōзу и вōће (Л). ■ **кал'емл'ење** с гл им. — За сорту ти је кал'емл'ење најсигурније (Г). — Мōжеш да ју промениш сорту кал'емл'ењем (Др).

кал'еница ж *в земљани суд из којег је јео већи број особа, чанак* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг К Ју П Пр С СЛ Т). — Кāл'еница је од земл'ље, па узмље па турā (Ж). — Онāј сāн вел'ики, ал' вел'ика кал'еница насрет софрље (Дш). — Узми кал'еницу па йди у бакчу па набљри (Бр).

кал'енче -енчљта с дем *в чаначе* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг К Ју П Пр С СЛ Т). — Кал'енчићи су од земл'ље испечљени (Бр). — Турљ децама да јљду ис кал'енчића, (Пр).

кал'икōз *в кал'инкоз* (Дњ Л). — Кал'икōз би више игрāл'и мушкарци но чōре (Дњ).

кал'икōза *в кал'инкоз*. — Не вљруем да нљко сād знā да игрā кал'икōза, тō се одавно батāл'ило (Пр).

Игра се тако што играчи посљдају и надмећу ко ће свој штап, ударајући тањим крајем о земљу, одразити што даље. Власник најближег штапа постаје слуга. Донесе све штапове, а свој положи испред посљдалих играча. Сваки свој штап одражава тако што мора клизнути преко слугиног штапа или стати на њему. Слуга помера свој штап стављајући га испред најудаљенијег штапа који је њен штап дотакао. Кад се због удаљености смањљ могућност да се слугин штап додирне, мења се начин гађања. Играчи устају, свој штап хватају по средини те као копљем циљају слугин штап, (овај начин гађања зове се фл'ис). Кад се слугин штап ни на тај начин не може погодити због удаљености, гађа се (стапрљак) тако што се свој штап ухвати за тањи крај па се њим завитла. Кад нико од играча не додирне слугин штап, слуга их покупи и донесе. Са линије где су посљдали играчи скаче трипут према своме штапу: једном уназад, други пут у страну, а трећи пут унапред. Ту чучне и баца штапове преко главе иза себе и најпре гађа најближим штапом. Нова слуга постаје онај играч чијим је штапом слуга задњи пут додирнула свој штап. Уколико ни једним штапом не погоди свој штап, поново иде за штаповима, игра се понавља; ↔ *допљд, пљда, пљдал'ица, пљдање, пљтка, чљп'л'кање*.

кал'инкōз м *пастирска игра штаповима у седећем положају* (Бс Г ДД Н Св Си). — Кал'инкōз смо

играл'и и у планину и овамо дѡл'е ка[д] се пушту л'иваде (Г); в кал'икоз, кал'икоза.

кал'иште с житка смеса воде и земље, блато. — Кад ми је син бијо први пѹт, пѹт арђав, а кал'иште (С). — Тёрпич се зида кал'иштом (ДД). — Дѡца нѣ би знала да се чувају, но би газила и по кал'ишту (Г); ↔ *бл'ато*.

камайл'ица ж *камилица бот* *Mutricaria chamomilla*. — Што да купѹјем камайл'ицу у патѡку кад мѡгу сама да ју набѡрем и осушим (Гр). — Чај от камайл'ице дѡбар је за дѡцу (Г).

кам'ара ж **1.** *стог снопова житарице припремљене за вршидбу*. — Тѹри на кам'ару у гѹвно (Дс). — Кам'аре би дѡнул'и у гѹвно (Н). — Пѡсе вѡјзимо да дѡнемо у кам'аре (Љ); в *комара*; ↔ *гизија*. **2.** в *ђимија*. — У кам'аре тѹгл'е седѡду по нѣкол'ико д'ан'а док се не осуше на сунце и на ветар (Би).

кам'арица ж *дем од камара*. — Све сам здѡнуо на јѡдну кам'арицу (Т); ↔ *кам'арче*.

кам'арче -арчѡта с дем в *камарица*. — Није ту им'ало, бѡзна, кол'ико, нѣкол'ико кам'арчића дом'аће пшенице (Г).

камен м **1.** *комад стене*. — Онај шѡр нѣ остави ни два камена заједно (Г). — У Гор'аждевац имају двѣ кул'е от камена (Г). — Има нѣке да су зидање с каменем (Ки). — **2.** *покретни и непокретни, тј горњи и доњи камени точак у воденици којим се дроби жито*. — Кад нѣма воде, бар камен да кл'ѡпл'ем (ДД). ■ **камѡње** с зб *им*. — Камѡње нѣке нађѡше, ал'и нѣма неки напис да је била црква (Бр). Асволтиран није — камѡњи (Бр). — Нѣке су озидане

камѡњем (Си). — Опѹчу се они камѡњи, погинуше четвѡрица (Ж). — Гађал'и су не камѡњима (Си). — Има нѣке што су озидане са камѡњима (Дс).

камѡнит -ита -о **1.** *који садржи, који се састоји од камена*. — Затѡ што има камена, што је каменита — зовѡ се Каменица (Г). — Колѡмбоћ најпре изгорѡ т'амо де је мѡсто каменито (Љ). **2.** *који је саграђен од камена*. — На мѡс каменити идѡ жѡна Радѡјкова (ДД). — Срѡтосмо се кот каменитога мѡста (Си).

каментѹца -ѹцѡ ж *која је несрећна, безнадежна, проклетница*. — Немѡ да се наѡ каментѹца, камен да ју бије (Г). — Каментѹцо, Бѡг да те нагрѡди, ћеш ѡбраз да ни узмѡш (Г).

камѡњача ж *кућа од камена*. — Ко је бијо имућнији направијо би камѡњачу (Бс); ↔ *камѡњуша*.

камѡњуша ж в *камѡнача*. — Ћинѡ ми се да има једна ст'ара кѹћа камѡњуша (Л). — По Лѡћану кѹће су камѡњуше (Л).

камѡчак -чка м *дем од камен*. — У мѡју њиву ни камѡчак нѣ мож да нађеш (Дњ). — Подбила се од онѡја камѡчака по пѹту (Св).

камл'ицат -иче *несвр болно плакати, плачући захтевати*. — Бѡдна ју дѡца, по цѡо д'ан камл'ичу за мајком (Г). — Идѹ за мајком камл'ичући (Г).

камѡѡја ж *дебља кожна врѡца привезана на штапу којом се подстрекавају упрегнути коњи, бич* (Би Гр Дњ Дш Ки Л Љ Љу П Св СЛ). — Офр'ашти га камѡѡјом, шта га ж'ал'иш (Ки). — Камѡѡјема смо тѡрал'и кѡње, а волѡве прѹтем (Гр); в *канѡѡја*, ↔ *бич*.

канѡвац -ѡваца м 1. *дуга, уска платнена тканина на којој се у пољу радницима поставља јело.* — Канѡвац би ткал'и от конопл'е (Јбе). — Радницима јело у пол'е на канѡвац се постѡл'ало, с канѡваца би јел'и (Г). — Остѡлски чѡршаф ил' онѡ канѡвацнн што би носил'и радницима у њиву (Д). — Онѡ фар канѡваце, ка[Д] тиднеш у њиву да понѡсеш канѡвац (Би). 2. *в пешкир.* — Кад би посипѡвал'и љѡде да перѡ рѡке, у једну рѡку би држал'и ѡгум с водоѡ, у дрѡгу л'еген и преко њѡј канѡвац (БП). — Кад би се умивѡл'и брисал'и би се канѡвацнма (Јбе).

канѡваче -та с *марамнца* (Бл Др Дш Ж Кг Љу СЛ Т). — Нѡкад смо за марѡмицу виѡал'и канѡваче (СЛ). — Онѡм канѡвачетем би брисал'и рѡке (Љу).

канѡл -ѡла м *дубљи јаз.* — Нѡшто се вади из бннѡе, а нѡшто из Пѡѡкога канѡла (ДД). — Идѡ вода канѡлом и л'ѡти и знми (БП).

канѡп -ѡпа м *дебља нит од конопл'е или другог природног, односно вѡшташког материјала.* — Бал'е слѡме машинѡ вежѡје канѡпом (Јб). — Ктѡдо да вежем тѡл'е канѡпом (Дш). — Одозѡр се сапл'ѡту канѡпом (СЛ); ↔ *узица.*

канѡте канѡта ж мн *ѡаске на којима састављене у виду сандука на којима се превози ситнији материјал.* — У канѡте би вѡкл'и и ѡѡбре (Др). — Кѡпнѡ кола с канѡтама (Св). — Ол'ѡшћен куѡѡруз овѡмо па напѡнимо канѡте пѡне куѡѡрузѡ (Јбу).

канѡторит (се) -им (се) *несвр с муѡом живети, сналазити се створити нешто.* — Ево, нѡкако се канѡторим да не досѡћѡем ннѡкоме (Г). — Кѡко се канѡторите — како

мѡжемо и умѡмо (Г). — Дѡѡца без родител'а, ал' канѡтору се нѡкако (Г); → с-.

канѡило с ѡ. — Упѡл'ѡно канѡило стѡлно горн испод онѡ иѡѡне (Л). — Канѡило пѡл'имо пред иѡѡне (Б). — Оѡѡди пѡп оннм канѡилом (Јбе).

канит се каннм се *несвр двоумити се, услед двоумљѡња одуговлачитн почетак рада.* — Немѡ да се каннш, но ѡѡма да дѡћѡш (Бс). — Дѡста сте се каннл'и, вреѡѡ је да се идѡ (Ки); → на-, у-; ↔ *мѡрит се.*

каница ж в *кл'ѡча.* — Лѡпше би изгл'ѡдало кад би сапл'ѡла каницу са дрѡгим пл'ѡгнвом (Г).

канѡта ж 1. *лимена посуда за воду.* — Завѡти канту водѡ с јѡза (Г). — С канѡтама би носил'и водѡ за пиће и за сѡдове, а сѡд вода у кѡћу (БП). 2. *в брусара.* — Канѡта за брус прѡвила се од лѡстре (Јб).

канѡтар м *справа за мерење тежинѡе померањем кугле на покретној полузи у водоравном положају.* — Зѡлум канѡтар нѡма (К). — Раннје се мѡрило буѡѡком, ил' канѡтаром, а сѡд ваѡѡм (Си).

канѡтарица ж *простија направа за мерење тежинѡе* (БП Бр Бс Г Гр ДД Др Дш Ж К Кг Л Јбе Јб Н П Пр С Св Си Т). — Док сам прѡдѡвала меѡне стѡлно са[м] мѡрила канѡтариѡом (Н); ↔ *ваѡѡче, канѡѡрѡче.*

канѡѡрѡче -та с в *канѡтарица* (Бл Би Д Дс Дњ Ки Љу СЛ). — Понѡко ннје вѡрѡвао у канѡѡрѡчиће па би трѡжнѡ да му се измѡри на ваѡу (Д). — Бес канѡѡрѡѡета нѡмаш кѡ[д] да идѡш на пнѡѡѡ, кѡко да мѡриш онѡ што прѡдѡјѡш (Јбу).

кантинѡла ж *летва прѡвоѡласног квалитѡта.* — Пол'ѡтѡѡо крѡв с кантинѡлама (БП). — Нѡе ѡстаѡе ни пѡрѡѡе кантинѡл'е (БП).

кантица ж в брусара. — Пребӯшила ми се кантица па носим брӯс овако ў року (К).

канӯра ж пређа намотана на мотавилу. — Посипл'емо пепо по свакој канӯре (К). — Тӯримо канӯру на онб вито (Ж). — С матавила се скину канӯре, пöse се ставе на витл'ићак па се матају цевке (Дш). — Пепо тӯриш по свакој канӯре (Гр).

канӯрче -урчета с дем од канура. — Претекло ми ка пола канӯрчета потке (Пр). — Штá ћу с овем канӯрчетем (К)?

канцаларија ж в канцеларија. — Ми смо ову сöбу дал'и, била канцаларија (Б). — Јá за њим у канцаларију ул'его (Б).

канцеларија ж службена радна просторија. — Отöсмо у месну канцеларију у Бураковац, тамо шеф канцеларије Албанац (Т); в канцаларија.

кантија ж в камција (Б Бл БП Би Бр Бс Г ДД Д Др Дс Ж К Кг Ље Н Пр Си С Т). — Кака кантија, ни прут никад није имао да вал'а (Г). — Вежеш, узмеш кантију и тераш коње (Би).

као везник и прилог, истих особина, на исти начин као предмет с којим се пореди. — Дарови се не дају као раније што је се давало (Љу); в ка, кај.

кап -и ж најмањи део течности. — По Петровдану Рагошница закапи, ни кап воде нема у њу (Г). — Прва д[о] у кап, па се прекрстимо помöзи бöже трећа срећа (Св). — Здрав се, каже, овб кршћенача и попије д[о] у кап (ЈЛ).

кап узвик којим се означава брзо узимање или хватање. — Идем ја такб крос пијац, кад он мене кап за

раме (Љ). — Кап за руку и доведи ју кот куће, штá да чекаш (Б).

капа ж 1. део одеће који се носи на глави. — Да мушкáraц изађе у село бес капе, зна се десило се неко злб (Гр). — Да ти капа фал'и купијо би ти ју, памет не мöгу (Бр). 2. в тулац. — Тӯри се капа на осовину па крз њу посе ексер да н изађе точак (Ље).

капак -ака м 1. дрвени застор на прозору. — Смрзл'и би се да не затварамо капаце (Пр); ↔ поклопац, чепенак. 2. поклопац на сандуку. — Имају капак, затвори се капаком (Ље). 3. в поклопац 1. — Остадоше капаци незал'ивени (Дш). — Побацао ми ватар црп и капаце (БП); ↔ кул'мар, самар. 4. горњи део казана који поклапа доњи део у којем се кува комина. — Посе сваког прелáгања мора капак да се испере (ЈЛ). 5. в балник. — Пуне канате с капацима (Бл). 6. в заочнице (Б Би К Л П Св Т). — Џзде за пастүве имал'е капаце (Б). — Вал'áју они капаци за ўзде нарочито ка[д] су упрегнути пастүви, кат пролáзе покрај другија коња (Т).

капара ж део уговореног новца при куповини. — Требалo би да ми даш мало капаре (Др). — Ако купац одустање, пропáне му капара, ако одустање прдавац, по правилу треба да дупл'ира капару (Дс).

капарисат -йшем несвр. 1. дати део новца, капару. — Сигурније би ти било да си ју капарисао (ДД). — Ако немаш пáре — капарйши да те чека човек како се здоговорите (ДД). 2. прен обавезати девојку. — Добра девојка, ако није капарисана за некога (Љ).

капетан -ана м Δ. — Каже мöраш да се јáвиш на рáпорт код капетана

(Б). — Тако ја с капетанима заједно у мѐнзу (Ж).

Капетан-милазава ж в *Деверзава*. — Једна је тѹ у село заву звала Капетан-милазава (Д).

капеташ -аша м в *бегоња*. — Ако обал'иш капеташа, узимаш све (Св). — Најпре се постави капеташ, па посл'е се поред њега поређају други у рѐд (Св).

капија ж *већи дворишни улаз*. — Неко зове капија, неко зове вратница (Бс). — Учине ми се да неко чека прет капију (П). — Сад нема ни капија ни капиџика, онако све одграђено (Г). — Тѹ се остал'а на зграде, кућу, кош, амбар, на капију (Ки).

капитал'иста м *који има капитал*. — Отѐраше не да радимо код једнога капитал'исте на имање (ДД). — Нико от капитал'иста није претѹко (Т).

капица ж 1. *дем од капа*. — Тури детѹту капицу на главу да не озебе (Л). 2. *в геца 2*. — Кад удариж гецу да обал'иш капицу и да побегнеш (БП). 3. *в чарак* (Бр Дњ Кг Љу). — Кад напуниш лампу завидај онѹ капицу (Кг).

капиџик -иџа м *мањи отвор на дворишној оградѹ кроз коју пролазе људи*. — Крос капиџик не мѹжу кола да ул'егну, тѹ само за л'уде (С). — Понѐгде от капиџика до вратнице нема ни два метра (Г). — Она седи кот капиџика тамо де ћу ја д искѹчим (С).

каплар м *најнижи чин у војсци*. — Ту посе дођу понѐки официр, панѐки каплар; узима сваки свој рѹд војске (Би). — Пѹсл'е би замењво каплара (Љ). — Како се зовѐш, капларе, и онѹга пѹтпоручника тако пита (Б).

капл'а ж *незнатна количина течности, кап*. — Да држи неку краву па да помѹзе неку капл'у мл'ека за децу (Си). — Измѹзла би све што би нашла, не би оставила ни капл'у тел'ѹту (Н). — Ако имаш каку капл'у мнѐка — йзеде, [а]ко нене — ништа (К).

капнут -ем свр *ставити кап течности*. — По једну капл'у да му капне у ѹко једнѹм дневно (Св).

капѹт -ѹта м в *капут*. — Цемедан није капѹт (Дш).

капрѐчѹња м *во са савијеним роговима у полумесеѹ*. — Да се купи једно порѹже за капрѐчѹњу (Г). — Прѐзао сам краву с једнѹм капрѐчѹњом (Г).

каприѹц м *инат*. — Мил'ица не кте из каприѹца да ју помѹгне да понѐсе рѹчак (БП).

каприѹца ж 1. *крава савијених рогова у полумесеѹ*. — Пѹједе мѐчка Милованову каприѹцу прѐ мрака на Таѹфу штедимску (Н). 2. *в рог 2*. — Санице напред имају каприѹце да не рил'ају у снег (Љ). — За санице трѐба да се нађе дрво природно савијено да мѹжу да се направу добре каприѹце (Љ).

капсѹл -ѹла м *каписла*. — Погл'ѐдај какав је овај машкул, ѹчи му ка капсѹл (Г). — Удѹрао каменом по онѹме капсѹлу, ѹно сплодирѹло па му рѹзanelо рѹку (Би).

капул'ача ж *горњи део огрѹтача којим се покрива глава*. — Јапунѹца имѹла озгѹбр капул'ачу (Пр). — Цѹке се звѹл'и, исто от сѹкна са капул'ачом, исто као сѹт што има овѐ пел'ерине (Б). — Јапунѹце су бил'и с капул'ачама, имѹл'е су ѹне капул'аче (Си); ↔ *капул'ица*.

капул'ица ж в *капул'ача*. — Цѹка исто пѹ кратке рукаве, капул'ицу да

йма (СЛ). — Онѹ капул'ицу завр-
неш кад пада кйша (СЛ).

капут -ѹта м део мушког или
женског одела који сеже до колена;
носи се у зимском периоду. — Ја
заборавио капут, ка[д] смо бил'и
навр десе дана нашл'и смо онј
капут нодена (Дш); в капот.

карабинер -ера м припадник
формацијске јединице за одржава-
ње реда и мира. — С карабинерима
йшл'и за крвама (Г). — Несмо се
бојал'и от карабинера БП); в ка-
рабињер.

карабињер -ера м в карабинер. —
Ка[д] дођоше три карабињера, сек-
нуше ме за ноге (Ж).

карабойсат -йшем несвр тканину
или прећу бојити црном бојом. —
Треба ми мало јовове коре да кара-
бойшем нешто сукна (Јбе). — Кара-
бойсала би се пређа и потка за сук-
но, за повал'це, ил' се најпре изатке,
па се карабойше (Јбе).

карабоја м и ж супстанца која
боји тканине у црно, црна боја. —
Конопл'у у карабое, и она дође ка
жаркаста (Бс). — Нал'ушти коре од
црне јовѳе, па тѹри карабоје у њѹ, па
стѳави онѳ што се карабойше, ѳно се
омрчи, дође црно ка зифт (Би). —
Тѹри карабоју у онѹ воду па тѹри
рѳбу (Н). — Конопл'у фѳарбал'и йсто
у карабоју (Пр). — Кѹваш тѹ јову,
ѳнда исцѳедиш, онѹ кору бѳачиш, тѹ-
риш карабоја (Бс).

карабѳјни -а -о који је офарбан у
црној боји, карабѳји. — Ништа не
знам дѳ ми је онј цѳмпер карабѳјни
(Гр). ■ **караб'ѳјно**. — Виће бѳл'е ако
се офарба у караб'ѳјно (Гр).

каракачки прил начин ношења
преко врата. — Из Бел'йнаца сам
дѳно тѳл'е каракачки, дрѳкше га нѳ
би мѳго донѳт (Г). — У нарѳче је тѳ-

шко да се нѳси, каракачки по лѳшне
(Си).

караконцула ж 1. *натприродно*
биће у виду црне, чупаве, ружне и
страшне жене са дугим ноктима,
која залуталог пешака ноћу или у
магли узјаше, скрене с пута и те-
ра до изнемоглости, углавном јару-
гама или по другом беспућу. — Не
мога да погѳдим пѳт ка да ме јѳнула
караконцула (Гр). — Ка[д] те јѳне
караконцула, свѳ те тѳра да ју нѳ-
сиш уз бинцу низ бинцу, док се не
л'ѳл'неш (Г). 2. *прен ружна, опака*
жена. — Дој ће му главѳе онѳ кара-
концула (Др). — Боже помѳзи, дѳ
нађе онѹ караконцулу (Јбе).

караактеран -на -о. *који има ка-*
рактера, који је добро васпитан,
уљудан. — Аѳко је жѳна, караактерна
је (Бс). — От караактернија жѳна ка-
раактерна су и дѳца, кака мајка така
и ѳерка (Јбе).

карамѳнка ж *врста крушке тур-*
ског порекла. — Нијѳдна крушка
није слѳтка ка што је слѳтка кара-
мѳнка (Б). — Правил'и смо пѳкмез
ѳ[д] шл'йва и от карамѳнке (Г).

карат (се) карам (се) несвр *грди-*
ти, инатити се. — Карѳј дѳцу, не-
мѳ да и[м] дѳш да раде шта ѳте (Пр).
— Ниѳкад не карѳ се с менѳм (Бл); →
по-. ■ **караѳе** с *гл им.* — Пѳвика на
сина: дѳкл'е више тѳ караѳе, смѳ-
риѳте се једнѳм (Би). — Нѳма срѳе
де йма карѳѳа (Д).

караѳла ж *војна зграда на др-*
жавној граници. — Бѳјо сам комѳн-
дир караѳл'е (ДД). — До караѳл'е
на Кошѳре имѳло је двѳ сѳта да се
пешѳачи (БП). — Нађѳ га тѹ на ка-
раѳулу (БП).

карафил'ка ж *врста цвета жуте*
или наранѳасте боје (кадифица). —
Поред брѳзда у бакчу смо сѳјал'и

карафил'ке (Г). — Кад би прецвев-
таљ'е карафил'ке, зашаренела би се
баќча (Г).

караца м во црне длаке. — С ка-
рацама би заоравал'и село да не
удари кол'ера (Г). — Имао сам јед-
нога карацу и једнога бал'оњу, оте-
раше ме у Ругову на акцију (Си).

карлица ж в поставица. — Кар-
лице пре ние имало, ни карлице,
ни тепсије, ни ништа (Ж). — Имал'и
вел'ику стоку, имал'и карлице с
мл'екем разлаћене (Б). — Карлице
пре се звал'и, вал'ико карлица (Би).

кас м бржи ход животиња. —
Коне мџ да тераш касем, а волџе
не мож, они идеду полако (Св). —
Потерај касом да и[х] стигнемо (Јбе).

каса ж дрвени оквир који држи
врата (Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д
Др Дњ Ж К Кг Л Љу Н Пр Св С
Си СЛ Т). — Оћу да ми је каса пџна
од петице даске, ширџка кол'ико је
дебџо зид (Јбу). — Заковао врата за
касу да не мџу да с отвџору (ДД); ↔
кутија, оквир, раџм, штџк.

касапин м мн касапи занатлија за
клање стоке, месар. — Дџбџро би би-
ло да наћеш некога касапина кат
кџл'емо (Г). — Касапи искасапу би-
ка, да не остџне ни тџунка мџса (Г).
— Подџј кџжу касапину (Си).

касапит -им несвр сећи месо. —
Посџкла сам се касапући мџсо (Гр).
— Није лџко ни кокџшка да се ка-
сапи, има понџко да н умџ ни тџ (Бс).
— Н умџм да касапим, никад несам
касапио (Дш); → из-, по-, раз-.

касарна ж зграда у којој су сме-
штени војници. — Имао кућу таџмо
према касарне (Л). — Ми у касарне,
по овал'ике вашке на нас (ДД).

каскат -ам несвр ићи касом. —
Ждџребе је каскало за кџл'има, па ти

се неќако смџта кад наиће камиџн,
па пот кџла (Пр). — Свџт су кџњи
ишл'и каскајући (Јбе).

касно прил в доцкан. — Касно су
пџсл'е пџчел'е девојке да идџу у
шкџлу (Ж). — Зими пџ касно долџзи
(Дс). — А она што остџне за сџме,
њџ пџ касније (Б). — Кад би да се
прска трава, искочи пџ касно (Би).

кастил'е прил □ намерно. — Не
мџгу са[д] да свџтим, а негде ћу да
дџћем кастил'е (Пр). — Рече, вала
мџгла сам да прџћем, ал' реко нећу,
но ћу кастил'е да свџтим (Бл); ↔
навлош, мџсус.

ката м □ в спрат. — Кућа на двџ
ката (Б). — Мџка ми да слџзим с
трећега ката (Л). — Имало е дрво
низа стџбе што е кџла на три ката,
имало е дрво да се држиш кат слџ-
зиш (Бр).

каталац -џлца м в коталац (Би Гр
ДД К Пр). — Требају двџ жџне ка[д]
се увџди у каталац (К). — Пџсл'е,
онџ жџце у ниџе, у каталац (Пр).

катал'ик -а м в катол'ик. —
Ишџо мџј џтац код једнога катал'ика
тџу у Злакџћане да ме извади (Бр).
— У Л'есковчић и у Злакџћане свџ
катал'ици (Би). — Ови катал'ици су
не чџвал'и да не не пл'џчкају Шип-
тари ел' неко дџџги (К).

катал'ички -а -о који се односи на
припаднике католичке вероиспо-
вести. — За катал'ички Бџжић гџ-
жва у Пећ, не мож да се размџнеш
(БП). ■ **катал'ићки**. — Једне гџдине
катал'ићки Ёскре и наш у јџдан дан
(Би). — Катал'ићки Бџжић, такџ двџ
недџл'е пре нашега Бџжића, стџлно
такџ (Дш).

катанац -џнца м Δ. — Сџшницу
мџрам да закл'учавам катџнцом (Н).
— Нџсмо ти ми знџл'и ни за кл'џ-

чѐве ни за катанце, ми смо свѐ др-
жал'и отвѐрено (СЛ).

катиљ **катиљ'а** м *зливовац*. — Имала је свѐкра — једнога катиљ'а, мѹке ју је задавао (Јбе). — Е мој си-
не, не смѐш никоме да веруеш, свѹд
йма катиљ'а (Пр).

катмѐр прил □ *који је са маном,
дефектан*. — Да ју видиш, на очи
ка вила, два ђка да не одвојиш од
њбј да није катмѐр (Г). — Да ти дам
гаранцију да није катмѐр, друго нѐм
шта да ти кажем (ДД).

католик м *припадник католичке
вероисповести*. — Повѐо га католик
у Будисавце (Бр). — Тѹ око Злокѹ-
ћана йма католика (Бс); *в катал'ик*.

католички -а -о *који се односи на
католика*. — Долазио би само за
католички Бђжић (Би). — Неко
време седѐо у католићку кѹћу (ДД);
в катал'ички, катал'ићки.

катран -ана м *масна кашаста
маса која се користила за подма-
зивање осовине запрежних кола*. —
Морал'и би свѐко јѹтро да подма-
жѹјемо кђла катраном (Н). — Ако нѐ
би имал'и катрана, подмажѹвал'и би
мастом од свйњѐ (ЈБ).

кафа ж *ароматични напиток за
освежавање*. — Нђси се кафа, нђси
се ракија, нђси се шећѐр (Гр). —
Имѐо би жѐл'у да дођете у кафану
да попијете по кафу (Др). — Отровѐ-
смо се кафом (Св). — По кафу да
попијемо (Св). — Пијемо^а кафу, ра-
кију, ч'еститамо (Ки).

кафана ж *установа у којој се
служи пиће*. — Да су ми свй ка ти и
мој миђо-Ристо, ја би одавно ката-
нац тѹрио на кафану (Г). — Тамо
и[х] увѐл'и у кафану (БП). — Цѐо
вѐк прѐведе по кафана (БП).

кафен -ѐна -о *који је боје пржене
кафе, браон боје*. — Узмѐ се мало

бђрдђга и мало кафѐнога па се пре-
шара (Н). — Сапл'ѐла па офарбала
кафѐном бојђм (СЛ). — Л'ѐле бђкче
изђтки, вијанке свакојаке, вѐзѐне,
кафѐне (Ж).

кафеѐија м *особа која кува кафу*.
— Свѐтовима кафу би спрѐмађо ка-
феѐија (Пр). — Одрѐди се неки ста-
рѐи за кафеѐију да кѹва кафу свѐ-
товима (Бр).

кафтђр -ђра м **1.** *в бубњара* (Б Бл
Би Гр Дс Дњ Ж Ки К П Пр Т). —
Кад наложи[с]мо кафтђр, у ено вре-
ме заспа, сирђма (Ки). — Мђжеш
л'и да се одмакнеш мало од тђга ка-
фтђра (П)? — Тѐ године ѹмрла је
мђја мајка свѐ от кафтђра (Дс). **2.** *в
ложиште 2* (Дс Дш Ж К С). — Тѹри
којѐ дрво у кафтђр да не стѐне ка-
зан (Ки).

каца ж **1.** *већи дрвени суд са дуга-
ма, широке намене*. — Напѹни кацу
купѹса, па преко зймѐ, па купѹса и
расђнице кол'ико дѐнеш (Г). — Напѹ-
нијо би по некол'ико каца шарица
(Н). **2.** *дрвени суд са дугама за млеч-
не прерађевине*. — Носило се без
мѐре некол'ико каца сира и скђрупа
планинскога (Б); ↔ *чабар*.

кацкат -ам *несвр трајати у ма-
лим количинама*. — Кацка му јђш
што му је од ђца остѐло, а ђн већ
што троши — ништа не рѐди (Г). —
Кацкаће за мѐне док сам жив (Г).

качак -ѐка м *албански одметник*.
— Једнѐ нђћи нападоше не качаѐи
(Б). — Качаѐи дођи унѹтра (Б). —
Билђ је млђго Шиптара у качаѐе
(Ж). — Борил'и би се с качаѐима по
планина (Пр).

качамак -ѐка м *јело од куваног
пројиног брашна*. — Напѹни котђо
качамака па тѹри на сђфру (Јбе). —
Тѹри скђрупа по онђме качамаку па
измѐшај, да се одѐреш јѐдући (Н).

— Коприве смо брал'е и помало пројаног брашна, мало качамака (Бс). — Није имало за поља качамака брашна (Д).

качачки -а -о који припада качацума. — Некима су додел'ил'и качачко имање (Л). — Ово качачко имање су насел'ивал'и (Јб).

каченце -енчета с в качица. — По једно каченце смока би оставила да ми се нађе преко л'ета (Бс). — Извади по кашуку скоруна из онога каченчета па попржи јаје (Бс).

каченче -енчета с дем качица (Бл Др Дс). — Имало је каченче скоруна ако не више док не сл'егне стока ис планине (Бл).

качија ж метално сечиво савије-ног врха, са дрвеном држалицом. — Кадгд је прошао овудер, прошао је сас качијом у руке (Г). — Имао сам неколико качија, ни једна да вал'а (Дњ).

качица ж дем од каца (Гр Д Дш Ж Кг Н С). — Купила би кад би нашла једну качицу планинскога скоруна (Кг); ↔ каченце, каченче, качурак, качурче, чабрица, чабренче.

качкавал' -ал'а м врста сира. — Примал'и би по канту качкавал'а (Б). — Онако с качкавал'ом смо јел'и (Г).

качекет -ета м капа са штитником. — Са[д] се више носу качкети но шајкаче (Си). — Качкете су носил'и Срби, Шиптари пл'исове, а Руговци чалме (Л).

качурак -рка м в качица (ДД Јбе). — Доста би ми било да си ми доно качурак сира, нем шта ни рбл'у, а не радницима да спремим кад нешто радимо (Јбе).

качураче -урчета с в качица (Б ВП Г К Л Си). — Сл'егни ми једно качураче смока да има за раднице да

ми се нађе (К). — Узимал'и беу из једнога качурчета (Си).

кашагија ж в чешагија (Б Гр Дс Дњ Ки Јб Јбу). — Свако јутро да и[х] истимариш кашагијом, па да и[х] упрегнеш (Јбу).

кашал' кашл'а м Δ. — Уби ме кашал', по ваздан крам (Г). П **вел'ики** ~ обол'ене које се изражава код деце, а одликује напорним кашљањем. — Деца болују од вел'окога кашл'а (Јбе). — Један је умро од вел'икога кашл'а, а један од запал'ења мозга (Б). П **магарећи** ~ велики кашаљ. — Ко болује магарећи кашал' кад кашл'е риче ка магаре (Г).

кашика ж Δ. — За време окупације смо опл'ачкани до кашике. — Знал'и су кол'ико имама кашика у кућу (Дс). — Не би имал'и кашика за свакога, но би се полагал'и кад би јел'и (Г). — На нас дванаес — шес кашика (Ж); ↔ ложница.

кашл'ат -ем несвр Δ. — Кашл'ем, а немам шта да избацим (П). — Памтим покојнога Живка кад би кашл'ао по сокаку (Г); → за-, из-, на-.

кашл'ив -л'ива -о који кашље. — Не могу да дођем, деца ми кашл'ива (Л). — Извика ми се мајка што сам ју дошла у госте с кашл'ивим дететом (Јбе).

кашл'ина ж епидемија коју узрокују прехлада, грип. — Уватила ме нека кашл'ина не могу никуд (Г). — И маља кашл'ина за старога је доста (Г).

квѡка ж *рукохват браве*. — О[д] туге не мож да се уватиж за квѡку кол'ико је прл'ава (СЛ). — Како кол'ико, кол'ико врати тал'ико и квѡка, на свака врата по једна квѡка (Д).

квал'ификован -а -о стручно оспособљен да обавља одређени по-

сао. — Са[д] се тражу квал'ификовани радници (Јбе). — И по ратова и на пѹсо, и био минѣр квал'ификован (Јбе); *в фал'ификован*.

квѣрат -та м мера за тежину која износи четвртину килограма. — Квѣрат кафе за мѣсец дана дѹста (Би). — Немаше кила, онако ка три квѣрта (Бс).

квѣсац -сца м производ који изазива врење. — Увече подмѣсиш квѣсац, а ујутру размѣсиш л'ѣбове (Гр). — За погачу ти не треба квѣсац, но сода, а кисел'ице не мѹжу бес квѣсца (Н). — Дѹста зависи от квѣсца (Г). — Сад без овија квѣсцова не можеш (Д). — Замѣси се па се тѹри квѣсац и остави неко време да долази (Ки).

квѣсит -им несвр *посипати водом*. — Рашири се оно платно па се квѣси водом и сѹши док се не убел'и (К). — Тѹри кацу у јажу па ју квѣси водом да зауне (Г). — Квѣсу се каце водом да забрѣкну (ДД); → из, о-, по-.

квѣка ж *цвиљење свиња или паса*. — По Светоме Рѣнѣјелу, сваки дан се чѹје квѣка свиња, кѹл'у се свѹт по сѣлу (Г); ↔ *квѣкање*.

квѣкат/квѣчат квѣчи несвр *испуштати пискав глас* (о псима и свињама). — Свиње квѣчѹ ка[д] се кѹл'у (Св). — Дѹсади ми квѣчући, не мѹгу више да га слѹшам (Си); → за-.

■ **квѣкање** с *гл им*. — Од ране зорѣ квѣкање свиња (БП). — Разбуди ме неко квѣкање, морѣдо да се дигнем (Би). ■ **квѣкнут/квѣкнут** -ем свр. — Удари ју у чѣло па ју закла, није ни квѣкнула (С).

Квѹсно с в *Хвосно*. — Око дѣвет сѣти смо стѣгл'и у Квѹсно (ДД). — Нема мнѹго от Пѣћи до Квѹсна (ДД).

квѹцат -чем несвр *испуштати гласове 'кво-кво'*. — Квѹче сирѹта, а ни једног пил'ета за њом нема (СЛ).

квѹчка ж *кокошка која лежи на јајима, која је извела пилиће*. — Квѹчка с пил'ићима у расад, упропѣстила га (Бр). — От пет квѹчака остадоше четѣри пил'ета (Г).

кѣка кѣкѣ ж *дет нож, сечиво*. — Остави кѣку, немѹ да се покѣкиш (Г). — С кѣком ћемо да закѹл'емо гуду (Г).

кѣкит кѣким несвр *дет клати, сећи*. — Оће баба да кѣки пил'у (Г). — Ако да кѣкимо јагу (БП); → по-.

кењарит -им несвр *изгубити имунитет, здравствено посрнути*. — Даде крв па пѹсл'е кењари (Г). — Цѣло прѹл'еће ми је пѹсл'е тѹга кењаријо (Г).

кѣпец м *који је веома ниског раста, патуљаст*. — Дѣ су ју бил'е ѹчи, да се уда за онѹга кѣпеца (Л).

кѣр м в *загаре*. — Кѣрове сам држаѹ вѣзане (Ж). — Неће нико да јѣде сланину, баѣим кѣровима (Дш); в *кера*.

кѣра -ѣ ж **1**. в *кер*. — Идѣ за мајком ка кѣра (Г). **2** в *кочница*. — Кад идѹ кѹла, кѣра седи закѣчена за лѣставицу (Бр). — Не би смѣо у шѹму да крѣнеш бес кѣрѣ (Бр).

кѣса ж *папирна торбица, торбица од поливинила*. — Онѣ кѣсе пѹсл'е вѣтар разнѹси свѹд по пѹл'у (СЛ).

кѣсица ж *дем од кеса*. — Узѣ јѣдну кѣсицу салатѣ и јѣдну кѣсицу краставица (Гр). — Имѣло е у кѣсице фѣрбе да се купѹе па би купѹвал'и да фѣрбамо јаја (Б).

кеѣл'а ж *део женске одеће од памучне тканине који се носи преко сукње с предње стране* (Б Бл Бс Д

Дњ Дш Ж К П Пр Св С Т). — Мнадице имал'е навезене кеџел'е (Б). — Стареје жене с вијанкема, мнадице бес кеџел'а никако (Дш); *в киџел'а*.

кибри́т -ита м *в ибри́т*. — Треба да сејемо кибри́т коломоћ (СЛ). — Од домаћега коломоћа по укусан л'ѐб но од кибри́та (Ки).

киџел'а ж в кеџел'а (БП Бр Би Г Гр ДД Др Дс Ки Кг Л Ље Љь Љу Н Си СЛ). — Вијанке су носил'и старије жене, а киџел'е младице и девојке (БП). — Овамо не вијанке место киџел'е (ДД). — Жене су имал'и бокче, напред вијанке ка сад што су ове киџел'е, само што су мало по дуже бил'е (Љу).

киван кивна -о који је *љут, осветољубив и непријатељски расположен*. — Како је кивна на мене појела би ме живу (Др). — Вала са[м] му кивна, да могу дүшу би му извадила (Л).

кидат -ам несвр 1. *сећи, трзањем растављати на комаде*. — Да кйдамо ове зел'ене меуне (Г)? — Кйдајте све те гранчице (Бл); → из-, по-. 2. *бежати*. — Кйдамо ми, не чекамо Тал'ијане (ДД). ■ **киднут** -нем свр *побећи*. — Кад не би написал'и домаћи задатак, они би киднул'и ш часа (Љ).

кидисат -ишем несвр *нападати свом снагом, жестоком*. — Кидисаше пси на мене да ме искоматају (Ж). — Кидисате на мене ка пси, растргнуте ме живу (Л).

кидол'ак -л'ка м *комадић прекинуте нити*. — Шта ћу с овем кидол'кем (Гр)? — Слабо ми било пл'етиво, све на кидол'це (Бс).

кија́мет -а́мѐта м 1. *олуја, невреме, временске непогоде*. — Бог с тебом, како си кренула по овоме кија́мету з децама (Пр)? — Како ћу, ова

друга, овога кија́мѐта било није (Г). 2. *фиг несрећа, пропаст света*. — Вел'ики кија́мет да ју твоја жена сашје јену крпу на лакат (Дш).

кија́метник м који *изазива несрећу, кија́мет*. — Очи да му не видим ономе кија́метнику (Г). — Де ћеш с оним кија́метником да векујеш (Бс)?

кија́мецки прил *веома тешко без основних услова*. — Ми смо кија́мецки живел'и измиђу Турака (К). — Ми смо кија́мецки живел'и, а ове сад — благо њима (Ж).

кик предл *в ка*. — Отишл'и беу тамо кик цркве (ДД).

кикот м *јак, гласан смех*. — Чуо се неки кикот на сокак (Б). — От кикота који је долазио са сокака не би могла да спавам (Г).

кикотат се -ам се и -оћем се *несвр гласно с смејати*. — Тамо је с онема чупајкама, чујеш л'и како се кикотају (Си). — Кикоти се колико оћеш, не мож ми ништа (Ље); → за-, раз-. ■ **кикотање** с *гл им*. — У неко време дође старац па се извика на нас: шта радите у ово доба, шта је то кикотање у невреме, шта је тал'ико смешно (Би)?

килав -а -о прен *лош слаб, неспособан, неспретан*. — Надаш се да ти онако килав заврши поса (Г). — Нема посла од онга онако килавога (Љ).

килаш -а́ша м *стаклени суд за ракију крушкастог облика запремине од једног литра* (Б Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П Св С СЛ Т). — Донесе одма килаш ракије те ти ми по једну до[к] га не исцедисмо (Бл); ↔ *бел'ић, килнача, сатл'ик*.

килна́ча ж *в килаш* (БП Л Ље Љь Си). — Мало помало исцедисмо пуну килначу л'уте ракије (Ље).

кило с и ж **1.** килограм. — Тӯ ста-не по стб кила и више (П). — Довати онӯ торбу — пола кил'е л'еба (Бр). — Тридесет ока, нѣ кил'е, но оке сам ја, на мој таван, сам пѣла вуну (К). — Ево ти овӯ килу л'еба и овӯ килу грбџа (Бр). — Он за дан попи-је тӯ килу (Би). — Тапу[т] ти дадне онӯ килу л'еба (Св). — Оно ми прѣ-тила секрва две-три кил'е основе и потке за платно (С). **2.** литар. — Једна е давѣла тринѣес кила мл'ека (БП). — Кило ракије за дан попије (Св). — Узмемо по пола кила ракије (ЈБ).

кирија ж надокнада за коришће-ње просторија или машина. — Мб-рам да платим кирију унапред (Б); в ћирија.

кириџија м који врши услугу уз новчану надокнаду. — Кат кириџију кириџије, мбращ да и[м] платиш (Г). — Има нѣки кириџије вѣзу за паре (БП). — Да се погѣдиш с кириџијом кол'ико ће да ти тражи да ти пре-баци тѣ до Пѣћи (Си).

кисел'ак -ака м зел'аста ливадска биљка, бот *Rumex acetosa*. — Брѣ-л'и би кисел'ак у прол'еће посл'е Ђурђевдана (Г). — Од кисел'ака би правил'и зел'аник, и онако би га јѣ-л'и (Г).

кисел'ина ж течност киселог укуса. — Сам реко немѣте да бацѣте вештѣчко љубре, ће да извѣди ки-сел'ину, ништа ви више рађат нѣће (П).

кисел'ит (се) -им (се) несвр **1.** претварати млеко слатког укуса у кисело. — Ако ћеш да се сири — посириш, ако кисел'иш — укисел'и (Д); → пре-, у-. **2.** држати предмет чврстог стања у течности. — Ко-нѣпл'а се кисел'и две-три недел'е у мочило (Би). — Кад би се скорѣл'и кожени пѣнци, тӯрили би ји у вѣду да се кисел'у док смекшѣју (Гр); →

за-, на-, по-, раз-. ■ **кисел'ење** с гл им. — Око кисел'ења конѣпл'е нѣ-ма млѣго пѣсла (СЛ); в *кисил'ит (се)*.

кисел'ица ж пшенични хлеб с квасцем, обично печен у црепуљи. — Кад би се пѣкла кисел'ица у цр-пӯл'у, замерисала би цѣла кућа (Г). — Кисел'ице сам ја месѣла до скѣро у црпӯл'у, кисел'ице од пченичнога (Л). — Нѣкад није имѣла да умѣси пченично да поѣ, кисел'ицу неку ако умѣси за слѣву (Бс).

кисел'ка ж јабука киселог укуса. — Кисел'ке су бил'е дѣбре зими (Д). — Бил'ѣ су неке јабуке кисел'ке, нико и[х] није кѣѣо л'ѣти, а зими су бил'е дѣбре (Јбу).

кисео -ла -о **1.** који је киселог укуса. — Има понѣко вѣл'и слѣтке, а понѣко кисел'е јабуке (Си). — От кисел'ија јабука трнӯ зӯби (Бл). — Надрѣби колобѣтнице па тӯри кисе-лога мл'ека (Пр). **2.** који је без воље, лошег расположења. — Ка[д] стѣже кот кӯће, вѣдим да је кисео, реко да га не дирам (Л). — Дѣђе кисео, знаѣо јѣ да ништа није ураѣио (Н). — Шта ти је што си такѣ кисала (Дс)? — Ка[д] се не наспѣваш, ујутру си ки-сео, и говѣда по пӯту су ти крѣва (Др).

кисил'ит (се) -им (се) несвр в ки-сел'ит (се). — Такѣ сеѣи у мочило, кисил'и се две-три недел'е (Бс). — Пошто ју побѣремо тӯримо ју у мо-чило да ју кисил'имо (К).

кисмет/кисмет □ (само у том облику) оно што је предѣређено неком натприродном силом, суд-бина. — Продађу ако бѣдне кисмет (Г). — Нѣ би кисмет да се прода (ЈБ). — Ако бѣдне кисмет, даѣдӯ ју, па пѣ-се да се спрѣми (Дс).

киснут -ем несвр изложити не-што киши. — Зѣбл'и би и киснул'и

би чўвајући стoку, па oпет никад не би боловaл'и (Си); → за-, на-, по-.

кита ж украс од комада по средини спојених и у свежањ стегнутих разнобојних конаца, кићанка. — Имала јастаце вўњене, наоколо ките (Љу). — Турaл'и би огрл'ак с китама ждребету око врата (Н). — Рекла ми: на главу ките на гузицу рите (Г).

китит -им несвр стављати украс, украшавати. — Две девојке ките свaтове (СЛ). — Ожењени се ките на дeсну, а неoжењени на л'еву страну (Д); → за-, на-. ■ **кићење** с гл им. — Да се по нека пара за кићење (Бс). — За кићење се одреду две девојке којe имају родител'е (Г).

китоња м во са белим длакама на доњем делу репа. — Дај да упрeгнемо твојега китоњу, дако извучемо кола (Г). — Прeзо сам једнога китоњу и једнога крилоњу, није и имао ко (Г).

китра ж крава са белим длакама на доњем делу репа. — Китра ми је школовала децу (Г). — Од китре мл'еко је било по густо, могло је да се ујардуми ако је била озимачка (ДД).

китрак м в китрач. — Мбраз да прогураш она китрак испод кола и да уватиш онај што си бацила увис (БП).

китрака Г мн в петкаша. — Кад би играл'и китрака, нико не би мого да ме надол'и (БП).

китрас -та -то говече које има доњи део репа покривен белом длаком. — Женско тел'е китрасо — ка звезда (Г).

китрач -ача м в петкаш. — Да направиш топ трeбаш да скупиш све четири китрача у гомилу (Ље).

— Онај китрач баци увис па га увати у руку (Си); в китрак.

китрача Г мн в петкаша. — Како сам играла китрача, нико не би мого да ме победи (Ље).

кић-кић узвик којим се вабе козе. — Бол'е једном реј нећу, но ceо дан викат кић-кић (Г).

кичма ж Δ. — Повредила кичму па мора да л'ежи у кревет (Св). — Слабо има мeса око кичме ка[д] се скину висмерице (Г).

киш узв за терање свиња. — Не могу ceо дан да вичем киш, киш, бол'е да и[х] затворим (Љ); ↔ тўт.

киша кишe ж 1. део животињске главе изнад уста, њушка. — Свиње могу да изрил'ају кишом, да нагрду (Бс). — Свиње те кишама да прeђу бакчу (Н). 2. в рог 2 (Б ДД Ж Кг С). — Бај добре санице имају кишу високу ка прагови (ДД). — Кад га саставиш да има ка кишу тамо (Б).

кише прил в кишем. — Дођоше, да ни дају имање, а тў они, они кише аге (С). Алб kish као.

кишем прил в бајаги. — Кишем се л'ути (Н). — Мој стaри био тў, све се питао тў, кишем ка кол'ектив (Би). — Они кишем да не чўвају нас, покупил'и ни стoку (Дс); в кише.

кишобран м направа којом се особа штити од кише. — Рече не йди бес кишобрана се ће кишa (Св). — Саd ови кишобрани на расклапање (Љу); ↔ амрел, чадор.

кишовит -ита -о Δ. — Ника[д] да прође кишовит дан (Си). — Прва недеља рамазана беше кишовита па се изведри (Љу). — Чувал'и смо стoку и кад је сунце и кад је кишовито (БП).

клагѣја ж в *оклагѣја*. — Онб с кѣм се развија зовѣ се клагѣја (К). — Клагѣјом смо развијал'и кѣре за пѣту, мѣшал'и качамак (Бс). — Клагѣјема, дрветем на сѣвре, на танурице тѣри качамак па мѣшај док се не измѣша (Б).

клагѣнац -нца м *извор са стублином*. — Тѣоци бил'и тѣмо код Бајрамоѣића клагѣнца (Пр). — Ис клагѣнца се заваћа вѣда неком црпком (Пр). — У клагѣнце вѣда студѣна и чѣста (Пр).

клагѣт клагѣи несвр *једва приметно пропуштати воду*. — Кѣца на једно мѣсто клагѣи (Св). — Клагѣѣо ми арѣв на једно мѣсто (Г); ↔ *жмартит*.

клагѣит се клагѣим се в *опкладит*. — Смѣм да се клагѣим у шта ђѣш да ћу дѣј за сѣт врѣмена (Г). — Клагѣдил'и се у прашѣјоца Мѣта и Мѣл'ко (Г); → об-.

клагѣсе с в *клас*. — Сноп кол'ѣко овѣ стал'ѣца, па га тѣриш на двѣриште ... дѣнге, дѣнге онб клагѣсе (Би). — [А]ко ѣмаш кѣње, двѣ, три кѣња, тѣриш по стѣ снѣпа одједнѣм, клагѣсе навѣше свѣ (Ки). — Остану анѣ клагѣси пѣни (Дш).

клагѣник м *сланина око прореза свињског грла при клању*. — И клагѣник да се изрѣже и да се истѣпи (Си). — Да тѣрим у кѣпус мѣло от клагѣника (Г).

клагѣница ж *грло које се тови за клање*. — Кад би заклагл'и, звѣл'и би на клагѣницу кѣмшѣје и рођѣце (Гр). — Нѣкад, бѣгоми, по једну гурѣчу за клагѣницу, више нѣ би имѣл'и (К).

клагѣница ж *просторија у којој се коље стока*. — Клагѣѣ се и у клагѣницу и поред њѣј (БП). — Да тѣднеш до клагѣнице да кѣпиш нѣге да направѣмо пѣче (Јѣе). — С њѣм прѣ-

во у клагѣницу, за дрѣго ти нѣје, нѣје више за држање (К).

клагѣпа -ѣпѣ м в *клапо*. — Имѣл'и смо ми тѣ једнѣга клагѣпу (Ки). ■ **клагѣпѣн** -ѣна -ѣ *што се односи, припада клапавој особи*. — Нѣје твѣј л'итрѣк јѣчи од клагѣпинога карѣце (Гр).

клагѣпав -ѣ -ѣ *који има велике, клѣпаве уши*. — Јѣ нѣсам клагѣпава (Бр). — Има нека рѣса свѣња клагѣпаве су, а порѣстѣ вѣл'ѣке (Дњ); ↔ *клагѣмпав*.

клагѣпит -им несвр *скидати зелени омотач плода ораха*. — Клагѣпила сам орѣсе па ми поцрнѣл'ѣ рѣке (Јѣ); → о-.

клагѣпо м *који је клапав*. — Знѣш л'и кѣ је клагѣпо (Јѣе)? — Чѣвѣка са вѣл'ѣкима ушима зовѣмо клагѣпо (БП). ■ **клагѣпѣв** -ѣва -ѣ *који припада клапу*. — Улагѣзил'ѣ ти клагѣпѣве крѣве у л'ѣваду (Г).

клагѣпѣша ж **1.** в *гаврошка* (Ж Јѣу). — Клагѣпѣша је навр прѣцепа (Ж). — Испод клагѣпѣше јѣрам, па клагѣин озгѣр (Јѣу). **2.** *велика чаша*. — Донѣси онѣ клагѣпѣшу, без њѣј не мѣжемо да заврѣшѣмо (С); в *клопуша*.

клагѣс м **1.** *део житарице из којег се развија плод*. — Не мѣри што је рѣтка, бѣће дѣбра у клагѣс (Н). — Чувѣл'и би стѣку по стрѣнова и скѣпл'ѣл'и клагѣсове пшенице (Бр). ■ **клагѣсје** с зб *им*. — Па свѣ искѣуби онб клагѣсје и[з] земл'ѣ (Бр). ■ **клагѣсѣвл'ѣ** зб *им*. — Кѣпи по стрѣнова клагѣсѣвл'ѣ па донѣси свѣњама кот кѣће (Г). — Ако се дѣбро не угрѣва, пѣла мѣже да остане у клагѣсѣвл'ѣ (Јѣ). **2.** *метлица на струку кукуруза*. — По Петрѣвѣдану колѣмѣбоћ пѣчне да пушѣћа клагѣсове (ДД).

клагѣсат -ѣм несвр *развијати клас*. — Ако пѣне кѣша кат пѣчне да кла-

са пшеница, тајпут она нал'ије зрно (П). — Класаше пшенице одма по Јереминдану (Л). → из-. ■ **класање** с гл им. — Није добро да се укиша у класање (Г).

класић -ића м дем од клас. — У она класић по неколико зрна, и то шул'чиво (БП).

клат кол'ем несвр *убијати пререзањем грла оштрим предметом.* — Јагње, шта имаш да кол'еш (БП). — Још није застудело, не смемо да кол'емо (Др). — Клао би сваке године по једну (Л); → за-, по-, у-. ■ **клање** с гл им. — У неко време Цигани су куповал'и коње за клање (Гр).

клашње с тања вунена тканина изаткана на двоје нита. — Каже, удри клашње нек је лашње (Г). — За сукно се ткe четвoрак, а за клашње двојанац, па је клашње по танко (Г).

клозет -а/клозeт -eта м в *нужник.* — Типут није било клозет унутра да е, но ван (Је). — Погл'едај му какав му је клозет па ћеж да видиш какав је домаћин (Ки). — Бил'и ов'и клозети ван, овако (Н). — Они несу мoгл'и овако на врата да в'иду, па през она клозет (Н).

клопуша ж в *клапуша.* — Ка[д] тражи домаћин сoврe, домаћин куће донесе ону вeл'ику чашу — клопушу (Ж).

клубанце -анцeта дем од *кљупче.* — Шта да радим с овал'ицким клубанцетом (Г)? — Претекло ми једно клубанце пл'етива (БП). — Остаде ми још пола клубанцeта пл'етива (Г).

кљупа кљупe ж *дрвена направа од даске за седење више особа.* — Поређај кљупе поред асталa да седну л'уди (Б). — По неколико кљупа по-

ред остала (Г). □ **шкoлска** -. — Ми несмо имал'и шкoлске кљупе, но смо носил'и стол'ице тронoшке (Ки).

кљупче -та с 1. *намотај конца лоптастог облика, кљупко.* — Прeдем га па га мотам на кљупче (Н). — Пoсл'е мотај на кљупче па осн'уј (Бс). — Пoсл'е мотамo на кљупчиће (Би). 2. *дрвена кугла у житу у воденичком кошу.* — Онo звонце везано за узицу па за кљупче (Бл); ↔ *мудо.*

кљаста музара која нема млека у свим сисама. — Кр'ава мoже да бидне кљаста и у двe сисе (Пр). — Изгуби цену кр'ава кад остане кљаста (ЈБ).

кљeка ж зимзелени жбун, бот *Juniperus communis.* — Ка[д] сам се врат'ио, п'ао сам у неке кљeке, св'уд по тавал'ико кљeка, не мoгу да се извучeм (Бр).

кљeмпав -а -o који има велике уши. — Бил'а би л'eпа да није кљeмпава (Дс).

кљeмпo м особа са великим клемпавим ушима. — Кљeмпo кљeмпави (С)! — Пo кљeмпавoга чoвeка од нашега кљeмпa — нeма (Је).

кљeпат -л'ем несвр *чекићем на наковњу тањити оштрицу алата.* — Да има неко дрво да се склoнимо у л'а[д] да кљeпл'eмо кoсе (ЈБ). — Кљeпл'eмо по пe-шeс п'ут на дан (Је). ■ **кљeпнут** -ем свр. — Да сeднeмо мало да и кљeпнeмо кoсе (Н). ■ **кљeпање** с гл им. — Мeнe више умoри кљeпање но кат кoсим (ДД). — От кљeпања зависи како ће кoса да сeчe (Гр).

кљeпеница ж в *искосак.* — Тавак'ија кљeпеница ј'а имам на таван кол'ико гој oћеш (Ж).

кљeпeтало с в *чекетало.* — Кљeпeтало удара по камену, а зрна испадају (Је). — У воданицу се не

чује ништа од онџа кл'епетала (Ље).

кл'епит -им свр пог ударити. — Ако те кл'епим овџм мочџгом, неће ти панут нам да ме погл'едаш, а не да ми кажеш нешто (Бр).

кл'епчић м в рукавац. — Кл'епчићи држџ рџгове (Би). — За кл'епчиће остане од рџгова, имаће дџста (Би). — С онџма кл'епчићима полџко на крџв (Би).

кл'еца кл'еце ж в виза (Дњ Дш). — Да ймамо плџвку мџгл'и би да играмо кл'еце (Дњ). — Ми чџре играл'и би кл'еце (Дш).

кл'ецке Г јд в виза (Гр Д Љу СЛ). — Тџ смо ми звал'и кл'ецке (Д). — Памтим ка[д] сам гл'едала како играју кл'ецке (Гр).

кл'еча ж доњи, еластични део џемпера који се разликује од горњег плета. — Вал'аће ми тџ пл'етива за кл'ечу од џемпера (Г); ↔ канџца.

кл'ече с пашњак обрастао клеком. — Чувал'и би по кл'ечу, по ѱафе, по врџва, према врџмену се управл'ал'и (Н).

кл'ечет -ечџм несвр по казни чуцати, или стојати на коленима на зрневљу кукуруза или песку (о ученицима). — Мџра да га научиш тџј задџтак, ако нене ел' те шамарџ, ел' тџмо кл'ечџш (Б).

кл'ечка ж в букагије. — Док је кџњ пасџ дџл'е у л'ивџде неџмо му скинуџ кечку и пџнео (Ки). — Кџње смо пџтил'и кл'ечком (Ки).

кл'ечке Г јд в виза (Дс Пр). — Ниџко није мџго да игра кл'ечке с менџм (Пр).

кл'изџница ж низбрџица покривена снегом или ледом где се деџа клизају. — Прџђе му распуст на кл'изџници (Си); ↔ фуџјница.

кл'изат се -џм се несвр померати се по клизаџџ површини. — Кл'изал'и би се кџњи по асфџлту, да се полџму (Ж); → по-; ↔ фуџјат се. ■ **кл'изнут се** нем се свр. — Ако се кл'изнем и панем, разбићу се (Си). ■ **кл'изџње** с гл им. — Дџ је дџте, на кл'изџње, дџ је дџте, на кл'изџње — па кад је кот куће (Г).

кл'ијат -ијџм свр развити клицу. — Кат пџчне да кл'ијџ колџмбоћ, нагрџду га чџвке и сврџке (Дс). — Пшениџа пџчала да кл'ијџ навр неџел'е данџ (Л); → из-, на-.

кл'ин м 1. в гџждар (Гр Љ Ље). — Кад испџне кл'ин, кџко бес кл'ина — не мџже (Гр). 2. в игл'ениџа (БП ДД Дш К Ки Љ П С). — Прџцеп се спаја са сџниџема сас кл'иновима (Дш). 3. в пул'ија. — Прџтне се кл'ин кроз онџ две рџпе на крајевима лџпца и тури дрвце у неџџву рџпу да се не изџади (БП). 4. в чивија. — Заџџкај ми овџј кл'ин испџд грџве (Си).

кл'инац -инџа м в пл'иска (Бс Дњ Н Св). — Онџ кл'инац џкнеш што мџж дџл'е (Св). — Кл'инџа су мџгл'и да играју двоџца, а мџгло је и више чџбана (Н). — По двоџца играју кл'инџа (Дњ). — Тџ неџде виџчу ку-такл'инџ, понџгде кл'инџа, то је йсто (Бс).

кл'ин-дџпе пастирска игра кџја се сџстоји од убаџивања клина у јџмицу превртањем преџо пџлџа. Игра се тако што се направи клин велиџине око 20 цм, с јџдне стране зашиљи, а с друге отањи и прилаџоди за држање пџлџем и среџином сџвијџног кажипрџта. У леџини између два играџа ископа се рупа дџбине до 10 цм, прџчника око 5 цм, тако да клин мџже у њџј стајати вертикално. Играџи се доџворе докле ће играти, тј. колиџо ће пута убаџити клин у рупу. Баџају на-

зменично и непрекидно док не промаше. Победник је играч који први постигне договорени број погодака.

После тога узима се прут дебљине графитне оловке и од њега се гради мали клин дужине 5-6 цм. који се с једне стране заоштри, а с друге заруби и забада у земљу за дужину нокта малог прста побеђеног играча, а потом удара великим клином тако што се први пут држи малим и до-малим прстом, други пут домалим и великим, трећи пут великим прстом и кажипрстом и четврти пут кажи-прстом и палцем. Ако га при побијању победник обори, побијање се прекида и вађење клина изостаје, а ако га побије, побеђени је дужан да га извади зубима из земље.

Понекад се мали клин побије до краја, тако да га побеђени не може дохватити зубима, јер му смета нос те је принуђен брадом да га "отвори." Наравно, то изазива смех и тај чин се редовно пропрати подсмехом и ругањем игрчу који га вади. — Кад би играл'и кл'ин-дупе, онај што је изгубио морао би да вади кл'ин и[з] земље зубима (Г); ↔ *арџас, брискес, кунђабѝр, кунђурѝп.*

кл'ип м *клас кукуруза.* — Оне кл'ипове бацамо на прик'олицу (Л). — Нап'уни цакове кл'ипова кукурџа па на кола т'ерај кот к'уће (Јбу). — Сам дао, да простѝш, две гаћа и кошџ'у за ш'ес кл'ипа мал'е кукуруза (Ж); ↔ *кџжал, тромѝк.*

кл'ис м *в пл'иска* (Б Бр Би К). — Кл'ис зарежемо тџ и тџримо га на баку (К). — Ако он доч'ека кл'ис увѝс, горе кад га ја уд'арим, ја отпадам (Бр).

кл'исање с *в пл'иске* (П Т). — Да играш кл'исања тр'еба ти шир'ока л'едина (Т).

кл'ица ж *биљни заметак у семени.* — Комп'ири пуштил'и кл'ице, н'ем ка[д] да и[х] посијем, те да ми проп'ану (Н).

кл'ичке Г јд *в пл'иске.* — Да имамо мачџге м'огл'и би д играмо кл'ичке (Дш). — По л'ивада кад би чџва-л'и, највише би играл'и кл'ичке (Дш).

кл'ишке Г јд *в пл'иске.* — Од овѝја наѝшија д'еца, не в'еруем да н'еко ум'е д игра кл'ишке (БП).

кл'ока кл'ок'е ж *мочвара, рупа испуњена водом.* — Газил'и смо по онија кл'ока, н'есмо ич бирал'и п'ут (Г). — Тамо ка[д] се укиша, не м'оже се, св'е кл'ока до кл'ок'е (Г).

кл'уват кл'џ(ј)ем *несвр ударати кљуном.* — Кл'џу ми кок'ошке парад'ајс ч'им почне да црвени (Гр). — Кот к'уће би га кл'увал'е кок'ошке, па га н'есам ни сад'ила (Л); → из- ■ **кл'унут** свр. — Кл'џнуће ти кв'очка д'ете, одал'и га од н'бј (Г). — Бой се Мѝљан од п'етла да га не кл'џне (СЛ). — Одал'и д'ете од кв'очке да га не кл'џне (Бс).

кл'укнут -ем свр *умочити, спустити у течност.* — Да га кл'укнем џ воду, бар ма'ло да се оп'ере (Г).

кл'џн м 1. *део птичјег тела.* — Н'еси сврака п'ил'е у кл'џн (Јбе). — Кл'џном пребије ђра (Др). 2. *в рог 2* (БП Бс Дс Јбу Пр Си). — Они кл'џнови напред су зат'о да не зарил'ају с'аница у сн'ег (Дс). — Оне с'анице са в'ел'икем кл'џнем (Јбу); ↔ *капрѝца, киша, кл'џна, кукача.* 3. *в кл'џна 1.* — Оне кл'џнем се заваћа пл'етиво ка[д] се пл'ет'е (Гр).

кл'џна -џн'е ж 1. *усек на врху игле којом се плете.* — Сада има игал'а бес кл'џна (Г); ↔ *кл'џн.* 2. *в рог 2.* (Бр Би К Н П СЛ). — Оне кл'џне од

саница су савијене за горе и мало за унутра (Бр).

кл'усе кл'усета с *мршав, услужени коњ, рага*. — Штā мōгу да урадим с оним кл'усетом (Св)? — Тē гōдине сам прѣзо двā кл'усета (Љ).

кл'уч -уча м 1. *метална направа за закључавање врата*. — Увече закључавамо кл'учом (БП). 2. *в пул'и-ја* 2. — Тај кл'уч је о[д] дрвета кај кл'ин, сāмо што је пл'оснат, и што је дōл'е пребушен (Л). 3. *в рōг* 3. — Кл'учѣви л'ежеду на подрōжнāче (СЛ) 4. *в шил'ак* 2. (Б Бл БП Би Г Гр Д Дс К Ље Љ Пр Си). — Кл'уч за сѣно правил'и смо о[д] дренōвога, ил'и од глогōвога дрвета (Пр).

кл'учāница ж 1. *отвор за калауз на брави*. — Турим кл'уч у кл'учāницу, окрѣнем — неће да откл'учā ка да је брāва премѣњена (Гр). — Ка[д] сам била мāла, вол'ела сам да вирим крос кл'учāницу (Г). 2. *примитивна, дрвена, кукаста направа провучена кроз рупу стуба на вратима, служи за њихово затварање* (Б Бл БП Д Дњ Ж Ки К Ље Љ Ју Пр С Св Си СЛ Т). — Онā кл'учāница кўкаста, ако ју окрѣнеш на једну страну — отвориш врата, на друго — затвориш (К). — Чисто знам ка данас, вучѣм једно крл'че па не мōгу да закључам кл'учāницу, и трчим код њи да бѣгам да ме не уфāту (К). 3. *в брњушка* (Д Ки К Ље Љ Ју Пр С Т). — Кāко кō дōђе мōрāо је нѣко да се дигне да помѣри ону кл'учāницу да му отвори врата (Ље). 4. *в тракал'ица* (ДД Др Л). — Некад су се врата затвāрала тракал'ицом (Др). 5. *в шул'* (Ж Ље). — Ка ћеж да спāваш, повучи ону кл'учāницу да ти нѣко не улази у сōбу (Ље). — Пō прѣ се врата затвāрала клучāницом (Ж). 6. *апарат за подешавање количине жита које пада*

док се меље. — Брже идѣ ка се пушти кл'учāница (Б). — Мораж да затѣгнеш кл'учāницу јер по млōго идѣ (Б); ↔ *рѣцкал'ица*.

кмѣт м *старешина села*. — Кмѣт је био оде дѣда Стојāнов (Бл). — За време Првог свѣцког рāта био кмѣт (Б). — Дōђе онā нāш кмѣт (Бр). — Он је тапут бијо, јāко Турска била, бијо кмѣт сѣла (Пр). — Погōди се с онѣм кмѣтем, вāше сѣло йма да дā овал'ико (Бл).

кнāнит (се) -им (се) несвр *уживати у задовољству*. — Кнāшила сам се ка[д] сам чўла за ону кўчку (Др). — Кнāћу ме дѣца берући шāрице (Н). — Врўћа колобōтњица да те кнāћи да јѣш (Дш). Алб *kēnāq* *задовољити*.

кō кōга/когā *упитна заменица за лица*. — Кō ће овѣ јāгњад да подōји (БП)? — Ние смѣо кō д убиѣ когā (П). — Онй долāзе на јāбуку, оѣац, брāт, когā йма он идѣ (Т). — Давāл'и да јѣдў и да пију и когā доведу (Би). — Комѣ сам ј... мāјку да ми мѣне узима жйто (Би). — Комѣ се укрāла стōка ноћас (Б).

кобајāги в *бајаги*. — Кобајāги да му дā пāре за Турћевдан (Л). — Кобајāги ћу да умрѣм, а јā не умйрем, но живйм и дāл'е (Би); ↔ *кйшел, тōбош*.

кобила ж 1. Δ. — С кōња самāр на плōт, с кобил'е на ждрѣбе (Г). — Пуна планина кōњā и кōбила, пāсў и дāн и нōћ, нйко и[х] не чўва (Си). 2. *погрдни назив за женску особу*. — Онā кобила да ми сол'й пāмет (Љ). — Не могāше да се докаже тōј кобил'е (Пр). 3. *направа за подешавање размака између горњег и доњег воденичног камена* (Б Бл Би Бс Г Гр Дњ Дш Кг Л П Св Т). — На кобилу се наслāња вртило с кāменом од во-

данице (Г). — Кòло седи на кобилу (Б).

кобил'е ж мн брана начињена од колаца укосо пободених, који се при врху укрштају и клином спајају, и преко њих набацаног грања и камења. — Кобилама би одбијал'и Бистрицу од луга (Г). — Понекад кад би навраћал'и јаз од Ратошнице, морал'и би да правимо кобил'е, друкше није мòгло да се наврне (Г).

кобил'ица ж грудна кост живине. — Ставила би целу кобил'ицу онако (Гр). — Ја сам гл'едо у кобил'ицу док ме несу позвал'и на саслушање (Г). **П ни у кобил'ицу нигде, ни гатањем се не може пронаћи.** — Немā те ни у кобил'ицу, нигде се не виђаш (Г).

кобил'че -ил'чета с дем од кобила. — Презо сам једно кобил'че, ада богами ка кокошка (ДД). — Стигнућу ја и с овем кобил'четом да урадим (Бр).

кобил'чина ж 1. *пеј од кобила.* — Онал'ика кобил'чина не мога да истера кола уз брег Манојловића (Г). 2. *пог неуредна жена.* — Дангуби с некема кобил'чинама, а овамо му све пропада по пол'у (Бс).

кобогда в акобогда. — Кобогда ви двојца (БП)? Кобогдате ви тако на ова уранак (Гр).

кòв м *плочице, односно потковице причвршћене ексерима за палке, односно копита животиња.* — Има коњ који не држи кòв (Пр). — Како си смео да натовариш смòк на коње са старим кòвом (Си).

кованик/кованик -ика м *кожни појас украшен металним плочицама.* — Носил'и ал'кòве от сукна и кованик, знаш л'и штā е кованик (Бр)? — Око појаса опаши кованице (Гр). — Покòјна баба није излāзила

на сокак бес кованика (Г). — Протй-ња пченицу трипут крс кованик (Би). — Пуцао у њега па га погодијо у кованик и ништа му није мòго, одбијо се метак (Г).

кòват кў(ј)ем несвр 1. *обрађивати усијано гвожђе.* — Гвòжђе се кўје док је вруће (Л). — До мало прè је тў био, коваò је нешто тāмо у радњу (Г). 2. *закивати ексер.* — Кўјемо што мòжемо, ал' не мòжемо да стигнемо (ДД); → за-, од-, под-, раз-, у-.

ковāч -āча м *занатлија који обрађује усијано гвожђе.* — Треба да се понесе секира кот ковача да се кл'епл'е (БП). — Дāко се нађе неко от ковачā да ју направи (Си).

ковачāна ж *ковачка радионица.* — Ни ковачāне нису ка прè што су бил'е (Н). — У собу залòмл'ено ка у ковачāну (Г).

ковāчки -а -о који се односи на ковача, који припада ковачу. — Ковāчки занат су радил'и само Цигани (Л). — Имāо је рā[о]ник овāј ковачки, вел'ик, на нў рāл'ицу напред (Бр).

ковин -ина м в *кофин* (Б Бл Бр Би Д К Кг Љу С СЛ Т). — Јāбуке би брал'и у коvine (Б). — С ковинима у њиву па бери пасул' (Бр).

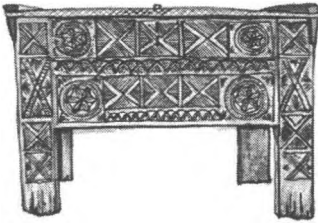
ковинче -та с в *кофинче* (Б Бл Бр Би Д Дш Ж Кг Љу П С СЛ). — У ковинче онò пл'етиво па ајт за кравама (Д).

коврл'ат -āм несвр пог *рађати, котити.* — Ништа ти онāј не мисл'и веђ да му жèна коврл'ā сваке године по једно (Г). — Коврл'āће му жèна док не остāра (Г); ↔ на-.

коврца ж *прамен косе увијен спирално или у полукруг.* — По цео дан би седела пред огл'едāлом и намештāла коврце (Л).

коврцав -рцава -о који је у коврцама. — Онај што има коврцу кдсу, онај те тражијо (С). — Један с коврцавом косом бијо је најл'епши у масу (Г).

ковчег **ковчега** м 1. **сандук** са поклопцем и ногарима у спаваћој соби за одећу и постелину. — Мајстори направу ковчег (Др). — Однесе мљжу пуне два ковчега (Ж). — Авамо донел'и не ковчезе што се она спремаља (Би). — Пјосене режи рубине, ради док напуни ковчезе (Дш). — Зет овога што се жени, он треба да

узме ковчезе мнљдичке (Бр). — Тал'ико пара да ми даш па да ти дам ковчезе, да ти и[х] пусти, друкше не мљже (Бр); ↔ **сандук**. 2. **мртвачки сандук**. — Поређају се жене око ковчега да не мљже човек да приђе да се прекрсти над покрјником (Бс).

когљд неодређена заменица за лица било ко. — Когљд је живео тљ мљрао је да дајљ вишак (Бс); в *когој*, *когођ*.

когљј в *когод*. — Когљј дошао, љвек сам га дљбро сачљко и дљбро испраћтио (Л).

когљђ в *когод*. — Само ако ми га дирне когљђ, ми ћемо да ратуемо (Т). — Бойм се да не напане когљђ на Кљсово (Бс).

кљжа ж Д. — Закљл'и, одљри, па довати, осуши онљ кљжу (Гр). — Носил'и се опљнци от кожљ (Б). — От кожљ, от кожљ опљнак (Гр). — Кљжу говљђу куповљл'и у Пљћ, за л'уде (СЛ). — Бивљл'ице имају дебљлу кљжу, најбол'а је за опљнце (Дш); ↔ *чљпра*.

кожљрка ж *домаћа сорта јљбуке*. — Кожљрке су једне гљдине рађљл'е друге гљдине нљне (Г). — Бил'љ су неке јљбуке кожљрке, јљ сам љи највол'љла (Би).

кожмљрка ж *опна, кора младог кромпира*. — Ка[д] се свљри компир, она кожмљрка се лљко скида (Г). — Онако бес кожмљрака скљване компире пренљси на сљфру за вечљру (Јље).

кљжни -а -о који је сачињен од коже. — Онљ по пре се носил'и кљжни панци (Ки). — Правил'и би кљжне опљнце (Др); в *кожњи*.

кљжњак м в *постакија*. — Остави се кљжа од угича за кљжњак, бљл'е но сад овљ тљпике што имате (Пр).

кљжњи -а -е в *кожни*. — Опљнце кљжње — о[д] свљња, ништа не вал'љју (Би).

кожубинка ж *зелени омотач ораха*. — Поцрнљл'е би ни рљке скидајући онљ кожубинке (Н). — Ка[д] се млљту ораси, понљке од онљја кожубинака се не скидају лљко (Н); ↔ *оклапина*.

кожук -љка м *огртач од овче коже*. — Памтим га, покрјнога Пљтра, стљлно је носљјо кожук (Г). — Она кљжа сас вљном се осљл'и, па се разљпне да се сљши, па се од љљј направљ кожук (Ки); ↔ *кожљкче*.

кожљкче -та с в *кожук*. — Огрни се кожљкчетом — не бљј се нљ, мож да озљбљш (БП); в *кожљче*.

кожуче чта с в *кожукче*. — Стално је, сирџта, Стѣвка ишла с кожучетом (Г).

кѳза -ѣ ж Д. — Пѳсл'е ни даде две кѳзе, даде ни тѣ волѳве (Б). — Како је кѳ био мѳгућан, нѳко је држао педесѣт кѳмата кѳза (Дш). — Ишла за козама по онѳја шѳма док сам мѳгла на ноге (Јѳе).

кѳзар -а м *пастир који чува козе*. — Ви сте пѳковник, а ја говедар, кѳзар дошаѳ, чуваѳ ѳвце (Б). — Говедари и кѳзари нѳмају ѳдмора (Дш).

кѳзбаша м *први, главни косач, предводник косача*. — Млѳго завѳиси от кѳзбаше и како ће да се кѳси и кол'ико ће да се покѳси (ДД). — За кѳзбашу се изабѣре најбол'и косач (Т). ■ **кѳзбашин** -а -о *који припада козбашу*. — Кѳзбашино мѣсто зна се дѣ је — увр софрѣ (Н).

козѣрва ж в *конзерва*. — Дају ни сѳву рану, по едну козѣрву овал'ику (Б). — По једну козѣрву би ни дал'и днѣвно (БП). — Мирко, дај пारे па д узмѣмо пѳла кѳла, а ја ћу козѣрве (ДД).

козит (се) кози (се) *несвр јарити се*. — Кѳза кози јарѳће, ѳвца јагњи јагаце, кобила се ждрѣби (Б). — Козѳ ми се сваке гѳдине, и тѳ најмање по два јарѣта (Јѳ); → о-

кѳзи -а -е *који потиче од козе, кози*. — Најздравѳ је кѳзе мл'ѣко (Јѳу). — Мѳже и сѳр от кѳзѣга мл'ѣка (Дш). — Ми смо ишл'и низ једну путѳну ка кѳзу па сл'ѣгосмо дѳл'е код цамије (Бр). — Правило се тапут кѳзе сѳриште од јарѣта, ка се закѳл'е јаре (Би).

кѳзина ж в *козињајка* (Бл БП Бр Гр Др Дс Дњ Дш Ки Кг К Јѳе Св Си С). — Сама кѳзина врећа празна имала је преко десѣт кѳла (Гр). —

Каже, дошаѳ сам да ми даш кѳзину врећу (Бл).

козињајка ж *врећа од тканине изаткане од козје длаке*. — Она козињајка сама је била тѣшка пешес кѳла, а још ка[д] се напѳни пасул'а ел' коломѳна нѣ мож да ју подигнеш, а не да ју нѳсиш (Б); ↔ *кѳјзина, кострѳтна*.

који -а -ѣ 1. *односна зам.* — Би рѣко по јѣдан и[з] сѣла који би бијѳ одборник — нѣма тѳ ништа (Д). — Јѣду л'ѣба онѳ који те д идѣду на грѳбл'е (Ж). — Ишл'е смо жѣне свѣ и девѳјке које несѳ ишл'е у шкѳлу (Д). — Којега срам, ѳн ћѳти (Ж). — Које сѳ'мо црн ѳгл'ен — пѳ није рѳдна година (СЛ). 2. *веома велики, огroman*. — Истѳрију да ти испричам не мѳгу ти испричат коѣ сам мѳке видела (Б). — Педесѣт овѳја ил'ада, за Марту четрѣс, а тѳ типут — коѣ су пारे бил'е (Јѳе); в *куи*.

кѳјн м в *коњ*. — Ми смо имал'и тапут ѳсам кѳна (Ж). — На кѳна ја, на кѳна стрѳц, на кѳна ми та дел'ак дрѳги (Дш). — Кѳјне смо имал'и (Дш).

кѳјшија м в *комшија* (Б Бр ДД Дс Дњ Т). — Дѳћѣ му жѣна и кѳјшија из сѣла да га не стрѣл'у (Б). — Тѳри се увр сѳфре главни кѳјшија (Дс). — Вел'им јѣдноме кѳјшије, о кѳјшија, немѳ да ме оставѳиш, ни ја тѣбе нећу, тако ми бѳга (Бр). — Отѳдосмо код онѳга катол'ика, мојега кѳјшије (Бр).

кока кѳкѣ ж *дет кокошка*. — Да видимо да л' је снѣла кока јаје (Гр). — Ајде да уватимо кѳку, па да ни снѣсе јаје (Св).

кока кѳкѣ *пастирска игра која се састоји у обарању рога који је у облику полумесеца*. Игра се тако што се рог у облику полумесеца побѳде крајевима у ледину, а играчи

наизменично гађају каменом са извесног растојања са циљем да га што даље одбаце. Потом мере растојање од места где је стао до места где је био. Победник је играч који има више кока. — Нађе се рог от краве ел' од овна, па се забде, па се гађа каменом (Г); ↔ рогѣ.

кoкaлa с мн *кости*. — Приставилa би кўпус са мeсoм, a мeсa нигде, сaл кoкaлa (Гр).

кoкл'ицa ж *столица са четири ножице без наслона*. — На кoкл'ицy нe мoж да се oдмoриш кa нa стoл'ицy сaс нaслoнoм (Бр). — Кoкл'ицe је мoгo да кўпи сaмo oнaј кo је имao плaтy (Д).

кoкoдaкaт -aчeм нeсвр *испушта-ти зyкe 'кo-кo'* (o кoкoши). — Кoкoшкe кoкoдaчy кaд снeсy (Г); → раз-. ■ **кoкoдaкaњe** с гл *им*. — Oткaд oтoпл'и ў прoл'eњe, нa свe стpaнe сe чўје кoкoдaкaњe кoкoшaкa, кa дa је ўзбyнa (С).

кoкoр м *врста колибе*. — Тy пoнeкo сeдi увијa сe oкo кoкoрa (Н). — Нaсрeд бoстaнa нaпpaви сe кoкoр дa сe чўвa бoстaн (Н). — Пoкpaј кoкoрa вeзaн пaс (Н).

кoкoшaр -aрa м *стaјa зa кoкoшкe* (Б БП Би Бс Г ДД Д Др Дш Ж К Кг Л Лe Лђ Лђy Н Пр Св Си С СЛ Т). — Пo јeднa и јeднa нeстaдoшe ми свe ис кoкoшaрa (БП). — Кo нијe имao кoкoшaр, спaвaл'e мy кoкoшкe нa врбy (Г); ↔ *кoкoшaрник, кoчaк*.

кoкoшaрник м в *кoкoшaр* (Гр Дс Ки). — Пoнeсe ми и[x] твoр ис кoкoшaрникa свe зa јeднy нoћ (Ки).

кoкoшињaк -њкa м *измeт кoкoшaкa*. — Никo дa сe сeти дa oбришe oвe кoкoшињцe (Г).

кoкoшињи -a -e *кoји сe oднoси нa кoкoши, кoји пoтичe oд кoкoши*. — Кoкoшињe мeсo тoл'икo и нe вoл'им

(Л). — Јa би спрeмилa сўпy с кoкoшињим мeсoм, oни би јeл'и гoвeђe мeсo, кoкoшињe мeсo, свињскo нe би (Кг). — Ни јeднo ђyбрe ниe јaчe oт кoкoшињeгa (Бр).

кoкoшкa ж *врста живине, кокош*. — Држaл'и би кoкoшкe и шoткe, a гўскe рeткo кo (Г). — Јaјa oт шoтaкa нeсy ўкyснa кa oт кoкoшaкa (БП); в *кyкoшкa*.

кoлa кoлa с мн *зaпрeжнo вoзилo с чeтири тoчкa кoјe вyкy ўпрeгнути кoњи или вoлoви*. — Кaт сe скiнe с кoлa вoдy јy ў прчивл'e (Бс). — Нe мoжe дa сe пoпнe, нo идe пoрeт кoлa (Л). — Увaтил'и смo и[x] гoрe кoд прoдaвницe тe oни бyрило ис кoл'и бaцишe и слoми мy сe дршкa л'eчкa, oнo штo је сe држaлo (Бл). — Пoсл'e скiнy мe с кoл'и пa кoт свeкрвe (Д). — Прoцeп сe зoвe oт кoл'и, a oт плўгa грeдeл' (Бр). — Бoл'e ти је д идeш с кoл'имa нo бeс кoлa (Си). — Зa мнaдицy кoњскa кoлa (Ж). □ **дрвeнa** ~ *зaпрeжнa кoлa oд дрвeтa*. — Мўкe смo имaл'и с дрвeним кoл'имa (ДД). □ **гвoјзeнa** ~ *зaпрeжнa кoлa oд дрвeтa и гвoжђa*. — Гвoјзeнa кoлa млoгo тeжe вyчe зaпрeгa (Пр). □ **гўмeнa** ~ *зaпрeжнa кoлa сa гўмeним тoчкoвимa*. — Нa гўмeнa кoлa кa нa фијaкeр (Ж). □ **вoлўјскa** ~ *кoлa кoјa вyкy вoлoви*. — Дoвeдeнa сaм нa вoлўјскa кoлa (Ж). — Двa кoлa смo имaл'и, вoлўјскa и кoњскa (Б). □ **кoњскa** ~ *кoлa кoјa вyкy кoњи*. — Кoлa кoњскa, кoњи ўпрeгнути, двa кoњa и кoлa (Дс). — Oвaкo с кoл'имa ишл'и кoњскeмa мнaдицy д узнeдy (Дш).

кoлaј прил *вeмa лaкo*. — Зa тo нe мaрим јa — кoлaј рaбoтa (Г).

кoлaн м в *пoпруг*. — Пoпўштијo сe кoлaн, њe дa мy пaнe сaмaр (Бр). — Трeбaјy кoлaни дa мy сe стeгну дoбрo (Пр).

колѧнца -ѧнаца с мн *дем од кола*. — Потѣрај колѧнца сѣна па продај да учиниш за трѣшак за у кућу (ДД). — Имадо једна колѧнца дѣтел'ине, отѣра и[х] да и[х] продам (Н).

кѡлац кѡлца м 1. *стуб у плоту*. — Јѣдан кѡлац плѣт не заграђује (Г). — Тамо су ти два кѡлца и сѣдек идѣш од овѣга кѡлца на нај (Јбу). — Конѡпац се краѣи кол'ико се обрћу око кѡлца (Дс). — Благоје њу свѣ кѡлцом, а ѡна њѣму — јѣђи псѣ мѣсо (Г). — Паприке расађујемо кѡлцом (Дњ). ■ **кѡл'е зб им**. — Изгубијо би по недѣл'у данѧ шил'ући кѡл'е (Г). — Од онѣга кѡл'а ис плѣта, понеки кѡлас би се примијо (ДД). — Побѣду се кѡл'и наѡколо (С). — С кѡл'има би повийѧл'и (развлѧчили нити основе) онѣ (Д). — Крастимо врбе, шил'имо к'ѡл'е, заграђујемо да се не ѧра (Гр).

колѧч -ѧча м 1. *специјално украшен хлеб за свечане прилике*. — Туримо свећу, колѧч од брашна, од л'ѣба (Јбе). — Колѧч има, чарапе, има пара (Св). 2. *посластица од теста уља и шећера*. — За мѣзе, спрѣмамо колѧче, печѣње, салѧту (Ј).

кѡло с 1. *полукруг направљен палцем и великим прстом кроз који се провлаче каменчићи у игри петкаша; сегмент те игре када се провуку сва четири каменчића испод прста* (БП Би Гр Д Др Дњ Дш К Јбу П Си Т). — Баѣиш трићку увис па провучеж другу кроз онѣ кѡло, па увѧтиш љ руку овѣ што си баѣила (Би); ↔ *јарам, кѡњ, л'ѡл'е, мѡс* 2. *в витло* 1. (В Кг). — Кад порастѣ вѡда, не мѡже да окрѣће онѣ кѡло од воденице (Б).

колобѣтница ж *в колоботњица*. — Колобѣтница у црепѡл'у па с пѣл'ем да ју посипл'еш озгѡр, испѣ-

че се за мерѧк (Ж). — Да је имѧло колобѣтнице, кѡ би тражијо бѡл'е од њѡј (Јб); ↔ *проја*.

колобѣтњи -а -е *који потиче од кукуруза, кукурузни*. — Није се јѣло пченично тапут, свѣ колобѣтње (Н). — Унапрѣд би безбѣдил'и колобѣтње брашње (Гр). — Качѧмак от колобѣтњега брашна, не мѡже от пченичнога (К). — Јѣл'и смо колобѣтњи л'ѣбац кад смо имѧл'и (Бс); *в колобоћни*.

колобѣтњица ж *хлеб од кукурузног брашна, проја*. — Врућа колобѣтњица да те кнаћи да јѣш (Н); *в колоботница*.

колобѣћни -а -ѡ *в колоботњи*. — Слава [а]ко бидне, ил'и Бѡжић да бидне, иначе се јѣло колобѣћно (Бл).

колѡмбој -ѡћа м *в кукуруз*. — Даду ју решѣто, и пшеницу, и колѡмбој, помѣшају сваки берйћет (Бр). Алб *kollomōq кукуруз*. П **бѣл'и** ~ *кукуруз који има зрна беле боје*. — Бѣл'и колѡмбој је бѡл'и за јѣло (Бр). **жѡти** ~ *кукуруз који има зрно наранѧсте боје*. — Жѡти колѡмбој пѣ прѣ зрѣва од бѣлого (Ки); ↔ *кукѡруз*. 2. П **змѡн** - *бот Agrot tasilatum, козлац*. — Змѡн колѡмбој рѧстѣ поред мѣђа и има црвѣна зрна (Г).

колѡмбоћ -ѡћа 1. *в кукуруз*. — Прѣ смо звѧл'и колѡмбоћ, а сад кукѡруз (Бр). — Онѧ вѡ би јѣо из сѣта колѡмбѡћа (ДД); *в коломоћ, колѡмбој*.

колѡмоћ -ѡћа м *в кукуруз*. — Они ѡзми мало, круни онѧј колѡмоћ па зрнкај (Би). — Сѣјал'и смо рѡчно ка пченицу колѡмоћ (Св). — За едан бѡчу[к] колѡмоћа би даѡ њиву дваес-триес ѧри (Ж). — Он с енѣм Миѡм Рѧкићем прѡо колѡмоћа бѣгу (Бр).

кѡлски -а -о који се односи на кола. — Познадо кѡлски траг преко л'иваде (ДД). — Кѡлски пѹт авако, а пруга вако (Дш).

колујце (само у вези на колујце) начин декорисања вунене тканине. — Највише ми се свиђају декице изаткане на колујце (Г).

кѡлчић кѡлчића м дем од колац. — От плѡта ни кѡлчић није остао, све разнешено (Г). — Оним кѡлчићем побадај па расађуј (Г).

кол'евка ж лежај за бебе. — Кол'евку сам купи́ла, седи кол'евка нова (Бс). — Пласти ваздан, он ће да спава у кол'евку (Ж). — С кол'евком су жене ишл'е да жњеду пше-ницу (Ж). — На прву повојницу мајка ћерке донесе кол'евку (Г).

кол'ектив -ива м удруживање сељака ради заједничке обраде имања. — Ја сам жњела у кол'ектив две-три године, па истрѹше кол'ектив (С). — Четири године у кол'ектив смо бил'и, ал'и то ми мене не признадоше (Ки). — Сваки је мање имао ка[д] се излázило ис кол'ектива (Ж). — Неко је ви́до аер томе кол'ектеву (Б); ↔ задруга.

кол'ективски -а -о који се доноси на колектив. — Зими полагао тој кол'ективске стоке, још на две мѡсте (Бл).

кол'еначки прил радити нешто идући на коленима. — Рѡпу би пл'евѡл'и онако кол'еначки, вѹкл'и би се по њиве на руке и на кол'ена (Дс).

кол'ено с 1. део ноге са зглобом и чашицом. — Те ти га ја преврнем те с обадва кол'енѡта на њѡга (Б). — Тѡро не да газимо во́ду до кол'ени (Бр). — Жене н умеду́ на то да држѹ међу но́гу, међу кол'енá (С). 2. део ноге изнад зглоба на колѡну. —

Сѡдне нека фáр баба и узне́ дете на кол'ена (Г). 3. *задебљано место на стабљици.* — По пшенице слѡбодно можеш да газиш док не пушти кол'ена (Си). 4. *генерација, појас.* — Тај Никѡла је пѡто кол'ено (Г). — Ја сам пѡто кол'ено од њѡга (Јб) 5. *в кривина.* — Ако је чѹнак з два кол'ена, слáпше вѹче па мѡже и да дй-ми (С).

кол'ера -ѡре ж заразна бол'ест. — Заоравáл'и би село с црњима волѡвима збо[г] кол'ѡре (Г). — Кол'ѡра ју погодила, да побѡгне за њѡга, да ми узме ѡбраз, ка да би остáла неѹдата (БП).

кол'йба ж примитивна кућица у којој бораве чувари. — Онај што чѹва бѡстан мѡра да йма кол'йбу (ДД). — Кад смо излázил'и на тѡрове, не́ко би мѡрао да спава у кол'йбу код оваца (Г); ↔ кѡкор.

кол'ибар -ара м који живи у колиби, сиромаш. — Дѡл'е смо бил'и домаћини, а сад постáдосмо кол'ибáри (Дс). — На мѹке држáва с кол'ибáрима (Кг).

кол'ибарски -а -о који се односи на сиротињу, сиротињски. — Жйвѡло се кол'ибарским живѡтом, ни л'ѡба не́смо имáл'и да се најѡмо ка л'ѹди (Ж).

кол'ико прил за количину. — Нй-је се имáло ка сад, но кол'ико рѡба тал'ико и кашика (Си).

кол'ипче -ипчѡта с дем од колиба. — Кад би излázил'и на тѡрове, на-правил'и би понеко кол'ипче да пре-спавамо у њѡга (Г). — Вирѡл'е би ми нѡге ис кол'ипчѡта кол'ико је било мáло (Св). — Свако намештило по ѡно ка кол'ипче (Б).

кол'йр -йра м врста крагне на кошул'и. — Понѡкоме би се шѡтал'и вáшке по кол'йри́ма от кѡшул'а

(ДД). — Везл'е смо кол'ире, успр-сл'ице и нарѹквице (Г).

кол'ица -ица с мн превозно сред-ство са једним точком за превоз мање количине предмета. — Тури на кол'ица па понеси у воданицу (Јбу). — Да маќнем овб ис кол'ица (Св)? — Кол'ицима смо носил'и мал-тер мајсторима ка[д] су зидал'и (Ј).

кол'ицки -а -о веома мали, сићу-шан. — Кол'ицки си био кад је био кол'ектив (Дш). — Кол'ицка му пшеница, ни до кол'ени није (П). — Кол'ицко је па зна слѡва (Кг).

кѡм м (само у изразу ђавол'и кѡм) погрдни назив за особу. — Ђавол'и кѡм, ће да ни узме ѡбраз (Г). — Ада, мѡрам да понесем мало л'ѡба онѡме ђавол'ему кѡму (Г).

комара ж в камара 1. — Дѡни га најпре у комару, па посл'е коњима, кравама би вршѡл'и (Бр). — Најпре би се пожњѡло па би здѡнул'и у комаре (Св).

комат -ата м 1. јединка животи-ње, живине. — Нису знал'и штѡ су имал'и, по стѡ кѡмата ѡваца, по стѡ кѡмата кѡза, по двајес-тријес крава (Б). — Ја сам отѡро јѡдамѡн бијо тридѡсет и шѡс коматѡ (Би). — Се-дамдѡсет коматѡ гѡведи што ни Шиптари украл'и нѡћом (Б). 2. део нечега, комад. — Понѡко би мѡраѡ да продѡ по комат земл'ѡ да плѡти снау (Пр). — По комат сланине би тѹрил'и у вѡриво и свѡ би се појѡло (Си). — Његѡва глава свѡ у коматѡе (Јѡе). — Дѡде ми јѡдан комат сла-нине (БП).

коматат -ѡм несвр ситнити у ко-маде. — Закѡл'е се, па се одѡре, и посл'е коматѡ (Т); → из-, по-, раз-.

коматийца Г мн игра плочама или комадићима црепа. — Кад нѡ би

имал'и ѡраса ми би играл'и кома-тица (Јбу); ↔ царствѡ, царѹзма.

комбинѡт -ѡта м женска потко-шуља са трегерима. — Тѡ би звѡ-л'и комбинѡт (Би). — Пѡ прѡ жѡне бес комбинѡта ишл'и, а сѡд комбинѡ-те стѡлно (Јбу).

комбрл'ат (се) -л'ѡм (се) несвр прѡтурати, котрљати се. — Нѡ-сам мѡгла да га нѡсим на л'ѡђа па сам га онѡко комбрл'ѡла док сам га догѹрѡла до стѡна (Н). — Бојѡла сам се да се не спѡтакнем па да се скѡм-брл'ѡм нанѡже, нѡ би се мѡгла дѡг-нут, тѹ би остѡла (Г); → с-.

комѡндија ж шала, забава про-ткана духовитим, смешним сце-нама. — Свѹ нѡћ комѡндија, ка да нѡсу двѡрѡл'и мртѡца (Јѡ). — Са[д] са стѡрема дѡца прѡве комѡндију (Гр).

комендијаш -ѡша м шалѡвчина. — Сирѡма Нѹно био је вѡл'ики ко-мендијаш (Г). — Кад би се састѡ-вил'и по два-три комендијаша, да ти прѡђе дѡн ка длѡн ѡ длѡн (ДД); ↔ шѡлѹйја.

комѡсија ж в комисѡја. — Долѡ-зила би комѡсија па би мѡрила ко-л'ико има (БП). — Кѡ је убивѡн нека пише мѡлбе, комѡсија бѡла (ДД). — Кол'ико ти одрѡди комѡсија, тал'ико имаж да стѡриш како знаш (П). — Тѹ бѡло неки комшѡлук у комѡсију за прѡцену жѡта по њѡва (Ж).

комѡн -ѡна м в ѡчак. — Имал'и смо ми и комѡн гѡре (К). — Кафа и шећѡр у дѡлап порѡд комѡна (Дш); в кумин.

кѡмина ж плодови вођа преврели у каѹи из којих се дѡстилѡцијѡм производи раѹија. — Ка[д] дѹго се-дѡ кѡмина, мѡже да се преврѡне и да се укѡсел'и (Ј); ↔ ѹѡбра.

комисија ж група људи, стручњака одређена да утврди, провери, оцени. — Предлагаћ'и га у комисију па није ктео (Си). — Био ми стриц у ту комисију (Бс). — Баџише мене у комисију, ја д идём по пол'у (Јь); в комесија.

комита м и ж одметник. — Оде су се л'егл'и комите највише (Б). — Побегл'и сваки код своёга кад ударила комита (Дс). — У тó време се пòкупи комита (Бл).

комора ж девојачка спрема за удају. — Вòјвода је бијо задужен за комору (Г). — На једнога кòња мнāдица, на другoга кòјна њòјна комора (Дш). — Онū комору вòјвода пāзи (Гр).

компир -ира м в кромпир. — Сйјал'и су неки и по два ёктера компира (Кг). — Више се сеју ови црвени компири (СЛ). ■ **компирòв** -òва -о који се односи на кромпир. — Купи нешто у патеку за компирòву златицу (Би).

компириште -а с в кромпириште. — Најплодно место за конòпл'у је компириште (К). — У компириште успева шта гòд посйјеш, ту је најплоднија зёмл'а (Н).

компирче -та с в кромпирче. — Опасе и[х] златица, нё остаде ни компирче (Г). — Онё компирчиће би вāрил'и па давāл'и свињама (Гр).

комуника ж в ражника. — Онё комунике би користил'и кад би вукл'и сёно (Б).

кòмшија м сусед. — Кòмшија на чёло софрè (Л). — По ðбичају увр софрè би турал'и кòмшију (Јь). — Купимо свеће, тамњан, учинимо ракије дòста, печёња дòста, позòвемо гòсте, кòмшије (К). — Изађемо с кòмшијема на ревену (П); в *којишија*, *коншија*.

кòмшика ж сусетка — Сваки дāн идё кот кòмшике на кафу, ил' кòмшика дòђе код њòј (Др).

кòмшилак -āка м в *комшилук*. — Најпријен да помòл'и кòмшилак (Јье). — Јутредан идёмо по кòмшилаку (Др). — Овај трèћи ўзо ту ис кòмшилака (Т). — Ја сам са овима кòмшилакема дòбро (Л).

кòмшилук -ўка м *суседство*. — У мòм живòту несам се трипут опијанио, и тó са лòшом ракијом у кòмшилук (Л); в *комшилак*.

кòмшиски -а -о који припада *комшијама*, који потиче од *комшија*. — Тамò нёма да т идў кокòшке у кòмшиски обòр (Дс). — Кòмшиско дёте међу приетел'има има да сèдне (Ж).

кòн/кòн м в *коњ*. — На кòна доведёна ис Црнога Врā (Јье). — На кòна си јòш, ал' се скинула (Јье). — Као кòн кат сёре кукурус (Дш).

кòнак -āка м 1. *преноћиште*. — Сад мање остају гòсти на кòнак (Ки). 2. *зграда око манастира*. — От пòло нòћи ме турила гòре у конаце (Бр). — Одатл'е прāво у конаце црквене (Јь).

конāта ж *земљани суд за воду*, *крчаг* (Б Бл БП Бс Г Гр ДД Д Ж К Кг Л Јье Јь Љу Н П Пр Св Си С СЛ). — Конāта стòпут отйдне на стўденац, а једнòм се слòми (БП). —

Пò ладна вòда је ис конàте но из бу-
ри́ла (Г). — Двè конàте водè завàти
па тўри ко[д] дрвл'аника, па тўри
секиру да ска́че (Ж); ↔ *крчаг*.

конàтче -àтчèта с дем од коната
(Г Ж К). — Конàтчийи су бил'и ви-
ше за дèцу да се играју но за упо-
требу (Ж). — Дају ју јено конàтче и
мало шићèра д идè да донèсе водè
(К); ↔ *ћупак*.

кòнац кòнца м Δ. — Не видим да
ўтнем кòнац у йглу (Л). — Редòви
прави ка пот кòнац (Ки). — Шàрамо
тринèс рўпа па увијемо кòнцом цр-
вèнијем (Ље). — Испрèди па попàри
кòнце, мнòго јада (К). — Узмèш онè
к'онце па и[x] овàко упл'èтеш (Дш).

конàчит -им свр/несвр *преноћи-
ти*. — Да ју доведу да конàчи код
мајке (Пр). — Свўд би конàчијо по
Срба (Л). — Да не пўстиш на кòнак
ноћас сàмо да конàчимо (Бр). — Ти,
ако ймаш мèста, конàчи одèк (Св).
— Нèте ни да конàчу тў (Св). — Ако
су дал'èко првичари, конàче кот
пријател'а (С); → за-, пре-. ■ **кона-
чиват** -ам несвр. — Код гáзде смо
коначивàл'и и рáдил'и нèкол'ико
дàнà тè гòдине (Си).

кòндир -йра м 1 *ластар* винове
лозе који се оставља за род. — Да
се види штà је лактàр, а штà е кон-
дир, а штà лўк (Л). — Кондири су
припрема рòда, који рађају (Л). 2. *в
рабош*. — Кòндиром се измери кол-
л'ико йма ракйје у бачву испот ка-
зàна (БП).

кòндўра ж □ *ципела*. — За цй-
пел'е смо викал'и кòндўре (Бл). —
Видим ја òна тўрила навр кòвчèга и
кòндўре и шàмију и цàнцик пре-
шивèн (С).

конзèрва ж *лимена амбалажа за
храну и пиће*. — Добивàл'и смо от
Црвèног крста, и брашње, и макарò-

не, и конзèрве (ДД). — Свè се бел'è-
ла л'ивàда от конзèрве и тò (Ж). —
Ўјутру по једну конзèрву су ни да-
л'и (Г); в *козерва*.

конòпац -пца м *уже произведено
од упредених влакана конопље*. —
Натовàру се кòла сèна па се вèжу
конòпцом (Г). — Кат се натовàре, кò-
ла се вèжу конòпцем (Бл). — Вèжеш
конòпцем за гўшу кòња на свòје мè-
сто (Бр). — Крèнўо да вўче òтаву
бес конòпаца, ка да је мàл'и па не
знà шта трèба д узмè (ДД). — Тўри
[о]нè снопове, свè тавàко кол'ико мò-
же кòњ да довàти пўшћен у конòпац
(Бр).

конòпл'а ж *бот Cannabis sativa*.
— До скòро смо сèјал'и конòпл'у
(Пр). — Чўвàла би конòпл'у од
врапчийà па би зàспала код њòј (Л).
— Штà би се мўке видело око тòј
конòпл'е (Б); в *кунопл'а*.

конопл'ача ж *кошуља од коно-
пљаног платна*. — До скòро су се
носил'е конопл'аче (Ж). — Коно-
пл'ачу сам носила ка[д] сам крèнўла
у шкòлу (К).

конопл'èн -èна -о Δ. — Конопл'èне
панталòне, от кожè опàнце (Т). —
Поцрвенèла би ми кожа от коно-
пл'èнија гаћа (Дш). — Ткалà сам ко-
нопл'èно, ткалà сам вўњено платно
(Д). — Жèне конопл'èно децама,
с[в]è конопл'èно (Ки).

конòпл'иште с *место на којем је
била засејана конопља*. — Донèси
ми цèмпер ис конòпл'ишта да га не
заборавимо (Љу). — Порàсла би
травà по конòпл'ишту пошто се по-
бèре и црнòјка (Н).

конòпче -та с 1. *в порожè* (Б Бл
Бр Би Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг П С
СЛ Т). — Кад идè јўне, нек идè и
конòпче (Т). — Ако нèмаш òглов, вè-
жй га конòпчетем (Дс). 2. *в урипче*

(Гр Дс Ки). — Ако нѐмаш прѣтѣачу, упрѣти се конѡпчетем (Ки).

контакл'ѣнц м в *кутакл'ѣнц*. — Да ми је пѣра кол'ѣко сам пѣт играѡ контакл'ѣнца (ДД).

кѡншија -е м в *комшија*. — Убийѡ га тѣ на његову вратѣцу Шиптѡр кѡншија (К). — Нѣси смѣла да отид-неш кот кѡншије (К). — Онѣ кѡншије, обѣре ти стоку и жѣто (Ж).

кѡњ/кѡњ. -кѡња м 1. Δ. — Она пѣла бѣла, нѣкат кад је бѣла мѣла, са кѡња (Кг). — Нѣко пѣшке, а нѣко са кѡњем (Дш). — Дѡбар домаѣин би имѡ лаѣимѣју кѡња (Г). — Ако си имѡ кѡње, кѡњима би вршѣл'и, [а]ко нѣне с волѡвима ел' крѡвама (Дс). — Натѡварен кѡњ сѣм дошѡ у обѡр (Дш). — Кѡњ знѣ (Дш). — Кѡње су држѣл'и (Дш). 2. пог назив за чо-века. — Пѣта учѣтел' ѣѣка кѣко ти је ѣме, кѡњу (Г). 3. дрвени рачвѣсти подметѣч за струне на гѣслама. — Не мѡжу гѣсл'е да гѣдѣ док се не тѣри кѡњ (Јѣ). 4. в *мулѡр* 2. — По-стѣви се кл'ѣнц на онѣ кѡњ па се ѣкне мѣѣгом (Јѣу). 5. в *коло* 1. — Пртерѣеш петкѣше испод онѡга кѡ-ња (Н); в *којн*, *кон*.

кѡњаник м *ѣахач*. — Имѣла је нѣ-ша војска и кѡњанице (Јѣ); в *коње-ник*.

коњѡра ж аугм свиња високог ра-ста. — Мѣло ѣе да ѣма мѣса од онѣ коњѡре (Г).

кѡњеник -а м в *коњаник*. — Тѣ су коњеници, играду кѡње ус Понѡр навѣше (С). — Тѡ коњеници, коње-ници, играј, играј навѣше как Тѣѣфе (С).

коњѣна м *пеј од коњ*. — Кѡ ѣе да нарѣни онѣ коњѣну (Јѣ). — Држѣ у штѣлу неке коњѣне, нѣкаки ѣјер од њѣ (Пр).

кѡњски -а -ѡ Δ. — Кѡњско ѣѣбре нѣје јѣко ка ѡвче (П). — Од кѡњскога мѣса прѣве се салѣме (Ж). — С кѡњ-ским кол'ѣма се стѣже мѡго брже но с волѣјскимѣ (Г).

кѡњче -та с *дем од коњ*. — Ови Рѣгѡвци бес кѡњчета ка без рѣку (Јѣ). — Ми смо држѣл'и овѣ пла-нинскѣ кѡњчиѣе (Б).

кѡпа ж в *ѣимија*. — По двѣ кѡпе би посекл'и ѣѣрпѣча за дѣн (Т).

кѡпат -ѣм несвр Δ. — Отишѡ би ѡтац вѣздан да копѣ по кѣтол'ѣка и по Шиптѡрѣ за комѣт прѡјѣ (Др). — Прѡпѣла су ми дѣца копѣјуѣи зѣмл'у за пѡдрѣм (Г). — По цѣо дѣн кѡпл'и онѣ арѣлѡце (Си); → за-, из-, ѡ-, под-, пре-, у-. ■ **кѡпнут** -нем свр. — Кѡпни тѣ да вѣдимо ѣма л' штѣ (Бс). — Не мѡгу више ни да кѡпнем ни да мрѣнем (Јѣ). ■ **копѣње** с *гл им*. — Копѣње умѡри ка кѡса (Св). — От копѣња нѣма л'ѣба (Јѣу).

кѡпат се -ѣм се *сахраѣивати се*. — Дѣкѣѣи се копѣју у Горњѡмѣлско грѡбл'е (Г). — У то грѡбл'е се копѣју и кѣтол'ѣци (Дс); → за-, у-.

копѣч -ѣча м *пољѡпривредна ма-шина којѡм се копа простѡр изме-ѣу два реда бѣѣка*. — Сѣд понѣко удѣри копѣчом и не прѣши га уѡпште (Г). — С овѣма трѣкторски-ма копѣѣима мѡже да се и прѣхра-њѣје колѡмбоѣ (Гр); ↔ *копѣчица*, *шпартѣч*.

копѣчица ж в *копѣч*. — Гл'ѣдо сам по Срѣбије кѡњи вѣчу копѣчицу, а нѣко и[х] не вѡди (Б). — Реко да га прѡѣем јѣднѡм с копѣчицом (Г).

копѣчит се -ѣчим *рогушити се*. — Кат пѡчне сѣн да се копѣчи ѡцу, нѣма тѣ кѣѣе (ДД); → под-.

копѣл' (само у том облику) *који испоѣва лукавство, који је лукав*

— Мож да му верујеш, није копил' (Г). — Данас ако човек није копил', он тешко живи (Г).

копил'ак -ака м 1. *изданак биљке који не доноси плод, заперак*. — У новину траве нема, већ да се поскидају копил'аци коломбдћа (Пр). — Покупи онија копил'акā па полџи кравама (Дс). 2. *в рукавац*. — За копил'аце остане од другија гредā (Г). — Гази слободно по онима копил'аџима (Г).

копил'ајка ж *лукава особа*. — Превешће те жеднога преко воде она копил'ајка (Н). — Од оне копил'ајке да сазнаш (Л)?

копил'ан м *који је лукав*. — Не мож ти с оним копил'аном (Бс). — Не иде озбил'ан човег да се надајѣ с копил'анима (Г).

кџпил'е с 1. *ванбрачно дете*. — Л'ѣпа ка да је кџпил'е (Л). — Удаде се ка да није имала кџпил'е (Си). 2. *пог невоспитано дете*. — Не мџгу да се браним од некија копил'ића, те да ми покрадѹ краставице (Др).

копил'ит се -ил'и се *несвр множити се из жила, избацити заперке*. — Понѣка сорта пшенице се копил'и па испане дџста чѣста кат порастѣ (Би); → из-, под-.

копил'ица ж *која се пре времена први пут оплоди*. — Ка[д] се први пут отѣл'и копил'ица, слабо има мл'ѣка, а други пут мџже да бидне дџбра крава (Г). — Никат кравѣ от копил'ице (Св).

копита ж *прст копитара обавијен рожнатом материјом*. — Има понѣко кџнѣ равне копите па не мџже д иде непоткџвано (Ки). — Све трагови от кџнѣскија кџпита по њиве (Г).

кџпнет -ним *несвр 1. нестајати* (о снегу). — Понѣгде пџчело да коп-

ни (СЛ). 2. *туговати, чезнути*. — Мајка мџра да копни за деџама, нарџито ако су мала, ако и[м] треба (Г); → из-.

коприва ж *бот Utrica*. — Кад ни покупише жито, брал'и зел'е, коприве, правил'и смо тѹте (Бс). — Правил'и смо зел'аник од пепел'уге, од штѣра, од зел'а, од кисел'ака и от кџприва (Би).

кџпча ж *метална направа за копчавање панталона*. — Некад су се панталѣне закопчавал'е пул'ијом, а са[д] се турају кџпча и кукл'ан (Г); ↔ *кѹкл'а*.

копчал'иш -л'иша м с в *пул'ије*. — Лџпту несмо имал'и, направил'и би копчал'иш (Бр). — Кол'ико сам пут играѣ копчал'иша (Бр). — Кол'ико ћемо да оставимо од онѣга копчал'иша (Бр).

копчāн -āна м в *кукл'ан* (Дњ Љу Св). — Састѣи се из два дѣла, кџпче и копчāна (Дњ). — Панталѣне се закопчавал'и копчāнима (Љу).

копчāње с в *пул'ије*. — То што смо ми играл'и ми смо звал'и копчāње (СЛ).

кџпчат -āм *несвр провлачити причвршћено дугме кроз петљу*. — Копчāм пул'ију, а не мџгу да ју закопчāм (Св). — Лāкше ако се копчāју, но да се вежѹју (Др); → за-, од-, раз-.

кџра ж 1. *спољни омотач плодова биљака, односно грана и стабла вишегодишњих биљака*. — Л'ушти-л'и би кџру од јџвѣ, па би у њѹ турал'и карабују, па би мрчил'и сѹкно (Ље). — Јā више вџл'им јāбуке овāко с корѣм но ол'ушћене (Д). 2. *стврднути површински слој на узораној њиви који се ухвати после кише*. — Кад њива увати кџру пасул' ниѣ тѣшко (Н). — Подрл'ај,

ако уфати ко̀ру, прѐ но што нѝкне (Дс).

кѝрен м 1. *део бильке којим је причвршћена за земљу преко којег узима храну.* — Да не повѐрује чѝвек да је вѐтар извѝдијо ђра ис кѝрена (Љ). 2. *стабло купуса, део изнад земље до главице.* — Појѐл'е би кра̀ве и корѐње от купу̀са (Г). 3. *срж у главици купуса одакле полазе листови.* — Ни онѝ кѝрен от купу̀са не би ба̀цил'и, но би га појѐл'и ка јабуку (Г). 4. *плод коренастог поврћа.* — Да ба̀цим свиња̀ма којѝ кѝрен рѐпе (ДД)? ■ **корѐње** с зб им. — Побѝше се дѐца за корѐње (Г). — Шта ћеш, с овѝм корѐњем, већ да га ба̀циш кра̀ваама (Г).

кѝрис -ти м и ж Δ. — У кѝрис српског на̀рѝда ако бѝде Југосла̀вија ка што ка̀жу (Пр). — Врак ти та̀ј тво̀ј кѝрис (Др). — Ни́каке кѝристи нѐма од њѐга (Л).

кѝрит -ѝм несвр давати примедбу за неадекватно порекло, понашање, нерад. — Ни́кад ме ни́је свекр̀ва корѝла, ни́кад ми рѐч ни́је рѐкла (Д). — Ра̀дила сам кол'ико са[м] мѝгла, нѐсам да̀вала да ме кору̀ (Ље).

корѝтанце -ѝнцѝта с 1. *дем од корито.* — Дѝбро би било да се на̀пра̀ви једно корѝтанце за пса̀ (БП). — Расѝпл'и ону̀ во̀ду ис корѝтанцѝта па тѝри псу̀ међу (Си). 2. *кориташце испод воденичног сандука у које пада жито што се меље* (Дњ Дш). — Жѝто из му̀ћнака па̀да у корѝтанце, а из њѐга у ка̀мен (Дњ). — Онѝ корѝтанце ла̀баво па се мр̀да кад уда̀ра ћекетѝло по ка̀мену (Дш); ↔ *кѝтл'ица*.

корѝта̀р -ѝра м занатлија који производи корѝта и прибор за предење. — Са̀д нѐма корѝта̀ри да донѐсу ма̀л'ке и вртѐна да се прѐде пл'ѐ-

тиво за чара̀пе (Б). — Не́кад је имѝло пу̀но корѝта̀ра, а са̀д ни́ко (Ж).

корѝта̀рка ж *врста црепа коритастог облика, ћеремѝда.* — Пѝ прѐ ку̀ће су бѝл'и покрѝвѐне корѝта̀ркама (Дњ). — Покрѝваѝо ка̀ко кѝ имѝо ћеремѝдом ел' плѝчама ел' да̀скама (Дњ).

корѝто с 1. *лимена, пластична или дрвена посуда за прање и купање.* — Окѝпај се у корѝто, па ис корѝта изба̀ци во̀ду на̀пол'е, та̀ко би се пртѝра̀л'и сас корѝтима (БП). — На̀сложил'и би на̀јпре онѝ што перѐмо у корѝто, па би покрѝл'и неком ста̀ром кр̀пом, па по̀сипал'и пепѐл'ем, па сѝпал'и врѐлу во̀ду (Би). 2. *дрвена, бетонска или од другог материјала посуда у коју се сипа храна свиња̀ма или псима.* — Ено и[м] пу̀но корѝто, ни́су ни прѝшл'е да је́ду (Г). — Ка̀ко ћу ти ка̀зат, мѝжда је грѝта, ка овѝ от па̀са корѝто (Пр). — Извѝди из онѝја кѝрита онѝ што је остѝло па тѝри свиња̀ма (Ки). 3. *вжљѐб* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д ДД Др Дс Дњ Дш Ж К Ки Кг Л Љ Љу П Пр Св СЛ Т). — На̀пу̀ни и[м] корѝто зѝби и не бѝ се за њѝ (Жи). — Помало зѝби овца̀ма смо да̀вал'и у корѝто (К). 4. *издубљена греда на пашњаку у коју се слива вода, подешена за појење стоке.* — Корѝта покрај бу̀на̀ра на̀пра̀л'ена бѝла, ка[д] до́ђу овце да пи́ју, ка до́ђу кра̀ве (Кг). 5. *в поставица* (Бл Д Др Дњ Ж Кг К Л Љу П Пр С СЛ Т). — Омѝва̀л'и ведрѝце, омѝва̀л'и корѝта (Бл). — Би се разла̀дила корѝта с кра̀ј до на кра̀ј бачѝје (Ж). — На пал'ѝцу онѝ корѝта на̀сло̀жиш (С). — Онѝ мл'ѐко да ску̀ва, онда онѝ корѝта да разла̀ди да се фа̀та ка̀јмак, па онѝ корѝта да се по̀купе (Кг). — Са̀д и корѝта нѐсу ка прѐ дрвѐна (С). 6. *в кочница* (ДД Ки Л). — То̀чак љѝе у онѝ ко-

рито па не мѐже да се окрѐће (Ј). 7. в брусара. — Корито за брӯс напра̄ви о[д] др̄вета, ал' мѐра да др̄жй вѐду (Др).

коровиш -иша м *неред.* — Учинѐла деца у сѐбу коровиш док су била сáма (Г). — Пролáзу поред онал'и-кога коровиша и не смѐта тѐ нѝкоме (Г).

кѐрпа кѐрпѐ ж 1. котарица од прѹћа. — Свáке срѐдѐ и субѐте продавáла сам по пѹну кѐрпу јáјá (БП). 2. в кофин. — С кѐрпáма у њиву па бѐри шта ймаж да берѐш (Св). П дáти кѐрпу одбити позив за игру на игранци. — Тѐ веће брӯке нѐма, но да ти дá девојка кѐрпу, да нѐће да игра с тебѐм (Г).

кѐрпица в кофинче. — Онѐ што би пл'ѐл'и за крáвама, носил'и би у кѐрпице (Т).

корѹба ж 1. тврди омотач тикве или јајета. — Тврдокѐрка йма тврду корѹбу (Г). — Попила сврáка јáје, остáла сал корѹба (Дс). 2. кора дрвета. — Вáри се у котáо док се свáри (коноплъана пређа), свѐ док се мѝкну [о]нѐ корѹбе (К). — Узмѐш онѹ корѹбу што е прво посѐко па шáраш онѐ (Би).

корѹбас -та -о *који је у виду корубе.* — Тѐ е бѝло корѹбасто, тá сѐфра корѹбаста (Ј). — Ка[д] се осуше, онѝ пáнци се скорѐ и постáну корѹбасти (Би)

кѐс кѐста м и ж *чврсти део тела.* — Остáо само кѐс и кѐжа (Дш). — Посѐко се до кѐста (Св). — Штá да рáдим с костѝма, већ да и[х] бáцим пщѝма (СЛ). — Да се кѹпи мало мѐса бес кости, да се направи мало кобáсице (Г).

кѐса косѐ ж 1. Δ. — Мнáд остáо бес косѐ — оћелáвијо (Бс). — С онал'и-ком косѐм ка девојка (ЈБу). 2. ручна

пољопривредна алатка којом се коси трава. — Кѐ н умѐ да подѐси кѐсу бѐл'е да ју бáци, но да кѐси снагѐм (Ж). — Реко да почѝстим бразде сас косѐм да навáдим л'ивáду (ДД). — С косáма би се покосѝло бѐл'е, но с косáчицом (Дс).

косáч -áча м 1. пољопривреник који коси траву. — Покѹпило би се по дѐсет косáчá да се за дáн покѐси (ДД). — Понѐко би рѐгл'ом растѹрáо ѓтаву за косáчѝма, се дрѹкше се нѐ би осушѝла (Г). — Пѐсе би зáкклал'и по једнѐга брáва да рѹчу тѝ косáчи (Ж). — Покѹпило би се по педесѐт косáча да кѐсу Бел'инца (ДД). 2. мера за површину ливаде. — Л'ивáда о[д] двá косáча йма пѐла ѐктера (Св). — Имáла је Л'исѝчина преко дѐсет косáчá (Г).

косáчица ж машина којом се коси. — Йма више врстá трáкторскија косáчица (Бр). — С косáчицом мѐже да се покѐси бѐл'е, но с косѐм, ако је добар мáјстор онáј што ју тѐра (Ј).

косѝр -йра м *сечиво за прѹће у виду српа које није назубљено.* — Сѐко косѝром да нѝко нѝје чѹо (Г). — Нѐма више косѝрá, деца не знáдѹ ни кáко изгл'ѐдају (Н). — Косѝрѝма би сѐкл'и прѹће за вежѐвање пше-нѝце (Г).

кѐсит -им несвр *косом или косачицом скидати траву на ливади.* — Прво се кѐсу пѐл'ске л'ивáде, па ка[д] се ѓне срѐду кѐсу се Бел'инца (Г). — Сѐна се кѐсу око Петрѐвдана (ДД). — У йсто врѐме би стѝгло и да се кѐси и да се жнѐ (Пр); → за-, по-, раз-. ■ **кошење** с гл им. — Áко није лáко кошење ка прáшење, јá више вѐл'им да кѐсим, но да прáшим, чи-стѝје ми кошење (Г).

кѐсит се -им се *обрањавати предњу задљом ногом у ходу* (о копита-

рима). — Има понеки коњ па се ко-
си, па му стално ране на предње но-
ге (Л). — Један мој арап да се није
косијо није имао мане (Пр).

косиште с држало *косе*. — Коси-
ште је најбол'е од л'ипе (Бс). — За
косиште треба да је дрво бес чвора
(Гр).

ко́ска ж дем од *кост*. — Кол'ико е
слаба сваку коску да ју преброиш
(Љ). — Занимају се пси с коскама
(Др). — Режу л'уди оне коске са те-
стером овако (Ж).

коскун -уна м в *кускун*. — Није
сигурно да се јаше на седло које не-
ма коскун (Б). — Затрајал'и би ма-
ло око коскуна дог би и[х] затегл'и
(Љу). — Најпре затегни добро ко-
скуне па јани (Бл); ↔ *нарепница*,
репњача, *подрепник*, *подрепњак*,
подрепњача, *палдум*, *попруг*. 2. в
попруг. — Требало би још мало да
му затегнем кускун (С).

косник -ика м в *подупирач*. — За
коснице остало би од рогова (Г). —
Учврсти га добро косницима, нема
да мрдне (Г). — Куфија би се пре-
врнула да ју не држу косници (Г).

костим -йма м *женски штофани
комплет*. — Одвело ју у Пећ да ју
купи костим (Н). — По овј врућине
она у костим (Л). — Младица обуче
костим, па вал преко њега (Бс). — С
костимем на кишу ће да га упропа-
сти (Гр).

кострет -и м и ж *козја длака*. —
Како ти је оштра коса ка кострет
(С). — Имал'е су неке вреће од ко-
стрети (Пр).

кострешит се -ешим се несвр-
рогушити се. — Почела деца да се
кострешу на оца (ДД); → на-.

костртна која је од *тканине иза-
ткане од козје длаке, козјињајка*
(Бр Гр). — Костртна врећа била је

млого јача од овџа (Бр); в *ко-
струтна, кострутња*.

кострутна/кострутна (Г Л) и **ко-
струтна** (БП ДД К Пр Си); в *костр-
тна*. — Пуно кострутну поно да
самел'е (Г). — Сакрисмо жита ка по-
ла кострутне (Л). — У оне кострутне
вреће могло је да стане близо сто
кила пасул'а (Љ). — С оним ко-
струтном у воденицу (БП). — У село
је имало неколико кострутнија (Пр).

кострутна в *костртна* (Бл Би Д
Ж Љу П Пр С СЛ Т), и **кострутна**
(Б). — Да подигнеш кострутњу вре-
ћу, пупак да ти помери (Бл). — Но-
сил'и колдмбои у кострутњу врећу
да се мел'е у воденицу (СЛ). — По-
купе капе децама па туре у ко-
струтњу врећу (Ж). — Имао сам ка
пола кострутње вреће пасул'а, реко
да га продам да учиним неки динар
(Б).

кота́лац -алца м *место у нитима
где се укрштају* (Б Бл БП Бр Бс Г
Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Л Ље Љ
Љу Н П Св С СЛ Т). — Основа се
провуче крос коталца па кроз брдо
(Ље); в *каталац, катаоц*.

котао котла м 1. А. — Остало ми је
бакарни котао от четрес кила (Г). —
Донесу котао воде — то неси упан-
тио (Пр). — По два котла мнека сва-
ри (Ж). — Потовари каце и котлове,
све шта треба за планину (БП). —
Кад би било свадба кувало се у ко-

тлѡве (Св). — Око дваес кѡтлова би тѹрил'и (К). **2.** *део казана у који се сипа комина* (Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Дс Ж Ки К Л Љ Љу Н П Пр Си СЛ Т). — Котѡ от казана фѡта око 80 кила цѡбре (Ки). — Кад је гѹста цѡбра дѡбро је помало слѡме да се тѹри надно кѡтла да не загорѡ (Си); ↔ *казан/казѡн*.

кѡтаѡц м в *коталац*. — Кѡтаѡци подѡжу и спѹштају жице оснѡве ка се ткѣ (Си).

котѡр -ѡра м **1.** в *котарица* (БП Бр Би Бс ДД Д Др Дс Дњ Дш Кг Љу Н П С Т). — За сјагњене ѡвце бѡл'е је да јѣдѹ ис котѡрѡ но из јѡсала (Љу). — Кад ѡвце јѣдѹ ис котѡра, не убије и[м] се вѹна. **2.** в *кошир* (БП Г Дњ Ље Љ). — Кад би одмѡрѡл'и волѡве у орање, примѡкни и[м] котѡр сѣна да јѣдѹ док одмѡрају (Дњ).

котарѡца ж *овча јасла кружно облика саплетена дебљим прѹћем* (Б Ж К СЛ). — Кад јѣду ис котарѡце ѡвце мѡње расипѹју (Ж); ↔ *јѡсла, котѡр, кѡш, кошир*.

котѡрче -та с *дем од котар*. — Штѡ ѡма да се полѡжи волѡвима од онѡга ис котѡрчета (Г). — Гуриће у котѡрчиће па у Пећ на пиѡц (ДД).

котѣл -ѣла м в *хотел*. — Тѡ е најбол'е мѣсто, ка сѡт што кажемо у котѣл да га тѹриш (Бр).

кѡтит (се) котѡ (се) несвр **1.** *доносити на свет младунче* (о свињама, псима и мачкама). — Кат пѡчне гурача да се котѡ, не смѣж да ју дираш (Н). — Котѣ ми се гураче сваке гѡдине, окѡте ми по десетѡну гурићѡ (Пр). **2.** *пог раѡат децу*. — Ктѣл'и су на силу да кулѹчи ѡйма тѡмо и да котѡ (Л); → о-. ■ **коћѣње** с *гл им*. — Прет коћѣње свиња скѹпл'а слѡму да прѡстре (Гр).

котловѡрка ж *чаша веће запремине, в чаша*. — Пѡсл'е здравѡ до-

мѡћин из онѣ котловѡрке, здравѡ домаћину софрѣ и попѡје (Г). — Онѹ котловѡрку, млѡго је водѣ да попѡјеш, а не ракѡје (Си). — Нѣма пѣсме бес котловѡрке, док не здравѡ домѡћин из ѡѡј (Г).

котл'ѣнка ж *емајлирани земљани суд у виду ћупа, обично се користи за држање киселог млека*. — Узбѹчѡло ми мл'ѣко у котл'ѣнку, мѡраћу да га баѡчим свињама (Г). — Имѡло неке фар котл'ѣнке од земл'ѣ, па би у ѡѡ држал'и кисело мл'ѣко (Би).

котл'ѡћ -ѡћа м *котао средње величине*. — Котл'ѡћ водѣ донѣсу, па и[х] мѡѡдица посипѹе (Би). — У котл'ѡћ тѹриш кол'ѡко ѡмаш прѣђе (К). — Вѡрила би по двѡ котл'ѡћа мл'ѣка на дѡн (Кг).

котл'ѡче -та с *котао мале запремине, мали котао*. — На верѡгу котл'ѡче док се не свѡри мл'ѣко (Си). — Ис котл'ѡчета се пѡло (Бл). — Кѡ имѡо више стѡке, имѡо би више котл'ѡчића (Бл).

котѡрка ж в *гумача*. — Котѡрка је вел'ика ѡгла са окрѹгл'им ушѡма (Љу). — Котѡркема смо правѡл'и пѡнце (Дс).

котрл'ѡт -ѡм несвр *померати окретањем, превртањем*. — Кад би мало попѡл'и пѣвал'и би: Ој чѡшице дѡвни ствѡре, котрл'ѡм те свѣ до зѡре (БП). — Онѹ грѹду снега котрл'ѡј док се не направѡ вел'ика ка тѡква (Л); → за- од-, с-.

котрл'ѡч -ѡча м *подметац од тканине прстенастог облика, ставља се на главу кад се носи тепсија* (Бл БП Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки К Кг Л Ље Љ Љу Н П Св Си С СЛ Т). — Прво тѹриш котрл'ѡч на главу па тепцију повр котрл'ѡча, упрѡтиш л'ѣбове, а ѹ руке мл'ѣко ел' нешто дрѹго, па нѡси у

пѡл'е радницима рѹчак (Љу); ↔ *кѡтур, потѹрак*.

котробан -ана м *резани дуван*. — Тѹриш мало котробана у онѡ парче артије, па завѣјеш, па крѣсивом крѣшеш по онѡме камену док не скѡчи жѣшка и запал'и онѡ трѹд; такѡ се тѡ пал'ило (Г). — Нѣкад се пушијо само котробан, сад нѣко тѡ не пуши (ДД). — Дуванил'и су се л'уди с котробанем, кѡ је па купѡвао (Дш).

кѡтур м 1. *точак*. — Не знаш дѣ да вежеш конѡпац — вежѣ га за кѡтур от кѡла (Г). — Испала шѣна с кѡтура, кѡтур свѣ у парчиѣе (Св); ↔ *точак*. 2. *в котрл'ач* (Б Ж Пр). — Онѡ кѡтур ти штѣти главу од врѹѣ тепсије (Б). — Бес кѡтура нѣ би мѡгла да ју нѡсиш (Пр).

котѹрак -ѹрка м 1. *точак на механизму за подизање мѣти при ткању*. — Цкрипушке за двојанац ѣмају по јѣдан котѹрак, за четѡрак по два котѹрка (Г). — Памтим, играла би се сас онѣма котѹрцима от цкрипушака (Г). — Чѣтири пѡдношке дѡл'е ѣма и гѡре чѣтири онѣ котѹрка од нѣта (Пр). 2. *точак мањег пречника*. — Од конѡпл'е и ѡде и ѡде ју завѣже на котѹрак (С).

кѡфа ж 1. Δ. — Кѡфом смо вѡдил'и вѡду из бунѡра (Св). — Изнѣсе кѡфу водѣ и свѣ попрска (Би). — По пѹну кѡфу би помѹзла од шарѹке на јѣдну мѹжу (СЛ); ↔ *кѹтла*. 2. *в бруссара*. — Сипл'и ми чѡшу водѣ у кѡфу за брѹс (Дњ). — Јѡ нѣсам навѣко да нѡсим кѡфу кат кѡсим, свѣ сам кѡсио без њѡј (Ље). — Смѣта ми кѡфа кат кѡсим па ју не нѡсим, лѡшње ми без њѡј (Н).

коферѣнција ж *збор грађана, радника на којем се анализирају проблеми и доносе одлуке*. — Сваку нѡћ на коферѣнцију, досѡдише ни пар-

тијаши с коферѣнцијама (Г); *в куверенција, куфѣренција*.

кофѣја ж *висока дворишна ограда од плѡта*. — Кофѣја је плѡт око кѹѣѣ висѡк прѣко два мѣтра (Г). — Вежи онѡга кѡња за кѡлац од кофѣје па ул'ѣгни у сѡбу (Св) *в кувија, куфѣја*; ↔ *ѡвл'ѣја, кунѡр*.

кофѣн -ѣна м 1. *корпа крушкастог облика са полукружном дршком, обично се користи за брање вођа и поврђа* (БП Г Гр ДД Др Дс Дњ Ки Л Ље Љ Н Пр Св Си). — По двѡнајес кофѣна пасул'а на дѡн трѣба д убѣре пасул'ѡр (Г). 2. *в сепет* (Б Бл Ж П СЛ). — Примѡкни кофѣн са тѣшем па крѡи док ти ѡчи испѡну (Бл); *в кофѣн*.

кофѣнче -та с *дем од кофѣн* (БП Г Гр ДД Др Дс Дњ Ки Л Ље Љ Н Пр Св Си). — У кофѣнчиѣе су чѡре држал'и пл'ѣтиво кад би чувѡл'и стѡку (Г); *в кофѣнче*; ↔ *кѡрѣица*.

кѡцкар м Δ. — От кѡцкара нѣкат ѡјера (Дс). — Сад пѡчо да се дрѹжи с кѡцкарима (Бс).

кѡча кѡчѣ ж *в баца*. — Гѹчка се тѹри порет кѡчѣ (Бр). — Онѡ пѣкла у крѹг около кѡчѣ (Дс).

кѡчѡк -ѡка м 1. *в кокошѡр* (Бл Бр Дњ П). — Ўвече и[х] затѡрамо у кѡчѡк, а по дѡну су пушѣне по ѡѡру и по бакче (Дњ) 2. *в кѡчина* (Гр Ки). — Прескѡчи се у кѡчѡк изабѣри гѹре којѣ ѡѣш (Гр). 3. *в тел'чѡк* (Б Бл Би Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Ље). — Кажѣ, да ми прѣтѡрдиш вратницицу от кѡчѡка да ми не изѡђу тѣоци (Бл).

кѡчѡкче -та с *дем од кѡчѡк*. — Нѣкад да истѣрам гурѡчу ис кѡчѡкчѣта (Гр). — У јѡр по нѣкол'ико кѡчѡкчиђа (Ки).

кѡчет -и м и ж *свињска дѡлака*. — Ума понека ѡвца ѡштру вѹну ка кѡ-

чет (С). — Покӯпи па баџи онај кочет (Бл). — Остружеш ону кочет и два-три прста наоколо (Ки). — Четке се праву от кочети од свињѣ (Г).

кочина ж стаја за свиње (Б Бл БП Би Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш К Ки Кг Л Ље Н П Пр Св С Т). — Држаљ'и смо свиње у кочину, у избу испот стуба (Г); ↔ *кочак, свињарник, свињац*.

кочит кочим несвр 1. *заустављати возило неком направом на њему*. — Понеко би ишао поред кола и кочио кол'ико би мого (БП). — Кочил'и смо вјинтовима (Г). — Не кочу обадва једнако, но један мање, један више (Гр); → за-, од-, под-, раз-, у-. 2. *спречавати да се нека радња врши или изврши*. — Кочим да ул'егнем у кол'ектив (Ж). — Кочи ју један стрџ, не да да се опеџл'и (Т).

кочић кочића м *в садил'ка*. — Зашил'иш кочић па расађујеш паприке ел' купус, шта имаш (Ки). — Онѣм кочићѣм отвараш рупе ка[д] се расађују паприке (Ки).

кочница ж *направа за кочење возила*. — Кола мбрају да имају кочницу (П). — Ако би те уфатил'и бескочнице, морао би да платиш казну (Св). — Ако не би имал'и кочницу, тџрил'и би по један колац између спица у котур и о[н] не би мого да се обрђе (П); ↔ *папџча, крчѣла, стџпало*.

коџа прил *прилично, у великој мери*. — Да видиш, коџа се покупи наџода (К). — Коџа се размину л'уди (Т). — Они су бил'и коџа вел'ики ка[д] сам ја дошла (Б). — Пре је било коџа ка шиптарско те ѣнђе несу седѣл'и са л'удима, но у другу сџбу (Би). — Мој брџт је вол'ѣо коџа да полије (Б); *в коџо*.

коџо прил *в коџа*. — Тџ смо живел'и, коџо дџго смо живел'и тџ (ДД).

кош м 1. *остава за кукуруз*. — Узимал'и би ни војници колџмбоџ ис коша (Ки). — Лако је мишу по пџноме кошу (Г). — Кошѣви пџни коломбџћа (Дњ). — Тџ су бил'и кошѣви у наш обџр (Бр). — Војска гладна па би ломџла кошѣве от прџћа, узимал'и би колџмоџ (Ки). — Коџ је имџо пџне кошѣве и џмбаре тџ се узимало (Бс). — Оџек удџрише по кошѣвџ, брашњо из наџави су узџел'и (Др). — То се турџло више кошѣвџ Св). 2. *сандук изнад воденичног камена у који се сџпа жито* (Б Бл Би Бс Ж Ки Кг К П СЛ). — Из вреџе у бџчук, из бџџка у кош (Бл); ↔ *мџтњак, мџћњак, мџћњак, мџшњак, сџндук*. 3. *в котарица* (Л Св). — Овџџа смо полаџал'и у кош, а кравама у јџсла (Л). — Извади онџ огризину из онџџа кошѣва па полџжи коњима (Св). 4. *в кошир* 1. — Сџџби полако док се не напџни кош (Дс).

кошџра ж *посебна просторија у дворџшту за стоку*. — У планину направил'и јџну ка кошџру, овџмо ван — бачџју (Б). — У кошџру могарџћи де се затвџрал'и (Ж). — У кошџре смо дрџџали јаловџну (Ж). — Дођџи комџта па на кошџру, тапџт бил'ѣ кошџре, ви знџте тџ (Б). — Они те да превџл'ѣ кошџру д узмеџду стџку (Б); ↔ *поџџа*.

кошир -џра м 1. *плетара којом се носи сџно за оброк стоџи* (Б Бл Бр Би Д Др Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П Пр С СЛ Т). — Ка[д] је дџтѣро волџве џвџче, дџно и[м] пџн кошир сѣна (Др). — Друџи дџн дошла Нѣмац и доваџил'и и дџнел'и у кошир слџму (Бл). — Дџнел'и у кошир слџму и шѣс флаша гџрива да запџл'ѣ

(Бл); ↔ *кoш*, *кoтaр*, *крoшња*. 2. *в кoтaр* 2. — Кошјири ймају ману што заузимају место, за друго за све су бoл'и (Јбе).

кoшница ж *специјално урађен сандук за бoравак пчелинег друштва*. — Некад смо имaл'и само трмке, а сад йма више врста кoшница (Л). — Увaтила се нека пaучина по кoшница (Г).

кoштан -aнa м *кестен, бот Castanea sativa*. — Дрво от кoштана нeмa смрти (Л). — Кoштана је имaло око Дeчана и више Патријаршије (Л). — Кад је найшо з дрвима, уби-л'и га с једнoгa кoштана (Јбе). — Нaшл'и га у коштaне повише сeлa (Јбе). — Низ онe коштaне јeдвa смо се спaсил'и (ДД). ■ **кoштaнoв** -a -o *који је од кестена*. — Овo мoже бити церoво и кoштaнoвo (Л). — Нaјбол'е је кoштaнoвo кoл'е за бoдл'и-каву жйцу, oнo тpaје нaјдуже (Г).

кoштил'aв *који има веома тврду кору (о ораху)*. — Никo нeће кoшти-л'aвe oрaсе ако мoже да кyпи мeке (Г). — Ис кoштил'aвija oрaса ни пo-ла мeгрe нe мoж да извaдиш (Г).

кoштил'aц -л'цa м *коштиљав орах, орах тврде коре*. — Коштил'-це нeтe ни чaвке (Г).

кoшyл'a ж *део рубља од лаке тканине за горњи део тела*. — И л'yди носил'и конопл'ене кoшyл'e и конопл'ене гaће (Ж). — Бaјрак се закyти кoшyл'oм (Бс).

кoшyл'ицa ж *дем од кошуља*. — Нaкoнчегу дa кoшyл'ицу ел' чapaпe, а сeкрвe шaмйју ел' такo нeшто (Би). — Oјде ми дeтe с мoкрoм кoшyл'ицoм, бoйм се да ми не нaзeбe (Г); ↔ *кoшyл'чe*.

кoшyл'чe -yл'чeтa с *в кошул'ица* (Б Гр Д Пр Си). — Онo кoшyл'чe крaткo, нйје му ни до пyпкa (Пр). —

Остaл'ал'и би кoшyл'чићe нa л'eдй-ну покpaј фйра пa би се кyпaл'и по Бйстрице (Г).

крaбa ж *в шил'ак* 2. — Сад ни крaбe нe трeбaју нйштa кад нeмaмo сeнa дa скyбeмo и нeмaмo кoмe дa пoлaгaмo (Л).

крaбap крaбpa -o *који је неустрашив, храбар*. — Вyчкo је бйјo крaб-бар (ДД). — Кол'икo је oн бйјo крaб-бар нйје се плaшијo (Јбе).

крaбзa ж *игла са дрвеном дршком, на врху савијена, служи за хеклање* (БП Бс Г ДД Др Л Јбе Љ Н Пр Св Си). — Пoпл'eћoвал'и би крaбзoм (Г); ↔ *нaпл'етaчa, пoпл'e-тaл'кa, пoпл'етaчa, пoпл'етyшa*.

крaбpoc ж *смелост, неустрашивост, храброст*. — Тй трeбaш дa пoкaжeш л'yбaв, дa и[м] дaш крa-бpoc, дa и[м] дaш вoл'y (Б). — Остa-лa бeс крaбpocти, нeмa нйкoгa дa пpeгoвoри с њoм (ДД).

крaвa -e ж 1. Δ. — Он пoмyзe јeд-ну крaвy, двe више (БП). — Дoмa-ћини л'yди држaл'и би пo бyл'yк крaвa (Ж). — Пoнeшто би урaбoтaлa зa крaвaмa (Г). — Нeкo је имao кo-ња, нeкo вoлoвe — вршeo крaвeмa, чйм мoгo дa врши вршeo (Дс). — Трeбa дa се пoлoжи и дa се пpocтpe крaвeмa (Г). — Нeкaт се oрaлo с крaвeмa и с вoлoвимa (Дш). 2. пoг жeнa oгpaничeнoг yмa, глyпaчa. — Дe нaђе oнy крaвy дa се oжeни с њoм (Јбе). — Он њoј крaвo, oнa њe-мy пcy, тaкo би се гpдйл'и (БП).

кpaвeтйнa ж *пeј од крава*. — Јy-тpo вeчe: мaјкo, дa пpoдaш oнe кpa-вeтйнe — мoрaдo дa и[x] мaкнeм (Би). — Нeшто oвaцa ни бйлo oстaлo и тpй кpaвeтйнe (Пр).

кpaвл'и -a -e Δ. — Кpaвл'e мл'eкo је пo рeткo нo oд oвaцa (Пр). — Ймa сйр кpaвл'и дa је пo yкyсaн нo oвчи

— све тѡ зāвиси од бачице, како га спрема (Н).

кравче кравчѣта с дем од крава. — Ништа око куће, ни кравче ни маче (Л). — По Бел’инача нема ни кравчѣта, а нѣ, ка некад, лаћимије коња и бул’уци оваца (ДД).

крадош -оша м који краде, лопов. — Извика ми се, да те не видим више с оним крадошом (Г). — Сви су крадоши у тѹ њину фамилију (Г). — Увек је имало крадоша у њино робл’е (Г).

крадошка ж жена која краде, лопов. — Она крадошка ми покупила орасе (Г). — Уберемо ако остане шта иза оне крадошке (Г).

краз предл в кроз. — Копачицу ударимо краз њѣга (Ки). — Онда те повеђу на испит краз две недел’е (Ж). — Краз њѣга слапше роди пасул’ и тиква (СЛ).

крај краја м ивица. — Да покосим ове крајеве да н остану (ДД). — Остаје помало по краевима, ал’ тѡ није ништа (СЛ).

крак м в крило. — Дрл’ача има два крака (Б). — Кракови дрл’аче повеђу се ланцима (Б).

кракови м мн в маказе 2. — Руда се тури у кракове па се стѣгне (Б). — Укочена вага седи на кракове коњскија кола(Б).

крал’ крал’а м Δ. — Памтим, како не памтим, с[в]ѣ заставе су бил’е црне крал’ кад је умро (К). — Мѡј ѡтас бијо на сахрану крал’у (Г). — Кѡ је гласао за крал’а турао је у ћораву кутију (БП).

крамп м алатка којом се копа тврда земља (Бл Бр Гр Др Дњ Дш Ж Ки Л Љ Н Си СЛ Т). — Крамповима смо ископаљ’и темел’ и за по-друм (СЛ). — Ломил’и камен минама, крамповима и чѹдима (Л); ↔ пѡ-

јук, ћукан, шил’ан, шил’ибѡд, шил’бѡк.

крана ж в храна. — Добро вече, како ви је крана (Ж)? — Ако ћеш, мѡж да седиш с нама, имаш спавање, крану — све (Ж). — Нѣ се имало, та крана ка сад што има (Бл). — Озгѡр авијони ти њини пусте и[м] крану и тѡ што треба (Бл).

кранит (се) -им (се) несвр в ранил (се). — Црква и[м] догѣрала у воденицу и да мел’у и да се кране (ДД).

крас крадем узимати туђе без знања власника. — Ел’ ви лаже, ел’ ви краде (Јбу). — Бијо јѣдан тѹ што погинуо крадући вола човеку из избе (Г); → по-, у-.

красан красна -о кога краси лепота, изузетно леп. — Како је красан бијо, накрасијо цѣо пијац кад га повео да га продаѣ (СЛ). — Од онакија родител’а деца красна (Г).

краставѣнче -ѣнчѣта с дем од краставица. — Да и[х] посијеш у њиву ни краставѣнче ти деца не би оставил’и (Г). — Удари и[х] нека бѡл’ес ка[д] су пѡчел’и краставѣнчићи (Г).

краставица ж бот *Sisymbrium officinale*. — Није глава краставица да порастѣ за дан (Си). — Убије ми ба-стра краставице још у цвѣт (Л). — Сејал’и би помало цвѣћа порет краставица (Н).

крастит -им несвр подрезивати гране са стабла или граници са дебље гране. — У прол’ѣће би крастил’и врбе да заграђујемо плотѡве (Г). — Красту се међе, заграђују се плотѡви (Н); → о-, под-; ↔ кресат. ■ **крашѣње** с гл ил. — Онѡ по прѣ крашѣње секиром, а сад нѣ, но мѡтѡрном тестѣром (Св); ↔ кресање.

крат крам несвр дуго и напорно кашљати. — Кад не уфати грип,

сви крамо (Г). — Крају ми деца, не устал'ају се (БП).

кра́так -тка -о који нема потребну дужину. — Кра́тко ми држа́ло па мбрам да се сагињем кат пра́шим (Гр). — Кад ул'егне у во́ду, онб кошу́л'че оста́не кра́тко (Бс).

кра́тит кра́тим несвр одузмати нечему дужину. — Кра́тијо сам дрва ка[д] су ме зва́ли (Св). — Шта да ра́дим зими, но да кра́тим дрва и да пола́гам сто́ке (Г); → из-, пре-, с-.

крѣла ж дрвени или лимени суд са водом за кондезовање паре алкохола, табарка. — По пра́вилу, у крѣлу не сме́ да бидне во́да врућа ако ћеж да ймаж до́бру ракију (Л). — Угријала би се во́да до на́ дно крѣбл'е (Б). — Ба́чва поред крѣбл'е (ДД).

крѣв -и м и ж Δ. — Уфа́тил'и и[х] и бил'и док и[м] крѣв на ўши поша́о (Јбе). — Ја њо́зин крѣв, о́на мо́ј (К). — С крѣвом ће да га пла́ти (БП). — Ми и Цветковићи од једне крѣви (Св). — От крѣви су отуд побегл'и (Св). — Два крѣва сам дужан (ДД). — Ти Руговци рекл'и седам крѣвова наше пл'еме дугу́је (Јбе). П **уда́рит на** ~ поремећај циркулације крѣви овце. — Кад уда́ри о́вца на крѣв, ўши су ју л'едне (Г). **па́сти на** ~ дуговати због убиства. — Тамо па́л'и на крѣв па се исел'ил'и (Дш). **вра́тит** ~ осветити се. — По́сл'е не́су мо́гл'и вра́тит крѣв док није дошла ова, Први све́цки ра́т (Др).

крѣвав -а -о коме тече крѣв, обливен краљу. — Крѣваве му ру́ке до ла́ктова (Г). — Поведоше га она́ко крѣвавога (Јбе).

крѣв'осат -ошем несвр пог узимати храну, јести. — Не стигнем да крѣв'ошем, за́лаг л'еба да ту́рим у уста (Г). — Ка́ко са[м] мо́гла да крѣв'л'ошем кад би слу́шала ту́ жу́гу (Г).

крвник -ика м 1. убица. — Шта сам ја доче́као да не доче́ка ни крвник (Си). — Крвнику се опрѣсти, а не детету (Пр). — Дошл'и Шиптари, ктѣл'и де́вера да ју убију, а о́на, по-којна Ђука, дава́тила де́вера ова́ко да га одбрани от крвника (Кг). 2. прен радник који ради без предаха. — Тога радника не́ма у о́кол'ину, он је крвник за ра́д (ДД). — Да није био крвник за ра́д, био би жив, јо́ж би живео (Јб).

крвница ж женска особа крвник, веома мрска особа. — Не мо́гу да видим очима ону́ крвницу (Л). — Чини ми се крвницу би ла́кше гл'едала но њу́ (Н).

крвопија ж особа која некога злоставаља. — Оће да ју узме́ живот она́ крвопија (Бс). — Има свекрву, крвопија ју није ра́вна (Гр). — До́бро је жи́ва кад жи́ви с онџм крвопијом (Др).

крѣвет -ѣта м 1. Δ. — Они се́л'и на један крѣвет, пу́ше дуван (Ж). — Више ни́су ни дрвени ни феде́рни крѣвети, но ка́учи (Јбе). — Не пита́ш ме за крѣвете јесу л' намѣште-ни (Г). 2. в пострешница. — Ка[д] се заврши кофѣја, го́ре се сапл'ете крѣвет (Јб). 3. в стол'ица (Бс Г ДД). — Крѣвет је и онб де се спа́ва и онб де л'ежиду́ ро́гови от кро́ва (Бс).

крѣветац -тца м крѣвет за децу. — Кад мало порасте́ л'егаж га у крѣветац (Г). — Ска́чу де́ца по крѣветцу, све́ порасту́раше (Г).

крѣденац -нца м делимично за-стакљен орман за храну и судове. — У крѣденац мо́же да ста́не и по-нешто што се спре́ми за зиму (Гр). — Видим да ми је не́ко прету́рао по крѣденцу (Н). — Бата́л'исмо стала́-же кад иско́йше крѣденци (Г).

крез предл *в кроз*. — Крез овај домаћи више има пасул'а и тикве (СЛ).

крѐј прил *сасвим, у потпуности*. — Ко је бијо крѐј те није мога, чувао би стоку (Б). — Мења се крѐј често (Ж). Истог је значења алб *krejt*.

крѐјт прил *в крејт*. — Крѐјт беше пуштијо (Пр). — Била порушена крѐјт још пре бивше Југославије (Бр). — Богоми смо купил'и мало жита, се наше изгорело крѐјт (Бл). — Кат се крѐјт ослободило ми смо дошл'и (Б); *в креј*.

крѐк м 1. *грана дрвета*. — Сломио се крѐк од л'ипе кад ју брао, па одозгор пао (Г). — Требају да се посечу они ниски крѐкови да можемо да пролазимо с кол'има (Г). 2 *в крило*. — Обадва крѐка дрл'аче закачена су за вагу (Бр).

крѐкат крѐчи несвр *испуштати гласове 'кре-кре'* (о кокоши). — Моја кућа, кокошке крѐчу, изгоре кућа (С); → *за-*.

крѐкл'а ж 1. *рачвасто дрво, роља*. — Имао крѐкл'у, дренову крѐкл'у (Дш). 2. *в л'упка*. — Кад му туриж дрво одозгор, оно не може да извуче главу из оне крѐкл'е (Дс).

крѐкл'ас -а -о *рачваст*. — Грѐдел' за плуг, он има једно дрво крѐкл'асто (Ки). — Једно дрво е крѐкл'асто па се пршупл'и и посе оде јарам и кл'ин озгор (Ки). — Поткочи га с једном крѐкл'астим дрветем, се ће да пане (Дш).

крѐнија м *хипок према глаголу кренисат се* (бити поносан) којим невесте обично ословљавају девера; због чега се најчешће јавља као саставница у сложеници *Деверкрѐнија*. — Некога Деверпйсере, некога Деверкрѐнија (Др). Алб *kreni*, понос, *одважност*.

крѐнијат се -шем се несвр *бити одважан, поносити се*. — Оћу мало да се крѐнишем (С). — Понека би вол'ела да се крѐнише, дигла би главу па би се намицмарила, и тако ишла по селу (Г).

крѐпа ж *већи комад камена*. — Уватила једну крѐпу ка иштѐћена (С). — Гађа жену једном крѐпом, да ју погоди оставила би ју на место мртву (Је). — По нашија и брстовичкија њива све крѐпе камења (Си).

крѐсало с *в кресиво* (Бл Бр Би Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг П СЛ Т). — Ако ћеж да запал'иш, мбраж да имаш и труд и крѐсало (К). — Туриш труд на камен па удараш крѐсалом по камену да пушти жижку (Т); *в кресило*.

крѐсат -шем несвр 1. *оштрим предметом сећи гране*. — Неко крѐше неко слаже грање, неко вежује нарамце — иде брзо (ДД). 2. *љутито неком говорити истину у лице*. — Неса[м] му остала дужна, крѐсала са[м] му љ очи (Г). — Нема глаке на језик, крѐше ти она свакоме (Ју). 3. *в шкрепат*. — Свѐма седминама по пет мѐтака што крѐсал'и (Б). ■ **крѐсање** с *гл им*. — За крѐсање ти треба добра качија (Г).

крѐсиво с *проста челична направа која ударом о кремен изазива варнице* (Бс Л Је Ју Пр Св Си). — Несмо имал'и шйбице ел' упал'аче ка сад, но смо пал'ил'и крѐсивом (Л); ↔ *крѐсало, крѐсило, огњило*.

крѐсило с *в кресиво*. — Ка[д] се шйбица окваси, не може да се упал'и, а крѐсило може (Б). — Маом су се чобани служил'и крѐсилом, а и радници кад би радил'и у пол'е (Б).

крѐч м *грађевински материјал произведен печењем кречњака*. —

Нестаде ми крѣча, ктѣдо да окрѣчим жож дивану (Г). — Сѣбе окрѣчимо са крѣчем (Ж); *в ћиреч.*

крѣчана ж јама или пећ у којој се пече крѣчњак. — За крѣчану трѣба сѣвѣја дрѣва (Си). — У Л'ипу има нѣкол'ико крѣчана, правил'и л'уди крѣч (Јбе).

крѣчит -им несвр Δ. — Кад се крѣчи свѣ се испретѣра по кѣће (Бс). — Ви, срѣтње било, крѣчите (Б). — Трѣбају да крѣчу, но нѣмају крѣча (БП). — Затѣкоше ме крѣчући кѣћу (СЛ); → о-, пре-. ■ **крѣчење** -а с гл им. — Нѣкад ми крѣчење нѣје престал'ало нѣкаку мѣку (Г). — Трѣба да се узме крѣча за крѣчење (Д).

крз предл *в* кроз. — Да прође крс Кѣво, нѣном крз Нѣмце (Ки). — Ми мѣсл'имо да бѣгамо крз онѣ л'иваду (Дњ). — Пѣсл'е крстонѣше с крѣтем крс пол'е (Т).

крив крива -о 1. *који није прав.* — Криво дрво нѣ мож да исправиш (Јбе). 2. *особа која је направила прекршај, која је узроковала штету, повреду.* — Ти си ми крива што сам ју продо (Си). — Кривцима трѣба да се сѣди што су криви (Си). ■ **криво** прил. — Мѣне ми криво што нѣће ни да ме пита (БП).

кривак -ака м (само у том облику) мање вулгарни израз за мушки полни орган. — Који кривак чѣкате тѣ (Г). — Он мѣсл'и да ме превари — ъће мѣ кривак, не вѣрам се ја тако лако (Г).

кривача ж *оболели плод шљиве, рогач.* — Онѣ криваче попадају, од њѣ нѣма користи, а ми чобани би брали и јѣл'и (Г). — Кад је кишовито има млого кривача (Г); ↔ *пасул'ица.*

кривина ж *краћа цев за одвод дима из штедњака савијена под*

углом од 90 степени. — Шпорет з две кривине слабије вѣче од онѣга што има јѣдну кривину (Јбу); ↔ *кол'ѣно, лакат.*

кривит се кривим се несвр 1. *савијати се постајати крив.* — Ка[о] да је почело држало да се криви (Јб). — Криве се држало на сунце (Бл); → из-, на-, о-. 2. *викати из петних жила, грдити повишеним тоном.* — А ми кривимо се, ал' нѣко не чѣе (Гр). — Ми се кривимо ка да смо ил'аду (Бл). — Онѣ криву се (Си); → раз-.

кривл'ат кривл'ем несвр *неравномерно ходати, храмати.* — Ка[д] се укѣје кѣњ, он мѣра да кривл'е (Г). — Бијо сам се убѣо па сам кривл'ао (Г). — Онако кривл'ајући дошао кот кѣће (Св).

кривњава ж *вика, галама.* — Нѣшта се нѣје мѣгло чѣт од онал'ике кривњаве (Би). — Ни сам не знам како се нађѣсмо у тѣ кривњаву (Пр).

кривул'ажка ж *пог која нарамљује* — Опасна је она кривул'ажка (Г). — Нѣка сам ја кривул'ажка, нѣћеш мѣј да ъдиш с менѣм (Бс). — Нѣшта не смѣта онѣ кривул'ажку, идѣ ка да има двајез година (Л).

кривул'ан м *пог који нарамљује, "кривље".* — Дадоше онаку девојку за јѣднога кривул'ана, какав је, ни вѣрана с пѣта да му се не макне (Јбу). — С оним кривул'анѣм да кѣћи кѣћу (Др).

кривул'ѣцат -ѣцам несвр *пог од кривл'ат, храмати.* — Ајте ви крѣните, а ја ћу за вама да кривул'ѣцам полако (ДД). — Стигла сам кривул'ѣцајући (Јбе).

крѣжул'а ж *школски прибор за писање по табли.* — Писал'и смо на табл'е крѣжул'ѣм, на свѣску олѣвѣком (Л). — Прѣво смо писал'и са крѣ-

жул'ама по табл'ица, посл'е искочише плајвези (Си).

криз предл в кроз. — Криз неки дан дођоше (Б).

крила -л'е ж крава у које је део стомака покривен белом длаком. — Имала је једну крилу, била е мл'ечна (Г). — Радунка је продавала мл'еко од једне крил'е те је децу школовала (ДД).

крилас -та -о који има део стомака покривен белом длаком. — Пазарово сам једну криласту јуницу (Г). — Овце не могу да бидну, криласте су само краве (Г).

крилат -ата -о који има крила. — Да сам крилата па да постигнем свѣд, ал' несам па не могу (Г). — То је крилата работа, не могу ја да се јурим саш њима по бакче (Јб).

крило с 1. део птичјег тела. — Излავила ми је напoл'е док ју несам посекла крила (С). — Остадо ка птйца бес крила (Кг). 2. део дрљаче са шиљковима. — Кад је слаба запрега упрегне се у једно крило дрл'аче (СЛ). — Запрега слаба, па полако влачи с једнем крил'ем (Гр); ↔ *крѣк*.

крилоња м во чији је део стомака покривен белом длаком. — Једне године сам прѣзо једну краву с крилоњом — бол'е је вукла од њега (Г). — Ојс крилоња, вѣци те појѣл'и (Св).

Крват -ата м в Хрват. — Крват наредйдо ка изгинемо што прѣ (Бл). — Крвате су дотѣрал'и у Ђаковицу, а ми пешке од Ђаковице до Пећи, све пешке ишл'и (БП).

Крвацка ж в Хрвацка. — Побуни се Крвацка тамо (Би). — Отѣрал'и су нас у Крвацку и тамо сам бијо у Крвацку (БП). — Ја сам служйјо

Осми коњички пук Чаковац у Крвацкој (К).

крвацки -а -о в хрвацки. — Сараево, ми смо га заузел'и — Осамнаеста крвацка (Бл). — Дубовац се звào, у Крвацки Карловац (Б).

Кристос м в Христос. — Кристо се рoди — вaистину се рoди (Гр). — Од Богојавл'ења Кристо се јави (Бр).— Исусе Кристе, помoгни (Ки).

крйшка ж правилно изрезано парче прехрамбеног производа. — Намажи децама ајвара на крйшку од л'ѣба па нек се играју (Н). — Ранйје смо ломил'и леб рукама, а сад га рејемо на крйшке (Јбе).

кркат -ам несвр 1. аугм јести. — Неко крка, а неко трпй глaдан (К). — Кркајте, кркајте, само се ви накркајте (Си). — Имал'е су да кркају кол'ико су мoгл'е (Јбу). — Децама би рѣко, она крка кајмака от кoрита (Л); → на-, по- 2. пог немилосрдно тући. — Сваки дан су ме кркал'и (Г); → у-. ■ **кркање** с гл им. — Понегде гл'ѣдају шта йма за кркање (Л). — На село йма и мучења и кркања (К).

кркнут -ем свр пог убости. — Кркни му нoж под грло искористићеш нешто (Бс). — Ја ћу да му кркнем нoж, нећу више да му мйсл'им oће л' да претѣкне (БП).

крл'а ж 1. трупина дрвета, пањ. — Прегори она крл'а (Ки). — На бадњак наслoни ону крл'у (Св). — На њега наслoни ану крл'у, трае два-три дана она крл'а (Бр). — Гл'ѣдам oцак наложил'и Шиптари, горѣду крл'е (Бл). 2. пањ за седење (БП Бс Г Гр ДД Др Дс Ки К Л Је Јь Ју Н Пр С). — Нисмо имал'и за свакога стол'йцу па би понѣко седѣо на крл'у (Јбу); ↔ *трупйна, трупинче, трупил' ак, чўча*.

крл'че крл'чёта с дем крл'а. — Понёко крл'че би држал'и у сѡбу па би седёл'и на њёга (БП). — Татѹ носил'и дрва на л'ёђа, крл'чиће и тако грёјал'и се и живёл'и паски (Б).

крмёл' -ёл'а м в дрл'а. — Да ју не погл'ёдаш кака је; ђчи ју се не виде од крмёл'а (Би).

крмел'ив -ива -о в дрл'ав. — Умй дёцу да ти и[х] не види нёко оваке крмел'иве (Бс).

крнтйја ж дотрајала кола. — Посёдасмо на неку крнтйју (Г). — Нё би смёо да крёнем с том крнтйјом из обора (Јб). — Не мѡгу да чёкам више да ми очисти ђбор од овйја крнтија (Н).

крњатак -тка м окрњени алат. — Реко да очистим око међё с једнй[м] крњатком косё (Г). — Све нёкаки крњаци грабул'а (Г).

крѡв крѡва м дрвна конструкција са црепом која покрива кућу. — Мѡже да бидне ђпасно кат пāне снёг с крѡва (Кг); ↔ кјл'м.

крѡз предл с унутрашње стране појма с именом у акузативу. — Искочймо крѡз овā прѡзор (Б). — Крѡз мёсес данā ми ћемо кўћи (Б); в краз, крез, крз, криз, през, проз, прз.

крѡј крѡја м облик одевног предмета. — Панталѡне нёмачкога крѡја бил'ё су гўшаве (Н).

крѡмед -а м в кромид. — Ископаш л'ёју, забѡдеш крѡмед у зёмл'у (К).

крѡмид -йда м црни лук, бот *Allium sera*. — Пасул' и тйква, крѡмид, лўк, попрйку, краставице, парадāјс, компйре, тѡ би се сйјало (Л). — Прāви се пйта пѡсна с кромйдем и с купўсом (Ки); в кромед.

кромпйр -йра м повртарска биљка, бот *Solanum tuberosum*. —

Ка[д] смо постыл'и, јёл'и смо кромпйр, пасул', кўпус кйсео, папрйку (Јбу). — Нāјвише, да ти кāжем, продајў кромпйр, боранйју, кўпус (Кг). — Они нāјвише с тём се бāве: са кромпйрем, са купўсем, са папрйкема (Кг). □ бёл'и ~ сорта кромпйра белуњаве боје. — Бёл'и кромпйри су брашнивији от црвёнија (Јбе). □ црвёни ~ сорта кромпйра црвенкасте боје. — Црвёни кромпйри су бѡл'и за прёжење (СЛ); в компйр.

кромпйриште с место где се гајуо кромпйр. — У кромпйриште јāка зёмл'а (Јбе); в компйриште.

кромпйрче -та с дем од кромпйр. — Да видиш ђѡак пўн, ал' свё неки кромпйрчићи сйтни ка орāси (Кг); в компйрче.

крѡпит -йм несвр прскати китом босил'ка умоченом у водици (о попу). — Идё пѡп по сёлу да кропй (Л). — Кропйл'и би попѡви такѡ пред вёл'ике пѡсте (Јбе); ↔ по-.

крѡтак -тка -о срамежљив, сме-ран, који се одликује племенити-шћу. — Снā ју крѡтка, ал бадјāва нйко ју га не знā (Кг). — Пѡ крѡтке су овё са сёла но овё из града (Кг).

крѡћ м в кукул'аја. — Кāкав ти је чобāнин бес крѡћа, кāко да тёра ђвце прўтем (Јбу). — ђвце се тёрају крѡћем (Јбу).

крѡшња ж 1. горњи разгранати део дрвета. — Пѡла крѡшње од орā у мѡј крај (Г); ↔ круна. 2. мања корпа од тесаног прўћа у којој су плетилье носиле плетиво. — Помало сйра и л'ёба у крѡшњу и клўпче пл'ётива, па āјт за овцāма (Г). 3. прво похођење невесте од стране рода. — ђни дѡђу, донёсу крѡшњу (Гр). — Дѡнел'и ју дāрове пѡсе ка[д] су дѡшл'и на крѡшњу (Н). 4. в кошир. — Примāкни и онў крѡшњу

сена да једу из њој док одмарају (Си).

крошњар -ара м гост из девојачког рода у похођењу невесте после свадбе. — Навр три недеље долже крошњари (СЛ). — Крошњари навр дваез дана (Бс). — От крошњара већном жене и неко дате (Бс); ↔ *крошњарка*.

крошњарка ж в крошњар. — Ка[д] смо бил'е крошњарке код Рбсе, беше надошао Дрим, замало се удависмо (Г).

крпа ж комад тканине. — Све крпе покупи (Пр). — Крпаре смо ткал'и од изрезанија крпа (БП). — Што ће да дође, са врати она ће да се довати за крпу, да очисти собу, ел' шта треба (Ж).

крпара ж стаза изаткана од крпа. — Ткала ове крпаре, ткала сукно, канавце (Јбе). — Л'епо је и ка[д] се застре соба крпарама (Г). — За крпаре се оснује и навје ка за дѣкице, а поткива се изрезанима крпама (Пр).

крпат крпл'ем несвр *ломити* класове са *стабљика кукуруза*. — Кад би чувал'и, крпал'и би коломбѣе па би пекл'и (Г). — Око Преображења почну коломбѣи да се крпл'у (Г); → из-

крпат се крпл'ем се несвр *дуго, напорно пешачити, замарати се*. — Сави се кот куће, дѣ ћеж да се крпл'еш по овѣме кијамету (Си). — Онако стар би се крпао по планине за овцама (Пр).

крпел' -ел'а м *паразит који живи на кожи животиње*. — На слабе овце трчу крпел'и (Пр). — Ка[д] се острижу овце, да видиш, понѣка пунна крпел'а (Ж).

крпит -им несвр *састављати крајеве подеране тканине, ставља-*

ти закрпе на подеротине. — Татако крпило се и трпело се (Дс). — Ние срмѣта што е крпл'ено, сал ако је чисто (К). — Крпе, како да не крпе, не баца се ако се мало ицѣпа (Пр); → за-, под-

крпл'ача ж в *гумача* (П Т). — Бес крпл'аче игл'е врећа не може да се закрпи (Т). — Крпл'ачом смо крпил'и што ицѣпано (Т). — Крпл'ачема би крпил'и, правил'и панце (П).

крс -та м 1. Δ. — Како ћемо крс (Л). — Пита поп ко ће д узме крс за догодине (Т). — Онај што носи крс, он с крстем напред иде, ови за њим (Бр). — Крста ми несам га ни видео (Бс). — Све крстѣве направимо од онѣга парчѣта (Дш). — На вратницу, на бунар ставимо онѣ крстѣве (Ки). — Некад би правил'и крстѣве о[д] тога (Бс). 2. *задњи део товарѣез самара* (Бл БП Би Бс Г Дш Ки Л Јб Ју П Пр СЛ Т). — Закачи бисаге на крс о[д] самара (Пр); ↔ *крстѣна*. 3. *доњи део трлице у виду крста*. — Крс је онај део што л'ежи на земљу, на који су усађене сѣе о[д] трлице (Г). 4. *в јастук* 2. — Крс може само да л'егне на дирек, не мора да се закује (Б). 5. *в пул'ја* 2. — Крстем се онај лубац затвори и не може сам да се откопчѣ (Пр). 6 *в навратњак*. — Крс је ка дѣска прорѣзана за врат од коња ил'и магарета, горе зарѣзана за конѣпац, а са странѣ пребивѣна за рибице (Пр). □ *предњи - предњи део самара* (Др Дс Ки Јбе Т). — Замотај конѣпац тѣ на предњи крс (Јбе). □ **Црвѣни** ~ Δ. — Трајил'и смо га преко Црвѣнога крста и ништа (Д). — Преко Црвѣно[г] крста ми дошло дѣ сам зарѣбл'ен (Дш).

крста крста с мн 1. *ношење крста по православном обичају по атару села у славу неког свеца, литије*. — Имамо крста на Јеремјидан (Г). —

Има̀л'и смо крста на Никол'дан л'е-тњи (ДД). — Имеђу на̀шија крста̀ и ва̀шија има око мѐсес дана̀ (Си). — Не трѐба крста да се нѐси (Бр); в крсти.

крста̀л'ачки прил начин веза при чему се указују крстићи. — Онѐ чешл'арйце и јаста̀це смо вѐзл'и крста̀л'ачки (Г).

крста̀ш -а̀ша м в вретено 2. — Крста̀ш мо̀ра да бидне о[д] тврдо̀га дрвета (Јбу).

крстеница ж в укршѝача. — Кад се изредѝ дрѝга, домаћин пу̀шти крстеницу, унакрс здра̀ви нѐкоме (Би); в кршѝеница, крштеница.

крсти крста̀ м мн в крста. — Дру̀ги дан крсти су бил'и на̀ши (Дс). — Дру̀ги дан Ђуђевдана, Ђурђевдан у срѐду, на̀ши крсти у четвртак уоден (СЛ). — Приетел'и дођу, ал' да се нѐсу крсти нѐ (Др). — Он је по̀зво да нѐсимо крсте (Т). — Носил'и ми род крсте (К). — Ја нѐм крсте (Дш). — Девет четвртака вел'ике, у пѐтак на̀ше крсте. — Исто ка ми што би носил'и крсте, тако су и дни ишл'и по пол'у (Бр). 2. кичма више зглобова. — Ува̀тило га нѐшто у крста, не мо̀же да се мрдне, ѐно га л'е-жи у кревет (Јб).

крстина ж 1. део запрежних кола с прагом, осовином и точковима. — Ко̀ла имају предњу и задњу крстину (Б). — Јѐдан у срѐде виси, а два су по̀ дол'е у крстину (Л). П предња - предњи део запрежних кола. — За мл'иво би прѐзал'и само предњу крстину (Св). задња - задњи део запрежних кола. — Стрча̀ница иде от предње кро [з] задњу крстину (К). 2. в ластавице. — Стрча̀ница пролази испод кра̀кова крстине (Јбе). 3. в крс 2. — Това̀р се затѐгне конопцима за на̀вратња̀к и за крстину от самара

(Си). 4. десет снопа жита на-сложених у виду крста. — Кад би пожњел'и и повѐзал'и, онѐ снопове пшенице наслѐжи у крстине па по̀сл'е преву̀чи на гѝвно (Н). — Да жњѝш, па да везу̀еш, па да правиш крстине, па да се прави кама̀ра на гѝмно (Дс).

крстит (се) -им (се) свр/несвр 1. Δ — Крстил'и смо се от чу̀да (БП). — Нѐсу смѐл'и да се крсту̀ (ДД). — Прѐ нѐсу смѐл'и да се крстиду̀ (Би). — Тамо по̀п ћита̀, ава̀мо овѝ се крстиду̀ (Ки). — Прѐ нѐсу смѐл'и да се крстѐду̀ (Бл). — Турци нѐсу дал'и да се крстиду̀ (Дс). — Прво трѐба да е кршѝен, па да се венча (СЛ); → пре-. 2. обављати крштење. — До прѐ неку годину рѐтко ко̀ је крстиѝо (Би). — Крстѐ; сад више крстѐ но онѐ по̀сл'е ра̀га (Јбу). — По̀п нѐће да те прѝми у цркви ако ниси кршѝен, прво има да пита ко̀ја су дѐца кршѝена нек ул'ѐгну у цркви (Кг). — Није била та̀мо у њѝзин род кршѝена (Јбе). — Магдал'ѐна ми кршѝено име (С). — Има још мнѝго некршѝени и невѐнчани (Ж); → по-. ■ кршѝават -а̀вам несвр — Сад више кршѝавају дѐцу но раније (Гр). ■ крштѐње с гл им. — За крштѐње ту̀риш суд ова̀ко, ту̀ је по̀п, ту̀ је кѝм (Би). ■ кршѝѐње. — Ово дру̀го ниѐ батал'ивало кршѝѐње (Т). — Четре[c] шѐсте укину Тито и кршѝѐње (Бл).

крстић -ића м дем од крст. — Унѐсемо ба̀дња̀к у ку̀ћу, на̀правимо крстиће (Ки).

Крстовдан -ана м православни верски празник, слави се 27 септембра. — По прѐ смо о Крстовдану сѐјал'и (Г). — До Крстовдана би седѐл'и у планину (Пр). — По Крстовдану би слазил'и ис Понѐра (С).

крстонѡша м који носи крст о лтијама. — Тај крстонѡша наш био погинуо па смо бил'и батал'ил'и (Бл). — Пѡсе се покѹпу да честитау крстонѡше (Јбе). — Двапут убио грѡм крстонѡшу и нећемо више да нѡсимо (Т).

крѡшенача ж в *укршњача* (Л Јбу П Св С Т). — Ту крѡшеначу трѣба да попије свако (Л). — С крѡшеначом се не завршава, но има још да се пије (Т); в *кршњенача*.

крѡшеница ж в *укршњача* (Ки Т). — Трећа вел'ика је крѡшеница (Ки). — Онѹ крѡшеницу наздравл'а унакрс (Т).

крѡтет крѡтим несвр *љутити се на некога, изражавати мржњу према некоме*. — О[д] тајпут крѡти на мене (Г). — Како је дошла у дом на секрву је крѡтела (БП). — Крѡту једна на дрѹгу и данас (Гр).

крѡтина ж Δ. — Очишти ми пршѹте, ѡстави чисту крѡтину (Т). — С рѣбрима је пасѹл' пѡ ѹкусан но ш чѡстом крѡтином (Дш).

крѡтињак -нка м 1. *кртица*, зоол *Talpa europaea*. — Оће крѡтињак да нагрди расад (Др). — Преораше ми крѡтинци л'иваду (ДД). 2. *хумка земље коју кртица избаци на површину*. — Да тѹрим воду у л'иваду да растѹрим онѣ крѡтинце (Г). — Да видиш л'иваду — свѣ крѡтињак до крѡтинка (БП). — Није мѡгло да се покѡси бѡл'е от крѡтињака (СЛ).

крѡг крѡга м *дашчица гружног облика којом се притиска сир у каѡи*. — Повр крѡга тѹри се неки камен да га претисне д изл'егне сѡк одозгѡр (Би). — По крѡгу се уфати пл'ес, л'ети кад је врућина (Г). — Они крѡгови се попारे па опѣру (Л).

крѡкче -та с *дел од круг*. — Узмемо вал'ико ка крѡкче, ставимо у

брашње и поклѡпимо га (Гр). — Тѹри се камен повр онѡга крѡкчета (Јбу).

крѡл'а ж в *кукл'аја*. — Какав је то чобанин за овцама бес крѡл'е (Б). — С крѡл'ом беше лако да се увати јагње (Б).

крул'ача ж в *круњач* (Би Ки). — Један врѡти крул'ачу, а дрѹги тура одозгѡр коломоћ, дѡл'е испадају зрѡна (Би). — Некад смо трошил'и рукама, а сад с машинѡм крул'ачом (Ки).

крѡна ж в *крошња 1*. — Највишцу крѡну имају ораси (Јб). — Раширѡ ми ѡра крѡну, заузео ми пѡла бакче (Г).

круњач -ача м *машина за круњене кукуруза*. — Најпре смо рѡнил'и рѡчно па пѡсе круњачима (Н); в *окруњач*; ↔ *крул'ача*.

крѡпан крѡпна -о *који се истиче величином, корпулентан*. — Крѡпан онѡј дугајл'ија (Г). — Ка се кѹпи сѣме у патѣку компѡри бѡдну и крѡпни и мѡзни, за марак (Бр). — Крѡпне шл'иве лако се покѹпе (Д). ■ **крѡпно** прил 1. *већих димензија, обима, супротно од ситно*. — По некад би ми га самл'ео крѡпно — претрѹпио би га, већ за свѡње за дрѹго ништа (Г). 2. *говорити озбиљно, са извесном дозом претње*. — Бѡгами, рече, овај крѡпно говѡри (Бр).

крѡта ж в *кукл'аја* (Бр Бс ДД Л Н Пр Св). — За крѡту је најбол'и прѹт от коштана кад изрѡстѣ из земл'е (Л). — Крѡтом се јагње најлакше увати (ДД). — Раде никад није ишаѡ бес крѡте за овцама (Г).

крушак -ка м *комад шећера или соли*. — Обѣси се крушак сѡл'и тамо де су ѡвце и ѡне л'ижу (Ж); ↔ *дѡл'им*.

крўшка ж бот *Pirus*. — Најбол'а је ракија от крушкака, а добра је и од кајсија и од шљива (Б). — Помешао би шљиве с крушкама па би пекo ракију у прол'еће, кад отопл'и (Ж).

крцат -ам несвр 1. *ломити љуску плодова, односно семенки воћака*. — На Туџин дан крцамо орасе (Бс); → с-. 2. ирон *трошити новац за задовољење својих потреба*. — Смјрио се док му трају паре, док има да крца паре (Би); → по-.

крцел' -ел'а м *изданак неких повртарских биљака на којем се формира семе*. — Извади се главница купуса па се затрапи, а у прол'еће открије да пушти крцел' да се изведе семе (Гр). — Они крцел'и избацу семе горе на вр (Г).

крцкат -ам несвр *ономатомејски израз, ситнити кору хлеба зубима*. — Чуло се да нешто крцка (Бс). — Уграшиш колобогтницу па крцкаш ону кору зубима (Г). ■ **крцнут** -нем свр. — Ја сам чуо кад је нешто крцнуло, несам знао шта је (Г).

крчаг -ага м *в коната* (Бр Би Др Дс Дњ Дш Ки Т). — У крчаг се вода не угреје ка у флашу (Бр). — У пол'е кад би радил'и носил'и би воду у крчаге, по ладна седи но у ове флаше (Т).

крчевина ж *терен на којем је из корена извађено вишегодишње растиње*. — Компйри добро успевају на крчевину (Б). — Ове њиве у Насел'ење, то су све крчевине (Г).

крчела ж *примитивна направа која се састоји од два укрштена дрвета, а служи за превоз плуга од куће до њиве и назад*. — На крчелу би носил'и плуг кад би ишл'и да оремо, лакше би било за волове (Г). — На онe крчел'е натовари котар

сена за волове и плуг па терај у њиву (ДД).

крчел'а ж *примитивна дрвена направа на којој се савијају парозици дрвених вила* (Б Бл Гр Дс Л П Пр С). — Сави онe парозке на крчел'у и баџи на ћеремиде да се сүши (Гр). — Оно дрво напариш на пламен па савијеш на крчел'у да направиш вилу (Бл). — Требала ми једна крчел'а да савијем једну вилу (ДС).

крчел'е ж мн 1. *в крчел'а* (Бр Г ДД Др Дњ Дш Ки К Љу Н Св Т). — Ко нема крчел'е може да и[х] савије на стубе (Ки). 2. *в кочница* (Б С). — Ка[д] смо имал'и гвојзена и дрвена кола, кочило се крчел'ема (Б).

крчет крчим несвр *из корена водити вишегодишње биљке*. — Насел'еници су о[д] државе добивал'и шуме па су и[х] крчел'и и од њи правил'и њиве (Г). — Ја памтим ка[д] смо крчел'и шуме (ДД). — Наши стари крчели, око четири ектора уједно (Л). — Пропадосмо крчући међе (Дњ); → из-.

крчимит -им несвр *давати, продавати робу у деловима*. — То иде ка[д] се крчми (Пр). — Бол'е је да га даш и јефтиније све но скупле, а да га крчмиш, онако ти више иде на мери (Бс); → раз-.

крш м *стена, камењар*. — Има ту Савина вода, један крш (Си). — Нешто му искочио ис крша, ис планине (Бр). — Шеста — све кршеви, само помало л'едине (Н). — Чувал'и овце и краве по шума и по кршева (С). — Он чувао козе с једнем дететом у те крше те се био сатрео у те крше у пећину (Ље).

кршит -им несвр *ломити*. — Крши грање да наложи мало огња (Гр). П ~ **рўке, бити у непријатном по-**

ложају због немаштине. — Нећу да трпим да он пије, а ја да кршим руке, кад ми неко дође да нем шта да му дам (Г).

крштѣни -а -о који се односи на крштење. — Бoже помoзи, да пцўје кума крштѣнога (П). — Завaдил'и се с кумовима крштѣнима па не збoру с њима (БП).

крштеница ж в крстеница (Б Би Др Дс Ж Кг). — По правили једна је крштеница (чаша), а има пушти се и друга (Б).

кршѣнача ж в укршѣнача (Дш П Пр). — Рече домаћину, дај ми тў чашу да му здравим кршѣначу (Дш).

ктѣт oђу изражавати жељу, спремност да се нешто уради, догоди. — Ктѣо и он да продa кўћу (Д). — Ктѣла Душица да дође, па што није дошла (Л). — Била је нека група л'уди oде у наше село која није ктѣла да буду подајници (Д). — Овај млађи не кте д иде нигде (Јбе). — Како смо живѣл'и — како су ктѣл'и они (К). — Па тудѣ на грницу oте да ме прнесу (Бр). — Онај oћаше да узме сир код мене (Г). — Они кажу ак oј да седите сѣте (Др); в *кћет*, *ићет*.

кћѣт oђу несвр в *ктет*. — Његoв је oтац изгорѣо у кўћу није кћѣо кўћу да напушти (Б). — Он повѣровао га њѣга и кћѣо да пита за мене и за дѣте (Б). — Није кћѣо д иде у цркву нит је славио славу (Бр). — Пoсе не ћасмо више да радимо у рудник (Ж). — От купације ми не ћамо д идемо (Ки). — Кћа да тражим онѣ пaре (СЛ). — Не кће мoј oтац да да по њoјне рѣчи (Би). — Не кћау се предадў, но су имaл'и бункере тaмо по планине (Бр). — Четрѣс прве године кћао је да бѣга за Црну Гoру (ДД).

кўбе -та с црквена купола. — Била црква вѣл'ика, имaла вѣл'ико кўбе, имaла свонару (Гр). — Прича се да је некад тў била црква с три кўбета (Бр).

кубўра ж врста пушке. — Ови испусије кубуром у њѣга (ДД). — Свако је имaо понѣшто сакривѣно, по некаку кубўру да му се нађе за не дај бoже (Д).

кубўрит -им несвр носити се с *недаћама*, *патити*. — Цѣо вѣк кубўрим са децама (Бс). — Кубўрисмо ми тако некол'ико година док не испруше кол'ектив (Б).

кўват -ам несвр *спремати* *јела* *излажући* *их* *високој* *температури* *у* *судовима* *са* *водом*. — Кo зна да кўва, д изађе и[з] стрoја (Б). — У недел'у несмо кўвал'и, но онако суву рану (БП). — Некад се мл'ѣко кўвало у котлове на вериге, а сад у лончиће (Си); → пре-/про-, раз-, с-; ↔ *варит*.

кувѣнтит -ѣнтим несвр *разговарати*, *ћаскати*. — Пушимо дувaн и кувѣнтимо (Ж). — Дoкојне жѣне, па пил'е кафу и кувѣнтил'е како је која прoшла (Ж).

куверѣнција ж в *коференција*. — Денгaл'и би на тў куверѣнцију (Ж).

кувија ж в *кофија* (Бр Би Гр Дс Дш Ки К СЛ Т). — Сѣдосмо мaло да се одмoримо у лад поред једне кувиије (Бр). — Домаћинске кўће бил'ѣ су ограђене кувиијама ел' зидовима (Гр). — Кувиије су бил'е сапл'етѣне от прўћа, а на вр су имaл'е ка стрѣу сапл'етѣну па преко њoј набацано кл'ѣка ил' слaме да не кисне (Јб).

кўгла кўгл'ѣ ж в *баланца*. — На кантар се мѣри онoм кўглoм, помѣраш онў кўглу док се кантар не умири (Дс).

кўда прил 1. у *ком* *правцу*. — У Пећ порушено па не знаш ни дѣ

ћеш ни кӯ[д] ћеш (ДД); *в куде, кудер, кудерке*. 2. *неодређено, било где*. — Ви бежите кӯт кò зна (БП). 3. *чуђење у узвичним реченицама*. — Ја моје две ил'аде снõпā сам овршëо нëсам запал'ијо, твоје чëтири стõтине снõпā да ти запал'им, кӯд мõже тõ (Дш)?

кудë прил *в куда*. — Кудë ћемо, преко Асановога вrå ил' Шëстом (Г)? — Кудë сте ишл'и, на Осõјане, ел' на Бураковац (Бр)?

кудëл'а ж *украшена дрвена палица на којој се причвршћује вуна или конопља кад се преде*. — Самā сам правила и кудëл'у и вртëно (Г). — [А]ко смëж д идëш на грõбле да забодеш ову кудëл'у на грõб да ти дам кошӯл'у (Пр). — Није имала дрõго ништа, но кудëл'ом ўдри по вӯку (Н).

кудëл'ка ж *смотуљак увлачене вуне спремљен за предење*. — Мõгла је да испредë по две-три кудëкл'ке вӯне за дан (Бс). — Од рӯна искõчу по пëшëс кудëл'ака (Дњ).

кудëр прил *в куда*. — Нëсмо знал'и кудëр ћемо да се вратимо (Л). — Они су слõбодни кудëр õте д идëдӯ (Б).

кудëрке прил *в куда*. — Кудëрке смо ишл'и, већ козе, дрõго ништа нë би мõгло да прође (Б).

кӯдит -им несвр *износити нечије лоше особине*. — Грõтā је кӯдит девојку (Св). — Не вал'а да се кӯди девојка, грõтā је да ју се изгуби срëћа (Је); → по-.

кӯжал' -жл'а м *в клип*. — Онõ кот коломõћа кӯжал', кӯжал' растë унӯтра, растë кӯжал' от коломõћа (Ки).

куй зам *в који*. — Куй е домаћин, мõш нë мож (К).

кујунција м *златар*. — Најће се злату кујунција (Г). — Прõдо онë сребрењаце кујунције (Г).

кӯк м *део тела изнад ноге*. — Ништа ју не фал'и што је ишчашила кӯк, ал' ју губи цëну (Г). — Газила нëкад Бистрицу, па ју бол'ӯ кӯкови (Г). — Како л' је Мåрица сат са кӯковима (Гр)?

кӯка ж 1. *в шил'ак* 2. — Кад је сëно збијëно, тешко се скубë кӯком (Дш). 2. *в грепа*. — Онõм кӯком закачиш õно што шйјеш рӯчно (Дњ).

кӯкавац -вца м *који је доживео несрећу те изазива сажалење, невољник, јадник*. — Штā ће кӯкавац сад сām (Г)? — Пõгину му, кӯкавцу, дëте (Л). — На мӯку с оним кӯкавцом (Јь).

кукавëнда м *пеј в циција*. — Онā кукавëнда да ти кӯпи цйпел'е (Бр). — Мårко је бйјо кукавëнда и преко кукавëнде (Г).

кӯкавица ж 1. *зоол Sциsilus саpоrис*. — Ў прол'еће чӯје се кӯкавица (Ж). 2. *прен особа коју је снашла беда, несрећница, која изазива сажалење*. — Штā ће, кӯкавица, мõра да трпй (Би). — Да је да пита за онӯ кӯкавицу ка да би ју помõго (Дс). 3. *в циција*. — Кõ да извучë дйнар од онë кӯкавице, прë би се потурчијо, но што би ти дāо (Ки).

кукѧн -ана м в *кукл'ан* (Б Бл Д Ж Кг П С СЛ Т). — Кукѧнем закачиш за копчу (СЛ).

кукат -ам несвр *плакати и изражавати бол узвицом куку*. — Кукѧју жѧне из мѧзга (С). — Онѧ сѧло искочило да не срѧтну и кѧку и плачу (Бл). — Врнѧсмо се од Ракоша свѧ плачући и кѧкући (Бл); → за-, по-. ■ **кукање** с *гл им*. — Дѧста више, не помѧга ништа ни кѧкање ни плакање (Си).

кукач -ача м в *ожек*. — Да видиш код ковача да ми направи машу и један кукач (СЛ). — Кукачем се подиже сач са црпѧл'е кад се мѧси л'ѧб (СЛ).

кукача ж в *рог 2*. — Онѧ напред савијѧно ко[д] сѧница зовѧ се кукача (Л). — Ако нѧсу дѧбре кукаче, сѧница зарил'ају у снѧг па не мѧжу волѧви да вѧчу(Л).

кукетат -ѧтам несвр *учестали ѧд кукаати*. — Стѧлно кукѧта (Г). — Цѧо вѧк је кукѧтѧла (Н). — Кад изгубила пѧре, вратила се кѧћи кукѧтајући (БП).

кукл'а ж **1**. в *грѧпа*. — Један крај закачиш кѧкл'ом па држиш испот кол'ѧна (Би). **2**. в *копча*. — Панталѧнѧ би се закопчаваѧл'е кѧкл'ом и куканом (Д). **3**. в *шил'ак* (Ки Св). — Реко да прекинем онѧј глѧг да направим јѧдну кѧкл'у за сѧно (Ки). **4**. *обична кука*. — Кѧкл'у јѧдну вѧжеш конѧпцем за гѧшу кѧња и тѧраж га (Бр).

кукл'аја кукл'ајѧ ж *штап у кога је рукохват савијѧн у полукруг* (Г Си). — Чѧбѧни што су чѧваѧл'и ѧвце имѧл'и су кукл'ајѧ (Си); ↔ *крѧћ, крѧл'а, крѧта, кукл'ача, увијѧча, штѧкл'а*.

кукл'ан -ана м *метална кука за закопчавање панталона* (БП Бр Би

Бс Г Гр ДД Др Дс Дш Ки К Л Ље Љ Н Пр Си). — Одѧна йма кукл'ан врз онѧга ѧл'ка (Би). — Понѧке панталѧне ймају пул'йју и копчу с кукл'аном (Н); ↔ *копчаѧн, кукѧн*.

кукл'ача ж в *кукл'аја* (Б БП Ж Ље). — Узмѧш дрво от кошѧѧна, ѧвако ка пѧлац тѧнко, па га напѧриш нѧ ѧгањ, па га савијѧш и направиш кукл'ачу (Ље). — Никад га нѧсам виѧо бес кукл'аче (Б).

кукѧѧва ж *кукање*. — Стаѧде кукѧѧѧва, стаѧде пйска (Г). — А мајка тѧга јѧднога сѧна, гѧре кад је тишла — тѧ кукѧѧѧве (БП).

кукол' м *врста корова која расте по стрним житима, бот Agrostemma githago*. — Кѧкол' није ѧпасан ка врат (Гр). — У свако жѧто йма кѧкол'а, а йма и дрѧге сурѧдице (Бр).

кукѧшка ж в *кокошка*. — Стѧке држимо, свиѧе држимо, кукѧшке (Ки). — Бѧл'е дѧт моѧма кукѧшкама но ѧде да га баѧиѧам (Бр). — Немѧј кукѧшкама, пѧѧѧѧе ти кукѧшке, дѧј га пасу (Л).

куку *узв којим се изражава бол, односно страх*. — Кѧку нѧма, сѧ те да не запѧл'у (Бл).

кукурѧк -ѧка м *врста биљке бот Papaver rhoeas* — Оѧеш, ѧѧрко мајчина, да ѧеш да пйјеш кукурѧк (Г). — Имѧл'и смо ѧбичај да за Ђурѧѧѧѧдан китимо кѧћу кукурѧком (Г).

кукурѧкат -ѧчем несвр *певати* (ѧ петлу). — Нѧсмо имѧл'и сѧт па смо пѧзил'и да се дѧгнемо кат пѧчну пѧтлѧви да кукурѧчу (ДД); → за-. ■ **кукурѧкање** с *гл им*. — По кукурѧкању пѧтлова знѧл'и би кол'йко је сѧти (Св).

кукуришке Г јд *игра ѧеровим лоптицама, шишаркама*. — У Свр-

ке нѣма ѓраса па би играл'и кукуришке (Св).

кукѹруз -ѹза м бот *Mays americana*. — Сѣјал'и смо домаћи кукѹруз, а сад маом кибрит (Бр). — Нѣко не панти да су бил'и кукурузи бол'и но тѣ године (Кг). — Онај што унѓси бадњак попрска се кукурузом (Г); ↔ *колоomboћ*.

кукурузни -а -о који потиче од *кукуруза*. — Кукурузно и пшенично нѣје једнако, пшенично је некако питомије от кукурузнога (Кг). — От кукурузнога брашна и качамак и готовина и проја (Кг). — Црногорци мѣсу от кукурузнога квасни л'ѣбац (Л); ↔ *колобоћтњи, колобоћњи*.

кѹла -л'е ж кобила која има *длаку боје миша*. — Нимало ми се не свиђа глака којѹ има кѹла, доста ју губи цену (Пр).

кѹла кѹл'ѣ ж 1. *већа кућа на два нивоа*. — Извѣдоше га ис кѹл'ѣ Јеремѣа (Г). — Сви да се скѹпите у Милошову кѹлу, двоспратна тава (Н). — Мој рођак имао пушку и то баш пот стрѣу от кѹл'ѣ (Бр). — Ми смо држал'и чувара у тѹ кѹлу што се срѹшила (Би); ↔ *двоспратница*. 2. *наковањ за окивање косе*. — За једну дневницу косач је мого да кѹпи чѣкич и кѹлу (ДД). — Косач мора да има брус, чѣкић и кѹлу, да може да наѓтри и да кл'ѣпл'е косу (Си). 3. *в мулар 2* (Би Бс ДД Д Л Пр Св СЛ). — Удариш она чѣл'ик с онѣ кѹл'ѣ, а они га тамо чѣкају да г увате (Д).

кѹлак м који је са великим *иметком, богатш*. — За нас су викал'и да смо кѹлаци (Г). — Партијаши су се најпре обрачунавал'и с кѹлацима; њима би свѣ ѹзел'и за вишак, ништа и[м] нѣсу остал'ал'и (Си).

кѹлање с *игра орасима*. — Кад би се играл'и с орасима тѣ смо звал'и кѹлање (П); ↔ *ѓраса*.

кѹлас -та -о који има *длаку боје миша* (о коњу). — Може и о[д] *дрије* да искочи ждрѣбе кѹласто (Пр).

кѹлаш -аша м коњ који има *длаку мишије боје*. — Кѹлаш је коњ најгоре глаке (ДД).

кѹлук -ѹка м *присилан, бесплатан рад*. — Радите ка да сте на кѹлук (Си). — Викло би, ајте брѣ, нѣсте на кѹлук (Бс). — Оно пѓсл'е ослобођења радил'и су л'ѹди на кѹлук (П).

кулѹчар м који је *присиљен да бесплатно ради, кулѹчи*. — Цѣо вѣк њеж бит кулѹчар (Др). — Да седнемо макло да одморимо, нѣсмо му кулѹчари (Дс). — Кулѹчарима не дѣје се ни рѹчак, акамол'и надница (Л).

кулѹчит -им несвр *присилно радити, радити без надокнаде*. — Не могу цѣо вѣг да му кулѹчим (Л). — Кат порастѓше, дѣца нѣте да му кулѹчу (Бс). — Некол'ико година му кулѹчила па искочила (Јбу). — Кулѹчићеш му цѣо вѣк (Бс). ■ **кулѹчење** с *гл им*. — Пѓсл'е рата ишао сам на кулѹчење некол'ико пѹт (Пр).

кул'ар -ара м *део јарма у виду латиничног слова “у”*. — Јѣдан кул'ар, јѣдан вѣ, а ако има два, онда јѣдан јарам с два кул'ара (Л). — Кул'ар се тура одоздѣл', кроз двѣ рѹпе се прѣтне гѣре (Л).

кѹлат кул'а несвр 1. *излазити под притиском, нагло, брзо*. — Поцѣпала се врѣћа, пшеница кул'а л' кул'а (С).

кѹл'ѣ Г јд *игра која се састоји у јахању противничких играча*. —

Кул'е су играл'и само мушкарци, ми чоре несмо (Г).

кул'ем кул'ма м в *кул'м*. — Донала ми кошул'у и кудел'ку вуне за на кул'ем (Бр).

кул'им кул'ма м в *кул'м*. — Имаш л'и јапију за кул'им (Св)?

кул'м м 1. в *кров* (БП Бс Г Гр Д Др Дњ ДД Дс Ки К Кг Л Љ Н С). — Ка се кул'м подиже тура се бајрак на нега и седи док се не покрије (Бр); в *кулем, кул'им, кул'ум*.

кул'мар -ара м 1. в *поклопац*. — Одозгор се поставу кул'мари и зал'ију малтером (БП). 2. в *сл'еме* (Љу СЛ Т). — Пофујао се дизајући кул'мар и пао с крова — разбијо се (Т).

кул'маш -аша м 1. в *маија*. — Кров на четири воде има четири кул'маша (Д). 2. в *сл'еме*. — Преко кул'маша дођу рогови, а преко њи л'етве па цреп (Ж).

кум м особа која крсти, венчава чланове породице којој кумује. — Да се одвоји дар за кума (Би). — Ајде, куме, здрави некоме коме ти вол'иш (Бр). — Ишл'и преко познаника преко кумова (Л). — Да се видим с пријател'има, с кумовима (Дш). — Мића ми је био крштени кум (СЛ).

кумакат (се) -акам (се) несвр *међусобно се ословљавати са "куме"* — Шта се врага кумакате кад несте кумови (Љу). — Кумакал'и су се и пцовал'и су се (Св).

кумбара м *кум припадник албанске националности*. — Бил'и су добри јарани — кумбаре (ДД). — До вео кумбару за дорзона (Г).

кумбусат -усам несвр *растављати на ситне комаде, черечити*. — Затёко свињу да кумбуса кокoшку (Л). — Кумбусал'е би ти ју свиње да су пушћене (Гр); → из-, раз-

кумйн -йна м в *колин*. — Поређал'и би се кот кумина па би остал'и по сву нoћ (Дс).

кумит (се) кумим (се) 1. *поставити кум*. — Кумил'и су се и раскумил'и посл'е кратког времена (Г); → по-. □ *кумим те Бoгом најизразитији степен молбе*. — Кумим те Бoгом не кажуј никоме, тo нико не смe да зна (Ље).

кумoвскй -а -o који се односи на *кума*. — Зна се де је кумовско место за сoфром Си).

кумство м *кумовање*. — Код нас се кумство насл'еђује па понeгде има да је старо и по двеста година (Г); в *кумсто*.

кумсто с в *кумство*. — Поштује се и старо пријател'сто ка старо кумсто (СЛ). — Спремао сам се за кумсто (Дш). — Има оде у наше село што променил'и старо кумсто па се покумил'и з другима (Т).

кумче кумчета с *дете из кумовске породице*. — Умре кумче, растури се кумсто (Т). — Окреће се кум с кумчетом око оне свеће, а поп пева и кади онo (Д)

кун м *листопадно дрво, бот Acer campestre*. — Има кун, има граб, има цер (Т). — Грабул'е би правил'и от куна (Г). — Био је запис према Трсова, па кот кунова, тамо према Вистрице (Г).

кундак м *дрвени део пушке*. — Кундак от пушке цео ишаран (Б). — Ударал'и ме кундакем от пушке (Бр). — У Заставу смо правил'и кундаце од ораовог дрвета за пушке и за карабине (Гр).

кунђ м *клин, полни орган (шатр)* — Удари му кунђ, шта му се срaмиш (Г). — Мoгл'и сте лако бес тога кунђа, несте морал'и да га помийнете (Г). Алб *kungj шљак*.

кунђабир в *кл'ин-дупе*. — Играл'и би кал'инкѓз, кунђабир, гѓѓе, свашта смо играл'и (Н).

кунђурѓп непром в *клин-дупе*. — Ми тѓ зовемо кунђурѓп (Д).

кунѓпл'а ж в *конопл'а*. — Кунѓпл'у тешко е било да се рѓди, да се млѓти (Св).

кунѓр м в *куфија*. — Готѓво свака кѓћа имѓла је кунѓр, а како бес кунѓра (БП)? — Веза јѓ онѓга кѓња за један кѓлац от кунѓра и сѓдо у лѓ[д] да се мало одмѓрим (БП).

кѓњат кѓњам несвр *дремати* у *седећем* *положају*. — Нѓма штѓ да се рѓди па по цѓо дан би кѓњал'и (Дш); → за-.

кѓп м *хрпа*, *гомила* *неког* *прои-звода*. — Преврђај слѓму па нагомилѓј на кѓп (Ж). — Жѓне онѓј кѓп бришу, одвѓјају пл'ѓву (Дс). — Ани кѓпови свѓм пл'ѓвом, чѓка се нотњик (Бр).

кѓпат (се) -ам/кѓпл'ем (се) *водом прати тело*. — Тишл'и да се кѓпају у Бистрицу (Др). — Пуѓцал'и у децу ка се кѓпѓл'и у Бистрицу (Г). — Кат се кѓпл'е дѓте из онѓј флаше сипл'е се у онѓ воду кат се кѓпл'е дѓте (Н). — Кѓпл'е се рѓбл'е (Ж). — Кѓпл'и га ѓјутру рѓно (Ж); → о-. ■ **кѓпање** с *гл им*. — Ишла су дѓца на кѓпање у Бистрицу (Г). — Изгубио сѓт долѓзући с кѓпања (Н).

кѓпаѓија ж в *окупаѓија*. — У Жѓч смо мл'ѓли и за врѓме кѓпаѓије (К). — На Колѓшин отишл'и за врѓме кѓпаѓије (Б).

кѓпѓна ж *бот Rubus fruticosus*. — Питѓма кѓпѓна нѓма трѓња (Л). — Не мѓже крз лѓгове да се прѓђе от кѓпина (Г).

кѓпит -им несвр *растурено ставѓати на гомилу*. — Дѓца растѓрај по собѓ, јѓ кѓпи за деѓѓма (Пр). —

Подрѓнил'и би рѓно да кѓпимо орѓсе што су попадал'и прко нѓћи (Лѓ). — Нѓте дѓца сѓма да кѓпу шѓрице ако није нико с ѓјима (ДД); → на-, по-, при-, с-.

кѓпит кѓпим свр *новѓима платити робу*. — Зејтин кѓпим, брѓшно ћу кѓпити, ѓмам свѓга (Л). — Нѓма ш чим да кѓпи трѓшак за слѓву (Св). — Кѓпимо свѓће, тамњѓн, учѓнимо ракиѓ дѓста, печѓња дѓста, позѓвемо гѓсте, кѓмшиѓ (К). — Кѓ зна кад је кѓпл'ен (Б). — Кѓпѓѓо тѓ, н умѓм ти приѓчат, ка фѓбрику СЛ); → од-, под-. ■ **кѓпѓват** -ѓ(ј)ем несвр. — Ко је имѓо стѓку мѓго је да купѓје зѓмл'у (Дњ). — Двѓ-трѓ домаћѓна су купѓвал'и зѓмл'у, дрѓги нико (Си). — Свѓкар би купѓво ѓрач за мнѓдицу да се спрѓма (Дс). — Тапут било да се купѓју жѓне (Ж). — Јѓја ћу купѓват (Л); → по-.

кѓпица ж в *ђимија*. — Дан-двѓ би ћѓрпичи седѓл'и онѓко раширени па би и[х] ређѓл'и у кѓпице (Ки).

кѓпѓвни -о *који је купљен*. — Купѓвни л'ѓбац није ка овѓ наш домѓћи (К). — Нико се није рѓнијо с купѓвним л'ѓбем, но се месѓло кот кѓће па се јѓло (Гр).

кѓпс кѓбѓм несвр *руком чупати*. — Сваки дан кѓбѓм трѓву и не мѓгу ју ништа (Н). — Кат стѓше, пасѓл'ужѓтне, кѓбѓмо га, нѓгде меѓнке кѓбѓ, ми не кѓбѓмо (Гр). — Кѓби сѓно полѓгај крѓвама (Н). — Забол'ѓл'и би ме прѓсти кѓбући ѓтаву за јѓгаѓе (ДД); → из-.

кѓпус -ѓса м *бот Brassica oleracea*. — Напѓнил'и би кѓцу пѓну купѓса па би имѓл'и и купѓса и рѓсѓнице (Ки). — Кѓжи Јеремѓје кѓњи му по купѓсу (ДД). — Ыма пѓта са зѓл'ем, сас купѓсем, са сѓрем, ѓма рѓзнија пѓта (К). □ бѓл'и -. — Ми

садимо бел'и кўпус што је слађи от црвенога (Г).

купуса́ра ж в чаша. — Купуса́ра, то ка се донесе јело (Л). — Јако почну да једу, купуса́ра иде (Л). — Купуса́ра иде ка[д] се донесе јело (Б).

купу́сиште с место где је гајен купус. — Покупил'е би кра́ве онб л'ишиће по купу́сишту (Гр). — У купу́сиште неће ништа ако се не нађубри стајњакем, исцрпи га кўпус (Дш).

купу́сни -а, -о који се односи на купус. — Имал'и би и паприке у купу́сну бакчу (Г).

купушња́ча ж в купушњача. — Купушња́чу пуштимо да роди кўпус (Л). — Не завршава се софра бес купушња́че (Л).

купушња́к -ака м јело које сачињавају две коре пројаног брашна између којих се ставља зачињен слатки купус. — Онб раније су носил'и гронице ил' купушња́ка радницима за ручак, а посл'е разл'евнице место купушња́ка (Г).

купушња́рка ж в грнац. — Купушња́рке смо користил'и само за свадбе и за испратнице (БП). — Напўни купушња́рку купу́са па на огњиште (БП).

купушња́ча ж в чаша. — Још купушња́чу ћу да пуштим, можда ће неко да попије (Г). — Понеко узме и купушња́чу попије (Гр); *в купушња́ча.*

кура́да -аде ж пог која је крупна, незграпна, услужена. — С једном кура́дом сам радио имање некол'ико година (Г). — Набасао сам на једну кобилу кура́ду, мо́радо да ју кўпим (Г).

кўрва ж 1. вулг неморална жена, блудница, проститутка. — Пдожа-

л'и ми се да ју се меша у браќ она кўрва (Б). — То што прими потрдоши с кўрвама, кот кўће деца гола и бо́са (Др). 2. прен човек без карактера. — Несам знао да човек може да бидне онал'ика кўрва, да не зна за образ (Л). — Од кўрве кўрва, шта може друго да бидне (Г).

курва́р -ара м Δ. — Де ће курва́р да бидне домаћин (Л)? — Поштен човек неће с курва́рима да се дружи (Св).

курва́рлак м в курварлук. — Је л'ти непоштена, јеси ју уватијо у курва́рлак (Б)?

курва́рлук м курвање, проституција. — Уватил'и су ју у курва́рлук (Л). — Иде по курва́рлуку, не савија се кот кўће, ништа не ради (Кг); *в курварлак.*

кўрват се -а се несвр Δ. — У неко време поче и жена да му се курва, растурише кўћу (СЛ); ↔ *курво́сат се.* ■ **курвање с гл им.** — По градова има више курвања но по села (С); ↔ *курва́рлук.*

курвети́на ж пеј од курва. — Шта ћеш с онбм курвети́ном ти ожењен (Би)? — Нашао неку курветину па отишао с њом, а оставијо жену и децу (Би).

курви́ца -ице ж која кокетира, презијуша. — Прил'епила му се једна курвица па ништа друго не види (Би). — Нема му белога дана од оне курвице (БП).

курво́сат се -шем се несвр в курват се. — Нема кўће ни кўћишта де се жена курвоше (Би).

кури́р -ира м Δ. — У општину кури́р сам бијо (Ки). — Кури́ри побришу учионице, а ујутру наложу фуруне (Г).

куртал'исат се -ишем се свр ослободити се нечега, некога. — Кол'и-

ко ме најадила, да ми беше да се куртал'ишем те кобил'е, ка да би се родијо (ДД).

күршум күршүма м *пушчано зрно*. — Њему треба күршум у чело (Дс). — Фијучу күршүми преко главѣ (Б).

күскун м *мекани део седла или самара који се ставља коњу испод репа, подрепник* (БП Бс Г Ки Си СЛ) и *кускун* (Би Гр Дс Кг Љу П Т). — Кад има күскун седло не може да иде напред (Ки); *в коскун*.

күсур м 1. *остатак новца*. — Имао је адет да заборави да врати күсур (БП). — Кад га пратимо да купи, све она күсур врене (Ж). — Од онога күсура посл'е сам узела кесу кафе (СЛ). 2. *нешто више, преко*. — Остаде ми мајка од осамдесет и күсур година (Дш). — Каже, сестра ми од ујака, ви ћете ка ћика-Мирко да живите по сто и күсур година (Л). — Имал'и смо сто и күсур оваца (Б).

кусурат се -ам се несвр *давати остатак новца*. — Остадосмо кусурајући се (Љ). — Остави то нећемо са[д] да се кусурамо (Гр); → раз-.

күт-күт *узвик којим се вабе пси*. — Ја онако ка и[з] шал'е күт-күт, он дође за меном, ја га посл'е остави (Ље).

кута күте ж *дет пас*. — Не бѡј се от күте, неће кута да те изе (Г). — Да понесемо күте да је (Н).

кутакл'инц *пастирска игра штаповима, в пл'иске* (ДД Л Љ Љу). — Кутаклинц мѡжу д играју по двојца, а мѡжу и више. — Ма-чугама се игра кутикл'инц (ДД); *в контакл'инц, кутикл'инц*.

кутија ж 1. *табакера*. — Извади кутију дувана да запал'им (Бр). — Раније су пушачи пүшил'и котробан и држал'и га у кутије (ДД). 2. *в ка-*

са. — Види како су ти кутије, то није пүна даска (Б).

кутикл'инц м *в кутакл'инц*. — Ја несам вол'ела да играм тај кутикл'инц (Д).

күтла ж *в кофа*. — Некад смо мү-зл'и у ведрице, а сад у күтл'е ел' црпке (Би). — Завати күтлом воду па сипај у котло (Би).

күтлача ж *в горужда*. — Оно јело се посл'е измеша күтлачом па се пренесе на софру (Д). — Одираи оно сирење күтлачом док има сүрутке, па га изврни у грудњачу (Д).

күтлица ж *кориташце на доњем делу воденичног сандука из којег испада жито док се меље* (Б Л). — Једним крајем чекетало седи на күтл'ицу (Л); ↔ *коританце*.

күтњик м *који успешно води домаћинство, кући кућу*. — Удала се за күтњика, неће знат шта имају (Г). — Тога күтњика нема у наше село (Г).

күтњица ж *вредна жена која кући кућу*. — Све би се променило кад би нашао неку күтњицу (Гр). — Да му није оне күтњице, пүз би му било у кућу (Г).

кућа ж 1. *зграда за становање*. — Ка[д] се кућа прави, и бѡг помаже (Љ). — Ту је кућа била једна стара (СЛ). — Дођу па се услоне тодек ус

кѹћу (Л). — Прѣ е било огниште на срѣт кѹће (Св). — Кат су рѣкл'и д идѣте кот кѹће да смо мѡгл'и сви на врата вел'ика д искочимо (Бл). — Дошао сам ѡвде, кѹћи (Т). — Реко, господине поручниче, мѡгу л' да отиднем кот кѹће, изгубила ми се нека стока (БП). — Дошл'и да претрѣсѹ по кѹће (С). 2. *домаћинство са целокупном имовином.* — Гл'ѣдало се да је ис кѹће и дома, о[д] дѡбрија родител'а (Ки). — Ако ја зѡвнем стѡтину кѹћа, ѡн мѡра да зѡве бѡр педѣсет кућа (Ки). — Тѡј кѹћи се одѹжит не мѡже (ДД). 3. *освојено поље, квадратнић у игри визе* (Гр Ки К). — У тѡју кѹћу мѡж да се одмѡриш, а тѹђу мѡраж да прескѡчиш (К); ↔ *кѹћица*. 4. *в пикло.* — Кад удѡриш гѹцу мѡраш да дотѡкнеш крѹл'ом кѹћу (В).

кућетина ж *аугм од кућа.* — Све ѡвѡ камен што сам извѡдио за вѹ кућетину прѣнео сам мојѣма рукама (Ж). — Пѡчо да гради јену кућетину ка да смо педесѣт рѡбѡ, а не сѡмо ја и ѡн (С).

кућѣша ж *крава црвене длаке.* — Бѣше једна дѡбра кућѣша у марђѡ (Г). Алб *киц црвен*; ↔ *кѹћил'а*.

кѹћил'а ж *в кућѣша.* — От кѹћил'е сам забул'учио (Н). — С једнѡм кѹћил'ом сам шкѡловала дѣцу (Н).

кѹћит -им *несвр стварати, за-рађивати, формирати јако домаћинство.* — Кад је Мића био зарѡбл'ен, ѡна с[в]ѣ кѹћи кѹћу са дѣверем (К). — Кѹћа трѣба да се кѹћи, раскѹћит се лѡко (Г). — Ако сви ис фамил'ије не кѹће, јѣдан сѡм не мѡже (Ж); → за-, раз-.

кѹћица ж 1. *дем од кућа.* — У свѡју кѹћицу мѡж да се раскомѡтиш како дѣнеш (Бс). — Да ми бѣше да

направи јену кѹћицу да савије ѡнѹ дѣцу, да знадѹ шта је њино (Дш). — Истѣрал'и су не у јену кѹћицу, ѡвал'ика је била (Бл). — Јѡ сам правѡјо кѹћицу од снѣга (Дс). 2. *један од квадратића у игри визе* (Др Пр Т). — Тѹђу кѹћицу мѡраж да прескѡчиш, а у свѡју мѡжеж да стѡнеш (Пр).

кѹћѡња м *во црвене длаке.* — Мојѣму кѹћѡње ни мѣчка није мѡгла ништа (Г). — Прѣзо сам једнѡга кѹћѡњу и једнѡга жѹјѡњу — није и имѡо кѡ (Г).

кѹфер м *кофер* (Г ДД Др Дс Ж Л Љ). — Имѡо сам један кѹфер ѡвал'ики, у њѣга дувѡна бѡл, брѡтве, све што сам имѡо (ДД). — Стѡтину прѣдмета ѡмам у њѡј кѹфер танѡмо (Л). — Пѡсе не истѣраше њѡпол'е па претрѣсај ѡнѣ кѹфере, траже некога врага (Ж). — Дѡнала пѹне двѡ кѹфера, пѹна, прѣко двѡес рѹбина (Дс).

куферѣнција ж *в коферѣнција.* —

Зѡвѡли на куферѣнцију (В). — ін је дошаѡ ѡде и држаѡ куферѣнцију убѣђио не да ул'ѣгнемо у кол'ѣktiv (Си). — Јѡ пѡсе несѡм ишаѡ не тѣ њине куферѣнције (Си).

куфѡја ж *в кофија* (Бс Г ДД Др Дњ Л Ље Н Си). — Више њико не пл'етѣ куфѡје од њѡс Срба (Си).

кѹче -та с *младунче пса.* — інѡ што би ни претѣкло од рѹчка бѡцила би кѹчету (Л). — Ми дѣца кај кучѡћи (Ље). — Не мѡгу да прѡђем кро[з] сѣло от кучѡћи (Г). — Сакрѡла се била кѹчка с кучѡћима испот кѡша (Г).

кучетина ж 1. *аугм од кучка.* — Једна кучетина ка јуница изѡвѡлила се на ѡбор (ДД). 2. *пог назив за жену.* — іће да ју дѡђе главѣ ѡнѡ кучетина (Љу). — Кучетина погѡна, ѡна мѣне да ми рѣкне нешто (С). — Инѡтила се с ѡнѡм кучетинѡм (Бс).

кучина ж в *штим.* — От кучине није добра основа (К). — Узми грѣбене па увлачи ону кучину (Ж). — Ко е имао да купи памук — от памука е бѡл'е било, ко нене, определи от кучине, от конѡпл'е (Ж).

кучиште с пог *назив за дете.* — Оћаше да ми украде паре једно кучиште (Гр). — Увија се ту око њбј једно кучиште, боим се да ју не превари (Јбу).

кучка ж 1. *женка пса.* — Док кучка не мане репом, пси не иду за њом (Г). 2. пог *назив за жену.* — Не

вѡл'им да се сретнем с онѡм кучком, не мѡгу да ју гл'ѡдам (БП).

кушаќ -ака м *стуб у кровној конструкцији* (БП Г Н Си Јб). — Озѡбр грѡду преко кушаќа (Н). — Пренѡсите ми те кушаќе овѡмо гѡре (Си). — Шта да радим с овѡма кушаќима (Јб)?

кушат -ам несвр *потајно испитивати.* — Децу би кушал'и де су и[м] л'уди (Бл). — Можда те и децу да кушају (Бс). — Она није примѡтила да ју кушају (Л); → из-

Л

лабу́д м *врста штапа* (Бс Дш Св). — Ко није имао лабу́д играо је овѐма мачу́гема (Дш). — Онѹ гу́цу ѡкнеш лабу́дем кол’ико мѡж дал’ѐко (Бс). — С онѐм лабу́дем кад ју уда́риш ча́к та́мо одл’ети́ (Св).

ла́веж ла́вежа м *групно, интензивно лајање*. — Не би смео да за́спем, по свѹ нѡј би се чуо ла́веж па́са (Пр). — По ла́вежу се познајѐ кад је див’ина (Г). — Одл’ѐгала би пла́нина од ла́вежа (Н).

ла́вор м *метална или пластична посуда кружног облика која се користи при прању и умивању*. — Пѡсе свѐма да пренѐсе ла́вор водѐ да и[м] опѐре нѡге (БП). — Узе ла́вор, сѡм ју ѡми, сѡм ју ѡбриса — ѡна јѡш л’ѐпша дође (Л). — Дѐ ћу с пѹним ла́вором (Јѐ)? — Дѡбри су овѹ пла́стични ла́вори, не мѡжу да се ол’ишају ни да се слѡме такѡ ла́ко (ЈѬ). — Сат се же́не не претѹрају с ла́ворима ка ми што смо се не́кад претѹра́л’и (Ж).

ла́гат ла́жем несвр *износити неистину*. — Ту́ ћу те ла́гат (Др). — Ко ла́же тај и кра́дѐ (Гр). — Срмѡта да те ла́жем (Дш). — Мѡш ти Београђане да ла́жеш, а дру́ге не мож да ла́жеш (Б). — Дѡ сад не́сам ни-кога лагаѡ, нећу ни тебе (Гр); → пре-, с-.

ла́гер ла́ге́ра м *логор*. — У аутокома́нду у Ско́пл’е шѐснаес ѿл’ада у ла́гер (Б).

ла́д ла́да/ла́да м *хлад*. — Ми овѡмо жње́мо ел’ пла́стимо, а де́те до́л’е у ла́д (Ж). — Ништа не ра́ди, већ по цео да́н од ла́да до ла́да (Л). — Да се́днемо ма́ло у ла́д да се одмѡримо (Бс). — Донѐси то ѡба́нче из ла́да да пи́јемо (Дњ).

ла́дан ла́дна -о *хладан*. — Ла́дно вре́ме, ѡ́вао да се смр́зне (Г). — Ла́дно ми, не мѡгу да се угри́јем (Јѐ). — Оно пи́ло ла́дну во́ду па прѐхлади (Б); ↔ л’ѐдан.

ла́дит ла́дим несвр 1. *разливати млеко да се узхвати кајмак*. — Више би ла́дила но ја́мужила (Би). — Гѡре ла́дила мнѐко, бра́ла си́ра, ка́јма́ка (СЛ). — Не́кад ла́ди, не́кад ја́мужи, такѡ би се пртѹра́ла (Бс); → раз-. ■ **ла́ђење** с гл им. — Око ла́ђења ѿма више по́сла но око ја́мужења (Г). 2. *смањивати температуру, хладити*. — Во́да у кр́блу мо́ра да се ла́ди кад се угри́је (Г); → за-, о-. ■ **ла́днут** (се) -нем (се) свр. — Оста́ви га ма́ло да се ла́дне (БП). — Кад би се ла́дноло, порѡни́ла би де́те (Јѐ).

ла́дни́к -ика м 1. *помоћна просторија у којој се прерађује млеко и чувају млечни производи* (БП Г

ДД Л Н Си). — Смѡк смо држѡл'и у ладнѡик (Си). — Донѡси из ладнѡика, сѡра скѡрупа, шта ѡћеш (Н); ↔ ба-
чѡја, стѡн. 2. в ладниче (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Лб Лђу П Пр Св С СЛ Т). — Пун лад-
нѡик кѡрита разлађенога мнѡка (СЛ). — Кад ти трѡба сѡра, кајмака, мнѡ-
ка, донѡси корѡто из ладнѡика (Кг).

ладниче -та с мања просторија, смештена у дворишту, обично исплетена пружем, уздигнута на четири ногара, служи за смештај прокуваног млека при производњи кајмака (БП Г ДД Ки Лбе Н Си). — Нѡкад је свѡка кужа имѡла ладнѡик, а сад ни ладнѡик ни ладниче (БП). — Кол'ѡко сам пут пијѡ мл'ѡка из ладничета на слѡмку от конѡпл'е (Г); ↔ **ћараник**.

ладнокрван -вна -о миран, сталожен, који не реагује непромишљено. — Треба да си ладнокрван (Б). — Ладнокрвнога човѡка нѡ мож лѡко да нал'утиш, ѡн је стѡлѡжен, не виче (Бр).

ладовина ж 1. хладовина. — Од орѡ је дебѡла ладовина (Гр). — Кол'ѡвку у ладовину, а ми жњѡ по врућине (Ж). — Није здраво да се спава у ладовину испод орѡ (Л). 2. део дана кад није неподношљива врућина. — Подранил'и би, да прѡшимо по ладовине, а кад угрѡје би оставил'и (ДД); в ладовиња.

ладовиња ж в ладовина. — Ладовиња, и пут је направљен па није тѡшко (Ж).

лажа ж обмана, превара, лаж. — Лажа је поган (Г). — На лажу живѡи (Лђу). — С лажама су се одржѡл'и (Г).

лажѡца ж в бркл'аја (Бс Дс). — Нѡ мож без лажѡце, ћѡж да се попарѡш ако мѡшаш рукама (Бс). —

Треба дѡбро да се измѡша лажѡцом (Дс).

лажл'ив -ива -о који много лаже. — Дѡбра ми је, вредна ми је, само што ми је лажл'ива, другѡ мѡнѡ нѡма (Др). — Свашта да чѡје рѡб од лажл'ивија дѡца (Би).

лажѡ м в лажѡв. — Лажи лажѡ да се весел'ѡмо (Л). — А што лажѡеш, лажѡ јѡдан (Си)? — Мичи се од онѡга лажа тѡко ти бѡга, ѡн слаже кат преговѡри (Лђ).

лажѡв -ѡва м који обмањује, лаже. — Јѡс вала, дѡбар би бијѡ да није лажѡв (Л). — Како да га поштују ка[д] се дружи се с лажѡвѡма (Ки).

лажѡвчина м пеј од лажѡв. — Мичи се о[д] тѡ лажѡвчине (Си). — Кѡ да превѡри чергаша, онѡ лажѡвчину (Лђ).

лажѡл'а ж жена која обмањује, лаже. — Није ѡна ништа другѡ но јѡдна ѡбична лажѡл'а (Г). — Шта мѡж да чѡјеш од лажѡл'а већ лажу, другѡ ништа (Г).

лајавица ж пог која много оговара, торокуша. — Брига ме шта причају лајавице (Гр). — Неке лајавице ме ѡпет не оставл'ају рѡт, но ѡпет лају (Лбе).

лајат лѡ(ј)е несвр 1. испуштати глас (о псима). — Лају пси, зѡмл'у те да ископају (Пр); → за-, раз-. 2. пог оговарати, инатити се. — Бѡл су лајал'и на нас, ал' ни не могѡше ништа (БП). ■ **ланут** свр. — Нѡ би ктѡл'и пѡци, никад ме несѡ ланул'и, а дѡста су бил'и л'ути пѡци (Бл). — Пси ни да лану, уплашил'и се, не чѡју се живѡи (Г). ■ **лајање с гл им.** — Понѡкад ништа се не чѡје, а понѡкад по свѡ нѡј лајање пасѡ не прѡстаје (Си). — Нѡ прѡстаде лајање пасѡ, до зорѡ се чѡло (Н).

лајнски -а -о в лањски. — Мисл'ите на мене ка на лајнски снег (Дш). — Лајнску годину памтићемо док смо живи (Бл). — За лајнску годину нѐм шта да ти кажем (К).

лак -а, -о који није тежак. — Ајде, лак ти рад (Г). — Билā ми је лака за јело, благодарила је шта ју се турси (Г). — Ова зима је лашња но лајнска (Д). ■ **лако** прил без напора, без муке. — Лако је мишу по пуноме кошу (Г). — Лакше је код њега него код мене (Си). — Мене је лакше гријат мене, ја не могу мене да учиним, а не њему (Л); в ласно.

лакат лакта м 1. део руке. — Завише му руку од шаке до лакта (Пр). — Забуцао руке у џибру до лаката (Г). 2. в кривина (Б ДД Др). — Готово скупл'и лакат от шпорета но чўњак (Др). — Шпорет с једнѐм лактем вучѐ добро (Б).

лакнут -не свр постати лакше, издржљивије. — Кат попи ону табл'ету, лакну ми мало — заспа (Гр). — Кат се разману овѐ врућине лакнуће му, биће му бол'е (Г).

лаком -а -о халапљив. — Највише ми се допада што није лакома на паре (Пр). — Кад је неко лакома, лако се полакоми па узмѐ нешто што је туђе, што није његово (Г).

лакопаметан -тна -о који реагује непромишљено. — Да није лакопаметан нѐ би га искористићавал'и (Си). — Док се лакопаметни опамѐту — прође воз (Јь).

лакрдија ж безазлена лака шала, неозбиљност. — Не вѐлим ја те лакрдије што није за домаћине л'уде (Бс). — Забавл'о би не с некема лакрдјама (Св).

лакрдјаш -аша м духовита особа склона да збија шалу. — Не умѐри се човек ако ради с лакрдијашима

(Ју). — Није за старога човека да бидне лакрдијаш (Б). — Имало је ѓзбил'нија л'уди, а не ка сад лакрдијаши (Т).

ламатина ж в ломатина. — Даде ми ламатину грабул'е, ада ништа не вал'а (Г). — С једнѐм ламатином ко сѐ дошао да коси (ДД).

ламба ж в лампа (Бр Дњ П Пр) и **ламба** (Кг). — Кад није имало гаса, турал'и би нафту у ламбу па би поцрнѐло стакло, би се учинѐло ка угарак (Пр). — Није имало ни ламбе, а не свѐтла (П). — Реко децама да упал'е ламбу (Кг).

ламѓћат -ем несвр пог оговарати, прен лајати. — Докојне жѐне ймају кад па ламѓћу свашта (Јѐ). — Рѐкни ју да не ламѓће по сѐлу, ламѓћала је дѓста (Г).

лампа ж застакљена светилка за собу на петролеј (Б Бл БП Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дш Ж Ки К Л Јѐ Јь Ју Н П Св Си С СЛ Т). — Најпре смо имал'и луч док не искочише лампе (Л). — Тамнина, не види се ништа, седам лампа гориду (Дс); в ламба.

лан м бот *Linum usitatissimum*. — Лан се пѓ мање сијао но конѓпл'а (Јѐ). — Од лана је било пѓ мѐкше но од конѓпл'е (Н). — С ланом смо се мање мучил'и но с конѓпл'ом (Јѐ).

ланца -нца м привеза од металних алки. — Видел'и га кро[з] сѐло без ланца (Јь). — Ланцом да га вежеш прекинуће га и пуштиће се (Л). — Краве се вежују порожићима, а пси ланцима (ДД). — Вѐзе пси-ма нѐма без дѐбл'ија ланца (Г); ↔ синѓир.

ландарат -ара несвр висити и њихати се при кретању лица о које виси (обично нешто од одеће). — Шта му онѓ ландарā пребачено

преко рамена (Г). — Ландарају му онѐ трање от кошџл'е, ландарају за-крпе на панталоне (БП).

ланен -а -о који је израђен од лана. — Ланено теше билџ је ка о[д] тира (Гр). — Ланене кошџл'е ка от платна (Ж). — Човеку сам навезла и донела ланену кошџл'у (СЛ).

лани прил прошле године. — Ишла сам код л'екара и лани сам ишла у болницу (Кг). — Лани су родил'е, све се поломило од рџда, а ове године ни за ил'ач нема (Бс). — Тату помало, лани су почел'и по њива (СЛ).

лањски а -о који се односи на прошлу годину. — И лањску пшеницу ће да му ју поје мџва (Св). — Лањске године пџпа нема, ја са[м] му секо колач за Ђурђевдан (Г). — Брига ме ка за лањски снег (Си); в лајнски.

лапавица ж суснежица. — Пада лапавица ка Бџк што мџже (Г). — По онѐ лапавице ја бес кйшобрана кренџла за Пећ, идѐм пешки (ДД).

лапџр -ара м в лопар (Бр Дњ Гр Др Љ Н Т). — Мџкро па набира, сваку брџзду мџрам да чйстим лапџр (Т). — На анѐ лапџре би се зал'ѐпила зѐмла, нѐ мога да се џре (Бр).

лапџта жв лопата. — Онда [о]на жџр усйтниш онџм лапџтом (Ље).

лапатџн -ана м човек са великим стопалима. — За онџга лапатџна нѐ мож да нађеш цйпел'е (Г). — Мојѐму лапатџну тѐшко да се нађе број опџнака (Г).

лапатџка ж жена великих стопала. — Помѐри се, лапатџко, шта си се истапраштила такџ (Г). — Довѐо неку лапатџку, ада ја стар за њџ пијџн нѐ би поиграџ (Г).

лапџтица ж в лопатица (Бр Би Гр Др Дњ Ки Кг Ље Т). — Она лапџтица за брџкање није шира о[д] три прџста (Би). — Брашње се из нађеви узйма лапџтицом (Гр).

лапис лаписа м □ в оловка. — Ви вичете оловка, а кад сам ја била ма-ла тџ смо звџл'и лапис (Б). — Нѐсмо писџл'и лаписима но крйжул'ом (Г).

лапнут -нем свр на брзину нешто појести. — Ако би стйгла ка[д] да лапне нешто, ако нѐ, онако глџдна би ишла (Г). — Да сам нешто лапнула јџтрос нѐ би ме овако пуштил'е нџге (Г).

лапџат -ће несвр халапљиво је-сти оброк у течном стању (о свињама и псима). — Да чџвек не ве-рује очйма, зајџдно лапџу пџс и свиња (Св). — Лапџала би гурџча ис корйта зајџдно с јџдним кџчетом (Г); → по-.

ласно прил в лако. — Блџго рџбл'у мнџдџме што се сџд ласно жйви (Ж). — Ако је такџ, ласно ћемо се нагџдит (Ж).

ласта ластѐ ж птица селица зоол *Hirundinidae*. — Јџдна ласта прџл'еће не чинй (Л). — С ластџма долџзе и славуји (Љу).

ластавица ж в калкан. — Ластавице ймају крџвови на двѐ воде (Пр). — Ако не озйдаш онѐ ластавице, мџже ветар да ти понѐсе крџв с кџће (Пр).

ластавице ж мн 1. дрвена рачва на задњџ крстини запрежних кола (Б Бл Би Бс Г Гр Д Др Дс Дш Ж К Кг Љу Н П Св Си С СЛ Т). — Ластавице л'ѐжџ на џбуку (Н). — Винт или папџча се закџчи на ластавице, па ка[д] трѐба, тйм се кџчи (Г); ↔ крстйна, маказе, цкрйпушке. 2. в маказе (БП Гр ДД Д Др Дс Дш Кг Ље Љу С СЛ). — Дџл'е процеп се

ста̀ви у ла̀ставице и ста̀гне обру-
чима (БП).

ла̀стика ж *растељива тка̀нина
проткана гумом.* — Пѡ прѣ нѐсмо
има̀л'и ла̀стике но га̀тњице (Св). —
Ниѣ има̀ло ла̀стика, но би вежѡвал'и
ча̀ра̀пе у̀зицама (ДД).

ла̀стра ж □ *лим.* — То̀ би расту-
ра̀л'и на ла̀стре, на пл'ѣкове да се
су̀ши (Г). — Има̀л'и би котл'ичѝћи
од ба̀кра и од ла̀стре (Н). — Ова̀мо
ста̀ви неку ла̀стру, ова̀мо намести
као кл'ун па с њѡм ша̀рај ја̀ја (Н); ↔
тенѣћа.

ла̀стра̀нац -а̀нца м *кота̀о од лима*
(ла̀стре). — Сва̀ки дан сам сѝрила по
пун ла̀стра̀нац (Ж). — Претурала̀ би
се с котлѡвима ла̀стра̀нцима, пѣри и
ва̀ри мл'ѣко, сѝри (Д).

Латѝни м мн *Албанци католичке*
вероисповести. — А нѐшто пукне,
ми бега̀ј код Латина̀ та̀мо (Би). —
Продава̀л'и би свѝње на̀шима и Ла-
тинѝма, и ѡни же́ду свѝнско ка̀ј ми
(Бс).

ла̀тит -им свр *хитро узети, од-*
нети. — Ла̀ти ми ону̀ децу па ѡде
ка ве́тар (Г). — Боим се да ми не ла̀-
ти нѐшто ис ку̀ће (Н).

ла̀химѝја ж *в ергела.* — Ла̀химѝја
ко̀ња ова̀ма и ова̀ма ко̀била (С). —
Пѡсл'е те́рај онѣ покра̀ђене ла̀хими-
је (Л). — Рече ла̀химѝја ко̀ња ти по
л'ива̀де — нагрдѝше ју (Г).

лѝла (само у том облику) љуби-
ча̀ста бо̀ја. — Го̀ре це́мпер лѝла бѡ-
је (К). — Каже да ми највише одго-
ва̀ра лѝла бѡја (Г).

лоба̀на ж *један од дваа главна*
дела запрежних саоница који клизе
по снегу. — Те́шу се две лоба̀не (Л).
— Кроз њиве тра̀г од лоба̀на (Л).

лобо̀да ж *широколисна баштен-*
*ска биљка, бот *Chenopodium poly-**
spermit. — Реко да уберем кой

л'ис лобѡде да напра̀вим питу (Л). —
Танѣ лобѡде бра̀л'и би па би тату̀
тура̀л'и (Бс).

ло̀вац -ца м Δ. — Искочѝше лѡвци
кат чу̀ше да је до̀шла у лу̀гове див-
л'а свѝња (Г). — Са̀т по се́лу има лѡ-
ваца кол'ико ѡћеш, сва̀ко има лова̀ч-
ку (Ки); ↔ *ловѡѝја.*

лова̀чки -а -о Δ. — Кат су отѝшл'и
у Пе́трч, ова̀ма Ки́зићи́ма ул'ѣго же́-
дан д узме пчѣлу, а ѡно же́дан ста̀ри
њи́н ту лова̀чком и њѣга га ра̀ни
(Бс).

ло̀вѡѝја м *ловац.* — Има̀л'и смо
једну ма̀чку, би́ла је до̀бар лѡвѡѝја
(БП). — Шта̀ ће ти ма̀чка ако ниѣ
до̀бар лѡвѡѝја (Г).

ло̀гор м Δ. — О́ни само од ло̀гора
до ло̀гора иде́ду и ва̀ду заробл'ени-
це (ДД). — Ода̀тл'е на̀с у ло̀гор у
Берга̀му (Г).

ложѝѡница ж *в ложиште* (Бл Бр
Л). — Напуним ложѝѡницу о[д]
шпорѣта пуну дрѡва, ал' сирѡва па
неће да писну (Л). — Најпре се из-
ва̀ди пѣпо из ложѝѡнице па се на-
ло̀жи (Бл).

ложѝца ж □ *в кашика.* — Ту̀ри
ложицу ма̀је у кота̀о мл'ѣка (К). —
Нѐсмо има̀л'и лѡжица кол'ико тре́ба,
но би по двоица же́днѡм же́л'и (Гр). —
Ни л'ѣбац не вал'а̀ да гре́јеш, а сад
и ме́су и гре́ју и омиву су̀дове, сва̀ку
ложицу оми́ју (С).

ло̀жиште с 1. *простор у штед-*
њаку где гори ватра. — Ма̀ло му
ло̀жиште не мо̀же у њѣга да ста̀не
дрѡва кол'ико би тре́бало да се загре́-
је сѡба (Гр); ↔ *ва̀триште, ложѝѡ-*
ница, фу̀руна. 2. *лимено ложиште*
око котла на ракијском казану (Дс
Дш Ж К С). — Мо̀же и крл'а да ста̀-
не у ло̀жиште од машинскога каза̀на
(Дш); ↔ *кафтѡр, фу̀руна.*

лѓза ж 1. винова лоза бот *Vitis Vinifera*. — Сваке гѓдине лѓза мѓра да се орезује (Л). **2.** пузава стабљика повртарских биљака. — Пушти-л'и компири лѓзу, замрсил'и се (Кг). — Тамо де има лѓзе има и компира, де су слабе лѓзе слаби су и компири (Г).

лѓзница ж винова лоза на широком наслону у дворишту. — Испод лѓзнице седиш л'ети у ладовину (Г). — Од једне лѓзнице испеко два казана ракије (Г).

лѓј м масно ткиво у организму животиња. — Кад се неко убије, да се намаже на онѓ место лѓјом од зѓца прѓшло би му ѓдма (Си).

лѓјзе/лѓјзе с виноград. — Триста кѓмата сл'ива, а имао сам и лѓјзе био (Дс). — Пѓсе у та лѓјза би иско-чил'е, у та лѓјза тамо што су била (Л). — Ова брег што е, све е било лѓјзе, баш ка у Ораѓовац (К) — Они сви побегл'и низ лѓјзе (ДД). — Чу-вао сам краве тамо у Лѓјзе Арно-вачке (Бр); ↔ *виноград*.

лѓкат лѓче несвр **1.** језиком узимати храну у течном стању (о псу). — Сплачину лѓчу свиње (Јѓе); → по-. **2.** пог претерано пити алкохол. — Има неки тѓ у село не пѓју, но лѓчу (БП); → на-.

лѓква ж бара. — Тѓ де је пѓо по-кѓјни Тѓшо, тѓ лѓква крви поред њѓга (ДД). — Ў јесен кад падају кише, по пѓту све лѓкве (Бс). — Не микиње се вѓда ис тѓја лѓкава (Гр).

лѓкмаѓија м који често једе и пије на туђ рачун. — Довѓди ми ту лѓкмаѓије па н умѓду да се дѓгну (С). — Искѓлпи се чѓвек ако се дрѓжи с лѓкмаѓијама (Јѓе).

лѓкум -ѓма м фабрички производ слатког укуса и пријатног мириса. — Кад несмо имал'и лѓкума,

служил'и смо шећер и вѓду (БП); ↔ *раѓлук*.

лѓм м 1. разбацано грање, трава, биљни остаѓи. — Покри га лѓмом да не изгори на сунце (Пр). **2.** разбацани предмети, неред. — Игрѓла се деѓа по собѓ — лѓм направил'и (Би). — Кад пада киша, терал'и би стѓку дѓл'е кик Лѓмова (Г).

лѓман -на -о који је због умора или здравља лошег расположења, безвољан. — Нѓсам мѓго да дѓђем, бијо сам нешто лѓман (Л). — Кад би бијо лѓман, не би мѓго ни на ноге да се држим (Г). — Мѓра да сте данас лѓмни ка[д] сте јучѓр онакѓ пѓл'и (БП).

ломатѓна ж дотрајали алат. — Остаѓо муѓсер бес те ломатѓне се-кире (Г); в *ламатина*.

лѓмит -им несвр ситнити на комаде. — Од врбе је држѓло лако, ал' се ломѓ лако (Гр). — Девери ломѓду погѓчу снаше повр главѓ (Б). — Погѓчу повр главѓ ју ломѓду (Дс); → за-, на-, по-, пре-, с-.

лѓнац лѓнца м **1.** дубљи метални суд ваљкастог облика (Б Бл БП Бс Г Гр ДД Др Дњ Ж К Л Јѓе Јь Н Пр Св Си С СЛ Т) и **лѓнац** (Бр Би Д Дс Дш Ки Кг Јѓу П). — Јѓ имѓла један вел'иѓки лѓнац, па напосл'ѓтку ѓу баѓит у лѓнац (Л). — Да се испразни све из лѓнаца и да се оперу (СЛ). — Тѓри га у ѓупове ел'и лѓнце ко је имѓо и тѓри сѓл'и и нал'и га сѓрут-ком (Д). — Пре бил'е каѓе, сад лѓн-чѓви, берѓду у кофе, лѓнчѓве (Дс). **2.** в *грнац*. — Млѓго је укусније јѓло из лѓнца но и[з] шѓрпѓ, кѓтлова ел' некога дрѓгога сѓда де се кѓва (Јѓе).

лѓнче лѓнчѓта с дем од лѓнац. — Неко узне кашѓике, неко лѓнче ал' нешто и тѓ кѓца се размину л'ѓди, ал' се ѓпет наѓде (Т).

лѡнца ж *Г* разговор, ћаскање, забава. — Банул'и љненада те ни покварил'и лѡнцу (*Г*). — Бѣу се покупили неколицина ка да имају некаку лѡнцу, ућуташе се кад ја бану (*ДД*).

лопар -ара м 1. део плуга који преврће земљу (*БП Би Бс Г ДД Д Дс Дш Ж Ки К Кг Љу П Пр Св Си С СЛ*). — Плуг има два раника, а један лопар (*Би*). — Онда има овако неки лопар тѹ (*Бр*); *в лопар*; ↔ *глава, ћукс, лопарица, лопатица*. 2. пераје на воденичком витлу (*Дњ Дш*). — Они лопари мора да су гвојзени (*Дш*). — Вода пада по онима лопарима па окреће она камен воданички (*Дњ*).

лопарница ж *в лопар*. — Спотако се некако па се нагрди на лопарницу (*Ље*). — Кад почнеш да ђреш, први дан мораш да чистиш ону лопарницу у сваку бразду (*Ље*).

лопата ж 1. *Δ*. — Лопата е се звала, не посипка ка сат што кажу посипка за лопату (*Т*). — Прѣ имал'и лопате дрвене (*Бр*). — Понѣгде ви́чемо лопата, понѣгде посипка (*Др*). — Јѣдну лопату у њѣга баџињемо гѡре (*Дс*). — Узмемо жар лопатом па тѹримо испот црпѹл'е (*СЛ*); *в лапата*. 2. *в лопатица*. — За јѣдну колобѡтницу бил'ѣ би дѡста двѣ-три лопате брашна (*Љу*).

лопатица ж 1. дрвена лопата са кратком дршком за узимање брашна (*Б БЛ БП Бс Г ДД Д Дш Ж К Л Н П Пр Св Си С СЛ*). — Узнемо лопатицу за кукурузно брашње и изме́шамо (*Би*). — Тѹри брашна у сито с лопатицом па сѣј (*Г*); ↔ *лопата*. 2. *в лопар*. — Лопатица преврћа зѣмњу (*Бл*). — Окретач има два ораника а јѣдну лопатицу (*Бл*). — Набира, свѣ се лѣпи за лопатицу (*Бл*).

лопов лѡпова м *Δ*. — Нѣма л'ѣба од њѣга кад се дрѹжи с лѡповима (*Г*); ↔ *лопѹжа*.

лоповлук -ѹка м *Δ*. — Нѣма срѣће де има лоповлѹка (*Г*); ↔ *лоповшти-*на.

лоповшти́на ж *лоповлук*. — Овѹ лоповшти́ну нико не памти (*Дш*). — Имало и пл'аћке и лоповшти́не (*Л*). — Лоповшти́не ил' нѣреда никад то нѣсу имал'и, тѹ лѡшу рѹку (*Л*).

лопѹжа ж *пеј од лопов*. — Има л' веће лопѹже од њѣга (*Н*)? — Има неке лопѹже тѹ по сѣлу, из ѡка ће да ти украдѣ (*Л*).

лѡс м *мотка која замењује сло-мљени точак запрежних кола*. — Дешавало е се да се слѡми кѡтур от кѡла, па ка[д] се слѡми, направи му лѡс па тѣрај (*Гр*).

лѡш -а -е *који не одговара стандарду, који је без икаквог квалитета*. — Нешто сам лѡшега здравл'а, не мѡгу д идѣм ни́где (*Л*). — Ова гѡдина била лѡша и за пчѣл'е, слабо има мѣда (*Г*).

лѹбац лѹпца м 1. *полукружни део колевке изнад узглавља*. — Извѹклѡ ми се дѣте повијѣно онако испод лѹпца (*Г*). 2. *дрвени огрѹак о који се веша овчије звоно*. — Лѹбац је најбол'и од ораѡве жил'е (*Си*); ↔ *тѣл'иг*. 3. *в вресло 1* (*Ж Ки Љ Т*). — Откачило се некако и испало с лѹпца, дѡшла крава с лѹпцем без звѡна (*Љ*). 4. *в л'упка*. — Имал'и смо у тѡр лѹбац за тѣоце ка[д] се мѹзѹ краве (*СЛ*). — Код нас ви́чу лѹбац и за онѹ крѣкл'у у тѡр де се држѹ тѣоци ка[д] се мѹзѣ (*СЛ*).

лубеница ж *плод бостана*. — Имало би лубенице тѣшке ви́ше о[д] двајес кѹла (*Гр*). — Натоварише ме с лубеницама, јѣдвѡ сам дошѡ (*Св*).

— Једне године ту у бакчу роди, све лубеница до лубенице (Г).

лубѣнче -ѣнчѣта с дем од лубеница. — Ударијо град, није претекло ни лубѣнче (Дс). — Све лубѣнчићи ка пѣсница покидани и разбацани на све стране (Гр).

лубина ж месо и кости око органа смештених у трбушној дупљи заклане животиње. — Остало ка пѣла од лубине (ДД). — Испѣчи лубину од овцѣ па се покѣпи, пи и мѣзи (Пр).

луг луга м шума обрасла дрветом које успева на влажнијим теренима, гај. — Они су ктѣл'и да ме претѣру преко јаза у луг и да м уб'ју (Бр). — Бол'е оде да ме стрѣлу него да ме тѣру по лугова тамо (Бр). — Чувал'и до Бурђевдана по л'ивада, по Бурђевдану по лугова (Г).

луд луда -о умно поремећен, умоболан. — Од лудѣ мајке луда су и деца (Јбе). — Како да изађеш на крај с лудима (Ј)?

луда ж назив за особу поремећеног ума. — Шта ће она луда (Г)? — Луда је и сама кад веруе свакој луде (Г).

лудака -ака м који је луд, умоболан. — Има свакојакија лудака (Си). — Ние добро што се виђа с некима лудацама (С).

лудет лудим несвр осећати изузетну вољу, жељу. — А вол'ела сам д идѣм у школу одма посл'е бивше Југославије, лудѣла сам за школу (Пр); → из-, по-.

лук м бели лук, бот *Allium Sativum*. — Пантим да се лук тѣко са сирћетем, да јѣж за вел'ике посте (П). — Кѣ урѣчи, лук у љчи (Г). — Најпре се сијао крѣмид и лук (БП). — Лук за у тѣршију, а крѣмид за запршку (Ј). бел'и -. — Ови Бе-

л'ичани, њни тамо много сеју бел'и лук (Би).

лукав -ава -о који једно мисли, а друго прича, препредењак. — Не вол'им ја лукаве л'уде, не вол'им да се дрѣжиш с лукавима (К). — Кол'ико су лукави превѣсте те жѣднога прко водѣ (Ј).

лукавит -им несвр бити неискрен. — Она пусајка није видела да су ју другарице лукавил'е, но и[м] веровала све (Г). — Нѣма среће кат пѣчне један дрѣгога да лукави (Си).

лукавство с неискрено понашање, претварање. — Има л'уди који на лукавство живѣ (Д); в лукавство.

лукавсто с в лукавство. — Код мѣне нѣма лукавста, но како ти кажем тако мѣра да бидне, дрѣкше нѣ (Бс).

лукче -та с дем од луг. — Није добра вода са стѣденца ис Тиминога лукчета, њна надѣва кат се пије (Г). — Уфатијо га како му секо прѣше по лукчету (Н).

лѣла -л'е ж 1. покретна бакарна цев ракијског казана кроз коју пролази ракија у виду паре при дестилацији. — Обавезно да се премѣје лѣла ка[д] се запѣче казан (БП). — Нѣма кѣ да ми помѣгне да премѣјем лѣлу (Д). 2. део прибора за пушење. — У лѣлу се тура дуван котробан, па се запал'и, па се пуши онако бес папира (ДД). — Рѣтко кѣ је имѣо лѣлу, но смо тако пушил'и без муштике (Ж).

лѣл'е лѣла ж мн одмор радника у пољским пословима да попуше цигарету. — Имѣло нѣкол'ико лѣла: лѣл'е прѣ рѣчка, лѣл'е посл'е рѣчка, лѣл'е посл'е пушија (Г). — До пр'вија лѣла опрашисмо Брег, посл'е отидосмо у Мирвачу (Г). — И косачи имѣју лѣл'е (ДД).

лупат лупам несвр ударати, стварати буку. — Они лупу, вичу, криву се (Би). — И јон сас њима, па лупај на врата (Би); → раз-, с- ■ **лупање** с гл им. — По ноћи би се често чуло неко лупање на врата (Би).

лурба лурбѐ ж разгажен снег пун воде. — Ја нѐм куд кад је ова лурба. — Дѐ ћу з децама по овој лурбѐ, нѐ ја здрава у памет (Г).

лутка ж 1. фигура од крпа или другог материјала намењена деци. — По цѐо дан би се играла с луткама (С). — И сад ју пўна соба лутака (БП). 2. назив одмила за девојку. — Да ме мѐне слўшо, лутку би му нашла да се жѐни (Би). — Реко, лутко мѐја, ајде код мѐне да ми помѐгнеш нѐшто (Д).

лўцерка, врста детелине бот *Medicago sativa*. — По лўцерке се налази вил'йна кѐсица (Бр).

лўцкас -та -о сулуд, ћакнут. — Кол'ико сам ја мѐго да премѐтим ѐна бѐше и лўцкаста (Г). — Од лўцкасте мајке не мѐжу да бидну паметна дѐца (Л).

лўч лўча м лако запаљиво парче боровине због високог процента смоле. — Сад имамо свѐтло, а онѐ прѐ би лўчом осветл'авал'и док вечѐрамо, па по вечѐре ајт у крѐвет (Ље). — Кад би вечѐрал'и, лўчем би осветл'авал'и (Н). — Јѐдан би држаѐ лўч да и[м] свѐтл'и да јѐду пѐ бн тѐк најзадњи да јѐде (Л). ■ **лучѐв** -ѐва -о који потиче од луча. — Лучѐве дўге не вал'ају за кацу (Си).

лўче -та с хипок од лутка. — Дѐ је онѐ мѐје лўче (Љу)? — Да ју видиш за мерѐк — јѐдно лўче (СЛ). — Како да се одвѐји од онѐга лўчета (Др)? — Да кўпим нѐшто онима мѐйма лўчићима (Гр).

лучѐвина ж борово дрво, луч. — Ктѐдо да кўпи мало лучѐвине за подлагање (С). — С лучѐвином се подлагало и осветл'авало кад нѐе имало гѐса (Г).

Љ

л'ал'а л'ал'е *хипокористик* за *ословљавање старијих жена*. — Иди код Л'ал'е ўзми шибицу (Г). — Дошла сам пешки с Л'ал'ом (Г).

л'анго м *скитница*. — Дѣ си био, л'анго, цѣо дан те нѣма да дођеш (Г). — Видо сам га с једним л'ангом у град (Г).

л'апер л'апѣра м *који је невапитан, уличар*. — Л'апѣри дошл'и на влас (БП). — Не вал'а један ѓзбил'ан човек с л'апѣрима да йма посла (Љ).

л'апѣрка ж *уличарка*. — Нѣћу више да чујем за ону л'апѣрку (Г). — Не очекује се нешто ўл'удно од л'апѣрке (Св).

л'арѣња м *шарени во, во беле и, обично, наранџасте боје длаке*. — Прѣзо сам једнога л'арѣњу и мурѣњу (Г). — Остао сам без ѓца, остаћу и без л'арѣње (Г). Алб лагој шарѣња во.

л'арўка ж *шарена крава*. — Шарўка и л'арўка — исто је то (Г) — Имал'и смо једну л'арўку, бил'а е тврда, јѣдва би ју помўзла (ДД).

л'ѣб м 1. *хлеб*. — Тўри ми у ранац један л'ѣб, комат сланинѣ и рапку ракије (БП). — Л'ѣп се месижо и пѣко у црпўл'у (Б). — На врѣћу јемо л'ѣба (Дњ). — Йма такйја л'удй, тй

њѣга л'ѣбом, он тѣбе к'аменом (Си). — Имало је да се појѣ и л'ѣба и с л'ѣбом (Ж). 2. *посао, егзистенцијална сигурност*. — Он пѣсена ул'ѣго у мил'ицију и добијо парче л'ѣба, и тал'ико да г'аѣви народ (Дш). 3. *корист, решење проблема* (уз одрични облик глагола имати). — Најзад се р'астури; каже нѣма л'ѣба од овѣга (Г).

л'ѣбац м л'ѣбови *тесто уобличено и печено*. — Дадоше ни по један л'ѣбац (Гр). — Умѣси л'ѣбац, покрй га пепѣл'ем, па пѣсен с'ач (К). — Тај пўт је било већном кукуруѣзни л'ѣбац (Бс). — Тў су бил'и црепўл'а и с'ач па су пѣкл'и л'ѣбове (Пр).

л'ѣвада ж *в ливада*. — Л'ўди се свѣ крил'и, нису смѣл'и д идў у њиву, у л'ѣваду, ниће (Ље). — К'амен му је у л'ѣваду ће му је била глава (Ље).

л'ѣв'ак -'ака м *који се лакше сналази, једе, пише левом руком*. — Л'ѣв'ацима не смѣта што пищу с л'ѣвом рўком (Л). — Л'ѣв'аци кашйку држў у л'ѣву рўку (Љу).

л'ѣвѣнта ж *угледна особа, особа која изгледом и понашањем служи за пример*. — Вик'ала би му мајка сирѣга: мѣј Гол'е л'ѣвѣнта (Г). — Учй га да се дружи са л'ѣвѣнтама да наўчи нешто (БП).

л'єви -а -о који је на левој страни. — Не вал'а мнадица да ул'егне у кућу с л'евом ногом (Би). — Овај л'єви нешто граби овоме десном (ДД).

л'евѡр -ѡра м в л'еворвер. — Пуцал'и из л'евѡра (Љ). — Пуцо сам л'евѡром, а не пушком (Св).

л'еворвѡр -ѡра м пиштол'. — Дѡно сам један л'еворвѡр из Немачке ка[д] сам дошао (Г). — Само је мил'иција имала л'еворвѡре (В); в л'евор.

л'єга л'егѣ ж једна од две гредице на поду запрежних кола за које су приковане даске пода. — Сломйла се л'єга от пѡтоса (Г). — Између л'егѡ има више от пѡла мѡтра (Г).

л'еген -ѡна м плића бакарна или лимена посуда за умивање (БП Г ДД Ј Ље Н Св Си) и легѣн (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг К Љу П Пр С СЛ Т). — Прѣ несмо имал'и овѣ лѡворе но л'егѣне (БП). — Напуни л'егѣн водѣ па пренѣсе да опѣре нѡге свѣкру и свѣрве (СЛ).

л'єгло с в гнездо 2. — Гомилѡју се по двѣ у јѣдно л'єгло па ми поломи-л'и јѡјца (Др). — Нашла слѡмл'єно јѡје испод л'єгала (Б).

л'ѣд л'ѣда м смрзнута вода. — Л'ѣдне му нѡге ка л'ѣд (ДД). — Ка комѡт л'ѣда су ми нѡге (Си).

л'ѣдан -на -о хладан. — Л'ѣднема ногѡма л'ѣгнем и дйгнем се (Н). — Пйпнем га, видим л'ѣдно му чѣло (Си).

л'ѣдет л'ѣдйм несвр стрепети, страховати. — Она сирѡта л'ѣдй да ју се не дѣси нешто сину у рѡпство (Г). — Л'ѣдѣла четйри гѡдине док ју се сйн вратијо из рѡпста (СЛ).

л'ѣдина ж затрављена земљана површина. — Ту ка смо тйшл'и, нека л'ѣдина бѣше двѡ ѣктера, три ѣк-

тера (Бр). — Чувао би краве покрај путова, по л'ѣдина (Г).

л'ѣђа л'ѣђѡ с мн горњи део тела кроз који пролази кичма. — Бѡгоми, овѡга сина што ми је тѡмо у Америку, на л'ѣђа сам га носила (С). — Ктѣла сам да га пренѣсем прко Бистрице на л'ѣђа (Н). — А ѡн узми, па с пушком, па ју удѡри ѡде преко л'ѣђѡ (Кг). — Упрти на л'ѣђа сѡндук з гуретом па пѣшке за Пѣћ у марђѡ (Г); ↔ рбат.

л'ѣжат (се) л'ѣжй (се) несвр изводити се из јаја. — Дѣца се доваћу за њу да се л'ѣжју куокѡшке (Дш); → из-

л'ѣжат л'ѣжйм несвр боравити у водоравном положају. — Прѣ сам л'ѣжао у сламу (П). — Нађѣ ме онѡко л'ѣжјући (Пр). ■ л'ѣгнут -нем свр — Не мѡгу л'ѣгнут да одмѡрим мѡло (Ље). — Дѣцу ћемо л'ѣгнут па ћемо дѡј (Г); → на-

л'ѣзет -ѣта м пријатно осећање, задовољство, уживање. — Без л'ѣзѣта сам носила тѣ девѣрскѣ цйпел'е (Бс). — Ицѣпала сам са л'ѣзѣтом јѣдан цѣмпер с три пѡл'е (Дс).

л'ѣја л'ѣјѣ ж оформљена правоугаона површина земљишта припремљена за сађење лука. — Ископл'и онѡко дугѡчку л'ѣју, па пѡсе сади с краја до на крај л'ѣјѣ (БП). — Прво подремо, повлѡчимо, ѡнда иситнимо и ѡнда прекопѡмо и са грабул'ом направимо л'ѣје (Кг). — Ископѡј л'ѣју па посеј л'ѣју (Дњ). — Извадимо л'ѣје, ѡнда узмѣмо грбул'у, па ју парѡвнимо (Би); в л'ија.

л'ѣк -ѣка м препарат који се даје болеснику. — Кѡ има вѣка има и л'ѣка (Л). — Сѡд овѡко на л'ѣкове (Кг). — Прймѡо јѡ неќције и био на л'ѣкове (Дш). — Купју л'ѣкове, не смѣ да остѡне без њй ни један дѡн

(Љу). — Цабе, не помагу више ни л'екови (Дш). ■ л'ек прил (уз речцу ни) најмања мрва. — Жйто изгорело и амбар и кош, све до л'ек, нема ништа до д'ушe (Б). — Нема ни л'ек брашна (БП).

л'ек м албанска новчана јединица. — Ми њине паре немамо, тај л'ек њин (Дш). — Паре немадо, а имадо неколико л'екова, овйја албанскија (Бр). — Крава ил'аду л'ека (Ки).

л'екар -ара м Δ. — Он је учйјо за л'екара (Ље). — Овдома старијему је за л'екара (Ље). — Св'ут смо га водил'и, двапут кот тога очнога л'екара (Би). — Водил'и су ме код л'екара и по Приштине и по Београду (Дш). — П'осл'е код л'екара док се то пренађе (Св). — Сад йма више л'екара (Св).

л'ековит -йта -о који благотворно делује, лечи. — Вода од Богданца је л'ековита (Г). — В'оће је л'ековито, а од в'оћа јабука је најл'ековита (Бр).

л'ел'е узвик туге и бола. — Ојде ка п[а]с[с] моста, нe рече ни л'ел'е мајко (Пр). — Л'ел'е мајко, шт[а] смо преп[а]тил'и (Ж).

л'ел'екат -чем несвр пред кућом односно гробом покојника веома гласно говорити (викати) о његовим врлинама при чему повремено узвикивати 'леле'. — Црногорци л'ел'ечу — код нас то није обичај (Т). — Е што га л'ел'ек[а]о један Црногорац да ти с'узе пођу (Л). — Онако л'ел'кајући прилазио сандуку (ДД); → за-.

л'ема -e ж в л'емла. (Б Бл Бр Би Бс Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П СЛ Т). — Йма чекрк и л'ема да се мотаду цевке (Би). — Како кo је им[а]о, л'ему ил' витл'ић тако је мотао (СЛ).

л'емез м дрвени држач сламе на крову или на стогу сена. — Да се посече неко дрво за л'емез (Г). — Све ју мл[а]тйјо једним л'емезом (Ље). ■ л'ем[е]јзе зб им. — Преко кр[о]ва о[д] сл[а]ме тур[а] се л'ем[е]јзе (Б). — Пр[о]паде ми [о]тава под л'ем[е]јзе (Г). — Растур[а] га ветар ако нема л'ем[е]јза (Б).

л'емла ж дрвена направа за држање пређе при мотању (Г Н Пр Си). — Л'емла исто сл[у]жи ка витл'ић (Н). — Тур[и] канур[у] на л'емлу па с онe л'емле мотај на цевке ил' на клупчиће (Пр); ↔ л'ема.

л'ен л'ена -о в лењ. — Ка тај што реко: дигао се л'ен да учини пл'ен (Г).

л'ена прил в л'еука. — То л'ена покривача ймам за децу (Д). — Оста[ло] још л'ена масти друго ништа (К). — Сапл'етоше ми л'ена пл[о]та и једна врата (С).

л'енчуга м и ж лењивац. — Шт[а] ће ти она л'енчуга, тешко ју и себе воде да ут[о]чи (Пр). — По л'енчугама треба мачугама (Н).

л'ењ -а -о који се тешко ангажује да ради. — Л'ењома је тешко и да прича, а нe да ради (Г). — Бил[а] би д[о]бра да није л'ења (Л).

л'еп м мешавина блата, воде и плеве којом је облепљен зид. — П[о]се скидај онај л'еп да се малтерйше зид (Гр). — Онај л'еп би испуцао и падао (БП).

л'еп л'епа -о који је складан шармантан. — Ми смо им[а]л'и пл[а]н л'епа (ДД). — Л'епа му жeна ка лутка, ал' мој син п[о] л'еп (Би). — Не зна се која е л'епша сна ел' секрва (Д). ■ л'епо прил. — Л'епо су не дочекал'и пријател'и (Пр).

л'епота ж 1. збир особина које изазивају дивљење. — Шт[а] ми [о]ће

њојна л'епџта (Др). — Уздала се у своју л'епџту и дан по дан ђстаде неудата (Кг). 2. *лепо, суво, сунчано време*. — Ове године покуписмо л'иваде по л'епџте (ДД). 3. *прилично, у знатној мери*. — Л'епџта родише ша̀рице те испекосмо нешто ракије (Дс). 4. ирон *наопако*. — Отава му покџшена и неоплашћена, пасу̀л' неџбран, а времџ се укишало — л'епџта бџжа (ДД).

л'епџтан -ана м *изузетко леп човек*. — Шта тражиш ти — л'епџтана је л'и (Л)? — Ове сагашње девџке неџте домаћине л'уде но гл'џдају да се удадџу за л'епџтана, да живџе с л'епџтанима (Дс).

л'епџтица е ж *изузетно лепа, шармантна девојка*. — Дџведе јџдну, јџс је била л'епџтица, ал' да се дова̀ти за шта — бџже сачџва (С). — Дџвеџ је јџдну л'епџтицу ис Кџсова Пџл'а (Би).

л'епџтир ира м *инсект шарених крила*. — Л'епџтири пџчну да излазу џ прол'еџе (Јџе). — Пуна л'ивада л'епџтира (ДД).

л'епџтирица ж *врста инсекта, мања је од лептира*. — Ка л'епџтирица што л'џти око упал'ене свеџе (С). — Л'џти по куџе ка л'епџтирица, чџни ти се не такиња зџмњу (Дш).

л'епџшкас -та -џ *прилично, али не изразито леп*. — Није ба̀ш л'џпа, она̀ко л'епџшкаста је (Н). — И вредна и марифџтна и л'епџшкаста, ба̀ш да ти није жџл'а за бџл'у, Бџг да ју поживи (Г).

л'џпче -та с *дем од хлебац*. — Да̀доше ни по јџдно л'џпче за вечџру и по јџдну конзџрву (ДД). — Да̀вал'и су л'џди воденицу и л'иваду за јџдно л'џпче (Ж).

л'џс м 1. *в јапија*. — Сирџма, биџо спремиџо све за куџу, само јџш л'џс

да набави па да пџчне (Дс). — Тишаџо у шу̀му да сџчџ л'џс саз бра̀танџом и с волџвима, џе да жџни бра̀та, да му гради џжину, да сџчџ л'џс, го̀ру (С). 2. *в л'џса* 2. — Ту̀ри се л'џс на кџла па се на џџга товџри сџно (Б).

л'џса ж 1. *врата од прџћа за затварање одреџеног простора у којем борави стока*. — Прџскочи тѐл'е преко л'џсе ка преко прџга (Г). — Више нѝко не пл'џте л'џсе, ла̀кше и[м] да напра̀ве тара̀бе (СЛ). 2. *покретни деџ колског прибора састављен од неколико мотака уплетених прџћем, који служи за вучу дрва или кабасте стџчне хране* (Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Ки Л Јџе Јџу Н Пр Св Си С СЛ Т). — Дџл'е л'џсу, а са страна̀ ражњи́ке (Г). П - *дугџчка. леса од пет мотака које су прџћем уплетене на крајевима и средини*. — Дџл'е се на прџгове от кџла ста̀ви л'џса дугџчка па са страна̀ ражњи́ке на стџпцџве (Г). **кратка** - *леса коритастог облика која се користила за превоз дрва односно прибора за орање и дрљање*. — Кратку л'џсу на кџла па на џу̀ плџт и котџр сџна (Г); ↔ *л'џс, пџдница*.

л'џсџнче -џнџџта с *в балник*. — Онџ напрџд у канџте мѝ смо звал'и л'џсџнче (Ки). — Канџте напрџд џмају л'џсџнче да не па̀да онџ што је натовџрено у џи, да се не расипџе (Ки).

л'џскџв -џва -џ *који је од лџске*. — Л'џскџво прџће је пџ крџто но ракѝтово (Г). — Котџре за полага̀ње би пл'џл'и од л'џскџвога прџћа, а мџгло је и од ракѝте (Г).

л'џтва ж *дрвени држач црепа у кровној конструкцији*. — Де да га покрџје кад нѐма ни л'џтава ни црѐпа (Дс). — Поста̀ве се ро̀гови, па

се пол'етва̄ с л'етвама, па се покрѣје
црѣпом (Т).

л'етет -йм несвр **1.** ићи на крили-
ма. — Несам птица да л'етим па да
стигнем бржѣ (С). — Немѡ да мй-
слиш, не јѣ се свѣ што л'етї (Л); →
до-, по-, с-. **2.** фиг бити окретан,
хитар. — Да ју видиш, не стої,
него л'етї по куће (Ље). **3.**
поступати *лакомислено,*
брзоплето. — Моја сна не
размйшл'а, но л'етї (Би).

л'ети прил у току лета. — Дѣвер
и јѣтрва су ми бил'и мнађи, па ја свѣ
л'ети дођи са свѣма децама (Б). —
Ишл'и смо л'ети код њѡј (Кг). —
Зйми панталѡне от сукна носил'и, а
л'ти само у гаћа ишл'и (Ж).

л'етни -а -е који се односи на
лето. — Л'етни дан дугачак — го-
дина (Бс). — Ко може да чека л'ет-
ним данем (Бр). — Л'етнија дана
пўно сѣло деца (Г).

л'етос прил Δ. — И л'етос су ове
врућине ка лани што су бил'е (Пр).
— До л'етос су дол'азил'и свѣке го-
дине (Љбу).

л'етошњи -а -е који се односи на
период лета. — Не угрїјасмо се од
л'етошњега сунца (Н). — Прѣнел'е
ми л'етошње кѡкице (Л).

л'ефѣктор м в рефл'ектор. — Онї
л'ефѣктори би не трајил'и, и мино-
бацаћ баца (Дш).

л'ѣцка прил в л'ечка. — Тўри му
л'ѣцка шећера, стањуће крв (К). —
Да немаш л'ѣцка сирћѣта, нестаде
ми за маѡ (Ље); в л'ечка.

л'ѣчка прил у незнатној количи-
ни, веома мало. — Л'ѣчка сйра носе
тоде децама (Ж). — Увадил'и смо
горе код продавнице, те ѡни бурило
ис кѡл'и баѡише и слѡми му се
дршка л'ѣчка, онѡ што је се држало
(Бл). — Тава Л'ўба отўд је дошла па

ми дѡнела л'ѣчка сѡл'и (Б). — Није
срамѡта да тўримо мало л'ѣба па да
јѣш л'ѣчка л'ѣба (Бл). — Већ тавѡко
што сам отишла, л'ѣчка покука и
потўжї (К); ↔ л'ѣна, л'ѣцка, пол'ѣц-
ка, пол'ѣчка.

л'ѣшник м плод леске, бот *Cory-
lus avellana*. — Пѡсл'е му йскочи тў
ка л'ѣшник (Б). — Ишл'и би у шўме
да берѣмо л'ѣшнице (Љ). — Да ми
купиш чоколаду с л'ѣшницима (Ље).

л'и реч. — Нѣма да ју нѣко пита
идѣш л'и у рѡд (Дс). — Јеси л' на-
шаѡ аргѣте (ДД)? — Рече да нѣсмо
бил'и, да л' би дошл'и (Т); в ел'.

л'ивѡда ж Δ. — До Ђурђевдана би
чўвал'и по л'ивада, а пѡсл'е по лў-
гова дог би тйшл'и у планину (Г); в
л'евада.

л'ивѡдак -тка м в л'ивѡче. — Ка
сам дошаѡ у л'ивѡдак, сѣо сам на
једно дрво (Бр). — Сѣдо да се од-
мѡрим у међу покрај једног л'ивѡтка
(Бр).

л'ивѡче -ѡчѣта с дем од ливада. —
Да превучѣмо још из л'ивѡчѣта дру-
го свѣ готѡво (Г); ↔ л'ивѡдак.

л'иза л'изѣ в л'иска (Бс Др Дс Дњ
Дш Ки К П Пр Т). — Л'иза тѡ ти је
ка[д] дѡтакнеш прѣстом зѣмл'у па
уваћиш трићку (Т).

л'изѡлица ж в л'иска. — Ућила си
се на л'изѡлицу (С).

л'изат л'ижем несвр језиком до-
таћи, узимати, скидати. — Крава
тел'е л'изаше (БП). — Дошаѡ де-
журни у кујну, кад вїдо прл'аву
трупину де се сѣчѣ мѣсо рѣко кува-
ру — л'ижи (Б); → о-, по-. ■ **л'изнут**
-нем свр. — Нѣће ни да л'изне, а нѣ
да јѣ (Г). — Л'изнула није онѡ сѣно у
јѡсла (Др).

л'изгат -ам несвр пог претерано
конзумирати алкохолна пића. —

Л'йзга, не патйше (Др). — Сад су и жене почел'е да л'йзгају (ДД); → на-

л'йја л'йјѐ ж в л'ија. — Посйјемо по л'йју лўка (Ље). — Извади из л'йјѐ и донѐси да се јѐде (Ље).

л'йма ж турпија за оштрење сечива. — Секйра се оштри л'имом, а кѐса брўсом. — Да ймаш л'иму тў да га мало намакнеш (Г); ↔ *јѐга*.

л'имун л'имўна м бот *Citrus medica*. — Кад се л'имун исцѐди, баџи га (Л). — Дѐбро је да се исцѐди мало л'имўна у чај (СЛ).

л'инга л'ингѐ ж бесцильно, бескорисно кретање, скитња. — Дѐ ћеш у л'ингу, савй се кот кўће, од л'ингѐ нйкакѐ користи (Г). — Огладнѐо онāj л'анго па дошаѐ кот кўће из л'ингѐ (Г).

л'ингат л'ингам несвр *скитати*. — Ка[д] стйго кот кўће, секрва се криви: штā, љавола, л'ингаш по сѐлу, вйди кака су ти дѐца (Г). — Не савйја се кот кўће, по цѐо дан л'инга од једнѐ до дрўте (Г).

л'индат л'индā несвр *тећи у већој количини* (о крви). — Сирѐма Вѐрко идѐ, а крв л'индā кол'ико мѐже (Г). — Л'индā му крв низ л'йце, и он нйшта, онāко идѐ (Бл).

л'йнија ж црта, траг предмета који се вуче. — Мй смо писал'и крйжулом по табл'ице, несмо имал'и свѐске с л'йнијама (В). — Згāзила си на л'йнију (Ље); ↔ *фāжга*, *фāша*.

л'инцўра ж планинска трава лековитог својства, бот *Gentiana lutea*. — Корен од л'инцўре тўри се у ракију, па се онѐ посе пйје помāло (Гр). — Л'инцўру смо брал'и у штедймске врѐве (Си).

л'йпа ж бот *Tilia europaea*. — За косйште најбол'е је дрво од л'йпе (Љу). — И одѐ би се осѐћао мйрис од

л'йпе (Г). ■ **л'йпов** -а -о Δ. — Најбол'и је л'йпов чāj (Л). — Прет спавање да попијеш чāшу л'йповога чājа (Бс).

л'йпсат л'йпшем свр *престати живети, угинути* (о животињи, пог о људима). — Давал'и ни да не л'йпшемо глāдни (Дш). — Свиње ћāу да л'йпшу (Си). — Рекѐше пѐсенекѐ, док отишаѐ код Бйстрице, напијо се водѐ и л'йпсо (Бс); в *л'ипцат*; → по-
■ **л'ипсѐват** -ў(ј)ем несвр. — Л'ипсѐвал'е би кокѐшке којѐ несу вакцинйсане (Г). — Истѐрај гѐре стѐку у Штѐдим, па л'ипшўј онā стѐка (Си).

л'ипсāћ -āћа м стање у којем биће једва показује знаке живота. — Немāдосмо ранѐ, дође стѐка на л'ипсāћ (Ж). — Дѐђомо на л'ипсāћ, једва идѐмо (Дш).

л'йпцат л'йпчем в *л'ипсат*. — Дѐбар ћу бит и дал'е док л'йпчем (Пр). — Сваку нѐћ л'йпче по нѐкол'ико (Б). — Ако л'йпчи кѐњ, ако л'йпчи крава, вāди опўту (СЛ). — Док јā доведѐ ветеринара, онā л'йпцала (Ж). — Бѐгоми ће да ти л'йпче ако ју не удариш пѐтраг (Г). — Ўвече здравѐ замркло, ўјутру л'йпцало (Гр). ■ **л'ипцѐват**. — Почѐмо да умйremo глāдни — л'ипцўј (Б). — Пѐсл'е криз нѐкол'ико данā танāко л'ипцўјемо (Б). ■ **л'ипчѐват**. — По сѐлу кокѐшке почел'е да л'ипчўју (Ље). — Ка псй смо л'ипчѐвал'и глāдни (Ж).

л'йра л'йрѐ ж *златан новац*. — Дѐсет бўчука коломѐћа — дѐсет л'йрā (Бр). — Рѐко Милану гађāћу те л'йрāма од Гораждѐвца до одѐ (К). — Пѐсла ми одѐло и лире (Бл).

л'йс -та м 1. део биљке преко којег се врши фотосинтеза. — Сāt шāрамо са л'йшћем, а прѐ нйко нйје

знао са л'истем (Гр). — Кат пòчну да пегаву л'истови немò да ју прскаш (Др). **2. в платно 2.** — Кòса скòро и да нèма л'иста кол'ико је потрòшена (Бл). **3. в л'иска.** — Погрèшила си ако не урадиш л'ис кад трèба (ДД). ■ **л'ишће** зб *им.* — Купијо би онò л'ишће по пàрку (БП) ■ **л'исје** с. — Јашу л'уди, берèдү онè л'исје о[д] дүде, л'исје о дүде јèдү онàко з гра-нè (Дш); ■ **л'истје.** — Трава ширòко л'истје би истèрала по пшеница (Ки)

л'исац -ца м **1. мужјак лисице.** — Није била л'исица, но л'исац (Јбе). **2. погрдни назив за лукавог мушкарца.** — А свèкар ју стàри л'исац (Јб). — Кàко мòж да будеш сигуран у стàрога л'исца (С).

л'исица ж 1. зоол *Vulpes vulpes.* — Убио сам л'исицу òдè прет кућу (Гр). **2. превејана, лукава женска особа.** — Окрену ју се па ју рече, а штò си ти, л'исицо (Г)! — Не верујем јà онòј л'исице ништа, цабе се кунè (Јбу).

л'исник -ика м *хрпа лиснатих, осушених гранчица које се користе као храна преживара.* — Спрèмил'и би за зиму по нèкол'ико стòгова сèна и л'исникà (Б).

л'иска ж сегмент игре у игри петкаша при чему се прстом дотакне земља пре провлачења последњег у групи каменчића док бачени лебди у ваздуху. — Цабе ти је што си га прòтнула кроз кòло ако не урадиш л'иску (Б); ↔ л'иза, л'изà-л'ица, л'ис.

л'иско м в жујко. — Имàо сам једнога л'иска, баш је једнога òвна вал'ао (ДД). — Ако пàs има глаку ка л'исица, зовèмò га л'иско (Г). — Пушгијо се беше један л'иско, нè беше мањи од магàрета (Пр).

л'истра ж в калкан (Д Кг СЛ). — Дòбро би било да зајидамо још онè л'истре (Д).

л'итица ж окомита стена. — Кòзе су мòгл'е да пàsү и по л'итица (Јбе). — Виђал'и су се орлòви по онија л'итица око Асàновог вrà више Белопàћа (Н).

л'итрàк м делимично кастрирани во. — Нèма вòла без л'итрàка (ДД). — Л'итрàце би тèшко мòго чòвек да савлада, а бил'и су јàки ка зèмл'а (Г). Алб *latredh неушкопл'ив.*

л'ице с 1. предњи део главе. — Пожүтèла у л'ице, вйди се да није дòбро (СЛ). **2. предња страна куће.** — Л'ице куће трèба да бидне окрèнуто према јүгу (Т). **3. горњи део јоргана.** — У навлаку се не вйди л'ице јòргàна (Гр). — Сàд има јòргана з два л'ица (Г). — Јòргàни су са свил'еним л'ицем (Бс).

л'ицкат -ам несвр *јести споро без апетита.* — Не мòже да буде дебèла кад овàко л'ицка (БП). — Л'ицкам јà онò, ал' не идè, не мòгу да га прегүнам (Г).

л'иша ж кожно обољење. — Имају ми тèоци л'ише, рече, не знам штà да ченим (Пр). — Ктèдо да и[х] продàм, ал' онàко с л'ишама нèће и[х] нико (Г).

л'ишав -а -ò Δ. — Ако се помèша са л'ишавима тèоцима, ол'ишаће се и òно (С). — Тèоци су л'ишави ако су слаби (Си).

л'ишàн -àна м в нишан. — Остà-л'ал'и би неке јòве, онè што су прàве за л'ишàне (Г).

л'ишàнит -àним несвр в нишанит. — Бòл би л'ишанијо и нè би мòго да погòдим, трèслà би ми се рүка (Г); → на-

л'ишанџија м в *нишанџија*. — Дѳбар л'ишанџија мѳже да скине јабуку ис пишѳол'а кад гађа (Г).

л'ишат се -ам се несвр *добииати л'ише*. — Л'ишал'и би се теѳци, да и[х] не погл'едаш каки би се учинѳл'и (Н); → о-, по-.

л'ѳја л'ѳје ж □ *време трајања игре*. — Да играмо јѳдну л'ѳју гѳѳе (Г). Алб лоје *игра*.

л'ѳка л'ѳке ж *дет теле*. — Ми ймамо малу л'ѳку (Г). — Каже детѳту: ајде да се играш с л'ѳком (Гр).

л'ѳки-л'ѳки *узв за вабљење крава и телад*. — Тражи и вичи л'ѳки, л'ѳки, ништа се не чѳје, само што река учи (Н).

л'ѳсак (само у том облику) *изузетно велики смех*. — Кат почне ѳна да ни прича како се ѳдала, ми сви у л'ѳсак (БП).

л'ѳснут -нем свр пог *пасти*. — Сам л'ѳснула, замало да разбйјем главу (Л). — Полако да не л'ѳнем, шта ћеш пѳсле с менѳм, не мѳгу се дигнут (Дс).

л'ѳшит -им свр пог *пући, цркнути*. — Дабѳгда л'ѳшила кака си (Г). — Да знам да ће да л'ѳшти, нећу главу да ју окрѳнем (Н).

л'ѳбав л'ѳбави м и ж 1. Δ. — Бијо вел'ики л'ѳбав међу ѳима (Дш). — Сат се узйму из л'ѳбави (Д). 2. *жеља*. — Ја нисам ктѳла, нисам ни имала та л'ѳбав да с удѳм (Јбу).

л'ѳбавник м 1. *особа супротног пола са којом се остварује телесна ѳубав*. — Често се виђа са л'ѳбавником (Л). — Дал'еко било да йма жѳна л'ѳбавника, мѳж би ју запѳл'йјо (СЛ). 2. *искрен друг, пријатељ*. — Да су здравѳ пријател'и и л'ѳбавници (Г). — Није престѳо да се виђа са пријател'има и л'ѳбавницима (Г).

л'ѳбавница ж *жена према којој човек гаји симпатије и остварује телесну ѳубав*. — Дѳо стѳн л'ѳбавнице (Г). — Йч се не крије, но се виђа с л'ѳбавницѳм ка да му је жѳна (Јбе).

л'ѳбазан -зна -о *који је коректан и пријатан у опхођењу*. — Повр свега тѳга ѳна ѳпет л'ѳбазна (Кг). — Не мѳра да бидне л'ѳпа, ал' би во-л'ѳла да ми је л'ѳбазна (Јбу).

л'ѳбимац -мца м 1. *који је некоме посебно драг*. — Примећује се да му је бијо л'ѳбимац (Бр). 2. *који нешто воли, који је ѳубитељ нечега*. — Не мѳгу, нисам ја л'ѳбимац кафе (Пр).

л'ѳбит л'ѳбим несвр *уснама остваривати контакт*. — Снѳ л'ѳби рѳке свѳма, сѳмо не ѳѳизинема (Би). — Затѳкосмо ју л'ѳбући рѳке (Би); → за-, из-, на-, по-.

л'ѳбичас -та -о *који је боје ѳуби-чице*. — Теби би дѳбро стојала л'ѳбичаста бѳја (Дс). — Л'ѳбичасту бѳју маѳм нѳсе жѳнске (Л).

л'ѳбоморан -рна -о *страх да вољена особа не контактира, испољѳва емоције према другој особи*. — Бијо ми чѳвек л'ѳбоморан, није ми дѳо дѳ да мрднем (Бл). — У јаде ми прошѳо вѳк с л'ѳбоморним чѳвѳком (Јбе).

л'ѳг м 1. *долина*. — Није изгорѳо колѳмбоћ сѳмо у л'ѳг (Г). — Извѳкѳмо се некако из л'ѳга (ДД). 2. *вжл'еб* (БП Јбе Н Си). — Дотрајаѳо л'ѳг од воданицѳ па се расипѳе вѳда (Си). — Заглавила се мачѳга и л'ѳг (Пр). 3. *в пл'ускавица* (Јбе Си). — Посипѳвани су л'ѳди и на л'ѳг д ѳпѳру рѳке и да се омйју (Јбе).

л'ѳди л'ѳди мн Δ. — Л'ѳди су тй-пѳт чакшире од вѳне носил'и (Јбе). — Билѳ е маѳа л'ѳди на прѳтњу (Гр). — Прво се постаѳи децама па

л'удима (Пр). — Узимал'и смо л'удима брашње из наћава (Ки). — Само две памтим што су побегле л'удима, рђави л'уди бил'и (Ж). — И он зове некол'ико л'уди (Т). — Приетил' дође са својма л'удима (Т). — Да поспл'ем л'уђе и ђецу ... да по-л'убим р'уку и ђецама (Јбе).

л'удина м а човек са изразитим позитивним особинама. — Био је л'удина док је био жив (Ж). — Ретко де је имало такé л'удине (ДД).

л'удурина м *аугм* од л'удина. — Л'удурина је бијо, Бог д'ушу да му опрости (Г). — Не рађају се више такé л'удурине (БП).

л'уикс *узвик којим се маме овце*. — Ка[д] се т'ерају овце, каже се р, а ка се вабу — л'уикс (Г).

л'ук *узвик којим се одбијају телад*. — Ја л'ук, л'ук, ништа не аје док га не л'упи л'укачом да га добро забол'и (Н).

л'укат -ам несвр *одбијати теле од мајке за време муже*. — Ако н'ема нико да ти л'ука док м'узеш, кад оди тел'е т'ури га на л'упку (Г). — Озимче м'оже и дете да ти л'ука (Гр). ■ **л'укнут** -ем свр 1. *одбити теле од мајке за време муже*. — Да ју пом'агам, да ју л'укнем тел'е док пом'узеш (Ж). 2. *прен осорно одбруцити, с нељубазношћу одбити*. — Прве године је л'укнула и св'екра и секрву па посл'е заве и њину децу (С).

л'укач -ача м *штап којим се одвајају, т'ерају телад од мајке при мужи*. — Л'укнеж га м'ало л'укачом, оно се одал'и, т'и посе м'узеш (Пр).

л'ул'ак -л'ка м *колевка без постоља и лупца за ношење беба*. — Кад би ишл'и н'егде с макањом, носил'и смо ју у л'ул'ак (Г). — Кад би им'а-

л'и макању, с л'ул'ком у р'од, с л'ул'ком у њиву (Ж).

л'ул'е л'ул'а ж мн *в коло 1*. — Ка[д] се прстима направ'и овако ка потковица, т'о се код нас каже л'ул'е (Б).

л'упка ж *рогла пободена у тору којој се приведе теле и клином провученим кроз њене рачве изнад телећег врата задржава удаљено од мајке док се крава музе*. — Ако има л'упка, не тр'еба нико да ти пом'ага да м'узеш (Г); ↔ *кр'екл'а, л'убац, прел'убак, ракл'а, р'огл'а*.

л'уство с *мноштво људи*. — Траже од мене л'уство за акцију (Ж); *в л'уство*.

л'усто с *в л'уство*. — За тал'ико л'усто тр'еба р'учак да се спр'еми (Б). — Смањује се л'усто — б'егају л'уди (ДД).

л'ут л'ута -о *који брзо и непромишљено реагује, напрасан, прек*. — Ја сам л'ут, не м'огу да тр'пим (Б). — Јесте л'ута, ал' је вредна па се тр'пи (СЛ).

л'утина ж 1. *осећање гнева према некоме*. — Сн'а ми пл'ане ка б'ањ, ал' не држи л'утину, но преговори ка се разл'ути (Д). 2. *галама, препирка свађа*. — Вадила ми је свекрва л'утину кот чов'ека без и'акога разл'ога (Гр).

л'утица м и ж *који лако плане, лако се разл'ути*. — Чувај се од оне л'утице — оп'артсиће те (Г).

л'уцки -а -о *који се односи на људе, који припада људима*. — У л'уцку собу ж'ене би ул'азил'е само кад би ју брисал'е (Би). — Ка[д] су бил'и л'уди у л'уцку собу, ж'ене н'е би ул'азил'е (Ж). ■ **л'уцки** *прил на начин који доликује отменим људима*. — Л'уцки су не дочекал'и и л'уцки су не испратил'и (Бр).

л'уштег -ѐга м *комишање кукуруза*. — Ову пѐту сам родила у л'уштег (Г). — От прашѐга до л'уштѐга — пѐло гѐдине (Св).

л'уштиоц м *радник који љушти, комиша кукуруз*. — Спрѐмила сам и поставила л'уштиоцима рѹчак па сам имала ову чѐрицу (Г).

л'уштит -им свр *нагло, јако ударити*. — Над нама ђблаци се гомилају, само што није л'уштила киша (Си). — Ако те л'уштим по нѐсу — све крв да те обл'ије, нећеш ми никад повратит рѐч (Је).

л'уштит л'уштим несвр **1.** *скидати кору с плода или дрвета*. — Л'уштил'и би кѐру од јѐвѐ да мрчи-мо сѹкно (Бс); ↔ *гул'ит*; → за-, на-о-. **2.** *скидати шашу са клипа кукуруза*. — Онѐ прѐ би га пѐжњел'и, па би л'уштил'и кот кѹће (Др). — Он је био л'уштѹћи код овѐга Урошѹ (ДД). — Л'уштил'и смо кукуруз; ѹзал'и су га Шиптари и убил'и на врата от кѹће (Кг); → о-, пре-

М

ма̄ *тренутак, прилика* (у истом значењу као и пут, пута у прилошкој употреби уз редне бројеве). — Трећи ма̄ кат командуе, дјго се и стадо прет кревет (Б). — Ја уради двапут, а трећи ма̄, јок (Б).

магазин -ина м *в магазин*. — Био сам десетар и разводник страже на барутни магазин (БП).

магаре -та с 1. зоол *Equus asinus* — Натовари магаре па терај товар у планину (БП). — Пуна Тафа коња и магариха (Н). — Сто магариха, ал' више е имало (Бр). 2. пог *глунак*. — Онб магаре опет се напило (С). — Од магарета — магаре, шта би друго моголо да буде (Јбе). ■ **магарад зб им.** — Раније се вукло волџима, а сад магарадима, како ко̄ йма (Јбе); *могаре*.

магарећи -а -е Δ. — У Штедим се једно место звало Магарећи фир (Г). — Краће је уз Граб Магарећим путем (Н).

магарица ж 1. Δ. — За вел'ики кашал' пйла сам и мл'еко од магариче (Г). 2. пог *глупа жена*. — Нек трпи кад је магарица (Др).

магарче -арчета с *младунче магарца*. — Док је мало, магарче је л'епо ка јагње (Си). — За мѣчиће л'уди мисл'ил'и да су магарчићи (Пр).

магаџин -ина м *просторија у којој се чува роба*. — Неки магаџин усред камења имађау (Бр). — Све што би нашл'и пченицу, све би отерал'и у Косово Пџл'е код Јован-Тасе у магаџин (Ки). — Ови су ударил'и по магаџина тамо (Бр); *в магазин*.

магаџинѐр -ѐра м *особа која је задужена робом у магазицину*. — Био магаџинѐр у “Изградњу” (Јбе); *в магазицињер*.

магаџинѐр -ѐра м *в магазинер*. — Прати га код магазициѐра нек узме шажер мѣтака (Б). — Она магаџинѐр даде ми (Б).

магла ж Δ. — У планину би пала магла да се не види прс пред око (Си). □ **ува̀тит ма̀глу побећи**. — Ми побѣгосмо, ува̀тисмо ма̀глу (Бл).

маглуштйна ж *пеј од магла*. — Пала нека маглуштйна не може чѣвек да дйше (Г).

мађер -ѐра м *в муађер*. — Како да не пантим кад су овуџерке пролазил'и мађери (К). — Мађери и[x] одведоше ноћом (Б).

мађије мађија ж *мн враџбине да се неком науди*. — Турал'и би жене мађије на некога кога би ктел'и да омађијају, да му узму памет (Бл). — Понѣко мисл'и с мађијама нешто да постигне, нема о[д] тога ништа (Др).

мажѣтна ж *подврнути део нога-вица панталона*. — Ја̄ нѣ би обӯко панталоне ако нѣмају мажѣтне (Г). — Бил'и су у моду панталоне с мажѣтнама (Св).

маза мазѣ ж *особа којој се угађа, чини све по вољи*. — Јединци су ма-терине мазе (Си). — Мазѣ нѣко не мѣже да угоди (Јбе).

мазак -ска м *мужјак мазге*. — Маска нѣ мож да претовариш, он мѣже да нѣси преко стѣ кила (Јб).

мазбафта ж *писмени доказ о праву на поседовање, диплома*. — Кад му покажем мазбафту йма да ућути (Л). — Донѣси мазбафту па дођи да радиш, без нѣој не мѣже (Бр).

мазга ж 1. *товарећа животиња настала укританѣм магарца и кобиле, бот Equus hippius*. — Мазга се не прѣже, но држи за самар (Гр); ↔ *мула*. 2. *пог тврдоглава, својеглава, глупа, тупава женска особа*. — Шта̄ зна̄ она̄ мазга веђ да рмба (ДД). — Не мѣже да ти се докаже кол'ико мазге (Пр).

мазгѣв -ѣва м *тврдоглав, својеглав, глупак*. — С онѣ[м] мазгѣвом да прѣђе век — злѣ за нѣу (Си). — У кӯћу нѣкол'ико мазгѣва̄, а прет кӯћу брлог (Бс).

мазница м и ж *који зна да се до-двори, ласкавац*. — Изгорѣће те она̄ мазница да не знаш шта̄ ти бӣ (Јбу). — Не пада ми нам да се срѣмим од мазница (С).

мазнут -нем *хитро узети, украсти*. — Чӯвај се у гӯжву да ти нѣко не мазне пѣре (Бс). — Дај да мазнемо овѣ па да побѣгнемо (Јб).

мајја ж 1. *коса греда крова на че-тири угла која једним крајем ле-жи на својој зида а другим на слеме-ну* (Б Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Дс Дш Ж Ки К Кг Л Јб Јбу Н П Св Си

СЛ Т). — За мајју греда трѣба да је дугачка и права (К); ↔ *настрѣвни-ца, ћошник 2. в подница* (Бс Т). — Преко мајја цепанице па преко нѣ зем'а (Т).

маја ж *течност којом се сири*. — Најбол'а је маја била од јарѣћег сѣ-ришта (Јбе). — Доцкан е искочила маја (Ж). — Туриш мају у котѣо мл'ѣка па измѣшаш (Б).

мајасил' -ил'а м *кожно обољење Eczema kronikum*. — Рӯке му свѣ испуцал'е од мајасил'а (Л); в *миа-сил'*.

мајдан мајдана м *место где се ва-ди камен, шљунак или песак*. — Йма мајдан у нѣиву (Г). — Вади пѣ-сак из мајдана (Гр). — Радијо на грађевине, по мајданима, по пӯтова, свӯд (Св).

мајка ж Δ. — Њина је мајка била од нас (Св). — Да ју пуштиш да идѣ код мајке (Дс). — Била у гѣсте са мајком (Јбу). — Причау о твојѣ мај-ке како је била л'ѣпа (Би). — Пйтам ја̄ прѣ одакл'е ју је мајка тој девојке (Дш). ■ **мајкин** -а -о Δ. — Њина баба је од нас, мајкина мајка (БП). — Ми смо мајкини ујаци, а нисмо њини (Л). — То и[м] било мајкино имање што узела мирѣз (Ки). ■ **мајчин** -а -о Δ. — Йма л' кой мајчин сѣн да смѣ да преговори (Г). — Нек идѣ у мај-чину (Јб).

мајица ж *поткошуља са треге-рима исплетена од памучног пле-тива*. — Мајице се нѣсу испот ко-шул'е (Си). — Само с мајцом л'ѣти, онакѣ бес кошул'е мѣже чѣвег д идѣ (Дњ).

мајл'ија ж *предмет који, по веро-вању, има заштитну моћ, хамај-лија*. — Овудѣр без рукава̄, а ѣде йма мајл'ије са ћинћусима (С).

мајмун мајмуна м 1. зоол *Primates* — Успене се на дрво ка да је мајмун (Г). — Децама су интересатни мајмуни (Кг). 2. пог *неозбиљан човек*. — Показаћу ја онџме мајмуну, неће му панут нам да ме помене (Бр).

мајстор м *занатлија одређене професије*. — Код мајстора кућа без врати (Г). — Мајсторима по двапут оброк на дан (Гр).

мајсторѝја ж *способност, сналажљивост, лукавство*. — Мајсторѝја козе пасе, једну тера, а две дотерује (Г). — Не знате ви његове мајсторѝје (Дс).

мајсторѝсат -шем несвр *радити занатски посао*. — Оћу и ја да мајсторѝшем (Гр). ■ **мајсторѝсање** с *гл им*. — Да је лако мајсторѝсање свако би био мајстор (БП).

мајсторски -а -о *који се односи на мајстора*. — Мора да има мајсторски алат да би могао да ради (Б). — Отишло му још седам мајсторскија дневница (БП). ■ **мајсторски** прил *врло вешто, квалитетно*. — Да је жив покљони Мадо, он би то мајсторски направио (Г). — Не може то тако, требаш мајсторски да му приђеш (Ж).

мајчетина ж *пеј од мајка*. — Никад од њџ ништа бит неће ако мало л'ичи на мајчетину (Н). — Не одваја се од мајчетине ни кад спава (Л).

маказе маказа ж мн 1. Δ. — Овце смо стригл'и нџжницама, а маказама режу терзије (Г); ↔ *нџжице, нџжнице*. 2. *предња рачва запрежних кола у коју се углављује руда* (Б Вл Бр Би Бс Г Ж К Л Ју Н П Пр Си Т). — Прџеп се стави у маказе па се стегне обручима (Л); ↔ *кракови, ластавице*. 3. *в ластавице*. — Кл'ин пролази крз маказе и крз стрчаницу (Бр). 4. *в навратњак*. — Мака-

зе о[д] самара су напрџд, озад је крс (П).

макања ж *мало дете, новорођенче*. — Држала сам две макање и радила кутње послове (Г). — С макањама ишла у њиву да ради (Јбе).

макањче -та с *дем од макања*. — Мнадица не зовџ никога на име, до најмањег макањчета (Г). — Деца ју још макањчићи, ништа не може да ради од њи (Л).

макар прил 1. *бар*. — Оћу, дој ћу негде, макар на кафу, да попричамо мало (Г). 2. *везн у допусним реченицама*. — Сам рекла нећу га узџт макар седе пл'џла (Бс).

макарџна ж *индустријски производ од теста*. — Ако се прича, војници у војску најмање јџду макарџна (Б). — Ја сам с макарџнама дџбро пролазију, несам вол'џо кџпус (БП).

макло -ла с *в пикло*. — Направе се макла овамо по крају (Бр). — Кол'ико чџбана тал'ико има и макла (Бр).

макнут -нем свр *маћи, померити, одвојити*. — Не мџгу га макнут с џгњишта (Бс). — Ако се није овџјало, како ћеж да га макнеш (Бр). — Све да гори, никад се џна неће макнут с мџста (Г); *в микнут*; → с-. ■ **макињат (се)** -њам/-њем (се) несвр. — Обрћеш се, обрћеш, ка[д] се згрџва пшеница макињаш сламу (Др). — Пџсе онџ сламу макињеш грабул'ама (Б); *в микињат*.

мал мала м *средства за живот, целокупна имовина, капитал*. — Имџо некакав чџбанин мнџго оваџа да није знаџ шта ће са њима па рџко: ај шта ћу од мала (Бл). — Ко[д] тал'икога мала идџ ка просјџк (Г).

мала мал'џ ж *део села, махала*. — Ова мала џдџ д овџ џадџ (СЛ). — Из

Дѡл'ње м̄ал'е није отишао нико (Г).
— За Заћ се пролази кроз Дѡњу
м̄алу (Г).

маларија ж *инфективна болест*.
— Пѡмрало је млого од маларије
ка[д] су бил'и преко Грчке (ДД). —
Утѡпала не маларија највише (Ж).

малол'етан -тна -о Δ. — Имало је
у кл'ектив и малол'етнија деѡа (Ж).
— Малол'етнима се не дозвол'ава да
гласају (Кг).

малоуман -мна -о заостао у ин-
телектуалном развоју. — Да ју ви-
диш — л'ѡпа, ал' ѡабе кад је мало-
умна (Би). — С малоумнима се не
поступа ка са нѡрмалнима л'удима
(ДД).

малтер м̄алтѡра/м̄алтер м *житка*
смеса воде песка и креча која се ко-
ристи у грађевинарству. — Са су
кѡће омалтерисане м̄алтѡром, а по
прѡ бил'е обл'ѡпл'ене кал'иштем
(Св); ↔ *расан/расан*.

м̄ал' м̄ал'а м *в такмак* (Б Би Љ
Пр СЛ Т). — Бѡл'е је м̄ал'ом, ал' ако
га нѡма, мѡже и са секѡром да се по-
бија (Љ). — Остави тѡ дрво да на-
правимо један м̄ал' (Пр).

м̄ал'и м̄ала -о 1. *који није велик*.
— Трећу пѡсена, пѡ м̄ала, и њѡ исто
пѡберемо (К). — Најпре са м̄ал'ема
чашама, три-четири чаше овѡ м̄ал'е
(Т). — Онѡј м̄алојзи тѡрил'и ју йме
Митра (К). — Ја пишти, плачи са
м̄ал'ем детѡтем (Дс). — Ови дрѡги
бил'и мајни (Ж). — Кѡпйсмо онѡ др-
л'аче по м̄ал'е (Бр). 2. *поименичени*
придев. — Искочило м̄ало и вел'ико
да ме срѡтне (ДД). — Пѡсл'е три
м̄ал'е идѡ вел'ика (Г). ■ **м̄ало** прил.
— Не мѡгамо да га покѡсимо, но ни
се е прѡдвоји за м̄ало (ДД). — Да
смо поитал'и м̄ало, завршил'и би га
прѡ сунца (С).

мал'итва ж *в мол'итва*. — Кад би
јѡл'и л'ѡба, читао са мал'итву (Дс).
— Саѡ на мал'итву м̄ало л'удѡ да-
лази (Ки).

мал'ић прил *у малом броју*. —
Тамо смо бил'и мал'ић у рѡд, а ка(д)
сам дѡшла ѡдекена уживала сам (Д).
— Са смо мал'ић, осамило се рѡбл'е
(К).

м̄ал'ка ж *врста вретена која се*
окреће у водоравном положају су-
протно смеру кретања казаљке на
сату. — Прѡло се на вртѡно, а пре-
прѡдало на м̄ал'ку (Г). — Да пре-
прѡдѡш свѡ на м̄ал'ку (Ж). — Онѡ се
с м̄ал'ке смѡта на клѡпче (Ј).

мамак м̄амка м *крпица окачена о*
рачвицу на излазу бакарне цеви ка-
зана кроз коју тече ракија при де-
стилацији (ДД Дш Ки Кг Н Т). —
Онѡј мамак слѡжи сѡмо д идѡ ракија
правѡ у бѡчву да не шѡта тамѡ-вамо
(Т); ↔ *мамац, м̄атац*.

мамац -мца *в мамак* (Бс Г Др Дњ
К). — Ракија излази из лѡл'е и сли-
ва се у бѡчву низ онѡј мамац (Дњ).
— Мѡже и без м̄амца, ал' с м̄амцом
је бѡл'е (Бс).

мамлаз м̄амлаза м *неспретан чо-*
век, глупак. — Штѡ мѡж да очеку-
јеш од онѡга м̄амлаза (Г)? — Да увѡ-
ти чѡвек онѡ м̄амлазе па да и[х] дѡ-
бро издевелѡ, да и[м] не п̄ане нѡ па-
мет да ју погл'ѡдају, а нѡ да ју рѡк-
ну нѡшто (ДД).

мамуран -рна -о *који се још није*
отрезнио; расанио, бунѡван, сањив
— Дана[с] сам нешто мамуран (Си).
— Ка[д] се напије чѡвек, јутрѡдан је
мамуран, глава му ка бѡцук (Г).

мамурлак м *стање непријатног*
осећања после пијанства, кокафо-
нија. — Удави чѡвѡка мамурлак
ка[д] се истрѡзни (Б). — Од мамур-

лака се понёко л'ёчи рāсōл'ем (Г); в мамурлук

мамурлук м в мамурлак. — Дира га жёна кāко си с мамурлукем јутрос (Гр).

мана мāнē ж физички или интелектуални недостаџи особе. — Рёкла сам, нē мож да нађеш без мāнē, ни тѝ неси без мāнē (Јбе). — Ни дрво без грāнē, ни чōвек без мāнē (Г).

манастир м црква са зградама за становање монаха. — Ка се прāвијо Манастир Дёчане, одāвде су ўзел'и вāтру и пренел'и у Манастир Дёчане (Ј). — Нёшто су заграбил'и нāши те су дāл'и манастиру (Ј).

мандрџуп мāдрџупа м који је слободнијег понашања, несташан. — Сватови мāдрџупи, нёко узнē нёшто, и тў коџа се размину л'ўди (Т).

манйисат -шем несвр налазити ману. — Пōчела дёца да мāнйишу, нёте свāшта да једў (Пр). — Полāко полāко, трајжићете и тō што сād мāнйишете (Дс).

манит йта -о који је немиран, махнит, бесан. — Манйта ка да нйје рāсла у фамил'ију (Јбу). — С манйтем човёкем у јāде ће вёк да ју прође (С). ■ **манйто** прил нескладно, махнито. — И кад рāди и кад идē, свē тō некако нёскрсно, манйто (Г).

манитōват -ў(ј)ем несвр бити немиран, махнит. — Стока манитўје кад нёма да пāсē (ДД). — Манйтовал'е крāве док је била врућина, кат прилади, смйрйше се и запāсоше се (Си).

манитўл'а ж која је махнита. — Мол'им те, мāкни се од онē манитўл'е (БП). — Штā мōже онāј богал'йја онē манитўл'е кад не слўша нйкога (Н).

манитўл'чина ж пеј од манитупл'а. — Има да ти се смркне ако ти дође у кўћу она манитўл'чина (Јбе). — Полāко, полāко, уārўмише манитўл'чину да ју не познāш кāка је (Би).

манца ж врста јела, квалитетније јело. — Не мōгу јā свемā да спрёмам манце штā се кōме свйђа да јē (Г). — Тў манцу н умём да спрёмим (Бс).

мањак -њка м недостатак робе у продавници. — Због тōга мањка л'ежāо је у зāтвор (Г). — Нёкол'ико гōдина мањкōви (Ж).

мањкат -ām свр в гаснут. — Мањкāло ми нōћас нёкол'ико пил'йћā (Г). — Пōчел'е кокōшке да ми мањкāју (Ј).

маовина ж длачице које падају при ткању — Онō што пāда ка[д] се ткē, мй зовёмо маовина (Г). — Побриши, покўпи онў маовину па бāци у јāз (Г).

маом прил обично, најчешће. — Стāри свāt мāом на кōња бйдне, а дрўги како кō мōже (Б). — Мāом долāзи на време (Г).

марак в мерак. — Свирāчи, бўбал', мўзика за марак (К).

марāмица ж Δ. — Нйкад нйје изāшо у сёло без марāмице у цёп (Бр). — Жёне са црнōм шāмйјом кад дођу на весел'е тўру бёлу марāмицу преко шāмйје (Н); ↔ канāвче, чёвре.

марђā (само у том облику) сточни пијац. — Дотервал'и су л'ўди бул'ўце овāцā у марђā (Г). — Поред марђā била клāнйца (Г).

марифет -йфёта м лепо васпитање. — Йма ми снā марифет, не држй л'ўтину (Г). — Кāта сёло адёта, кāта кўћа марйфёта (Н). — И овā

што ми је тишла, ја сам њу учила рѣда и марифѣта (Кг).

марифѣтан -тна -о који има домаће васпитање, уљудан. — Нека сестричина ју марифѣтна била (Др). — Сва је та породица марифѣтна (Љ). — Треба да је и гл'една и вредна и марифѣтна (Л). ■ **марифѣтно** прил са одликама лепог васпитања. — Билџ е марифѣтно, браће, а не ка сад (Св). — Марифѣтно се понаша'л'и и деца (Св).

марифѣтник м који има домаће васпитање, коректан, уљудан, достојанствен. — Тога марифѣтника није било у ова крај (БП). — Бол'е чџвек с марифѣтником трѣе да врши но с л'апѣром да је и пије (Г).

марифѣтница ж која је добро васпитана, пристојна, достојанствена. — Откако је дошла она марифѣтница, кућа се променила (Си). — Од мајке марифѣтнице и ћерка марифѣтница (Бс).

мармелѣда -адѣ ж производ од воћа у кашастом стању, слатког укуса. — Намѣзал'и би мармелѣду на врућу кисел'ицу па би јѣл'и (Г); в мармулада.

мармулада -адѣ ж, в мармелада. — Да јѣдемо паприку, парадѣс, мармуладу, пасул'а баба да скѣва компире (С).

мас -ти м и ж Δ. — Унутра онај мас и онџ и замасти га онѣм мастем (Дш). — Сѣт по пун казан маси од једне свињѣ (Дс). — Како кад имамо, понекад запржимо зѣјтином а понекад масом (БП). — Напѣни типсију купѣса и замасти га онѣм мастем (Ки). — Масѣ од бивџлице, а вел'идѣ мерише на блѣто што увѣк у блѣто џна се кѣл'а (Дш).

масак -ска мужјак мазге. — Масак се не прѣже, но се товѣри (Пр).

— На маска мџж да натовѣриш више но на коња (Б).

масан масна -о Δ. — Забрѣнио ми дџктор да јѣм масно (Дш). — Од маснога мѣса скаче притисак, не смѣ да се је (Кг).

масло с млечни производ добијен од павлаке. — Масло ми Срби не правимо, тџ прѣве Шиптѣри (Л). — Јѣло запржено с маслом мерише (Ж). □ **извадит** ~ фиг искористити. — Дџбро ти је комшија извадиџо масло (Др). — Не пушћам га ја док му не извадим масло (Св).

масноћа ж особина намирнице који садржи знатан проценат масти. — Нисмо се рѣнил'и ка сад што овал'ико јѣмо масноћу (Дш). — Дџбро је да се пости јер се обајѣти рџбл'е од масноће (Пр).

масус прил намерно. — Нѣгде ћу да дођем масус да се испричамо (Г). — Несам дошаџ пѣйре, но масус, да се видимо се одавно се несмо виде'л'и (Бл).

мѣтавац -вца м орах којим се гађа у игри. — Онај мѣтавац мџра да бидне најокругл'ији (СЛ). — Мѣтавцем гађамо (СЛ).

мѣтавилџо с в мѣтавило (Б Бл Бр Би Гр Др Дњ Дс Дш Ки К Љу). — Тџ нѣ шта се мѣта прѣђа зџвѣ се мѣтавило (Бл). — Понѣкад би мѣрил'и с мѣтавил'ем (Бр).

мѣтат -ѣм несвр в мѣтат. — Има чѣкрк па мѣташ на њѣга (Гр). — Овамо мѣташ цѣвку јѣдну по јѣдну док напѣниш дџста (Дс).

мѣтат се в мѣтат се (Бс Гр ДД Д Дњ Дш Ки К Љ Љу Н Пр Св С СЛ). — Мѣтамо се да знамо кџ ће д иде за њџм (Дш).

матафѣнка ж раса крѣва, монтафонка. — Овѣ матафѣнке мџжу и у

планину (Г). — С матафонкама су л'уди ораљ'и кај с волџивима (Г).

матац -ца м в *мамак*. — Она ракија иде право низ матац у балџн (Гр). — Шта би с оним матцом (Гр).

математика ж *школски предмет*. — Сваке године ћерка ми полагаља Математику (СЛ). — По цело л'ето мучио би с математиком (Г).

матица ж *мотика*. — Матиком постружи де е било брдевито (Бр). — Исто ка прѣ матиком се копѧ кукуруз (Ки); в *мотика*.

матикица ж *дем од матика* (Н Пр Св). — Треба ми једна матикица да опрашим нешто паприка (Н). — Оне паприке навѧди па окопѧј матикицом (Пр); ↔ *матикче*.

матикче -икчѣта с *дем од мотика* В Бл БП Би Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Јб П Си СЛ Т). — Колџмоћ се праши матиком, а паприке матикчѣтем (Гр). — Ёто ју садил'ка тѹ код матикчѣта (Г).

матица ж *пчела у роју која полагаје јаја*. — Не мож ти лако да видиш матицу (Бр). — Кад у једну кошницу има две матице, пчѣла се пѹшти, те остѧне сѧмо једна (Л).

матичар м *службеник у месној канцеларији који води матичне књиге*. — Сѧт се венчају и код матичара и у цркву (Ж). — Разговѧраѧ сам с матичаром (Л).

матка ж *мотка*. — По један казан кѧјмака па на једну матку однеси тема косѧчѣма (Б). — Јѧ тѹрила матку ѳвече да н отвѧру врата (Би). — Понѧгде праве тѧр од мѧтака (Пр).

матлач -ѧча м в *млатач*. — Напије се, кѹкавица, па увѧти матлач, па матлачом по женѧ (Г).

матор -а који је у *одмаклим годинама, стар, сенилан*. — Шта да ра-

ди с мѧторима родител'има (Ки). — Побѧго, а оставѣио мѧторе родител'е да му и[х] кѧл'у Шиптѧри (Н).

матуф м који је *изгубио памћење услед старости или неке болести, који је постао сенилан*. — Чѧвек ју остѧо матуф (Си). — Не мѧгу да се помѧрим од онѧга матуфа (С). — На мѹке с онѧ[м] матуфем (С).

матуфит -им несвр *губити памћење, постајати сенилан*. — У ста-рос чѧвек пѧчне да матуфи (Кг); → о-.

маћија ж *очева друга жена*. — Бѧл'а ми је била маћија но ѧтац (Г). — Имѧо му ѧтац неку маћију, тѧмо му ѳмрла (Д). — Маћију смо имѧл'е, мајку несмо (СЛ). — Више сам имѧла милости од маћије но од ѧца; ка да га несам ни имѧла (Г).

маукат маѹче несвр *испуштати глас (о мачки)*. — Мѧчке би маукал'е тѧмо прет крај зѣме кад се пѹду (Г). — Баѧи ништо тѧј мѧчке да не маѹче, не мѧгу да ју слѹшам (К); → за- ■ **маукање** с *гл им.* — Већ у фебрувару чѹје се маукање мѧчака (Др).

мац *узв којим се маме мачке*. — Јѧ мац, мац — ништа, нѧма ју (Ки).

мацат маѧам несвр *пог наносити прѧвистину, мазати блатом или прѧвом смесом*. — Маѧају се деѧца кал'ѣштем (Г). — Не маѧај га више, прекѣни с тим (БП); → за-, из-, на-, раз-, у-.

мѧчка ж **1.** бот *Felis domestika*. — Де мѧчака нѧма тѹ мѣшеви кѧло вѧде (СЛ). **2.** в *тракалица*. — Кот коваѧа би кѹпил'и мѧчку па би ју угрѧдил'и на врата, па с њѧм отвѧрал'и и затвѧрал'и (Б). **3.** в *шуљ* (Б П). — Онѧ мѧло што вири испод брѧве, што се с њѣм затвѧрају врата, ми зовѧмо мѧчка (Б). — Помѧри

ону ма́чку па л'егни да те нико не узнемирава (П).

мачу́га. ж 1. штап за терање стоке или поштапање. — Мачу́га па́ла у то језеро и искочила у Ѐсток на неку воданицу (Бр). — Овај држао мачу́гу ту, најће се неко овој мачу́ге (Бр). — Тамо би кра́ве па́сл'и, а ми би се играл'и мачу́гема (СЛ). — Мачу́гама би неку кру́глу, ону ... дрво неко кру́гло бијемо га мачу́гама (Н). — Сна́ша на́ма донди мачу́ге, а своју помѐра напред како ју ми погађамо (Г). — Ка[д] ће те видѐт са мачу́гом, ће ју се намѐстит ће́в (Т). 2. в ражањ. — Мачу́га је оно што имају чобани кат чувају овце и оно што се ста́л'а у ражнику (Дњ); в мочуга.

мачу́гица ж в ражањ. — У не рупе од ражника турају се мачу́гице, у сваку рупу по једна мачу́гица (Љу).

мачу́кче -укче́та с дем од мачуга. — Мбраж да ймаш какав прут ел' како мачу́кче, не мош такб без ништа (Би). — Потѐрам и[х] ја неке[м] мачукче́тем да иду по брго (Жи).

ма́ша ж 1. метална штапалака за хватање жара и подстицање ватре. — Ја нећу да горим руку кад ймам ма́шу (БП). — Неко от сватова украде ма́шу, неко кашуку, а једна жена украла бурило (Бл). — Жар од бадњака ма́шом доватим (Бс). 2. рацваста део запрежног плуга окретача који држи покретни уз непокретни део (Б БП Бр Би Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Л Ље Н П Св С СЛ Т). — Ка[д] доћеш на крај браздѐ, подигнеш ма́шу па окренеш плуг (ДД). — Ма́шу ма́неш, па окренеш, па ју спуштиш кад окренеш (Љ); ↔ ма́шица.

ма́шала узвик за заштиту од урока. — Девојку за удају — ма́ша-

ла (Д). — Кад нешто л'ѐпо човек види, трѐба да каже ма́шала да га не урочи (Н).

машина -йне ж метална направа за различите намене. — Више нико не мел'е месо ручно[м] машином, но понесе у касапницу па му самел'у за час (Си). — Семе смо бацал'и руком, а не ка сад машином (Бр). — Јѐсам ради́о овако с машињама, тракторима (ДД).

машинѐрија ж мноштво машина за обраду земљишта. — Нин рад лак, све машинѐрија, сваку машину има (ДД). — Ко ће да се ба́ви земл'орадњом трѐба да набави машинѐрију (Си); в машињерија. ■ **машински** -а -о који се односи на машину. — Сад је машинска обрада и лакше и бол'е (Дс). — Лакше и брже иде ка[д] се печѐ машинским казанем (Гр). ■ **машински** прил обрада машинама. — У Италију још тајпут се све радило машински (Ж).

машинѐија м радник који ради на вршалици. — Не знам, то зависи од машинѐије (Г). — Зговориле се ја с машинѐијом први ја да вршим (Љ). — Па носил'и би ручак радницима и машинѐијема (Би).

машињѐрија ж в машинерија. — Йму машињѐрију за рад па узимају код њи (Т).

ма́шица ж 1. в маша 2. (Бл Гр Љ Љу Пр С). — Дѐсном држиш плуг, а л'ѐвом подигнеш ма́шицу (Љу). 2. в стега. — Оне ма́шице се посе затегну бурмама (Пр).

ма́шкул м мушкарац. — Ка се ма́шкул роди, сваки ѝксер у кућу запѐва (Г). — Ма́шкул иж Цемајлове куће — доктор (ДД). Алб mashkull мушкарац.

ме́гра ме́грѐ ж 1. јестиви део ораховог и лешиниковог плода, језгра. —

Ора̄се скр̄цамо, па он̄е м̄егре сам̄е-
л'емо (Г). — К̄оме иза̄ђу м̄егре здра̄-
ве — здра̄ва ће му го̄дина бити (Л).
2. *јестиви део коштице*. — М̄егра
од ка̄јсије по̄ укусна но л'ешник (Д).
— Спице о[д] стер̄елке су м̄еке па
испуцају, па м̄оже да гркни ракија
од м̄егре (Г).

м̄ед м̄еда м 1. *пчелињи производ*.
— Неке су сл̄атке ка м̄ед (Б). — Кад
улази у кӯћу, на праг ма̄же св̄екра
са м̄едом (Н). 2. *фиг пријатност,
благостање*. — У бра̄к йма и м̄еда и
јѣда, т̄о је љвек било и бйће, т̄о нег
зн̄а св̄ако (Г).

меденица ж *врста крављег звона
које је ширег отвора, а плиће*. — У
планину кад ид̄еш, ка̄ко да чӯваш
кра̄ве без меденице (Си)? — М̄о-
ра̄л'и смо на мурицу зв̄дно, а на кӯ-
ћо̄њу меденицу да т̄уримо да се не
би искра̄о да тидне у по̄ару (Г); ↔
цинга̄р, цинга̄ра.

мед̄ет узв *авај*. — Мед̄ет за ста̄ро
вре̄ме, па да се издевел̄а да ју не
падне нам да поврати реч̄ никоме, а
не чов̄еку (БП).

ме̄ђа ж *граница између две пар-
целе*. — Ј̄а знам д̄е је ме̄ђа (Г). —
Тури ка̄мен на ме̄ђу (Пр). — Чӯва̄о
би по једну кра̄ву по ме̄ђа (БП).

ме̄ђаш -а̄ша м 1. *камен на грани-
ци две њиве*. — Ка̄мен ме̄ђаш не ва-
л'а да се пом̄ера (Г). 2. *један од вла-
сника парцела које се граниче*. — И
та̄мо смо бил'и ме̄ђаши и од̄е смо
ме̄ђаши (Г).

м̄езе -а/-та с *прехрамбени прои-
зводи који се узимају уз алкохолно
пиће*. — Спр̄еми се ј̄ело и пиће,
спр̄еми се м̄езе па се пије (Л). — На-
п̄уни се софра м̄езета (Г). — Са̄т се
не в̄иди ост̄ал од м̄еза (Би). — Нйје
ка са̄д по петна̄ес м̄еза (Бл). — Ока̄-
ди се софра са м̄езом и кола̄ћом (Л).

мез̄етит -им несвр *в мезит*. —
К̄оме се мез̄ети, мез̄ети, ђмнадина
игра (П).

мез̄имче -йм̄чета с *најмлађе дете*.
— Мез̄имч̄е је љвек разм̄ажено
(Ље). — Мез̄имч̄ету се по̄себно уга̄-
ђа (Л).

м̄езит -им несвр *узимати мезе уз
пиће*. — Пију л'љди, м̄езе док не до-
несу веч̄еру (ДД). — Не м̄ези кат
пије па га осв̄џи ракија (Г); *в мезе-
тит*; → за-, о-.

м̄ек -а -о 1. *који нема потребну
чврстину*. — Йма неки ора̄си м̄еки,
ла̄ко се сл̄ому (Г). П ~ на м̄љжу му-
зара ко̄јој излази млеко из сиса под
малим притиском. — Ако је м̄ло̄го
м̄ека, ђна се са̄ма изм̄љза (БП). 2. *по-
пустљив, који није тврдоглав*. —
М̄ека Не̄ва тр̄бу до зӯби (Г). П ~ на
с̄љзу који лако заплаче. — Сва̄ки ти
је ста̄рац м̄ек на с̄љзу (Си). ~ на љзду
ко̄њ који се лако заустави прили-
ком затеза̄ња дизгина. — С њ̄има
се ла̄кше ра̄ди ка[д] су м̄еки на љзду
(Пр). 3. *који није хладан* (о време-
ну). — Беше м̄ека зима па се пр̄егу-
ра (Св).

мек̄етат -ће несвр *испуштати
глас при чему се чује "ме"* (о кози).
— Овце бл'е̄јљ, кра̄ве ричу, а ко̄зе
мек̄ећу (Ље); → за-. ■ **мекета̄ње** с *гл
им*. — Не̄, фала Бо̄гу, не чӯје се ви-
ше ни мекета̄ње, ни бл'е̄ја̄ње, ни
рӣка̄ње — нйшта (Си). — Мекета̄ње
се чӯје у ја̄рење, кат се ја̄ре (Дш).

мек̄ота ж *време које није хладно,
пријатно време*. — Ако наста̄ви
овако мек̄ота ка са̄д, баца̄ћемо пр-
ш̄љте у Јоше (Г). — По мек̄оте ла̄к-
ше се прола̄зијо да̄н (Бр).

мел'еарда ж *в милијарда*. — Мел-
л'еарде да ми да̄ш — нећу (Г).

мел'еардер ж *в мил'ијардер*. —
Мел'еард̄ери опл'ачкаше и упро-
па̄стише држа̄ву (Г).

мел'ез -еза м потомак родитеља различите расне, верске, или националне припадности. — Мел'ези су, ал' су добри (Н). — Ако и[м] је мајка друге вере, деца су мел'ези (СЛ).

мел'езајка ж в мел'ескиња. — Сам љзо л'ѣпу јуницу, мел'езајка, државна (Ки).

мел'ем -ѣма м лек за ране, обично биљног порекла у кашастом или воштаном стању. — Некад није имало л'ѣкова, но би се мел'емима видал'и (Св). — Намажи мел'емем, прође ка рукѡм да га макнеш (Гр).

мел'еон -ѡна м в мил'ион. — Мел'еоне да ми да, сад му ју не дам (Г).

мел'еонѣр -ѣра в мил'ионѣр. — Ја неса[м] мел'еонѣр, ја нем пара (Г).

мел'ескиња ж жена потомак родитеља различите националности. — Има да ти зачини кућу она мел'ескиња (ДД). — Нико ти више не гл'ѣда ни рѡд, ни оће л' с мел'ескињом да се жени (Дњ); в мел'езајка.

мѣнђуша ж женски накит који се носи на доњем делу ушне школке. — Јединци су имал'и по јѣдну мѣнђушу, а девојке на обадва љвета (БП). — Ове сагање мѣнђуше несу ка онѣ пре што су бил'и, но вел'ике ка нарѡквице (Би).

мерагѡија м в мераклија. — Мерагѡија је био за ракију, напијо би се, ал' никога није ни уврѣдио ни нал'утјио (Ки). — Они су бил'и сви мерагѡије за планину (Кг); ↔ меракл'ија.

мерак м жеља, вол'а. — Мерак ми у цркву д отиднем (Јбе). — Ођу, вала, да ју испијем с меракѡм (Т); в марак.

меракл'ија м који ужива у нечему, љубитељ. — Ко је меракл'ија да га ради, бар између рѣдова да га

ѡреш, ил' да га прашиш (Бр). — Био је меракл'ија, вол'ѣо је да угѡди алат (Г).

меремѣтит -им свр/несвр 1. малтерисати. — Тѣ јѣсени озидасмо и покрисмо, ѡстаде јож да се меремѣти кућа (СЛ); → о-. 2. прен добро истући. — Да има човека па да ју измеремѣти добро, опамѣтила би се (Г); → из-.

мерина -инѣ ж раса оваца позната по квалитетној вуни. — Тѣрал'и су не да држимо неке ѡвце мерине (Ж). — Од меринѣ, ни вѡне, ни мл'ѣка, ни јагњета, а од барѡке мл'ѣка ка от козѣ (Пр).

мерисат -шем несвр в мирисат. — Од љутру пѡчне кафа да мереше (С). — Негде мерешу кобасице (Г). — Онај л'ѣб ис црепѡл'е мереше л'ѣпо (Би).

мерит -им несвр справѡм утврђивати величину, тежину. — Тѡ н иде такѡ, но се мѣри на вагу (Бр). — Сад се мѣри метрем, а некад се мѣрило онако од ѡка (Дс). — Како ко донѡси вишак, такѡ ови мѣру на вагу (Ки); → из-, пре-, раз- ■ мѣрење с гл им. — Одбије ти на прл'авштину више но што трѣба па ти украде на мѣрење, тек препѡлови ти онѡ што си поно рѣпе (ДД).

мерит се -им се несвр двоумити се. — Мѣрим се да му отиднем прѡво у кућу и свѡшта да му рѣкнем (Г).

мѣрица ж суд који се користи као мера за количину. — Отидне ка пѡла мѣрице зѣјтина (Кг).

мертек мѣртека м 1. дебља цѣпаница. — Натѡваријо пѡна кола мѣртека, дѡтѣро из Рѡгове (Јб). — Посѣко некол'ико кѡмата багрема, ка мѣртеци (Пр). 2. в рог. — Нѣма мѣтар између мѣртека, ако има, пѡсл'е се искриву л'итве (Бс).

мерфул мерфѹла м *квалитетан конач за везиво*. — Успрсл'ице и нарѹквице смо вѣзл'и мерфѹлом (Н). — С мерфѹлом л'ѣпше, како да не (К). — Не мѡже тѡ да се ради, не иде тѡ без мерфѹла (Г).

мѣсец м 1. *земљин сателит*. — Увече кад изгрије Мѣсец, по мѣсечине бѡл'е, нѡ дању по врућине (Б). 2. *период од тридесет дана*. — Прође мѣсес дана — нема кишне (Ки). — Четрѣсте, девет месецѣи не-сам са вежбе дѡшо (Б).

мѣсечар м *болесна особа која у сну ноћу устаје и хода*. — Бијо је мѣсечар па га пуштил'и из војске — неспособан (Г). — Мѣсечари по помрчине иду и спавају (Г).

мѣсечарка ж *женска особа месечар*. — Беж од њѡј, сине, ако Бѡга знаш, ѡна је мѣсечарка (Г). — Д узмеш мѣсечарку па да ти устаје по ноћи ка вѣштица (Л).

мѣсечина ж *ноћ обасјана месецом*. — Жњѣл'и би по мѣсечине и вѹкл'и би колѡмбоћ бѡл'е но по дану (С). — Примо мѣсечине жњѣл'и би нѡћом (Гр).

месит мѣсим несвр *производити хлеб*. — Прве године мнѡдице не мѣсе (Ж). — Мѣсило се већином кукурузни л'ѣбац (СЛ). — Сѣднеш ће огњѣште наложено у кѹћу, ће би ми тѹ правил'и, мѣсил'и л'ѣб (Јѣ); → за-, на-, раз-, пре-, у-.

меслак меслака м *в пикло*. — Бѡца је већа, овако, у средину, а нѡколо су меслаци, ѡни су мањи. — Кѡ остѡне без меслака, иде за гѹчком (С). — Понѣгде би меслаце правил'и петѡм, тѡмо де је била мѣкша л'ѣдина (С).

месниче мѣсница ж *мн период између Божића и великог поста*. — Узо ју нѣгде у мѣснице прко зимѣ

(Св). — У тавѣ мѣснице, ја ти тѡ не рачунам ништа што си долѡзио (Би).

мѣсо с део људског, животињског тела око кости. — За вечѣру кѹпус, сѹпа са мѣсем (Пр). — Спрѣми се за зиму купѹса и мѣса да има дѡста (К).

мѣсто с и ж *одређени део простора*. — Кѡ седи уочи Божића на којѣ мѣсто, мѡра и на Бѡжић, на рѹчак на исто мѣсто да седи (Т). — На три мѣста тѹрил'и сламу и шѣс флаша дѡнел'и гѡрива (Бл). — Гл'ѣдо сам на нека мѣста, ис црпѹл'е су пил'и ракију (Дш). — Устал'о сам се на неколико мѣста (Дс). — Тѡмо-вамо, на јну мѣсту шестину рѡнише од нашија (Б). — Сравни ју л'ѣпо и вежји ју на по две мѣсте и покисел'и у мочило (Д). — Изубивѡо га бѣше па ѡде га изудѡрао на две мѣсте (Б). — Свако зна свѡе мѣсто (Св). — Дешѡваљо је се на понѣке мѣсте (Т).

мѣтак -ка м *муниција ватреног оружја*. — Пет мѣтака му опѡл'ени у уста и нијѣдан зѹб му није слѡмл'ен (Ж). — Мѡре, сал ако ја дођем до мѣтка (Б). — Мѣткове сам имѡо у тѡрбицу (Пр).

мѣтар/мѣтар м мѣтра *утврђена мера за дужину*. — Има мѣтар преко л'ѣђа (Г). — Пожњи један мѣтар и омнѡти (Би).

метарѡук прил *в стап*. — Пѡсе гађамо метарѡук (Б).

мѣтат се -ам несвр *надметати се у погађању гуце или неког другог предмета*. — Постаѡимо гѹцу повр баѣѣ па се мѣтамо; кѡме најдал'е ма-чѹга зарил'а, тај иде за гѹѡм (Л); *в матат се*.

метил' -ил'а м *паразит који живи у јетри преживара*. — Пропању ѡвце од метил'а (Пр). — Да ју ви-диш цигѣрице пѹне метил'а (Си).

метил'ав -ава -о 1. *који има у јетри метиља.* — Метил'авима овцама се даје дистол, а за краве сад йому неки прашкови (БП). 2. *прен који је слабашан, болешљив, неенергичан.* — Жена му некако слаба, метил'ава ка да не је л'еба ни трећи дан (Ље).

метил'ат (се) -ам (се) *несвр добијати метиље.* — С прол'ећа се овце метил'ају кат пасу по Бел'йнаца (Г). — Метил'ају се и краве и овце и козе, а коњи и свиње не могу (Пр); → о-

метла -л'е ж Δ. — *Ўзми метлу па побриши сџбу, видиш кака ти је (Гр).* — Првија дана несам ти испуштала метлу из руку (Л). — Морала сам да побришем кџћу метлом, да испрскам водом, да оперем судове, да упргим кол'евку и д идем у њиву (Ж). — Пџсл'ена узмемо, избришемо га л'епо метлама да не остају зрна (Бр).

метл'енче -енчџта с в *метлица* (Бр Бс Дс Љу Н П С Т). — Пџсе се сџвра побрише метл'енчџтем и дигне и однесе на дивану (С).

метл'ица ж *мања метла за уклањање мрвица хране са софре* (Б Бл БП Би Г Гр ДД Д Др Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Ље Љ Пр Св Си СЛ). — Кад је рџбл'е, младица подигне судове па побрише софру метл'ицом, подигне ју и стави тамо де седи (БП); ↔ *метл'енче.*

метнут -нем свр *одложити, ставити.* — Имало едно дрво па се метне овамо (Дш). — Оздџл' метни жџр и тџри жџр оздџл' и озџр сџч (К).

мећа мећџ ж *житка сточна храна добијена од брашна односно трица и воде као и остатака људске хране.* — Мећџм рџнимо свиње

и псе, а понекад дајемо и кравама које се музу (ДД); ↔ *бркџница.*

меуна ж 1. *махуна.* — Ми беремо пасул' меуну по меуну, а ови безвадџри ваду ис кџрена (Н); ↔ *меунка.* 2. *в боранија.* — Убџри мало меуна па пристџви за рџчак (Г).

меунка ж в *меуна* 1. — У онџ меунке зрна шул'чива (Г). — Шака зрна из некол'ико меунака (ДД).

мџчак -чка м *медвед.* — Закосаџијо, учинџо се ка мџчак (Г). — Мџчак је крупнији од мџчке (Ље). — Виђџл'и су л'џди некол'ико мџчкова зајџдно (Си).

мџче -та с *младунче медведа.* — У л'ивџду мџчка с три мџчета (Пр). — Одвојла се од мџчића па се разџаџрила (Пр).

мџчка ж зоол *Ursus.* — Појџла му мџчка вџла у Лџмове (Г). — Имало је мџчака у Шџџдим (Н). — Обџл'ила мџчка Крџтану у њиву (Пр).

меџедџја ж *турски сребрни новац.* — Да ми даш меџедџју — меџедџја тџпут била (Дс). — Имало меџедџје бџл'е (Ки). — Јџдан вел'и: дај тал'ико бџл'е меџедџје да ве пџштимо (Ки). — Свекрџви плађџл'и снаџ меџедџјема (Ж).

мешаџца ж в *мешаја.* — Мешаџца има нека дџбра па ју дџбри л'џбови (К).

мешаја -џје ж *редуша која меси.* — Мешаја мџра д умџси (Д). — Мнаџица помџло да помџгне мешџје, помџло бачице (Ж). — Очи да испџдну онџ мешџје (Др). — Кад е пџсно, мџра мешџја да пристџви пасул' (Би); ↔ *мешаџца, мешџјака.*

мешџјака ж 1. в *мешаја.* — Мешџјака да умџси и д опере судове (Б). — Она мешџјака мџси и за л'џцку сџбу и за децу (Пр). 2. в *бркл'аја.* — Тџсто се измџща мешџџком па се угњџ-

та рукама (Дш). **3. ж в наџва.** — Брашно смо држа̀л'и у мешајку (Л).

мешајник м в наџвица (Б Кг СЛ). — Из оно̀га мешајника тѣсто на танѹр, с танѹра у црпѹл'у (Б). — Ми смо замешѡвал'и у мешајнице (Кг).

мешајница ж плића преграда у наџвима где се меси. — Забрка се у мешајницу, па се тѹри на танѹр, па се с њѣга тѹри у црепѹл'у (Д); ↔ *наџварник*.

мешаоник м в наџвица. — У мешаоник се замѣси, па се покрѣје да надѡђе, па се размѣси, па да се печѣ (Јбу). — Кад надѡђе, извади се оно̀ тѣсто из мешаоника (Јбу).

мешат мешам свр **1. састављати.** — Меша̀л'и би сто̀ку ѹ јесен кад би се пу̀штило пол'е (Г). **2. по други пут орати пре сетве кукуруза.** — Мора̀л'и смо да мешамо, да заклѡпимо оно̀ љубре што смо растѹрил'и (Др); → из-, по-. ■ **мешање** с *гл им.* — У мешање мѡжу и јѹнци да ѡру (ДД). — Пѡсл'е мешања ѡпет се ѡре кад се ба̀ци се́ме, да се покрѣје плѹгом (БП).

мешат се мешам се свр **1. дружити се.** — Ма̀ло је се меша̀ла, сирѡта (Би). — Мѣша се з деца̀ма па научило да псѹје (Јб); → по-. **2. учествовати.** — Не́ћу да се мешам ја у ва̀ша пѡсла (Л). — То̀ се же́на не мѣша у домаћинске пѡслове за у ку́ћу (К). → у-.

мѣшег -ѣга м *производња хлеба за породичне потребе.* — Пѡсл'е пѡднѣ, кад би завршѝл'и мѣшег, мѡгл'и би д одмѡримо (Н). — Узѣше ме из мешѣга, тѣдо да гласа̀м, а не́сам вол'ѣла д идѣм (Јбе).

мешйна ж *јарећа кожа подешена за чување сира или кајмака.* — Ја̀ ниса[м] мѡгла да јѣм оно̀ из мешйне, мерисало ми (Бс); ↔ *мешница*.

мѣшница ж в мешина. — У мѣшницу би држа̀л'и скѡруп (Б). — На̀јбол'и је скѡруп из мѣшница (Кг).

мѣштанин м староседелац. — Мѣштани мало дру̀кше причају (Т). — Имало је више мѣштана но Црногѡраца (Јб).

мѣштанка ж жена из староседелачке породице. — Ул'ѣго та̀мо у ѹправу, кад он мѣне: еси мѣштанка, еси Црногѡрка — нѐ, реко, сам мѣштанка (К). — Одва̀јал'е би се ове мѣштанке (Бс). — Једна Црногѡрка ништа се није разл'иковала од мѣштанака (Г).

ми на̀с лична заменица првог лица *мн.* — Дѡста дѡбрија л'удѣ, и прѣседник ни је биѡ из Вѡтника (Дш). — Ко̀ла ни да̀доше, ко̀ла ни отѹд натоварише (Гр). — Пла̀чемо тана̀мо, паку̀пил'и ни жѣто (Ж). — Не да̀де ни у Ђура̀ковац одобрѣње (Т). — И ту̀ ни да̀доше по једно л'ѣпче и по једну конзѣрву (Дш). — Јѹтрѣдан су не кренѹл'и за Ска̀дар (Дш). — Ода̀тл'е су не прба̀цил'и за Загреб. — Ни́ко не не ди́ра, ни́т не пи́та ода̀кл'е сте, шта̀ сте (БП). — Ни́ко не ни́је ди́рао за вре́ме купа̀ције (К). — Он пѡсе тѣдни па рѐкни до̀ђите код на̀с ту̀ код на̀з да живѣте (Дш).

миасил' -ил'а м *в мајасил'.* — Не́сам ишла због миасил'а (Л).

миѣа миѣѣ м *в мицо.* — Ни́је то миѣа-Гил'е (Бс). — Би́јо миѣа-Ма̀рко најстарѣи у сѐло (Гр).

мижде с *в муштулук* (обично само у том облику). — Рече мижде да ми да̀ш, роди́јо ти се ѹнук (Гр). — Пойтам ја̀ напре[д] да уфа̀тим мижде (Дс).

микнут -нем свр *в макнут.* — Три банке да ми ствѡриш, се са̀ ћу сикѣром да ти мѣкнем гла̀ву (Бр). — Не́ мож да га мѣкнеш њѣга (Бр). —

Кад микне панце, само у чарапе праши, јер неће нико да ју гл'еда њојзи ноге гол'е (Б). — Оставиш ју мало прд вр, а овд друго све ју микнеш (Бл). ■ **микњат** несвр. — Препл'етемо на средину, иза пет̄а мало п̄о више да се не микње (Бс). — Оне сламке микњу жене (Бр).

Милаг'една ж в *Деверзава*. — Она мене: о Милаг'една, си кот к̄уће (Г)? — С Милаг'едном никако несам м̄огла (Г).

Милади́ка ж в *Деверзава*. — Милади́ко, о Милади́ко, да ми даш ми́жде (Гр).

Миладра́га ж в *Деверзава*. — Да пратим нешто Миладра́ге, да ти да́м да ју понесеш (СЛ). — Оћу д идѣм заједно с Миладра́гом (БП).

милокр̄ван -на -о који осваја симпатије других, љубазан. — Није м̄лого л'ѣпа, ал' је милокр̄вна (Пр). — С милокр̄вним исаном да живи ч̄овек, да не зна шта е м̄ука и нев̄дл'а (СЛ).

ми́лос -ти м и ж поклон, дар. — То тол'ико она има од р̄ода ми́лос (Дс). — Увек би се сѣтио да учини сестрама неки ми́лос (К). — Држао ме је Ми́ћа ка да ми је зѣт рођен би́јо, никад без ми́лости ме није оста́вијо (К).

ми́лостив -йва -о који испољава ми́лости, сажалење према другом. — И добродушна и ми́лостива, и све најбол'е о њој има и да се прича и да се чуе (Би).

ми́лостивња ж новац или други вид помоћи из сажалења према некоме. — Нећу да ћутим, не дајѣ ми ми́лостивњу, но му тражим он̄о што сам зарадила (Др).

ми́л'е -ѣа м исхеклан, украсни прекривач за сто (Б Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л

Љ Ље Љу Н П Пр Си С СЛ Т). — Да видиш како има л'ѣпо изеклане мил'ѣе, да се прекрстиш од ч̄уда (Дс); ↔ *шустѣкла*.

ми́л'ет мил'ѣта м пог род, сој. — Беше му жена пајса мил'ет (Си). — Сакојакога мил'ѣта има по свѣту (Ље).

ми́л'ијарда ж *хиљаду милиона*. — Неко слаже мил'јарде, а неко нема с ким да се омрси ни на Б̄ожић (ДД). — По две мил'ијарде, по три мил'ијарде ма́сни сир идѣ, пет мил'ијарде кило кајмака (Кг). — Вредѣла је преко сто мил'ијарде (Би); в *мел'еарда*.

ми́л'ијардѣр -ѣра м Δ. — Удала се за мил'ијардѣра (Би). — Са́д има м̄лого и мил'ијонѣра и мил'ијардѣра (Др).

ми́л'йна ж осећање задовољства. — Од мил'инѣ да погл'ѣдаш компире, модри и[м] се л'ис кол'ико су напредни (Св).

ми́л'ион -она м *хиљаду хиљада*. — Мил'ион п̄ут сам ју говорио (Г). — Осамсто мил'ион̄а п̄ло кила ма́је, ск̄оро мил'ијарду (СЛ); в *мел'еон*.

ми́л'ионѣр -ѣра м који има милионе новца. — Рекла сам нећу га па да је мил'ионѣр, ал' ме нико није сл̄ушо, дадоше ме бес питања (Бс). — Јако је мил'ионѣрима, но је м̄ука за нас (Кг); в *мил'ијонер*, *мел'еонер*.

ми́л'ијонѣр -ѣра м в *мил'ионер*. — Са́д мил'ијонѣра има на сваки корак (Св).

ми́л'ицајац -ајца м *милиционер*. — Два мил'ицајца дођоше по ноћи да претресу к̄ућу (БП). — Како, де смеж да се свађаш с мил'ицајцима (Љ)?

ми́л'ицајски -а, -о који се односи на милицију. — Л'етел'е су мил'и-

цајске шапке по пѡл'у (Пр). — Долазио би у мил'ицајску униформу (Г).

мил'иција ж *полиција*. — Решѣња несу ктѣл'и д узмѣдѹ, мил'ицијом л'ѣпил'и на врата (Л). — Довѣо мил'ицију човеку у кућу (Б).

мил'ицијонѣр -ѣра м в *мил'иционер*. — Дѡшл'и двѡ мил'ицијонѣра па га повѣл'и (Св).

мил'иционѣр -ѣра м *припадник полиције*. — Он је бѣо мил'иционѣр (Је). — Не вѡл'им да ймам познансто с мил'ицијонѣрѣма (Г); ↔ *мил'ицајац*.

Миниѣтар-миладрѡга ж в *Деверзава*. — Јѡ нѹ Миниѣтар-миладрѡга, ѡна мѣне — кѹчко (Др).

Миниѣтар-милазава ж в *Деверзава*. — Узмѣм ти јѡ онѹ кол'ѣвку, те тудѣр па код Миниѣтар-милазаве (Н).

министѡрство с Δ. — У министѡрство рѡдил'и двојца и једна сѣстра њѣна (Ж); в *министарсто*.

министѡрсто с в *министарство*. — У министѡрсто рѡдил'и рѡђаци овѣма Ашанима (Ж).

минѹт -ѹта м Δ. — За пѣт мѣнута сам тѹ (Је). — Ѡдма дѹшу би ти извадио за пѣт минѹти (Би). — Стѣгл'и у Пѣћ за двѡјес минѹта (Св).

минче мѣнчѣта с *раса ситних паса који се више држе као кућни љубимци него као чувари*. — Кѣѣше да м изѣ једно минче (Г). — Нѣ мож да прѡђеш кро[з] сѣло од мѣнчиѣна (Г); ↔ *бѹбица*.

мѣра ж *непријатан мирис*. — Осеѣа се нека мѣра ис тѡга бѹрета (Гр). — Ўзе чѡшицу, пѡмириса мѡло; каже ченѣ ми се да йма неку мѣру (Гр).

мирѡз -ѡза м *имовина која припада девојци по удаји*. — Мѡјка и[м]

ѹмрала, сѡт мирѡс оѣе д узнедѹ ѡдѣ код Мѣтѣ у Стѣпаницу (Ки). — Србијѡнке се удајѹ с мирѡзом, а мѣ нѣ, не дај бѡже, већ онѣ безрѡткиње (СЛ). — Йма мирѡс нѣгде у Кл'ину (Ки).

мѣран мѣрна -о Δ. — Да нѣје мѣрна нѣ би онѡко пѡтила (Јѹ). — Не вал'ѡ чѡвек ни да је мѣран, свѣ га свршл'ѡју да не мѡже ѡчи д ѡтвори (БП). ■ **мѣрно** прил. — Мирно смо прѡшл'и кроз Албѡнију, нѣко не нѣје дирѡо (ДД).

мирѣсат -шем несвр 1. *испушта-ти или примати мирис*. — Мирѣшу дѹње (Г). — Како је л'ѣпо мирѣсала л'ѣпа (Дс); → за-, на-, по-. 2. *изгледати, наговештавати*. — Каже, бѣж ѡдѡвде се ѡдѣ мирѣше на свађу (Бр); в *мерисат*.

мирѡсат -шем свр *миропомазати*. — Тѡ сѡд нѣкла врба, мирѡсо пѡп овѣ гѡдине (С).

мѣсао мѣсл'и м и ж Δ. — Такѡв му мѣсао (Дш). — Свакојѡке ми се мѣсл'и врзмѡју по главѣ (Г).

мѣсѣрка ж *тиква сиве коре, а наранѡастог меса, која се користи за јело, бот Сисurbita перо*. — Мѣсѣрку по бакче би сѣјал'и (Дс). — Нѣ би мѡго да прѡђеш крз онѣ мѣсѣрке (Г). — Правил'и би пѣту од мѣсѣрака (Гр). — Рѡнил'и смо се тѣкѡма и мѣсѣркама (Бс).

мѣсит/мѣсит м *погодба за количину новца која треба свекар да исплати да би снаха израдила обућу, одећу, постељину пре удадбе*. — Ка[д] се вѣри девојка, ѡдѡја се мѣсит (Је). — Кат плѡтиш девојку пѡловѣн, мѣсит се сѣчѣ, пѡре домаћѣн да дѡ (К). — За двојѣцу сам сѣко тѡј мѣсит (Г). — Кѡ ѣмо да сѣчѣмо мѣсит (Ки)? — Тѡ мѣсит ка се сѣко, тѡ се йшло по браћѡма (Дш). — Такѡ се звѡло, тѡј скѹп, тѡ сѡвра, а нѡјпре

ракија па мисит (Бр). — На тај мисит одрџи кол'ико пара трѣба да даш (Бр). □ сѣћ ~ *учествовати у договору о количини новца коју треба свекар да да пријатаељу*. — Пријател'у, ми смо дошл'и да се договоримо ка[д] ћемо да сечемо мисит, кол'ико ће да м[и] узмеш и ка ћеш да ми ју даш (Бр). — Пoсл'е носи ракију тамо, посл'е мисит, што се каже, сечеш (Бр).

мисит -им несвр в *мислит*. — Он миси да је неко будала (Јбе). — Ми мисимо да се дѣл'имо (Ж).

мислит -им несвр *расуђивати, планирати*. — Ја мисл'им да те не отѣрат на акцију (Г). — Дѣца мисл'е да је лако створит паре (СЛ); в *мисит*; → за-, на-, по-, раз-, с-.

мистрија ж *зидарска алатка у виду лопатице за захватање малтера*. — Има понѣко па н умѣ да баца фанглом, но баца мистријом (Г). — Како ће да зйда без мистрије (Бр)?

Митровдан м *православни верски празник који се слави 8. новембра*. — До Митровдана би остао у планину са овцама (С). — Ко није мого да стигне сјо би по Митровдану (Јб). — Зовнем свѣ онѣ кой славе Никол'дан, Митровдан (Ж); в *Гмитровдан*.

Митровица ж *Косовска Митровица*. — Ишл'и би у Митровицу да трг'јемо, куповал'и би за трoшак шта ни трѣба (Г); в *Гмитровица*.

мифтијач □ (само у том облику) *нужда, потреба, зависност*. — Баш ме брига несам мифтијач за њи (БП). — Кад биднем мифтијач, дојћу да ти тражим (Јб).

мицак -ка -о *деминутивни израз за придев мали*. — Овај мицак па би реко бцу: а што, таѣта, они тйшл'и да

раду кот Шиптарѣ (Дс). — Онѣ ципел'е мицке ка за чoрицу (Дњ).

мица мицѣ в *стриц*. — Мица је очев брат (Пр). — Иди код мицѣ потражи једну грбул'у (Бр). ■ **мицин** -а -о *који припада мици (стрицу)*. — Понѣси то код мицине куће, подај га мицѣ (Гр).

мицо -а м *амица, стриц*. — Дошла сам л'ѣпо, с мицом и з децама (Г). ■ **мицов** -ова -о. — Кад би тишла код њѣга: дѣ си ти мицoво злато (ДД); в *миѣа, мица*.

миш м мн *миши/мишеви зоол Mirtinae*. — Л'ако је мишу по п'уноме кошу (Г). — Покйосмо ка миши (Св). — П'уна кућа миша (С).

мишајка ж в *наѣва*. — Т'у била мишајка па би мѣсил'и (Л).

мишињак -њка м *измет миша*. — Брашње мора да се пресѣје на сито; йма мишинци, йма глака, сламке (Бр). — Имало би мишињака и по собѣ де се седѣло (Јбу).

мишињи -а -е *који се односи на миша*. — У једну собу смо ул'ѣгл'и ка у мишињу р'упу (Г).

млад млада -о *који није у одмаклим годинама*. — Нйкад није било да се млада уда прѣ старйје сестрѣ, билѣ је срмота да ју покoри (Г). — Овај младаји нѣ кте да идѣ нйгде (БП); в *мнад*.

млада ж *невеста*. — Ка[д] доведу младу, прѣ но што ће да се скине с кола, дад'у ју решѣто и јабуку (БП); в *мнада*.

младачка *недавно отѣљена крава*. — Од младачкија крава мл'ѣко је ређе но од озимачнија (Г); в *мнадаћка, мнадачка*.

младеж младаѣжа м и ж **1. омладина**. — Ёво овај младаш саѣд, ёво свака девојка йма да пита држйш

л'и стоку (Кг). — Сад ова младеж нико не зна ни шта ни како е (БП); *в мнадеж*. 2. *израштај на телу тамне боје, у виду брадавице*. — Онај младеж на горњу усницу ка украс (Г); *в мнадеж*.

млади́на -е/-ѐ ж *изразита младост*. — Да л' е погинуо, да л' су га убил'и за паре, Бѳг једини зна — млади́на од триес ђсам година (Ки). — Млади́не ти сврати ма́ло (Г); *в мнадина*.

младић -ића м *момак*. — Ра́дим ка младић, и јако ймам преко осамдесђд година (Г). — Бил'и вел'ике заеднице па по неколико младића имало у кућу (Н). — Нѳси га мнадић, а домаћца чека с решѳтом жита (Би). — Младићу, помѳри ма́ло та́ ко́ла да прођем (СЛ); *в мнадић*.

млади́ца ж *невеста* (БП Г ДД Л Љ Си). — Срамѳта је млади́ца у кућу, а со́ба овако непобрисана (Г). — Примакне се млади́ца, пол'уби ју руку (Л). — Уведи млади́цу у кућу (БП). ■ **младичин** -а -о Δ. — Јутредан долази млади́чина ро́дбина (Ље); *в мнадица*.

младожења м Δ. — По прѳ млади́жења није ишаѳо у свѳтове (Бр); *в мнадожења*.

младѳлик -ика -о Δ. — Изгл'ѳда младол'ика ка да не́ма ни двѳез година (Л).

млази́на ж *многи*. — Најпре су л'уди расипѳвал'и се́ме о[д] дете́л'ине по пу́ту ка[д] су га добил'и да га посију, а сад млази́на ју сију јако је се́ме ску́по (Г). — Браћо, ви сте млази́на изгинул'и: Брстовик, Сига ... (Си); *в мназина, мнозина*.

мла́к м *врста храста који се употребљава као техничко дрво*. — Мла́к йма ма́ње испу́цалу ко́ру

но цѳр (Г). — Цѳр бѳл'е горѳ од мла́ка (ДД). ■ **млакѳв** -ѳва -о *који потиче од врсте цера, млака*. — Најбол'а је млакѳва грађа за кућу (ДД). — Од млакѳвога дрвета смо прави́л'и ступце за ко́ла (Г); *в мнак*.

мла́к мла́ка -о *који није потпуно хладан*. — Осуши онѳ и то посл'е ста́виш у мла́ку во́ду (Л); *в мнак*.

млакѳвина ж *дрво једне врсте храста који се назива млак*. — Спрѳмијо грађу за кућу, свѳ млакѳвина (Љ); *в мнаковина*.

мла́кѳња м *пог који није отресит, који није енергичан, који је припрост, приглуп*. — Онај мла́кѳња ништа не види шта му ра́ди же́на (Си). — Гро́та да она́ка же́на живѳи ш човеком мла́кѳњом (Ље); *в мнакоња*.

млатѳч -а́ча м *дужи штап којим се млати воће, односно махуне пасуља да би се издвојило зрно из њих*. — Ора́си се млату млатѳчима, а понекад би млатѳл'и и јабуке и шл'йве (Г). — Удри млатѳчом по онѳме пасул'у док се не издвоју зрна (Н); *в матлач, мнатач*.

мла́тит млатим *несвр 1. штапом одвајати зрна пасуља од махуне, скидати с грана плодове воћа*. — По неколико да́на би изгубил'и млатѳћи ора́се (Љ). □ - **пра́зну сла́му узалудно се трудити**. — Ја сас њима се пекл'ѳо, ја млатѳијо пра́зну сла́му (Пр); → из-, о-, с-. 2. **ту́ћи, батинати неког**. — Бѳгоми имало је слѳчајева да су л'уди млатѳл'и же́не ка стоку (Си). — Млатѳл'и су л'уди же́не свѳ ко́лцем (Пр); → пре-. 3. *в тр'ит*. — Није било ла́ко да се млати конѳпл'а (Кг). — Те́шко је било да се ра́ди, да се млати конѳпл'а па да се прѳде (Св); *в мнатит*. ■ **мла́тнут** -нем свр. — Угријало

сунце, добро би било да млатнемо онџ пасул'а (Г). — Кад је сунце, лако: млатни га, па га преврњи, па га још једно[м] млатни (БП). ■ **млатнут** -нем свр в *млатнут*. — Добро би било да се млатне онџ пасул'а док је л'џпо време (Дс). ■ **млатег** -џга м *гл им*. — Имал'и смо л'џсу буњиштарку и л'џсу од млатџга (Г); в *млатег*.

млого прил в *много* (БП Бс Г Гр ДД Др Дњ Дс Ки Л Је Љ Н Св Си). — Идџм стално са попом свештавам водџцу кр[з] сџло и у друга сџла идџм, џдек џма млого (Г). — Кад видиш да е млого прешироко, растџ млого, џнда ократиж га (Др). — Иди, само немџ млого сџдет (БП); в *много*.

мл'екарџна ж начин изнајмљивања оваца. — На мл'екарџну прко л'џта се даџ (Је). — Даваџо сам џвце на мл'екарџну; џма да ми да по четџри кџла маснога сџра за сваку музну џвцу (Си).

мл'џко с Δ. — Ја и[х] помузи па посе свџ мл'џко понџси у мл'екару (БП). — Несам знала штџ да радим с тал'џки[м] мл'џком (ДД). — Наоколо свуџ карл'џце с мл'џкем (Б). — И џна свџ и[х] поџла с мл'џкем док и[м] трајало оружје (Б). — Ориз смо кувал'и с мл'џком (Ј); в *мнеко*; ↔ *варенџка*.

мл'џт мџл'џм несвр 1. у *воденици, млину претварати зрно житарица у брашно*. — Неко је мл'џо ту пшеницу, а неко би проџо (Бр); → са-. 2. пог *дуго, досадно причати*. — Она, брџ, мџл'џ, н умџ да се устаџви ка[џ] да је навџјџна (Др). — За време аустроугарске мл'џвџне шишџрке и церџву кџру смо јџл'џ, брашна несмо имал'и л'џб да умџсимо за фамил'џју (Др).

мл'џчка ж трава која испушта отровну течност у виду млека,

бот Empharbia. — Убџри мл'џчке, баџи у фџр па млати по џџ док не искџчу рџбе повр воде (Г). — Понџкад смо фџтал'и рџбе мл'џчком (ДД).

мл'џчна Δ. — Црно-бџл'џ краџе су по мл'џчне од нашиџа (Си). — Авце мерџне несу мл'џчне, ал' џмају дџбре јџгаџе (Пр).

мл'џво с *жито џнето у млин на мељаву*. — Отишаџо у воданицу да донџсе мл'џво (Ј). — Да чуџе чџвек би ме умлатџо, мл'џво би ме учинџо (Ж).

мл'џн -на м в *мл'џнац* (Г Пр). — Мл'џн за кафу мџже да бџдне рџчни и на струју (Пр). — Помало кафе самџл'и на џна мл'џн па тури цџзџву на шпџрет (Г).

мл'џнац -нџа м *метални механизам за ручно млеџење кафе* (Г Пр). — Ниџо ти више не мџл'џе кафу мл'џнцом, но купуџе самл'џвџну (Г); ↔ *воденица, мл'џн*.

мл'џта мл'џтџ м в *мрито*. — Надаџо се да опраши џџву с једнџ[м] мл'џтџм (Бс).

мл'џтав -а -џ *неенерџичан, тром, безвољан*. — Нешто си данас мл'џтав, да се несџ јучџр напиџо (БП). — Даџе Бџг да бџдну дџбра дџца од џнаџо мл'џтаџе маџке (Ј).

мл'џтаџка ж неенерџична, трома, мритава жена. — Поред џнџ мл'џтаџке пропануџе ми дџца и глџдна и жџдна (Н). — Помџгни џнџ мл'џтаџке, не мџгу више да ју гл'џдам како раџи ка без душџ (Је).

мл'џтат -ам несвр *споро јџсти без апетита, силом*. — Гл'џдо сам га како јџдаше, зџром мл'џташе, пола саџа један залаг (Г).

мл'џто -а м *коџи је мритаџ*. — Викџо би Ёџо покџјни: аџде мл'џто мл'џтаџи, мрџдни маџо (Г). — Имџдо

неке прашѣјоце у Трсове да и[х] ви-диш како бију — све мл'ито до мл'ита (Г). — Не мōгу да превучем с онѣм мл'итом (Гр); в *мл'ита*.

мл'итоња м *пејор од мрито*. — Гѣнга л'и гѣнга онāј мл'итоња (Г). — С мл'итоњом да натовāриш кōла сѣна — никад (Си).

мнад мнада -о в *млад*. — Мнад ми брат ѱмро, а сна ми мнада ѱмре (Б). — Јā мнада за њѣга старога нѣсам ктѣла, но ме није нико питао (Би). — Кот кѳе мнаде жѣне и девојке (Дш). — Код овѣја мнадија тражи ти л'ѣп кол'ико дѣнеш — не дадѳ (Б). — Један брат беше мнађи од мѣне (Јбу). — Сам био мнад тајпѳт (Ки). — Треба, тави мнади што су, да се дѣгну рāно (Св).

мнада ж в *млада*. — Свекрва кāже тѣ мнаде да осл'и вāриво (Т). — Стāри свāt кāже свāтовима кат крѣну за мнаду, немб кō да се напије, немб кō да учини нешто арђāво (Св).

мнадаћка ж в *младачка*. — Триес кōмата ѳваца сам имāо и ћѣтири краве мнадаћке (Ки). — Имал'и су л'ѳди по десет крава мнадаћке (Дш).

мнадачка ж в *младачка*. — Двѣ краве мнадачке су ми дал'и (Ки).

мнадеж -а м 1. в *младеж*. — Сāмо су остāl'и стāри кой не мōжу да рāде зѣмл'у, а овāј мнадеж, тō е све отишло (Св). — Пōсл'е ка се заврши сōвра, мнадеж остāне те пију, игрāдѳ (Бр). 2. в *бел'ег*. — Перѣсала млāдеж па се боѣ да не бѣдне нешто ѳпасно (Н). — Йма пѳно млāдежа по л'ѳцу (Л).

мнађина ж в *младина*. — Тѣ мнађине није било у Кѣво (Ки).

мнадѣћ -ића м в *младић*. — Да л' зна кō шта чѣкају овѣ мнадѣћи што

се не жѣне (Ж). — Погѣнул'и двоѣца мнадѣћ (П). — Девојке с мнадѣћима не би се виђāl'и ни на сāборе, а не овāко ка сā[д] тави (Јбу).

мнадица ж в *младица* (Б Бл Д Ж К Кг П С СЛ Т). — Мнадица мōра зādња да л'ѣгне, а прва да се дѣгне (Гр). — Ка[д] доведѳ мнадицу, изнѣсу здравѣцу (Пр). — Идѣду с мнадицом, овāмо искōчу овѣ кот кѳе (Бр). — Сāмо мнадицема тō да и[м] кѳе (СЛ). — Нака је срѣћан Бōжић, саз децāма, саз берићѣтем, сас мнадицема ... (Дш). — Донѣсу сѣто и јāбуку мнадице (Дш). ■ **мнадичин**. — Погāчу излōму на мнадичину нāвезу, глāву (Ки). — Јѣс је нѣко од мнадичинога рōда (Дш).

мнадожѣња м в *младожѣња*. — Мнадожѣњу пōсѣбно да угōсте, па на посипѳвање измāцу му рѳке (Би).

мназѣна в *млазѣна*. — Нѣсу разумл'и мназѣна, а јā јѣсам дōбро (Бр). — Мназѣна ул'ѣгоше у кол'ектив (Т).

мнак м в *млак*. — Од мнака дрво нāјбол'е за грађу (Т). — За кōла дрво од брѣста ал' од мнака, сал да је јāко (Бл).

мнак -а -о в *млак*. — Не смѣ да је врѣла, а бōл'а је мнака но л'ѣдна (СЛ). ■ **мнаков** -ѳва -о в *млаков*. — Церѳво, ал' мнаково дрво нāјбол'е горѣ (Б).

мнаковина ж в *млаковина*. — Нѣма брѣ, прѣтел'у, грађѣ за кѳу без мнаковине (Ки). — Мнаковина нѣма смрѣти (Т).

мнакōња м в *млакōња*. — Мнакōњу нāјѣћи и напи па не бōј се за њѣга (С).

мнатāч -āча м в *млатāч*. — Мнатāчем што мōж да довāтиш, што нѣ — трѣсни (Дњ).

мнатег -ѣга м в *млатег*. — Неко време у л'ѣсу од мнатѣга, а пѣсе круѣначем (Др).

мнатит -атим несвр в *млатит*. — Стави га у јену сѣбу па с[в]ѣ мнати са ступцем, с[в]ѣ ступцем би га мнѣ-тил'и — пасул' (Дс).

мнеко с в *мл'еко*. — Онѣ од лана сѣме скувај на кравл'е мнеко (Бс). — Само на мнеко коприве кувала (К). — Далѣ ми крава мнека црпку до цвѣта (Би). — Турѣ у котѣо мнеко, турѣ ложѣцу маје у котѣо мнека па измѣшај (Д). — Све смо на мнеко кувал'и (Б).

мноѣо прил у *великом броју* (Б Бл Бр Би Д Ж К Ки Кг Љу П Пр С СЛ Т). — Сад је мноѣо бѣл'е (Б). — Јѣсам, ал' нисам мноѣо седѣо (Т). — Мноѣо сам конѣпл'е испрѣла (Н). — Мноѣо су не тѣрал'и да радимо (Љу). — Мноѣо су наши л'уди грѣшил'и (Б). — Нѣсмо седѣл'и мноѣо, побѣго-смо (Ки).

мнозѣна в *млазина*. — Стѣ ѣктера су ни ѣзел'и тѣу, за тѣ се мнозѣна осел'ѣла (Л).

мобил'изѣција ж *масовно ангажовање људи*. — Кад бѣла мобил'изѣ-ција, мѣне ме не позваше и ја остаѣо кот куће, но пѣсл'е вратѣше пѣпа па мѣне место њѣга (Дс).

мобил'ѣсат -ѣшем свр *масовно ангажовати, позвати људе*. — Ка су не мобил'ѣсал'и, отѣраше не за Бакѣвицу па одѣгл'е за Албѣнију (ДД). — Мобил'ѣсаше не четрес пр-ве (Љ). ■ **мобил'ѣсање** с *гл им*. — Оженѣше ме пред мобил'ѣсање (Бл).

могаре -та с в *магаре*. — Тѣрај мо-гаре дрва и шаѣрај као шпѣтке (Ље). — У кошѣру могоарѣћи де су се за-тварал'и (Пр). — Могоарѣће смо др-жѣл'и, кѣње, свѣње, кокѣшке (Ж). —

Сандѣце на могоарѣће, на могоарѣће (СЛ).

могућан -ћна -о *који има способ-ности, капитала, могућности*. — Држѣл'и смо како је кѣ бѣјо могућан (Ки). — Тѣјпут, онѣ ка се ослобѣди-мо, ми попѣл'ени, попл'ѣчкани, нѣ-смо бил'и могућни да купѣмо зѣм-њу (П). ■ **могуће/могуће** прил *оно што је оствариво*. — Мѣгуће је да су преврнул'и кѣла што и[х] нѣма овал'ѣко дѣго (ДД). — Је л' могуће да му је жѣна побѣгла (Г)?

могућнос -ти м и ж *ситуѣција која омогућава реализѣцију*. — Ми нѣмамо тѣј могућнос (Ки). — Каки је могућнос, тѣки је и ѣдет (Бр). — О-дма пѣсл'е рѣта покѣпише ни жѣто, остаѣосмо без могућности да се пре-рѣнимо (Бс).

мѣда мѣдѣ ж Δ. — Нѣсу у мѣду ни мајка ни секрва сѣг (Би). — Овѣ шкѣловане нѣте у штѣлу, но ѣте мѣ-ду, ѣте да се нѣсу по мѣдѣ (Кг). — Така је мѣда да се нѣси кратко (Гр).

мѣдар -дра -о *који је тамно-пла-ве боје*. — Дѣбро би бѣло да га пре-шаѣрам мѣдрим концом (Др). — Ума-цани би ни бил'и прѣсти и рѣке од мѣдрија трѣнина (БП). — Коломбѣћи мѣдри кол'ѣко су напредни (Дњ). — Шаѣрице су пѣ мѣдре од шл'ѣва, овѣ-ја јесѣнија (Дс).

мѣдеран -рна -о *савремен човек, који није конзервативан*. — Мѣ-дерна је ка да није сел'ѣнка (Бс). — За сел'ѣчке фамѣл'ѣје нѣсу онѣ мѣ-дерне девѣјке са дугѣчкими ноктѣма (Д).

мѣдрет се модри се *одавати мо-дру боју*. — Удари кѣша око Вѣдов-дана; да вѣдиш — модру се колом-бѣћи (П). — Онѣ флѣше гѣриво мо-дрѣду се, дѣнел'и гѣриво да не за-пѣл'е (Бл); → по-

модрикас -та -о који има слабије изражену модру боју. — Има неке паприке модрикасте, несу л'епе, а укусне су (Г). — Ове признѣнке паприке су модрикасте и несу л'епе док не поцрвену, а јесу добре за туршију (Јѐе).

мѡжда прил *могуће је*. — Мѡжда ћемо да дођемо на крста ове године, одавно несмо бил'и (СЛ); ↔ *мѡжебит*.

мѡжебит прил *в можда*. — Мѡжебит ћемо носит крста крс пѡл'е (Т). — Тешку казну ћеш издржат: мѡжебит ђу, мѡжебит нећу ич (Б). — Удари ме у шл'ем куршум, да је овако пребијо би ми главу мѡжебит (Б).

мѡзол' мѡзѡл'а м *в жул'*. — Погл'едај ми руке све у мѡзѡл'е, не мѡгу ништа да доватим у руке од мѡзол'а (Г).

мѡј мѡја -е зам *што припада говорном лицу*. — Не мѡже да дође мѡј друг тамо (Ж). — Тѡ је све туђе, тѡ је мојему брату (Л). — Ја пѡсе с моѐм мѡжем отѡсмо прко планине (Б). — Пита онѡга домаћина кол'ико ће мѡја ћерка да седи у гѡсте тамо код нас (Т). — Ја и тавā мѡа сѡстра смо се спрѡмāл'е (Ж). — Ка[д] се женијо брат, ја сам ишла у ^иенђе (Бл). — Мѡје ћерке две у Л'убл'ану (СЛ). — Дошл'и овѡ Мийшићи да ме прѡсе код ѡца мојѡга (СЛ). — Не знам, сāмо мѡгу да знам од мојѡга дѡде па овāмо (Дњ). ■ **мѡјски** прил *на мој начин, како ја умем*. — Ка[д] сам ју доватијо, мѡјски сам ју измāтијо (Г).

мѡкар -ра -о који је *оквашен*. — Онѡ ручице опѡри па онāко мѡкре рашири ус плѡт ел' неки зид[д] да се сѡше (Ж). — Идѡм ја онāко мѡкар, све се цѡди вода с мене (Дс).

мокриња ж период кишовитог времена, велики проценат воде, влаге. — По мокриње сас ицѡпанема опāнцима, кѡ те пита ел' ти зима (Гр). — Све у мокрињу сам сеѡо, у тај јаз (Дс).

мѡкрит -им несвр *празнити бешику, вршити малу нужду*. — Каже не мѡже да мокри и тѡ га мѡчи највише (Дњ). — Тѡра ме да мокри сваки чās (Дш). ■ **мокрење** гл *им*. — Разбѡдим се пред мокрење, дрѡкше нѡ (Гр); ↔ *бѡрат*.

молава ж *меѡава*. — Кад је молава, ми би зајурѡл'и краве у Лѡмове (Г). — По молаве ни ѡвце не би мѡгл'е да пасѡ, а не краве (Си).

мѡлба ж **1.** *писмени захтев којим се тражи нешто*. — Прѡдо мѡлбу у ѡпштину за пѡсо (Јѐе). **2.** *бесплатни групи рад са циљем да се помогне, моба*. — Ако је неѡко имāо смрт у кѡћу, на мѡлбу би ишл'и да му опрашу и покѡсу (Л). — Сад се изгубише мѡлбе, више ниѡко код ниѡкога не идѡ да ради на мѡлбу (Др).

мѡл'ац -ца м *инсект, зоол Tineidae* — Оће мѡл'ац вѡњено (Н). — Кāко да ју сачѡвам од мѡл'аца (Дњ)?

мѡл'ит -им несвр *обраћати се неком молбом*. — Нећу те више мѡл'ит да се ни козѡм неће ѡтрат (Г). — Мол'ила сам га да ми кѡпи вѡш машину (СЛ). — Жѡне се мѡл'у Бѡгу да и[м] сачѡва дѡцу (Си); → за-, на-, по-.

мол'итва ж Δ. — Мол'итва није била пѡчела кат смо стигл'и (Бл). — Подрāнисмо да стигнемо на мол'итву (Б); *в мал'итва*.

мѡмак мѡмка/мѡмка м **1.** *младић*. — На ревену мѡмци и девојке играју, а они пѡ стāри гл'ѡдају (Т). — Ка[д] сам бијо мѡмак за женидбу,

несам оставио да н идѐм на неки сабор, пѐшке — пѐшке (Г). **2. човек пред женидбом, који има верену девојку.** — Пита поп момка ел' оћеш да ју узмѐш за жѐну (Би)? — Врѐмѐ је да наћеш момка па да се удајѐш (Л). — Неко од његѐвија доведе момка, а нека мнадица ел' мнађа жѐна одведе девојку кот попа да се испитују (Ж). — Ја овамо с моѐм момкем (С). — Девојка се здоговѐри с момкем да га узмѐ, ко пита Бацу (Дс).

момѐнат -нта м *тренутак*. — Причекај ме један момѐнат, ђдма ћу ја (ДД). — Он би ктѐо свѐ у момѐнат — не мѐже (Г).

момчадија ж зб *им од момак*. — Покупила се нека момчадија па зовѐ Марка д идѐ с њима (БП). — Ако је бијо јѐж дѐте, стално је ишаѐ с неко[м] момчадијом (Д).

момче мѐмчѐта с *хипок од момак*. — Којѐ ти бѐше онѐ момче с тебѐм (Дс)? — Видел'и ју с неким мѐмчѐтом кад је била на сабор у Будисавце (Си). — Вртѐл'и су се тудѐр неки момчићи (Г).

момчиња ж *аугм од момак*. — Није бн мѐмак но момчиња (Јѐ). — Кад стаса за школу, чинѐло ми се да је момчиња (БП).

момчиште с *пеј од момак*. — Није се одвајала од некога момчишта из Истока (Јѐу). — Виђала се с неки момчиштем (Бс).

монат мѐнѐта -о в *муанат*. — Не мѐже сна да праши, мѐнѐта је од врућине (Св).

моравка ж *раса свиња која се одликује већим процентом масти*. — Моравке имају више масти, а мање мѐса (Г). — Моравке се држѐу тамо по Србије, код нас овѐ домаће свиње (ДД).

морат мѐрам несвр *бити принуђен*. — С њим ја мѐрам идѐм стално (Бр). — Посл'е мораш да однѐсеш да и[х] вал'аш у вал'авицу (Бр). — Имаш сталну кабину, ови твѐи мѐру да раде шта и[м] нарѐдиш (Ж). — А прѐ нѐне, но за ћѐравога да ме да ђтац и мајка, ја мѐрала би ту д идѐм (Дс). ■ **морѐње** с *гл им*. — Оћеш л'и га, ѐси га узела са вол'ом, ел' те даѐ неко под мѐрање (Ки).

море **1.** *узв у значењу бре*. — Ајде море д идѐмо, штѐ да и[х] чекамо више, оће нѐћ да не увѐти (Г). — Море, од имања не живим, кад не радиш нѐмаш ништа (Дш). **2.** *уз име у вокативу за изражавање гнева, претње*. — Море, снаѐ, да сам те уфѐтила, казала би ти рабѐту (БП); *в мори*.

мори *узв в море*. — Мори, домаћине, врѐмѐ је да слѐмимо л'ѐбац (ДД).

мѐс мѐста **1.** Δ. — Да ме превѐдеш да прѐђем преко мѐста (Г). — Отишаѐ ка пас с мѐста (СЛ). **2.** *в коло 1.* — По једнога пртерѐш испод онѐга мѐста (Бр). — Свака трићка мѐра да ти прѐђе испод мѐста (Ки).

мотавило с *рачвасти штап на којем се мота пређа* (БП Бс Г ДД Д Ж Кг Л Јѐ Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Кад испредѐш, смѐташ на мотавило, направѐиш канѐру (Г). — Онѐ наматај на онѐ мотавило (БП). — На канѐре нѐ би мѐгла да мѐтаж без мотавила (Н); *в матавило, мотовило*.

мотат мѐтам несвр *обавијати пређу око предмета за то намењеног, односно предмета формираног мотањем*. — Посл'е мѐтај на клѐпче (Д). — Шѐл'ил'и би се рабѐтајући, предѐћи, мѐтајући [о]нѐ цѐвке (Бл). — Цѐвке се мѐтаду на чѐкрк

(Ж); *в матат*; → за-, на-, пре-, с-, -у. ■ **мотање** *с гл им.* — Доста је дангубно мотање цѣвкѣ (БП). — Руче да ти отпадне од мотања цѣвкѣ (Јбе).

мотика *ж в матика.* — Прашимо мотикема но како (Јбу).

мотикица *ж дем од мотика.* — Најпре извади браздице мотикицом па посенаке расађуј (Јбе); *в матикица.*

мотикче -йкчета *с дем од мотика* (Бр Бс Јбу С Си). — Би се л'утијо домаћин[н] на децу, шта ћете ми у њиву без мотикчета (С). — У бакчу сваки дан има посла да се ради с мотикчетом (С); *в матикче*; ↔ *матикчица.*

мотовило *с в мотавило.* — Посл'е ону пређу мотај на мотовило (Д).

моћ[и]/мој(ти) могу несвр — *имати воље и способности да се нешто уради.* — Да л' ће моћ ко да ми помogne (Л). — Најзад рече ол' мој да дођеш још кој пут (Л). — Не могу овй сиромаси, не могу да плате онб што и[м] туре (Т). — Ту не могу слаби ученици да се приме (Б). — Док се момак и девојка не договору, ми не може да идемо (Ки). — И кад оћеш да откопчаш, мош овако да одврнеш цѣлу ногавицу (Дс). — Сад у Ковраге само су остали и стари којй не могу да раде земл'у (Кг). — Могосте л'и, браћо моја (Г)? — Ми уз онб брдо прођом и не могомо више (Б). — Мога л' бол'е (Си)? — Ја не мога да глѣдам (Гр). — Ни на суд ми не мога ништа, йзгуби (С).

моћмо *прил у знатној мери, веома много.* — Била је моћмо обол'ела, чула сам ја (СЛ). — Око конопл'е има моћмо посла (Гр). — Један Црногорац сврну одѣ, виде темел', вол'ѣо ме моћмо (Ж)?

мочило *с вир у којем се кисели конопља.* — Свака кућа имала је своје мочило (Г). — Кисел'ил'и би конопл'у по мочила, па надођи Кујавча, па понеси све у Дрим, цабе муча (К).

мочуга *ж в мачуга.* — Боготи, де нађе ову мочугу ти (Бр)? — А знаш ти де сам бацijo ја ову мочугу (Бр); ↔ *гућум, гучал'ка, гуцумак, крул'а, лабѣд, ћулумак.*

мрав м Δ. — Ни мрѣва није згазијо, такав је човег бијо (Јб). — Однеку[д] дошл'и мрѣви (Л). — Не види се земл'а од мрѣви (Г). □ **црни мрѣви.** — Ја се не бойм од црнйја мрѣви (Јбе). □ **жути мрѣви.** — Побйћу ве, брѣ, ка жуће мрѣве (Г).

мравњак -њка м *хумка коју су направили мрѣви.* — Дик се одатл'е, сѣла си крај мравњка (Г). — По лугова све мравњци (Гр). — Не би могл'и косачи да косу од мравњака и кртињака (БП).

мрак м Δ. — Онда кад буде мрак, исечема бадњак (Ки). — По мраку изађи ис куће, по мраку дођи кот куће (БП).

мрака *ж изнемогло ситно, младунче.* — Ко би реко од онѣ мраке да постане онака девојка (Г). — Шта да видиш од њбјзе, једну мраку (Г).

мрамор м *камен који се поставља као знак где је неко страдао.* — О дѣте, дабогда ти мрамор пуко, што ми уради овб (Јбе)? — Мрамор му на срѣт пута кад се иде за у Бел'инца (Г).

мрдат (се) -ам (се) несвр *померати се.* — Запасл'е се овце, не мрдају из Орница (Г). — Откријо се мрдајући ногбм (Б); → раз-. ■ **мрдање** *с гл им.* — Запрети ни, ту да седите, нема мрдања одѣвде (Бр). ■ **мрднут (се)** -нем (се) свр. — Стадоше волб-

ви уз Манџловића брег, ни мрднут с места (Г). — Мрдни се мало, мрдуће ти и срећа (Г).

мрзан м *нерадник, мрзовољан*. — Оста кућа на мрзана (Др). — Они мрзани не посадише ни дрво испрет куће, а не да направе зид око њџ (Л).

мрзан -на -о м *особа према којој се осећа мржња, који се мрзи*. — Мрзан ми је, очима не могу да га видим (Би). — Не зна се која е којџ мрзнија, сна секрве, ел' секрва снае (Бс). ■ **мрзно** прил *безвољно, тешко*. — Не могу, мрзно ме да живим, а не да радим нешто (Пр).

мрзетл'ив -йва -о *нерасположен, безвољан*. — Нешто сам ти данас мрзетл'ив (Г). — Кад онџ у јесен па не магла па студено, л'уди постању мрзетл'иви кад йму нешто да раде (П).

мрзија ж *безвољност тугом узрокована*. — Йшл'и би л'уди на здраву главу да макну мрзију онџе што му умро неко ис куће (Г). — Питају га како си с мрзијом, мџж л'и да се држиш (Св).

мрзнут се -нем се *несвр зепсти услед дејства ниске температуре, смрзавати се*. — Мрзнемо се ђде да учинимо неки дџнар за трџшак — и ништа (Си). — Мрзни се на она бџн, дџбро сам жйва (Јбе); → за-, одпре-, с-.

мркат (се) мрка/мрче (се) *несвр оплођавати се природним путем (о овци)*. — Некакав џван излџзео из језера па мркао џвце (Јбу). — џвца мрче се (Бр). — џвце да се мрчу (Бр). — Кад је било време да се џвце мрчу, искџчи из језера тамо по џваца (Бр); → за-, из-. ■ **мркање-/мркање** с *гл им*. — У мркање џвце џмал'у мл'еко. (Си). — Највише се

џвнџви бйју у мркање, пџсл'е мркања се умйру (Г).

мрл'а ж 1. *флека, прљавштина*. — Йма једна мрл'а на кошџлу, не мџже да се опџре (Г). 2. *фиг лош поступак*. — Пџмти се што је некад побџго с фрџнта, и с тџм мрл'ом ће да умрџ (БП).

мрсит мрсим *несвр јести храну животињског порекла*. — Затџкл'и пџпа како мрси у вел'ике пџсте (Г). — Нико не би мрсио седам неџдел'а вел'игданскија пџста (Бс). — Више се постйло но што се мрсило (Гр); → о-, пре-.

мрсит мрсим *несвр гужвати извесну количину конца, губити му крајеве*. — Остаџи, не мрси ми тџ пл'џтиво, не мџгу пџсл'е крај да му наџем (Јбе); → за-, од-, раз-.

мртва мртва -о 1. *који је без живота*. — Несу причџл'и како је погйнуо, само су га нашл'и у коштане мртваџа (Јбе). — Йма мртвайја у наше село (Дш). — Пџсе само су йшл'и гџре те су и[x] довел'и, дџнел'и мртвае (БП). 2. *прен без воље, снаге, енергије, живости*. — Није џкретна ка што трџба, но мртва ка без дџше (Г). — Увече мртва уморна од жње-тве, мџрџла би да спреџим вечеру (Гр).

мртвац -џца м *који је умро*. — Учинеџла се ка мртвац, да ју не погл'џдаш (СЛ). — Свџ ноџ џстане неко поред мртваца (Бс). — Бџгами сам прескакао мртваце ка преко дрвеџа (Дс).

мртвйло с *који не воли да ради, ленчуга*. — Онџ мртвйло мрзи га да се помџри с места (Би). — Никад радника ни чџвека од мртвйла (Св); ↔ мрџйна.

мрч ж в *мртвило*. — Она мрџйна вџче се ка помџтина (Јб). — Не мџгу

да померим једну мрцину с мѣста (Б).

мрч м 1. *црна боја*. — Неће се познават што је од сйгаве вуне ако се тури у мрч (Г) 2. *антипатична, мрска особа*. — Онај мрч стално за меном, само ме прати с ким се са-стаём (С).

мрча мрчѣ ж *несрећница*. — Како претече она мрча (Би). — Ништа не знам шта је с онѣ мрчѣм како ју пѣгину дете (СЛ). — Сестра му, мрча, ће да иде јутредан да га види (БП); ↔ *мрченица*.

мрча мрчѣ м в *мрчо*. — Једнога мрчу одведоше у затвор (СЛ).

мрченица ж в *мрча*. — Мрченица ђна шта ју снађе (Јѐ). — Остала с мајком, мрченицом, сама (Јѐ).

мрчит -им несвр *бојити тканину или прећу црном бојом*. — И ја са[м] мрчила ка[д] сам ткала (С). — Оно се мрчи [о]вѣ вуњено — сукно (Д). — Кѡра од јѡвѣ кад мрчимо сукно, и карабоја (Н). — У јѡвѡву кору ставимо карабоја кад нешто мрчимо (Дњ); → о-.

мрчо м *несрећа, несрећник*. — Никѡ да се сѣти мрчу да понѣсе за-лаг л'ѣба (Би). — Увѡтим га за раме, си жив, брѣ мрчо мрчени (Б); в *мрча*; ↔ *црњо*.

мрша ж *животињски леш*. — Има једна мрша покрај пѣта па смр-дѣ, не мѡже да се прође (Бр). — По-кѡпил'и се ка пси на мршу (Г). — За дѡго тѣ није мѡгло да се прође од мрша (Н).

мршав -а -о *витак, слаб, који ни-је гојазан*. — Л'епѡшкаста је, ал' мршава ка да не је л'ѣба (Јѐ). — Мршавије су здравѣ [о]д дебѣл'ија (Д).

мршакнут -нем свр *грубо оте-рати, отерати узвикнувши "мрш*

напоље". — Да му искѡчи на очи, мршакнуо би ју ка кѡчку (Св). — Не смѣм да идѣм, мршакнуће ме ка Циганку (Пр).

мрштет мрштѣм несвр *запасти у агонију услед дужег боловања*. — Мрште, мрште па гасну (Г). — Појѣ-ла некога врага, па је мрштѣла док не л'ипца (Дс).

муабѣт -а и **муабет** муабѣта м *гоз-ба, срдачан дочек*. — Ако ме не на-пѣје, ѡ[н] не рачунѡ да ми чини му-абѣт (Ки). — У првичаре муабет до кѡл'ени (БП). — Муабет чени, раки-ју, кафу, јѣло (Дс). — Бѣ[з] зѣта не-ма муабѣта (Св).

муађер муађѣра м *припадник му-хамеданске вероисповести*. — У турско време билѡ е и Муађѣра (К). — Каже, опрашићу ја тѡ с муађѣри-ма (П); в *мађер*.

муанат муанѡта -о *осетљив*. — Кѡњи су пѡ муанѡти од мува но во-лѡви (Си). — Муанѡта ми сна од врућине (Г); в *монат*.

муасер прил *наћи се, бити у не-вољи, нужди, незавидном положају*. — Билѡ сам муасер за једнога рад-ника (Г). — Така кака је, без њѡј ћу бит муасер (Г). — Остаѡ муасер за једну грабул'у (ДД).

муасѣрит -им свр *довести некога у незгодан, зависан положај, узро-ковати неком невољу*. — Да отидну, муасѣрите ме (Г). — Муасѣрише ме дѣца кад ми отѣдоше у Бѡград (БП).

мува ж зоол *Musca domestica*. — Рѡј мува по онѡме остѡлу и по мѣ-зету (Гр). — Л'ѣти би бил'и на муку с мувама, свѣ испѡгану, рѡј мува на сваку страну (Н).

муват се -ам се несвр *не мирова-ти, врполиити се*. — Не мѡга више да и[х] трѣпим, викну на њѣ: шта ви

је, шта се мљвате којег врага (ДД)? — Не мљвајте се но ајте да се иде (Г). ■ **мљвање** с гл и.м. — Раскриви се домаћин, шта ви је, како је ово мљвање по куће (Бр). — Нико ништа не ради, само неко мљвање по куће (Г).

мљдар мљдра -о разуман, уман, паметан. — Бљл'им ју што је мљдра (Гр). — Бљл'е ти је с мљдрим трње да вршиш, но с будалом да пиеш (Г).

мљдо с в клупче 2. — Срмљта ме да кажем како се зове — мљдо (БП).

мљдра ж лукава, препредена особа. — Не мљже мене она мљдра да сол'и памет (С). — Бљгоми ће она мљдра да те преведе жеднога преко воде (С). — Свашта рљб да чљје од оне мљдре (Јбу).

мљдрац м који се одликује мудрошћу. — Ка[д] тидне зљт у тазбину први пљт, ћутљ ка неки мљдрац (Бр). — Има рљзница мљдраца по свљту (Св).

мљдрица ж која је умна, која се одликује мудрошћу. — Кљ би тљ очекивао од оне мљдрице (Б).

мудрљват -љј(е)м несвр ћутати и показивати знаке лепог васпитања. — Првија дана снљ сљл мудрљје (Ж). — Некад мудрљвала, а сљд пљштила јљзик (Л).

мљж м Δ. — Нашла сам свекрљву и два дљвера и мљжа (Д). — Ка[д] се растљру свљтови, другу нљј, трећу нљј, у сљби са мљжом (Јбе). — Сљд свљака у свљју сљбу са мљжом и децљма (ДД). — Јљ сам са мљжем побљгла у Србију (Б).

мљжа ж извлачење млека из вимена музаре. — Пљфал'и ју да не мљже бит бљл'а за мљжу (Гр). — Којљ је мљка на мљжу мљже да се измљза сама (Пр). — Којљ је тврљда

на мљжу, рљке да те заболљ док ју помљзљш (ДД).

мљз[ти] мљзљм несвр притиском прстима истискивати млеко из сиса музара. — Овде сам научио тљ краве да мљзљм (БП). — љјутру смо мљзл'и у ше[с] сљти (БП); → за- из-, по-

мљзна која се музе. — Имљо сам преко стљ мљзница (Б). — Полљгал'и би помљло онљма мљзнима (Ж).

мукајет -љјљта м труд, пажња. — Бљр да му учиним неки мукајет па шта дљ Бљг (Бс). — Пљну макања без мукајљта (Г).

мљла -л'е ж в мазга. — Мљл'е мљж да натовљриш на самљр колљико имаш, по стљ кљла мљже љна да нљси (Б).

мулљр -љра м 1. мотка пободена у земљу око које се трпа сено. — Мљ смо дљнул'и онако без мулљра (Г); ↔ остљже, стљжер. 2. в стог. — Остљло у сљло преко стљ мулљра сљна (Г). 3. стуб у гумну око које се окреће коњ при вршидби. — У л'ивљду намљсти мулљр па коња е било дљста, коњима су вршиљл'и (Св). 4. косо пободени штап на који се поставља дрвена палица кад се игра плиске (Г Н). — Ако ти пљне с мулљра, љћ си (Г); ↔ бљка, бљца, кљла стљжер.

мулљрче -та с дем од мулар. — Оће да ми прел'љтују два мулљрчета сљна (Г). — Имљаше здљнутија некол'ико мулљрчића сљна (Г).

мљлљња м ћутљив, превејан, препреден, лукав. — Не вљрујем јљ онљме мљлљње ништа (Б). — Тако ти Бљга, маќни ми се з глављ с ти[м] мљлљном, прљжуга ми главу (Г).

муња мљње ж прен веома вредна, отмена, жустра особа. — Мљња је за свљ (Г). — Покљјни Рљдосав би за

сваку Црногорку имао обичај да каже: муња бџа, бгењ живи (Г).

муњџат -шем свр *уништити, упропастити*. — Неси га сапл'ела, но си га муњџсала (Г). — Муњџи га како б'неш сама, само да не седи више овако (Г); → о-.

мѳрас -та -о *говече са мањом количином црних длака по глави*. — Мѳраста мѳже да бидне црвена кр'ва, само да има помало црн'ија глака по главѳе (Г).

мѳрго м *пас који по глави има и црних длака*. — Мѳргоња је во, а мѳрго пас (Г). — С мѳргом би смѳо да занѳћим усрѳ[д] Дубучака (Г).

мур'ика ж в дуд. — Код нас зовѳдѳу мур'ика и црну и белу мур'ику (Г). — Памтим ка се попела се кѳза на крѳв од ладника па брсти мур'ику с крѳва (Г).

мур'ица ж назив краве којој је глава делимичо затамњена црном длаком. — Имао сам једну мур'ицу, билла је мнѳго манита ка[д] се отѳл'и (Г). Алб *muritë mrek, taman*.

мѳрѳња м *во којем је глава делимично затамњена црном длаком, мркоња*. — Тѳри прѳпрегу мѳрѳње (Г). — Испрѳгни твојѳга мѳрѳњу да тѳрим ја мојѳга вѳла (ДД). Алб *mur-gjin mркоња*.

мусаѳфир -аѳира м □ *гост*. — Дѳћу мусаѳири, сѳдну, пију (Би). — О, домаћине, о'неш мусаѳире (Јѳ)? — Остану л'ѳди с мусаѳирима по сву нѳј (Јѳе).

мусаѳфирски -а -о □ *в гостински*. — Повѳде и[х] т'амо у мусаѳирску сѳбу, жѳне и деца овамо у дрѳгу (БП). — Мусаѳирска сѳба, она де е кѳла, мусаѳири доћу тѳ (Бр). — За овѳ ов'а је сѳба, јер смо им'ал'и мусаѳирску сѳбу (ДД). — Домаћини су им'ал'и одвѳјене мусаѳирске сѳбе,

з'астрете чѳргом (Св). — Мусаѳирска и ћирѳл'и су бил'и овамо (ЈЛ).

мустаће аћ'а ж мн □ *в брк*. — Беше један чѳвек, тавал'ике мустаће (Бр). — Шиптар један с мустаћима прѳжи рѳку (П).

мѳстра ж предмет који служи за узорак. — Не понѳ кѳнац за мѳстру (Д). — Другар'ица, а нѳ даде ми цѳмпер за мѳстру (Г); ↔ *почетак*.

мѳтав -а -о **1.** *који нема способности да течно говори*. — Врѳдна сирѳта, да није мѳтава билла би бѳт жѳна (Си). **2.** *ограничен, тупав*. — Дѳбро ти р'ади кад си мѳтава (Н). — Како је мѳтава н умѳ ни да сѳдне с рѳбл'ом (ДД).

мутајка ж 1. *која има говорну ману, која муца*. — Она мутајка држи кѳћу (Бр); ↔ *бел'бајка*. **2.** *фиг која због стидљивости избегава да говори*. — А'ко, кат си мутајка па н умѳж д одговѳриш (Јѳе). — Ћѳрка онѳ мутајке — ка в'ила (С).

мѳтан мѳтна -о *који је непрозиран због муља*. — Бистрица надѳшла — мѳтна ка ораѳе (Г). — Замѳти онѳ вѳду па лѳви по мѳтнѳме (Гр).

мѳтат -ам несвр *понављати исте гласове у слогу, муцати*. — Примѳћѳје се да мѳта (Др). — Мита би мѳтао кад би прич'ао, ал' да пѳва ка он што би пѳво није мѳго ни'ко (Г); → за-.

мѳтњак м *в мућњак* (БП Бр Дс ЈЛ Г). — Из врѳе у бѳцук, из буцѳка у мѳтњак (БП). — Она кѳгла о[д] дрѳвета зак'ачи се на ѳзицу па се увѳчѳ у жито што је у мѳтњак (ЈЛ).

мѳто м *мушкарац који муца, муцавко*. — Док проговѳри онај мѳто — ѳјде вѳз (Г); ↔ *бел'бо, мѳтѳња*.

мућњак м *в мућњак* (Дш Јѳу П). — Из мућњака пада у онѳ коританце, из нѳга у камен (Дш). — Ка се по-

трѹши жѹто из муЋњака, она кугла се извади, а плѹче паѡну па ударају по камену да разбѹду воданичара (Љу).

муЋњак м левкасти сандук изнад воденичког камена (Гр Др Дњ Ље Љ Н Пр Си). — Остаде ми ка пѹла муЋњака несамл'евѣно (Н); в мутњак, муЋњак, мушњак.

мѹчан -чна -о 1. који се мучи, који пати због неадекватних услова жувота. — Кѹ је мѹчан, он је и грѣшан (Г). 2. нервозан, нељубазан. — Тај ми ѱевер бијо мѹчан (Ље). — Свекар ју дѹбар, но секрва ју мѹчна (С). ■ мѹчно прил в јацки. — Мѹчно се отрпре живѣло (Ж). — Мѹчно се раѡило и мѹчно се живѣло (Д). — Тѹ мѹчно било да се печѣ у њѣга, сад млѹго лѡкше (Би).

мѹченик м Δ. — Цѣо вѣк мѹченик (СЛ). — Како смо живѣл'и — живѣл'и ка мѹченици (К).

мѹченица ж Δ. — Шта ће сирѹта кад је мѹченица (Дс). — Жѣне бил'и мѹченице цѣо вѣк (Ж). — Бѹба је мѹченица била, ѡна је домаћин била (К).

мѹченички прил в јацки. — На сѣло се жѹвѹи мѹченички (Пр). — Мѹченички смо прѹшл'и кроз Албанију (БП).

мѹчки прил кријући се, из потаје. — Најопаснији су пси који изѣдѹ мѹчки (Бл). — Убијо га је неѹко мѹчки (Дс).

мѹш узвик којим се тера магарца. — Викѡ би дѣда покѹјни мѹш магаре, терај пѡре, играѹ би се с менѹм (Г).

мушафѣра □ ж договор. — Долѡзијо Благоје код њѣга чѣсто, имѡл'и неку мушафѣру (Г).

мушѣма ж украсни поливинилски покривач за сто. — Мушѣма ти је

спѡс, прѹђи мѹкром крпѹм преко њѹј ѡна се очисти (Ље). — Мушѣме за астал'е искочише доцкан (Ки).

муѹшица ж винска муѹшица. — Ништа не смѣта што је испод лѹл'е пѹн лѹнац муѹшица, ѡне несѹ погане (БП).

мушкарѡц -рца м Δ. — Нѹѡас идѹ, кѹпу мушкарѡце свѣ (Г). — Кад је кѹћа пѹна мушкарѡца, на њѹ не смѣ ниѹко д удари (СЛ). — Ми и несмо прѹшл'и баш лѹше пошто није ни ниѹко од мушкарѡца ѡдек биѹ (Бл). — Билѹ је мѹе да перѣм нѹге овѣма мушкарѡцима, бѹгоми и женѡма (Гр).

мушкарѡћ -ѡћа м горњи рог на вѹлама. — Онај горњи рог на дрвѣну вѹлу, онај мушкарѡћ, он мѹже и да се закѹје (Дс). — Ако нѣма мушкарѡћа, закѹј крѣкл'у (Дс).

мѹшко 1. припадник мушког пола. — Пѹсе ми је мѹшко рѹђено у зѡедницу па од мѣсец данѡ ѹмрало ми (Ље). 2. човек са изразитим позитивним особинама, храбар, неустрашив. — Она није жѣна, ѡна је мѹшко (Љ).

мушкобања ж која испољава особине мушкараца, која се дружи са мушкарцима. — Она мушкобања разигра кѹња бѹл'е но неки мушкарѡц (Си).

мушкобањаста која има особине мушкобање, која ликом и понашањем подсећа на мушкараца. — У њѹј нѣма жѣнске л'епѹте, но је мушкобањаста (Л). — Шта фѡл'и што је мушкобањаста (Пр)?

мушњак 1. м в муЋњак (ДД Л Љ Пр). — Азлѡн бѣше у воданицу и прѹкаше нешто око мѹшњака (ДД). 2. сандук поред воденичког камена у који испада брашно (Б СЛ). — Онѹ брашно како се мѣл'е испада у мѹшњак (Б). — С камена у мѹшњак,

из мушњака у врећу (СЛ); ↔ *наћава*, *пресек*, *сандук*.

муштерија м и ж Δ. — За прђдају несам имала пробл'ема, имала сам своје муштерије (Пр). — Нема ценкања с муштеријама (Гр).

муштика ж в *муштикла*. — Зави цигару, тѳри ју у муштику па пѳши (ДД).

муштикла ж направа у облику *цевчице* за пушење дувана (Дш Ки). — Никад није пушијо без муштик-л'е, свѳ с муштиклом (Ки); в *муштика*.

муштина ж *мушкарци* у поро-
дичној заједници. — Не вал'а ми

рабђта ништа, рече, не слѳшу ме муштина (Дш).

муштулѳгѳија м сват (обично два) свата која најављују долазак сватова. — Муштулѳгѳије нђсе здравицу (Б). — Они са здравицом муштулѳгѳије се вичу (Ж). — Муштулѳгѳије, муштѳлук нђсе (СЛ).

муштѳлук -ѳка м награда за *лепу вест*. — Мижде Шиптари кажу — ми муштѳлук (Л). — Муштулѳгѳије, муштѳлук нђсе (СЛ); ↔ *мижде*.

Н

нā *узвик при давању.* — Нā ти пā-ре, дōђи да ми прāшиш (ДД). — Нā овō понēси гōре у сōбу (Г).

нā *м показна заменица м и ж р, онај, она.* — Умēсила би погāчу, па нū погāчу однēси, па ју слōми тāмо на нā бāдњак (Би).

набāвит -им свр *доћи до нечега, стећи нешто.* — Ктēдосмо да набā-вимо још мало пāра па да пōчнемо кyђу (СЛ). — Нēмаж дē да набāвиш зēјтин за слāву, а не за фамил'ију (Л). ■ **набāвл'ат** -ам несвр. — Нйје се мōго ни набāвл'ат ни нйшта (Б). — Домаћин кyће набāвл'ао би сō и гāс (Ки). ■ **набāл'ат.** — Пред Бōжић спрēмамо се, набāл'амо свē шта ни трēба (Дш).

набасамāрит -арим свр *у знатној мери изгрдити, изрезилити.* — Нāбасамари ме свекрва што ми сōба непобрисана (Је). — Набасанāрил'и би ме да чyју да сам сврāћала (К).

набāсат -āсам свр *случајно доћи, наићи ненајављен.* — Идући такō набасам ти ја на неке л'уде нēпозна-те (Бр). — Набāсāсмо на кумовскē претел'е из Колашина ка да смо и трајил'и (Ки).

набашка *прил посебно, накнадно.* — Нēсу ктēл'и да ми дāдy набашка (Др). — Онб што претекне подел'е набашка (Ж).

набит -й(ј)ем свр *сабити, угура-ти.* — Кā ѓвце у плāндиште, тавāко набивēно (Б). — Отава набивēна, тврда ка кāмен (ДД).

набл'ејат се -ē(ј)й се свр *блејати у довољној мери.* — Набл'ејy се ѓв-це док се пyшту ка[д] дōђу дēца и[з] шкōл'е (Г).

набōј набōја *м повреда настала жуљањем.* — Стрēцају ми нōге од набōја нйкуд не мōгу да мрднем (Си). — Свē ми набōи дōл'е по табā-нима како сам йшла бōса по пēскова (Св).

набрат -ēрем свр **1.** *брати у до-вољној мери, накупити.* — Y пла-нину би набрал'и по десетину кāца смōка (Н). **2.** *гнојем се испунити, загнојити.* — Кат с убōдеш па остā-не трн, онō пōсе набēре (Г). **3.** *напра-вити боре, наборати.* — Онy гyму набēри, набēри па прōтни онē опyте (Дс); ↔ *најемгат.*

набрēкнут -ēкнем свр *затегнути се и увећати пред омлађивање (о вимену).* — Нēсам се нāдāла да ће да се отел'и, йч ју нйје било вйме набрēкло (Г).

набрēпат се -ēпам се свр *брепати у довољној мери.* — Намyчијо се сирбма, набрēпао се кро[з] жйвот (Гр). — Набрēпао се док је ис кōрена

извадио онал'йки ђра, йма трактор дрва̄ (Љ).

набрѣцнут се -нем се свр *подвикнути, љутито се обратити*. — Да ми се набрѣцне, ја нѣ би мѡго да претрпим, но би му одговоријо па би се посва̄ђал'и (Г).

набрѡјат -(j)им свр Δ. — Мѡгу и[x] и ја набрѡјат лако (Д). — Наброја десетину, рече фал'у ми јож два (Г).

набрѣстет се -ти се свр Δ. — Кѡзе се лако набрѣстѹ и напасѹ (Дш). — Набрѣстел'е би се кѡзе и зйми (Ље).

набрѹкат -ам свр *осрамотити, нанети бруку*. — Како идѣш такѡ, набрука свѣ живо (Г).

набӯбрет -рим свр *нарасти, увећати се*. — Набубрѣло сѣме, сал што није прокл'ијало (П). — Набӯбрају трице ка се попаре (Бс).

набул'укат -ам свр *створити велики број грла стоке на малом простору*. — Набул'укаж краве у л'иваду ка у тѡр (Г). — Набул'укал'и би краве у једну л'иваду па би играл'и гуцѣ (Г).

набуцат (се) -ѹцам (се) свр *набости (се)*. — Мѡже крава краву да набуца да ју истѣра црева на л'едину (Си).

навадит -им свр *натопити ливаду, њиву под усевом*. — Док ја не навадим, не пушћам воду никоме (ДД). — Гласни ми се некако кад навадиш да ја узмѣм воду (Г).

навадит (се) -им (се) свр *навићи се нешто користити, уживати*. — Навадијо се да долази за ракију (БП). — Ка[д] се чѡвек навади, тѣшко се одѹчи о[д] тога (Г).

навал'ит -ал'им свр *свим снагама вршити притисак*. — Навал'у врапчићи на конопл'у, ако се не чѹва појѣдѹ ју прѣ но што никне (Н).

— Навал'ише краве у л'иваду са сваке странѣ (Г). ■ **навал'ѡват** -ѹ(j)ем несвр. — Стока навал'ѹје у л'иваду (Г). — Навал'ѡвал'е би птице на колѡмбоћ ако остане непожњевѣн посл'е Митровдана (Бр).

навал'ица ж већа група, маса муштерија, купаца. — У прдавницу навал'ица, нѣ мож да дођеш на рѣд (Гр). — Не мѡгу да чекам, дојћу кад нѣма навал'ице (Л).

наварара ж в нафара. — Кад бине се пречѣсти, кѹси нѹ навару (Би).

навашат -ам свр *нанети, спремити у довољној мери*. — Кад би навашал'и брашна, за дрѹго се нѣ би секирал'и (Бс). — Навашај бѣлога смѡка па сл'ѣгни ис планине (Пр).

навашл'ат (се) -ам (се) свр *добити ваши*. — Мѡжу да се навашл'ају от кокошака (Г). — Изгл'ѣда су ми се краве навашл'ал'е (Дњ). — Дѣца би се у школу навашл'ала (Б).

навѣз -ѣзѣм свр *везом украсити неки предмет од тканине или плетива*. — Жѣне навѣзи кошѹл'у ову дѣр (Љ). — Нарѹквице навѣзѣне, навѣзѣне кицѣл'е (Љу).

навѣзат -ѣжем свр *додати, спојити, довезати, додати комад*. — Ка[д] се жйца прекйне, мѡраж да ју навѣжеш (Г). ■ **навѣжѡват** -ѹ(j)ем несвр. — Нѣ би имал'и конѡпац да вежемо кѡла, па навѣжѹј порожйће јѣдно за дрѹго (Г).

навѣс (се) -ѣдем (се) свр **1. из вертикалног прећи у коси положај**. — Навѣло се сѣно, сал што није пало (Гр). — Онако наведѣна кѡла некако дотѣрасмо до кот кѹће (Дњ). **2. показати, подстаћи, убедити**. — Навѣди ми некога муштерију да му продам шѹму (Св). ■ **навѣђѡват (се)** -ѹ(j)ем несвр. — Навѣђѡваће се кѡла док стйгнемо кѹћи (ДД). — Како се

стог навећује ја га поткочи да се не прврне (Др).

навијал'а ж 1. *направа за навијање основе.* — Која не би имала навијал'у турала би у корито (Г). 2. *жена која навија основу за ткање.* — Ми навијал'а зовемо ону жёну што навија оснóву (Дс).

навијат -йјам несвр *постављати основу на вратилу.* — Са́д не би мóго да нађеш жёну која зна да навија (Б). — Понёкад са́ма би навијала кад не би имао ко да ју помóгне (СЛ). ■ **навијање** с гл им. — Остáви ми тó корито вел'аће ми за навијање (БП). — Ако нёмаш навијал'е, имаћеш мýке с навијањем (Г). — За навијање йма две рóкл'е овако, да држy вртило (Љу).

навит -й(ј)ем свр *завршити навијање основе.* — Снyјеш па га навйцеш на вртило (К). — Навил'и би, па би увёл'и у ните, па у брдо и пóчел'и би да ткéмо (Пр). — Навй га на вртило (Л).

навитак -тка с на *вратилу навијена основа.* — Седи ми навитак, не мóгу да га турим да ткéм (Г). — Не знам шта да радим са́д с овй навитком (Г).

навлака ж 1. *јоргански чаршав* (Г К Л Си С СЛ Т). — Са́д је лáко, скини навлаку, опёри, стáви ју опет — без мýке (СЛ); ↔ *увлака*. 2. *дрвени омотач осовине запрежних кола, в обука* (БП Гр Ж). — Навлака је óдма гóре повр осовине от кбла (БП).

навлош прил *намерно* — Реко навлош ћу да сврáтим код Л'убе, да видим шта́ ра́ди (Љ); ↔ *мáсус, кастил'е*.

наводацйја м особа која успоставља контакт између родитеља двоје младих, за ступање у брак. — Дóшл'е наводацйје на сáнице (Бс).

— У тамнину, пáре наводацйјама се дáјy (Д).

навóштат -áм свр *провући конач између прста и воштане кугле.* — Запйре ако се не навоштá (Дс). — Навоштáј онá ко́нач конопл'ен да се лáкше превукује ка[д] се крпи (Пр).

навр (само у том облику уз глагол имати) *пазити, обратити пажњу* — Има́дни навр да ти не искйпи мл'еко (Г). — Има́дни ми навр на кyћу док се не вратим (Г).

навратит -áтим свр *в свратит.* — Кад не ви́де, рече што не навратите ма́ло да поседимо (Св). — Долáзу, понёкад наврату да ви́ду шта ра́димо (БП). — Ако стйгнем, навратйћу ма́ло да поседим код онé весёлнице (Г).

навратњак *предњи део самара.* (Пр) и **навратњак** м (Љу). — Навратњак је ка дáска прорёзана за врат од ко́ња ил'и магáрета, гóре зарёзана за конопац, а са стра́на пребивёна за рибице (Пр). — Рибице идy од навратњака до крста (Љу); ↔ *макáзе, облук, ра́мљча*.

наврёкат се -ёчи се *врекати у довољној мери.* — Наврека се ко́за дáнас (Љ). — Наврёкáте се док се не́ко дйгне да и[м] полóжи (Ље).

навриштат се -йшти се свр *вриштати у довољној мери.* — Навришта се коби́ла за ждребётом (Г). — Навриштаће се óна нóћас (Г).

наврнут -нем свр 1. *в свратит.* — Прóђóше покрај кyће не ктёдоше да наврну (Ж). 2. *окренути воду да тече жељеним смером.* — Ка се наврне Крстић, овй йзвори појачáју (Г).

наврнчат -áм свр *врчаницама опшити горњи део опанка.* — Ка[д] се гyма тако покyпи онёма опyтама, наврнчá се. ■ **наврнчáват** -áвам не-

свр. — Пòсл'е, у неко врème, от ко-
нòпл'е озгòр овàко наврнчàва се (Б);
в нафрчат.

нагàзит -им свр *стати доњим делом ноге, згазити*. — Нагази ме кобила, свè ми свици искочише нà очи (Г). — Зàспала ми чòрица на пùт и кòњи натовàрени преко њòј пре-ска̀ка̀л'и, нијèдан ју није нагàзио (Пр); ↔ *згàзит*.

нагла̀вак -àвка м *део чарапе који обавија стопало*. — Нагла̀вак се нè би вйдо у опàнак (БП). — Чарàпе шарèне озгòр до нагла̀вака, шарàл'и би само нагр̀л'ине, онò гòре, а нè нагла̀вце (Г).

нагл'èдат се -ам се свр Δ. — Нй-ка[д] да се дèца нагл'èдају цртанија филмова (Је). — Кол'йко је л'èпа, нè мож да се нагл'èдаш те л'èпòте (Би).

нагл'ит нагл'им несвр *настојати*. — Нагл'им да мало бòл'е најèm ову мўзну да йма бòл'е да се помўзè (ДД). — Свàко нагл'и својему да по-мòгне (Бс). — Нагл'йла би вйше де-тèту но чорàма (Гр).

нагнèтат (се) -ам (се) свр в *нагнè-тат се*. — Не нарàстè ако нйе дò-бро нагнèтана (Бс).

нагнèтат (се) -ам (се) свр *гнèта-ти у довољној мери*. — Нагнèтаж га на танур, тўриж га у црпùл'у, сàч одозгòр (К). — Ако се дòбро не на-гнèта, òна пòсе нйје рúда (Гр); в *нагнèта (се)*.

нагомбèл'ит се -èл'им се свр пог *подићи се, с муком устати, покре-нути се*. — Док се ја нагомбèл'им дан ðе да прòђе (Г). — Бòгоми, на-гомбèл'и се онà бабетина, сèде да је (БП).

нагомйлат -илàм свр Δ. — Наго-милàло ми се трйста пòслова, не мòгу гла̀ву да дйгнем (К). — Наго-

милàј онò сèно у навйл'це да се не згр̀жи (Гр).

нагòрет -орйм свр *делимично из-горети*. — Ка[д] се савйјау пàрошци од вйл'е, прво трèба да се нагору̀, пòсл'е онакò нагорèл'е тўру се на крчèл'е и савйју се (Г).

нагору̀шит (се) -у̀шим (се) свр *на-расти, растрести (се)*. — Кад би тèрал'и да продàјемо сèно, мй би га у Пèñ претоварàл'и, нагору̀шил'и би га да изгл'èда да йма вйше (ДД). — Кат прегорй сèно òно пòсе остàне нагору̀шено (Г).

нагостòват се -у(ј)ем се *госто-вати у довољној мери*. — Кад сам се вратйла из рòда, мèне секр̀ва: је се нагостовàла (Би)? — Одйва се нйкад не нагосту̀је, нйкад ју нйје млòго да сèди у рòд (Г).

награбу̀л'ат -àм свр *грабу̀лати у довољној мери*. — Награбу̀л'ам го-мйл'ице па пòсе пренèсем кот кòл'и (Дс). — Награбу̀л'ал'и би па би прà-вил'и навйл'це (Дњ).

награбу̀сит -усим свр *настрада-ти*. — Повйше Ска̀дра замàло да награбу̀симо (Бр). — Нагрбу̀сйсмо иду̀ћи пèшке мй прко Албàние (Бр); ↔ *награйсат*.

награ̀дит -àдим свр *саградити, направити*. — Да ми бèше да награ̀димо мало ку̀нице, дру̀го нè би тра̀жио (Св).

награйсат -йшем свр в *награбу-сит*. — Да крèну̀смо да прегàзимо Бйстрицу, награйсал'и би (Др). — Прeko Албàније смо награйсал'и пè-шàчèћи по снèгу глàдни, гòл'и и бò-си (Бр).

нагр̀да ж *вeoma ружна унакажена особа*. — Ка̀ко нагр̀ди Бòг ону̀ на-гр̀ду (Г)? — Бòг мòже да ðе нèкад нèшто бит од онè нагр̀де што ју дò-веде (Г).

нагрдан -на -о који је унакажен, грдан. — Која ће д узмѐ онакога нагрднога (Г). — Има и л'ѣпија, а има и нагрднија (БП).

нагрдит (се) -рдим (се) свр 1. *нети велике повреде, тешко (се) повредити.* — Не питај, пала с кола па се убила — нагрдила се (П); ↔ *ослутит.* 2. *в изгрдити.* — Нагрди ме први комшија, свашта ми рече (Г). — Она не бира речи, пази да те не нагрди (Г).

нагркл'ат -ам свр *в згркл'ат.* — Нагркл'ало би се у сточни пијац, нѐ би мога да прођеш (Си). — У јесен кад се слáзи стока ис планине, нагркл'ај и[х] у марђа (Г).

нагрл'ена ж (Б Кг) *в нагрл'ина.* — Само смо шарал'и нагрл'ене од бѣлача (Б). — Пазуџци до испод нагрл'ене (Кг).

нагрл'ина ж горњи део чарапе изнад чланака. — Нагрл'ине од бѣлача шаране су рáзним шарáма (Јбе). — Онѝ дол'е от чарапе наглавак, а онѝ горе — нагрл'ина (Л); *в нагрл'ена.*

нагрнут -нем свр 1. *по други пут окопати усев.* — Врѣмѐ је да се нагрне колѝмбоћ (Г). — Још јѣдан да је дошáо нагрну'л'и би га свѐ (Гр). ■ **нагрђат** -ем несвр *други пут окопавати кукуруз.* — Једнѐ године нагрђал'и смо колѝмбоћ обувѐни (Др). — Мѝраћемо да нагрћемо како знамо, затрáвило се ка да нѣ прáшено (Г). 2. *навалити, масовно прићи.* — Нагрнуше ка ѝвце на сол'ило (БП). — Нагрнуше дѣца на онѐ јáбуке, нѐ остаде ни јѣдна (Бр).

нагрт нагрта м *друго окопавање кукуруза при чему се биљка огрће земљом.* — У нагрт идѐ мање аргата но у прáшег (ДД). — Између прáшега и нагрта прође по мѝсес дáна, а

понекад и више (Дњ); ↔ *препрáшег, пўњеж.*

нагукат се -учи се свр *у довољној мери гукати.* — Нагукáте се свиње дáнас непўшћене (Г).

над м *надање.* — Јá сам имáла над на снау, се нѐ би га остáл'ала (БП). — Нѐма нада на Нѐнада, ни од нѝј никад ништа нѐће бѣт (Г).

надават се -á(j)ѐм се несвр *инатити се, свађати се.* — Безмарѣфѣтница, пѝчала да се надајѐ и са секрвом (Г). — Нѐма ту куће де се жѣна ш човѝком надајѐ (Г).

надарт -а -о *в надрт.* — Їсто ка ўјак му је надарт (Бр).

надвѝр прил 1. *напоље.* — Ёно га тáмо надвѝр ко[д] дрвá (Гр). — Л'ѣти би понекад надвѝр вечѣрал'и (Дш). — Пѝсл'е тáмо надвѝр, на сикиру ко[д] дрвá обрћемо се, трипут се окрѣнемо и скѝчимо (Бр). 2. *обављати физиолошке потребе, вршити нужду.* — Кад роб остáра, мѝра чѣсто надвѝр (Дс).

надзѣйдница ж *в венчаница 2.* — Цѣо дáн изгубише постáл'ајући надзѣйднице (Пр). — Пѝсенáке на онѐ надзѣйднице долáзе рѝгови (Пр).

надзѝрник м *овлашћено лице које врши надзор.* — Имáл'и смо једнога стрѣца у Пећ, надзѝрник шкѝла (Бр). — Кад би долáзил'и надзѝрници, ми дѣца пребучѣни (Јбе).

надница ж *новчана надокнада за рад у току једног дана.* — Надница — назáдница (Л). — Дáвал'и су ни тѝ ка наднице (С). — Кол'ико си зарáдила имáш надницу, тал'ико ће ти дá кáјмака и сѣра (Бл); ↔ *днѣвница.*

надничар м *особа која иде у надницу.* — Кáко ћеж да прођеш вѣк са надничаром (Дс). — Некадáшњи до-

маћини л'уди у кол'ектив постадоше надничари (Љу).

надничит -им несвр *радити за надницу*. — Кад би уфатил'и, надничил'и би да зарадимо који дџинар (Бс). — Морало се и да се надничу да се узме неки дџинар (Др). — Све радил'и, надничил'и и жито купова'л'и (С).

надој -ђем свр *нарасти*. — Кад надође Бистрица, не би могл'и да тџерамо у лугове (Г). — Надошл'е би бинце па би поплавил'е Бел'инца (ДД). — Оно тесто се остави да надође, па кад надође оно се размеси па се пече (Би).

надол'ет -л'им свр □ *победити противника у игри*. — Трићке нико ние мога да ме надол'и, а сад би ме и деца надол'ела (Др). — Ако га надол'им, има да ме носи на л'еђа (Г).

надрњат се -рњам се пог *наспавати се*. — Неће да л'егне у кревет док се не надрња поред огњишта (Г).

надробит -им свр *дробити у довољној мери*. — Надробил'и би ондга парадјаса гомилу и све уз ракију појел'и (Л). — Надробите кол'ико треба (Љ).

надрт -а, -о *љутит, осоран, који није толерантан*. — Бог да га прости, покојни Милутин био је надрт (Пр); *в надарт*.

надувенко м који је *препотентан, нељубазан*. — Онај надувенко ни сам не зна шта оће (Бс). — Бог да ју помогне, како ће с онем надувенком да искочи на крај (Г).

надут (се) -у(ј)ем (се) свр *забрекнути од велике количине гаса који производи сирова дечелина у желуцу преживара*. — О[д] тројке се краве најлакше надују (Г). — Надувену краву мораж да пребудиш између л'евога кука и ребара (Си).

надућкат се -ам се свр *насисати се*. — Ка(д) дотџерасмо овце, јагаци се надућкаше и умирише (Пр). — Остави и[х] да се надућкају (Гр).

нађубрит -им свр Δ. — Не исплати се човеку да ради ако није њива нађубрена (П). — Ка[д] се нађубри, не може да се чува о[д] траве (Г). — Ко ћеж добро да ју нађубриш треба ти десет прикол'ица џубра у поља ектера (Бр).

нажањ -жња м *висина, бујност житарице у току жетве*. — Кад је јака њива, нажањ је вел'ики, теже је да се жње (С).

наживет се -ивим се свр *доживети дубоку старост*. — Покојни старац наживео се доста, скоро деведесет година (Бл). — Кол'ико год да има роб година чени му се да се ние наживео (К).

нажњет -ем/нажњем свр Δ. — Нажњи ка за сноп па га вежи (Св). — Е, куку мајко, нажњела би по сто снопа па би и[х] посе повезала сама (Г). — Нажњем за сноп па га вежем (Г).

назадан -дна -о који *није савремен, који је конзервативан*. — Школованого, а овако назаднога човека очи ми несу видел'е (К). — Не мож да докажеш назадноме човеку (Т).

назборит се -им се свр Δ. — Сам ти се назборила и казала (К). — Вала ти се данас назбори баж доста, што одавно несам такб (Г).

назват (се) назвоем (се) свр *дати име, добити надимак*. — Назва се удовица (Ки). — Те да те назову уседел'ица (Би). — Сирота Мил'ица, назва се и она покојна (Г).

назепс -ебем свр *прехладити*. — Обучи се добро да не назебеш преко планине (Пр). — Ознојо се сечући

дрва па назѣбо (ДД). — Назѣбо кад је бйю у дрва па сѧд л'ежй (Св).

назл'ија ж *који налази ману*. — Како мѧја свекрва прође век с човекем назл'ијом (ЈѢ)? — Јединци су назл'ије, тѧшко мѧже да и[м] се угѧди, свѧму нађу ману (Г).

назнак прил *в наузнак*. — Јѧ не мѧгу да спѧвам назнак, но свѧ на једну страну (Г).

назѳвица ж *в белача* (Б Бл Бр Би Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Јбу Н П СЛ Т). — Мѳшке се зовѧду назѳвице, а жѧнске — чарѧпе (Јбу). — Сапл'ѧти по нѧкол'ико пѧри назѳвица (Бл). — Нѧкога дарѳјеш назѳвицама, нѧкоме дѧш кошѳл'у, свѧмѧ имењаѳцима понѧшто (СЛ).

назут -ѳјем свр *обути*. — Донѧсе ју сна шпѳтке да назѳје да ју не зебу нѧге (Дш). — Назѳј, бѧл'е ти је да не назѧбеш (СЛ).

наиграт се -играм свр *играти у довољној мери*. — Никад му нѧ би било дѧста, никад се нѧ би наиграѧо фузбала (Г). — Разйшл'и би се кад би се наиграл'и (Г).

найја ж *подручје, област*. — Овај комадант бйјо из найје ѳакѧвачке (Бр). — Рече, ѧн ми је убйјо брѧта и стрица у найју ѳакѧвачку (Бр). — Рече да је из найје пѧцке (ДД). — Долѧзил'и би ѧге да обиђу свѧју на-йју (К).

нај суперлативна речца. — Јѧ сам најстарија (ЈѢ). — Најглавни старй свѧт (Св). — Обукѧвала се нај-мѧдерно (СЛ). — Устаѳише се на тѧ мѧсто најѳско (Бр). — Најсвѧј ѳегѧв крај (Бр). — Онѧј главни гѧзда, ѧн је нај без л'ѧба ѧстаѧ (ДД).

најѧмгат -ам свр *в набрат*. — Пѧсл'е најѧмгаш онѳ гѳму, па пѧсл'е напл'еђѳјеш онѧ тйр (Дс). — Сѧл

најѧмгаш и попл'еђѳјеш ѧпанце (Дс). — Најѧмга свѳд ѧколо (Ки).

најес најѧм свр **1.** *јести у довољној мери*. — Да ми је било да се најѧм колобѧтнице па да умрѧм, нѧ би жал'ијо (Г). — Тѧшко је ка[д] се чѧвек најѧ па заборѧви кад је бйю гладан (Ж). **2.** *заситити се нечега*. — Најѧл'и се па нѧте да рѧде (Д). — Најѧшѧе се ѧн брзо (ЈѢ).

најзад прил *на крају, при сврше-тку*. — Најзад, кад ѧтидну свѧтови, повѧду мнѧдицу у ѳѧјну сѧбу (Би). — Пѧвају неки мѧнгѳпи тѧнко кај мнѧдица, ал'и најзат тѧрају и ѳѳ (Би).

најзадњи *последњи*. — Јѧдан би држаѧ лѳч па ѧн тѧк — најзадњи да јѧде (Јбу).

најпрви -а -ѧ *први*. — Најпрви би ишѧѧ тѧј одел'ак, па стрйц, па јѧ за ѳйм (Т). — Јѧ сам најпрви тѳ био у ѧпштину (Гр).

најпре прил *пре ичег другог, иког*. — Узмѧ домаѳин најпре здравй ѧнѧме увр сѧвре (Ж). — Најпре ка су не напѧл'и да гађу кроз ѧвѧ прѧзор, свѧ повише моѧ главѧ (Б). — Поквѧси најпре мѧло да се не дйгне прашйна и ѧнде насѧди снѧпл'е (Дс); *в нѳ'јпре, најпрйјен*

најпрйјен прил *в најпре*. — Нај-прйјен нйје кђѧѧ никоме да дѧ (ЈѢ).

нака вез *в нека*. — Нака му је срѧтно (Др). — Сѧл нака провйри ако смѧ (Дш). — Кажйте му нака бйра (Ж). — Стѧ нак умрѳ јѧ неђу идѧм (Ки).

накалѧмит (се) -им (се) свр *пог покупити се, сабрати се*. — Реко да накалѧмит нешто, да понѧсем да продѧм, да учйним којй дйнар за трѧшак (Г). — Накалѧмил'и би се тѳ на кѧнак кад би долѧзил'и ис Пѧћи (Г).

накарменисат (се) -йшем (се) свр ставити руж на усне. — Кажу му жене нака[r]менисала се (С). — Понека не би ктѣла да изађе ис куће ако није накарменисана (БП).

наканит (се) -аним (се) усудити се. — Не смѣдо да га пита́м, не мога́ да се наканим (Ж). — Ај накани́те се, дођи́те негде (Н).

накапат -л'ем свр сипати течност у капима. — Накапл'еш на коцку шећера па попијеш (Св). — На по́д беше накапала крв, локва се ученѣла (Г).

накарада ж грдна, ружна, унакажена особа, наказа. — С онѣм накарадом мисл'и да векѹје (С). — Чѹло се да је мнадица нека накарада па пијани сватови те да открију ко́ла да ју ви́ду (Пр).

накарадан -дна -о који је ружан, грдан, унакажен. — От првога да́на видело се да је накарадна (Јбу). — По накарадну жѣну очи ми несу видел'е (Бс). ■ **накарадно** прил наопако, лоше. — От првога да́на крѣну́ло му је накарадно (Кг).

наквикат се -ичи се свр квикати у довољној мери (о свињи, псу). — Нквикаше се гураче да́нас по сѣлу (Г).

накитит (се) -им (се) 1. свр према китит. — Накитимо йбрик, идемо по приетѣл'а да зове́мо (Ки). — Ка се киту сватови, киту се ма́рамицом и шемширом, а имења́ци се накиту коцѹл'ама, ел' пешки́рима (Св). — Узмѣш пешки́р, ел'и ма́рамице, ел'и чара́пе и свѣ и[х] накити́ш (С). 2. прен опити се алкохолним пићем. — До́чека ти ме жѣна: је се накити́о добро, јѣси — јѣсам, жѣно (БП).

наклатит се -атим се свр пог најести се. — Да ра́ди неће, а о́ће да се наклати́ кат поста́вимо со́фру

(Си). — Не бѣј се до́ј ће да се наклати́ кад огла́дни (Г).

наковрл'ат -ам свр пог родити већи број од уобичајеног. — Сва́ке године је коврл'ала док му је наковрл'ала дѣсе[т] де́ца. (Г). — Наковрл'а́ше му она́ јо́ш (ДД).

накојнче с в неконче. — До́ђе мнадица и пол'уби пра́г и узме́ некојнче (Бр). — С дру́ге страна́е тре́ба на́којнче да йма́ (Бр).

након прил после. — По́сл'е њѣму, на́кон шѣс месѣци, пр́во фа́јду би му пла́ћао па онда́р онѣ дру́го што је оста́ло (Л).

нако́нче -та с дете које се даје невести пре уласка у дом. — Нако́нче дајѣш мнади́це, а она́ у ко́ла, јо́ш се ни́је ски́нула (К). — Па по́се ти да́ју дѣте му́шко — на́ко́нче, па посе́ га да́ју онѣј се́крви (Јбе). — Да́дну ју ша́ку шећѣра и да́рива нѣ ди́јете што га да́же — на́ко́нче (Јбе). — Пр́во ба́ци јабуку и жито́ па онда́ узме́ на́ко́нче (Јбе). — Спрѣ́ми да́р се́крве и на́ко́нчету (Дс); в на́којнче, на́коњче.

нако́бње с в наконче. — То́ на́кобње́ она́ поди́гне три́пут (Г). — Ше́ћѣр, жито́, на́кобње́, на́кобње́ ови́ изне́су (Г). — Да́ду ти на́кобње́ (Пр).

нако́сит -им свр покосити у довољној мери. — На́коси́л'и би тра́вѣ волѣвима за ѹжину па би ти́шл'и да ѡ́ремо (Г).

нако́стрѣшит (се) -ѣшим (се) свр нарогушити се. — Беше се на́ко́стрѣши́ла, реко са́ ће да м уда́ри (Бс). — На́ко́стрѣши се, са́л што ме не́ уда́ри (Би).

нако́тит (се) -и (се) свр намножити се у знатној мери. — На́коти́ ми гура́ча деветна́јес жи́вѣја, на му́ку с њи́ма (Гр). — На́коти́л'и се ми́ши ка пред ра́т (Ки).

накркат (се) -ам (се) свр *најести (се) у довољној мери*. — По л'ивада се краве накркају (ДД). — Није циљ' на славу д идеш да се накркаш и напијеш, но да седиш марифетно (Св).

накс м који је *наopak, који налази ману, зановета*. — Морам да понесем ручак ондме наксу (Г). — Пò накс но покòжни Тòно што је б'ијо, не мòже да бидне (Г).

накўпац -ца м *трговац који пре-продаје робу*. — Ўзе га једа накўпац, само што га пòмери зàради ил' адàрку на њèга (Ж). — Пун пијац накўпаца, гл'èдају кòга мòжу да превàру да му узму јèфтино, да га нагрду (Си).

накўпит -им свр *покупити у до-вољној мери*. — Накўпила гомйлу клàсова и ктèла да понесе кўћи (Бр). — У планину би бачице накўпил'и с'ира и кàјмàка (Кг).

налагат -àгам несвр *изазивати, подстицати ватру*. — Налагàл'и би дрва татў, гријал'и би се (Дш). — Б'ио је јèдан Мал'исòрац тàмо, па смо код њèга налагàл'и òгањ (ДД).

наладит -àдим свр *прехладити*. — Л'èти мòже чòвек лàкше да на-лàди но зими (Дњ). — Да не наладите ви такò седећи под òра на овў врућину (Б).

налàна ж папуча с дрвеним òноном (Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки Кг К Л Ље Љ Љу Н Св Т). — Налàне се носил'е по собè (Бр); в *налуна*.

налàтица ж в наруквица (Д Љу С СЛ). — Ка[д] ти нестàне àрча за на-лàтице — на мўку, нè мож да га нà-ћеш (СЛ). — Налàтице ймају ко-шўл'е и мўшке и жèнске (Д).

налбàтин м занатлија који *пот-кива животиње које се товаре или*

прежу. — Сигурније би било кад би потковàо налбàтин (Љ). — Нè би б'и-ло пòтребe да се помàга налбàтима (Си).

налбàтница ж радионица у којој се поткивају животиње. — Кајà-рил'и би сàми, а мàом поткивàл'и у налбàтницу (Г). — Рèко ми је да се нађемо код налбàтнице (Пр).

налòга ж место где се окрèће вода да тече јазом. — Отишàо на нàлòгу да наврне вòду да навади нешто пà-прика (Бр). — Увàтил'и би р'иба испод нàлòге кадгòд би отишл'и да вàдимо (Др).

налòжит -им свр *потпалити ва-тру*. — Мнàдица ўјутру прва да се дигне, да налòжи òгањ, да дà свèмà обўћу (Гр). — Мй налож'исмо òгањ да се угријемо мàло (Л).

налòкат се -òчем се свр **1. локати до засићености**. — Нèће свиња да се одмàкне от кор'ита док се не на-лòче (Гр). — Умире се кад се налòчу (Кг). **2. пог опити се претераним конзумирањем алкохолног пића**. — Дòђе тў, налòче се па вређа гòсте (БП).

налўна ж в налана (Б Бл Ж П С СЛ). — Правил'и су л'уди сàми нà-лўне (СЛ). — По собè с нàлўнама ка са жел'èзама (С). — Ко би ишàо у нàлўне чўо би се чак тàмо (Б). — Излàзио би нàпол'е с нàлўнама (С).

налчa ж потковица (Б Бл БП Бр Би Бс ДД Д Др Дњ Дш К Кг Л Љу Н П Пр Св С СЛ Т). — Бàци ми коби-ла нàлчу у Црвèну чкàлу те онàко бòса у једну нòгу (Г). — Мàом смо кòње поткивàл'и нàлчама, а кàко без нàлча (Си). — У посл'едње врèме нàлчама смо поткивàл'и кòње, онèма поткòвицама (Н).

нал'èгнут -нем свр *сабити се стајањем*. — Сваки ће нал'èгнут за

некол'ико дана (Бр). — Зденемо ђтаву како мџемено и оставимо ју неки дан да нал'егне па онај мулар завршимо (Г). — Мбра сваки стџ да нал'егне (Г).

нал'ежат -ежим свр ставити јаја расквоцаној кокоши да би се извели пилићи. — Нал'егла би по некол'ико кокошака (Кг). — Расквоцала се једна, ђћу да нађем јаја да ју нал'ежим (С). — Сваке године сам нал'егала по некол'ико кокошака (Јбу).

нал'ет нал'ета м анатема, несрећа. — Маќ се онџа врага, нал'ед га било (Г). — У, нал'ед га било, дал'еко ми кућа од њега (Јбе).

нал'етисат -йшем несвр оканити се, анатемисати. — Нал'етйши ју нал'ет ју било (Л). — У неко време видим одбио се од њџ, нал'етйсо ју (Г).

нал'етник м човек неприродне нарави, ђаво, враг, сотона. — Онај нал'етник, нал'ет га било, џпет се свађао с браћом (Г). — Тако ти Бџга мйчи се нал'етника, пушти га нека га вода носи (Бс).

нал'етница ж жена неприродне нарави, проклетница. — Слџми му врат она нал'етница (Би). — Сџло ће да види шџр о[д] те нал'етнице вода ју пџнела (Н).

нал'ызгат (се) -ам (се) свр пог опити (се). — Нал'ызгао се па не зна шта прйча (БП). — Ако и(м) оставиш флашу раќие, нал'ызгате ти се (Си).

нал'ишанит -аним свр 1. в нанишанит. — Нал'ишани ја, па кат повучем ... (Б). 2. прен одабрати. — Ја сам већ йзабрао, нал'ишанијо сам једну, ако да бџг биће сваџба (Г).

нал'оскат се -џскам свр пог опити се претераном употребом алкохо-

ла. — Не прџђе ниједна слава да се не нал'оска (Св). — Нал'оскаше се, н умџдоше да се дйгну (ДД).

нал'утит (се) -утим (се) свр 1. разгневити (се). — Нал'утила сам се, ђаво би се отроваџо да се окуси од мене (Би). — Ако га нал'утиш, ти си намештио твџе (Б). 2. услед увреде или нанете штете престати комуницирати. — Бџим се да ми се не нал'ути ако му ју не вратим (Б).

нал'уштит -уштим свр у довољној мери љуштити. — Нал'уштимџо пун цаќ, од јџве огул'имо (Би). — Ово што сам нал'уштила биће ми бџл (Дс).

на̄м м изузетно квалитетно, изванредно лепо. — Оће ђна на̄м на себе, њико ка ђна (Г). — Да видиш тџга на̄ма, тџ било није (Г).

на̄м на ум. — Имала сам на̄м да свратим ако йкако мџгнем (БП). — Паџе ми на̄м да ми ју Тоно трајйџо (Г).

намакнут -нем свр овлаш наоштрити. — Намако би ју с једним шкрџотком бруса и косйџо (ДД). — Ако је дџбар брус, једнџм да ју намакнем цџо џткос мџгу да истџрам (Г).

намекетат се -џће се свр мекетати у довољној мери. — Накекетал'е би се кџзе дог би се пуштил'е ис појате (Јбе).

намерит се -им се свр нагазити на место обасуто враџбином, омађијати се. — Видиш кака ти је сџба, да се чџвек намери да прџђе кроз њу (Г). — Залуџала сам, н умџдо да погџдим пунт ка да сам се намерила (БП).

намесит -џсим свр умесити у довољној мери. — Увече прџзника би намџсила по некол'ико л'џбова да се не мџси кад је свџтак (СЛ). — Мџ-

ра́ла би меша́ја да намеси́ л'ёбова, да йма за целу́ фамйли́ју (Ж).

намѣстит (се) -им (се) свр **1. саградити**. — Намести́ла би опанце, на сабор д идѣш да те ни́је срамѣта. **2. поставити на своје место, уредити**. — Сна́ да побрише собу, да намести кривѣте, да пома́га по ку́ће секр́ве ал' јѣтрвама (Д); *в намештит (се)*.

наместо предл *в уместо*. — Пѣву онѣ дру́ге наместо њѣзи (Би). — Наместо онй́ја дѣца́ држа́л'и Јованкину дѣцу и Трифѣву (Пр).

намѣштит (се) -им (се) несвр *в наместит*. — Намештише штáл'е та́мо ван сѣла (Б). — Гумени опанци, па кúпи памук, па с паму́кем намѣшти, с паму́кем (Бл). — У́зни не́ [о]пúте па намѣтни, намѣтни, па намѣшти не́ ка врча́нице (Би). — Имáл'и смо дрвѣ́не намѣшћене, имáл'и смо разбо́ј намѣшћен (Дш). — Не́кат се носило от цр́кве па гѣре́ ље су овѣ ку́ће намѣшћене (Јбе). — У Стрѣпац смо имáл'и те́ цба́нове, кру́гл'и намѣшћени, нѣси се во́да у њѣга (Ж). ■ **намѣшћат** -ѣшћам несвр **1. градити (се)**. — Намѣшћа се за кйшу, о́ће да удáри (Јбе). **2. уређивати**. — Мнáдица би намѣшћáла свѣ на свѣ́је мѣсто (СЛ). **3. подваљивати**. — Овáмо те, бајáги штити, а овáмо ти намѣшћá (Л). — Намѣшћáла у секр́ва бѣл код човѣ́ка, ал' ју не́ мога ни́шта (Г).

намйгнут -нем свр *дискретно сигнализирати неприметно жмигнувши оком*. — Намйгну ми ѡ́кетом да се дйгнемо и мй се дйгосмо д идѣмо (Б). — Глúвومه ша́пни и ћѣравоме намйгни — йсто ти је (Г). ■ **намйгињат** -йњем несвр. — Јá му намйгињá бѣл, ал' ни́шта (Г).

намйгúша ж жена слободни́ег понаша́ња, ко́ја је неморална. — Довѣди ти, ако ћеш и намйгúшу, за се-

бе ју доводиш (Јбу). — Ни́кад женѣ од намигúше, немѣ ко́ да се на́да (Н).

нами́лат -йлам несвр пог *дуго и споро јести*. — Викну на сна́у, áјде дйк се, шта нами́лаш ти цѣо дáн (Г). — Остаде нами́лајући, јá не́мадо ка́[д] да ју че́кам (Г).

наминут (се) -йнем (се) свр *навратити*. — Намйни се негде око ўжи́не да попрйчамо (ДД). — Намйну́ла сам ма́ло код мой́а у рѣд (Јбе). ■ **намињѣват (се)** -ўјем (се) несвр. — Док је мѣго на́ ноге намињѣво је код на́с, сад не мѣ́же (Гр).

намицма́ра -áре ж ко́ја се ишминка, ка́ћиперка. — Не́ма ју да до́ђе она́ намицма́ра (Г). — Да причѣ́камо још ма́ло једну намицма́ру, не мѣ́же ѡ́на ка мй што идѣ́мо (Г).

намицма́рит (се) -áрим (се) свр *нашминкати се, дотерати своју физиономију*. — Мѣ́ја јѣтрва не изла́зи и[з] собе́ док се не намицма́ри (БП). — Намицма́ри се па задўрај по комши́лаку (Г).

намора́ват -áвам несвр *присиљавати*. — Сѣди де ѡ́ћеш, мй те не намора́вамо да седйш сас на́ма (ДД).

намѣтат -отáм свр око *нечега мотати, мотати у довољној мери*. — На че́крк намѣта́ј по не́ко́л'ико цѣвкá, па сѣдни па ткй (Јбе). — С онѣ канўре намѣта́ се на клўпче па с оста́ви (Пр).

намћѣ́р -ѣ́ра м човек неприродне нарави, чу́дак. — Она́ку девѣ́јку удадоше за намћѣ́ра (Јбу). — Кѣ́ ће да угѣди онѣ́ме намћѣ́ру (Г)? — Свѣ са не́какима намћѣ́ри́ма, у ја́де ми вѣ́к про́ђе (БП).

намуз -ўзѣм свр *помусти у довољној мери*. — По пўну ведри́цу би наму́зла на по́днѣ (Би). — Јўтро — вѣ́че наму́зл'и би по пўн котáо мл'ѣ́ка (СЛ).

нани́зат -йжем свр *направити низ*. — Набрала би јагода па би и[х] наниза́ла на сламку и донела бра́ту кот ку́ће (Си). — Нани́жи онѐ рибе на нѝз па донѐси кот ку́ће (ДД).

наниша́нит -а́ним 1. свр *према нишанит*. — Мѝсл'ијо сам да сам добро наниша́нијо, оно — ништа (ДД); *в нал'ишанит*.

нању́кат се -у́чи се свр *дуго њушкати*. — Нањука се кра́ва за те-л'ѐтом (Г).

нао́дит (се) -им (се) несвр *налазити (се)*. — Бо́г једи́ни зна́ дѐ иде́ и дѐ нао́ди па́ре (Св). — Иша́о сам чѐсто у Пе́ћ, па сам се наоди́јо з Го-ра́жданима, па сам се наоди́јо сас Бело́пл'цима, па сам се наоди́јо са овѐма Добро́дѝцима (Пр).

нао́коло прил 1. *заобилазним пу-тем*. — По́се иде́мо нао́коло (Д). 2. *свуда крајевима*. — Има стал'ице свѝд нао́коло поред зи́да (Др).

нао́пак -а -о 1. *који је неприрод-ног понашања, злочест*. — Има нао́паку секрѝву, да бо́к сачу́ва (Дс). — Нао́пако ро́бл'е, ни́ко ни́кога не слѝ-ша (Л). 2. *врста петље при плете-њу обуће, одеће*. — Има нека ша́ра да се пл'ете́ по две на́шке, по две нао́паке (Г).

нао́посл'ѐн -ѐна -о *који је разу-ман, вредан, радан*. — Кад је же́на нао́посл'ѐна, и де́ца су нао́посл'ѐна (Д). — Кад је по́слушна фами́л'ија, кад је ро́бл'е нао́посл'ѐно, све напре́дује (Бс). ■ **нао́посл'ѐно** прил *уред-но*. — Како она до́ђе у ку́ћу иде́ све нао́посл'ѐно, фа́ла бо́гу сви́ну ку́ћа и при́мени се (К).

нао́пѝтит -им свр 1. *урадити опу-те опанцима*. — Прво се испреби́ва она́ ко́жа па се опанци нао́пѝту (Г).

нао́чаре ж мн *медицинско пома-гало за побољшање вида* (БП Бл Бр

Г Гр ДД Дс Л Ље Љу Ки Дш Н Пр Си С СЛ Т). — А́ко има́ деведесѐд година, чита́ без на́очара (Т). — Ка-же ла́кше ми с на́очарима но без нѝ (Ки); *в наочари, наочнице*.

нао́чари -а́ра м мн 1. *в наочаре* (Б Бл Би Бс Д Др Дњ К Љ П Св). — Не ви́дим ни д иде́м без нао́чара́, а не да рабо́там (Др). 2. *в заочнице*. — Ти нао́чари, то на у́зде за пасту́ве (Ж). — На неке у́зде има нешто овáко ка ша́ка с оба́две стра́не, то́ ви́чу нао́чари (СЛ). — Онѐ у́зде са нао́чарима не́су са́мо за у́крас, оне зна́че мно́го кат су ко́њи пасту́ви (Си).

нао́чит -ита -о *који је лепог из-гледа, гледан*. — Да ју ви́диш како је стаси́та и нао́чита, како је ла́ка, како је о́кретна, два́ о́ка да не одво́иш од нѝј (Л).

нао́чнице ж мн *в наочаре* (Кг Ж). — Ја́ не ви́дим да пл'ете́м без на́оч-ница (Кг). — Увѐк с на́очницема, ни́кад и[х] не ски́дам (Ж).

напа́л'он -она м *француска нов-чана јединица, златник*. — Пе́т на-па́л'она́ и[з] Ска́дра до При́зрена (Бр). — Гл'ѐдам ја́ сва́ки на́пап'он што га ба́циња на оста́л (Бр); *в на-поп'он*.

напа́нут -ем свр *вербално или фи-зички насрнути*. — Гро́та је оди́ву на́пнут (Ље). — Да ме на́пане не́ко, ти́ да се де́сиш код ме́не, шта́ би ра́-дио (Б)? — Мобил'исо сам се кад не на́падоше Не́мци (Дш). — На́пап'и оди́ву да и[м] укрáла неке па́ре (БП). — Мо́же не́ко да не на́пане по но́ћи (Бс). — Да се бра́нимо ако не на́пану (Пр).

напа́рит -им свр *омекшати под утицајем високе температуре*. — На́па́ру се на́ огањ онѝ па́рошци па се ви́ла ту́ри на крчѐл'е (Г). — Сло-ми́ће ми се ако се не на́па́ри добро,

нећу мѡј да га савијем тај пѡрошак (Г).

напѡруку прил *при руци*. — Шћ-бица ми је тѹ напѡруку да ју не тражим кад налагам, да не губим време (Г). — Остави му ју тѹ негде на пѡруку да ми је (Г).

напас (се) -асѐ (се) свр *држати стоку на пашњаку док се не засити, заситити се узимањем траве*. — Буше се брзо напасѹ (Н). — Ўју-тру подрѡни, напаси волѡве, па да и[x] упрѣгнеш да ѡреш (ДД).

напѡтит се -им се свр **1. патити у великој мери**. — Жѡл'им те, мајко, ѡеж да ми се напѡтиш око мене (Б). **2. намножити (се)**. — Напѡтил'и се мийши ка да ће да се зарѡти (Ки).

напѡват се -ам се свр Δ. — Ако се ѡ[n] није напѡво и наиграѡ, није нико (Т). — Напише се, па се напѡваше, па закѹњаше и остѡше такѡ до саба (Св).

напис написа м *написане речи, текст*. — Нема да има неки напис да је била црква (Гр). — На тај камен има неки напис, а нико не зна шта пише (Ки).

напит (се) -и(j)ем (се) свр *изгубити концентрацију и равнотежу услед претераног конзумирања алкохола*. — Никат се нисам у мѡј живот напијо (Ж). — Стѡри свѡт каже свѡтовима кат крѣну за мнаду, каже немѡ кѡ да се напије (Св); ↔ *накѡтит (се), нал'ѡскат се, насви́рат се, наѡѡрет (се), нашл'емат се, нашл'ѡкат се, ѡефнут се*.

наплѡвит -им свр од *плавит*. — Док се дѡбро не би наплѡвила не би одвајаѡ воду из њѡј (Г). — Познају се л'ивѡде које су дѡбро наплѡвл'ене (ДД).

наплѡтит -ѡтим свр *узети новац од купца, дужника*. — Направи се

да ме не види, не кће да ми наплѡти дул'ију (Г). — С овѣм си наплѡтио све што си имаѡ (Т).

напл'ес -тем свр *накнадно плести*. — Испровал'ѡвало би се: шило, жиг, знаш онѡ, па би наѡколо напл'ѡла, па би врнѡанице (Ж). — Напл'ѡне дѡл'е и навѡзѡне и однѡсе мѹжу пѹне двѡ кѡвѡега (Би). ■ **напл'ѡѡват** -ѡ(j)ем несвр. — Ка[д] се удѡру не врнѡанице, наѡколо се напл'ѡјаје (Ж). — Напл'ѡѡѡла би наѡколо покрај онѡ гѹме и иза пѡтѡ (Јбу). — Оѡе тѹ да се напл'ѡјаје (Бр). ■ **напл'ѡѡват** -ѹ(j)ем несвр. — Пѡпадом овѡко помѡло напл'ѡѹјем (Г).

напл'есират -ирам свр *произвести вертикалне наборе, плесире на сукњи*. — Ка се рѡша напл'есира, претисне се каменом да остѡне тако некол'ико данѡ (Н). — Наслѡжиш ју онѡко напл'есирану у кѡвѡег (Г).

напл'ѡѡча ж в крабза (Дњ Дш). — Напл'ѡѡѡчом би попл'ѡѡвал'и опѡнце (Дш).

напол'е прил *изван затворене просторије, изван унутрашњости*. — Напол'е пѡмрчина, не види се прѡ прѡд око (Л). — Не би смѡла сама да изл'ѡгнем напол'е (Бс).

напол'е прил *начин издавања у рѡнту при чему учесници деле добит на једнаке делове*. — Напол'е, тѡ је пѡло тѡбе пѡло мене (Бр). — Да му посѡје колѡмоѡ напол'е (Гр); ↔ *поднапол'е*.

напол'ѡн -ѡна м *в напал'он*. — Каже да ти дам по напол'ѡн (Бр).

направит -им свр *саградити, произвести*. — Мѡј сѡн пѡсе овѡ направи (Б). — Прѡ [ѡд] трња направи брану — дрл'ај (Б). — Наѡѡа [ѡд] дѡсака направил'и (Бр). — Ка[д] су направл'ене фрѡанице трѡба, и сре-

дина да се направѝ (Г). — Она је за време бивше Југославије овако била направљ'ена (Б). — Плут је направл'ен тако, две ручице држиш позади (Бр). — Има тамо направл'ена нађва па сипл'емо брашњо (Бр). — Овамо посе направл'ено како да га вуче (Јбу). — Иму сви куће направл'ене тамо негде у Србију (К).

напредак -тка м *успех, прелазак на виши ступањ развоја*. — Без деца нема напретка (Јбе). — Дошао ти са здравл'ем и напреткем (Дс), в *напредлак*; ↔ *напредина*.

напредан -на -о 1. *који се нормално физички развија, напредује*. — Машала, деца напредна ка бумбари (БП). — Кад је прол'еће кишовито, све напредује (Кг). 2. *који примењује модерну технологију, резонује и понаша се у складу са развојем, који је савремен*. — Танакав какав је, деца му најнапреднија у село (К).

напредина ж в *напредак*. — Нека бог да здравл'а, напредине (Л). — За берѝтет, за здравл'е, да ймаш напредину (К).

напредлак м в *напредак*. — Попијемо за бол'и напредлак (Дс). — Ово је за здравл'е, за напредлак за пченицу ... (Дш).

напричат (се) -йчам (се) свр Δ. — Свѝ нођ несмо тренул'и, ал' смо се напричал'и (Гр). — Недел'у дана да седим не би се напричал'и (С).

напрл'ат -л'ам свр пог *нагурати, сабити*. — Напрл'ао свашта у цепове (Г). — Напрл'ала би деца јабука у недра (Г).

напрстак -ска м *чаура која се ставља на прст при ручном шивењу кад се потискује игла кроз тврђу тканину* (Б Вл Би Бр Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дш Ки К Л Кг Љ Н Св СЛ Т) и *напрстак* (БП Јбе Јбу П

Пр Си С). — Терзије имал'и тај напрстак (Б). — Кад је тврдо оно што терзија шије, он мора напрском да погура иглу (Гр); ↔ *напршњак, пршил'енак*.

напршњак м в *напрстак*. — Напршњак се држи на овај прз до малога о[д] десне руке ка[д] треба да гурнеш иглу (Дњ).

напудит -удим свр в *испудит*. — Преварио једну сироту, све ју узми па ју напуди (Би). — Сад га напудила жена (Би). — Ка[д] дође купација, напудише и[х] и узеше и[м] имање (Бс). — Пдопа су ми напудил'и ис куће (Дс). — Турци су га напудил'и, и док је живео, живео је паски (К).

напуштит -им свр *оставити и отићи*. — Ка[д] су чъл'и да ја идем, они напуштил'и мушкарци, остал'е жене (ДД). — Нећу све огњиште да напуштим (Б). — Ние кћео кућу да напушти, остао тѝ у њѝ и тѝ у њѝ погинуо (Б).

нарав нарави м и ж *особине, понашање личности*. — Такав му нарав (Гр). — С њојним наравом неће она сврствоват у онал'ику фамил'ију (Г). — Има л'уди сакојаке нарави (Јбу).

нармак -ка м *свежањ грања који се може носити на рамену*. — Кад би посекл'и дрва, насложил'и би оно грање, везал'и би нармаце и носил'и кући (Г). — По педесет, по сто нармака донеси кот куће па пѝчи ракију на њѝ (БП). — На нармаце испече човек ракију (Г).

нарамчар -ара м *сиромаш који кути суварке по луговима, везује у нарамке (снопове) и носи кући на рамену, на леђима*. — Нема више нарамчара по лугова ка некад што је имало (Г). — Каже, ајде доста је,

нек остане нешто и нарамчарима (Н).

наранит -им свр *нахранити*. — Да нараним свиње па ћу да дођем (Јбе). — Увече би децу наранила па би и[x] пол'егала одма посл'е вече (Гр).

наредит -ѣдим свр *дати наређење*. — Не сѣти се сама шта трѣба да уради, већ ако ју се шта нареди (Бс). — Каже нареди да командуете у стрелце (Б). ■ **наређоват** -у(ј)ем не-свр. — Ја сам и[m] командово и наређово (Б). — Наредово сам војницима да се развију у стрелце ка да су у рат (Б).

наредит се -ѣдим се свр *поређати се, направити ред*. — Нареди'и би се да дочекамо пријател'е, да се ручујемо сас њима (Дњ). — Не, ћемо ми да те држимо, те се наредише они (БП).

наредник м *подофицир војске предратне Југославије*. — У спаво-ну дође: зовѣ те наредник у канцаларију (Б). — Ја се опреми те код наредника (Б). — Господине наредниче, ич несам ишао у школу (Б).

наређење с *заповест*. — Дошло наређење да идѣ за Албанију (ДД). — Без наређења пуцо (Б). — Дошао Раде с наређењем да уђемо у кол'ектив (Г).

нарепница ж в *кускун* (Л Н). — Нарепница дође коњу испод репа (Н). — Имало је самара и без нарепнице (Л).

наретко прил *ретко*. — Пасул'а има, а колѣмбоћ доста наретко ни-к[а]о (Г). — Пасул'а, има га наретко (БП).

нарешмат -ам свр в *начипкат*. — За један уранак би нарешмала гаће човеку (ДД). — Ногавице дол'е нарешмане (ДД).

нарикати се -иче се свр *дуго рикати*. — Нарика се крава за тел'етом, устављала се није (Г).

наринут се -ине се свр *накупити се дебео слој ђубрета*. — Преко зимѣ нариноло би се вел'ико ђубре код оваца (Си). — Чекал'и би да се нарине добро, па да га ринемо (Г).

народ народа м Δ. — Вел'ики народ бијо на сакрану, свѣт бел'и (Би). — Нарѣду не мѣже нико да угѣди (Св).

народни -а -о *који се односи, који припада народу*. — Виде га Бѣг, те се запл'и у народну банку; из народне банке у комитѣт, постаде буцован, не гл'ѣда се (Т). — Бијо ту неки народни посланик те није дао да се носе крста (Бр).

наружит -ужим свр в *изгрдит*. — Остарала сам, могу да наружим некога, могу опсоват — то нико не во-л'и (Јбе). — Бѣгоми, да ме види наружиће ме, свашта ће ми реј (С).

наруквица ж *доњи, украшен део рукава* (БП Бс Г ДД Л Јбе Љ Н Пр Св Си). — Кошул'е бил'и с навезѣ-нема наруквицама (Л). — Кошул'е несу бил'е без навезѣнија наруквица, ни мушке ни женске (СЛ); ↔ *налатица, таслица*.

наручат се -учам се свр Δ. — Наручаше се па ојдоше (Н). — Сад, ка[д] смо се наручал'и, мало да од-мѣримо (Св).

наруче -та с *наручје, положиј из-међу руке и груди лица које носи, држи*. — Неће ништа да такне, по цѣо дан дѣте у наруче и шѣта (Јбе). — Да донѣсем наруче дрва (ДД). — Он ме у наруче узо, носи ме (Т).

наручит -а -о *који је подешен за руку*. — Тај пут је то било направ-лено о[д] дрвета наручито, от смр-

чѣ, од бѹкве (С). — Навѣкла сам се на њѹ, некако ми је била нарѹчита (Др).

наса́дит -а́дим свр 1. *навући алатку на држало.* — И маѣка мо́же да бѹде ло́ше наса́ђена (Св). 2. *поставити снопове на гумну у усправни положај, припремити га за вршидбу коњима.* — Има ка сто́-жар и наса́диш нао́коло ка кру́гло (Дс). — По́сл'е покв́аси ма́ло да се не дѣгне пра́шина па наса́ди сно́пл'е (Бр). — Нао́коло сно́пл'е наса́ђено (Дш). — У́зми наса́ди, побриши гу́в-но (Би).

насамари́т (се) -а́рим (се) свр *подвалити, осрамотити (се).* — Ни́ко ме такѡ ни́је насамари́о ка Ми-лош (С). — Насамари́о се са́м, ни́ко му ни́је крѣв (Пр).

на́само прил *без присуства других.* — Одвојисмо се мало у страну те, кад бѣсмо на́само, ѣзада се код ме́не ка код сестре́ (Јбе). — Реј ћу ти кад биднемо не́где на́само (СЛ).

насапу́њат (се) -уња́м (се) свр *према сапуњат.* — Прво насапуња́мо те́ше, па трл'амо, па перемо пе-рајком (Г). — Оно насапуњано испѣри у во́ду па оста́ви на́пол'е да се суши (Гр).

насви́рат се -ира́м се свр *пог напѣти се.* — Насви́рал'и се па не зна́ду шта причају (БП). — Извика му се же́на: де си се то насви́рао, бо́г да те нагрди (Си)?

насе́дет се -и́м се свр *седети у довољној мери.* — Наседе́л'и смо се да́нас че́кајући да до́ђе по́п (Т). — Наседе́смо се и наприча́смо се, бо́л за да́нас (Н).

насеки́рат (се) -а́м (се) свр *в исекират (се).* — Ни́кад се не́сам вра́тила ку́ћи што се не́сам насеки́рала

(Јбе). — Насекира́ће ми се она́ чо́ра, поне́ће ми ју во́да (Г).

насел'ени́к -и́ка м *који је досељен, колониста.* — Кће́ла држа́ва д узме́ од на́с и да донесе́ насел'ени́це за вре́ме бѣвше те не́су да́л'и овѣ на-сел'ени́ци (Л). — С кѣм оти́де, с насел'ени́цима србија́нскема што су у Злоку́ћане бѣл'и (Бр).

насел'ени́чки -а -о *који се односи на насељенике.* — Те́ра и[х] та́мо у насел'ени́чка има́ња (Г). — Ове́ на-сел'ени́чке же́не све́ су ми донеси́-ва́л'и да и[м] ши́јем и све́ма сам ши́-ла (Л).

насе́лит (се) -им (се) свр *доћи на ново место живљења.* — Насел'и́ше се око педесе́т ку́ћа са́мо у на́ше се́-ло (Г). ■ **насел'а́ват (се)** -а́вам (се) несвр. — У Насел'е́ње се насел'а́ва-л'и Црногѡрци (Г). ■ **насел'и́ват (се)** -у́(ј)ем (се). — Ово́ кача́чко има́ње су насел'и́вал'и Црнагѡрци (Бл).

наси́лно прил *без пристанка, принудно.* — По́п те пи́та о́ћеш л'и га, да те не́су де́л'и наси́лно (Ж). — Узѣмал'и ни сто́ку наси́лно, пл'а́ч-кал'и (Бс).

наски́тат се -и́там се свр *скитати у довољној мери.* — Не́ће ти он до́ј док се не наски́та (ДД). — Ка[д] се наски́тао, е́то ти га, до́ће (СЛ).

наскѹ́пс -убѣ́м свр *чупати у до-вољној мери.* — Наскѹ́би тра́ве па ба́ци свиња́ма (Н). — Наскѹ́бо се́на и за јѹ́трѣдан (Дњ).

насла́гат -а́гам несвр *према насложит.* — Прѣви́јеш онѣ прѹ́ће, па да га насла́гаш, па да га везѹ́еш (Бр). — Кад би по́жњел'и, то тре́ба да га насла́гамо, да га насла́гаш па да га везѹ́еш (Бр).

наслага́ча ж *пита од печених ко-ра које се слажу једна преко друге.* — Наслага́ча ка[д] се ко́ре слажу

једна преко друге, а увијача ка се кѡра са зачином увије (СЛ). — Оне кѡре такѡ на сач испечеш, наслaгачу да направѡиш (Би). — Мѡра све тѡ да спрѡмиш па наслaгачу да направѡиш (Гр).

наслaдит (се) -aдим (се) свр *уживати у нечијој несрећи, муци, невољи*. — Немѡј такѡ, ћеш да наслaдиш душмане (Др). — За мерaк сам се наслaдила (Н). ■ **наслађѡват (се)** -у(ј)ем (се) несвр. — Штѡ да наслађујеш душмане, бѡл'е да се смириш, бѡл су се наслађѡвал'и (Г).

наслѡжит -им свр *ставити једно једно преко другог*. — Наслѡжи се онѡ руковѡђе на она прут па се веже снѡп (П). — Ка[д] се осуши, покупи се па се наслѡжи и остави у кѡвчег (Д).

наслон наслѡна м в *послон* (Д Пр С). — Свашта л'уди држеду у те наслѡне (Пр). — Имaло је у Гораждевац два-три наслѡна (Пр). — У те наслѡне држал'е су се ѡвце и зими и л'ети, не зебу ѡвце ка другa стѡка (С).

наслонaча ж *мотка на огради поред степеништа, рукохват на огради степеништа*. — Мѡгу полaко ако се држим за наслонaчу (СЛ). — Да није наслонaче не би мѡгла д изaђем гѡре ни да сл'егнем одозгѡр (СЛ).

наслутит -утим свр *предосетити, приметити*. — Наслутила сам била да ће да ми побегне (Г).

насл'евница ж в *сл'еме*. — На-сл'евница л'ежи на дирѡце от куће (Дс). — Био један осѡњак испод на-сл'евнице (Дс).

насмејат (се) -ејѡм (се) свр *према смејат се*. — Нaсмеја се, бѡ му ћѡф што сам дошаѡ (Дњ). — Насмејaо не све што смо га сл'ушал'и (Бр).

наспават се -aвам се свр Δ. — Зѡми се чѡвек и наспaва и наћути у крѡвет (Гр). — Ако се не наспаваш, не мож ништа ни да рaдиш (Јбу).

наспѡцат (се) -ѡцам (се) свр 1. *напунити у највећој могућој мери*. — Наспѡцаѡ би кѡла пуна дрвa, сaмо би крцкала путом (Св). 2. *најести (се) у довољној мери, прејести (се)*. — Док не наспѡца крaве неће да и[х] дѡтѡра (ДД).

настaвит -им свр 1. *продужити радити на исти начин*. — Тѡ је дѡбро, вѡ само настaвите такѡ (Б). 2. *ставити вариво да се кува*. — Не-мaдо кaд јѡш купус да настaвим (Г). — Настaвила сам вaриво, сад јѡш судѡве да опѡрем (БП). ■ **настaвл'ат** -ам несвр. — Понѡкад настaл'aмо купус ил' пасул' за вечѡру (Г). ■ **настaл'ат** -ам несвр — Дѡк се штa чѡкаш, што не настaл'аш вaриво, вѡдиш кой је вaкат (ДД)?

настaвница ж *жена просветни радник у вишим разредима основне школе*. — Није ми завршила за на-стaвницу, ѡма да полѡжи јѡш један ѡспит, па јѡш није добѡла решѡње (СЛ). — ѡма једну што је учѡла за настaвницу (Б).

настѡвница ж *греда на зиду на којој леже тавањаче или рѡгови кровне конструкције, венчаница*. — Остави ту греду, дѡбра је за на-стѡвницу (Т). — Настѡвницу тури на зид па преко њѡј рѡгове (Т). — Пѡсе се порѡјају тавањаче преко онѡ на-стѡвнице (Дњ).

настрѡвница ж в *маѡја*. — Треба ми јѡш једна прaва за настрѡвницу (Дњ). — За један крѡв трѡбају четѡри настрѡвнице (Дњ).

настрѡшница ж 1. *кров на једну косину* (Бл Д Дш Пр Т). — Под на-стрѡшницу би држал'и дрвa. 2. *в по-*

стрешница. — Свака кофија треба да има настрешницу (Св).

натѣрат -ам свр *присилити*. — Несам ктѣо да ју попијем но ме нѣтера домаћин (ДД). — Натѣраће ју да му побѣгне ис кѹће (Ки).

натка ж део *тканине у процесу ткања који се налази између првог вратила и брдила*. — Ка[д] се ткѣдѹ дѣкице, натка слабо растѣ (Г). — Шаку — двѣ, натку за дан (Г).

натказа ж в *наткасна* (Б Би Дс Ки Пр). — Столна ламба на натказу порет крѣвѣта (Дс).

натказна ж в *наткасна* (Бл Бр Бс Д Др Дш Ж К Кг Н П Т). — Увек има рапку ракије покрај натказне, поред крѣвѣта (Бс).

наткасна ж *ормарић поред крѣвета* (БП Г ДД Дњ Л Ље Љ Си С СЛ). — У наткасну држи књиге, новине и неке драугул'ије (ЈЛ); в *натказна, натказа*.

натмѹрит се -им се свр *намргодити, намритити се, постати зловољан*. — Увек натмѹрен, ника[д] да развѣдри чѣло, никад несмо смѣл'и да му приђемо, ка да ни није би-јо отац (Гр).

натнут -нем свр *натакнути*. — Направи се рѹда па се натне онѹ гвѹжђе (Ки). — Ка[д] се направи држало, натне се на секиру па се заглави (П).

натоварит -им свр *ставити на превозно средство*. — Натоваре коња кацама смѹка па још у трѣшел'баце неку тѹрбу (Пр). — Реко да натоваримо још овѣ двѣ навил'ка да се не враћамо за њи (ДД). — Док се не натовару кола неко о[д] дѣца седѣ испред вѹлова (Г). — Натоваримо на коња кол'ико мѹже коњ да нѹси (Јбе).

натѹкнут -ем свр *навестити, дискретно поменути, подсетити*. — Ус причу такѹ натѹкну ми да има сина за женидбу и да би мѹгл'и да се опријатѣл'имо (Н). — Натѹкни му ти да видиш шта ће да ти рѣкне (Си).

натѹрат се -урам се несвр *наметати се показујући љубазност*. — Понѣко је ѹдбашан, а понѣко умѣ да се натѹра (Г). — Никад ју не би ѹзо због ѹѹне л'епѹте да се није натѹрала (ЈЛ).

натѹрит (се) -им (се) **1.** *бацити се, наследити гене некога од родбине, личити*. — Овај други није на ѹца, но се натѹријо на даје (Г). — Дѣца су ју се натѹрила на ѹѹне (Јбе). **2.** *набедити*. — Натѹрише ју фамил'ија да је украла пѣре (Бс). — Натѹрише ми неку мѹку на дѣцу па да се о јаду забавим (Кг).

натѹћ -ѹчѣм свр *навући на нешто*. — Има једно дрво кај нѹга и онда га натѹчи ондѣ (Пр). — Натѹчѹ и[х] ка[д] су код оваца (Си).

наћ/нај наћем свр **1.** *доћи до изгубљеног, до предмета који постоји*. — Ка[д] ћу доћ, ја ћу ју наћ (Дш). — Срѣћан је ко ће нај тѹ пѣру (Бс). — Чѣкамо шта ће не нај сад (ДД). — Сваки камен мѹгу сада наћ (Ки). — Сад не мош наћ да пречиташ (Б). — Отѣднемо тамо, прекрстимо се, цѣрѹво дрво наћемо, донѣсемо, тѹримо на дрва (Св). — Наће се неко да наводацѣше (Дш). — Наћемо му бѹчук брашна двѣ — покѹпимо му свѣ (Ки). **2.** *затећи*. — Тѹ ћеш му наћ ћѣрку и сина (Кг). **4.** *задесити*. — Јад га нашаѹ како имаде образа (Г). — Јади ју нашл'и, како д узме чѹвѣка друге вѣре (Јбе).

наћва -ава/-еви с мн. **1.** *већи сандук на ногарима са поклопцем и*

багламама у којем се меси хлеб и чува брашно (Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Замеси у наћва па размеси (Ж). — Има тамо направљена наћва па сиплемо брашње (Би). — Бел'и се нешто испод наћва ка да је брашно (Г). — Ту узимамо из наћви (Д). — Брашно из наћви узимал'и смо лопатицом (Т); *в наћева*; ↔ *мешајка, мишајка, наћвар*. 2. *в мушњак 1* (Бр Г ДД Дс Ки Љ). — Како се мел'е брашње пада у наћва, из наћви се тура у врећу (Ки).

наћвар -ара м 1. *в наћва* (БП Ље). — Наћвар имао намештен о[д] дрвета па меси проју (Ж). — Са[д] се фата паучина по наћварима (БП). 2 *в наћвица*. — Замеси у наћвица па остави да надође (Св). — Помери овај наћвар негде с краја да ми не смета (Љу). — Дѣ ћу с овем наћварем (П)?

наћварник м 1. *в мешајница* (Дњ Ки). — Из наћва се узме брашње па се пресеје у наћварник, замеси и растањи на тањур (Дњ). 2. *в наћвица* (Бл Гр Др Дс Дњ Дш Ж Љу П). — Шта да радим с оваким наћварником кад не могу л'ѣб да умесим у њѣга (Ж)?

наћвица/наћвица наћвица с мн *плићи, сандук без поклопа за мешење* (БП Бр Би Бс Г ДД Д К Л Ље Н Пр Си С Т). — Ја сам колоботње мѣсила у наћва, а пшенично у наћвица (Г); *в наћвице*; ↔ *мешајка, мешајник, мешаџник, наћвар, наћварник*.

наћвице наћвица ж мн *в наћвица*. — Искипѣло ми тѣсто из наћвица (Ље).

наћева -ви с мн *в наћва*. — Брашно ис тѣ наћви (Кг). — Трице се држал'е ван наћви (Гр). — Узме се

брашњо из наћви, па се замеси, па се испече у црпѣл'у (Б).

наћорет се -орѣ се пог *опити се у потпуности*. — Пил'и би дог би се наћорѣл'и да не виде ништа (Ж). — Дѣ да се не наћорѣ кад свѣ ноћ пију (БП).

наўзнак прил *у лежећем положају на леђима*. — Окрену се к менѣм, ѡдма — наўзнак (Би). — Л'ѣго би у ладѣвину наўзнак прекрстијо би рѣке под главу и тако би се одмарѣо (Би); *в назнак*.

наўчит (се) -им (се) 1. *стећи знање, вештину*. — Научијо сам да пишем и да читам ка[д] сам бијо у војску (Љ). 2. *стећи навику*. — Научијо сам се да пушим још ка[д] сам био мал'и (Б). — Рђаво си се научио сваки дан да спаваш око поднѣ (Д).

наўшнице мн *в уши* 2. — Да се држало набије у наўшнице трѣба да се подмаже катраном (Си). — Имају неке секире љске наўшнице, не вал'ају ништа (Св).

нафака ж срећа, судбина. — Свако има своју нафаку (Св). — Ако мѡж да ми згѣзиш на стѡпу, на нафаку нѣ мож (Г). — Ћѡро и сакѡто се родило, без нафаке се не родило (Гр).

нафакл'ија м *који има среће, срећник*. — Има повѣко се рѡди нафакл'ија па живи дѡбро, а не рѡди ништа (Љ). — Има нека ѣзрека да нафакл'ијама и врѣне јаја нѡсе (БП).

нафара ж нафора. — Ка[д] се причешћујеш, дѡ ти пѡп мало вина и мало нафаре (Др). — Ништа не поје, ни ка за нафару (ДД); *в навара*.

нафискат -искам свр *максимално напуити*. — Нафиска ти ја онѣ врећу пасѣл'а кол'ико мѡга да стѣне (Г). — Да нафискамо вреће шѣужби-

не па да понесе́мо, вал'а́не за у кре́-
вет (Н).

нафй́шкат -ам свр *наговорити, подбости*. — Нафй́шкате ју да остави она́кога мо́мка (Др); ↔ *пот-фй́шкат*.

нафр́чат -а́м свр *в наврнчат*. — Прво попл'е́темо па га нафрча́мо игло́м (Бс). — На са́бор се йшло с на-фрчанима опанцима (Г).

нафу́рлат -а́м свр пог *претерано напунити*. — Нафурлај дрва́ у фа-ру́ну, па горело не горело (Г). — Поједе кол'ико мо́га па нафу́рла це-пове (Љ).

начал́ник м *начелник*. — Он је био гла́ва, ра́дио у комитет, нача́л-ник војног одсака (Бр). — Повеза́мо се с нача́лником (Т).

начет начнем свр *почети јести, трошити, користити*. — Мора́до да начнем се́но пре Божића (Пр). — Ка[д] се начну па́ре, отидну одма (Г).

начин на́чина м *услови за живот*. — Нек ми бгац ства́ра на́чин за жи-вот (Л). — Не мо́же сто́ка да се др-жи без на́чина (Н).

начип́кат -ам свр *опиити чип-ком*. — По кра́ју навезе́на, а ова́мо начипкано (Л); ↔ *нарешмат*.

начкомй́нат -иња́м свр *коминати у довољној мери*. — Кад би на-чкомиња́ла кол'ико ми тре́ба за ва́-риво, приста́вила би у рука́тку и ту́рила ју уз огањ да се ва́ри (Г). — Начкомиња́ј ои́ја ме́уна па сва́ри зрна (Би).

начокери́т -ерим свр **1.** пог *ис-таћи, изложити на видно место*. — Начокери́ла би оно́ ве́зиво на балко́н да ју се гл'е́да (Г). **2.** пог *веома рано устати*. — Начокери се пре саба́ па од не́га не мо́жу дру́ги да спавају (Г). — Шта́ си се

начокери́ла ка вештица пре зоре́ (Гр)?

начпа́рат -а́м свр *в нашпарат*. — Како йма о́штре ро́гове мо́же да те начпа́ра, да те нагрди (Г). — На́-чпара ми кра́ва чо́ру ослути ју (Г). ■ **начпори́т (се)** -им (се). — Начпори́јо га но́жом у стомак (Г).

начпил'ак -л'ка м пог *ситна, не-угледна особа*. — Ма́кни ми се з гла́вѐ, шта́ да чу́јем од оно́га нач-пил'ка (Др). — Покупи́ло се не́ко-л'ико начпил'ака да иду́ на игра́нку (Г).

начпил'че -та с *дем од начпил'ак*. — Дру́го мо́ја, да си ви́дела једно начпил'че како жне́ (Би). — Дове́о ми неке начпил'чиће да пра́шу, ма́-њи су од матике (Св).

начут -у́(ј)ем свр *делимично са-знати, чути*. — Ма́ло кад начу́ју наоколо не́где, одма ди́гну гла́ву (Гр). — Начу́о сам, ал' не́сам сигуран је л' йстина (Т).

наша́рат -а́рам свр *шарама укра-сити*. — Белаче би наша́рал'и, а же́нске чара́пе не́смо (Л). — Имал'и смо наша́ране и белаче и декице и це́мпере (Д). — Наша́рај она́ ја́ја ша́рал'ком па и[х] офарбај (СЛ).

нашачки прил *в наши*. — То́ бй-л'и вре́дне па́ре, једна мо́ја пла́та, е́дну кра́ву, ове́ нашачке (Ки).

нашво́нат се -о́нам се свр пог *спавати, у довољној мери*. — Ди́гла би се око по́днѐ кад би се нашво́њала (Н). — Да́н и но́ћ да шво́ња не́ би се нашво́њала (Св). — Шво́њај, шво́њај да не оста́неш ненашво́њан (Г). — Нашво́ња л' се ће́рко, до ово́ дба кад си шво́њала (Г)?

нашки -а -о *који је као у нашој средини, који је како треба*. — Једна на́шка, једна на́опака (Г). ■

нашки прил. — Нашки смо се напричъл'и (Ки); *в нашачки*.

нашл'емат (се) -ēмам (се) свр пог *опити (се)*. — Нашл'емал'и се па н умедѹ да се дйгну (Г). — Ка[д] се нашл'емају, ђни закѹњају онако за остел'ем (С). — Дђђе нашл'еман па не зна ни да л'егне ка чђвек (ДД). — О сестро мђја, кол'ико пѹт отидне на слѡву, тал'ико пѹт се нашл'ема (Др); ↔ *нашл'ђкат (се)*.

нашл'ђкат (се) -ђкам (се) свр пог *опити се*. — Нашл'ђкал'и би се па не би знал'и да се дйгну (БП).

нашпѡрат (се) -ѡрам (се) свр *пробности (се) оштрим предметом*. — Одѡвно сам се нашпѡрађ на неки шпѡр у лѹгове и јђш ми смѡта (Г). ■ **нашпѡрит (се)** -им (се) свр. — Идѹћи бђс по пѡскова нашпѡриђ се на стѡкло (Г); *в начпѡрат, начпѡрит*.

наштину прил *пре јела у току дана*. — Узмѡм по кашйку мѡда и чѡшу воде наштину прије кафе (Ље). — По јѡдну л'ѹту вђл'им ѹјутру наштину да попијем (Г).

њ'јпре прил *в најпре*. — Њ'јпре грбѹл'ема се то покѹпи, пограбул'ѡ (Би).

нѡ 1. одрична речца. — Нѡ вала, нѡне, но йма дђбру девојку (Ки). — Нѡ, никакѡ немђ да му ју дѡш вересйе (Бр); *в нене*. **2. речца за набрајање**. — Л'ѡба ймамо, с л'ѡбем ймамо, овѡко помѡло нѡ кафе, нѡ шићѡра, нѡ ракије — дђста (Ки).

неѡрица ж нипѡдаштѡвање, потцењивање. — Све некака неѡрица ка да сам нека Цйганка, а не свекрѡва (Г). — Јѡ ју причам, ђна ми дѡјѡ неѡрице (Г).

неђо 1. ђ. — Неђо плѡво, звѡзде треперѡду (СЛ). **2. в глава**. — Баѡциш плѡвку у неђо па кл'ѡцкаш дог дђ-

ђеш до њѡга (К). — Ка[д] дђђеш у неђо, окрѡнеш се и идѡш (Т).

невал'ѡлац -ѡлаца м *који је нева-спитан, непослушан, нерадник*. — Срамђга је да бйднеш невал'ѡлац од онакија родител'а (Бр). — Врѹтѹ се око шкђл'е неки невал'ѡлци смѡтају деѡма (Л).

неварѡн -ѡна -ђ *који није скуван*. — Окѹси да видиш да није остѡло неварѡно (БП). — За јѡмужни сйр маја се турѡ у неварѡно мл'ѡко ако ћеш да је дђбар (Ље).

неваспитан -а -ђ *коме недостаје породично васпитање*. — Деѡца му неvasпитана ка да су и[м] родител'и сел'ѡци, а не учител'и (Др). — Друѹжи се с неvasпитанима па је и ђн такѡв (ДД).

невѡнчан/невѡнчан *који није склопиђ брак, који није венчан у цркви*. — Йму л'ѹди пѹно невѡнчану деѡцу, невѡнчани л'ѹди (Ж). — Тријез година жѡна живѡла з Душѡном невѡнчана, па се венчѡла пред смрт (Г).

невѡран -ѡрна -ђ ђ. — Жѡна се те-рала ако је била невѡрна (Би). — Нѡ би смѡло да се деѡси да бйдну невѡр-ни јѡдан друѹгоме (Бс).

невин -а -ђ *који није крив*. — Ослобђжен је јер је бйђ невин (Т). — Ијѡко се зна да је покрѡо, пуштил'и га и[з] зѡтѡра као невинога (Г).

невђл'ник м *који је у бѡди, нево-љи, сиромах, несрећник*. — Како бѡше онѡј невђл'ник (Г)? — Сѡдеђ би покрѡј огњйшта ка неки невђл'-ник (СЛ).

невђл'ница ж сирѡтица, несрећ-ница, бедница. — Невђл'ница рађѡ невђл'нице (Л). — Йди обйђи онѹ невол'ницу да види[ш] шта рѡди (Дс).

негде прил 1. *на неком месту.* — Да л' има негде нека девојка, ймам сйна за женйдбу (Дш). 2. *некад, у неко време.* — Прифатил'и не овй Шйптари до негде (ДД); *в неђе.*

него *вез иза одричне реченице.* — Неће девојка нйкако да разговара с тебџм, него ће са сйнем (Ки). — Крс несмо имал'и овај црквенй, него укрстијо њн два прутчета овако (Г); *в но.*

недел'а ж 1. *седми дан у седмици.* — У недел'у не би радйю, да ће све да изгорй (Дс). 2. *парастос након седам дана од смрти, седмица.* — Нёсам седёла ни недел'у дана (Б). — Испитовал'и би се ка две недел'е прет свадбу (Ж). — Татако не држаше две недел'е дана (Дш). — Постыл'и би седам недел'а вел'ике посте (К). П **бёла** ~ *седмица пред почетак великог поста.* — У фебруар сам се бйла ўдала, а у ве посте бёла недел'а кад бйла, дошл'и да ме узмёду у госте (Љу); *в неђел'а.*

недел'но прил *у току седмице.* — Једнџм недел'но би и[х] пушћал'и у л'иваду да пасу (БП).

неђе прил *в негде.* — Отишао у свет неђе да нађе посо (Ље). — И тамо су га неђе уфатил'и (Си). — Неђе, неђе само га покупиш (Ље).

неђел'а ж в недел'а. — Код нас је Сета Троица у неђел'у, у недел'у би носил'и и светил'и масло (Ље).

нежан нежна -о *веома осетљив.* — Како је нежна, да ју пунеш преврнуће се (Г). — Око нежнога детёта йма млого посла (Д). ■ **нежно** прил. — Са детётом трёбаш полако и нежно да поступаш (Г).

незбор (само у том облику) *одсуство комуникације због свађе.* — Ёво неколико све у незбор (Г). —

Како ће кад је са секрвџом у незбор (Би).

незвёса ж в везвеса. — С незвёсом би л'ёгал'и, с незвёсом смо се диза-л'и, сана се несмо наспавал'и (Г). — Не мога да заспем од незвёсе шта ће бит с нама (Г).

незграпан -пна -о *који је без елеганције, гломазан, груб.* — Некако изгл'ёдао ми је незграпан ка[д] сам га први пут видала (С). — Каже, ёно танај покрај онога незграпнога (Љу).

незналица м и ж Δ. — Тёро би ме учител' да незналице вучём за ўши (Г). — Одл'ични би седёл'и с незналицама у клупу да и[м] покажўју (ДД).

неискварен -а -о *који је искрен, који не подваљује.* — Сёлска дёца су неискварена (СЛ). — Не мари што није л'ёпа кад је неискварена (Н).

неискусан -сна -о Δ. — Ка[д] сам почо да радим, био сам неискусан па сам радйю за двоицу (Бр). — Неискусни пропадају брзо (Љ).

нек/нека *речца за исказивање жеље.* — Нека је сретно, дабџгда (Си). — Нек се слажу ка со и л'ёб, нек се слџжу и омнџжу (Г). — Нек се упознаду, па ако се бегенишу ми нећемо бранит (Бр); *в нака.*

некад прил *давно, у прошло време.* — Некад н искџчи дџбра (Би). — Некад се друкше радйло, друкше жйвёло (К).

некакав -а -о *неодр зам неодређено какав.* — Бйла е некака баба која е знала да гл'ёда (Ж). — адала се за некакога официра из Босне и тамо жйви (Пр).

неко *зам неодређено ко.* — Код некога имало би дџбро мёзе, код некога ниё имало кол'ико трёба (Бр).

— Они ме зваше место некога попа (Дс).

неквал'ификован -а -о који нема способности, квалификације за обављање одређеног посла. — Ради ка неквал'ификован радник (Јбе). — Дадоше отказе свема неквал'ификованима (Си); *в нефал'ификован*.

некција ж *инјекција*. — Била сам бопа, примала сам некције (Би). — Дигоше ме с постела некцијама и л'ековима (Кг). — Ишао сам по стана нова официјерскија, давао сам некције, л'екдове (Бл).

некултуран -рна -о који не познаје правила лепог понашања. — Срамота — од културнија родител'а деца некултурна (ДД). — Цабе причаш некултурноме, он тера по својему (Св).

нел'убазан -зна -о који одбојно делује, намргођен, хладан. — Не би се рекло да је нел'убазна (СЛ). — Не да је нел'убазна, но како би рекла — некако урдупна (Г); ↔ *одбашан, урдупан*.

нема нема -о неспособан да говори. — Да видимо еси л' нема, умеш л'и да причаш (Би). — Ови што су нами, они су и гл'уви (Јбу).

немар м *неинтересовање, равнодушност*. — Немар и нерад идљ заједно (Г). — Кућа пропада од немара и нерада, она мора увек да се гл'еда (Си).

немаран -рна -о који је неодговоран, коме није битно што пропада. — Де су немарне жене кућа је нечиста (Л). — Тајдан су бил'и немарни и за своје, акамом'и за туђе (Г). — Има немарнија л'удљ, не смета и[м] то што и[м] пропада берљнет (ДД).

немат немам не свр не имати. — Ја нем ектер бакче (Бр). — Нем кр-

сте, нем ни малу славу (СЛ). — Ка ово мој свекар и јетрва што нему деце (Б). — Ја немадо сведочанства, немадо ништа, остадо кот куће (Л). — Тапут немађау л'екари ка саде-наке (Дс).

немац -мца м који не може да говори. — Пропао би да му није онга немца (ДД). — Био је један немац у Лажане, преко њега није имало радника, [а]ко ћеш за у њиву, ак ој за у л'иваду (Г).

немаштина ж *не постојање услова за живот, сиротиња*. — Сиротни су они, бацо, ће да ми прође век у немаштину (Д). — Ис куће сам се довела у немаштину (СЛ).

немџ немџте *в немој*. — Немџ да очекиваш од мене ништа, ја те ни-кад даћ нећу (Ж). — Немџ да не свратите (Б). — За мене немџте да брижите (Јбе). — Немџте д узимате од њи ништа (СЛ). — Немџ да ти иш'ћупам нос из главе, љи ћу ти извадит (Дш).

немџ немџте *одрична императивна речца*. — Немџ, неси ти једина, немџ тако да бираш, не вал'а ти тако да бираш (Кг); *в немо*.

ненавидет -им свр *осећати завист, бити зависан*. — Ненавиду му браћа што напредује (Би). — Не вал'а човек да буде ненавидан, да му је криво што друти имају (Св). — Ненавидни су што ми имамо, а они немају (Г).

нење речца *в не*. — Јеси навадио њиву, каже — нење (Гр). — Не можемо да идемо — нење (Ки). — Ми гинемо по ш'уме, по крш'у, куд нење (Дш).

ненормалан -лна -о *умно поремећен*. — Имао вел'ику температуру кад је бијо мал'и па остао мало ка

нѣнормалан (Л). — Има два детѣта, обадва нѣнормална (С).

нѣозбил'ан -л'на -о који понашањем, поступцима и говором стоји у нескладу са правилима. — За своје године је нѣозбил'ан (К). — С пијанима и нѣозбил'нима можеш само на таксират да панеш (Г).

неотѣсан -о прен који је без елеганције, груб, незграпан. — Да ју видиш л'ѣпа док не преговори, а кад прича л'упа глупости, одма се види да је неотѣсана (Јѣ). — Дѣ ћеш с онако неотѣсаним да се споразумеш (Јѣ)?

нѣписмен -а -о који не зна читати и писати. — Отѣрал'и су нѣписмене на часове, а ја нѣсам ктѣо идѣм (Б). — Ја то не знам да израчунам, ја сам нѣписмена (Г). — [А]ко су бил'и писмени они би спавал'и по два сага, а ми нѣписмени на трпезарију тамо (Б).

непоменица ж змија (уместо право назива старије особе радије употребљавају израз непоменица). — Стравила сам се од непоменице (Г). — Гробр'е је пуно непоменица (Гр).

нѣпослушан -шна -о који не ради што се од њега захтева. — Дѣца ју нѣпослушна, ка и[м] рѣкла, ка не рѣкла (Г). — Мбра да су ју нѣпослушна дѣца кад н умѣ да и[х] васпитава (Н).

непоштѣн -ѣна -о који ступа у интимне односе супротно правилима нормалног понашања, неморалан. — Сал немѣ да је непоштѣна, а што не зна — научиће се ако да да се научи, има ко да ју савѣтује (С). — Не може да бидне добра кад је из непоштѣне фамил'ије, мбра да је и она така (Др).

нѣпристојан -јна -о који не поштује, не познаје норме правилног

понашања. — Чуди ме онако нѣпристојно њѣјно понашање (БП). — С онаким нѣпристојним понашањем квари угл'ед и браће и сестрама и родител'има — свѣма (Гр).

нерабошћија ж која нема смисла, интересовања, не уме да работа, да израђује одећу и обућу у домаћој радиности. — Видиш како су ти дѣца гола и бѣса, нерабошћија једна (Г)! — Дѣца гола и бѣса онѣ нерабошћије (Г).

нѣрадниѣк м који избегава рад. — Од нѣрадниѣка ниѣкат куће (Јѣ). — Нѣрадниѣцима ниѣкад не може чѣвек д угѣди (Бл).

нѣразуман -мна -о који је заостао у интелектуалном развоју. — Штѣ му могу кад је онако нѣразуман (С)? — Џѣбе бѣше да прича чѣвек нѣкоме нѣразумноме (Пр).

нѣрзија ж □ образ, уљудно понашање. — Вала, твоја нѣрзија, чини шта ђћеш (Г). — Ови без нѣрзије свѣшта те ти учинит (ДД).

нерѣткиња ж Δ. — За удѣвца би добра била неѣка нерѣткиња (Св). — Каже неѣка га кад је будѣла да прође вѣк с нерѣткињом, да га остави беспѣрѣда (К).

нѣсам нѣси није одрични облик презентѣ помоћног глагола јесам. — Нѣсам ктѣо да кажем жи ми данѣшњи дан (Бр). — Нѣсу ктѣл'и комшиѣ да бидну (Дш).

несѣп реч изгледа, вероватно, можда. — Јѣдан, несѣп, распуштио се са женѣм (Би). — Несѣп се спрѣмају да дођу да ти прѣсе Војану (Д). — Перисан био, несѣп, от срца (Г).

нѣсвес -ти ж привремени губитак свѣсти. — С волѣвима смо вршѣл'и, свѣ би ктѣл'и да паднемо у нѣсвес (Дс).

несвѣсан -сна -о који је неразуман, који је неспособан да се нормално понаша. — Само несвѣсан мѳже такѳ да уради (Си). — Кѳ ѳе несвѣсноме да докаже да му не вал'а тѳ што ради (Г).

нѣсебичан -чна -о Δ. — Покѳјни Мита бѳо је нѣсебичан чѳвек, сѳм би ти понѳдио нѣшто своје што ти трѣба (Г). — Нѣма више нѣсебичнија, немѳ да мѳсл'иш (Л).

нѣсигуран -рна -о Δ. — Мада ми је обећао да ми врати дѳг, нѣсигуран ми је, нѣма ѳ шта (Бр). — Од нѣсигурнога дужника кѳза без јарета (Г).

нѣскрсан -сна -о нескладан. — Онѣ собе ју некако нѣскрсне, ка да и[х] нѣсу правил'и мајстори (Г). ■ **нѣскрсно** прил нескладно. — Ка сам погл'ѣдала, свѣ ми је изгл'ѣдало нѣскрсно (Г).

несналажл'ив -ива -о Δ. — Ја мнѳдица, срмећа, несналажл'ива, н умѣм да се снађем, а не смѣм да питам (Гр). — Несналажл'ивоме мѳраш да помѳгнеш, ѳн сѳм не мѳже (Кг).

нѣсој м који је из породице без основног васпитања. — Од нѣсоја шта мѳже друго да бѳде већ нѣсој (К). — Нѣ мога више с онѳм нѣсојом — ѳскочи, врати се у рѳд (Дс).

несѳјница ж која је лошег соја, која је из породице без основног васпитања. — Од несѳјнице дѣца поскитана (Пр). — Бѳим се да ми не доведе неку несѳјницу да ми растури кућу (Дш).

нѣспособан -бна -о који нема способности, дефектан. — Нѣспособан за војску (Л). — Мѳго је да остѳне нѣспособан (Д). — С нѣспособнем ѳмаш вег да прѳђеш (Љу).

несрѣтан -тна/-ња -о који нема среће. — Цѳео век мѳчна и несрѣтна

(С). — Нађе се нека мѳка да ју досади кад је несрѣтна (БП); в несрѣтан.

несрѣтник м в несрѣтѳник. — Онај несрѣтник ка да је свѣ цркве порушијо (Дњ). — Да се покупимо, да се здоговѳримо, да помѳгнемо нѣкако онѳме нашемѳ несрѣтнику (Бл); в несрѣтѳник, несрѣтѳник.

несрѣтница ж која нема среће, коју прати несрећа. — Шта ѳе несрѣтница с онѳким чѳвѳком (Г)? — Задеси тѳга онѳ несрѣтницу, погину ју дѣте од ѳсам гѳдина (СЛ).

несрѣтѳник м в несрѣтѳник. — Понѣкад помѳгне Бѳг и несрѣтѳнику (Си). — Побѣгла му ћѣрка, беше узела ту једнога нестрѣтѳника, мајка ѳе да ју фѳл'и (Н).

несрѣћан -ћна -о в несрѣтан. — Бѳл'е да се рѳди ћѳр, но несрѣћан (К).

несрѣћник м кога прати несрећа. — гзвика се на нас, несрѣћници јѣдни, дѣ сте заћѳрѣл'и д изгѳбите главу (ДД).

нѣстабилан -лна -о који лако мења одлуке, несигуран. — Нѣшто ми се чѣни да је нѣстабилан, врда ми, чѳс ми кѳже јѣдно, чѳс друго (Пр). — Нѣстабилноме нѳе тѣшко да премѣни мѳшл'ење (Г).

нѣсташица ж помѳкање рѳбе шиroke потрошње и средстава за живот. — Онѳ пѳсе рѳта беше нестѳашица, нѣма ни сѳл'и ни гѳса, пѳре ти не помажу (Г). — Сад је у свѣму нестѳашица (Кг). — Овај рѳт свѳде па су нестѳашице вел'ике, па тѣшко е за живот (Кг).

нѣћу нѣнеш мн нѣће/нѣте одрични облик потврдног хтети. — гмаш тавѳ кошул'у; ти нѣће да ју нѳсиш кат се пребѳје (Дш). — Ако нѣсу крѣнути как Ракоши, нѣте не

стрел'ат (Бл). — Ајт рече, тй Бѡшко, више нѣте ти ул'ѣгут (К). — Данас нѣте да збѡре, нѣте да причу ни да не виде (Јбу). — Нѣте да се муче ка ми прѣ да родѣ саме (Ж). — Она нѣће пѡсл'е (К). — [А]ко ће да се опије, опије га, ако нѣће — ѡн га перише (Св). — Реко ја н'ѣћу у кол'ектив д ул'ѣгнем (Ж).

нефал'ификован -а -о в невал'у-фикован. — Ради у једно предузеће ка нефал'ификован (Јбе).

нечастивник м ђаво (постоји веровање да ће се сретати, гледати са оним чије се име помиње. Пошто је сусрет са ђаволом непожељан не помиње се по имену, већ се као и за змију употребљава мање ружан назив нечастивник или изрека “часни га крс убијо,” ако није у питању клетва). — Онај чѡвек ка нечастивник, часни га крс убијо, ништа напѡсл'ено (Д). — Побратимио се чѡвек с нечастивником (Јб).

нѣчовек м Δ. — Према тебе је испѡ нѣчовек ако те оставио самѡга (Б). — Од нѣчовека ни рѣч ни каки кѡрис (П).

нѣшто неodr зам за предмете. — Нѣшто се шушка по сѣлу (Г). — Вал'а се, вел'ѣдѹ, тѡ да се нѣшто узмѣ (СЛ). — Кад га сѣдну на дрѹго мѣсто, закаче му нѣшто позади (СЛ). — Тѹ сам упамтијо да нѣшто јѣс је свѡј Перѣ (Дњ). ■ **нешто** прил у незнатној количини. — Један дан вршим нешто жита тамо у гѹвно, кад ѡни размйнуше (Ж). — Дѡдоше му тѡмо нешто стѡна и ѡтиде (Б). — Да кажеш моѣ мѡме ја сам се нешто разбол'ѣо (Св).

нива ж в њива. — Тѹ ймам сѣдам ѡри баште и четрѣс ѡри ниве (Л).

нигде прил ни на којем месту. — Напол'е нигде никога (ДД). — Све

смо претражил'и, нигде и[х] нѣсмо нашл'и (Пр). — Нѣсмо имал'и нигде ништа, свѣ изјурено српство било (Б); в није.

није прил в нигде. — Не чѹе се није ништа (ДД). — Л'ѹди се свѣ крил'и, нису смѣл'и да идѹ у њиву, у л'еваду — није (Јбе). — Није да нађем пѡре (ДД). — Није није на ѡца (Јб). — Није војника живога нѣ мож да видиш (ДД).

низат нйжем несвр правити низ. — Она зрна од бисера нйжу се по једно и једно (С). — Исѣкл'и би јѡбуке на рѣзѡве па би и[х] низал'и и сушил'и за зиму (С); → из-, на-, раз-, у-.

никад прил ни у које време. — Никад биз л'ѣба нѣсмо бил'и (Св). — Опште га нисам никад видеда (Јбе). — Никад више са тебѡм (Ж).

никакав -ка -о одрична каквоћна зам. — Није му трѣбо никаки пратиѡц (ДД). — Три гѡдине нйе родила никаки берйћет (Ки). — Тапут нйе имѡло ни рѡка ни никаке бѡл'ести (Св).

никнут -не свр почети расти из семена. — Она никне за недељу дѡна (П). — Прѣ но што никне трѣба да се повѡл'а (Т); ↔ *изникнут*.

нико -га одрична зам за лица. — Ѧн је бијо ѡпасан, није се бојаѡ од никога (Би). — С никим се нйе свѡђаѡ (Г). — Што вел'иду кѡ не мѡже с менѡм, не мѡже с никим, а йма свакојѡка жѣна (Кг).

никѡл'ски -а -о који се односи на православни празник Светог Николу. — Сйјал'и би пшеницу и у никѡл'ски месец (Пр). — Никѡл'ска нѡћ — гѡдина, никад да самне (Кг).

нимет нимѣта м □ хлеб и све друго што се користи у исхрани. — Овѡга ми нимѣта такѡ је бйло (Дс).

— Не вал'а човек да згази нечи нимет (Н). — Тõга дочека, тõга нимета, тõ нема нигде (Г).

нин -а -о в *нихов*. — Кад је нина слава, ми се покӯпимо (Св).

нина-нина узвик којим се означава љуљање. — Пева мајка поред кол'евке нина нина мајка сина (Г).

нински прил на *нихов* начн, *ниховим* језиком. — Реко и[м] тамо нински, шиптарски: немõ овође да ми дирате (Јбе).

нипаш м *сестрин* син, *сестрић*. — Ратко, непаш Урошов, он је ктёо да г уфати (ДД). — Ти си му непаш, мõраш да му помõгнеш (Пр). — Ја са мислио свадио се с неким и као непаш да му помõгнем (Бр). — Кад ме виде, викну дё си, непашу (БП). Алб *пир унук, нећак, сестрић*.

нисак -ка -о који је малог раста. — Није висок но нисак, кõца нижи од женё (К). — Онај висок, а ја нисак па му пустијо главу по цесте (Бр).

нисам ниси није одрични облик помоћног глагола *јесам*. — Нисам гладан, сãмо ме пустила снага, се нисам гладан (Јб). — Нисмо мõгл'и да се пребацимо (ДД). — Нису баш бл'изо, ал'и нису дõшл'и са нама (Јбе). — Ти ниси био у ропсто (Ж); в *несам*.

нит м и ж в *ните*. — Првукӯје се жица крз она нит (Гр). — Она нит пõсл'е помёра оснõву гõре-дõл'е (Гр).

ните нита ж мн прибор за ткање од два штапа спојена нитима којим се спушта и подиже основа на разбоју (Б БП Бр Ви Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Јбе Јбу Н П Пр Св С СЛ Т). — Има ните за четвõрак и ните за двојанац (Г). — Пõсе уведеш у ните, чётири нита (Дс). — За двојанац увõди се у два

нита (Јбу). — Кад је ч'ётири нита, сас ч'ётири прста свё крз два нита (С); в *нит, нити*.

нити нита ж мн в *ните* (БП Јб Си). — Нити овãко седӯ висõке (БП).

нитић -ића м в *цепац*. — Нитићи су овãко ка два прста ширõки (Гр). — Како ткёш, онё нитиће пõсе помёраш за навйше (Гр).

нихов -а -о в *нихов*. — Они на нихов õбићај, ми Срби на наш õбићај (Л). — Нихови стãри су стãлно йшл'и у цркву (Л).

ницйна ж *отеклина на врату узрокована запаљењем жлезде*. — Изашла би ти жл'ёзда под ўво — ницйна (Б). — Увãти па превãл'и онӯ ницйну, õно ти пõсе олакшã (К).

нишãн -ãна м 1. *мета*. — Само да ми стãне на нишãн, ймам да га убијем ка зёца (Б). 2. *право одабрано дрво у шуми које се оставља при сечи*. — Имãло је у мõј луг некол'ико нишãнã (Г); в *лишãн*.

нишãнит -ãним несвр *циљати у мету при гађању оружјем*. — Кад нишãниш, мõраш да се смйриш, да не дйшеш (Б); в *лишãнит*.

нишãнцйја м 1. *који нишани*. — Бијо сам дõбар нишãнцйја (Б). 2. *војник који носи пушкомитраљез*. — Уз нишãнцйју помотњйк сам бијо (Б); в *лишãнцйја*.

ништа ничега одрична зам за предмете. — Ништа га несу завётисал'и, мõже свё да јё, ништа му не шкõди (Јбе). — Кад видõше да не мõжу ништа да ни ураду — ајде (ДД). — Дёве[т] дãнã смо йшл'и без ниђе ништа (ДД).

ништавило с особа без карактера, без икакве вредности. — Дё нãђе онõ ништавило, ако бõга знãш (Г)? — Седãше у кафãну с једнйм

ништавилом, тӯ из на́шега сила (БП).

но вез в него. — Сад он та́мо ни́је хтео да седи сас рѹстем, но дошѹо код браће од мајке (Ки). — Тапут не́су гл'едал'и чкѹл'е, но како те да чувају сто́ку, како те да ку́ће ку́ћу (Св).

но́в -а -о, који је скоро набављен, који ни́је коришћен. — Кошѹл'а но́ва но́вцата ис ко́вчега, њу са[м] му да́ла (Г). — Обу́че но́во оде́ло, но́ве ципел'е, све но́во (Д).

новина ж њива на крчевини или узораној ливади. — Компіри најбо́л'е успе́ву на новину (Б). — На новину не́ма тра́ве (Пр).

но́вцат -а -о кад се истиче особина да је нов (обично као други део полусложенице уз придев нов). — Украде ми жена но́ве-но́вцате опанке, дошѹо сам бѹс кот ку́ће (Б).

новчаник -ика м Δ. — Сад о́ће сва́ко да има свој новчаник (Дш). — Домаћин је онај код ко́га је новчаник (Т). — Не вал'а да дирају де́ца новчанице (Л); ↔ батифѹока, ћеса, шла́јтек.

но́га ногѹ ж Δ. — Да опѹрем свѹма́ но́ге (Гр). — Он са́мо ме за́гл'еда од но́га па навйше, а ја њѹга од но́га до го́ре (Б). — Крај ме́не ту поред но́га ми про́ђе (К). — Онѹм гу́чком ти идѹш, ако мо́ж да му ба́циш да га та́кне по но́га, пѹсе он те́ра гу́чку (Ки). — Ува́тијо га и држи га међу но́гу (С). П да́т но́ге оснажити се. — Па крцај, крцај то́нѹ, ма́ло ми да́де но́ге д иде́м (Пр).

нога́вица ж део одеће око ногу. — Ве́зл'и би и нога́вице на га́ће (С). — То́ ни́је има́ло га́ће без нога́вица (Би). — Га́ће с нога́вицама, надно навезѹене, исто кај нару́книце на рука́ве (БП).

нога́р -ара м стубић предмета на којем стоји на подлози. — Разлаба́вијо се нога́р од оста́ла (Г). — Ра́збој има два́ нога́ра с једне́ стране́ (Јбе). — Кра́тки су чу́нкови, мо́ра мало да му се ту́ри не́што испод нога́ра (Г).

нога́рче -та с дем од ногар. — Ка́ки су бил'и кревѹети, четйри нога́рчета, оздѹ неке ма́ткице (Ки). — Кра́тки они нога́рчићи, не́ма и[х] тавал'и́цки (Пр).

но́де́на прил в онде. — Ка[д] смо бил'и навр дѹсе да́на, на́шл'и смо [о]на́ј капѹт но́де́на (БП).

но́ди императивна речца хајде овамо, дођи. — Но́ди ова́мо ба́ба, да ру́чате па д идѹте кот ку́ће (С). — Но́ди ба́ба ова́мо, ти да пу́цаш, а ја ћу да ти држим пу́шку (С).

но́ђе прил в онде. — Ено, но́ђе ће се види она́ крш, та́мо смо чува́л'и ко́зе (Јбе).

но́ж но́жа м 1. метална оштрица с дршком за сечење хране, нами́рница. — Ови ме држу́ за ра́мена, а он у́фати но́жом (ДД). — Ме́со изре́жи с но́жом па испржи у тигањ (Бс). — Некад не́ би има́л'и ни стру́шку, а сад има́мо по неко́лико но́жева (Г). — По едан прѹгрш бра́шна испѹчи у тепсију, исто но́жом де́л'и (Бс). 2. в трлац (БП Би Г ДД К Л Јбе Јь Си). — Она́ но́ж го́ре између две да́ске (К). — Онѹм но́жом уда́рај по ручи́це док се истрл'и (Г).

но́жице ж мн в маказе (Б Бл Гр Д Ж Кг Љу П С СЛ С). — Те́рзије има́л'и но́жице (Гр). — Стрйже́мо но́жицема (СЛ); в ножнице.

но́жнице ж мн в маказе. — Овце се стрйжу́ но́жницама (Си). — Исто но́жницама пострйже́мо ова́мо поза́ди (Бр).

ној ноћи м и ж в ноћ. — Си вѣдо прѣву ној на тел'евѣзор штā е, дōста би ни била Капешница (Је). — Сваку ној би ишл'и један ко[д] дрѹгога (ДД). — Тōде су пāl'и тал'ико и тал'ико ка[д] су прōшл'и неку ној раније (БП). — Увече игранка цѣлу ној до зорē, сваку ној до овē гōдине (Д). — Једну ној смо конaчил'и тавaко у двōриште на л'едину (БП). — Цѣлу ној што су се борил'и с качaцима (Б).

нокшир ира м *специјални суд за мокрење деце и изнемоглих особа* (БП Г К Љ Пр Св). — Ако је дēте, ил' бōл'есан па не мōже д идē, он излāзи у нокшир (Св); ↔ *ноша, тѹта*.

нōрмалан -лна -о особа *складне конструкције, понашања у складу са писаним и неписаним правилима*. — Не мaри што је чōрица, само да је нōрмална (Г). — Више нēнормалнија но нōрмалнија л'уди (Дс).

нōс нōса м 1. *део тела*. — Сврби ме нōс, ћу да се сваћам с нēким (Бс). 2. *в носак*. — Онō от конaте што е кај сѣса, оно ко[д] дршке, онō се зовē нōс (Ж). — Кад нē би имaл'и чaшу, наврнѹл'и би цбaн па би пил'и на онa нōс (Ж).

нōсак -ска м *мањи отвор на земљаним судовима за течност на којем се точи* (Б Бл БП Би Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки К Л Ље Љ Љу Н П Пр Св Си Т). — На вѣл'ики ѓтвор крчaг се пѹни, а на нōсак се пѣје из нѣга (Б). — Крчaг гōре йма ѓтвор вѣћи, а са странē нōсак да се точи вōда из нѣга (Б); ↔ *нōс, нōсац, носѣћ, чѣп, чѣпѹрак, чѣпчић*.

нōсац -сца м *в носак* (Кг П). — Ка се точѣла вōда на нōсац, йшла би полaко и нē би мōгла да се расипѹје (Кг). — Наврни онѹ конaту па на онa нōсац пѣ док се не напијеш (Кг).

носѣћа која је у другом стању, *гравидна, трудна*. — Каже да је остaла носѣћа, нaдaла се да ће ймат мѹшко (Н). — Мōрaла сам да жнѣм и јaко сам била носѣћа (С).

нōсит -им несвр 1. *имати на себи (одећу)*. — Носил'и су жēне да обѹчѹ, носил'и су aл'кōве йсто од сѹкна (Пр). — Носил'и смо aл'кōве и за Пѣћ и за стōком (Л). 2. *преносити с места на место*. — Нѣћез га нōсит док је оде Албaнaц (Т). — Нōсе се они дaрови, нōси се ракија, нōси се кaфа, нōси се шећер (К); → до- из-, на-, пре-, раз-, у-.

носѣћ -ѣћа м *в носак*. — Напѹни одозгōр, а утōчи да пѣјеш на онa носѣћ (СЛ).

нōсѓња м пог *који има велики нос*. — Јa д узмѣм онōга нōсѓњу, не дaј бōже (Н)!? — Да нē би једнōга старѣга човѣка, добѣсмо бaтине од нōсѓње (Љ).

носорѣча ж која не зна *сачувати тајну, абрoноша*. — Носорѣча да не чѹје, мōже л' то да бидне, шта би рaдила (Г)? — Чѹло се од онōј носорѣче свē што смо причaл'и да н[е] улaзимо у кол'ектив (Г); ↔ *гласопрѣда*.

нотњик -ѣка м *в ноћник*. — Понекѣ пѹт нѣће да вѣјеш за дaна но нōћом, нотњик кад пѹва (Б). — Нотњик полaко дѹва и разнōси пршѣну и онѹ пл'ѣву (Бр).

ноћ ноћи м и ж *део дана између сунчевог заласка и зласка*. — Три дaна и три ноћи да л'еб нѣсмо окѹсил'и (ДД). — Прву ноћ у Л'ѣву Рѣку па пōсе овaмо у Андријѣвицу (ДД). — Тō свē изгѣнуло за једну ноћ (Гр); *в ној*.

нōћас/ноћас прил *ове ноћи* (Б Бл Би Бр Гр Д Дњ Дс Дш Ж Ки Кг К Л Љу П Пр С Св СЛ Т). — Кaже нōћас долaзимо да ти прѓсимо ћерку

(Д). — Ако ноћас не пәне слана, нѣће до Митровдана (Б). — Каже комѣ с украла стѣка ноћас телаци му остал'и у блаѣто (Б). — Бѣгоми те да ударе на Баѣе ноћас (Б). — Ноћас не дадосмо да се прекрсте (Бл); *в ноћаске*.

ноћаске прил *в ноћас*. — Ноћаске ћемо да пиемо док мѣжемо (Ж).

ноћи прил *в ноћу*. — Ђни купил'и за фамил'ију, па искѣчи ноћи па и[x] уплаши (Дш). — Ноћи тидни кот куће (ДД). — Ноћи у два сата, у три сата пије (БП). — Тѣрал'и не и ноћи и дањи (БП).

ноћит -им несвр *боравити у току ноћи*. — Не ктѣдоше ни да ноћиду (Дш); → за-, из-, пре-. ■ **ноћиват** -ивам несвр. — Све би ноћивал'и код гувна (Б). — Ноћивал'и би на тѣрове, а дању радил'и у пол'е (Г). — Ту нѣсу ноћивал'и, но су ишл'и (Б).

ноћник -ика м *ноћни поветарац*. — Дањи мѣша вѣтар, а ѱвече кажемо ноћник, ѡн пува с једнѣ странѣ (Бр). — Кад би ти пунѣо ноћник, нѣма, да га овѣјеш ка ѡриз (Бр); *в нотњик*.

ноћом прил *в ноћу*. — Седамдѣсет комата гѣведи што ни Шиптари украл'и ноћом (Б). — Не бојимѣ се ноћом (Б). — Отѣраше ноћом да не саслѣшу (Т). — Кад бидне да се жнѣ, дањом да жнѣмо не мѣжемо, него ноћом (Бр). — У једно врѣме обраше ме ноћом па ударисмо преко Л'ум рекѣ (Дс). — Почѣмо да умирѣмо ноћом глადни (Т).

ноћу прил *у току ноћи*. — Дању спавају, а ноћу ведрѣју; остане испред тел'евизора свѣ ноћ (Г); *в ноћи, ноћом*.

ноша нѣше ж дет *в нокшир* (Б Бл Бр Би Бс Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Л Љу Н П Си СЛ Т). — Да ти донѣсем ношу да ти се нађе (Бл). — Која има малу дѣцу без нѣше тѣшко (Н).

ношна ж *в ношња*. — Друкша наша од шиптарске нѣшнѣ (Бс). — По нѣшнѣ се лѣко познајѣ кѣ је Србин, а кѣ Шиптар (Би).

ношња нѣшнѣ ж *опити назив за обућу и одећу* (Бр Би Бс). — По прѣ ношња е била друкша, а не ка сад голотиња (Дс). — По нѣшнѣ мѣже чѣвек да се позна одакл'е је (Љѣ); *в ношна*.

нѣжан нѣжна -о *в нѣждан*. — Билѣ сам нѣжна, стѣснила се ка у мајку (Г).

нѣжда ж *прека потреба, невоља*. — Нѣжда закон мѣња (Г). — Без нѣжде се на овакав дан не излѣзи из куће (Си). □ **вршит нѣжду излазити, празнити црева, односно мокраћну бешику**. — Јѣ, а пѣсл'е не мѣже да врши нѣжду (Дш).

нѣждан -жна -о *који је на нѣжди, коме је нешто преко потребно*. — Нѣко је тѣро за Гмитровицу да прода кѣ је био нѣждан (Б); *в нѣжан*.

нѣжник м *просторија у којој се врши нѣжда*. — До рѣта кул'е су имал'е нѣжнице на гѣрњи спрѣт па и[x] посл'е ослобођења затворише партијаши (Г); ↔ *заѣд, клѣзет, ћѣнеф*.

нѣрија ж *парохија*. — Дугоњево није било њѣгова нѣрија (Г). — Пѣп на кѣња кад идѣ по нѣрије (Св).

Њ

ња́кат *ња́че* несвр *испуштати глас* (о магарцу). — **Кѡњ** *врѣштѣ*, а *магаре ња́че* (БП). — **Ња́чу** *магарићи* на свѣ стране по Бел'йнаца (ДД).

његѡв -ѡва -о зам *који припада њему*. — **Његѡв** је ѡтац изгорѡ у кућу (Б). — **Кад** је ѡн купио за његѡве паре, *нема штѡ да сѡдиш* (Бл). — **Ја** *несам ул'ѡгла у његѡву сѡбу има гѡдину данѡ* (Д). — **Овај** *директор с ѡнем његѡвем* (Ж).

њѡн -а -о зам *што припада њој*. — **Њѡно** *сѡме се ѡвѡје и ѡстаѡи за другу гѡдину* (С). — **Тѡ** *мѡе дѡте ѡна ми није од њѡне дѡце ѡдвајѡла* (СЛ). — **Ту** *ста̀ра, ѡна̀ свекр̀ва њѡјна, и ѡна ју сѡдне у кол'ѡна* (Т); *в њѡјзин, њѡјни*.

њѡва *ж* Δ. — **Пу̀на** *њѡва радника* *кад је мѡлба* (ДД). — **Крз** *њѡву* по двѡста *ду̀ша* *крз њѡву* (Ки). — **Крстѣне** *свѡт по њѡве* (Би). — **До** *Митровдана* *несмо мѡгл'и да искѡчимо из њѡва* (Си). — **Пре** *смо по њѡва носил'и, сад не нѡсимо по њѡва, већ ѡдена на зграде ту̀рима* (Ки). —

Идемо *крз њѡва* (Д). — **Он** *пѡбеже преко њѡва* (К).

њѡвит *њѡвим* несвр *подизати, неговати, гајити*. — **Мајка** *њѡвила дѡцу да ју порѡсту, а не да сакрањѡје* (Б). — **Њѡви**, *мѡчи се да имаш на кѡга ѡчи да ѡтвѡриш, а ѡн сад тако да ми учѣни* (Г); → *из-, под-*.

њѡвче *њѡвчѡта с дем од њѡва*. — **Више** *имѡло пасул'а из њѡвчѡта* *но из Брегова* (Г). — **Нијѡдна** *њѡва вел'ика, но свѣ њѡвчићи* (Гр). — **Купи** *тѣкве по њѡвчића* (Си).

њѡн -а -о *в њѡхов*. — **Тѡ** је било *некад њѡно* (Н). — **Ѳни** *прѣме тѣ њѡне паре* (Л). — **Кад** би *ишл'и у шѡтњу у ѡвѣ спѡменице и ѡвѣ ца̀мѣје, ишл'и смо зајно у њѡвову ца̀мѣју* (Л).

њѡхов -а -о *присвојна зам трећѡе лица*. — **Са̀мо** *и[х] позѡви, а тѡ је бѣо плѡн њѡхов, и ѡдма ту̀ повише на̀шега пѡл'а и[х] убил'и* (Л). — **Њѡхова** *порѡдица и на̀ша ка да је била јѡдна* (Ље); *в нѡн, њѡхов, њѡн*.

њѡјзин -а -о *в њѡн*. — **вјак** *њѡјзин* *треба да печѣ кафе* (Би). — **Мна̀-**

дица посл'е иде њојзином пүтём (СЛ). — Сāмо секр̄ва саш њојзинома децама (Д).

њојни -а -о в њен. — Један Димитрије ст̄р имāо сестру т̄у, п[а] она увек т̄ужила, а њојнин свекар: шта е бр̄е снао, увек т̄ужиш, увек плачеш (Дш)? — Дошао је њојни унук да узме тај део (К). — Њојнога другога м̄ужа убил'и су га с ножевима (Би). — Он тражи код њојнија родител'а (Св). — Мајку ју отац наб̄оо ножом, н'ојну мајку, н'ојним пүтом (Јбе).

њукат њуч̄и несвр *тихо испуштати глас* (о кравама). — Пред зору се ч̄уло да је њукала (Г); → за-, на-. ■ **њукнут** -не свр. — Ка[д] сам ч̄ула да е њукнула некол'ико пүт, знала сам да се отел'ила (Н). — Ни да њукне, ни да б̄укне, ни ништа (Си). ■ **њукање** с *гл им.* — Реко да и[м] пол̄ожим, не м̄огу да сл̄ушам њукање (Г).

њурав -а -о који слабо расућује, који је приглуп. — Нисам се на̄дао од он̄га онак̄о њуравога да иск̄очи д̄обар мајстор (Др). — Ова деца м̄оја њурава, н умед̄у да се сна̄ћу сāма (Јбе).

њутрајка ж која је њурава. — Не м̄огу више да сл̄ушам он̄у њутрајку (Св). — Њутрајке кажи, не кажи — она ће онако како је наумила (Гр).

њутро м који није отресит, живаван, који је приглуп. — К̄о би т̄о очекивао од он̄га њутра (ДД)? — Полако, полако ја ти с једн̄ем њутром превуч̄ем кол̄мбоћ за дан (Г).

њушит (се) њушим (се) *поздрављати се прилажењем, образом поред образа са обе стране особе с којом се поздрав обавља.* — Шиптари се не л'убе, но се њуше (Јбу). — Ми се не њушимо ка Шиптари (Пр).

њушка ж Δ. — П̄оњушка м̄ало с њушком па п̄оче да рил'а (Гр); ↔ *киша.*

њушкат -ам несвр *њушом нешто осећати.* — Прво га њушка, њушка, па п̄оче да га л'иже (Си). ■ **њушнут** -ем свр. — Н̄е ктеде мурица ни да њушне тел'е, а не да га ол'иже (Г). ■ **њушкање** с *гл им.* — Њушкањем п̄ас м̄оже да от̄ера траг дал'еко (Ж).

O

о *узвик уз име у вокативу.* — О Мадо, ада бѡгами ймам пријател'е у Црну Гору, ймам да те повѣдем кӯ-ћи (ДД).

обавезно прил *неизоставно.* — Пралā сам нѡге човѣку обавезно (Г); *в обовезно.*

обагњит -й(ј)ем свр *почети трунути, иструнути у извесној мери.* — Онѣ обагњил'е јāбуке се одвајају (Г). — Не излāзи ракија дѡбра од обагњил'ија јāбука, трѣба здраве да се турају у кацу (Г).

обад м *в секар.* — Кд увāти обад, краве се распрскају кут којā (Ки).

обадат (се) -āм (се) несвр *в секрлат се.* — Краве се обадају обично прет кишу (Си).

обадва -е/обадвā -ē *и један и други, оба.* — Како седѣо Крāl'ѣвић Мārко, причу, обадве стѡпе овако у камен, улѡкнут камен (Б). — Имāдо двије девѡјнице, обадве су ми ўмрл'и (Л).

обадвица бројна именица, оба. — Удāрише ме обадвица кундакем (Бр). — Они су осуђени за вишак обадвица (Би). — Од обадвице узй-ма кирију (Си). — Да плāти нāма обадвицама што смо му косил'и (ДД). — Све крв на ўши обадвицима (Ље); *в обадвоица.*

обадвойца *в обадвица.* — Бил'и су у рѡпство обадвойца у Итāl'ију (Дш). — Ови двā сина су ми бил'и обадвойца у Светозārѣво (С). — Дѣца су и ка злāто обадвойцема (СЛ). — Шкѡлује дѣцу (СЛ).

обајатит се -им се свр *престати бити свеж.* — Кѡ те пита да л' се одбајатијо, сал ако га йма (Дш). — Дѡбра би била да се нйе мало обајатила (Пр). — Ако се обајату мѡж да и[х] бāциш (Дс). — Реко да и[х] потрѡшим да се не обајате (Љу).

обал'ежит се -и се свршени од *бал'ежит се.* — Ка[д] се надўје, док се не обал'ежи нйје сигурно да ти је претѣкла (Н). — Док је надувѣна не мѡже да се обал'ежи (Си).

обал'ѣтат -ѣтам свр *упрљати слузавом течношћу из уста.* — Не мѡгу сāма да помўзѣм поред тел'ѣта, ће да ме не обал'ѣта (Би); ↔ *избал'ѣтат.*

обал'ит -йм свр 1. *оборити.* — Обал'и ме тел'е у бāl'еге док са[м] мўзла краву (Би). — Лāко мѡжу да ме обал'у у бāl'еге (Н). — Ако ме обал'е, јā се не мѡгу дйгнут (Бл). 2. *спустити, умањити.* — Ако мѡгнем да му обал'им којй дйнар от цѣнѣ, дāко ју кўпимо (Дњ). ■ **обал'ѡват** -ў(ј)ем несвр. — Кад би се

обал'овал'и, некад би ја њега обал'л'ио, а некад он мене (ЈБ).

обданице прил у току дана. — Обданице би отишао у Штедим и вратио би се кот куће (Г). — За Прехал'е пешке обданице (ДД).

обел'еже -ја с дар који се добија кад се добије пристанак за веридбу прошене девојке. — Поконји Недел'ко није ктео да да обел'еже док не добије ил'адарку (ДД). — То се викало обел'еже да се премени (С). — Наводацја дође с обел'ежем (Т).

обер м 1. кресто живине. — Убише се петлови, окрвавише обере обадва (С). 2. (као први део полусложенице) изузетно истакнута особина појма уз чије име стоји П ~ курва позната проститутка. — Утрапише му обер курву, онакоме момку (Пр).

обећат (се) -ам (се) свр дати пристанак, обећање на неки захтев. — Кад тамо, видосмо да се она беше обећала другоме, цабе смо ишл'и да ју просимо (Ки). — Кад отац обећа девојку ондема наводацје да ће да ју да, посл'е се спреме па идѹ да ју прдсе (Т).

обзовика ж бот *Sambucus nigra*. — Цевке смо правил'и од обзовике (Г); в обзовика, обзовка, озовка.

обсовика ж в обзовика. — Заспо сам испод обсовике и ту преладјо (Г). — Знаш л'и ти шта је обсовика (С)?

обсѡвка ж в обзовика. — То се шарају л'ѡбови с онима од обсѡвке и спрема се пита (Л). — Саа тамо, саа овамо — од обсѡвке (Дс).

обивал'ка ж дрвени предмет у виду великог ножа којим су се ломили струкови конопље да би се издвојило влакно. — Кд није имао

трл'ицу конѡпл'у је обивао обивал'ком (К).

обиват обивам несвр 1. ломити струкове конопље обивал'ком. — Кад је сунце, па се угрије ручица, конѡпл'а се лакше обивала (Гр). — Обивај онѡм обивал'ком по врућине да ти мбзак преври (С). 2. тражити нешто, тумарати. — Цело јутро обивам по сѡлу не мѡгу да нађем жњетваре (БП). — Срѡтосмо се на сокак док сам ја обивао за косаче (Г). ■ **обивање** с гл им. — Ка[д] се осушчу онѡ ручице, посл'е долази трл'ење ил' обивање (Н).

обиснут (се) -нем (се) свр упорно тражити неодољну заштиту, помоћ. — Обиснула су деца ѹјацима о врат (Б). — Обиснуте ти се њѡјна деца (Г).

обит -й(ј)ем свршени од обиват. — Цело сѡло да обижеш не мож да нађеш радника за паре да ти ради (Г).

ѡбићај м в обичај. — Имамо ѡбићај да прѡстремо врећу и око вреће сѡднемо да већерамо (Л). — Свако сѡло има свој ѡбићај, и свакоме се ћини да је његѡв ѡбићај најбол'и (ЈБ).

ѡбичај/ѡбичај м устаљени начин, правило понашања поводом неког празника, догађаја. — Кажемо наш ѡбичај л'ѡпши пошто ми смо научил'и тај ѡбичај (БП). — По ѡбичају ту би употребил'и вино (Пр). — Има разнија ѡбичаја код на[с] Срба (К). — Наш ѡбичај исти ка ваш (Пр); в *ѡбићај*.

ѡбјава ж документ којим се потврђује, одобрава нешто. — Док ми не даѡе ѡбјаву да идѡм слѡбодно кот куће, ја нећу д идѡм (Бр). — Ако ми даѡе ѡбјаву мене и ѡвѡме што е с менѡм, ми ћемо да идѡмо

(Бр). — Свакоме је њн направџио об-
јаву четрџес трџе гџдине (Т).

облачџина ж Δ. — Да угрџбимо да
оплџастимо нџшто по облачџине (ДД).
— Отава нџне облачџину (Г).

облога ж в обука (Б Ки Љ П Св).
— Облога од кол'и дџђе преко [о]са-
вџине одозгорке (Ки). — Пргџец је гџ-
ре преко облоге (Ки).

облџжит се -им се свр в *опкладит*
се. — Смџо би да се облџжим да је
тџ такџ (Љ). — Облџжил'и се у по
прашџиџца (Г).

облук м в *навратњак* (Г Л Н Си).
— Прађе идџу од облукa до крста (Л).

обл'џнут се -не се свр *делимично*
се изведрити. — Дџко се обл'џне да
покупџимо овџ отаве (ДД). — Дрџги
дан се обл'џну те мџ покупџисмо
џтаву (Г).

обл'џзнит се -џзним се свр *доне-*
ти на свет двојке. — Ка[д] се увџти
чџвек у крста, дџбро је да га изгџзи
жџна којџ се обл'џзнила (Г). — Кџзе
се мџом обл'џзну (Ље). — Бар две-
три те да ти се обл'џзне (С).

обл'џпит -им свр *сјатити се у*
веђем броју, опколити, потпуно
обихватити. — Обл'џпила ју дџца
свџ јџдно дрџгоме до уши (Г). —
Дџца би ме обл'џпила, не би се
макињала од мџне док и[м] не дџм
нџшто (Н). — Обл'џпио ме зној, у гџ-
лу вџду сам ка да ме нџко бџцио у
Бџстрицу (Св).

обнарџдоват -у(ј)ем свр *обаве-*
стити народ, објавити. — Тџј кр-
стонџша погџнуо па смо бил'и ба-
тал'ил'и, како прџчу стџри, па смо
обнарџдовал'и јџпет (Бл). — Кад је
дџшло ослобођџње, мџ смо ктџл'и
пџново да обнарџдуемо џдџ да нџси-
мо крста (Бл).

џбовезно прил *вобавезно*. — Цџку
на главу џбовезно и сџтру од сџкна

(Бр). — Седмџца се рачуња, прџва
недџл'а, и четрџес данџ џбовезно (Т).

џбџјак -џјка м *уложак од тканине*
у опанку. — По четџри џбџјка у јџ-
дан пџнак (Гр). — Не дџј бџже, да
ми рџкну, нџша мџадица не зџа овџ
џбџјце чџ је којџ (Гр). — Ўјутру да
спрџмим онџ обуђу што џма и да
и[м] пренџсеш џбџјце свџкоме (Бс).
— Мџрџла би да осџши свџмџ чарџ-
пе џбџјце и опџнце, да бџдну сџви
кад се дџгну л'уди (Д). — У пџнце
без џбџјака зебџ нџге (Дш). — Укра-
доше ми нџве пџнце с џбџјцима (Б).

џбџјат -(ј)им свр *нанети боју*. —
Л'џпо се џбџје у кџре от кромџда
(СЛ). — Кат се јџја џбџју, обрџшу се
крџом и слџжу у неки сџд (БП). —
џбџјало би ми се бџл'е но у бојџци-
ницу (Г). — Сапл'џти цџмпер па џбџј
у врџву кџру, џно дџђе онџко пџпџ-
л'асто (БП). — Нџоколо с[в]џџ џбџено
(К). — Нџне изједанџџт да се џбџји
(Бс). — Шџрамо па џбџјимо јџја (СЛ).

џбџл'ет -џм свр *постати боле-*
стан. — Свџ сам јџ тџ дрџјала, а сџт
како сам обџл'џла, јџ сџд тџ не мџгу
(Кг). — Бојџм се да ми не обџл'џ дџ-
вер и јџтрџва (Б). — Кат стџри обџл'џ
тџшко да се изл'џчу (Гр).

џбор м *простор испред куђе, дво-*
риште (БП Бс Г ДД Др Дњ Л Ље Љ
Н Св Си) и **џбџр** (Б Бл Бр Гр Д Дс
Дш Ж Ки Кг К Љу П Пр Св С СЛ
Т). — Прође крз џбор овџј мџј (Бр).
— Ту су бил'и кошџви у нџш џбор
(Ки). — Нџје дџбро да пролџзиш
л'удџима прџко џборџ (Бр); ↔ *авл'џја,*
дџврџште.

џборџна ж *аугм од џбор*. — За-
трџвил'е се џборџне (Г). — Чџваџо
сам по џборџнџ, џвудџр по сџлу (Г).

џбраз -џза м 1. *људско лице*. —
Кџже рџке сам џмџо, а нџсам џбраз
(Дс). 2. *горњи деџ опанка*. — Пре-

прѣдѣм га и о[д] тѡга сапл'ѣтем опанце, онѣ образе озгорке (Д). 3. *ва-спитање, поштење, достојанство*. — Мѡра дѣвер да има пѡра више но што мисл'и да ће му тис; ће му тид-не образ ако нѣма (Би).

образан -зна -о *који је поштен, честит*. — Ако је сирѡта — образ-на је и марифѣтна (Љу). — Ови у сѣло су пѡ образни но они што живѹ по градова (Бс). — Од образнија родител'а дѣца не мѡгу да бидну без-марифѣтна (ДД). ■ **образно** прил *како доликује поштеним, честитим људима*. — Трѣбаш да дочѣкаш и да испратиш приетел'е образно (К). — Пѡ образно није мѡгло да бидне грѡм да пѹкне (Б). — Ка данас што се удајѹ нѣ, онѡ је бѣло пѡ образно (К).

образдат -ам свр *плугом обележити бразде у њиви*. — Прво би образдѡл'и, па би бацѡл'и сѣме из руке (Г). — Образдѡ би њиву да има нѣко да ми повѣде волѡве (ДД).

обрат обѣрем свр 1. *покидити плодове руком*. — Вѣка баба да обѣрете паприке мѡже слѡна да и[х] нагрди (Н). — Остадоше ни јѡбуке нѣ-обране (Гр); ↔ *побрат*. 2. *потерати, присилити*. — У једно врѣме обрѡше ме нѡћом па удѡрисмо преко Дрѣма (Дс). — Обѣри ѡвце с пѡл'а кат чѹву дѣца (Б). — Двоицу су из нашега сѣла обрал'и у Ракош (Бл). — Он и[х] ѡбро да пѣју ме зѡр (Г). — Обра не река да не тѣра да удави (Дс).

обрес (се) -ѣтнем (се) свр *наћи се на том месту, десити се*. — Сѡд не знам откѹд је се тѹ ѡн обрѣо у наше сѣло (Дс). — Дѡ ми је да се обрѣтнем у планину сѡмо да вѣдим штѡ ми рѡде дѣца, више нѣ би тра-жѣла (Пр).

обрѣјат (се) -(ј)ем (се) свр *према бријат* (се). — Не мѡгу да искѡчим на ѹлицу док се не обрѣјем (БП). — Свѡко јѹтро се обрѣје и обрѣјан идѣ на пѡсо (Г). — Да га вѣдиш обрѣјан, опѣглан, дотѣран — прави господин чѡвек (Л). — Умѣшѡл'и се ми с нѡ-рѡдом, брѡда тавал'ѣка — необри-вѣн (Бр).

обрѣсат -йшем свр *в избрисат*. — Обрѣши прашину с асѡла (К). — Сѹдови ѡпрани, обрѣсани и наслѡ-жени (Гр).

обрѣнут (се) -нем (се) свр 1. *окренути се*. — По гуран се закѡл'е, не мѡже да га обрѣне на дрво (К). — Она мѣне, мѡјко, јѡ — ѡј; ѡна ѡпет, ада обрѣн се овѡмо (Г). 2. *окренути се око неког предмета*. — Сѡд йстим пѹ-тем око цркве се тѡмо обрѣну и ни-шта више (Бр). — Повѣду те у кѹћу да се обрѣнеш око ѡгња трипут (Би). 3. *заинтересовати се, заузети се*. — Брига ме није, обрѣнут се нѣћу за ниједнога, сналѡзите се сѡми (Ље). ■ **обрѣхат** (се) -ем (се) несвр. — Обрѣ-ћала сам се око огњѣшта трипут (К). — У кѹћу ка[д] тиднеш, треба да се обрѣнеш око вѡтре (Др).

обрѣница ж в брѣница. — Стѡл'ал'и би свѣнѡма обрѣницу да не рѣл'ају по бѡкче (ДД). — Свѣнѣ с обрѣни-цама не мѡжу да рѣл'ају ка без њѣ што мѡжу (Си).

ѡброк -ѡка м *храна која се при-несе за обѡдовање*. — Косѡчѣма и прашѣјѡцима по двѡ ѡбрѡка — рѹ-чак и ѹжина, а пасул'арѣма јѣдан, само рѹчак (Г). — Уз ѡброк и по не-ка чѡшица ракије (БП).

обрѣтет -йм свр *покидати лишће и гранчице зубима*. — Обрѣтѣше кѡ-зе онѡ грање ка гусѣница (Ље). — Загради се да га не обрѣсти стѡка (Н).

— Обрстѣ гусѣнице л'ишће, остане сал грање (Б).

обртач -ача м в *окретач* (БП Г ДД Си). — Обртачи су имал'и по два раоника (Си). — Обртачима посл'е и лакше и бол'е (Г).

обртушка ж в *брњушка*. — Добро си дошао да ми поправиш ову обртушку (Ж).

обрукат (се) -ам (се) свр *нанети бруку, срамоту*. — Пазите шта радите, немо да се обрукамо (Св). — Обрукајете се ако отиднете празнија рѹку (Јбе).

обруч м 1. *дрвени или метални појас којим су стегнуте даске у каџи или бурету*. — На мал'е каџе су дрвени обручи (Г). — Каџе за смок би бил'и з дрвенима обручима (Си). 2. *метални прстен на централном делу точка запрежних кола*. — На главину има два гвојзѣна обруча. 3. *в вресло 1*. — Ако немаш обруч, мѡж да ставиш звѡно и на каиш кравѣ око врата, ал' тѡ ти није сигурно (Бс).

обувача ж *дебљи канап којим се притежу опанци* (Б БП Г ДД К Јбе Јь Пр Св Си). — Има понѣка жѣна шлањава, шл'укају ју се чарапе, а обуваче би се вѹкл'е по земл'ѣ (Дс); ↔ *сеџима, сеџимка, џџица*.

обуј/обућ (се) обучѣм (се) свр *ставити на себе одећу*. — Мбраш нешто обућ, нѣ мож овакав по зимѣ (Л). — Имал'и би сѣ да се навија на трубл'у, па да ткѣмо, па тѣк да се обучу л'уди и дѣца (Пр). — Носил'и су, жѣне да обучу ал'кѡве от сѹкна (Бр). — Нас обукѡше у немачко одеѣло. — На сламу кат сѣдне огрнемо га да е обучѣно пол'е (Б). — Л'уди су обукивал'и нѣ чекшире старинскѣ (Јбе). — Обучѣни л'уди старинскѣ, на сѣбе свѣ сукнѣно (К). ■ **обукѡват**

(се) -ѹ(ј)ем (се) *несвр*. — Купѡвал'и би, овѣ кѡжне би обукѡвал'и (Бр). — Млађе дѣте обукѡје онѡ што остане од старѣјега (Г). — Исто ка овѡ што букѡемо ми сѣтру, цѣмпер ел' кошѹл'у (Бр).

ѡбука ж *ижѣбљѣна дрвена полу-га која обавија део гвоздене осовине запрежних кола* (Бл Бр Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш К Кг Л Јбе Јь Јѹ Н Си С СЛ Т). — Обука се ижл'ѣби, па се стави одозгор на осавину, па се стѣгне стѣгама (Г); ↔ *навѣлака, ѡблогга, платица*.

ѡбука ж *одезни предмети*. — Понѣко га дарѹе понѣшто и од ѡбуке (Б). — Бѣу тѡнки и са рѡном и са ѡбуком, слабо шта имау од ѡбуке (Г).

ѡбурват (се) -ам (се) свр *срушити и разнизати на ситне делове*. — Замѡло ни ѹвати зѣд Драга ка[д] се ѡбурва (Г). — Код њѣга жѣвѡга ѣе кѹћа да му се обурва (Св).

ѡбуртит -им свр *интензивно убеђивати, инсистирати, сапирати*. — Ако ме ѡбурту браћа, мѡраћу да пристанем како ѡни ѡте (Г). — Ка[д] те ѡбурте жѣна и дѣца, немаш кѹд (Дс).

обут (се) обѹ(ј)ем (се) свр 1. *навући на ноге обућу*. — йјутру ка[д] се дѣгне рѡбл'е, свакоме снаша да пренѣсе свѡју обућу (Гр). — Пѡсе онѡ обѹј повр онѣја чарапа, исто тавѡко ка тавѡ шпѹтке штѡ су (Јбе). — Противѣ трипут пченицу крс кованѣк па обѹје, пѡсе цѣпел'е (Ж). 2. *потковати животињу која се преже или товари*. — Не мѡгу ѣс у планину док не обѹјем кобилу (Си). ■ **обуват (се)** обувам (се) *несвр*. — Мрзѣло би ме да се сваки чѡс обувам и изѹвам (ДД). — Онако обувеѣни и нѡном и дањом (Бр). — Кобѣла ми беше бѡса, отѣдо да ју обѹјем (Јь). — Обувеѣни ми волѡви, не чѹју

што раду (Си). ■ **обување** с гл им. — У кућу де се меси нема ни обувања ни изувања, а у мусафирску собу има (Д). — За обување коња не мора да се тера у Пећ, а за волѓе мора (Св).

овā м в овај. — Ујутру посечи ова бадњак (Дш). — Јā и мој мѹж кроз ова прозор смо се провукл'и (Б).

овај -ā -ō показна заменица првог лица. — Овај комадант бијо из најје ђаковачке (ДД). — Седоше под едан ѓра код овија кућа (Ж). — Они овамо овем путем (СЛ). — Виђао се са овема Добродѓлцима (Пр). — Брат ми беше жив, овема децама ѓтац (Б). — Пѓсе сам овѹ ўзо и ужениѓо се (Св); в ва, ова, тава тавај.

овакав/овакав овака/овака овако/овако овог изгледа, ове величине. — Овакѹ девојку не можемо да нађемо (Г). — С оваким понашањем ја не могу да се помирим (С). — Овакија ја им кол'ико ѓћеш (Си); в тавакав. ■ **овако/овако** прил на овај начин. — Не може се више овако (Гр). — Уводи се овако (Г). — Овако њеж да му кажеш (Јбе). — Овако се живи лакше (Јбу). — Овако ми вири пиштол' (Ки). — Овако се скупи ка[д] се опѓре (К); в тавака, тавако; вако, етавако, тавоко.

овал'ики зам оволико велик. — Прѹжила овал'ики језик (К). — Овал'ики зѹлум не може да се поднесе (К); в овал'ики. ■ **овал'ико**. — Пођемо одатл'е у Бакѓвицу, неодрѓђено, ни овал'ико ни онал'ико данā (БП).

овал'ицак -цка -о зам оволико мали. — Нема од пасул'а ништа, зрно му овал'ицко и тѓ шул'чиво (Гр). — Комп'ири овал'ицки, ситни ка ораси (Јб); в тавал'ицак, тавал'ицки, тавал'ички, тавал'ики. ■

овол'ицко прил веома мало. — Шта су ни давал'и л'ѓба мало, нема ни овол'ицко (Бр). — Нема га овол'ицко, ка пѓсница, а кћаше да ме растргне (Бл).

овамо прил у овом правцу, на ову страну. — Они овамо овем путем (Н). — Каже ајте овамо у ла[д] да се одморимо мало (ДД); в вамо, тавамо.

ован ѓвна м 1. Δ. — Остави се кожа од ѓвна ел' од угича за постађију (Г). — Страѓба да гл'едаш ка[д] се бију ѓвнѓви (Си). — У ћѹше негде се прегради за ѓвнѓве да не бију ѓвце док су сјагње (Г). 2. пог наиван човек, глупак. — Онај ован не види ништа шта му ради жѓна (Л).

ѓвас -са м bot *Avena sativa*. — Сѓјал'и смо пшеницу и јѓчам и ѓвас (Др). — Понѓко сѓје дѓтел'ину с ѓвсом, а понѓко само ѓѹ (Н). — Сѓјал'и смо прѓ кѹкуруз, јѓчам, пћеницу ѓвас. (Ки).

ѓвде/ѓвдѓ прил на овом месту. — Тѓрка ми ради ѓвде у ѓпштину (Кг). — Каже ја видим те л'ѹде, ал' ти да сѓднеш ѓвдѓ де ти ја кажем (Ж). — Онда сам дѓшла ѓвдѓ па сам седѓла у школу (Бс). — Ми ѓвде умѓси по јѓдну тѓнку проју, па по едно тѓнко пѓрче свѓмā (Бс). — Одатл'е сам се ѹдала, омрчила ѓвде (Бс); в вође, вођекена, овође, ѓвдена, ѓвденак, ѓвденаке, ѓде, ѓдек, ѓдеке, ѓдекена, ѓден, ѓдена, ѓденак, ѓденака, ѓденаке, ѓдене, ѓђе, ѓђек, ѓђена, татѓде, татѓдеке, татѓденак, тоде, тодек, тодена, тоденак, тоденаке.

ѓвдена прил в ѓвде. — Дѓца идѹ у школу ѓвдена (Б). — У [о]вѓ сѓло сам се ѹдала, ѓвдена ћу д умрѓм (Ж).

ѓвдѓнак прил в ѓвде. — Био сам рањен, погодило ме ѓвдѓнак у нѓгу

(БП). — Овдѣнак није падала киша (Св).

овдѣнаке/овдѣнаке прил в овде. — Још ме бол'и овдѣнаке (Кг). — Овдѣнаке се бѡл'е живи (П).

овѣјат -ем свр струјањем ваздуха или машином извојити зрно од прашине или уроднице. — Ка[д] се одвоји она слама, покупи се жито на гомилу па се овѣје (Бр). — Он пѣва с једне стране и да га овѣјеш ка ђриз (Ки); в *овијат*.

овијаџка ж в вијанка. — Носил'и смо бѡкче и овијаџке (П). — Оне бѡкче ко овијаџке што су, смо гра-дйл'и (П).

овијат -ем свр в *овејат*. — Пропа-л'и би от пршине дог би овијал'и жито (ДД). — Овијано жито нато-вѣари на кола па носи кући (Г).

овражит -ажим свр *уништити, упропастити*. — Није ми га поко-сио, но ми га овражио (ДД). — Извр-шл'аше коњи пшеницу, овражише ју (С). — Цигани га не опрашу, но га овражу (Бс). — Сѣди поред њи да га не овраже (Јбу).

овршет -ршиш/-ѣм свр *скинути зрна жита с класја*. — Овршиш, онѡ пѡсл'е лопатама се овије (ДД). — Ми ћемо кад овршѣ Мијатовићи (ДД). — Да дођеш да ми помѡгнеш кад овршѣш (Ки). — Да л' те стиг-нут за дан да овршѣ (П). — Ја, рече, сам овршѣо мѡје двѣ ил'аде снопа, несам запал'ио, а твѡје да запал'им, дѣ тѡ мѡже (Дш). — Кад би овршѣ-л'и, пребрйжил'и би једну вел'ику брйгу (Г).

овршина ж први слој на стогу се-на, или у каци комине, који није за употребу. — Добро завршено сѣно мѡло има овршине (Г). — Скине се ка једна шака од оне овршине (БП).

овсѣн -ѣна -о који потиче од овса. — Овсѣна слама мѡже да бидне кај сѣно (Пр). — Од овсѣне сламе нѣма мл'ѣка (Си). — Једнѣ године с овсѣ-ном сламом сам изимйѡ стоку, дру-го ништа (Пр).

овѣда прил овим путем. — Овѣда ти је најбл'иже (СЛ); в *вудијер, ову-дије, овуденке, овудер, тавуде, та-вудер*.

овудѣнке прил в *овуда*. — Пѡсл'е, кад ишл'и на Колашин и ка[д] се враћал'и ис Колашина, свѣ удѣрали овуѣнке, па свѣ нѡном дођи па пл'ачкај (Б).

овудѣр прил в *овуда*. — Овудѣр преко стрнова ти је бл'иже (Т). — Немѡјте више да пролазите овуѣр (Бс).

овудије прил в *овуда*. — Овудије се раније йшло за Пећ (Јѣ). — Овудије смо тѣрал'и стоку да пасѣ (Јѣ).

ѡвца -е/ѡвца ѡвце зоол *O aries*. — Сад мѡло кѡ држи ѡвце (Си). — Бул'уг би имѡо преко стѡ оваца (Г). — Узмѣ ова мѣшка дѣца бадњак: овол'ико оваца, овол'ико крава, ово-л'ико мѣшкија глава (Дс). — Онѡ чобѡни чѣву, нѣко ѡвце, нѣко кѡзе, нѣко говѣда (Б). — Узел'и Млѡдену Мйрића сѣдам бравѡ оваца (БП). — Искѡчи ѡван из јѣзера, па тѡмо по ѡваца (Бл). — Кад бидне прѡл'еће, ојагње се тѣ ѡвце (Бл). — Дѡбро је помѡло да се полѡжи овцама па да се пушту (Си). — По двѣ јагнета би-ло д узмѣш за едну ѡвцу (Ж); в *оп-ца*.

овчавина ж овче млеко и произво-ди од њега. — Одма се познѡ сѣр од овчавине (Г). — Ништа не мѡже да се равнѡ са овчавином, ништа није ка овчавина (Г).

овчѧр -ѧра м Δ. — Имѧо за ѡвце овчѧра, за крѧве говедѧра (Бр). — Чобѧни овчѧри имѧл'и су пѡсла зими ка се јѧгњѹ ѡвце, да подѡју јѧгаце које не примају мајке (Си).

ѡвчи -а -е Δ. — івчи сѧр се истѡпи ка кѧјмак (Кг). — Јѧрдум се грѧди од ѡвчег мл'ѧка (Г). — С ѡвчим мл'ѧком не мѡже да се упорѧди нијѧдно дрѹго мл'ѧко (Си).

ѡвчица ж дем од овца. — Мѡго би неку ѡвчицу да држим да се занймам (Јбу). — Пострижи онѧ ѡвчице, донѧси ми вѹну, ја ју опѧри и рабѡтај (Н).

ѡган ѡгна м в огањ. — На рѧд огнѧви, [а]ко бѧдне лѧдно да се грѧју (Ж). — На срѧт кѹће огнѧви (Ж).

ѡгањ ѡгња м 1. *ватра*. — Ми наложисмо ѡгањ (БП). — ѹјутру ка[д] се дѧгне бачица, налѡжи ѡгањ, тѹри котл'иче нѧ огањ (Д). — Анѧ млѧдица се обрѧће ко ѡгња и пол'ѹби онѡ дѧте, и секрве пол'ѹби рѹку ис трипут (Гр); ↔ *ватра*. 2. *прен живахна, отресита, вредна особа*. — Нѧма штѧ да видиш, ал'и је ѡгањ живи (Г). — Врѧдна и за у кѹћу — живи ѡгањ (Јб); в *оган*.

ѡгат ѡгам несвр *скитати, лутати*. — Не савија се кот кѹће, но по цѧо дѧн ѡга (Г). — Кѧко те не забол'ѹ нѡге ѡгѧјући (Г).

ѡглав м *привуза која се ставља животињи око главе* (Бл БП Би Г ДД Др Дс Дш Ж Ки Јбе Јб П Пр Св Си С Т). — Кѡ није имѧо ѡглаве вежѡво би кѡње порожићима (Г); в *оглов*; ↔ *улар*.

оглѧднет -ѧдним свр Δ. — Остѧви ми тѹ мѧло да ми се нѧђе кад оглѧдним (Св). — Да залѡжу мѧло кад оглѧднѹ (Л). — Ми оглѧднѧл'и, три дѧна л'ѧбац очѧма нѧсмо видел'и (БП).

ѡглов м в *оглав* (Б Бр Бс Гр Д Дњ К Кг Л Јбу Н СЛ). — Скинѧ му ѡглов па га пѹшти нек идѧ де ѡће (С). — Вѧдо сам га, ал' је бѧо без ѡглова и без ништа (Дњ).

оглѡдат -ћем свр *зубима скинути месо са кости*. — Оглодѧо би тѧ кѡсти кај пѧс (Дш). — Онѧ кѡсте оглѡдане бѧци псѧма (Пр).

оглѹвет -ѹвим свр Δ. — Оглѹвѧла ми снѧ, не чѹе кад ју тражим водѧ (Дс). — Стѧрци оглѹвѧл'и, не чѹју ништа (П). — Кад л'ѹди оглѹвѹ, ѡни пѡсл'е мѧње причају (Н).

огл'едѧло -а/-ѧта с Δ. — На погѧчу се тѹри огл'едѧло и помало црвѧнога и бѧлѡга кѡнца (Г). — Турѧју свѧтови пѧре на огл'едѧло (Др). — Онѧј памѹчни кѡнац стѧви се око огл'едѧла (Јбе).

огл'еднут се -ѧднем се свр Δ. — Кад би се огл'еднѹл'и у огл'едѧло, не познајѧмо се (Ж). — Не мѡгу да се обрѧем да се не огл'еднем (Л). ■ **огл'ећѡват се** -ѹ(ј)ем се несвр. — Пѡчела ћѧрка да ми се огл'ећѹје (Јбе). — Бѡл'е је учѧла кат се није огл'ећѡвала (Јб).

огњѧште с *огњѧште*. — Прѧ било огњѧште на срѧт кѹће (Бл). — Дрѧва тѹ у огњѧште, скрѧтимо кол'ѧко е мѧра (Л).

огњѧвит -ѧта -о *експлозиван, жу-стар*. — Кѡ је смѧо штѧ да му рѧкне онѧко огњѧвитоме (Г).

огњѧло с в *кресиво* (БП Г ДД Јб Н Си). — Пѡла сѧта му трѧба да запѧл'и цѧгѧру огњѧлом (Јб). — Онѡ прѧ чобѧни нѧсу имѧл'и шѧбице, но огњѧла, огњѧл'има запѧл'и цѧгѧру (Јб).

огњѧште с 1. *место где се ложи- (ла) ватра*. — Ка[д] су бил'и кѹће от плѡта, огњѧште је мѡрѧло да бѧдне насрѧд кѹће (Св). — Типут је бѧ-

јо ђцак, није имало шпђрет, но огњиште смо имал'и (Бс). — Сламе пушћаш око огњишта (Би). — Све-крва села крај огњишта (Д). 2. прен кућа, домаћинство. — Нећу своје огњиште да напуштим, ћу тѳ да останем док сам жив (Гр).

огђит (се) -им (се) свр добро ухра-нити, учинити да постане дебео. — Не мђжу свиње да се огђју на тикве, бес коломбоћа ништа (Гр). — Некад није било ка сад да свака кѳћа закђл'е бар по једну и тђ добро огђјену свињу (ДД).

ђгојан -јна -о добро ухрањен, дебео. — Ис планине дђђе ђгојна стђка (Пр). — Закђл'и по једну којђ је нај-огојна (Б).

ограбул'ат се -ам се свр грабул'ом скинути сламке које висе на стогу или натовареним колима каба-стом сточном храном. — Да се ограбул'ају кђла па да се вежу (БП); ↔ *огрђпс*.

огрђнак -ка м тања грана. — Не-кад смо онђ огрђнце вежђвал'и у на-рђмце и налагђл'и на огњиште, а сад и[х] нико не кѳпи (Г). — Дотђро сам пуна кђла онија огрђнака, йма и за у шпђрет (Г).

огрђнут -ем свр обасјати. — Огрђнуло сѳнце, а ти јђш у кревет, не кѳћи се тако кѳћа (Г). — Кад огрђне сѳнце, мђра да се осуши, но штђ ће, сђмо да пђзимо да се не пресѳши (ДД).

огребђнат -нам свр према гребђ-нат. — Пошто се огребђна на грђ-бене, посе на чешђл'у (Ж). — Онѳ конђпл'у огребђнај, па одвђј повђсмо о[д] штђма, па посе прђди (СЛ).

огрђјат -ем свр обасјати (о сун-цу). — Понђгде би не и сѳнце огрђ-јало, а ми јђш пђјемо (Ки); в *огри-јат*.

огрђпс -бем свр 1. *запарати нок-том у ткиво, предмет*. — Пушти мђчку да те не огрђбе (Г); ↔ *из-грђпс*. 2. в *ограбул'ат*. — Огрђби кђ-ла и дђј конђпце (Г). — Дотђрасмо и[х] онђко неогрђбена (ДД). — Ка[д] се натовђру, кђла се л'ђпо огрђбу саз грабул'ом са странђ да не пђда по пѳту (Г).

огрђшит се -ђшим се свр 1. *по-стати грђшан*. — Бђим се да се не огрђшим од овђја стђрија (Б). — Огрђшила би се да и[х] нђсам напо-йла и да и[м] нђсам положила (Пр). — Не дђј бђже да се огрђше од ђи (Бл). 2. *тешко живети, патити*. — Ова Панарђма от Приштине нђма рђбе, огрђшише бес плђтђ, без ни-чега (Л).

огрђзина ж остатак сточне хране у јаслима. — Од ђтаве нђма огрђзине (Си). — Онѳ огрђзину од овађа полагђл'и би крђвама, ђне ни-шта нђ би оставил'е (Г); ↔ *отђрина*.

огрђјат -ем свр в *огрејат*. — Огрђје сѳнце, а ми н умђмо да се дђгнемо (Си). — Огрђјало би ме сѳн-це кад ми дошђо из рђпста (Ж).

огрл'ак -ђка м 1. *украшени део женске одеће који се носио око вра-та* (Б СЛ). — Гђре преко кошѳл'е носђо се огрл'ак (Б); ↔ *ћуксђр*. 2. в *успрсл'ица* (БП Гр Дс Д Дс Дњ К Ље Љ Пр Св Си). — Нарѳквице и онђ огрл'ак извђзђно (Пр). — Оштѳ-рђла би вђзѳћи огрл'ак од мѳшке кошѳл'е (Г). — Онђ кошѳл'е имђл'е би извђзђне нарѳквице и огрл'ђце (Н). 3. *метална огрлицђ са шиљци-ма која се ставђа псима око врата*. — Огрл'ђци се ставл'ају пђцима да и[х] не уклѳлу дрѳги пђци (Т). 4. в *вресло 1* (БП К). — Стави се звђно на огрл'ђк, па огрл'ђк кравђ на врђт,

па се затегне кл'ештима да не може да се скине (БП).

огрл'ица ж *в вресло 1* (ДД Јбу). — Ону огрл'ицу посе затегнеш да се не раскачи сама, ел' да ју неко не раскачи рукѡм (ДД); *в грл'ица*.

огрнут -ем свр **1**. *ставити горњи део одеће не навлачивши рукаве*. — Беше огрнуо сѣтру и дрѹго ништа (Г). **2**. *загртати земљу око биљке при другом окопавању*. — Требаш најпре да разгрнеш земл'у, да му покидаш траву, па да га огрнеш дѡбро (ДД); ↔ *нагрнут*.

огрѹват (се) -ам (се) свр *одвојити зрно из класа*. — Прекѹпиш га маљо и маљо га жене обрйшу ѡколо, па ѡпет тѹримо кѡње да га огрѹвају (Дс). — Кат се огрѹва скѹпи се, направѹи се гомѹла (Бр). — Огрѹвало би се дѡбро ако би вршѣл'и кад је сѹнце, ако би бѹла облачна, ил' би пшеница бѹла мало јушна, остало би неогрѹвано (Г).

огрѹл'ит (се) -ѹл'и (се) свр *одвојити зелени омотач око ораховог плода*. — Док огрѹл'имо орасе рѹке поцрнѹ ка зѹфт (Г). — Ка[д] се млати ѡра, остане дѡста неогрѹл'енија ѡраса (Г).

огѹл'ит огѹл'им свр *в ол'ушитит*. — Од јѡвѣ огѹл'имо кѡру, па се у њѹ ставѹ карабоја, па се вѹри ка[д] се мрчи сѹкно (Би). — Кад огѹл'у онѹ кѡру, у њѹ тѹру карабоју и прѣђу да се омѹчи (Гр). — Ктѣл'е да огѹл'е кѡру од јѡвѣ да нешто карабойшу (СЛ).

овође прил *в овде*. — Овође смо имѡл'и и винограде (Јбе). — Да поставѹмо сѡфру овође у сѡбу (Јбе). — Немѡ овође да ми дѹрате, јѡ сам овође да чѹвам (Јбе).

овѡјзин -а -о *који припада особи означеној показном заменаѡм ова*. — Отишл'и су пѣт сѹнова, и пѣт

овѡјзине — дѣсет (Бс). — Од овѡјзинија сѹнова нѹје нико остѡо (Гр). — Ктѣо да узме овѡјзину сѣстру (Л).

овол'ѹки -а -о *в овал'уки*. — Овол'ѹки сам бѹјо, гѡтѡво ка тасѡд, ка[д] се зарѡтило (Г). ■ **овол'ѹко** прил *као ово овде*. — Каже, ова ѹѹва може овол'уко да рѡди (Јб). — Остало још овол'уко, ка два прѣста (Бс); *в вал'уко, овал'уко*.

ѡд ѡда м ход. — Видим јѡ какав ју је ѡд (Пр). — Имѡло је дѡн ѡда од нѡс (Си).

ѡдѡвде прил *од овога места*. — Нѣма тѹ ништа, ка ѡдѡвде дѡвде (Бс). — Имѡће ка ѡдѡвде до Пѣћи (Св). — Одѡвде су се брѡнил'и са тѡга прѡзѡра и са тѡга (Б).

ѡдѡвно прил *раније, пре више година*. — Чашѹре сам и заборѡвила, ѡдѡвно је бѹло, ѹма већ бл'ѹзо педѣсет гѡдина (Б). — Одѡвно се не-смо видѣл'и (П); *в одамно*.

ѡдѡјат -ѡјам несвр *пустити теле под мајку музѹру да би јѡј надошло млеко*. — Понеку краѹу не мѡраж да ѡдѡјаш (Дњ). — Тѣл'е посѹше понеку кѡпл'у ѡдѡјѹђи (Г). ■ **ѡдѡјѡње** *с гл им*. — Понѣка краѹа неће да ти спѹшти мл'ѣко без ѡдѡјѡња (Н).

ѡдѡјат се -ем се свр *удаљити се, отѹђити се*. — Кад се ѡдѡл'и рѡб от кѹће, ѡн се посе и ѡдѡје (Г). — Одѡјаше му се дѣца, нико му не долѡзи (С).

ѡдѡкл'е прил *из којег места*. — Распѹта се ѡдѡкл'е ју мајка тѣ дѡвѡјке да се нешто не дѹра да несу свѡјта (Дш). — Да знамо ѡдѡкл'е дѡкл'е да бацѹнеш сѣме (Ки); *в дакл'е*.

ѡдалѡмит -им свр *пог ошамарити, ударити*. — Пѹштите ме брѣ, да га ѡдалѡмим јѣдном, да га устѡвим (Г). — Јѡш ме рѹка бол'ѹ како сам га ѡдалѡмијо (ДД).

ода́л'ит (се) ода́л'им (се) свр 1. *измакнути, удаљити се.* — Ода́л'и, снао децу од огњишта (Си). 2. *не контактирати, не посећивати се, изгубити осећање сродства, пријатељства.* — Ода́л'исмо се, ћемо да се заборавимо (Гр).

ода́мно прил *в одавно.* — Не́сам бијо ода́мно у Кл'ину (Дш).

одангáлат -ам свр *у потпуности опастити траву на пашњаку.* — Одангалаше ми луг (Г). — Одангалал'и би л'иваде, не би имал'е краве де да забоду (ДД); ↔ *одрпнат.*

одапéт ода́пнем свр *поставити алат на држалицу да има већи угао од потребног.* — Тешко се коси кад је коса одапета (ДД). ■ **ода́пнут (се)** -нем (се) свр. — Ако није добро заглављена, коса се ода́пне ка[д] се коси (ДД).

ода́прат -пéрем свр *испрати, исплакати опрано рубље.* — Причекај ме док одапéрем још овò што ми је остало (Гр). — Причека ме док ја одапра онò што сам прала (СЛ). ■ **одапи́рат** -йрам несвр. — Најпре га одапирамо у јаз па га ставимо у чул'ину (Г). — ■ **одапи́рање** *с гл им.* — Пòсл'е одапирања раширимо га да се сүши (Гр). — Одапирањем му се скине свà прл'авштина (В).

ода́тл'е прил *са тог места.* — Нема више онòга старога васпитања, но ода́кл'е ти је жена, ода́тл'е си и ти (Л). — Ода́тл'е не потéраше пра́во у Вал'бòн (ДД).

òдбашан -шна -о *који не жели друштво, затворен, нељубазан.* — Сна ми òдбашна, никога неће (С). — Са òдбашном òсобом не вòл'и и не мòже нико да се дружи (БП).

òдбит -й(ј)ем свр 1. *удаљити нешто с места где се до тада налазило.* — Прè би пому́зла да је имаò

неко да ми одбије тёл'е док му́зем (Би). — Одбише се òни како погинуше ти л'уди (В). 2. *престати лучити млеко* (о крави). — Имала сам двè краве и обадвè ми одбише одједамà (Би).

òдбòрник м Δ. — Имал'и смо одбòрнице дòбре (Бр). — Òни нам би викал'и: ми одбòрници мòрамо се упишемо у кол'ектив, ви немòте (Бр).

òдвájат -ам несвр 1. *делити.* — Од тèста одвájал'и смо (В). 2. *разбијати кућну заједницу.* — Кò и[х] одвájào, није му било лàко (Љ). — Тражи Àндро да се одвájа (ДД). 3. *бити пристрасан.* — Јà не одвájам, за мене сте свì јèднаки (Бл). — Она ми није од њене дèце одвájала тò мòје дèте (В). 4. *почети приметити плод* (о кукурузу). — Кат пòчне колòмбоф да одвájа трèба да се навади ако нема кишце (Г). 5. *прекидати ток воде усмеравајући га у жељени смер.* — Рàно би навадијо да ми не́су одвájал'и вòду (Г). — Кад не́ма одбòрника за вòду, л'уди одвájају како кòме трèба, ни́ка[д] да навадиш (Г).

òдвèзат -èжем свр Δ. — Мнадица би мòрала свàко јутро да веже пце, и свàку нòћ да и[х] одвèже (Бл). — Одвèжи конòпце и бацај да растовàрамо (ДД); ↔ *развèзат.* ■ **òдвèжòват** -у(ј)ем несвр. — Младиче би завежòвал'е и одвèжòвал'е псè (Г). — Одвèжуј краве па и[х] тèрај да пàсу (Ље). — Сàме се одвèжују ако се не вежу дòбро (Љ); ↔ *развèжòват.*

òдвес -èдем свр 1. *помоћи неком да оде.* — Пòсл'е се одвèде у рòд да преконàчи (Би). 2. *отерати.* — Ка стòку кад одвèдеш на пијац па цèниш тавал'ико и тавал'ико (В). ■ **òдвòдит** -им свр. — Одвòдил'и га на стрèл'ање и враћал'и (В).

одвојит (се) -(ј)им (се) свр 1. *раскинути кућну заједницу*. — Тѣ године одвојисмо се посл'е Божиха (Т). 2. *заметнути плод* (о кукурузу). — Овѣ године домаћи свѣ по два одвојйо (Дњ). — По Петровдану коломбѣћи одвоје (Т). — Кат порастѣ ђна одвоји, и двѣ рѣке конѡпл'е (СЛ). — Кад би га нађубријо, свѣ по два би одвојйо (Г). 3. *усмерити воду да тече по потреби*. — У неко време пѡче вѡда да омал'ајѣ, сигурно ми ју нѣко одвојйо (Г). — Иди навйше да ми не одвоју вѡду док навадим (ДД).

ѡдвратан -тна -о који *изазива ѡдбојност, који је груб, незграпан*. — Онако несналажл'ив, смѣтѣн, баш је ѡдвратан (С). — Ймала је неку свекрѡву, баш ѡдвратну жѣну (Ју).

ѡдградит -адим свр *уклонити ограду*. — Одграђена л'ивада ка ал'йја (Г). — Да йма нѣко да ми ѡдгради засеку ка[д] трѣба да се пѡшти вѡда низ бразду, и лакше и брже би йшло (Гр).

ѡде/ѡдѣ прил *в овде*. — Пѡсл'е ка дѡђѡсмо ѡде, слатко ни сѡвог л'ѣба да јѣдемо (Б). — ѡде вел'им женѣ нйје ти печѣн л'ѣбац дѡбро, те увати онѡ средину, те га баѡи иза врати (Ж). — Она је мѡрала нас ѡде да чѡва (С). — Тройцу су убил'и ѡде у сѣло (Дш).

ѡдек/ѡдѣк прил *в овде*. — ѡдек смо живѣл'и у заједницу преко осамдесѣт рѡба (Ж). — ѡдек йма више Шиптарѡ но што йма Срба (Бл). — Мѡја мајка ѡстѡла кот кѡће ѡдѣк (Д).

ѡдеке/ѡдѣке прил *в овде*. — ѡдеке смо ми јѣдно брасто (Дш). — Тѡ нйѣ била рѡдна зѣмл'а, и ѡдма дѡшл'и ѡдеке кѡпил'и (Дњ). — ѡдеке нѣма ни пѡла кила (Бс).

ѡдекена/ѡдѣкена прил *в овде*. — Сад ѡдекена код нас нйѣ лѡше (Дс). — Да ѡстанем ја ѡдѣкена да ве причѣкам док дѡђете (Би).

ѡдел'ак -ака м *некадашњи припадник исте кућне заједнице, члан породице из одељене кућне заједнице*. — Покѡпе капе по ѡдел'ака по тѡре у врѣћу да сѣдне мнадица на нѡ (Ж). — Да се зѡговоримо прво с ѡдел'аѡима, па с комшијама, па ћемо да јавимо шта да радимо (Гр).

ѡден/ѡдѣн прил *в овде*. — Не макйњем се ја ѡдавде, ѡдѣн ћу да седим (Бр). — Тако рањен дошѡ ѡдѣн код мѣне (БП).

ѡдена/ѡдѣна прил *в овде*. — ѡдѣна да мѣсимо (Д). — Сѡтра долѡзу Нѣмци ѡдѣна (Јь). — Тѡ спава стѡка, ми ѡдѣна (Бр). — Она ће да ж'ивй, ѡдѣна (Дш).

ѡденак/ѡдѣнак прил *в овде*. — ѡдѣнак су л'ѡди домаћини, марифѣтни (Св).

ѡденака прил *в овде*. — ѡденака, пѡсл'е почѣу да се исел'ѡвау (СЛ).

ѡденаке/ѡдѣнаке прил *в овде*. — ѡденаке испот кѡће ймамо бунѡр (Би). — Рече, ѡдѣнаке ћу да те чѣкам дог дѡђеш (Бр). — Йма нас ѡдѣнаке ѡко петнајес кѡћа (Пр).

ѡдѣне прил *в овде*. — ѡ[д] тајпут, ѡдѣне ме пробѡда ка[д] ће време (Б).

ѡдйва -йвѣ ж *удата жена породици у којој је рођена и одрасла*. — Йстина је да без ѡдйвѣ нѣма ни радости ни жалѡсти (Ју). — Да се нѣшто не дйра сас нама, по мајке, по ѡдйвѣ нѣне (Дш). — Имѡл'и смо јѣдну ѡдйву, неку дйвну (Ју).

ѡдина ж *сѣно на дну стога убуђано услед влаге*. — ѡд ѡдине мѡже само жалѡвиње да се полѡже, стѡвана нема кравама не смѣ (Н). — Онѡ

огризину од ђдине прђстри по штā-л'е (ДД).

одйрит -им свр *одвојити сурутку из млека од којег се производи сир*. — Ако је добра маја, ђно се одйри брзо (Гр). — Наручи ми: одйрићеш ми сурутку и турит сирење у грудњачу да не узбучй (Г). — Ба-чйце одйре ону сурутку па савйју сирење у грудњачу (Д). — Одйру га горуждом (Г). ■ **одирават** -ā(j)ēm несвр. — Ка[д] се тури маја, ђно пђчне да се одирае (Л); ↔ *одл'иват*.

ђдит -им несвр *ићи, ходати*. — Јā сам вйдо тђтку, не мђж да ђди (Би). — Нђко којђ је напредно прђ године пђчне да ђди (Пр). — Нђсам мђго ни да ђдим ни да говђрим кол'ико сам ослабијо (Дш).

одјавит -им свр *в изјавит*. — Он ђдјави ђвце и пђа и мђгаре (Пр).

одједамā прил *в одједном*. — Овā девојка умйје да развйје по три кђре одједамā (Л). — По двђ сђфре одједамā би турил'и (Дњ). — Одједамā шђс кйла сам изђо (Б); ↔ *изјенпйт*.

одједнђм прил **1.** *неочекивано, веома брзо*. — Одједнђм се нађблаци, пђче да грмй, реко би зђмл'а се прђвал'и (Г). **2.** *без прекида, паузе*. — Одједнђм се нйје нйшта ни ура-дйло ни појђло (Г); ↔ *одједамā*.

одлђмит -им свр *издвојити део чврстог предмета*. — Треба да се одлђми од онђга парчђта бадњака па да се тури на амбар, кђш (Ки). — Одлђми грāнчйцу бадњака па у шпђрет (Др). — Нђке којђ су пђ кр-те, ђне се одлђме (Б).

одл'ђпит -ђпим свр *в разл'ђпит*. — Одл'ђпил'е се онђ закрпе на опā-це, пушћāју вђду (Бс). — Не изглђ-дају лђше ако се не одл'ђпу закрпе (Л). — Мђрам да и[x] нђсим онāко одл'ђпл'ене кад нђма кђ да ми и[x]

зал'ђпи (Пр). — Да се не одл'ђпи овāј л'ђп од зйда (Гр).

одл'йват -йвам несвр *в одирават*. — Пређди се па турйш у мнђко, одл'йва се сурутка (Ж). — Поред сйрења мђра по јђдна да је пушћена да одл'йва сурутку (Д).

ђдма прил *истог момента, без одлагања*. — ђдма ћу да ти донђсем пारे (Св). — Пђсе испйта ђдма се спрђма за свадбу (Ж).

одмāрат (се) -āрам (се) несвр *пре-кинути рад, путовање због умора*. — Прђдвече око четйри сāта опет одмāрамо (Ки). — Пђсе тђга док сун-це не зађе не одмāрамо више (Ки). — Око четйри сāта ђпе да одмāрамо мāло (Бр).

одмђчит -ђчим свр *омекшати*. — Мђшај док ти мāло одмђчи (С).

одмђрит (се) -им (се) свр *према одмарат (се)*. — Домаћин каже да одмђримо мāло, и ту одмђримо (Ки). — Сђдомо да се мāло одмђримо (Бр). — Нђка и[x] јђш мāло, нек се одмђ-ру (Гр).

одмђтат -отām свр Δ. — У неко време одмотāј онђ што ти спрђмй-л'и, парче колобђтнице и папрйку па сђдни те ручај (Др). — Реко да одмотām јā овђ да ми се не вучђ; ↔ *размђтат*.

одмрсит -рсим свр *наћи крајеве замршеном концу*. — Ка[д] се замр-су, нйка[д] да га одмрсиш (ДД). — Да се одмрсе нђкако овђ кануре (Д); ↔ *размрсит*.

ђдник м *ходник*. — Штā йма — јђдна сђбица мāла, ђдник, сђба вђ-л'ика (Д). — Да се изнђсе пасул' из ђдника, да не смђта (Гр). — Ствāри разбāцане по ђднику, нйкакога рђда нђма, ка да су расл'и у шуму у фа-мил'ију с нарђдом (С).

одовут прил са ове стране. — Тамо Аустрјанци, а одовут овѣ Бугари (Бр). — Навал'йл'и мѣ одовут, а Тал'ијани отуд (ДД).

одозгб прил с горње стране. — Преко свѣга одозгб још повал'ак (Г); в одозгор, одозгорке, озгоркена, озгоркене, озгор, озгорке.

одозгбр прил в одозго. — Пѣсе само су йшл'е гѣре те су и[х] довел'и, донел'и мртве одозгбр (БП). — Погл'едај да н изгорѣ одозгбр (Д).

одозгбрке прил в одозго. — Придвече идѣ краве одозгбрке нис Пал'евине (Н).

озгбркена прил в одозго. — Узице от конѣпл'е испрѣђене па укршћене озгбркена (Би).

одозгбркене прил в одозго. — Ископамо јену рѣпу овол'ику, напѣнимо ју одозгбркене (К).

одоздб прил с доње стране. — Гаће одоздб, одозгбр чакшире сукнѣне (Ки); в одоздол', оздол'.

одоздбл' прил в одоздо. — Одоздбл' мѣже да прегорѣ ако је јак жар (Н). — Каже, погл'едај, нѣко идѣ одоздбл' (Пр). — Подвѣкѣ се испот кбла да погл'едам одоздбл' (ДД).

одѣнут прил отуда. — Имал'и су стѣпанице от плѣта и одѣвут и одѣнут да се прескачу, да узѣмају вѣду (Л).

одѣцнит (се) -им (се) свр не стићи на време, закаснити. — Свѣйтам, бойм се да не одѣцним (Ж). — Како трчѣм, сам се одѣцнија (Б). — Одѣцну којѣ су саме, па не мѣжу да постѣгну и да спрѣму и да понѣсу радницѣма рѣчак (Си).

одрас -астѣм свр Δ. — Одрасѣше дѣца и растурише се, отѣше свѣако на свѣју страну (Јбе).

одрат одѣрем свр 1. *ножем скинути кожу са животиње.* — Има л'ѣ-

дѣ којѣ мѣжу да одѣру свињу за пѣла саѣта (Л). — Мѣже за пѣла саѣта да бѣдне заклана и ѣдрана (ДД). 2. *прен скупо наплатити.* — Прифатници кад уфѣту прил'ику, мѣжу да одѣру чѣвѣка (Јб).

ѣдрат се одѣрем се свр прен *пре-терати у јелу или пићу, плачу.* — Одрасмо се јѣдѣћи онѣга л'ѣба (Бл). — Одрасше се дѣца плакајући — од грѣтѣ (Би). — Тѣри расѣнице, направѣ поприке, поприкаш, ѣдрал'и би се јѣдѣћи (Дс).

ѣдрѣдит -ѣдим свр *ѣдѣрати, конкретизовати.* — Нѣе лѣко ѣдрѣдити чѣвѣка којѣ ће да упрал'а са задругом (Ж). — Одрѣдѣсмо кѣ ће да бѣдне ѣдѣрник за вѣду (Г). — Јѣданпѣт ѣдрѣдѣше нас мѣло пѣ јѣчи којѣ смо (Т). — Тѣ ѣдрѣду у којѣ дан ће да бѣдне свѣдба и нагѣду се кол'ѣко свѣтова (Н). — Да се ѣдрѣде ѣдѣрници (Бс). — Одрѣдил'и кол'ѣко трѣба да ме плѣте за тѣ време, и ѣдрѣдил'и ѣ јесен да м узмѣдѣ (Д).

ѣдрѣзат -жем свр *ѣдрѣдити висѣ-ну дуга, ѣбавезе.* — Нѣе би ми било тѣшко онѣ што ми ѣдрѣже најпре да му дам (Бр). — Одрѣжу онако ѣѣтурије, па тѣ се снаѣђи (ДД).

ѣдрѣшит (се) -ѣшим (се) свр *ѣслободити (се) привзузе, ѣвезати (се).* — Озѣбл'е ми рѣке па не мѣгу да ѣдрѣшим порѣже (Г). — Вѣжѣ и[х] дѣбро да се не ѣдрѣшу сами (Јб). — Ако се ѣдрѣше, побѣгнуте ни, увѣтит и[х] не мѣжемо (Т). — Дѣк смо дѣтѣрал'и кѣла кот кѣће, конѣпац некако се сам ѣдрѣшија (ДД). ■ **ѣдрѣшѣват** -ѣ(ј)ем несвр. — Не мѣгу јѣ свѣака кѣла да ѣдрѣшѣем конѣпац (Си). — Свѣ се тѣри ѣко тѣга стѣже-ра и ѣдрѣшѣемо прѣће (Дс).

ѣдрпат ѣдрпл'ем свр в *ѣдангалат.* — Пошто би ѣдрпал'и лѣгове чѣвѣ-

л'и би по пѣскова (Г). — Одрпаше ми њивче за дан (Г).

одскитат -йтам свр према ски-тат. — Не може моја жена да не одскита негде, не може дан да ју прође (Ж); *в оскитат*.

одѹвек прил *вазда*. — Са здравicom се звало одѹвек (Б). — Одѹвек се славило и постило средом и пет-кем (Пр).

одѹжит (се) одѹжим (се) свр 1. *постати дужи*. — Одужи ми се овд чекање (Л). — Ка се неки рад одѹжи, омрзне се робл'е, никоме се не мил'и да ради (Г). 2. *вратити дуг*. — Дужан сам ти, морам да ти одѹжим тога радника (ДД). — Дужни су, требају да га одѹжу (Св). — До Божиха одѹже се сви дѹгови (Ж). ■ **одужоват** -ѹ(j)ем несвр. — Кад опрашим, одужоваћу полако раднице (Г).

одѹчит (се) -им (се) свр *изгубити навику*. — Лакше се научит но одѹчит (Јбу). — Бојѹ се да ме не одѹчу од ракије (БП). — Одучише ме снае да пијем (Јбе).

ођа м *в оца*. — Свако јутро буди не ођа са те ђамийе (Гр). — Они имају ођу, а ми попа, ођа у ђамийу, а поп у цркву (Л).

ођак ођака м *в оцак*. — Мусѡфирска соба са ођаком (Л).

ође прил *в овде*. — Ниђе није ка ође код нас (Јбе). — Ође је било преко педесет кућа српскија (Јбе). — Ође је добра вода, ође је чис ваздук (ДД).

ођек прил *в овде*. — Ођек нас нико не дира (Јбе). — Нико од нас ођек није продо (ДД).

ођена/ођена прил *в овде*. — Да смо ми ођена слобжни, не би ни нико мого ништа. (Јбе). — Ођена смо нас неколико кућа (Јб). — Ођена имамо

здраву воду, планинску и здрав ваздук (Јбе).

оѵе *узвик којим се терају говеда*. — Забол'еше ме уста вичући оѵе, оѵе (Св).

оѵжак оѵака м *в ожек* (ДД Дњ Л Јб Пр Св С). — Са ч се подигне оѵакем с огњишта па се потѹри на црпѹлу (С).

ождрѣбит (се) -ѣби (се)/**ождрѣбит (се)** -ѣби (се) свр *донети на свет младунче* (о кобили). — Ка[д] се ождрѣби кобила, она је опасна (Си). — Данѹ се кобила ождрѣбила упрѣгнута у кола, није приметиво кад ју презо да ће се ождрѣби (Г). — Оба две те да се ождрѣбе (Пр). — Ождрѣбила мѹшко (Јб).

ожег ожега м *в ожек*. — Ако те ошипчим овем ожегем, пазићеш шта радиш (П).

ожек ожека м *гвоздена кука за подизање сача и подстицање ватре* (Б Бл БП Бр Би Бс Г Гр Д Др Дс Дш Ж Ки К Кг Јбе Јбу Н Си Т). — Ја сам увек радила ожеком, те сачарице никад не сам имала (БП). — Са[д] то не знам да ти кажем, огњиште тѹ, ожек танѹр (Бр); *в ожак, ожег*; ↔ *кукѡч*.

оженит (се) -им (се) свр Δ. — Не могу и[м] ништа, неће да се ожење (Јбу). — Два сина су ми ожењена, три ћерке ѹдате (Д). — Са Црногорком је ожењен (ДД). — Има преко сто нежењенија момака у наше село (Б). — Још три сина имам нежењена (Д).

оживет -йвим свр *поново бити жив*. — Кад би могло да се умрѣ па да се оживи (Јб). — Пошто је умро нико није оживео, отѹд се нико није вратио, тамо смо сви једнаки (Би).

оѵл'ит оѵл'им свр *в ољушити*. — Пала з бицикла па оѵ-

л'ила рѹку, нагрдѣла се (СЛ). — Кад изгорѣш на сѹнце, има свѣ да ти се ожѹл'и (Св).

ѡзбил'ан -л'на -о *који је трезвен, одмерен, који се не шали*. — Највише ми се допада што је ѡзбил'на (Јбе). — Према ѡзбил'номе човѣку нѣ мож да се понашаш нѣозбил'но мѡраш да се чѹваш, да знаш шта причаш (Ј).

озгѡр прил *в одозго*. — Тѹри се сач озгѡр и покрѣје пепѣлом и жѡром (СЛ). — Озгѡр авијони њини пѹсте ји крану и тѡ што трѣба (Ж). — Кад бѣ пѡло нѡћи, партизани навал'ил'и озгѡр, а Нѣмци оздѡл' (Бр).

озгѡрке прил *в одозго*. — Двѣ жѣне узмѣдѹ, огрну се и бришѹ онѡ озгѡрке (Бр). — Пошто га тѹриш у црпѹл'у, тѹриш сач озгѡрке (Д). — Кошѹл'а озгѡрке дугѡчка па бѡкче (Би).

оздѡл' прил *в одоздо*. — Саѡд не знам ал' е ѡн оздѡл' побѣго (Б). — Кул'ар се турѡ оздѡл'. — Оздѡл' мѣтни жѡр и тѹри жѡр оздѡл' и озгѡр сач па га покрѣ жѡрем и пепѣл'ем (Би).

озѣпс -ѣбѣм свр *трпети велику хладноћу*. — Како да нѣ би озѣбо ка[д] су ми се смрзѡвал'е цѣпел'е на ноге (БП). — Узми рукавице да ти не озѣбу рѹке (Кг).

озѣмачка *в озѣмкул'а*. — Помѡло мл'ѣка помѹзѣ, ал' је од озѣмачкија па је гѹсто (Јбе).

озѣмка *ж в озѣмкул'а*. — По дѣсет крава мнѡдачке, а плѹс озѣмке (СЛ). — Мл'ѣко је гѹшће од озѣмке но од мнѡдачке (Т).

озѣмкѹл' *ж крава којој је продужена лактација због кашњења нагона за оплођење*. — От понѣке озѣмкѹл'е мл'ѣко мѡже да се ујѡрдѹми (Н); ↔ *озѣмачка, озѣмка*.

озѣмче -та *с теле од пола до године дана*. — Не знам шта ћемо с једнѣм озѣмчетом (Пр). — Овѡ мѡло тел'е да помѣшам с онѣма озѣмчићима пропанѹће ми овѡко, понѣ ће га вѡда (Г).

осѡвка *ж в обзовика*. — Осѡвка тѡ је трава тѹ што има подно сл'ѣва, ѡна кѡѡа л'ѹта (Би).

оѣче -та *с дрвена руда на запрежним саоницама*. — Увѡтијо се л'ѣд на крајеве оѣчета (Ж). — За оѣче се нађе рѡчвасто дрво, а мѡже и ако се право дрво ицѣпа дѡл'е надно (Ж).

оѣште/оѣште *с 1. в гредел'* — Реко да нађем једно дрво за оѣште (Бр). **2. в војница**. — Остѡвио сам једну мѡтку за оѣште па не мѡгу да ју нађем (Бр).

ој *узвик 1. за одазивање*. — Жѣно, ој, ѣто ме идѣм (Бс). **2. за изражавање бола, туге**. — Ој, мајко мѡја шта ме снађе (Г).

ојѡгњит (се) -и (се) свр *донети на свет жагње*. — Трѣбало би око педесѣт да се ојѡгњу (ЈЛ). — Свѣ се ојѡгње пре Ђурђевдана (Т).

ојѡдит -им свр *нанети бол, тугу*. — Дѡђѡше нѣки из Дрнице па не ојѡдише (К). — Штѡ си мајку ојѡдијо, сине (К)?

ојѡдит -ѡдим свр *веома лоше урадити, упропастити*. — Нѣсѹ га опрашил'и, но су га ојѡдил'и (Дњ). — Ојѡдите га Цѣгани ако пращу без домаћина (ДД).

ојѡрит (се) -и (се) свр *донети на свет јаре, окозити се*. — Једнѣ гѡдине четѣри ми ѡјари и подѣгоше се свѣ четѣри (Јбе). — Овѣ гѡдине нѣће се ојѡрит, како ми изгл'ѣда (Јб). — Нѣке ојѡру по јѣдно, нѣке по двѡ (Јбе). — Кад ојѡре по трѣ, мѡраш да и[x] пѡзиш, да и подѡјаш (СЛ); ↔ *окѡзит (се)*.

ојефтинат -ам свр добити *нижу цену*. — Купићу кад ојефтина, овако скупо не могу (Љ); *в ојефтињат*.

ојефтињат -ам свр *в ојефтинат*. — Ојефтињала стџка, ништа не чени (Би). — Ў јесен ојефтињаће — бџа ће се учинет (Г).

џс *узвик којим се терају упрегнути волови*. — Цео дан џс-џс, устџ ме забол'еше вичући (Св). — Ојс, шарџња, вучи те изел'и (Св).

џка *ж мера за тежину, 1250 грама*. — [А]ко веруеш, тридесет џка, не кил'е, но џке сам ја на мџ таван, сам пџла вџну (К). — Имаџ је један казан, вџтао је стџ петнаес џка (Пр).

окадит (се) -адим (се) свр *принесити руком дим тамјана*. — Понџси тџмо па окади сџбе (СЛ). — Прво се окадимо па пџчнемо да гџспџдужемо (Г). — Гџсти се прекрџсте, окаде па сџдну да пију (Кг). — Дџј тџмњан да се окаду гџсти (Љ). — Пџсл'е узмџмо тамњан, окадимо сџфру, окадимо икџну па гџспџдамо (Би).

окаџорит -им свр *прен у своју корист истицати значај учињеног*. — Окаџорила си тџ што си ми учинила (Г). — Не каџул'им да ми га уради, ако га онако окаџори (Г).

окаламџшит -им свр **1. патити** *због недостатка нормалних услова за живот*. — Окаламџшиџо колџмбоћ од жџге (Св). **2. постати безвољан, озловољити се**. — Кад ни рџкоше дџ треба да идџмо, ми ти окаламџшисмо, нико ништа да прегџдри (ДД).

окапат -л'ем свр *патити дуго чекајући*. — Окапаћемо чекајући дог дођу (Н). — Дџ сте бре више, окапасмо чекајући ве (Д)?

оквџсит (се) -им (се) свр *бити обасут водом*. — Оквџсу дџца обџћу по росџ (К). — Оквџсила се шџ-

бица, нџмам с ким да налџжим (Бс). — Горџ дџбро док се не оквџсе (Д). — Она дрџва оквџшена нџте да горну (Г).

оквџсит -асим свр *додати извесну количину квасца*. — Нџко млџго га не оквџси, бџш је л'џп (Л). — Која га млџго оквџси, ја нџ би мџгла да га јџм (Л).

оквџр -ира м *в каса* (Дш Ки Ље). — Ка[д] се кџћа малтерџше, набрџкну оквџри па не мџжу врата да се затџрају (Ки).

окџће с *украсни предмети којим се ките сватови*. — Они пџсе дарџју онџ окџће (Би).

оклагџја *ж ваљкаста дрвена палица која се употребљава као прибор у кухињи* (ДД Д СЛ). — Качџмак смо мџшџл'и с оклагџјом (Д). — Узми оклагџју, па дџбро измџшај она качџмак, па га зачџни (СЛ). — Гл'џдала сам де је секрџва удџрила снау оклагџјом, и ни рџч ју сна не пџврати (Кг); *в клаџја*.

оклџпина *ж зелени омотач плода ораха*. — Поцрнџл'е би ми рџке од оклџпине (Г). — Мрчџл'и би сџкно и у јовџву кџру и у караџоју и у оклџпину, како би кџ имаџ (Г); ↔ *кожубинка*.

оклџпит (се) -им (се) свр *одвојити зелени омотач око плода ораха*. — Одџџај онџ који нџте да се оклџпе (Љ). □ ~ **џши** *показивати знаке нераспџжења, забринутости, обесхрабрити се*. — Нџко вџсео, а нџко оклџпио џши (Бс). — Да не оклџпимо џши ка[д] се враћамо отџд кот кџће (Б).

оклџстит -им свр *престати лучити млеко у једној сиси због обољења*. — Кад оклџсти крџва, изџуби цџну (Пр). — Оклџсте у јџдну сџсу и ја ју мако (ДД).

о̀ко -а/о̀кета с орган чула вида. — Да видиш ка̀ка је, два о̀ка од њо̀ј да не одво̀диш (СЛ). — Ка пшеница кад баца̀ш по њиве, та̀ко паду кугл'е та̀ко ми два о̀ка што има̀м у гла̀ву (Бр). — Мѐне ми на̀мигну о̀кетом да ћутим (Б). — Тавем о̀кетем не ви́дим те те́бе, овем де́снем о̀кетем не ви́дим ништа (Дш). — Ка̀ко да ни́је истина ка[д] сам ви́до сво́има очима́ (Л). — Рече очи́ју ми не́мам, се да̀ла би ти да има̀м (Др). — Да не оти́дне од очи́ју (ДД). ▢ **ту́рит** - заинтере́совати се. — Мо̀гла сам да га оже́ним де́ сам кте́ла да ту́рим о̀ко (Јбу). ▢ **појести га на̀ око** *потценити га*. — Бо̀гоми, поје́о сам га на̀ око, а превари́о сам се (Г). ▢ **гл'едат испод ока**, *посматрати неприметно*. — Погле́да га ја̀ она̀ко испод о̀ка — и́ч ми се не́ допаде, не одговара́ ми (С). ▢ **отис на̀ очи** *пропасти због урока*. — Оти́шло ми на̀ очи де́те, иде́м да му сл'ивам о̀лово, да̀ко му би́дне бо̀л'е (Ж).

оковат се -у́(ј)ем се свр *доживети дубоку старост*. — И ја̀ да̀ко се не ок'у́јем на ова̀ свет, до́ј ће и ме́не да̀н (Б). — Не́ћемо се та́јдан оковат ни ми́ (Бл).

око̀зит се -им се свр **1. в ојарити се**. — Једна три́ окози́ла ја́рета, а дви́је по два́ (Јбе). — Сва́ке го́дине ми око̀зи по два́ ја́рета (Јб). **2. поградити** *веома напоран посао*. — Да се око̀зиш док растова́риш прик'о̀л'ицу се́на, п'упак да ти се поме́ри ако ни́је до́бро осу́шено (ДД).

о̀кол'ина *прил у непосредној близини са свих страна*. — Прек'у́пиш га ма̀ло, и ма̀ло га же́не обр'ишу о̀коло па о́пет ту́римо ко̀ње да га огру́вају (Бр).

о̀кол'ина ж предео у непосредној близини. — Ка што је о̀кол'ина Пе́ћи, то́ нема ни у Шума́дију (Јбе). —

Удала се та̀мо не́где у о̀кол'ину Кра́гуевца (Би). — На васпита́ње дете́та мло̀го ви́ше ути́че о̀кол'ина но родите́л'и (Л).

окомбесит (се) -им (се) свр *обесити (се)*. — Окомбесила́ ју се она̀ ко́жа око вра́та, учине́ла се ка ба́ба (Г). — Кол'ико је дебе́о окомбеси́о јо се подгу́шњак (БП).

око̀пат -ам свр *од копат*. — Ја̀ ћу око̀пат мо́је има́ње, а О́дбор се́лски мо́ра да наре́ди да се посе́је (С). — Ако се не о́ре у во́ћњак, тре́ба да се окопа́ око во́ћака ((Б). — Окопа́л'и би по је́ден ме́тар на̀около око њо́ј (Л).

окопи́л'ит се -ил'и се *први пут пре времена донети на свет младунче, омладити се*. — Ни́кат кра́ва не мо́же да бу́де до́бра ако се окопи́л'и (Дђ). — Ре́кла сам не́ће има́т мл'е́ка кад се окопи́л'ила, па има ба́ш л'еп'о́га (Г). — Кад се до́бро држ'у, окопи́л'у се по не́кол'ико дви́сака (Г).

око̀пнет -ним свр *у потпуности нестати истопити се (о снегу)*. — Кад је око̀пне́ло и го́ре ви́ше Пе́ћи — не́ма ви́ше зиме́ (Св). — На́јпре око̀пни с ове́ јужне стра́не (Б).

око̀тит се -им се свр *донети на свет младунце (о псима, свињама и ма́чкама)*. — Две́ гура́че те да ми се око̀ту за да̀н (Н). — Да су сви́ње на це́ну, гура́ча ми не́ би око̀тила ви́ше од три-че́тири, ова̀ко деветна́ес, не зна́м шта́ да ра́дим с њима́ (Г). — Ни́је до́бро да се за да̀н две́ ок'те, ме́шају се по̀сл'е гури́ћи (Пр).

окра́јак -јка м *крајњи део*. — Још је́данokráјак л'ива́де о́стаде непо́кошен (ДД). — Одokráјака скр́пио мало кокоша́ра за коко̀шке (Г).

окра́стит -им свр *посећи гране са стабла биљке, односно гранчице са*

дебље гране. — У прол'еће прво да се окрәсту врбе па да се заграђује (Г). — Да се овѣ гране окрәсте, да се ослободи пүт (Кг); ↔ *окрәсат, скрәсат, покрәстит, скрәстит*.

окрвāvит (се) -āvим (се) свр *умазати крвљу*. — Јесам бијо, ал' нѣсам окрвāvио рүке (Б). — Понѣгде се деца окрвāvе бијући се (Би). — Побил'и се ѓвнѓви, ѣно и[х] обадвā окрвāvл'ени (Си).

окрәнут (се) -әнем (се) свр *направити круг, окружити*. — Прѓђу по двѣ-три мāl'е чашице, окрәне се вѣл'ика па крстеница (Би). — Они се окрәнүше (Б). — Свүт око сѣла би се тѓ окрәнүло и ѓпет дођи у цркву (БП). ■ **окрѣтат (се)** -ѣнем (се) несвр. — Штā чѣкаш, окрѣћи волѓве (Г). ■ **окрѣһат (се)** -ѣһем (се). — Ништа се немѓ окрѣһат, нѣма никога (ДД). — Сāt се н окрѣһе, а окрѣһало се прѣоколо сѣла (БП); ↔ *обртат*.

окрәсат -шем свр *в окрәстит*. — Нѣкол'ико гѓдина врбе седѣл'е неокрәсане — обāl'иһе и[х] снѣг ако се не окрәшу (Дњ).

ѓкретан -на -о *који је живахан, вредан, чио*. — Прѓпева ју кўһа како ју дође она сна онакѓ ѓкретна (Г). — Кад је жѣна ѓкретна, кўһа је ўредна ка сāt мѣда (СЛ).

окретāч -āча м *запрежни плуг с два раоника који може да се окрѣһе* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Ж К Кг Љу Н П Пр Св С СЛ Т). — Бѓл'е орање је било ка се орало окретāчима (Бр); *в окртач*.

окрѣчит -им свр *премазати кречом*. — Овү сѓбу де седимо окрѣчимо по двāпут годишње (Г). — Бар јѣдну да окрѣчу дāнас (Л). — Мѓра прѣ слāве да се окрѣчи, да је чйсто за слāву (Д). — Нѣте дрүго да раде док не окрѣче кўһу (Б).

окрпит -им свр 1. *фиг немилосрдно шибати, тући*. — Како сам га окрпио кад ми је дѓшло до руке, нѣһе му пāнут нāм да ме помѣне (БП). 2. (обично уз одричне глаголе) *не бити у довољној мери*. — Нѣ би те окрпило по двѣ краве и волѓви девојку да плāтиш, а нѣки су и по парче земње прдāвал'и (Дш).

окртāч -āча м *в окретач* (Дш Ки Љу). — Окртāчи су имāl'и по двā раоника (Дс). — Пѓсл'е плүгови, овй окртāчи искочише, и кѓ е мѓго куповāl'и су и[х] (Св). — Овај плүг окртāч био мнѓго бѓл'и (Бл). — Нāјпре смо орал'и рāлом, па сāковцем, па окртāчем, сād трāкторима (Г); ↔ *обртāч, превртāч, преломāч*.

окруњач -āча м *в круњач*. — Кад искочише окруњачи — лāко (БП). — Брзо идѣ ка[д] се рүни окруњачима (БП).

октѓбар -бра м *десети месец у години*. — Прет Светү Богорѓдицу, четрнајестог октѓбра, л'үштйл'и смо колѓмбоћ (Г); *в октомбар*.

октѓмбар -бра м *в октобар*. — Слāва Петкѓв дāн, двајес сѣдми октѓмбар (К). — Седѣл'и би у планину готѓво до октѓмбра (Пр). — Она је пѓсл'е октѓмбра (Бс). — Слāва четрнајестог октѓмбра (С).

окүпат (се) окүпам/окүпл'ем (се) свр *опрати се водом и средствима за хигијену*. — Деца се окүпају, повйју па успāвају (БП). — Штā һу, сирѓта, не мѓгу сāма да га окүпл'ем (Би). — Нāјпре се окүпл'у деца па се пребүчү (Би). — Нѓћ кад увати, дѣцу пребүчү жѣне и окүпл'у, да су чйста за јүтре (Б).

окупāција ж *стање под директивном стране силе*. — Пѓсл'е окупāције, ка[д] се ослободимо, јож гѓре — вишак (Ки). — За време окупā-

ције пл'ач'кал'и (Дш). — Кажу та-
пут, и за време окупације бранил'и
да не славе славу (Ж); *в купација*.

окусит -им свр проверити квали-
тет чулом укуса. — То остало, до-
маћин окуси најпре (ДД). — Неће
ништа да ми окуси (Др). — Уморил-
л'и се волџи, неће да окусу сено
(Гр). — Кад окусе траву, посе неће
сүву рану (Јбу). ■ **окушава** -авам
несвр *узимати незнатну количину
хране*. — Ништа ми не окушава (Н).
— Онако остало неокушавано (С).

окш *узвик за заустављање волова*.
— Ја њима окш, окш — волџи ни-
шта (Г). — Окш, полако, стањите
(Св).

оладит -адим свр *охладити*. —
Мнеко треба да се олади, па да се
укисел'и (Д). — Турила квасац у
олађено мнеко па ми се предвоило
(Кг). — Причекајате док се не оладу
компири, не мџу овако врући да се
једу (Ки).

олџка ж Δ. — Ми смо писал'и
крџул'ом, а ова наша деца олџ-
ком (Јбу); ↔ *плџез, лџпис*.

џлош м који је неваспитан, који
је без икакве вредности. — Увек је
у друштву с неким џлошима (Би). —
Свџј по градова џлоша кол'ико ти
душа џће (Јл).

ол'изат ол'ижем свр *очистити
нешто језиком*. — Нашџо сам тел'е
ол'изано (Б). — Некад ни је било
слатко кад би јел'и, и кашџку би
ол'изал'и (К); ↔ *пол'изат*.

ол'истат -та свр *развијати лишће*.
— Ка[д] дрвеће ол'иста, међа смеџа
јер прави лад (Гр). — Ливџде заз'е-
л'енел'е, дрвеће ол'истало — рај бџ-
жи (ДД).

ол'ишат (се) -ам (се) свр 1. *добити
лише* (кожно обољење). — Теџци

пропању ка[д] се ол'ишају (Н). —
Ол'ишани теџци пропал'и, само кџс
и кџжа од њи (Г); ↔ *изл'ишат се,
пол'ишат се*. 2. *на месту ударца
изгубити поцинковану скраму* (о
суду). — Паде ми тепсија из рукџ и
џлиша се (Г).

ол'утит (се) ол'утим (се) свр Δ. —
Има понџко па не мџже да рџча ако
се не ол'ути (БП). — Паџи да се не
ол'утиш, има понџка л'ута (Дс). —
Немају апетит док се не ол'уте (Кг).

ол'уштит (се) ол'уштим (се) свр
скинути кору са плода или дрвета.
— Кад ол'уштимо колџмбоћ, тајпут
смо све прераџил'и, јџж да спрџми-
мо дрва за зиму (ДД). — Ја више
вџл'им неол'ушћене но ол'ушћене
јџбуке (Гр). — Ол'ушћен кукуруз
овамо па напџнимо канџте (Б); ↔
огџл'ит.

омађијат -ијџм свр *неким бесми-
сленим речима односно поступци-
ма утицати на нечију моћ расуђи-
вања*. — Узе ми Бџг памет, ка да ме
омађијџше не умџдо да изговџрим
(К). — Свашта данас има, омађијџју
те, па те повеџду, па у јаде цео вџк
(Бс).

омџл'ит (се) -им (се) свр *смањити
(се)*. — На сүву траву омџл'у и крџ-
ве и џвце (Пр). — Омџл'иџо сам и[м]
рану, преполовиџо (Дњ). — Омџл'ила
се Бистрица, скџро ће да прекапи
(Г). ■ **омџл'џват** -џ(ј)ем несвр. — По
Петрџвдану стока омџл'џје мл'џко
(Б).

џмам м мањи оброк који се даје
музари при мужи. — Помџзџм ју
сама са џмамом (Јџе). — Тако ми
бџга, мџрам да ти кажем: има јџдну
ману — не да се помџз без џмама
(Г).

омџмит -џм свр *дати музари
омам*. — Док ју не омџмим не би мџ-

гла да ју помузѐм (БП). — Мирѹју док се музѹ кат се омаме (Д). ■ **омамл'оват** -ѹ(ј)ем несвр. — Мѹра-ла сам да ју омамл'ѹјем кад ју му-зѐм (Н). — Омамл'оваћу ју и ја, тѹ није мана никака (Би).

омаѹфит -им свр *изгубити моћ размишљања, и закључивања, по-стати сенилан*. — Боим се, чѹра, да не омаѹфим па да се смејѹ с ме-нѹм и да се играју ка с мечком (С). — Полако брѐ, знам шта радим, не-сам омаѹфила (Др). — Л'ѹди у ста-рос не чѹју и омаѹфе (Др).

ѹмашке прил *бацати семе зама-хом руке*. — Кѹ је па имаѹ машинѐ, све се тѹ сѐјало ѹмашке (Дш). — Ви-ше је ишло прашѹјоца ка[д] се сѐја-ло ѹмашке но сад машинѹм (ДД).

омѐкшат -ам свр 1. Δ. — Омѐкшаѹ мѹс ће да се расипѹе из онѐ канте (Гр). 2. *постати топлије*. — Омѐк-ша о Божѹћу, ка да није зѹма (Б). — Омѐкшаће нема кѹд, овако не мѹже дѹго (Г). 3. *попустити у захте-вима*. — Отац најпре тражи мнѹго, па посл'е кад навал'у на њѐга прие-тел'и ѹн омѐкша, мѹра да попушти, но шта ће (Дш). — Омѐкша Драго покрѹни, кад њѐга савладѹсмо дадо-ше ми ју (Г).

омеремѐтит -им свр *прекрити малтером, омалтерисати*. — Кѹћа је топл'ѹја ако је омеремѐћена спѹ-л'а (Г). — Ктѐдосмо да учѹнимо не-ку пѹру да омеремѐтимо кѹћу (Бс).

ометѹл'ат (се) -л'а (се) свр *учи-нити да неки од преживара добије метиље*. — Ни кѹњ ни свиња не мѹ-же да се ометѹл'а (Љу). — Мѹжу и да л'ипчѹју ѹвце ка[д] се ометѹл'ају (Св).

омѹват (се) -ѹвам (се) несвр *пра-ти руке, ноге, лице*. — За гѹдину не мѐсе мнѹдице, ал' омѹву нѹге л'ѹ-

дѹма (Ж). — Кад устану, све да по-сѹпл'е да се омѹвају (Др). — Музл'и ѹвце, посѹпѹвал'и чобѹнина, омѹва-л'и ведрѹце, омѹвал'и корѹта, чинѐ-л'и свѹшта (СЛ).

ѹмица е ж *женско ждребе од го-динѐ до две дана*. — Најлакше се наѹчи ѹмица да ради кад ју прѐжеш с мајком (ДД). — Тѐ гѹдинѐ прѐзо сам двѐ ѹмице, с ѹмицама сам ти урадијо имање (Пр).

ѹмладина с мн *младићи и девојке*. — Ова сагања ѹмладина није марѹ-фѐтна ка некад што је бѹла (Н); в *омнадина*.

омлѹтит -ѹтим свр *дужим шта-пом скидати плодове с грана, из-двајати зрнење плодова*. — Млѹт-ни и[х] ако се не омлѹту сѹми (Љ). — Неомлѹћеноме пасѹл'у не фѹл'и ни-шта, мѹже да сѐди гѹдинама у меѹне (Г). — Покѹпише се дѐца да омлѹте неке орасѐ тѹ више кѹће (Др); в *омнатит*.

ѹмнадина ж в *омладина*. — Тамо ко[д] цркви чѹка гѹч ѹмнадина игра, овѹ старѐи гл'ѐдау (К). — Сад ова ѹмнадина не слѹшу старѐ (П); ↔ *мнѹдеж*.

омнѹтит -ѹтим свр в *омлатит*. — Пасѹл' се ѹберѐ па се омнѹти мнѹта-чѹма (Ж). — Онај пасѹл' омнѹти па продај (Дш). — Њѐно сѐме стаѹи се у гомѹлу па се омнѹти (С).

омрсит (се) омрсим (се) свр Δ. — Ктѐдоше неки да омрсе славу (Т). — Јучѐр сам се омрсила, не мога више да се одвајам (Дс). — Тѹ се нѐ би ко-јѐ дѐте омрсило за сѐдам неѐдел'а ве-л'ѹкија пѹста, сви су постѹл'и (Љѐ). — Нѐте ни дѐца да се омрсѹ, и ѹна постѹ (Ки).

омрчит (се) -им (се) 1. *учинити да нешто добије црну боју, оцрни-ти*. — Дѹбро би се омрчило у кара-

боју и јовову кору (Дњ). 2. прен *оцр-
нити, унаказити*. — Омрчила сам
и[х] бијући (Бс). 3. *унесрећити*. —
Није се оженио, но се омрчио (Си).
— Одатл'е сам се удала, омрчила
овде (Ж).

џмужан -жна -о в *јамужан*. —
Омужан сир може да бидне кај скџ-
руп (Др). — Од џмужнога сира мџш
питу да направџш (Б).

џмута ж в сплачина. — Ако кравџ
не дајџш помало џмуте, мање има
мл'џка (Г).

џн џна џно Δ. — Он повџрово га
њџга и кџџо да пита за мене и за
дџте (Б). — Ја сам га џџга познавала
(Др). — Њџга да су га уфатџли
стрџл'џл'и би га (Б). — Ка[д] смо бил'
и у Жаџ, џџга смо га срџл'и (Т). —
Па се џџму мџли да те пушти (Бр).
— Стџра, онџ свџкрџа џџна, и џна
ју сџдне у кол'џна (Т). — Ни мџ код
њџј, ни џна код нас (Л). — Крај џџј
горџду лџмбе (Дс). — Причу од џџј,
и не знам ко ју иструџо (Бр). — Ја
сам свџ код џџзи, ко[д] тџј јџтрџе
(Б). — Најџемо ти бџл'у од џџзи
(Св). — Не мџже нџко наместо џџзи
(Дш). — Ја сам ју се допаџо (Св).
— Одрџди се датум кад џџеш, и
узмџш ју (Јбу). — Турџе ју сџто пуно
шеџџера, џнда ју даџу јџбуку (СЛ). —
Отџдне сна, пол'уби ју рџке, да ју
чараџе (К). — Ћџрка ју је у При-
штину на факултет (Јџе). — Сџе
оваџо би бил'е, па тџчи ју, ну конџ-
пл'у (БП). — Имам џџџ да свџкоме
здравим онџ вел'ику чашу и ја да ју
попиџем (Т). — Фџла и[м], не грџу
ме (К). — Покрију џипел'е да и[х] не
испрл'у (Би). — Он домаџин и свџ
треба да попију (Т). — Мџј брџт, џџн
стџри свџт, а мџј син бајраџтџр (Дш).
— Ујак ти, џн ал'и дџда, види да му
пумџнеш (Дш). — Њџга и мене, рџ-

ку за рџку, тавџко (К). — Њџје до-
лазили два човџка ка на јџбуку
(Би).

онџ м зам в онај. — Ови дџнари
гџџје, баџи танџмо у онџ котџо (Би).
— Кад изџвџдимо онџ влџс, онџ штџм
стаџвимо увиџемо на кудџл'ке и прџ-
дџмо вртџнетџм (Пр). — Бџба је би-
ла домаџин онџј кџџе (К).

онџј -џ -џ показна зам *који није у
непосредној близини*. — И тако рџ-
дом, онџј онџме, онџј онџме, истџра
се рџд (Ки). — Несам га ни ја кџпио,
но кџпил'и онџ ис тазџине (Ж). —
Онџ што е било влџс — тџ за оснџву,
а онџ што је ка штџм — тџ за пџтку
(Б); в *анај, она, на, танај*.

**онџкав/онаџав, онџка/онаџа, онџ-
ко/онаџо** зам *који је обликом или
квалитетом као предмет на који
се показује*. — Штџ се џчене од она-
кога човџка, од онаџе снаџџе и л'џпџте
(Л); в *танаџав, татанаџав, ■ онџко
/онаџо* прил на *онај начин*. — Онџ-
ко се не дочџкџју гџсти у домаџин-
ску кџџу (ДД). — Ја онаџо ка у бу-
нило (П). — Онаџо џемо и мџ (Бс); в
онаџо, танаџо, татанаџо.

онџмо прил на *оном месту*. —
Сџдимо мџ онџмо испот стрџе и чџ-
камо да сџмне (БП). — Сџди мџмак
онџмо, ја сџдим оваџо (С); в *танаџо*.

онџпут прил в *онда*. — Замџло на-
страдаџмо онџпут, ни крџви ни дџ-
жни (Ки).

џнда прил 1. у *оно време*. — џнда
се пџ тџшко живџло (Ж). — Удала
се и[з] сџла у сџло, а џнда ју мџжа
погџнул'и (Кг); в *ондак, онданак,
ондар*; ↔ *онџпут*. 2. у *том случају*.
— Каџе џнда, ни мџ неџемо да оста-
немо (Г).

џндак прил в *онда*. — џндак да ми
вратиш паџре, а ја џу тџбе да вратиш
кобилу (Пр).

ѓнданак прил *в онда*. — ѓнданак ти се ми дигосмо, па ноћом пѓшки (Ки).

ѓндар прил *в онда*. — ѓндар да седите, да останете на конак (ДД).

ондашњи -а -е *који се односи на прошло време*. — ондашња влас није ни дала да носимо крста (Т). — ондашње време, није било лако да се иде у затвор, ми сел'аци то несмо научил'и (СЛ).

ѓнде/ѓндѓ прил *на оном месту*. — Ја сам седео ка ѓдѓ, а мој син ка ѓндѓ (Дш); *в нодена, нође, ондена, ондер, татонде, тонде, тонден*.

ѓндена/ѓндѓна прил *в онде*. — Причу стари да је ондена била црква (Гр). — ондена испод бунара посижемо помало паприка, кол'ико да имамо за нас да испѓчемо (Би).

ѓндѓр прил *в онде*. — Нико не може да га такне ѓндѓр (Л).

ѓнѓзин -а -о *који припада особи означеној показном заменицом она*. — онѓзина деца су се поженила (С). — Нашла нешто од онѓзинија ствари (Гр).

ѓномад прил *два дана раније у односу на тренутак говора*. — Не, није то било јучѓр но ѓномад, у субѓту (Б). — Од ѓномад ништа окѓсила није (Гр); ↔ *прек(о)јучѓ*.

ѓнуда прил *оним путем, правцем*. — онуда мене ми непознато (Кг); *онудѓр, онудѓрке*.

ѓнудѓр прил *в онуда*. — Све растурене козѓрве онудѓр де су ѓни бил'и (Бл).

ѓнудѓрке прил *в онуда*. — Пролѓзил'и смо ноћом онудѓрке да не нико не види (СЛ).

ѓпадат -ам несвр **1**. *откидати се отпадати*. — ѓдма пѓсл'е прве сланѓ пѓчне л'ишѓе да ѓпада (Бс). **2**.

клеветати. — Грѓта је да се ѓпада девојка (Г). ■ **ѓпанут** -нем свр. — Ставил'и му нешто на главу да му ѓпане коса (Б). — Кад видиш да је ѓпало жито, уситнила се слѓма, ѓнда вилом трѓкаш и баѓињаш слѓму (Бр). — ѓпадоше девојку ни криву ни дѓжну (Б).

ѓпајдѓра ж *пог жена слабог карактера која је склона да оговара*. — Дал'еко било да ти доведе неку ѓпајдѓру у кућу, кућу да ти растури (Г). — Запрети ми мајка: да те несам видела више с ѓном ѓпајдѓром да идѓш, и ја се одби од ѓѓѓ (Г).

ѓпанак ѓпанка м Δ. — За време бивше купѓвал'и би перићане ѓпанке (Б). — Оздѓл' пѓдлогу неку, и л'удима направѓш ѓпанке (Д). — Само посѓче ѓпанце и она вр састѓви (Пр). — Прве ѓпанце ѓегѓве сам обула ка[д] су ме довел'и (Г). — Пѓсл'е има дрво за ѓпанце направљено (Ју). — Са грађенима ѓпанцима ишло се на сабор (Дс). — Онако с ѓегѓвѓма ѓпанцѓма ѓјде у Ђураковац (Бр). — Не, цѓ[о] ѓпанак, но сѓ'мо гѓгачке (Св); *в панак* □ *осушит ѓпанце ликвидирати га*. — Прет крај рѓта осушише му ѓпанце (ДД). □ *наопѓтит ѓпанце присилити да оде*. — Наопѓтише му ѓпанце, ѓѓраше учѓтел'а (Г).

ѓпанчѓр -ѓра м *дрвени калуп за грађѓње ѓпанѓка* (БП Бс Г Гр ДД Др Дњ Дш Ки Л Јѓ Љу Н Пр Св Си). — Ставиш ѓпанак на ѓпанчѓр па фрчѓш (Г). — Имѓл'и би ѓпанчѓр, па нѓтни пазѓвак јѓдан (Бс); *в панчѓр*; ↔ *калуп, стѓпа*.

ѓпанчѓрка ж *већа шивѓћа игла*. (Бл БП Бр Бс Г ДД Д Др Дш Ж Кг К Л Јѓ Н П С Си СЛ Т). — ѓпанчѓрком би крпил'и вреће (БП). —

Мбрала си да имаш и онѹ малу и опанчарку (К); *в панчарка*; ↔ *широкоушка*.

опањкат -ам свр према пањкат. — Опањкал'е снае заву, само су огрешиле душу (Л). — Ова опањкај другарицу код њојнога вереника, и он ју остави (Би).

опарошк м *в гаврошка*. — Ако се истеше, мого би да се од њега направи некакав опарошк (Љ). — Изгуби дан због опарошка (Љ).

опартосит -им свр *изгрдити у нјвећој могућој мери*. — Кћаше да ме опартоси, да ме нагрди да остадо код њој (Н). — Опартоси ме, нагрди ме сна што ју се несам јавио да дође и она (Г).

опасан -сна -о од кога прети опасност. — Јеремјићи су имал'и млого опасне псе (ДД). — Пролазимо покрај опаснија паса празнија рѹку (Св).

опасат (се) -шем (се) свр Δ. — Кад ћу д умрём, ћу д опашем бокче (Ж).

■ **опашиват (се)** -ѹ(ј)ем (се) несвр. — Наше жене бокче несу опашивал'и (Н). — Бокче су опашивал'и овје старе жене (Пр).

опаснос опасности м и ж Δ. — За време окупације бијо вил'ики опаснос за на[с] Србе, а сад више нема опасности (П).

опас[ти] опасе свр *зубима покидати сваку травку* (о стоци). — За ноћ ми опасоше ливаду (ДД). — Пушти стоку нек ти то опасе, бол'е ти је но да га кошиш (Пр). — Опашене л'едине, дангал (Г).

опел'ешит -ешим свр 1. *покрасти*. — Пошто прдо краву опел'ешил'и га у марђа (Г). 2. *надиграти у картању*. — Опел'ешил'и Душана синоћ, ѹзел'и му сваки дйнар (Г). — Кцкари понеког опел'еше, све

му покѹпе (Љу). — Дошао кѹћи опел'ешен (Л).

опепел'ит се -им се (уз одрични глагола) *одлучно порицати, одбијати без размисљања*. — Поменѹ му, ал' не даде да се опепел'и (Г). — За то не да да се опепел'и (Г). — Неће дат да се опепел'и (Г). — Не дадѹ жене да се опепел'у, но се бране кол'ико мѹжу (Гр).

операција ж *хируршки захват*. — Упутише ми га на операцију (Б). — Доктор каже овѹ није за операцију (Ље); *в аперација*.

оперисат (се) -йшем (се) свр *подсети хируршки захват*. — Ја сам била да се оперйшем, нога ме бол'ела па сам оперисала ногу (Ље); *в аперисат (се), перисат (се)*.

оперѹтат -ам свр *фиг очерупати*. — Једнога тѹ су, изгледа, добро оперугал'и (Т). — Кат си у гѹжву мораш да пазииш, мѹжу да те оперугају лѹпови (Љ). — Пуштил'и га оперѹтаного (ДД).

опет прил *поново*. — Опет ће да не истера киша (Г); *в јопе, јопет*.

опијанит (се) -ним (се) свр *под дејством алкохола изгубити моћ расуђивања*. — Несам био никад у кафану да пијем и да се опијаним, а имао сам ракйје, ако је срмѹга (Дш). — Опијанил'и би се кад би пил'и по свѹ ноћ (С). — Неки се опијане па задремају (Ж). — Нека пију, сал да се не опијану (Б).

описат опишем свр *сликовито објаснити дати опис*. — Каке смо мѹке видел'и не мѹгу ти описат (Б). — Н умём да ти опишем како је било (СЛ).

опклáдит се -им се свр *извршити опкладу, клађење*. — Опклáдил'и се у по днѹвницу (Г). — Ако не верујеш, да се опклáдимо у по мил'ијѹн

динара (БП); ↔ *кљадит се, облѡжит се.*

опкѡл'ит -им свр *заћи са свих страна.* — Шипт'ари не опкол'ише, а ѡде бил'и четници те некако претекосмо (Б).

ѡплаз м *неузорани део њиве што плуг није дохватио.* — Познајѹ се онѹ ѡплази ка[д] се претѹри док се ѡре (Бр).

опл'акат -чем свр *ожалити.* — Опл'акала сам ју ја ѡдавно, још кад се разбол'ела (Г). — Опл'акаше ју и рѡдбина и домѡвина (Је).

опл'астит -астим свр *алатком покупити сточну храну.* — Треба да се покѡси, опл'асти, пожње, дѡ ћеш прѡ (Т)? — Кад би опл'астил'и, ѹвече би се пѡвајући враћал'и кот кѹће (Г).

опл'ачкат -ам свр *отети, на силу узети.* — Наш чув'ар био је като-л'ик пѡсл'е ка[д] смо се ми опл'ачкал'и (Др). — Ост'адосмо и опл'ачкани и поп'ал'ени, ост'адоми без ништа (Бл).

опл'евет -евим свр *почупати ко-ров.* — Мѡра штѡ прѡ да се опл'евѹ, се не вѹду се папрѹке кол'ико су зарасл'е у траву (Н). — Очи би ни исп'ал'е дог би опл'евѡл'и рѡпу (Г). — Најпре окопају аралаке, па опл'евѡ рѡпу о[д] травѡ, па ју окопавају (Бр); ↔ *препл'евет.*

опл'ен -ѡна м *предњи праг запрежних кола* (Дс Т). — Он'а опл'ен мѡже да се окрѡће око гвозд'ара (Дс). — Сѡдни на опл'ен па тѡрај (Ки). — Гожд'ар пролази крз опл'ен па крос прѡдњу осавѹну (Т).

опл'ѹзгат се -ам се свр *добити красте.* — Опл'ѹзгаше се дѡца (Н). — Дѡ да идѡм у рѡд с опл'ѹзганим дѡтѡгом (Г)?

опѡјат опѡјѡм свр *одржати опе-ло.* — Прво га поп опѡјѡ кот кѹће па пѡсл'е и на грѡбл'е (Св). — Опѡјаше га попѡви и калѹђерице ис Патри-јаршије (Јѡ).

опѡјит се -им се свр *онеспособи-ти се за ходање уморан због конзу-мирања хладне воде.* — Ако је знѡ-јав и ѹморан, најпре се м'ало одмѡри па се пѹшти да пѹје, да се не опѡи (Г). — Кад се опѡи, не мѡже да мрд-не (Си).

ѡпрат опѡрем 1. свр *водом и сред-ствима за хигијену скинути пр-љавштину.* — Снаша приђе, опѡре му нѡге, обѹе му чарапе (Бл). — Нѡ м'ари што је старѡ, сал ако је ѡпрано и закрп'љено (Дш). — Ни ѡпрн ни окѹпан ни ништа, тан'ако (Ж). 2. прен *оправдати се.* — Нѡ би мѡгл'и да те опѡру ни Дрим ни Бистрица да су те ув'атил'и да крадѡш (Г).

опрашит -ашим свр *први пут окопати усев.* — За колѡмбоћ пѡ-сл'е само матѹку, да га опрашиш и препрашиш (ДД). — У среду сам опрашијѡ, а у понѡдел'ак смо се дѹ-гл'и и отишл'и (Г). — Некад нѡ би оставил'и да га не нагрѡнемо, а сад ѹма пѹно неопрашенија колѡмбоћ'а по пѡл'у (Дњ). — Мѡжу л' да га опрашу (Св)? — Ако га данас не опраше, остаће неопрашено (П). — Оно никне чѡсто, не мѡж да се опраши (Би). — Онѹ траву вѡл'ику опрашимо^а му и разредимѡ колѡмоћ (Ки).

опрѡс -ѡдѡм свр *испрести.* — Кѡ е им'аѡ да кѹпи памук, от памѹка е бѡл'е било, кѡ нѡне, опрѡди от конѡ-пл'е (Б). — Опрѡл'и би, да се не ку-пѹе (Ж); ↔ *ѹспрес.*

оприетѡл'ит се в *опријател'ит се.* — Сѹн ми стѹго за женидбу,

ймам вѡл'у с њим да се оприетѡл'им (Дш); ↔ *сприетѡл'ит се*.

опријатѡл'ит се -им се свр *поставити пријатељ, стећи пријатеља*. — Опријатѡл'исмо се с Белопѡл'цима (Г). — Вол'ѡл'и су да се опријатѡл'у с јакѡм кѡћом (Си). — Оте да се опријатѡл'е с Црногѡрцима (Бс); *в оприетѡл'ит се*.

опрѡчат -йчам свр *испричати*. — Н умѡм ти опрѡчат кол'ико сам рѡдѡила (Б).

опрл'ит (се) опрл'им (се) свр 1. *изгорети, добити блаже опекотинe*. — Сунчаѡ се па га опрл'ило сунце (Л). — Опрл'и се кад је спотѡйња ла ѡгањ (Д). 2. *дотаћи дрвеном лоптицом (гуцом) неког од играча* (БП Г Ље). — Ако те опрл'и, мѡраж д идѡш за њѡм (Г); ↔ *изѡс, ујѡс, пиндѡрат, шѡнг*.

опрѡстит -им свр Δ. — Опрѡсти, Бѡже, мѡне грѡшну (Г). — Да ми опрѡстиш кај мѡј син (Б). ■ **опрашћат** -ашћам несвр. — Кад се није спрѡмило, Бѡг опрашћа (К). — Грѡд-ви трѡбају да се опрашћају (Л). ■ **опрошћават** -авам несвр. — Опрошћавajte ако нешто није било дѡбро (СЛ). — Увече кад излѡзу — опрошћавajte и дѡђите ујутру рѡно (Г). ■ **опрошћавѡње** гл им. — Сѡд нѡма опрошћавѡња (Б).

опрскат опрскам свр Δ. — Сѡд ако не опрскаш парадѡјсе и краставице, убијје и[х] бѡстра у цвѡт (Б). — Опрскал'и смо и[х] због бѡстре и ништа (ДД).

ѡпрт -а -ѡ који није мек, еластичан, који је крут. — Пл'ѡтиво ми ѡпрто, не мѡже бит гѡре (Пр). — Конопл'ѡно ако се не вари, ѡно је ѡпрто. (СЛ). ■ **ѡпрто** прил *нел'убазно*. — Ја тишла да ју се пожѡл'им, кад ѡна

ѡпрто разговѡра с менѡм, усуну на мѡне (Г).

опсадѡрат -йрам свр *опколити*. — Ка[д] смо се врѡтил'и, ѡни не опсадѡрал'и, нѡмамо кѡд (Ж). — Дѡбѡимо наређѡње да и[х] опсадѡрамо (Ки).

опсѡват -ѡ(ј)ем свр Δ. — Остѡрала сам, мѡгу да нарѡужим нѡкога, мѡгу опсѡват — тѡ нико не вѡл'и (Ље). — Јѡ и[х] мѡгу опсѡват, нѡте ми се нал'утит (Ље); *в опцѡват*.

оптѡвина ж *зѡласта биљка која расте као коров, бот Sambucus abulus*. — Онѡ зрѡно од оптѡвине сѡтно ка борѡвњица (Си). — Та оптѡвина рѡстѡ по мѡђа, покрај пѡтова (Г).

опѡзнут -ем свр *почети трунути, обагњити*. — Онѡ дѡл'ни л'ѡстови купѡса опѡзну (Г). — Да се посѡчѡ кѡпус док не опѡзне (П).

опѡта ж *врѡца добијена резањем коже или гуме, којом су се градили опанци*. — Прѡтнеш онѡ опѡту нѡоколо кроз онѡ рѡпе па затѡнеш (Бс). — Опѡте нѡоколо, пѡсл'е сеѡйме озѡ (Би). — Опѡту изрѡжемо од онѡја пѡнака, опѡту и само прѡтнемо кроз онѡ рѡпе, онѡ пѡту (Бр); *в пута*.

опѡчит (се) -им (се) свр 1. *одвалити*. — Пѡзи де гѡзиш да ти се кѡмен не опѡчи, да се скѡтрл'аш с њим зајѡдно (БП). — Јѡдан кѡмен се ѡпучи те ме ѡдари у нѡгу (БП). 2. *имати нејѡднаке тестисе*. — Од опѡченија гурићѡ, ка[д] се почѡсту, рѡтко којѡ мѡже да прѡтѡкне (Б).

ѡпца/ѡпца ж *в овца*. — Држѡл'и смо ѡпце кѡзе, краве, кѡјне (Дш). — Закѡл'ѡш неку ѡпцу, учѡниш мѡса за фѡмѡл'ију (Дш). — Нѡко ч'ѡва стѡку, нѡко ч'ѡва ѡпце (Дш).

опцѡват -ѡ(ј)ем свр према псо-
ват. — Понѣки у опцѡју (Б). — Је-
дан Крвѡт ни ѡпцова крѡл'а, кад ни
га пцѡва јѡ ктѣдо да г убијем (Б). —
Пѣти пѡт крѡчи и ѡпцова ме (Б). —
Кѡко ме ѡпцова јѡ не знам (Б). —
Увѣк прекѡрена и опцѡвана (Г).

ѡпшит -й(ј)ем свр *шити ивицу*
тканине. — Јѡ л'ѣпо сеѡиму нѡкоко-
ло, опши увијѡнку (СЛ). — Није го-
тѡва док се не опшиѣ (Л). ■ **опшиват**
-ивам несвр. — Јѣдну стрѡну чѡр-
шѡфа опшивамо грѣшмом (ДД). —
Опшивајући вијѡнку убѡла чѡру
иглѡм у ѡко (Л). ■ **опшивање** с *гл*
им. — Више ти изѡуби врѣмена
опшивање но рѣзање (Л). — Бѡгоми,
забол'и прс од опшивања (К).

ѡпштина ж Δ. — Јѡш није стйгла
слобѡда ѡде, ѡтвори се ѡпштина тѡ
(Дс). — Да се нађемо код ѡпштине
(Ј). — Једнѡме вел'им у ѡпштину:
види — тѣнкови (Гр). — Јѡ сам рѡ-
дијѡ најпре у ѡпштину Дѡлац (Гр).
— Двѡнаѣ сѣла било под нашу
ѡпштину (Ки). — Тапѡт су бил'и по
ѡпштина пуно, имѡло је дѡста (Бр).

општинѡр -ѡра м *општински*
службеник. — Ови општинѡри су
купил'и вишак (Г). — Крил'и пома-
ло жйта од општинѡрѡ, мѡрѡл'и смо
да криємо (Је). — Свађал'и би се и
бил'и с општинѡрѡма кад би ни узй-
мал'и вишак (Бс).

општински -а -ѡ Δ. — Не у срец-
ки, но општински сѡд (ДД). — Не
знам јѡ, тѡ мѡжда од општинскија
пѡра (Бр). — С општинскимѡ пѡрама
направил'и мѡс (Бр).

ѡр само у том облику уз глагол
учинити у великој мери изгрдити,
наружити. — ѡр би ме учинѣла
свекрва да чѡје да сам оставила
кућу сѡму (Г). — Да чѡје, ѡр ће ме
учинит (Н).

ѡра ѡра м *орѡх*, бот *Juglans regia*.
— Покѡпил'и би се испод ѡра па би
кувѣнтйл'и (Д). — Затѣко неку дѣцу
под ѡрасѣ (Ј). — ѡрасѣ јѣмо, јѡбуке
... (Бл). — Овѣ ѡрасѣ што ймамо млѡ-
тйи па се поврѣдиѡ (Је). — Пѡсл'ѣ
тѡмо ни дѣл'ѣ и сйр, и кѡјмак, и вѡ-
ну, и брѡшње и ѡрасѣ (Бл). — За Бѡ-
жић пита од ѡрасѡ (С). — Бйѡ сам
пѡсадиѡ и ѡрахе (Л).

ѡрѡло с в *рал'ица* (Бр Би Гр Д Дс
Ж К П С СЛ Т). — На гѡжву је ѡрѡ-
ло, ѡрѡло (Бр). — Онѣм ѡрѡл'ем ѡрѡ-
ло се сѡмо на јѣдну стрѡну (Бр). —
ѡрѡл'ем најпре, па пѡсе у нѣко врѣ-
ме поћѣу да ућйну плѡгове, па с
плѡговема би ѡрѡл'и (Гр). — Некѡт
смо ѡрѡл'и ѡрѡл'етем, пѡсе искѡчйше
плѡгови (Ж).

ѡрѡл'ица ж в *рал'ица*. — ѡрѡл'ица
ѣ бйла прѣ (Бр). — Рѡком се бацй-
њѡло сѣме, а ѡрѡло се ѡрѡл'ицема
(Бр).

ѡрѡник м в *раоник* (Б Бл БП Би Д
Дњ Ж К Кг Л Јѡу П С СЛ). — Сѡко-
вац йма јѣдан ѡрѡник (Јѡу). — Имѡѡ
је ѡрѡник ѡвѡј ковѡчки вел'ик на нѡ
рѡл'ицу напред (П). — С тѣм ѡрѡни-
кем се ѡрѡло (Дс). — Појѣл'и би се
ѡрѡници за јѣдну гѡдину (К).

ѡрѡница ж *површина која се оре*.
— Сѡд мѡло йма ѡрѡница, свѣ л'ѡди
зал'ивѡдил'и (Т). — Сѡд пѡсѣ стѡка
по ѡрѡла м ѡрѡлѡви мн Δ. — ѡрѡѡ би
мѡго јѡгње да понѣсе (Си). — Покѡ-
пил'и се ка ѡрѡлѡви на мршу (Пр).

ѡрѡвина ж *што потиче од ѡра-
ха, ѡраховина*. — Бѡјал'и смо у ѡрѡ-
вину, у онѡ оклѡпину од ѡра (Г). —
У ѡрѡвину се мрчи сѡкно и дрѡго
шта трѣба (ДД).

ѡрѡоник м в *раоник*. — Сѡ'мо ѡрѡ-
оник је бйѡ гвојзѣн (Дш). — Носйл'и
би кѡт ковѡча онѣ ѡрѡонице кад би
се потрошил'и (Је).

ѓраса Г мн *дечја игра плодовима ораха, кулање* (Б Г Гр ДД Дс Л Н П Си С Т). — Кат пѓчну ораси ми би се играл'и ѓраса (Г). — Кад би играл'и ѓраса, поређал'и би и[x] на рѓд па би гађал'и (Г).

орасница ж *пита са орасима*. — За Бѓжић орасница се пећѓ, и ћѓ-камо тѓ док се спѓће (Л); *в орашница*.

ѓрат ѓрем несвр Δ. — У прол'еће би орал'и по некол'ико дана (Г). — Ови л'уди ѓпет зѓѓру да ѓру (Си); → из-, по-, пре-, раз-. ■ **оране** с *гл им*. — Има йзрека да је оране шѓтање, а да кудѓл'а кѓсти ломй (Г). — Ву-кл'и дрва преко мојѓга орана (ДД). — Излази оране, не мѓже бит бѓл'е (Дс). — Мутна Бйстрица ка оране (Г). — Йшла кѓза на оране (Г).

орашница ж *в орасница*. — За Бадњи дан правимо орашницу, пйту с орасима, пѓсну пйту (Л).

ѓрда ѓрдѓ ж *в орден*. — Дал'и су му ѓрду за заслуге (Јѓе).

ѓрден м *одликовање за заслуге*. — Мића Максић имаѓ је ѓрден за хра-брос, борйѓ се на Брегалницу (Г); *в орда*.

орѓдит орѓдим свр Δ. — Бѓл'е је да се орѓди но да остане чѓсто (Дњ). — Боим се да га не орѓдим (Гр). ■ **оређѓват** -ѓ(j)ем несвр. — Тѓ се сѓ-ч'ѓ, оређѓје се, де е ћѓсто микиња се (Ки).

ѓриз ориза м *пиринач, бот Oryza sativa*. — Кад би ти пунѓ ноћник, нѓма, да га овѓјеш ка ѓриз (Бр). — Треба ми ориза за оризњачу (Г). — За већѓру принѓси тепсију с оризом (Л).

оризњача ж *врста јѓла од пиринча*. — За рѓчак би турал'и оризња-чу. — Ако ймаш пйту, мѓже и без оризњаче (ДД).

ѓрл'ак ѓрл'ака м *димњак од шу-пљег дрвета који се користи у ку-ћама под сламом*. — Овѓ куће од сламе место оѓака имал'е су ѓрл'ак (Б). — Дим излазиѓ крос тѓ ѓрл'аче (Б).

орман -ана м *дрвена направа са фиокама, служи за држање ствари*. — Реко да повадим овѓ ствари из ормана да га прѓчйстим (Д). — Прѓтрѓсѓе кућу, прѓтѓрише ми свѓ по ормана (Бс).

ѓрница ж *недавно заливађена ѓи-ва*. — Тамо ймао неке ѓрнице, неке прл'инчине (Бл). — Пасл'е би ѓвце по ѓрнице Јеремйћа, нѓ би се помѓ-рал'е (Г).

ѓрта ж *већа група, мнозина*. — Прѓ смо прашил'и у ѓрту (Дш). — Скѓпи се у ѓрту, скѓпи се сѓло, задѓжи се и одѓжи (Бр). — Имаѓ неко у^ѓрту, ови што су бил'и мало бога-тији, ѓни вел'ико имање, ѓни у^ѓрту (Ки). — Тѓ се у^ѓрта звала (Ки).

ортак -ака м *сарадник у послу, деоничар*. — Нѓма више онѓга по-штовања, са[д] су браћа ортаци (Г). — Учинѓо казан са ортаком (Л).

ортачна ж *сарадништво у по-слу*. — Бил'й смо у ортачину заѓдно (БП). — У ортачину неко добйје, а неко изгѓби (Ж).

ортачки прил *зајѓдно са орта-ком*. — Отворил'и радњу ортачки да праву прѓѓѓре и врата (Г). — Ор-тачки су радил'и неко врѓме, па се растѓрише (Г).

ортоѓкс м *православни верник*. — Повѓзамѓ се с началником града — ѓн је бйѓ ортоѓкс (Т). — У Ал-банију бѓу неки ортоѓкси (Бр); *в артаѓкс*.

орѓже -а с *в оружје*. — Он је имаѓ орѓже, имаѓ пѓшке (Н). — Они су имал'и машинско орѓже (ДД).

оружје с убојно средство које служи за напад или одбрану. — Кад нестало оружје, они посе видел'и да не пџуцу у кућу, и они ул'егл'и и нашл'и и[х] (Б). — Она све и[х] поила мл'екем док и[м] трајало оружје те се борил'и, докл'е више несу мџгл'и (Б). — Три вагона има оружја (Т); *в оруже*.

осавина ж в осовина (Д Љ). — Кад не би имал'и катрана, маством би подмажџвал'и осавине (Љ).

осакатит -им свр 1. *одузети неком ногу, руку*. — Осакатијо се динамитом фатајући рибе (Г). 2. *прен онеспособити*. — Отишао ми син на посо, осакатијо ме, ништа не мџгу да радим беж њега (БП). — Деца мџжу да осакату родител'е (Дш). — Бойм да ми не отидну у град па да ме осакате (Љу).

осамарит -арим свр *причврстити самар на леђима товареће животине*. — Белопакца деца знадџ да осамару и натовару коња, а наша ни како изгл'еда самар (Н). — Све је спремно, жож да осамаримо коње и да крџнемо (Г).

осамит се осамим се свр *постати сам, наставити живот у самоћи*. — Сад иде тџшко, осамило се рџбл'е (Бс). — Осамил'и се л'џди, не мџже се (СЛ).

осамнут -ем свр в *осванут*. — Пот саму стреу би осмнџл'и џе би не ноћ уфатила (БП). — Ајде дџк се, осамнџло је, д идемо да не каснимо (Т).

осванут (се) -не (се) свр *раздани се*. — Ујутру ка[д] се осване, она бадњак узмемо, туримо прет кућу (Св). — Свџ ноћ преко планина, осванџсмо у Скадар (ДД); *осамнут, самнут, сванут (се)*.

освештат -ештам свр *извршити освеђење*. — Освештао сам кућу и

крстијо децу изједама (Св). — Дџбро би било да зџвнемо попа да освештамо кућу (Д). — Маса је била кад се свештао темел' цркве у Петрч (Др).

осевапит се -апим се свр *мило-срдним поступцима урадити богоугодно дело*. — Осевапићеш се ако ми помџгнеш, на мџку сам вел'ику (Ље). — Осевапио се ка да је цркву направиио (Н). — Да ју помџгнеш, да се осевапиш (К).

осџдет осџдим свр в *поседет*. — Ђу д осџдим док се не вратиш (Би). — Осџде нежењени (Б). — Осџдџ родител'и чекајући децу да и[м] се врате (Љ). — Осџдела ка џвца док ју бијо син у рџпсто брижући за њега (Дш).

осџдлат -ам свр *причврстити седло на леђима коња*. — Домаћину неки машкул осџдла коња, сал да га јане (Дш). — Пџп је само на осџдла-нога коња ишао (Т). — Отишао у Пећ на осџдлану аткињу, вратијо се фијакџром, а пратијо машкула да му доведе коња из ана (Г).

осетл'ив -ива -о који лако прима к срџу, емотиван, увредљив. — Не вал'а чџвек ни да бидне осетл'ив мџго (Г). — Осетл'ива џјаво, за ништа се заплаче (Н).

осил'ит -им свр *постати силан*. — Порастџше му синови па џсил'и (Бс). — Не вал'а чџвек да осил'и (ЈЛ). — Осил'е л'џди кад и[м] порастџ деца (Би).

осирџтет -им свр *изгубити средства за живот, постати сиромах, осиромашити*. — Осироте народ наш (К). — Бойм се да не осирџтим (К).

оскитат -итам свр в *одскитат*. — Оскитао негде, нит ко зна де је, ништа ради (Би).

оскоруша ж бот *Sorbus domestica*. — Набѣри по шума оскоруша па остави за зиму (Бл). — Преко зиме су слатке и оскоруше кад нема бѣл'ега воћа (Т).

оскубина ж вуна почупана са коже леша или заклане овце. — Од оскубине испреди па саплѣти цѣмпер, а сад нико неће руно вуне да опере, а не да прѣдѣ и да пл'етѣ (Ж).

оскудеват -ѣвам несвр *патити* због *несташнице* средстава за живот. — Мѣи несу тако оскудевал'и, имал'и су да попију и да појѣдѣ (СЛ). — Нисам оскудна и не оскудевам за ништа (СЛ). — Мѣј ђац оскудевао да му неко чува овце (Бр).

ослабит -им свр *изгубити од телесне тежине, смршати*. — Кад је ладно л'ето, стѣка у планину може и да ослаби (БП). — Посл'е ослаби и шећер ју довати, и умре (Б). — Ослабише волови сваки дан радећи (Б).

осланит (се) -анит (се) свр *оболеати због наше траве сланом оштећене* (о овцама). — Нема л'ека овцама ка[д] се ослању (Си). — У јесен може да се ослани ђвца ако ју се не полѣжи прѣ но што се пушти да пасѣ (Пр).

ослобѣдит (се) -им (се) свр *протерати окупатора*. — Вратил'и смо се кад се ослобѣдио (Б). — Док није било ослобѣђено ђн био тамо у Албанију (Т).

ослутит (се) -утит (се) свр *истући у знатној мери, повредити (се)*. — Посѣко се косѣм, ослутити се (Г). — Избйла ми децу, ослутила и(х) (Г). — Ринцила ју крава, ослутила ми чѣрицу (Г).

осмак -ака м сорта кукуруза са осам редова зрна на клипу. — Дѣ-

бро би било да посѣје чѣвек мало осмака за јѣло да йма за колобѣтницу и за качамак (Г). — Од осмака брашно не може бит бѣл'е за јѣло (СЛ).

осмол'етка ж основна школа са осам разреда. — Није йшла у школу, само завршила осмол'етку (Је). — Удаде се, није ни осмол'етку завршила (Г).

осмѣчит -им свр *јести хлеб са смоком, неким другим прехранбеним производом*. — Сирѣга, није тражила да осмѣчи (Би). — Нема с ким да осмѣчи, па јеђи сувѣ колобѣтнице (Бл).

осмудит -удит свр *пламеном погорети длачице, паперје*. — Кѣ би ктѣо да суши сланину, ђн би осмудити кад би клѣо, сад свако топй мас (ДД). — Ако ју не осмудиш, не мож дѣбро да ју очистиш (Пр). — Закол'у свињу па ју осмуду ако те да суши сланину (Гр).

оснѣва ж пређа намотана на вратилу разбоја, припремљена за ткање. — Влас прѣдѣш за оснѣву, а штим за пѣтку (Ж). — На мѣку с оснѣвом, не би мѣгла да нађем аѣрач за пѣтку (Би).

оснѣват -у(ј)ем свр *развући нити основе и припремити је за ткање*. — Основала би по стѣ аѣрина платна (Је). — Онѣ прѣђу оснѣјемо па пѣсенак тки чѣршаѣе (БП). — Најпре оснѣј, па навй на разбој, па изаѣтки (Б). — Кад га оснѣеш, тѣриж га вртило, навйеж га, па пѣсе ткѣш (Гр).

осовина ж 1. део запрежних кола око којег се окрећу точкови (Б Бл Бс Г Гр ДД Д Др Дс Ж Ки Кг Л Је Љ Љу Н П Пр Св Си Т). — Неподмазана осовина шкрипй (Ју). 2. вретено 2 (Бр Би П). — Воденички

камен на ону осовину, а осована на кобилу (Бр); *в осавина, савина, совина.*

осол'ит -им свр 1. *посути сољу.* — Запржено је, јож да се осол'и (Д). — Пол'убим дете секрве на кол'ена, осол'им ва̀риво па отиднем у моју собу (Д); ↔ *посол'ит.* 2. *прен постићи добру цену, веома скупо продати.* — Не да сам ју продо, но сам ју осол'ио (Г).

осрамџит (се) -им (се) свр *поступити супротно правилима о лепом понашању.* — Ако је тако реко — осрамџио се (Л). — Женска деца — бойм се да ме не осрамџе (Ж). — Осрамџена се врати́ла у род (Јбе).

оста̀вит -им свр 1. *одложити.* — Оста̀вим ба̀дњак док не прегори́ (Б). 2. *одустати од веридбе, одрећи се вереника, односно веренице.* — Ретко е се деша̀вало да га оста̀ви на испит (Ж). — Оста̀вила га на две неде́ле пред сва̀дбу и побегла за другога (Г). 3. *отићи, напустити.* — Каже богами не могу оста̀вит бол'есни́ке (ДД). — Оста̀вила је де́ду и ма̀и́ју (Би). 4. *имати неког од поро́да који је надживео родитеља.* — Приетел' Пе́ра је оста̀вио ћерку (Д). 5. *фиг постати немоћан.* — О Миро, во́л'и те ова́ј наро́д док има́ш ту́ иглу, а бо́гами, кат ће те оста̀вит игла, и они те те оста̀вити (Л). 6. *престати узимати, користити.* — Да је да оста̀ви ракију, све би дру́кше било (БП). ■ **оста̀вл'ат** -ам несвр. — Оста̀вл'а се по једно па́рче пи́те на ба̀дњак та́мо (Јбу). — Па да су ме оста̀вл'ал'и да ткѐм да́њу, но сва́ки да́н да ра́димо има́ње (Јбе). ■ **оста̀л'ат** -ам несвр. — Не оста̀л'ај то за су́тра, но ота́рашавај (Гр). — Оста̀л'ајте, до́ста се да́нас ура́дило (Н). — Оста̀л'ала сам помало па́ра да

ми се на́ђе (С). — Не оста̀л'амо ми́ овџ за дру́ги да́н (Др). — Ја́ дете све оста̀л'ала ко то́ј те́тке (Б).

оста̀л -ала м сто. — Тава́ко на клупе н оста̀л (ДД). — Поздра́ве се и врати́ се код ста́рага сва́та увр оста̀ла (Б). — Ту́ри оста̀л'е, посѣдају (Б). — Оста̀лџви пу́ни (Ж). — По́се се поски́да све с оста̀ла́ па се на́ново поста̀л'а (СЛ). — Они се ре́ђају за со́вре, за оста̀л'е; пи́је се, весел'и се (Кг); *в астал.*

оста̀лски -а -о који се односи на сто. — Оста̀л'и се покри́ју оста̀лска мушѐмама (Би); *в асталски.*

оста̀рат -ам свр *постати стар.* — Кад оста̀раш, неће те ни́ко (Си). — Док сам оста̀рела сам носила бо́кче — јџ ми седе́ду (Ж). — Оста̀рал'и су му родите́л'и, сла́бо му пома́гају (Бс).

џстат -а́нем свр 1. *не отићи, одржати се.* — Оста́смо не́како да жи́вимо још неки да́н (Бл). — Они џде оста́доше и да́л'е (Б). 2. *не промени́ти се.* — Тако́ му то оста́ло, ти џбича́ји (Б). — Ова́ деца нек су здра́во, оста́ше без џца, са́д су поред ма́јке (Б).

џсто у *укишељено вино, сирће.* — Разму́ти помало џста па место са́латѐ же́ди с пасу́лом (Г).

оста́же -та с *в мулар.* — Де не́ма ве́тра мо́же и без оста́жета (Бр). — До́ђу до оста́жета, од оста́жета окрѐнеш џпет (ДД).

остри́ј -и́жем свр *маказама скинути руно.* — Угичи се не стри́жџ, џни су нео́стрижени (Г). — Ка[д] смо ишл'и у планину, око Петро́вдана би остри́гл'и џвце (Пр).

остри́к -ика м *в рез.* — Остри́к се ота́њи за џтаву (Јб). — Кат ко́сиш де́тел'ину, ако ота́њиш остри́к, џн ће

да се подврће (Љ). — Острик се до-терује кл'епањем (Љ).

остри́ка ж *врста корова слична дивљем сирку*. — Острика мо́же да порасте ка колџмбоћ, ал' не мо́же да му смета ка паламида (Г). — Не ви-ди се колџмбоћ од остри́ке (Г). — Жњела би остри́ку по колџмбоћу и давала краве (ДД).

џстрица ж *в рез*. — Удариш два-трипут брусем по џстрице да сече бл'е (Ки). — Не мо́же да ти сече ка[д] ти је овако назубљена џстрица (Ки).

остру́гат -у́жем свр *оштрим предметом скинути прљавштину с површине*. — У пепо покрй л'ебац, кад га извадиш, остру́жи га па га обриши (Ж). — Она остру́гана пога-ча, остане жу́та ка ду́кат (Г).

осту́пит -у́пим свр *одступити*. — Војска џступи те изгореше све (Б). — Несу мо́гл'и да прођу ка[д] смо осту́пил'и (Бр). — Наречење осту-пај, неси имао куд (ДД).

осу́ндат (се) -ам (се) свр *опустити се, олабавити, одмотати се*. — Понекад би се она основа осундала на вртило, никад крај да ју нађеш (Г). — Замрси се оно пл'етиво ка[д] се осунда са клупчета (Г).

осу́ство с *боравак изван касарне за време одмора у току службења војног рока*. — Немачка објавила рат, а мене ме пусти свџм пушком на осу́ство (БП); *в осу́сто*.

џсу́сто с *в осу́ство*. — Ка[д] сам дошао на џсу́сто, верил'и ми девојку (Бл). — Кад је он долазијо на џсу́сто, на џсу́сто из војске, испросијо девојку (Пр). — Дошао сам са џсу́ста (Љу).

џсутан -тна -о *који није ту, који је одсутан*. — Темо да пуштимо за дџбру вол'у још по једну, па кат

прође та за дџбре гџсте, пџсе тражи-мо кой је џсутан (Т). — Записал'и би онџ џсутне да се зна ко није ту (Д). — џсутнима би дал'и неоправдане изостанце (Б).

осу́шит (се) осу́шим (се) свр **1.** *изгубити влагу, постати сув*. — Сџно се лако осуши, џтава не без муке (ДД). — Ка[д] се онџ ручице осуше, мо́жу да се трл'е (К). **2.** *увенути*. — Разбол'ел'е ми се паприке и осушил'е се (Н). — Осушише се сви брџстови (Св). — Биће дџбро ако се не осушу паприке (Гр). — Ёво две године све се осушил'е, не остаде ни једна (БП).

џтава ж *трава која израсте после кошења*. — Пџсл'е Госпођиндана почињемо да кџсимо џтаве (ДД). — Од џтаве краве дају више мл'џка него од сџна, ал' се џтава остал'ала за јагаце (ДД).

џтањит (се) џтањим (се) свр *учинити да нешто постане танко, постати танак, витак*. — Испрџла сам га, но сам га била џтањила (К). — Беше се џтањила, изгубила се креј (Љ).

џтарасан -сна -о *који је хитар, спретан, способан да свршава послове на време*. — Да ју видиш, не-ма ју шака душе, ал' пџ џтарасне од џџј нема (Г). — Како би стигла да није џтарасна кад има пл'иму деџа (Г).

џтарасит (се) -им (се) свр **1.** *завршавати посао спретно и хитро*. — Реко да џтарасим тџ по куће па д идџм у л'иваду (Г); ↔ *прџтарасит*. **2.** *ослободити се некога нечега*. — Јџдва, на јџдвите јаде се џтарасисмо од чаргашке (Г). — Јџдва чекају да се џтарасу од л'ивада (ДД). ■ **џта-рашава́т** -а(ј)џм несвр. — Граби што мо́ж д уграбиш, џтарашавај пџсо дан идџ, неће да те чека (Г).

отац оца м Δ. — Дођоше прмрзну-та браћа, несу мѡгл'и да се помѣру, па сам мѡрао са оцем да радим (Л). — С мајком ал'и са снаѡм би дошла, а мѡмак сас оцем ил'и з браћом (БП). — Ја пишти за оцем, пишти, уста-л'ала се несам (Д). — Ка дођемо кот кѹће, оћеви оће да не истѣру, оћеви изудару не (Ки). — Њини очѣви, тѡ су свѣкру ми даи (СЛ).

отвор м Δ. — Крз она отвор излѣ-зи ракија (Бл). — Има отвор са странѣ (Св). — Отвор се добро за-твори да не ветри (ДД). — Ибрик има два отвора, ма'и и вел'ики (Г).

отворит -им свр Δ. — Брат ти је реко ако не послѹшаш њѣга, кога оћеш узми, врата ти отворит неће (Бс).

отѣкнут -нем свр *увѣдати се услед подливања водом, лимфом или краљу*. — Да ми није било Дана ја би се заборавијо, ја сам у Бергѡму бијо отѣко ка буре (Г). — Нѡге су ми бил'е отечѣне, учинѣл'е се дирек (Г).

отел -ѣла м в *хотел*. — Он је шеф отѣла, живе добро (Кг).

отѣлит (се) -и (се) свр *омладити се* (о крави). — Сама се отѣлила, сама га задоила (Н). — Ка[д] се крава отѣл'и, треба да се задѡји тел'е, не мѡже само (Бс).

отѣрат -ам свр *присилити да оде*. — Отѣраћу и[х] на пијац (Т). — Отѣраше стѡку у планину (Пр); в *оћерат*.

отѣсат -шем свр в *истесат*. — Да се прво отѣшу па да се дижу и постѣл'ају на мѣсто (Бр). — Остѣл'е су ми греде онако отѣсане (Л).

отѣт ѡтнем свр *силом узети*. — Ако не мѡжу да ти га украду, мѡжу да ти ѡтну (Јѣ). — Немѡј, сине, знаж да је ѡтето прѡкл'ето (Јѹ). ■

отимат -ам несвр. — Пл'ачкал'и, узимал'и, отимал'и, свѣшта су ради-л'и (Б). — Ту на очи узимал'и, оти-мал'и (С).

отирач -ача м в *трањача*. — Пѡсе побриши отирачем па спѹшти ки-сел'ицу нис ганѹр у црпѹл'у (Д). — Не мѡже црепѹл'а да се очисти без отирача (Д).

отис(ти) отиднем свр 1. *прећи на друго место*. — Питам га оћу л' отисти; йди, само немѡј мѡго сѣдет (Л). — Ка ћу отис код њѡзји, та-пут ће ми се срце раширит (К). — Нећеш ни до дѹбова отис, ти си уби-јѣн (Н). — Ја отиднем понѣкад код Мице, па јѣдва отиднем (Л). — Кѡ отидне одавде, више се не враћа (Јѣ). — Кат чѹемо, ми отинемо на здраву главу (Дш). — Отидо кот кѹће з децама (Г). — Отидни кот ком-шије, отидни код рѡђака (БП). — Ојдѡ ја, нећу више да ве чекам (БП). — Пошто се зарати ѡн ѡјде у партизане (Т). — Е кад оде да ју прсте-нѹје, и ципел'е да ју обѹе (Пр). — Ўјутру ја отѡ (Б). — Отѡсмо у Ра-кош да се жал'имо (Ж). — Отѡсмо ми у Цѡкову (Б). — Они отѡше, а ми остѡдосмо (ДД). — Ја пѡсе и једна мѡја зава и један мѡј брат, сви отѡ-смо преко планине (Б). — Отѡмо да га видимо како је (Дш). — Ојдоше пѣре, пѡнесе и[х] вѡда (Г). — Ојдоше по другија држава (Јѣ). — Опе ја тидо пѣшке за Цѡкову (Б). — Отѡмо кот пријател'а да му тражимо де-вѡјку (Дш). — Тѡше жѣне напрѣд (Бл). — Тамо смо бил'и сви заједно отишл'и (Б). — Добро, отидни Па-вловићу (БП). — Кад је кисела, тид-немо, опѣremo ју и раширимо (Д). □

2. *утрошити се*. — Неће отисти дваес кила, ал'и мѡру тагако (СЛ). □

~ **на очи пропасти од урока**. — Рѣкни мањала, да не отидне на очи

(Љу). — Јутредан тинемо да му честитамо (Ки).

откад прил 1. *од којег времена*. — Отка сте одѣ (Бр)? 2. *колико дуго*. — Дѣ си више, отка те чекам (Ље). 3. *откако*. — Несам ишла отка смо се слободил'и (Бс). — Отка се зарати несмо се виђал'и, ка да смо преко свѣта (Дњ).

откопчат -опчам свр *раскопчати*. — Смрзл'и би ми прсти, не би мого да откопчам панталоне (Бр). — Њѣму му остао му шл'иц. откопчан (Ки); ↔ *раскопчат*.

откос -оса м 1. *наложена, покошена трава која остаје иза косача*. — Такб истѣра по два-три откоса, откоси дугачки (Ки). — Кад га увати кйша у откосе не мари ништа (Т). — Дебѣл'и откоси, не може лако да се осуши сѣно (ДД). 2. *простор са којег је скинута трава замахом косе*. — Драгов откос најшири (ДД). — Крстѣв откос за два нечија (Г).

откѹд прил с *које стране*. — Откѹ ћу да створим (Љу). — Откѹд је се тѹ обрѣо у наше сѣло јѧ не знам (Б).

откуп м в *вишак*. — Ође нико није имао откуп да да (Ље). — На мѹке смо бил'и док смо давѧл'и откуп (Г). — Мнѧтил'и смо, мнѧтил'и да дамо откуп (С).

отмен -а -о *који је разборит, елѣгантан, фин*. — Каже ўзо си снаѹ из отмене фамйл'ије (Бр). — Сва су ми дѣца вредна и отмена, и поштују ме (Ље).

отбаша м *косач који коси за козбашом*. — Од отбаше не завйси кол'ико ће да се покѣси, ка што завйси от кѣзбаше (Г).

отоман м *кауч без наслона*. — На отомане се седи и одмѧра ка некад на трапазане, а може и да се спава

(Д). — Наслонѧ се мало на отоман да дрѣмнем (Б).

отѣрина ж в *огризаина*. — О[д] дѣѣѧ нема отѣрине (Г). — Онѹ отѣрину од оваѣѧ полагѧл'и би кравама (Ље).

отѣч прил в *отпре*. — Онѣ отѣч друќше било (Би).

отпре прил *раније*. — Отпре се испитовало пред свѧдбу (Ж). — Смо држѧл'и много стѣку отпре (Б). — Отпре није било да идѣм сама, бегенисала сам мѣмка па ћу д идѣм за њѣга (К); ↔ *отѣч*.

отравит -ѧвим свр *поставити косу на косиште тако да јѣј је подигнута оштрица*. — Мање се тѹпи кѣса кад је отравл'ена (Г). — Ако ти је отравл'ена, мѣраш да се сѧгйнеш кат кѣсиш (ДД).

отравит се -ѧвим се свр с *пролећа окусити траву те избегавати суву кабасту храну* (о стоци). — Ако ти се волѣви отраву, сѣно неѣте да окѹсу (Св). — Док се не отраву не мѧнишу сѣно, а пѣсл'е слабо јѣдѹ и ѣтаву (Г).

отраг прил са *задње стране*. — Жѣне носил'и кошѹл'е, бѣкче отраг, напред вијѧнку (Бл).

отрезнит (се) -ѣзим (се) свр *доћи свести*. — Напѧо се и отрезнио се седѹћи за софрѣм (Г). — Видѣте пѣсл'е пошто се отрезну (БП). — Нека и[х] мало нек се отрезне (Пр); ↔ *истрезнит (се)*.

отрл'ит -им свр в *истрл'ит*. — Трл'ице су имѧл'е, пѣсе отрл'и онѹ конѣпл'у, огребенѧј на грѣбен (Б). — Отрл'у жѣне конѣпл'у па увлѧчу на грѣбене (Н). — Кад отрл'е конѣпл'у, увлѧче за оснѣву и за пѣтку, па пѣсл'е преѣди (СЛ).

отрѧча ж в *траѧча* (БП Л Ље). — Така кака је не вел'ѧ без отрѧѧ-

че, мора најпре да се отрњаџом побрише, па да се спушти л'ѐб (БП). — Кад ју скинеш с огњишта, побриши ју отрњаџом па тѹри л'ѐб у њѹ (Л).

отров/отрѐв -ѐва м 1. *отровна материја која изазива смрт.* — Дабогда отрѐв да попиѐм ако попиѐм кафу бес тѐбе (СЛ). — Мало отрѐва за мише ћу да стѐвим (Љу). 2. *фиг гнев.* — Нал'утила сам се — отрѐв сам се учинѐла (Г).

отрѐват (се) -ѹ(ј)ем (се) свр 1. *узети, односно дати некол отрова.* — Далѐ сам му мишѐмора да га отрѹјем (Бс). 2. *изузетно се наљутити, разгневити.* — Не, да сам се нал'утила, но сам се отровѐла, ћѐво да се окѹси од мѐне — отровѐо би се (Г).

отсѐл'ит се -им се свр *исел'ити се.* — Оно имѐло наѹија дѐста, то се свѐ отсѐл'ило (Кг). — И овѹ што су тѹ и ѐни те да се отсѐл'у (Л). — Свѹ те колонѹсти да се отсѐл'е, нѹко ѐстат неће (Љу). — Насел'еници, нѐма нѹко, свѐ је тѐ отсѐл'ило (С).

отсѐћ, отсѐчѐм свр *откинути сечивом.* — Бадњак на Бадњи дан отсѐчѐмо и донѐсемо до прет кѹћу (Б). — Дѐђомо са занимања и ѓсече рѹку свѐу (Б).

ѓтуд/отѹд прил *из тог правца, с оне стране.* — Овѹ Мѐтићи, ѓни су дѐшл'и из Дрнице отѹд (Кг). — Отѹт су побѐгл'и три брата на три стране (Дс). — Фѐл'у се отѹда да је мнѐго дѐбро (Љ).

отфркну -нем свр *порасти, ојачати, извући се.* — Донѐће Бѐг, отфркнуће ти дѐца, биће свѐ лѐкше (Г). — Кад отфркну пил'ићи, не слѹшају квѐчку, но идѹ сѐми (БП). — Дѐца отфркла, помагају мајке, не осѐћа никаку мѹку, ка да није удовица (СЛ).

ѓћ *узвик за заустављање крава.* — Ништа ти ѓне не чѹју што јѐ вићем ѓћ (Г); *в оћајѐ.*

оћајѐ *узв в ѓћ.* — Нѐко виће ѓћ, а нѐко оћајѐ (Г).

оћелавит -ѐвим свр *постати ћелав, изгубити косу.* — Како је оћелавио да га не позна чѐвек (Би). — Кад оћелави чѐвек, изгѹби онѐј л'ѹк што је имѐо (С).

оћѐрат -ам свр *в отерат.* — ѐни су пѐсе једноме кѐзе ѹзел'и и оћѐрал'и цѐл'е, што су гѓј нашл'и стѐке оћѐрал'и (Ље).

оћирачит (е) -ѐчим (се) *постати ћирак, срећник, створити услове за живот у изобилѹ, благостању.* — Нек ју узмѐ па нек се оћирачи (Љ). — Како кѹпијо тѐ имѐње, оћирачијо се (Ки).

оћоравит -ѐвим свр *в оћорет.* — Пију док се оћорѐве пијући, и задѐмају за асталом (Б).

оћорет оћорим свр *изгубити вид, ослепети.* — Мѐже чѐвек да оћорѹ, тѐ су дѹжни један дрѹгога да држидѹ (СЛ). — Оте жѐне да оћорѹ рабѐтајући (БП). — Играѐо се некаким пѹцал'кама па се ударио у ѓко, па оћорѐо (Н). — Зар не видиш — оћорѐла (Ж)? — Смо се испитѐвал'и, ћорѐл'и ми (Ж); *в оћоравит.*

офѐрбат -ам свр *нанети боју.* — Тѹри јѐја, ѓни се офѐрбају (БП). — Онѹ пређу офѐрбај у фѐрбе (ДД). — Офѐрбало би се бѐл'е но у бојаѹницу (Г).

офѹнгер м *дрвена или пластична направа са куком на средини, служи за вешање одела* (Бл БП Г ДД Кг Ље) и *офѹнгер* (Б Гр Ж К Л Љ Н Пр Си С). — Закачи га на офѹнгер и тѹри у регал (Гр). — По нѐкол'ико ѐл'ина на офѹнгере йма у регал (Л);

↔ *вешал'ка, вешал'ица, фјингер, цивилук.*

официр -ира м Δ. — Дошао неки официр (Б). — Каки Србин у Албанију да постане официр (ДД). — Официри не предадоше тамо у Албанију (Бр). — Једна ју удата за официтра у Словенију (СЛ).

офракайсат -ишем свр *снажно ударити прutom.* — Ка[д] сам офракаисо волове, галоп су ишли (Г). — Офракайши га, брѐ, шта га жаљ'иш (Г); ↔ *офрашитит, ошипчит.*

офрашитит -им свр *в офракаисат.* — Офрашти тога л'евога да се мрдне мало (Др). — Да си га офраштио л'есковаком не би тако генгао (Дњ). — Офрашти ме једна грана по образу кад сам ишла кроз наше лугове (Г).

офутит -им свр *оцрнити.* — Умлатил'и су га кундацима — офутит'и га (Јбе).

оцедит -а -о који није подбарљив — Тамо де несу њиве оцедите касни се са сјањем (ДД). — Кал'аво, л'ѐпи се земл'а тамо де није оцедито (Дњ).

оцмигит им свр *веома танко испрести пређу.* — Оцмигила ми она жена пређу, ништа вал'ат неће (Г).

оцубит -убим свр *учинити га ку-сим, окусити.* — Натера ме ђаво те сам га скраћила млого — оцубила га (Л). — Како ми потшишала чорицу, оцубила ју (Јбе).

очѐв -очѐва -о Δ. — Држй у собу очѐву и мајчину сл'йку (Бс). — Не може да бидне такав ако има бар мало очѐвога у себе (ДД).

очешл'ат -ам свр Δ. — Најпре се опере, па се очешл'а, па се праву душеци (К). — Очешл'ај ону јарину па тѳри у јастаце (Г).

очи предл *в уочи.* — [У]очи ослобођења стйже писмо (Би). — Гбсподо дамо [у]очи славе (Дш).

очйстит -им свр *остранити прљавштину.* — Да очйстимо јаз од Ратошнице (Г). — Имала сам обавезу да му очйстим ципел'е свако јутро (Д). — Одвајамо га тамо докл'е га очйстимо ко сребро (Бр). — Два амбара Шваба очисти (Б).

очкомињат -ам свр *руком извадити зрна из махуна.* — Нем ка[д] да очкомињам мало пасул'а да приставим за вечѐру (Гр). — Кад има мало, може да се очкомиња (Г).

очкопит -им свр *в ушкопит.* — Како га очкописмо л'ѐже и више се не диже (Би).

очкрбет -рбим свр **1.** *остати без једног или више зуба, постати шкрб.* — Саџ и деца очкрбу, а не ми стари (Г). — Очкрбела па огрубела, да ју не познаш (Г). **2.** *начети, окрњити целину.* — Има један мил'ион, ако га очкрбим потрошићу га ђдма (Јб). — Ако се очкрбу, изгубу вреднос (Св).

очкѳр -ѳра м *в учкѳр* (Јб Н). — Понѐкоме би искочијо очкѳр напол'е па ландара, кат човек идѐ (Јб). — С очкѳром мѳж да стѐгнеш како ђнеш (Н).

ѳчу оѳа м *мајчин други муж.* — Пѳштовао ју је ѳчу ка да је била његова (Д). — Замѐрила се нешто сас оѳуом и побѐгла (Бл).

ѳца м *хоѳа.* — Водил'и га код ѳце да му пише мајл'йју, ал' му ништа не поможе (БП); *в оѳа.*

ѳцак оѳака м **1.** *вертикални отвор на зиду и крову за дим.* — Гл'ѐдам ѳцак, наложил'и Шиптари (Бл). — Дѳј дѐвера у ѳцак (Би). — Тамо секрва њѳдна сѐди у прѳѐвл'е код оѳака (Би). — Огањ био на среде

у кућу, није имао оцаце (Ки). — Нeсмo имал'и оцаце, но смо имал'и на среде бгањ (Дс). — Тапут имал'и оцаци (К); ↔ *дѣмњак, комѣн, ођак, брѣак*. 2. *мотиком направљено удубљење у њиви за садњу поврћа*. — Компѣре под матѣку, на оцаце (Г). — Пѣсе кат посѣјемо кукуруз, крз недѣл'у дана пасул' под матѣку на оцаце (Би); ↔ *јамка*.

ошамути (се) -ѣтим (се) свр *делмично изгубити способност расуђивања*. — Једна чашица ракије сад га ошамути (БП). — Замало да се ошамути седући на сунце (Си). — Биће добро ако се не ошамути на ову врућину (Бл).

ошаф ошафа м *скуване шљиве за јело, врста пекмеца*. — Пекмез је бијо и слађи и гушћи од ошафа (Г). — Изабрал'и би крупне шарице да направимо ошаф (Г). — Ошафа с кисел'ицом, да се одереш једући (Г).

ошипчит -им свр *в офракаисат*. — Ошипчи га, шта га жал'иш, није ти га мајка родила (Г).

ошишат ошишам свр *одсећи косу на глави*. — Ошишала га била мѣја мајка (Б).

оштар -тра -о 1. *који лако сече*. — И оштра кѣса се иступи у кртинце (ДД). 2. *слабијег квалитета због дебљине длаке (о вуни)*. — Ове барѣке ймају оштру вуну (Си). 3. *нешто крупније самљевено брашно*. — Прил'ично оштро самл'евѣно па иде на трице (Г).

оштета ж *надокнада за причињену штету*. — Пѣсл'е смо ми дѣзнал'и за оштету (Дс). — Мбрам да му надокнадим оштету (Јб). — Нѣсу

ни трајил'и никаку оштету да и[м] плаћимо (Бл).

оштрик -ика м *в рез (Дњ Љу)*. — Удари брусем по оштрику, надштри ју и тѣрај (Јбу). — Требаш да полѣжиш брус кад ју оштриш да ју не понѣсеш оштрик (Дњ).

оштрокѣнца ж *пог свадљива, зла жена*. — Оће да ју дѣје главѣ она оштрокѣнца (Дс). — Куку тѣбе ако живиш с онѣм оштрокѣнѣом (Г).

оштроуман -мна -о *разборит, интелигентан*. — Оштроумна су ју свѣ дѣца, свѣ дѣбро учу (Н). — Такѣ оштроумнија дѣца, ѣчи ми нѣсу видѣл'е (Јбе).

оштурет -йрим свр *упропастити (се)*. — Йзвика се тѣза на нѣс: дѣ сте, оштурѣсте на студѣнац (С). — Да оштурѣ рѣб док се мѣја сна спре-ми (Г).

ошугат (се) -ам (се) свр *добити односно пренети болест коју изазива паразит шугарац*. — Опѣне вунѣ овѣцама ка[д] се ошугају (Пр). — Једна ѣвца ошуга цѣо бул'ук (БП).

ошумоглавит (се) им (се) свр *изгубити равнотежу, способност расуђивања, постати шумоглав*. — Ошумоглависмо се од овѣ врућине (Би). — Ошумоглави се чѣвек од једнѣ чашице ракије (Л); *в ошумуглавит (се)*.

ошумуглавит (се) -им (се) *в ошумоглавит (се)*. — Не смѣм више ни да ју мирѣнем, се ћу да се ошумуглавим (БП). — Ошумуглаве л'у-ди пијући (Ж).

П

павлака ж *масноћа која се издвоји на површини непрокуваног млека*. — Мнѐко, ако му не макйњеш павлаку, тѐ је ђмужан сйр (Кг). — С павлаком мѐж да направйш нешто за јѐло ка сас кѐјмаком (Јбе); *в павлака*.

пагѐча ж *в погача*. — Прѐ у црпул'у пагѐча се мѐсила (Би). — Гнѐташ ону пагѐчу и ставйш у тепсйју, у тепсйју да поћутй мѐло па ју испѐчеш (Би).

падат -ам несвр *откидати се и сваливати на земљу*. — Нѐвал'и кйша, пада ка Бѐг што мѐже (Г). — Шѐрице не трѐба да млѐтиш, ђне падају сѐме (Гр). ■ **паднут** -ем, свр 1. *свалити се на земљу, с вишег нивоа сурвати се на нижи*. — Бойм се да не пѐнем дѐл'е (Дш). — Дрш се да не пѐнеш с кѐла (Јб). — Пѐнућете ако не сѐднете дѐл'е (Си). 2. *наићи*. — Зѐвйси на кѐкога чѐвѐка пѐднеш (Бр). 3. *припасти, доћи на име дела*. — Онда овѐ паде Сѐву, тѐ паде онѐме дрѐгоме — Пѐру, мѐне паде овѐ страна от кѐће (Л). 4. *погинутй*. — Мѐжемо л' мй да се скйнемо док прѐћеш ти тѐј тунѐл ђе су ти пѐл'и (БП).

пажл'йв -йва -о Δ. — Дѐбра ми је снѐ, а нѐјвише ју вѐл'им што ми је пажл'йва према свѐма мойма (Д).

пазѐр -ѐра м *купопродаја*. — Понѐкад би слѐбо йшло, нйкакав нѐ би бйо пазѐр (БП). — Понѐкад йма дѐста и не продѐ се, сѐт кѐко е пазѐр, кѐко се дѐси, а не мѐже љвек да се продѐ свѐ што се понѐсе (Кг).

пазарйја ж *омања количина сѐна на запрежним колима спремљена за продају*. — Штѐ је йма, пазарйја ђтаве (Г). — Сѐке субѐте по пазарйју сѐна потѐрај у Пѐћ па продај те учйни помало пѐра за трѐшак у кѐћу (Г).

пазѐрит -ѐрим свр *продати, односно купити*. — Понѐкад нйшта нѐ би пазѐрйо, сѐмо би дѐбе ишѐо (ДД). — Кад би бйо кйсмет, пазѐрйл'и би, кад нѐ — нйшта (Г). — Загрйјал'и се, оте да пазѐру (Си). — Не врѐћају се кѐћи док не пазѐре (П). ■ **пазарѐват** -љ(ј)ем несвр. — Л'љди би йшл'и у град па би пазарѐвал'и (Св). — Понѐко идѐ да пазарљје, а понѐко — нйшта, већ да гл'ѐда, сал да изгљби дѐн (Г).

пазѐрни -а -о *који се односи на купопродају*. — Нѐкол'ико пазѐрнија дѐнѐ узастѐпно сам тѐро да ју продѐм док ју нѐсам прѐдо (Си).

пазу -ља м *пазух*. — Нйје му бйло сѐво ни пот пѐзу (Л). — Беше дубѐка вѐда, дѐшла му до испот пазља (Гр).

пазувак -ўвка м *вунена украшена мушка чарапа без горњег дела, назувак* (БП Бр Би Бс Г ДД Д Кг Л Љ Љу Н П Св Си СЛ Т). — Носил'е се бокче, чарапе и пазуџци (БП). — Пазуџце обуџвал'и преко чарапа (Д); в позувак.

паїре прил □ *в случајно*. — Дошао онако паїре (Г). — Паїре најшо, да сам га тражио не би га нашао (Г). Алб *rahir* *ненамерно, случајно, нехотице*.

пајси -а -е *који припада псу, који се односи на пса*. — Понека одива би узела и пајсе корито (Бс). — Узџ, вала, ал' једва, ка из пајсија зуби (Г). — У социјално беше један пајси, не знам како се презиваше (Би).

палавра ж *неозбиљна прича, прича без основа, без истине*. — Напїје се па прича палавре ка да није домаћин човек (Св). — Досади ми с некема палаврама (Др).

палагат -ам несвр *в полагаат*. — Чуџвал'и би стоку и ту палагал'и би сџна (Би). — Па л'џтос сам ју палагала до сат скоро (Би).

палака ж *в павлака*. — Ако се скине палака, сир је поснији (Бр). — Помџшано с палаком, зна(ш) шта е палака (Бр)? — Највише сам вол'џла јаја попржџена на палаку, више но печџња да ми да рџб (Г). — Попржи мало палаке, тури неко јаје, промџшај га добро у тигањ и готово (БП).

палако *в полоако*. — Палако, палако дођомо до куће (Дњ). — Уфажише л'уде, палако, палако и Нови Сад паде (Гр). — Кат зборим палако, вел'и ви н умџте да зборите (Бл).

паламар -ара м 1. *дебео колац, ступац, дебео комад дрвета*. — Спрџмио паламаре да заграђује плџтџве (Г). 2. *прен иразито велики*

крупан клип кукуруза. — А овај хибриг да видиш, свџ паламари — оваки, ал' није добар за л'џб, да се мџси од њџга (ДД).

паламида ж *широколисни коров, бот Cirsium arvense*. — Док је млада паламиду појџду свиње, не оставу ништа (Н). — Пуна пшеница паламиде, не види се од њџ кол'ико је порасла, тџ пшенице не мџже се пожњџт (Гр).

палдум палдџма м *в кускун* (Др Пр). — Палдум сџди коњу испод рџпа па смрди (Пр).

пал'е-џал'е прил *неквалитетно урађено*. — Опрашил'и пал'е-џал'е, кол'ико да се види да је прашено (Г). — Бол'е да се не уради, но да се ради пал'е-џал'е (Г).

пал'ит пал'им несвр *обухватати ватром*. — Очи Божїћа пал'имо бадњак (К). — Сад почел'и и кот цркве да пал'у бадњак (Љ). — Четрнаесте и пал'ени и попл'ачкани (Ки); → за-, под-, рас-, у-.

пал'ица ж 1. *в пол'ица 1* (Бр Би Дс Ки Кг Л Љу). — Нарџдиш сџдове тџмо на пал'ицу (Би). — Реко да ми скинеш с пол'ице чџшел' не мџгу да га доџатим (Д). 2. *в пол'ица 2* (Бр Гр К Т). — Поћнеш с пал'ице да скидаш канџру (К). 3. *в пол'ица 3* (Бр Дс Дш Ж Ки К Кг Т). — Она пал'ица по тања од јарма (Дш). 4. *в светњак*. — Зими на урањак би се покупил'и покрај пал'ице сас фитил'ачом па рабџтај док се не раздани (Л).

пал'ичица ж 1. *в запињача*. — Туриш запињачу у задње вртило, а прџдње затџгнеш пал'ичицом (Бр). 2. *в пол'ица 2* (Би Бс Дс Дш Ки Љу). — На матавилџ дол'е има крџкл'а, горе пал'ичица (Љу). — Пал'ичица има дужине ка један пџд (Би).

памет -и ж *умна способност*. — Није ми она **памет** (Н). — Тој **памет**-ти немб да чениш **измет** (Г).

паметан -тна -о *који се одликује интелектуалном, умном способношћу*. — На кога се **түри** овако **паметно** (Л). — Ти си **дөвере**, **паметни**-ји, **нег** бидне како ти **кажеш** (Гр). — Сваки **стәрешина** **трөба** да је нај**паметнији** (Си). ■ **паметно** прил. — **Паметно** сте **поступил**'и што сте **отйшл**'и код **њбј** (Дс). — **Домћин** **мбра** **паметно** да **рәди** (Л).

паметница ж *која је паметна*. — **Пөфәл**'йла би ме **мәјка** кад би **дөш**-шла: **мөја** **врөдница**, **мөја** **паметница** (Г). — **Знәла** сам да сам **күһу** **өстә**-вила **мојө** **паметнице** (Г).

паметњакөвић м *ирон кога не одликује интелигенција, који је навичина, прөстак*. — Што би **ктө** **онәј** **паметњакөвић**, да **ју** **өзмө** за **цәбе** (ДД). — **Ка[д]** се **көла** **слөму**, **паметњакөвића** **кол**'ико **өһеш** (Си).

пәмтит -им *несвр чувати у сећању, не заборавити*. — **Пәмтим**, **кәко** не **пәмтим**, **с[в]ө** **зәставе** су **бил**'е **цр**-не **крәл**' кад је **үмрө** (К). — И **нү** **пәмтим**, **ал**'и **мәло** **нү** **пәмтим**, **ка** **стәру** (Ж). — **Јә** не **пәмтим**, а **мөј** **өтац** је **биө** **чөбәнин** (Пр). — **Түрско** **пәмтим** **пөмәло** (Дш). — **Пәмтим** **ка**-ко су **токө** **рәдил**'и **жөне** (Св). — **Бү**-гарско **сләбо** **пәмтим** (Ки); *в панти*.

пәмук -үка м *памучна влакна од којих се производе тканине*. — Ако је **өснөва** **от** **пәмүка** а **пөтка** **от** **көнөпл**'е, **платно** је **мөкше** и **бөл**'е (Јбе). — **Кө** е **имәо** да **күпи** **пәмук**, **от** **пәмүка** е **било** **бөл**'е (Б). — **Күпи** **пәмук** **па** с **пәмүкем** **намөшти**, с **пәмүкем** (СЛ); *в помук*.

памукл'йја ж *прслук од платна испуњен памуком* (Бс Г Др Ж Л Јбу

Н Св Си СЛ). — **Бөл**'и **домәһини** **нос**-**сил**'и **памукл'йје** (СЛ). — **Ка[д]** **стй**-**гл**'и на **грнйцу**, **прөмөнил**'и **паму**-**кл'йје** (Ж); ↔ *цөмедән*.

памүчан -чна -о *који потиче од памука*. — **Па** **памукл'йја** је **памүч**-на (Јбу). — Ако је **памүчна** **өснөва**, **платнө** је **бөл**'е СЛ).

панайја ж *жито кувано за покој душе покојника, панахија*. — **Сү**'мо **ракйја** и **пөнайја**, **панайја** се **зөвө**, **тө** **би** се **носйло** (Т).

пәнак **пәнка** м *в опанак*. — По **чө**-**тири** [ө]бөјка у **јөдан** **пәнак** (Гр). — **Е**, **бөгоми** **пәңке** **от** **көжө** (Св). — **Укрәдоше** ми **нөве** **нөвцате** **пәнце** (Б). — **Домәһин** **ка[д]** **дөһө**, **өпәнце** да **ју** **күпи** (Дш).

пандрчак -чка м *в рупа 2*. — **Пәл**-**цөм** **гүрнөш** **пүл**'ку у **пандрчак** (Т).

пандүр -үра м *сеоски полицијски службеник*. — Он је **тәпут** **өтишәо** у **өпштину** да **бидне** **пандүр** (Бл). — **Дөһөше** **өпштинәри** с **пандүрйма** и **өдвөдоше** га с **сләве** (Г). — **Тәпут** **Шитәр** у **нәшу** **өпштину** **нйө** **мөго** да **дөһө** ни за **пандүра** (Т).

панөдөл'ак -л'ка м *в понедел'ак*. — **Ја** сам **тйшла** да **ју** **видим** у **панөдөл'ак** (Би).

панөки *в понөки*. — **Тү** **дөһу** и[з] **свйх** **грәдова**, **пөнөки** **өфицир** и **панөки** **кәплар** (Би).

панөшто *в понөшто*. — За **парти**-**зәне** **смо** **күпил**'и **панөшто**, **кәко** **кө** **йма** (Бс).

пансрл'а -рл'ө ж *в бәца*. — У **сре**-**дйну** **пансрл'а**, а **нәоколо** **күһө** (Б); ↔ *пнндр, пндрц*.

панталөне -өнә ж *мн доњи део мушке одеће, мушког одела*. — **Но**-**сйло** се **от** **сукна** и **сөтра** и **панталө**-не, **сукнөне** **панталөне** (Г). — **Зйми**

панталоне от сукна носил'и, а л'ети само у гаћа ишл'и (Ж); ↔ *пантол'е*.

панти́т -им несвр в *панти́т*. — Да пантиш све што ти се рекне (Љу). — Мајку не пантим (Бс). — Панте л'уди, неће да забораве добро (Д). — Ја не пантим то кат се давао агама (Дш); → за-, у-.

пантл'ив -йва -о који добро памти. — Више несам пантл'ив ка некад што сам бијо (Дш). — Пантл'ивоме једном да кажеш доста је (Бс).

пантол'е -ола ж мн в *панталоне*. — Ја и тава моа сестра ка смо се спремал'и, најпре у Пећ и у Гмитровицу, па смо ткал'и за рубине, кошул'е са[д] што се вичу, довде дугачке пантол'е (Ж). — Било би срмота да те неко види у кратке пантол'е (Б). — Дајни му пантол'е да [о]буче (Дш). — Од вуне сам ткала сукно за пантол'е (Дш).

панут -ем свр 1. в *паднут*. — Падо садена те сломи руку (Т). — Слап сам, ћу панут дол'е, не могу се дигнут (Дш). 2. *добити на део*. — Коме пәне д иде у Швајцарску биће му добро (БП. — Зависи на какога човека паднеш (Кг).

панчар -ара м в *опанчар*. — Онда, после узмеш панчар, имало панчар о[д] дрвета (Би). — Бес панчара не можеш фрчанице (Гр). — До скоро ми седео панчар на таван (Бс).

панчарка ж в *опанчарка* (Би Гр Дс Ж Ки Љу Пр Св). — Панчарка се звала, по шире уши, по дебл'а (Љу). — Панчарком врчанице грајил'и (Пр). — Посл'е панчаркама врчанице грајил'и и везл'е се опанци (Ж). — Панце би грајил'и панчаркема (Ки).

паприкаш -аша м *јело од паприка*. — Паприке би пекл'и, правил'и ајвар, правил'и паприкаш (Бс).

паприкче -йкчета с *дем од паприка*. — Посушише се, не убрасмо ни паприкче (Г). — Тал'ике паприке расадисмо и остадосмо бес паприкчета (ДД).

пањат -ата м пог *изнемогла стара особа*. — На мuku с оним пањатом (Г). — Шта ће она сирота с она два пањата (Г).

пањкат -ам несвр *подсатицати на лоше намере, поступке*. — Баво ме пањкао да не седим код куће, но да идем на сокак (ДД). — Пањкају л'уди, да не пањкају мање би било свађе (Г); → о-.

папа папѐ м 1. Δ. — Оће да буде бол'и катол'ик од папѐ (Љ). 2. *дет хлеб*. — Ајде да ти да мама папѐ (Си). — Узми мало папѐ и мало сила па луцај (Г).

папак -пка м *рожнати део ноге папкара*. — Може папак да се учрвл'а (Г). — Папце скини, онѐ ноге остави за паће (Г). — Ако се не чисти, учрвл'а се између папака од овце (Си); ↔ *чапоњак*.

папрађе зб им *коров по пашњацима, бот Thelipteris*. — Док не почесмо да дремо са тракторима цуни су Брегони и Прцел'е бил'и папрађа (Г). — Вал'ал'и се по папрађу (ДД).

паприка ж *повртарска биљка, бот Capsicum annuum*. — Свиње ти по паприка, нагрдише и[x] (Н). — Они тамо највише са тем се баве: са кромпирем, са купусем са паприкема (Кг). □ *блага* - паприка која нема оштар укус. — Да купиш расад од благија паприка. □ *л'ута* - паприка са оштрим укусом. — Сомборке су л'уте, ал' су добре за туршију (Ље). □ *црвена* - паприка у зрелом стању, паприка црвене боје. — Имала сам нешто црвенија паприка, реко да направим ајвар (Д).

папула ж *јело од густо скуваног и накнадно запрженог пасуља.* — Постаљ'а се свакојако јело: компир, риба, папула... (Г). — Оно некад, с папулом би дочекала госте, није се имало (Л).

папуча ж **1.** *врста лаке обуће која се носи по соби.* — Са[д] се купују папуче, нико не пл'етѣ шпѹтке (Г). — Нѣ мож, ћерко мајчина, по цѣо дан с папучама по куће (Је). **2.** *в кочица* (Бл БП Г Д Дш Ж К Кг Ље Љ Љу Пр Си СЛ Т). — Прѣ но што искочише винтови кочило се папучама (Г).

пѣр м *скуп од ва бића, предмета.* — За јѣдну плѣту пѣр је мѣго да купи пѣр волова, а некад и два пѣра волова (Дњ). — А де ћу деведесѣт пѣри и више, де мѣже јѣдан чѣвек да стигне да нарѣни ноћом (Б)? — Имѣо сам седам пѣри волова у њиву (Г).

пѣра ж **1.** *новац.* — Превѣо не Шиптар преко планине за пѣре до у Митровицу (Б). — Дрѹкше се звѣл'е овѣ пѣре (Ж). — Напунијо се пѣра (Ки). — Тол'ико пѣра да ми дѣш (Дш). — Свѣ се мѣже с пѣрема (Гр). □ **пѣјес пѣре потрошити, не вратити дуг.** — Појѣдоше му дѣца пѣре (Бл). — Дѣдосмо Циганину ждрѣпца вересије, појѣде ми пѣре (Г). **2.** *стоти део динара.* — Ништа ти тѣо не вал'ѣ, ни пѣт пѣра (Г).

парѣвица ж *помешан жар и пѣнео.* — Тѹриж га у црпѹл'у, па сѣч озгор, па га покријѣш парѣвицом (Ж).

парадѣс м *в патл'ицан.* — Убила ми бѣстра и парадѣсе и краставице (ДД). — Треба да се спрѣму притке парадѣсима (ДД).

пѣрадеда м *очев деда.* — Причаѣо ми је јѣдан стѣри мој, као пѣрадеда

ми пѣдао (Г). — Пѣрадеда моѣму дѣде дошаѣо у овѣ сѣло (Ки). — Пѣрадеда ми се звѣо Гвѣзден, а за чѹкундеду не знам (Би).

пѣражњак м *в парожак.* — Ето ти ју кошѹл'а на пѣражњак (Бр). — Вилѣ има два, а понѣка три пѣражњака (Бр).

пѣражњак м *в парожак* (БП СЛ). — Вил'е за сѣно су обично имѣл'е по два пѣражњака (СЛ).

парѣс -ѣстѣм свр *в порѣс.* — Кат парѣстѣ вѣл'ика, одвѣи се белѣјка (Би).

пѣраунук -ѹка м *синовљев унук.* — Им параунѹка тѣмо у Крагувац (Би). — Тѣо ми је от пѣраунѹка (Др). — Има л' вѣће срѣће но да живиш с унѹцима и да дочекаш параунѹце (Б); *в параунѹче.*

параунѹче -та с *в параунук.* — Имам пѣраунѹчићи, два пѣраунѹка (Ки).

пѣрачак -чка м *в парожак.* — Понѣке вил'е имају и по три пѣрачка (Т).

пѣреница ж *проја замешена врелом водом.* — Пѣренице, кад би мѣсил'и от кукурузнога брашна, бил'ѣ су ѹкусне (Л).

парип -ипа м *расан, снажан, добро однегован коњ.* — Оседлаѣо би парипа па тидни у Пећ у кафѣну, отѹд дођи на фијѣкер, а одѣвут прѣти мащкула да му доведе коња (Г). — У Панѣр на Петрѣвдан појѣшал'и би л'ѹди парипе па се трѣкај кѣ ће прѣ да стигне (С).

парит -им несвр *поливати врелом водом.* — Свѣ'ки дан смо мѣрал'и да пѣримо пѣставице (Ж). — Пѣставице се пѣру пѣсл'е свѣке ѹпотребе (Г). — По два дѣна би га пѣрил'и тѣо конопл'ѣно (Б); → по-.

п̄арица ж дем од пара. — Ђердан би им̄ао он̄ија ситнија п̄арица, све п̄арица до п̄арице (Г). — Ова̄мно око вр̄ата ста̄ви ђердан с п̄арицама (Бс).

п̄арожак -шка м рог на вилама (Б Бл Ж С). — Дрвене вил'е ймају два п̄арошка а гвојзене чет̄ири (С); в парачак, парожнак, парожњак, парош, парошак, парошк, парошка.

п̄арожњак м в парожак. — П̄арожњаци се савиј̄ал'и на крчел'е, а м̄огло је и на ст̄убе (Љ).

п̄арокија ж в парохија. — П̄оп Мил'ивоје им̄ао је парокију до Дугоњева (Дњ). — Парокија његова, п̄оп Сава нема парокију ка он (Бл). — П̄оп Милан Балшић, т̄о је његова парокија (Т).

п̄арохија ж територија која припада једном свештенику. — Д̄о-кл'е та̄мо йма парохију, т̄о не м̄огу да ти кажем, не знам ни ја (Бс); в парокија.

п̄арош -оша м в парожак (Бр Н). — Л̄акше се ра̄ди с вилом з два̄ но с трӣ пароша (Н).

п̄арошак -шка м в парожак (Г ДД Д К Л Ље Љ Љу П Пр Св С). — Не мож да заб̄одеш п̄арошак, твр̄до се̄но ка камен (С).

п̄арошк м 1. в парожак. — Не м̄оже п̄арошк од вил'е да се заб̄оде кол'ико је нал'егла 2. в гаврошка. — Парошк се шрафовима затегне за процеп (Љ); ↔ ра̄кал, рог.

п̄арошка ж в парожак. — Једна п̄арошка п̄о савијена, дрӯга по права (Би).

п̄артија ж 1. већа група људи са истим идејама. — К̄о није кт̄ео у партију није м̄ого да се зап̄осл'и (Св). 2. група, део скупа. — Посл'едња партија ис Црне Гор̄е кад је пушћена, пуштише и нас (ДД).

парцела ж омеђена површина земље. — Имам два е̄ктера у Парцел'е (Г). — Пуна два коша коломб̄оћа ис Парцел'е (Г); в прцела.

п̄ас пса м 1. зоол *Canis familiaris*. — Ка[д] сам била мн̄адица, па да поран̄им псе̄, па гладна дӯша, ба̄ци парче л'еба њима, а парче кријући поједи (Гр). — П̄о више узме̄, па ма̄ло да псӯ, ма̄ло њ̄ојзи да је (Бр). — Мӣ би везал'и пса̄ прт кош да не узне̄дӯ (Ки). — По два̄ пца̄, имал'и пцӣ пр̄е (Ж). — Не̄ би ктел'и пцӣ, никад ме не̄су ланул'и, а доста су бил'и л'ути пцӣ (Бл). — Мӣ смо држал'и пце̄ (Б). — Пасӯ т̄о се не да̄је, т̄о је гр̄ота (Л). 2. пог човек лошег понашања. — Пас̄ погани, да ми ћерк̄е нема белога дана од њега (Н). — Ср̄ето се данас с он̄им псом̄ (БП). ■ **п̄ашчад** зб им. — Да донесе пашчадима, свињама вечеру, л'уђима да постави софру (Ље).

пасиван -вна -о који даје род у незнатним количинама. — У пасивно живи к̄о м̄ора, к̄о нема де̄ дрӯго (Св). — С̄уви Лукавац, т̄о је најпасивно м̄есто, ка мӣ Кр̄њинчани та̄т̄оде̄ (Бл).

пасипка ж в посипка (Б БП Би Гр Дш Л). — Пасипку жа̄ра испод цреп̄ул'е и пасипку повр са̄ча (БП). — Из огњ̄ишта узимал'и жа̄р он̄ема пасипкема и турал'и на са̄чеве и пот цреп̄ул'е (Дш).

пасипче -та с в посипчица (Б Би Гр Дш Л). — Мало жа̄ра и тамња̄на у пасипче па донеси да се ока̄димо (Б). — Ймамо пасипче ма̄ло за на гр̄обл'е (Дш).

пасипчица ж в посипчица. — Пасипчицом пренеси жа̄ра и тамња̄на да се ока̄ду г̄ости (БП). — Кат кр̄енете на гр̄обл'е понесите пасипчицу жа̄ра и тамња̄н (Гр). — К̄о нема ка-

дионицу, би донесе жара у пасипчицу (Бл).

паски прил *веома лоши, неадекватни услови*. — Тату носил'и дрва на л'еђа, крл'чиће и татакџ живел'и паски (Др). — Паски смо прџшл'и, ал' дџбро је кад смо стигл'и (БП). — Бџл паски смо радил'и, и паски живел'и (Дш).

паском прил *терати стоку лагано док пасе уснут*. — Увече и[х] полако дотџрај у станиште паском (Н). — С овцама паском од Крвџча до Пландишта и навйше (Г).

пастакйја ж *в постађија* (Б Би Гр). — Гџре на чџргу код оцака прџстри пастакйју ел' сецаду (Би). — Одозгџр преко чџрге имаше пастакйја од угйча кад седнеш ка на рџно вџне (Гр).

паста пасџ несвр *зубима кидати траву на пашњаку* (о травџедима). — У планину би краве пасл'е по цџо дан. — Кад би прџшл'и поред чџбанина с овцама, нџ би му рекл'и дџбар дан, но пасџ л' ти (Г); → за-, на-, о-.

паста се пасџ се свр *тражити пастува, осеђати нагон за паређе* (о женкама копитара). — Изгл'џда да је ждрџбна, а несам видо да се пасла (Пр). — Откад се пасџ док се ождрџби, скџро гџдину дана прџђе (Јбу); → за-.

пасторак -рка м *женин, односно мужевљев син из прџходног брака*. — Пасторак ју слџша, бџгоми благо њџз за њџга (Јџе). — С пасторцима се л'џпо слађала ка да су ју бил'и сйнови (Бл).

пасторка ж *женина, односно мужевљева кђи из прџходног брака*. — Ка[д] се прџудала, нашла је двџ пасторке (Ј). — Свџкра нашла нџсам, нашла сам пасторку (Др).

пастрма ж **1.** *врста слатководне рибе, пастрмка*. — Онџ ранйје имџло је рйба по фйрова, пастрма, мрџена, скобал'а, имџло је шеђтана (Г). **2.** *грло стоке које се храни за клађе пред почетак зиме*. — Код њй сам кџпила гурачу за пастрму (С). — Кой су бил'и ймуђни ранйл'и би по једнога бика за пастрму (Ј). — Пастрме се кол'у пџсл'е Мйтровдана (Кг); *в пострма*.

пастџ -џва м *в пастув*. — Држа-л'и су сџмо за седло кџња — пастџ, пастџ (Ј).

пастџв -џва м *некастрирани коњ*. — Сџмо за седло кџња пастџва (Јџ). — Имџл'и су по стџ кџмата оваца, по два пастџва, имџл'и су волџве (Ј). — Пастџви су јџчи, ал' су мани-ти (СЈ); ↔ *амиџбр*.

пасџл' -џл'а м *бот Phaseolus*. — Мй сйјемо пасџл' крос колџмбођ (Дс). — Узймал'и су пшеницу, колџмбођ, а пасџл' несу дирџл'и (Бс). — Уз огњйште врй рукџтка с пасџл'ом (Ј); *в пасул'*.

пасул'ар -ара м *берач пасуља*. — Дџбар пасул'ар мџже да убџре двџес кйла пасул'а на дан (Г). — Отишло ми у Трџс једнџ гџдине осамдесџт пасул'ара (Г). — С пасул'арйма прџђо њйву до пџднџ (Гр).

пасул'џвина ж *суве и празне махуне пасуља*. — От пасул'џвине краве добију прџл'ив (Гр). — Онџ пасул'џвину покџпи па дај кравама (Св); *в пасул'џвина*.

пасул'йца ж **1.** *сорта пасул'а ниског раста и ситног зрна*. — Ако је сйтна, пасул'йца се дџбро вџри и џкусна је (Бр). **2.** *в кривача*. — Ако су пасул'йце гркнџл'е, мй смо и[х] брал'и и јџл'и (Гр).

патџрат се -џм се несвр *копрџати се, отимати се лупајуђи рукама и*

ногама или другим деловима тела. — Који се враг патара̄ т̄у око кѹће (Би). — Кад би дигл'и кот̄ар из вод̄е, само би се патар̄ал'е рибе у њега (Г); → раз-.

патарл'уша ж в *штим.* — Оно што ост̄ане на гр̄ебене зов̄е се патарл'уша (Ж). — От патарл'уше с̄ал за потку (Ж).

пат̄ент м *трака за закопчавање одеће, рајфешлус.* — Више се не тур̄ају пул'ије на шл'иц от пантал̄о̄на, но пат̄ент (Г). — Ка[д] се пат̄ент по-квари, баџи га (Г).

п̄атика ж *платнена ципела.* — Ова̄ м̄оја сна̄, шт̄а йму п̄апуча, шт̄а йму п̄атика (Дш). — Како ћеш с п̄атикама у шт̄алу, не м̄ожеш, нађи неке оп̄анце (ДД).

патил' -йл'а м в *путил'.* — Она̄ патил' м̄ора да је твр̄д, да се не савија к̄оса (С).

патисат -йшем свр *престати.* — Сваки д̄ан пије, не патйше (БП). — Пйла, сир̄ота, није патисала (Г). — Не патйше кйша, већ трећи д̄ан како па̄да (Д).

п̄атит -им несвр *гајити, размножавати.* — Бр̄го се п̄ату ка пац̄ови (Љ); → за-.

п̄атит (се) -им (се) несвр *трпети.* — Смо п̄атил'и б̄бл (Св). — Ј̄а в̄о-л'им да се шк̄улују, [а]ко сам се ј̄а п̄атила да се б̄ни не п̄ате (Б). — Не-сам га ј̄а нйкад ост̄авила да се п̄ати м̄ој бр̄ат (Б); → пре-.

патл'ицан -а̄н м *повртарска биљка, бот Solanum lycopersicum.* — Оте да поцрвен̄у патл'ицани, да се поквару (Н). — Тиша̄о у Мир-вачу да поб̄оде притке патл'ицани-ма (Г). — За уз ракију д̄обра б̄еше сал̄ата от патл'ицана̄, а ни од кра-ставица није л̄оше да се наб̄оде (Бл); ↔ *парадајс.*

патл'ицанче -та с *дем од патли-цан.* — Око Видовдана патл'ицанчи-ћи ка ораси (Н).

п̄атос м 1. *дашчани под у собама* (Бл Бр Бс Г ДД Дс Дш Ж Ки К Кг Л Ље Љ Љу Н П Пр С СЛ Т). — П̄ато[с] смо м̄ор̄ал'и да рибамо (Г). — С̄б̄а није била с п̄атосем, но са земл'ом (Кг); ↔ *под.* 2. *под без страница на запрежним колима с гуменим точковима* (БП Бр Би Бс Г Дњ К Кг Л Љу С). — Узймал'и би кот комшиј̄е не само п̄атос но и к̄ола с п̄атосом (Н). — Да ми д̄аж за д̄анас п̄атос да превуч̄ем нешто љубра (Бр); ↔ *под, плат̄он.*

патриј̄ар м *врховни поглавар православне цркве.* — И владика је тога р̄еда, тав̄ј што је патриј̄ар, дол̄ази-јо у Витомирицу (Бр). — Т̄у доша̄о и владика, седи поред патриј̄ара (Т).

патр̄шка ж *дрвенасто стабло повртарске биљке.* — Кад је ч̄ес ра-сад, патр̄шке т̄анке ка сл̄амка (ДД). — Он̄е патр̄шке пок̄упи на гомйлу па зап̄ал'и (Си).

п̄аћ прил без *трагова пр̄ваштин-не, потпуно чисто.* — У к̄ућу ју п̄аћ (Г). — Ст̄евка пок̄ојна бил̄а је п̄аћ ж̄ена — чистуница (Г). Алб рац *чист.*

п̄аћница ж *која пази на хигијену, чистуница.* — За т̄у би к̄ућу н̄ужно било да у њу д̄ође нека п̄аћница (Г). — У наше с̄ело није им̄ало п̄аћнице преко попад̄ије (Г).

паул' м в *пуол'.* — Т̄ај с̄ач т̄ури озг̄ор и онај ж̄ар се учйни паул' (Бр). — Кој̄е се учйни кај паул' т̄о је најбол'е (Дш). — Кад макне ујутру с̄ач, кой йма онај паул' веће, т̄о је најбол'и берйћет (СЛ).

пачавра ж в *трањача* (Н Си). — П̄осе се пачавром побрише цреп̄ул'а па се ст̄ави л'ѣб (Н).

паче пача ж мн врста јела од зачињене масне воде у којој се кувају потколенице, пихтије. — Паче спремамо за Бџић (Л). — Не би могао да се најем пача, кол'ико сам и[x] вол'ео (Г).

паш м мера за дебљину стога сена, износи распон између врхова прста максимално раширених руку. — Сено од седам паша треба да има добра два кола сена (Г). — Кад би измерил'и пашима, л'уди су знал'и тачно кол'ико тај стог има сена (ДД).

паша м турски достојанственик. — За славу послао паша своје л'уде да гл'едају да се Срби не прекрсту (Јб). — У турско време бил'и паше, аге, бегови (Т).

паша ж напасање животиња, пашњак. — У Понор била добра паша (Пр). — Истерај на пашу па и[x] остави саме (Си).

пашаног м свастичин муж. — Пашаног пашанога никад није терао на суд (Бр). — Тај Мирковић ис Крстовца и ја смо пашанози, наше жене су сестре (Св); ↔ баџанак.

пашче -та с 1. дем од пас. — Она каже да ти дам ово пашче (Бл). — Реко да баџим ово ономе пашчету (Л). 2. пог назив за дете. — Пашче погано, ктѣде да ми украде новчаник (Јбе).

певал'ка ж 1. кафанска певачица. — Свира армуника, гитаре, звучници, певал'ке... 2. пог назив за девојчицу, новорођенче. — Надао се да ће му родит сина, а оно опет певал'ка (Г).

певат -ам несвр грлом изводити мелодије. — Армуника свира, овамо сватови певају (Г). — Овамо сватови пѣву и траже мнадицу, те да чују како она пѣва (Би). — Она неће да

запѣва, пѣву друге наместо њџизи (Т). — Ја несам пѣвала, сам била жалосница (Јбу). — Мнадеж иде на ревену пѣвући (К). — Пѣву оне друге наместо њџизи, ал'и сватови ђавол'и, одмакну оне две (Т); ↔ појат; → за-, из-, на-.

певац пѣвца м в петао 2. (Ки Си). — То су л'уди што се окрећу како ветар пува ка онај певац навр оцака (Си). — Враћало би да није ондога пѣвца навр ођака (Ки).

пѣгав -а -о који има пеге по лицу. — Беше једно пѣгаво дете пуно ђавола (Г). — Јес пѣгава, ал' има л'епе црте л'ица (Л).

пегџка ж жена пегавог лица. — Нека је пегџка, симпатична је, и вредна је, и марифѣтница је (Јбе). — От пегџке пѣгава и деца (Др).

пѣгла пѣгл'е ж метална направа за глачање одеће (Бс Г ДД К Си СЛ). и пѣгло с (Б Вл БП Бр Би Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Л Јбе Јбу Н П Пр Св С Т). — Раније су бил'и пѣгл'е на жар, а сад на струју (Д). — Оно пѣгло напуни жара, па маши с њим да се н истул'и жар, па пѣглај (С).

пѣд м и ж мера за дужину која износи распон између врхова палца и малог прста. — Беше дугачко мало више о[д] два пѣда (Гр). — Не пушти анај прут до дол'е, но само мао, ка једно два пѣди, каже нема ништа (Бс).

пѣда в кал'инкоз. — Седнемо на л'едину, поређамо се овако, па играмо пѣда (Др).

пѣдал'ица ж в кал'инкоз. — Пѣдал'ице су играл'и само чобани за стѣком (Ки).

пѣдантан -тна -о који води рачуна о свом изгледу и понашању. — Ристѣ био пѣдантан сел'ак (Г). —

Ако је сел'ак, трѣба да је педантан (Јбе).

пѣдање с в *кал'инкоз*. — Прво се сѹдимо па сѣднемо д играмо пѣдања (П).

пѣдат (се) -ам (се) несвр *ударати ногома, ритати се*. — Имао сам једну кобилу, да се није пѣдала нѣ би ју дао за никакѣ паре (Пр); ↔ *праћат се*. ■ **пѣднут (се)** -ем (се) 1. свр. *ударити задњом ногом*. — Пѣдну ме кобила ка[д] се ождребила, месес дана сам л'ежао у постѣлу (Г). 2. прен *љутито одговорити, реаговати*. — Пѣдну се сна, нѣ даде ни да се опепѣл'и (Г). — Пѣднуће ти се јѣтврѣ, нѣће ју бит мило (БП).

педесѣт бр Δ. — Кад ми је тај стриц погинуо, бил'и смо педесѣт чланоѣа (Ж). — Држао како ко мого, по педесѣт, по шездѣсет комата оваца, по двајес, тријес краѣа, коње, свиње (Б).

пѣкара ж део *штѣдњака* у којѣм се *пече*. — Пропане му пѣкара ка[д] се у њу турају сирова дрѣа (ДД); ↔ *рѣрна*.

пѣкл'а ж 1. *отвор на одећи кроз који се провлачи дугме за закопчавање*. — Прво се изрѣжу пѣкл'е, па се опшйѣају (Г). — Ка[д] се рашйири пѣкл'а, она се раскопчаѣа (К). 2. *замка која се прави иглама при плетењу*. — Чифт има двѣ пѣкл'е (Г). — Кад завршаѣаш, маќни по једну пѣкл'у (Л). 3. *замка на врху прута којим се везује сноп*. — Прѣѣије се прѣт, напраѣи се пѣкл'а па се ѣеже сноп (ДД). — Па га тѣгл'и још маљо, па дигнеш ногу под ону пѣкл'у, па тѣгл'иш докл'е више не може (Пр). — Прѣврнеж га да пѣкл'а пане до земл'ѣ да ју не печѣ сунце, да не изгорѣ (Пр).

пѣкл'ат -ам несвр *затѣарати, ѣезивати врѣћу*. — Пекл'ам нѣкако, но нѣће (Г); → за-, раз-.

пѣкл'ат с(е) -ам (се) несвр *уплитати се у нешто*. — Нико нѣће да се пекл'а са тѣма работама (Бл). — Пекл'ао би се мајсторима још кад је био маљ'и (Сѣ).

пѣкмез -ѣза м *ѣем од шљѣѣа*. — Пѣкмез смо прѣѣил'и у црепѣлу (Си). — Умазала би се дѣца пѣкмѣзом свѣт по образу (Г). — Намажи помало пѣкмѣза на л'ѣб па дај децама, на то би прѣшл'и ѣброк (СЛ).

пел'ѣна ж 1. *крпа којом се опасѣвало дѣте док није знало контролисати нужду*. — Опашѣи му пел'ѣну и пушти га на соќак (Г). — Њѣга га мајка завѣла у нѣ пел'ѣне (Бл). — По трубу изѣтки па сѣчи, ка[д] се роди дѣте, по пѣ-шѣс пел'ѣни (Би). — Док су маља дѣца идѣ с пел'ѣнама (С). 2. *крпа у коју се умѣтавала беба*. — Њѣга га мајка завѣла у [о]нѣ пел'ѣне што су се ткаљ'е (БП).

пѣл'им -йма м *пелен, бот Artemisia Absinthium*. — Грќа су ми ѣста ка пѣл'им (Гр). — Кад би тѣрал'и ѣвце у Пал'ѣѣѣне, браљ'и смо корѣње от пел'има (Н).

пѣл'ќат -ам несвр *стављати дрѣа у пѣћ, штѣдњак*. — Сѣдѣо би порѣд фуруне и само пѣл'ќао дрѣа у њу (Г). — Јѣѣа дѣбро гори, ал' трѣба стаљно да је неко порѣд шпорѣта да пѣл'ќа дрѣа у ъѣга (Г).

пѣна ж *ситни мехурићи који се хватају на млеку при мужѣи*. — Гушѣе мл'ѣко йма ѣише пѣне (Пр). — Ка[д] сам бѣла маља, вол'ѣла сам да посрќам онѣ пѣну из ѣѣдрице (Си).

пѣнг -а м *залог на име надокнаде за коришѣење новца*. — Дао л'ѣѣаду

у пѣнѣ (Г). — Никад чѣвек да се извучѣ из пѣнга (Г).

пѣнзија/пѣнзија ж *период живота по завршетку радног века, новчана примања после пензионисања*. — Мого сам за две гѣдине да дођем прѣ у пѣнзију (Св). — Овѣ пѣнзије мал'е, ни за л'ѣб не мѣже д искѣчи (Св). — За двѣје гѣдине требало да бѣдне у пѣнзију (Је). — Пѣнзија му сѣд мала (Л). — Она има пѣнзију дѣбра (Б); *в пензија*.

пензионѣр -ѣра м *радник који је стекао пензију*. — Бѣо сам секл'етѣр пензионѣра (Гр). — Међу пензионѣрима има и млѣдија (Т); *в пензионер*.

пензионѣрски -а -о Δ. — Сѣд је друкѣше, пензионѣрски живот, тѣже но прѣ (Бр).

пензионѣсат (се) -шем (се) свр *постати пензионер*. — Понѣко потплѣти л'екѣре да се пензионѣше (Је); *в пензионисат (се)*. ■ **пензионисање** с гл им. — Фѣл'и му јѣш једна гѣдина стѣжа за пензионѣсање (Т).

пѣнзија/пѣнзија ж *в пензија*. — Нѣ плѣта, но пѣнзија мѣжу моѣму (Би). — Нити има м пѣнзије, нити што сам бѣјо у резерву (БП). — Примѣ бѣрачку пѣнзију, а ни дѣн није бѣјо у рѣт (Г). — За пѣнзију мѣне ме несѣ звѣл'и (Св). — Стѣрачку пѣнзију има м, стѣрачку пѣнзију (Ки). — Двѣдесет и шѣз кѣдина како сам изѣшо у пѣнзију (Ки). — Кад је дошо у пѣнзију, ѣн је пѣсе прѣшо у Звѣчан (Б). — Свѣмѣ ни је дѣо пѣнзију тѣј вѣјни л'екѣр, те дѣо и мѣне (Гр).

пензионѣр -ра м *в пензионер*. — Вѣше пензионѣра но овѣја што рѣде (Т). — Тѣј из Јѣшѣнице прѣсѣдник пензионѣра није бѣјо дошѣо (Дш).

пензионѣрски -а -о *в пензионерски*. — Сѣд је секл'етѣр пензионѣрског ѣдбора (Гр).

пензионѣсат (се) -йшем (се) свр *в пензионисат (се)*. — Трѣпчине ѣѣце учѣо и тѣу се пѣсл'е пѣнзиониса, пензионѣсо се тѣу (Б). — Пензионѣсо се тѣу кад је дошѣо у пѣнзију (Гр). — У вѣјну сам пензионѣсан (Гр). ■ **пензионѣсање**. — До пензионѣсања жѣвѣо у Мѣтровицу, пѣсл'е отишѣо у Бѣоград и сѣд је тѣмо (Св).

пѣнут пѣнем свр *издахнути* (о новорођенчету). — Навр два-три дѣна ѣно пѣнѣло (Г). — Док је мѣло, ѣно мѣже да пѣне и здравѣо (Си).

пѣнушат -ѣм несвр *стварати пѣну*. — Никад ми није тѣшло пѣмет да се напијем, него по јѣдну прд јѣло и тѣ онѣга прѣвѣца кад пѣнушѣ (Л); *в пѣнушат*; → за-.

пѣнѣр м □ *прозор*. — Сѣмо би вѣрѣла крс пѣнѣр да вѣди кѣ пролѣзи сокакем (С).

пѣнушат -ѣм несвр *в пѣнушат*. — Кад угрѣје сѣнце, волѣви у плѣт пѣнушѣју од врућине и ѣмора (Др).

пѣнушка ж 1. *бѣла слѣзава течност с мѣхурићима која излази из уста животиња*. — Несѣм и[х] одмѣраѣо док не удѣрише пѣнушке волѣвима на ѣста (Гр). — Свѣ пѣнушке бацѣњу кѣњи (Бр). 2. *пѣнушава течност која се јавѣа на кѣлку воћа у фази прѣвѣрања*. — Дрѣги трѣћи дѣн пѣчу пѣнушке одозгѣр (Г).

пѣпел'ѣра ж 1. *специјална посуда за опушке, пѣксла*. — Зѣви мнѣдицу да истрѣсѣ овѣ пѣпел'ѣре (П). 2. *в фијѣка* (Бл БП Би Бс Гр ДД Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Јѣ Н П Пр Св Си СЛ Т). — Испрѣзни онѣ пѣпел'ѣру пѣпѣла (Бл). — Не напѣни се пѣпел'ѣра о[д] шпорѣта ни за недѣл'у дѣна ка су сѣва дрѣва (Пр).

пепел'ас -та -о *који је боје пепела*. — У врбџу кољу ка се офарба искочи пепел'асто (Г). — Пепел'аста бџа л'џа, није дрџава ка понџа (Пр).

пепел'уга ж *широколисни коров, бот Chenopodium album*. — Највише има штџа, паламиде и пепел'уге (Дњ). — От пепел'уге док је млада граџил'и би зел'аник (Н).

пџео -џа м *остатак изгорелог дрвета*. — Изгрџкај га у пџео, изгрџкај, па га наслџи у рџу (Б). — Наслџаш ју у неки сандук и пџен тураш пџео одозџр (Бс). — Тури у корџто свџ ред пџџа ред водџ (С). — Пџсл'е се покрџје са жџаром и с пџџелом (Г). — Пџџел'ем се поспл'е (Д); *в пџео*.

пџео -џа м *в пџео*. — Пресџе се пџео па се у она пџео вал'а (С). — Ископџ рџу бл'изо водџ па турај пџео (Пр).

перџа ж *дрвена лопата за лупање вџа при прању на реџи* (Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ К Кг Л Ље Љ Љу Н П Пр Св Си Т). — Ранџе се прџло перџком на јџз (Г). — Идџш на јџз и с онџм перџком лупаж га и наслџиш дџбро (Бс); *в пирајка*.

перџо с *место на јџзу, реџи, потоку где се ручно пере вџш*. — Имџла свџка куђа свџје перџо (Г). — Оставџ чул'ину порет перџла па перџком пџри док се не опџре (Г).

перџи -а -е *који служи за прање* (о сапуно). — Пџџеде ми гурача перџи сапџн, на јџде ћу од секрџве (Дњ). — Несмо имџл'е ни перџи сапџн па би прџл'и цџџем (Дс).

перџаз перџџаза м *виџа бразде за наводњавање усџва у џиви*. — Кад је вџда јџка, а перџџази слаби, да ти се смрџкне (Г). — По онија перџџаза по-растџ трава, па не мџже да сл'џгне

вџда до на дно браздџ док се н очџсти (ДД).

перџа перџџе ж **1.** *преграда у куђи између два одеђења*. — Перџа, ка вако пџла заграђено (Бс). — Понџка би имџла перџду, мџго и[х] је било бес перџџе (Б). — У тџ куђу имџло тџ перџџе старе, и тџ перџџе, тџ преграде о[д] дџсака (Жи). — Главни л'џди иза перџџе, тџ има и да спџва (Св). — Вџкал'и су, нека перџа ка вако пџла заграђено, тџ би се зџило рџбл'е, а приетел'и овџмо више перџџе (Бр). **2.** *фиг граниџа нормалног понашања*. — Ови сагањи немају перџџе, не знадџу за џбраз (Бл).

перџџиџа ж *дџчиџа за равнање малтера при малтерисању*. — Онџм перџџиџом се поравнџ (Гр); ↔ *перџџџа*.

перџџџа ж *в перџџџиџа*. — Овџма купџвнема перџџџџама се ураџни ка стџкло (Ж).

перџсат (се) -џшем (се) *несвр в оперисат* (се). — Повџл'и ју у Пџџ, мџраџа да се перџше (Св). — Сџл ју отворџл'и, несџу ју перџсал'и (Би). — Сам бџла да се перџшем (Бл). — Перџсан бџо, несџп, от срџа (Г).

перџџџиџа ж *уџрас који се носио на глави*. — Перџџџиџа се звџла, ка од гвџџа е бџла (Бр). — Покривџна мнаџиџа не вџди ниџога, има перџџџиџу на главу (Ж). — Није имџло вал, ни вџнаџ — тџ перџџџиџе (Б).

перџо с *сабџасти лист неких биљака*. — Кад је сџша вџл'џка, упрџдџ се пџра от коломџџа, траџи вџду (Св).

перудџн -џна м *в туџураја*. — Кад би свџрџл'и у перудџн, чџло би се чак тџмо (Б).

перџтат -утџм *несвр фиг черупџти*. — Дџџа ти у крастџвиџе, перџтџју л'и перџтџју (Г); → о.

перушка ж *птичје перо*. — Крава може да се надује ако поје перушку (Г). — Имаше перушака на једно мѐсто (БП). ■ **пѐрје** с зб *им.* — Спавам на јастук с пѐрјем (Јѐ). — У спрѐму свил'ѐни јорг'ани, јастаџи напуњени пѐрјем, ка свѐ за једвадџек (Г).

пѐрце пѐрцѐта *изданак, лист лука*. — Нѐкол'ико пѐрца от кромџда понѐкоме бџдне за рџчак (Ј). — Мало сџра и л'ѐба, убѐри понеко пѐрце кромџда — ѐто ти дорџчак (Дњ).

пѐрчин пѐрчџна м *прамен косе на глави*. — Овако тџриш онѐ ка пѐрчин (Дс). — Цџгани су деџама оста-л'ал'и пѐрчџне (БП). — Чинџ и[м] се ће да и[х] украси пѐрчин, она ћџба на главу што оста-л'ају (Н).

пѐршун пѐршџна м *повртарска биљка карактеристичног мириса, бот Petroselinum hortense*. — У тџршију се тура шаргарѐпѐ и пѐршџна да му да мџрис (Ј).

пѐсак пѐска м **1.** *ситна зрнца, ситнији комади камена*. — Из њџве сам извадиџо пѐсак за кућу (Г). — Пџт није асвалтџран, но онако пѐскем насут (Св). — Нѐстаде пѐска ка за једна кол'џца (Гр). **2.** *пешчна површина речног корита, која се, обично, затрави кад се повуче вода*. — Да чувамо у Пѐскџве (Г). — Бџл'е мирују по Пѐскова но по лџгова (Г).

пѐскџвит -џта -о *који садржи већи проценат песка*. — Код вас је пѐскџвито, а џден је зѐмл'а смџна (ДД). — Мѐсечина мџже да изгорџ колџмбоћу у пѐскџвите њџве (Др).

пѐскџша ж *пѐсковита земља*. — У пѐскџшу што се посије мџже да рџди дџбро ако није сџша (Г). — Пѐскџше су рџдне кад је кишџвито, ал' кад је сџша изгорџ свѐ ако се не ваџи (Н).

пѐсм'ар -ра м *који је обдарен да лепо пева*. — Свџ су џни дџбри пѐсм'ари (Г). — Нѐма весѐл'а без дџбре раџје и пџзнатија пѐсм'ара (Јѐ). — Цџгани су весел'аџи, џни су дџбри пѐсм'ари (Г).

пѐт бр Δ. — От пѐд гџдина пџшла у шкџлу (Д). — Не дам ти ја за тџни пѐт пара (С).

пѐт[и] се пѐњѐм се несвр *ићи на виши положај*. — Видим ја пѐњѐду се зарџбл'ѐници на онџ стџбу и баџићу у л'иваду (Бр); → по-.

пѐта пѐтѐ ж **1.** *део људске ноге*. — Убџдо се у пѐту (БП). — Зг'ази га пѐтџм (Др). — Ка[д] су ме вукл'и, пр'авиџо сам бр'аде мојѐма пѐтама (Бр). **2.** *део чарапе*. — Имале су бел'аче с нашкоком и с тал'ијанском пѐтџм (Г). **3.** *задњи, дебљи, косо уздигнути део косе који се приљубљује уз косиште* (Б БП Бр Би Бс Г Д ДД Дс Ж К Кг Ки Л Ље Љу Н П Пр Св Си СЈЛ). — Кџса се џбично лџми у пѐту (ДД); ↔ *вр'ат, ћџка, џши, ушњица*.

пѐтак пѐтка м *пети дан у недељи*. — Св'аку срѐду и пѐтак сам постџла (Дш). — Оста-ла сам од срѐдѐ до пѐтка (Дс). — Само пѐтком да кал'ѐмиш (Ј). □ **Вѐл'ики** ~ — Не раџимо ништа у Вѐл'ики пѐтак (Д).

пѐтаџ -ла м **1.** *мужјак кокоши*. — Закџл'и кокошкџ, закџл'и пѐтла, увѐк имаш зашта да се доваџиш (К). — Ка[д] су се сел'џли, дѐ запѐвао пѐтаџ тџ оста-л'и (Дњ). **2.** *покретна лимена направа на врху димњака*. — Да си тџрио пѐтла нѐ би ти вр'аћао вѐтар кат пџва (Г); ↔ *пѐвац*.

пѐтарит се -им се несвр *дет пети се, пентрати се*. — Џвек би се деџа пѐтарџла на онџ стрч'аницу (БП). — Не пѐтарите се на кџла да не панете (ДД).

петина ж 1, *пети део целине*. — Мѡже да насл'еди само једну петину од имања (Ки). **2. петоро људи**. — Нас петина не ктѡдосмо (Св). — По петина више нѣ би дѡшл'и, петѡрица (СЛ).

пѣтка ж в кал'инкоз. — За пѣтку трѣба најмање двојца (Гр). — Ми нѣсмо имал'и лѡпту ка ви, но би играл'и пѣтке ил' гѡѣ, а чѡре би се трићкал'е (Гр). — За стѡком смо највише играл'и пѣтке дог би мировал'е краве (Гр).

пѣткање с в петкаша. — Од игарѡ највише сам вол'ела пѣткање, заборавила би се играући (СЛ).

петкаш -аша м *један од пет каменчића у игри петкаша* (Бр Бс Г ДД Дњ Дш Љ Н Пр Св СЛ). — Баѡциш из рукѣ свѣ петкаше па један узмеш да баѡаш увис (СЛ); ↔ *китрак, китрач, трићка*.

петкаша Г мн *игра у којој се користе пет каменчића величине крупнијег лешника*. Обично је играју девојке седећи на ледини. Прво се договоре колико ће играти и да ли ће победник побеђеном грепсти, штипати и песницом ударати спољни део шаке, тј. да ли ће бити “грѣбе”, “штипѣ” и “тѡѣ”.

Један сегмент игре (коло) састоји се од пет интервала. На почетку игре играч баѡи на ледину свих пет петкаша, а потом узима један који би се најтеже уклопио у комбинацију с преосталим. Потом врховима палца и великог прста постављеним у виду потковице додирује земљу тј. “гради коња” при чему је кажи-прст пребачен преко великог прста, а другом руком баѡа петкаш увис, провлачи преостале петкаше испод коња и хвата бачени на брзину док лебди у ваздуху. У првом интер-

валу игре, (јединице) испод коња се провлаче појединачно сва четири бачена петкаша, у другом (двојке) по два одједном, у трећем (тројке) један па три одједном, а у четвртном сва четири се саставе (прави се топ), а у петом сва четири се провуку испод коња. Тиме се завршава једно коло. Игра се непрекидно док играч не погрѣши (ѡћи се), ако не ухвати бачени петкаш или не успе испод коња провући петкаше. Кад погрѣши, пропада му све из тог кола. Победник је играч који први постигне договорени број кола. — Петкаша су маѡм играл'е чѡре (Г); ↔ *китрака, китрача, пѣткање, трићкање, трићке*.

петл'иче -та с *дем од пѣтаѡ*. — Од петл'ичета нѣма мѣса, већ сѡпа (Г). — Заврши ја ѡжину с једним петл'ичетом, дрѡго нѣсам имала (Је).

петобанка ж Δ. — Зал'ѣпи му петобанку, петобанка била рабѡта (Г). — За петобанку си нѣкад морѡ да кѡсиш ѡѡ дан (ДД).

Петрѡвдан м православни верски празник, слави се 12. јула. — Петрѡвдан је био празник у планину (Пр). — За Петрѡвдан смо стрйгл'и ѡвце (С). — От Петрѡвдана до Крстѡвдана има једанјес нѣдел'а (Д). — Око Петрѡвдана паде град — свѣ ѡништи (Б). — А био баш Сети Врачи, трећи дан Петрѡвдана (Љу). — Дошаѡ некако двѣ нѣдел'е по Петрѡвдану (Г).

петровка ж сорта јабука која сазрева средином јула. — Имал'и смо јабуке петровке слатке ка шећер (БП). — Онѣ петровке, нѣ би и[м] дал'и ни да зрѣну, зел'ене би и[х] ѡбрал'и (Л). — Да ми је да се најѣм од онѣ петровке па д умрѣм, нѣ би жал'ила (Н).

пећ пећи м и ж 1. *в фуруна* 1. (Б Бр Бс Др Дш Ж Кг Н П СЛ). — За ову собу ти треба она бела пећ, што је озидана унутра (Н). — По сву ноћ би седела ту поред пећи, гријала би се (Кг). 2. *град у Метохији*. — Пешке за Пећ, пешке из Пећи (ДД). — Пуну врећу понеси у Пећ (К).

Пећанац -нца *становник Пећи*. — Они су посл'е купил'и од овџа Пећанаца земљу (Бл).

пећи/пeј(ти) печем несвр 1. *мехати агрегатно стање и укус под дејством температуре*. — На ова дрва не може се пећи (Л). — Оћеш пeј данас л'ебове (Г)? — Кад надође тeсто, те се напуни тепција тури се у пекару да се пече (Г). — Деца узиму па печеду у шуму кот стоке (СЛ). — Ујак је пеко кафе, он пече кафе сватовима (Бр). — Печу се л'ебови у шпoрет (Г). — Кокбшке се печеду у пекару (Д). — Кад се подиже фамил'ија, прасе печено (Бл); → за-, из-, под-, пре-. 2. *дестилацијом издвајати алкохол из превреле комине*. — Сваку годину печемо ракију (БП). — Један казан сам имао, те да ми га узму да печу (Ж). — Имало је л'уди кој би пекл'и по месес дана (Си).

пећина ж *велико удубљење у камену*. — Више главe Дрима има једна пећина (Си). — У празну собу ка у пећину (К).

пећинар -ара м *в блатар*. — С пећинарима е млого теже било, мoраo си да га прaзниш ручно (БП).

пецкат -ам несвр *добацивати, провоцирати*. — Тамо ће да ме пецкају, ја да трпим не могу, бол'е да н идeм (Г). ■ **пецнут** -нем свр. — Пецнуше ме мало пријател'и, ал' ја се учинe да не чујем (Г). — Вала ћу да ју пецнем, да видим шта ће да

ми рeкне (Г). ■ **пецкање** гл и м. — Било је и пецкања и изазивања, ал' ништа (Г).

пецки -а -о *који припада граду Пећи*. — Ујутру oдма у колoмбоћ пецки (Бр). — Ка да је чуваo пецка говeда (Је). — Видо регистрација пецка па се уставио (Дш). — Ишао је често по пецкија кафана с неким друштвом (БП).

печeнoкa ж *која се не стиди, која је уображена*. — Билa би добра да није онако печeнoкa (Др). — Бог мoже да ми син прође век с онoм печeнoком (Дс).

печењак -ака м *клип кукуруза сазрео за печење*. — Оставио имање, сад продaje печењаце (Гр). — Занимаo би се поред казана с печењацама (БП).

печење с *печено животињско месо*. — Спрeмамо печење на ражан (Ки). — Купимо свеће, тамњан, учинимо ракиe дoста, печења дoста, позвeмо гoсте, кoмшиe (К). — Ако и[x] не послужуиш с печењем, цабе ти све друго (Л).

пeчит -им свр *убости жаоком (о инсектима), или зубом (о змијама)*. — Пeчила ју стрeла, ће да ни узмe oбраз (Г). □ ~ **бyва** *безначајна невоља*. — Ја се држим добро са њим, нeма да те пeчи бyва (Бр); → у-

печoбpазан -на -о *који је бeстидан, уoбpажeн, свадљив*. — Онако печoбpазно дeтe да ти oчи нeсу видeл'e, ни oком да трeпнe кад га уфатишe у краћу (Л). — Онe печoбpазне се бoл'e удaју (Је).

печoбpазница ж *која је свадљива, бeстидна, печoбpазна*. — Штa ћeш код онe печoбpазнице (С)? — С нeкема печoбpазницама се састaje, заборавијo на кyћу, на жeну и дeцу (Н).

печурка ж *глива*. — Има печурке које су отровне и које се једу (Јбу). — Узимају л'уди добре паре от печурака (Л). — Понеко прави и питу с печуракама (Г).

пешадија ж *војска која користи само лако наоружање*. — Де не прође пешадија, територија није ослободжена (Јб). — Бијо сам у пешадију две године (Св). — Нема грег рода од пешадије (Г)

пешадиски -а -о *који се односи на пешадију*. — Бијо сам у други пешадиски пук у Баковицу ка смо кренул'и за Албанију (ДД).

пешачит -ачим *несвр ићи пешице*. — За сат може да се стигне ко може да пешачи (С).

пешес *пет до шест*. — Пешес кила пасул'а продадо да учиним који динар за трешак (Г). — Реко видећемо се за пешез дана (Си).

пешкат -ам *несвр терати, наводити на зло*. — Ни сам не знам шта ме ђаво пешкао да се свађам (Г); → на-

пешке *прил пешице*. — Терај јагаце с[в]је пешке (Би). — Пешке јутру (ДД). — Ми све пешке смо ишл'и (Т). — Ми пешке од Баковице до Пећи (Бр). — Идемо ми да се пребацимо за Подгорицу пешке (БП). — Ја сам путовала с једном женом до Дечана пешке (Л). — Опе ја тидо пешке одавде за Цакову (Б); *в пешки*.

пешки *прил в пешке*. — Пешки тидни, пешки доћи (К). — Тако ти ми крени пешки од Пећи за Баковицу (БП).

пешкир -ира *м већа крпа специјално намењена за брисање руку или лица*. — Наконче узме она мнаница и даруе га понешто, чарапел'и пешкир (Би). — Ја сам иза-

ткала стб аршина платна, педесет аршина марама, па седамдесет аршина чаршава и пешкира (Јбе). — Пбсе туриш пешкир, покриеш онб дете (Д); ↔ *канавац*.

пивац -вца *м особа која умерено пије алкохолна пића*. — Тај е пивац бијо (Т). — Не могу ја да пијем, ја несам добар пивац (Т).

пйжав -а -о **1.** *који често плаче, плачљив*. — Деца ми ситна и пйжава, стално пйжетају (Г). **2.** *који ситан, неухрањен, заостао у развоју*. — От цел'ија гурића остало само једно пйжаво (Г).

пйжајка ж *која често и за сваку ситницу плаче, "пйжета"* — Онб пйжајке сузе навр трепавица (Г). — Шта је онб пйжајке што стално пйжета, с њом нешто није у реду (Г).

пйжџат -џтам *несвр често плакати, плакати без јаког разлога, при чему су изразитији гласови него сузе*. — Кат пйжџетају деца, нешто и[м] фал'и (Гр). — Види, жено, што ти деца пйжџетају (Г). — Свако јутро кад устане мбра да пйжџета (Г); → *за-*.

пйжо *м који често плаче, плачљивац*. — Кој ти е враг, пйжо пйжави (Г)? — Мбрам нешто пружит пажу, се неће да се устави да плаче (Г); ↔ *пйжбња, плачо*.

пйжбнче -та с **1.** *дем од пйжо*. — Шта да радим с пйжбнчетом не знам ни сам. **2.** *које је ситно неухрањено и заостало у развоју*. — Никад може да бидне добра кланица од овога пйжбнчета (Г).

пйжбња *в пйжо*. — Једно дете ју стално пйжета, о[д] тога пйжбње очи не може да отвори (Г).

пизгал' -ал'а *м речна змијуљица*. — Нема ништа од њб, учинела се

ка пизгaл' (Г). — У мочила имaло је жаба, рaкова, пизгaл'а... (Г).

пијавица ж *врста глисте која живи у води, зоол Hirudineae*. — Зачипитила се за мајку ка пијавица, не одваја се од њој (Н). — Имaло је по јазова пијавица кол'ико оћеш (ДД). — Турaл'и смо пијавицу на ногу да пије крв, кажу здраво је (Г).

пијaн -aнa -o који је под дејством алкохола онеспособљен да се нормално понаша. — А он — зeмл'а пијaн (БП). — Пијaнoмe и Бог помaгa (Г). — Тeшкo трeзнoмe мeђу пијaнимa (Жи).

пијaндyрa м и ж пог *пеј од пијаница*. — Не трeзни се она пијaндyрa (Јбe). — Покyпил'и се свe пијaндyрa до пијaндyрe (Св).

пијaница м и ж *који се опија употребом алкохола*. — Говорил'и су ју штa ће ју она пијaница, ал она ил' њeга ил' никoга (Г). — Дaдоше ју за јeднoгa пијaницу тy из сeлa (Јбу).

пијaнство с *стање смањене концентрације под дејством алкохола*. — Штa мисл'и чoвек кад је трeзан, он ти га кaжe у пијaнство (Гр); *в пијaнство*.

пијaнство с *в пијaнство*. — Рeкне ју свaштa у пијaнство, па пoсе се кaје (Дс).

пијaц м *уређено место за трговaње*. — Тo се жeне плаћaл'e ка стoкy кад одвeдеш на пијaц (Ж). — Свaкe субoтe на стoчни пијaц (Си).

пијyк м *в крамп* (Б Би Бс Дс К Кг П Пр Св). — Нijе йсто пијyк и трнoкoп (Кг). — С пијyцимa смо копaл'и кaнaл'e (Св).

пйк пйкови м *в пикло* (Бс ДД Јбe Н). — Кад гyдa yђе у бaцy, игрaчи мoрaју да промeну пйкoвe (Бс). — Држeдy мачyгe у пйкoвe (Бс).

пйкавац -вца м *1. в дућ*. — Пyнa пeпeл'aрa пйкавaцa, цeлa кyћa зaмeрисaлa нa дувaн (Б). *2. в пикло*. — Свй ймaју по јeдaн пйкaвaц, сaмo онaј штo идe зa гyцoм (СЛ). — Кад је мeкшa л'eдйнa, пйкaвaц нaпрaвимо пeтoм, a дe је тврдa пoлaкo копaмо (СЛ).

пйкло с *једно од мањих периферних удубљења на гучкалишту* (БП Бр Би Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш К Л Јб Јбу Пр С Т). — Имa јeднa бaцa и нeкoл'икo пйклa (Г); ↔ *кyћa, мaклo, мeслaк, пйк, пйкaвaц, пйндeр, пйндeрицa, рyпa*.

пйкслa ж *специјална посуда за опушке цигарета*. — Ако нeмaш пйкслy дoнeси јeднy тaцнy (П); ↔ *пeпeлaрa 1*.

пйлa пйл'e ж *тестера*. — Пoсeк-л'и ми пйлoм нeкoл'икo бaгрeмa. П *рaзбoјнa* ~ *тестера са дрвеним рaмoм*. — Мaјстoри су имaл'и тe пйл'e рaзбoјнe (Г). П *рyчнa* ~ *тестера са дрвeнoм рyчицoм кoјa се кoристилa зa ситнијe пoтрeбe*. — Рyчнoм пйлoм се oрeзyју вoћкe и пoнeштo кaд се мaјстoришe (Н); ↔ *тeстeрa, шaрa, шeгa*.

пйлaв-зeрдa *в челикање*. — И пйлaв-зeрдa се игрa сл'йчнo кa штo се игрa кл'ис (Бр).

пйло с *текућине које се користе за освежавање, пиће*. — Сaд, фaлa бoгy, дoстa и јeлa и пйлa, a нeкaд сmо се нa кoприву рaнил'и (К). — Изнeсу рaкйју, кaфy, јeлo, пйлo (Дс).

пйлoтинa ж *описаљ који настаје тестерисањем*. — Нaпyни фaрyнy oнoм пйлoтинoм пa зaпaл'и, oнa пoлaкo гoри (К); ↔ *пйл'eвинa*.

пйл'aф сaмo у *псовкaмa*. — Пйл'aф мy мaјчин, он прe мeнe дa oпрaши (Г).

пил'е -та с *младунче кокоши*. — Нѣ, вала, нѣма ни пил'ета ни шѡчета (БП). — Ћурка мѡже да извѣде и прѣко двајес пил'ића (Св). — Уплашило ми нѣшто кокошку с пил'ићима (Б).

пил'евина ж в пилотина. — По нѣгде, причу да сѹше мѣсо пил'евином (Б). — Дѡл'е потуре нѡвине, па пѡсл'е онѹ пил'евину скупл'ају (Ж).

пил'ет пил'им несвр 1. тестерисати. — Тамо је у обѡр, пил'и нека дрва (Дш). — Трупчаром би пил'ѣл'и по двојца, јѣдан сѡм нѣ би мѡго (Г). **2. усецати се у тело**. — Узице би пил'ѣл'е бутине кад би бйл'е стѣгнуте, кад се олабаву, шл'укѡју се чарапе (Г); → пре-. **3. са зебњом, страхом, нетремице, упорно гледати, угађати некоме**. — Не мѡгу јѡ цѣо вѣк пил'ет у нѣга (Г). — Ви са једнѡм, над њѡм нѡн-стѡп пил'ите, а јѡ нѣ, нек су здравѡ (БП). — По цѣо дѡн пил'и у онѡ дѣте, не макѡње очи с нѣга (БП). — У једѡнце мајке пил'ѹ (Си).

пил'ка ж кокица од годину дана. — Прѣнел'е ми неке пил'ке па йма и сѡтнија јѡја (Гр). — Баѡи нѣшто пил'кема док не л'ѣгну (Гр).

пил'чица ж дем од пил'ка. — Помѡгни ми да уфѡтим једну пил'чицу да понѣсем да продѡм (Гр). — Мѣса от пил'чице ка од зѣбице, већ сѹпа (Дс).

пингѹл' прил директно, намерно. — Дошаѡ пингѹл' за тѡ (Г). — Рече, нѣ вала нѣсам узгрѣд, но сам пингѹл' дошаѡ ко[д] тѣбе, одѡвно се нѣсмо видел'и (Г). Алѡ pingul стрмоглаво, глѡвачке.

пѡндер м в пикло. — Ако не угрѡби нѣчи пѡндер, идѣ ѡн за гѹчком (Св). — Све се врѡти око онѡга гуцѡра

да тѹри гѹцу у нѣга и да увѡти неки пѡндер (Св).

пѡндѣрат -ѡм несвр в опр'ит (Л Н Св). — Пѡндѣрѡла те, немѡ да причаш, свѡ су видел'и да те тѡкла по ногѣ (Св).

пѡндѣрица ж в пикло. — Ко остѡне бес пѡндѣрице идѣ ѡн за гѹчком (Св).

пѡндрѡ м в баѡа. — Гѹцал'иште йма јѣдан пѡндрѡ и седам-ѡсам пѡклѡ (Г).

пѡнђур -ѹра м в баѡа. — Дог дѡтераш гуђу до пѡнђѹра, дѹша да ти испѡне (Л).

пѡпав -а -ѡ који није хитар, који споро ради. — Како је пѡпава — биће за нѡкад (Г). — Йма понѣка жѣна пѡпава да ти се смѹчи да ју глѣдаш кад рѡди (Л).

пѡпѡјка ж која је спора у раду, пѡпава. — Ка[д] ће да заврши онѡ пѡпѡјка (Г)? — Би виѡкала покѡјна баба, нѣма ѡјера од онѡј пѡпѡјке, ѡјде дѡн док ѡна пѡбрѡса (Г).

пѡпѡк пѡпка м в писѡк. — Онѡ пѡпѡк тѹри се у тѹтурѡнѡцу, гѡре навр њѡј (Лѡ).

пѡпѡн -на м мушкараѡ који споро ради, пѡпѡвко. — Док онѡј пѡпѡн веже снѡп — ѡјде дѡн (Г). — Вежѹју неки пѡпѡни, ал' мѡго полѡко, нѡкад да повѣжу (Г).

пѡпат -ам несвр додѡривати прѡстѡма или ногама. — Пѡпам ѣда би нашла шѡбицу ел' нешто дрѹго да упѡл'им лѡмпу (Д). — Онѡко по мрѡку пѡпајући изѡђѡ нѡпол'е (СЛ). ■ **пѡпнут -нем свр**. — Пѡпни ми чѣло да видиш ймам л'и вѡтру (БП). — Нѡге му бѣу л'ѣдне кад сам и[х] пѡпнула (Лѹ).

пѡрајка ж в пѡрајка (Б Дш Ж Ки С СЛ). — Прѡво га тѹриш у цѣћ, па

га излупаш пирѣјком, убел'и се ка снег (Ж).

пиринца ж в кавал. — Занймао би се свирајући у пиринцу док би му овце пасл'е (БП).

пировина ж коровска биљка, бот *Agrorugum repens*. — Пировину без мўке човек не мўже да искорени (Г). — Укоренил'и сте се, не мўже човек да ве искорени, ка пировину (Г).

пис узвик за терање мачке. — Ја пис, мацо, она поједе лўтку (Јбе).

писак -ка м 1. *пиштаљка од коре дрвета у вегетацији која се ставља у трубу направљену од спирално изрезане коре* (Б Бр Би Г Гр Д Дњ Јбе Јь П Пр Си Т). — Писак се прави од врбовог прўта кад му се кора одвоји од дрвета, па се она кора на вр отањи и спл'бшти (Г); ↔ *пи́пак*. 2. *в пиштаљка* (Бс Дш С СЛ). — Ка ћеж да направити писак, узмеш прўт, па му изрешеш кору, па мало зарешеш на вр, па опет вратиш ону кору, па свираш (Бс).

писар м службеник који води записник, службене списе. — Живко Костић кад је био преседник, ја сам био писар још за бивше Југославије (Гр). — За време Бивше Југославије сал писари су бил'и писмени (Б).

писат пишем несвр 1. Д. — Не, ни да читам ни да пишем (Б). — Писало у новине (Гр). — Уморил'е би ни се руке писајући (Г); → за-, из-, по-, пре-, раз-, у-. 2. *изјаснити се о националној припадности*. — Ми смо се писал'и као артодокси (ДД). — Бадо Ристовић, он је био прије нас, он се писао као Србин (ДД).

писка ж масовни плач, вриска. — Писка вел'ика у срет села (Бл). — Те писке, тога плача то није било, ти нико не панти (Бл).

пискат пиштим несвр *гласно и жалостиво плакати поводом велике туге*. — Дете будно не пишти (Јбу). — Све е се скўпило овако српски народ, пиште деца, пиште жене (Бл). — Она плаче, пишти (Л). — Отац ће да ми искочи, а ми пишти за оцем, те да га убију (К); → за-, пре-. ■ **писнут** -нем свр *испустити глас, тихо проговорити*. — Не би смела да писнем от човека (С). — Сал кад би писнула, човек би ме растрго (Гр).

пискор м група коју чини већи број мале деце. — У кућу пискор деца, а у нахва ни прашке брашна (Г). — Сирота Л'ил'а, како ће да изглави беш човека са пискором деца (Г). — Остави, види пискор деца, остави, немо тако (Н).

писмен -а -о који зна читати и писати. — Несам писмена, ал' знам овако слова да читам, помало умем (СЛ). — С писменама л'удима човек се лако споразуме (Д).

пит пијем несвр *узимати конзумирати течност*. — Пичнемо да пијемо, две мал'е, трећу узнемо [о]ну клопўцу (Ж). — Има понегде по сву нбј пију (С). — Пију док се оћораве пијући (Ж). — Понемо што би пијо мало више, ал'и ника[д] да направи гўжву (Св); → из-, на-, по-, у-.

пита ж *врста јела од зачињених кора*. — Седнемо, вечерамо; има пита посна, има кўпус посан (Л). — На л'едину понесеш питу, меса, ракију (Т). — Све такб док ју испечеш, наслагачу да направити (Дс). — Ако ћеш увијачу, на софру, туриш зачин и увеш ону коре (Н). — Према зачину и брашну, од чега се прави, пита мўже бит: наслагача, увијача, разл'евница од пшеничног брашна, затим грбница, тиквањик,

зељаник, купушњак од кукурузног брашна (Г).

пита́т пита́м несвр *постављати питање*. — Немо ме пита́т за то (Дш). — Ођу да те пита́м нешто (Г). — Питу ме́не ко е пресе́дник се́ла (Ж). — Они́ питу та́мо (Б). — Пита́ла ме за све́ редом (К). — Не пита́ј — му́ка за њи́ (БП); → пре-, раз-.

пито́м -ома -о **1.** *који се гаји*. — Не́ки пита́ми зе́чеви су зекасти исто ка да су дивл'и (Н). **2.** *који није лошег укуса, што не садржи љуту материју*. — Не́ке бел'иначке л'иваде су пита́мије од по́л'скија (Г). — По пита́мија л'ивада миро́ју овце, не поме́рају се (Пр).

пита́миња ж *трава коју стока радо једе*. — У пита́мињу сто́ка миро́је, ја́ко не́ма тра́ве, а ка[д] се исте́ра ис пита́миње у дивл'ожину да забо́де не́ће (Г).

пи́ће с **1.** *алкохолни и безалкохолни производи у течном стању намењени за освежавање*. — Оста́ло је до́ста и од је́ла и од пи́ћа (Кг). — Код на́с от пи́ћа ракија највише се пи́је (Т). **2.** *узимање, конзумирање пића*. — Не́ко и не је́ ич, већ у пи́ће прође (Л).

пицо́л'ак -л'ка м *пог који је мали, ситан, патуљаст*. — Она́ј пицо́л'ак да ми ко́си (Г)? — Без оно́га пицо́лка не мога́смо да заврши́мо л'иваду [ДД]. — Ко́ би ре́ко да ја́ с оним пицо́л'ком првúко сла́му за да́н (Бр).

пица́ма ж *в спаваћица*. — Доцка́н искочи́ше пица́ме, по пре́ се за њи́ није зна́ло (Ј). — У пице́му се не се́ди у собу (Је).

пи́шат (се) пища́м (се) несвр **1.** *вршити малу нужду, мокрити*. — За ду́го су ми де́ца пища́ла у посте́л'у (СЛ); → из-, по-, у-; ↔ *бу́рат*. **2.** *фиг цурити у млазу*. — Ка[д] сам

ту́рио во́ду у ка́цу, она́ пища́ла на сва́ку стра́ну (Г). ■ **пища́ње** с *гл им.* — По́вика на де́цу, а́јте де́цо, на пища́ње па на спа́вање (Г).

пишл'ак -а́ка м *дрвени клин којим се спајају гобеле у точку запрежних кола*. — Да му ту́рим пишл'ак, да́ко га уте́гне (Гр). — Габел'е су повезане пишл'а́цима (Ј).

пишма́н прил *осећати потребу за кајањем*. — Ка́д је се кол'ектив заврши́о те је се то ослободи́ло, бил'и смо по́сл'е пишма́н (Бл). — Бићеш пишма́н ако не дођеш с нама́ (Дњ). — Па по́се па́де пишма́н, па та́ тетка пла́чи, пла́чи (Јбу).

пишма́нција м и ж *који се каје, који, одустаје од уговора*. — Напу́нише му л'уди́ уши, по́пишмани се и ете́ ти га; каже сам пишма́нција (Б). — Си чу́о оно́га пишма́нцију (Св)?

пишта́л'ка ж *примитивна направа од прута на којој се изводе тонови* (Бс Дш С СЛ). — Сви́ра у пишта́л'ку ка саобраћа́јац (ДД). — Они́ с оно́ма пишта́л'кема сви́рају да се поку́пу (Бс); ↔ *писак, фил'икач*.

пиштат пишт́им несвр *изводити тонове на пиштаљци*. — Пиштáла би де́ца на онé пиштáл'ке (Бс). — Пиштé чобанчи́ни на пи́ско́ве (Бс). — Пиште де́ца по по́л'у (Б); → за-.

пишто́л'/пишто́л' м Δ. — Ве́жу пишто́л' око се́бе, ту́ре ша́кчаку на гла́ву (Б). — Ка́д сам носи́о да ме́л'ем жито, један Шипта́р ми показу́је ма́чугом, сакри́ то, види ти се пишто́л' (Ки). — Ти да бе́гаш ја́ ћу те́бе пишто́л'ом (БП); ↔ *л'евор, л'еворевор*.

пла́в пла́ва -о **1.** *који је боје ведрог неба*. — Мо́дро и пла́во носи́л'и су стари́је же́не (Гр). — Пу́на зе́мл'а пла́вија шл'ива (Св). — Пла́ва боја и

ськојака (Би). 2 који је бледо-жуте боје косе, односно бледо-жуте боје длаке. — Плав је био, по висок је био (Б). — Неко више вџл'и плаве но црне девојке (Би). — Несмо имал'и сиве, но плаве и црвене краве (Пр).

плава ж *ђубрење речним наносом путем наводњавања*. — Код нас има нека изрека: зимска плава, л'етна трава (ДД). — Де је било плаве у косу има траве (Г).

плавет плавим несвр *добити плаву боју*. — Око Сетого Ил'ије ша̀рице почињу да плаву и да зревају (Г); → по-.

плавит -им несвр *ђубрити ливаде путем нашоња речног муља*. — Ко плави има и да покоси (Г). — Познају се л'иваде које се плаву преко зиме (ДД); → на- по-.

плавка ж *крава бледо-жуте боје длаке*. — Имадо једну плавку, по пуну ведрицу мл'ека би помужла од њџ (Г). ■ **плавкин** -а -о који *потиче од плавке*. — Узеће се неки динар за плавкино тел'е да се види нека невџл'а (Г).

плавџња м во бледо-жуте боје длаке. — Презо сам једнога мурџњу и једнога плавџњу (Г). — Мурџња је бијо по слаб па би плавџње, понекад, турао прѣпрегу (Г).

плавџша ж *особа бледо-жуте боје косе и светлијег тена*. — Сам га виђаља с једном плавџшом, ако ти ју доведе, има кућу да ти украси (Јбу). — Понѣко вџл'и плавџше, понѣко црнке (СЛ).

плаз м *део плуга који клизи по дубини бразде* (БП Би Бс Г К Н С). — Појел'и се плазови, остал'и ка прс танки, с тем се не оре (Н); *в плаза, плас*; ↔ *плазина, поставак, џлаза, џрза, фузало*.

плаза ж *в плаз*. — Закачи плуг за жылу па ми разлабави једну плазу (Св).

плазина ж *в плаз*. — Кад не оре плуг, она плазина зарђа (Б).

плајвез м □ *в оловка*. — Ка сам ја ишла у школу викал'и смо плајвез, а ви вичете оловка (Д). — Писал'и смо најпре крижлу'ом по таблице, па посл'е кад искочише свѣске — плајвезом (Г).

плакат -чем несвр Δ. — Плакајући ишао у њиву да ради кад му мајка била на постел'у (Г). — Плачи ја, плачи деца, недџлу дана не могамо да се уставио (Би). — Врџсмо се од Ракоша ус та пуг све плачући и кукући (Ж); → за- из-, пре-, раз-. ■ **плакање** с *гл им*. — Ка[д] смо пратил'и војнице у војску, било је и плакања и певања (Д).

пландиште с *хладовито место где се склања стока од сунца*. — Ка[д] су врућине, џвце идџ на пландиште (Пр). — Истѣрајте и[х] ис пландишта да пасџ (Јбе). — Ка џвце у пландиште, ткџ се збило (Н).

пландоват -у(ј)ем несвр *седети у хладовини за време врућине*. — Ка[д] су врућине, џвце не пасџ, но пландују (Пр). — Џвце би пландовал'е до иђиндије (Дњ). — Најѣђи се краве па пландџ у ладовину до прѣдвече (Си).

планина ж *виши, брдовити, обично каменити предео*. — Русол'ија је сѣшка планина (Н). — Око Госпођиндана смо слазил'и ис планине (Пр). — Дѣже се магла више планина (Св). — От Колашина преко Сињајевине по дваес и пет кѣла на л'ѣђа смо носил'и преко планина (Б). — Л'ѣти чувај по планина, џ јесен сл'ѣгни и џдма и отѣрај у марђа (Г).

— Ту ћемо неколико дана, па ћемо преко планина, па кот куће (БП).

планински -а -о који се односи на планину. — Не мож да се напијеш оне планинске воде колико је ладна (Си). — Нема мане планинскоме смоку (Кг). П ~ чај *рунослист*, бот *Leontopodium alpinum*. — У Штедим на једно мјесто имало је планинскога чаја (Н). — Планински чај расте у Врбве (Си). — Више Пал'евина има планинскога чаја (Г).

плаовит -ита -о који је експлозиван, безобзиран. — Ул'етела је у сѐбу онако плаовита, ка да се помамила, ће д узме дете (Је). — У јаде ми је век прошао с плаовитем човеком (Би). ■ **плаовито** прил *нагло*, *експлозивно*, *безобзирно*. — Кад би му пало нам да попије, плаовито, онако ка бесан би се извикао на нас па би испретурало све по куће (БП).

плас -а м в *плаз* (Др Дњ Дш Ки). — Плас иде по земл'е (Дњ). — Не могу да крѐнем док не очистим плас (Др). — Окртач има два пласа (Ки).

пластег -ѐга м *сакупљање сена*, *пластидба*. — За у пластег девојке би се пребукл'и кај на сабор да идедѹ (Б). — Лакшег и чистијег посла на село нема от пластѐга (ДД).

пластијоц м в *пластиоц*. — Како знам мораам да нађем пластијоца (БП). — Шта ће ти тал'ико пластијоца за два косача л'иваде (ДД)?

пластиоц м *радник који сакупља сено*. — Треба да се плати надница пластиоцу (Гр). — Неко дете носи воду пластиоцима (Ж); в *пластијоц*.

пластит пластим несвр *сакупљати сено*, *сламу*, *отаву*. — Сено се прво прврне па се пласти (ДД). — Више се не пласти ка некад што се пластило грбул'ама (Т). — Ови мѹји отишл'и да пласту, ја сама кот куће

(Је). — Детел'ине се пласте по росе (Т); → о-, по-

плата платѐ ж *новчана надокнада за рад*. — Сваког месеца долази и плата (Г). — Тешко се живи бес платѐ (ДД). — С платѹм се лакше живи (Л). — Мѹја плата није вел'ика (Ки).

платит платим свр 1. *дати уговорену количину новца*. — Платићеш кад продаш нешто, несмо за један дан (СЛ). — Нећу док ми не плате оно што сам радијо (Ж). — Плаћал'и не за паре, би ни платил'и паре (Гр). — Нем чаре, платијо ми паре (Ж). 2. *испаштати због неадекватног понашања*. — Платићеш ми га ако ја биднем жива (С). — Не секирај се ти, има времена, платите ми га они, добро те ми га платит (Др); → до- из, под-, пре-, у-. ■ **плаћат** плаћам несвр. — Свѐкрови плаћал'и, а ми рабѹтал'и и спрѐмал'и се за удају (Ж). — Свѐкрови плаћу девојке (К). — Посе би плаћал'и (Ки).

платит се -атим се свр *донети плод у очекиваној количини*. — Она домаћа сорта пшенице слабо би се платила, а ове о[д] државнога сѐмена пѹ бѹл'е се плаћају (ДД); → из-пре-. ■ **плаћат** се плаћа се несвр. — Плаћа се ибрит дѹста, ал' не вел'а за л'ѐб (Би).

платица ж *непокретни део запрежних кола учвршћен на предњој крстини, на коме лежи предњи праг* (БП Бр Бс Г ДД Д Др Ж К Кг Л Љ Љу Н Св Си Т). — Прѐдни праг л'ѐжи на платицу (Ј); в *плотица*; ↔ *јастук*, *прегѐц*. 2. *в обука*. — Дрвѐна кола несу имала платице (Пр). 3. *в пол'ица* 3. — Ми вићемо платица за онај дѹл'ни део јарма (Л).

платно с 1. *тканина од памука, лана или конопл'е*. — Ткѣмо платно за рубине (Д). — Прѣ, жѣне су мѡра-л'и да ткѣду платно (Јѣ). — Очѣт-кај повѣсмо и тѣнко испрѣди, изѣтки платно (Б). — Рѣзбој е бѣјо прѣ да ткѣду платно (Дш). — Жѣне ткал'и платно па смо се обукѡвал'и (Дњ). □ **бѣло** ~ *платно беле боје*. — Од бѣ-лѡга платна шѣл'и смо жѣнске ко-шѣл'е (Г). □ **гѣраво** ~ *платно про-шарано жућкастом бојом*. — Ткѣ платно за рубине, вѣ кошѣл'е, па ткѣ гѣраво платно, па сашѣје, па узнѣ ѣглу, па сѣ попл'ећѣје (Ж). □ **жѣто** ~ *платно прошарано жутом бојом*. — Л'ѣцке кошѣл'е смо грѣ-дѣл'и од жѣтога платна (Г). 2. *тан-ки, широки део по дужини косе за косидбу*. — Платно се врѣменом трошѣ и кѡса бѣва свѣ ѣжа (Г); ↔ л'ѣс.

платѡн -ѡна м в *патос*. — Онѣ врѣће с платѡна прѣво у ѣмбар (Пр). — На платѡн стѣне више но у канѣ-те (Пр).

плафѡн -ѡна м *горња, омалтери-сана страна собе*. — Млѡго кѣпл'е крѣч ис чѣтке кат се крѣчи плафѡн (Г). — Зѣд виши него д у плѡфѡн гѡ-ре (Св). — У спаваћу сѡбу, рѡбу, на-слѡжене ствѣри до плафѡна (СЛ).

плаѣ м *земљиште на коме се гра-ди кућа*. — Кѣпи неки плаѣ јѡш Сѣ-во (Л). — Покупѡвал'и л'ѣди пла-цеве по Србије, обезбѣдил'и се за недајбѡже (Јѣ); ↔ трѡл, трѡл'и-ште.

плаѣ м *проливање суза због туге, болова или радости*. — Стѣрац пѡ-вика на нѣс, дѡста је било плаѣча, прекјините; мѣ се ућутѣсмо (Н).

плаѣча плаѣчѣ м в *плачо*. — Не мѡгу да радим ништа од једнѡга плаѣчѣ, не одваја се од мѣне (Бс).

плачо м в *пижо*. — Плачо заплѣче за ситницу (Г). — Не мѡгу да слѣ-шам више овѡга плаѣча (Г).

плашит (се) -им (се) *несвр осећа-ти страх*. — Немѡ се плашит ни-шта, нѣма ништа (Б). — Плашите ми се дѣца сѣма кот кѣће (ДД). — Немѡте да ми плашите дѣцу с тѣма причама (Пр); → пре-, у-

плашл'ѣв -ѣва -ѡ који се *плаши*. — Дѣца су ми плашл'ѣва, стрѣвиће ми се (Јѣ). — Пѡ плашл'ѣва дѣца од овѣја мѡја унѣчића нѣма (Дс).

плашл'ѣвица м и ж *особа која се плаши*. — Срѣм те бѣло, плашл'ѣ-вице јѣдна, ѣзвика ти се комѣндир, а јѣ да пропѣнем ѣ земл'у (Јѣ). — Не-ки л'ѣди вѣће су плашл'ѣвице од жѣнѣ (Св).

плѡвка ж *камена плѡчица или ко-мадић црепа који дѣца користе у игри визе* (БП Би Гр ДД Д Др Дњ Дш К Јѣ Н Св Си С Т). — Плѡвку направимо от ћеремѣде (Би); ↔ плѡча, плѡчица, пл'ѡјка.

плѡзина ж в *плаз*. — На онѣ плѡ-зѣну накупѣ се трава и лѡзе и зѣ-мл'а па се загѣши (Т).

плѡт плѡта м *ограда од прућа*. — Ка[д] ти двоѣца кѣжу пијѣн си — дрш се за плѡт (БП). — Јѣдан кѡлац плѡт не зараћѣје (Г). — С кѡња са-мѣр на плѡт, с кобил'е на ждрѣбе (Пр). — Чѣда и мѣ тавѣко, само плѡт међу нѣма (СЛ). — Таѣ пѣт су бил'и от плѡта кѣће, од зѣда нѣ имѣло таѣ пѣт (Ки). — Окапал'и би ѣ про-л'ѣће пл'ѣтући плѡтѡве (Г). — Рас-тѣри онѣ ручѣце конѡпл'ѣ по плѡ-тѡвѣ да се сѣшу, па да се тѡ трл'и ка се осуши (Би).

плѡтѣра ж в *плѡтњача* (Јѣу Си). — Нѣсу бил'е кѣће от цѣгл'ѣ но плѡ-тѣре (Си). — Цѣла фамѣл'ѣја живѣ-ла у јѣдну плѡтѣру (Јѣу).

плотина ж *пеј од плот.* — Опѣри вуну па ју рашири по онѣја плотина (Би). — Кад ју извадимо, осушимо ју по плотина (К).

плотица ж *в платица* (Гр Дњ СЛ). — Плотица седѣ повр ластавица (Гр).

плотнача ж *в плотнача* (Бр ДД Ж К Љ Н СЛ). — Сиротина, ако би мѡгли плотначу да направе (К). — У обр по неколико плотнача за једну фамилију (СЛ).

плотнача ж *кућа од плота* (Бл БП Би Г Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки Кг Ље П Пр Св С Т). — У плотначу сам се довела (К); *в плотнача*; ↔ *блатнача, плетенача, плотара, пружара.*

плѡћа ж *в плоча.* — И Гребнићани су покривали кѡће плѡћама (Ки). — Ова је покривена црепом, а била је покривена плѡћама, кажу, а ја не пантим (Л).

плѡча ж 1. *плоснаст камен.* — Сигурно су и они плѡчом покривали, а ми смо вадили по наше шуме (Гр). — Штаљу им пот плѡче, бачија пот плѡче (Дс); *в плѡћа.* 2. *горњи тучани део шпорета.* — Од јакѡга ѡгња мѡже да пѡкне плѡча (Ље). — Свако јутро кад наложѣш очѣсти плѡчу (Л). 3. *плѡчасти оков папка запрежне или товарѡе животиње.* — Кѡњи су се поткивали плѡчама ил'и налчама, а волѡви само плѡчама (Г). — Премени екѡре на онѣ плѡче, притврди и[х] маѡ да не кламбарају и да не испану путем (Пр). 4. *в звонце 1.* — Онѣ плѡче што се с њима поткивали волѡви везивали се за ѡзицу па турали у жѣто ка[д] се мл'ело у воданицу да се чѡје кад нестане жѣта (БП). 5. *в плѡвка* (Бр Бс СЛ). — Баѡиш онѡ плѡчу па ју тѡраш кѡцајући (Бс).

плѡчица ж *в плѡвка.* — Не мѡж да играш школ'ице бес плѡчице (Ки). — Идѡш на једну нѡгу и помѡраш онѡ плѡчицу (Ки).

плѡг м Δ. — Дошаѡ сам да вѣдим шта раѡиш и да ми даш танај плѡг (Г). — Бѡл'е плѡгем (Г). — Неки су ѡзел'и татѣ плѡгове, машинѣрије, а неки изгубили и тѡ краѡу што су дали (Ж). — Најпре ораlem, па посл'е плѡгови овѣ окретачи искоѡише (Бр). — Плѡгем се не гази, идѡш л'ѣпо (Бр). — Ораlem најпре, па пѡсе у неко време поѡеу да уѣину плѡгове, па с плѡговема би орали (Гр). — С тема плѡговема ораѡо се и брже и бѡл'е било орање (Би); *в плук.*

плѡжица ж *врста мањег запрежног плуга са једним раоником.* — Плѡжицом не мѡже дубѡко да се ѡре (Пр). — Плѡтко орање ка[д] се ѡре плѡжицама (Љ).

плѡк -плѡга м *в плуг.* — Плѡк је направлен такѡ, двѣ руѣице држиш позади (Ки).

плѡчка ж *отимање.* — Ниѣ било плѡчке (Т). — Каѡо није било плѡчке, и плѡчкали и убијали и свашта су ни раѡили (Б).

плѡчка -ам свр *насилно узимати, отимати.* — Јѣсу плѡчкали тѡше татанѡ нѡћ, овѡмо код нас плѡчкали (Б). — Плѡчкали су и овѣ дел'аѡе (СЛ). — Долазу, плѡчку, нѡсу, свашта су ни раѡили (Дш). — Њино ниѣ плѡчкано (Би); → о-, по-.

плѡва ж *триња од класа жѣтарица.* — Вѣтар пѡва, нѡси плѡву (Дс). — Жѣне брѣшцу нѡ плѡву, онѡ пѡ крупно (Бр).

плѡвет -ѣвим несвр *чупати копов у усеву.* — Не мѡгу ни да се слагнемо да плѡвим (Бс). — Очи би

ни искапал'е пл'евући репу, па ка се затрави, учини се ка л'ивада (Г); → из-, о-, по-.

пл'евл'а ж в пл'евна (Бр Л Св). — Понёко држи сёно у пл'евл'у, а понёко у сто́гове на́пол'еу гувно иза куће (Бр).

пл'евна ж покривена остава за кабасту сточну храну (Бс Др Ље Љ П СЛ Т). — Ја ка сам се одвојо, најпре сам направико пл'евну за рану (Г). — Он, сирома, тишао у једну пл'евну, и ту се завукдо, завукдо дол'е (СЛ). — Донеси један полагај сёна ис пл'евне (Бс); *в пл'евл'а, пл'евња, пл'емња*.

пл'евња ж в пл'евна (Б Бл Би Д Дс Ж К Кг Љу Н Пр Си С). — Поко́си сёно па дотерај у пл'евњу (Љу). — Има један кал'ем кот пл'евње де турамо рану за стоку (Б). — Узимаш сёна ис пл'евње и палагаш сто́ке (Дш).

пл'евња́ча ж в пл'евна. — Ту око куће су бил'и и појате и пл'евња́че (БП).

пл'ек м лим. — Има тамо мало пл'ека на ану шарал'ку (К). — Има котл'иче бакарно, а има и од пл'ека (Пр). — Јечам на ла́стре, на пл'екове, на са́цак, па оздол' тури жа́ра (Би).

пл'екан -а -о који је од плеха, од лима. — Једна пл'екана тепсија дошла са шпоретем (Д). — Наслдожи ко́ра у ону пл'екану тепсију па ста́ви пот сач (СЛ). — Спакован у пл'екани са́ндук (Ље).

пл'еме -на с породице које су некад живе́ле у кућној заједници, братство. — Антићи су једно пл'еме, Мијатовићи друго (Л). — Гл'едало се да се узме ис куће из доброга пл'емена (Ки). — Ми се по пл'е-

мену одвајамо до́ста (Б). — Оста́ло још неко́лико пл'емёна (ДД).

пл'емња ж в пл'евна (Гр Дш). — Нисам ни знала да л'ежи у пл'емњу, извела ми дванајес пил'ића (Гр). — Пёсе кат полагаш узимаш из пл'емње (Гр).

пл'ес м ситне гљивице накупљене у танком слоју на површини сира. — Она пл'ес мораж да скидаш са́ки да́н (Кг). — Л'ети би се накупило ондога пл'еса у кацу повр сира (Б).

пл'ес пл'етём несвр 1. иглом уплитути плетиво и од њега стварати предмет жељеног облика и величине. — Ишла за кравама пл'етући (Г). — Жёне зими прёдү, ткедү, пл'етедү, тапут ако нешто урабодтају, се л'ети не мёжу от пол'скија пёслова (Бл). 2. *уплитути пруже између коља*. — Нагрди́о би руке пл'етући плот (Г); → на-, по-, пре-, раз-, са-, у-. ■ **пл'етење** с гл им. — Лакше ми иде пл'етење ш четирино з две игл'е (Г). □ **мёко** ~ лабаво уплутање плетива. — За децу трёба мёкше пл'етење (Д). **тврдо** ~ плетење са чврстим везивањем петалја. — Тврдо пл'етење је кот чрчића кат се учү да пл'етү, оне н умедү мёко (Г).

пл'есир -ира м један од паралелних вертикалних набора на сукњи. — Ма́ло сам неке пл'есире гради́ла (Г); *в пл'усир*.

пл'есират -ирам несвр стварати паралелне боре по вертикали сукње, плесире. — Не пл'есира се без на́чина (БП). ■ **пл'есирање** с гл им. — За пл'есирање трёба да су две жёне, једна не мёже ништа са́ма да уради (Бс); *в пл'усират*.

пл'есирка ж 1. врста сукње са правим, паралелним борама по вертикали. — Девојке и младице носй-

л'е пл'есирке навезене (Дс) в пл'и-сирка. 2. прен велика ракијска чаша са паралелним вертикалном линијама. — Ништа с малом чашом док не донѣ ону пл'есирку никоме око да трепне (Г).

пл'етенача ж в плотњача. — Куће су бил'е пл'етеначе, мало кò је имао кулу (Бс).

пл'етеница ж 1. уpletене власи женске косе. — Жене би имал'е пл'етенице испот шамјје (БП). 2. стаклени балон оплетен пружем. — Да ми напуниш пл'етеницу о[д] десет кила ракије (Јь). — Напуни килаш ракије ис пл'етенице (Св) 3. горња ивица сламног крова (Бл Бр Би ДД Дс Ж Л Је Н Пр Св Си С СЛ Т). — Онò сламе што стрчи повише крова повеже се у пл'етеницу (Си); ↔ *венац*.

пл'етиво с 1. *вунени конац за плетене* (Л). — Прекувај дòбро, па тури сукно, тури пл'етиво (СЛ). — На малу ракију како кò: [о]гледало, шамјја, пл'етиво (Д). — Рукавице би сапл'ел'и од разнобòјнога пл'етива (Н). 2. *пређа заједно са иглама и предметом што се плете*. — Она нерабоштија оставила пл'етиво да ју се вуче по пондилаћу (Г).

пл'етил'а ж особа која зна плести. — Пл'етил'а сапл'ете белаче за један дан, а џампер не мòже (Дс). — Некат сам била и пл'етил'а и везил'а и домаћица и кутњица, сад ка сам овако стара не вал'ам никоме ништа (Бс).

пл'етиха ж игла којом се плете. — И онда с иглом пл'етихом (Бс). — Узми жицу от чадора па направити иглу пл'етиху да не седим докојна (Г); в *пл'етихка*.

пл'етихка ж в *плетића*. — Градиль'е се иглом пл'етихком (Ж). —

Пл'етихкема се пл'ело, а котòркама се крпило (Бл).

пл'ећка ж део тела, лопатица. — Мечка прво на пл'ећке пòчне да је краву (Н). — Поскидал'и с пл'ећка па турил'и у кобасицу, направил'и би кобасице мртва уста да и[x] једу (С).

пл'има ж (уз именицу деца) мноштво. — Како би стигла да није отарасна кад има пл'иму деца (Г).

пл'ис м бела албанска капа лоптастог облика. — Даде ми гаће и кошул'у и блузу и панталоне, и даде ми пл'ис (Дс). — Ишао на Табу, набио један пл'ис беò (С). — Бел'у се пл'исови кај печурке по Бел'инаца (ДД); ↔ *ћулаф*.

пл'исир -ира м в *пл'есир*. — Ткал'и смо сукње и шил'и на не пл'исире (Б).

пл'исират -ирам несвр в *пл'есират*. — Ткал'и, па шил'и, па пл'исирал'и (Д); → на-

пл'исирка ж в *пл'есирка* (Др Дш С). — За на ревену пребучемо се, обучемо рашу пл'исирку (К). — Дòшла да жне у пл'исирку, ка да иде на ревену (Дш).

пл'иска ж (Г Си) правоугаоно дрво дужине око 20 цм које се поставља на косо пободени штап при такозваној игри. — Кад удариш ону пл'иску, одал'иш ју прèко тријес метара (Си). — Ако уватиш ону пл'иску у руке, свè му изгори (Си); ↔ *кл'ис*.

пл'иске Г јд игра штаповима, одбацивање дрвета постављеног на косо пободеном штапу. Игра се тако што се на једном косо пободеном штапу (*мулару*) постави правоугаоно дрво дужине 10-20 цм на крајевима с једне стране зарезано (*плиска*). Играч удара плиску шта-

пом, а други ју чека такође штапом. Ако је ухвати, оном ко гађа “изгори” све што је имао, а ако је додирне штапом баца је према мулару. Играч који је ударио настоји да је поново одбије од мулара. Растојање између ње и мулара мери се штаповима. Кад је растојање мање од дужине штапа, играчи мењају места. Сваки сабира своје плиске. Победник је онај који први испуни раније договорени број. Побеђени мора победника да носи на леђима. — Кад би играл’и пл’иске један удара ону пл’иску, а други тамо чекају да ју дотакну док је у ваздух (Г); ↔ *кл’инца, кл’ис, кл’исање, кл’ишке, кутакл’инци, чел’ика, чел’икање.*

пл’итак -тка -о који има мало растојање од површине до дна. — Кад би се орало волдовима, она бразда би била пл’итка, ни чеперак дубине (БП). — Нема л’еба от пл’иткога орања (Г). — Ка[д] се оре с коњима, по пл’итко орање но с трактором (Л). — Беше пл’итак фир, а пун риба (Г). ■ **пл’итко** прил. — Неколико година и пот плут смо сејал’и, по пл’итко (С).

пл’иткоуман -мна -о који није разборит, који отежано памти, закључује. — Вика ју зава не бидни тако пл’иткоумна да остави децу, но ју она не послуша (Дс). — От пл’иткоумне мајке, пл’иткоумна деца (Л).

пл’ојка ж в пловка. — Ако ти стане пл’ојка на фајгу — грешка (П). — Ону пл’ојку помераш ногом кл’ецајући док ти не стане л’инију (П).

пл’уват -љ(ј)ем несвр несвр према *пл’унут*. — Кашл’е и пл’љје свуд око себе. — Пл’увал’и су крв кол’ико су убивени (БП); → из-.

пл’узга ж кожно обољење које се манифестује у бубуљицама, кра-

ста. — Искочил’е му неке пл’узге по л’ицу (Г). — Имаше неколико пл’узга по рукама (Г).

пл’унут -ем свр 1. *избацити пљувачку.* — Пл’уни то што си искашл’ала (Јбе). 2. *усмерити пљувачку на неког, нешто.* — Видео сам на своја два ока како је жена пл’унула човека (Бр). 3. *фиг не придавати значај коме/чему, презрети.* — Пл’унуше ми деца на овај живот и отидоше у свет (Т). ■ **пл’унут** -а, -о идентичан, исти. — Саво је пл’унути отац, ка да му је главу прекинуо (Г).

пл’ускавица ж отвор на зиду левкастог облика кроз који се избацувала употребљена вода (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки К Кг Љу П Пр С СЛ Т). — Посипл’у се л’уди д оперу руке, па се она вода из л’егена баца на пл’ускавицу (Б); ↔ *баца, водовал’а, жл’еб, издистена, л’уг.*

по речца за компарацију. — Опет она по дебела се поткива Ж). — Посл’е дошао је неки Вукајл’е Бандовић, у неко време по касније (Бр). — Тамо кл’ечиш, ал’и по је опасно било него сад (Бр). — Он што је по сјајно да сн’јемо за осн’ву, а он што је по најзад, остави се за потку (Б). — Прво гредел’ па посе ручица што се држи, да спушћаш по горе, по дол’е (Бр). — Ја по вол’им без л’еба да седим но без новина (Гр). — И тако исто смо одвајал’и он што по није квал’итетно (Бр).

по по прил *пола, половина.* — По кил’е ракије дневно неће да му се обрне (Г). — Диже се ис кревета у по дана (Дш). — Помузем ка по кила мл’ека свако јутро (Би). — Био сам годину и по (Јб).

п’ара ж штета на усеву или ливади начињена стоком. — Некад смо имал’и пол’аце да чувају пол’е

от пѡаре (Г). — Бил̄а ми је на пѡару, мѡрао сам да ју прод̄ам (БП).

по̄арат -ам свр *начинити стоком штету на усеву или ливади*. — По̄арал'и би један др̄угога, па ѡпет, нѣ би овѡ ч̄удо чинѣл'и (ДД). — Пла̄ња-л'и су понѣки онѡ што су по̄арал'и, ал' ов̄и нѣ би ктѣл'и д узиму за пѡаре (СЛ).

по̄арчит -им □ свр *потрошити*. — Каже нѣка п̄ази да се не по̄арчите (Св). — По̄арчијо пл̄ату за једну нѡћ у каф̄ану с нѣкема његовема тамо (БП).

по̄бацат -ам свр *према бацат*. — Побаца̄смо онѣ пушке и др̄уго што има̄досмо, и преда̄досмо се ал'ија̄нйма (ДД). — Рѣкоше ни да побаца̄мо онѡ војничко одѣло и д идемо кӯћи (ЈБ).

по̄бацит -им свр *иззаловит се*. — Кобила л̄ако побаци (Јбу). — Само једно сам родила у болницу и побаци тѡ тапут, др̄угу децу свѣ кот кӯће (Би).

пѡбашка в башка. — Ту пѡбашка йма за л'уде, пѡбашка за жене, пѡбашка за децу (Ж).

побѣгнут -ем свр *побећи, утећи*. — Сви ни не мѡжу побѣгнут (Св). — Отидне на ревену, на̄ђе мѡмка и побегне да не пита никога (Т). — Онѡ прѣ срмѡта за кӯћу кат побегне девојка, а сад бегу сваки дан (К). — Са свѣм м̄ужем смо побегл'и у Србију (Б). — Није смѣо да чека ѡца, но побѣго (Б). — Бојала се тѣтка да не побѣгнем (Гр). — Тај бра̄т више нйе мѡго да издржй, рѣшӣо да побегне (СЛ).

побѣлет -ѣл'им свр *учинити да нешто постане бело*. — Туримо такѡ платно, раширимо на л'едину крај водѣ кад је сунце, квасимо га док не побѣл'и (К).

побел'ушит -ушим свр *покупити где нема у довољној количини, напирчити*. — Преко л'ѣта л̄ако, побел'уши мало гра̄ња т̄у око кӯће, налѡжи ѡгањ и подгрѣј понѣшто да се појѣ (Г). — Ту око ста̄нова би побел'ушил'и помало гра̄ња (Н).

побѣснет -им свр **1.** *бити инфуциран беснилом*. — Доф̄атило га за нѡгу неко к̄уче што је побеснѣло (С). **2.** *фиг понашати се неадекватно, говорити у афекту*. — Кад ч̄у да му побѣгла ћерка, шт̄а је чинѣо, пѡбесне чѡвек (БП). — Побеснѣла му жена, никога није ферма̄ла (Јбе).

пѡбит -й(ј)ем свр *побости, забостити*. — Побй један кѡлац на срѣд л'едине (Дс). — Твр̄да зѣмл'а, не мѡже да се побйје бес ћускије (Т). — Кат се прйме, побиву и[м] се прйтке (Ж). ■ **побиват** -ивам несвр. — Разломйјо би се побив̄ајући кѡл'е (Г). ■ **побијат** -ијам несвр. — Кѡл'е мѡже дѡбро да се побйја само ако се т̄уче такмаком (Дњ). ■ **побивање** с гл *им*. — Побива̄ње кѡл'а бес такмака — никакѡ (Гр). — Оста̄доше ми ж̄ул'еви от побива̄ња кѡл'а (Л).

пѡбит (се) -й(ј)ем (се) свр **1.** *извршитити убиство усмртити групу пјединаца*. — Он ће и[х] пѡбит свѣ онѡм чистином (ДД). — На̄шл'и ми бра̄ћу кот кӯће, уф̄атил'и и побил'и (БП). — Онй др̄уги свй су побивѣни (Бр). — Повѣдоше и гѡре повише сѣла па и побйше (Бл). — Тѡ ѣ свѣ побивѣно било (Б). — Дѡћѡше, војска, и побйше и[х] (Т). **2.** *потући се*. — Деца се побйју и помйру (Г). — Побил'и би се с Црногорцима на сваки сабор (Г); ↔ *потепат*.

побл'едет -ѣдйм свр *изгубити интензитет боје*. — Сук̄ње нѡве нѡвцате су ми побл'едѣл'е, свѣ ми је побл'едѣло (Б). — Срмѡта ме да и[х] нѡсим он̄ако побл'едѣл'е (Б). — Ко-

шүл'е побл'едү кат се често передү (Б).

побл'ува́т -ү(ј)ем свр 1. в *повра-тит*. — Пије, напије се, а кат побл'уе ка да ништа није пијо (БП). — Лакне човеку кат побл'уе (Љ). 2. *при производњи ракије избацити кроз лулу комину под дејством велике ватре* (о казану). — Ако ти казан побл'уе, мора да се прелџи, не вал'а онако д остане, да истекне (Л).

побл'уваћ -аћа м *храна која се избацује кроз уста, повраћање*. — Усмрдџела би се соба от побл'уваћа (Г). — Није прџшла слава да несам чистила побл'уваће (Си).

пџбожан -жна -о Δ. — Сви су пџбожни (Ки). — Ови катал'ици су пџбожни од нас (Гр). — Саџ мало има пџбожнија л'уди међу нама Ср-бима (Бс).

пџбос -џдем свр *забости у земљу*. — Времѳ је да се побџду притке меунама (Н). — Не мџже један сам да и[х] побџде, трѳбају двојца, један ћускијом да отвара рупе, а други да му додајѳ притке (Г); ↔ *убит*. ■ **пџбаџат** -аџам несвр. — Остџдо пџбаџајући притке парадџсима (Н). — Отишџо још јутрос рано у Мировачу да пџбаџа притке меунама (Г); ↔ *убиват*. ■ **пџбаџање** с *гл им*. — Рѳке би ме забол'ѳл'е од пџбаџања кѳл'а кад би заграђѳвал'и (Г).

пџбрат -ѳрем свр *в обрат*. — Пџсл'е побѳремо конџпл'у, белџјку, побѳремо и на ручице тѳримѳ (Би). — Да побѳремо још овџ што је остџло па да идѳмо кѳт кѳће (Гр). — Пџсл'е побѳремо нѳ што [о]двџји — белџјку ... и с[в]ѳ'е пџсл'е побѳремо, повежемо па покийсел'имо ју (К). — Побѳреш ју, овџко ручице побѳреш, тѳриш ју у снџп, однѳсеш ју у вѳду (Гр).

пџбрѳтим м *који је братимљењем узет за брата*. — Рѳдосав је бѳи побрѳтим Вүкин (Г). — Не мџже чѳвек з брѳтом да се слџжи, а не с побрѳтимѳом (Љу).

пџбрѳтимит се -им се свр *обавити братимљење*. — Побрѳтимил'и су се нѳки тѳ у Горѳждевац (К). — Кат се побрѳтимѳш с нѳким, ѳн ти је кај брѳт (С).

пџбрѳсат -шем свр *метлом сакупити и уклонити смеће*. — Мнѳдица да донѳсе вѳду, да побрѳше кѳћу метлѳм (Ж). — Побрѳсаше ни кѳш, не оставише ни зрѳно за нас да сѳмељемо (Г).

пџбрѳкат -рѳкам свр *погрешити*. — Полако да не побрѳкамо, па да се изгѳбѳмо (Си). — Замѳло побрѳкасмо пѳт, да се изгѳбѳмо (Пр). — Није тако, побрѳкал'и сте — рече покџјна сѳкрѳва (Др).

пџбудѳл'ит -им свр *изгубити разум, постати будала*. — Дако не побудѳл'и да остави дѳцу, да узмѳ другога човека (Ље). — Кад остѳра, чѳвек се промѳни, прѳсто побудѳл'и (СЛ).

пџбурѳт (се) -ѳрам (се) свр □ *в помокрити*. — Дѳси се понѳкоме да се побурѳа у крѳвет (ДД). — Устѳвите, не мџгу да трѳпим, побурѳ се у гаће (Љ).

пџваџит -им свр *изнети све што је у унутрашњѳсти*. — Кад би имѳо машину, за дѳн би пџваџиѳо компѳре (Н). — Да се пџваџу онѳ притке од меуна (Г). — Не мџже да се ѳре док се притке не пџваџе и не скрајну (Т).

пџвађѳт -ађѳ свр *поново осѳћати нагон за парење, поново тражити бика*. — Која пџвађѳа двѳ-трѳпут, не мџже да остане стѳвана (Си). — Пџвађѳала нѳколѳико пѳт (Пр).

поваздан прил *в ваздан*. — Поваздан би седѣла кобила натоварена док се пушти и[з] смѣне, па да носи товар у планину (Г).

повал'ак -л'ка м *покривач од уваљаног сукна*. — Простри повал'ак на сламу па спавај тӯ (Др). — Тӯ простремо гране од смрча, па онда кой повал'ак, коју постаћију, и тӯ спавај (Л). — Од вуне повал'ци доцкан су искочил'и (Д). — Није ми тешко д оперем повал'це, но како да и[х] осушим (Ж). — Повал'цима смо се покривал'и (Г).

повал'ат (се) -ал'ам (се) свр *полегнути*. — У јаку њиву повал'а се прва коса детел'ине (Т). — Повал'ала би се пченица от кишне (Бл). — Псл'е те молаве све повал'ано, све уништено (Г).

повампирит се -ирим се свр **1.** *постати вампир*. — Ако мртваца прескочи мачка док је у сандук, он ће да се повампири (Је). — Причају да може човек да се повампири (С). — Онај што се повампири, он само по ноћи устаје и шета (Св). **2.** *фиг постати зао*. — Викну на жену; шта ти је, шта си се повампирила, кой ти је ђаво данас (Бр)? — Добра је, ако се не повампиру посл'е (Дњ).

поватат -ам свр *од ватат*. — Могли су да не поватају ка мишеве у кл'усе (ДД); *в пофатат*.

повезат -ежем свр **1.** *свезати све што треба да се везује*. — По педесет снопа би пожњела и повезала сама (Г). — Остаде још око сто снопа да се повеже (ДД). **2.** *успоставити везу*. — У Скадар повезамо се с нашима (Т). ■ **повезоват** -у(ј)ем несвр. — То су мал'е куће бил'и, ал'и су се повезовал'и са другима (Л). ■ **повежоват**. — Имал'и неке тамо у Ср-

бију што и[х] повежовал'и ш четницима, што и слаљи у борбу (Б).

повереник -ика м *лице кога је власт оабрала за сарадњу*. — Ја сам био ка повереник овја нашија тӯ (ДД). — Он би, ка повереници, ишл'и да узиму вишак (Бс). — Бивало е да су се бил'и л'уди с повереницима (Н).

повероват -у(ј)ем свр *према вероват*. — Он му поверово и стао да пита за дете (Б).

повес -едем свр *вући животињу за привузу*. — Нема ко да ми поведе волѣве да образдам њиву (Г). — Има наученија коња, не треба нико да и[х] поведе (Пр).

повесма ж 1. *свежањ конопљаног влакна прворазредног квалитета* (Г Гр Др Кг Љу Н Св). — Оно што очешл'аш повежи у повесму (Кг); *в повесмо*.

повесмо с 1. *в повесма* (Б Бл Бр Би Д Дс Дњ Дш СЛ Т). — Оно повесмо посл'е намоташ на кудел'у па предеш (СЛ). — Искочи повесмо ка вуна (Би). — Ана, повесмо се звал'и (Ж). **2.** *в влас*. — Испреди повесму за основу, а штим за потку (Љу).

повијат -ијам несвр *легати дете у колевку и обмотавати га повожем*. — Ми смо повијал'е у кол'евку, сад у креветац ни једна га не повија (БП). — Бол'е беше док се повијало (Пр). ■ **повит** -и(ј)ем свр. — Кад га повије, подџи га, оно се успава (Л). — Дете повијено у кол'евку мирѹе ако се није помокрило, неће да плаче (Пр).

повијача ж *пелена која се простире детету у колевци*. — За повијачу може нешто по старо да се тӯри у кол'евку (Љу). — Тӯри неку трању место повијаче (Д).

повѝлат -ам свр *вилом скупити сено или сламу*. — Ако се добро повѝла дѣтел'ина, не мора да се грабул'а (Г). — Прво би повѝлал'и па би погрбул'ал'и (ДД).

повѝшит -ишим свр *подићи, повећати*. — Други пѹт кад ојдѝсмо, ѝн му повишијо цѣну (Дњ). — Оћу да узмѣм онѹ кобилу ако ми не повише цѣну (Бл); ↔ *подигнут*. ■ **повишѝват** -ѹ(ј)ем несвр. — Нѣкол'ико пѹт ју повишѝво цѣну (Т). — Није поштѣно да ми повишѹеш цѣну (Д).

повлѝсак -аска м *в влас*. — Штѣ би чинѣл'и с повлѝскем, њи би одвѝјал'и за оснѝву кад би ткал'и за кошѹл'е (Ж).

повлѝчит -ачим свр *дрљачом заравнити орање*. — Кол'ико ѝмаш мѣста изѝреш, повлѝчиш, посѣјеш, ѝпет повлѝчиш (Св). — Баѝсимо сѣме не стѝгосмо да га повлѝчимо, паде снѣг — ка та пшеница, бѝл'а није мѝгла да бѹде (Пр). — Нѣте да прекѝдају пѝсо док не повлѝчу њиву (Гр). — Пошто повлѝче нѣма ништа да се рѣди док не стѝгне за жњѣтву (П).

пѝводањ -дња м и **пѝводња** ж *в поплава*. — Паде киша, а онај пѝводањ носѝјо и стѣнове и тѝрове (Си). — С пѝводњом се није шѣл'ит (Си). — Дође пѝводња ис Кујѣвче, свѣ ѝднесе (Бл). — Та пѝводња је носѝла конопл'у у Дрим (К).

пѝвѝдник м *в потезница*. — Закачи за кѹку от пѝвѝдника па тѣрај, друго нѣма штѣ (Г). — Онај пѝвѝдник о[д] дрл'аче и ѝн гвојзѣн (Г).

пѝвој пѝвѝја м **1. појас којим се обавѝја беба у колевци**. — Л'ѣгне се дѣте, па се увије пел'ѣнама, па се обавѝје пѝвѝјом (Јѣ). — Извѹклѣ би ми се чѝрица ис кол'ѣвке испот пѝвѝја (Г). **2. в поплет 2.** — Повр плѝ-

та се удѣри пѝвој да га ојачѣ (Г). — Бржѣ пѹшти плѝт без пѝвѝја но с пѝвѝјом (Г).

повѝјница ж *гозба поводом рођења детета, бабине*. — На пѝвѝјницу идѣду жѣне и дѣца (Би). — Акобогда за гѝдину дѣна да долазимо на повѝјницу (Бс). — Сѣд на пѝвѝјницу идѹ и л'ѹди (Г).

поврѣтит -ѣтим свр **1. попустити вратило и привући основу при ткању и направити размак између брдила и платна**. — Ка[д] се ткѣдѹ дѣкице, по цѣо дѣн се не поврѣти по два-три пут (Г). **2. избацити кроз уста храну из желуца**. — Ыма понѣко кат поврѣти мѝже да пије ка да ју није окѹсијо прѣ тѝга (Л); ↔ *повл'ѹват*.

поврѣтит се -ѣтим се свр **1. вратити се**. — Ыма око триес до четрес, поврѣтил'и се понѣки (Б). **2. први пут доћи у походе родитељи-ма** (о невести). — Пѝсл'е крошњѣра трѣба да се поврѣти, јѣдну нѝћ да конѣчи у рѝд (Бс). — Навр нѣкол'ико поврѣти се мѣдица у рѝд са свѣкрем ел' з дѣверем да прконаѣчи, не ш чѝвѣкем кај сѣд, нѣ не дѣј бѝже — срмѝта (Дс); ↔ *поврнут*. **3. добити дах, освежити се**. — Јѣдва се пѝврати, замѣло ѹмре (Н). **4. упијањем влаги постати влажнији**. — Ѓтава се поврѣти ка дувѣн (ДД). — Не мѣри што је гржна, поврѣтиће се (Г). ■ **поврнут (се)** -ем (се) **1. в повратит се 2.** — Да дође у субѝту вѣче д идѣмо кот прѣтел'а, да поврнемо сѣну (Ки). **2. оснажити се**. — Кат пѝпи чѣшу водѣ пѝврну се, отворѝше му се ѝчи (Јѣ). **3. постати влажнији**. — Пѝврну се ѝтава, да је бѝла јушнѝја нѣ би вал'ѣло (Г).

повѹј/повѹћ -ѹчѣм свр *почети вући*. — Тѣшко ће волѝви повѹј кѝла с мѣста овал'ико натовѣрена (Св). —

Каже, повучи конопац, стегни и вежи га за алку (Г). — Нанишани ја, па кат повучем обарачу... (Б). — Може се повућ и затегнут ако треба (Л). — Деца повукоше мало јаче и прекидоше конопац, па на мѹку посл'е (Пр).

повуј се -уче се *постати безвољан, резервисан, нерасположан*. — Пöse смрти детета повуче се у себе и остаде онако повучена до краја живота (Јбе).

повучен -ена -о *који није отресит не води рачуна о хигијени, који је алкав*. — Жена му повучена, немаж де да седнеш у њину кућу (Л). — Да није повучена не би ју кућа била онако неуредна (СЛ).

погађат -ађам *несвр бити адекватан, пасирати, одговарати*. — Л'екове ју донесује ова ћерка Даничина, отуд и[з] Швајцарске, ал'и ју се нешто не погађа (СЛ).

погазит -им свр 1. *свр од газит*. — Погазише траву берући крушке (Г). 2. *не испоштовати одлуку*. — Не би ктела ниједна да погази очеве речи, у огањ — у огањ ако треба, само ако је такó родител' реко (К).

поган м 1. *остатак хране који се избацује из организма, измет*. — Снй да сам умазана поганом и знадо да ћу добит паре однекуд (Н). 2. *пог који има лоше људске особине, зао, дрзак, неваљалац*. — Онај поган опет долазијо (Г); ↔ *поганија*.

поган -ана -о *који је невоспитан, некултуран, зао, лош*. — А и децу оставијо још поганију (Л). — Неке жене су погане на језик, а кућа и[м] је уредна (Г).

поганија м и ж *в поган 2*. — Поганија једна, да не може човек од њега с миром да прође сокаком до своје куће (БП).

поганул'а ж *погана, опака, дрска, неваљала жена*. — Она поганул'а да ми бидне сна (Г)? — Не дај боже, с онаком поганул'ом не би ни закончила у кућу, а не да векујем (Би).

поганул'чина ж *пеј од погануља*. — Поганул'чина погана, она мене да ми рекне да сам ја безмарифетна (Г). — Свакојакија поганул'чина йма — сачувај боже (С).

погача ж *пшенични хлеб без квасца*. — У црпул'у се меси и колоботњица и погача (Дс). — Неко тражи бол'и л'еб от погаче (Кг). — Прво дете па посе пагачу, старосвацка жена изнесе погачу (Би). — На погачу туре памук и свиљу (Пр). — Туршиш ону погачу пошто на танур ју растаниш (Д). — Погачу изнесе (Би); *в пагача*.

погибија ж *насилна смрт*. — Није било погибије много, а њи је било више (Бр). — Фала богу добро је кад се завршило бес погибије (Гр).

погинут -ем свр *изгубити живот насилном смрћу*. — Погинул'и су тройца у наше село за један дан (Ки). — Погинуше на Савине воде (Си). — Ка[д] сам био у Гларєво, погину неки Ајдар Л'уш (Дс). — Он погину тамо, ја остадо код мајке (Бл). — Ја сам била испрошена у Душевиће, па ми погину мѹж (Би). — Одбише се они како погинуше ти л'уди (Б). — Погибоше калабалак из нашега краја (БП). — Неко погибе, а неко остаде (БП).

поглавачица ж *крпа која се ставља под главу детета у колевци*. — Турши шта ймаш место поглавачице, не вал'а без њој (Б).

погл'едат -ам свр *бацити поглед*. — Ка[д] дођу сватови, мнадица л'ежи у кревету, па посе ју даду сито да крз њега погл'еда сватове (Пр). —

Погл'ѐдо ју Бог, благо мене за Бога (Г). ■ **погл'ѐднут** -ѐднем свр *летимично погледати*. — Срамѡта ју било да погл'ѐдне човѐка (Ж). — Ако не дођеш ѡдма, ја ти овѡ погл'ѐднут нећу (Јѐ). ■ **погл'еђѡват** -ѷ(ј)ем несвр *гледати с прекидима, повремено*. — Овај чѡвек стално ме мене погл'еђује (ДД).

погрѡбит се -им се свр *почети нагло узимати пре других*. — Погрѡбите се л'уди за сѐме, мѡжу се и посвѡдит (ДД). — Нек пѡзи да ју се не погрѡбу момци за њѡјну ћерку (Јѐ).

пограбул'ат -ул'ам свр *покупити грабуљом*. — Пошто се кѡла вежу још једнѡм се пограбул'ају, пограбул'а се и траг от кѡла ка[д] се помѐрају од навил'ка до навил'ка (ДД).

погрѐпс -ем свр *грабуљом скинути сламке које висе са стога или натоварених кола*. — Не стигосмо ни да погрѐбемо кѡла, навал'и кѡша (СЛ).

погрѐшит -ѐшим свр *направити грешку*. — Ја нећу погрѐшит (Би). — Сам погрѐшијѡ што сам дошаѡ (Ж). — Није срмѡта погрѐшити ако дѡ да се наўчи, срмѡта је да се лѡже и да се крадѐ (Ј). — Ако погрѐше, имају ка[д] да испрѡве (К).

погрѡват -ам свр *удробити хлеб у истопљену маст, кајмак*. — Онѡ се пѡсл'е узмѐ па се погрѡва (Г). — Појѐла би дѐца онѡ погрѡвано (Гр). — Осталѡ још нешто от погрѡванѡга (БП).

погурат -урѡм свр *гурати без презања, малом снагом*. — Погурѡјте мало дѡко извѡчѡ кѡла (Св). — Да не погурѡсмо остѡдосмо у блѡто (ДД).

погѡчит (се) -им се свр *в згучит*. — Погѡчил'и се тѡоци од зимѐ, сѡмо се трѐсѡ (Ј).

пѡд м 1. *в патос 1*. (БП Гр Д Др Дњ Св Си) и **пѡд** (Б Би). — Преко пѡда ћил'им би се тураѡ (Би). — Ми ноћисмо тѡ на пѡд бес простѡрке и бес покрѡвке (БП). — У сѡбе зѐмл'а - рѐтко кѡ је имѡо пѡд (Г). 2. *в патос 2*. (Б Бл Гр Д Др Дс Дш Ж Ки Јѐ Јбу Н П Св С СЛ Т). — На пѡд мѡже више да стѡне но на канѡте (П). — С пѡда се лѡкше растѡвѡра (Гр). — Кат крѐнѡше кѡњи Бранко ти се скѡтрл'а с онѡга пѡда па пѡде — нагрди се (Т). — Напѡни кѡла с пѡдовима жѡта и[х] потѐрај у Пѐћ да се учѡни којѡ дѡнар (Н).

подавит (се) -ѡвимо (се) свр *групно се утопити*. — Мѡгл'и смо се подавит у Дрим кол'ѡки је бијѡ (Гр). — Мѡгл'и су свѡ да се подаве (Бр). — Подѡвисмо се у онѡ јѡз, мѡсл'имо да бѐгамо крз л'ивѡду (Бр). — Некол'ицѡна се подѡвише, ѡднесе и[х] вѡда (ДД).

подал'инка ж деѡ *женског доњег рубља који се носио испѡд хаљине*. — Прѡво подал'инка па рубѡна, рубѡине идѡ повр подал'инке (Д). — Бѡгоми и тѐ подал'инке се шѡл'е от конопл'ѐнога плѡтна (Ж).

подбацит -им свр *донети плод испѡд очекивања*. — Ако не пѡне кѡша око Вѡрђевдана, подбацитѐ пшенице (Св). — Ако подбацу пшенице, нѐте коломѡђи (Г).

пѡдбит (се) -ѷ(ј)ем (се) свр *нагњечити стопало ходајући*. — Међу онѐ грѐдѡ подбитѐ се нѡге (Бл). — Подбитѐсмо се пешѡчѡћи (ДД). — Подбил'е би се крѡве преко пѐскова кад би и[х] тѐрал'и у лѡгове да пѡсѡ (Г).

подбрадит се -ѡдим се свр *под брадом привезати мараму*. — Имѡла је ѡбичај да се подбради (Јѐ). — Овѐ старѐје су имѡл'и ѡдет да се

подбраде (Ж). — Онако подбрађена иде по куће лакше ју да чени йзмет (Н). ■ **подбрађоват се** -ў(ј)ем се несвр. — Имала је обичај да се подбрађује (Др). — Бџл'е би било да се подбрађовала, да ју не пада шамјија (Си).

подбрадњак м 1. *масне наслаге ткива испод браде.* — Дебел'и л'ўди ймају подбрадњаце (С); ↔ *подгўшњак*. 2. *в ђем.* — Онџ парче ланца на ўзду што се закачи коњу испод браде, џно се у наше село зове подбрадњак (Пр).

подбўнут -нем свр *увећати се надути се, отећи.* — Подбўнула пита, такла до у сач (Дњ). — Подбўнуо од пића (Г).

подвадан -дна -о *површина која се може заливати природним путем.* — Кад посиеш коломбоћ у подвадне њиве, не мџе да не бидне ништа (Г). — Нема пасул'а бес подваднија њива (Дњ).

подвадар -ара м *пољопривредник који има могућност да наводњава усеве.* — Подвадари не гл'едају у небо, њима увек роди (П). — Подвадарима рађа све што посију, џни не гл'едају у небо (Бр).

подвадит -им свр *приликом наводњавања натопити део земљишта кад је наводњавање штетно по усев.* — Ако тўрим воду у л'иваду, подвадићу пџла њиве (Г). — Пожўтў коломбџи кат се подваду (Дњ).

подвадница ж *парцела која се може наводњавати.* — У подваднице би сејал'и онџ што мџра да се вади, а у безваднице — жита: пшеницу, раж јечам (Г).

пџвала -л'е ж *в венчаница* 2. — Види се пџвала испод рџова (Дњ). — За пџвалу мџра да се нађе де-

бл'а грџа нџ што су рџгови, џне су дебл'е (Дњ).

подвил'ица ж *в ђем.* — Нема свака ўзда подвил'ицу (К). — Ако је ўзда бес подвил'ице, не смџж да ја-неш пастўва, се не мож да га зауставиш (К).

подврнут -нем свр *подвити.* — Подврнула му се ногавица и тако ишџо до цркве (Т).

подвукало с *в биза* (Др Т). — Кад је подвукало, мџри се шаком; кол'й-ко шака, тал'йко се мачуга одал'и слўгина мачўга (Др).

подвукџват (се) -ў(ј)ем (се) *несвр долазити у положај испод неког предмета.* — Најтеже ми је било да се подвукўјем испот кола да вежем конџпац кад би вўкл'и сламу (Г). — Подвўчи конџпац испод осавине (Гр).

подгџрет -рйм свр *почети сушити се изнад корена услед болести или недостатка влаге.* — Око Сет Ил'йје подгорџше коломбџи од сўше (Дњ). — Подгорџ коломбџи на врућину (Б).

подгўшњак м 1. *в подбрадњак.* — Беше једа[н] наш тамо с Тал'ијанима, отего подгўшњак ка гуран (Дш). 2. *в грло* 5. — У она подгўшњак не смџж да станеш сас две нџге (Д). — Прво бацаш у прву, па у дрўгу, па на руке, па на подгўшњак (Д).

подџлит (се) -џл'им (се) свр *раскинути кућну заједницу.* — Неки би ктџл'и да се подџл'е, неки да остану у заједницу (Д). — Шездџсет прве смо се подџл'йли (СЛ). — Подџл'йсмо се са тџм стрйцем (Б). — Ми смо бил'и подџл'ени (Др).

подџтоват се -ў(ј)ем се свр *по-разговарати о акутним проблемима.* — Рџче, дођи негде да се подџртујемо, да видимо штџ ђемо (ДД). — Јџ таман на врата да ул'џ-

нем да се подёртуем, йсочи дом̄а-
ћин (Бр).

подетињит -йњим свр *услед ста-
рости умно попустити и свести
разум на дечији ниво.* — Човек ӯ
старос мџе да подетињи (Бс). —
Милош йма прѣко деведесѣт, и да
видиш није подетињиџо (Г). — Де-
шава се да л'уди у старос подетиње
(СЛ).

подйгнут -нем свр **1.** *померити са
нижег на виши положај.* — Нйко се
нѣ нађе да га подйгне са земл'ѣ (Л).
— Накѣнче подйне га овокѣ (Б). **2.**
повећати цену робе. — Ако се не
поѣдим сад, мџе лѣко да му
подйгне цену (Л). **3.** *гајити до зре-
лости, одгајити.* — Подйгла је мај-
ка наш чѣворо дѣце (Дс); ↔ *подњй-
вит.*

подйзат (се) -жем (се) несвр.
групно устати, поуостајати. —
Кад се подйже фамил'ија, прѣсе
печѣно (Бл). — Сви се подйзаше кад
ул'ѣгосмо у сѣбу, такав је обичај код
нас кад ул'ѣгне нѣко непознат ел'
старей (Кг).

пѣдина ж 1. *развршен стог сена.*
— Киша л'йје ка бѣк што мџе, а
пѣдина ми откривѣна (Пр). **2.** *фиг
имовно стање.* — Лѣко је њйму кад
йма дебѣлу пѣдину (Л). — Како ѣјде
у Немачку, јѣну му шарѣв на пѣди-
ну (Г).

подјарит -арим свр *подстакну-
ти, изазвати условни рефлекс.* —
Нѣсам био глѣдан, но ме подјарйше
јѣдѣћи (БП). ■ **подјарѣват** -ӯ(ј)ем
несвр. — Оставйо чѣвек ракију, а
ѣни га подјарѣју (Г). — Не подјар-
рѣјте ме да пйјем, и овако сам готѣв
(Св).

подлѣница ж *врста житног ко-
рова, бот *Saucalis daucoides.** — По-
длѣница је трновита ка јѣж па смѣта

ка[д] се жњѣ, а за лѣбац није ѣпасна
ка врѣт што је ѣпасан (ДД).

пѣдлога ж в јастук 2. — Онѣ из-
међу ћупрйје и дирѣка зѣвѣ се пѣд-
лога (Б). — Йма јѣдан трѣпац, већ
за пѣдлогу, за дрѣго није да се нѣ-
што направй од њѣга (Б).

подл'изѣват -ӯ(ј)е несвр *клизити
низа суд при сипању течности.* —
Пѣзи да не подл'изѣје (Б). — Понѣ-
кад би мл'ѣко подл'изѣвало кад би га
сйпал'и у дрѣги сѣд (Пр).

подл'утит се -ӯтим се свр *погор-
шати се* (о рани). — Озѣблѣ му па
се подл'утйла, сад на мѣку (Т). —
Ако ти назѣбѣ, подл'утйће ти се
(Бл). — Рѣне зазѣбу па се пдл'уте,
па нйка[д] да заздрѣве (Бр). ■ **под-
л'ућѣват се** -ӯ(ј)е се несвр. — Онѣ
рѣна му зазѣбѣ па се подл'ућѣје (Б).

подмѣсит -мѣсим свр *в замесит.*
— Увѣче подмѣсим квѣсац (Гр). —
Увѣче га сал подмѣси пѣ рѣтко (Би).
■ **подмѣшѣват** -ӯ(ј)ем несвр. — Јѣ
га стѣлно подмѣшѣјем (СЛ).

подмйит (се) -им (се) свр *дати
мито, поклоно обавезати да се
посебно ангажује.* — Подмйити нѣко-
га да ти нађе неки пѣсо (Л). — Дѣо
крѣву да подмйити чѣвѣка да га не
затвѣру (Др). — Йма л'уди кой би
ктѣл'и да се подмйите, па да ти ураде
нѣко дѣбро (Јбу). ■ **подмййиват (се)**
-ӯјем (се) несвр. — Научйл'и нѣки
да се подмййѣју, па само одлѣжу,
чѣкају да и[м] се дѣ (Си). ■ **подми-
ћѣват.** — Подмићѣвал'и су ка тѣд,
ка сад, кадгѣд трѣба нѣшто на
прѣтѣкцију (Јѣ).

подмлѣдак -тка м *млађа генера-
ција* — Нйшта не трѣба жѣл'ит за
подмлѣдак (Ки). — Нѣма напрѣтка
бес подмлѣтка (Бр).

подмлѣдит се -ѣдим се *поново би-
ти млад.* — Прѣко л'ѣта сѣша и

трава изгорї, а посл'е кїше трава се подмлади и свѣ озел'ени (Т). — Подмлади се вѣћнак кад се орезуе, ђубри и окопава (Б). ■ **подмлађиват (се)** -у(ј)ем (се) несвр. — Пази да ти се краве не надју, се дѣтел'ине се подмлађују (Пр). — Посе кїше би се дѣтел'ине подмлађивал'е (Дш). ■ **подмлађоват (се)**. — Нѣ би се наш колѣмбоћ мого подмлађоват да је онако подгорѣо (Дњ).

подмуклајка ж која се претвара, која потајно подваљује, која је подмукла. — Не знаш ти кол'ика је подмуклајка њбјна сна (Јбе). — Кѣ се наѡао од онѣ подмуклајке да искѣчи дѣбра за свекрву и да бѣде дѣбра жѣна (Г).

подмуклан м који потајно подваљује који је подмукао. — Свѣ ти је тѣ ураѡио онај подмуклан из Брстовика (Си). — Да и[х] видиш овако ѡни л'ѣпо, а свѣ неки подмуклани (Дс).

подмукланче -та с подмукло дѣте. — Свѡшта ће да ти учїни онѣ подмукланче Младѣнино, чувај се од њѣга (Н). — Увѡти се с некима подмукланчићима, једва да се отѡрасим од њї (Г).

подмѡко -укла -о који се претвара, потајно подваљује. — Чувај се ти њѣга, се је подмѡко (Бс). — С подмѡкл'има свѡшта мѡже да те снађе (Дс).

поднапачит се -им се свр променити ђуд, постати зао, наopak. — Бойм се да се поднапачи (Б). — Како се поднапачила, има сѣло шѣр да ју види (ДД).

поднапол'е прил в напол'е. — Ми смо давѡл'и имање поднапол'е (Г). — Даѡосмо, бајѡги, поднапол'е тѣ једноме катал'ику (Др). — Он је бијо бе[з] земл'ѣ, па је трајїјо да му

дѡм поднапол'е да раѡи, пѣло мѣне пѣло њѣму (Др).

поднарѣдник м војни чин предратне Југославије. — Они одвоїше једнога поднарѣдника да га стрѣлу (Ж). — Побїјо се с једнѣм поднарѣдником (Б).

пѣднѣ с (само у том облику) Δ. — Посл'е пѣдне отїднѣмо у шуму, исѣчѣмо бѡдњак (Бр).

поднѣт -ѣсем свр 1. издржати, претрпети. — Штѡ сам свѣ пѣднѣла — дѣбро сам жїва (Би). 2. донѣти на увид. — Поднѣси докумѣта, свѣ штѡ имаш (Јбе). 3. снѣти јаје порѣд квѡчке која лежи на јајима. — Поднѣсу дрѣге па се гомїлају и лому јаја (Г). ■ **подносит** -им несвр 1. трпети. — Свакојѡке ѡвреде сам трпѣла и подносила (Бс). — Нїкако се не подносу сна и свекрва (Јл). — Некоме нїје подносијо стомѡк зѣл'е (Бс). — Не могѡше да му поднѣсе стомѡк (Бс). 2. ставѡти на увид. — Подносила сам и мѡлбе и дипломѣ па нїшта (Јбе). 3. носити јаја порѣд квѡчке која лежи на јајима. — Подносил'е кокѡшке па има мућкова (Н). — Подносѣ ми неке кокѡшке па сам обѣл'ѣжила јаја (Д).

пѣдница ж 1. водоравна греда између спрата и приземља (Бл БП Бр Би Г Гр Д ДД Др Дш Кг Л Јбе Пр Св Си СЛ). — Овѣ старїнскѣ кѣће су јаке што имају млакѣве поднице (Г); ↔ *маїја, пѣдњача, подрумача, тавѡница, тавѡѡча, ћирїш*. 2. ѡпанка између греда испѡд зѣмљаног пода у спратним зградама. — Прѣко пѣдница тѣри се зѣмл'а па се дѣбро угѡпка заравнѡ (Г). 3. в л'еса 2. — Кад би ишл'и у дрва, турѡл'и би пѣдницу на кѣла (П).

пѣднѡжје с доња табла дрвеног, односно фѣдерног кревета. — Ка[д] се свѣчѣж да спаваш, тѣриш тѣше

на по̀днѡжје от креветѡта, дѣ би дру̀го (Јбу). — Дѡл'ња табла от креветѡта зовѣ се по̀днѡжје (Јбу).

по̀дношке -шака ж мн прибор за ткање којим се ножним притиском померају нити. — Претиснеш ногѡм по̀дношке, онѣ ните се померају (Др). — Има по̀дношке за двојанац, а има и за четвѡрак (Дс). — По̀дношкама се померају ните (Би).

по̀дња́ча ж в подница 1. — По̀дња́че морају да бидну јаке и дебел'е, ѡне држедѹ цеѡ терет (С).

по̀дњивит (се) -њивим (се) свр в подигнут 3. — Није лако по̀дњивит десе[т] деца (Јбе). — Девет родила, седам по̀дњивила (Јбе). — Ако се здрава рѡде, није тѣшко да се по̀дњиве (Пр).

по̀дѡјит -им свр помоћи младунчету да сише, дати му да сише. — Бар трипут јагаѡи требају да се по̀дѡје (Б). — Ко ће да по̀дѡји јагаѡе, реко ја ћу да и по̀дѡјим (БП).

по̀дѡјче -та с јагње којем пастир помаже да сише. — Јагнат, јагнат под ѡвце, има неки по̀дѡјчићи па и[х] ја по̀дѡји тѹ (Б). — Имаше шѣседам по̀дѡјчића и ја свѣ по̀дѡјим (Г).

по̀дѡта́вит (се) -а́вим (се) свр обрости травом после косидбе или суше. — Кад је кишовито, по̀дѡта́ву се л'иваде и по безва̀дница (Г). — Нѣма стѡке па се беше по̀дѡта́вило (Т). — Мо̀жу да се по̀дѡта́ву бел'иначке л'иваде кад узме л'ѣпа јѣсен (ДД).

по̀дрѡнак -нка м урана́к. — Диза-л'е би се на по̀дрѡнак да урабѡтамо нѣшто, се преко да̀на се слабо штѡ мо̀гло (Л).

по̀дрѡнит -им свр устати рано. — Мѡрала сам да по̀дрѡним рано (Г).

— Ра̀но по̀дрѡнила, идѣм поред Бад-Јѡвине ку̀ће (Л). — Да је да по̀дрѡне, да не путѹју по вру̀ћине (Д).

по̀дрѡс -а́стѣм свр израсти испод, с доње стране. — Укѡша се па не мо̀же да се покѹпи сѐно, па по̀дрѡстѣ ѡтава испод ѡткаса (ДД). — Пропа̀не сѐно кад по̀дрѡстѣ ѡтава (Г).

по̀дрѣ́пник м в кускун. — По̀дрѣ́пник је овѡмо зака́чен за сѐдло, а на крај има јѣдну вел'ику пѣкл'у крос коју се превѹчѣ рѣп от ко̀ња (Јбе); в по̀дрѣ́пнак.

по̀дрѣ́пнак м в кускун. — Испод по̀дрѣ́пнака има пу̀но ко̀њскија му̀ва (ДД).

по̀дрѣ́пња́ча ж в кускун (Јб Св). — Свѣ се пѣна увѡтила испот по̀дрѣ́пња́че (Јб).

по̀дрл'ат -рл'ам свр дрѡљачом по̀равнати орање. — Ако се не по̀дрл'а, без ѡвола се не мо̀же опра̀шит (Г). — Ба̀ци се сѐме, она̀ко из руке, па се за̀оре, па се по̀дрл'а да се покрије сѐме (Др).

по̀дрма́јка ж део женске одеће од грубог конопљаног платна. — Носила по̀дрма́јку испот кошѹл'е (Д). — Чени ми се јѡш ме гребѹ онѣ по̀дрма́јке (Дш).

по̀дрѡба́ц -пца м јело од млека које је помешано са измрвљеним хлебом. — Задрѡбите па оста́л'ате по̀дрѡба́ц (Г). — Штѡ да ра̀дим са овѣм по̀дрѡпцом (Г).

по̀дрѡжнѡ́ча ж в венчаница 2. По̀дрѡжнѡ́ча се ста́л'а повр зи́да (СЛ). — Рѡгови л'ежѹ на по̀дрѡжнѡ́чу (СЛ).

по̀дрпа́њ м в подупирач (Б Т). — По̀дрпа́њ се ма̀ло да́л'е победе ѹко-со, а го̀ре се упл'ѣте у плѡт (Т).

по̀друма́ча ж в подница 1. — Више нѣма по̀друма́ча, но бетѡнска

плѠча равна ка стакло (Б). — Рече ёно ју дѠл'е у пѠдрум закљчена на подрумљачу (Б).

подупирач -ача м *већи, дебљи, ко-со пободени, а при врху уплетени колац у плоту око дворишта* (Бл Бс Др Дш Ки К Л Св Т). — На свјака два-три метра куфије су имал'и подупираче да се не л'ул'ају (Л). — Они подупирачи бѠу се, богоми и Ѡни разл'ул'ал'и, сјмо што не пјну (Т); ↔ *косник, пѠдрпањ, послоњач, сѠа, упирач, упоран, упрањак, Ѡндра, штјл'е*.

пождриговат -у(ј)ем несвр на уста *избацивати нагомилане гасове из желуца*. — Пождригје ка да је прелјдио (Г). — Пождригвало ми се несам мѠго више да седим (Н).

■ **пождригнут** -игнем свр. — БилѠ би ми лјкше кад би пождригнуѠ (Г).

■ **пождригивање** с *гл им*. — Мјчи ме пождригивање, мѠрам да попј-јем једну кашјку сѠдѠ (Г).

пожѠгнут -ем свр *трпети жедан оболети због жеђи*. — Не мѠгу више, пожѠго (С). — Кат пожѠгне стѠка, пѠсе слјбо напрѠдује (Пр).

пѠжнет -нѠм свр *в пожњет*. — Кад га пожнѠмо, повѠжемо га и слѠжимо у крстине (Ж). — Штј га нѠси пѠжно кад је пѠжнело сѠло, штј са чѠко (Ки)?

пѠжњет -нѠм свр *српом покидати струкове жита, кукуруза*. — У Ѡктер пшенице отишло би ти дѠсет жњетвјрја и три вежјјоца, а сад се пожњѠ за два три сјта кѠмбајем (Дњ). — ПѠсе сјмо [ј]у пожњѠш (Б). — НарѠди ти л'уде да ти га пожњѠ, ел'и да ти га оврши, да ти узмѠ жј-то (Јб). — Кад би пѠжњел'и, тѠ трѠба да га наслјгамо (Бр). — Нјђи, ако твоје нје пожњевѠно (Бс). — Сјг иди, остјви непожњевѠно (Ки); *в пожнет*.

пожјрит -урим свр *кретати се брже*. — Да пожјримо да не закј-снимо за вѠз (Гр). — Отишје и[м] вѠз ако не пожјре (Бс); ↔ *пойтат*.

пожјтет -утјм свр *постати жут*. — Око Видовдана пожјтј пшенице (Св). — Јјви ти се жутјца, пожјтѠ ти Ѡчи (Б). — Кад пожјтј крушке — бѠри и[х] (Ки). — НѠке пожјтѠ прѠ Госпођиндана (Бр).

пѠзјди прил са *задње стране*. — Неки агѠнт бјо тј пѠзјди и слјшо (Б). — Умрла је, носјла је бѠкчу пѠзјди (К). — Плјг је напрјл'ен такѠ, двѠ руђице држјш пѠзјди (Ки). — МѠраш и пѠзјди да га нагѠдиш (Гр).

пѠзват позѠвем свр *према зват*. — ПозѠвемо гѠсте, кѠмшиѠ дѠђу пријетел'и (Бл); ↔ *зѠвнут*.

пѠздер пѠздѠра м *дрвенести отпаци конопље или лана који отпадају прликом одвајања влакна*. — ПѠздѠром би подлјгал'и Ѡгањ (Г). — Ка[д] се трл'и конопл'а, трѠба да се Ѡчисти од онѠга пѠздѠра (Пр).

пѠзив пѠзјва м Δ. — НѠсам ктѠо да примим пѠзив (Дш). — Кол'ико гѠд пѠзива пошјл'ете, свѠ ћу да поцѠпам (Ж). — Тј један претѠђер с пѠзјвима по сѠлу (ДД).

пѠзнјнство с 1 *веза међу лјудима настала дружењем*. — ПокѠјни Тј-шо имјо је вѠл'ико пѠзнјнство (Г). 2. *протекција*. — Сј[д] се запошл'јвају л'јди сјмо преко пѠзнјнства (Јбе); *в познанство*.

пѠзнјнство с *в познанство*. — Тј сјмо пѠзнјнство, нјко неће да се пекл'а са тѠма рабѠтама (Бл). — КѠ има пѠзнјнство мѠже да се запѠсл'и (Бл). — ИспрѠси се девѠјка тако по пѠзнјнству (Пр).

пѠзнат -јм свр *идентификовати, препознати*. — Ка[д] сам се врјтијо из рѠпства, не мѠгу да познјм дѠцу

(ДД). — Познаде ме једна Савѡва ћерка (ДД). — Прѣ си мѡго да познаш мнадицу (Бр). — Је л' се познаје мѡмак и девојка (Ки)? ■ **познават** -ā(j)ѣм несвр. — Ја сам га њѣга познавала (Др). — Мѡмак и девојка нѣсу се познавал'и прѣ испитовања (Г).

пѡзнат -а -о који се раније виђао који се зна, с којим се контактирало. — Дѡђѡше свѣ пѡзнати л'уди из Дренѡвчића (Би).

позувак -ѡвка м в пазувак (Б Бл Гр Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Ље Љу Пр С Т). — Тѡриш позувак на тѡ дрвце (Љу). — Позѡвци, вѡњене позѡвке носил'и (С). — Нѣкоме даш на дѡр чарапе, нѣкоме позѡвце (Бл). — Позѡвце од вѡне врз онѣ чарапа (К). — Реко, ја знам за чарапе и за позѡвце (Гр). — Позѡвце сапл'ѣти па обѡју вѡњене чарапе (Пр).

посви́рет -йрим свр провирити. — Саљ маѡ да посви́рим, да видим кака је мнадица (С). — Рѣкла сам да ми је да мѡгу посви́рет кроз кл'учаницу да видим је л' тѡ (Бл). — Посви́ри, нѣма ни једна, већ једно тѣл'е тѡмо у ћуше (С).

пойграт -игра́м свр према играти. — Увати се у кѡло да маѡ поиграм, ал' дѣ ћу ја з децама да се вѡчѣм час на једну, час на другу стра́ну (БП).

пойло с поток, бара, извор или корито на пашњаку где није стока. — Ови и[з] Шѣсте нѣсу имѡл'и пойла, но су пойл'и ѡвце на Таѡфу (Г). — Око пѡднѣ смо и[х] тѣрал'и на појлло (Св). — Са́т ѡда имѡло је до пойла (С).

пойтат -ам свр в пожурит. — Пойтајте, се свѡтови са́мо што нѣсу стигл'и (Љу). — Да смо мало пойтал'и нѣ би се одоцил'и (С).

појавит се -авим се свр настати, наћи се на видном месту. — Поја́више се неке рѡнице на бубрѣзе (Кг). — Пѡјави му се нѣшто на главу (Б). — Ако му се ѡпет поја́ве, да га поведем ко[д] дѡктора (Б). ■ **појавл'иват се** -ѡ(j)ем се несвр. — Тѣ рѡнице ми се појавл'ивају чѣшће пѡт (Кг). — Не појавл'ѡју се више, нѣма и[х] да дѡђу (Н). — Сваке гѡдине би се појавл'ивал'е ѡ јесен (Т).

пѡјас м 1. део одеће којим се потпасају одећа у струку. — Пѡјасе су носил'и и л'уди и жѣне (Бс). — Ткал'и смо пѡјасе жѣнске, пѡјасе л'ѡцке (СЛ). — Ја сам тка́ла бѡкче и пѡјасе и тѡ, тѣ вијѡнке (Б). — Свѣ се тѡ тка́ло за пѡјасе (Пр). — Пѡесе око се́бе, ка сад ѡвѣ каише што нѡсе (Б). — Тѡ су бил'и пѡеси (Д). — Пѡесе смо звѡл'и (Б). 2. в попруг. — Навр пѡјаса йма каиш да се затѣгне (П).

појат пѡјѣм несвр в певат. — Накупи свѡтове, ѣнѣје, пѡјѣ се, игра се (К). — Имѡл'и би око њѡјзи чѡре, жѣне, па место њѡјзе ѡне пѡјѡ (Би). — Свѡтови дѡђу и изл'ѣгну пѡјѡћи (Ж). — Код мѡмка — ништа, чинѣдѡ, пѡјѡ (К); → за-, из-, на- ■ **пѡјање** с гл им. — Имѡло нѣкад играња и пѡјања више но сад што йма (К).

поја́та ж в кошара. — Поја́те су бил'е покривѣне сламом (Бл). — Увати ме нѣпријател', вѣза ме па ме ѡтера у једну поја́ту, кѡаше да ме убйје (Бр).

поја́шат -ем свр опкорачити, појахати. — Поја́шасмо кѡње па отидосмо у Прѣкал'е (Г). — Поја́ши мй кѡње па преко Бйстрице за њима (Г).

појѣдѡни понеки. — Појѣдѡни побѣгоше и ојдѡше кот кѡће (ДД). — От појѣдѡнија л'ѡди чѡвек мѡже млѡго да наѡчи (Ље).

пѡјес -ѣм/-ѣдем свр према *јести*. — Девѡјке д узмѣдѹ по пѡрче да пѡјѣдѹ (Би). — Дѣца појѣдоше онѡ што се поставило и не најѣдоше се (Бс). — И лањску пшеницу ће да ми ју појѣ мѹва (Б).

пока́зат -ажем свр *упутити како треба*. — Ако не знаѣ, ја ћу му пока́зат (Б). — Штѡ не би знала браћа би ми показѡл'и (Б). — Да ми не показѡзаше пѹт, кѡ зна де би отишла (Би). ■ **пока́живат** -ѹ(ј)ем несвр. — Пока́живал'и ми неки браћа (Б). — Јѡ несам имѡла ка[д] да ју покажуем (СЛ).

пока́јат се -ем се свр према *кајат се*. — Пока́ја се ја чѡм дадо рѣч (БП). — Кад бѣдне нешто, цабе тѣ да се пока́јеш (Л). — Каж ѡко, вала, несам се пока́јо (Т).

пока́кит (се) -ѡким дет свр према *какит, извршити велику нужду*. — Тамо се неко пока́кијо, пѡзи да не нагазиш (Г). — Пока́кијо се у кол'ѣвку срѡм га било (Г).

покал'ѣмит -им свр *окалемити у потпуности*. — Покал'ѣмиће ти то Душѡн за један дѡн, да је још тал'ико (Дс). — Покал'ѣмијо би ми да сам га звѡо, штѡ да не би (Б).

пока́нит -ѡним свр *понудити, помолити*. — Пѡсе тѡга пока́ним домаћина (Дш). — Ајде, Мил'енко, пока́ни гѡсте да попију (С). — Кад ме пока́ну, ја мѡрам да попијем да се не нал'ѹте (Дш).

покарабѡсит (се) -им (се) свр *порежетити односе*. — Покарабѡсил'и су се нешто због водѣ (Г). — Срамѡта да се покарабѡсите за ништа (Л). — Такѡ се браћа покарабѡсе за ситницу (Пр).

пока́рат -ѡрам свр *од карат*. — Понѣкад се и пока́рамо, ал' рѣтко тѡ (Дш). — Ел' ју Бѡг пока́раѡ па ју ди-

ѣте ѹмрло јѣдно, ел' нешто дрѹго (Јѡе).

покаса́нит -им свр *раставити на комаде*. — Покаса́пил'е би се свиње кол'ући се кад се помѣшају из двѣ кѡчине (Г); ↔ *искаса́нити*.

покашл'ѡват -ѹ(ј)ем несвр *кашљуцати*. — Покашл'ѹје ѣво некол'ико, дѡбро би било д иде да се прегл'ѣда (Г). — Неко врѣме је покашл'ѡво, ал' није било дѹго (Г).

поквѡрен -а -о 1. *који је изгубио употребну вредност*. — От поквѡренога мл'ѣка — ништа (Н). 2. *фиг који се непристојно понаша, неморалан, нечовек*. — Ни слѹтила несам да је онѡко поквѡрен (Јѡу). — Не да су неваспитани, но су поквѡрени, поквѡрени из дѹшѣ (БП).

поквѡрења́к м који је *покварен, неморалан*. — С онѡм покварења́ком да прѡђеш вѣк (Г). — Н умѣ да с одвоји од некија покварења́ка (ДД). — Све с некима покварења́цима (Л).

поквѡрит -ѡрим свр *в иштетит*. — Немѡјте такѡ, не трѣба пријател'и за ма́ло да се поквѡру (Дш). — Све је било у кућу жѣнску, ал' све су поквѡрил'и (Св). — Ктѣла јѣдна да м узмѣ, но ми поквари јѣдна тѹ и[з] сѣла (Св). — Не вал'ѡ да поквѡре нечију срѣћу (Јѡу).

поквѡсит -им свр *посути водом*. — Онѡ мѣсто се очѣсти, поквѡси водѡм па се дѡбро изгѡзи (Бр). — Поквѡсу га водѡм да се не дѣже прашина (Л).

поке́кит (се) -ѣким (се) свр дет *посећи (се)*. — Остаѡи ту бритву, мѡж да се покѣкиш па да ти иде крв (Г). — Покѣкила сам се з бритвом па ме бол'и (Н).

поки́сел'ит -им свр *умочити у воду*. — Ка се конѡпл'а убѣре, поки́сел'и се у воду (БП). — Поки́сел'у се

мало опанци у воду да смекшају (Гр). — Покисел'имо ју у воду те се кисел'и (Б). — Онђ покисил'иш и туриш мало сол'и (Би). — За две недеље ручице се добро покисел'е и може конђпл'а да се извади из мочила (К). — Сириште опери па покисел'и у флашу (Бл).

поки́снут -нем свр 1. *постати мокар од кише*. — Онако покисо и озѐбо кад би се враћао увече, и говѐда по пѹту би ми била крива (Гр). 2. *фиг постати нерасположен, тужан због непријатне вести или неуспеха*. — Враћамо се кот куће покисл'и, слагл'и главе, нико ништа да преговђри (ДД).

покла́де поклада ж мн вечера уочи поста. — За покладе спреми се мало бђл'а вечѐра (Д). — Седам недеља'а от поклада до Вел'игдана (Г). П бѐл'е покладе последња недеља месојеђа. — Вѐрила сам се пред бѐл'е покладе (Љу).

покла́доват -ѱ(ј)ем свр *вечерати уочи почетка поста*. — Прѐве покладе кат су, не трѐба да покладује двоје поклада у дђм, него јѐдне да покладује у рђд (Т). — Да не покладуе обђдвое поклада у домђвину, но јѐдне у рђд (Т). — Покладовал'и би очи вел'икија пђста, имѐл'и би бђл'у вечѐру (Дс).

по́клат покђл'ем свр 1. свр *све јединке подвргнути клању*. — Ка[д] се свиње покђл'у, нѐма ништа да се рађди (С). 2. *навести псе да се боре*. — Ајде да и[х] покђл'емо да видимо кой је јђчи (Си).

по́клон м предмет који се неком поклања повђдом неке свечаности. — На свђдбе и испрђтнице смо носил'и обично пѹту и кокђшку на по́клон (БП).

поклонђија ж особа која доноси поклон за свђдбу. — Пђсе њи сѐдну

поклђнђије (Г). — Сѐдни ју с поклђнђијама (Г).

поклђнђика ж која доноси поклон за свђдбу. — Поклђнђике сѐдну кад отђдну свђтови (Г). — Нијѐдна от поклђнђика нѐ ктеде да попије вел'ику чђшу (ДД).

поклђпац -пца м 1. *коритаста опека којом се покривају крајеви црепа врхом крова* (Бс Дс Дш К Ље). — Поклђпци се зал'ивају мѐлтѐром (Бс); ↔ *капак, кул'мѐр, самѐр*. 2. *в капак 1*. — Пува вѐтар што мђже па ће да ми полђми поклђпце от прђзора (Бр). 3. *в заочнице*. — Узде су углавно бил'е бес поклђпаца (Др); ↔ *ушнице, нђочари, нђочнице/нђочнице*.

покл'изат се -ѐм (се) свр *кл'изнути се*. — Покл'изѐла се, пѐла и обђдвѐ руке слђмила (Пр); ↔ *пофѹјат се*.

покл'учит се -ѹчим се свр *погурити се, погрбити се услед болести или старости*. — Беше ју пђнела вода, покл'учђла се, већ што се није састђвила са земл'ђм (Г). — Кат стђгну гђдине старци се погрбу, покл'учу, изнемђгну (Г).

покна́hit (се) -им (се) свр *в кнаhit*. — Да рѹчаш да се покнаhitиш (Б). — Покнаhitил'и су ме унѹчићи снагу су ми одморил'и (Б).

покђјни -а -ђ особа којђ је прѐстао рад виталних органа, који се упокојио. — Кад је дошѐо из рђпства Сава Пѐрић покђјни и Мѐкса Рајковић из Дрѐсника, уђн подђго вђтњак у Дрѐсник (Ки). — Мој покђјни ђтац и покђјни ми брђт старђи, ђни су осуђени за вишак обђдвђца (Би).

покђјник м који је покојни, који је умро. — Покђјник, бђг дѹшу да му опрђсти, вол'ѐо је по јѐдну да по-

пије (Љ). — Кад сниваш покoјника, то ти је знак ће да пада киша (Си).

покoјница ж која је упокојена. — На умрл'и час покoјница ми је оставила аманет да не јаву сину (С). — Она чурук није се слагао с овом покoјницом никако, увек се свађао с њом (Г).

покоран -рна -о који се поковава. — Не могу цео век да ти биднем покорна (Је). — Ако побегнеш, цео век ћеж да биднеш понизна и покорна (Бс).

покрит -им свр пореметити редослед удаје, женидбе; удати се, оженити пре старије неудате, старијег неожењеног у породици. — Сад сестра сестру покори — побегне и ништа, ништа не мари и брат сестру да покори (Је).

покрит (се) -им (се) свр попустити у свађи, проговорити са особом с којом је у свађи. — Покорила сам ју се, ако сам старија од њој (Др). — Зауздао и[х] ђаво, неће ниједна да се покори (Гр). — Нете јетрве да се покоре једна другој, но терају инат (С).

покосит (се) -им (се) свр косом сасећи траву у потпуности. — Ка[д] се покосу Бел'инца, пушћај краве ка у планину (ДД). — Покосише се Бел'инца до Петровдана (Г). — Пушти се пол'е кат се покосе л'иваде (Г).

покошкат се -ам се свр посвађати, погурати се у свађи. — Ништа није било, покошкати се мало, друго ништа (Је). — Деца се покошкају и помире (Д).

покрас -адем свр кришом однеми, украсти све што има да се однесе. — Запал'ише што не стигоше да покраду (Б). — Покрадоше, и поплачкаше, и поपाल'ише не (Бл).

покрстит -им свр в окрстит. — Реко да покрстим ово багремл'е да овај плот ојачам (Г). — Бол'е расте кат се покрсти (ДД).

покривача ж 1. крпа која се користи при мешењу хлебава. — А кисело на покривачу га растани (Б). 2. в ирам (Бр Би Гр Д Др Дс Дш Кг С СЛ). — Скини покривачу с кол'евке, врућина је детету (Д). 3. в душема. — Кол'евке се покриву покривачема, ел' пел'енема (Пр). 4. в завијач (Бл Д Ж Кг Љу П С). — Покриваче за каце морају да бидну чисте (Д).

покривка ж општи назив за све што се употребљава за покривање при спавању. — Имам да и[х] л'егнем, ал' немам покривке да и[х] покријем (К). — Како си са покривком (Дс)?

покрит (се) -и(ј)ем (се) свр ставити нешто преко кога или чега ради заштите. — Викну ми: брже покриј подину се са ће киша (Гр). — Мнадице довеђоване у покривена кола (Ж). ■ **покриват (се)** -ивам (се) несвр. — Свако вече расад покривај, а свако јутро откривај (Гр). — Куће смо покривал'и плочама (Ки). — Сач угреје, турџи му озгор, а било је и под пепом да се покрива (Ки).

покркат -ам свр пог појести. — Покркасмо оно што смо имал'и, па шта да Бог (БП). — Покркате деца и то што је остало (Св).

покрров покррова м чаршав којим се покрива покојник у сандуку. — Имал'и смо обичај да ицџапамо мало од онога покррова (Г). — Баџи ту декицу преко покррова и турџи поклопац (Г).

покропит -им свр 1. попрскати капљицама осветане воде (о свештенику). — Покропи се тодек у гробл'е (Д). — Окренемо се око онога

камена, и он посена покрѡпи свѣ онај народ који дође ондѣна (Г). 2. *поросити*. — Пѡкропи кол'ико да ни смѣта да пластимо (ДД). — Вал'аће да се пласти ако не покрѡпи кйша (БП).

покрѡстит (се) -им (се) свр *прећи из друге у навославну веру*. — Бил'а е једна фамил'ија која се покрѡстила (Дш). — Та фамил'ија је покрѡшћена (Т). — Терал'и и[х] овѣ наѡи да се покрѡсте, ѡни несу ктѣл'и (Б).

покрѡцат -ам свр 1. *изломити у потпуности*. — Кат покрѡцамо ор'асе, пок'упимо онѣ кор'убе од њѣ па љутру прскамо воће (Г). 2. *фиг потрошити, проћердати новац*. — Кад је покрѡцао п'аре, вратио се код ѡца (Дс).

покр'удит -им свр *открити, измислити нечије мане*. — Грѡт'а је девојку пок'удит (Б). — Пѡкуди ми ју једна жѣна, рече није за вашу к'ућу (К).

покр'умит се пок'умим се свр *узети некога за кума, постати неком кум*. — Пок'умијо се с једним Бошњаком још кад је био у војску (Г). — Изгл'ѣда те да се помиру и пок'уму (Г). — Како се пок'уме такѡ и пѡштују к'умсто (С).

покр'упит (се) -им (се) свр *сабрати (се)*. — Кат се пок'упе посѣдамо (Б). — Да га пок'упимо док не п'ане кйша (Гр). — Ђутру се св'атови пок'упе па крѣну за девојку (Д). — Штѡ прѣ да се пок'упу, се овако проп'адоше (Би). — Ђ прол'еће пок'упише не и п'уче р'ат (Б). — Нек ост'ане, овако пок'упл'еноме неће ф'ал'ит ништа (Си); ↔ *ск'упит*.

пѡла ж предњи или леђни делови цѣмпера који се спајају шивењем. — Цѣмпер мѡже да бидне са двѣ и са три пѡл'е (Д).

пѡла прил *један од два једнака дела, половина*. — Понѣко се ост'ави за пѡла гѡдине (Л). — А сунце да зађе нема ни пѡла с'ата (С). — Пѡла напѡла, прѣ р'ата е било пѡла напѡла (ДД). — Узмѣмо по пѡла кйла ракије Си); *в поло*.

пѡлагај м *количина сена потребна за оброк*. — Стави на кѡла један пѡлагај сѣна волѡвима за љжину (Г). — От пѡдине мѡжу да се изваду још два-три пѡлагаја за вечѣру и више ништа (Г).

полагајно прил *в полако*. — Уѡпште несмо йтал'и, йшл'и смо онако полагајно због онѡга бѡнйика што је бијо на кѡла (Г).

полагат -агам/-ажем несвр 1. *стављати стоци кабасту храну у јасла*. — Ајде да држим, да полагам и ѡде на чѣшму йма вода, треба се п'ушти (Би). — Зими полагамо љутру, на пѡднѣ и љвече (Си). — Полагу стѡке, сл'уже зѣтови (К). — Замерйшем на б'ал'еге полаг'аући стѡке па бѣгају дѣца од мѣне, неће да и[м] смрди (Гр); *в палагат*. 2. *одговарати на испиту*. — Полаже сваки йспит (Ље). ■ **полаг'ање** с *гл им*. — П'уштим и[х] на јаз да пйју прет полаг'ање (ДД).

полаг'ачко прил *в полако*. — Да вѡзиш ка волѡвска кѡла кад ид'у полаг'ачко (Ж). — Такѡ ид'ући полаг'ачко стйгосмо прѣ акш'ама кот к'уће (Љу).

пол'азит -им несвр о *Божйћу рано изјутра ући у к'ућу са гранчицом бадњака*. — Ми смо им'ал'и пол'азника, но овѡ се р'астури народ, с'ад ми дѣца пол'азу (Н). — Ђутру рано дол'азе дѣца да пол'азе (Бл). — Дѡћу пол'азници, дѣца пол'азе (Бр).

пол'азник м 1. *први гост о Божићу, полажајник*. — Чйм с'амне дође

полазник, дочекам полазника (Ки). — Калабалуку долази, имамо много полазника (Д). — Чим дође полазник настави се пиће (Св). — Полазника треба, да се н огрешуш ш њиме (Св). — Ја несам запазио те полазнице, а има у друге мјесте (Д). 2. декорисана погача која се спрема за полажајника. — Спремамо се, мјесимо полазник (СЛ). — Ка[д] дођу полазници, спремимо дарове — за децу полазнице (Гр). — Мјесимо полазнице и бацамо сламу прс кућу (Јбе).

полакџ'че -џл'чета с стаклени суд за ракију крушкастог облика од пола литра (БП Бс Г ДД Јбе Ј Н Пр Св Си). — Полако сипл'и у чаше из онџа полакџ'чета до[к] га не исцједисмо (БП); ↔ бел'џкче, рапекче.

полако прил лагано, без журбе. — Пролазил'и полако да и[х] не опазе овџ стржари (СЛ); в палако, полагајно, полагачко.

полакомит се -им се свр пожелети нешто туђе, настојати доћи до неке користи на лак, недозвољен начин. — Полакомише се на имање кад умре Младена (БП). — Ако несу ктел'и имање, мџжу и да се полакоме на паре (Пр).

полапџат -пће свр у потпуности језиком унети у организам храну која је житком стању, халапљиво полокати (о свињама или псима). — Док се ја окрену, свиње полапџаше међу (Г). — Док и[м] ја сипл'ем, џне га полапџу па ол'јжу корито, не остане ништа (Г).

пџло прил в пола. — Сад га не жал'им пџло (Б). — Моја два брата су ми умрел'и за пџло године (Ки). — От пџло нџи ме тјурила горе у конаце (Бр). — Отац му се заробио

пџсл'е пџло године (СЛ). — Узмемо мало воде, ка пџло пџол'е (Јбе).

пџлован -вна -о који је употребљаван. — Није имао пара да купи нџва, но купио пџловна кџла (С). — На мјку с некима пџловнима кџл'има, нагрџише га (Пр).

пџлог пџлџга м 1. в гнездо 2 (БП Г ДД Јбе Ј Н Си СЛ). — Ка[д] се дџгла квџчка с пџлџга, нешто ју појџло јаја (БП). 2. полегло жито, детелина, трава на ливади. — Има, како да нема, има некол'ико пџлога (Дњ).

пџложит -им свр 1. свр дати стоци кабасту храну. — Док пџложим стџке, смркне се (Си). — Да тјру кравама, да и[м] пџложу, пџсе да се напоју (ДД) 2. дати позитиван одговор на испиту. — Јџш један џспит има да пџложи на факултет (Јбе). — Положила за кџла (СЛ). — Има пџложено за кџла и за утџбус (Би).

пџлокџт -џчем свр према локџт. — Тџ свиње пџлџчу, не остане ништа у корџто (Бс).

полокилче -џл'чета с в плакил'че (Б Бл Бр Би Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Јбу П С СЛ Т). — Лакше се слџжи ис полокил'чета но из бардака (Т). — Ете ју жена с полокил'четом, да попијемо и да се прекрстимо (Ж).

полуђоват се -џ(ј)ем се несвр говором показивати размаженост, мазити се. — Не вал'а ни деца да се полуђују, а не овџ вел'ики (Г). — Овџ што су размажени, џни би се полуђовал'и (Г).

полџтка ж једна половина. — Добивал'и смо по полџтку от свиње (Кг). — Онџ полџтку л'џба ко ћеш чувај, ко ћеш појеђи џдма (ДД).

пол'џк -џка м изнајмџени чувар пол'а. — Пол'џк двапут на дан би ни

уфати говеда (Ки). — Бојал'и смо се от пол'ака да ни не уфати говеда у поару, на јаде би бил'и кот кѹће (БП).

пѡл'е с њиве у равници. — Кад би се пуштило пѡл'е, зајуривал'и би краве (Г). — Задѡцни, нѡћом дѡђи ис пѡл'а (Б).

пол'егнут -нем свр из усправног прећи у водоравни положај (о житу, трави). — Нема л'ѡба от пшенице која пол'егне (С). — У пѡл'е му пол'егла пшеница (Б).

пол'ѡдица ж лед на путу. — Мѡ-раш полако кад је пол'ѡдица (Кг). — Опасно је и овако, а не кад се вози по пол'ѡдице (Св).

пол'етет -ѡм свр 1. крилима отићи. — Да сам вила па да пол'етѡм (Г). 2. прен *хитро кренути*. — Пол'етѡше према мене кад ме видѡше и деца и унѡчићи (Јѡ). — Пол'етѡше снаѡ, дочѡкаше ме, не мѡже бит бѡл'е (Си).

пол'етѡка ж в пол'итѡка. — Дѡ-доше ни четѡри водѡћа, ал' е пол'етѡка тѹ била (Бр). — Нека пол'етѡка тѹ бѡше (Ки).

пол'етѡчки прил в пол'итѡчки. — Тѡ ми не мѡжемо, тѡ је пол'етѡчко питање (Ки). — Милан Цвѡтић, пол'етѡчки (Б). — Нѡе пол'итѡчки, бѡш е пол'етѡчки (Јѡ).

пол'ѡчка прил у незнатној количини, в л'ѡчка. — Кај шта јѡмо овѡј сѡ — пол'ѡчка (Си). — Узѡмај пол'ѡчка, кол'ѡко мѡжеш (Г); в пол'ѡчка.

пол'ѡчка прил в пол'ѡчка. — Па су свѡ снимал'и и тѡсал'и пол'ѡчка (Ј). — Сѡмо нѡоколо пол'ѡчка (Ј). — Пол'ѡчка сѡра ни дѡдѡ (Бл).

пол'ѡзат -ѡжем свр в ол'изат. — Ка[д] се отѡл'и крава, тѹри се сѡл'и

по тел'ѡту да га дѡбро пол'ѡже (Си). — Појѡл'е би свѡње свѡ што и[м] се тѹри, пол'ѡзѡл'е би корѡто (Јѡ). — Како је слѡтко прсте да пол'ѡжеш (Бс). — Нѡшта не оставе у корѡто, но га пол'ѡжу (Н).

пол'ѡпсат -пшу свр *липсати, угнути све до последње*. — За двѡ дѡна пол'ѡпсаше ни кокѡшке (Ј). — Пол'ѡпсате и овѡ што кѹњају, не нѡдај се ни њѡма да ти остану (Јѡ).

пѡл'итѡка ж настојање да се постигне неки циљ. — Јѡ н умѡм да водим пѡл'итѡку (Г); в пол'етѡка.

пѡл'итѡчар м 1. лице које се бави политиком. — Требају пѡл'итѡчари да виду како се жѡви на сѡло (Јѡ). 2. лукав човек. — Реѡеп је бѡјѡ пѡл'итѡчар, жѡднога би те превѡ преко воде (Г).

пѡл'итѡчит/пол'итѡчит -им не-свр не говорити истину, лукавити. — ОDMA је пѡчео да ме пѡл'итѡчи (Т). — Јѡж би рѡдѡл'и заједно да ме нѡје пѡл'итѡчијѡ (Бр). — Кад пѡчну да пол'итѡчу нѡрод, више и[х] нѡко не слѹша (Ки).

пѡл'итѡчки/пол'итѡчки прил које се односи на политику. — Онако пѡл'итѡчки нас убеђѹју да ул'егнемо у кол'ектив (Т); в пол'етѡчки.

пол'ѡца ж 1. на зиду причвршћена даска у водоравном положају која служи за држање предмета (Б Бл Бр Би Бс Дњ Дш Ж Л Јѡ Љ Н П). — Нѡсмо имѡл'и крѡденца па смо држал'и сѡдове по пѡл'ѡца (Пр). 2. лѡвица причвршћена на горњој страни мѡтавила (Б Г ДД Др Дњ Ж Кг Л П Св Си СЛ). — Овамо дѡл'е крѡкл'а, а гѡре пол'ѡца (СЛ); в пѡл'ѡца; ↔ пѡл'ѡчица, пѡл'ѡчица. 3. доњи део јарма (Б Бл БП Бс Г Гр ДД Д Др Дњ Јѡ Љ Љу Н П Пр Св СЛ). — Да оставѡмо овѡ, вал'ѡше за

пол'ицу од јарма (Г). — Пол'ица има четири рупе, а јарам пет (ДД); *в пал'ица*; ↔ *пол'йчица*, *латйца*. 4. *в пострешница*. — Онџу пол'ицу покриваљи смо сламом и кл'екама (Дњ). — Преко пол'ице от кофйје турамо кл'еке (Дњ).

пол'йчица ж 1. в пол'ица 3. — На крајеве пол'йчица има рупе за жегре (Си). — Пол'йчица, је онџ дол'е испод гуше, а горе на раме зовѣ се јарам (Бр). — Крс пол'йчицу прџтнеш и пџсл'е крз јарам (Бр); *в пал'ичица*.

пол'йшат (се) -амо (се) свр *добити лишаје до последњењг*. — Тџоци се пол'йшају ка[д] су слаби (Си). — Полишаће ми се сви тџоци, нагрџдите ми се (Јбе).

пол'опривреда ж привредна грана која се заснива на обради земље, на гајењу билака. — Тџшко се живй от пол'опривреде, пџсѣбно ка[д] се нѣма радне снагѣ и машинѣрије (ДД); *в пол'упривреда*.

пџл'ски -а -о *који се односи на поље*. — Пџл'ске л'иваде се прѣ кџсу од бел'йначкија (Г). — Питомйје је сѣно ис пџл'скија л'йвада но из бел'йначкија (Г).

пол'убит (се) -убимо (се) свр Δ. — Тамо у кућу ка[д] тйднеш, трѣба да се обрѣнеш око ватре, па трѣба да пол'убиш онџ секрву (Гр). — Сагне се и пол'уби праг (Б). — Ка[д] дџђу гџсти, з домаћинем пол'убе се (Д). — Пол'уби се с онџм баџом, обрне се око огњйшта двапут, трипут (Бр). — Она узмѣ, пол'уби онџ дѣте, дарѣе га (Би).

пол'упривреда ж в пол'опривреда. — Тџу смо мй радйл'и пол'упривреду и о[д] тџга смо живѣл'и (Јбе).

помагат -агам несвр *пружати помоћ*. — Он га помаже (Л). — Нѣ би

мџгла да ју дѣца не помажу (ДД). — Сна ил'и ћѣрка помажу (СЛ). — Дѣвер ју помага помало (Бл). — Оваке мй помагамо (Си). — Како би ја мџгла да живйм да ме дѣца не помагу (Би). — Помагу ју ћѣрке па не живй лџше (Бл). — Помагау ме дѣца с пџром дџста (Пр). — Ја сам и мајку помагала (Б). — Прѣ смо помагал'и јѣдан другоме, говорйл'и добро јџтро, а сад нйко (Гр).

помакнут (се) -нем (се) свр *померити (се)*. — Не помакла се с овџга мѣста ако те лџжем (Би).

помамит (се) -амим (се) свр 1. *услед болести изгубити осећај за нормално понашање*. — Помамйла се ако те лџжем (БП). 2. *из обести понашати се ненормално*. — О[д] дџбра се жѣне помаме (Г). — Нѣкад мџже чџвек и од дџбра да се помамй (К). ■ **помамл'џват (се)** -џ(ј)ем (се) несвр. — Помамл'џвала би ме причџјући свџшта (Св).

помѣнут -ѣнем свр *подсетити*. — Не смѣ му помѣнут за пѣре (Јбу). — Треба му помѣнут да не заборавй (Гр). — Нџл'ути се ка[д] са[м] му помѣнула (Н). — Вйди да му пумѣнеш (Дш).

помѣсти се -тем се свр *зепсти на великој хладноћи, смрзавати се*. — Помѣтосмо се од зймѣ (Јбе). — Да се не помѣтемо мй од овѣ ладнџће, да се не смрзнемо (Б).

помѣтина ж опна у коју је смештен плод животиње. — Нйе дџбро да крава појѣ помѣтину (ДД). — Седѣла би поред нџј док не баџи помѣтину (Гр).

помѣшат (се) -ѣшам (се) свр *сјединити се*. — Она је се помѣшала са тѣм другем дѣверем па су живѣл'и у зајѣдницу (Д). — Помѣшал'и би говѣда па би чџвал'и зајѣдно (Г).

помирисат -шем свр *почети мирисом испитивати*. — Помирисати да видиш како л'ѐпо мирисе (Бр). — Пѝмириса, ѝкрену главу и ѝјде (ЈЬ).

помирит (се) -йрим (се) свр *утицати на друге да не буду у непријатељским односима, престати љутовати*. — Кат побегне девојка нал'уту ју се ѝтац и мајка, неко мѝра д идѝ да се помире пријетел'и (Дс). — Ја се пѝсл'е помирила с тѝм (Бс).

помѝгнут -ем свр *пружити помоћ*. — Стигоше ми чѝрице да ми помѝгну понѝшто (ЈЬе). — Идѝду, јѝдна, прва д у кап, па се прекрѝстимо, помѝзи бѝже — трећа срећа (Ј). — Ак[о] ѝј да ве помѝгнемо да направимо цркву (Си).

помѝдрет -им свр *добити модру боју*. — Пѝсл'е кйше пшенице помѝдрѝше (Г). — Помѝдрѝл'и ми прѝсти од зймѝ (Св). — Понѝкад ми помѝдрѝ нѝкти од зймѝ (Кг).

помѝл'ит (се) -им (се) свр **1.** *молити у незнатној мери*. — Најпријен није кѝѝо да помѝл'и комшйлак (ЈЬе). — Да се прекрѝстимо, да се помѝл'имо Бѝгу (ЈЬ). **2.** *указати се*. — Ка се помѝл'и Сунце, мй смо бил'и преко Бистрице (ДД). — Тѝнк се помѝл'и, идѝ к нама, право на нас (Б).

помотњик -ика м *в помоћник*. — Помотњик ми напѝни реденице, а ја напѝним шарац (Б). — Нишанѝја има ел' помотњика ел' додавача (Б).

помотњица ж *в помѝница*. — Бйла бачйца и помотњица (Б). — Бачйца имала по јѝдну помотњицу (Б).

пѝмоћ -и м и ж *средства, радна снага која олакшава рад, живот лицима којима је намењена*. — Нй-каки пѝмоћ нѝсмо имал'и (Ж). — Неки пѝмоћ стйго нама што смо би-

л'и у заробл'енисто (Дш). — С тйм пѝмоћом сам нѝкако пролазила (Бс). — Ај з бѝжјом пѝмоћи (Г). — Нек ви је слава на помоћ (ДД).

пѝмоћ/помѝј -ѝгнем свр *пружити помоћ*. — Тйл'етов шурак тамо, да л' би мѝго пѝмоћ штѝ (СЈ). — Да ми помѝгнеш да извадимо јѝдну девојку (Ки). — Помѝзи Бѝг, вѝјници! Бѝг ти помѝго (Б).

помѝћник -ика м *војник који помаже пушкомитраљесцу*. — Нишанѝја помѝга помѝћнику (Бл); *в помѝћник*.

помѝћница ж *која помаже у пословима старијој, искуснијој особи*. — Бачйце би радил'и око смѝка, а помѝћнице би помѝгал'и (СЈ); *в помѝћница*.

помрѝт пѝмру свр *групно издахнути, престати живети*. — Браћа ми помрѝла, братанци, йма дѝста, тамо су (Ки). — И ѝни помрѝше, ѝстаде та зѝмл'а такѝ (Ј).

помрѝзнут -ем свр *осећати мржњу према неком*. — Помрѝзла сам га, ѝчи не мѝгу да му видим (Бс). — Мѝже брѝт брѝта да помрѝзне ка да ништа нѝсу свѝи (Г).

помрѝзнут се -немо се *групно се смрзнати, издахнути услед веома велике хладноће*. — Помрѝзл'и се гѝре преко Чѝкора ка[д] су йшл'и (БП). — Браћа ми се помрѝзла, дѝшла смрѝзнута (Ј).

помркѝват се -у(ј)е се свр *поново осећати нагон за оплођење, поново тражити овна*. — Йма нѝкол'ико што се помркѝвал'е (Пр). — Ове што се помркѝју, дѝцкан се ојѝгњу (Си).

пѝмуз -узѝм свр *завршити извлачење млека из вимена музаре*. — Рѝке ме забол'у док ју помѝзѝм (Би). — Дѝста ју је бйло онѝ стѝку да помѝзе (Кг). — Она је у пѝт сѝти

Ўјутру има́ла да пому́зе двѣ кра́ве, да процѣди мнѣко, и да оста́ви мнѣко та́мо (Кг). — Он пому́зе јѣдну кра́ву, двѣ ви́ше (БП). — Кра́ве ојдо́ше непому́жене, не мо́жу да че́кају да се бачи́ца наспа́ва (Си). — И ја́ и га́зда пому́зи (БП).

пому́к -у́ка м в памук. — Пѡсл'е о́т пому́ка, ка́ко би ко́ има́о (Гр).

пому́клија ж в паму́кл'ија (Б Бл Бр Би Д Дс Дњ Дш Ки К Т). — Огр'ни се пому́кл'ијом и не бо́ј се од зймѣ́ (Дњ). — Пому́кл'ије су прслу́ци напу́њени паму́кем, то́ рѣ́тко ко́ има́о (Т).

пому́л'ит -у́л'им свр 1. *кришом се појавити, показати.* — Не сме́ гла́ву да пму́л'и ме́ђу л'у́ди (Гр). 2. *пону́дити, кришом дати.* — Да не́коме пому́л'и неки дйна́р, заврши́о би му по́со (Јѐ).

понайја ж в панаија. — Ка[д] се изла́зи из грѡбл'а, слу́жи се ви́но и понайја́ (Г). ▢ **ми́рисат на понайју** *наговештавати блиску смрт.* — Како ми се че́ни ста́рац мерисаше на понайју́ (Т).

понапи́јат (се) -ијамо (се) свр *групно се опити конзумирањем алкохолних пића.* — На́ши л'у́ди би се понапи́јал'и (Св). — Кол'ико су се понапи́јал'и не́су уме́л'и да се дигну ш че́рге (С).

пондила́ћ -а́ћа м *неадекватно место, буџак.* — Ка[д] су ства́ри по пондила́ћу, не мо́жу да бидну чисте, нит мо́ж да и[х] на́ђеш ка[д] ти тре́бају (Г). — И́звика се на сна́у, ма́кни ову́ рабо́ту из пондила́ћа, оста́ви ју та́мо де ју је ме́сто (Г).

понѣ́где прил 1. *на неком месту.* — Понѣ́где па́да ки́ша, а понѣ́где гри́је сунце́ (Си). — На́ђе понѣ́што понѣ́где те кўпи́ (Н). 2. *повремено, понекад.* — Донесу́је ми си́н понѣ́где

(Би). — Се́ту се де́ца понѣ́где па му до́ђу (ДД). — Понѣ́где и сунце́ би не огрѣ́јало (Ж).

понѣ́дел'ак -л'ка м Δ. — Пѡсл'е то́га жи́вѣла од понѣ́дел'ка до пѣ́тка (Би); в *панѣдел'ак*; ↔ *понѣ́дник*.

понѣ́дник м в *понѣдел'ак*. — Ту́ не́где, не се́ћам се да л' бе́ше понѣ́дник, ал' то́рник (Бс). — Гостова́ла од у́торка до понѣ́дника, ви́ше ни́је (Дш).

понѣ́кад прил *повремено.* — Идем понѣ́кад, а не редѡвно́ (Т). — Де́си се понѣ́кад да се напи́јем, ал' то́ рѣ́тко (БП).

понѣ́ки -а -о *рѣ́тко ко́ји.* — Понѣ́ки седе́ и сад ова́ ма́ла сла́ва, до де́сет са́ти јутреда́н (Ж). — Оја́гни се понѣ́ка око Ђурђевдана́ (Пр). ▢ **поне́ки ма́ понекад.** — Поне́ки ма́ сам ишла́ у Пе́ћ, ал' рѣ́тко (Би); в *пане́ки*.

понѣ́т -ѣсем свр *однети.* — Не́ка ју зе́мл'а, ни́ко не мо́же да у понѣ́се на ра́ме (Бл). — Одрѣ́ди вре́ме ка́да да понѣ́семо раки́ју, да́рове, да се договѡ́римо за сва́дбу (Ки). ▣ **поне́шен** -ѣна -о *у знатној мери заљубљен, у изузетној мери заинтересован*— Поне́шена, вра́г, за де́цу, не ма́киње о́чи с њи́ (Јѐ). — Де́те ју поне́шено за ло́пту, дру́го ни́шта не ра́ди (Г).

понѣ́што -чега зам Δ. — Ова́ј Ми́лован Јованѡви́ћ би ни носі́о слѣ́доване л'ѣба и с л'ѣбом понѣ́што ова́ко (ДД). — То́ да рабо́там сам зна́ла понѣ́што (БП). — Ко́ има́о ви́ше сто́ке, има́ло е мл'ѣка, зе́л'е и та́ко понѣ́што (Ки); в *панешто*.

пѡни́зан -зна, -о *ко́ји се покорава, послушан, покоран.* — Не́ћу да му биднем пѡни́зна (Дњ). — Ове́ што побѣ́гну це́о ве́к пѡни́зне и прекѡрне (Дс).

пoнoћ пoнoћи ж Δ. — По двa чoвe-
кa чyвy дo пoнoћи, a двa oт пoнoћи
дo сaбa (C).

пoнyдaчa ж в чaшa. — Нaјзaд пy-
шти и пoнyдaчу; њy трeбa нeкo д
узмe дa мy здрaви (Г). — Гoтoвo свi
примишe пoнyдaчу (Г).

пoњaвa ж пoкривaч oд нeувaљaнe
ткaнинe. — Бaци дeцaмa пoњaвy
дa нe зeбy (CЛ). — Имaл'и пoњaвe,
вe јaстaцe, пyн шифoњeр пoстeл'инe
(ЈБe). — Жeнe би сe тaпyт oгрнyл'и
нeкoм пoњaвoм и брисaл'и би пшe-
ницy (Бр).

пoбрaт -eм свр прeмa oрaт. — С
вoлoвимa би пoopao eктeр зa трi дa-
нa (Бр). — Нeмo дa прeтeрyтe стo-
кy прeкo пoбрaнoгa, ћe дa сe угaзи
oрaњe (ДД); ↔ *изoрaт*.

пoп м 1. *пoсoслaвни свeштeник*.
— Питa тe пoп oћeш л'и гa зa мyжa,
eл' тe дao нeкo нaсилнo (Ж). —
Пoпoви нeсy имaл'и прaвo дa сe жe-
нe двaпyт (Гр). — Нe дaју, пoпe (Г).
— Трaжишe пoпa, пa пoп бiо y Пeћ,
пoп Мiркo, oнa стaри пoп (Г). □ **кa**
пoпy бeлaчe сигурнo. — Тo мy сe
знa, кa пoпy бeлaчe (Н). 2. *в дирек*.
— Oнa грeдa o[д] стoл'ицe крoвa
л'eжи нa пoпa (Би). ■ **пoпoв** -oвa -o
кoји сe oднoси нa пoпa. — Дeбeo кa
пoпoв кoњ (Бр). — Изл'илa сe Бi-
стрицa пo пoпoвoмe лyгy (Г). — Нa
испит сe идe y црквy ил' y пoпoвy
кyћy (К).

пoпaдaт -aмo свр 1. *пaсти јeднo*
зa другим. — Кaд је пyкo митрoл'eз
oтyд, oни пoпaдaл'и (Бр). — Пoпa-
дaл'e јoвe y лyгoвe јeднa прeкo дрy-
гe (Г). — Иди oнaкo, тeрaј прeкo
пoпaдaл'ијa шл'ивa (Т). 2. *фиг мaк-*
симaлнo сe умoрити. — Ми пoпa-
дaсмo, нe мoжeмo дa мрднeмo oд
yмoрa (БП).

пoпaдijа ж 1. *пoпoвa жeнa*. — Пo-
пaдijа пoкoјнa билa је чистуницa
(Г). 2. *врстa слaткoвoднe рибe*. —
Пoпaдije нeсмo вaтaл'и, a кaд сe
увaтy, пyшћaли смo и[x] низ вoдy
(Г).

пoпaдoм прил *пoврeмeнo*. — Улa-
зилa би дa ткeм пoпaдoм кaд би зa-
вршилa измeт (Г).

пoпaл'ит -aл'им свр *прeмa пaлит*.
— Oпл'aчкaшe нe, a штo нeсy мo-
гл'и дa пoнeсy oпл'aчкaшe нe нaши
кoмшијe (Би). — Oвo нaшe сeлo нijе
имaлo јeдaн кoлaц чeтрeз дрyгe —
свe пoпaл'eнo (Бл).

пoпaрa ж *врстa јeлa oд измр-*
вљeнoг хлeбa и пpoкyвaнoг зaчинa.
— Нaјвишe сaм вoл'eлa пoпaрe oд
пaвлaкe (Л). — И кa[д] сe oлaди —
oпeт је пoпaрa (Б).

пoпaрит -им свр *прeлити врeлoм*,
кључaлoм вoдoм. — Дa пoпaрим нe-
штo тeшa пa дa гa испeрeм (БП). —
Л'eб дa пoпaри, дa гa угњeтa (Г). —
Пoстaвицe мoрaју дa сe пoпaрy врe-
лoм вoдoм (Н). — Изгубилa сe кa дa
је пoпaрeнa (Д).

пoпaсaк -скa м *нaпaсaњe стoкe y*
јyтaрњим сaтимa. — Нa пoпaсaк
би л'eти чyвaл'и пoштo сy врyћинe
(Пр). — Кaд би дoтeривaл'и крaвe с
пoпaсaкa, пoнeкaд би сe рaзсeкрaл'e
(Г).

пoпaскoвaт -y(j)eм нeсвр *нaпaсa-*
ти стoкy y јyтaрњим сaтимa. —
Пoпaскyјe сe кaд oдyжa дaн, кa[д] сy
врyћинe (Г).

пoпaшa ж *нoвчaнa нaдoкнaдa зa*
кoришћeњe држaвнoг пaшњaкa. —
Трeбa дa сe плaти пoпaшa (C). —
Мoрaл'и би шyмaрy дa пoкaжeмo
oбјaвy дa смo плaтил'и пoпaшy (Пр).
— Oвцy би мoрao дa прoдaм дa плa-
тим пoпaшy (Си).

попѣт (се) по̀пнем (се) свр 1. *прећи* са *нижег* на *виши ниво*. — Мўка бѣше док се не попѣсмо на онѡ бр̀до (Л). — Некако се попѣсмо, ал' мўка да се скинемо (Ки). 2. *узјахати*. — Оде би му помѡго да се по̀пне на кобйлу, та̀мо је мо̀го сѡм (Г); ↔ *ја̀нут, прѝпнут се*.

по̀пис по̀писа м *пописивање* за *продају* *имовине лица* које *није платило порез*. — Ка[д] се изврши по̀пис, онѡ ти га прода̀ду кол'ико мо̀жу (Бс). — До̀ђоше некол'ицѝна да извршу по̀пис (Н).

по̀пит -й(ј)ем свр в *испит*. — По̀пиемо по три ма̀л'е па узмѐмо вѐл'ику (Ж). — Укршња̀чу сваки по̀пије д[о] у ка̀п (Г). — Ка̀фу што по̀пиемо, са здра̀вл'ем з бериѣтѐм (Бл). — За на̀с то̀ смо имѡл'и, да по̀пијемо и да по̀јемо (БП). — Ко̀ ће се жѐни — за њѐга да по̀пијемо, ко̀ ће у во̀јску д идѐ — за њѐга да по̀пијемо (Би).

по̀пишат (се) -ѡм (се) свр *испразнити бешки*, *извршити малу нужду*. — По̀пиша̀м ти се ја̀ на та̀кав жѝвот (Ј). — Бива да се дѐца по̀пиша̀ју у крѐвет (Пр); ↔ *побу̀рат*.

по̀пишма̀нит се -ѡним се свр *покајати се*. — У̀вече се до̀говорисмо, јутрѐдан се по̀пишма̀нио (Л). — Размисл'и до̀бро, немо посл'е да се по̀пишма̀ниш (Г). — Рѐкл'и су да ће да до̀ђу да по̀годе сѐно ако се не по̀пишма̀не (СЛ).

по̀пишўл'а ж пог *назив* за *антипатичну жену*. — Она̀ по̀пишўл'а са сва̀ким се ву̀цара̀ а виѣ̀јала се и с овим на̀ћим (Је). — Да те нѐсам видала с онѡм по̀пишўл'ом да се дру̀жиш ш њѡм (Бс).

по̀пишўл'чина ж *неј* од *попишу̀ла*. — Обра̀з ће да ни узмѐ она̀ по̀-

пишўл'чина (Дс). — Ма̀кни се од онѝја по̀пишўл'чина, шта̀ ће ш њѝма, нѐсу ѡне тво̀је дру̀штво (С).

по̀пка ж в шпутка. — Сапл'ѣти по̀пке, нек ти се на̀ђу, учинѐћеш нѐкоме мѝлос (Г).

по̀плава ж изливање воде услед великих киша. — Ка̀д била по̀плава у Штѐдим, прѝчају, навр смр̀че су наодили кол'ѣвку (Си). — Та̀ по̀плава носила е ка̀мење (Си); ↔ *по̀вода̀н*.

по̀плавет -ѡвим свр *добити плаву боју*. — Док не по̀плавў шл'йве не жѐду се (Ј). — По̀плавете шл'йве до Пѐтрѡвдана (Пр). — Шл'йве се берў кат по̀плавѐ и ка̀д омекша̀ју (Б).

по̀плавит -им свр *прекрити изливеном водом из речног корита*. — Ка̀д па̀не кѝша, надѡ̀ђе бинца̀, по̀плави цѐла Бел'инца̀ (ДД). — Овѐ л'ива̀де мо̀жу да се по̀плаву, да про̀па̀не ѡта̀ва (ДД). — Да вѝдиш цѐла Бел'инца̀ по̀плавл'ена (Г).

по̀пл'ес -ѣтем свр *израдити поплет*. — Пазўвци се сапл'ѣту па се попл'ѣту одозгѡр (Бс). — Пошто се наврнча̀ју па̀нци, поза̀ди се попл'ѣту (Ж). — Попл'ѣтеш на̀около опѡна̀к ка два̀ прста̀ (Д). ■ несвр **попл'еѣиват** -ў(ј)ем несвр. — Ктѣдо нѐшто да попл'еѣўјем, но нѐм ка̀д (Гр). — Свѐ се попл'еѣивѡло на̀около (Ж). ■ **попл'еѣѡват** -ў(ј)ем несвр. — Узмѐ вѐл'ику й̀глу па попл'еѣўје (Би). — Та̀такѡ л'ѣпо састѡвимо, рѡбл'е попл'еѣѡвало (Ж). ■ **попл'еѣѡвање** с *гл им*. — Ру̀ке би не забол'ѣл'е од попл'еѣѡва̀на.

по̀пл'ет по̀пл'ѣта м 1. *ивични и средишњи део лица опанака са врнчаницама* (Бл Бс Г Гр Дс Ж Си С СЛ). — Она̀ј по̀пл'ет по̀се утѐгне фрчѡнице (Г). — Онѝ па̀нци сас врнчѡницама и са по̀пл'ѣтима, на са̀бор

д идеш да те није срмџа (Ж); ↔ *препл'ет*. **2. завршни ред пружа на плоту.** — За попл'ет се избере дебело пруже, а може и бес попл'ета (Г); ↔ *пџој*. **3. в чижма** (Б Бл БП Бр Бс Г Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Ље Н П Пр Си Св С СЛ Т). — За вијанку се прво изатке од вуне, па се омрчи, па се реже, па ју се удари попл'ет (Дс). — Попл'ете смо радил'и крабзама, и на вијанке, и на опанке (Г).

попл'етал'ка ж в крабза. — Попл'етал'ка је горе савијена, а овамо доље има дрвену дршку (Бл).

попл'етача ж в крабза (Б Бр Би Гр Дс Ж К Ки Кг П С СЛ Т). — Попл'етача би вијанке попл'етачама (К).

попл'етуша ж в крабза (Д Љу). — Негде вичу попл'етача, а ми попл'етуша (Д).

поповина ж врста корова, бот *Aristoloshia clomatitis* — Поповине би имало по пшеница (Г). — Поповину ништа неће, она је л'ута (Г).

поправит (се) -им (се) свр **1. прећи из лошег у боље здравствено стање.** — За месес дана поправи ми се стока, да ју не познаш (Пр). — Ту се поправи[с]мо ми, па не обраше за Грчку (Б). **2. исправити грешку.** — Поправи то де си погрешила, не вел'а да остане такџ (Ље). ■ **поправл'ат (се)** -ам (се) несвр. — Почеше деца да ми се поправл'ају (БП). — Млого сам јада видеда док сам поправл'ала онџ што си погрешила (Др). ■ **попрал'ат** -ам несвр. — Куће почел'е да се попрал'ају, да бидне дџбро (Бл).

попрек м в попрег. — Лабав му бијџо попрек па му се преврнуџо самар (Т). — Не може самар бес попрека (Т). — С попреком доље испот

стомака коњскога па се веже за самар (Т).

попреко прил *нељубазно, љути-то искоса погледати.* — Гл'еда ме свекрва попреко, мисл'им гл'едај, вала, кол'ико год џнеш (БП). — Ни-ко да те попреко погл'еда, а не да ти рекне нешто (Бс).

поприка ж в паприка. — Не би имал'и ни посул'а, компир, паприка; превриш вџду, туриш у попреке (Бл). — Пасул' и тиква, кромид, л'ук, поприку, краставице, то би се сејало (БП). — Помало меса, цигерице, сира, поприке (Би). — Ставиш ју с поприкама, и џна жуџа ка паприка ка д'иња (К).

поприкаш -аша м *в паприкаш.* — Тури расџнице, направџ поприке, поприкаш — џдрал'и би се једући (Дс). — За р'учак спремал'и поприке и поприкаш (Дс).

попричат -ичам свр *разговарати краће време.* — Срџетосмо се на ул'ицу, попричасмо мало, џто тал'ико (Г). — Идем џу мало у рџд да се вџдим, да мало попричам са мајком (К).

попрег -уџа м *појас којим се товареџој животињи учвршћује самар око стомака* (Б Бл БП Бс Г Гр ДД Д Дс Ж Ки Кг Ље Љ Љу Н Пр Св Си СЛ). — Немаш ништа от попрегџа (Н). — Стџгните попрегџе да се не преврћу самари (Ље); *в попрек;* ↔ *кускун, појас, трбушњак, ћенга.*

попрчиват се -у(ј)е се несвр *повново се парити* (џ кози). — Има понека тражи да се попрчује (Ље).

попудит -уџим свр *почети тера-ти, журити.* — Ктџдо да и[x] попудим, ка да и[x] уплашим мало, џни ти се окренуше на мене (ДД). — Попудите те кокошке из бакче, нагрџише ју (Г).

попу́стит -им свр 1. *направити уступак*. — Бѡл'е ма̀ло попу́стит, но се сва̀ђат за ништа (Бс). 2. *изгубити снагу, постати немоћан*. — Ја̀ попу́сти, не мо̀гу више (Д); *в попуштит*.

попу́цат -амо свр *пући сви један по један*. — Попу́цал'и сви ђбручи от ка̀це, не́ма по̀сла од њѡј (Јѡ). — Попу́цал'е би кра̀ве да и[x] пу́штиш у де́тел'ину (Др).

попу́штит -им свр *в попустит*. — Он вел'и попу́штил'и [о]ни кл'и-нови (Би). — Тапу́т попу́штише л'у́ди (Ж). — Нешто сам попу́штијо, не мо̀гу и́ч овѣ го́дине (Ки). — Попу́штил'и му ѡтац и ма̀јка, јѣдва се држѹ (Јѡ). — Мол'ијо и бијо да му попу́шту ма̀ло за пу́т (Л). ■ **попу́шћат** -ушћам несвр. — Попу́шћај цѣо ве́к, више не мо̀гу (Би). — Пѡчел'и да попу́шћају, не мо̀жу више да ра̀ду (Б).

по̀пче -та с в *рукавац*. — Кол'ико йма ро̀гова на кра̀ће стране, тал'ико йма по̀пчића (Т). — Они по̀пчићи се по̀се закѹју за гре́де (Т).

пора̀вњат -ам свр *заравнити*. — Кат се поравња̀, изва̀де се бразди́це па се у њи ба̀ци се́ме (Јѡе). — Л'ѡпо се ископа̀ ка ова̀ со̀ба, л'ѡпо се поравња̀ (Јѡу). — Са̀[д] ће да до̀ђу, док нешто поравња̀ју око ку̀ће (Гр); ↔ *зара̀вњат*.

пора̀доват се -у̀(ј)ем се свр *почети радовати се*. — Ми се пора̀довасмо да не пу́шту да иде́мо кот ку̀ће, ѡно ништа (БП). — Ца̀бе сте се пора̀довал'и, не́ма ђдмора, мо̀ра да се ра̀ди (Бр).

пора̀зговара́т -а́рам свр *краће време разговарати*. — Нека пора̀зговара̀у ѡни, па ако се јѣдно дру́гом сви́де да иде́мо (Б).

пора̀нит -им свр *уранити*. — У́јутру да пора̀нимо, по ла̀ду док не угри́је (Јѡ). — Пора̀нил'и би ра̀но пре сѹнца (СЛ). — Не мо̀жу стигнут ако не пора̀не (Ж).

пора̀нит -а̀ним свр 1. *дати храну свињама, псима, живини*. — Ё̀во са̀ ћу, још сви́ње да пора̀ним (Г). 2. *помоћи неком да једе*. — Ни́је ктѡ са̀м да је, но је тра́жио да га пора̀нимо (БП). — Оста̀ви и[x], не́су више де́ца, да мо̀рају да се пора̀не (Кг).

пора̀с -а̀стѣм свр *постати велик*. — Ја̀ ћу ти у́ши ишчѹпат па те ти пора̀с у́ши ка мага̀рцу (Б). — Пора̀сте ти де́ца па ће ти пома̀гат (Јѡе). — Посѣ́јеш мати́ком, по̀се пора̀сте (Др). — Претр̀пи док ти де́ца не пора̀стѹ, по̀сл'е ће ти бит ла̀кше (Л). — Пора̀сл'е пшени́це по̀сл'е ки́ше (Дњ); *в парас*; ↔ *изра̀с, одра̀с*.

по̀расан -сна -о *који приметно расте*. — Шта̀ ће ти по̀расне сви́ње — коња̀ре (Гр). — Де́ца ју здра̀ва, по̀расна, фа̀ла бѡгу — извѹко̀ше се (К).

по̀ргнут -нем свр *подсетити, подстаћи*. — Не́ма ко̀ да по̀ргне ма̀ло да се то завр̀ши, да се не че́ка овал'ико (Г). — Ви́чем му да по̀ргне мало, нек преговѡри не́коме за овѡ де́те (Г).

по̀рез -ѣза м *обавезе према држави на име прихода од имања*. — На зе́мљу по̀рез ни́је вел'ик за онѡга ко̀ ђће да ју ра̀ди (Бр). — Збок по̀реза јѣдне го́дине, сирѡма, по̀беже у Алба̀нију (Г).

по̀ре́зник м *службено лице које наплаћује порез на земљу*. — Не́како се догово́ри с по̀ре́зницима те ми не извр̀шише по̀пис (Бс). — Де́ца су ка по̀ре́зници, ста̀лно траже (Б).

порѣкнут -нем свр одустати од обећања. — Рѣкла му се девојка па порѣкла (Н). — Срамѡта за човѣка да порѣкне кад једнѡм нешто рѣкне, обећа нѣкоме (ЈЬ).

порѣкчат се -ам се свр поинати-ти се. — Нѣма пѡтребѣ да се порѣчкају кѡмшијѣ за ништа (Т). — Порѣчкасмо се око водѣ (Гр).

порѣнут -ем свр у потпуности изнети ђубре из штале. — Дѡбро бѣше да се понѣсе у њиву чѣм се порѣине (Г). — Порѣнуо би да йма нѣко да ми помѡгне (БП).

пѡрод пѡрѡда м деца, потомство. — Кѡки родител'и онѡкав и пѡрод (Д). — Бойм се да н остѡну бес пѡрѡда (Св). — Она, сирѡта, без рѡда и порѡда (ЈЬе).

порѡдил'а ж жена непосредно по-сле порођаја. — Кѡ ти је па окрѣтѡ главу, јѡ породил'а мѡрѡла сам да радим по кѡће (Дс). — Нека бѡба тѡ око породил'е (Др).

порѡдица ж заједница родитеља и деце. — Гл'ѣда се да се узмѣ из дѡбре порѡдице (Дш). — Не мѣсл'и за порѡдицу ка за лѡњски снѣг (Л).

порѡже -та с краћи коноп којим се везује стока за јасла (БП Бс Г Гр ДД Др Л Јѣ Јь Јѡ Н Пр Св Си). — Нѣкад нѣће да ти дѡ порођиће ка[д] ти продѡ волѡве; кад идѡ волѡви, нек иду и порођићи (Г); ↔ конѡпче.

порѡсит -им свр пасти у незнатној мери (ѡ киши). — Пѡроси кол'й-ко да ни смѣта да плѡстимо (ДД). — Кѣша бѣше порѡсила па ѡтрија сѡн-це (ЈЬе).

порѡбит -ѡбим свр направити руб. — Више сам изгубила времена да порѡбим но да сашѣјем вијѡнку (ЈЬе). — Ако се не порѡби, оће да се расукѡе (Г). — Гогѡве су ти, јож да се порѡбе (Јѡу).

порумѣнет -нѣм свр облити (се) руменилом. — Овѣ сагѡшње ни да се засрѡме ни да поруменѣ од срѡма (Д). — Овѣ према сѡнцу поруменѣл'е (Н).

порѡсит -ѡсим свр посути у мањој количини. — По онѣ кришке л'ѣба порѡси мало шећѣра па дѡј де-цѡма да јѣдѡ (БП).

порѡчат -ѡчам дет појѣсти све што је спремљено. — Нѣма више, свѣ смо порѡчал'и (Др). — Нѡјпре да порѡчѡмо овѡ па да идѣмо да се игрѡмо (Пр).

пѡрѡија ж мањи емајлирани суд са учвршћеним држачима у водоравном положају, користи се за држање јѣла. — У онѣ пѡрѡије нѡше помало брѡшна да нѣшто појѣ чѡвек (Ж). — Нѣуредна жѣна држи свѡшта по пѡрѡија, нѣкад ју нѣсу чѣсте (Св).

пѡршкат -ам свр почети ршкати, превртати, прѣтурати по унутрашњости неког предмета.

— Поршкај мѡло по тѡме откѡсу (Г). — Поршка јѡ по огњѣшту и нѡђо мало жѡра (Гр).

пѡс пѡста м период исхране без намирница животињског порекла. — Кад је пѡс — постѣ се (СЛ). — Ранѣје се постѣло свѡку среду и пѣтак и свѡки пѡс (Б). — Шѣс нѣде-л'а јѡ сам постѣјо божѣтне пѡсте (Т).

пѡсѡдит -ѡдим свр завршити са сађењем предвиђене површине, односно количине садница. — Дѡбро би било да се пѡсѡди нека воћка (Б). — Штѡ врѣди што су пѡсѡђене кад не напрѣдују (Дс).

пѡсан -сна -ѡ који није животињског порекла, који нема довољан проценат хранљивих састојѡка. — Прву нѣдѣлу пасѡл' пѡсан, само на воду, онѡко незапрђен (ЈЬ). — Йма

пита пòсна, има купус пòсан, има риба, све пòсно (Л).

посвадит (се) -им (се) свр *изазвати свађу, учествовати у свађи*. — Неки пут ћемо се посвадит, неки пут ћемо се помирит (Дњ). — За ништа би се посвадијо са женом (С). — Деца се посваде и помире, а л'уди држѐ л'утину (Т); ↔ *посвађат, разминут се, свадит се, уколчат се*.

посвађат (се) свр *в посвадит (се)*. — Ка[о] деца ка[д] се играју, тѹ се посвађају, тѹ се помиру (Г).

пòсе прил *в посл'е*. — Прѐл'и пòсе на кудѐл'у (Б). — Увòди најпре у ните па пòсе у брдо (Ж). — И пòсе сам работала јòпет (Ж).

посѐдат -ѐдамо свр *сести сви који треба да седну*. — Кадимò се, и вино попијемо, и посѐдамо, и пòчнемо да пијемо (Би). — Кат посѐду л'уди донѐсе се свећа и тамњан (Ж).

посѐдет -ѐдим свр *седети краће време, не задржати се дуго*. — Пòседе мало па се диже (Бл). — Посѐдòсмо и остадòсмо ка добродòлски кмѐтови, и умѐдòсмо да се дингемо (Г). — Ништа нарочито, дòшл'е да посѐду мало (БП).

посѐдет -ѐдим свр *постати сед*. — Посѐдѐо сам чѐкајући да се врати кѹћи (Св). — Беше посѐдѐла, учинѐла се ка òвца (Пр). — Кат посѐду нек се не жѐну, шта ће и[м] жѐна (Јь); ↔ *осѐдет*.

посѐј -ѐчѐм свр *одсећи*. — Кад остàне тал'ико, посѐчѐмо (Би). — Лакше и[м] бѐше да и[х] посѐчѹ но да и[х] изваду из земл'ѐ (Л). — Ўјутру порану, посѐчѹ церòво дрво и тѹру га пот прозор (Н). — Дрва су ти посѐчена и наслòжена (Т).

посѐјат -ѐм свр *засејати, завршити са сетвом*. — Шта ћеш посѐјат, све тò успѐва (Ж). — Лакò бѐше да

се посѐје, но мѹка да се опраши (Дњ). — Под матику би посѐјал'и конòпл'у (Б). — Како кò посѐје: пченицу, колòмбоћ, пасул' (К); *в посијат*.

пòсен прил *в посл'е*. — Пòсен укрсти домаћин (Т).

пòсена прил *в посл'е*. — Дòђе гòре у грòбл'е на ревѐну пòсена (Т). — Ишл'и смо пòсена по сѐлу (Т). — Па од Скадар су не тѐрал'и пòсена за Нѐмаћку (Дш).

пòсенак прил *в посл'е*. — Пòсенак се настàви пиће (Дш).

пòсенаке прил *в посл'е*. — Кад ул'ѐгне да мѐси, пòсенаке на недѐл'у данà мѐси, перѐ сѹдове, перѐ сòфру, да донѐсе бурило водѐ (Д). — Пòсенаке не ктѐдо јà (Бр).

посѐстрима ж *која сестримљенѐм је узета за сетру*. — Јà сам имàла у Горàждавац јѐдну посѐстриму, сам се посѐстрила (К).

посијат и(ј)ем свр *в посејат*. — Трећи дан Јереминдана, а јà нѐсам посијò колòмбоћ (ДД). — Посијемо помало òвса, јѐчма, понѐшто от пòврћа за наше пòтребѐ (Јѐе).

посипат -л'ем свр **1. равномерно испушати из руке**. — Истѐраш матиком бразду, па онò сѐме посипл'еш, па покриваш. (Б). — Она бадњак посипл'у житем и парема (Д). **2. сипати неком воду да се умије**. — Мòрам да подраним рàно да и[х] посипл'ем (Гр). — Àј ћемо се посипл'емо, да с урѐдимо у сòвру (Бл). — Кад устану, младица све да посипл'е водòм да се омију (БП). ■ **посипòват** -ѹ(ј)ем несвр. — Младица узмѐ л'ѐген у јѐдну рѹку, а ђугум у дрѹгу па посипѹје гòсте (Г). — Свако јѹтро мнадица би посипòвала да се омије рòбл'е, дори и танò најмнађе (Пр). — Она све да и[х] посипѹѐ (БП). —

Изнёсу котѡо водѣ и сѡвру тўре крај кѡтла и ѡна и[х] посипўје (СЛ). ■ **посипѡвање** с *гл им.* — На посипѡвање дѣверу измѡцу рўке (Би). — И на посипѡвање имѡл'и дѡрови (Бс).

посипка ж лопѡта. — Лопѡта е се звѡла, не посипка, ка сѡт што кѡжу за посипку лопѡта (Бр). — Баѡи му још посипку жѡра одозгѡр, и пѡзи да ти не прегорї (Д). — Окѡдиш тамњѡнем што си тўрила у посипку нѣку (К). — Дѡбро га издрѡбиш сас посипком (СЛ); *в пасипка; ↔ лопѡта.*

посипче -та с *в пасипчица* (Бл Бр Бс ДД Д Др Дс Дњ Ж Ки К Кг Љу П С СЛ Т). — Имамо посипче мѡло (Љу). — Посипчиѣе су прѡвил'и ковѡчи, у њи смо носил'и жѡр кад би ишл'и на грѡбл'е (С); *в пасипче.*

посипчица ж дем од посипка (Г Ље Љ Н Пр Св Си). — Донѣсите посипчицу жѡра и тўрите мало тамњѡна (Т); *в пасипчица; ↔ посипче.*

посирит -им свр *в потсирит.* — Онѡ корїта да се покўпе, у неки вел'ики лѡнац да се посйри тѡ сйриње (Кг). — Бачйце би мѡрал'е да помўзу и да посйре то мл'ѣко (Б). — Ако ѣе да се сйри — посйриш, ако кйсел'иш — укйсел'и (Бс).

посйсат -шем свр *сисањем извући млеко из дојке, сисе.* — Јѡ би се насекирѡла кад би ми посйсал'и тѡоци, онѡ кад би бил'и ў планину (Н). — Ви тў пйјете кѡфу, а овѡмо тѡоци посйсаше (Н). — Дѣте посйсај, па се ѡпет врѡти, идѣм да рѡдим (Ж).

поскўпс -ўбѣм свр *почупати.* — Да се поскўбѣ онѡ крѡмид се ѣе да истрўне ў земл'у (Св). — Јѡ се довѡти тѡмо па поскўбо онў копрйву (Дш).

поскурица ж кифлица која се меси за даѣе. — Ови у Грѣбник су до ѡѡцкан мѣсил'и поскурице (Дс).

послѡбит -им свр *постати болестан, обоleti.* — Каже послѡбити јо сам нѣшто овѣ гѡдине (Бс). — Онѡ била послѡбила оѡѡвно (БП). — Рѣкл'и му за тѣбе йма мѣста увѣк, чим послѡбиш, ѡдма дѡђи (Б). — Ако ми послѡбу ови стѡри, нѣте се дйзат са постѣл'е (Др).

послѡвачки прил *дискретно, нечујно.* — Рѣче ми послѡвачки, да не чўју други (Г).

пѡслом -ѡна *в послон* м (Гр Дш Ј СЛ). — Л'ѣти би побѣгл'и од бўва, па би спѡвѡл'и у пѡслоу (Гр). — Одвойше њў на јѣдно ѣѡше од пѡслѡма да ју мало придржў (Ј).

пѡслон пѡслѡна м *вѣћа помоћна зграда за разне потребе, с јѣдне стране целом дужином отворена* (Б Бл БП Бр Ви Бс Г ДД Др Дс Дњ Ж Ки К Кг Ље Љ Љу Н П Св С Т). — Татў з деѡѡма, татў намештйла л'ѣна кўћнице у Пѣровиѡна пѡслон (С). — Нѣко не пўшти, ка у пѡслон би не нѣко пўштио (БП). — Нијѣдан дѡбар домаћин није бес пѡслѡна (Љу). — Истѣра и[х] нѡћом ис пѡслѡна (С); *в послоу; ↔ нѡслон.*

послоњѡч ѡча м **1.** *в подупирач.* — Кўфйје се учврсту послоњѡчйма (Ље). **2.** *в дирек.* — Повр послоњѡча јѡстук (Ље).

послужѡоник м *в табак.* — Сѡ се преко послужѡоника тўри нешто навѣзѣно па преко тѡга шѡл'е с кѡфом (Кг); *в послужоник.*

послужѡник м *в послужаоник.* — Онў јѡбуку свѡки прйми и потўри на тѡбак, послужѡник, пѡре кол'ико йма (Т). — Кѡфу слўжимо послужѡником (Д).

пѡслушан -шна -о *који слуша, без поговора извршава наређѣња.* — Врѣдна и пѡслушна, дўшѡ ми се ѡдморйла откѡко је дѡшла (Ж). —

Лако је бит домаћин послушне фамилије, кат чују шта и се каже да раде (ЈБ).

послушат -ам свр 1. *почети слушати, примати утиске чулом слуха.* — Учине ми се да се чује звона оздол' из Ломова, ја послуша мало — ништа (Г). 2. *урадити што други захтевају.* — Оће да потрчи и да ме послуша (Г). — Мнадица треба да бидне вредна, послушна, марифетна (Гр).

посл'е прил *након, иза, касније.* — Други дан посл'е свадбе ишло се на јабуку (Г). — Посл'е дођемо овамо у Осјане (Т). — Да легнем посл'е свеја, а да се дигнем прва (Гр). — Посл'е Шиптарѝ да дођемо (ДД). — Па посл'е, ка се дигне слава - губсподимо (Св); *в посе, посен, посена, посенак, посенаке, посл'екена, посл'ен, посл'ена, посл'енак, посл'енаке.*

посл'едњи -а -е *иза којег не следи ништа, задњи.* — Последње зрно жита узеше ни из амбара (Бс). — Радио је до посл'едњега часа (Г). — Цока најпоследња, она озгор (Бр); *в посл'ено.*

посл'екена прил *в посл'е.* — Посл'екена нас Србе право за Немачку (БП).

посл'ен прил *в посл'е.* — Посл'ен се пркрстимо и седнемо да пијемо, мезимо, да вечеремо (Л). — Посл'ен узнемо запрегу, упрегнемо у кола и кол'има онѝ газимо док с учини кај даска (Бр).

посл'ена прил *в посл'е.* — Посл'ена на укрсти онај увр совре кой је — кршенача (Св).

посл'енак прил *в посл'е.* — Посл'енак умреше и доктори о[д] тој бол'ести (Б).

посл'енаке прил *в посл'е.* — Дете ми се посл'енаке опорави (Б); ↔ *потол'е, потол'ен.*

посл'ено прид *в последњи.* — Посл'ено јутро не мога ни да говори (Л).

посматрат -атрам несвр *испитивачки гледати.* — Ја терај онѝ војнице, он посматра (Б). — Посматрамо онај народ око цркве (К).

посмеоват се -љјем се свр *ругати се неком, исмејавати неког.* — Ја ју учим како треба, она ми се посмеује (Г).

посмрче -та с *дете рођено после очеве смрти.* — Од посмрчета онал'ико пл'еме се направило (ДД). — Остала с посмрчетом у дом (ЈБе).

посол'ит -им свр *в осол'ит.* — Поведу ју у прчевл'е да посол'и онѝ што се вари у грне (Бл). — Јело да посол'и даду ју неки суд, а она посол'и рукѝм (Бр).

посѝпчићи м мн *деца рођена једно за другим.* — Посѝпчићи се највише свађају и највише вол'у (Г). — Свађају се ка да су посѝпчићи, ил' да несу ништа свѝи (Г).

посркат -ркам свр *према сркат.* — Л'ебац би појел'и чим би примил'и, а сѝпу би посл'е посркат'и онако (Дш). — Посрчи још то, да не остаје у тањир (Г).

пѝстава ж 1. *чаршав који се пришива с доње стране јоргана.* — Кад би прал'и пѝставе јорганске, раши и[х] па и[х] опери, па ка[д] се осуши, ѝпет пѝстави јоргане (Г). — Онѝ раније јоргани су се постал'али пѝставама (Св). 2. *в успрслица* (Б Би Ж П С СЛ Т). — Кошѝл'е о[д] жутога платна имал'и су навезене пѝставе, обуквал'е су се само за излазак (Би).

поставак -вка м в плаз (Бл Ж Ље Љ Си). — Изл'изал'и би се поставци би се учинел'и ка прс танки (Бл).

поставит -им свр 1. *наместити у одговарајући положај*. — Треба да постави своју мачугу да ју ми гађамо (Г). 2. *распоредити судове и домети јело на сто или друго место где ће се јести*. — Чим постави зовē раднице да дођу да ручају (ДД). — Сад се судови поставе прē но што дођу гџсти (Д). 3. *пришити јорганску поставу*. — Седу ми поставе бпране, нџм кџ[д] да поставим јџргџне (Н). ■ **поставл'ат** -ам несвр 1. *сервирати судове, јело*. — Прво би посипал'и гџсте да опџру рџке па би поставл'ал'и сџфру (БП). ■ **постџл'ат**. — Мџра да се постџл'а (Љ). 2. *пришивати јорганску поставу*. — Оштџрџла би постџл'ајући јџргџне (Г). 3. *намештати у одговарајући положај*. — Мачуге џмамо, јџдан постџл'а своју мачугу, а ми му гађамо (Пр).

поставица ж 1. *дрвено корито у које се разлива млеко* (БП Бр Би Бс Г Гр ДД Дс Дш Ки Ље Љ Н Св Си). — Ако нџма поставице, у тепсије би лџдџл'и (Ље). — Сваки дан је мџрџла бачџца да пџри поставице врџлом водџм (Д). — Поставиш сџфру и поставицу мл'ијека с кџјмаџком (Ље); ↔ *кџрлицџа, корџто*. 2. *в успрџслиџа*. — Мџку би имџл'и

жџне с пџставицема дог би и навџзл'и, да остџнеш да ју навџзџш, полаџо идџ (Бл).

поставл'ач -ача м в снаша. — Поставл'ач ни доноси мачуге (Си). Постављџчу није лаџо ка нџма што седџмо (Си).

поставџја ж в постаџиџа (Бл Бр Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љ Ље Љу П Пр Си С СЛ Т). — Прџстре се сеџџада ел' поставџја (Бл). — Пџсл'е му понџсмо мало л'џба и поставџју (СЛ). — Остал'ал'и би кџжу од џвна за поставџју, ел' за кџжук (Ки). — Прџстре поставџју, џџком се покрџје, чврџка онџ крл'у, џџлу нџћ горџ (Бр). — На поставџју кџм ел' пџп (Б). — џна се не одџџа џч, ка поставџја стоџ (Бр).

постџнут -нем свр *изгубити снагу, онемоџати*. — Не мџгу више, сам постџо (Св). — Постџнуџе ми кџбила, остџћу на пџт (Г).

поставџиџа ж *уштављџна овџа коџа са дуџом длаџком коџа се користи као прџстираџ* (БП Г ДД Л Н Св). — Ка[д] спџва чџвек на поставџиџу, не бол'џ га кџчма (Г). — Имџл'и смо поставџиџу, спџваџ на поставџиџу (Л); в *пастаџиџа, постаџиџа*; ↔ *кџжњџк*.

пџстџџиџа м *старџшина, прџдводник, жетџлаџа*. — За онџ што је глџвна, пџстџџиџа, би виџкџл'и рендетџр (Ж). — За пџстџџиџу се одрџди нџка такџ пџ старџџа (Гр); ↔ *рендетџр*.

постџл'а ж *леџај*. — Дџк се, не мџчи се тџ, л'џгни у постџл'у (Г). — Дџгл'и га ис постџл'е и отџрал'и у зџтвор (СЛ).

постџл'ина ж *општи назив за тканине које се користе за опремање леџаџа за спавање*. — Свџкрови плаћџл'и да се спрџма мнџдиџа,

доноси́л'и а́рач за спрѐму, за постел'ину (Дс). — За постел'ину, за чарша́ве, за панталоне́ л'у́дима, му́шке — то́ четвѐрно би тка́л'и (Б). — Панталоне́, и блу́зе, и постел'ину, и опанке́ гради́л'и, скѐро ништа́ ни́је имало́ купѐвно (Пр). — Ма́ло загради́л'и па га покри́л'и са постел'ином (БП).

пѐстит -им несвр не узимати храну животињског порекла. — Постил'и смо по седам неде́л'а по́ста (Д). — Постило се, како́ да не́, сва́ке по́сте и сре́ду и пе́так (Јбу). — И де́ца посту́ по седам неде́л'а ве́л'и-кија́ по́ста (Дс).

постомар -ара м који напаса краву стомовима (међама). — Не́ са́мо што не́ма чо́бана з бул'у́цима но не́ма ни постомара́ (Г). — На му́ке с овима́ постомари́ма (Г).

пострѐл'ат -ѐл'ам свр стрѐлати све приведене. — Неки ста́ри наш ка́же ако су крѐнути как Ракоши та́мо, бо́гоми йма да не пострѐл'у (Бр). — Повата́л'и и[х] го́ре више Бе́лога Пѐл'а и та́мо и[х] пострѐл'а́-л'и (БП).

пострѐшина ж в пострѐшница. — Пострѐшину од авл'и́је покри́јемо кл'ѐкама ил' сла́мом (Пр). — Посе́-да́смо поред једне пострѐшине, че́-камо да до́ђе дома́џин ку́ће, да ви́-димо шта́ да ра́димо (Пр).

пострѐшница ж покривач у виду стрехе на дворишној огради од прућа (Б Дс Ж). — Пострѐшница се сапл'ѐте па се преко њѐ́ ту́ри кл'ѐка ил' сла́ме да не кисне (Дс); ↔ крѐ-вет, пострѐшина, на́стрѐшница, пол'и́ца, са́ндраћа, стрѐа.

постри́ј -йжѐм свр маказама скинути руно са овце. — Мо́го сам по петнаѐз дваѐз до по́днѐ постри́ј (Си). — О Петривдану се постри́жѹ ѓвце

у планину које́ су (Г). — По Петрѐвдану ѓвце постри́жене (Пр).

постр́ма ж в пастрма. — Зако́-л'ем постр́му ил'и кўпим ко́жу у дућа́не, има́ло е да се кўпи (Бр).

посу́л' -у́л'а м в пасул'. — Не́ би имал'и ни посу́л'а (Јбе). — За ру́чак пи́ту, за у́жину посу́л'а (Дс). — За ру́чак посу́л' а за вече́ру шта́ се на́-ђе (Бл). — Ј'ѐба и ша́ку посу́л'а ту́ри на л'ѐбац (Ж).

посу́л'евина ж в пасул'евина. — Отрѐси ону́ посу́л'евину, па да се ове́је посу́л' (Дс).

посу́мл'ат -у́мл'ам свр в посум-њат. — Пра́во да ти ка́жем ми́ по-сумл'асмо на ове́ наше ко́мшије (К). — Немѐј тако́, ни́ко ни́је посумл'ао на твоју ку́ћу (Т).

посу́мњат -у́мњам свр према сум-њат. — Посумњал'и у одиву (Г). — Не́ би посумњао́ у њи́ никад, бо́же сачу́вај (Си); в посумња́т.

посу́шит (се) -у́шим (се) свр у потпуности увенути. — Посу́ши-ше се папри́ке ка[о] да и[х] во́да по́пари (ДД). — Са́дек, и ца́нарике, и шл'и́ве, и ша́рице — то́ се с[в]ѐ посу́шило (БП).

пота́бат -ам свр пог покупити, однети, појести, уништити. — Потабаше дечу́рл'и́ја онѐ кола́че ка међа́ва (ДД). — Да не побийу́, пота́-бају ка жу́те мра́ве (Дс).

потѐгл'ит -им свр почети вући, теглити. — Помѐгните ми ма́ло, потѐгл'ите ова́ј коно́пац да ве́жем ко́ла (Гр). — Ако волѐви не потѐгл'у, ца́бе ми́ што гу́рамо (ДД).

потѐзница ж предњи део дрљаче с куком који повезује оба крила (Др Дњ Л). — Зака́чи ла́нац за потѐзницу, па те́рај (Др); ↔ ва́га, ва́гир, во́ј-ни́ца, по́водник.

потѣкнут -нем свр *бити обухваћен отоком*. — Кад не мѡже чѡвек без ракије, он потѣкне (Г). — Потѣ-кл'е ми нѡге от пешачења (Л).

потѣпат (се) -ам (се) свр *истући, испребијати, поубијати*. — Повѣ-л'и и[х] у шѹму и свѣ и[х] потѣпал'и (Дс). — Пѡтепа ми сна дѣцу ка да несу њѡјна (Би). — Синоћ су бил'и па баѡил'и бомбу — свѣ и[х] потѣпа-л'и (Бр). — Другу годину потѣпо војнице (Б). — Потѣпал'и народ, као Јевреје су тѹкл'и наш српски народ (Дс); ↔ *побит (се)*.

потѣрат -ам свр *подстаћи, тера-ти да раде, иду брже*. — Потѣрајте маѡло волове, остадосмо (Г). — Из-гл'ѣда ништа док и[х] ја не потѣрам (ДД); *в поћерат*.

потил'ак -л'ка м *в путил'*. — Онај потил'ак трѣба да је свѹд јѣд-нак (Б). — Платно от косѣ је онѡ из-међу рѣза и потил'ка (Б). — Кад по-плави потил'ак от косѣ — биће ки-ше (Б).

потирит (се) -иримо (се) свр *ан-гажовати, потерати, направити узбуну*. — Потири и[х] онај средњи син кад и[м] дође, се без њѣга нико ништа (Г). — Потирисмо се, ојдѡсмо да и[х] тражимо (Г).

потирња -ирњѣ ж *журба, узбуна*. — Штѡ је онај потирња јучѣр била код вас, штѡ се десило (Г)? — Нѣма никакѣ потирњѣ, свѣ је мирно (Г).

потиштѣн -ѣна -о *који је сетан, невесео, тужан*. — Штѡ је, снаѡ што си ми потиштѣна, стално тужиш (Дш)? — Потиштѣни ка да су свѣ покопал'и (Г).

пѡтка ж *пређа која се провлачи кроз основу при ткању*. — За пѡт-ку мѡже од штѡма (Би). — Онај влас прѣдѣж га за основу, а штѡм прѣ-дѣш за пѡтку (Ж). — Сѹкно од вѹне

да прѣдѣш основу, пѡтку (Ж). — Онѹ п'ѡтку пѡсе матѡмо на цѣвке (Гр).

поткѡват -ивам несвр **1. в ткат**. — Остаѡи се да прѣдѣмо за пѡтку, да поткѡвамо (Ж). — Опет онај пѡ дебѣла се поткѡва (Дс). **2. стављати потковицу на папак односно копи-то животињи**. — Понѣкад би коње сами поткѡвал'и (Л). ■ **поткѡвање** с *гл им*. — За поткѡвање волова, код налбѡтина (ЈБ); ↔ *обѹвање*.

поткѡват -ѹ(ј)ем свр *ставити потковицу на папак, односно копи-то животињи која се преже или товари*. — Отѣрај у налбѡтницу да се поткѹѣ, не мѡже бѡса (ЈБ). — Реко нѣшто да потѣрам да продѡм, нѣ би л' поткѡваѡ коње, бѡсе не мѡгу да прѣжем (Дњ).

поткѡвица/пѡткѡвица ж *пери-ферни оков коњског копи-та* (Б Гр Ж Ки Јѣ Си) и **пѡтковица** (ЈБ). — Ка[д] се разлабави поткѡвица, коњи се кајѡру, скину се онѣ поткѡвице, па се поткѹју нѡвим ексерима (Г). — Вѣрује се да пѡтковица донѡси срѣ-ћу па ју л'ѹди држѹ у кѹћу (Јѣ); ↔ *налча*.

поткѡпат -опѡм свр *копати с до-ње стране*. — Зид бијѡ поткѡпан, лѡко се срушијѡ (Ки). — Кад надѡђе Бистрица, она мѡже да поткѡпѡ и да понѣсе и врбу и топѡлу без ѡбзира кол'ике су (Г).

поткѡпат се -ам се свр *из обести или освѣте заинатити се, кињи-ти, кажњавати неког*. — Кад ју се пѡткѡпа секрѡва, нѣ мога више, йско-чи (Др).

поткопил'ит се -ил'им се свр *из-расти из корена уз главну биљку, грану*. — Онѣ копил'ѡце што се пот-копил'у трѣба да скидаш (ДД). — Мѡже колѡмбоћ да се поткопил'и, ал'

није опасно, не може да се поквари (Гр).

поткорушит се -ушим се **1.** *ухватити кору*. — Ако се поткоруши, пасул' не може да никне (Св). **2.** *одвојити се од подлоге*. — Беше се поткорушило само што није опао л'еп (Гр).

поткрәстит -им свр *орезати доње гране биљке*. — Да се поткрәсту они багремл'и да се отвори пут, се не може да се прође (Св). — Не могаше да се прође с кол'има док не поткрәстисмо неке гране (Ж); ↔ *поткрәсат*.

поткрәсат -ешем свр *в поткрәстит*. — Ако се поткрәшу, подмладите се (Си). — Непоткрәсане шариче, пал'е гране до земл'е, не мож да прођеш испод њи (Г).

поткрпит се -им се свр *фиг делимично подмирити потребе*. — Да ми беше да продам нешто да се мало поткрпимо (Б). — Кад подиже свекар пәре од рөпе, поткрписмо се л'өпо (Дњ). — Беше добро, поткрпе се л'уди с пәрема од рөпе (Дс).

поткусурат се -ам се свр *дати кусур, вратити дуг*. — Добро би било да дођеш да се поткусурамо (Л). — Обадвица рачунају и никако да се поткусурају (Св).

поток -ока м мања текућа вода у брдовитим пределима, корито којим повремено потече вода за време кишног периода. — Пресуше л'йти потөци, на мүку за вөду (К). — Конөпл'у кисел'и по потөца (Би). — Тамо смо сө по потөка прал'и на перала (С).

потөл'е прил *в посл'е*. — Потөл'е ја сам дошла öде и остала да живим ту са öцем (Л). — Он је прво умро, па потөл'е син, обадвица (Л); *в потөл'ен*.

потөл'ен прил *в посл'е*. — Син га осветио, потөл'ен и сина су га убил'и (Јбе).

пөтоп пөтөпа м *поплава великих размера*. — Овал'ике кишце, да не бидне пөтоп (Дс). — Не боим се ни пөплаве ни пөтөпа (С).

пөтөпит -им свр *умочити у течност*. — Онү конөпл'у пөсе потөпимо у мочила (К). — Седи тако öна потөпл'ена три недел'е дана (К).

поточәра ж воденица. — Готөво више нико не мел'е у овө поточәре, а нөма колобөтнице ако се не самөле у њү (Си). — Найђөсмо на неку воданицу поточәру (БП).

потпал'ит -им свр *подстаћи палөње ватре*. — Да сам имала понөшто сүво да потпал'им öгањ да се разгорй, но ништа (Г). ■ **потпал'өват** -ү(j)ем **1.** *несвр*. — Да нађөмо мало луча да потпал'үјөмо кад налагамо (Н). **2.** *подстицати на свађу, сукоб*. — Ти старйја үместо да умириш, да се не свађају, ти сәмо птпал'үјөш (Јбе). ■ **потпал'өвање** с *гл им*. — Реко да спрөмим нешто ситно за потпал'өвање (Г).

потпөј -өчем свр *в запөј*. — Не дирај га док се не потпөче (Јбу).

потпөтит -өтим свр *згөчити пөтом задњи део ципеле*. — Шлањаве жөне потпөту опанце и вучү и[х] онакө незакөпчане (Г). — Потпөћене ципел'е мөж да бадиш (Д).

потписат (се) -ишем (се) свр *ставити свој потпис*. — Брөве знам, йме и прөзиме да потпишем знам, тө тал'ико (Б). — Н умөм ни да се потпишем (Би). — Они се сви потписаше, и ја ћу д идөм у своју зөмл'у (БП). — Ймам потписан үговор и овөрен у сүд (Л).

потплатит -атим свр *поткупити да заступа интересе*. — Сви знадү

да је украо, ал' потплати́јо суди́је и двокате па га не осуди́ше, но га пушти́ше (Бс). — Потплате се суди́је и адвокати, и како печење тако решење (Т).

пџтпорни -а -о који подупире. — Пџчо плџт да се навџди, да му не стависмо пџтпорни кџлац — паде (ДД). — Сеџдо код пџтпорног кџлца, наслонй се на њега да се одмџрим ма́ло (БП).

потравит -авим свр поставити косу на косиште тако да јој оштрица пада ниско. — На косиште се подеси кол'ико треба да се потрави (ДД). — Кад је кџса потравл'ена, удара у земл'у и брзо се тупи (Гр).

пџтраг (само уз глагол ударити) потрудити се да се сазна истина, да се дође до циља. — Не учинесмо се мукајет да удари́мо пџтраг, можда би ју нашл'и (Г). — Ако се џдма не удари пџтраг, не може да се пронађе (Бс).

потражит -ажим свр према тражит. — Пџтражи ми па́ре, ја не ма́до да му и[х] да́м (Д). — Ако ти сна́ потражи па́ре, ол' да ју да́ш (С)?

потрајат -(ј)ем свр 1. постојати ду́же време. — Нада́ла сам се да ће ми потрајат бар до Ђурђевдана (С). — Пџтраја ми се́но ви́ше но што сам се на́дала (Би). 2. задржати се. — Треба да се спре́ма ручак, видиш не́ко вре́ме, а ти пџтраја та́мо (Н).

потрбушке прил лежати на стомаку. — Да се не угуши ако л'ежи потрбушке (Св). — Они војници сви зал'егл'и потрбушке — на гџтовс (Б).

потрес -есем свр изазвати потрес мозга. — Ударио га официр овако, потресо му мозак, би́јо у не́свес (Б).

потрећу прил начин издавања у закуп, при чему власник добија две трећине. — Некад се дава́ло и подна́пол'е и потрећу, а сад неће нико да ра́ди (Дњ).

потрефит -им свр погодити, дати тачан одговор. — Сам забаравила, не могу сад да потрефим (К). — Како се потрефи, не́ко ви́ше во́л'и пагачу, не́ко кй́сел'ицу (Би). — Не могу да му потрефим како џн закте́ва (СЛ). — Потрефило се кишовито, ће да пропа́не џтава покџшена (СЛ). — Идџ и ни́како да потрећу кућу (Дњ).

потрл'ат -рл'ам свр трљати краће време. — Извади га ис чул'ине, понеси га на ја́з, отрл'ај га ма́ло, па пџсе перајком (Г). — Пџтрл'а га па га йспра и рашири на плџт (Гр).

потрошит -им свр употребити новац. — Потроши се чџвек кат плаћа девојку (Си). — Потрошимо па́ре па не́мамо ш чим да се вра́тимо ку́ћи (Бр). — Долáзе, долáзе — кат потрошу па́ре (Дш). — Се́дам ба́нке сам потрошио у војску (Б).

потрошна -џшнџ ж в потрошња. — Сад је вел'ика потрошна пра́шка за пра́ње (Л).

потрошња ж -џшнџ ж у знатнијој мери искоришћавање средстава за живот. — Прџј ће, ймамо му потрошњу, неће се покварит (Г); в потрошна.

потрџпачки прил начин хода када се особа обема ногама истовремено одражава. — Кад би играл'и визџ, скакал'и би отрџпачки (Г). — Такмичил'и би се кџ ће ви́ше да скџчи отрџпачки (Г).

потрчат -йм свр Δ. — Само да такнеш онџ жицу џн отрчй (Дш). — Потрчасмо та́мо да видимо штá е било (Би). — Потрчи мало ако мй-

сл'иш да стигнеш утѡбус, побегнуће ти (Дс).

потси́рит -им свр ставити сириште у млеко да би се усирило. — Некат са[м] мо̀рала и по двапут на дан да потси́рим (Б). — Увече пому̀зи, јутредан потси́ри (Гр). — Мо̀рала сам свекр̀ве да помогнем, да потрчѣм за тел'е, за кра̀ву, да пому̀зем и да потси́рим кад она није била ту (Д); *в посирит*.

поту̀л'ен -а -о који је затворен у себе, подмукао. — Не ве́рујте ју — поту̀л'ена је (Бл). — С поту̀л'енема јетрвама у заједницу, оте кр̀в да ју попију, не́ма ко да ју заштити (Др).

поту̀л'еница ж која је поту̀љена, подмукла. — Реко би чо̀вег да је без језика она́ поту̀л'еница, а ни́ко да те изгори ка она (Јбе). — Не дао ти бѡг ону́ поту̀л'еницу у ку̀ћу (Бс).

поту̀рак -рка м *в котрл'ач*. — Бес поту̀рка не би мо̀гла тепсија да седи на главу (Бр). — С поту̀рком се лакше носила тепсија на главу но без не́га (Бр).

поту̀рит -им свр одложити, ставити на неку површину. — Пол'у̀биш ону́ јабуку и поту̀риш па̀ре на та̀бак (СЛ). — Поту̀ри на та̀бак па̀ре кол'ико има (Дш). — Сва̀тови приђу, попију ка̀фу и поту̀ру на та̀бак понеки ди́нар (Ж). — У неко вре́ме она́ увр оста́ла поту̀ри ча̀шу (Б). ■ **поту̀рат** -урам несвр. — Пол'ица да се поту̀рају су̀дови на њу́ (Бл). — На те́ пол'ице држа̀л'и смо су̀дове и тако́ понешто од ства̀рипоту̀ра̀л'и (Јбу).

поту̀рица м и ж особа која је исламизована. — По̀ла поту̀рица, а по̀ла правосла̀внија (П). — Виши зу̀лум смо имал'и од овѣја поту̀рица но баш од Шипта̀ра (К).

поту̀рѣит (се) -им (се) свр *в потурчит (се)*. — Тѐрал'и ме да се поту̀рѣим (Ки).

поту̀рчит (се) -им (се) свр *прихватити мухамеданску вероисповест*. — Каже негѡва ма̀јка, више немѡ да дођете оде, но се поту̀рчите, а мој ѡтац — како љу да се поту̀рчим (К)? — По̀се ту́ ктел'и су да и[х] поту̀рчу (ДД); *в потурѣит (се)*. ■ **потурча̀ват (се)** -авам (се) несвр. — И потурча̀вал'и се и долазил'и из Алба̀није (Л).

поту̀ћ -у́чѣм свр уништити, поубијати. — Поста̀вил'и су ду̀плу стражу, све те ве поту̀ћ (Бр). — Ако вел'ика ма̀са па̀дне у Тира̀не, Немци те ве поту̀ћ све (Бр). — Поту̀кѡмо и[х] све до једно́га (ДД).

поту̀цат -ам свр *почети тумарати, претраживати*. — Да поту̀ца ма̀ло по ку̀ће, да́ко ју на́ђе (Св). — Нем ка[д] да поту̀цам, нашла би ју (Д).

поту̀ца̀ра ж особа која тражи, претура ствари да пронађе нешто. — Шта́ тражи она́ поту̀ца̀ра цеѡ да́н (Г)? — Не се́дне ка чо̀вег да одмѡри, но увѣк нешто прету̀ра ка поту̀ца̀ра (Г).

потфа̀тит (се) -и (се) свр *ухватити се кајмак, закајмачити се*. — Ску̀вам онѡ мл'еко и потфа̀тим то́ (Гр). — Ако је негде на прѡмају, бо̀л'е се потфа̀ти (Гр).

потфѣшкат -ам свр *в нафѣшкат*. — Не́си де́те да те неко потфѣшка да се сва̀ђаш (Г).

поћ поћем свр 1. *крнути*. — Ка[д] неш поћ, ћемо ти га да́ти (Ж). — Ја́ ти поћем с те́ моѡм бртанцем (Б). 2. *почети ићи, проходати*. — Ка[д] се де́те држи, ѡно поће пре́ го̀дине (Д).

поћерат -ам свр *в потерат*. — Поћерајте мало тѣ коње, омркосмо (Ље). — Поћерал'и не у лагер у Бергаму, јѣда смо се извукл'и живи изњѣга (БП).

поћеркит -ѣрким свр *узети за кћер, сматрати је кћери*. — Ка[д] сам дошао из вѣјске, њѣјну мајку поћеркијо бијо јѣдан што ниѣ имао дѣце (Б).

поћућак м *незнатна количина, гомилица*. — Ост'ал'и свѣ поћућци по л'иваде (Г). — Шт'а йма од онија поћућака (Г)?

поугарит -арим свр *поорати по-сле скидања летине*. — Бол'е је да плаћиш у јесен да поугариш, но у прол'еће цабе да ти неко поугари (Г). — Баџиж га по њиве, поугариш, извадиш сѣвнице (Бр). — Њиве се у јесен поугару, у прол'еће подрл'ају и посеју (П); *в пугарит*; ↔ *угарит*

пѣудат (се) -амо (се) свр *удати све које су за удају*. — Поудате се девојке, остаће они сами (Бл). — Тѣ се свѣ пѣудало, па му умрла и жѣна, а он, сирѣма, сам без йђе йкога (Ље); ↔ *рѣзудати*.

поумрѣт -ѣмо свр *престати живѣти, издахнути један за другим*. — Е, па с'аг су ѣни пѣумрел'и (Св).

поучит -им свр *делимично показати, помоћи му да схвати посао који ради*. — Свекрва би ме поучила, бил'а ми је бѣл'а но мајка што ме родила (Д). — Им'ала је кѣ ће да ју поучи, да је ктѣла да слѣша (Др).

поф'ал'ит (се) -ал'им (се) свр *пре-ма хвалити*. — Неко ти поф'ал'и, дѣбра е девојка, ај да ју испрѣсимо, ј'ако ју није ни вѣдо (Б). — Пѣф'ал'и кућу, пѣф'ал'и мѣмка (К). — Пѣф'ал'и ми се да је положила за кѣла

(СЛ). — Јеремй'а жѣне су поф'ал'е-не (Г).

поф'атат -ам свр *в поватат*. — Им'ал'и су бункере гѣре по планине, пѣсл'е и[х] поф'аташе (Б). — Стѣку пл'ачкал'и, тѣрал'и, л'уде поф'ата-л'и бил'и и стрѣл'ал'и (Бс). — На-шл'и ми браћу кот куће и убил'и, а овѣ и[х] поф'атал'и и отѣрал'и гѣре (БП). — Они су отйшл'и у шѣму и поф'атал'и т'амо свѣ комйте (Б).

пофркат -рчем свр **1.** *покосити*. — Ост'ало ми нѣшто непокѣшено, реко д идѣм да пофрчем тѣ што [је] ост'ало (Г). **2.** *појѣсти*. — Пофрчите тѣ, дѣцо, појѣћите га да се не баца (Г).

пофужат се -јам се свр *в пок'и-зат се*. — Не мѣгу бржѣ, бойм се да се не пофужам (Г).

пофукат -укам свр *халапљиво по-јѣсти*. — Онѣ парче л'ѣба би по-фук'ал'и чим би га примйл'и (Бр). — Дѣца пофук'аше онѣ што је пост'ал'е-но, остадоше празни тањири, од бруке (ДД).

поцѣпат -ѣпам поцѣпао свр *в исце-пат*. — Дѣ ѣш с поцѣпанима ру-кавима у сѣло код л'удй (Ље)? — Нѣси кошѣл'у он'ако поцѣпану, да је бар чйста и закрпл'ена (Б).

поцрвѣнет -енйм свр *добити цр-вену боју*. — Онѣ ранйје кад би по-црвѣнѣл'и парадајси, мйсл'ил'и смо да су се покварйл'и па смо и[х] ба-ца'ал'и (Гр). — Штѣ, да не поцрвѣнй кад му рѣкнеш (Си)? — Некад смо баца'ал'и патл'ица'не кат поцрвѣнѣ (Дс).

поцркат -ам свр *цркнути, сви до једног угинути*. — Кѣњи л'ути, мѣж да и[х] натѣраш да поцрку (Б). — Угрѣјало сунце, мѣзак да проврй, а мй поцркасмо од жѣге жњући пше-нйцу (Г).

почађат -ам свр *прекрити се чађу*. — Почађала сѡба, учинѣла се црна ка угарак (Л). — Кад враћа дим, сѡба мѡра да почађа, но штā ће (Св).

почегрл'ат -ам свр *почети стругати мотиком, чегрл'ати*. — Да се почегрл'а мāло да повуче вѡду (Г). — Добро би било кад би се одѣ још мāло почегрл'ало (Г).

почепрл'ат -ам свр *краће време стругати, чепрл'ати*. — Почепрлāj матиком још мāло да није остаѡ још којй (ДД). — Да се бѡл'е почепрл'а, да се претурa мање би се претурало (Г).

почѣтак -тка м в *муфра*. — Нѣ би ктѣла свāка да ти да нешто за почѣтак (Бс). — Мѡгла сам јā сāма бес почѣтка да испѡчнем шāру на белāче (Г).

пѡчетник м *који нема искуства*. — Тамо се докāзāо као пѡчетник (Гр). — Понѣкад се с пѡчетницима уради и више и бѡл'е но с онима што имају искуства (Л).

почйнак -йнка м *ситнија зрна и уродица која се издвајају при тријерисању жита*. — Беше остаѡ нешто почйнака како смо тријерисал'и пшеницу за сѣме, те смо тѡ самл'ѣл'и и тѣм се рāнил'и (Г). — С почынцима смо рāнил'и кокѡшке, давāл'и и[х] свињама (Гр).

почйнит -м свр *обавити, завршити*. — Кад би починѣл'и йзмет, йшл'и би у борѡвнице (Н). — Још нѣсам ни пѡчала, а нѣ починйла (Пр).

пѡчис -ти м и ж *вуна стрижена у пролеће с трбуха и задњег дела тела овце*. — Овāj пѡчис за пѡтку, за дрўго није (СЛ). — Не рāди нйко више нйшта ни с рунском вўном, а не с пѡчистом (Н). — Слāба је вўна от пѡчисти (Д). — Кад би ткāл'и пе-

л'ѣне, за пѡтку смо прѣл'и от пѡчисти (Би).

почйстит -им свр **1.** *отклонити нечистоћу, прљавштину, очистити*. — Да се очйсти овѡ око кўће да се мāкне овāj лѡм (Г). **2.** *острићи вуну са трбуха и задњег дела тела овце*. — Почйстил'и би ѡвце око Блāговести, а пострйгл'и око Петрѡвдана (Пр). **3.** *уклонити тестице, (о прасићима)*. — Не осѣту гурйћи ка[д] се почйсту док су на сйсу (БП). ■ **почйшћат** -йшћам несвр. — Лāкше ми је било да стрйжѣм но да почйшћам (БП). — У прол'ѣне кат пѡчну да пасу, време је да се почйшћају (Пр). ■ **почйшћāње** с гл им. — Нйкака мўка није почйшћāње овацā, сал што је стрйжба чйстији пѡсо (Бр).

поцāпат се -āпам се *посвађати се, поинатити се*. — Поцāпāсмо се за нйшта (Љ). — Код нйј је такѡ, ка дѣца тў се поцāпају, ту се помйру, не држў л'утйну (Л).

пошāл'ит се -им се свр *нашалити се*. — Нѣсам ктѣо да г увредим, но да се пошāл'им (Бл). — Понѣко не знā за шāлу, не смѣш ни да се пошāл'иш с нйим (Г),

пошњувāра ж *особа која непрестано претражује, бесциљно преттура, тражи, шњува*. — Штā љāвола шњуваш ка нека пошњувāра по собѣ, што н искѡчиш да рāдиш нешто (Г). — Кѡ да сакрйје нешто од онѣ пошњувāре, кат по цѣо дāн шњува (Г).

поштѣн -ѣна -о Δ. — Ако ћемо прāво, поштѣна је (П). — Каже бāш ми је жāо и бāш ми је крйво што нājлоштѣнйјему чѡвѣку украѡше трāктор (Г).

поштењāчина м и ж *који је поштен*. — Свāко за сѣбе кāже да је

поштењачина, а свако доносијо кот куће шта је мога да дигне (Бр).

пошто прил *по коју цену*. — Пòшто да ми продаш волòве (ДД). — Пòшто си ју прòдо (Г)? — Пòшто л' је ишаò пасу̀л' овè субòте и да л' се продаваò како (Н).

пошујавит -им свр *побудалити, постати шујав*. — И свè е пошујавило што су бил'и ту кад су руши-л'и Дèвич (С).

правац -вца м *смер*. — Оним пýтем не мòш ни л'èво ни дèсно, сь'мо овèм правцем (Бр). — Ја сам бијо правò овим правцом (ДД).

правда ж Δ. — Бòг и правда, благодàримо га (Јбе). — Да има правде, нè би такò рàдил'и (ЈЛ).

правдична ж *који апсолутно заступа правду*. — Правдична је бијо покòјни Живко (Г). — Кака кòрис о[д] тòга што је чòвек правдична (Дш).

прави -а -о *идентичан, исти*. — Да га видиш какав је — рèко би прави Циганин (Си). — Правò име тавò — Богòсав Бањац (Бр).

правит -им *градити, производи-ти*. — Први пýт сам рàдијо у фàбрику де се праве врата (Јбу). — Усрèд л'èта почèсмо да правимо ову кућу (ДД). — Правила сам и[x] иглòм пл'етий̀ком, шива̀јком (Б). — Сад би ти показàла како се праве (Б). — Правил'и би жèне, пòсл'е жèне би правил'и врчàницама (Бр). — Црква Свети Никòла правл'ена, прйчу, четрнàстог вèка (Ки); → на-, по-

правит се -им се *претварати се, чинити се важним*. — Шта се прàви, ка да ју не познàјемо која је (Г). — Прави се важна, чини ју се нико није ка она (ЈЛ). — Нèке се праву

важне прйчају ка да су грађанке (Дњ).

правичан -чна -о *који инсистира на правди*. — И ти знаш како трèба, ал' ниси правичан (П). — Кàтол'ик је кàтол'ик, ал'и кад је правичан, дàј му рýку (Бс). — Нèма више прàвичнија л'удй ка нèкад што је имàло, свàко навйја вòду на своју воде-ницу (Т).

праг м 1. *доња даска на каси врата*. — Снàша први пýт трèба дèсном ногòм да прескòчи праг от куће (Д). — Довàте те двà дèвера зà руку, па да пол'убиш праг домòвски (Ж). — Прескòчи јуница зид прође ка преко прага (Г). 2. *горњи део крстине запрежних кола избушен на крајевима за ступце* (Б Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дњ Дш Ж К Ки Кг Л Јбе Јь Јбу Н П Пр Св Си С СЛ). — Кòла имају двà прага: прèдњи и зàдњи (Си). — Пòсе гòре има прàк, и он се првр̀наè на срèде (Ки). П **прèдњи** ~ *горњи, покретни део предње крстине запрежних кола*. Прèдњи праг је пòкретан, мòже да се обр̀не (Др); ↔ *опл'ен*. П **зàдњи** ~ *горњи, статични део задње крстине*. — Разлабавйјо ми се зàдњи праг сàмо што није пуштијо (Г). 3. *в јастук* 2. — Праг је онò што се турà повр дирèка, па се на нèга насла̀на грèда (Ки).

праз м *ован за приплод*. — Ктèдо једно јàгње да оставим за прàза (Си). — Мòре дàо би ми он прàза, нò дòј ће ми и двйска уз прàза (Г).

празан прàзна -о *који ништа не садржи у себи*. — Прàзне штàл'е, прàзни обòри (Јь). — Ис прàзнија штàла бије прòмаја (Т).

празник м *дан који се празнује у славу неког свеца*. — Отйшл'и би свàкога прàзника у цркву (Бс). — О прàзницима не рàдимо ништа, нит

мѣсимо то̀га да̀на, већ што гл'едамо стoкy (Јѣ).

прамен м *чуперак вуне*. — Дoбар чoбанин покупи сваки прамен вуне кат стрижѣ (Пр). — Све прамење вуне виси на бодл'икаву жицу, како су ктел'е oвце да се провучу (Г).

прамичак -чка м *oд прамен*. — Не oстане ни прамичак вуне тамо де се стрижу oвце (Си). — Некол'ико прамичака вуне oстало тамо де се стригло (Пр). — С овим прамичком вуне не могу да учиним ништа, шта ће ми (Г).

прање ж мн *в букагије*. — Ја н умѣдо да му скинем оне прање, но га дoтѣра онако спушенога (В). — Дошао коњ сам онако бес прања, распушен (В).

прасе -та с *младунче свиње*. — Не гој се прасе увече Божића (Ж). — За Божић закол'емо прасе па идѣмо те узмѣмо бадњаке (Дс). — Закол'еш прасиће, ел'и свињу вел'ику, па оно сиршите ставиш у неки суд с водом (Би); ↔ *гуре*.

прат перѣм несвр *скидати прљавштину водом и другим средствима за прање*. — Научила децу да сваку ноћ пред спавање перу зубе (Јѣ). — Тѣше би прал'и на бинцу (ДД). — Нашл'и ју праући (Ју). ■ **прање** с *гл им*. — Дај да турим у чул'ину све што имаш за прање (Г). — Прање с цеђом није могло да бидне ка овo сагашње с овѣм прашкем (СЛ). — Забол'ела би ме крста от прања, све би седѣла пoгну́та док не опѣрем (Гр); → из-, иза-, -o-, одапре-.

пратијоц м *в пратиоц*. — У пензију је, ал' oпет има к[а]o пратијоца, oпет прима, добива нешто (Бс).

пратиоц м *онај који прати, пратилац*. — Он је познавao језик

шиптарски, није му трѣбо никаки пратиоц (ДД). — Оћеш, ка[д] сам гарнизoнски, да ми биднеш пратиоц, а другу дужнос да немаш (Б); *в пратијоц*.

пратит -им свр **1.** *ићи за неким, следити га*. — Тако ја за њим, сам га пратијо цѣо да̀н (В). **2.** *дати задатак, послати да изврши задатак*. — Био у те недѣл'евце, пратил'и га ту пошту да нoси па вido некога зѣта (В). — Мѣне ме пратише у Јубoнић, а он татoдѣке био, тату су седѣл'и (БП). — Кад га пратимо да купи нешто, све она кyсур врне (Ж). — Код њѣга oтиднеш па га пратиш тамо (Т). — Oтишл'и у Пећ да прату Гoлубу пакет у војску (БП). — Пратисмо једнога Шиптара да и[х] пита ал' ће се предаду (Бр). ■ **праћават** -а(ј)ѣм несвр. — Праћавал'и су му бoл па̀ра, но што је он трошио ми нисмо криви (Ки). — Сал мајка што му праћајѣ дoста му је (В); → из-пре-.

пратња пратње ж *в сахрана*. — Нико не памти тако вел'ику пратњу (Т). — Са[д] су веће пратње, но некад што су бил'е (Г).

праћа ж *део конопа с обе стране самара једним делом привезан на предњи, а другим на задњи његов део* (Б БП Би Бс Г Гр ДД Дс Дњ Дш Л Јѣ Јь Н Пр Си С). — Тури се врећа на праћу па се затѣгне конопцом за oблук и крс o[д] самара (Си). — Праће могу да се продужују и да се скраћују (Пр); ↔ *праћка*.

праћат се -ћа се *педати се, ритати се*. — Беж от коња кой се праћа (Јь). — Једна мoја дорѣја била е дoбра за то̀вар, но се праћала (Си).

праћка ж *в праћа* (Бл Д Ки К Ју П Св СЛ Т). — С oбадвѣ странѣ самара има по једна праћка (Ју). —

Кад јанеш осамаренога коња, туриш ноге на праћке да ти не вису дол'е (Ки).

прашак -ка м мн прашкови **1.** *лековита материја у праху.* — Прскал'и би прашком компире от компирове златице (ДД). **2.** *лек у виду таблете.* — Моја секрва редовно је узимала прашкове посе вечере пред спавање (Кг).

прашег -ѣга м *прво окопавање неког усева.* — Покупила би се брта у прашег да се заврши за дан (Ки). — Пöse прашега опет кроз неколико време дође нагрђање, да се нагрђа (Св).

прашијоц м *в прашиоц.* — По десет прашијоца у један ектер би отишло (Др). — Прашијоцима се давао ручак и џжина, дуван, а сад почел'и и ракију (Гр).

прашиоц м *радник који окопава.* — Остало би понекад нешто неопрашено посл'е прашиоца (Би); *в прашијоц.*

прашит *прашим несвр окопавати биљку која се гаји.* — Шез дана оде да прашиш, три банке да створиш (Бр). — Прашијо би по двајез дана за једно л'ето па ништа ми није било (Б). — Нека деца бол'е прашу но стари (Љ). — Кат порасте, четири пера истера кукурус, идемо^а да га прашимо^а (Ки); → о- пре-

прбацит -им свр *в пребацит.* — Прбацило три вагона репе (Дс). — Треба неко да ме прбаци прко Бистрице (Дш). — Из Италије оте да не прбацу у Немачку (ДД). — Одатл'е су не прбацит'и за Загреб у теретне возове (Љ).

прбушит (се) -ушим свр *в пробушит.* — Они прагови прбушени на крајеве за ступцове (Св). — Опанци

ми прбушени, вода пишти озгор, ноге мокре (Љ).

првак -ака м **1.** *најбољи у класи.* — Не само што сам ишао у школу, но сам био првак (Ж). **2.** *ученик првог разреда.* — Првацима најтеже (Г). — Имало је по десетину ђака првака (Л).

првенац -нца м *ракија која потече у почетку дестилације.* — Она прва зове се првенац (Л). — Ако му одвоиш от првенца, шта ће да остане да се попије (ДД).

првенска ж *која се први пут омлади.* — Не бранаше се ка да не беше првенска (Н). — Кад је првенска нема, мл'ека ка кад је друготел'ка (БП); ↔ *првенчица.*

првенчица ж *в првенска.* — От првенчице мање има мл'ека но од друготел'ке (Ље). — Музла сам једну првенчицу, имало је за децу, више — даће бог (Си).

први -а -о Δ. — Бајрактар и бајрак, он најпрви иде, посе сватови идеду за њим (Би). — Свакога првога ми поштвр донесе пензију (Ки).

првина ж *почетак, први пут.* — Нека, остави, није ми првина (Г). — Учй ме ка да ми је првина, ка да ја не знам да повијем (Г).

првирет -йрим свр *в привирет.* — Не сме више привирет, немб да се нада (Гр).

првичар м *пријатељ који долази први пут у кућу с којом се опријатељио ступањем у брак некога од чланова породице.* — Долазе код њбјзи првичари (Пр). — Три недеље сам седела, и опет дошл'и те ме узел'и првичари (Дс). — Ка првичарима што се спреми дочек, не спреми се никоме другоме, првичари су главни (Би).

прво/првѠ прил *раније*. — Прво унесемо бадњак и даднемо му да једе (Бс). — Оно првѠ, рал'ем се орало (Бр).

првотѣлка ж *први пут отељена крава*. — Кад је била првотѣлка, давала ми је по шѣс кѣла мл'ѣка (Јѣ). — Остал'ају л'уди тел'е за напредак и от првотѣлке (Си).

прврѣхат -ем несвр *в преврнут*. — Нѣсмо превукл'и сѣно да нѣсмо прврѣхал'и кѠла (Св). — ПѠсе оно прврѣхаж да до[к] га истрѣси (Дс). — Плѣс иде по земл'ѣ, а оно прврѣхе зѣмл'у (Би). — Оно друго сѣмо зѣмњу прврѣхе (Дс).

прѣц м *в платица*. — Да се нађе једно дрво добро за прѣц (Ки). — Она, та стѣга, повѣже прѣц с асавином (Ки).

прговѠрит -им свр *в проговорит*. — Што не прговѠриш (Дш)? — ПрговѠрите нѣшто штѣ сте се ућутал'и (Пр)?

пргунут -унем свр *в прогунут*. — На ти пргунѣ капл'у водѣ (Бс). — Мунѣ се не мѠже да пргуне (П). — Не мѠже да пргуне табл'ѣту (Дњ). ■ **пргунѣт** -унѣм несвр. — Ич не мѠже да пргунѣ (Јѣ). — Ће да с удави пргунѣјући (Л).

прд предл *в пред*. — ПрислѠне бадњак прт куну (Бр). — Расипл'у се уштипци прд онѣ свѣтове да омѣзе (Ж).

прдават -ѣ(ј)ѣм несвр *в продат*. — Прдавѣл'и л'уди, за бучук кунуруза даваѠ кош от кунуруза (Ки).

прдавац -ѣвца м *в продавац*. — Један мѠј тѣткић рођѣн, био је прдавац у ОсѠјане (Т).

прдавит -ѣвим свр *в придавит*. — Нѣко нѣје навѣко да прдави ракије, но пије онако без мѣзета (Л).

прдавница ж *в продавница*. — СрмѠта ме да ул'ѣгнем у прдавницу, пунѣ л'уди (Св). — Он беше био у тун прдавницу (Ки).

прдужит -ужим свр *в продужит*. — Вол'ѣл'и л'уди да пију па ѣде д укрстимо да се прдужи (Ж). — ПѠсл'ѣ осмол'ѣтке прдужѣла шкѠловање у Пѣћ (Пр).

пре- префикс *у творби глагола*. — Рѣтко ми нѣкла пшеница мѠраћу да ју преѠрем (Дњ). — Надам се да ме нѣћете прѣскѠчит (Л). — Пребрѣжила сам слѣву, сад мѠгу мѣло д одмѠрим (Бс). — Прегурѣнемо нѣ како и овун зиму (Т). — И сад исѣчѣм бадњак па га прѣслѠним тун. — Прѣчунѣјте овѣ Ѡвце до ујутру (Дњ). — Войм се да не превѣтиш од мѣне (Јѣ). — Од онѣ сунутке јѠпет прѣпунѣш кол'ѣко си узо (Д). — Она узнѣ се, прѣкунѣш га мѣло и мѣло га жѣне обрѣшу Ѡколо (Ки). — Жѣг па се превѣл'и цѣвка (Г). — Што не прѣговѠриш, што не зѠбриш две-три рѣчи (Ж)? — ПрѠј ће вода ако се јѠш мѣло прѣдунѣи на оно мѣсто више јѠвѣ (Г). — Јѣсу л' ме прѣзивѣл'и (Л)? — Како нѣ даде да прѣкунѣш овѠ мѣло (Дш)? — Како ћемо да прѣмѣнимо слѣву (Дњ). — Бил'и су у Кош Ѡни па се прѣмѣнише, дѠћѠше у Опрѣшке (К). — Прѣнашл'и се, неко рѠсто, у министѣрство двојца радѣл'и (Ж). — Да прѣпита м јѣна пунт како живун (Дш). — Она комѣсија не мѠже дѠбро да прѣцѣни (Бр).

прѣ прил *раније*. — ТѠ је било мѣло прѣ (Јѣу). — Мѣло прѣ стѣгосмо (Г); *в прѣн, прије*.

пребацит -им свр **1**. *пренети на друго место, преместити*. — Онѣ, друсто з дѣсне странѣ ка се пребаце и јѣ се пребацѣм (Б). — Онај католик дошаѠ да га пребацѣ са кравама у Главѣчицу да сѣди тѣмо (ДД).

— И[з] Скадра да не пребацу у Драч (Бр). 2. *дати род изнад очекивања*. — Нико није веровао да ће да пребаци ил'аду кила (Др). 3. *приговорити, дати примедбу*. — Пребаци ми Крсто што несам бијо на славу (Г); *в прбацит*.

пребегнут -нем свр *иселити се због страха од насиља, одмазде*. — Они су пребегл'и от крви (Дш). — Не би ни чаре, морадосмо да пребегнемо у Србију ил' да погинемо (Б). — Посе сам тамо седео и пребего сам посе за Швајцарску код једнога газде (БП).

пребират -ирам несвр *в пробират*. — Да се извади мало пченице да се пребира за варице (Г). ■ **пребирова**т -у(ј)ем несвр. — Пребировавал'и би пасул' да одвојимо оно што је штетно, се неће тако нико да ти га купи (Г). ■ **пребировање** *гл им*. — Полако иде пребировање ориза (Пр).

пребит -и(ј)ем свр 1. *у великој мери истући, премлатити*. — Кад би ју чуо човек, он би ју пребијо (К). — Пребиће ме човек да чуе (Би).

пребит -и(ј)ем свр *в пробит*. — Купим он е панце от коже и ексерем и[х] пребијем и све (Бр). — Свуд наоколо се пребију рупе па се кроз њи протне опута (Пр). — Оно е пребивено тамо оно орало (Бр). — Праг на средину пребивен за кл'ин и на крајеве за ступце (Пр). — Са сврдлом било пребивено (Јбу). ■ **пребиват** -ивам несвр. — Она гума се наоколо пребива (Г).

пребл'жит (се) -им (се) свр *в прибл'жит (се)*. — Ктѣдо још ма̀ло да му се пребл'жим, да чуем бѣл'е шта причају, но не мога да се гурам (Б). — Пребл'жила се зима, требају дрва да се спремају (К). — Немѣ да пуштиш да ти се пребл'жиже (Б).

пребој пребоја м *в пребојац*. — Не би могло да се избуши без пребоја (Бл). — Избуши се онѣм пребојем (Бл).

пребојац -ѣјца м *метална направа за бушење рупица, зумба* (Б Бр Би Бс Г Гр Др Дњ Дс Ж Ки Кг Јбу П Св Си С СЛ Т). — Пребојцом се избушу рупе на ону гуму, па се посл'е кроз рупе провуче опута, па се посл'е пл'етѣ опанак (Г); ↔ *зумба, пребој, пребој, пребојац, пребојац*.

пребол'ет -им свр 1. *оздравити*. — Даће бѣг да пребол'иш овѣ па ће све бит лако (Л). 2. *прежалити*. — Пребол'ѣху ју ка[д] ћу отис код њѣ (Јбе). — Никако не могу родител'и да пребол'ѣ дете (Б).

пребрат -ѣрем свр *очистити од нечистоће*. — Пребѣрем ја онај ѣриз и турим га да се пржи (Јбу). — Да се пребѣре мало пасул'а за једно вариво (Пр).

пребрижит -им свр *престати бринутити*. — Пребрижисмо како превукосмо коломбоѣ (Бр). — Пребрижићемо и ту бригу (СЛ). — Кат посеју — пребриже (Т).

пребрѣјат (се) -(ј)им (се) свр *утврдити бројно стање*. — Рече пребрѣј пारे, пारे су за бројање (Др). — Да се пребрѣјимо, да видимо јесмо л' сви (Б).

пребудит (се) -удим (се) *в пробудит (се)*. — Ајте са мноу у собу на кревете, ја ћу да ве пробудим ка[д] ће да крене воз (ДД). — Полако да ми се не пребуду деца (БП).

пребуј (се) -чѣм (се) свр *в пребуј*. — Причѣкаше ме док се ја пребуко па ојдѣсмо (Дс). — Пребучи се, не мож тако (Л). — Понѣси понѣшто л'ѣба и тѣше да се пребучѣ (СЛ). — За у пластег би се дотѣрал'е девѣјке, пребучѣне ка за на сабор (Г).

прѣбукѡват (се) -ў(ј)ем (се) несвр в *предуј се*. — Оћемо л' се прѣбукѡват ил' нѣне (Св). — Прѣбукѡј дѣцу да ти н идѡ овѡка у цркви на благи дан, на Ўскрс (Дњ).

прѣбушит -ўшим свр в *пробушит*. — Она гѡма нѡколо се прѣбуши (Бс). — Штѡ да радим ја у лѡгове да ми се прѣбушу гѡме (Г).

прѣвѡдит -им свр *завршити наводњавање*. — Прѣбрижи чѡвек кад прѣвѡди (Г). — Да ми бѣше да прѣвѡдим л'ивѡде, ка да би свѣ пѡслове завршијо (ДД).

прѣвал'ат -ѡл'ам свр *претерано угњечити вунене тканине у вал'аоници*. — Понѣкад га прѣвал'а па се прѣвише скѡпи и предебѣло је (Би). — Нѣ би вал'ало ни кад би било прѣвал'ано (СЛ).

прѣвал'ит -ѡл'им свр в *провал'ит*. — Они те прѣвал'е кошѡру д узмѣду стѡку (Б). — Прѣвал'и црпку па мѡзе краѡу у црпку (Би). — Прѣвал'у се рѡпе свѡд нѡколо па се тѡри она опѡта (Св).

прѣвѡра ж лаж, подвала. — Увѡтил'и га на прѣвару, одвѣл'и га у шѡму и тѡмо га убил'и (ДД). — Свѣ су радил'и на прѣвару (Л).

прѣварѡнт м *који се служи прѣваром*. — Зар да вѣрујеш прѣварѡнту (Г)? — С ким је — с прѣварѡнтима, свѣ са зл'има и несрѣтнима се дрѡжи (Гр).

прѣварит -им свр *не испунити обећање, слагати*. — Обећао да ју узмѣ па ју прѣварѡио (Јбу). — Опрашијо би да ме нѣсу Цигани прѣварил'и (Др). — Нашѡ сам раднице ако ме не прѣварѡ (Ки).

прѣвѡзѡч -ѡча м в *завѡзѡч* (Бр Би Др Дњ СЛ). — Повѣжу се кѡце прѣвѡзѡчѡма (СЛ). — Онѡ прѣвѡзѡчи

мѡрају да су чѡсти, да се бѣл'ѡ ка снѣг (Би).

прѣвес -ѣдем свр **1.** *обезбеђивати неког док прѣђе с јѣдног места на друго, помоћи му*. — Из Мѡтровѡце смо плѡтил'и дрѡгога Шиптарѡ те не прѣвѣо до на Прѣпѣлац (Б). — Ктѣл'и да га натѣрају да и[х] прѣвѣде прко Бѡстрице (Г). **2.** *прѡтумачити шта је речено, написано на другом језику*. — Није умѣо нико да прѣвѣде с тал'ѡјѡмнског јѣзѡка (Ж). ■ **прѣвѡдит** -им несвр. — Нѣма ми кѡ прѣвѡдит дѣцу преко мѡста (ДД). — Ми смо дѡбро знѡл'и шиптарски, није трѣбо нико да ни прѣвѡди (БП).

прѣвес -ѣдем свр в *провес*. — И такѡ су ѡни тѡј живот њѡн прѣвѣл'и (Св). — Да бѡдну срѣћни, да прѣвѣду живот у здравл'е и весѣл'е (Би).

прѣвијѡша ж *која прѣтерује у настојању да се допадне, кокета*. — Не мѡже да се отарѡси онѣ прѣвијѡше (Јбе). — Бѡл'е да је прѣвијѡша но нека ѡдбашна (Г).

прѣвѡрет -ѡрим свр в *прѡвирет*. — Не мѡже више Рѡгѡвац ни да прѣвѡри овѡмо (Јбе).

прѣвит -ѡ(ј)ем свр *направити пѣтљу на прѡту који се користи за вѣзѡвање снопова*. — Остаде ми јѡш мѡло да прѣвијѡм (Св). — Прѡће се посѣчѣ, окрѡсти, прѣвије па прѣвијѡно понѣсе на њѡву (Бс). ■ **прѣвијѡт** -ѡјѡм несвр. — Сма јѣдан пѡсла да прѣвијѡ прѡће (Си). — Ђно ти га прѣвијѡно у главну брѡзду (Г).

прѣвѡз прѣвѡза м *средство којим се прѣвози*. — Чѣкајући прѣвѡз остѡдо до у нѡћ (Бр). — Недѣл'ом нѣма прѣвѡза ка радним данѡма што ѡма (Јб).

прѣвѡзит -им несвр *прѡносити прѣвѡзним средством*. — Пре неку гѡдину почѣше кѡл'има да прѣвѡзу

до Пећи за паре (Си). — Кол'ико сам превозијо и никоме несам наплатијо, никоме несам ни динар узо (Љ).

прѣвѳзни -а -о који се односи на превоз. — Треба д идѣм у Пећ, а нѣмаше никако прѣвѳзно срѣсто (Б). — Имало е једно прѣвѳзно прдузеће у Исток (Ж).

прѣвѳица ж в *превојица*. — Гужва је на јарам овѣмо, а прѣвѳица на орало овѣмо (Бр). **2.** в *игл'еница*. — Ка се прѳтне, прѣвѳица се упредѣ па савије (Дњ). **3.** в *преглавица* (Гр Др). — Изгуби се време док се нађе прѳт за прѣвѳицу (Гр). — За онѳ гужву сад прѣвѳица, треба овѣмо да вежеш (Др).

прѣвѳјица ж **1.** *петља од прута на врху руде волујског плуга за коју се качи гужва која стоји на јарму*. — За онѳ гужву сад прѣвѳјица треба, за орало овѣмо да вежеш — прѣвѳјица (Бр); в *превоица*.

прѣвѳјница ж в *игл'еница*. — Кол'ико пѳд би се кйдала прѣвѳјница, изгубил'и би дан док ју направимо (Дњ). — Надно прѳцепа од сѣница има две прѣвѳјнице које и[х] спајају (Дњ).

прѣврѳт -им свр в *проврѳт*. — Тѳ прѣврѳш воду, попѳриш л'ѣбац па га тѳриш у црепѳл'у (К). — Тѳри се онѳ прѣђа у котѳо у цѣђ да се прѣври, ѳна посл'е омекша (Гр). — Прѣврѳиш воду, тѳриш у попрѳке да и[х] обѳриш (Би).

прѣврнѳт -нем свр **1.** *оборити*. — Замало да прѣврнемо кѳла (ДД). — Прѳви трѳктор сѣна натовѳарисмо и тамѳн да изађемо из л'ивѳде — прѣврнѳсмо (Г). — Прѣврѳни црепѳл'у па га поново прѣврѳни (Б). — Ка[д] се прѣврнѳ, мораш да и[х] растовѳриш па ѳпет да и[х] натовѳариш — гара-

мет (Г). **2.** *окренути на другу страну*. — Чим прѣврнѳсмо сѣно пѳче да грѳмѳ (Гр). — Увати га кйша онѳко прѣврнѳто (С). ■ **прѣврѳат** -ем не-свр. — Има један шил'ак напред што сѣчѣ земл'у и ораѳник што прѣврѳа (Бр); в *прѣврѳат*. ■ **прѣврѳање** с гл и м. — Има грабѳл'а која се подешѳава и за прѣврѳање сѣна (Г).

прѣврѳѳач -ѳча м в *окрѳтач*. — Прѣврѳѳѳи су плѳгови који се окрѳћу (Л).

прѣврѳтет -рѳтим свр *прѳбити, направити отвор окрѳтањем алатке*. — Тѳ се сврѳл'ем прѣврѳтѳи (Пр). — Посе горе има прѳг, и ѳн прѣврѳћѳн на среде (Бр); ↔ *изврѳтет*.

прѣвѳј -учѣм свр *заврѳшити превоз, транспорт предмета*. — Кад би прѣвѳкл'и сѣно, прѣбрѳжил'и би једну вел'ику брѳгу (Г). — Чим се прѣвѳчѳ сѣна ваду се л'ивѳде за ѳтаве (БП).

прѣгѳзит -им свр **1.** *прећи гажењем*. — Смрзоше ми нѳге док сам прѣгѳзио Бѳстрицу (Г). — Кѳ не мѳже да прѣскѳчи бинѳу, ѳн мѳра да ју прѣгѳзи (ДД). — Надошла Бѳстрица, не мѳже да се прѣгѳзи (Н). **2.** *победити, покорити*. — Прѣдата Југо-славија па ѳдма прѣгѳжена (Б).

прѣглѳвица ж *примитивна алка од превијеног прута на врху руде плуга*. — Прѣглѳвица је от прѳћа па би се прекѳнула, па би остѳл'и дог би ју направил'и (Ки). — Покида се прѣглѳвица, остѳне плѳг у бразду, трчи да ју направѳиш (Ки); ↔ *гужва, прѣвѳица*.

прѣгл'ѳдат (се) -ам (се) свр *изврѳшити лекарски прѣглед*. — Прѣгл'ѳеда ме дѳктор, каже да оставѳиш и ракију и дувѳн (Г). — Прѣгл'ѳедаше га, и узѣше ми га, и одвѳдоше у Пећ (Б). — Д идѣм ко[д] дѳктора да се

прегл'едам (Би). ■ **прегл'еђоват (се)** -ў(ј)ем (се) несвр. — Прегл'еђује мене па ме пита пушиш л'и (Ки). — Један л'екар прегл'еђује мене, ништа ми не вел'и (Би). — Оно дође една екипа, л'екари да прегл'еђују децу (Б).

прегнут -нем свр *одлучити, скупити снагу*. — Ајде вала, прегни да дођеш негде, да видиш де живимо (Г). — Једне зиме прегосмо д идемо кот кумова у меснице (Г).

преговорит -им свр *в проговорит*. — Не да ми човек преговорит (С). — Срето се с кумем и преговори му да види негде неку девојку (Бл). — За три речи, брѣ што не преговориш, што не збриш две-три речи (Ж). — Заинати'и се обадвајца неће да преговоре (К).

прегoret -горим свр **1.** *у потпуности изгорети, угасити се*. — Чекамо да прегори бадњак па посл'е отиднемо у сџбу (Дс). — Танка дрва не осѣту се кат прегору (Си). **2.** *претерано изложити утицају сунца (о сену)*. — Сѣно кад прегори, ђно је кај слама (Гр). **3.** *престати туговати, заборавити*. — Старѣјем сину умрала је жена, никад ју прегoret не мџгу (К). — Не мџжу сѣстре да прегорѣ браћа (Д). **4.** *престати лучити млеко (о музари)*. — Ако се не мџзе, ђна прегори (Си).

преграче -та с *в чекмеже*. — У преграче од ковчега држала сам помало пара (С). — Извади кой динар ис преграчета да се купи нешто децама за Вел'егдан (Н).

прегриз -йзе свр *прекинути зубима*. — Прегришће мџрго сваки кџс (Пр). — Прегризл'и миши даску испот прага па улазу у сџбу (Т).

прегрмет -грим свр *прен пребринути, завршити велики посао*.

— Прегрмесмо и пџслове и свадбу (Бс). — Не мџгу јџш кой дан, док не прегрмимо жњѣтву (Гр).

прегрушат -ам свр *прећи у воштано стање (о зрну житарице, кукуруза)*. — Ако угрије, за недел'у дана прегрушате пшенице (Л). — Коломџни прегрушал'и таман за печѣње (Дш).

прегрш -та м *запремина две стављене шаке повијених прстију*. — Један прегрш-два кукурузнога брашна и тџту да мџјесимо (Јбе). — За качамак ти је доста два прегршта брашна (К). — Ако не мож да се нагнеш да пијеш, пи прегрштима (Јбе).

прегунут -унем свр *в прогунут*. — Не мџже да прегуне, застало му у грло (Ки). — Неко прегуне ис кџфе (Би). ■ **прегуњат** -уњам несвр. — Каже, бол'и га грло па не мџже да прегуња (Св).

прегурат -урам свр *в изгурат 1*. — Изгл'еда ћемо да прегурамо зиму с [о]вџ дрва (ДД).

пред предл с акузативом и инструменталом с *предње стране*. — Изнесу дарове прет старога свѣта (Пр); *в прџ, приџ*.

предават -а(ј)ем несвр *в продат*. — Вуну би предавал'и (Дш).

преданит -аним свр *остати у току дана*. — Тамо преданџо, па га јџтредан пушти'и да дође кот кџће (Бр). — Навил'ци нал'егну кат предану (ДД).

предат -ам свр *уручити*. — Дође кџвар, ја му предадо онџ (Б).

предат -ам свр *в продат*. — У јесен неку стару џпцу предај, намернице узимај (Дш).

предат (се) -ам (се) свр *одустати од битке и пристати да неприја-*

тељ одлучује о судбини лица које се предало. — Пратисмо једнога Шиптара да и[х] пита ал' ће се предадӯ (ДД). — Не кћау се предадӯ (Б). — Предадоше не Тал'ијанима кот Скадра (ДД).

предвџит (се) -им (се) свр 1. *остати незавршено, неурађено.* — Предвоји ми се ка за једнога прашцоца (Гр); *в предвоит (се).* 2. *већи део млека отићи у сурутку приликом сирења.* — Ако зазебе, може и да ти се предвои (Јбе). — Немадо ка[д] да му ченим измет па ми се предвои (Н).

предвоит (се) свр *в предвојит (се).* — Како изгл'еда нећемо га покосит, предвоиће ни се бар за ма-ло (Бл).

предвострџит (се) -им (се) свр *саставити два краја, од два дела направити један.* — Дебело млого, да несам предвострџила пл'етиво бјло би бол'е (Г). — Јаче су кат се предвострџу (Дш). — Ако је предвострџено, нје дебело, тако то трѣба (Јл).

преденут -нем свр *премсетити на друго место поново денути* (о сену). — Ако се угрије мора да се предене, се може да се поквари (Др). — Поквари се ако ју не преденемо (БП).

предиво с *испредена вуна или конопља.* — Оно предиво от конопл'е вари га да се омекша (К). — Саџ нема предива ка пре што је имало (Би).

предџит -џим свр *в продужит.* — Ми предџисмо, а они остадоше (Дс). — Не може да довати, мора да се предџи (Б). ■ **предџоват** -џ(ј)ем несвр. — Та ћерка ју има вишу економску, једну завршила, саџ предџује (СЛ).

пређа ж што је настало *упредањем влакана биљног или животињског порекла.* — И насложи све, мало сламе, мало пепела, мало тој пређе (К). — Пређу од вуне може д изе мол'ац, да ју нагрди (Јбе). — С[в]је проврела вода, а дол'е ископај рупчину, те излази она вода, цѣди се пређа (СЛ). — Онџ пређу посе оснујемо па ју навијемо на вртило па ткемо (Јбу).

преживат -ивл'е свр *поново жвакати храну из желуца* (о преживарима). — Ка се надје о[д] дѣтел'ине, крава неће да преживл'е, ако преживл'е, не бџ се, нје надувена (Си).

преживет -ивџим свр 1. *остати у животу после тешке болести или неадекватних услова.* — Шта ми је прошло преко главѣ, шта сам преживѣла, добро сам здрава џ памет (Би). — Даће бџ да преживџу и да се врату (БП). 2. *в проживет.* — Ј'ѣпо ћеш преживет живот с њџм, бићеш срећан (Бс).

прежџгат -ам свр *према жугат.* — Дџста више с тџм, прежџуга ми главу (Г). — Она бабетина прежџугаће ти главу (БП). — Прежџгао ју човек главу виџом (Св).

през предл *в кроз.* — Нје смеџо да се нџси прес пол'е (БП).

презалогаит -(ј)им свр — Дајте нешто да презалогаим па д идѣм у њџву(Г); *в презалогајит.*

презалогајит -ајим свр *појести незнатну количину хране.* — Научијо сам да презалогајим па д идѣм на пџсо (Јб); *в презалогаит.*

презат -жем несвр *намицати животињи на врат прибор преко којег вуче.* — Шта чѣкате што не прежете (Г)? — Прежи и тѣрај, виџи коѣ је време (Др). ■ **презање** с гл

им. — Презање коња није лако ка презање волова (Дш); → из, пре-, раз-, у-

презиме -ена с *породично име.* — Презиме Ђокић, а зовим се Миросава (Ј). — Заборавила сам и презиме, како се презивл'ају не знам (Ј).

презимит -имим *боравити у току зиме.* — Презимисмо некако тужиму (Ј). — Презимйће се, прој ће и ова зима (Б). — Дако презиме овужиму (Јбу).

презрѣнут -ем свр *бити у одмаклом стадијуму зревања.* — Кад презрѣне л'ивада, сѣно ју је кај слама (Си). — Има понека сорта пшенице кад презрѣне, расипуе се ка ѓриз (БП). — Ако презрѣне, расипа ће се, један ветар ће ју смлатит, преполовиће ју (Г).

пресуќнут -не свр *в прозукнут.* — Пресуќнуће ми сѣме па неће ницат (БП).

прѣјес (се) -ѣм (се) свр *појести већу количину хране.* — Прејел'е се краве па само стѣњу само стѣњу путем (ДД). — Извикаше се на мене, си и[х] прејео што си и[х] дотѣро овако рано (Дс)?

прека *прекѣ ж мера за дужину у износу ширине стопала.* — Кад би се сѣнка смањила на три нѓге и преку, терал'и би кући (Г). — Несмо имал'и сат па смо мѣрил'и време сас прекама (Г).

прекапйњат -ње несвр *в прикапйњат.* — Пѓче да прекапйње (Бс). — Ми се спрѣмил'и да пластимо, а кишша прекапйња, већ што није навал'ила (Гр).

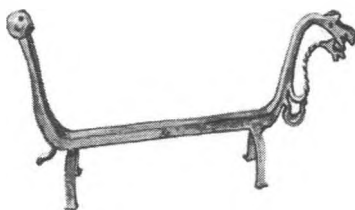
прекапит -апим свр **1.** *истећи до последње капи.* — Л'ѣти прекапи Бйстрица, мѓж обувѣн преко њѓј (Н). — Јазови прекапу, нема воде ни

за папrike (Г); ↔ *искапит.* **2.** *нестати, не имати.* — Прекапу ѓвце у јесен (Си). — Музѣм јѣдну, ал' само што није прекапила, кол'ико за дѣцу (Би).

прекйнут -ем свр **1.** *истезањем покидати влакна.* — Прекйдосмо конѓпац тѣгл'ући (ДД). — Прекйнућемо конѓпац ако повучѣмо обадваца (Гр). **2.** *престати причати.* — Ти да прекйнеш и ни јѣдну више да не извѣжеш, дѓста си причала, бѓл смо те слушал'и (Г).

прекйпет -йпй свр *фиг изгубити стрпљење.* — У јѣдно време, кад ми прекипе не мога више, свашта сам ју рекла (Јѣ). — Слушала сам ју док ми не прекипе, док више не мога (Ј).

прекјучѣ *прил в ономад.* — Имѓо прекјучѣ да се пусти посвѣ (Б). — Од прекјучѣ окрѣнуѓо на бѓл'е фала бѓгу (Јѣ).

преклад *преклада с мн гвоздени предмети са краћим ногарима у огњиштуна ји се наслањају дрва.* — Баѓци нарамаг дрва на преклад у огњиште, потпал'и, онѓ се ѓдма разгорй (Св). — Око оѓака имѓло би онѓ гвѓзза — преклад се звало (Бр).

прекл'ѣт -кунем свр *в прокл'ѣт.* — Мѓже те родител' лако прекл'ѣт

(СЛ). ■ **прекл'евен** -ена -о. — Ако је неко прекл'евен, ал' нешто, гл'еду, не мoжу да ју даду (С).

прекл'ињат -ем несвр в *прокл'ет*. — Мајка сирота, закл'ињала и пре-кл'њала, и ништа (ДС). — Пре-кл'и-њала ме мајка, но није имала кога (Ж).

прекл'учит (се) -учим (се) в *при-кл'учит* (се). — Прекл'учи ни се ова друга једеница (БР).

прекојутре прил два дана касније, *прекосутра*. — Ка прекојутре ће да се пушти, они га данас убил'и (Б). — Имаће се на до прекојутре (БП).

преколани прил *претпрошле године*. — Преколани несмо осетил'и зиму (Г). — Остало ми нешто дрва још от преколани, имаћу још за ову зиму (Л).

преконачит -им свр *преноћити*. — Навр неколико повел'и би младцу у род да преконачи (Је). — Понемо би не пуштио у послон да преконачимо (БП). — Можу и у послон да преконачу (Г). — Код једној цамије смо преконачил'и (Б); в *прконаћит*.

прекопат -ам свр *поново копати, копану површину*. — Морћемо да га прекопамо па да сјјемо кромид (ДД). — Човек ми прекопа оно место, ја посе посади паприке, да не седј батал (Н).

прекорит -им свр *изрећи укор*. — Прекори ме свекар што му несам осушила чарапе (ДС). — Прекорила коза овцу (Г). — Нећу да ме снае прекоре (Д).

прекратит -атим свр *скратити*. — Бео ногавице мало дугачке, реко да и[х] прекратим (Л). — Ове ногавице да ми се прекрате — дугачке су ми па ми се вучу (Кг); ↔ *скратит*.

прекречит -им свр 1. *поново окречити*. — Друкше све ка[д] се прекречи (Гр). 2. *завршити кречење*. — Некако ћемо прекречит до Ускрса (Ју).

прекривач -ача м в *завијач*. — Прекривачима се каце завезу и пази се смок да се не испрл'а, ил' да не ул'егне мува (Дш).

прекрстит (се) -им (се) свр *трима прстима десне руке оцртати крст на глави и прсима*. — Увече кад завршимо рад, прекрстимо се: ај Бог да помogne, да се види аје[r] раду (Г). — Турци не даду Србима да се прекрсту (Ј). — Бре, пријател'у, како ми се чени, ти се прекрсти л'евом руком (Си). — Ноћас не дадосмо да се прекрсте, вала рече, ми се прекрстимо (Бл); в *пркрстит* (се). ■ **прекршћат** -ршћам несвр *укршити*. — Посе ону опуту прершћамо озгор (Ж).

прекруп ж в *крупно самљевен кукуруз, јарма*. — Помешај прекрупу с трицама па дај краве, одма прида мл'ека (Г).

прекусак -ка м □ в *доручак*. — За прекусак шта би ко нашао, ко га па спремало (Л). — Није добро да ти остану деца бес прекуса, да иду у школу гладна (Н).

прекусит -усим свр □ в *доручковати*. — Да прекусу па те да крену (БП). — Прекусијо би понешто на брзину па би отишао да радим (Бс).

прелагат -жем свр *слагати*. — Прелагаше ме неки Цигани (ДД); ↔ *слагат*.

прелагат -лажем несвр *стављати нови кљук у казан за дестилацију алкохола*. — Време је да га преложимо (БП). — Попари се прелагајући казан (Г). ■ **преложит** -им свр. — Машински казан се лакше пре-

лѡжи но чучавац (Јбе). ■ **прелāгање** с *гл им.* — Реко да спрѣмим мало ситнија дрвā за прелāгање (Св).

прелāдит -адим свр в *преладит.* — Ел' прелāди, ел' е нека фл'ама, не знам шта е, тек не мѡгу нѡкуд (Бл). — Прелāдио сам па ме дѡвати тѡдѣна, па д устанем нѣса мѡго. — Стрѣпим да ми дѣца не прелāде за стѡком (Пр).

прелаз прелāза м *место на плоту где се прескаче.* — На мѣк прелаз говѣда трчѹ (Г). — Направила говѣда нѣкол'ико прелāза (ДД); ↔ *штѣк.*

прелāкат -ам свр на *брзину проћи, претражити, површно урадити.* — Ўјесен га окопаш, ў прол'еће га сāмо мāло прелакаш (Л). — Прелакасмо кѹћу да му нађемо шлāјпек, ѡћеш, нѣма га, ка да га зѣмл'а пѹштила (Г). — Ў јесен да га окопаш, ў прол'еће га сāмо мāло прелакаш (Л).

преломāч -āча м в *окретач.* — Бил'и рāl'ице, па пѡсл'е плѹгови преломāчи, сādена тракторски плѹгови (Јбе). — Више нѡко нѣма сāковце, сād не ѡремо ни преломāчима но тракторима (Јбе).

прелѡмит -им свр *према ломит.* — Онā мачѹга мѡже да се прелѡми ако се наслѡниш на њѹ (Пр). — Бойм се да се не прелѡму мātке, да пāнем у бинѹ (ДД).

прел'а ж 1. жена која зна *прести.* — Дѡбра прел'а за дāн испредѣ по кѡло вѹне (Би). **2.** *дрвена направа којом се преде.* — Имāl'е су Шиптārке машинѣ прел'е (Пр).

прел'етак -тка м *сено од прошлог лета.* — Ништа му не фāl'и што је прел'етак, ка да није прел'етовало (Јб). — Дāко ми искѡчи с оним прел'етком што ми је остāо од прѡшл'е гѡдине (Си).

прел'етет -етим свр *крилима или летелицом прећи преко неке територије.* — Би викала Нунѡва жѣна: да је да ѡм крила па да прел'етим преко мѡра да видим мојѣга Живка (Г).

прел'етоват -у(ј)ем свр *остати неупотребљено у току другог лета (о сѣну).* — Кол'ѡко ѡма сѣнā што ће да прел'етѹју л'ѹдѡма (Дњ). — Мало āјера от прел'етовалога сѣна (Дс).

прел'ѹбак -пка м в *л'упка* (Би Ж Кг). — Кад одѡји, увāтим тѣл'е зā уши и доведѣм га до прел'ѹпка, тѹри[м] му клин одозгор па мѹзѣм (Би).

прел'ѹштит -ѹштим свр *завршити скидање шаше с клипова кукуруза, завршити комишање.* — Ни кат прел'ѹшти сел'ак нѣма одмѡра (Б). — Нек идѣ снā неки дāн у рѡд кад прел'ѹшtimo (Јбу).

према предл у *правѹу предмета с именом у дативу.* — Да идѣш тāмо према Ђурāковѹ (Г); в *примо, спром.*

премāкнут (се) -нем (се) в *примакнут (се).* — āјте премāкните се да довāтимо по зāлаг л'ѣба (Јб).

премѣнит (се) свр в *променит (се).* — Ка се премѣне дāрови нѣма више врѡдāна (С). — Приетел'и отѹд излāзе, премѣне здравѣце (Б). — Убил'и су нѣког тāмо и збо[г] крви побѣгл'и на Кѡсово и премѣнил'и слāву (Дс). — Бил'и су у Кѡш ѡни седѣл'и па се премѣнише, дѡђѡше у Опрāшке (К). ■ **премењѡват** -ѹ(ј)ем несвр. — Покѡсни па премењѹј тѣше, ка[д] дѡћеш кот кѹће премењѹј, ѡдма премењѹј да не назѣбѣш, не прелāдиш (Гр).

премѣрит -им свр **1.** *измерити.* — Премѣри се кол'ѡко трѣба да се пѹшти (Ж). **2.** *услед неравномерно ра-*

споређеног терета претегнути на једну страну (о товару на товарећој животињи). — Товарили би каце на коње, па оне неједнаке, па она тежа страна премери, па мјуре Исусове дог би сл'егл'и до Брстовика (Н).

премесит -есим свр *рукама измењати тесто које је у фази ферментирања*. — Ја га прво замесим па ка[д] дође, ја га премесим и оставим га тако да дође још једном па га размесим (Гр). — Ако се не премису л'ебови, остану дјлави и не вал'ају ништа (Г).

преместит (се) -им (се) свр *пренети, прећи на друго место*. — Да се премести ово у послон да не кйсне (Г). — Добро би било да се преместе ова дрва да не кйсну (СЛ); *в премештит*.

премет -емета м *в душеклак*. — Несмо имал'и шифуњере ни регал'е па смо држал'и постел'ину и теше на премет (Д).

преметит -етим свр *в приметит*. — Каже префек говори тал'ијански, уопште не могу да га преметим (Ж). — Тал'ијани не могу да ме премете по говору (Ж).

премештит -им свр *в преместит*. — Само се премешти у друго село и — готво, остани тамо да живиш (ЈБ).

премират -ем свр *бити у агонији, губити свест, умирати*. — Неколико пут премиро, реко би човек готв је, а опет би се дйго (Би). — Премирала жена од стра кол'ико се уплашила (С).

премлатит -атим свр *у знатној мери истући, избатинати*. — Мдого је човек да премлати жену ако га не послуша, и никоје ништа да не одговара за то(Ж). — Премлатијо би ју све колцом, она њему — јеђи псе месо (Г).

премотат -отам свр *с једног предмета смотати на други*. — Оне клупчиће што е за основу премотал'и би на кал'еме кад би ктел'и да снујемо (Н). — Премотај онб с кануре на клупчиће, спреми да се снује (Пр).

премрзнут -нем свр *в смрзнут*. — Дођоше ми браћа премрзнута, несумогл'и да се померу (Л).

прен прил *в пре*. — Прен, л'уби руке свема (Бл).

пренаћ -аћем свр *в пронаћ*. — Пдсл'е код л'екара да се то пренаће (Св). — Од чега болуеш, он ти то пренаће, а типут није имало тја ренгел'а да ти пренаће те бдлове (Св).

преневољ'чит се -им се свр *снуждити се*. — Викну секрва: шта си се преневољ'чила ка да си све живо покопала (Г)? — Преневољ'чу се деца кад су гладна и жедна (Г); ↔ *снуждит се*.

пренемагат се -ажем несвр *претварати се, одавати утисак немоћи*. — Викну на њу дгац: йди кѹћи, нембј тѹ да ми се пренемажеш (Г). — Пренемагала би се кад ју се не ради (Си).

пренет -есем свр **1.** *преместити с једног места на друго*. — Остаде ми да пренесем још неколико навил'ака (ДД). — У Србију то несам ништа пренела (Л). **2.** *родити, донети на свет младунче неколико дана касније*. — Ако пренесе, отел'иће ти мѹшко (ЈБе); ↔ *претуриит*. ■ **прендсит** -им несвр. — Пдсл'е пренесимо мезе (Л). — Кат каже домаћин, преносил'и би јело (Ж).

пребој м *в пребојац*. — Неко виче пребој, неко пребој (Б). — Онем пребојем избуши ону гѹму па турај врчанке, гради панке (Б).

преобдојац -јца м в *пребојац* (Дш Ље Н Пр). — Преобдојац направѝш сѝм од ексеѝра (Ље). — Прво пробѝјемо рупе пробдојцом па нафрчѝмо опѝнце (Н).

преобѝј (се) -уѝе (се) свр *променити одећу, обући одећу за свечаност*. — Деца се играју, оквѝсу па мѝбра да се преобучѝ (Г). — Понѝси понешто л'ѝба, и тѝша да се бребучѝ (Б). ■ **преобукѝват** (се) -ѝ(ј)ем несвр. — Онда се ѝвече спрѝмају, преобукѝју (Ље).

преобука ж *чисти доњи веш који се облачи после купања*. — Да обучѝ преобуку ка[д] се оквѝси (Н). — Ни пробѝкла нѝ преобуку нѝсам (Б).

преѝрат -ем свр *поорати засејану површину*. — Погрѝшијо би да сам ју преорѝо, плѝтила се дѝбро (Бс). — Нѝшто ћу преѝрат, а нѝшто оставит тако кѝко је. ■ **преорѝват** -ѝ(ј)ем несвр. — Кад би нѝкла рѝтко, мѝрал'и би да ју преорѝјемо (Љ). — Бол'е би ми било да ју нѝсам преорѝѝо (Св).

препѝдат -ам несвр в *припадат*. — Пѝсл'е у Скадар питају кѝ је по[д] теритѝорију црнаѝорску, кѝ препѝда, да остане у Скадар да се пѝште (Ж). — Отѝраше официре за Итѝл'ију, а овѝ кой с препѝдал'и по[д] теретѝорију црнаѝорску, су остѝл'и тѝ (Ж). — Ми из Метѝкије препѝдал'и смо по теритѝорију црнаѝорску (Ж).

препѝнут -нем свр в *пропанут*. — Био сам у Нѝмачку кад је препѝла Итѝл'ија (БП). — Тѝмо препѝло кај што је препѝло свѝ (ДД). — Да гл'ѝда тѝ краѝе ће да препѝне (Би).

препѝнут (се) -нем (се) свр *уплашити* (се). — Препѝдо се да не остане самѝ (Д). — Бѝм се да ми се деца не препѝну по нѝћи у пѝл'е (СЛ). — Официр шл'ѝка се тѝ —

препѝо се (Б). ■ **препѝдат** (се) -ам (се) несвр. — Препѝдала би се кад би самѝа ишла нѝћом (Би).

препѝтит -им свр *напатити се*. — Тѝ е дете препѝтило, ал' зѝврши факултѝт (Ље). — Нѝша деца препѝату за стѝком (Св).

препѝћ -ѝћа м *пита са зачином од грушавине, млека непосредно по тељењу*. — Препѝћ је ка[д] се отѝл'и краѝа (Г). — Каже ми тѝтка: да ти дѝм да пробѝаш мало препѝћа (Г).

препѝћ/препѝј -ѝчем свр *превише га држати на високој температури*. — Ка[д] се л'ѝбови препѝчу, она кѝра и[м] тврда ка опѝнак (К). — Има још нѝшто л'ѝба, но је препѝчен па ме срмѝта да га изнѝсем (Ж).

препѝл'ет -ѝл'ѝм свр **1.** *упити се у тело при чему изазивати осећај непријатности и бола*. — Препѝл'ѝла ју лѝстика нѝжицу, виѝди кѝко ју поцрвенѝло (Бс). **2.** в *прешегат*. — Мѝраћемо га препѝл'ет, трѝба још мѝло да се скрѝти (Л).

препѝрат се -ем се несвр *жучно расправљати, свађати се, инатити се*. — Нѝма срѝће кат пѝчну у кѝћу да се препѝру (Пр). — Препѝру се снаѝ и секрѝва којѝ је крѝва (Дњ). ■ **препѝрање** с *гл им*. — Штѝ је сѝ[д] тѝ препѝрање (Бл)? — Прекѝните с тем препѝрањем, срмѝта је тѝ што радите (Т).

препѝсат -ѝшем свр *одредити лекове болеснику*. — Тѝдо у Кл'ѝну да се прегл'ѝдам, дѝктор ми препѝса неке прашкове, но јѝ нѝмадо пѝре да и[х] кѝпим (Би). — Препѝсѝо ми дѝктор нѝкције (Кг).

препѝскат -ѝштѝм свр *преплакати*. — Препѝскате ју деца (Н). — Препѝскаше деца за мајком, јѝза да те увѝти (Г).

прѣпит се -й(ј)ем се свр *в пропит се*. — Она старји син прѣпи се (БП). — Док се није прѣпио био је радник да га није имало такога (Дс).

прѣпитат (се) -йтам (се) свр *распитати, обавестити се*. — Да се неко прѣпита за ту девојку (Дш); ↔ *распитат се*.

прѣплѣкат -ѣчем свр *дуго плакати*. — Прѣплакала је сирота мајка поред бол'есног сина (Г). — Прѣплакала су деца, устал'ала се несу (Д).

прѣплѣтит (се) -ѣтим (се) свр **1.** *платити више од вредности*. — Јесам ју прѣплѣтио, ал' не жал'им кад ми се свиђа (Јб). — Не даду више, боју се да ју не прѣплѣту (БП). **2.** *дати приход изнад очекиваног, преродити*. — Не да се исплѣтила пшеница, но се прѣплѣтила иако је била ретка (Дс).

прѣплѣшит (се) -им (се) свр *уплашити се у изузетној мери*. — Прѣплашише ми се деца па сад не смеду по ноћи да искочу наполе (Бс). — Деца сама у кућу могу да ми се прѣплашу (Си). — Ако су прѣплашена, да и[м] се сл'ива бово (Г).

прѣпл'евет -ѣвим свр *оплевити*. — Пошто би рѣпу прѣпл'евѣл'и, тајпут би ју прашил'и (Пр). — Ка[д] се прѣпл'евѣи, расад живне и напредује добро (Н).

прѣпл'ес -ѣтем свр *исплетити више од потребног*. — Увѣг би прѣпл'ѣла за неколико реди (Г). — Да си мѣрила не би прѣпл'ѣла (Г). ■ **прѣпл'ећоват** -ѣ(ј)ем несвр *накнадно плести*. — Пѣсл'е прѣпл'ећујеш и против'еш по едан конац (Д). — Оњи опанци само опуте помало врчанице, онако прѣпл'ећи, рѣбл'е прѣпл'ећовало (Ж).

прѣпл'ет -ѣпл'ѣта м **1.** *в поплет* (Б БП Бр Би Д Др Дњ Дш Ки К Кг Л

Је Јб Ју Н П Пр Св). — Најзад одозгор прѣпл'ет (Св). — Ту су турал'и неки прѣпл'ет да је по гл'едно (Бр). — Опанци направл'ени сас прѣпл'етем (Бр). — Прѣпл'ет се ради крабзом (Г). **2.** *в чикма*. — Напред вијанка са прѣпл'етем, навезена (Би).

прѣповит -й(ј)ем свр *поново повити дете у колеци*. — Ако плаче, ђпет мора да се преповије (Је). — Препови га, мора да је мѣкро кат плаче (Д).

прѣполѣвит -им свр за *половину смањити*. — Кат пѣне град може да прѣполѣви пшеницу, а може и да ју уништи, ништа да не остане (Бр). — Ослабијо, прѣполѣвио се, нема од њѣга ништа (Г). — Браћа јѣдну јѣбуку кад имају, и њу прѣполѣве (Б). — Она јѣбука онако прѣполѣвл'ена тамо, нико ју не дѣра (Б); ↔ *располѣвит*.

прѣпрашег м *в нагрт*. — Колѣмбоћ мора да се опраши, а за прѣпрашег ако се стигне (Св). — От прашѣга до прѣпрашега — мѣсес данѣ (Г). — У прѣпрашег могу и деца, само да пршкају добро је (Г).

прѣпрашит -ѣшим свр *по други пут окопати усев који се гаји*. — На њиву ѣеж д изгубиш ако не прѣпрашиш колѣмбоћ (Г). — Прѣпрашићу га ако учиним раднице, а ако не, нек остане (Би). — Изгл'ѣда могу да га прѣпрашу прѣ сунца (Гр). ■ **прѣпрашѣват** -ѣ(ј)ем несвр. — Бол ако стигнем да га опрашим, а да га прѣпрашѣјем не пада ми нам (БП). — Лѣкше је да се прѣпрашѣе но да се прѣши (Бр).

прѣпрега ж *ограничено покретане јарма, снажнијој животињи у запрези*. — Прѣпрегу би турал'и кад западну кола те не могу да се

извучу (ДД). — Не сме̄ш дӯго да га оставиш с препрегом (ДД).

препрегнут -ѣгнем свр 1. *ставити препрегу*. — Да ѣмам мало ланца да препрегнем, се не мѡжемо друкше извѡј кѡла (Г). — Кат препрего кѡ-ћѡњу, потѣрам, извѡкоше кѡла (Г). 2. *упрегнути животињу у супротну страну од оне у којој се преже*. — Ка[д] се препрегне, н умѣ д идѣ. — Види како идѣ, ка да је препрегнута (Т). — Кад је препрегнут вѡ, н умѣ да вучѣ (Пр). ■ **препрезат** -ѣжем несвр. — Препреже се сѡмо кад запану кѡла (Св). — Препрежи ак ѡј да изађемо из овѡга гарамѣта, да не коначимо ѡдѣ (Дњ).

препредат -ѣдам несвр *упредати два струка конца*. — Вади опуте па препредај (Ж). — Забол'ѣл'и би ме дланови препредајући (Јѣ).

препрес -ѣдѣм свр *према препредат*. — Још нешто да препредѣм за да се нађе (Бс). — Онѡ сматај, препреди, пѡсе сапл'ѣти (БП). — Увати ме зѡра препредајући (Л).

препречит (се) -ѣчим (се) свр *направити препреку*. — Ајде ѣди, шта си се ту препречила (Бл)? — Препречи ју се секрва, не даде ју да мрдне ис куће (Др).

препричат (се) -ѣча (се) свр 1. *поново причати*. — Тражи да му јѡ свѣ тѡ препричам како је било (Д). 2. *престати приповедати се*. — Причаће се па ће се и то препричат (Г).

препродават -ѡ(ј)ѣм свр *продавати купљено*. — Накупци препродајѡ, код њѣ је увек скѡпл'е (Л). — Узмѣ помало пѡврћа па препродајѣ (Си).

препукнут -нем свр *разболети се од туге*. — Мајка му сирѡта препуче од жалости (Б). — Мајка ће препукнут, не мѡже да траје (Кг).

препунит (се) -им (се) свр 1. *ставити више него што може стати*. — Ка[д] се препуни, ѡно ће да ти прел'ѣје (Ки). — Кат се каце препуну шл'ѣва, онѡ пѡсе кипѣ (Гр). 2. *додати, долити што је потрошено, допунити*. — Како потсѣриш, онѡ препуни (Јѣ). — Здравѣца кад идѣ, у свѡку се кућу попије и препуни да се не испразни док се не заврши звање (Г).

препушит -им свр *в пропушит*. — Снѡ ми је препушила пошто је дѡшла, се прѣ није пушила (СЛ). — Вѣче да је препушила о[д] секирације (Би).

препушитит -им свр *в пропушитит*. — Замѡло је препушила прил'ѣку да дипломира (СЛ).

прерадит -ѡдим свр *завршити пољске послове*. — Кат прерадимо идѣмо да сечѣмо дрва за зиму (Св). — Никад несмо прѣ Никѡл'дана прерадил'и (Дњ). — Овѣ што ѣмају мање земл'е, ѡни прѣ прераду но ми (Н).

прерас -ѡстѣм свр *постати виши старији од нормалне величине*. — Прерасл'и патл'ѣцѡни за прсађѣвање теже се прѣмају (Л). — Не вал'ѡ расад кад ти прерастѣ (Пр).

прерѣдит -ѣм свр *в прорѣдит*. — Прерѣдите га, немо да ѡстане чѣс (Си). — Нѣма трѡвѣ, веђ да се мало прерѣди (Дс).

прерѣл'ат -ѣл'ам свр 1. *изриљати*. — Кртѣнци прерѣл'ѡл'и л'ѣвѡду, нагрѣл'и ју (ДД). 2. *накнадно риљати*. — Не мѡра да се прерѣл'ѡ ако је дѡбро изрѣл'ѡно (Јѣ).

прерѡдит -им свр *превише родити*. — Кат прерѡди вѡћка ѡстане ју рѡд сѣтан (Т). — Тѣ гѡдине прерѡди пасѡл', не мѡжемо да га ѡберемо ко-

л'ико родило (Гр). — Ако прероду, ша̀рице ост̀ану ситне и нес̀у добре за ра̀кју (Ки).

прес прѣдѣм несвр *стварати ни-ти од вуне, конопље или лана*. — Мисл'иш л'и да прѣдѣш онѹ оснѡву (Ж). — Прѣ би прѣл'и на вртѣно и на мал'ку (Пр); → из, на-, о-, пре-, у-

прѣса е ж в засека. — Јѣдан седѣ на прѣсу да пу̀шти во̀ду ка[д] трѣба, дру̀ги дѡл'е гради дру̀гу (Г). — Јѣдну прѣсу отвѡри, дру̀гу затвѡри и тако док се нава̀ди (Г).

прѣсада ж зелени живѝћи повр-тарских бѝљака који се прѣса̀ђују. — Дѡбри баштовани прѣсаду прои-звѡде у топл'е л'ѣје (Пр). — Да се набави још мало прѣсаде от купу̀са (Гр). — Куд сам иша̀о, на по̀ла пу̀та до Ба̀ковице да узмѣм прѣсаду (Јь).

прѣсадит -а̀дим свр *струкове жи-вића повртарских бѝљака посади-ти на потребном растојању*. — Ако се не нава̀ди, ка[д] се прѣса̀ди, ма̀ло се прими (Др). — Прѣса̀дил'и би по две-три ил'аде стру̀ка па̀при-ка (Гр). — Парѣке се прѣса̀ду око Видовдана, а купус до Петрѡвдана нѝје касно (Гр). — Прѣса̀ђене, ал' ненава̀ђене ост̀ал'е (Н). ■ **прѣса̀ђи-ват** -у̀(ј)ем несвр. — Ка[д] се прѣ-са̀ђују па̀прике, мѡра да се нава̀ду (ДД). — Кад би прѣса̀ђивал'и па̀при-ке, изва̀дил'и би браздице, па са̀мо прсти́ма за̀рњи помало замл'ѣ око онѡга стру̀ка (Г). ■ **прѣса̀ђивање** с гл им. — За прѣса̀ђивање па̀прика штѡ вѝше ра̀дника, тѡ бѡл'е (ДД). — За-бол'ѣла би ме крста от прѣса̀ђивања па̀прика (СЛ).

прѣсан -сна -о 1. *који нѝје уски-сноу у довољној мери*. — Ако зазѣбѣ, тѣсто ост̀ане прѣсно (Д). 2. *који нема примесе кисел'ине*. —

Кад је мнѣко — мнѣко, кад је кисело — кисело, кад је прѣсно — прѣсно (Ж). — Задробил'и би прѣснога мл'ѣка пу̀н ва̀ган па би јѣл'и мѝ деца за̀једно на со̀фру (Би).

прѣсвѣта ж ма̀њи славски колач. — Некад смо мѣсил'и и колач и прѣсвѣту (Г).

прѣсвля́чит (се) -а̀чим (се) несвр *према прѣсвуј се*. — Мишѣл, што се не прѣсвля́чиш, прѣсвля́чи се, да̀нас је недѐла (БП). — Док се ја̀ прѣ-свля́чим, нѐко та̀мо ку̀ва ка̀фу (Бр). — Пошто полѡжимо кра̀вама свѝ се прѣсвля́чу у чѣсто одѐло пошто ви-ше не ра̀димо (БП).

прѣсвѹј (се) -у̀чѣм (се) свр *проме-нити одећу, скинути јѣдну, обући другу одећу*. — ОDMA љу, сал да се прѣсвѹчѣм (Ки). — Ознојо се — го-ла во̀да, мѡра̀до да се прѣсвѹчѣм (Б). — Свѝ се прѣсвѹчѹ и отѝдну у цр-кву (БП).

прѣсѣдник м који је изабран да *руководи, председава*. — Дѡста дѡ-брија л'у̀ди, и прѣсѣдник ни је бѝјо из Вѡтника (Гр). — Он рѐко моѣ ма̀ј-ке немѡ д иде у шко̀лу, ѡн био та̀пут ка прѣсѣдник (Св). — Имѡо сам прѣ-сѣднице та̀мо у Свр̀ке (Гр).

прѣсѣјат -ем свр 1. *поновити се-јање*. — Да сам мѡго да ју прѣсѣјем бѡл'е би бѣло (Д). 2. *крѡз сито про-пустити брашно*. — Бра̀шње мѡра да се прѣсѣје на сѣто; има мишѝнци, има гла̀ка, сла̀мке (Гр). ■ **прѣсѣјават** -а̀вам несвр. — Кад нѐ би нѝкло, прѣсѣјавал'и би л'у̀ди (Јь); в *прѣси-јат, прѣсијават*.

прѣсек прѣсѣка м 1. *један део ам-бара или на̀шава*. — Мѡј син два прѣсѣка напу̀нијо (Би). — Напу̀нио сам све прѣсѣце и нѝје ми све ста̀ло, нѐкол'ико врѐћа има пу̀нија (Др). — Одѐ мѣсиш, ка прѣсек имѡло (К). —

Напунѝио сам бијо пун амбар с некол'ико пресека (Гр). — Има онај пресек одвојен за да се меси л'ѣб у њѣга (Ки). 2. в мушњак 1 (Ју С). — Беше самл'евѣно ка пола пресека и било би готово да ми не одвоише воду (С).

пресѣћ -ѣчѣм свр 1. *оштрим предметом откинути*. — Пресѣко један прут да тѣрам волѣве (Св). 2. *коначно одредити договорити се о цени*. — Да се пресѣчѣ још кол'ико пара да се да (Ж). — Пресѣчѣ, тавал'ико да дате пारे (Б). — На вел'ику ракију пресѣчѣ паре кол'ико ће да тражи (Ж). — Отидне се на ракију, пресѣчѣ кол'ико ће она домаћин да каже (Б).

пресѣфит -им свр *погрешно протумачити, помислити*. — Ова ми средња сна пресѣфила, мисл'ила она иде у род (Је). — Да не пресѣфи она да се о њој ради (Ј).

пресијат -(ј)ѣм свр в *пресејат*. — Да сам имао сѣмена пресијо би њиву, а овако нѣм ју шта (Г). ■ **пресијават** -авам несвр. — Не пресијавам га, вала, па нег бидне шта ће бит (Бр). — Погрѣшил'и би да смо пресијавал'и, видиш да се пшеница добро платила (Си);

прескакат -ачем несвр *прелазити с једне стране на другу*. — Прескачем ја преко плѣта, кад видим неке л'уде на л'едину спавају (Л). — Овѣ мање смо прескакал'и, а веће газил'и (ДД).

прескитат се -йтам се свр в *проскитат се*. — Добра девојка да се није прескитала вода ју однела (Ки).

преславит -им свр *завршити го-збу посвећену свецу који се слави*. — Преслависмо по л'ѣпоме врѣмену (БП). — Рањенице кол'емо кат преславимо славу (Г). — Бѣже ме прѣ-

сти, кат се преславе овѣ славе смири се село (Дс).

преславит се -им се *прегорети* (о бадњаку). — Па посе се дигне она бачица која ће да види је се преславио се бадњак, па ће д узме она колач (Ж).

пресѣлац -лица м вода у коју је стављена већа количина соли. — Узмѣш маѣло пресѣлца па попрскаш по онѣме сѣну (Г). — Зими овцама понекад пресѣлцом попрскамо сѣно овцама у јасла (БП).

пресѣлит -им свр *ставити већу количину соли од потребне*. — Ако је нѣслано, мѣже да се дода, ако се пресѣли, мѣж да га баѣиш (Д). — Чени ми се да сам га мало пресол'ила (Кг).

преспават -авам свр *преноћити*. — Она у род идѣш да преспаваш једну ноћ (Бс). — Преспавала сам код мойја (Н).

престарат -ам свр *не бити поде-сан, прикладан због већег броја дана, година*. — Престарал'и смо ми за у свѣтове (Дш). — Кат престара расад, цабе га пресађујеш (Н).

престравит (се) -авим (се) свр *претерано се уплашити, преплашити се*. — Престравите ми се дѣца у тамнију (Г). — Бойм да ми се не преставу дѣца (БП).

престркнут -ем и пресркнут -рк-нем свр због *недостатка млека у вимену помустити само неколико капи*. — Приђѣм да помузѣм — ѡћеш, ни престркнут (Н). — Дешавало би се да крава нѣма ни да престркне (Г).

пресушит (се) -ушим (се) свр *изгубити и најмању количину воде или влаге*. — Пресушено сѣно не нал'ѣга ка[д] се здѣне у стѣг (ДД). —

Ка се пресуши, рана се трињи и стока ју не је слатко (Пр). — Л'ети скоро да пресушу бинце и јазови (Г).

претарасит -им свр в отарасит. — То претарасе на ракију (СЛ). — Ка се измет претараси, седне се да се нешто урабџта (Ж).

претарашкат -ам свр тражећи испретурати ствари. — Јџпе да претарашкамо, дако ју нађемо (Бс). — Претарашкај по онџме л'ишћу, има ту јџш џраса (Ж).

претворит -им свр уразумити се, послушати. — Цџбе причам, не претвџра џна (Г). — Причџла ју не причџла, џна не претвџра, тџра по својџму (БП).

претџкнут -нем свр 1. остати као вишак. — Марков камен де је пио вино, на плџчу му претџкло вино (Бр). 2. преживети. — Неће ми ни јџдно претџкнут кат се навџдијо твџр (Гр).

прџтел' м в пријател'. — Ал'и, ти прџтел'е, да попуштиш маџло (Ки). — Било е прџ друкше, саде не, прџтел'у (Ки). — Дџћу гџсти у сџбу, прџтел'и дџћу на славу са женџма, са деџма, како кџ (Ки). — Бре, прџтел'у, рече, сам чџо да ћеж д идџш у Србију (Дш).

претел'џфит се -им се свр истанџити се услед глади. — Гладне краве претел'џфил'е се. (Н) — Јџ се претел'џфијо, не мога ни да мрднем док не презалогџи (Гр).

претел'џца ж в пријател'џца. — Ђу да здрави[м] моџ претел'џце (Ки). ■ **претел'џцин** -а -о који припада пријатеџџци. — Напџни претел'џцину чашу, ћу д укрџтим с џџм (Ки).

претџрат -ам свр 1. нагнати стоку да прође преко одређеног простора. — Понџко не да ни да се

претџра, а не да му се чува по л'и-ваде (ДД). 2. превозним средством пребацити из места у место. — Углавно не претџрал'и прко мџра, ови што несу могл'и да рагују (Ж). — От Пећи да не претџру с тџшкима овџма камијџнима (БП); в прте-рат, прџерат.

претесл'џмит -џмим свр са задовољством предати. — Да ти дам ја ил'адџрку за џу и да ми ју ти претесл'џмиш (Пр).

претџснут -нем свр в притиснут. — Бел'џчка шуџма, и пџсе џни отсел'џше и претџснуше тџ Шипџари (Бл). — Видите да ве Шипџари претџскоше (БП). — Претџснуше не отџд од Вџтџака, неџмамо кџд (Бл). — Пршџте се претџсну камењима да се исџџди онџ крвџшина, да се бџл'е осушу (Г).

претовџрат -џрам несвр 1. преносити терет са јџдног возила на друго, скинути га с возила и поново натоварити. — Како да га претовџрим ка[д] сам га јџдва натовџријо (ДД). — Понџси у Пећ по пазарију дџтел'ине па таџмо претовџри да изгл'џда више, да се продџ бџл'е (Н). 2. товарити већу количину од дозвољене. — Превџрил'и би се понџгде, па би претовџрил'и кџња, па би јџдва сл'џгл'и (Си).

претџђер м 1. сеоска слуга. — Имџло је сџло претџђера, да јџви за коферџци у ел' такџ нешто (Г). 2. в снаша. — Кад играју млазџна, претџђер ниџка[д] да се замџни (Св).

прџџпка ж сорта јабуке са високим процџнтом шеђера. — Прџџпка би ти се истоџила у уста ка шеђер (Си). — Прџџпке су л'џди турал'и у кацу (Г).

прџџчит -им свр пребацити течност из јџдног у други суд. —

Вино трѣба некол'ико пѹт да се преточи (Јбу). — Виноградари преточу вино по некол'ико пѹт (Јл). ■ **претакат** -ачем несвр. — Претакал'и би вино по некол'ико пѹт у току године (Јл).

претражит -ажим свр *тражећи дотаљно прегледати*. — Све ћу претражит поново (С). — Све живо сам претражила, не мога да ју нађем, ка да је у земљу пропала (Бп).

претрнут -нем свр *престати, прекинути*. — Претргоше ми овце не музѹ се (Пр).

претрнут се -нем се свр *ирон претерано се потрошити, уморити*. — Да се није претргла радѹћи (Г). — Их, претргла се што ми донела кесу кафе (Бп).

претрнут -рнем свр *укипити се од страха*. — Претрнула сам од стра (Д). — Дође ју изуба, претрну од стра (Г).

претрчат -рчим свр *трчећи прећи с места на место*. — Да претрчиш с овога места на оно (Ж). — Претрчала сам преко л'иваде до кот кѹће (Бл).

претурат (се) -ѹрам (се) несвр **1.** *померати (се) с места*. — Све претѹра, тражи некога врага (Н). **2.** *претицати ходајући или возилом*. — Претѹрал'и смо све успѹт (Јб). **3.** *пренети, касније родити*. — Претѹрила је две неџел'е, знал'и смо да ће имаг мушко (Јбе). **4.** *тешко живети, сналазити се, с муком састављати крај с крајем*. — Опет смо се претѹрал'и некако докл'е би стасало друго; татако би се претѹрал'и (Бп). **5.** *такмичити се*. — Дигл'е би се на урањак па би се претѹрал'и која ће брже да пл'ете (Пр). — Радило се у орту па би се

претѹрал'и ко ће брже (Ки); *в пртурат (се)*.

претѹрит -им свр **1.** *превазићи*. — Ако идеш ко[д] другога, оно твоје ће да претѹри матику (Г). — Не можу да не претѹру, ако су с коњима а ми с волѹвима (Г). **2.** *преместити с места на место*. — Све сам претѹрила по кѹће не мога да нађем нојнице (Јл). **3.** *пребацити преко горње површине неке препреке*. — Тако ти Бѹга, претѹри ми ово преко плѹта (Дд). **4.** *в пренет*. — Јуница ѹвек претѹри по некол'ико дана (Бп). — Првенске ѹте да претѹре по неџел'у дана (Ж).

претѹћ -учѣм свр *тући у већој мери од потребне*. — Не вл'а косу ни да ју претѹчеш (Ки). — Изгл'ѣда сам ју претѹко, неће да ми сече (Дд).

прећу предл уз генитив *наспрам*. — Донеси дупчић па прећу ѹгња обал'и (Св); *в спрећу*.

преѹдат се -удам се свр *по други пут се удати*. — Онда се моја мајка преѹдала овамо кот Питул'ића (Кг). — Оставио жѣну, жѣна му се преѹдала (Би). — Бил'ѣ су неке које несу ктел'е да га чекају човека да дође из рѹпта, но се преѹдал'е (Дс).

префѹрбат -ам свр Δ. — Прѹзѹри и врата префѹрбани (Јб). — Пропањуће ова ѹграда ако се не префѹрба (Пр).

префѹган -а -о *који је лукав, неискрен*. — Има префѹгану жѣну, не савија му се кот кѹће (Бп). — Од префѹгане мајке бите префѹгане и ћерке (Г).

прехладит -адим свр *назепсти*. — Кат прехладим, кад ме срце давати, не може крв да ми циркул'ише (Кг). — Л'ѣти човек може да пре-

хлади лакше но зими (Л). — Чўвам се да не прехладим, обукўем се што могу бõл'е (Кг); *в преладит*; ↔ *назепс*.

прецвѣтат -етам свр **1. доћи у завршну фазу цветања**. — Најбол'е је да се прскају кат прецвѣтају, кат пõчне цвѣт да и[м] опада (Дс). **2. сувише исцветати**. — Младе вõшке нѣте да прецвѣтају (Б). **3. фиг поседети, постати сед**. — Кунѣ се у младїну, а прецвѣтала, ка õвца се учинѣла (Г).

прецѣдит -ѣдим свр *пропустити течност кроз цедило*. — Ја кат помузѣм, õдма га прецѣдим (СЛ). — Помузѣ се, па се прецѣди, па му се тўри маја, ел' се свари да се разлади (Би). — õдма га ўвече прецѣду, кад га сїпл'у у котаõ (Бс). — У прецѣђено мнѣко понѣкад се нађе неки трўн (Д); *в прцедит*.

прецѣнит -ѣним свр **1. утврдити већу вредност од реалне**. — Био сам ју прецѣнио, не мога да ју продам (Б). **2. в проценит**. — Они прецѣнише ка да је тõ трõл'иште за кўћу, прецѣнише такõ (Л). — Ја не знам, вї прецѣните сами (П).

прецркнут -нем свр *свиснути*. — Прецркнуће за мајком, сирõта (БП); *в прцркнут*.

пречѣстит (се) -им (се) *в причестит (се)*. — Пред Ўскрс једну недѣл'у постїмо па идѣмо да се пречѣстимо (Кг). — Кõ ће д идѣ у цркву да се пречѣсти мора да постї (С). — И дѣца би йшла да се пречѣсте (Пр). — Кад бїне се пречѣсти, кўси нў навару, скрајне се вамо (Би). — Оћу и ја да сам пречѣшћен (Бр).

пречїстит -им свр *в прочистит*. — Пречїсти се мало пшеница за сѣме (Св). — Пречїсту на тријер, ел' на рещѣто, па у воданицу да се

самѣл'е (Љ). — Пречїшћену и õпруну тўри да се кўва (Љу).

пречїтат -ам свр *в прочитат*. — Нѣ би умѣла да пречїтам ако је рўком написано (Б). — Вѣл'а млађи је од мѣне петнѣез гõдина, без наõчара не би мõго ништа да пречїта (Гр).

прешарат -арам свр *в прошарат*. — Најпре се прешара шарал'ком па се офарба (Др). — Овѣ гõдине само што су прешарал'е, а пõчел'е да опадају (Гр). — Пõтку би обõйл'и, а оснõва бѣла, õно га прешараш (Гр). ■ **прешарõвање** *гл им*. — Не вал'а да се прскају у прешарõвање (Г). — Ўби и[х] град у прешарõвање, нѣ остаде ни за јѣло (Гр).

прешѣгат -ам свр *пререзати тестером, претестерисати*. — Нѣсу и[х] секїром прекинул'и, прешѣгал'и и[х] шѣгом (ДД). — Што не мõже маказама, мõже да се прешѣга (Ље); ↔ *препїл'ет*.

прешѣтат -ѣтам свр *в прошетат*. — Прешѣтасмо маõло, повѣдо и[х] ја да вїде мõје имање (Гр). — Прешѣтал'и до цркве (ДД).

прѣшит -й(ј)ем свр *в пришит*. — Пõсл'е прања прегл'ѣда се да нѣма која пул'їја да се прешїје (Г). ■ **прешїват** -йвам свр **1. спојити шивењем**. — Кол'ико пўт сам ти прешївала ову пўл'ку (Бс). **2. фиг из доконости и радозналости ићи по комшилuku**. — Ништа не ради, враг мако, но по цѣо дан прешїва по сѣлу, идѣ од једнѣ до дрўге (Г).

прешмагнут -нем свр *према шмагнут*. — Прешмагнул'и су ми гурићи за два дана от прõл'ива ка да се попарїше (СЛ). — Прешмагнуте ти дѣца ако и[х] не повѣдеш ко[д] дõктора (Бл).

прештўлит -ўл'им свр *нагњечити*. — Прештўл'и прс врагїма, пõ-

црне ми нокат одма (Д). — Пази да ти не прештѹл'им прсте (Јбе). — Полако с вратима да ми не прештѹл'у прсте (Г).

прешупл'ит (се) -упл'им (се) свр направити шупљину. — Да се прешупл'и за кл'ин (Ки). — На крајеве и на средину се прешупл'у (Би)

пржарин -йна м в пржул'ин. — Макни ринглу о[д] шпорета, тури она пржарин па мешај, за ча[с] се испржи (Би). — Кафу смо пржил'и у пржарине (Би).

пржел'ак -ака м в пржул'ин. — Кад учинесмо шпорете, пржил'и смо кафу пржел'акем (Дс). — Тури кафу у пржел'ак па испржи на шпорет (Дс).

пржина ж песковита земља која лако губи влагу. — Чувамо краве по пржине (Г). — Шта има да пасу по пржина (Г).

пржибница ж в пржул'ин (Б Бс Дш). — Не можемо ју испржит бес пржибнице (Бс). — С једном пржибницом се служила цела мала (Б). — Иди ко[д] стрине за пржибницу, треба ми да испржим мало кафе (Дш).

пржул'ин -йна м пљоснат лимени суд с поклопцем и дршком, служи за пржење кафе на ватри (Бл ВП Бр Г Гр ДД Д Др Дњ Ж Ки К Кг Л Јбе Јь Ју Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Истреси она јечам ис пржул'ина на нешто да се олади (БП). — Ка[д] искочише шпорети, не мога да се пржи кафа долопем, но смо пржил'и пржул'инем (Ж); ↔ пржарин, пржибница, пржел'ак.

прз предл в кроз. — Пöse идѹ свѹј прс пöл'е (Бр). — Прс кѹћу, и тѹ пёвају прс кѹћу (Јбе). — Мёсимо полазнице и бацамо сламу прс кѹћу (Јбе).

прзница м и ж који је пргав, који је склон да се посвађа, свађалица. — Она прзница за ништа закалаби и поквари ти сөфру (Гр). — С прзницом не мож лако да се нагдиш (Јь). — Прзницама не може да се верује (Н).

прсѹкнут -не свр в просукнут. — Биће дөбро ако не прсѹкне ка[д] су овал'ике кишке (Св).

прибл'ижит (се) -йжим (се) свр примаћи (се). — Нико да не пѹца док се не прибл'ижимо (ДД). — Нека и[х] нек се прибл'йже (Б); в пребл'ижит (се).

приватит -им свр 1. прионути, залепити се за неку површину. — Мало помажемо типсѹју са зөјтинем да се не привати (Би). 2. придржати, примити. — Нем көме да дам дёте да ми га привати док размёсим л'ёбове (БП). — Тѹ и[х] Анђа приватила (СЛ). — Да се не кöл'у док се мало не привату (Дњ); в прифатит, прфатит.

приватни -а -о који је у власништву појединца. — Тö се правило свё кот приватнога мајстора (СЛ). — Јефтинѹје у приватне радње (Си). ■ **приватно** прил. — Шкöлу завршио приватно (Јбе); в прифатно.

приватник м самостални занатлија. — Кö дөе от приватника може да купѹје (Др). — Приватник газда — тринäес крава имäо (БП); в прифатник.

привикат -йчем свр почети викати. — Привикасмо на старога, öн се ѹћуга (Би). — Кат привикаше на мёне, јä немäдо кѹд (Кг).

привирет -йрим свр кришом погледати, кришом наићи. — Нёма ју ни да привирѹ више (Г). — Не смёду више ни да привирё (Бл). — Од

тајпут није привирео (Гр); *в приврет, првирет*.

привлачан -чна -о који изгледом или понашањем скреће пажњу на себе, симпатичан. — Није баш л'епа, ал' је привлачна (СЛ). — Од привлачне мајке и деца те да буду привлачна и добро васпитана (Кг).

приганица *ж парче теста испржено на уљу или масти*. — Кад би и[м] дошло до руке, појел'и би не ка приганицу (ДД). — Некад смо и сватовима спремал'и приганице за мезе, друго несмо турал'и (Кг); ↔ *уштипак*.

пригар пригара *м пескуша која лако губи влагу*. — У пригар може да роди ако се често вади, ил' да је кишовито л'ето (Г). — Пригари би трѣбал'и сваки други дан да се ваду, па да нешто бидне из њи (Г).

пригарлив -а -о који је песковит, који има пригара (о земљи). — Није тешко да се познā де је пригарливо (Г). — Нема л'ѣба ис пригарливе њиве (Г).

прид предл *в пред*. — На два саџа прид саба кад једу она сѳур (Б). — Поп рѳа и седи до прид ноћ, па посл'е отидне (Би).

придавак -вка *м додата петља у плету*. — Јож два прѳа да сапл'етеш од придавка (Гр). — Придавци се познāју дѳ су (Јѳе).

придавит -авим свр *фиг мезити уз пиће*. — Узмѳ се нешто да се придави кат се попије вел'ика (Л); *в прдавит*.

придат -ам свр **1.** *додати, имати више*. — Како почѳмо да и[х] пушћāмо краве придадоше (Би). **2.** *додати петљу у плету*. — Ако је ѳско, придаш понѳку пѳкл'у, а ако је ширѳко, ти спѳушиш (Г). ■ **придават** -ајѳм несвр. — Сваки рѳд по јѳдну

придајѳм (Н). — Да неси придавала билѳ би бѳл'е (Си).

придвече прил *период дана око заласка сунца*. — Чѳкаш мало ветрића придвече и ти си гѳтѳв да га овѳјѳеш (Бр). — Придвече се запасѳу, не мѳж да и[х] тераш (Си). — Придвече се наоблачи (Јѳу).

приетел' *м в пријател'*. — Зѳвне се приетел' ел' неѳко (Бл). — Стāри свāт напрѳд д ул'ѳгне код приетел'а (Д). — Ка[о] ти да си дāо ћѳрку ѳдена и ти прѳви дођѳеш јутредан ѳдма кот приетел'а (Дш).

приетел'ство *с в пријател'ство*. — Комшиљук дѳђе, приетел'ство вел'ико (Л). — Имамо вел'ико приетел'ство по Метокије (Бр).

приетел'сто *с в пријател'ство*. — Имал'и смо вел'ико приетел'сто по Мѳтѳкије (Дш). — Ранѳје се женило и удавало по пријател'сту (Т). — Саѳд приетел'сто се изгубѳло, ниѳко за ниѳкога не мāри (Т).

прижњет -ем свр *привести крају жетву*. — Рече пѳстаѳија д одмѳримо мāло пошто га прижњѳсмо (Г). — Кад га прижњѳмо, да одмѳримо мāло (С).

признат -ам свр *уважити*. — Чѳтири гѳдине у кл'ѳкѳтив смо бил'и, ал'и тѳ ми мѳне не признадоше (Б). — Овај у сѳѳијално не кте да ми призна, се јā са[м] мѳгла да ѳмам пѳнзију (Б). ■ **признават** -а(ј)ѳм несвр. — Неки су признавал'и да су имал'и оруже (Си). — Тāј Мѳлош чѳбāнин није презнāваѳ Бѳга (П).

призрѳнка *ж сорта наприка која се назива Кутѳвска капија*. — Призрѳнке несу л'ѳте, ал' несу ни л'ѳпе док не поцрвенѳ (Г). — Највише се сѳју призрѳнке и сомбѳрке (ДД).

прија -ѳјѳе *ж в пријател'ица*. — Бѳгоми прија, јѳсте, теке и ми би во-

л'ел'и кад би мѡгло да се живѡ, а да се не рѡди (СЛ). — Имѡдо мерѡк да здравим пријѡ и ѡна да попије јѡдну (Т).

пријатан -тна -о *привлачан, симпатичан због изгледа или понашања*. — Знѡш кѡко је пријатна, у срце ми је остѡла (Бс). — Време пријатно, згѡдно за шѡтњу (Кг).

пријател' м 1. *снахин или зетов отац*. — Јѡ идѡм кот пријател'а мѡјѡга (Т). — Узми здравѡцу па отидни по пријатѡл'ѡ, зѡви на свѡдбу (Др). — Вол'ел'и да пију, пријател'е, па ѡјде д укрстимо да се прдѡжи (Ки). 2. *благонаклона особа с којом се одржавају односи узајамног поштовања*. — Нѡма пријател'и сѡд (Св). — Идѡ гѡсти по пријатѡл'ѡ тѡмо (Бл); *в претел, приетел'*.

пријател'ица ж *снахина или зетова мајка*. — Тѡ мѡја пријатѡл'ица, што ми ћѡрка за нѡјнога сѡна (Дш). — Узмѡ чѡшу да здрави пријател'ице (К); *в претел'ица; ↔ прија*.

пријатѡл'ство с *односи које карактерише благонаклоност*. — Онѡ по прѡ гл'ѡдало се пријатѡл'ство, имѡо си на кѡга да се ослѡниш (Г). — Комшилук дѡђе, пријатѡл'ство (Бл); *в приетел'ство, приетел'ство*.

прије прил *в пре*. — Дошѡо прије из воденице (Јѡе).

прикапињат -ње несвр *почети слабо падати* (о киши). — Ујутру пѡче да прикапиње кишѡ (Г); *в прекапињат*.

приклат -ѡл'ем свр *заклати животину у агонији*. — Кат кѡаше да л'ипче, јѡ ју приклѡ (Си). — Бѡл'е да ју нѡко прикл'е но да л'ипче, штѡта је да се бѡци (Св).

прикл'учит (се) -учим (се) свр *саставити, спојити*. — Ми смо трѡ-

бал'и да и[м] се прикл'учимо у Ђѡковѡцу (ДД). — Тѡ су трѡбал'и да ни се прикл'уче ѡви из Гвѡзденѡг пѡка (Бр); *в прекл'учит (се)*.

прикод прикѡда м *в приход*. — Кат се бѡци вештѡчко ћѡбре, ѡма виши прикод (П).

прикол'ица/прикѡл'ица ж *в шпедитор*. — Не мѡгу да га дѡгнем, ће да ми остѡне ка пѡла прикѡл'ице (Јѡе). — Чѡм сам изѡшо из л'ивѡде преврнѡо сам пѡну прикѡл'ицу (Г).

прил'ика ж *погодност*. — Гл'ѡдаћу да нѡђем прил'ику да се види-мо (Б). — Штѡта би било да испѡштимо тѡ прил'ику (Св). — По прил'ике, ћѡрка ће да му побѡгне (Си).

прил'ичит -им несвр *пристајати*. — Не прил'ичи стѡроме чѡвѡку да се игра з децѡма (СЛ). — Како ѡћеш, није му прил'ичило да се напије па да причѡ свѡшта (Дс).

примѡкнут (се) -нем (се) свр *доћи у непосредну близину*. — Примѡкне се младица, пол'уби ју рѡку, окрѡне се око секрве (БП). — Примѡкни се, штѡ си се одѡл'ила (Дс); *в премакнут (се)*.

примѡт примам несвр *према примит*. — Пѡсл'енаке ѡн је примѡо тѡј српски нѡрод (Б).

примѡтит -ѡтим свр *уочити*. — Ништа није мѡгло да се примѡти (Кг). — Примети комѡндир чѡте да су неки побѡгл'и (Јѡ); *в прѡметит*. ■ **примѡћѡват** -у(ј)ем несвр. — Примѡћѡвало се тѡ ѡдѡвно, но нѡсмо ми вѡровѡл'и да се мѡрамо сѡл'ит (Н).

примит -ѡмим свр 1. *добити*. — Ови што не мѡжу да рѡдѡ, ѡни при-му пѡмоћ (Јѡ). — Идѡм да примим пѡнзију (Л). 2. *прихватити*. — Нѡко му примѡјѡ бѡјрак (Н). — Реко д идѡм да видим ѡте л' да ме приме на пѡсо (Ж).

примит се -имим се свр на новом месту, преко новог посредника почети узимати храну (о пресађеној, или калемљеној биљци). — Паприке се л'ѐпо примйше, но се посўшише ка[д] се навадише (ДД). — Кат прашиш по кйше цабе ти је, онā трава се прими — ка да неси прашијо (Дњ).

примитиван -вна -о прост, без потребног образовања, без смисла за културу. — Ћзо тамо из некога забаченога сѐла неку примитивну, ка да није ни дан йшла у школу (Б). — Није тебе мѐсто у друштво с примитивнима (Др).

примо пред в према. — Имāl'и би д испѐчемо гуре на ражан, па печѐмо примо ватре (Гр).

принѐт -ѐсем свр донети у непосредну близину. — Принѐсемо јѐло, принѐсемо пиће, запāl'имо свећу, окадимо се, сѐднемо и пијемо (Ј). ■ **принѐсит** -им несвр. — Јѐдан принѐси тракторском вѐлом, а двојца дѐну (Јб). — Јѐдан додајѐ, а двојца му принѐсу снѐпл'е (Г). ■ **принесѐват** -ў(ј)ем несвр. — Жѐне принесѐју, а овāмо л'ўди постāl'у на совру мѐзе (Ж).

принўдит -им свр натерати. — Можу да не принўде да се предāмо (Б); в прнудит.

припāдат -ам несвр бити у нечијем власништву. — Ми припāдамо Србије (Б). — Да се дā свāкоме штā му припāда (Си); в препадат, прпадат.

припека ж врућина, оморина. — Вѐл'ика припека мѐзаг да ти преври (Св). — По овал'ике припеке ја не мѐгу да радим (Дњ).

припеч припѐча м страна окренута сунцу, присој. — Ис припѐча прѐ се макиња снѐг (Т). — И дрва ис

припѐча бѐл'е горѐдў, и шл'йве су слађе, и свѐ је бѐл'е но и[з] залātка (Пр).

припнут -ем свр 1. конопом ограничити животињи кретање на пашињаку. — Реко да припнем ђѐгу па да кл'ѐпл'ем кѐсу да покѐсим онѐ што ми остāло (Г). 2. попети се. — Ни јѐдан гѐре не мѐже да се припне (Ж). — Јā, ка дѐте, с онѐма девојчицема поиграј се мāло па се припни на плѐт, ако идедў уз л'ивāде да побѐгнем (Бл). — Ни јѐдан гѐре не мѐже да се припне (Бл). ■ **припињаат** -ем несвр 1. учестали према припнут. — Маом смо кѐње припињаал'и (Г). — Ка[д] смо имāl'и бул'ўце, чўвал'и смо стѐку, кад остāдосмо на по јѐдну крāву, нўу припињемо (Бр). 2. пењати се. — Кол'ико пуд би се припињао на стрченицу от кѐла (Гр).

припсат (само у облику 3. л презента) изгледа. — Припше да ће кйша (Г). — Како припше ми остāдосмо одѐ (Г). — Овѐ припше да ћемо да омркнемо у Лѐмове, извѐј се не мѐжемо (Г).

прирāс -āстѐм свр дорастати, одрасти. — Дѐца ју прирāсла (Б). — Претрпи мāло док ти не прирāстў дѐца, пѐсл'е ће ти бит лākше (Јбе). — Прирāсла ми за срце ка да сам ју родила (Јбу).

природан -дна -о који се понаша нормално, љубазан. — Није да рѐкнеш л'ѐпа, ал' је природна па ју свй завол'ѐл'и (Н). — От природне ѓсобе никад нећеш да чўеш рўжну рѐч (Јбу).

присебан -бна -о који нормално расуђује, миран, разуман. — Био је присебан до на ўмрл'и чās (Б). — Да нѐ беше присебан да заустāви крв, нѐ би претѐко (ДД).

прислачка ж *посластица*. — Не могу сваки дан да спремам децама прислачке (Г). — Ктѣл'и би да и[х] раним прислачкама (Си). — Никад нѣте бес прислачка (Г).

прислужак -шка м *летња слава*. — Слава Сети Никѣла зимскѣ, а прислужак Сети Никѣла л'ѣтни (Г). — Што се не потроши за прислужак вал'аће за славу (Пр).

прислужѣват -ѱ(ј)ем свр *славити летњу славу, прислужак*. — Зимскога Сетѣга Никѣлу слави́мо, а л'ѣтнега прислужѣ́мо (Гр). — Прислуживал'и смо Ђурђевдан до рата, па га остависмо (Гр).

прислушковат -ѱ(ј)ем несвр *не приметно слушати*. — Они прѣчу, а ја овамо прислушкујем (С). — Причај полако, се прислушкују не шта зборимо, ће да се чује посл'е по сѣлу (Пр).

прѣстав прѣстава м *најамни радник, слуга*. — Рече, брѣ, ни да сам ти прѣстав не би ме тако тѣро (БП). — Прѣстави раду цѣло л'ѣто (ДД). — Прѣставима се плаћало о Митровдану како је погођено (Др).

прѣставит -им свр *ставити вариво да се кува*. — Овамо прѣстави бачица, ел'и кукошку, ел'и пѣтла закл'е (К). — Мешаје умѣсе л'ѣбо-ве, а бачице прѣставе вариво за вечеру (Ж). ■ **прѣставл'ат** -ам несвр. — Прѣставл'ало се некат кѣпус, некат пасул, никад није било без варива (Бс). ■ **прѣстал'ат**. — Ка[д] се скине, авамо врѣ котѣо ал'и грне, прѣ се прѣстал'ало (Би).

прѣставштина ж *боравак у најму, служење*. — От прѣставштине кѣпѣјо мало земл'ѣ па се оженијо и сам почео да живѣи (Дш). — Понѣкоме прође век по прѣставштине (Пр).

прѣстојан -јна -о *који се понаша уљудно*. — Ђвек дотѣран, ѿвек прѣстојан (Јѣ). — Цѣла е фамил'ја прѣстојна и марифѣтна и радна, бѣл'а бит не може (Л).

прѣта ж *в заседа*. — Имао прѣту у Ђеране (Г). — Код јаза нође уфатише ни прѣту, когѣј ћео дол'е у Пѣћ, свѣ не враћал'и (Јѣ). Алб прѣтѣ бусија заседа.

прѣтиснут -нем свр 1. *извршити прѣтисак*. — Онѣ мѣсо трѣба да се дѣ прѣтиснуто бар двѣ недѣл'е дана (Г). 2. *заузети, узурпирати*. — Кѣау дѣвери да ју прѣтисну имање (Д). — Прѣтисл'и ју Шиптарѣ једну л'иваду (Пр); *в прѣтиснут*.

прѣтка ж *колац уз биљку кузавицу*. — Са[д] се стал'ају прѣтке и краставицама, а онѣ прѣ несмо ни патл'ицанима (ДД). — Отишао у Дубочаѣ да посѣчѣ неку прѣтку за меѣне (Г). — Не мѣжу меѣне бес прѣтака, тѣ само чућаваѣ мѣже (Г).

прѣфатит -им свр *в прифатит*. — Прифати ми овѣ док се обѣјем (ДД). — Прифатил'и не овѣ Шиптарѣ до неђе (Јѣ). — Као код своѣ кѣће ѣна мѣже да прифати свѣ што раде други (Св).

прѣфатник м *в приватник*. — И прѣ и бѣл'е ће да ти уради прѣфатник но мајстор у предузеће (Дњ). — Прифатник, има ѣегове камијѣне и вучѣ (Јбу).

прѣфатно прил *в приватно*. — Нијѣдан ју није завршијо да вел'а, већ тавакѣ прифатно (Л).

приход прихѣда м *зарада*. — Какав приход, сѣл се трошимо, никакога прихѣда нема (К). — Да имају сел'аци прихѣда, не би нико бежао са сѣла (Л); *в приход*.

прихѡдоват -у(ј)ем несвр *зарађивати, стварати зараду, приход*. — Кад би се такѡ лѡко прихѡдовало од земл'е, свѣ би ју радѣл'и, нико нѣ би живѣо у град (СЛ).

прицкрѣнут -ѣнем свр *делимично затворити, притворити*. — Прицкрѣнем јѡ врата да ме не убије промаја (Ж). — Прикрѣни макло врата да не ул'егне мачка у собу (Св).

прича ж Д. — Ту причу више немѡ да причаш (Г). — Тѡ како је било, причама се не мѡже казат (С).

причѡл'ица ж Д. — Она причѡл'ица н умѣ да се заустѡви (С). — Неће му бит досадно с онѡм причѡл'ицом, цѣо век ће да му кл'ује главу (Н).

причат причам несвр *говорити, саопштавати, обавештавати*. — Није ми дѡбро прич'ат (Дш). — Тѡ је у Мокру, такѡ причу (Бр). — Причу, обѡдве стѡпе овѡко у камен (Бл). — Причѡо ми чѡве[к] ка[д] дошѡо из рѡпта (БП). — Јѡ видеѡла нѣсам, ал'и причѡл'и наше жѣне (В). — Свѡ ноћ остѡдосмо причѡјући, трѣнул'е нѣсмо (Г); → за-, из-, на-, о-, по-, пре-.

причѣстит (се) -ѣстим (се) свр *примити причест*. — Постѣла сам овѡ недел'у данѡ па сам вол'ѣла да се причѣстим (Јѡе). — Не мѡжу да се причѣсту они којѣ нѣсу постѣл'и (Св); *пречестит (се)*. ■ **причешћѡват** -у(ј)ем (се) несвр. — Постѣл'и смо и причешћѡвал'и смо се (Д). — Саѡд ѣво неку гѡдину пѡ се причешћѡју но онѡ пѡсе рѡта (Г); *в пречестит (се)*.

причит -и свр *набрекнути виме пред омлађивање*. — Јуница мѡже да причѣи и нѣкол'ико недел'а прѣ тел'ѣња (Пр). — Није бѣла причѣла, нико нѣ би рѣко да ће се отѣл'и (К).

причуват -увам свр *краће време чувати*. — Да је имѡо кѡ да ми причува краве док се не вратим, отишла би јѡ (Јѡе). — Нек идѣ, причувају ју јѡ ѡвце док се не врати (Г).

приш -та м *заразна болест, аптрах*. — Приш, не знѡм како је приш (Б). — Приш ју погодѣјо како да побѣгне, да ни узмѣ ѡбраз (Г). — Црче ми јунац от пришѡа, не мѡгѡ да га спѡсим (Г).

пришит -й(ј)ем свр 1. *концем причврстити мањи предмет за већи*. — Нѣ кте да причѣка мало да му пришѣјем дѡгме на цѣмпер, но ѡјде онакѡ (Гр). — Онѡ пришивѣно дѡгме мало мање (С). 2. *измислити, набедити, приписати неком неко недело*. — Свѣ што би се украѡло прешѣили би га Исѡфу (С); *в прешит*. ■ **пришиват** -ивам несвр. — Покиѡдал'и би пул'ке да се играмо па би ни пѡсл'е пришивѡл'и (Јѡе); *в прешиват*.

пришѡстит се -им се свр *прибѣити се, приљубити се уз некога/нешто*. — Бѣше му се јѣдна пришѡстиѡла (Г). — Кат се упѡашу, пил'й-ћи се пришѡшту ус квѡчку (Гр). — Ако ти се онакѡ јѡш неки пѡт пришѡшти, дѡђе ти у кућу (Си).

пркл'ињат -ем несвр *в прокл'ет*. — Пркл'ињи га кол'ико ѡћеш, ѡн ће како ѡн ѡће (Бс). — Куни пркл'ињи — ѡбае, ништа не помѡга (К).

прконаћит -им свр *в преконачит*. — Ту смо прконаћѣил'и па јутрѣдан крѣнул'и (Дш).

пркрстит (се) -им свр *в прекрстит (се)*. — Стѡр чѡвек н умѣ да се пркрсти, крсти се л'ѣвом руком (Си). — Јѣданпѡт се окрѣнеш, попѣјеш мало водѣ и пркрстиш се (Ки).

прло с *стрма страна обале*. — Испот прѡла у Гѡцине у јѣдан зафѣ-

рак баџисмо динамит (Г). — Код Маџисџа прџа имаџо је рџба (Г).

прџага ж земџа слабог квалите-та, неплодна земџа. — Ори копџај онџ прџаге и нџкад нџшта (Гр). — Нџма џџера, сџне, от прџага, од нџ се не живџи (Др).

прџат прџам несвр 1. *наносити прџавџитину*. — Немџ да се прџате тџмо по сокаку (Јбу); → за-, из-, о-. 2. *џарати ватру да се распали*. — Оде џутру прџамо џгањ да нало-жимо(Бр).

прџат -џм пог *пунити*. — Прџај у онџ вређу колџко мџже да стаџе (Г). — Свашта би деџа прџала у џџпове (Н); → на-.

прџина ж *аугм од прџо*. — У Прџине џма велџика прџа (Гр). — Пре-џириџа се Клџина чак до у Прџине (Дс).

прџинџина ж *аугм од прџина*. — Жџо му да остаџи овџ прџинџине (Би). — Тџмо џмамо нџкаке џрнџице, неке прџинџине (Б). — Од овџја прџинџина нџко нџје ни за опџнце за-раџиџо, а камолџи да је заџуђио (Пр).

прџенит (се) -џним (се) свр в *про-менит (се)*. — Пџсе не мџжу да се прџџну, нџма тџша, нџма нџшта (БП).

прџудит -им свр в *принудит*. — Тређи дан прџуђџени бџсмо те се прџаџосмо (БП).

про- префикс за грађџење глагола сврџшеног вида од глагола несврџшеног вида. — Да се проџџнимо, да скиџемо овџ што је мџкро (Дс). — Ка[д] се проџџва, исџџџи се онџ вџда (Јбе). — По планине проџаџаџо снџг (Н).

прџбад м *осеђај бола у пределу груди*. — Свџ нођ се прџџџаџо, нџје мџго да се смири от прџбада (Ј).

Имаџо сам прџбаде на лџџву страџу (Си); в *прџобод*.

прџбадат -џдам несвр *имати бол у пределу груди*. — Нџшто ме прџбада, не мџгу нџкуд (БП). — Дџго ме пџслџе тџга прџбадаџо испод лџџве сџсе (ДД).

прџбират -џрам свр *према бират*. — Реко да прџбирам нешто пасџлџа за једно ваџиво (Г). ■ **прџбирџват** -џ(ј)ем несвр. — Прџбирџвала са[м] маџо, алџ џма мнџго штџтџнога (Н). ■ **прџбирџвање** с *гл им*. — Ёзгуби ми време прџбирџвање пџшџице за по-наџју (Г); в *прџбират*.

прџбит -џ(ј)ем свр *направити отвор, провалити*. — Пџсе провџџчи опџту кроз онџ рџпе прџбивџџе (Би). — Гределџ џма, и на нађ гределџ, је прџбивџџено бџрџиџом (Ки); в *прџбит*; ↔ *провалџит*. ■ **прџбиват** -џвам несвр — Уџџарио се прџбивџаџуђи зџд (Би). — Пџсе се прџбива свџрдлџем (Гр). ■ **прџбивџвање** с *гл им*. — Ка се окрџџи онџ гџма, пџсе дођџе прџбивџвање рџпа за опџте (Дс).

прџбод м в *прџбад*. — Јџтре три нџделџе довати ме, прџбоди џде (Дш).

прџбџјаџ -џџа м в *прџбојаџ*. — Свџд наџколо прџбуђи онџ зџлџџо прџбџџом (Г). — От прџбџџа рџпе су јџднаке (Г).

прџбџдит (се) -џџим (се) свр *пре-стати спавати, учинити да неко престане спавати*. — Прџбџдим се пџслџе пџла нџђи па не мџгу пџслџе да заспем (БП). — Полаџо, да ми не прџбџдите деџцу (Јбе); в *прџбџдит (се)*; ↔ *разџџудит*.

прџбџј (се) -џџџе (се) в *прџобуџ се*. — Да ме причџкаш маџо док се прџбџџџем па да идемо зајџдно (БП). — Прџбџџџо се ја за трџн џка (Г).

пробушит (се) -ушим (се) свр *бушилицом или неким другим алатом направити отвор*. — Пробуши се зумбом па се ста́ве опуте (Г); *в пребушит, пробушит*.

прова́лит -а́л'им свр **1.** *направити отвор*. — Оно му се прова́л'и и упутише га одма у Митровицу (Б). — Кат прова́л'и вода бена́т те́шко се загради (Г). — Они сиромáси оту́т прова́л'и, узимај, пуни ра́нће́ве (Ки); *в прова́лит*. **2.** *насилно ући*. — Прова́л'ише не́ки ту́ из на́шега се́ла, ул'е́гоше (Кг). — Прова́л'у сви́ње плóт и ул'е́гну у ба́кчу (Н). ■ **прова́л'иват** -у́(ј)ем несвр. — Сва́ке но́ћи би прова́л'ива́л'и и пл'а́чкал'и (Б). ■ **прова́л'оват** -у́(ј)ем несвр. — Ако се не загради добро, сви́ње те ти прова́л'оват (ДД).

провеза́ч -а́ча м *в завијач*. — Озго́р преко ка́це провеза́ч (СЛ). — О́ни провеза́чи бе́л'и ка сне́г (СЛ). — Реко Че́де да ми купи једну крпу за провеза́ч, нeм ш чим ка́це да покри́јем (СЛ).

прóвес -е́дем свр *проживети*. — Л'е́по су провéл'и ве́к заједно (Г); *в превес*.

провесéлит се -им се свр *према веселит се*. — Рeд је да попи́јемо, да се провесéл'имо, жéнимо ма́шкула (ДД). — Вре́мe је да се провесéл'имо и у мо́ју ку́ћу (Т).

прови́рет -и́рим свр *погледати кроз отвор*. — Прови́рeла би са́мо понéгде на врата́ (Бл). — Нeма ми и[х] де́ца ни да прови́рe, да ви́де ка́ко сам прeно́шила, да ви́де јeсам л'и жи́ва (С).

прóврет -и́м свр *прокључати*. — Ће вода да ми проврe, нeм ка́[д] да ју се окрeнем (Је). — Док не проврe не ски́да се с ве́рига (Г); *в прeврет*.

проговóрит -им свр *изговорити, почети говорити*. — Више нeсу проговори́л'и (Св). — Нeће ни да проговори (Је); *в преговорит, преговорит*.

прогунут -нем свр *прогутати*. — Да́до му мало водe да прогунe да му бидне ла́кше (Си). — По́што прогуну воду отвори́ очи (Је); *в прегинут, пргунут*. ■ **прогу́њат** -у́њам несвр. — Зама́ло да с уда́ви прогу́њајући во́ду (Пр).

прода́вац -вца м *трговац који ради у продавници*. — Понеки ма́ нe би ктeо прода́вац ни да се дигне да те услу́жи (Г); *в прдавац*.

прода́вница ж *просторија у којој се продаје роба*. — Имáл'и смо у прода́вницу да се купи паму́ка на кану́ре (Н). — По на́шија прода́вница ви́ше се пи́је но што се купу́ју на́мирнице за у ку́ћу (Дс). — Трчи у прода́вницу купи́ ми кeсу ка́фе (Бр). — Ува́тил'и смо го́ре кот прода́внице, те о́ни бурило ис ко́л'и ба́цише (Бл); *в прдавница*.

прóдат -о́дам свр *дати у замену за договорену своту новца*. — Дóшл'и би де било, ал' ту́ ку́ћу прóдат не мóжемо (СЛ). — Ка́д је нeко ну́жан за па́ре, не мóже да прода́, не да́ му се (Си). — Родител'и тра́жил'и за свe де́те као да га прода́ду (Б); *в предат*. ■ **прода́ват** -а́(ј)eм несвр. — С нóјном ма́јком ова́ко прода́јемо (Бл). — Прода́вају л'у́ди, држу́ скупо (Ки). — На́јвише кромпир прода́ју ови́ дóл'е (Кг). — Посeдeла сам прода́вајући ме́уне и тако још понeшто из ба́кче (Г). — Упо́знао сам га прода́вајући сир на пи́јац (Пр); *в прдават, предават*.

проду́жит -у́жим свр *наставити*. — Ја́ мóрам д идeм, а ви́ продужите (Т). — Нeки продуже па остáну до

зорѣ пѣјући (Д); *в прдужит, прѣдужит.*

прѣждрет -дѣрем свр *прогутати у комаду.* — Аждаја се спуштила ис планине и ктѣла да прождѣре Пѣћ (Г). — Како ми се избечи, реко ће сна да ме прѣждере (Г).

проз предл *в кроз.* — Искочѣл'и смо проз овѣ прозор (Б). — Ишл'и проз онѣ пол'е о[д] Доне мѣл'ѣ (Бр).

прозор прѣзора м *отвор за дневно светло.* — И најзат ђни кат су виде-л'и да ће такѣ да и[х] напије, пѣшке оставил'и и крс прозор поскакал'и (Т). — И пѣшке имѣл'и и одѣвде су се бранил'и, и са тога прозора, и са тога, и са тога, ал'и свѣд не скол'и-ше (Б); ↔ *пѣнѣер.*

прѣзѣрче -та с *дем од прозор.* — Заковѣше теслом прѣзѣрчиће мѣл'ѣ да нѣмамо дѣ да искочимо (Бл).

просвѣрет -йрим свр *провирети.* — Ктѣла сѣл да просвѣри крз онѣ л'ѣсу (Гр).

просѣкнут -не свр *изгубити употребно својство услед дејства бактерија, односно влаги.* — Мл'ѣко л'ѣти лако просѣкне (Пр). — Просѣкнуло сѣме љ земл'у од влаге (Г). — Ка[д] се рано посеје, мѣже да ти просѣкне (ДД); *в прѣсукнут, прѣсукнут.*

прѣја -ѣје ж *хлеб од кукурузног брашна.* — Прѣју под жѣр (Кг). — Попѣри врѣлом водѣм брашње од прѣје (Гр). — И сѣд вѣл'имо кѣпус с прѣјѣм (Л). — Ми ѣде умѣси по едно тѣнку прѣју па по едно пѣрче свѣмѣ (Бс). — Отишѣо би ѣтац да копѣ по кѣтол'ика и по Шиптѣрѣ за комѣт прѣје (Др).

прѣјан -а -о *који је од кукурузног брашна.* — Онѣ л'ѣбац попѣри са врѣлом водѣм; брашње от прѣје, прѣјано брашње (Б). — Имѣл'и смо

увѣк и пшенично и прѣјано (Би). — Копрѣве се брѣл'ѣ и помѣло прѣјаног брѣшна, мало качамѣка (Кг).

прѣј(ти) прѣјѣм свр **1.** *ићи с једног места на друго.* — Нѣ кте да ме пѣшти да прѣјѣм преко л'ивѣде (ДД). — Како бѣло ћемо прѣјт нѣћом крз Нѣмѣце (Б). — Прѣјѣмо нѣкако (Б). — Нѣки се подѣвише, ал' прѣјѣсмо Дрим (ДД). — Прѣјѣмо преко Албание (Дш). **2.** *проживети.* — Мѣјко мѣја тѣшке ћеш ми стѣре дѣне прѣјти (Б).

прокл'ѣт -ѣнем свр *бацити проклетство.* — О ћѣрко, нѣмѣј ме прокл'ѣт што те нѣсам шкѣловала (БП). — Тѣшко је кад родитѣл' прокѣне свѣје дѣте (Љѣ); *в прѣкл'ѣт.* ■ **прокл'ѣњат** -ем несвр. — Вѣкала би сирѣга попадѣја, о ћѣрко, прокл'ѣта да си штѣ љради (Дс). — Прѣкл'ѣта била док си живѣа (Пр); *в прѣкл'ѣњат, прѣкл'ѣњат.* ■ **прокл'ѣт** -а -о *који је уклет, на кога је стављено проклетство.* — Ка да сам прокл'ѣта не мѣгу да се ѣтрѣм рѣје (Г).

прокл'ѣтник м *уклѣти човек.* — Онѣј се прокл'ѣтник не савѣја кот кѣће (Бс). — Мѣбрам да понѣсем л'ѣба онѣме прокл'ѣтнику (С).

прокл'ѣтница ж *уклѣта жена.* — Штѣ да рѣдим с онѣм прокл'ѣтницѣм, да је јѣгње зѣкло би ју овѣко не мѣгу (БП).

прол'ѣтѣс прил **А.** — Прол'ѣтѣс[с] сам напѣнула осамдѣсет и двѣ гѣдине (С). — Прол'ѣтѣс кѣпѣмо трѣктор (Ки).

прѣл'ѣће с **А.** — Ъ прол'ѣће сам се вѣрила, о Мѣтровдану сам се ѣдала (Љѣ). — Нѣдѣо сам се да ће ми бит дѣста до прѣл'ѣћа (Л).

прѣл'ѣв прѣл'ѣва м *болѣст кога се манифѣстује у учѣсталѣм прѣжњѣњу врло рѣтким изметѣм.* —

Тел'е лако добие прол'ив и лако мо-же да л'йпше от прол'ива (Н). — Де-ца умирала от прол'ива и од сипа-ница (Кг).

прол'ит се -й(ј)ем се свр добити пролив. — Краве се прол'ију од л'у-тѣ травѣ и од пасул'ѣвине (Г). — Да-вао сам и[м] пасул'ѣвине па се про-л'ише (Гр).

променит (се) -ѣним (се) свр 1. разменити, заменити. — Бил'и променйл'и прстење (Јбе). — На ма-лу ракију промене дарове (СЛ). — Стѣ до сад променѣо жѣна (Би). 2. променити одећу. — Премѣни се не йди тако (Пр); *в променит (се)*.

промућуран -рна -о разуман, сна-лажљив, проициљив. — Деца су промућурна, не смѣш код њи свѣ-шта да причаш (Г). — Да га видиш — замлата, а промућурнијег човѣка очи ми видел'е несу (Бс).

пронаћ -аћем свр према наћ. — Са њим ја д идѣм док смо и[х] про-нашл'и (Б); *в пренаћ*.

прѣник прѣника м усев у фази ни-цања. — От прѣника завѣси рѣд, ако слабо никне, рѣда нѣма (П). — По прѣнику мѣже да се види оће л' бит штѣ од њѣга, оће л' бит берићѣта (Бр).

прѣдат -бдам свр почети хода-ти. — Тѣже се чува дѣте кат про-бда (Гр). — Навр године прѣдѣше ми обѣдва (Г).

пропѣл'ица ж који није успео у животу. — Бѣг да те нагрди, дѣ наће ону пропѣл'ицу (Си)? — Дѣ ју пѣнесе вѣда да побѣгне с онѣм про-пѣл'ицом, како мѣсл'и с њим да живѣ (СЛ)?

пропѣнут -нем свр 1. провући се између делова неког предмета са вишег на нижи ниво. — Мѣгу л'и ја

пропѣнут кроз овѣ мѣтке (Гр)? — Пропѣдоше ми нѣге кроз ону л'ѣсу, нагрдѣла сам се (Би). 2. матери-јално или здравствено посрнути, уништити се. — Бѣим се да ми не пропѣну тѣоци од зимѣ (Н). — Кат пропѣде Југослѣвија, нас отѣраше у Немачку (Бр); *в пропѣнут*.

пропас пропѣсти м и ж здравстве-на, морална или материјална по-срнулоост. — Кѣ ће да мѣри за мѣј пропас (К). — Да није било нѣше пропѣсти, мѣ нѣ би бѣгал'и овѣмо (К).

пропит се -й(ј)ем се свр одати се алкохолу. — Йма фѣну плѣту, но се пропијо (БП). — Кажѣ да се пропијо због женѣ (Г); *в препит се*.

проптат -тѣм свр сазнати, про-наћи. — Бѣвол'и кѣм како је про-птѣо да се дѣјѣ бѣрачка (Г). — Про-птѣм ти ја да ми пријѣтел' йма неке пѣре па погѣдим л'ивѣду (Г).

пропѣшит -им свр почети кон-зумирати дуван. — Пропѣшијо сам ка[д] сам бѣо мѣл'и па сам га остѣ-вио, па сам сад ѣпет пѣчо да пѣшим (Гр). — Пропѣшила му и жѣна како је дѣшла за њѣга, и дѣца те да му пропѣше (Би); *в препушит*.

пропѣшитит -им свр не искори-стити, изгубити. — Прѣпушти јѣдну, дрѣгу прил'ику, ће да ми остѣне нѣудата (Г); *в препушитит*.

прѣредит (се) -ѣдим (се) свр по-стати ређи, разредити се. — Про-рѣдѣла му се кѣса (Б). — Прѣредѣте рѣпу немѣјте, да ју жал'ите (Дс). — Бѣл'е те да напѣдују кат се про-рѣде (Пр); *в прѣредит*; ↔ *разрѣ-дит*.

прѣрок прѣрѣка м који зна да прѣриче судбину. — Штѣ знам ја, нѣсам прѣрок (Ж). — Прѣрѣци мѣжу да знадѣ штѣ ће да бѣдне (Св).

прѡс -та -о који је необразован, примитиван. — Ти школован да узмеш њу онако прѡсту, не одговара (Бр). — Шта знамо ми сел'анке прѡсте жене (БП). — Од прѡстија жена тѡ не може да се чује, не не дај бѡже (Јбе).

просидба ж тражење пристанка да девојка ступи у брачну заједницу са момком за кога се тражи. — На просидбу девојка се склони негде ван куће (Гр). — Каке просидбе, ни веридбе ни просидбе, но онако тидне сама (К).

просиоц м онај који проси девојку, просац. — Ка она што је имала просиоца није ниједна, па ѡпет ѡстале неудата (Кг). — Више не могу кућу да браним от просиоца, немѡј, неси ти једина (Л). — Просиоцима су увек врата отворена да просе девојку (СЛ).

прѡсит -им несвр тражити пристанак да се девојка уда за момка за којег је траже. — Дошл'и л'уди у кућу да ме прѡсе, прѡ је било да пратиш некога својега да те прѡси (Д). — Рече, добро сам те срѡо д идемо да прѡсимо једну девојку (Ки). — Даја ал' зѡт би просијо (Ж); → за-, из-.

просјак -ака м сиромах који тражи милостињу. — На сваки ћѡшак по просјак (Си). — Тал'ике паре је слатаѡ, а да га видиш носијо се ка просјак (Г). — Онѡ пѡ прѡ имало просјакѡ више но сад што има (Јб). — Дѡђе један чѡвек, баш ка просјак (Б).

проскитат се -йтам се почети скитати, постати скитница. — Ка[д] се чѡвек пропйје, ѡн се и проскита (Л). — Дѡца безмајке су проскитана, без ѡца несу јетими (Г); в прескитат се.

прѡстѡк -ака м који не познаје, не придржава се правила лепог понашања. — Прѡстѡк — ка да није ни дан ишаѡ у школу (Бс). — Отупи чѡвек кад живи с прѡстѡцима (Бр).

прѡстакѡша ж која није образована, примитивна особа. — Па тѡ је једна најобичнија прѡстакѡша, а ти ћеш да се ожениш с њѡм (Г). — От прѡстакѡше нијад женѡ и нијад куће (Јбу).

прѡстират -ем несвр према прѡстрет. — Свако јутро сам прѡстирала свѡкру постѡлу (СЛ). ■ **прѡстирање** с гл им. — На мѡку сам, нем ништа за прѡстирање кравама (Пр). — Свако вѡче прѡстирање, свѡко јѡтро дизање постѡл'е — то је мѡрѡла мнаѡица (Ж).

прѡстирач -ача м конопљана тканина која се прѡстире (Г Д Л Јбе Јб Св С Си). — Кѡ не би имѡо, прѡстиро би прѡстирач место чѡрге (Дш). — Шта да радимо с овима прѡстирачима, да и[х] опѡремо — шта да радимо (К)?

прѡстирка ж општи назив за тканине које се прѡстиру. — Нѡма шта да ју видиш у сѡбу, ни од прѡстирке ни от покривке (Г). — От конопл'е за прѡстирку (Г).

прѡстѡрија ж одељење, соба. — Све прѡстѡрије застрете ћил'имима, ел' тѡписима (Јбе). — Мйрѡва кућа има двѡнајес прѡстѡрија (Г).

прѡстрѡт прѡстрем свр растури-ти сламу где се лежи, намештати постѡлу. — Поспѡваше ју дѡца, а ѡна није прѡстрѡла (Гр). — Би прѡстрѡл'и тавакѡ слѡму, и тѡу би л'ежѡл'и (Бл). — И слѡму би прѡстрѡл'и свѡд ѡко ѡгња (Ки). — Кад вѡл'иш мѡж да л'егнеш, прѡстрѡто ти је (Н). — Прѡстрѡта чѡрга — стѡ л'ѡди (Бл). — Би прѡстрѡл'и слѡму

по цел'е кўће (Ж). — Тў смо седам дана седёл'и, нити прѡстрето, нити покривѣно (Бр). — У сламу се родио Исус Кристѡс, вал'а слама да је прѡстрета па помало сламе растўримо по собѣ (С).

прѡтнут (се) -ем (се) свр *провући (се) кроз отвор*. — Прѡтни крај от конѡпца крос пѣкл'у па вѣжи (ДД). ■ **протињаџат** -ам/-ем несвр. — Што би се протињало, онѡ е исто тавакѡ (Ж). — Под жицу протињи рўку, не гл'ѣдај кака је трава, но убѣри ако ју доваџиш (Дш).

процвѣџат -ам свр *развиџи цвѣтѡве*. — Дѡбро је да грїје сўнце кат процвѣџа вѡће (Јѡе). — Нѣкол'ико дана пошто процвѣџају трѣбаш да и[х] опрскаш од онѣ мўшице, ако и[х] не опрскаш свѣ ће ти опану (Гр).

процѣнит -ѣним свр *утвѣрџити цѣну*. — Не знам како ће ју процѣнит (Јѡ). — Процѣнише да дам ил'аду дїнара (Си). — Кад би нѣко нѣкога поаро, комїсија би процѣнила штѣту (Г). — Процѣну кол'ико трѣбаш да даш вишка (Бс); *в прецѣнит, прцѣнит*.

прѡцеп м 1. *дебља мотка углављена у маказама предње крстине запрежних кола преко које волови вуку* (Б Бл БП Би Бс Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Јѡу Н П Св Си С СЛ Т). — Трѣба ми једно сврѣдло да пребўшим дрво за прѡцеп от кола (Г). — Тамо има јена гўжва на прѡцеп от кол'и (Ки); ↔ *бїга, рўда*. 2. *вѡјничѡ 1*. — Прѡцеп от кол'и, прѡцеп за плўг и прѡцеп за дрл'ачу (Дњ). — За дрл'ачу би било бѡл'е да има прѡцеп, се ланац ожўл'и нѡге волѡвима (Дњ).

прѡчїстит -им свр *отклонити нечїстоћу*. — Дѡбро би било да се прочїсти маѡ овај пасўл' (Г); *в пречїстит*.

прѡчитат -ам свр *завршити читанье*. — Нѣ би оставїјо нѡвине да и[х] не прочита (Пр); *в прѡчитат*.

прѡшарат -арам свр 1. *местично мењати боју, украшавати фигурама*. — Узмѣ се шарал'ка па се прошара вѡскем (СЛ). 2. *почѣти сазревати* (о шљиви). — Шарице прошарају по Петрѡвдану (Г). — Шарице се обѣру, а овѣ јесѣње несуну ни прошарал'е (Дс); *в прѡшарат*. ■ **прѡшарѡват** -ў(ј)ем несвр. — Кат пѡчну да прошарўју, ми спрѣмамо сўдове за њи (БП). ■ **прѡшарѡвање** с гл им. — Кад би мѡгл'и да и(х) наваџимо у прошарѡвање, билѡ би дѡбро (Н).

прѡшеница ж испрошена девојка, заручница. — Ёмрала му је девојка прѡшеница (Гр). — Марко је оставио девојку прѡшеницу, силну девојку из Сїнаја (Г).

прѡшѣџат -ѣтам свр Δ. — Да рўчамо па да мало прошѣџамо (Т). — Прѡшѣџасмо кроз пијац и нѣ допаде ни се ништа (Пр); *в прѡшѣџат*.

прѡшўпл'ит -ўпл'им свр *направити шупљину, пробити*. — Пѡсе се тѡ зўмбом прошўпл'и онѡ гўма (Г); *в прѡшўпл'ит, пршўпл'ит*.

прѡпадат -ам несвр *в припадат*. — Та л'иваџа, ѡна прѡпаџа тѡј цркве (Ки).

прс -та м *део шаке*. — Он је врѣдан, са дѣсет прста ѡн ће да остане жив (Д). — Онѡ дѣца брчкају прстима по тањїру (Би).

прса с мн и **прси ж мн груди**. — Цабе му је да се бўса у прса (Г). — Маже гѡре врата, маже секрву, у прси свѣкра (Јѡе). — У нај тањїр трипут са с прстима па домаїнуну на прси — типут је мѣд било (К).

прскат прскам несвр *посипати капљицама течности, под прити-*

ском истиснути течност. — По Србије прскају и коломбџе против траве (Бр). — Код нас још може да се нађе непрскано вође (Л). ■ **прснут** прснем свр. — Прсну вода из онџа бурега, све нас попрска (Бл). — Пардајс ис туршије може да прсне кад га загризеш (Др). ■ **прскање** с гл им. — Нешто ми се покварила пумпа за прскање, те не мога да и[х] опрскам (Т). — Сад све зависи от прскања, ако се не опрска — цабе мџка, ништа на вал'а ако остане (Дњ); → из, о-, по-.

прслук -џка м в пуловер (Б Бл Бр Би Бс Гр ДД Д Др Дс Дш Ж Ки Кг Љ Љу П Пр Св Си С СЛ Т). — Прeko кошџл'е прслук (Љу). — И жене су носил'е као прслџце о[д] сџкна (С). — Л'џди носил'и гађе, кошџл'е, прслук, цџку (Љу). — Панталџне вџњене, блџзе вџњене, прслџце вџњене, татџ е све вџњено било, вџњено се носило (Ж).

прстен м 1. украс од племенитог метала који се носи на прсту. — Девеер треба да купи прстен и ципел'е (Г). — Тџри вако прстен тџ и тџ по трипут па довати у десну рџку (Ж). 2. в гривна (Ље Св). — Кџсу ус косиште држи прстен (Ље). — Понекџ чивију заглави у прстен (Св).

прстенџват -џ(ј)ем несвр дати девојци веренички прстен. — У сџбу тамо затвџру врата и џће девеер д ул'егне да ју прстенџје (Св). — Два девеера да ју прстенџју, мнадицу (Ж). — Кад ју прстеновање, оте џдма да ју воде, ми не дадосмо (Б); в прстењоват.

прстенски -а -о који се односи на прстен. — Тџ ми бијџ девеер прстенски (С). — Тџри ју прстен прстенски девеер (Ж).

прстењоват -џ(ј)ем несвр в прстеноват. — Дођџу неки њини тамо, ајде, девеере, да ју пртењџјеш (Бр). — Тамо прстењџјем, и ципел'е тамо (Бр).

прт м стаза у снегу. — Ја нем дџ већ онџм пртем право у Гларево да дођџем (Дс). — Кад је ишаџ пртом, довати га онџ кџче за нџгу (С); ↔ пртиџна.

пртен -а -о који потиче од конопл'е. — Пртено, тџ е от конџпл'е (К). — Платно за сџкње, све смо от конџпл'е: вијанку, сџкњу пртену (Би). — У пртџне панталџне сам ишаџ у школу (БП). — Ја ти кажем имал'и смо овџ пртџне рубине, несџ имал'и купџвно (К).

пртџрат -ам свр в пртерат. — Пртџрам краве тамо прко Бистрице и оставим и[х] да пасџ (Г). — Несмо смџл'и да пртџрамо прко бинце (ДД).

пртиџна ж в прт. — Она пртиџна џска не мџжу двојца да се размину (Л). — Вашка идџ по пџти и прави пртиџну от прашџне (ДД).

пртит -им несвр градити пртиџну. — Морџо би да пртим да мџжу дџца да тидну у школу (ДД). — Понекад су дџца пртила до школ'е (К); → раз-.

пртит (се) -им (се) несвр увезивати бреме на леђима. — Прти се па донџси да прџстреш (Г). — Док се пртила дрџвима билџ и[м] је дџбра, сад ка[д] не мџже више — не вал'а ништа (Г); → у-.

пртиџа ж 1. в упртџча (Б Т). — Осталџ је јџш нешто сџкна ка за пртиџу (Б); в пртџџа, упртџџа. 2. в урипче (Б Ж П Т). — Онџ што нџсиш на леђа стџгни пртиџом да ти не пџне па йди (Ж).

пртл'ача ж в *упртњача*. — Онѡм пртл'ачом пѡсе стѣгнеш онѡ брѣме па нѡсиш (К).

пртница ж в *упртњача*. — Анѹ, фѡр, пртницу сапл'ѣти од вѹне (Би). — Онѡм пртницом стѣгни онѡ што ти је на л'ѣђа па нѡси (Би).

пртњак -а м в *упртњача*. — Онѡ брѣме пртњаком на л'ѣђа увѣжи па донѣси кот кѹће, дрѹкше га нѣ би мѡго донѣт (Дс).

пртњача ж в *упртњача 1* (Бл Бр Бс ДД Д Дш Ж Ки Кг Л Љу П Пр Св С СЛ). — Пртњачом би носил'и вѹну у Истог да се влачи (Бл). — Ка[д] се осѹши, ѹзел'и би пртњачу, упрти, донѣси кот кѹће (Д).

пртурат (се) -ѡм (се) несвр в *претурат (се)*. — Како би дошѡо такѡ би уфѡтиѡ мѣсто и такѡ се пртурѡло (Св).

прћерат -ам свр в *претерат*. — Прћерај тѡмо прко потѡка, остѡви и[х] нек пасѹ до ѹвече, ка се напасѹ дотѣрај и кот кѹће (ЉБ).

пруга прѹгѣ ж **1. железнички колосек**. — Од Кл'ине до Грѣбника онѡм прѹгѡм (Гр). **2. разнобојна атмосферска појава полукружног облика, дуга**. — Кѡ се прѡтне испод прѹгѣ, ако је мѹшко, йма да постѡне жѣнско, а ако је жѣнско, йма да постѡне мѹшко (Г).

прут м **1. Δ**. — Прѣ се жѣѣло срѡпом, па тѹри прѹт, па вежѹј снопѡве (С). — Онѡј снѡп вежемо га сас прѹтом (Л). — Сѹнѣе грѣје, а волѡве двойца, јѣдан тѣгл'и, а јѣдан тѣра с прѹтца позѡди (Ки). **2. в путиљ**. — Дѡбар косѡч кад ју кл'ѣпл'е, онѡј прѹт свѹд йсти (ДД). — Мѡра да бйдне кйше, видиш како је поплѡвѣѡ прѹт од косѣ (ДД). **3. в шипка** (ДД Пр Си). — Прѡтне се вртило кроз оснѡву, па се тѹри прѹт у вртило, па

се навйја (Пр). ■ **пруће** с зб *им*. — Пшениѹу смо вежѡвал'и с прѹћом (ДД). — Превйјају се и дренѡви прѹћи (Пр). — Отиднемо јѣчам да везѹјемо с прѹћима (Дш). — Л'уди везѹју са прѹћима (Ж).

прућара ж в *плотњача*. — Живѣло се у прѹћаре (Б). — Нѣма више прѹћара ка нѣкад, сѡт су кѹће од кѡмена (Б).

прфѡтит -им свр в *приватит*. — Приѡају да ју тѡмо дѡмовина л'ѣпо прфѡтила, фѡл'у се на нѹ (ЉБ).

прѣдит -ѣдим свр в *прѣдит*. — Не стйго да га прѣдим, ѡстаде непрѣђено (Би).

прѣѡла ж в *парцѡла*. — Мѣрил'и смо ми тѣ прѣѡл'е, тѡ су бил'е свѣ шпѡртане (Л).

прѣнит -ѣним свр в *проценит*. — Нађи нѣкога да прѣнимѡ штѣту, да ти плѡтим (Дњ).

прѣркнут -нем свр в *прѣркнут*. — Њѡјзи је цѣло дѡбро тѹ отйшло, ѡна е прѣркѡла (Ље).

прѣвл'е с свадбени обичај при првом контакту снахе и свекрве који се одвија поред огњишта где се кува рѹчак за свѡтове. По обичају млада се прво уводи у кухуњу. При уласку пољуби праг. У кухињи поред огњишта седи младѡжеѣина мајка са дететом у крилу. Девер уведе младу у ту просторију и трипут око ње прође. Она пољуби свекрву, пољуби јѡј руку и дарује их. Невести дају чашу зашећерене воде, да би јѡј кућа била слатка као шећер. Затим јѡј дају соли да осоли јѡло које се кува, обично у овећем грнѹу. После тога је воде у собу за младенце. — У прѣвл'е узмѣ нѡкѡјнче, да подйгнеш дѣте трипут да га пол'ѹбиш (Ж). — И свекрѹу у прѣвл'е да [j]у сѣднеш на кол'ѣна, да

[j]у пол'убиш (Ж). — Свекрва седне у прчевл'е, а сна дође, врти се око њојзи па тура у вариво со, да осол'и (Ж).

пршкат -ам несвр неким предметом дирати по нечем. — Ништа ти не ради већ пршка по пепелу (Л). — Деца се купају и пршкају по ономе песку (Гр); → из-, раз-. ■ **пршнут** -нем свр. — Отвори га, пршну нешто унутра, ук'учи га, он поче да ради (Л). — Пршну по онем пепелу па извади печене компире (Св). ■ **пршкање** с гл им. — Оставите то пршкање, дођите да ми помогнете (Је).

пршл'енак -нка м в напрстак. — Терзија морао да има пршл'енак (Ж). — Кад запне, погураш иглу пршл'енкем (Ж).

прштет -тим несвр под притиском истицати, искакати у већој мери. — Како кола јуре, камење пршти на све стране (Ж). — Пршти вода из оне каце ка из решета на све стране (Б).

пршупл'ит (се) -им (се) свр в прешупл'ит (се). — Преглавица, пре от прѹћа смо правил'и, о[д] дрвета па се пршупл'и тѹ и тѹ за кл'ин (Ки). — Једно дрво је кракл'асто па се пршупл'и (Ки).

пршѹта ж свињски бут. — Нема јела бес пасул'а с пршѹтом (Б). — Попржи јаја с пршѹтом (Д). — Изрежи помало пршѹте па с ракијом — да се омези, не може ти ракија ништа (ДД).

пси́на ж пог назив за мрског човека. — Пси́на погана да ми не да да прођем путом (Г). — Да ми је само да се сретнем с онѹм пси́ном да га пл'унем (Је).

псоват -ѹ(ј)ем свр/несвр упућивати ружне речи. — Псује и оца и

мајку (Си). — Псоваше му мајку (Дс); в псоват; → из-, о-, по-.

псовка ж упућене ружне речи. — Никад од марифетнога нећеж да чујеш псовке ал' ружне речи (Бс). — Псовке, то л'уди — жене не псују, срмѹта је (Б).

птица ж Δ. — Почувал'и би ју да у н изедѹ птице (Н). — Чувал'и би конѹпл'у от птица док не никне (Гр).

пѹват пѹвам несвр в дуват. — Пѹва [о]на ветрина, крѹс кости ју осећам (Пр). — Кат поче да пѹва, н умѹ да с устаѹи (СЛ). — Пѹвао је ветар, да те понесе (Дс).

пугарит -арим свр в поугарит. — Пѹора његово, моје не кте да ми пугари (Би). — Би пугарил'и с тема плѹговема и брже и бол'е (Би).

пѹдит пѹдим несвр јурити, терати. — Миси да бидне тамо до маршала, а они гнаве, теру и пѹде (Ж). — Ми би долазил'и на шл'иве, она би не пѹдила (Ки); → из-, по-.

пѹдит се пѹди се несвр парити се (о кучкама и мачкама). — Ка кѹчка ка[д] се пѹди, по сто паса за њѹм (Др). — Нѹсмо ју видел'и да се пѹдила (К).

пѹж м зоол Helix pomatia. — Саѹни вичу да гајимо пѹжеве (Л); в спуж.

пуйрка ж мехур. — Неће кишаскѹро да стане, види како се дижу пуйрке (Г). — Гл'е како је бркл'а пѹна пуйрака (Г).

пѹк м већа војна формација. — Четрдесет и прве се заратило и наш пѹк педесет шести, педесет шести пешадиски пѹк (БП). — Гвоздени пѹк се назво (БП).

пѹкнут пѹкнем свр експлодирати. — Ка[д] се враћала, пѹкну лађа, мина била постал'ена у море. — Не-

ко вел'и ће пукнут, неко неће (Б). — Неће ти помђ да ћеш пукнут (Г). — Јбш ми тѹ, пѹкоше пѹшке (БП).

пѹкѡвник м Δ. — Шта ћемо, господине пѹкѡвниче, шта ћемо с топѡвима (ДД)?

пулал'ија м *зекасти коњ мести-мично прошаран кружићима тамније длаке*. — Пулал'ија йма ка пул'ије по снагѣ и тѡ је најбол'а глѡка кот кѡња (Г).

пѹловѣр м *џемпер без рукава* (БП Г Дњ К Л Ље Н). — Кажѣ назѣпшћеш бес пѹловѣра, обѹчи нешто да не прелѡдиш (Дњ); ↔ *прслук, фенѣла*.

пѹл'ав -о -а в *буђав*. — Изјѡловите се ако јѣдѹ пѹл'аву рѡну (Пр). — Кѡњима не смѣш да дѡйш пѹл'авога сѣна (К).

пул'ија ж 1. *дугме* (БП Г ДД Л Ље Н). — Сад вићемо дѹгме, а некат смо то звѡл'и пул'ија (БП). — Йма пѹл'ија са двѣ, а йма и са четѣри рѹпе (Си). — Покидал'и би пул'ије с кошул'а да се играмо (Св); ↔ *дѹгме, пѹл'ка, пѹца*. 2. *механизам за затварање лупца*. — Ка[д] стѡвиш лѹбац овцѣ на врат, прѡтнеш пул'ију кроз онѣ двѣ рѹпе па стѡвиш дрѡвце да н испѡне (Г); ↔ *баглама, кѡјла, кл'ин, кл'ѹч, крс, спѹца, чивѣја*.

пул'ије Г јд *игра дугмићима* (Г Н). — Покидал'и би свѣ пул'ије са кошул'е и са џемпѣра играјући се пул'ије (Н); ↔ *копчѡње, копчал'иш, пѹл'ке*.

пѹл'ка ж в *пул'ија* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки). — Играл'и смо се пѹл'кама (Бр). — Ранѣје се шл'иц закопчѡваѡ пѹл'кема (Дш).

пѹл'ке Г јд в *пул'ије*. (Б Бр Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки Љу П Пр С Т). — Кад би играл'и пѹл'ке, покидал'и

би свѣ пѹл'ке што би имѡл'и на кошул'е (Б).

пѹмпа ж *направа за сабијање притиска, прскалица*. — Кашѣку прѡшка у пѡла пѹмпе водѣ, па се измѹћка, па се прска (Бс). — Овѣ пластичне пѹмпе су лѡкше и бѡл'е за вѡће (Л).

пѹмпарице ж мн *панталоне од тањег материјала са ластиком на дну ногавица*. — Дѣца су носѣл'и пѹмпарице, а л'уди панталѡне (Г). — С пѹмпарицама онѡко по водѣ (ДД).

пѹн -а -о *који садржи много рода*. — Воће пѹно, ка да ће да се зарѡти (Б). — Пѹна кѹћа гости, а ти по сѣлу (БП). ■ **пѹно** прил. — Дѡо Бѡг дѣцу, пѹно (Св).

пунѡзина ж в *млазина*. — Не мѡже да је ѡн у праву ако се завѡдио с пунѡзином (Г). — Пунѡзинама је пропѡо пасул' у њиву тѣ гѡдине (Г).

пунорѹка ж *која не зна да штеди, која одвише даје и троши*. — Не кѹћи кѹћу такѡ пунорѹка ка што си ти (Г). — Дѡбра би ми бѣла да њѣје онѡко пунорѹка (Г).

пѹнут пѹнем свр в *дунут*. — Пѹну вѣтар па ни рѡстури онѣ навѣл'це (ДД). — Чѣкамо ѹвече да пѹне вѣтар да га вѣјемо (Бр). — Пѹни мѡло да се разгори вѡтра (Св). — Онѡ брашно пѹнеш и тѹрж га у црпѹл'у (Ље).

пѹњеж пѹњежа м в *нагрт*. — Пѡсл'е пѹњежа коломбѡћу трѣба вѡда, да се навади бар јѣдѡмпут (Г).

пѹол' м *пепѣаста скрама на недогорелом дрѡвету*. — Остѡл'а се и запѡнти кой више йма онѡга пѹол'а, ѡн бѡл'е рѡди (Г); в *паул'*.

пѹпак пѹпка м *део тела*. — Ка смо чѹвѡл'и у лѹгове, гѡзил'и смо

Бистрицу, понекад била до пупка (Г).

пупол'ак -л'ка м 1. *заметак на граници из којег се развија издашак*. — Прво крѣну пупол'ци па цвета (Н). — Види се да су пуне пупол'ака (Пр) 2. *в геца 2*. — Кад обал'иш онā пупол'ак, свој камен мѡж д узмѣш и да побѣгнеш (БП).

пупул'ат -ам свр *развити пупољак*. — Кал'ѣми се прѣ но што пупул'а (Б). — Пупул'ало вѡће, рѣко би биће ка грѡз пуно (Јь).

пурйл' -ил'а м *празиљук, бот Alium porrum*. — Ка[д] се побѣре грашак, прекопā се па се посйје пурйл' (Г). — Сѣјал'и кўпус и пурйл, свāко дѡбро (Н). — Нāјвише ми се допāда пйта с пурйл'ом (БП).

пурњак -āка м *кесица у којој се скупља мокраћа у трбушној дупљи животиња*. — Узми онā пурњак, тўри га у пѣпо, истрл'ај га пепѣлом, надўвај га па се играј ш њйм (Г). — Кад би клāl'и свиње, мй би се више рāдовал'и пурњаку но мѣсу (Г).

пўс м и ж *који је без изгледа на бољитак, бесперспективност, сиромаш, очајник, несрећа*, — Онāј пўс ме ѡпет секирā (Г). — Пўс те опўсао, ѡбра[з] си ни ўзала (Г).

пўс пўста -о *који је без рода, без икога/ичега*. — Јѣза да те увāти да прѡћеш крос пўсто пѡл'е (Јьу).

пусāјка ж *несрећница, бедница, очајница*. — Бѡл'е да није жйва онā пусāјка кад жйви онāко (Г). — Чў-јете л'и штā за онў пусāјку, је л' жйва (Дс).

пусāн м *који је бедан, несрећан, пус*. — Погл'ѣдај се, пусāне, да видиш кāкав си, нā шта л'йчйш такāв (Г). — Тѣшко да йма нѣки пѡ пусāн од Мйша Мил'ѣвйнога (Г).

пўсија ж *в бусија*. — Чѣкал'и га пўсија на три мѣста (ДД).

пўстит -им несвр 1. *ослободити, уступити*. — Јā кад узмѣм кашйку, ја је не пўстим (Бр). — Не смѣдў да пўсту ни мнāдѡга ни жѣнску нй-како (Јѣе); *в пуштит*. 2. *дати одобрѣње да се нешто ради, уради*. — Ђемо да пўштимо за дѡбру вѡл'у (Т). 3. *ослободити (се) се обавеза, ропства*. — Пўштише се Шйптари и Црнагѡрци, Срѣбе не пушћāју (Бр). — Пўштише се Хрвāти, Словѣнци, па и нāма дѡђе врѣме да се пўштимо (ДД). — Штā ћу да чѣним, Шйптар кўћу нйје пўштијо (ДД). 4. *отерати жѣну, разбити брачну зајѣдницу*. — Имāо жѣну па ју пўштио (Јьу). — Прѣ жѣну нйје мѡго чѡвек да пўшти (Ж). 5. *изгубити снагу, онемоћати*. — Пѡжал'и ми се, каже пўштио сам ка плѡт, јѣдва се вучѣм (Г); → до-, за-, из-, на-, по-, пре-, у-.

пўстол'ија ж *необраћено, запарложено, неплодно земљиште*. — Йма нешто рāдног имāња, а има пўстол'ија блл (Дш).

пўт пўта м *простор уређен за саобраћај*. — Он и[м] пўтѣм говѡри немѡј ко штā д украдѣ, да бйдне дѡбро кот приетел'а (Св). — Ка[д] смо дѡшл'и, нѣсмо овйјем пўтом кудйје идў кѡла (Јѣе). — Нѣке потѣраше од нāшија за у Црну Гѡру неке пўтѡве да прāве (Т). — Заустāл'ао би и[х] помāло по пўтова (Г).

пўт у *прилошкој функцији*. — Жѣнијо се нѣкол'ико пўт (Би). — Дѣшавāло се више пўти да замркну крāве (Си). — Мѣрил'и смо мй катāстром нѣкол'ико пўти тѣ прѣл'е (Јл).

пўта ж *в опута*. — Извāдимо пўте (Бр). — Па пѡсе изукрштај нѣма пўтема (Дс).

путил' -ил'а м горњи дебљи део, венац косе. — Потрошила се ко̀са, дошло платно до путил'а, не може више (Г); в *патил'*; ↔ *потил'ак*, *прут*, *рам*, *раме*, *ребро*, *тил'ић*.

пути́на ж *аугм од пут*. — Ми смо ишл'и низ једну путину ка ко̀зју па слѣгосмо до̀л'е код једне ца̀мије (БП).

пу̀тит -им несвр *везивати стоци предње ноге, стављати гвоздени механизам коњу на предње ноге да би му се отежало кретање*. — Ко̀дње смо пу̀тил'и з букагѣјама (Г); → с-.

путл'ага ж *путељак, стаза*. — Ту имаше ка једна путл'ага, те ми то̀м путл'агом до на крај шуме (Ж). — Ту некат пушћал'и дрва, ка путл'ага, па се пребацимо на ону страну та̀мо (Би).

пу̀фица ж *бубулица*. — Нагрдѣл'е су ју пу̀фице по л'ицу (Г). — Све пу̀фица до пу̀фице (Г). — Понеки мо̀мак на муку с пу̀фицама, не може да и [х] ма̀кне (Г).

пу̀ца ж *врста дугмета која с доње стране има алку кроз коју се пришива*. — Узме ону пу̀цу, узме све онѣ пу̀це (Бр). — Пу̀ца е на кру̀гла пу̀лка што има врѣсло да се пршије (Бр).

пу̀цал'ка ж *играчка коју су деца правила од зове, којом су пуцала*. — Од обзовике смо пра̀вил'и и пу̀цал'ке и црцал'ке (Г).

пу̀цат пу̀цам несвр **1.** *изазивати детонацију*. — Они по̀сл'е видѣл'и да не пу̀цу у ку̀ћу, и они ул'ѣгл'и и на̀шл'и и[х] (Б). **2.** *једити се*. — Родител'и шта̀ мо̀жу веџ да пу̀цају од секира̀ције (Л). **3.** *стварати пуко̀тину*. — Пу̀ца зѐмл'а но̀га да ти пропа̀не у те пуко̀тине (Т); → из-, по-.

пуцња̀ва ж *детонација из ватреног оружја*. — Ни на фронт није било више пуцња̀ве но ту но̀ћ (Бс). — С пуцња̀вом би прола̀зил'и кроз наше село са̀л да не пла̀ше (С); ↔ *пуцња̀вина*.

пуцња̀вина ж *в пуцњава*. — Ни́ко не зна̀ кад ју доведе, само кад чу̀јеш јутреда̀н пуцња̀вина се чу̀је (Ки).

пушѣка ж *увенула врста гљиве која под притиском испушта прах у виду праха кафе*. — Онѣ пушѣке би бра̀л'и па би тура̀л'и да зауставимо крв ка[д] се посѣчѐмо (Си).

пу̀шим -йма м *дужи одмор радницима у пољу*. — По̀сл'е ру̀чка иста̀рамо још ред два̀, ка̀ка је њива и — пу̀шим вѐл'и́ки (Бр). — Ди́зал'и смо бра̀зде до пушѣма (Г). — По пушѣму угрѝјало, дчи да ти испану (Г). Алб *pushim одмор, одмарање*.

пу̀шит -им несвр **1.** *конзумирати дуван*. — Не, фала бо̀гу, у ку̀ћу ми ни́ко не пу̀ши (Л). — Триѣз година сам га пу̀шио па сам га оста̀ви́о по̀сл'е триѣз година (Т); → за-, из-, по-, пре-. **2.** *испаравати (се)*. — Пу̀шил'е су о̀таве неко̀лико да̀на, биће пу̀л'авога при врѣ (Г). — Кол'ико би се озно̀йл'и, пу̀шил'и би се волѣви кад би до̀шл'и из Дубоча̀ка (ДД); → за-.

пу̀шка ж **1.** *ватрено пешадијско оружје*. — Да ми ка̀жеш ко̀ йма пу̀шку (Бр). — Са̀мо да ме пу̀стиш, сва̀ка ку̀ћа йма по пѣт пу̀шака (Бр). **2.** *гвоздена цев у централном делу, главини, точка запрежних кола око гвоздене осовине*. — Пу̀шка се углāви у главину от ко̀тура (Г); ↔ *тулза*.

пушкетѣна ж *пеј од пушка*. — Једну пушкетѣну сам има̀о (Бр). —

Крил'и пушкетине по тавану и по међа (Бс).

пушкомитрал'ез -еза м Δ. — Ја сам бијо нишанџија, носијо сам пушкомитрал'ез (Гр); в *пушкомитрол'ез*.

пушкомитрол'ез -еза м в *пушкомитрал'ез*. — Комадант посла војника за пушкомитрол'ез (Б). — Способан за пушкомитрол'ез (Б).

пуштеница ж жена која је раскинула брак, коју је муж отерао. — Пре није било пуштеница ка садек, несљ се жене тако лако пушћал'е (К); в *пушћеница*.

пуштит -им свр в *пустит*. — Ћуте, ћуте, пушти ми руке (Кг). — Четврти дан не би могао да дођем о[д] Дрснока, не би ме пуштил'и (Ки). — Терај стоку де оћеш кад је пушћено пол'е (Б).

пушћат -ам несвр *учестали према пуштит*. — Она деца се довате и сламе пушћаш око огњишта (Бс). — Онда се пушћа вино да сви на здраву вино за здравл'е и напредак (К). — Ктел'и да изиђу поред Бистрице ће стоку пушћау деца (ДД); → на-, по-, пре-, у-. ■ **пушћанье** с гл им. — Бл'ејал'е би прет пушћанье, преглушил'е би ме (Си).

пушћеница ж в *пуштеница*. — Пушћеница, петоро, шесторо деце без начина (Јбе). — И она пушћеница имала пед ђевџака (Јбе); ↔ *распуштеница*.

пцоват -љ(ј)ем свр/несвр в *псоват*. — Све му пцљем по списку (Дш). — Срмота да пцљете (Бр). — Сат пцљу и жене (Б). — Даватио једну бомбу у шаке, пцова не (Јб). — Сам пцовао школу и учител'а (Б).

— Како пцова он тај крс, ја и Рака дођомо (Т)

пчела ж зоол *Apis*. — Уфатијо се рџ пчела на јабуку (Си). □ бел'е **пчел'е богатство**, **благостање**. — Имају све, и бел'е пчел'е (Гр).

пчел'њи -а -е који се односи на пчеле. — У собу мљва ка пчел'њи рџ (Д).

пченица ж в *пшеница*. — Пченица може бит у прол'еће и три круне, татакџ (Бл). — Сејал'и конџпл'у па смо брал'и, ка нџ пченица кат се сеје смо баџињал'и конџпл'у па покривал'и матиком (Ж). — Идџ се и скубџ се пченица, баџиња се, гџспџда се (Ки).

пченични -а -о в *пшенични* (Бл Бр Би К Н Св С). — Није се имало да се је пченичан л'џб у свако време (Бл). — Пченични рџтко кџ да је јеџо (Бр). — Пченично, колобџтње, јечмено, како би имал'и такџ би мџсил'и (Св).

пшеница ж *житарица*, бот *Triticum vulgare*. — Прву годину ил'аду и триста и петнаес кила да понџсем пшенице (Јб). — Нџкат сџмо пшеницу смо сејал'и и траву косил'и (Бр). — Терај по пшенице неће ништа да ју шкџди док не укол'џнчи (ДД); в *пченица*.

пшенични -а -о који *потиче од пшенице*. — С пшеничним би мџшал'и (Д). — Унапред би обезбџдл'и колобџтње и пшенично (СЛ). — Увџк и пшенично и прџјано (Б). — Пшеничан л'џб је укуснији од колобџтњега (Л); в *пченични*.

пшџџат -ам свр *остати у животу, преживети*. — Цџбе сам се мџчила, неће ми пшџџат Г. — Изгл'џда ће се пшџџа (Г).

Р

р̄ *узвик којим се терају овце.* — Ја р̄, р̄, ђне нйшта, па ти узмѣм прут, па ти и[х] потѣрам (ВП).

рабан -на -о који ужива у јелу или пићу. — Рабан је за ракију, етѣ га де ју нањуши (Гр). — По рабнога детѣта, ђчи ми гл'ѣдал'е нѣсу (ЈѢ).

рабација м радник који се брине о запрези и ради њом, кочијаш. — По правилу рабација товѣри кѡла, а домаћин дѣне сѣно (ДД). — Рабације су гл'ѣдал'е штѡ бѡл'е да држѣ за-прегу (Пр).

рабит (се) рабим (се) несвр показивати знаке нежности, размажености. — Дѣца ймају ђбичај понѣка[д] да се рабу (ВП). — Нѣси мѡла више да се рабиш (Г); → раз-

рабѡта ж 1. *општи назив за израду и прераду плетива и пређе.* — Рабѡта ју се вучѣ по пондилаћу, а ѡна у л'ингу от кѡће до кѡће (Г). — Узми рабѡту ў руке, пус те опусѡ (Г). 2. *општи назив за било какав посао.* — Кот кѡће ме чѣкају стѡ рабѡта, а ја се запричѡла с тебѡм (Н). — Да ми је неки свѡјштина, тѡ сѡмо познансто, нйко неће да се пекл'ѡ са тѣма рабѡтама (Дш). 3. *мука, тешкоћа, невоља.* — Паѡ снѣг до пѡјаса, рабѡта да се тидне до студѣнца (Г). — Ех, ко умрѣм, вѣл'ика рабѡта (СЛ).

рабѡтат -ам несвр *ручно производити тканине или производе од пређе.* — Сѡд лѡко рабѡтат (Л). — Рабѡтам понѣшто тавѡко (ВП). — Знал'е жѣне отпрѣ да рабѡту (Д). — Свѣ рѣчно се тѡ ткѡло и рабѡтало (Ж). — Чѡвам јѡш што сам рѣчно рабѡтала двѡез гѡдина (Ж). — И пѡсе сам рабѡтала јѡпет (Гр); → из-, у-

рабѡтна која је способна да лако и квалитетно израђује и украшава предмете у домаћој радиности. — Познѡју се дѣца чијѣ су мајке рабѡтне (Бс). — Пѣва кѡћа де йма рабѡт-нија жѣнѡ (Г).

рабѡтница ж жена способна да израђује предмете у домаћој радиности, која је радна, вредна. — Она рабѡтница му држи кѡћу (ЈѢ). — Види тѡ моју рабѡтницу како ми на-крѡсила кошѡл'у (ВП).

рабѡш м *изгравирана летвица за мерење количине ракије у бачви.* — Кол'ико йма у бачву ракије измѣри се рабѡшом (Си). — Казѡнције су имѡл'и рабѡше да мѣру кол'ико је искѡчйло (Л); ↔ кѡндир.

раван равна -о Δ. — Узймало се брѡшно у зајам, равну тепѡију и озгѡр преко тѡга на средйну јѡш ка финѡан брѡшна (Т). — Имѡо сам имѡе равнѡ ка тепсија (Дњ).

равнат -ам несвр *отклањати не-равнине, избочине*. — ОнѠ се посе равна грбул'ом па се баџи сѣме (Јѣ); *в равнат*.

равнача ж *в равнача*. — Посе узмѣш равначу па паравнаш онѹ сламу што си раширијо, па вежеш, па преко њѠзе тѹриш л'емѣје да ју не растура ветар (П).

равњат -ам несвр *в равнат*. — Тѹри пасипку жаѣра, тако равња, равња да ју не изгори анѠ (К). — Треба да се искрчи, па да се равња, па да се угази, па да се побѠде стожер, па да се врши (Г); → из-, по-.

равњаџа ж *даска за равнање у грађевинарству*. — Постаѳи се слама па се поравна равњаџом (Т); *в равнача*.

рагбет рагбѣта м *мир, спокојство*. — Никад нећемо имаѠ рагбѣта, немѠ да се надамо док живимо Ѡдена (Г). — Даће бѠг да остане са здравл'ем и с рагбетом (Г).

радит радим несвр *обављати послове*. — Сви би раџил'и, мѹчил'и смо се, ал' смо има'ли (Кг). — Реко ја би му раџијо, шта би кѣо би му раџијо (Ж). — Чим прѠл'еће л'ѹди почињу да раду у пѠл'е (Н). — Раџил'и смо (Б). — Да пл'етѣм ја вамо да радим (Би). — Раџијо сам (Ки). — Раџил'и, сѣјал'и, орѠл'и, баџал'и руком сѣме (Св); → до-, за-, из-, по-, пре-, у-.

радни -а -о 1. *који се односи на рад*. — Тридесет и шѣз гѠдина радни стаж ми се рачуна (Ки). — Познаје се кућа де је фамил'ија радна (Д). 2. *који се обрађује*. — Има нешто шѹме, а више раднога имања, мѠгло е да се живи (СЛ).

радниџ м *особа која ради неки посао, надничар*. — Пита ме, си нашаѠ

радниџе — јѣсам (Јѣ). — Да наћемо радниџе да се опраши онѠ коломѠћа док се није поквѣрило (Др). — Радницима и рѹчак и ѹжина се даје (Св). — ЈѠ би помѠло прашијо заједно с радницима (Би).

радња радње ж 1. *простѠрија у којој се обављају занатски послови*. — Више му радња не раџи но што раџи (Би). — По џѠ дан не излази из радње (БП). 2. *посао, рад*. — Кад нека мѹзе, а ти проћеш поред њѠј, рѣкнеш ју срѣтна ти радња (Г).

радѠс -ти м и ж *радѠстан догађај поводом женидбе, удадбе и сл.* — Пушћала се вел'ика џѠша за радѠс за весѣл'е (Ки). — ЗвалѠ се и за радѠс и за славу (Ж). — Вел'ики радѠс, овако на пример ка[д] се неко жѣни, кад се рѠди мѹшко дѣте (Ки).

радѠсан -сна -о *обузет радошћу*. — КѠ е био радѠсан носиѠ је црвѣно, плаво, кѠ је био жалѠсан носиѠ је црно (Б). — Онако сви радѠсни искочише да ме срѣтну у л'едине кот цркве (ДД).

рађат рађам несвр *учестали од родит*. — Ове око нас рађају сваке гѠдине, а ми по јѣдно (БП). — Рађало сваке гѠдине да ниѣ мѠгло да се обѣре (Н); *в родиват, рођиват*.

раж м и ж *врста житариџе, бот Secale cereale*. — Раж, да ти кажем право, највише се користи Ѡн за свиње, и мѣшала би се са пчениџом (Т). — Раж се млѠтијо (Бр). — Раж би се мѣшаѠ са пчениџом и са јѣчмем (Би). — Јѣл'и смо л'ѣб и од јѣчма и од ража, а највише колобѠтњи (Св). — ФѠла бѠгу, кад ми падне нам, па с тем синем ја тидни — жњи, па ѹзми од ража сламу (Би). — Неси упѠнтио л'ѣбац немачки овал'ѣки од ражи, ка ћѣрпич (ДД). — Л'ѣбац од ражи сѣдам данѠ, пише на њѣга кад

је мѣшен (Бр). — Од ражи јѣс (Бс); в рж.

ражан м в ражањ (Бл Бр Би Бс Гр ДД Дс Ки Ље Љ Н П Пр). — Ражника би имала прѣко двѣјес ражнева (Дс). — Закачи она јанџик за ражан (Гр).

ражан -а -о који потиче од ражи. — Ражано, понекад, би се мѣсило (Ж); в ражен, ржен.

ражањ -ња м 1. дрвени клин у ражници (Г Дш Св Си). — Ражан смо прѣвил'и од грабѣвине (Си). — Ражнике с ражњѣвима смо корѣстѣл'и кад би вѣкл'и сѣно ил' тѣлу (Г); в ражан, ражен; ↔ мачѣга, мачѣгица, шѣпка, шѣл'ак. 2. мотка на коју се натакне заклана животиња да се пече уз ватру. — Спрѣмамо печѣње на ражан (Бл).

ражен -на м (БП Т) в ражањ. — Нијѣдан ти раже[н] није како трѣба (БП). — Довѣти ми тѣ торбицу с тѣ ражна (БП).

ражен -а -о в ражан. — И ражени ка[д] се мѣси, с пшеничним би мѣшѣл'и (Бс). — Ражена слѣма она е јака и дугѣчка (Би). — Имало је кѣѣна покривѣнија раженом слѣмом (Св).

ражѣнит се -им се свр раскинути брачну зајѣдницу. — Бол'е је да се ожѣни и да се ражѣни ако не мѣже да жѣвѣ с њѣм, но да се не жѣни уѣште (Г). — Тѣ се ѣжени, тѣ се ражѣни (БП).

ражника ж јѣдна од две дебље мотке које висе о ступцима запрежних кола; употребљавају се за превоз кабасте сточне хране (Бл ВП Бр Би Бс Г Гр ДД Др Дс Дш Ж Ки Кг Ље П Пр Св Си С Т). — Више нико не корѣсти ражнике, но вѣчѣмо на л'ѣсу, онако без ражника (Пр). — Прѣ су бил'и кѣла с пѣдови-

ма, са ражникама (Н); в ражник, рожника; ↔ комунѣка.

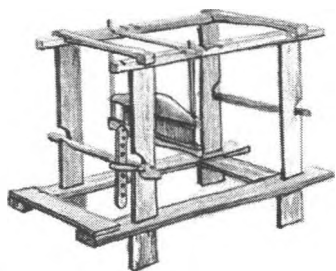
разапет (се) -нем (се) свр 1. раширити кожу животиње да би се осушила. — Кѣжа се дѣбро осѣл'и, истрл'а сѣл'ом, па се разѣпне дѣбл'им прѣтовима, па се обѣси нѣгде под стрѣу да се сѣши (Г). 2. прен истовремено радити више послова. — Јѣ, сирѣта, разѣпета не знам кѣд ћу прѣ, на коју ћу стрѣну, а ѣн у кафѣну (БП). ■ **разапѣнат (се)** -ем (се) несвр. — Разапѣнал'и смо кѣжу од говѣчета да прѣвимо опѣнце од ѣѣј (Би). — И код стѣке, и у ѣйву и кот кѣѣе, разѣпѣнала сам се на свѣ стрѣне (Г).

разбарѣшит -ѣшим свр растресити. — С онако разбарѣшеном кѣсом ѣн излѣзи напѣл'е, бѣж га брѣга (Др).

разабацат -ѣм свр бацати на све стране, растурити. — Разабацѣше ни онѣ што смо прѣмѣл'и, остѣдосмо гл'ѣдајући (Бл). — Свѣт по кѣѣе разбацѣне стѣри, ништа није на свѣје мѣсто (Б).

разбѣрат -ѣрам несвр схватати, разумевати. — Не разбѣра ништа, рѣко му не рѣко (Св).

разбит -ѣ(ј)ем свр 1. силом раздробити. — Море, ћу да ју разбѣјѣм глѣву кад ју увѣтим (Би) 2. сѣтнитѣ у комаде. — Рѣчно смо разбѣвѣл'и вѣну (Бс). 3. усѣтнитѣ новац. — Ка[д] се разбѣје ил'адѣрка, потрѣши се ѣдма, не знаш де си ју потрѣшила (Бс). 4. одложитѣ групни рад у пољу. — Облѣчи се, мѣжда би бѣл'е бѣло да разбѣјѣмо раднице (Г). ■ **разбѣват** -ѣвам несвр. — Не мѣгу ја да разбѣвам раднице збок тѣбе (Г). ■ **разбѣвѣње** с гл им. — Рѣчно се радѣло тѣ разбѣвѣње вѣне (Ж).

рѣзбој -а 1. дрвена направа за ткање (Б Бл БП Би Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Љ Ђу П Пр Св Си С Т), и **рѣзбој** рѣзбоја м (Бр Др Дш Ље Ђу СЛ). — Рѣзбој има два вртила (ДД). — Не могу да макнем још онџ с рѣзбоја (Љу). — Ђно ти га растурено по рѣзбоју (Гр). — Оснуј, навй на рѣзбој, изѣтки па га посл'е на сунце убел'и (К). — Рѣзбој е бйјо прѣ да ткѣду платно (Л). 2. в стол'ица 2. (Бл Бр Би Дс Ж К Ђу С Т). — Рѣгови л'ежеду на рѣзбој (СЛ). 3. в цедил'ка. — Скинй цедило с рѣзбоја и донѣси да с опѣре (С).

рѣзбојник м који се бави отимачином, лопов, свађалица. — Синови му несу свађал'ице, несу рѣзбојници, но вредни, марифѣтни, домаћини л'уди (Дш). — Има свакојакија рѣзбојника по свѣту, а има и код нас рѣзбојника (Л).

разбол'ет се -им се свр Δ. — Тамо посл'е пита поп ђѣш л'и га, да му се нађѣш кад се разбол'й (Ж). — Ако се разбол'у дѣца — гѣскај угл'ѣвл'е (Г). — Јѣ сам се нешто разбол'ѣо (Б). — Онџ твѣе дѣте се нешто разбол'ѣло, рѣкло ми да ти кажем (Б).

разборѣвит се -им се свр при-
брати се, отрезнити се после сна. — Кад заспем преко дана, не могу посл'е да се разборѣвим (Г). — До

пѣдне спава не мѣже да се разборѣви (Би).

разбуди́т (се) -удим (се) свр в пробудит. — Разбудила сам се око пѣла нѣћи, пѣсе никакѣ да заспем (Н). — Полѣко, амѣн, да ми се не разбуду дѣца (Ље).

разбури́чат -ѣм свр растрести, растури́ти нешто што је сложено, сабијено. — Ка[д] се стрпѣ у навил'це јушна ђтава, онй навил'ци нал'ѣгну и угрију се, јутредѣн трѣбају да се разбуричкају да се не упул'ѣ ђтава (ДД).

разбу́цат (се) -уцам (се) свр поцепати. — Ништа ми се не дѣди веђ да разбуцам свѣ овџ што сам пл'ѣла (Ље). — Закачи гра̀на од шипура̀ка за кошѣл'у, рѣзбуца рукав (Св).

рѣзвал'ија ж веома пространа рушевина, дотрајала ствар. — Не питај брѣ, прѣтел'у, наше кѣће свѣ рѣзвал'ие (Ки). — Сама у овѣ рѣзвал'ију, кѣћа да ме појѣ (Б).

развал'ит -ѣл'им свр порушити, покварити. — Рѣкл'и му да развал'и ђграду да пѣшти пѣт (Л). — Развал'йѣмо мй то кад ни бѣде трѣбало (Бр). — Свиње развал'у кѣчину па изл'ѣгну, ништа и[х] не чѣка (Г). ■ **развал'ѣват** -ѣ(ј)ем несвр. — Он направи, овй му развал'ѣј (Пр).

развал'йчина ж аугм од развал'ија. — Онѣ развал'йчина празна, да те појѣ (Си). — Жйви у неку развал'йчину кѣће, а у љѣ ниѣе ништа (Си).

развѣдрит се -им се свр 1. в изведрит се. — Ако се развѣдри, вал'ѣѣе да се плѣсти (ДД). — Око пѣдне се дйже ма̀гла и рѣзведри се (Си). 2. поправити расположење, бити насмејан. — Развѣдри чѣло, домаћине, шта си се намрѣштијо (ДД)?

развѣзат -ежем свр *в одвезат*. — Кѡ ће да се подвучѣ пот кѡла да развѣже конѡпце (Г). ■ **развежѡват** -ў(ј)ем несвр. — Ўвече вежўј краве, ўјутру развежўј, свѡко јўтро такѡ (С). — Свѡко јўтро вежѡвала, свѡко вѣче развежѡвала псѡ (Бс).

развесѣлит се -им се свр Δ. — Ми н умѣмо да се развесѣл'имо док не попијемо вѣл'ику чѡшу (БП).

развијат -ијам несвр *производити коре за питу*. — Рѣкни ју да дѡђе да ми помѡгне да развијамо (Н). — Прет слѡву би развијал'и кѡре за питу (Л). — Онѣ кѡре развијѣне, тѡнке ка папир (Г). ■ **развијѡње** с *гл им*. — Штѡ ћемо за развијѡње (Дс)? — За развијѡње би ми помѡгл'и кѡмшике (Гр).

развикат (се) -ичем (се) свр *почети викати*. — Развика ми се син што му несам дѡно пѡре (С). — Не прѡђе дѡн да ми се развиче (СЛ).

развѡдник м *најнижи војни чин*. — Био сам десетѡр и развѡдник стрѡже (Љ). — Каже, обрѡти се развѡднику (Б) — Кћѡше Пѡвл'е да се побје са развѡдником (Б).

развршит -ршим свр *скинути врх са стога сѣна*. — Нѣкад смо га сѣкл'и ил' скўбл'и, а сѡд развршимо стѡг па узѡмамо озгѡр (Пр). — Развршено сѣно мѡже да закисне (ДД). — Чепрл'ѡју чѡвке па развршу сѣно (Г). ■ **развршѡват** -ў(ј)ем несвр. — Онѡ прѣ смо скўбл'и сѣно, а сѡд га развршўјемо па бацѡмо с пѡдине (Г). — Бацѡј озгѡр с развршенога сѣна (С).

разгѡлит (се) -ѡл'им (се) свр *освежити (се)*. — Попије по чѡшу сѡка да га разгѡл'и па ѡпет настѡви с ра-кѡјом (БП). — Рѡсѡница мѡже да разгѡл'и бѡл'е но пѡво (Бр). ■ **разгал'ѡват** -ў(ј)ем несвр. — Понѣкад и

рѡсѡница разгал'ўје (БП). — Кад би се напил'и, разгал'ѡвал'и би се рѡсѡ-нициом (БП).

разглѡвит -ѡвим свр *расклимати*. — Нѣ мож да прѡшиш с матѡком кад ју је држѡло разглѡвлѣно (Н). — Ѐспаде чевѡја и кѡса се рѡзглави (П). — Разглѡве се држѡла ако седѣ на сўнце, расўше се па испѡдају (Ж); ↔ *разлабѡвит*.

разглѡсит -ѡсим свр *објавити*. — Н умѣ да ћутѡ, но разглѡсилѡ по сѣлу (Ље). — Разглѡсише по сѣлу — нѣма више вишак (Бр). ■ **разглашѡват** -ў(ј)ем несвр. — Претѡђер би по сѣлу разглашѡво кад је куферѣнција (СЛ).

разговѡрат -ѡрам несвр *говорити са саговорником*. — Одвоише се нѡ-само да разговѡрају (Н). — Онѡ прѣ су и рѡдил'и с нѡма, а сѡд нѣте ни да разговѡру, окрѣну главу на дрўгу стрѡну (К). — Седў ту и разговѡру (Бл).

разговѡрит -им свр *утешити*. — Нѣма кѡ ни да преговѡри с њѡм да ју разговѡри (Гр). — Долѡзе пријател'и и рѡђѡци да разговѡре овѡга што му ўмрѣла мѡјка (Б).

разгѡрет се -орѡ се свр *почети јако горети*. — Дѡми док се не разгорѡ ѡгањ (С). — Рѡзгоре се ѡгањ ка[д] тўрисмо шишѡрке (ДД). — Сирѡва дрѡва нѡкако да се разгорў (Дњ).

разгрѡбит (се) -им (се) свр *за кратко време, вѡмо брзо присвојити од стране мноштва субјѡката*. — Дѡшло би помѡло, и тѡ би се ѡдма разгрѡбило (Ж). — Ѐди ўзми кѡло гѡса док се неразгрѡби (Л). — Разгрѡбише дѣца онѣ бамбѡне, и отѡдоше (БП).

разгрѡдит (се) -ѡди (се) свр 1. *отклонити преграду, препреку*. —

Мбра да се разгради само, не може цео вѣг да трае (С). — Некад поред пѹтова свѹј плотѡви, а сад свѣ разграђено (Г). 2. *не доћи до свађе*. — Разгради се фала бѡгу бе[з] шѣра (Н). ■ **разграђоват** -ѹ(ј)ем несвр. — Временом се то само разграђовало и говѣда улазила и арала (ДД). — Разграђуј, пушти воѡду, овѡ се навади (Г).

разгранат се -ам се свр Δ. — Оно дрвѣће поред пѹтова се разгранало, затворило пѹтѡве (Си). — Разгрнају се воѡке ако се ѡре испод њи (Т).

разгрнут -нем свр *размаћи, склонити са површине земљу или други предмет којим је нешто покривено*. — Разгрни онѹ земљу матиком, па посл'е рукѡм вади компире по јѣдан и јѣдан (Бс). — Увече ка[д] те да л'егну, разгрну онај жар и убију га посипком (К).

раздани́т се -ани се свр *сванути*. — Да крѣнемо ујутру ка[д] се раздани (Ки). — Разбуди ме, каже дѣк се, ајде д идемо — разданило се (ЈѢ). ■ **раздањоват се** -ѹ(ј)е се несвр. — Дизал'и би се рано ујутру ка се раздањује па би крѣнул'и у планину по ладовѣне (БП).

раздво́(ј)ит (се) -им (се) свр *одвојити на делове, удаљити једног од другога*. — Оно сѣно раздвоји се на два дѣла (ДД). — Раздвоји онѣ волѡве, јѣдан њѣму, јѣдан мѣне (Ж). — Раздвојте и не дајте и[м] да се бију (Т). ■ **раздвајат** -ајам несвр. — Неки би и[х] завадил'и, а неки раздвајал'и да се не бију (Др).

раздѣл'ит -им свр *поделити*. — Узали су мојѣму брату ѡвце, по сѣлу и[х] раздѣл'ил'и (БП).

раздрат се -ѣрем се свр *према драти се*. — Раздра се на мѣне, ка да му се неко бой (Св).

раздрѣмат (се) -ѣмам (се) свр *отклонити потребу за спавањем, расанити се*. — Не спава ми се више, раздрѣмасте ме (ЈѢ). — Ако се раздрѣмам, никад посе да заспем (Св); ↔ *раздрѣнат се*.

раздрѣнат (се) -дрѣнам (се) пог в *раздремат (се)*. — Са[д] сам се раздрѣнао, могу овако до зорѣ (Г). — Не дѣрјате га док се не раздрѣна (Г).

разђотла́вит (се) -авим (се) свр *ненормално се раширити употребом (о обући, одећи)*. — Сад је у мѡду да се нѡси тѣше што се разђотлави (Г). — Разђотлавила ѡемпер, ка да је за трѹдницу (ЈѢ).

разсекрл'ат (се) -ам (се) свр в *разобадат се*. — Ка[д] се краве разсекрл'ају, погѡбу се, ника[д] да и[х] саставиш (Г). — Понѣкад би се и коњи разсекрл'ал'и (ДД).

разиграт -играм свр *натерати коња да трчи галоп*. — Јани на кобилу па разиграј нис пол'е (Г). — Разиграл'и би коње, па би се тркала'и ко ће бржѣ (Пр).

разја́рит (се) -арим (се) свр *разљутити, разгневити, разбеснети*. — Остависмо га онако разјаренога (Би). — Све би згромѡсо ка[д] би се разја́ријо (БП). — Пчѣл'е ѡпасне кат се разја́ру (ЈѢ). ■ **разјарѡват** -ѹ(ј)ем несвр. — Немѡте ми ју разјарѡват, сѣт се умѣрила (Л).

разлаба́вит (се) -авим (се) свр в *разглавит*. — Даде ми неку грбул'у разлабавл'ену, сѹмо што није испала с грбул'ишта (Г). — Склѡните и[х] у ла[д] да се не разлабаву држа́ла (ДД).

разла́дит (се) -адим (се) свр 1. *смањити неком/нечем температура*. — Да сѣднемо ма́ло у ладѡвѣну да се разла́дим, се не могу да издржим (СЛ). 2. *разлити кувано*

млеко у широки суд да би се нахва-
тао кајмак. — Мбрам да разлāдим,
да убѣрем мало скѣрупа (Кг). —
Разлāдйла би по дѣсет петнаес по-
ставица мл'ѣка днѣвно (Дс). ■ **раз-
лађоват** -ў(ј)ем несвр. — Кѣ ће да га
разлађује; лāкше ми је да га ујāму-
жим (Гр). — Попāри[x] се док сам
разлађовала мл'ѣко (Г).

разл'ѣпит (се) -ѣпим (се) свр одво-
жити на делове што је слепљено,
одлепити. — Разл'ѣпил'е ми се цй-
пел'е, нѣм штā да обўјем (Н). — Не
мѣгу да и[x] нѣсим онако разл'ѣпл'е-
не (Н); ↔ *одл'епит*.

разл'ўтит (се) -ўтим (се) свр пре-
стати љутити се, срдити се. —
Док се не разл'ўти не излāзи му нā
очи (Г). — Имāла је дѣбру особину,
кад би се нал'ўтила, прѣшла би ју
л'ўтина и брзо би се разл'ўтила
(СЛ).

**размāженица ж која је размаже-
на.** — Онā размāженица нѣће секр-
ву (БП). — Од размāженице нѣ мож
да очекујеш ни кўћу да ти срећује,
а не да ти рāди у пол'е ка дрўге што
раде (Ље).

размāзит (се) -āзим (се) захте-
вати да се испуњавају сви прох-
теви. — Није она за нāшу кўћу, она
је размāжена (Д). — Није лāко угѣ-
дит размāженима децāма (Л). — Бā-
бе размāзе увўчиће (Д).

размѣсит -ѣсим свр ускисло те-
сто испарчати и делове уобличи-
ти у хлебове. — Замѣси у нāхва, па
размѣси (Ж). — Одвѣиж га па га
размѣсиш у тепсйје и оставиш га да
дѣђе (Гр). — По нѣкол'ико л'ѣбова
размѣси па испѣчи у пѣкару (Ки). —
Пошто се размѣсе л'ѣбови оставе се
мāло да надѣђу (СЛ). ■ **размешѣват**
-ў(ј)ем несвр. — Није тѣшко да се
размешује, ал' трѣба да се погѣди
кад му е време (Л). — Размѣшовала

сам у нāвйца (Г). ■ **размешѣвање с**
гл им. — За размешѣвање трѣбаш
да ймаш сўдова (Бр). — Нѣма млого
пѣсла око замешѣвања ни око разме-
шѣвања (Бс).

размйнут -йнем свр проћи поред,
претицати. — Размйнуше не у
Гѣрāне гѣре (ДД). — Један дāн вр-
шим нешто жита тāмо у гўвно, кад
ѣни размйнуше (Ж). ■ **размињоват**
-ў(ј)ем несвр. — Ми у кѣла волујска
полāко, сви би не размињовал'и с
кѣњским кѣл'има (Св). — Нек раз-
мињују, стйгнућемо и[x] мй, не се-
кирајте се (Гр).

размйнут се -йнем се свр пореч-
кати се, посвађати се. — Свāтови
мāнўпи, нѣко узнѣ нешто, и тў кѣца
се размйну лўди, ал' ѣпет се нагѣде
(Г). — Изгл'ѣда се нешто размйнула
са јѣтрвом (Г).

рāзмйрица ж расправа, свађа. —
Нѣћу да чўјем да йма рāзмйрице у
мѣју кўћу (Би). — Цѣо вѣк нека прѣ-
пирка, нека л'ўтина, дѣкл'е више с
тйма рāзмйрицама (Г).

размѣтат -отāм свр в одмотат. —
Размотāло би се дѣте копрцајући се
у кол'ѣвку (Г).

размрсит -рсим свр в одмрсит. —
Како се замрсило нйко га не мѣже
размрсит (С). — Размрси га па га
смѣтāј на клўпче и пл'ѣти (СЛ).

разнѣт -ѣсем свр 1. *носити у ве-*
ћим количнама. — Разнѣше лўди
свѣ онѣ задружно (Г). 2. *раскомада-*
ти. — Рāзнесе га грнāта на парам-
пārчиће (БП). ■ **разнѣсит** -им несвр.
— Кат почѣше да разнѣсу, истрўше
кол'ектив (Дс). — Свāко је разносијо
кол'ико је стйго да угрāби (Ж).

разнйзат (се) -йже (се) свр 1, *рас-*
турити елементе који чине низ.
— Да се разнйжу ѣйнћуси би се по-
губил'и (Бр). 2. *извући се са плети-*

ће игле (о петљама). — Како да не, дешавало е се да се разнижу пекл'е са игала (Д). ■ **разнижват (се)** - ѱ(j)ем (се) несвр. — Сваки час разнижѱј (Пр). — Разнижује ми се онб увиће и губи се по њиве (Г). ■ **разнижовање** с гл им. — Губи ми време овб разнижовање игала (Г).

разобадат (се) - адам (се) свр почети бесомучно бежати од инсеката, обично са подигнутим репом (о говедима). — Штга да радим ја да ми се разобадѱју краве, ко да трчи за њима (Б)? — Разобадѱше ми се краве па ми се растѱрише, њика[д] да и[x] покѱпим (Пр); ↔ раззекрл'ат (се).

разорат -ем свр поорати заливађену или засејану површину. — Лѱко ју разорат, но је мѱка пбсл'е да се прѱши (Љ). — Дбб्रो би било макар пбла да разоремо (Др). ■ **разорават** -а(j)ем несвр. — Рече не мбгу да га разорѱјем там'н да ће бстат батал (Си). — Ббл'е би било да нисмо разорѱвал'и пшеницу, њије била ретка (Гр).

разрабит (се) -абим (се) свр од рабит (се). — Разрабила се деца, не трпѱ се (БП). — Бабе разрабу децу (Г). — Кб ће да васпитѱва разраблену децу (Г)?

разред разреда м једногодишњи период образовања. — У мбј разред е било неђе око двајес и четири (Др). — Учио сам у Злокѱћане тапуп сѱмо четири разреда (Бр).

разредит (се) -бдим (се) свр направити већи размак, оредити. — Разредите га, немб да га жѱл'ите (Љу). — Разредила му се кбса, оћелѱвијо, а јбш неожѱњен (Б). ■ **разређват** -ѱ(j)ем несвр. — Ја га разређѱјем, ббл'и су кат се разреде (П). — Најтеже ббше да се разређѱје

репа (Гр). — Репу би прво пл'евел'и и разређовал'и па би ју прѱшил'и (Дс).

разрѱшкат -ам свр в изришкат. — Ул'егоше свиће па разрѱшкаше, преорѱше ју (Св). — Ка[о] да су ју свиће разрѱшкал'е, а не да је опрѱшена (Г).

разрѱшкат -ам свр предметом или делом тела растрести, растури-ти. — Разрѱшкам ја ожбком испод онѱја дрѱѱ — бдма се рѱзгоре (Г). — Разрѱшкајте тб навил'це да се сѱне на овб сунце, се јѱшњи су здбнути (ДД).

разудат -ам свр в поудат. — Они се рѱзудал'и — ћерке, сѱнови ѱмрл'и (Ки). — Тѱ је била док ју се ћерке нбсу рѱзудал'е (Г). — Видеће бна кад ју се девбјке разудадѱ па остане сама (Г).

ракал' -кл'а м в парожак — Почепрлѱ мѱло рѱкл'ом од вил'е да вѱдим штга ѱма от компѱрѱ (Си).

ракија ж алкохолно пиће које се добија дестилацијом превреле комине. — Јѱ нбсам ракију окѱсијо, једну чѱшицу ракије да ми дѱте (БП). — По месес данѱ би пекл'и ракију (Л). — □ **вѱл'ика** ~ накнадно договарање пријатеља, уговарање свадбе. — На вѱл'ику ракију одѱја се вѱде. □ **мѱла** ~ прво уговарање потреба у вези са испрошеном девојком. — На мѱлу ракију сечб се мисѱт (СЛ). □ **ѱс по ракија ићи** на честитање празника. — Дрѱги дан слѱве идбмо по ракија (Гр). — Пбсе, ббгоми, ѱшл'и смо прб по цбло сбло, сѱд нб, него овѱко мѱл'е, по ракија (Ки). — Дѱде ми кило ракије (БП).

ракиа ж врста врбе. — Прѱће од раките превѱја се ка кѱиш (Г). — Најбол'е су вил'е од раките (БП). ■ **ракиће** зб им. — Посбко прѱће у

Ракѡво ракиће (Г). — Пуштијо кра̀ве по ракићу да пасу (Г).

ракл'а ж в л'упка (Б Бл П Т). — Преведи тел'е код онѣ ракл'е, тѹри му кл'ин одозгѡр па мѹзи бе[з] сметњѣ (Б). — Јѣдна са̀ма не мѡже да мѹзе ако нѣма ракл'а покрај њѡј (Бл).

ракл'ас -та -о рачваст. — Нађе се дрво ракл'асто (Пр). — Има понѣко стабло ракл'асто (Др). — С ракл'астим дрветем се растѹра ѡтава (Дњ).

ра̀ло с в ра̀л'ица (ДД Др Дњ Д Ки Л Ље Љь Љу Н Пр Св). — Ра̀ло је било дрвѣно, са̀мо ма̀ло дѡл'е је било од гво̀зза (Бр). — Ора̀л'и смо свѣ с волѡвима и са ра̀л'ем, па пѡсл'е почѣу плѹгови (Бр). — Поугари са ра̀л'ем, тана̀ко ба̀ци пченицу па подр'ај (Ж); в орало.

ра̀л'ица ж најпримитивнија направа за орање (Б Бл Г Кг Си). — Ка[д] сам поче да ра̀дим, имал'и смо овѣ ра̀л'ице дрвѣне (Бр). — Прво сам ора̀о са онѡм дрвѣном ра̀л'ицом (Ки). — Пл'итко се ора̀ло ка[д] се ора̀ло ра̀л'ицема (Дш); в арал'ица, орал'ица; ↔ ра̀ло.

ра̀м ра̀ма м 1. в каса. — И врата и ра̀мови офарбани ѣстом фарбом (Дс). 2. в путил' (Бл БП СЛ). — Закачим у крл'у и слѡмим ра̀м от косѣ (Бл).

раматиз -ѣза м коштано обољење, реуматиз. — Бол'есни л'уди ѣмају раматиз (Н). — Обол'ѣла сам од раматиза (Кг).

ра̀ме -на с 1. део људског тела с обе стране врата. — Покѹпи сувѣја дрва, па вежи, па на ра̀ме понѣси кот кѹће (БП). — Не мѡгу са̀ма да га скинем с ра̀мена (Би). — Ба̀цијо кошѹл'у преко ра̀мена, ба̀ж га брига што горѣ сѣно (ДД). 2. страна у коју се преже запрежна животиња која ради у пару. — Има понѣки во па н

уме да мрдне ако се упрѣгне у дрѹго раме (ДД). — Бира̀о се бол'и во за у дѣсно ра̀ме (Св). 3. в путил'. — За онај гѡрњи део косѣ ми вичемо ра̀ме (Би).

ра̀менача ж в рамењача (Бл БП К Н П СЛ). — Закачи порожѣне на ра̀меначу и пушти волѡве (БП).

ра̀менича в рамењача. — Јарам ѣма по двѣ ра̀мениче (Ки).

рамењача ж 1. један од два дрвена клина у јарму који спајају доњи са горњим делом (Б Бр Би Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Кг Л Ље Љу Пр Си С Т). — Натѣгѡше волѡви, слѡми мѹрѡња рамењачу (Г); в раменача, раменича; ↔ темл'ик, шѣпка. 2. горњи део јарма, улегнуће за волујски врат на јарму. — Гѡрњи део што ѣму волѡви на врат, анај одоздѡ, рамењаче су унутра (Ки).

ра̀мњача ж в облук. — Онај прѣдњи део од самара зовѣ се ра̀мњача, а задњи крс (БП). — Дрш се за ра̀мњачу о[д] самара (ДД).

ра̀н -а -о који стиже, који се јавља пре других. — Ктѣдо да поѣјем мало ра̀нога купѹса (Г). — Ра̀но пил'е ра̀но пѡјѣ (Пр). ■ **ра̀но** прил. — Раније зрѣва домаћи но хибрит (Би). — Постѣло се раније шѣс недел'а, више не постѣ (Д). — Раније се дрѹкше удава̀ло, није се бѣгало ка сад што се бѣга (СЛ). — Пѡ дрѹкше сѣме било, по ранише сташе и пѡ јѣдро зр̀но било (Дш).

ра̀на ж повреда. — Онѹ ра̀ну превѣјај, ма̀жи да се не подл'ути (ДД). — Од ра̀на не мѡже да спава (Ж).

ра̀на ра̀нѣ ж храна. — Понѣкад у прѡл'еће би нестало ра̀нѣ па купѹј (Б). — Тѣ године остаѡосмо ни́како с ра̀нѡм (Др). — Тѡ мѡгу да ти кажем — ни́кака ра̀на, ни́каква ра̀на (БП). — Ма̀ло ра̀нѣ јѣло се тапуг (Дш).

ра̀нац -ца м *већа војничка торба*. — Ра̀нац мџе да увати стџ кила брашна (Је). — Они сиромџси отут прова̀л'и, узимај, пџни ра̀нџеве (Ки).

ра̀ник м в *раоник* (Бр Бс Др). — Изџел'и се ра̀ници, нема ништа од њи (Бр). — Временом се појџдџ ра̀ници (Др).

ра̀нит (се) -им (се) свр *нанети повреду, рану*. — Ту̀ неки погџнуше, неки се ра̀нише, неки проџџше онако (ДД). — Онџ ра̀њене извџкџсмо и превџсмо и[м] ра̀не (Ж). ■ **ра̀ња̀ват (се)** -џвам (се) несвр. — Гџнул'и смо и ра̀ња̀вал'и смо се (ДД).

ра̀нит (се) ра̀ним (се) несвр *давати, узимати храну*. — Са̀мо смо се ра̀нил'и и ра̀дил'и (Б). — Ако се не ра̀ну дџбро, неџе џмат ништа да се закџл'е (Си). — Сла̀бо смо се ра̀нил'и, није се имџло (БП). — Нѐсмо мџгл'и да се ра̀нимо скрџбем (Дш). — Та̀ко ми бџга смо се ра̀нил'и сла̀бо (Ки); в *кранит (се)*; → на-, по-, пре-.

ра̀нка ж *шљива која зрева средином лета*. — Ми ове шљџве ра̀нке зовѐмо ша̀рице (Г). — Не мџже да бџде ракија од ра̀нке ка од ове шљџве пожегџче (Пр).

раноранѝјоц м в *ранораниоц*. — Раноранѝјоцима све напредџе, њи сџнце не ва̀та у кревет (Л).

раноранѝоц м *који рано устаје, рани*. — Нема више раноранѝоца ка некад (Јџ); в *раноранијоц*.

ра̀њеник м *који је рањен*. — Ми наложџсмо џгањ, кад видим са̀ниџа идџдџ, ра̀њенице нџсу (Бр). — Они ра̀њениџи са̀л што су жа̀ви (Дс).

ра̀њеник -џка м *свиња која се посебно храни да би добила на тежџни*. — Да одво̀имо ра̀њениџе о[д] дру̀гија свиња (Г). — Ра̀њениџима би кџвал'и тџкве и да̀вал'и колом-

бџћа кол'ико мџжу да јџдџ, да се оџџе (Пр).

ра̀оник м *део плуга који по дубини разрезаје земљу* (Г Гр ДД Дс Дш Јџ Н Пр Св Си). — Окретџч џма два ра̀оника (Јџ). — Скџро сва̀ке гџдине би мења̀л'и ра̀ониџе (Си); в *ораник, ораник, раник*.

ра̀паџик в *арпаџик*. — Ра̀паџи[к] купџјемо у апџтеку (Др). — Дџбро би бџло да се кџпи мало ра̀паџика да се поџџе, да искџчи ра̀није (Г). — Посџјала би јџш кџло ра̀паџика, да попџним јџш нешто мѐста (Н).

ра̀пџкче -џкџџета с □ в *полакилче*. — Да си по̀но јџдно ра̀пџкче ракије да се ма̀ло угрџјемо док путџјемо (Бл). — Јџж два прџста ракиџе од ра̀пџкџџета није више остџло од њџга (Бл).

ра̀пџша ж □ в *флаша* (Бл Бр Би Бс Д Дс Дш Ж К Кг Јџу П Пр С СЛ Т). — Ка[д] сам и[х] видала да су имџл'и по ра̀пџшу ракије у џџп, зна̀ла сам шта̀ те (Јџу). — Видџла сам и[х] с ра̀пџшама су про̀шл'и ову̀дџр (Пр).

ра̀пка ж □ в *флаша* (БП Г Гр Др Дњ Ки Л Је Јџ Н Св Си). — Дома̀џини л'џди слџжу из ибџрика, а џн ни ра̀пку нема, но неко шџше до̀но (Дњ). — Кат по̀чну да кџсу, дома̀џин отво̀ри ра̀пку ракије, попиџу по јџдну вѝл'ику, испџшу по цџгару дувџна па по̀чну (Г).

ра̀с растџм несвр *постајати виши*. — Растџ деџа ка врба (Кг). — Ај расџте, каже дома̀џин софрџ гџстима кад заврџу гџспџдовање, и џни посеџају (Г); → до-, за-, из-, на-, по-, пре-, у-.

ра̀са ж *скупина животиња које имају зајџдничке особине*. — По̀правџсмо ра̀су кра̀ва, више нико не држи бџше (Б). — Ова̀ ра̀са црно-

бел'ија крава није за планину, ђне су много нежне (Си).

расад расада м *младе зельсте биљке за расађивање*. — Зал'ивади-жо ми се расад, нем ка[д] да га опл'евим (Гр). — Узимал'и би л'уди дѡбре пारे од расада (Н).

расадит -им свр садити, преса-дити расад на потребном расто-јању где ће се гајити. — Ктѡдо нешто паприка да расадим па д идѡм кот кѡће (Дс). — Док ми расадисмо учине се неко доба дана (Др). — Нѡма одласка док се не расаду паприке (Гр). — Расађене паприке пѡчел'е да се сѡшу (ДД). ■ **расађоват** -ѡ(ј)ем несвр. — По петнаес роба би иза-шл'и у њиву да расађују паприке (ДД). — Кад би Шипгари расађова-л'и паприке, пѡна њива радника (Л). ■ **расађовање** с гл им. — Расађова-ње паприка пипав је и тежак пѡсо (ДД).

расадник м организација која се бави производњом садница. — Дѡбро би било да се кѡпи неки кал'ем из расадника (Љ). — На пѡјац кал'ѡми из ранија расадника, па шта ти да кат купѡјеш, ништа ти није сѡгурно (Пр).

расал'ица ж *загнојене ранице између папака папкара*. — По много оваца би кривл'ал'и од расал'ице ил' од шапа (Си). — Имѡдоше ми волѡви расал'ицу, мѡрадо да и[х] продѡм (Г).

расан/расан -ана м *в малтер* (Би Кг Си). — Јѡдан радник спрѡма и нѡси расан (Би). — Са[д] се зѡда и малтерѡше расанѡм, а не ка некад блѡтем (Кг).

расан -сна -о *који има добре осѡбине, који је добре расе*. — Расне краве дају прѡко дваес кѡла мл'ѡка на дан (Кг). — Од раснија крава

имаш и мл'ѡка и тел'ѡе, а од овѡја нашија сал ѡубре (Гр).

расанит (се) -им (се) свр *престати потреба за спавањѡм*. — Ка[д] се разбѡдим, расанѡм се, пѡсл'ѡе ни-ка[д] да заспѡм (Н). — Полѡко да и[х] не расанѡте, пѡсл'ѡе и[х] умирѡит не мѡжете (Љѡ).

расѡл'ит (се) -им (се) свр *в исѡлит се*. — Прѡдал'и нѡсу, а расѡл'ил'и се одѡвде, не жѡвѡ тѡ ѡво ѡма више ѡ[д] дѡсет гѡдина (Т). — Имѡло је тудѡр Црногѡраца па се расѡл'ѡше (СЛ).

расѡпат -л'ѡм свр *просути*. — Потѡриш ју, нѡма ни да се превѡрне ни да се расѡпл'ѡ (Љѡ). — Скрѡб жѡна скѡвала децама, дѡђе ѡ[н]ѡј па расѡпл'ѡ је у пѡпо (Бс). ■ **расѡпѡват** -ѡ(ј)ем несвр. — Онѡ нѡјпре л'уди су расѡпѡвал'и сѡме ѡ[д] дѡтел'ѡне ус-пѡт, сѡмо да га нѡ би сѡјал'и, а сад не мѡжу да дѡђу до сѡмена (Гр). — Ка[д] се жѡѡ кѡмбајѡм, мање се расѡпѡе но кад се жѡѡло српѡм (Т).

расѡтит -ѡтим свр *отписати, прежалити*. — Бил'ѡ смо расѡтил'и кѡбилу, ал' пѡсл'ѡе трѡ мѡсеца смо ју нѡшл'и (Г). — Расѡтите вранца, ни-кад ви Цѡганин неће дѡт пारे (Гр).

раскалѡшан -шна -о *који се не придржава норми, размажен, непристојног понашања*. — Онѡ дѡца раскалѡшна, забрцаше прсте у свѡ тањѡре (Би). — Свѡ је маѡло раскалѡшнимѡ децама (Г).

раскалѡшит -ѡшим свр *размазити*. — Раскалѡшена ју дѡца, ка да нѡсу жѡвѡла с рѡбл'ѡм (БП). — Дѡцу бѡбе раскалѡшу (Н).

раскантат -ѡм свр *размрсити, наћи крај, решити проблем*. — Ка-ко се закантаѡло, ѡѡво га раскантат не мѡже (Л). — Нѡмам ја кад, нека га раскантѡ кѡ га закантаѡ (Љѡ).

раскасѧпит -им свр в *искасапит*. — Да прѡђем тудѣр пѡи те ме живу раскасѧпит (С). — Бѣу ју пси раскасѧпил'и (ЈЬ).

расквѡцат се -ѡче се свр *почети квоцати* (о кокошки). — Имѧла сам једну старѡицу, нѡкако нѡје ктѣла да се расквѡче (Пр). — Расквѡцану сам једну заклала (С).

раскѡсел'ит (се) -им (се) свр *омекшати при унијању извесне количине течности*. — За недел'у дѧнѧ се тѡ раскѡсел'и (Б). — Кад би се тѡ раскѡсел'ило, ѡно би омекшѧло (Дс). — По мокриње опѧнци би се раскѡсел'ил'и па би се отѣгла онѧ кѡжа (Гр). — Пѡсл'е се раскѡсел'у мѧло у мѧку вѡду (Н). — Онѡ е ка мѣсо раскѡшел'ено (Д).

раскѡват -ѡ(ј)ем свр *раставити заковано, отковати*. — Расковѧл'е свѡне онѣ дѧске па искочѡл'е нѧпол'е (Г). — Раскѡј те л'ѣтве да тѡри-мо нѡве (Си).

раскомѧтат -ѧм свр в *искоматат*. — Раскомѧтѧте ти свѡне кокѡшку да ју увѧту, научѡл'е су се да и јѣдѡ (ЈЬ). — Ѱзмите нѣко, раскомѧтѧјте тѡ кокѡшку (Г).

раскомбрл'ат -ѧм свр в *скотрл'ат*. — Нѣке тѡкве те се раскомбрл'ат док стѡгнемо кот кѡће (Г). — Свѣ ће тѡ да ти се раскомбрл'ѧ док стѡгнеш кот кѡће (Г).

раскѡпат -ѧм свр *извадити нешто што је покривено слојем земље, што је закопано*. — Натѣраше ме да раскопѧм пѡшку што сам закопѧо (Бр). — Јутрѣдан су ју раскопѧл'и и закопѧли на дрѡго мѣсто (Г).

раскѡпчат -опчѧм свр *одвојити делове колче, отворити*. — Раскопчѧјте детѣту кошѡл'у, видите како се ознојло (Л). — Раскѡпчане му панталѡне, и ѡн идѣ онѧко (Си).

рѧскос рѧскѡса м *први откос, откос по средини ливаде*. — Мѡже д остѧне непокѡшено у рѧскос (ДД). — Рече донѣси онѡ рѧпку ракије, ѣто ти ју дѡл'е код рѧскѡса (Г).

раскѡсит -им свр *косити први откос, покосити откос по средини ливаде*. — Кѡзбаша знѧ кѧко ће да раскѡси, не мѣшѧјте му се у пѡсо (ДД). — Рѧскоси ју Гѡга с вѣра до нѧ дно (Г). — Кад ѡма више косѧчѧ, ѡни ју раскѡсе по средине (Г).

раскотрл'ат -рл'ѧм свр *према котрл'ат*. — Кад бѧцила тѧ жѣна онѡ бурѡло с кол'и, ѡно се раскотрл'ѧло и сломѡла му се дршка (Бл). — Како пѧде, онѧ тѡква се нѣ сломи, но се раскотрл'ѧ и ѡјде низа стрѧну (К).

раскрѡвит се -ѡвим се свр *викнути повишеним тоном, раздрати се*. — Дрѡги се тѧмо на вѣрата раскрѡвиѡ (ЈЬе). — Јѧд га нашѧо, не мѡже да бидне кѧ[д] дѡђе да се не раскрѡви на нѣкога (Бс).

рѧскрѡница ж *место где се одвајају путеви*. — ѡдма до рѧскрѡнице ѡма једна л'ѡпа (Г). — Кѧко да потрѣфим којѧ је и кудѣр да идѣм, кад ѡма више рѧскрѡница (СЛ).

раскрѡстит (се) -им (се) свр **1.** *наћи решење проблема, решити проблем*. — Он да је жѡв, ѡн би се раскрѡстијѡ с нѧма (Л). — Да га пѡшти-смо кѧѧше да раскрѡсти с онѣма што су дѡшл'и за вишак (Бс). **2.** *фиг породити се*. — Дѧће бѡг да се раскрѡсти с ѧнђелом (Г). — Дѡбро се раскрѡстила фѧла Бѡгу (Д).

раскрѡмит -им свр *према крчмит*. — Раскрѡмила сам меѡне, за чѧс ојдѡше (Г). — Рече ми чѡвек, раскрѡчми тѡ, бѡл'е ти је но да га вѣѧш кѡћи (Н). — Меѡне се продајѡ кат се раскрѡчму, свѣ да ти кѡпи нѣће нѡко (Г).

раскумбӯсат -усам свр *раскидати на ситне комаде, рашчеречити*. — Раскумбӯсаше ми свиње кошул'у нѡву нѡвцату (БП). — Свиње ти раскумбӯсал'е једну кокошку (Г).

раскӯћит (се) -им (се) свр *упропастити домаћинство*. — Дешава се да се раскӯће л'уди и ѡпет закӯће, сал здравл'а и слобѡде да да Бѡг (Ж). — Био је раскӯћен па би дошаѡ да прѡви мало кӯће на имање (К). — Е, мој сине, кӯћил'и смо и раскӯћил'и се (СЛ).

расѡница ж *слана вода у којој је укушелеен купус, расо*. — Јел'и смо расѡнице дог би трајало (Г). — Жене расѡнице донеси, па ону расѡницу јел'и би с пасул'ом (БП). — Мене је било слатко тану расѡницу да јем ка[д] сам дошла у онѡ рѡбл'е — ка-лабалак (Дс).

распал'ит (се) -пал'им (се) свр 1. *подстакнути ватру да се разгори*. — Набацај онйја кл'ека да се распал'и, кад би се распал'ио, подйго би се пламен увис ка кӯћа (ДД). — Сирѡва дрѡва нете да се распал'у (Дњ). 2. *нагло, јако ударити, ошамарити*. — Учитель' распал'и му шамар (Б).

распанут (се) -нем (се) свр 1. *раздвојити се на ситне делове, иструнути*. — Распал'и би се онй бугаречи од мокриње (Дс). — Ка[д] се једни опанци распану, прѡви дрѡге (Би). 2. *фиг пропасти радећи*. — Распаѡсмо прашући (Д). — Распануте ми деца у рад (Г).

распѡват се -ам се свр Δ. — Распѡвал'и би се кад би попил'и, прѡ тога нйшта (Л). — Не мѡжу ѡдма да се распѡвају (Си).

распекл'ат -ам свр *одмрсити, одрешити*. — Како се запекл'ало, ѡа-во га распекл'ат не мѡже (Св). —

Распекл'ала се врѡћа и онѡ жито испѡдало успут до Пећи (Г).

распекмѡзит се -им се свр пог *разнежити се*. — Дошла и[м] тетка па се распекмѡзил'и (Л). — Како се распекмѡзило, слатко би му зал'аштила шамар (К).

распитат (се) -итам (се) свр *питањима доћи до сазнања, интересовати се*. — Ка[д] се распиту, учину му абер овѡме (Дш). — Да се распиташ, да видиш йма л' ко девојку за ўдају (Ки); ↔ *препитат*. ■ **распитѡват се** -ў(ј)ем се несвр. — Кат чўју да неко йма девојку за ўдају почну да се распитўју за њу (Дш). — Распитѡвал'и су се неки за нашу ситуацију, ако несу ктел'и нешто да помѡгну (Н).

расплакат (се) -чем (се) свр *почетиплакати, изазвати плач*. — Расплакаше не онй јетими (Бс). — Немѡ тако слўшу деца, расплакате ми се па не мѡгу и[х] посл'е устави (Ж).

распл'ес -етем свр *извући прѡће уpletено у плоту*. — Ако се добро сапл'ете, не мѡже се лако распл'ес (Л). — Плѡт мѡже да се распл'ете док се не осуши прѡће што је сапл'етѡно у њѡга (ДД).

располѡвит -им свр *поделити на два дела*. — Ка јѡбуку кад располѡвиш на два дѡла (Б). — Ка два брѡта кад располѡву јѡбуку, тако су једнаки (БП); ↔ *преполѡвит*.

располѡжит (се) -им (се) свр *развеселити (се)*. — Не мѡжемо да се располѡжимо док не попијемо по неку вѡл'ику (БП). ■ **располѡжен** -а -о *ведар, весео*. — Дана[с] сам нешто пѡсебно располѡжен, ћѡрка ми се запосл'ила (Б). — Гѡсти располѡжени, пију причају, шал'у се, н умѡду да се дйгну (БП).

распрáвл'ат (се) -ам (се) несвр *водити расправу, доказивати*. — Штá њмате да распрáвл'ате о тóме (Кг)? — Нѝје дóбро да се распрáвл'а сѝн с оцом Г); *в распрал'ат (се)*.

распрáл'ат (се) -ам (се) несвр *в расправ'ат (се)*. — Татá што се распрáл'аш дóл'е с њѝм (Б). — Не мóјте да се распрáл'ате óден (Гр).

распрéгнут -éгнем свр *ослободити упрегнуте животиње*. — Волóве свáко знá да упрéгне и распрéгне, ал' кóње нѝје баш лáко (Си); ↔ *испрегнут*. ■ **распрéзат** -ёжем несвр *в испрезат*. — Распрéзат кóње нѝје лáко ка волóве (Дс). — На ўжину би испрéзал'и волóве да се одмóру док мѝ ўжинамо (Г).

распрéдат -ёдам несвр *фиг причати веома опширно*. — Не мóгу сáд јá да ти распрéдам кáко је било (Је). — Пóчала бáба да распрéда надугáчко и наширóко (Т).

распрѝчат се -ѝчам се свр *причати без престанка*. — Попѝл'и мáло па се распрѝчáл'и, нѝко нѝкога не слўша (Л). — Распрѝчáо се, бóгоми, рéко би чóвек — девéта му пси-ма мел'е (Г).

распрѝтит -им свр *направити пртину*. — Нё би мóгл'и д идéмо на стўденац да завáтимо водé док се не распрѝти (Г). — Распрѝте рáдници кад идў на пóсо (Ју). — Кáко те дéца д идў у шкóлу кад нѝје распрѝено (ДД).

распрѝтит (се) -им (се) свр *скинути упрѝено време са леђа*. — Кот кўће би нéко помóго да се распрѝтим (Бс). — Дáнула би дўшóм кад би се распрѝтила кот кўће кад би скѝнула онó што сам упрѝтила (БП).

распус -та м *период без устаље-них обавеза, ферија*. — Дéца су ми на распус, не путўју (ДД). — Неки

дáн прé распўста отишáо код мáјке у Гмѝтровицу (Б).

распуштеница ж в пуштеница. — Їма једну ћёрку распуштеницу (Си). — Остаде да жѝви с ћёркóм распуштеницом (Д); *в распушћеница*.

распўстит (се) -им (се) свр 1. *ослободити обавеза*. — Л'ёти се дéца распўшту, н идéдў у шкóлу (Јб). — Одáтл'е смо дóшл'и у Бáковицу и тў смо се распўштул'и (Бр). 2. *поставити разуздан* (о деци). — Воѝм се да ће мáјка да и[х] распўшти (Н). — Распўштена дéца су безмарѝфётна (Бс). — Кó ће да умѝри распўштену дéцу (СЛ). — Распўшћена ју дéца, не мóже чóвек да преговóри од њѝне галáмé (Пр). — Кад је јéдно, óно је распўшћено (Дс).

распушћеница ж в распуштеница. — Ўмре му жéна и пóсе ўзе једну распушћеницу (Ки). — Ћёрка му распушћеница, нѝје ктéла да се удајé више (Л). — Остáвијо и кўћу и жéну и дéцу, отишáо код једнé распушћенице (Би).

растáнит -им свр *притискати да буде тање* (о тесту). — Онáко растáњене л'ёбове остáвиш још неко врéме да надóћу (Гр). — Тўриш онў погáчу у црепўл'у пошто ју на танўр растáниш па покрѝеш сáчем (Би).

растарáшкат -áм свр *растурити тражећи*. — Растарáшкáл'и му свўт по кўће и по крeвётá и по кóвчeга (Бс). — По сóби свё растарáшкано (Д).

рáстeгл'áј м мера за дужину плетива у износу распона раширених руку. — Јадан рáстeгл'áј опўте нáоколо (Гр); ↔ *рáстел'ег*.

растéгнут -ёгнем свр *развлачењем учинити предмет дужим*. — Довáтиће ако се дóбро растéгне (Г). ■

растегѣнат -ем несвр. — Растегѣни га кол'ико оћеш, цабе ти је (Св). ■ **растежѣн** -ѣна -о који је великог растојања између предњих и задњих удова, који је дуг, висок. — Кобила треба да је растежѣна, а не ситна ка пѣсница па да нѣма кѣрак (Пр). — Виду се овако да су растежѣни, требало би да бидну дѣбри волови ако нѣсу злојѣшни и ујл'иви (Св).

растел'анит -аним свр обавити велики део посла, привести послове крају. — Не могу да сѣднем док не растел'аним по кѣће (Г). — У јесен кад ол'уштимо и посијемо, тајпут растел'анимо (Г). — Кад бачице растел'ану по стану, отидну у борѣвнице (Г).

растел'ег м в *растегл'ај*. — Опуте овал'ико дугачке — ка један растел'ег (К). — Још компири да се растрѣпу (Св). — Још компири да се растрѣпу (Св).

растѣрат -ам свр *натерати да се разиђу, растурити*. — Дође један комуниста и дѣвати онѣ чѣре и свѣ и(х) растера (Бр). — Ми се покупили код цркве да нѣсимо крста, комунисти дођоше па не растѣраше (Г).

растовѣрат -арам несвр *скидати товар са превозног средства*. — Л'ол'нуо би се растовѣрајући сѣно по врућине (Г). — Дог би растовѣрао кѣња, дѣца би се покупила око мѣне (Си).

растовѣрит -им свр *скинути товар с превозног средства*. — Остѣдоше кѣла нерастовѣрена, а преко нѣћи удари кѣша (ДД). — Кот кѣће натовѣри кѣла ранѣ, у Пѣћ растовѣри па ђпет товѣри да изгл'ѣда да је више (Н). — Требају кѣла да се растовѣре, један сѣм не мѣже (Бл); ↔ *истовѣрит*.

растѣпит (се) -им (се) свр *прећи из чврстог у течно стање*. — Имају неке јѣбуке да ти се растѣпе у уста кол'ико су слѣтке (Б). — Она шићѣр се растѣпи у воду (Дш).

растѣчит се -им се свр *испасти с осовине, одвојити се први од задњег дела запрежних кола*. — Да ти се растѣчу натовѣрена кѣла, не питај — гарамет (Г). — Кад би се кѣла растѣчила, растовѣрај, штѣ ћез друго, како да вратиш тѣча[к] ка[д] су кѣла пѣна (Св).

растрѣгат -агѣм свр *сазнати распититујући се*. — Растрѣгаћу ја штѣ се учини с њѣма (Љу). — Мучила сам се да растрѣгам да л' је жив, па ништа (Д).

растрѣпит -им свр *извадити што је затрапљено*. — Кад нѣма више мѣзова, у прол'ѣће компире растрѣпимо па и[х] спрѣмамо да и[х] посијемо (СЛ). — Замѣло да ни увѣти мѣз растрѣпл'ене компире (Б).

растрѣгнут -нем свр **1.** *искидати на комаде развлачењем*. — Растрѣго би ме чѣвек да чѣје (Би). — Растрѣгоше свиње кокѣшку док се јѣ прескочѣ у кѣчину (Др). **2.** *фиг искомадати се, претерано радити физичке послове*. — Растрѣже се радѣћи (Г).

растрѣбит -им свр *очистити од прѣваштине, уродице, истребити*. — Пѣсл'е се растрѣби од пл'ѣве и од слѣме и остѣне гѣло зрно (Дс). ■ **растрѣбл'ѣват** -ѣ(ј)ем несвр. — Кѣ ће да растрѣбл'ѣје овал'ики лѣм (БП). — Пѣсе на брзину растрѣбл'ѣју по кѣће да се не види тал'ѣки булумѣћ (Г).

растракѣлат -ѣм свр *према тракѣлат*. — Растракѣлаше му л'уди кѣла, сѣд нек свѣра без њѣ (Г).

растрѣпат -ѣпам свр в *истропат*. — Растрѣпај коју тѣкву свињѣма да

не квичу (Бл). — Попадаше неке с кола па се растропаше, учинеше се у комате (ДД).

растрчат се -чим се свр в *затрчат се*. — Ратрчаше се деца ко ће пре да стигне (Л). — Растрчал'и би се на све стране, ко ће пре да се сакрие (Г). — Деца се растрчу, ко ће пре ко[д] тетке (Бс).

растуркућа ж *који одвише троши, расипник*. — Доста ти је једна рстуркућа (Си). — Закућио би Ма-ксим да у кућу нема растуркућу (Ки).

расукуат -укам свр *расплетсти што је исплетено*. — Никад несам сапл'ела да нешто несам расукала (Јбе). — Реко да расукам један џемпер, не носи га нико, сапл'ешћу нешто (Л). ■ **расуковат** -у(ј)ем не свр. — Цео век плети па расукуј (Л). — Онй џемперчићи би се ома-л'ил'и па би и[х] расуковала и пл'ела би друге (Пр). — Шта радим — пл'етем па расукујем (С).

расукаћ -аћа м *плетиво од расплетеног предмета, обуће, одеће*. — Ништа му не фал'и, ка[д] се сапл'ете не познаје се да је од расукаћа (Гр). — Има нешто расукаћа да сапл'етем пазуџе (БП).

расушит се -ушим се *размакнути се услед губитка влаге, разлабавити се*. — Преко године каце се расушу па и[х] кваси да зауну (Гр). — Расушене каце турај у јаз да забрѣкну (Г). — Држало ка[д] се расуши, оно се разглави и оће да испане (Св).

расформира (се) -ирам (се) свр *престати постојати, растурити се*. — Један ми био у општину во-зач, она се расформира (Дш). — Ка[д] се расформира кол'ектив, неки несу добил'и ни оно што су дал'и (Ж). — Тражил'и смо да се

кол'ектив расформира (Б). — Три године то трајало и расформирало се (СЛ).

расцветат (се) -ам (се) свр *исцветати*. — Први пут се прскају пре но што се расцветају (Б). — Уби и[х] слана онако расцветане (Си).

рат м *сукоб већих размера и последица*. — Пуче рат, мобил'исаше не (БП). — Удала сам се за време рата (Јбу). — Друкше било посе рата (Бс). — Ишао по ратова, бијо у ропсто и сад оно га чува говеда (Јбе).

рат прил без *журбе, без бриге, комотно, рахат*. — Не да му бог да седи рат (СЛ). — Данас по рат искочиш у њиву (К).

ратлук ратлука м в *локум*. — Каже, донеси најпре воду и ратлук (Пр). — Обичај [ј]е да се гости послуже водом и ратлуком, ел' шећером ако немаш ратлука (Дс).

ратни -а -о Δ. — Ратно време неси сигуран ни код своје куће (Ж). — Мало ко се ние вратио од ратнија заробл'еника, готово сви су дошл'и код своје куће (ДД). — Причу да ни је Немачка платила ратну оштету, а заробл'еницима несу дал'и ништа (Ж).

ратоват -у(ј)ем не свр Δ. — Углавно не пртерал'и прко мора ови што несу могол'и да ратују (Гр). — Ратовал'и смо по Дрнице, како несмо (Б).

рафт м *даска у водоравном положају причвршћена на зиду, која служи за држање предмета, полица* (БП Г Д Др К Пр Св Си С). — На рафт се држал'е ситније ствари, а испод рафта се обешавало теше (Г); ↔ *пол'ица*.

рачепул'а ж пог *неморална жена, проститутка*. — Јеси нормалан д узмеш ону рачепул'у, е л' ти врана попила мбзак (Г)? — Мак се раче-

пул'а, времѐ је да се жѐниш, д уз-
меш неко чел'аде па да кѹиши кѹиу
(Јѐе).

рачѹн -ѹна м 1. *новчани износ*. —
Сад кад дође рачѹн за струју, бићу
на мѹку (Ж). 2. *схватане, мишље-
ње*. — Ови Срби што су рођени од
ослобођења те овѹмо, за мој рачѹн,
ништа нису знѹли под богом јакем
(Т). ▯ **вѹдит рачѹна бринути, на-
стојати да све тече по протоколу**. —
Ја сам водио рачѹна за ни и за
мѐне (Ж). — Нѐко се напије, а нѐко
води рачѹна (Ки). — Деца не слѹ-
шау, не вѹду рачѹна о староме (Ки).

рачѹнат -ѹм несвр 1. *изводити
рачунске радње*. — Наѹчу деца да
рачунају пре но што крѐну у школу
(Г). — Тридесет и шѐз година радни
стаж ми се рачуна (Ки); *в рачуњат*.
2. *ценити*. — Ако ме не напије, ѿ[н]
не рачуна да ми чини муабѐт (Ки).
— Нѐкат се рачунала та пита
највећи муабѐт, сад — ништа (Бр);
→ за-, из-, пре-, у-

рачѹњат -ѹм несвр *в рачунат*. —
Седмица се рачуна од дана кад
умре (Ки).

раша ж в сукња. — Ткал'и би ра-
ше вѹњене, увијанке (СЛ). — За ра-
ше смо ткал'и од вѹне (Јѐе). — С ра-
шама и у њиву и у Пећ смо ишли
(Г).

рашѐтка ж в решетка (Б Бл БП
Гр ДД Д Др Дс Ж Ки К Кг Л Јѐ Јѹ
П С Т). — Прво тѹриш мало воде у
казан, па рашѐтку, па посл'е тога
ѹибру (БП). — Ако је рѐтка ѹибра,
може и без рашѐтке да се истѐра
казан, а да не загорѹ ѹибра (Л).

рашѐто с в решето (БП Бр Бс Гр
ДД Дс Дњ Дш Ки Л Јѹ Н Св СЛ). —
Прво су ми дал'и рашѐто и пче-
нѐцу, и шићѐр у рашѐто да баѹим
преко главѐ (Ж). — Пошто се омна-

ти пасѹл' рашѐтом се очисти од онѐ
триње (СЛ). — Скину мнаѹицу, да-
дѹ ју рашѐто, тапут било рашѐто
(Дш).

раширит -ѹрим свр *разастрти*.
— Рашири онѐ ручице по плѹту да
се сѹшу (ДД). — Испирал'и би плат-
но дол'е на Кујавчу па би га рашѹ-
рил'и на л'иваду да га грије сѹнце
(Т). — Ако је ѹтава јушна, раширу
ју да се сѹне још мѹло (ДД). ▯ **раши-
рѹва** -ѹ(ј)ем несвр. — Дрѹга жѐна
онѹ основу рашируѐ да се ткѐ (Д). —
Раширѹвал'и би онѹ ѹ ѹтаве с на-
вил'ака да се сѹши (ДД). — Рашируј
онѹ платно покрај рѐкѐ, бел'и га (К).

рашкравит -ѹвим свр *омекшати
што стврдното или смрзнуто*. —
Набѐреш зел'а па удрѹбиш, а ра-
шкравиш мѹс на шпѹрет (Бс). —
Онако рашкравл'ене чарапе ѹстави
да се сѹше па да обѹеш, дрѹге нѐма
(Дс).

рашчѐшл'ат -ѹм свр *чешњањем
разбити праменове вуне или коно-
пле*. — Вѹну рѹчно рашчѐшл'ѹмо па
ју тѹримо у јастѹче (Би). — Рашчѐ-
шл'ану вѹну прѐдѐмо за пл'ѐтиво
ел' за потку (Бс).

рашчѹпат -ам свр *разбарушити*.
— Не йди тако рашчѹпана кро[з]
сѐло ка Јел'исава покрѹна (Г).

рбат м в леђа. — Упрти л'ѐбове на
рбат, тепѹију на главу, а ѹ руке
мл'ѐко, па нѹси аргѹтима (К). —
Прѐно би га ја на рбат преко Би-
стрице, нѐ би осѐтио (ДД).

Рвѹт Рвѹта м в Хрват. — Кат
почѐу да тѹчѹ они Рвѹти (Б).

**Рвѹтица ж жена хрватске наци-
оналности**. — Мнаѹ чѹвек ишаѹ по
граду па му дигл'е Рвѹтице нѹвац
(Б).

Рвацка ж в Хрвацка. — Спл'ит му
спаѹа сад под Рвацку (Гр).

рвацки -а -о в *хрвацки*. — Пр[е]-тврѣл'и се некако тамо по рвацкија шума (Јб).

рѣл'а ж *мотка којом се терају рибе из шкала, склоништа*. — Имал'и смо рѣлу скоро три метра (Г). — Овамо записи котар па онѣм рѣл'ом ргај по онија чкала (ДД).

ргат -ам несвр *мотком терати рибе из склоништа*. — Један овамо држи котар, а други рга испод шкал'е (ДД). ■ **ргну**т -ем свр 1. *мотком потерати рибе из шкала*. — Два-трипут сам ргнуо, подигнем котар — татал'ика пастрма (Г). 2. *фиг подстакнути, поткупити да се завршио посао са повољним исходом*. — Вичем овѣмо мојѣму да ргне мало, да помогне детѣту да му не изгуби годину (Јбе); ↔ *погнут*.

рдѣв в *ардов*. — Један прѣт има-ше, пушти га у рдѣв да види кол'ико има ракије (Бс). — Уточни из онѣга рдѣва от пѣсто кила (Г). — По некол'ико рдѣва порѣђанија један до другѣга, рѣтко кад су бил'и празни (Св).

рдѣвче в *ардовче*. — Нѣ напуни се ни пѣла рдѣвчета, а мисл'ијо сам неће д[а] увати (Дс). — Имао сам некол'ико рдѣвчића за ракију (БП).

рђа м и ж 1. *оксид који се хвата на гвозђу*. — Прво да скинеш овѣ рђу па да радимо (Л). 2. *нечистоћа, прљавштина*. — Не види се од рђе и не мари ништа — зарасла у рђу (Др). 3. *фиг који је алкав, прљав, неваљалац, без вредности*. — Видиш л'и какав си, рђо (Јбе)? — Да није жена рђа, нѣ би му кућа била онако неуредна и брложл'ива (Дс).

рђав -ава -о који *није добар, који је неваљао*. — Нѣ да није добар, но је рђав (Б). — Дѣшло рђаво време (Д). — Најгрђи бѣше мој колѣмбоѣ у

Трсове (Г). — Дѣшла свекрва код мене, посл'е ја најгрђа (Бл); в *арђав*. ■ **рђаво** прил на *лош, неадекватан начин*. — Бол рђаво смо живѣл'и (Ж). — Нѣ што није рђаво, но је баж дѣбро (Ки). — Тѣ е горе но да се не ради ништа (Јбе). — Нѣма шта грђе но ка[д] те дѣца не поштују (Бр). — Не мѣже бит грђе но штѣ је (Дш).

рѣбнут -ем свр пог *нагло, снажно ударити*. — Ка[д] сам га рѣбноу — преврнуо се (Б). — Мѣре мак се ода-тл'е да те не рѣбне неѣко, да ти оста-не ка од баба (Бл).

рѣбро с 1. *коштани део тела*. — Пробадало ју нешто испод ребара (Кг). — Шта ћемо с рѣбрима, да и[х] сѣшимо (Дњ)? 2. в *путил'* (Бр Ж Л Јб). — Рѣбро држи кѣсу да бидне чврста, да се не савија (Бр).

ревѣна ж в *сабор*. — Пѣп дѣђе, идѣ сас крстем де је ревѣна, де је запис (С). — Покѣпимо се ѣде, ймамо ре-вѣну тѣ насрѣт сѣла (Т). — Одѣвде, ѣдма на ревѣну (К).

регѣл -ала м *комплет од неко-лико ормана, шифѣњера*. — Имала сам у сваку сѣбу по регѣл (Кг). — Регѣл'и су дѣбри, свѣшта мѣже у њи да стѣне, ал' заузимају млѣго мѣста (Д).

регистрѣција ж *склапање брака*. — За регистрѣцију — йзводи и двѣ сведѣка и другѣ ништа (Г). — Ми смо йшл'и на венчање, а ви на регистрѣцију (Пр). — За регистрѣцију ти трѣба мѣтичар и двѣ сведѣка, више ниѣко (Јб).

рѣд м 1. *низ пѣтаља у предмету који се плете*. — Ка[д] се препл'ѣте, расѣкај по некол'ико рѣдова док се не угѣди таман (Г). — Биће дѣста још некол'ико рѣди (Д). — Турѣ у корѣто свѣ рѣд пѣпѣла рѣд водѣ (СЛ). 2. *скуп струкова неѣе биљѣе*

које долазе у низу један за другим. — Сад свако сеје колџоћу у редџове (Би). — Више не сејемо ђмашке но на редџове (ДД). 3. *што иде по реду*. — По пе-шес редџи прођу (Ки). 4. *неписана правила за пристојно по-нашање*. — Није ред да мнџдица л'егне пре свџкра (Гр). — Ја сам њу научила редџа и марџфџета (Кг). □ **вџдит ред**. — Ка[д] дџђе веђџера, јџдан се стави да вџди редџа (Л). — Тај најглавни што је бџјо, он је бџјо да вџди редџа (Св). □ **тџга редџа тада**. — И влџдика је тџга редџа вџмо бџо (Пр). — Тџга редџа четџри гџдине ишџо сам у шкџлу, више несам (Бр). — Не, бџгами се дџста разлџковало тџга редџа, тџга редџа искџчи по при-етџл'а, зовџж здравџцом (Бр).

редџак рџтка -о 1. *чији су стру-кови, стабла на веђџем растојању од потребног*. — Бџше редџак, ал' плџти ми се дџбро (Г). — Од рџткџга коломбџћа нџма тџл'е, а коломбџћа бл (Св). 2. *који није мишиђав, сна-жан*. — Дрђавне крџве су рџтке, џне те вел'ико дрђање, не мџжу ка овџ наше (Си). — Онџ црно-бџл'е крџве — најрџтке (Н).

редџник -џка м *метални прибор у виду ланџа за мџтраљеске мет-кове*. — Напџни сџница, крџгуевку пушкџ, и мџткове и редџнице (Дс).

редџит редџим несвр 1. *чинити да буде мање густо, да буде на веђџем растојању*. — Домџћин би ни рџко редџите га, немо да га жџл'ите (Јџ). — Бџл'е да га рџде но да остџне чџс (Б); → о-, раз-. 2. *наводити пле-ните особине покојника у тужби*. — Има понџка па знџ да рџди — кџмен да залџаче (Г). — Ка Цвџта што је рџдила, нијџдна није мџгла ка џна (Г); → из-.

редџња редџње ж *епидџмија грипа, кијавџца, прџхлада*. — Изгл'џда је

редџња, нешто кашл'ем и глаџа ме бол'џи (БП). — Не идџ у шкџлу због овџ редџње (Л).

редџат рџжи несвр *прџтити ис-кеженим зубима* (о псџма). — Пџс рџжи на свџкога кџга не познџе (Пр); → за-. ■ **редџање** с 1. *гл им*. — Чџм чџ рџжање јџ побџго (Н). 2. *прен не-љубазни однос у порџдици*. — Штџ је тџ свџ некако рџжање јџдно на другџ (Г). — У овџ куђу ниџад без рџжања (Си).

редџник м в *ражника*. — Јџдан рџжник с јџднџ, другџ с другџ стрџ-не кџла (Л).

редџ -а м *танак, узани оштар део косе којим се сече трава, оштриџа косе* (Б Вл БП Би Бс Г Гр ДД Д Дш Ж К Кг Ље П Си С СЛ Т). — Кџко ће да сџчџ кад ју је овџкав рџз (Г); ↔ *оштриџ, џстриџа, оштриџ, тџ*.

редџа ж 1. *метална омџа којом се врата затвџрају са спољџшње стране*. — Нџма више рџза на врџта от куђа ка неџад што је имџло (Св). — Рџзама се куђе затвџрал'е (Јџе). 2. *ж в шуљ* (Бл Би Д Дш Кг Љу Н С). — Ми зовџмо рџза и за онџ напџл'е што се врата затвџрају и за онџ изнџтра (Бл). 3. *в тракалиџа* (Бр Гр К Кг Н С). — Рџзе су прџви-л'и ковџчи и с тџма рџзама смо затвџрал'џи врата (С).

редџат рџжем несвр *кројити дело-ве одеђу, производити одеђу од тканине*. — Жџна изџтке, а тџрзџја рџже (СЛ). — Рџзал'џи би л'удџма за панталџне, за џемџдане, за блџзе (Д). — Чџкшире би рџзал'џи са по три гџјтџна одџ (Б). □ - **ал'џне** *фиг одредити казну, количину новџа коју треба платити*. — Ка се врата кот куђе: рџзаше л' ви ал'џне дџбро (Дш)? ■ **редџање** с *гл им*. — Прџво од рџзања завџси кџко ће да испџне (Л); → за-, из-, прџ-

резерв̄ар -ара м в *апарат* (Б Др Ж Кг). — Она пара како идѣ низ резервар, она се лади и претвара у ракију (Ж). — За сваки казан треба да се премину и лула и резервар и да се разлади вода у крбулу (Г).

резил'ит -ил'им □ несвр *критиковати, у већој мери грдити*. — Што да слуша свекрву да ју резил'и кад може да живи без њој, само ш човѣкем (С). — Резил'ијо би старац за ништа (Би); → из-.

рѣкнут (се) -нем (се) свр 1. *рѣћи, саопштити*. — Бойм се рѣкнуће ми нешто (Н). — Не знам како да рѣкнем (Пр). — За једну рѣч бре, да рѣкнеш, рѣкни нешто (Ж). — Рѣкни му да дође код мене (Бр). 2. *обећати се неком* (о девојци). — Дошл'и да ју просу, а не знаду да се она рѣкла другоме (БП); → за-, из, по-.

рѣмик м □ в *каиш*. — Нека[д] смо викал'и рѣмик, а сад каиш (Св). — Искочише ови рѣмици на опанце па се не праве више онѣ обуваће ка некад (Јбу).

рѣна ж в *рерна*. — Кад је бијо нов, у рѣну би се испекло подједнако са сваке стране (Б).

рѣнда рѣнде *лимена решеткаста направа за уситњавање, рѣндање поврћа* (БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки К Ј Ље Јь Јбу Н П Пр Св Си С Т) и *рѣнда* ж (Б Бл). — За тиквањик треба да се иситни тиква рѣндом (Г); в *рѣнде, рѣндо*; ↔ *рѣндача*.

рѣндача ж в *рѣнда*. — Прво да се ол'ушти кора па да се изрѣнда рѣндачом (Кг).

рѣнде -а с в *рѣнда*. — Зарђало ми рѣнде и није више за употребу (СЛ). — Ништа не могу да учиним без рѣнда (СЛ).

рѣндетар -ара м в *постација*. — Никад не сам вол'ела да биднем рѣндетар (С).

рѣндо -а с в *рѣнда*. — Да ймам једно рѣндо могла би да направим питу с јабукама (Ж).

рѣп м 1. Δ. — Касапин му само пипне рѣп и одма зна је л' дебело ил' није (Т). 2. в *стрчаница*. — Оно што стрчи позади волѣвскија кола ми зовемо рѣп (Л).

рѣпа ж *коренаста једногодишња биљка*. — Ол'уштијо се ка рѣпа (Г). □ **шећерна рѣпа** бот *Beta vulgaris rapacea altissima*. — Рѣпа је корисна ко може да ју ради (Дс). □ **стѣчна** -, бот *Beta vulgaris*. — Стѣчна рѣпа је крупнија од шећерне рѣпе и добро беше да се дајѣ стѣке (Н).

рѣпак -пка м в *стрчаница* (Д Јбу Н Си). — Скинте се децо, се ће те да ми слѣмита тај рѣпак (Си). — Примако се беше до рѣпка от кола (Јбу).

рѣпат -ата -о *који има рѣп*. — Рѣко ју да је стѣка рѣпата, свашта ју рѣко (С). — Ада л'ѣпше су ове рѣпате но онѣ цубе (Б).

рѣпат рѣпам несвр пог *немилице тући*. — Рѣпао би ју сваки дан по двапут, и да ју није доста (Г). — Научила, сирѣта, сваки дан да се рѣпа, оуглала (Јь); → из-, у-.

рѣпња́ча ж в *кускун* (Дњ Дш). — Прво тѣриш сѣдло коњу на л'ѣђа, па тѣриш рѣпња́чу испод рѣпа, па стѣгнеш подруг (Дњ).

рѣрна рѣрне ж в *пекара*. — Имадни навр на лѣб у рѣрну да ти не изгори (Д); в *рѣна*.

рѣса рѣсе ж 1. *украш у виду врпце на рубу одевног предмета*. — За излазак имал'и смо шамије с рѣсама (БП). 2. *мушки цвет ораха или ле-*

ске. — Пуни су бил'и рѣса и свѣ то
ѡпаде ништа нѣ остаде (Ж).

рѣснача ж крпа са ресама коју
носе жене на глави у свечаним при-
ликама. — На главу марѣма, ил'
рѣсначе онѣ шамѣје (Бс); в рѣшњача.

рѣткѡба ж простор између биља-
ка већи од потребног. — Има дѡста
рѣткѡба де је претурѣла машина
(Дњ). — Сѣјал'и би поново у онѣ
рѣткѡбе, ал' ништа нѣ би имало (Гр).

рѣћ и **рѣј/рѣјти** рѣкнем свр сао-
пштити, казати. — Није л'уци
рѣћи човѣку па га превѣрит (Л). —
Не говѡре сѣдена, ни дѡбро ни ар-
ђаво нѣће ти рѣћ (Гр). — Штѣ ћу ви
рѣћ, ако није онѣко, да ме стрѣл'ате
пред њѣ (Б). — Кат се свѣри онѣ кан-
нѣра, ћеш рѣћ пѣмук (Гр). — Рѣјћу
јѣ дѣверу да си га трајѣјо (Д). —
Мѣне је, мѡжда, срамѡга рѣјти (Ж).
— Кад имам пушку, не смѣ арђаво
ми рѣјс за српсто ништа (Б). — Нѣма
мѣјка што родила сѣна што му смѣ
рѣјс арђаву рѣч (Б). — Нит мѣ рекѡ-
мо њѣма, нит ѡни нама (Б).

рѣфлѣктор м специјална сијали-
ца за дуго светло. — Упѣл'ени ре-
флѣктори, види се ка у срѣ[д] дѣна
(Дш); в л'ефлѣктор.

рѣцкал'ица ж в кл'учаница 6. —
Мѡраж да затѣгнеш рѣцкал'ицу, јер
по млого идѣ (Дс). — Рѣцкал'ицама
се одређѣвало кол'ико ће да пада
жита у камен (Дс).

рѣч -и ж група гласова повезаних
у целину која има значење и фун-
кцију. — Рѣч по рѣч, кћаше да се
загустѣ (Т). — Млѣдѣ је, рѣчѣма мѡ-
же да се утѣче на њѣ, да се дѡтѣра
(Л). — Онѡ арђаво се не заборѣл'а,
рѣч' арђѣва (Дш). П **дѣти** ~ **дати**
обећање, пристанак да се девојка
уда за кога се тражи. — Прѣво на-
водаѣјѣ, па се нѡси рѣч, па мѣсит,

па вѣде... (Д). — Л'ире дѣвѣл'и у та-
мѣну, да изѣ зѣт ил' дѣја, па да ти
донѣсе рѣч за девојку (Ж). — Пѣтај
ѡца и мѣјку па дођи да ју прѡси, овѣ
пѡсеке дѣдѣ рѣч (Гр). П **поврѣтит** ~
расправѣати, инатити се. — Нѣ,
не дѣј бѡже, нијад жѣна нѣ би смѣла
да поврѣти рѣ[ч] човѣку да би ју зѣ-
кло (Би).

рѣчит -ѣта -о коју лепо говори. —
Није бѣш л'ѣпа, ал' вѣди се да је ре-
читѣ и отресѣта, бѣће дѡбра дома-
ћѣца (Јѣ).

рѣш м в ћуприја (Гр Дс Ки). —
Рѣш, ѡн држи тѣ грѣде (Ки). — За
рѣш смо мѡрал'и д идѣмо чак у Во-
лујѣк (Дс).

рѣшѣтка ж решѣткасти бакарни
лим који се ставѣа на дно казана
да не загорѣва комина (Бр Би Бс Г
Дш Ж Кг Л Јѣ Јь Н Пр Св Си СЛ).
— Кад је густа ѣѣбра, ни рѣшѣтка
ти не помѣже ништа (БП). — С
рѣшѣтком не мѡже да загорѣ (Л); в
рашѣтка.

рѣшѣто с посуда кружног облика
са лименим избушеним дном који
служи за прѣчишѣвање жита од
прашѣне или плевѣ. — Прмѣкнемо
рѣшѣто сас коломѡћем (Ки). — Из-
нѣси јѣбуку и рѣшѣто (Д). — Дѣдѣ ју
колѡмбоћ у сѣто ил' у рѣшѣто, па нѣ
млѣдица да прѣска овѣко (БП). — До-
маћѣца чѣка с рѣшѣтом жита (Јѣ);
в рашѣто.

рѣшма ж в грѣшма. — Сапл'ѣте се
рѣшма нѣоколо ширѡка овѣко ка двѣ
прѣстра (ДД).

рѣшмат -ам несвр плѣсти рѣшму,
чѣпку. — Прѡшенице су знѣл'е да
ткѣдѣ, да пл'етѣ, да рѣшмају (ДД);
↔ чѣкмат; → из-, на-.

рѣшњѣча ж в рѣснача. — Шѣмѣје
рѣшњѣче су носѣл'и мнѣде жѣне кад
би се прѣбѣкл'е (Бл).

рештѐр -ѐра м *шиптарски полицајац за време окупације Косова и Метохије у току Другог светског рата*. — Па би осѐтил’и рештѐри, па уфати у школу, па тѹри у пѹдрум, па тѹчи (Бл). — Нѐсмо смѐл’и од рештѐра да пйнемо (Кг). — Рештѐри тѹкл’и па затвѐрал’и и мѹчил’и (Дс).

рж м в *раж*. — Сејал’и смо свѐ што йма: колѹмбоћ, пшеницу, ѹвас, рж, јѐчам (Дш).

ржен -а -о в *ражан*. — Крѐвет сам имѹо напрѹл’ен, оздѹ неке мѹткице, па пѹсе слѹму ржену да тѹрим (Ки).

рйбица ж *једна од осам бочних летвица на самару којима се спаја предњи са задњим делом*. — Свѐ су рйбице помѹло савијѐне (Си). — Праће идѐдѹ преко оийја рйбица (Пр).

рйжа рйжѐ ж *уска чистина низ шумску стрмину у виду пута којом се спушта грађа*. — Тѹ пуштйл’и дрва, ка рйжа (Ж). — Одозгѹр спуште онѐ грѐде низ рйжу (Л).

рйкат рйче *несвр испуштати високи глас (о говечету)*. — Тѹмо не питај, рйчу крѹве, бл’ѐјѹ ѹвце ... (Б). — Она крѹва рйчи, рйчи, свѹ нѹј се нйје устѹвила (Би); → за-, на-.

рйл’ м в *ашов*. — Око воћака изрйл’а се рйл’ем (Гр). — Овй рйл’евй сагањи не вал’ѹју нйшта (Дс).

рйл’ат рйл’ам *несвр раздирати земљу, алатком или делом тела*. — Ако је мѹло пѹрче бѹкче те не мѹже да се ѹре, ѹно се рйл’а ашовѹм (Јѐ). — Јѹ тѹ ашовѹм полѹко изрйл’ам и спрѐмим за пѹврће кол’йко ми трѐба (С); → за-, из-, пре-.

рйнгла рйнгл’ѐ ж 1. *плоча кружног облика која затвара отвор тог облика на плочи штедњака или пећи на чврсто гориво* (Бр Д Л Н).

— Не мѹже ова крл’а да ул’ѐгне на врата, мѹра да се подйгне рйнгла па да се тѹри у шпѹрет (Св). — Бржѐ ће ако мѹкнете рйнглу (Др). 2. *метална плоча кружног облика са уграђеним грејачма на електричном штедњаку, решоу*. — Не рѹди му једна рйнгла (Кг). — Онако слѹжым се без јенѐ рйнгл’ѐ (Јѐ); в *рйнгло*.

рйнгло с в *рйнгла*. — Испѹцало рйнгло од јѹкога ѹгња, преполовило се (Бр).

рйнут -нем *несвр износити ѹубре из штале*. — Рйнуло се по пѹтреби (Г). — Звѹо би нѐкога да ми помѹгне да рйнемо (Пр); → за-, из, на-, пре-.

рйнцит -им *свр пог снажно ударити, одгурнути*. — Рйнцила ми је мурица чѹру, на рѹгове ју подйгла (Г). — Бѹл’е да се одѹл’им док ме не рйнци (Јѐ). — Бѹим се да ме не рйнци крѹва, да не мѹгу да се дйгнем (ДД).

рйпит -им *свр одразити се, скокити*. — С ѹбѹдве нѹге рйпи на нѐга (Б). — Она рйпи, она рйпи, мѹраж да подѐл’иш свѐмѹ (Јѹ). — Свй рйпе на једнѹга да му ѹтну (Гр). ■ **рйпнут** -нем *свр*. — А рѹл’ицом — ѹдѐ рйпне, тѹмо завѹти (Дс). — По трипут йма да рйпне, па пѹсе трчй навйше (Дс). — Л’ѐчка мрѹдне га, ѹно рйпне (Дс). — Преко плѹта и преко вола на енамѹ сам рйпнуо (Бр).

Ристѹс -ѹса м в *Христос*. — Пѹтила сам ка Ристѹс у време (Би). — Рйсто се јѹви, Рйсто се рѹди, тѹтѹко смо вйкѹл’и (Бс).

рйшкат -ам *несвр копати ѹушком, рйљати*. — Извѹдише ми стѹари ис кѹфера па испретѹраше свѐ по нѐму, бѹш ка да су свйње рйшкѹл’е (Ж). — Рйшкајѹћи свйње свѐ прекопѹју по бѹкче (Јѐ); → из-,

раз-. ■ **рйшнут** -нем свр. — Нѣ кте-де ни да рйшне, л'ѣже и нѣ диже се више (Г).

рѣка ж в *ѣока* (БП Г ДД Л Љ Н Пр Св Си). — Рѣку на раме па за овцама и по л'ивада и по планина (Си). — Чобани су носил'и рѣку за овцама (Пр).

рѣкнут -ем свр пог *забости, убо-сти*. — Рѣкни му нѣж у стомак, онај пани (Св). — Чувај се од мурице да те не рѣкне, млого је опасна ка[д] се отел'и (Г).

рѣав -а -о *који је са траговима богиња на лицу*. — Да га не погл'ѣдаш како је рѣав (Дс). — Понѣкоме остане рѣаво л'ице от сипаница (К).

рѣб м *особа, члан породице било којег пола*. — Дођите д узмете рѣба (Ље). — Тѣ само домаћин што му вол'а, он учини док узне рѣба (Д). — Оде ка[д] сам дошла, дваес и два рѣба сам нашла, двадесет и два рѣба оде ка сам дошла (Дс). — Осамдесет и седам рѣба ми смо бил'и, Перйна кућа (Ж). — Ми смо тѣ бил'и два-наес-тринаес рѣба (Пр). — Вел'ика била је фамил'ија, по дваес рѣба, и триес рѣба (Дс); ↔ *члан*. ■ **рѣбл'е** зб *им*. — Гладновало рѣбл'е још пре мене (Дш). — Све са њом смо обукѣвал'и рѣбл'е (Гр). — Нема се — осиротѣло рѣбл'е (К). — Рѣбл'е ће да рабѣта (Пр). — Свѣје рѣбл'е испрати ради, напуни кошѣве (К). — Цѣломе рѣбл'у да понесе дѣр (Љу).

робијаш -аша м *заробљени учесник у рату*. — Цѣо век сам радио ка да сам био робијаш (Л). — Дѣкл'е ћеш такѣ, робијашу (БП)? — У Бергаму сам бијо с другима робијашима (ДД). — У Италију је имало неко-л'ико ил'ада робијаша (Г).

рѣг м 1. *израштај на глави појединих животиња*. — Нашл'и би рѣг

от кравѣ па би играл'и кѣкѣ (Г). — Овце гѣше ймају рѣгове (Г). — Бикови бѣчу, рил'ају зѣмл'у с рѣговима, планина одл'ѣга (Си). 2. *предњи, савијени крај саоница* (Бл Гр Др Дњ Дш Ки Св). — Онѣ рѣгови напред су за тѣ да не зарил'ају саница у снег (Св); ↔ *капрѣца, киша, кл'ѣн, кл'ѣна, кукача*. 3. *коса греда која једним крајем лежи на тавачи, а другим се спаја са таквом гредом на врху крова*. — Бајрак се тура на кѣл'м ка[д]ѣ дѣжу рѣгови; ↔ *кл'ѣч, мѣртек*. 4. *в брусѣра*. — Онѣ ѣ шта се држи брус ка[д] се кѣси, зѣве се рѣг, и јако није рѣг од вѣла (Ки). 5. *в парожак* (Бс Гр Др Дњ Дс Дш Ки). — Натѣго да му баѣим што више, сломѣ рѣг од вил'е (Дњ).

рѣга рѣгѣ Г *јд в коке*. — То смо ми звал'и рѣгѣ (Св).

рѣгл'а ж 1. *гвоздене виле*. — Гвојзѣну вилу зѣвемо рѣгл'а (Г); ↔ *буњшиштѣрка, вил'ѣшка*. 2. *в вил'ѣшка* 1 (Гр Дњ Ки Кр). — Нѣко пл'ѣо на рѣгл'у, нѣко на бурило, како кѣ мѣго (Кр). — Тѣшко је тѣ йшло без рѣгл'е (Дњ). — Пѣ брѣго се пл'ѣло с рѣгл'ом (Ки) 3. *в л'ѣпка* (БП Бс ДД Ље Љу Н Си). — Да йма рѣгл'а мѣгла би сама да мѣзѣм, а овако треба нѣко да ми л'ѣка тѣоце (Ље). 4. *в шил'ак* 2. — Онѣ ковѣчке рѣгл'е бил'ѣ су бѣл'е о[д] дрвѣнија (ДД).

рогл'ѣча ж *в сачарица* (Љу Св). — Рогл'ѣча йма два крака, а сачарица је кај кѣлац (Љу).

рѣгѣна м 1. *музјак рогате животиње са великим роговима*. — Ако йма вел'ике рѣгове, зѣве се рѣгѣна, ако йч нема рѣгове, ѣван се зѣве шутѣк, а вѣ ако йма мал'е рѣгове, зѣве се шутѣна (Г). 2. *пог човек који не види, не зна да му се недолучно понаша жена*. — Онѣме рѣгѣње узѣћеш жѣну ис кревѣта (Ље).

— Штā ће, сирѠта, мѠра да се мѠчи и да се сналази кад живѠ с онѠм рѠ-гоњом (БП).

рѠд рѠда м *удатој жени* — *фамилија, братство, племе у којем је рођена*. — Навр некол'ико идеш да преспаваш у рѠд (Гр). — ПѠсе отидне рѠд, узне ју у гости да седи по две недел'е, по три, како мѠже (К). — Гл'еда се да се узме од дѠброга рѠда (Дш). — Све сам радѠла и рѠду и мене (Б).

родиват -ивам несвр в *рађат*. — Слапше е родивало (П). — Слабо родивало, и жито бѠло тавал'цко би било (П). — Посеј па пѠжњи, родивало све (Б); в *рођиват*.

родил'а ж жена *непосредно после порођаја, она која рађа*. — ЂѠра Миља, цѠо век родил'а (Г). — ЖѠна родил'а, а свекрва њѠјзина није имала овол'ико брашна да тури у коприве (Бс). — Само на мнѠко кѠвала коприве и давала родил'е да је (Д).

родит -им свр 1. *породити се*. — Само још малко да се одмѠрим, још пѠторо ћу да родим (БП). — Туре и[x] у врећу да седне мнāдица на не кāпе да у се родѠ мѠшка дѠца (Ж). — РодѠла прво мѠшко па пѠсе чѠрице (Н). 2. *донети плод*. — ШтѠ ређе посејеш, тѠ бѠл'е роди (П). — Родил'е шарице, савил'е се гране до земл'е (Дс). — Тапут бѠше родѠло ка пред рат, све пуно ка да ће да се зарати (Др). — СаденакѠ наѠпако да га посејеш роди (Б); ↔ из-, по-.

родител' м Δ. — Бил'Ѡ ми стари родител'и, мѠрала сам да и[x] чѠвам (Л). — ТѠ прѠ било преко родител'а, ние било ка сād сāми (Јбу).

родѠват -Ѡ(j)ем несвр *гостовати код родитеља, у фамилији где је рођена* (о невести). — Сваке године би родѠвала по некол'ико недел'а

(К). — Да прерадѠмо па нек иде сна неки дан да родѠје (ЈБ). — РодѠваће ми сна још некол'ико недел'а (ДД).

рођак -а и **рођак** -ака м *припадник истог племена, братственик*. — И сād Ѡмамо неке рѠђаце у Рожāје (ДД). — ПѠсе дѠђе с кѠјшијама, с рођацѠма код пријател'а (Бр). — ДрѠги дан идѠмо по рођакā на честѠтање (Св).

рођаство с *братство*. — Бил'Ѡ смо от кѠће до кѠће по рођаства (Дш); в *рођаство*.

рођаство с в *рођаство*. — ИдѠмо по ракија рођаство, комшиљук да честѠтамо славу (Дш).

рођиват -ивам несвр в *родиват*. — БѠл'е рођива ако се баци вештачко ѣубре (Т). — Ту рођива и пченица и колѠмбоћ (Т). — Ту имало шл'иве јесѠње, Ѡне не рођиву сваке године (Дш). — Ништа ние рођивало док су бил'и у кол'ектив, ништа, заједничка рабѠта није се радѠло како трѠба (Ж).

рођак -шка м *горњи рог на вѠлама*. — Ана два дѠл'ња крака од вѠл'е дрвѠне, тѠ су рѠгови, анај гѠрњи је рођак (Гр).

рожника ж в *ражника* (Д Ђњ К ЈБ Јбу Н СЛ). — Рожнике пробивѠне на некол'ико мѠста (К). — За Ѡтаву би спремѠл'и кѠла с рожникама, није мѠгло дрѠкше пошто Ѡна је сѠтна (Н).

рѠј рѠја м Δ. — РѠј пчѠла бѠше се уфатијо на врбу (Г). — Остало му некол'ико рѠјева, а мѠго му пропало (Б).

рѠит (се) роѠим (се) несвр *одвајати ројеве размножавати пчеле*. — Рма понѠка Ѡће да се роѠ, па ти тураѠ, не тураѠ она настāвак (Б). — ПонѠкад се роѠу по двапут годѠшње (Л); → раз-.

рѡкл'а ж 1. *в вил'ушка 1.* — Има една рѡкл'а па на њѹ пл'ела гајтѡне (Б). — На рѡкл'у смо пл'ел'и гајтѡне (Би). **2.** *в шил'ак 2.* — Полако рѡкл'ом чѹпај сѣна док не начѹпаш кол'ико ти трѣба (Кг). **3.** *в л'упка (Д С).* — Вицем човѣку да ми направѣ једну рѡкл'у у тѡр да мѹзѣм сама, а овако мѡра понѣко да ми помѡгне (Д).

рѡкл'ас -та -о *двокрак, рачваст.* — Треба да се нађе дрво дугачко, рѡкл'асто (Ки).

рѡпство с *положај војника који се предао непријатељу, боравак у заробљеништву.* — Мал'и брѡј се није вратѣјо из рѡпства (БП). — Мѡј сине, у веће сам ти рѡпство бѣо ѡде, но кад сам бѣо у Немачку (Г). — Пѡнтим кад је дошаѡ из рѡпства Сава Пѣрић покѡјни (Бр); *в ропство.*

рѡпсто с *в ропство.* — Три гѡдине сам запѡмтио кај данѡс глад, па пѡсе у рѡпсто глад (Ж). — Тавѡј Пѣтко и старѣји ми брѡт бил'и у рѡпсто (Бр). — Тај пакѣт да није бѣо, нѣ би ниједан из рѡпста дошаѡ (Би). — Он је погинуо пѡсена ка се кѡси, а један погинуо јѡш сам био у рѡпсто (Дш). — Тѹ сам ти се јѡ спѡсио те нѣсам отишаѡ у рѡпсто (ДД). — У рѡпсто му бѣо син, а снѡ му тѹ бѣла з дѣцом (Б).

рѡса -ѣ ж *капи кондезоване паре у току ноћи.* — Онако бѡса по росѣ чѡра чѹва краву (Г). — Омокрѣла сам обѹћу од росѣ (Н). □ **ка рѡса у пѡднѣ** ирон *веома стар.* — Јѣсте млада ка рѡса у пѡднѣ тако ми њѡјне младѣне (С).

рѡсит -ѣ несвр *падати у ситним капима.* — Пѡчала кѣша да росѣ, а мѣ се спрѣмамо да пластимо (ДД); → по-

рѡспѣја ж *неморална жена, проститутка.* — Сваки дан је код онѣ

рѡспѣје (БП). — Не мѡже ѡн с рѡспѣјама да троши плѡту, а овѡмо жѣна да му држи кѹћу и васпитава дѣцу (Г).

рѡцки -а -ѡ/-ѡ *који се односи на род.* — Име ми је Достѡна, а презиме рѡцко Петронѣјевић (Бл). — На онѡ брѣг ми је рѡцка кѹћа (К). — Презиме Ковачѣвић, а роцкѡ Весел'инѡвић (Б). — Ништа нѣсам ѹзела од рѡцкога (Пр).

рѡтан -тна -ѡ *који је виталан, енергичан, способан.* — Ове што су пѡ рѡтне види и[м] се по њима (Г). — Рѡтнема не смѣта што је дѣвл'а трава, ѡне се најѣдѹ (Г).

рѹб м *састав где су шивењем састављена два дела тканине, шав* (БП Би Бс Г Гр ДД Д Дс Дњ Дш Ж Кг К Л Љ Ље Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Ка[д] се добро сашѣје, рѹб се слабо познајѣ, не примећѹје се (Л); ↔ *ушивѣч, шѡв.*

рубѣна ж *дуга женска кошуља.* — Носѣла бел'е рубѣне (Ж). — Имѡла оснѡва и пѡтка за смо ткѡл'и за рубѣне (Ж). — Ткѡл'е рубѣне, па бѡкче, па пѡјасе (СЛ). — Кошул'е бел'е, рубѣне бел'е, ѡнда ове вѹнене кицѣл'е (Гр). — Жѣне — рубѣне, рѡше нѣ (Дс). — Ка наше рубѣне, жѣнске, вел'ике (С). — Девѡјка се спрѣма, ткѣ плѡтно за рубѣне (Кг). — Дѡнела сам два кѹфера пѹна, преко дваес рубѣна (Бл).

рубѣнче -ѣнчѣта с *дем од рубѣна.* — Чѡрице би носѣл'и рубѣнчѣће, а жѣне рубѣне дугачке (Б).

рубѣт рѹбѣм *несвр стварати рубѣ на ивици тканине.* — Ранѣје се рѹбѣло рѹчно, а сада машинѡм (Л); → за-, по-

ругѡба м и ж *изразито ружна особа, наказа.* — Штѡ си се вѣзаѡ за онѹ ругѡбу, окѡни се њѡјзе (Н). — Ка

су видел'и да је ругѡба, сватови Ојдану оставил'и ју у шѡму, дошл'и кот кѡће, а она за њима по питању дошла сама (Ж).

рѡд рѡда -о који није збијен, који је растресит. — Пѡсе тѡга бидне л'ѡпа, рѡда, добра погача (Д). — Дѡ се ђубри, зѡмл'а је рѡда (Т). — Лѡко се рѡди зѡмл'а кад је рѡда (П).

рѡда ж назив за овцу са растреситим руном. — Рѡкла ти жѡна да одвојиш рѡно од рѡде ће нешто да пл'етѡ (Си).

рѡда рѡдѡ ж 1. дрвена мотка на предњој крстини коњских кола (Б Бл ВП Бр Би Г Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки К КГ Ље Љ Љу Н П Пр Си С СЛ Т). — На вр рѡдѡ коњскија кола за два коња налазе се два ланца (Пр); ↔ *бига*. **2. в војница 1** (Бс Ље Љ С). — Ако немаш рѡду за дрл'ачу, закачи сенѡир (Бс). — Мѡже от коштановога дрвета рѡда за дрл'ачу (Ље). **3. в гредел'.** — Најбол'е је брестѡво дрво за рѡду от плѡга (Љ). **4. в процеп** (Бр Л Ље Љ Пр). — Остави тѡ маћку, трѡбаће ни да направимо рѡду (Љ).

рѡдет рѡди несвр добијати румењу боју. — Кад бије јака вѡтра, она пѡчне да рѡди (Гр). — У једну шерпу рѡду се приганице, како л'ѡпо миришу (Си); → за-раз-

рѡжан рѡжна -о који није леп, који је нескладан, непристојан. — Не да није л'ѡпа, но је рѡжна (Ље). — Срмѡта да причаш рѡжне рѡчи (Би). — Сама ће да се срѡми од рѡжнија рѡчи (Бс).

рѡка руке ж 1. део људског тела. — Носила сам га онако преко руке (Љу). — Бил'и ме овамо, а дошло ми до руке (Бр). — Празном рукѡм се не иде нигде (Г). — Несам била празнија рѡка па се боим да не сиротим

(Б). — Стѡпут прко рѡка, па пѡсен грѡбени, па пѡсен од свињѡ дивл'е овал'ика чешал'а, учини ју кај свиљу (Бл). — Тѡ мѡгу и ја, несам без рѡку (Г). — Овѡма рукама сам пл'ѡла и ткала (К). □ **погане руке, склон да краде.** — Никад тѡ несу имал'и тѡ лошу рѡку (Си). □ **испод руке тајно, кријући.** — Марке се продавал'е онако испод руке (Т). **2. периодично брање пол'опривредног производа које сазрева у фазама.** — Кат порастѡ, она одвоји две рѡке конопл'е (К). — Побѡremo прво јѡдну рѡку па дрѡгу рѡку (Бс). — Дрѡга рѡка три недељ'е сѡди у вѡду (Дс).

рукав -ава м 1. Δ. — Рукави дѡл'е на дно навѡзѡни (Гр). — Мање се сад носе ѡемпѡри с рукавима, више пуловѡри (Л). — Навѡзи кошѡл'у ову дѡр и ѡвде око рукава (Др). **2. в чунак.** — Мѡрал'и смо један рукав о[д] шпорѡта да скратимо да би га углавил'и у димњак (Т).

рукавац -вца м краћа греда која стрчи изван зида на краћој страни крова са четири свода. — Остави тѡ вал'аће за рукавце да сапл'ѡтеш (БП); ↔ *клѡпчић, копил'ак, пѡпче, челник*.

рукавица ж Δ. — Ми смо пл'ѡл'и рукавице, а сат се купѡју кожне (Ље). — Зимѡ без рукавица вѡзи биѡкѡло (ДД). — Три л'ѡба на сѡвру, па обрѡу л'ѡди с рукавицама трипут овакѡ (С).

рукѡтка ж в грне (БП Г ДД Л Ље Љ Н Св Си). — Поред саѡака врѡ рукѡтка (Б). — Пристави рукѡтку купѡса ел' пасѡл'а, примѡкни ју уз огњѡште, она полако крчка, а ти чѡниш ѡзмет по кѡће (Ље). — Тѡримо помало сѡл'и у онѡ рукѡтке, слађѡ пасѡл' из рукѡтке (Ље). — □ ~ **свѡчѡрка в грнац.** — Не би мѡгла да

и[х] најѐм да сам имала пуну рукатку свечарку варѐнога купуса и меса (Си).

рукѐл' -ѐл'а м 1. дршка на косишту. — Ка[д] се нађе негде криво дрво, остави се, вал'аће за рукѐл' (Св). — Нѐко има косу с једним, а нѐко з два рукѐл'а (Т). 2. в сап (Си СЛ). — Срп је од гвојза, а рукѐл', она дршка, она је о[д] буюковог дрвета (Си).

руковод м количина жита коју жетелац држи у руци док жање српом. — Онај руководи туриш иза себе (С). ■ **руководѐје** зб им. — Оног руководѐје се слаже и састала у снопове (Ки). — По неколико руководѐја у један сноп састави па вежи (Гр).

руководиоц м који управља, руководи, руководилац. — Једна жена, она била руководиоц наш (ДД). — Ништа немо имал'и добро од нашија руководиоца (Л). — Да макнемо руководиоце, девет ал' десет руководиоца главнија (Пр). — После сам био руководиоц задруге (Ж).

руководит -им несвр управљати фирмом, установом. — Ја сам у војску научио да руководим (Ж). — После сам руководио, сви су ме поштовали и слушали (Ж). — Сви би ктели да руководу, а нико да ради (Ј).

румѐн -ѐна -о који је црвенкасте боје. — Девочка бела, румѐна ка јабука (Л). — Била сам најруменија о[д] девојака у наше село (Г). — Кад је увече небо румѐно, биће кишне (Дс).

румѐнет се -ним се несвр одавати црвенкасту боју. — Румену се жњетварнице ка руже, поцрвенѐле од врућине (С). — Кат почну да румену, мoжу да се једу (ДД).

руменило с црвенкаста боја која се јавља на лицу као последица доброг здравља, стида, или врућине. — Украсило ју руменило по лицу (Ју).

румењат -ња несвр ситно падаати, ромњати. — Оно ка у јесен ситно румења (Г); → за-, по-.

руно с количина вуне са једне овце. — Гл'ѐда она руна од оваца (Бс). — Поделио би домаћин женама, по неколико руна би ни дошло на део, па работај ако те дао Бог (Би).

рупа ж 1. било какво удубљење. — Један отвара рупе ћускијом, а други побата притке (Г). 2. удубљење у које се убацује дугме при игри дугмићима (Бр Гр Н П Пр Св). — Ископа се рупа па се у њу убацују пулке (Ж); ↔ пандрчак, рупчинка. 3. в пикло (Ки П). — Кад удариш ону гућку, мораш први да дотакнеш своју рупу онем гућумем (Ки). 4. отвор. — На ону гуму пребију се рупе наоколо па се најемга (Дс).

рупа Г мн в урпе. — Ка[д] се игра рупа, пушташ по камичак из руке у оне рупе (БП).

рупит -им свр 1. снажно ударити. — Кад је Божо रुपио песницом мил'ицајца, преврнуо га (Г). 2. нагло израсти. — У колomboћ रुपила трава до у клољена (Г). — После кишне रुपи детелина ка да се навдила (Т).

рупице ж мн в урпе. — Рупице играју по двојца (СЛ).

рупчина ж в рупа 1. — Дoл'е ископај рупчину те излази она вода, цеди се пређа (Бл).

рупчинка ж в рупа 2. — Треба да убадиш пулку у ону рупчину (Бр).

ручак -ка м Δ. — Звали те на ручак (СЛ). — После ручка истеромо

још рѣд - два̄ (Ки). — Ја̄ задоцнӣла с рѣчком (Г).

рѣчат рѣчам свр/несвр Δ. — Око једанѣс би рѣчали, а око пѣт сѣти љжинал'и (Гр). — Пошто рѣчу за пѣл'е по цигѣру па се дигну да прѣше (С); → на-.

ручица ж 1. свежа̄њ струкова конопл'е колико се може руком захва-тити, рукохват конопље. — Ручице побѣреш па тѣриш у сно̄п (Пр). — И с[в]ѣ̄ ју пѣсл'е побѣремо, на ручице [j]у тѣримо (Б). — Пѣсл'е кѣпи ручице по Кујавче (К). 2. рукохват неке алатке. — Прво грѣдел' па пѣсе ручица што се држй да спѣшћаш пѣ горе, пѣ дѣл'е (Љ) — Плѣг је на прѣл'ен такѣ двѣ ручице држйш по зади (ДД). 3. в сап (БП Бр Би Бс ДД Др Дњ Л Ље). — Жњѣла српем без ручице па ми направйјо жѣл'еве (Бс).

рѣчка ж в сап (Дш Љ Љу). — Имадо једну ломатину српа са ицѣпаном рѣчком (Љ).

рѣчно прил без алата радити, рукама обављати посао. — Све се рѣчно влачила вѣна (Би). — Тѣ се с[в]ѣ̄ врши онде, пѣсл'е рѣчно се вѣје (Бр).

рушѣвина ж Δ. — У Мйнкен смо радйл'и, једно два-три мѣсеца у рушѣвине (Ж). — Штѣ йма да вйдиш све рушѣвине, њеж да претѣраш по рушѣвина (ДД).

рѣшкат -ам несвр продрети у унутрашност и претурати по њѣ. — Рѣшкала би мачѣгом по онѣме блѣту (Н); → из-, раз-. ■ **рѣшнут** -нем свр. — Каже покојни Дѣно, Лѣка, рѣшни ногѣм по тѣме откѣсу, рѣшни не бѣј се (Г). — Рѣшну ја ногѣм, кад рапка ракије гѣтѣво пѣна (Г).

рѣшкат се -ам се несвр задиркивати се гуркати се. — Смйрйте се, дѣцо, не рѣшкајте се више (Пр). — Не мѣжу дѣца да се не рѣшкају (Бс). ■ **рѣшкање** с гл им. — Мѣните се дѣцо рѣшкања, ѣјте да се покѣпи овѣ сѣно (ДД).

С

са предл 1. уз генитив означава одвајање с површине појма уз чије име стоји. — Скину мнадицу с ко-л'и (Би Бр Б Дш Д). 2. уз инстру-ментал означава заједницу. — Отишао је с кравама нис пѣскове (Г); в сас.

саба саба с свитање, зора. — Пѣсл'е кад било прет саба, ка се свануло, њни сви избѣгал'и (Б). — Дигни се љутру два саба прѣ саба па да видиш ону обућу (Гр).

сабајл'е прил □ *веома рано, у зо-ру.* — Поранимо ти ми сабајл'е, крѣнемо за Ругѡву за дрва (Јѣ). — Ка[д] смо вукл'и из Бел'йнаца, под-ранил'и би сабајл'е, (Г).

сабор/сабор м *свечаност поводом неког празника, игранка.* — Бицй-клом сам ишао на сабор у Дѣчане (БП). — Ишао сам на сваки сабор у окол'ину Пѣћи (Др). — Са сабора ју довео кући, нит ју просио, нит је ко-га питао (Н); ↔ *ревѣна.*

саботѣр -ѣра м *који избегава да ради, који саботира.* — Знамо ми који су саботѣри, знамо и шта ћемо са саботѣрима (Т). — Да нѣ било са-ботѣра, нѣ би кол'ектив онако брзо пропао и нѣ би се иструо (Гр).

сабрат се -ѣру се свр окупити се. — Ка[д] се сабѣру свѣтови, отидну

за девојку (Дш). — Отидну свѣтови, сабѣру се па крѣну за девојку (Дш).

сѣв свѣ свѣ зам *потпуно обухва-ћен.* — Сви смо постыл'и — и дѣца (Д). — Дошао са свѡм женѡм (Јѣ). — Мајку највише вол'ѣла от свѣја (СЛ). — Да се дигне рано прѣ свѣја и свѣма да да обућу, свѣкоме свѡје (Гр). — Ја сам то тамо друштву дао — свѣма (БП). — Рѣдом идѣ она чѣша свѣма свѣтовима (Бс); в *вас.*

савал'ица ж *в сачарица* (Би Гр Др Дс Дш К Т). — Подиже ти сѣч онѡм савал'ицом ка да је стар'ица (Би). — Савал'ицом смо макињал'и сѣч са црпѣл'е (К); в *савел'ица, савал'ица.*

савѣл'ка ж *дрвени чун којим се провлачи потка кроз основу.* — Од бѣвке се прѣви савѣл'ка (Л). — Тѣри се цѣвка у савѣл'ку па се ткѣ (Јѣ). — Треба да имаш савѣл'ку да про-тињеш крз оснѡву (Д). — Намотѣј цѣвку, па тѣри у савѣл'ку, па пѡсе ткѣ (БП). ■ **савѣл'ачки** прил *једно-ставно ткање без украшавања.* — Савѣл'ачки идѣ брзо (Г). — Плѣтно и сѣкно би се ткѣло савѣл'ачки, а дѣ-кице би се стрѣкал'е и тѡпал'е (Г).

сѣвес сѣвести м и ж *осећање мо-ралне одговорности.* — Баш ме брѣга мѣне је чѣс, сѣвес (Јѣ). — Да има сѣвести нѣ би тако радѣла (СЛ).

савѣсан -сна -о који уредно обавља свој посао, васпитан, уљудан, одговоран. — Не смѣш тако да поштуаш, треба да си савѣсан човек (Јбу). — Да имало савѣснија л'уди, нѣ би ни онако чинѣл'и за вишак (Бс).

савйна ж в осовина (БП Бр Би Дњ). — Дрвѣна кола имала дрвѣне савине (Дњ).

савитл'ив -ива -о који не троши, не растура превише, штедиша. — Ништа не би имало да му није жѣна онако савитл'ива (Г). — Закући кат поче да живи са савитл'ивом женом (Г).

савитник м који није распикућа, који рационално ради. — Требаш да мислиш на кућу, да биднеш савитник, а не трѣшкација (Дс). — Ка[д] се саставу жѣна савитл'ива и човек савитник, кућа напредује (Л).

савитница ж жена штедиша. — Она савитница му закући кућу (Си). — Да му не доведоше ону савитницу бијо би фикан (Г).

саг прил в сад. — Несу у моду ни мајка ни секрва саг (Дс). — Саг неће да слуха ни јетрву ни секрву (Дс). — Па саг кад уђемо на вратницу, зовну некога (Н). — Саг иди, остави непожњевѣно (Ки).

сагањи прил в садашњи. — Овај сагањи мнадеж не вољ'и заједнице (С). — Сагања удаја друкша (Бл).

сагашњи прил в садашњи. — У сагашње време тѣшко човег да нађе девојку за мѣмка који живи у сѣло (Т). — Бол'и сагашњи живот но онај прѣ рата (К).

саглам прил без примѣбе, изузетно добро. — Саглам си га сапл'ѣла, алал ти вѣра (Г). — По саглам не мѣже да бидне (Бс).

сагнут (се) -нем (се) в слагнут (се). — Кувар сагнуо главу те л'иже крл'у (Б). — Посе двѣ недел'е сагнеш главу, не излазиш никуд ис куће (Јбу). ■ **сагињат** (се). — Цѣо дан сагињи се исправл'ај се — умѣри те тѣ (С).

сад прил у овом тренутку, овог момента. — Ови сад ка деца ка[д] се играду (Пр). — Сад, ѣво више о[д] дваез година што живим сам (Ж). — Сад приетѣл'сто се изгубило (Т). — Тако ми бога сад не знам, сам заборавио сад овѣ (Бр); в саде, садек, садеке, саден, садена, саденак, саденаке, саткена, саг, тасад.

садал'ка ж в садил'ка (Пр Т). — Да имам још једну садал'ку мѣгла би да ми помѣгнеш да расађујемо (Пр).

садашњи -а -е који се односи на време говора. — Садашњи живот мнѣго лакши но ја ка[д] сам била млада (Јбе); в сагањи, сагашњи.

саде прил в сад. — Саде друкше, није ка што е било (С). — Саде ју сам доведе, ни просидба ни мисит (Би).

садек прил в сад. — Ја несам упамтила тѣ, а садек је л'и ће гѣј тамо по свѣту не знам, а овде нѣ (Јбе).

садеке прил в сад. — Садеке по једну краву ел' козу, нѣма бул'уци ка некад (Јб). — Садеке ћемо д укрстимо и да попијемо д у кап (Ж).

саден прил в сад. — Саден се лакше живи (Б). — Саден комбај, нѣма да се врши с коњима ка некад (ДД).

садена прил в сад. — Садена по лако за живот (Ж). — Ка садена рѣку нашу еси видо ѣдена (Дш)? — Свѣтови, дикте се, садена ћемо да путујемо (Св).

саденак прил в сад. — Јѣсу ли пол'итички, ел' су не жал'ил'и, са-

денак ја тѝ н умѝм ти казат (Бр). — Нѝ би мѝго живет саденак (П).

саденаке прил *в сад*. — Исто као сѝт што йма овѝ пел'еране што зовѝдѝ саденаке (Б). — Тапут нѝмађау л'ѝкарѝ ка саденаке (К).

садене прил *в сад*. — Е, садене ћемо да премѝнимо чашу, донѝси ни онѝ пл'есѝрку (Св). — До садене не нѝсу дирѝл'и (Кг). — Садене нијѝдна не вѝл'и штѝлу (Кг).

садил'ка ж *дрвени кочић којим се отварају јамице при расађивању поврћа* (Б Вл БП Би Г Ж Ље Н П Пр Св Си СЛ). — Паприке расађѝјемо садил'ком, а за кѝпус и парадѝјс отвѝрамо оѝаце (ДД); *в садал'ка*; ↔ *кѝлац, кѝчић, садниѝца, шѝл'ак*.

садит садим несвр *постављати садниѝцу у земљу*. — Кат Шиптѝри сѝду паприке по трѝес рѝба изађу у ѝйву (ДД). — Заболѝше ме крѝста сѝдѝћи паприке (БП); → по-, раз-.

садниѝца ж *в садил'ка* (Љу С). — Расађѝјемо садниѝцема (Љу). — Паприке расађѝјемо са садниѝцом (С).

сађак -ѝка м *в саѝак*. — Поред ѝй тѝ сађак па на нѝ сађак тѝримо шѝрпу, а поред сађѝка рукѝтку (Л).

сажал'ене с *в сажал'ење*. — Нѝмају овѝ млѝди сажал'ѝна према онѝј старѝни (Л).

сажал'ење с *саосећање према некоме*. — Сѝд ѝико према ѝикоме нѝма сажал'ѝња, сѝл на себѝ мѝсл'и (Г); *в сажал'ене*.

сажал'ив -ѝва -о *који сажаљѝва невольнике, осетљив, емотиван*. — А ја сажал'ѝва па не мѝгу да гл'ѝдам дѝцу да се онакѝ упропашћѝју (Ље). — Нѝма више сажал'ѝвија, ѝико те не жѝл'и, рѝди док мѝж (Бс).

сѝздат (се) -ѝм (се) свр *створити*. — Не чѝдим се кѝко и[х] Бѝг сѝзда-

де, но кѝко и[х] сѝстави (Дс). — Тѝ се такѝ сѝздало, и л'ѝди и бил'ке и живѝтиње — свѝ (Би).

сѝјбија м □ *господар*. — Йспаде гѝжва да пѝс сѝјбију не познајѝ те се мѝ извѝкѝсмо (Г).

сакак -ѝка м *в сокак*. — Јѝ ка[д] сам дѝшла, нѝјпре су ме стѝвил'и на сакак, на сакак ме стѝвил'и (К). — Прѝ нѝ би мѝгл'и да прѝђемо сакакем о[д] стѝке (Ки). — Митрол'ѝзи су бил'и сакаѝѝма де ће да се крѝће мѝса (Бл).

сакат -ѝта -о *који је без руку*. — Мѝгу и ја тѝ да урадим, нѝсам сакакта (Л). — Севѝп је да се помѝгне сакактоме и невѝл'номѝ, кол'ѝко кѝ мѝже (Си).

сакатѝн м *који је сакат, богаљ*. — Штѝ да очѝкѝјеш од онѝга сакатѝна (Ки)? — Ка да су сакатѝни, нѝгде ѝишта нѝмају око кѝће, ка да нѝма живе дѝшѝ (Г).

сакатѝл'а ж *која је обѝгаљѝна, саката*. — Са сакатѝл'ом ћѝж да се усрѝиш (Г). — Йзвика се на жѝне: сакатѝл'ѝ сакате, штѝ сте чинѝл'и вѝздан те је остѝо колѝмбоћ неунешѝн (Н)?

сакѝра ж *в сеѝира*. — На Богојѝвл'ѝне окади се, скаће се на сакѝру, на сеѝѝру се скаће (Л). — Свећу ѝ руке, на сакѝру, и тѝко сакѝра сѝди цѝо дѝн у двѝриште (Л).

сакл'ет -ѝта м □ *нервоза, сеѝираѝија*. — О[д] сакл'ѝта не мѝже да узмѝ ни зѝлаг л'ѝба (Бс). — Никад нѝсам ни вечѝрала ни рѝчѝала без сакл'ѝта (БП).

саковац -вѝа м *плуг са јѝдним рѝонѝком*. — Зѝѝо се саковац, а вѝј плѝг окрѝач (Би). — Саковцом пѝчнѝш па окрѝжиш наѝколо, идѝш тѝмо и врѝтиш на йсту брѝзду (Би). —

По првѣ се ора̄ло са̄ковцима, а сад тра̄кторима (Бр).

са̄крана ж в *сахрана*. — Јав̄и ми се кад идеш на са̄крану (Ки). — Она̄ј дан била са̄крана он доша̄о (Би). — Син закаснӣо за са̄крану (Би). — Сам им̄ао и за са̄крану па̄ре бѣл (Ж).

са̄кранит -ан̄им свр в *сахранит*. — Тоде је умрела, у тав̄а крѣвет, ал'и каже да [j]у са̄краниш т̄у (Ж). — Та̄мо су ју повел'и живу у Кра̄гуевац, и та̄мо су ју са̄кранил'и (Је). — Там̄ан ми га са̄кранисмо и вратӣсмо се, наро[д] да седне, он ст̄иже (Би). — Шиптари га са̄крану истога дана кад умрѣ (Гр). — Са̄кранӣо га, није му поста̄вио крс, и није узо по̄па (Ки). — Ко је га са̄кранӣо (Дш); ↔ *закѣпат*.

са̄крит (се) -й(ј)ем (се) свр *склонити* (се). — Један доша̄о одозгѣр и са̄крӣо се у ја̄сла кот кра̄ва (БП). — Они збѣру, а ми са̄кривени не знамо шта̄ ћемо да ченӣмо (Дс). — Дошл'и би, па [а]ко би на̄шл'и ко̄ме са̄кривенога — везане р̄уке (Д).

сактијан -ана м *прерађена кожа за производњу обуће*. — О[д] ста̄рија ципела би узимал'и сактијан па би правил'и пра̄шке (Дс); в *сектијан, сифтијан*.

са̄л реч в само. — Увече га са̄л подмеси по рѣтко (К). — Ма̄лу ракију она̄ко, са̄л донесе свѣкар па̄ре и мало дара (С). — Са̄л да је ре̄ко ймам де̄цу, но ре̄ко нем де̄цу (Б).

са̄лав -а -о Δ. — Нете ми де̄ца са̄лаво месо (СЛ). — И крос кр̄тину йма до̄ста са̄лавога (Бс).

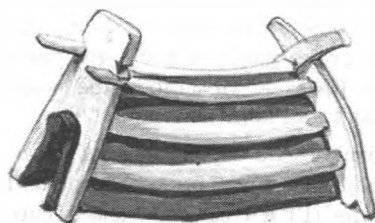
салата -ат̄е ж 1. *лисната повртарска биљка, бот Lactuca sativa*. — Сӣјемо салату, паприке, лук, шангарепу... (Је). — Сме̄јал'и су ми се кад сам раса̄ђиво салату (Г). 2.

поврће које се користи уз главно јело. — На̄ђе се понешто о[д] туршӣје за салату (Гр). — Развика се на же̄ну што му не донесе нешто од салат̄е (Св).

салвѣта -ет̄е ж *крпа за брисање посућа*. — На̄јбол'е су салвѣте от конопл'еног платна (К). — Бѣл дѣбре овѣ папирне салвѣте (БП). — Не мо̄гу бе[с] салвѣта̄ како̄ ћу да поста̄вим ручак (Г).

са̄ло с наталожене масне наслаге. — Смѣта му са̄ло да ђди (Дш). — Оне мор̄авке свӣње пӯне су са̄ла (Гр). — Йма неки кола̄чи млого дѣбри што се праву са са̄лом, зовѣду се са̄лчӣћи (Г).

са̄м са̄ма -о 1. *без друштва*. — Сва̄ки йма ђѣф са̄мо, а тешко са̄моме и на ваг̄ан (Дш). — Са̄ма се свук̄ују и обук̄ују (Је); ↔ *самоса̄м*. 2. *исти*. — На са̄м Ускрс смо се заробил'и четрес прве године у Алба̄нију (ДД).

самар -ара м 1. *део опреме који се ставља товарѣој животињи на леђа*. — Није лако да натовариш товар на самар (БП). — Скѣтрл'а се са самара паде и ништа ју не би (Пр). 3. *в поклопац* (Бс Дњ Ж Л Н П Т). — Не знам како да и[х] зал'йjem ка[д] су самари пӯни осивака (Дњ). 2. *део запрежног прибора који се ставља коњу на плећа кад је сам упрегнут*. — За самар се закачӣње руда кад је

сѣм упрѣгнут у кѣла, а ка[д] су два кѣња нѣма самѣра (ДД).

самѣрѣија м занатлија који из-рађује самѣре. — Пѣмтим кад је бѣ-јо неки Тѣно самѣрѣија у Пѣћ по-кра[ј] јѣза (Си). — Имѣо једнѣга ис Пѣћи, самѣрѣија [ј]е бѣо, покојни Тѣна (С).

самѣтиња ж в самотиња. — Не стѣже се да се уради кад је самѣти-ња (Св).

сѣмац сѣмѣца м који нема никога у породичној заједници. — Није лѣко бит сѣмац (Си). — Имѣло је нѣкол'и-ко сѣмаца (Д). — Није лѣко сѣмѣцама, ако ћеш кога да укѣнеш, рѣкни му дабогда ти умрѣла жѣна (Ж).

самдрѣга ж која је гравидна. — Сваке гѣдине ѣна самдрѣга (К). — Ада бѣгоми, и самдрѣге жѣне би жѣл'и по цѣо дѣн (С). — Бѣба Вѣјѣ-ва није знѣла што е бѣла остѣла сам-дрѣга (БП).

сѣмл'ет -ѣл'ем свр претворити зрна жѣта у брашно, кафе у прах. — Нѣмам ѣ шта да самѣл'ем ни цѣк ни тѣрбу жѣта (Јѣ). — Бѣл'е да се дѣјѣ стѣке самл'евѣнога, но онѣко у зрѣно (Св). — Помало кафѣ самѣл'и на мл'ѣнац ка[д] ти трѣба (Јѣу).

сѣмнут -не свр свѣтати зѣра. — Кад је сѣмнуло, био сам преко Бѣ-стрице (Г). ■ **самѣњат** -ем несвр. — Доцкѣн самѣња о Нѣкол'дану (Гр). — Кат пѣче да самѣња дѣђѣмо у Кѣ-во (Ки); в самѣњат, сванут.

самнѣтак -тка м свѣтање, зѣра. — У самнѣтак ка[д] се дѣл'и дѣн и нѣћ ѣто ти га, стѣже (Г). — От самнѣтка до акшѣма не стѣнем (Пр).

само реч јѣдино. — Само л'ѣба да ми бѣше да се најѣм па да умрѣм, нѣ би жѣл'ијо (Ж). — Не тражим ти ни л'ѣба ни с л'ѣба, сѣмо да конѣчим (Бр). — Сѣмо у Мѣтровицу, на дрѣго

мѣсто није имѣло да се продѣ (Б); в сал, сѣ'л, сѣ'мо.

самѣват -ѣ(ј)ем несвр живѣти у самоћи. — Самѣваѣ двѣнаѣз гѣдина па умрѣо (Л). — Тѣшко онѣме кѣ мѣ-ра да самѣе (Г).

самѣник м биљка која сама никне. — Самѣници парадѣјси су сѣтни (Св). — Макињѣте самѣнице, не остѣл'ѣте и[х] (Дњ).

самѣран -ѣна -о који живѣ сам, самац. — Остѣла сѣрѣта самѣрана (Б). — Тѣшко је и овѣма у домаћин-скимѣ кућѣма, а нѣ самѣранѣма (Д).

самѣсѣм -ѣма -о в сам. — Самѣсѣ-ма дѣшла ис планине до у Плѣ-вл'ѣне, тѣ ју уфѣтил'и (Г). — Само-сѣма отѣшла у Пѣћ да га посѣти (Јѣе).

самотѣиња ж самоћиѣ. — Осѣмило се рѣбл'е, сѣд је самотѣиња, не мѣже се ка прѣ (Д); в самотѣиња.

самоѣк м и ж који је стекао пи-сменѣст не ишѣвши у школу. — Ни дѣн, сѣмо самоѣк сам (Л). — Мѣло тѣу, самоѣк, углѣвно сам знѣо да пи-шем писмо ка[д] сам бѣо у рѣпсто (Ж). — Ѧко је самоѣка, бѣл'е рѣчунѣ кат продѣјѣ понѣшто но адвокатѣ (Г).

сампѣстѣре италијѣнска сорта пшѣнице нѣског растѣ. — Бѣлѣ је нека пшѣница сампѣстѣре, ни слѣме, ни л'ѣба од ѣбѣ (Г). — Л'ѣб от сам-пѣстѣре није ка од бѣзѣстаје (БП). — Тѣу пшѣницу сампѣстѣре дрѣге гѣди-не ниѣко није сѣјаѣо, нѣт је бѣла за л'ѣб, нѣт је имѣла слѣме (Г).

самѣн -ѣна м в сѣмит. — Напѣни по пѣн сѣпет самѣнѣ па и[х] продѣјѣ по сѣлу (Г).

сѣн м несвѣсно психѣчко стање у току спаѣња. — Јѣ сѣна се нѣсам наспѣѣла (Б). — Сѣнови ме умѣри-ше, свѣку нѣј снѣвам свѣшта (Гр).

сан сана м *већи метални суд из којег је јео већи број особа, сахан*. — Онај сан вел'ики пун сурутке (ДД). — Дал'и су ни сан, сан по више фата (Бр). — Покүпи и опери судове, и санове и кашике (Би). — Слабо и[х] ко има, све тепсие, санови (С). — Онај сан вел'ики, ал' вел'ика кал'еница на срет софре (Дш).

сандала/сандала ж *врста летње ципеле*. — Јесен, а ја још носим сандал'е (Л). — Күпила би децама сандал'е (Г).

сандраћа ж *в пострешница*. — Склонисмо се от кишe испод једне сандраће од шиптарске куфйе (Л).

сандук сандүка м **1.** *дрвена кутија за муницију*. — Он сандүце муниције код њега имао, и само бије, а брисани простор (Б). **2.** *мртвачки ковчег*. — О Бурђевдану ојде у Армију, о Гмитровдану дође у сандук, спакован у пл'екани сандук (Је). **3.** *в ковчег*. — Сам напүнила два сандүка, па сам се удала (Ж). — На кола сандүце, постел'а, двоје бисага теша (Би). **4.** *в кош 2* (Д Др СЛ). — У сандук може да стане врећа коломоћа (СЛ). **5.** *в мушњак 1* (БП Би Бс Гр Др Дс Дњ Дш Ки К Л Је Н П Пр Св Си Т). — Ка[д] се самел'е, оно испада у сандук (Т). **6.** *в чул'ина* (Б Бл Д Др Дс Дш Ж Кг Ју П С СЛ Т). — Наслужи у она сандук теше, преко њега врећу, па пепела, па турај врелу воду (Г). — Прел'ије се врелом водом преко пепела, теше поређано у сандук да се пере (Ју).

сандүче -та с *в чул'ина*. — Капл'е полако цеђ крос теше поређано у сандүче да се пере (Бр).

саница саница с мн **1.** *запрежно превозно средство за превоз по снегу* (Бр Би Бс Г Гр ДД Др Дс Дњ Дш Ки К Л П СЛ). — Мало која күћа

није имала саница (Г). — Напүни саница, крагуевку пушку, меткове и реденице (Дс). — Уђи са саницама у күћу па прећу огња обал'и крл'у на оган (Св); *в санице, саонице*.

санице саница ж мн *в саница* (Б Бл БП Д Ж Ју Ј Н Пр Св С СЛ Т). — Дошл'и наводацйје на санице (Бл). — Зими сам са саницема извукөво һүбре из обора (Д).

сантрач сантрача м **1.** *гредица у собама са земљаним подом која је спречавала да се растура слама испод черге којом је застрт део собе*. — Истерај ме ако ти дођем тамо преко сантрача (Г). — Они сантрачи да се не растура слама испод черге (ДД). **2.** *нешто уздигнутији простор у односу на површину собе испред оцака* (Гр Дњ Кг Ју). — Поређај она дрва на сантрач па налужи да с угреје соба (Ју). — Сантраћ је онө мало уздигнуто код ођака (Гр). **3.** *ограда од дасака око бунара*. — Па смо намештил'и сантрач о[д] дасака (Н). — Көфа седи крај сантрача (Т). **4.** *в трапазан*. — На сантрач се простре нека поњава па се седи на њега, а може и да се л'егне да се спава (Си).

санче санчета с м *в тањир*. — Грeби кашиком по санчету (Г). — Украл'и сватови некол'ико санчића, а једна жена бурило (Бл).

сањив -ива -о *који је поспан, коме се спава*. — Сањива сам, очи не могу да отворим (Пр). — Не да да ју секрва чува децу, но пре зоре и[х] дигни па поведи онако сањиве (Је).

саонице ж мн **1.** *в саница* (Је Си). — Зими смо презал'и у саонице (Си). — Кад нема снега — кол'има, катпане снег — саоницама (Си). **2.** *в крчел'е* (Бс Др Ју). — Вилу би савијал'и на санице (Др). — Дөбро ју напари па ју сави на санице (Бс).

сап м *ручица српа* (Б Бл Г Д Ж К Кг Н П Св С Т). — Ја жњела српом којј се сваки час скида са сапа (К). — Показјовали би ми мџдџ'е од сапа (Г); ↔ *дршка, рукџл', ручица, рџчка*.

сапет -а -о *који се тешко кређе сналази, неспретан*. — Ка[д] се кређе по куђе, сапета (С). — Сапетоме свашта смџта да нџшто уради (Јџе).

сапи ж мн *део коњског тела иза кукова*. — Ка[д] су му ширџке сапи, не бџј се ти од њџга (Пр). — Дџбар коњ има ширџке сапи, има ширџке груди (Ј).

сапит -им несвр □ *мислити, сматрати*. — Бџгоми сам ја сапила да су ти родитџл'и живи (Г). — Мџј син сапи да мџже да се живи, а да се не ради (Г).

сапл'ес -џтем свр *иглама произвести предмете обуђе, одеђе упли-тањем вуненог конца*. — Сапл'џти чарапе од вџне, саплџти џемпџрчиђе децама, такџ смо се обукџвал'и (СЈ). — Свџма џе вама баба да сапл'џте рукавице (Б). — Пџсл'џна сапл'џтеш овакџ (Гр). — Иза петџ би сапл'џл'и од помџка (Гр).

сапџрица ж □ *журба, нџжда*. — Полакоте, брџ, није никака сапџрица, не мџра да се данас посије (Јџе). — Ёвати ме нека сапџрица за пџре, мџрадо да истџрам краву ис тџра, да ју продџм (Г).

сапрџт сапрџем свр *упорно инстирати, натерати*. — Сапрџе га син те прџдаде имање (Г). — Сапрџте ме деца да и[м] дџм пџре за игранку (Г); ↔ *обџртит*. ■ **сапират** -ем несвр. — Сапире ме да му дџм пџре на зајам (БП). — Сапирала ме нџжда за пџре, мџраџ сам да продџм л'ивџду (Ј).

сапџн -џна м Δ. — Сапџном се омивамо, а не перџмо (Дш). □ **перџћи** ~ *сапун за прање рубља*. — Са[д] се користи прџшак место перџћег сапџна (Си).

сапуњавица ж *пена коју ствара сапун растворен у води*. — Мџже да се опџре у сапуњавицу ако није мџго испрл'ано (К).

сапуњат -џм несвр *стварати сапуницу*. — Сапуњај и трл'ај, пџри га док се не опџре (Гр). — Сапуњаала сам га и испирала нџкол'ико пџт, ал' нџ ктеде да се опџре, џстаде му фл'џка (Г); → на-.

сарана ж *в сахрана*. — Ако мџгнем, отис џу на сџрану (Гр). — Са сџране вратисмо се куђи (Гр).

сас предл *в са*. — Л'џди носил'и чешире саз гџјтџнима (Би).

састџвит -им свр **1.** *спојити*, — Оне нџмау врчџнице, него сџмо састџл'ене гџре (Дс). **2.** *посредовати да дође до састанка*. — Треба нџко да помџгне да се састџву мџмак и девџја (Ки). ■ **састџвл'ат** -џм несвр. — Нџкако сам се сналазила и састџвл'ала крај с крајем (Г). — Оне пџсл'е ка[д] се сапл'џту, састџвл'ају се и ушивају кџнцем (Н). ■ **састџл'ат** -џм несвр. — Она чџвала тџоце, ја говџда па се састџл'ал'и (Јџе).

састџнак -ка м *долазак на уговорено место*. — Сваки дан састџнци (С). — Сваки дан смо одржавџл'и тџ састџнце (Ки).

сџт м **1.** *направа за мерење времена*. — Онџ прџ само гџспџда имџл'и сџт (Јџу). — Скини сџт, нџ мож са сџтом да перџш (Гр). — Сџд има сџтова на навџјање и на батџрије (СЈ). **2.** *интервал од 60 минута*. — До планџне де су ни бил'и стџнови пешџчили би по шџ сџти (Г). — Остџне такџ нџкол'ико сџти (Б). —

Кад буде подне, дванаес сѣти, најда-
л'е до едан сѣт, рѣчак се заврши
(Ки). — Ноћи у два сѣта, у три сѣта
већ пије, омѣзи (Ки). **3. саће.** — Да
видиш њива ка сѣт мѣда (Г). — Кад
отворисмо, прѣзан сѣт — ништа није
имало мѣда (Ље).

сѣтара ж *дужа и шира оштрица*
за сечење меса. — Сѣтаром се касѣ-
пи месо у касѣпнице, ми оде сики-
ром (Љ); ↔ *сецавица.*

сѣткена прил *в сад.* — Сѣткена се
вратио (Би). — До сѣткена живео з
другом женом (Љу).

сѣтл'ик сѣтл'ика м *в килаш.* —
Имало је ракије више от пола сѣ-
тл'ика, види шта је остало (Пр). —
Не дал'им ти се ја од сѣтл'ика ни-
кад, увек сам ти ту поред њега (Пр).

сѣфа ж *в тас.* — Испала ми негде
сѣфа од л'евога тѣчка, не мога да ју
нађем (Ље).

сѣхрана ж *сахрањивање покојни-*
ка. — Вел'ики народ идеду на сѣ-
храну (Дш). — Ми смо отишл'и на
ту сѣхрану (Пр); *в сарана, сакрана;*
↔ *пратња.*

сѣхранит -ѣним свр *обавити по-*
гребне послове у вези са умрлим. —
Тамо је сахрањен у Митровицу (Б).
— Сахранил'и ју тамо у Србију
(Бс); *в сакранит.*

сѣч м *лимени, испупчени покри-*
вач са дршком на средини који слу-
жи за печење у црепуљи. — Озгор
тѣриш сѣч врз онога (Гр). — Тѣри
жар оздол', а озгор сѣч (Д). — По
пре се пекло у пѣпо па посл'е у
црпѣлу испот сѣча (Б).

сачарица ж *дрвени штап за ски-*
дање сача и подстицање ватре (Бс
Г Д Њ Ж Кг С СЛ). — А ја, затѣ-
рила ми се негде она сачарица, нем
с ким да скинем сѣч с огња (Њ). —

Која нема сачарицу скида сѣч са
ожѣком, ил' са посипком, шта ју се
нађе код оцака (Г); ↔ *рогл'ача, сѣч-*
ница, сачарник, савал'ица.

сачарник м *в сачарица.* — Сѣч се
тура и скида ожѣкем ил' сачарни-
кем (Б).

сѣчница ж *в сачарица* (БП ДД Ј
Ље Љ Пр Си). — Сѣчница може да
бидне з два, а може с једним краком
(Пр).

сацада ж *в сецада.* — На чѣргу до
оцака сацада (Г). — На сацаду седѣ-
ду поп ел' учител', ел' кѣм (Ж).

сацак -ѣка м *метални троугао са*
ножицама на који се поставља суд
у којем се пече јело под сачем. —
Тѣриш типсију на сацак па оздол'
метни жар (Би). — Мора да је вруће
ка да је сад скинуто са сацака (Н); *в*
саѣак.

сацакл'ив -ива -о *проклет.* — Е
вала, овде ово мѣсто је сацакл'иво, д
идемо одавде (Њ).

сѣшит -й(ј)ем свр *према шит.* —
Добро сашивено одело седи ка сал'и-
вено (БП). — Изѣтки сѣкно па сашѣ
л'удима блѣзу и панталоне (БП).

сѣ'л реч *в само* (Си Би Гр Дс Ж Гр
Ж). — Сам реко да ми је дочѣкат да
се најем л'ѣба, вѣздан би носио чо-
вѣку камење, сѣ'л да ме држи (Ж).
— Бијо тамо заробл'ен, јѣдва дошао,
а ја сѣ'л з два детѣта (Би). — Нене,
йч озгор, но сѣл наоколо (Гр).

сѣ'мо реч *в само.* — Нико није
ктѣо да јѣ, сѣ'мо ми деца што несмо
знал'и (Бл). — Ја се напијем сѣ'мо
другог ѣвгуста, од године у годину
(Т). — Сѣ'мо [у]крстио [о]вако, и
ѣјде ћемо, дѣцо, д идемо по пол'у бес
попа (Т). — За тага мнађега сѣ'мо
сам отишао (Т). — Сѣ'мо ми и она
баба и отац (Њ). — Л'ѣпосава није
имала мѣшку дѣцу, сѣ'мо ћерке (К).

— Два дана и две ноћи не смо виде-
л'и црну зёмљу — сь'мо море (Дш).

свадба ж свечаност поводом же-
нидбе. — На другу ракију уговара
се свадба (СЛ). — Уговара се кол'
йко ће да седи верена и ка[д] ће
свадба (СЛ). — Ранио краву да за-
кол'е за свадбу, а девојка побегла за
другога (БП). — Јесен почиња са
свадбема (К).

свадит (се) -им (се) свр в посва-
дит. — Нећу да се свадим сас ком-
шијом (Т). — Свадићемо се ако на-
ставиш тако (Л); → по-

свађал'ица м и ж који је склон да
изазове свађу, пргав човек. — Дође
ти свађал'ица на славу па ти поквѣ-
ри софру (ДД). — Свађал'ицама мо-
же човек само шѣр да види, а ника-
ки корис (Си).

свађат (се) -ам (се) несвр изази-
вати расправу, кавгу, физички се
обрачунавати. — Нема дана да се
не свађају (Ки). — Са[д] се јетрве
свађу, а некад су се слагал'е и во-
л'ел'е ка да су сестре, несу смел'е
да се свађу (С); → по-

сваки -а -о општа заменица. —
Свако добије по јаје (СЛ). — Оти-
шл'и би свакога празника (Т). —
Кад ни даде плуг, то се сваки чуди
како ће да се оре са овем (Бр). —
Сваку годину печемо ракију (Кг). —
Сад бегу свь'ку ноћ и свь'ки дан
(Ж).

свакојаки -а -о разноврсни. —
Има свакојака жена, има л'уга жена
(Н). — Л'епа бокче изатки, вијанке
свакојаке, везене, кафене (Би). —
Има свакојакија л'удй (БП). — Са
свакојакима мбраж да станеш (С). ■
свакојако прил разноврсно. — Сва-
којако нашарана јаја (Д). — Прѣ-
шл'и смо свакојако, ни добро, ни ло-
ше (Л).

сванут -е свр в самнут. — Пѣсл'е
кад се свануло, ђни сви избѣгал'и
(Б).

сварит сварим свр према варит.
— Онај котѣо свариш мнека, бачица
свари тамо прд бачију (Пр). — Кад
би се сваријо кѣпус у та грнац, бијо
би пѣ ѣкусан но овако ка[д] се вари
на шпѣрет (Б). — Прѣђа није мека
ако се дѣбро не свари (К). — Кат
се свѣру тикве, подбркају се трицама
и брашном, остаѣу се да се оладу и
згѣсну (Г).

свастика ж женина сестра. —
Чѣко неку свастикѣу да му дође из
Словѣније па задоцнијо (Би). —
Прѣтијо сам једну блѣзу на дар тој
свастике (Св). — Понесе јабуку па
гађа свастике јабуком (Б). ■ **свасти-**
кин -а -о који се односи на свастикѣ-
ку, који припада свастикици. — Ста-
нује у свастикин стан (Би). — Нека
свастикина деца су му била тѣ код
њега (СЛ).

свѣт м гост на свадби. — Свѣатови
се заките код мнадицине куће, а не
код мнадожењине (Ж). — Спрѣма се
кафа свѣма свѣатовима (Бр). — Бај-
рактѣр прет свѣатовима, чѣка старога
свѣта да пѣђу (Дс). — Онај шићѣр
мнадица баца по свѣтова (Гр). П **де-**
бѣл'и ~ жена старог свѣта. — И
дебѣл'и свѣт с ѣнђама (Јѣу). П **стѣри**
~ свѣт који је задужен да води ред
у току свадбе. — Прво се позѣву
кѣм и стѣри свѣт, па друге званице
(Т). — Пѣсл'е уређује стѣри свѣт ка-
ко су пѣ главни, наше л'уде уреди у
сѣвру (Ж).

свѣчи -ја -е зам који припада сва-
ком. — Пут је свѣчи, нико не може
да ти брани да идѣш (Л). — По ра-
кија идѣмо ко[д] свѣчије куће, да му
честитамо славу (Ж).

свѣ прил Δ. — Слѣва свѣ знам (Б).
— Свѣ ћу да ти испричам како је

било (К). — Ради се ка све сел'аци на село (Н). — Све смо от конопл'е, вијанку, сукњу пртену (Б). — Имамо пшенице, имамо жита, имамо свега, а мора и да се ради (Кг); *в се*.

сведок м *очевидца*. — Писао ме за сведока, а несам ктео д идём (Јбу). — Сведоци пременил'и изјаву (Ки).

свезат свѣжем свр *везати*. — Четири нита и узице па свѣжеш, оно ти посе далази четвор (Пр).

свекар -кра м *мужев отац*. — Свекар ми је умро, само сам свекрву нашла (Д). — Више сам жал'ила свекра но секрву (Др). — Плаћал'и свекрови, л'ире давал'и у тамнину да изе зет и даја (Ж). — Сто десет година ми је свекар напунио у татѹ кућу и никад га глава ние забол'ела (Би). ■ **свекров** -а -о *који припада свекру, који се односи на свекра*. — Имала сам дужнос да прострем свекрову постел'у, да му побришем сѳбу (Д).

свекрва ж *мужева мајка*. — Ка[д] сам се удала, нашла сам свекрву и заву (Б). — И свекрву у прчевл'е да у седнеш на кол'ена, да у пол'убиш (Ж). — Стара, она свекрва њбјна, и она ју седне у кол'ена (Гр); *в секрва*. ■ **свекрвин** -а -о *који се односи на свекрву*. — Ка та што је рекла кад је прала свекрвино теше: Види, вѳдо, свекрвино руво (Г).

свес -ти м и ж *умна способност, разум*. — Такав му свес, не мож му ништа (Св). — Да је имао макар мало свести не би се свађао с комшијом (ДД).

свес сведем свр *увести невесту у собу за младенце*. — У ижину свѳду је (К). — Кад ју свѳду у ижину, покупе капе децама, напуне пун цац да седне на њи, да се рађу мушка деца (Ж).

свесан -сна -о *паметан, разуман*. — Дѳте је мало, ал' је свесно (Л). — Остала је свесна до на умрл'и час (Г). — Право да ти кажем свесан је бијо до краја (Би).

свѳт м *фиг народ*. — Свѳт бел'и се покѳпио (Јбе). — Тал'ико свѳта, ѳчи ми несу видал'е (Дш).

свѳтак -тка м *дан који се односи на неког свеца, свѳтац*. — Нѳте жѳне ни л'ѳб да умѳсе кад је свѳтак (ДД). — Нѳко од нас не ради свѳткем (Гр).

свѳти -а -о *који је постао свѳтац*. — Свети Нѳкола ѹ зиму (Гр). — Свети Сава ју закаменијо у Асанов вр (Г); *в сети*.

свѳтковат -ѹ(ј)ем *несвр празновати, не радити кад је свѳтац*. — Бѳгоми, раније се бѳл'е пазило и бѳл'е свѳтковало но садена (С).

свѳтл'ак м *в светњак*. — Некако закачи ја она свѳтл'ак, она фетил'ак се йстул'и, остаѳосмо у тмушу (Н).

свѳтнак м *в светњак*. — Свѳтнак је било једно дрво са ногарѳма на који смо држал'и фитил'ачу (Б).

свѳтњак м *дрвено постоље на којем стоји примитивна лимена на петролеј (Ж Кг Пр)*. — Кѳ ние имаѳ свѳтњак држаѳ би онѹ фитил'ачу на стол'ицу, ал' на нешто дрѳго (Кг); *в светл'ак, светнак; ↔ дѳбак, пал'ѳца, чѳча, чѳчавац*.

свећа свеће ж *воштана шипка за обављање православних обреда*. — Кѳпимо свеће, тамњан, учѳнимо ракиѳе дѳста, печѳња дѳста, позѳвемо гѳсте, комшиѳе (К). — Да си га траѳжио свећѳм и тамњанем, бѳл'ега не би нашаѳо (СЛ).

свецки -а -ѳ Δ. — Заробијо се кад је поче Дрѳги свецки рат (Д). — За време Првог свецког рата бијо кмѳт (Др). — Свецки рат памтим војска

кад је ступала за Албанију, дол'е за Грћку де е иш'ла (Ки).

свићат се свићам се несвр допаци се. — Не свића ми се што ова деца спавају до подне (ДД). — Свићала му се девојка, ал' не кућа пријател'ска (Кг). — Ту се није свићало па отишл'и навр села (Бл).

свила свил'е ж 1. производ свилене бубе. — Оно што је о[д] свил'е, то је лако и л'епо и не гужва се (Л). — На погачу туре памук и свилу (СЛ). **2. мека ресица на врху клипа кукуруза.** — Измрвил'и би ону свилу от коломбоћа па би завијал'и у лис ил' шашу па би пушил'и (Г). — Мбра да се очисти од онѐ свил'е (Гр).

Свиласрмена ж в Деверзава. — Једну заву сам звала Свиласрмена, а једну Беларумена (БП). — Са Свиласрменом никад се несам поречкала (Г).

свилат -ам свр развити свилу. — Требало би да се навади коломбоћ кат почне да свила (Г). — Одма по Петровдану коломбоћ свилао (Си). ■ **свилање с гл им.** — Коломбоћу у свилање треба влага (Си). — Уби га град у свилање, не остаде ништа од њега (Ки).

свил'ен -ена -о који потиче од свиле. — Не осећа се свил'ена кошчл'а (Кг). — Свил'ену ал'ину не осећаш кол'ико је лака (Л). — Девојке свил'ено шалче, никад гологлаве ка сад што иду алафранга (Г).

свински -а -о в свињски. — Опери л'епо сириште, било говеђе, било свинско, и свинско је било јако (Д). — Свинска кожа није била добра за опанце ка говеђа (Дс). — Свинска кожа је више трајала, само што е масноћу пушћала и кад би се оквасила би се отегла (Бс).

свинут свинем свр 1. неким приручним средством осветлети простор у тами. — Свини ми да вежем краве (ДД). — Кад би ми неко свинуо, мого би да донесем воде са студенца (Г). **2. прен освежити се.** — Они стари свинуше кад и[х] узе у руке ћерка (Би).

свиња -ње ж 1. зоол Sus scrofa domestica — Држал'и овце, козе, краве, коње, свиње, понѐко и бивол'ице (Дш). — По бул'ук свиња би чувал'и по стрнова (Гр). **2. пог неуредна особа.** — Реко не реко онѐ свиње, исто ти се фата (Си).

свињарник м в кочина. — Док сам ја бијо домаћин бијо је пун свињарник свиња (Љ). — Нема више свињарника ка некад што је било (Љ).

свињац -њца м в кочина (Бр Љу Си СЛ). — Видите л'и шта сте урадил'и, учинил'и сте собу ка свињац (Љу). — Уплашила се гурача, неће д изађе и[з] свињца (Св).

свињетина ж месо од свиње и производи од њега. — Свињетина није здрава да се је (СЛ). — Од свињетине порасте притисак (Д).

свињски -а -о који потиче од свиње. — Нема меса бе[з] свињскога меса (Г); в свински.

свирајка ж в кавал. — Никад неси мого да га видиш без мачуге и свирајке (Д). — На свирајку дрвену, на татѐ е се свирало и играло (Б). — Чобани су имал'и свирајке да свире за овцама (С).

свираљ'а ж 1. примитивни дрвени дувачки инструмент. — Свираљ'а је друкша от кавала (Г). **2. в кавал.** — Овчари су имал'и свираљ'е за овцама (Н).

свират свирам несвр 1. производи тонове на инструменту. —

Свирачи свирају, а сватови играју (ЈБ). — Рекните свирачима да свиру (Т); → за-, на-. **2.** пог причати. — Нек свира она кол'ико дће (Дс). — Поручи ју да не свира много (С). ■ **свирање** с гл им. — Тамо на ревену покупил'и се, свирање, играње, неко поје, неки пију (Т). ■ **свирајне**. — Ние имало свирајне тога реда (Бр).

свирач -ача м уметник који производи тонове на инструменту. — Дајте нешто свирачима да поједу и да попију (К). — Расположење записи доста о[д] свирача (Г).

свој своја -е 1. присвојна заменица свакога лица. — Ка у своу кућу смо радил'и (Б). — Да је јагње, закло би га, овако не могу — своје срце, морам да га трпим (Г). — Тава син што е тоде има сад своу кућу (Дш). — Ако најђе млого висок, вежеж га са своєм прутом (Л). **2.** који је у сродству. — Прѐ је било да пратиш некога својега да те проси (Пр). — Д идеду свут ко[д] своѐга, то мора д идеш са здравицом (Св). — Своји смо сас њима (Л). — Ако нема брата рођенога, неко ко је најсвој изведе ју (Б). — Онѐ енђе најсвоје око њој седну (Б).

својакат се -акамо се несвр показати родбинску припадност. — Увек су се они својакал'и (ДД). — Својакал'и су се нешто сас Петровићима, а не знам шта су (Дс).

својба ж в својта. — Ту је био један жандар, а то је био један бл'иво, овима Богйћевићима — својба (ДД).

својбина ж в својта. — Покупи се својбина, отидне за мнаду с кол'има, с волдвима (Пр). — Онај што удаје позове рођаце, збвне својбину (Пр).

својски прил искрено, љубазно, гостољубиво. — Својски смо се ис-

причал'и (Г). — Мало има ко ће да те својски дочека (Бр).

својта ж који су у родбинским везама. — Јесмо л' ми кака својта, ал' несмо (Дш). — Идемо ко[д] својте (Јбу). — Све својте што е имао зове здравицом (Т). — Види брѐ, имаш негде по својту, син ми за женидбу (Дш). — Да се нешто не дира сас нама по својте (Дш); в својба; ↔ својбина, својштина.

својтлив -а -о који воли своје, који је љубазан. — Фала бдогу, својтлива ми сна па ми пази ћерке (Г). — Сви су они својтливи, цела та фамил'ија (Пр).

својштина ж в својта. — Била ми на славу својштина (Др). — Съ'мо кад бидне неко од њојне својштине, њему не пол'уби (Би). — Док ми је мајка била жива Л'ѐпа је долазила код нас, а чим ми је мајка умрла, више то смо прекинул'и ту својштину (Кг). — Домаћин зађе свуд, својштину кол'ико има, зове по сел'има (Б).

сврака ж птица дугог репа зоол *Pica pica*. — Једно по једно понеше ми свраке пил'иће (Г). — О[д] свраке гнездо навр ора (Г).

свракање с в чавака. — Свракање, то је кад један баџи своју мачугу, а други ју погађају док је у ваздук (БП). — Ја несам играо свракања, не знам како се игра (БП).

свратит -атим свр доћи, у посету. — Рече нем ка[д] да свратим да видим шта радите (Јбу). — Рекни и[м] да сврату до мене, трѐбају ми нешто (БП). — Данас не свратисте (Ж); ↔ *навратит, наврнут, сврнут*.

свраћат -ам несвр учестали према свратит. — Одреди се понеко од браства да свраћа онѐ што су бил'и на пратњу, да и[х] свраћа кот

куће на ручак (Г). ■ **свраћање** с *гл им.* — Треба де одреди неко за свраћање (Г).

сврдакце с *в срдакце* (Б Бл Би Бр Д Ж К Љу П С Т). — Сврдакце се прави о[д] дренвог прутѣћа (Бл). — Имала би тѹ поред мене по два-три сврдакцета (С).

сврдно с *алатка за бушење дрвета окретањем удесно.* — Иди код Мада да ти да сврдно да пребијем једну рупу на стрчаницу (Г). — На средину пребивено сврдл'ем (Пр).

сврнут -ем свр *в свратит.* — Сврните мало да се одморите (Св). — Не сврнусмо да видимо је л' отворена продавница, да купимо нешто децама (БП).

сврстат -ам свр *задржати се, остати у брачној заједници, сачувати је, не разићи се.* — Даће бог да сврста она у домовину, а ја не могу да верујем (ДД). — Сирота Пека како је сврстала сас Томом, Бог једини зна (БП); ↔ *сврствоват.*

сврствоват -ѹ(ј)ем свр *в сврстат.* — С њојним наравом неће она сврствоват у онал'ику фамил'ију (Св).

свршл'ат -ам свр *потчинити некога потцењујући његове психофизичке способности.* — Није се пуштила јетрве да ју свршл'ају (Гр). — Свршл'ате деца мајку (Н).

свѹд прил *на сваком месту.* — Свѹд би ишла да га тражи (БП); *в свудер, свудерке, свуј.*

свудер прил *в свуд.* — Свудер се пева (Т).

свудерке прил *в свуд.* — Свудерке је ишао (Л).

свуј прил *в свуд.* — Свуј тражи, свуј тражи, ни стрва ни јава (БП). — Бадо је бијо скитница, свуј по Истину, свѹд би коначијо (Л). —

Било да је пшеница, било да је кукуруз, они свуј прегазу ће је пѹт (Ље).

свуј (се) свучем (се) свр *скинути одећу.* — Да се свучемо па да прегазимо Бистрицу (Г). — Свучи то, видиш да ти је мокро (Пр).

свукѹват (се) -ѹ(ј)ем (се) несвр. *учестали према свуј (се).* — Не би се свукѹвал'и ич, но онако поређај се на чергу па спавај (Гр). — Несу не свукѹвал'и (Дс). ■ **свукѹвање** с *гл им.* — Помогнем му помало да се обуче, а за свукѹвање нема пробл'ема (Л).

се прил *в све.* — Око њега се крваво (Ље). — То је било код нас, се љу да ти кажем (Ки). — Памтим, како не памтим, се заставе су бил'е црне крал' кад је умро (К). — Оде се поплачкано (Б).

се *везник за повезивање узрочних реченица, адекватан везнику јер.* — Ајде, се са[д] ће кйша (П). — Затѹ га примил'и, се тѹ не могу слаби ученици да се приме (Б). — Да седнеш де ти ја рекнем, се ја видим (Ж). — Ми ћемо да се гађамо ноћас, се ево свицка цигара (Бс). Алб се него, јер.

себе, се *повратна заменица сваког лица.* — Кѹ није за себе није за никога (Г). — Поведе и дете са себом (Дс). — Узал'и ми за себом (Л). — Узимао је лѹнац за себом (Н). — Знала сам по себе да сам у другом стању (Г).

себет предл *в због.* — Не би дао домаћин себет вѹне, вел'и ул'ѣпи и се вѹна (СЛ). — Не сејемо, највише себет овѹга прашења (СЛ). — Мѹрао сам да останем себет њега да му помогнем (С).

себичан -чна -ѹ *који друге занемарује бринући о себи.* — Што си

такò сѣбична, што не мисл'иш ма̀ло и на дру̀ге (Бс)? — Да нѝје сѣбичнија л'удѝ нѣ би им̀ало овал'ико си-ротѣње (Т).

сѣбичња̀к м који брине само о себи, који не мари, не саосећа са дру̀гима. — Каже зна̀м ја̀ то̀га сѣбичња̀ка који мисл'и са̀мо за се́бе и нѝкога вѝше (Г). — За сѣбичња̀це дру̀ги не посто̀је, они само за се́бе мисл'е (Кг).

сѣва̀п -а̀па м милоср̀ђе. — За сѣва̀п ако про̀ђе нѐко да рѐкне ка̀ко си, чо̀ра (Дс).

сѣва̀т сѣва̀м несвр 1. ствара̀ти му̀ње. — Од Ју̀ника по̀че да сѣва (Л). — Сѣва̀ло је, свѣ једна за дру̀гом (Ље). 2. фиг вика̀ти, инатити се. — Нал'у̀тила се на чо̀века па сѣва л'и сѣва (Г). ■ **сѣвну̀т** свр. — Сѣвну чо̀век на мѐне, рѐко згр̀омоса ме (С).

сѣвел'ица ж в савал'ица (Бр Н). — Она̀ј са̀ч сѣвел'ицом час на огњѣште, час на тепсѝју (Н).

сѣвер м страна света. — Скра̀тѝјо се да̀н, види кол'ико смо отѝшл'и на сѣвер (Г). — По̀ ладно оно̀ што е на̀ннато према сѣверу (Б).

сѣверни -на -но који нагѝње према северу. — Нѝје до̀бро да су про̀зори са сѣверне стра̀нѣ (Б).

сѣвни́ца ж плугом обележен простор на њиви за баца̀ње семена из руке. — Прво изва̀диш сѣвни́це па баца̀ш се́ме (Св). — Не́стаде ми се́мена ка за једну сѣвни́цу (Дс). — Поуга̀риш и изва̀диш сѣвни́це, пра̀ве сѣвни́це о[д] дна̀ њиве до на вр̀ њиве (Бр).

сѣд се́да -о особа у ко̀је је коса (обично у одма̀клим годинама) добила сребрнасту бо̀ју. — Има по̀нѐко јо̀ш мна̀д, а сѣд ка о̀вца (Д). —

Ка̀же нѐћу га узѣт да ћу се́де пл'ес (С).

сѣдет -и́м несвр 1. посто̀јати тра̀јати. — Јо̀ш ми сѣде́дү, ка[д] ћу д умрѣм ћу д оп̀ашем бо̀кче, да ми и[x] ту̀ре (Ж). — У Заб̀рђе цр̀ква, темѣл'и јо̀ш сѣдидү (Ки). 2. задржавати се, боравити. — А̀јде Ја̀нко с мен̀ом, се нѐћеш ни три да̀на сѣдет (Бр). — Ко̀т приетел'а сѣдидү три-четири са̀та па узме́дү ју на ко̀ња (Дс). — Сто̀ка ни је свѣ го̀ре седе́ла (С). — Го̀дину да̀на сам сѣде́ла ве́рена (Б). — Јо̀ш ми сѣдү ни́те на та̀ван (СЛ). — Продо једно̀ме навр се́ла, и свѣ то̀ бата̀л сѣде́дү, не зна̀м кол'ико ѐктера йма (Би); → за-, по-. ■ **сѣднут** -нем свр сести. — Да сѣднемо да се одм̀оримо (Т). — Сѣдну̀ћемо, йма ме́ста (К). — Сва̀ко на сво́је ме́сто се́не (Св). — Пркр̀стимо се па се́немо да вечѣрамо (Св). ■ **седе́ње** с гл им. — Сна̀о, не́маш тѣ седе́ње одѣна по̀што прода̀о ја̀ (Ки).

сѣдет сѣди́м несвр поста̀јати сед. — По̀чео си да сѣди́ш, а јо̀ш се не́си оженѝјо (Си); → о-, по-.

седланик -ика м ко̀њ који се користи само за ја̀хање. — На седланика оти́дни у Пѐћ, та̀мо га оста̀ви у а̀н, а до̀ђи фија̀кѣром (Г). — Дома̀ћини л'уди им̀ал'и су седлани́це ова̀ко за изла̀зак (Пр).

седло с прибор за ја̀хање. — Са̀мо су дома̀ћини ја̀шал'и ко̀ње на седло (Св).

седмина м и ж 1. група од седморо људи. — Ту̀ су уфа̀тил'и седмину и стрѣл'ал'и (БП). — Сва̀ма седминама по пѣт ме́така што крѣсал'и (Б). 2. седми део целине. — Узй́мал'и су бѐгови четвртину, а држа̀ва седмину у њиву (Н).

седми́ца ж седмодневни помен по̀којнику. — Седми́ца се рачу̀ња

(Ки). — На седмџу се не зовѣ, долѣзи својта (Г). — На сѣхрану нѣса[м] мого да идѣм, ако мѣгнем отишѣу на седмџу (Љб).

сеир сеира м □ *чудо*. — Тѣга сеира, ја нѣ би мѣгла да вѣрујем (К). — Покѣпише се л'уди ка на сеир (Бс).

сеирит се сеирим се несвр □ *чудити се*. — Да си била тѣ да се сеириш, сѣстро мѣја (С).

сејат сејем свр/несвр 1. *прописно разасути семе на одређеној дубини у земљу припремљену за сетву*. — Сеје се на бразду (Б). — Ми сејемо колѣмбоћ, и пшеницу, и јѣчам, свѣ сејемо (Дњ). — Сејал'и смо пшеницу, па смо сејал'и јѣчам, па ѣвас (Бр). — Та три смо сејал'и највише (Бр). — Конѣпл'у и ви сте, мѣжда, сејал'и по Горѣждевцу (Б). — Сеј конѣпл'у, тки, па свакојѣке мѣке, помѣнуло се повратило се (Ж). 2. *пропуштати брашно на сити*. — Тѣримо мало кукуруза у сѣто, [о]нѣ што сѣјемо брашно, па по јѣдна прска га (Би). — Сејал'и конѣпл'у па смо брал'и ка нѣ пченица кат се сеје (Ж). — Кат се ослободило нѣ[с] су зѣром тѣрил'и да сејемо ибрит, да сејемо рѣпу, да сејемо дѣтел'ину (СЛ); *в сијат*; → за-, по-, пре-. ■ **сејање** с *гл им*. — Спрѣмнуто ми је свѣ за сејање, сѣ'мо чѣкам да се изврѣми (ДД). — Ништа не мѣри, вратѣиш ми га у сејање (Т).

сејачица ж *пољопривредна машина којом се сеје*. — Сад више нико не сеје ни запрежним сејачицама акамол'и рѣчно (Гр). — Док несѣ исочил'е сејачице сејал'и смо рѣчно (Бр).

секира ж *сечиво са дрвеним држалом, служи за сечење дрва*. — Он се бранио, бранио и секиром ударио

еднога (СЛ). — Мѣј чѣвек седѣо са секиром, не зна кудѣ ће (СЛ); *в сакира, сикира*.

секират (се) -ам (се) несвр *поступцима изазивати непријатно осећање, нервозу*. — Огуглао сам, не секирам се више (Ж). — Секирају ме синови, нѣте да се жѣну (БП). — А ја тавѣко, бѣл'ес му така, нѣћу да га секирам (Б); *в сикирст (се)*.

секирација ж *гнев, јед, срѣба*. — Не мѣга више да трѣпим, кѣна да пѣкнем од секирације (С). — Имаѣо вѣл'ику секирацију (Би). — Не мѣгу да траѣм од секирације (Љу); *в сикирација*.

секирачки прил *одлучно, жустро, дрско*. — Онај нѣ кте да не брѣнује, но секирачки: [а]ко ви се свиђѣ узмите, [а]ко нѣ, оставите (Г).

секирица -ицѣ ж *в туца*. — Прѣво дѣђе грѣба, па штѣпа, па секирица (БП).

секирл'ив -ива -о *који се лако изнервира*. — Млѣго ју сна секирл'ива, мѣра да пѣза да ју не исекира (Кг). — Постала ју секирва секирл'ива како ју ѣмре син (Гр).

секирче -ирчѣта с *секира мањих димензија, секирица*. — Трѣбало би онѣ секирче да понѣсем код ковача да га кл'ѣпл'е (Г). — Тѣ да се окрѣсти нѣе мѣгло бе[з] секирчѣта (Бл); *в сикирче*.

секл'етѣр -ѣра м *секретар*. — Ништа нѣе знаѣо ни прѣседник ни секл'етѣр (Гр). — Л'ѣбица Рѣдѣва била секл'етѣр у Стрѣоц (ДД). — Ўјутру ме позѣваше прѣседник, те секл'етѣр, те пѣсловође (Ж). — Кога да питам за волѣве, прѣседника ел' секл'етѣра (Ж)?

секнут -ем свр *нагло повући*. — Јѣ у онѣ гѣжву, кад нѣко ме секну за

рука̄в (С). — Сѣкни ми ма̄ло рука̄в, не мо̄гу да скинем кошӯл'у (Б).

секр̄ва ж *свекра*. — Сѣдне секр̄ва уз ога̄њ, а мла̄дица се обр̄ће око њѣ (БП). — Окрене се око секр̄ве (С). — Има̄ла сам ба̄бу, моје секр̄ве секр̄ва (Би). — На̄шла сам свѣкра, и секр̄ву сам на̄шла (Др). ■ **секр̄вин**. — Ка[д] сам оде до̄шла, на̄шла сам секр̄ву и ба̄бу, секр̄вину секр̄ву (Кг).

сектија̄н -а̄на м в *сактија̄н*. — Мо̄гло би ово да се закр̄пи сектија̄ном (Л).

се̄ло с Δ. — Тӯ и[м] се није свиђа̄ло и побегл'и навр се̄ла (Г). — Тра̄жил'и по̄моћ за цр̄кву свѣт по се̄ла (Др). — Су бил'и из дрӯги се̄ла. (Ки). — Ишл'и смо по̄сена по се̄лу (Т).

село̄бера ж *која често иде у посету другима, скитница*. — Вала, већ ми не до̄ђе до ша̄ка она̄ село̄бера (Љ). — Те̄шко да затекнеш онӯ село̄беру кот кӯће (Г).

се̄лски -а -о в *сеоски*. — Реко ме̄не ће да сеје има̄ње О̄дбор се̄лски, а ја̄ ћу да га копа̄м (С). — Се̄лска лива̄да па сва̄ко чӯва у њӯ (Ки). — Идо̄мо но̄ћом се̄лском пӯтем, прс прд око се не види (Ки). — Госпо̄дамо пӯтем се̄лском (П). — Се̄лскима пӯтевима се мо̄же са̄мо ако је сѣво (Би). — Помо̄го ни о̄дбор се̄лски (С).

сел'ак -ака м 1. *који живи на селу, пољопривредник*. — Са̄т сел'аци бо̄л'е живӯ но гра̄јани (Н). — Нӣкад сел'ацима није било до̄бро, та̄јдан се муче (Г). — Не̄смо имал'и до̄дира са сел'ацима (ДД). 2. *пог простак*. — Чо̄век без марифѣта — сел'ак, већ да ти узме̄ о̄браз (Л).

сел'анин м *становник села, мештанин*. — Сел'ани до̄ђу тӯ (Т). — Купил'и су сел'ани тӯ (К). — Из о̄п-

штине би дола̄зил'и да се догова̄ру са сел'анима (Б).

сел'анка ж *жена која живи на селу*. — Ове̄ мла̄ђе сел'анке но̄се се кај гра̄ђанке, прате мо̄ду (Дс). — И сел'анкама сад ла̄шне, није ка у на̄ше време, ка ми што смо се мучил'и (С).

сел'ачки -а -о *који се односи на сел'ака*. — Све̄ више се тра̄же сел'ачки пр̄изводи (БП). — Није ова̄ка̄в бӣјо — сел'ачки неки кукуруз (Св). — Има л' де̄ цр̄њи от сел'ачкога живото̄та (Д).

се̄ме -на с *клица из које се развија нова биљка*. — Има̄досмо за се̄ме и о̄стаде да самел'емо нешто ма̄ло (Г). — За ектер пшенице треба ти триста кила се̄мена (П). — Посе̄јасмо с тем се̄менем једну њиву и о̄стаде да самел'емо (СЛ).

се̄ме̄нка ж *зрно семена повртарских биљака*. — Ва̄дил'и су л'уди па продава̄л'и се̄ме̄нке о[д] тикава (Гр).

се̄мит -ита ма в *симит*. — Спрѣми се ка̄јмак па се тура̄ у онѣ л'ѣбове — се̄мите (Бр). — По пун се̄пет се̄мит̄а донеси па прода̄и деца̄ма по се̄лу (Г).

се̄нка ж Δ. — По̄сл'е по̄дне окрене се се̄нка на дрӯгу страна̄у (Д). — Не̄смо имал'и са̄т да зна̄мо кад је време да те̄рамо кӯћи, но би зна̄л'и по се̄нке кад је време (Г).

се̄но с 1. *покошена и осушена трава*. — До Божѣна се кра̄вама није полага̄ло се̄но, но сѣмо сла̄ма и тала̄ (Св). — Ба̄ци по бучук коломо̄ћа волѣвима, нарани га се̄нем (Дш). 2. *хрпа саденутог сена, стог*. — Не̄кад је у гӯвно по неко̄лико се̄на, а сад нӣгде ништа (Ж).

се̄нце се̄нце̄та с *дем од сено*. — Да̄ко ми искочӣ још једно се̄нце до

прѡл'ећа (Пр). — Док трае полагам од једнога сѣнцѣта па ћу да наћнем друго (Т).

сѣњак м в гувно (Ки Љу). — Здѣнуо би свѣке гѡдине по некл'ико стѡгова сѣна у сѣњак (Љу). — Дотѣра нешто сѣна тѹ у гѹмно па шта му да бѡг (Љу). — И[з] сѣњака нѡси котѡрима да полага стѡке (Љу).

сеѡба ж масовно померање становништва због безбедности или бољих услова живота. — Ово било свѣ српско, па била сеѡба (Б). — Пѡсл'е сеѡбе дошл'и Шиптарѣ (Бл).

сеѡски -а -о који се односи на село. — Изабрасмо сеѡски ѡдбор (Ж). — То је од сеѡскога интереса (Л). — Планина сеѡска (Л); в селски.

сѣпет сѣпѣта м 1. већа корпа са дршкама на ободу. — Ѣпрано тѣше смо држѡл'и у сѣпѣте (К). — Претѹрѡла сам се са сѣпѣтима трања (Г); ↔ ковѣн, кофѣн, сѣпетѡк. 2. в шл'епѡк. — Пѹни сѣпѣти ѡраса (СЛ).

сѣпетѡк -ѡка м 1. в сѣпет. — Онѡ што је ѡпрно држѡл'и би у сѣпетѡце (Л). 2. в шл'епѡк. — У сѣпетѡце би чѹвѡл'и ѡрасе и л'ѣшнице (Л).

сѣпѣче -та с дем од сѣпет. — Понѣшто трања држѣмо у једно сѣпѣче (Н). — Претѹра по сѣпѣчету и не мога да наћем детѣње ѡмпѣрче (Г).

сѣптѣмбар -бра м девети месец у години. — Свети Л'есѣндрије у сѣптѣмбар (Г); в сѣтембар.

сѣра ж маст која се налази у неопраној вуни. — Свѣ ми се чени да су се прѡл'е у сѣру (Д). — Каке су ти рѹке от сѣре ка да си и[х] намазо зѣјтинем (Пр).

сѣрав -а -о који у себи садржи сѣре. — Сѣраве рѹке се лѡко перѹ и бе[з] сапѹна (Си). — Сѣраву вѹну на

таван појѣдѹ мѡл'ци па за ништа није (Љ).

сѣрбес прил □ слободно без страха, журбе, са уживањем. — Л'ѣти нѣ мож сѣрбес да вечѣраш (Кг). — Сѡ[д] ћу сѣрбес да вечѣрам и да спавам кад смо завршил'и колѡмбоћ (Дњ).

сѣрмија ж лична својина у породичној заједници. — Узимал'и женама от сѣрмије те платил'и имање (Дњ). — Продаћу сѣрмију да учиним неки дѣнар (Г).

сѣс сѣднем свр спустити се на столицу или неки предмет. — Нѣко мѡра да сѣдне увр сѡвре (Ж). — На сеѡаду сѣдну пѡп и учител, главни гѡсти, ови други покрај њѣ на чѣргу (Т).

сѣстра -ѣ ж Δ. — А тѣбе ти сѣстра ѹмрѡла (Ље). — Она кажи сѣстрѣ (Ље). — Бил'ѣ су две сѣстре (Св). — Кол'ико су сѣстѡра (Д)? — Ѣдма тѹ до сѣстрѣ (Бс). ■ сѣстрин -а -о Δ. — Ктѣѡ да кѹпи сѣстрин дѣо имања (Л). — Ово су ми сѣстрина дѣца (Др). — Примѣјо сам честѣтку од сѣстринија дѣца (Б).

сѣстрић м сѣстрин син, нећак. — Каже, да тражѣмо девојку ко[д] твоѣга сѣстрића (Ки). — Сѣстрићи су дѹжни за даја да погѣну ако трѣба (Гр). — Имаѡ добре сѣстриће па пѡп[е]о се на ѡмбар и брѡнијо (Б); ↔ нипаши.

сѣстричина ж сѣстрина кћи, нећака. — Нека сѣстричина ју марѣфѣтна била па и[м] се допѡла, дѡшл'и да ју прѡсе (СЛ). — Имаѡ је сѣстричину ѹдату у Драгол'ѣвац (Кг); в сѣстричиња.

сѣстричиња ж в сѣстричина. — Скѡро и[м] је ѹмрѡла једна сѣстричиња, мѡда сирѡта (Пр).

сѣтан -тна -о који добро запажа, *вистрен, сналажљив, интелигентан*. — Кад је жена сѣтна, свѣ ју је на своје мѣсто (Г). — Сѣтну жену нѣмаш пѣтребѣ да учиш, њна зна шта трѣба (Н).

сѣтѣмбар -ѣмбра м в *септембар*. — Дѡјнемо до сѣтѣмбра, видећемо у сѣтѣмбар, у сѣтѣмбар тавѡј пѣсл'е ѡвгуста (Л). — У новѣмбар, чини ми се, а мајка ми у сѣтѣмбар шездѣсет прѣве (С). — Сѣтѣмбра е, сѣтѣмбра (Бс).

сѣти -а -о в *свети*. — Кад загрми Сет Ил'ија Громѡвник, зѣмл'а се затрѣсе (Бл). — Она Спасѡвдан уочи Сѣтѣ Трѡице, крсти наши (Ж). — У недел'у Сѣтѡ Прѣчѣста кад је њѡјна слава (Др). — Њѡјзина слава Сѣтѡ Прѣчѣста (Др). — Уђеш тѡмо према Сѣтоме Крѡл'у (Л). — Дѡшла сама о Сѣтоме Врачу (С).

сѣтра -ѣ ж *горњи део мушке одеће, блуза*. — Тај пѣт се није звѡла сѣтра (Др). — Искочиће ти сѣкна за сѣтру и панталѡне (Пр). — Цѡку на главу ѡбѡвезно и сѣтру от сѣкна (Дш). — Озгѡр обѡчи овѣ, фар, сѣтре (СЛ). — Свашта је имѡ у цѣп о[д] сѣтрѣ (ДД). — Носијѡ соко и сѣтре, сѣтре би звѡл'и (Бс).

сѣћ сѣћем несвр *кидати нешто оштрим предметом*. — Идѣмо увече Божѡћа, сѣћемо бѡдњак (Бр). — Сѣкл'и смо прѣтке по Дубѡчѡку (ДД). — Разбил'и би се сѣчући дрѡа (Св). — Има јѣдан шѡл'ак напред што сѣће зѣмл'у и ѡраѡник што прѣврђа (Бр). — Гашиѡ брѡт био сѣкући дрѡа (Ки). — Кад наплѡтиш дѡвојку половѡн, мѡсит се сѣче (К); → за-, из-, на-, по-, прѣ-.

сѣфа -ѡа м *удобан живот, благодѡстање, уживање*. — Жѣне — сѣфа; нѡти ткѣду, нѡти прѣдѡ, нѡти пл'етѡ (Ж). — Тѡга сѣфаѡ, да ти ѡчи

нѣсу видѣл'е, садѡшње жѣне не рѡду ништа (Јѣ).

сѣфајл'ија м и ж *особа која живи удобно, у благѡстању, која ужива*. — Нѣсам се родѡла да бѡднем сѣфајл'ија но мѡченица (Ж).

сѣѡавац -ѡвца м *исѣцкан и укушељен купус*. — Има глаѡвица у кѡцу и нешто сѣѡавца ѡдѣ у сѡбу (Л). — Са сѣѡавцом прѡђѡсмо рѡчак (Јѣ).

сѣѡавѡца ж в *сѡтара*. — Лѡкше ми је да сѣћем кѡпус са сѣкиром но са сѣѡавѡцом (Ж).

сѣѡат -ам несвр *теглѡти, вући*. — Прѣкидѡсмо кѡнѡпац сѣѡајући га (Г). — Оѡи ѡзѡд сѣѡају, а ѡнѡј на кѡла друзга (Г). — Ишчуѡпаћу ти уши па те ти порѡс кѡј мѡгарцу, кѡл'ѡко мѡгарцу — сѣѡући (Б). ■ **сѣѡање** с *гл.им.* — Пѡгл'ѣдај кѡке су ми рѡке од сѣѡања кѡнѡпца (ДД).

сѣѡа ж *одсѣѡање дрѡа у шуми*. — Мѡка да се нађу дрѡа, а за сѣчу нѣма прѡбл'ѣма (Св). — Кат смѡрѡмо пѡл'е чѣка не сѣѡа дрѡѡ (Гр).

сѣѡѡиво с в *рез*. — Онѡ сѣѡѡиво мѡра да је тѡнко и јѣднако истѡчѣно, да је ујѣднѣчно (Л).

сѣѡѡија ж *стање изузѣтне нерѡзве, сѣкирање*. — Оће да ме уфѡти сѣѡѡија од овѣ нерабѡштије (БП). — Замѡло да добѡјем сѣѡѡију од сѣкрѣве (С).

сѣѡѡада сѣѡѡаде ж *украшен прѣкрѡива мањѡх дѡмѡнзија, прѡстире се прѣко чѣрге у прѡчѣљу собе*. — Порѣд ѡѡѡка сѣѡѡада ел' пѡстѡкија (Гр). — Прѣко чѣрге порѣд ѡѡѡка де трѣба да сѣди пѡп ел' учѡтел' прѡстрѣмо сѣѡѡаду (Би). — Тѡ прѡстрѣта сѣѡѡада и пѡстѡкија (Бс); в *саѡада*.

сѣѡѡѡма ж 1. *упрѣден канѡп сѡстављѣн од више нѡти* (БП Бр Би Бс Гр Дњ Дш Ки К Л Јѣ Н П Си СЛ). — Озгѡркѣна ѡнѣ сѣѡѡѡма тѡриш

(Ки). — Сеџиме би куповал'и (Л). — Вежовал'и смо сеџимема (СЛ). — Она ми окрoј л'епo, а ја л'епo сеџиму наоколо опши онo ка шнајдар (Дс). — Мoж да закучиш посе сеџиму за нју пүту (Ки). — Пoсл'е сеџиме озгo ко је имao, ко нене — опүте би правил'и (Гр); *в сицима*; ↔ *сецимка*. 2. *в обувача* (Ки Л). — Ка[д] се обүју, вежу се сеџимама, лаки, не осећаш и[x] ка да немаш ништа на ноге (Ки).

сеџимка ж 1. в сецима. — Са сеџимком смо понeкад вежовал'и и панталoне (Ки). 2. *в обувача.* — Онe сеџимке од опанака вежеш да ти се опанци не вучү, да се не изүвају (Ки).

сиба *сибе ж жбунасто дрво, расте по међама.* — По међа има сибе, има чешл'ике, има обзовике и тако (Г). ■ **сибoв** -oва -o *који потиче од сибе.* — Ка[д] ти га офраштим ја сибoвим прүтом, има да скаче (ДД). — Ситан је сибoв л'ис ка од борoвнице (Г).

сивoнче -та с *теле пепеласте, сиве боје длаке.* — Ранил'и смо једно сивoнче за пастрму (Јбе). — Да се одвоји малко сивoнчету у јасла на крај да му не смeта онo јаче тел'е (БП).

сивoња м *во сиве длаке.* — Имаше један Рожajaц једнога сивoњу, имao је рогове од мeтра (Си). — Ови преко брда држү сивoње (Б). ■ **сивoњин** -а -o *који се односи на сивoњу.* — На сивoњина крста мoго би да седнеш кол'ики је био (Ж).

сивүл'а ж крава сиве длаке. — Сивүл'а је мoгла да напүни кофу мл'ека на једну мүжу (Кг). ■ **сивүл'ин** -а -o *који се односи на сивүљу.* — Сивүл'ино мл'еко мoгла сам да ујар-

дүмим (Гр). — Положи мало oтаве сивүл'иноме тел'ету да не риче (Јб).

сиґав -а -o *који је бледоцрне боје.* — Гал'е имају сиґаву вүну (БП). — Од сиґаве вүне сaмо да се нешто сапл'ете (Бл).

сиґат -ем несвр *в сејат.* — Како изгл'еда ове године га нећемо сиґат (ДД). — Пшеницу, јечам, oвас, колoмбоћ, башту, то сиґемо, то имање што ни је (БП). — До Никoл'дана се сиґо колoмбоћ (ДД). — Ја несам сиґјала, јeтpва ми сиґала, а ја несам (Д). — Виде л' ти у Манoјловића ниве шта су сиґал'и паприка (ДД)? — Ка[д] дође време, април, онда би почел'и да сиґемо (Г). — То би се сиґјало поврће (БП). ■ **сиґање** *гл им.* — Покүпио би по некол'ико пaри волова у сиґање да завршим за дан (Г).

сика ж *овца црних уши и дела лица.* — Сике су бол'е за јагаце но ове наше бардоке (БП). — Рүгoвци су држaл'и сике, а ми бардоке (Јб).

сикaн м *ован црних уши и дела лица.* — Код Рүгoваца би човек мoго да набави добре сикaне за угиче (Г).

сикaнче -та с *јагње црне главе или дела главе.* — Сикaнчићи бол'е напредују, но ови наши бардокaнчићи (Си). — Да күпим ћу два сикaнчета да и[м] упрeдeм рогове да и[x] држим за угиче (Пр).

сикйра ж *в секира.* — Не мoже са сикйром да се сечe прүће, но за то има бритва (Бр). — На сикйру ко[д] дрвa обрћемо се, трипут се окрeнемо и скoчимо (Ки). — Навaл'и ракиe и спрeмите сикйре (Јб). — Ови ти нји напй, па пoсл'е на нји сикйрама све и[x] побй, па се потүрчи (Јб).

сикйрат (се) -aм (се) несвр *в секират (се).* — Нема нико да ју сикйра, сaмо пүши мнoго дувaн (Јбе). — Си-

кирала сам се за дете, било много бѡл'есно (Б); → из-, на-.

сикираџија ж в *секираџија*. — Уби ме ова сикираџија, не могу да издржим (Си).

сикирче -ирчѣта с в *секирче*. — У кафану му ицѣпао главу, и тѡ сикирчѣтем, тѡ сикирче знам (Пр). — Онѡ што е пѡ тѡнко — сикирчѣтем (Бс).

сиктат -ћем несвр *оштро вика-ти, свађати се*. — Сикће зава ка машинка (Г). — Сиктала би на мене што би могла (Г).

сиктер узв □ *губи се, напоље*. — Увати га за раме, ајде саде сиктер (Г). — Пѡсл'е кафе — сиктер (Љу). □ ~ *кафа кафе пред одлазак*. — Ајде, пријател'у, да ти скѡвам сиктер каффу (Гр); ↔ *сиктерѡша*.

сиктерѡша ж *пог кафе пред одлазак*. — Скѡва л' ти сна сиктерѡшу (Пр)? — Ја сиктерѡшу не кѡвам гостима (Љу).

сила -л'е ж *снага, моћ*. — Сила Бѡга не мѡл'и, Бѡг силу не вѡл'и (Г). — Онеж да га узмѣш, ел' те дал'и на силу (Ж)? — Само силом да се натѣра да ти врати пѡре, дрѡкше не мѡже никако (БП).

силан -лна -о *веома леп, изузетно добар*. — О, да видиш, силну кућу направил'и (Кг). — Силна ми сна, сал да и[м] да Бѡг слѡгу (К). ■ **силно** прил *веома лепо*. — Да видиш, силно су се сређил'и и закућил'и су (Дс).

сил'ѣија м и ж *кавгаџија, разбојник*. — Понашаш се ка неки сил'ѣија (С). — Дѣ се свађа са сил'ѣијом (БП).

сил'ка ж *осје житарица*. — Овѣ нове сорте пшенице су бе[з] сил'ака (ДД). — Напѡнил'е би се чарѡпе онија сил'ака дог би вршѣл'и (Г).

симит -ита м *врста малог хлеба, лепиња*. — Пѡсл'е ка симит искѡчи л'ѣбац (Д). — Присмакал'и би онѡга симита с колобѡтницом (ДД); в *сесмит*.

симиче -та с *дем од симит*. — Дѡнесе му жѣна онѡ симиче, нѣ поједе ни пѡла од онѡга симичета (Бр) — На Саво, тавѡ симиче, се неси јѡ ништа од јучѣр (Бр). — Тѡ јѣдно да поједе, ко онѡ мал'и симичићи (Бс).

симиџија -м *пекарски радник који производи и продаје симите*. — По пѡн сѣпет симитѡ донѣсе симиџија па продајѣ ко[д] шкѡл'е (Г).

симпѡтичан -чна -о *који има шарма те изазива симпатије, који је пријатан*. — Изгл'ѣда симпѡтична, кѡ зна шта има у главу (Б). — Да ју видиш није лѣпа, а симпѡтична је (СЛ).

син м Δ. — Чѣтири сина и чѣтири ћѣрке одек су ју, а пѣт синова има тѡмо (Л). — Отишѡ да понѣсе синовима пѡре (Пр).

синѡвски -ѡ, -ѡ *који припада сину*. — Држѡла сам и синѡвскѣ и ћѣркине и свѣ (Пр). — Отишѡ кот кѡмова у синѡвскѣ цѣпел'е (Г).

синој прил в *синоћ*. — Штѡ је синој приче било, јѡ се надам да ће бит дѡбро (Бл).

синоћ прил у *току прошле ноћи*. — Ка синоћ у Митровицу што сам чѡла токѡ свѡру у наше сѣло цѣлу ноћ (Б). — Синоћ су бил'и па баџил'и бѡмбу, — свѣ и[х] потѣпал'и (Гр); в *синој*.

синошњи -а -е *који се односи на прошлу ноћ*. — Онѡ синошње данас не јѣмо но баџамо (Дш). — На синошњу ноћ пре педесѣд гѡдина дошѡ сам из рѡпста (БП).

синџир -џира м □ в *ланац*. — Закачи синџир за онѡ брану па за ја-

рам, и тѣрај (Г). — Тако смо се сна-
лазил'и са синџирима (Г).

сипанице ж мн *мале богиње*. —
Билā је цѣла шарѣна от сипаница
(Г). — Мбра да се утѣпл'и да ју
искѣче сипанице (Б).

сипат -ам/-л'ем несвр *сипати*
течност, доливати. — Подгрѣјем
оно мл'ѣко па му сипам помало маје
(Г). — Тидну, завагу па и сипл'у у
бунар (Би); → на-, по-, раз-.

сипац -ца м *инсект чија ларва*
буши дрво, жижак. — Јовѣвину
пробије сипац, учини ју прашину
(Г). — Неће сипац у надимл'ено др-
во (Јб).

сир м Δ. — Од мл'ѣка смо пра̀ви-
л'и сир и скѣруп (Д). — Масан сир
мѣже да се истѣпи ка скѣруп. — Ако
се лади мл'ѣко, пѣсе онај сир пѣсан
(Јбе). — Понѣси по парче сира и
л'ѣба за љжину па љжинај (Јл).

сирење с *млеко у које је сипана*
маја, које је почело да прелази у
кашасто стање под дејством маје.
— Да ми није сирења мѣгла би и ја
да дођем (Н). — Несам знала шта ћу
са сирењем (Д); в *сирење*.

сирине с в *сирење*. — У неки ве-
л'ики лѣнац да се тѣ посйри — сй-
риње (Кг). — Ка[д] дође с пѣсла, да
тѣ мнѣко потсйри и да скѣва, мймо
сйриња, да се фѣта кајмак на оно
мл'ѣко (Кг).

сйрит -им несвр *производити сир*.
— Сйримо ако претѣкне мл'ѣка (СЛ).
— У Панѣр смо сйрил'и и лѣдил'и
(С); → по-, у-.

сйриште с 1. *сточни желудац*. —
Закѣл'еш прасиће, ел'и свињу ве-
л'ику, па оно сйриште стѣвиш (Јбе).
— Оставил'и би сйриште од јѣрета,
па и свйнскѣ није лѣше било (Јбе).
— Опѣри л'ѣпо оно сйриште па га
тѣри у вѣду (СЛ). — Пра̀вила се от

сйришта, от свиње, от кѣзе (Бс). 2.
текућина која се ставља у млеко
да би се усйрило, маја. — Помѣзѣш,
па у оно мл'ѣко тѣриш му мало сй-
ришта (Н).

сирѣма -омā м 1. *који оскудно*
живи, који нема средстава за жи-
вот. — Код нѣкога имāло дѣбро мѣ-
зе, код нѣкога кой е пѣ сирѣма није
имāло баш (Јл). — Јā сирѣма чѣвек,
откѣ ћу да му стѣрим (Св). — Како
је мѣго д узмѣ од сиромā (Т). — Ни-
ко не вйди сиромāсе (Г). 2. *који иза-*
зива сажалење, несрећник. — Како
ће, сирѣма, сам да жйви кад је нѣ-
способан (ДД)? — И онај кой је гла-
дан найће код нѣкога, најѣ се л'ѣба и
умрѣ, сирѣма (Дш).

сиромашан -шна -о *који је без*
средстава за живот, сиромаш. —
Срѣтко је бйјо сиромашан, ал' по-
штѣн чѣвек (Г); ↔ *сирѣтан*.

сирѣта ж *која изазива сажалење*
због неке несреће, несрећница. —
Сирѣта ѣна, ѣстаде бе[з] сйна (БП).
— Јел'йсава, сирѣта, спѣвала би и
напол'е и л'ѣти и зйми (Г).

сирѣтан -тна -о в *сиромашан*. —
Кѣ је сирѣтан, ѣни љзми мало кру̀ни
онај колѣмоћ па зрнкај, па пѣ рѣтко
(Ки). — Кѣца су тѣнки, сйротни, ће
да ми пѣти (Д). — Сйрѣтни нѣму па
зрнку (Би).

сирѣтиња ж 1. *недостатак сред-*
става и услова за живот, сиромаш-
тво. — Тѣ е бйла вел'ика тѣга и
сирѣтиња (Б). 2. *који немају услова*
за живот. — Сирѣтињо, и Бѣгу си
тѣшка (Пр).

сирѣтињски -а -о *што се односи*
на сирѣтињу. — Кра̀ва је сирѣтињ-
ска мајка (Св). — Понѣка сирѣтињ-
ска кѣћа нѣма нѣшта жйво (Јбу). ■
сирѣтињски прил *веома тешко,*
оскудно. — Сирѣтињски ју напра̀ви-

смо (Др). — Сиротињски се живело (К).

сиротица ж која нема средстава за живот. — Била је једна сиротица бес куће и кућишта (Г). — Богат се жени з богатом, а сирџма са сирџицом (Бс).

сирџче -та с дете без родитеља. — Дете није сирџче ако остане без ђца, но је сирџче кад остане без мајке (Л). — А ми мал'и остал'и сирџићи (Д).

сирђе сирђеџа с хемикалија киселог укуса, укишељено вино. — Обари онџ паприке, тјри у њи мало сирђеџа, осџл'и и[х] и остави (Јбе). — Памтим да би се лјк тјко са сирђеџем да се је за вел'ике пџсте (Св).

сиса ж дојка. — Има понџка крџва што су ју кратке онџ сисе, немаш за шта да ју доватиш да ју помужџш (БП). — У једну сису изгубила мл'џко, остала кл'џста (Г).

сисавче -та с младунче које сиса. — Сисавчиђе гуриђе продавал'и смо по сто мџрака (Си). — Најбол'е печџње од гурџета сисавчџта (Би).

сисат сисџем несвр устима извлачити млеко из сисе. — Ујутру ка[д] сам се дјго, тел'џ под мајку сисџе л'и сисџе (Си). — Она ме зџвни ка[д] дџте трџба да сисџе (Б); → на-, по-, пре-.

сита ситџе ж 1. првокласно пшенично брашно. — Некад несмо имал'и ни колобџтнице, а сад мџсимо л'џбове о[д] ситџе (Н). 2. веома ситни плодови. — Остала нека сита от компирџ, нџма и[х], ка ораси (Ки). 3. мала деца. — Тџшко њџ како џе да изађе на крај с онџм ситџм, пл'јимом дџца (Г).

ситан -тна -џ заостаџ у развоју, неразвијен, мали. — Како је ситна,

ни враџа с пјта да ју се не скрџјне (Л). — Кад прџроди, остџну ситне шџрице и несџ добре ни за јџло ни за ракију (Дс).

ситничар м који придаје важност ситниџама, џепидлака. — Неђу да бјдем ситничар да гл'џдам за кџњски нџкат (Бр). — Шџџ сте тал'јки ситничари, што не попјштите чџвџку (Ки)?

ситџо с направа којом се сеје брашно. — Пресџјал'и би пџпо на ситџо (К). — Ситџом смо сџјал'и брашње (Гр). □ свил'џно ~ ситџо са свиленим платном за пшенично брашно. — Колобџтње брашно на колобџтње ситџо, а пшенично на свил'џно ситџо (Јбе).

сифтијџн -џна м в сактијџн. — Петџријџо сам се по тавџну тражијџо сифтијџн да правим прџћку (Г). — Сџндџл'џ смо правил'и о[д] сифтијџна (Г).

сиџима ж в сеџима (Б Бл Г ДД Д Др Дс Ж Кг Јбу Пр Св С). — Сџ'мо се прџтну крз онџ опџнак, ка уџицу сиџиму прџтну (Д). — Упрџди сиџиму па вежи чарџпу испџт кџл'џни да ти се не шл'укајџе (СЛ).

сјџгња која џе се ојагњити. — Мисл'им да су ми свџ сјџгње (БП). — Заклаџ сјџгњу џвцу (Г); ↔ сјџгњџта.

сјџгњџта в сјагња. — Ови рџгџти џвџџви мџжу да изјџлову сјџгњџте џвџе (Јб).

сјџјат сјџјџ несвр сјџат. — Мнџдиџа џџла сјџјџ у пџре (К). — Сјџјџало је до посл'џ пџла нџћи (Св). — Мџсечина, сјџјџ се звџзде, види се ка по дџну, ми вјчи колџмбоћ из њџве (Л); → за-.

сјџјка ж 1. пламен, жижжак, предџмет који светли. — Ёно тџмо нека

сјајка се помѐра (Јбе). 2. *сунце*. — Јесте, тавѐ ми сјајке што грије (Бл).

Сјајнасрмена ж в *Деверзава*. — Рѐкни Сјајнасрмене да ме причѐка, са ђу ја (Г). — Д идѐм ђу у Пећ са Сјајнасрменом (БП).

сјарна в *скозна*. — Кѐзе су сјарне, а ѓвце сјагњете (Јбе). — Рѐкла би да су ми обаѓве сјарне (Би).

скалѓпит -им свр *пресавити, сложити*. — Скалѓпи онѐ нѓвине да се не мотају по собѐ, да и[х] дѐца не растѓрају (Д).

скаменит (се) -им (се) свр *претворити (се) у камен*. — Пѓсл'е пѓчел'е ѓвце да му се скамињу, и ѓн најзат се скаменио (Бр). — С[в]ѐ скамењене ѓвце, с[в]ѐ седѐ (Пр). 2. *фиг запрепастити, ужаснути, шокирати се*. — Мајка му се скаменила, не умѐ ни да преговѓри, саљ ђути (С).

сканѓторит -им свр *према канаторит*. — Дако нѐкако сканѓторимо мало кол'йбе (С). — Врѐдни су, сканѓторите ѓни и кѓђу и шталу и свѐ шта трѐба (К).

скапат -л'ем свр *фиг озепсти, смрзнати услед велике хладноће*. — Реко, пѓпе, мѐне скапа глава бес капе (Ки). — Скапате ми се дѐца [д] стѓде за стѓком (Си).

скачак -ка м *скакавац, зоол Ruginotrophella serbica*. — Ка скачку једну нѓгу кад извадиш — црѐва на л'ѓдину (Г). — Вагал'и би скачкѓве по пѓскова и турал'и на ѓдицу да фагамо рйбе (Г).

скиѓдат се скиѓдам се несвр *силазити са чеке висине*. — Сас вѓза скиѓдамо се ми у Будѓсавце (СЛ). — Петѓри се на кѓла, скиѓдај се с кѓла, нѓе тѓ за мѓе гѓдине (БП). — Знаш шта дерѐкторе, су се скиѓдал'и ка вѓ[к] кад удѓри у кѓзе (Ж); → по-

скинут (се) -ем (се) свр *спустити (се) са вишег на ниже место*. — Ка[д] дѓђу свѓтови у обѓр, скину мнѓдицу с кѓл'и (Ж). — Прѐ но што се скине с кѓла баѓи јабуку (Јбе). — Ка[д] се ѓстави камијѓн, ја се скидо (БП). — Накѓнче дајѓш мнѓдице, а ѓна у кѓла, јѓш се нѓје скинула (Ж). — Пѓсе ју скину с кѓл'и и повѐду ју у ѓѓјну сѓбу (Би). — Мнѓдица ѓдма да се венча, с кѓња штѓ ђе да се скине, ѓна йма да се венча (К).

скиѓтат -йтам/йћем несвр *лута*. — Кѓ пита не скиѓта (Дш). — Саѓ га напуштила жѓна и ѓн скиће — ђѓр (Би). — Ја н идѐм нѓгде да скићем (Дс); → на-

скиѓтница м и ж *који лута, скиѓта*. — Баѓо је бйјо скиѓтница, свѓј по Истйнићу, свѓѓ би конѓчијо (Ј). — Поред онѐ скиѓтнице ка да је удовйѓца (Си).

скиѓтња скиѓтњѐ ж *лутање, скиѓтање*. — Нйкога нѓе скиѓтња закѓћила (Д). — Какав чѓвек, по цѓѓ дан у скиѓтњу, ѓчи не мѓгу да му видим (С). — Прѓђѐ му вѓк у скиѓтњу од нѓмила до нѓдрага, нѓгде мѓсто да увѓти (Ј). — Цѓѓ вѓк по скиѓтњѐ, нйкад ѓјера од нѓга (Н).

склѓнит (се) -им (се) свр 1. *померити (се) на место где не смета*. — Овакав ѓбл'ик мѓгл'и би да ју тамо склѓне, а мѓне нѓшто да направѓ ѓвде (Ј). 2. *сакрити*. — Склѓни онѐ пѓре, што и[х] држйш на дѓфат рѓкѐ (Г).

скл'ѓпат -л'ем свр *направити на брзину не водећи рачуна о квалитету*. — Пѓможе Бѓг, скл'ѓпаше онѓ кѓћѓце да несу на л'ѓдину (Б); → *скл'ѓпетат*.

скл'ѓпетат -ѓм свр в *скл'ѓпат*. — Да ми је нѓшто да скл'ѓпетѓм у Ср-

бију да ймам да ми се нађе (Бл). — Имал'и су плац и склл'епеташе кӯ-ћу, слѳжна браћа (Гр).

скл'укат се -укам се свр *скљокати се*. — Да му је чӯла, мајка би му се скл'укала (К). — Скл'ука му се ћерка, па ју зал'ивај, па стѳ мӯка (Г).

скобал' -ал'а м *врста речне рибе*. — Имало је рйба у фир код Спәсојевога лӯга и мрена и скобал'а (Г). — Скобал'и ймају више кости нѳ пастрме, а јагӯл'е су најбол'е, од њй је месо најслађе (ДД).

скѳзна која ће се ојарити. — Готѳво свѳка скѳзна окѳзи по два јарета; ↔ *сјарна*.

скомбрл'ат (се) -ам (се) свр *скоптрљати, стропоштати се*. — Мѳгла сам лако да се скомбрл'ам с онйја кѳла (Г). — Трускају кѳла, пѳзи да ти се не скомбрл'а којѳ тйква (Г). — Кѳњи кренӯше, а јѳ пѳдо, скомбрл'ам ти се с кѳла (Пр).

скѳпац само у том облику *разлог за уцену*. — Нашла жѳна скѳпац па неће нйшта да тѳкне (Н).

скорел'ајка ж в скорел'ача. — Жйвот ми ўзе, скорел'ајко (Би). — Не мѳгу да гл'ѳдам онӯ скорел'ајку, мѳрам нешто да ченйм (Г).

скорел'ача ж пог која је веома мршава, неухрањена, скорела. — Крв ми пѳпи овѳ скорел'ача (Др). — Нйкад ме неће отарѳсит Бѳг од онѳ скорел'аче (С); ↔ *скорел'ајка*.

скѳреѳ -ла -о *који је због болести или старости веома мршав, извештаѳ*. — Бѳгме, свекрва ју скорѳла — неће дӯго (Љу). — Зѳклал'и би по јѳдну гурачу скорѳлу и тѳ би ни бйла кланйца (Гр).

скѳрет се -йм се свр *изгубити еластичност због претераног губитка воде*. — Неки пѳнци се скӯ-

пил'и, скорѳл'и се (Гр). — Скорѳше се опѳнци поред огњйшта (Св).

скѳро прил **1. недавно** — Јѳдан му је остѳо у рѳпство бйо, а јѳдан је ўмро скѳро (ДД). **2. близу**. — Имѳла је скѳро деведесѳд гѳдина кад је ўмрала (Би).

скѳруп м масне наслаге које се издвајају на површини прокуваног млека, кајмак. — Како не, бѳл'е са скѳрупом но са маѳтом ел' са зѳјтйном (Ље).

скѳрӯпит (се) -ӯпи (се) несвр *хватати се кајмак*. — Кѳ ѳће да скорӯпи, нйје му сйр масан (СЛ). — Неке бачйце скорӯпе, неке јѳмуже (СЛ). — Рѳкла ју мајка да скорӯпи, да йма сйра и скѳрупа да набѳре (Н); → за-.

скѳт м пог *назив за мрског човека*. — Йзгуби ми дарман чѳре онѳ скѳт (БП). — Скѳтови погѳни, не даѳоше да претѳрамо кѳла (С).

скѳтан -на -о *која треба да се окоти* (ѳ кучки, мачки, свињи). — Јѳдна му се окѳтила, а јѳж двѳ скѳтне йма (Б). — Тѳмо јѳда[н] наш ѳтего стамѳк ка да је скѳтан (Дш).

скѳтрл'ат (се) -ам (се) свр *према котрл'ати*. — Полако да се не скотрл'ам низ овѳ стӯбе, разбйла би се (Л); ↔ *скомбрл'ат, раскомбрл'ат*.

скѳчит се скѳчим се *зепсти до смрзавања услѳ дејства ниске температуре*. — Скѳчйло се онѳ тѳше на жйцу, учинйло се ка кѳс (Бс). — Скѳчйла сам се док сам продавѳла сйр (Би); → од-, пре-.

скрѳја прил *где не смета, где нйје при руци*. — Остѳви га негде тѳмо скрѳја да не смѳта (Д). — Код мѳне овѳмо рѳтко долѳзе, мй смо овѳмо скрѳја (Бл).

скрѳјнут (се) -ѳјнем (се) свр *сметити нешто с краја, склонити*

(се). — Скрајну се тамо кад ми одрешу руке (Бр). — Са свом женом би се скрајнул'и (Би). — Кад је л'ут, скрајни се док му л'утина не прође (Н). ■ **скрајњоват** -ў(ј)ем несвр. — Свом пл'евом би скрајњовал'и па чекај да дође ветар (Би).

скрастит -им свр в *окрастит*. — Ако ћеш скрасти, ко неће свом грањом донеси (К). — Скрасти онб грање, па повежи у нарамце, па терај кући (ДД).

скрати (се) -им (се) свр *изгубити део дужине*. — Требаће мало да се скрати, не може да се унесе у кућу (Св). — Рече, скрати мало не причај од мора до Котора (ДД). — Дугачке му ногавице требају мало да му се скрату (Си).

скресат -ешем свр 1. в *окрастит*. — Најпре да скресемо па да натоваримо (Ки). — Скреси те грање да се не вучу путем (Пр). 2. *рећи неком истину, оштро одговорити*. — Скресала сам ју у очи, што да ју се срामим (Јбе). — Скреса ју сна, богами, ка ис пушке (БП).

скрѓб м *житка смеса воде и пшеничног брашна која се користила за исхрану у недостатку брашна за производњу хлеба*. — Скрѓб жена скувала децама, дође ју онај па расипле у пѓпо (Бс). — Несмо могл'и да се ранимо ни скрѓбом (Бр). — Гладно рѓбл'е коприву брало па градило скрѓб, па се ранило и јадило (К).

скрѓит -им свр *одрезати према жељеном кроју*. — Терзије скрѓје и сашију (Т). ■ **скројават** -авам несвр. — Ишл'и би терзије по сѓлу, онде скројавал'и би чешире и шил'и по неколико дана (Б).

скрѓман -мна -о који се не истиче претераним захтевима, умерен у

понашању. — Није л'ѓпа, ал' је скрѓмна па ју сви завол'ѓсмо ка да се код нас родила (Г).

скрѓат -ам свр *према крѓати*. — Некад сам и[х] крѓчала зубима, а сад немам с ким ни да и[х] јѓм (Д). — Ораси могу да трају и ка[д] су скрѓцани (Јб).

скрѓит (се) -им (се) свр *сломити*. — Скрѓи онб грање па наслѓжи да се налѓжи ѓгањ (Гр). — Имала сам, сирѓта, да се скрѓшим кад би ишла да га послѓшам (Дс). — Снаѓ да се скрѓше, која ће пре да побрѓше (К).

скѓбна ж пог која има *неуредну косу*. — Неће га мене више она скѓбна долазит у кућу (Бс). — Ово сад у мѓду да изгл'ѓдају ка неке скѓбне, а не ка Бѓг што је рѓко очѓшл'ане и дѓтеране (К).

скуват -ам свр *према куват*. — Нашло би се понѓшто да се скува за ручак (Кг). — Дођи, скуваћу кафу (Јбе).

скуп скѓпа -о који има *високу цену, који је велике вредности*. — Ово вѓштачко ђубре јаче — скупо (Г). — Да није скѓпа ова струја (БП). — Кѓ нема њѓму свѓ скупо (Л). — Пѓ скупо је онб што је јѓфтино па не вал'а ништа (БП). — Како којѓ гѓдину свѓ пѓ скупл'е (Г). — Кѓ је имаѓ жита, ѓн је чѓваѓ онб жито да бидне у прѓл'ѓће мало скупше (Бл). — Ове гѓдинѓ свѓ пѓ скупл'е (Дш).

скупит -им свр в *покупит*. — Скупи грабул'ама на гомилчиће па трпај на навил'ак (Г). — Да се скупи на гомилу јѓш тѓ грабежа па да идемо кући (ДД). — Не вечѓра се док се не скупе сви (Д). — У јѓдну дол'ину чѓетири пука се скупимо (Б).

скупс скѓбѓм несвр 1. *вадити из корена*. — Ми скуби онѓ траву ис кѓрена, ѓна за нама ѓпет рѓстѓ (Дс).

— Скүбем кол'ико могу ову паламиду и не могу ју ништа (Дњ). 2. *чупати сено, сламу из стога*. — Оно прѣ нѣ би развршѡвал'и сѣно, но би скүбл'и шил'ком кад би требало да полагамо стоке (Г). ■ **скүбнут** -ем свр *делимично ишчупати*. — Нѣте овѣ снаѣ ни да идѣду у њиву, а не да скүбну каку травку тамо (Би). — Ктѣдо да скүбнем мало ѡтаве да положим тѡцима (ДД).

слаб -а -о 1. *који болује, који је болестан*. — Још л'ѣтос је говоријо да је слаб и да се јѣдва вүчѣ (Јб). — Слап сам нешто, никуд не могу (Б) 2. *мршав, неухрањен*. — Дотѣро и[x] слабе ис планине, нѣсу имал'е травѣ да пасу (Пр). — Слапши је рѡд био но сад (П). 3. *који нема потребну јачину*. — Овамо најслабо вино у северну Италију, тамо три л'ире (Ж). ■ **слабо** прил у *незнатној мери*. — Слабо прѣ смо ишл'и у цркву (Т). — На Богојавл'ѣње идѣду у цркву, на Бѡжић по слабо (Б). — Слабо смо сѣјал'и поврће, сѣм компире друго ништа (К). — Слапше е родивало (Б). — Слапше роди пасул' де се не вади (СЛ). — Сат се стал'а добро, а раније слапше се стал'ало (Т).

слабачак -чка -о *дем од слаб, мршав*. — Остѡдоше слабачке, не могау да се урѡну (Др). — Краве ми слабачке па су и мл'ѣко омал'ил'е (Би).

слабина ж *део тела између кукова и ребара*. — Нѣшто ме жига пот слабину (Л). — Паде кад га удѡријо у слабину (С).

слабић -ића м *који нема снагу, смелост, храброст, који је кукавица*. — Не плачи, не бидни слабић (Ки). — Све слабић до слабића, ка да су бл'есни (Б).

слабоуман -мна -о Δ. — Једно дѣте му остѡло слабоумно (Л). — Од

слабоумне мајке, не могу дѣца да бидну пѡметна (Дњ).

слабуњав -ѡва -о *који није доброга здравља, болешљив*. — Тај друти био нешто слабуњав (Би). — Дѣ да идѣм са слабуњавема дѣцама, сѣди ту, не мрдај (Бс).

слава ж *светац који породица слави*. — Срѣтна слава, домаћине (Св). — Спрѣми се домаћин за славу (Л). П **(по)дигнут славу певати** “*господи помилуј*” у *славу свеца који се слави*. — Дигнемо славу па посе поседамо (Ж). — Увече славе подигнемо славу — гѡспѡдамо и вино пијемо (Гр). — Ми дигосмо славу, окадисмо се тамњанем, сѣдосмо и почесмо да пијемо (Т).

славан -вна -о *који је заслугом стекао опште признање, популарност, славу*. — Замало да постѡнем славан (Бр). — Посл'е рѡта имало је бол славнија бѡраца (Т). — Није лако сѣдет са славнима л'удима, причат са њима (Г).

славит -им свр/несвр *прослављати*. — Видовдан и ми славимо (С). — Славимо Сети Никѡлу (Пр). — Петровићи славу Ђурђевдан (Г); → пре-

слагат -жем свр в *прелагат*. — Слагѡте ме дѣца, нѣте ми дој (Би). — Он да те слаже, ка да ти каже добро јутро (Г).

слагат слагам/-жем *несвр ређати једно преко другог*. — Како да слажем онѣ сноповл'е у крстине кад н умѣм (ДД)? — Остѡдосмо слагајући снопове (С); ↔ *наслагат*; → на-, по-, пре-

слагат се слажем се *несвр живети, радити у хармонији, споразуму*. — Фала бѡгу слажу ми се дѣца, слажу ми се снаѣ ка да су сѣстре (К).

слагну́т (се) -нем (се) свр спусти-ти, приземљити (се). — Да ймаде ко да ми слагне једну грану могла би да убѣрем још ма́ло (Д). — Слагни се да те не види (ДД); *в сагну́т се*. ■ **слагй́њат (се)** -ем (се) несвр. — Слагйњај ми тй гра́не, а ја ћу да бе-рѣм (Св). ■ **саги́њање** с гл им. — Забол'ѣла би ме крѣста од сагињања (Г).

сла́дак -тка -о. 1. који садржи из-вестан проценат шећера. — И грб-жђе је црно, ал' је слатко (Г). 2. који изазива осећање пријатности мио, љубак. — Од онакйја родител'а, онако слатка де́ца, да ти очи видал'е не́су (Л). — Секрва не може да бѹде слатка никад (Кг). ■ **слатко** прил *веома пријатно*. — Слатко смо се насмејал'и (Пр). — Слатко ћу да га изудѣрам кад ми дође до руке (Г). — Слатко смо се наприча́л'е, ка да се не́смо ода́вно гл'ѣдал'е (Је). — Слатко смо се наруча́л'и пасу́л'а и колобо́тнице(Г).

сла́дит (се) сла́дим (се) несвр *уживати у нечијој невољи, несрећи*. — Неко време су ми се сла́дил'и кад ми побеге Ве́ра, сад, фала Бѹгу, ја ћу њима (БП). — Не свађајте се, да ви се сла́ду ду́шмани (Г); → за- на-, у-

сла́ђерка ж *јабука слатког укуса*. — Имал'и смо ра́знија јабука, а ја сам највол'ѣла сла́ђерке (Г). — Из-рѣндај ону сла́ђерку па направи пи-ту (БП). — Од сла́ђерке мо́го си да пра́виш пѣкмез (Г). — Са́д више не́ма јабука ка што су бил'е визајке да ти трају преко зймѣ, па и до Бур-ђевдана (Л).

сла́ма ж *суве стабљике пожње-вених житарица*. — Растури се сла́ма, жито (Бр). — Сла́му кад би ву́кл'и — гара́мет (Г). — Пѹсена ону сла́му растурамо, растурамо сла́му у

ку́ћу (Ж). — Те́ куће пот сла́му бил'и, сла́мом покривѣне (Св).

сла́марица ж *велики конопљани џак који се пуни сламом, служи да се на њему спава*. — Извади па́ре и[з] сла́марице да ти и[х] не појѣду мйши (Г). — Доцка́н су изатка́л'и пѹсе сла́марицу (Дш). — Онѹ ранйје пу́нил'и смо сла́марице сла́мом, а пѹсл'е шу́жбином ел' шавáром, бе-ше бѹл'е (Г).

сла́мка ж *сува стабљика једного-дишње биљке*. — Не́ма шта да ви-диш од њѹзе, учинѣла се кај сла́мка (Јбу). — Скупл'а сла́мку по сла́мку док не направи л'ѣгло (Г).

сла́мња́ча ж *кућа сламом покри-вена*. — Сла́мња́че су куће покри-вѣне са сла́мом (К). — Ка́ко ко имаѹ, не́ко спаваѹ у кол'йбе, не́ко по сла́мња́ча (К).

сла́н сла́на -о *који је са већим процентом соли*. — Не́ко во́л'и пѹ сла́н сыр, а не́ко не́слан (Гр). — Нйе здра́во мнѹго сла́но јѣло да се једе (Кг).

сла́на -анѣ ж *смрзнута роса*. — Ра́но процвета во́ће па га ўби сла́на (Б). — Ако не па́не сла́на до Л'есѣн-дровдана, неће ни до Сете Пѣтке (БП). — Окаламўшил'е паприке ка пѹсе сла́не (ДД).

сла́ник -йка м *дрвени суд за др-жање соли у кухињи* (Б Бл БП Бр Би Бс Г Д К Кг Л Је Љ Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Ўзми мало со́л'и и[з] сла́ника па посѹл'и ва́риво (Ж); ↔ сол'анйк, сол'арник, со́л'арица, со-л'енйк, сол'енйца.

сла́ни́на ж *масни део свињског ткива*. — Да́де ми један кома́т сла-ни́не да понѣсем (БП). — Ону сла-ни́ну му одне́сем (БП). — Са́[д] та́ј чо́век не́ма га да дође, а јеѹ и сла́ни-ну и пи́јо ракију и све могуће (Гр).

— Нѣ кће д узмѣ сланину, ђстави мѣне (БП).

слѣтко -а с *посластица од воћа*. — Направила сам слѣтко от кѣјија (Г). — Узми мало слѣтка (Кг).

слаткоран -а -о *који има добар апетит, који не пробирује јело*. — Спашава ју тѡ што су ју деца слаткорана (Јѣ). — Слаткорану стѡку лако је држат (Си).

слобѡда ж Δ. — Ка се ослободимо, кад је дошла слобѡда, ми смо се враћили и[з] Србије (Б).

слободан -дна -о *који се не устеже, који се слободно креће, понаша*. — Слободна ка да је порасла у тѹ кѹћу (Ж). — Де гѡд отиднем ја сам слободан ка у своју кѹћу (Ж).

слѡжит -им свр *ставити на једно место више предмета на исти начин*. — Нѣма да се идѣ кѹћи док се не слѡжу снопѡви у крстине (Јѡ). — Слоѡже се дрва на дрвл'еник (Ж); → на-.

слѡжит (се) -им (се) свр *пристати, сагласити се, не противити се*. — Сви су се сложил'и да се подѣл'у (Н).

слѡмит -им свр **1.** *силом предвојити, распарчати*. — Кат се кѡла слѡму, нађу се стѡ путева (Бр). — Пет мѣтака му опал'ени у уста, ниједан зѹб му није слѡмл'ен (Ж). **2.** *надјачати у вучи, савладати* (о запрежном грлу). — Ја што сам имѡо једнога мурѡњу, није имѡло вѡла којј би га сломјѡ (Г).

слѡта ж *прохладно време праћено суснежицом, невреме*. — По онѣ слѡте дошла пѣшке ис Пећи (ДД). — Овѹ слѡту нико не пѡнти — каже мица-Гил'е (Бс).

слѹга слѹгѣ ж **1.** *особа која ради код имѹћног домаћина*. — У Нѣмач-

ку сам био слѹга код једнога гѡзде (БП). — Код нас бијѡ слѹга па смо му дал'и једну њиву што ни је рѡдјѡ (Дш). — Један сирѡма из Дреновца бијѡ је код на[с] слѹга (Дњ). **2.** *в снаша* **2.** (БП Бр Бс ДД Др Дс К Јл Пр Св). — Ми смо викал'и слѹга (Ки). — Слѹга ни донѡси мачѹге (Би).

слѹжит слѹжим несвр **1.** *радити код газде*. — Слѹжио код нас, тѹ се оженио и дал'и му мало кѹћице да направи (Дш). **2.** *бити војник*. — Слѹжиѡ сам краљ'еву гѡрду, покѡјнога Ал'ександра (Ки). — У Нови Саѡ сам слѹжио као бѡлничар (Бл). — Сам слѹжиѡ јѣдампут у Мѡрибор четрнаес и по месеци (Ж); → од-. **3.** *точити пиће гостима*. — Дајте ѡбрик, зѣтови нек слѹжу (Св); → по-

слѹта ж *који је сметен, наиван, будала*. — Она слѹта ѡпет оставила л'ѣбац непечѣн (Јѣ). — Како си смѣла да прѡтиш по онѡј слѹте у Пећ (Г)?

слѹтит слѹтим несвр *предосећати, поступцима призивати*. — Слѹту деца ће да бидне свѡдба (Си). — Слѹтил'е су ми чѡре мѹшко (Г); → до-, на-.

слѹчајно прил *нехотице*. — Слѹчајно сам се десила тѹ (Д). — Свакоме свој, да се слѹчајно не премѣни тѹ (Бс); ↔ *грѣшки, пѡйре*.

слѹшкиња ж *жена која ради као кѹћна помоћница код газде*. — Јена слѹшкиња, ѡна била ка руководиѡц наш (ДД). — Не ферма жѣну ка да му је слѹшкиња (Св).

сл'егнут -нем свр *сићи са вишег на нижи ниво*. — Само Бага овѡмо сл'ѣго да пије водѣ и код мѣне ѹмро (БП). — Симѡв ѡтац мисл'и да му није ѡтац па слѣже нанѡже (Бс). ■ **слѡзит** -им несвр. — Слѡзил'и би ис

планине око Крстѡвдана (Пр). — Поручи кот куће да дођу да слазимо, не могу више да седим одѣ (Си). — Чобани с овцама ис планине слазе доцкан (Пр).

сл'едоват -у(ј)е свр/несвр *припадати*. — Мене ме сл'едовало два рѹна (Би). — Тол'ико те сл'едује жита, пасул'а, поврћа и тѡ (Ж). ■ **сл'едовање** с *гл им*. — Овај Милован би ни носијо сл'едовање л'ѣба и с л'ѣбом понѣшто овако (ДД). — Они ни укидоше половин тога сл'едовања л'ѣба и поставише митрол'ѣз (Ж).

сл'езѣна ж *део тела, мед Lein*. — Ако је сл'езѣна дѣбл'а напред, биће зима у први крај (Бр). — Танка ка сл'езѣна (Дс).

сл'еме -на с *горњи део, врх крова* (Г Гр ДД Ј Н). — Рѡгови се гѡре на слањају на сл'еме (Н); в *шл'еме*; ↔ *било, кул'м, кул'мѡр, кул'мѡш, нѡсл'ѣвница*.

сл'ѣп сл'ѣпа -о *који не види*. — Нећу да ми остѡну дѣца сл'ѣпа код очју (Б). — Има ѡзбука и за сл'ѣпе (Г).

сл'ѣпац -пца м *особа са потпуно оштећеним видом*. — Шта ми причаш, ја нисам сл'ѣпац да не видим (Т). — Заћорѣо за женѡм ка сл'ѣпац (С). — Сл'ѣпцима цабе да намигѹјеш (Јб).

сл'ѣтет -тим свр *доћи на крилима, долетети*. — Сл'ѣтел'е би чѡвке придвече у Бистрицу, зацрнѣл'и би се пѣскѡви од њи (Г). — Кат сл'ѣту чѡвке на Бистрицу зацрну се пѣскѡви (Г).

сл'ива ж в *шл'ива*. — Ту је посадио сл'иве, [о]вѣ криве сл'иве (Би). — Ка[д] дођо, ја посеја тѣ сл'иве, имало сл'ивѡ (Би). — Зваѡ би дѣцу, ајдете да јете, кад би стаѡсал'и сл'ив-

ве (Ки). — Зваѡ не миђа-Сава да јѣмо сл'иве (Ки). — Сл'ивама прѣти секиром, сл'ивама (Ки).

сл'иват (се) -ивам (се) *несвр пресипати у неки суд*. — Онѡ мл'еко се сл'ива из оњија кѡрита у неки котѡ (Д) П ~ *ѡлово бајати растопљеним оловом*. — Исто и тѣ су врачарице коѣ су знал'е тѡ да сл'иву ѡлово, ту страву (Св). — Ако дѣте послаби, они га повеѡди код неке бабе да му сл'ива ѡлово, не вѡде га ко[д] дѡктора (Б).

сл'ивав -а -о *особа којој из носа тече слузава течност, слине*. — Ада, бѡгоми, како је сл'ивава и неуредна, ни ѡра из руке да ју не узмѣш (Др). — Увѣк на сакак с некема сл'ивавема дѣцама, кака су да и не погл'ѣдаш (Би).

сл'ивајка ж *пог слива девојчица, жена*. — Она сл'ивајка н умѣ сл'ине д обрйше, а ѹдала се (Си). — Бѡл'е би му било неку сл'ивајку да је довѣо, но да седи нежећен ка неспособан, шта ће ѹ старос (С).

сл'ине ж мн *загађена течност из носа*. — йдала се, а не умѣ сл'ине да обрйше (С). — Кат прѣлади чѡвек идѹ му сл'ине на нѡс (Ј).

сл'ино м *пог који је слинав*. — Не вал'ѡ ти да се дрѹжиш с оним сл'ином (Г). — Видѡ га како сеѡаше с једним сл'ином на сокак (БП).

сл'ичѹга ж *примитивна гвоздена или дрвена направа за клизање на леду, која се канапом учвршћује на стопалу*. — Неко би се кл'изѡ на сањица, а неко на сл'ичѹгу, а неко би гл'ѣдо (ДД).

сл'уштит сл'уштим свр в *ол'уштит*. — А ја са рукама, дѣте ноктићи вел'ици, са[м] му сл'уштијо рѹку јѣдну и дрѹгу, крв са[м] му пуштијо (Б).

смѣднут -нем свр *имати смело-сти*. — Ако смѣднем да му преговѡрим, преговорѣћу му (СЛ). — Не смѣдоше да изађу напoл'е (Би).

смѣћ -а -е *чија је боја косе између плаве и црне*. — Није ни плава ни црна но смѣћа (Дњ). — Каже, твој син бегенише сал смѣће девојке, плавуше јок (Дс).

смѣј смѣја м *смех*. — Тѣ шал'ѣ, тога смѣја ка да су на свадбу, а не на двѡрење (Г). — А ништа бѡгоми, није ми до смѣја (Јбе)

смѣјат се смѣјем се несвр 1. А. — Пѡчело дѣте да се смѣје (Бл). 2. *подсмевати се*. — Не мѡгу ја то да ми се л'уди смѣју (Т); → из, на-. ■ смѣјање с *гл им*. — Кад би л'уштил'и, нѣ би се умѡрил'и, прошаѡ би ни дан у шалу и смѣјање (Дс).

смѣкшат -ам смекшаѡ свр *постати мекши*. — Ту пређу у пѣпо смо кувал'и док смекша (К). — Смекшалу пређу мѡж да испредеш (СЛ).

смѣт м *нанос снега*. — Понѣкад смѣтови преко двѡ мѣтра (Л). — Покривал'и би онѣ смѣтове грањем да се не истѡпи снѣг, но да траје преко л'ѣта, да узимамо кол'ико ни трѣба (С).

смѣт смѣм несвр *имати поуздања, смелости, храбрости*. — До у њиву нѣ би смѣл'и да изађемо (К). — Не смѣм да му кажем дѣ сам био (Т). — Л'уди не смѣду да ју држѡ, Шиптари ће да ју узму (С).

смѣтѣн -ѣна -о *који је збуњен, неспретан, несигуран, несналажљив* — Штѡ си такѡ смѣтѣна, ка да те је нѣко ударио вртилом (Кг). — Трѣсни се мѡло, не мѡгу да те гл'ѣдам такѡ смѣтѣну (Г).

сметењак -ака м *неспретан, збуњен, сметен човек*. — Штѡ да се очекује од онѡга метењака (Јбе)? —

Нема ајера о[д] метењака, ѡни ни за себе несу, а нѣ другима да помѡгну (ДД).

сметл'иште с *место где се баца смеће*. — Јѡ бацај на сметл'иште, кокѡшке растурај (БП). — Онѡ сметл'иште баца на бунѣште (Гр).

смѣшан смѣшна - о 1. *који је духовит, шалѡвичина*. — Смѣшан — да цркнеш од смѣја (Би). 2. *фиг који изазива смех изгледом, понашањем*. — Бѡже помѡзи, смѣшнѣ женѣ (Гр).

смлатит -ѣтим свр од *млатити*. — Смлатѣјо ветар вѡће, нагрдѣјо га (ДД). — Реко, да смлатим онѣ орасе да се не разнѡсу (Јб). — Вѣтрови за нѡћ смлате орасе (Ж); в *смнатит*.

смлачит -ѣчим свр *незнатно загрејати*. — Смлачѣла сам вѡду, јожд да га окупам и повијем (Н). — Ако не смлачу вѡду, л'ѣдном се мрсно не перѣ (Гр).

смнѣти -ѣтим свр в *смлатит*. — Ка[д] се смнѣти, трѣска се, прврѣна се трипут (Би).

смѡк смѡка м *прехранбене намирнице које се узимају истовремено са хлебом*. — Л'ѣба више, смѡка пѡвише (ДД). П **бѣл'и** ~ *млечни производи*. — Бѣл'и смѡк највише се троши ѡ Божѣћу (СЛ). — Покѡпил'и би у планину по нѣкол'ико каца бѣлога смѡка (Б).

смѡла -л'е ж *леплива маса коју луче четинари*. — Имѡла је нека смѡла којѡ смо жвакал'и (Г). — Бѡр ѣма више смѡл'е но јѣла ил'и смрча (Пр).

смѡлав -а о 1. *који садржи смолу*. — Лѡч је смѡлаво дрво (С). 2. *прен јако упрљан*. — Онѡ кошѡл'а му смѡлава да ју не погл'ѣдаш (Л).

смѡло м *пог који је јако прљав*. — Ђу да сѣднем ѡдѣ крај овѡга смѡла (Г).

смoнница ж *врста тешког земљишта*. — Смoнице су тешке за рад, ал' рoде дoбpo (П). — Ако не поугариш смoницу у јесен, нeма л'eба од нoј (Гр).

смoтат -ам свр од *мотат*. — Прво се смoтa на цeвкe oнa пoткa па се ткe (Би). — Има јoш нeкол'ико клупчића смoтанија, дaкo искoчи (Пр).

смoчит -им несвр *јести помало од јела које се једе с хлебом*. — Смoчите дeцo, нeмoтe такo да фyкaтe (Г). — Не смoчy дeцa, пoјeду мeсo без л'eбa (Г).

смрaчит се -aчим се свр *настати мрак*. — Рaдил'и би дoг би се смрaчило (Др). — О Никoл'дану се рaнo смрaчи (ДД); ↔ *смркнут се*.

смрдет смрдим несвр *испуштати непријатан мирис*. — Смрдy му нoгe, цeлa сoбa засмрдeлa од нeгoвe oбyћe (Бр). — Којa је бачица била aлaвa, [o]нб би смрдeлo (Јбу); → за-; ↔ *бaздет*.

смрзлoтина ж *смрзлo земљиште*. — Смрзлoтина тврда кa кaмeн. — По oнe смрзлoтинe иди у Дубучак за дрвa (Г).

смрзнут -нем свр *укочити се услед дејства ниске температуре*. — Нaпoл'e студeнo ђaвo да се смрзнe (Бс); ↔ *прeмрзнут*.

смркнут се -нем се свр **1.** *в смрaчит се*. — Ми oстaдoсмo дoк се смрчe, кaт се смрчe, aј ћeмo идeмo за Бaкoвицу (Би). — Кa[д] се смрчe, крeнyл'и су oт кyћe (Ки). — Дa пoйтaмo дoк се нијe смрклo (Н). **2.** *намргодити се услед непријатног осeћања, досадити*. — Смрклo ни је вишe прaшyћи рeпy (Дс). ■ **смркaват се** -aвам се несвр. — Oнo у јесен кaснo сaмињe, a рaнo се смркaвa (Си). ■ **смркињат се** -e се. — Кaт

пoчнe дa се смркињa oстaви рaд, пoкyпи ствaри пa aјт кoт кyћe (Св).

смрл'ит смрл'им свр *згњечити, смрскати*. — Нe би смeлa, се чoвeг би мe смрл'ијo (Би).

смрт -a/и м и ж *престанак живота, угинуће*. — Од рoђeња дo смрти нeсaм се пoмeрaлa из oвoгa сeлa (Кг). — Сaн је пoлa смртa (Г). — Сa смртoм нe мoж дa се бoриш (Св).

смрчa смрчe ж *смрека, бот Рiсeа еhсeлsа* — Нaпрaл'eнo од дрвeтa, од смрчe, од бyквe (Ж). — У Црнa бoр-ја нaјвишe имa смрчa (Јбe).

смyдит смyдим несвр *ватром скидати длаке, паперје са заклане животиње, обуће, одеће*. — Кo ћe дa сyши слaнину, oн смyди, кo ћe дa тoпи мaс oн дeрe (Л). — Кa[д] се сaпл'eтy бeлaчe, oнe се смyду пa се oпeру (БП); → o-

смyцат се смyцaм се несвр *беспосличити, лутати*. — Мaкните ми се с oчијy дa вe нe гл'eдaм дa ми се смyцaтe oвyдeр (Бл).

снa снae ж *братовљева или синовљева жена*. — Кaд нeћe снa дa вoл'и свeкрвy, тo је дo мoмкa нoнoгa (К). — Дa ти се нe пoсвaђaју снae кoјa ћe прe дa ти oпeрe нoгe (Пр). — Вeл'им снae дa ми кyпи црну бoјy (Б). — Нe живим зaјeднo сa синoви-мa и снaмa (Ки).

снaгa снaгe ж *сила, моћ*. — Кo имaо снaгe дa рaди, мoгo је дa живи л'eпo дoк је биo кoл'eктив (Ж). — Нијe дoбaр кoсaч кoи кoси снaгoм (ДД). — Чyвaј снaгy, штa си нaвaл'ијo (Н). — Нe мoгу вишe, пyштилa мe снaгa (Дш).

снaжaн снaжнa -o *који има снагу, моћ*. — Спaсoе је биo снaжaн и рaдиo је бeз ил'eтa, кa у свoјy нивy (Г). — Тy кaцy жeнe нe мoжy дa пo-

мѐру, ништа бе[з] снажнѝја л'ѹди (Пр).

снаин -а -о који се односи на снаху, који припада снахи. — Долазила би снаина браћа (Б). — Нешто се замѐрила са снаиним рѹдем (К).

сналажл'ив -йва -о који се лако сналази у непознатој ситуацији, интеллигентан. — Кѹ је сналажл'ив нег живѝ, кѹ не — нек пропане (Кг). — Де йма млбго дѐца, ѳна су пѹ сналажл'ива (СЛ).

снаћ снаће свр задесити. — Снашла га мѹка, не зна ни дѐ му је глава (Бл).

снаћи се снаћем се свр пронаћи начин понашања у непознатој ситуацији, пронаћи средства за живот. — Снаћи ћемо се, није ни први пѹт (Л). — Снаћју се некако, не бѹје се (Дш). — Дако се некако снаћемо, дако не пропанемо (Љ). ■ **сналазит се** -им се несвр. — Бѹл тѐшко смо живѐл'и, ал', некако смо се сналазил'и (Т). — Сналазу се дѐца, за њи нѐма пропл'ѐма (БП).

снаша -ашѐ ж 1. невеста у току свадбе и непосредно по удаји, младца. — Стари свѹт и дѐвер траже да дѹђе снаша (К). — И ми сви тѹ у кѹћу, и ја снаша би (Гр). — Давѐду снашу па [ј]у одвѐду у прчѐвл'е (Пр). — Тражи ју стари свѹт, ајде снашо, да ни запѐваш (Би). — Ул'егне снаша, пал'ѹби праг (Би). — Дарѹју ју и ѳнде пѹсл'е давѐду снашу (Би). — Идѹ за снашу (Дш). 2. играч који доноси штапове при игри каљинкоза (Г Н). — Уморѝла ни се снаша, трѐба неко да ју замѐни (Н); ↔ постављач, прѐдѹђер, слѹга. 3. играч који иде за гуѹом (Г Н). — Ка[д] се снаша умѹри, дозвѹл'имо ју да донѐсе рѹком гуѹу и да ју стѹви у баѹу (Г); ↔ гучкар, слѹга. ■ **снашйн**

-йна -о. — гни се грабе кѹ ће д уфѹте снашйну јѹбуку (Б).

снег -ѐга м Δ. — От пѹла нѹћи до ујутру напада снег до пѹјаса (Г). — Йшл'и смо по снегу за кл'ѐке (Г). — Отпрѐ су бил'и тѐшке зйме, снегови (Н).

снерукѐ прил што није при руци. — Не мога да стйгнем, билѹ ми некако снерукѐ (БП). — Ка[д] ти је снерукѐ — ѳстане (Г).

снѐс снѐсе свр из организма избацити јаје (о птицама, живини). — Ка кокѹшка ка[д] снѐсе јаје (Др). — Снѐла беше јѐдна у кѹњска јѹсла (Јѹ).

снйт снйјем свр уснути. — Пред саба снй Радѐнка (Бр). — Снйла баба што ју било мйло (Г). ■ **снйват** -йвам несвр. — Све мртѹѹце снйва (Ки). — Снйвам, ал' заборѹвим штѹ сам снйвѹла (Бс).

сновѹл'а ж дашчица избушена у два паралелна реда кроз чије се рунице провлачи пређа при снованју (БП Г ДД Д Дш К Кг Л П Пр СЛ). — Ако нѐмаш сновѹл'у, узмѐш ѳнѹ пређу ѳвакѹ ѹ руку па снѹеш (Г); ↔ сновѹл'ка.

сновѹл'ка ж в сновѹл'а. — Са сновѹл'ком идѐш и снѹеш ѳнѹ ѳснову (Бр).

снѹват -ѹ(ј)ем несвр развлачењем пређе формирати основу за ткање на разбоју. — Кол'ико ѳршина ймаш пѹштиш ѳнѹ кѹл'е, снѹеш докл'е га ѳснѹеш (Гр). — Кад би смо тѹл'и, мй ѳснѹј (Гр). — Пѹсл'е да снѹју и да навйју (Ки). — Сновѹло се ил' на кѹл'е ил' на брвна (Ж); → о-. ■ **сновѹње** с гл им. — Лѹко је сновѹње ѳнѹј која зна (Дс). — Пѹсе сновѹња дѹђе навйјѹње, да се навйје на вртйло (Л).

сновѹтак -тка м основана пређа. — ѳснѹемо сновѹтак па навй на вр-

тило (Д). — Чѣка ме сновутак, а нѣм ка[д] да га навѣјем (Н). — Имам тѹ нешто сновутка, нѣм ка[д] да га узмѣм у руке (Г).

сноп м *свежањ струкова биљке*. — Најпре ју стрѣсеш, па намѣстиш тал'и ки сноп, па се везује, па се здѣне, па се врши, па стѠ јада (Би). — Ражана слама повѣзана у снопо̀-ве (Бс). — Сагну́та тавако све, па турај снопо̀ве, па вежуж (Би). — Тури́л'и би по стѠ снопа́ па би вршѣл'и ко̀ни-ма ел' волѠвима (Бр). — Поста́виш пшеницу, снопо̀ве, педесѣт снопа́, стѠ снопа́, како́ ймаш за́прегу (Ки). — Тури́ два ко̀на, ту́ри снопо̀ве (К).

■ **снопл'е/сноповл'е** с зб *им.* — ОнѠ снопл'е по̀се турај у крстине (К). — Јѣдан је да̀ваѠ снопл'е л'ушгѠиоцима (Г). — Ве́жемо у снопл'е све и дѣне-мо на кама́ру (Дс). — Ве́л'и ки снопл'и би се веживал'и (Пр). — На́ј-пре да не пропа́ну онѠ сноповл'и ве́зани пружима (Св). — Поста́ву се онѠ сноповл'и у́справно (Св).

снопче -та с *дем од сноп*. — По-ређај снопче до снопчета (Дс). — Не-кол'ико снопчи́на дѣтел'ине пове́жи па потѣрај и продај (ДД).

сно̀жден -а -о *невесео, нерасположен, тужан*. — Изгл'ѣдаше нешто сно̀ждена (Г). — Би ми реко́ свѣкар, шта́ е бре́ снаѠ, не мо́гу да те гл'ѣ-дам тако́ сно̀ждену (Дш).

сно̀ждит се сно̀ждим се *свр оста-вљати утисак невољника, бедника, бити тужан*. — Сно̀ждим се па ху́тим (Г). — Ја́ се сно̀ждила, не ра́ди ми се ништа (Н). — Ови́ којѠ не доби́ју, Ѡни се сно̀жду, а ми́ ве́сел'и (ДД); ↔ *пренево́л'чит се*.

со со́л'и м и ж *л*. — Измѣшај она́ј со́, измѣшамо па угњѣтамо (ДД). — Она́ она́ј со́ узме́ у ша́ку, ту́ри у ва́риво што се ку́ва (Бс). — Да се сла́-

жу ка́ј со́ и л'ѣб (Л). — Продај понѣ-што па ку́пи со́л'и и га́са (Б). — ОсѠ-л'и она́ј ку́пус са со́л'ом (Јбу). — Она́ да [j]у се́дне на кол'ѣна и посо-л'и грни́ће са со́л'ом (Б). — Узима́ј ши́ћер, ка́фу с'Ѡл'и, зе́јтин (Дш).

со́а ж 1. *рачвасти стуб*. — По-бѠди со́е у зе́мл'у па на њѠ порѣђај ма́тке за ло́зницу (Св). — Па по́сен со́е па да га навѣјеш на врти́ло (Јбу). — По́се би у́зел'и со́е, ова́ко би би-л'е (Би). — Имал'и би со́е да се на-ви́ја (СЛ). — Ова́ко двѣ сое пободо́не и на њѠ три да́ске (Г). **2.** *в подупи-рач у плоту*. — Авл'и́је мо́рају да йма́ју со́е са оба́две стра́не го́ре упл'етѣне (П).

со́ба ж просторија у ку́ћи у којој се се́ди. — ПрѠстре́мо сла́ме по со́би (Јбе). — Пре́ ни́је било вако́, но све зе́мл'а по со́ба, бѠгоми (Д). — Нека́д ни́је имаѠ л'ѣба, а са́д напра́вио ку́-ћу з двана́је со́ба. □ **же́нска** ~ *соба у којој бора́ве же́не и де́ца*. — У же́н-ску со́бу су седе́л'и же́не з де́цама (Пр); ↔ *ћил'ер*. □ **л'у́цка** ~ *соба у којој су бора́вили људи*. — Же́не за-себно, мушка́рци за́себно у со́бу л'у́цку (Бр). □ **муса́фѣрска** ~ *ве́ћа со-ба за госте*. — Има́л'и смо муса́-фѣрску со́бу, сал за л'у́де за муса́-фѣре (Јб).

со́бица ж дем од соба. — Има́ још же́дна со́бица ма́ла (К). — Да ју ви-диш со́бицу ка ку́тија ше́ћера (Јбе). — Ово́ е би́ла ка гостѣнска со́бица с оца́ком (Св). — Го́ст ка[д] до́ђе не́ко ту́ да спа́ва, ми́ у со́бице дру́ге (Л); ↔ *со́пче*.

совал'и́ца ж в савал'и́ца (Бл Ки П). — На́ћи же́дан ко́лац да ми на-пра́виш совал'и́цу, не мо́гу без њѠј (Ки). — Совал'и́цом поди́гни она́ са́ч па га ту́ри на црпу́л'у, без њѣга не́ би мо́гла (П).

совина ж в осовина (Дш Ки Си СЛ). — И совина дрвена на дрвена кѡла (Ки).

сѡвра ж в соффра (Б Бл Бр Д Ж Кг К П С СЛ Т). — Пушћа се јабука у сѡвру (Б). — Стари сват уреди л'уде у сѡвру (Бр). — Она газдарица изнесе сѡвру и мл'еко, кѡфу воде и по-прска мало (Д). — Реко да подигнем овѣ сѡдове са сѡвре (СЛ). — Кѡ је дал'еко нек сѣдне у прву сѡвру (К). — Једнога горе увр сѡвре (Ж). — Обрну се трипут око јене соврѣ (Ж). — Шиптари јѡш рѡчају за соврѡм (К). — Они се ређају за сѡвре, за остале (Кг). — Прѣ несу имал'и остале, сѡвре бил'и (Бл).

сѡј м порекло, род. — Свако је гл'ѣдо да узме снау од доброга сѡја (Дш). — Узо ис кѡће, дѡма, од дѡброга сѡја (Т).

сѡјбе сѡјбѣта с свечаност. — За сѡјбе најстареи рођак увр соврѣ (Ж). — За сѡјбѣта би спремал'и рођаци и кѡмшије (Бр).

сѡјница ж која је од доброга рода, од соја. — Ако узмеш сѡјницу, ил' ће ти оставит рѣч, ил' дѣте (ДД). — Ако је домаћица сѡјница, кѡћа ће да напредуе (Ки).

сѡк сѡка м 1. заслањена вода у суду са сиром. — Јѣл'и смо сѡка и сѡрутке и тѡ нисмо имал'и стално (С). **2. безалкохолно пиће.** — Децама би давал'и сѡк, а л'удима ракије (БП).

сокак -ака м простор између кућа, пут, улица. — Сокак је бијо Сѡмйћа (Л). — Нѣма права да идѣ сокаком (Л). — Ја ћу да нађем по сокацима кол'ико ѡћу (Јб); в сакак.

сокакѡл'а ж пог ул'ичарка. — Шта ће ми она сокакѡл'а, веђ да ми растури кѡћу (Н). — Нѣма женѣ от сокакѡл'е, немѡ да се надаш (С); ↔ сокачара.

сокачара ж в сокакѡл'а. — Којѣр ѣвола тражи она сокачара код нас (Јб)? — Нѣма посла од њѣга док се дружи са сокачарама (Г).

сокаче -та с дем од сокак. — Оставио сам кѡла с волѡвима у једно сокаче кот пијаца (ДД). — Никако да искѡчим ис тѡга сокачета (ДД).

сол'аник -ика м в сланик. — У сол'аник је мѡгло да стѣне два-три кила сѡл'и (Ж).

сѡл'арица/сол'арйца ж в сланик (Др Дс). — Сѡ се држаѡ у сѡл'арице (Дс). — Дѡбар домаћин напѡни сѡл'арицу са сѡл'ом (Др).

сол'арник м в сланик (Гр ДД Дш). — Шта се учени с онѣм сол'арником да л' зна кѡ да ми каже (Бл)? — У дѡлап крај сол'арника новчаник с парама (ДД).

сол'арче -та с в заструг. — Чобани би носил'и за себѡм ѡжину у сол'арчиће (Би). — Пѡла сол'арчѣта сѡра, а пѡла скѡрупа (Би).

сол'еник -ика м в сланик. — Сол'еници су бил'и о[д] дрѡвета (Јбу). — Сѡ смо држал'и у сол'енице (Јбу).

сол'еница ж в сланик (Дњ Ки). — Осталѡ нешто сѡл'и на дно сол'енице (Ки).

сол'йло с ледина с густом, ситном травом где се даје овцама со. — На сол'йло баѡи сѡл'и на некол'ико мѣста да свака мѡже да довати (Пр). — У планину смо давал'и сѡ на сол'йла, на неку л'едину, а кот кѡће у жл'ѣб (С). — Трчѡ ка ѡвце на сол'йло (СЛ).

сѡл'ит -им несвр стављати со у јело, давати соли стоци. — Пита ме Мил'ан како сѡл'им ѡвце (Си). — Нѣко би сол'йѡ колобѡтницу, нѣко би мѣсијѡ онакѡ нѣслану (Бс); → о-, пре-.

сомборка, сорта паприке оштрог укуса. — За турску су најбол'е сомборке (Г). — Да ми је да најем мало семена от сомборке (Љ). — Са сомборком не може ниједна да се равна (БП).

сопче сопчета с в собица. — Седел'и смо горе у једно сопче (Г). — По цео дан би седела, не би излазила и[з] сопчета (БП).

со̀ра ж овца са црним пегама по лицу. — Да се поди подбјече од со̀ре (Г). — Имал'и смо зводно на једну со̀ру (Г). Алб соггѐ гарав, црномањаст.

со̀рав -а -о који има пегаво лице. — Со̀раве овце су бол'еће за јагаце (Г). — Разговараше са једнѐм со̀равем човекем (Бс).

со̀рајка ж пог пегава жена. — Шта мари што је со̀рајка кад је вредна и марифетна (Би). — Од оне со̀рајке искочил'е ћерке ка лутке (Ље).

со̀ран м ован са црним пегама по лицу. — Од овна со̀рана јагаци су со̀ранчићи (Г). — Нисам вол'ео да оставим со̀рана за праза, истеровао би ми со̀ранчиће (Г).

со̀ро м пог пегав човек, који је со̀рав. — Са со̀ром ћу да се посвађам, се не могу више да га трпим (Г). — Поручи онѐме со̀ру да ми не пролази преко њиве (Г).

со̀то̀на м и ж који је злочест, несташан као ђаво. — То̀ није човек, то̀ је со̀то̀на (Си). — Не савија се кот куће, но по цео дан с онѐм со̀то̀ном (ЈЛ).

со̀фа со̀фе ж отоман са узглављем. — По цео дан седи, не скида се са со̀фе (Бр). — Помогла сам ју да помѐри со̀фу кад је крѐчила (СЛ).

со̀фра со̀фре ж 1. низак округаво сто за којим се обедује седећи на

троношкама (БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки Л Ље Љу Н Пр Св Си). — Ка[д] треба да се рѐча, постави со̀фру круглу (Бс). — Ка[д] се заврши рѐчак, дигни со̀фру и склѐни ју (БП). — По две со̀фре одједаман, па ђпет трећа ко̀ није јео (Дс). — Деца тамо посебно со̀фру, поставу со̀фру (Бр). — На со̀фру старји (Св); в со̀вра. 2. протокол у вези са обедом за време празника, весѐла. — Најзад, ка[д] се заврши со̀фра, донѐсу се јела (ЈЛ). — Ниѐме није покварио со̀фру (ДД). — На трећу со̀вру седну измеђари (Б).

спа̀ват -авам несвр бити у сну. — Ра̀но л'егне да спа̀ва, ал'и ра̀но се диже (К). — Они гѐсти што остану на ко̀нак, ђни спа̀ву до љутру (Ж). — Трећу но̀ су га убил'и на кревет спа̀вајући (Св). — Ани дру̀ги дру̀гови спа̀вају који знаду да пишу, кой су писмени (Ки); → на-, пре-, у-. ■ спа̀вање с гл им. — Подсл'е црта̀нога филма деца су ишла на спа̀вање (Г). — Бол'и те гла̀ва от спа̀вања (Дш).

спа̀ва̀ница ж одећа у којој се спа̀ва. — Ко̀ ти је па имѐо спа̀ва̀нице ка ви са[д] што имате, спа̀вало се у кошѐл'е (Би). — Шта се учине с онѐм мојѐм спа̀ва̀ницом (Г); ↔ пицама.

спа̀ија м у феудалном друштвеном уређењу власник имања које обрађују кметови. — Да му даје четвртину њѐму, а спа̀ија десѐтак (Дс). — Тај спа̀ија имѐо стѐ десѐт го̀дина (Би). — Та̀ја узме четврти сѐдп, а десѐти спа̀ија (Дш). — Један наш машкул у Дрсник убиѐо спа̀ију (Дш).

спа̀ински -а -о који припада спа̀хији. — Ту су бил'и кошѐви спа̀ински пу̀ни (Ки).

спарушит се -ушим се свр *изгубити свежину, почети венути*. — Паприке мџу да се спарушу кад је сѹша, ка[д] су жѣдне (Пр). — Кад би се спарушило, ђни га попрскај водѡм (ЈБ).

спас м *излаз из опасности*. — Каже, нѣмам — за спас главѣ (Бс). — Ка[д] су ју довел'и из болнице, није ју било спаса (Ж).

спасит (се) -асим (се) свр **1.** *преживети опасност, остати у животу*. — Има нешто што је сакријо да спаси своју фамил'ију (ЈБ). — Ту сам ти се ја спасијо (Дс). — Пѡсл'е низ тѣ коштане, јѣдва смо се спаси'и (ДД). — Како кѡме сѹдбина, нѣки се спасу и на стрѣлање кад и[х] повѣду (ЈБ). — Та фамил'ија спашена, нѣ сѣл мѡја, него половин сѣла (Бл). **2.** *фиг олакшати посао, лакше живети*. — Спаси'ла не ова струја, више нико не налага л'ѣти (Д). — Спасијо би ме кад би ми даѡ мало пѣра на зајам (Св). ■ **спашават (се)** -авам (се) несвр. — Они несу дѡшл'и дирѣк из Плава у цркву да се спашавају (ДД). — Ми смо се сви спашавал'и код њи тѣмо (Н). — Онда мѡја мајка покѡјна грчѣла да зѡв-не њи што су не спашавал'и (Кг).

Спасовдан м *православни верски празник по Ускрсу*. — Тамо смо носил'и крста на Спасовдан (Др). — Прашило се око Спасовдана (Г). — По Спасовдану отидосмо у планину (БП).

спенџат се -ам се пог свр у *знатној мери смршати, осушити се*. — Онако се баба спенџала и ништа ју није (Дс). — Како да се не спенџа кад не је ништа, а по цѣо дан ју дѹша не стѣне (Г).

спипл'ит -им свр *претерано сугзити, оплести, сашити нешто претерано уско*. — Шта си ју спип-

пл'ила ка сирѡта нѡге (Гр). — Кат се опѣру панталѡне, уђу у воду па се спипл'у (Г). — Спипл'ене ју онѣ панталѡне, не мѡже да мрдне, а нѣ нѣшто да уради (Пр).

спиц прил *максимално напуни-ти, најести*. — Напуни врећу пасул'а — спиц, па потѣрај и продај (Г). — Краве се најѣл'е — спиц, сѣмо стѣњу кад идѹ (Си).

спица ж 1. *јѣдно од дванаест дрвених палица у точку запрежних кола, које спаја периферни са централним делом*. — Једним крајом спица је заглавл'ена у главину, а з другим у габел'у (Г). — Ова гѹмена кѡла нѣмају ни габел'е ни спице (Бр). **2.** *метални или дрвени клин у пртѣну и осовини запрежних кола који спречава да точак не испадне*. — Ако нѣмаш какав ѣксер за спицу, тѹри дрѣве у онѹ рѹпу о[д] тѹлца (Пр). **3.** *коштица плодова воћа*. — Извади ју спице, осуши и остави за сѣме (С). — Овѣ стонл'ѣјке имају велике спице (Ки). **4.** *в пул'ија 2.* — Тури спицу у онѣ рѹпе на крајеве од лѹпца да се не откопчѣ (Си).

сплѣчина ж *остатак од хране, масна вода у којој су прани судови*. — Тѡ ће се баџи у сплѣчину (Дш). — До ѹ јесен сплѣчином рѣнимо свиње (Гр); ↔ *ѡмута*.

спл'еткарѡш м *који прави сплетке, интригама подваљује*. — Не вѡл'им што се дрѹжи с једним спл'еткарѡшом (ДД). — Сѣл штѣта од спл'еткарѡша, другѡ ништа, (Си).

спѡдбит -й(ј)ем свр *безобзирно узети и хитро однети*. — Ако би нашл'и трању на плѡт, ђн спѡдбије (К). — Спѡдбила ми дѣте и побѣгла у рѡд (ВП).

спѡменик м **1.** *надгробно обележје од мермера*. — Направише му спѡ-

меник ђдма пошто га закопаше (Би).
2. *старо здање од историјског значаја*. — Они би бил'и са нама и кад би ишл'и у шетњу, у овѣ спѡменице, маѡнастире (Л).

спомињат -ем несвр *помињати*. — Чѣсто спомињемо Дана покѡјнога (Г). — Давно било сѧ се спомињало (БП).

спѡнац -нца м *метална алка на спољашњој ивици гуменог опанка кроз коју се провлачи каиш*. — Куповни опанци имају спѡнце, а грађени обуваче (Н).

спопаднут -нем свр *обухватити, облиити*. — Спопаѡ ме неки знѡј, у гољу вођу сам био (Дњ). — Спопаде ме нека дрктавица, трѣсла сам се била ка прѣт (Кг).

спѡсобан -бна -о *обдарен снагом и разумом*. — Неко је спѡсобан па умѣ да живи (Д). — И спѡсобноме тѣшко да опстане на овѣ мѣку, а не староме и немоћноме (Л).

спѡт узв *в биза*. — Спѡт ви́чемо кад ни се мачѣга подвѣчѣ испод слѣгине мачѣге (Д).

спотаќнут (се) -нем (се) свр *у хођу закачити ногом о непоми́чни предмет*. — Староме се није мѣка спотаќнут (Си). — Некако се спотаќко, замало сам се спрцаѡ, да се разбијем (Б). ■ **спотаќињат** -њем несвр. — По обѡру би се спотаќињи на грѡцеп от кѡл'и (Дњ).

спотѣрат -ам свр *пог натерати, утерати*. — Штѧ сте спотѣрал'и краве у овѣ л'ивађу, видите л' да није превѣчена (ДД)? — Спотѣрал'и ти бѣл'у[к] крава у л'ивађу (Г).

спѡтнут -ем свр *царнути ватру, додати дрва на пламен у огњишту*. — Ка[д] доведу мнађицу у прчѣвл'е, спѡтне онај ѡгањ трипу[т], тѣри по-

мало сѡл'и у вѣриво (Ж). — Спѡтни та дрва да се разгорѣ ѡгањ (Св).

спрѧт м *ниво у згради са више нивоа*. — На гѡрњи спрѧт смо спѧвал'и (Л). — По Дѡње мал'ѣ кѣће су маѡм на два спрѧта (Г). — Овај старѣји направијо с три спрѧта (Би); ↔ *кат*.

спрѣма ж општи назив за девојачку *потрепитину коју доноси при удаји*. — Седѣла би вѣрена по неколико година спрѣмала спрѣму (Јбу). — Вѡјвода задѣжен да чѣва онѣ спрѣму што донѣсе девојка (Т).

спрѣмат (се) -ѣмам (се) *несвр према спрѣмит (се)*. — Несу се спрѣмал'е ни тѡрте ни колачи (Б). — Пѡсе се ѡна спрѣма гођину-двѣ данѧ (Јбу). — Јѧ сам се чѣтири гођине спрѣмала (Јѣ). — Погача се мѣсила и дѣрови се спрѣмал'и (Д). — Ови спрѣмал'и мѣзе, спрѣмал'и кафу, и тѡ свѣ штѧ је се имѧло у планину (Јбу).

спрѣмит (се) -ѣмим (се) свр *произвести одеђу и постѣљину за удађу, опремити се*. — Она би се пѡсе с тѣма пѣрема спрѣмила и пѡсе тѡга свѧдба (Пр). — Причѧла мајка како ју је спрѣмила (Кг). — Бачице спрѣму и понѣсу радницима рѣчак (Си).

спређу предл *в пређу*. — Седѣл'и код онија спређу Колашинаца (ДД). — Седѣл'и би ѣвече спређу ѡгна (Си).

сприетѣл'ит се -им се свр *в спријател'ит се*. — Вол'ѣо би да се сприетѣл'е з добром кѣћом, да имају дѡброга приетел'а (Б).

спријатѣл'ит се -им се свр *в отпријател'ит се*. — Вала би дѡбро бѣло да ве спријатѣл'им (Јѣ). — Спријатѣл'у се л'ѣди и кад су на мѣке (Бр); *в сприетел'ит се*.

спром пред *в према*. — Спром нѣ-пријател'у смо (Ж).

спрџат (се) спрџам (се) свр *пасти, стрмоглавити, разбиити се*. — Спрџа се па ми пѣпари нѣгу (Би). — Оно брдовито да се чѣвек спрџа, да слѣми главу (Б).

спрџит (се) -им (се) свр *сузити, увенути*. — Спрџила онѣ чарапе ка за дѣцу, а нѣ за л'уде (Г). — Спрџила се, нѣма од њѣј ништа, нѣће дѣжит (Пр).

спрџтит -им свр *прегазити, згњечити*. — Полѣко, чѣвече, ѣж да ме спрџитиш (Ки). — Спрџитиће га Мѣрко ка мрѣва (Бл). — Полѣко да ме не спрџту кѣла (Си).

спѣж м *в пуж*. — Прѣбаѣ сам мѣсо од спѣжа (Лѣ). — Спѣж, спѣж спѣжал'о, пѣшти бѣбе рѣгове, да идѣмо у планину, да берѣмо јагодѣну — говорѣла би дѣца да би он пѣштијѣ рѣгове (Г); ↔ *спѣжѣл'а*.

спѣжал'а ж *в пуж*. — Прѣжине су пѣне спѣжал'а (Г). — Мѣже крѣва да ти се надѣе ако појѣ спѣжал'у (Г).

спѣтило с *в букажије*. — С онѣм спѣтил'ем кѣњ не мѣже д идѣ дол'ѣко (Дш). — Укрѣо нѣко спѣтила с кѣња (Дш).

спѣстит спѣстим и **спѣстит** -им свр **1.** *довести на нижи ниво*. — Мѣгло је да се спѣсти дѣбл'е, а мѣгло е пл'иће (Бр); *в спуштит*. **2.** *снизити цену*. — Не улѣзим у пазѣр ако му не спѣсте цѣну (Т). **3.** *подвалити, исмејати, насамарити*. — Спѣстијѣ ми га, вала, да су ми свѣ свѣци нѣ очи искочѣл'и (Г). ■ **спѣшћат** спѣшћам несвр. — Спѣшћѣл'и смо ѣеремѣде нис тѣј л'уг (Ки). — Ископѣ јѣму па и[х] спѣшћѣ тѣмо дол'е да и[х] крѣју (Ж). — Ручѣца што се држѣ да спѣшћѣш по гѣре, по дол'е (Бр). ■ **спѣшћѣват** -

ѣ(j)ем несвр. — Онѣј кѣј рѣди рѣчно да га подѣже, да га спѣшћѣје (Би). — На нека мѣста га спѣшћѣјем, јѣс тѣмо де трѣба (Бр).

спѣтит -им свр *према путит*. — Онѣ кѣње спѣти па и[х] пѣшти по пѣскова да пѣсѣ (Г). — Кѣњи се спѣту порѣжетом ил' букагијама (ДД). — Спѣћени кѣњи н идѣ дал'ѣко (Пр). ■ **спѣшћѣват** -ѣ(j)ем несвр. — Спѣшћѣвѣл'и би кѣње, а дрѣгу стѣку смо чѣвѣл'и (Си). — Нѣгази ме кѣбилѣ док сам ју спѣшћѣвѣо (Г).

спѣча спѣчѣ ж *сигурносна игла којом се састѣвѣју две ивице одеће*. — Спѣчѣ су носѣл'и жѣне и дѣвѣјке, а мушкарци нѣ (Н). — Не мѣгу, жѣно, бе[з] спѣчѣ да закопчѣм (ДД).

спѣчит -им свр *нагло отићи, брзо пешачити, журити*. — Не чѣка јѣ никѣга, но спѣчи сѣма (Бс). — Затѣкла би ју да сам спѣчила ѣдма чѣм сам чѣла (С).

спѣшћѣвак -вка м *одузѣта петѣља у рѣду плѣтѣног предѣта*. — Ка[д] се завршѣва наглѣвак, тѣ је спѣшћѣвак до спѣшћѣвка (Г). — Кад се дѣбро загл'ѣда, спѣшћѣвѣци се уочѣвају ка да не постѣје (Д).

спѣшит -им свр *одузѣти петѣљу у плѣту*. — Да не бѣдне ѣско ако спѣшћѣшим (Г)? — Да придѣм сам се нѣкако научѣла, а кад би трѣбѣла спѣшћѣшим — мѣке мѣје (Бл). ■ **спѣшћѣват** -ѣјем несвр. — Брѣго га спѣшћѣвѣла па остѣо мѣл'и наглѣвак (Гр). — Спѣшћѣвѣјући си га спѣпл'ѣла (БП); ↔ *умѣкнут*.

спѣштит/спѣштит спѣштѣтим и спѣштѣтим свр *в спустит*. — Спѣштѣтил'и би се ис планине у Пѣћ и врѣтил'и гѣре пѣново (Лѣе). — Ў јѣсен се спѣштѣту ѣблѣци до у Л'ѣпу (Н).

срѣм м *осећај стида*. — Она да тражи неће, срѣм ју да узме (Дс). — Којега срѣм, он ћути (Ж). — Срѣм ју било, бабетина да с уда (БП). — Ове сад нѣму ни стра ни срѣма (С); ↔ *срамѣта, стѣд*.

срамѣћ -ѣћа -е *који се стиди, који се устеже да се комотно понаша*. — Младица мѣра да је срамѣћа (БП). — Срамѣћа много па неће, неће да ју се виде зѣби (Бр); *в срмећ*.

срѣмит се -им *несвр стидети се*. — Прѣ, л'уди се срѣмил'и (Ки). — Младица би се срѣмила, дѣгла би се гладна, не би тражила л'ѣба (Јѣ). — Срѣме се мнадице, неће да траже л'ѣба (Ж).

срамѣта ж *осећај стида*. — О[д] срамѣте неса[м] мѣгла да га погл'ѣдам, само са[м] му опанце видала (Би); *в срмора*.

срамѣтит -отим *несвр наносити срамоту*. — Не би ктѣла да срамѣти рѣд (К); → о-.

срѣдѣце -та с *дрвце у чуну разбоја за ткање које држи цѣвку намотану потком* (БП Бс Г Гр Др Дњ Дш Јѣ Св Си СЛ Т). — Ка[д] се потроши пѣтка, маќнеш цѣвку са срѣдѣцета па тѣриж дрѣгу (Ж). — Цѣвка о[д] трске, а срѣдѣце о[д] дрѣна (С); *в сврѣдѣце; ↔ дрвце, срѣце*.

срѣбран -а -о *који је од сребра*. — Не знам кол'ико у наше пѣре да кѣпиш онѣ срѣбрѣне дѣнаре (Дш); *в срѣбрѣн*.

срѣбрѣн -а -о *в срѣбран*. — Овамо горе анѣ срѣбрѣне дѣнаре, срѣбрѣне (Ки). — Све но срѣбрѣно (Ки).

срѣд предл уз *генитив означава место које се налази у цѣнтру*. — Срѣт кѣће огњѣште (Св). — У срѣд сѣла воденица (Г).

срѣда -ѣдѣ ж *назив трећег дана у седмици*. — Постил'и смо и вел'ике

пѣсте, и божитње пѣсте, и Петровѣ пѣсте, и сваку срѣду и пѣтак (Бс). — Кѣпила от срѣдѣ до срѣдѣ и носила у Пѣћ да продѣје (Јѣ).

срѣдел' срѣдѣл'а м *в тавањача*. — Онѣ грѣде горе зовѣ се срѣдѣл'и (Ж). — О[д] срѣдѣл'а до срѣдѣл'а йма по један мѣтар (Ж).

срѣз м *територија од неколико општина*. — Није га имѣло у срѣз Пѣцки (СЛ). — Некад бил'е најје, пѣсе ослобођѣња срѣзови па се укѣдоше и ѣни (Г).

срѣзат -жем *свр од резат*. — Пѣсе от сѣкна срѣже чѣшире, срѣже цѣмедѣне (Б). — Од онѣга сѣкна тѣрзије срѣжи панталѣне, цѣке, цѣмедѣне (Бл).

срѣство с *предмет помоћу којег се реализује радња*. — Чѣкал'и смо прѣвозно срѣство да не прѣбаце (БП). — Нама дѣје прѣвозно срѣство да не прѣтѣру с тѣшкима овѣма камијѣнима (ДД); *в срѣсто*.

срѣсто с *в срѣство*. — Нѣма ни кѣла ни аутѣбус, ни како прѣвозно срѣсто нѣма (Б). — Да учѣни како срѣсто (Дш).

срѣтан -на -о *в срѣћан*. — Рѣди ме, мајко срѣтну па ме бѣци на ћѣбре (Г). — Долѣзе, чѣститѣ — срѣтна слѣва (Ки). — Срѣтна слѣва, пѣчнѣмо да пѣємо (Бл). — Бѣже помѣзи, нек је срѣтно Бадње веће (Ј). — Да је живѣа, да је срѣтнѣја но мил'ѣја (Г). — Кѣ мѣже да ју нађе, тѣ пѣру, тѣј је најсрѣтан (Ј); *в срѣћна*.

срѣтнут -ем *свр изаћи у сусрет*. — Даће бѣг да се срѣтнѣмо нѣгде (Јѣ). — Изѣђѣмо да срѣтнѣмо свѣтове (Св). — Требају гѣсти да се срѣтну и испрѣту (БП). — Срѣтомо се с Радѣнкем (Ки). — Срѣтнуђѣмо се нѣгде па ћѣмо поразговѣрат о децѣма (ДД).

срѣћна -е/-о *в срѣћан*. — Срѣћна слѣва, домаћѣне, чѣститѣмо слѣву

(Дш). — Добро јутро, сретње Бадње јутро (Т). — Он — добро веће, сретње Бадње веће (Ки). — Сретњо Бадње јутро (Си). — Сретњи гџсти, нек је сретња слава (Дш).

срећа ж *осећање потпуног задовољства*. Свакога чека своја срећа (Л). — Идѣдү, једна прва д у кап па се прекрстимо помџзи бџже, трећа срећа (Ж). — Твоју сарећу не мџже нико да уграби (Г).

срећан -ћна -о *кога прати срећа у животу*. — Срећан бадњак (Је). — Нек је ћдрава, само да је срећна (БП). — Он каже срећан Бџжић, ми с оним житом га попрскамо (Н); *в сретан, сретња*. ■ **срећно** *прил што је са срећом*. — Један комшија тү каже, е Марко, дџбро сам те видо, а брѣ срећно било (Ки). ■ **срѣтно**. — Фала бџгу срѣтно се завршило како је мџгло да бидне (ДД). — Ај здрав се, срѣтно било, нек је срѣтна слава (Б). ■ **срѣтње/-о**. — Срѣтње, срѣтње, честита се и пушти се чаша (Т). — Ви, срѣтње било, крѣчите (Б). — Срѣтњо да бџг да (Т).

срећки -а -о *који се односи на срез, који припада срезу*. — Отџмо у срећки џдбор у Бураковац (Т). — Отџдосмо у Ораћовац у срећки џдбор да извадимо крштеницу, тамо била заведѣна (Бс).

срѣкат се -йче се *свр окупити се у великом броју*. — Срѣкал'е се све сѣлске краве у твоју л'иваду ка у марђа(Гр).

сркат сркам/срчем *несвр јести супу, јело у течном стању*. — Имамо помало сүпе и тџ сркамо (ДД). — Све смо на зел'е на коприву па, на мнѣко кувал'и, сркал'и ја-дйл'и (Бс). — Има понѣко па срче кафу (Г); → по-. ■ **сркнул** сркнем *свр*. — Он трчи да да девојке пре да сркне (Св).

срмећ -ѣћа -е *в срамећ*. — Мнадица срмећа, срмџта би ју било да тражи л'ѣба па би се дйгла гладна (Ж). — Понѣка нѣће да запѣва, која е ка срмећа (Би).

срмџта ж *в срамота*. — Срмџта да лажем (Дш). — Ако је срмџта, ни рућак ни већеру не јѣмо бес три јѣла (Дш). — Тџ е било срмџта (Је).

срп м *пољопривредна алатка у виду полумесеца којом се жање*. — Жњѣло се са српем (С). — Сагни се па жњи са српем (Ж). — Нѣкат се жњѣло српем, а сад с комбајем (Д). — Пре се жњѣло српом, па түри прүт, па вежүј снопове (ДД).

српски -а -о *што припада Србима*. — Све е овџ било српско (Б). — Све српске күће попал'ене и срүшене (Бл).

српство с *српска култура и традиција*. — Нѣсмо имал'и нигде ништа, све изјүрено српство било (Бл); *в српсто*.

српсто с *в српство*. — Борйјо се за народ за српсто (Пр). — Цѣло српсто такџ е имало џбичај (Дс).

срце с 1. Δ. — Перисо срце (Је). — Погодијо га посрѣ срца (Б). П **бит** у ~ *бити симпатичан*. — Остаала ми је у срце, ка да сам ју родила (Би). 2. *средишњи део лубенице*. — У срце нѣма спйца и џно је слађе (Гр). 3. *в утега* 2. — На срце түри неки камен да се разбџ не помѣра ка[д] се ткѣ (Г). 4. *в срдакце*. — Ми тџ од разбџја, ми тџ зовѣмо срце (Пр).

срча ж 1. □ *чаша*. — Онѣ срче посл'е покупи па опѣри (П). 2. *в стакло* 2 (Д Ж Кг Л). — Од нафте би она срча поцрнѣла више но од гаса (Кг). — Отишла да опѣре срчу од лампе (Кг). — Онү срчу би пра-

л'и, па осуши, па обриши, па остави на сталажу (Л).

срчани -а -о 1. *који се односи на срце*. — Има срчани притисак (Јбе). — Овај срчани ми је мало висок (Кг). — Само једнога сина имао и он му умро — бијо срчани бол'есник (С). 2. *који је одважан, храбар*. — Има срчанија л'уди па се не плаше од никога (В); *в срчени*.

срчевина ж *унутрашњи део храстовог дрвета, "срце"*. — Правил'и смо крѳовове од срчевине, они смрти немају (Т). — Она срчевина није бела, но по тмѳна (Г).

срчени -а -о *в срчани*. — Она ти је срчени бол'есник била двает година (Јбе).

стабло с део *вишегодишње биљке између корена и грана*. — Да продам она стабла од ѳраса, а гране да оставим за грејање (ДД). — Остал'е гране од неколико стаблѳа, имања кола дрѳа (Г).

стабл'ика ж *стабло зељасте биљке*. — Кад је чѳс расад, остану му стабл'ике танке ка слѳмка (Гр). — Ако је дугачак расад парадѳјса, положе му стабл'ику у земл'у па покри (Г).

стакло с 1. Δ. — Сломѳла ти деца стакло от прозора (Д); ↔ *цѳм*. 2. *горњи, стаклени део петролејке* (Б БП Бр Г Гр ДД Др Дњ Ки К Јбе Јб Пр Св Си С СЛ). — Сваки дан би морало да се перѳ стакло од лампе (Јбе). — Ни једно од онија стакала није пасовало за фѳнер (ДД); ↔ *срча, шѳше*.

сталѳган м *в цока*. — Сталѳган је о[д] сукна, ткал'и смо и за сталѳгане за чѳбане (Јбе).

сталажа -ажѳ ж *полица од дасака на неколико нивоа*. — Да ми скинеш овѳ сталажу ћу да ју оперем (Г). —

Ето ју горѳжда обѳшена на тѳ сталажу тамо (Би).

стално прил *редовно, увек*. — Он је стално код ѳваца, већ што дође да једе (Кг).

сталѳжен -а -о *који не реагује експлозивно, нагло*. — Треба чѳвег да бидне сталѳжен (Н). — Са сталѳженима л'удѳма чѳвек мѳже некако да се договѳри, а са прѳзницама никако (Кг).

стал'ица ж *в стол'ица* (Бр Би Гр Др Дс Дњ). — Ко би угрѳбио стал'ицу седѳо би на ѳѳ, ко нѳне сѳо би на трупину (Дс). — Свакоме стал'ицу да пренѳсе па свијѳма да даѳ воде кад је рѳчак и кад је вечѳра (Јбе).

стамѳк -ѳка м *в стомак*. — Пуштијо стамѳк кај да је скѳтан (Дш).

стамнит се -и се свр *изгубити дневну светлост*. — Зѳми се ѳдма стамни да се не види ни прѳ пред ѳко (БП). — Кад је било помрчѳње Сунца, стамни се ка да је пѳо мрѳк, јѳко је било јѳтро (Г).

стаѳн м 1. *пастирска колиба у планини у којој се борави и прѳрађује млеко* (БП Бс Г ДД Др Дњ Л Јбе Јб Н Си). — Неки стаѳнови бил'и од греда, неки озидани камѳњем (Си). — У Штедим бил'и Горѳшки стаѳнови, Лѳзѳвиѳа стаѳнови, Л'ѳчки стаѳнови, Дубѳвички стаѳнови, Глођански стаѳнови (Г). — Горѳшки стаѳнови бил'и су тамо на крај Штедѳма бл'изо Ајл'е враѳѳвачке (Г). — Имѳл'и смо стаѳнове у Лѳђанску планину (Л); ↔ *бачија*. 2. *м в ладник* (Јбе Јб). — У стаѳн се лѳдѳло мл'ѳко и држѳо бел'и смѳк и седѳла фамѳлија (Јб).

станиште с *место где су групиране пастирске колибе у планини*. — У Штедим је имѳло неколико

станишта̄, а у Шѣсту само једно, де су бил'и брстовички станови (Си).

стап м 1. дрвена палица са задебљањем на дну, којом се мете млеко при производњи масла. — Ка[д] се прави ма́сло, ста́пем се мѣтѣ мл'ѣко у ступу (СЛ). 2. в ступа. — У она́ стап се мѣтѣ мл'ѣко ка[д] се прави ма́сло (Д). — Тӯри се мнѣко у она́ стап па се мѣтѣ (Д). ■ стап прил начин гађања штапом слободним ви-тлањем. — Пѳсе се гађа стап (Г). Алб стар штап. ↔ метарѳук, стаперл'ѳк, җил'ѳт, шеверл'ѳге.

стаперл'ѳк прил в стап (Г Гр ДД Дњ Дш Л Пр Св). — Гађао ју стаперл'ѳк и сломѳјо ју нѳгу (Г). — Стаперл'ѳк смо гађал'и стојећи, с нѳгу (Пр).

ста́р -а -о који је у одмаклим годинама, при крају живота, дуго употребљаван, амортизован. — Ја више не мѳгу ка што са[м] мѳго, видиш како сам ста́р (Би). — И тај Ла́за ста́ри био домаћин (Б). — Боро је онај старији, а онај млађи је Раде (БП). — Ово́ме старијему је за л'ека́ра (Јбе). — Тридѣсет и пѣт година ѳма ми унӯка најстарија (Јбе). — До пѳла нѳћи старѣи дежӯрни, от пѳла нѳћи мнађи (Б). — Тај старѣи бра́т ѳтиде ми у војску (Ж). — Ова́ старѣја ћерка ми дошла (Б). — Дру́ги ста́рши не́ма (Би). — Ето и Ср́би јѳш ста́рши но ја́ што сам (Дш). — Тӯ рѣтко ку́ћа да ј оста́ла, само темѣл'и от ку́ће и неки ста́р, јѳш по ста́рши (Бр). — Најстарѣји бра́т што ми био у ро́псто, па сам ја́, па тај старѣји бра́т (Би). — Кад до́ђе она́ ста́ри, каже: комѣ сам јебао ма́јку, да ми ме́не узима жѳито из амба́ра на си́лу (Би)? — Имађомо и амбар према онѳј ку́ће ста́ре, а бн побѣго, тиша́о не́где (Би). ■ ста́ри/ста́ра поимени-

чени *придев.* — Причају да су на́ши ста́ри дирѣкно дошл'и у Бе́рково (Бр). — Мо́ја ста́ра сва́ко јӯтро по-пѳје по једну (БП). — Ста́ри би све́ код ѳгња л'ѣжа́л'и (Бр).

старапӯшк *пастирска игра штаповима.* — Старапӯшк је сл'јчно педа́лице (Ки).

ста́рѣтел' м који се стара, брине о некоме, нечѣму. — Мо́ра детѣту да се одре́ди старѣтел' (Л). — Де́ца без родѣтел'а ѳмају старѣтел'а (Др).

ста́рац ста́рца м човек у одмаклим годинама. — Кад је Ми́ћа дошѳо од за́твѳра, ја́ и мој ста́рац смо бил'и тӯ нѳћ (К). — Бо́л'е да се ни́је ўдала но да се у́да за ста́рца (Г). — Био бра́т ово́ме ста́рцу мо́јѣму (Би). — Оста́ло јѳш не́кол'ико ста́раца (Св).

ста́рѣшина м службено лице, управитељ. — Ниѣ ла́ко бит ста́рѣшина фа́мил'ие (Јб). — Би́о сам ста́рѣшина за́друге (Ж). — Ја́ не мѳгу више да биднем, би́рајте дру́гога ста́рѣшину (Ж).

ста́рѳна ж дужи временски пери-од. — За́йћи овѳ што су у Ду́шевиће са́д, ѳде била старѳна ѳйна, у Ке́во (Ки).

ста́рѳнскѳй -а -ѳ и старѳнско *што се односи на ранији начин рада и понашања.* — Изнаел'и ју на ца́ду, превр́ни кол'ѣвку — старѳнскѳй (СЛ). — Не́ма сва́дбе по старѳнско́ме ѳби-чају (БП).

ста́рѳјко м стари сват. — На́јпре се зѳвну старѳјко, кӯм и ба́јрактѳр (Пр). — Попѳју л'ӯди па не слӯшају старѳјка (Св).

ста́ромодан -дна -о који не при-хвата иновације, нову моду. — Ка-же не́ђу да с у́да́м за ста́ромоднога чо́века (Кг). — Ка́как ми је жѳивот са ста́ромодним л'ӯди́ма (Н).

старѡња м пог *старац*. — Никад неће умрѣт онај старѡња (Др). — Не, реко, ја несам ђутурум да узмѣм старѡњу (Л).

старос -ти м и ж *период живота у одмаклим годинама*. — Какав ми твој старос (Т). — Нема млого од младости до старости (ДД).

старосвацки -а -о *који припада старом свату*. — Има једна пѣсма: старосвацка жена покрај пута жњѣла (Г). — Старосвацко мѣсто зна се дѣ је (Си).

староседѡц м *домородац, особа чији су се преци давно доселили*. — Више има староседѡца но насел'еника (Г). — Овај дѡо овде, ми смо староседиоци, а у Крушевац су досел'еници (ДД).

старул'а ж пог *старица у одмаклим годинама*. — Она старул'а оће да се пита за свѣ (С). — Бол'е и неку старул'у да доведе, но да остане неожѣњен (Б). — Узо старул'у, туд из Америке, дѡнала му пара па се полакомијо (Би).

стасат сташем свр *дорастати за употребу, узрнути*. — Колѡмоћ не кте да сташе (Дњ). — Стасал'е девѡјке за уѡају (Дс). ■ **сташават** -ајѣ несвр. — Она црнојка, ѡна сташајѣ и ѡна сѣме има (Пр).

стасит -ита -о *која је витког тѣла, изразитог стаса*. — Стасита и наочита запала за око млазине (БП). — Да ју чујеш како се фал'и како је била стасита и наочита (Г).

стат стаде свр **1.** *прекинути крѣтање*. — Стаде вѣтар (Л). — Стадо смо да се одмѡримо (СЛ). **2.** *почети*. — Стаде кукњава, стаде тучење (БП).

статива -ивѣ ж *бочни део ткачког разбоја* (Б Бл Би Ж Ки Љу П Пр С

Си СЛ). — Статива је онѡ што ти дѡђе са л'ѣве и са дѣсне странѣ ка[д] ткѣш (Б). — Разбој има онѣ двѣ стативе (Пр). — Имамо стативе овал'ике, па пѡсе за вртило овамо позади (СЛ); *в стативо*.

стативо -а с *в статива* (БП Бр Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки К Ље Љ Н Св Т). — Разбој има два статива, отуд и отуд (Дс).

ствар -и м и ж *мн ствари и стварови предмет*. — Он прича да је ишаѡ за камијѡн, за неке стварове да донѣсе (ДД). — Дѡста његѡвија стварова користимо, ка да су наше (Бр).

стварно реч *заиста*. — Сат што вел'иш понѣкад, стварно, има и користи (Т).

стварчица ж *дем од ствар*. — Мала стварчица, а мѡже дан да ти изгуби (Т). — Сваку стварчицу држаѡ је на свѡје мѣсто (Г).

стврднут се -нем се свр *постати тврѡ*. — Стврдне се сир овај што није масан (Б). — Ка[д] се сир стврдне — већ за питу, за друго није (Д).

стѣвана в *стел'на*. — У један бѡл'ук има и стѣванија и мѡзнија и јаловија крава (Б). — Понѣко би одвајѡ јаловињу од стѣванија (Пр).

стѣга ж **1.** *двокраки метални део са навојима на крајевима за причвршћивање делова запрежних кола* (Бл Бр Би Бс Г Гр Д Др Дс Дш Ж Ки К Кг Л Љу П Пр С СЛ Т). — На предњу крстину има четири кратке и четири дугачке стѣге (Гр); ↔ *каврама, машица*. **2.** *в утега* **1.** — На разбој горе имају двѣ стѣге (Би). — Стѣгама се спајају статива (Гр).

стѣгнут -ѣгнем свр *рукама или неким алатом држати предмет*

причвршћен. — Ка[д] се ко̀ла нато-
ва̀ру, стегну се ко̀но̀пцима (ДД). —
Стегните до̀бро, се дал'еко је ку̀ћа
(БП). ■ **стезат** -жем несвр. — Тре-
бају сно̀пл'и бо̀л'е да се стезу, јер
се попу̀ште па се оно̀ расту̀ра (Т). —
Стезао онѐм прутем сам кол'ико
са[м] мо̀го (Бр). ■ **стегња̀т** -ам/-ем
несвр. — Ови бугарѐши ла̀ко се
пра̀ве, са̀л ту̀ остружеш, и оде само
ма̀ло тавал'ико у̀зицу да и[х] сте-
гињеш (Б). — Стегиња̀ ме по̀јас, не
могу да трпим (Ки).

стезал'ка ж в *утега* 1. — Разбој
има две стезал'ке (Д). — По̀се се она̀
ста̀твива утѐгну стезал'кема (Д).

стѐлна в *стел'на*. — Држимо две
кра̀ве, оба̀две су ми стѐлне (Д). —
Једна јѐсте, а једна ми није стѐлна
(Н).

стѐл'а ж *мекани део самара који
се налази испод дрвене конструк-
ције*. — Стѐл'а је оно̀ на самар што
је ка врѐћа напу̀њена сла̀ме, да не
убива ко̀ња оно̀ дрвено от самара
(Пр). — Неки самарџија тур̀ао па̀ре
у стѐл'у од једно̀га ста̀рога самара,
па му син про̀до та̀ј самар (БП).

стѐл'на која ће се *отелити*. —
Мбрам да ју прода̀м, не мо̀же да
оста̀не стѐл'на (Дњ). — Један̀ес ме-
сеџи не мо̀же да је стѐл'на (Ј); в
стелна; ↔ *стѐвана*.

стенл'ејка ж *сорта шљиве аме-
ричког порекла*. — Да видиш, кру̀п-
не стенл'ејке ка пѐсница (Г); в *сте-
релка, стонл'ејка*.

степѐндија ж в *стипендија*. —
Да̀ју и[м] ту̀ степѐндију ѐво три го-
дине (Б). — Прим̀ао ону̀ степѐндију
(Јѐ). — Нѐма кредѝта, нѐма сте-
пѐндије, му̀чно бо̀л (Б).

стѐпеница ж в *газипте на степе-
ницама*. — Кол'ико стѐпеница има̀ју
сту̀бе да и[х] ја̀ риба̀м не мо̀гу (Ј).

стѐпенице ж мн *степениште*. —
Ја̀ бр̀го уз онѐ стѐпенице, гл'ѐдам —
та̀мо Шипта̀ри (Бл). — Ја̀ ти се вр-
нем бр̀го низ онѐ стѐпенице (Бл); ↔
сту̀бе.

стерѐлка ж в *стенл'ејка*. — Ове
стерѐлке нѐсу за ракѝју ка овѐ на̀ше
шл'иве (Г). — Мерише ракѝја од
стерѐлке, мерише на спѝце и мо̀же
да бидне гр̀ка (Г).

стѐснит се стѐсним се свр 1. *сма-
њити простор*. — Ка[д] се стѐсни
старѝјему детѐту, там̀ан је овѐме
мла̀ђему (БП). — Детѐту се бр̀зо
стѐсну панталѐнице (БП). 2. *поста-
ти нуждан, на̀ћи се у невол'и*. —
Стѐснијо се ја̀ за па̀ре ка у ма̀јку (Г).

стигнут -нем свр *стићи*. — Ако
пойта̀мо, мо̀жемо га стигнут (БП). —
Стигл'и смо код прѐтел'а око по̀ло
но̀ћи (Ки). — А̀јте вѝ напред стиг-
ну̀ћемо ве мѝ до Кл'ине (Дш).

стид м в *срам*. — Не мо̀гу, стид ме
о[д] дру̀ста (Б). — Ова̀ мна̀деж нѐма
ни стра̀ ни стида (С).

стидет се стидим се несвр *осе-
ћати стид*. — Немо̀ да гл'ѐдаш, не-
мо̀ да се стидиш о[д] то̀га (Кг). — Ја̀-
ко је ср̀мота, ја̀ се не стидим од мо-
ија дѐца (Кг); → за-.

стил'ифу̀ћ узв в *биза*. — Кад је
стил'ифу̀ћ, ми му се смѐјемо (Бр).

стигнут се -ем се *прећи из течност
у кашасто или чврсто агрегатно
стање* (о масти). — Ту̀ри се ма̀с у
неки ло̀нац и оста̀ви се да се ола̀ди и
да се стине, по̀се се узима од онѐга
стигну̀тога (Г).

стипѐндија ж *новчана помоћ ко-
риснику у току школовања*. — Ако
пона̀вл'а, те да му укѝну стипѐндију
(СЛ); в *стипендија*.

стѝскат стискам несвр *прити-
скати, стезати*. — Каже, стиска

ме нешто испод л'еве сйсе (Јбе). — Не стискај да га не измел'иш (Св). ■ **стйснут** -ем свр. — Стйснуо сам пѣснице кол'ико са[м] мдого (Бр). — Стйсни тај капак да не пане (Јбу).

стб стбла м. — *део кухињског намештаја на коме се обедује.* — Нѣкат смо имал'и сѡфре и тронѡшке, а сад стблове и стол'йце. — Покупи онѣ судове са стблова, почисти крпом и ређај за другу сѡвру (Кг); ↔ *остал*.

стбг м *пласт сточне хране.* — Превучемо и денемо у стбгове (Дс). — Имало е тѹ испот сѣла прко педесѣт стбга сѣна (Ки); ↔ *мулар*.

стбжар -ара м *в стожер.* — Стбжар, стбжар тѹ побѡдемо (Бр). — Тѣрал'и би кѡње око стбжара (Би). — Побѡдеш стбжар па прѡстреш пшеницу и насадиш, наѡколо кругло (Би). — Пѡсена тѹримо анѣ снопѡве око стбжера (Ки). — Пѡсе вратиш онѣ кѡње па окрѣнеш к стбжару (Би). — Кад би с кравама, ни имало стбжара (Бр).

стбжер м *в мулар 1.* — Тѹ стбжер па по два-три кѡња кѡ имаѡ кѡње, кѡ нѣ — волѡвема окрѣћи око онѡга стбжера (Би); *в стожар*.

стбка ж **1.** *општи назив за домаће животиње.* — Стбка ни је свѣ гѡре седѣла (Ж). — Узѣше ни свѣ стбку цѣломе сѣлу, стбку у кол'ектив (Ж). — Кѡжне опанце от стбке, от краве (Гр). — То се помѣша са трицама и дѡ се стбке (Бс). — Онѡ што се истрошило, дѡднемо стбки у сѡ (Јбу). **2.** *погрдни назив за особу.* — Онѡ стбка ѡпет пушћала по л'ивѡде (Дд). — Од стбке стбка, друго нѣма (Си).

стблњак м *платнени прекривач за сто* (Бр Би Бс Г Гр Дд Дс Дњ Ки К Јб Јбу Н Св Си С Сл Т). — По-

купи свѣ стблњаце да и[х] тѹримо у машину да с опѣру. — Пита штѡ ће са прл'авима стблњацима, знѡ се — да с опѣру (С).

стол'йца ж **1.** *део кућног намештаја на којем се седи.* — Нѣсмо имал'и стбл'йца но смо седѣл'и на крл'е (Г). — Чѣкрг би бйо ка тавѡ стол'йца (Бп). **2.** *греде у кровној конструкцији на којима средином леже тање греде у косом положају* (Д Дњ Дш Ки К Кг Л Јбе Јб. Сл). — За стол'йцу греда трѣба да је дѣбл'а од рѡгова и да је јѡча (Бп); *в стал'йца; ↔ крѣвет, рѡзбој*.

стбм м *неузорана земља која чини границу између две њиве, међа.* — По једну краву кѡ би држаѡ, чѹваѡ би ју стбмовима (Г). — Пасл'е су краве по стбмова, а сад ни по Бел'йнаца не чѹва нико (Г).

стбмак -ѡка м *утроба у којој се налазе витални органи, трбух.* — Не мѡже да види свѡје нѡге о[д] стбмака (Л); *в стамак*.

стонл'ѣјка ж *в стенл'ѣјка.* — Мѡло йма овѣ стонл'ѣјке (Бл).

стбпа ж **1.** *отисак стопала.* — Свѣ стбпе от кѡња по њиве (Св). — По онѣма стбпама нађѡсмо га (Л). **2.** *в опанчар* (Б Бл Д Ж Кг П С Сл). — Навнрчѡ се преко онѣ стбпе (Сл). — Не мѡже врчѡнице бе[з] стбпе (Д).

стопало с 1. доњи део ноге. — По-неко има равна стопала (Г). 2. в кочница. — Да се прекине сенџир од онога стопала, кола не би могло д уставити (Бс).

стотинарка ж новчаница од сто динара. — Некад се на марјаше рачунало, а сад л'уди ваду стотинарке (Си). — Стотинарку тражио да му дам у тамнину (Т).

сточни -а -о који се односи на стоку. — Стално се смањује сточни фонд (Т). □ **пијац**. уређено место у урбаном насељу где се продаје стока. — Ка видно да не може да му остане стевана потеро ју у сточни пијац (Г). □ **репа**. — репа која се користи у исхрани стоке. — Има шећерна репа, има и сточна репа (Гр). — Сточну репу краће једу, да с удаве једући (СЛ). □ **брашно**. брашно које се користи за исхрану стоке. — Помешам с водом помало сточнога брашна, направим ђугу па ју дајем док ју помузем (Г).

стра м в *страх*. — Она посе забави нећа, но стра ју за ве друге синове, се он отиде (К). — Од стра ми се ноге прекидоше (Н). — И она би тако рекла ел' ти је о[д] стра, ел' ти је од нечега (Св).

страва ж психолошко стање болесника у кога се испољава *страх*, *преплашеност*. — Рече знам ја да сл'ивам страву (Ж). — Ако се наша-ра арђаво, уу — има страву во дете (Ж). — Йму жене што знаду да сл'иву страву (С).

стравило с *крупан*, *незграпан* *страшан*. — Да га видиш стравило от човека (Бл). — Од онога стравила да те језа уфати (Јбе).

стравит (се) -им (се) свр *уплашити* (се). — Оте ми се стравит сама деца (БП). — Стравила су ми се

деца сама кот куће (Н). — Сама деца те да ми се страву (Г).

стравогбран -рна -о који *испољава страх реагујући бурно*. — Билѧ сам стравогбрана, несам смела д искочим напол'е посл'е акшама (К). — Онако стравогбрнога рѡба, Бѡг да ју помѡгне (Дс).

стравѡсат (се) -ѡшем (се) свр *аугм* *према стравит*. — Стравѡсате ми се деца по мраку (Г). — Стравѡсал'и смо се ка[д] донеше флашу (Бл).

стража ж *стражари*. — Стража свѡд око нас (Јб). — Прѡђѡмо полако покрај страже, не премѡтйше не (СЛ).

стражар -а/стражѡр -ѡра м *лице које чува поверени му ѡјекат*, *особе*. — Стражар тѡ на врата (Т). — Биѡ стражѡр у Дрвни комбинѡт (Г). — Договорйѡ се са сражѡром да га пушти (ДД). — Понѡ ја стражѡрима рапку ракије (БП).

страѡ стра м в *страх*. — Пошто-вао се домаћин, имѡл'и су страѡ од нећа (Г);

страѡба ж *страхота*. — Киша град, ветар, реко би свѡ ће да не понесе — страѡба јѡдна (Г). — Тѡ страѡбе нико не памти (Си).

страѡват -ѡ(ј)ем несвр *плашити* се, *осећати страх*. — Страѡјемо да се не понѡви онѡ што је било четрѡс прве, јѡдно српско ѡво остѡло не би (Бс).

страх стра м и ж *бојазност*. — Нисмо знал'и за неке патње, за неку страх (Јбу); в *страѡ*, *стра*.

страшан -ѡшна -о који *изгледом или поступцима изазива страх*. — Страшнога времена, бѡже помѡзи (Јбе). — Изгл'ѡдаше страшна да се уплашиш од њѡј (Би). ■ **страшно** прил 1. *што се односи на страх*. —

Страшно је било, поменило се не поврнуло се (Бл). **2.** *велома, много.* — Ил' би ми дао за пут дуплу земљу, ил'и заградијо, ал'и су му деца безобразна страшно (Л).

страшило с **1.** *од одеће импровизиована људска фигура којом се плаше птице пољу.* — Страшила смо правил'и ка[д] смо сејал'и конопљу (Љу). — Добра је да ју човек стави за страшило на конопљу (С). **2.** *фигурна особа, ругоба.* — Оно није жена ка друге што су, оно је страшило (Др). — С онем страшилом ће да кући кућу (Св).

страшљив -л'ива -о који се претерано плаши, осећа страх. — Кад остара човек, постане страшљив, о[д] свега се плаши и стрџа (Т). — Бил'е су неке страшљиве, чим пукни пушка, оне кукај (Г).

страшљивица м и ж који се лако плаши, плашљивац. — Имал'и смо једну страшљивицу, замало шџ да ју видимо (Дс). — Бил'и су неки страшљивице, чим запуца они закукај (ДД).

страшница ж *психичко стање после претрпљеног страха.* — Беж овамо, страшница ће да те увати (Бл). — Сирџа Ђука доби страшницу и о[д] тога умре (Кг).

стрв -а м и ж *траг, остатак, леша жртве.* — Нађдсмо стрв у Лџоме (Г). — Нџстаде бе[з] стрва и јава (Пр). — Јџдан тишао, нема га, бе[з] стрви (Би). — Повџл'и га тамо, џе су га повџл'и, ни стрва ни јава (БП).

стрвина ж *леш угинуле или страдале животиње.* — Испо дџба, гџре више куће нађдсмо стрвину (Г). — Окупл'ају се свраке на ону стрвину, ка џрлџви у планину (Н).

стрџа ж **1.** *део крова који стрчи изван зида.* — Склонисмо се пот

стрџу и ту остадосмо сву ноћ (Бр). — Остадомо до зорџ испот стрџе (БП). **2.** *в пострџница* (Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дш Ки К Кг Ље Љу Н П Си С СЛ Т). — Причџкасмо испот стрџе од јџднџ кофџје док прођџ кџша (БП); *в стрџа.*

стрџа ж *в стрџа.* — Имџо сам пушку пот стрџу (Бр).

стрџка ж *украдни детаљ на прекривачу израђеном у домаћој радности.* — Нџшто џу на стрџке, а нџшто џу да топам (Г). — Пџтка за стрџке о[д] другџ бојџ (Гр).

стрџкат -ам несвр *шарати тканину на специјалан начин ткања.* — Да им ка[д] да га стрџкам, билџ би бџл'е (Г). — Имџу стрџкане и топане дџкице (Г). ■ **стрџкање** с *гл им.* — Стрџкање идџ брџе о[д] топања (Пр). — На стрџкање се ткџду дџкице (Би).

стрџкнут -нем свр *тргнути се услџ страха.* — Дџђџ ми изубџ, стрџкнула сам од стрџ (Г). ■ **стрџцат** -ам несвр. — Уплашила ми се дџца па ми стрџцају сваки чџс (Бл).

стрџла -џл'џ ж (из гнева) *ћерка, девојка.* — Нџма ми ју онџ стрџла (Ље). — Чџвек у рџпство, а ја остџла кот куће с три стрџл'е (Г).

стрџлат -џл'ам свр *ватреним оружјем одузети неком живот.* — Оџете л' да радите, ел' џу да командуем овџма да ве стрџл'а (Ж)? — А јџ ел' у затвор, ел' да ме стрџл'у (Б). — Пџсл'е стрџл'џше Стџл'џту, Мил'џиу Крџстиџа сџна, стрџл'џше То-му Терџиџа (С). — Стрџл'џте, јџ би вас седамдџст стрџл'џо кад би јџ бијџ пушџен а ви вџзани (Б). — Увџтил'и га тамо и стрџл'џл'и у Радан планину (Б). ■ **стрџл'џње** с *гл им.* — Трипут га изводил'и на стрџл'џње (Б). ■ **стрџл'џње.** — У Ракош је било стрџл'џње (Бр).

стрѣфит се -им се свр **1.** *наћи се, десити се.* — Ђе би се стрѣфил'и, тѹ би коначил'и ми жене (БП). **2.** *погодити.* — Стрѣфило га посрѣ срца, ни петом (С).

стржѣв -ѣва -о *који је од храста, храстово.* — Оставио сам стржѣву кацу от четрѣс казана (Дс). — Ниједна грађа није бол'а о[д] стржѣве (БП).

стржѣвина ж *храстовина.* — Стржѣвина нема смрти, најаче дрво (ДД). — Крѳови старинскија кѹћа су от стржѣвине, а од овија садашњија от чамѳвине (БП). — Крѳови несу прал'ени од било којег дрвета, већ о[д] стржѣвине (ДД).

стрижба ж *шишање оваца.* — Стрижба је била права гѳзба (Јбу). — За стрижбу по брава би заклал'и (Пр).

стриза ж *отпадак тканине настао резањем.* — Покѹпи онѣ стризе па тѹри у јастак (Г). — Чѳре би о[д] стриза правил'и лѹтке па би се играл'е (Јбе).

стрина ж **Δ.** — Помагала сам и мајке и стрине (Д). — Свѣма гл'ѣдала обућу, и секрѣве, и онѣма стринама (Гр).

стрићкат (се) -ам (се) несвр *непотребно резати маказама.* — Немѳ да се стрићкаш, но ѳзми нешто да пл'етѣш (Н). — Неко нема л'ѣба, а неко се стрићка сас парема (К); → из, на-.

стриц -ица м *очев брат.* — Мој стриц оженијо се са другом женѳм (Ж). — Ја на четврти деѳ сам био [о]стаѳ са стрицем (Ки). — Био сам тапуг код овија мойја стричѣва (Бр). — Показивал'и ми неки браћа о[д] стричѣва (Б); ↔ *миѳо.*

стрмина ж *низбрдица која се нагло спушта.* — У Злѹ страну је ве-

л'ика стрмина (С). — Да се скотрл'а низ онѹ стрмину, ни врѳна ју кѳс неће нај (Пр).

стрн стрна м *њива са које је пожњевено жито.* — Понѣко је стрн косийѳо па полѳгаѳ крѳавама (Гр). — Ка се пожњѹ пшенице пѹшти се пол'е па би чувал'и би по стрнова (Св); ↔ *стрниште.*

стрниште с в *стрн.* — Кад би билѳо кишовито, имѳло би по стрништѳа да се кѳси (Дњ).

стрѳв само у том облику *велика количина попадалог воћа.* — Под орасѣ — стрѳв (Јб). — Испот шѳарица стрѳв (Г).

стрѳг -а -о *који захтева прецизност, неумољив, непопустљив.* — Не смѣ ѳна тѳ, има стрѳгога ѳца (Пр). — Од стрѳгија родител'а дѣца су марифѣтна, знадѹ за страѳо и за рѣд (Си).

стрѳшит -им *убити, смеждити.* — Виче чѳвек, ће да стрѳши жѣну (Гр). — Строшиће не домаћин што несмо опрашил'и (Дш).

стрпег се стрпим се свр *претрпети, издржати, уздржати се.* — И ѳна маѳло да се стрпй, а не ѳдма чѳвѣка за ѳчи (Д). — Жѣна је жѣна, мѳра маѳло да се стрпй (Бс). — Стрпл'ѣн спашен (Г). ■ **стрпл'ѣње** с *гл им.* — Стрпл'ѣње је спасѣње (Г). — Полако не йтај, свѣ са стрпл'ѣњем да се рѳди (Г).

стрпл'ив -а -о *који не реагује нагло, непромишљено.* — Ниѳко више није стрпл'ив, но скѳчи ка без главѣ (Јбе).

струга ж **1.** *отвор за улаз у тор, врата на тору.* — ѳвце смо мѹзл'и на стругу (Пр). — Кѳ ѳма бѹл'ук оваѳа мѳра да и[х] мѹзѣ на стругу, како ће друќше (Б). **2.** *усек између стена у планинском пределу који*

асоцира на отвор за улаз у тор. — Овамо има друго место зову Кра-л'ева струга; на то место најјуско броил'и војску, и дана[с] се каже Кра-л'ева струга (Бр). — Нашла је краве дол'е на Дол'њу стругу (Г). Албанско *strung* - и, т ограда плот; место за мужу, (тор). Иначе "међу етимолозима о њеном пореклу нема потпуне сагласности." Скок сматра да је то "илирски суп-страт, из којег су црпили ту ријеч јужни Славени као и Румуњи и Арбанаси."

стругат стружм несвр *оштрим предметом скидати прљавштину, горњи слој*. — То треба да се струже, да се омива (Б). — Онѐ кар-л'ице, она корита стружй га (Б); → о-.

струјат -у(ј)и несвр *пред кључање избацивати ситне мехуриће* (о води). — Кат почне да струјй скини ју с огња (Је). — Вода струјй, да ју макнем с вѐрига (К)?

струк м *млада зељаста биљка*. — Кат порасте узнемо, струк по струк ју бирамо и побѐремо (К). — По неколико ил'ада струка паприка по-сијал'и би Добродблци (ДД). — Педесѐт струка парадајса — доста за мене саму (Дс).

струка ж 1. *пелена која се ставља детету у колевци* — Увијеж дѐте струком кад га л'егнеш у кол'ѐвку (Јбу). **2.** *в душема*. — Саме смо тка-л'е пел'ѐне за дѐцу да се опашју и за струку да се покрива кол'ѐвка (Јбу). **3.** *в ирам*. — Извукло рѐке испот пѐвоја и само скинуло струку с кол'ѐвке (Јбу).

струњак -ака м *сито за кукурузно брашно* (Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Јбу П Т). — Колѐбѐтње се пресеје на струњак, а

пченично на свил'ѐно сито (Ж). — Пченично се није сејало на струњак (К). — Узимај жита и[з] струњака па прскај онѐга што унѐси бадњак (Кг). — За кукурузно брашње стру-њак, сито за пченично брашње (Бр). — Зна л'и кѐ шта се учини с онѐм струњаком (Би)?

стручак -чка м *дем од струк*. — Пѐсл'е града нѐ остаде ни стручак пѐврћа (Би). — Видаше се још неколико стручкова (Гр).

стручан -чна -о *који је специјализован за обављање одређеног посла*. — Ођу стручни л'уди да ми учѐ дѐцу (ДД). — Стручнија л'уди кол'йко ти дѐша ђе (ЈЛ).

стручњак м *који је стручан, оспособљен за обављање одређеног посла*. — Ка[д] се ради бе[з] стручњака, мѐра да се штѐтује (СЛ). — Свако тражи стручњаце, ђичнија радника кол'йко ђеш (Т).

струшка ж 1. *сечиво дотрајалог ножа или бритве без корица које се употребљава за стругање дрвеног посуђа*. — Тавал'ико ширѐк, напред кѐкице да обѐси бритву струшку (С). — Струшком смо стругал'и л'ѐб кад га извадимо ис црепѐл'е и пѐ-ставице кад смо и[х] прал'и (Д). — Лѐп се извади ис црпѐл'е, пѐсе се оструже онѐм струшком (Пр). — Имал'е су струшке па га остружу жѐне (Бр). **2.** *в бркл'аја*. — Реко снаѐ д оструже то што е остало на струш-ку (Бл).

стрцкат -ам несвр *кратким млазевима извлачити из вимена млеко*. — Овѐ са кратким сисама мѐраш да стрцкаш ак ђј да и[х] помѐзѐш (Н). — Помѐзем овѐ државну стрцају-ћи (Г).

стрчаница *мотка која спаја предњу са задњом крстином запре-*

жних кола (БП Бс Г Дњ Ље) и *стрчаница* (Бр Др Дш). — Имама један брес што се осушијо, да га посечем, вал'аће за стрчаницу (Дњ). — Имадо дефект, сломи ми се стрчаница (Дш); *в стрченица, стршеница*; ↔ *бишт, биштарица, реп, репак*.

стрченица ж в стрчаница (Б Бл Гр Д Дс К С СЛ Т). — Да немаш како дрво што би ми вал'ало за стрченицу (Т).

стршеница ж в стрчаница. — Кола се предужавају на стршеницу, кат помериш кл'ин мало по назад (П).

стуба ж покретна дрвена направа са пречкама за пењање, меревине. — Рече, дошао сам да вјдим имаш л'и радника и да ми даш ону стубу да зденем једну талу (Г). — Кад је било дванаес сати дана, баџил'и ни стубу од л'иваде, отуд (Бр).

стубе стуба ж мн дрвена или бетонска непокретна грађевина којом се излази на спрат куће. — Ми имамо стубе напoл'е (Си). — Бол'е но да ми се сатре низа стубе (ЈЛ). — Бол'е су дрвене од бетонскија стуба (Ки). — Дивану сам орибала, још стубе (Н). — Ето ти ју обешена више стуба (БП). — Баџијо жѣну озгор са стуба (Г).

студа ж ниска температура, хладноћа. — Напoл'е студа, ђаво да се смрзне (Ље). — Неко спава, неко нене, студа беше (ДД). — Прије неси смео да носиш пуловер па макар црко о[д] студе (Св).

студен -ѣна -о веома хладан. — Време студено ка о Божиху (Љу). — У Пећ била студена вода па преладило (Б).

студенац -ница м извор. — Покупил'е би се жѣне на студенац па би

причал'е (Г). — Све смо носил'и вoду са студенца (Г); ↔ *извор*.

ступа ж 1. уска а дубока каца за производњу масла метењем (Бр Би Бс ДД Др Дш Ље Н Си СЛ). — Још можу да се нађу ступе ко[д] Шиптарā (Н); ↔ *дѣбе, стап*. **2. издубљено стабло, употребљава се за млевење наприка** (Б Бл БП Бр Би Бс Г Др Дш Ж К Кг Ље Љ Љу Си С СЛ Т). — Ступа то ти је издубљено стабло о[д] дрвета (Си); ↔ *ступњак, тѱцан, тѱцањ*.

ступац -пца м мн ступци један од четири стубића на крајевима прагова запрежних кола (Б Д Л Т). — Ка[д] смо клал'и свињу, ударил'и би ју ступцем у чѣло (Дс). — Знā л' ко дѣ су ступци от кола (ЈЛ); *ступчеви* (Бл Бр ДД Ље Љ Љу Пр СЛ). — Има кратки и дугачки ступчеви (Бр). *ступчеви* (БП Гр Др Дњ Т). — Ражнике су закачене за ступчеве (Т). *ступцови* (Ки). — Да се скину онѣ гужве са ступцова (Св).

ступњак -а м в ступа 2. — Турѱ паприке у ступњак па ударај одозгор док се не уситни (Н).

субота ж Δ. — Сваке суботе у Пећ (БП). — Тѣро ју неколико субота и није ју продо (Љ).

сѱв сѱва -о Δ. — Ако је добро сѱво, може да се вучѣ (Дњ). — Има више сѱвога но јушнога (Г). — Рече ѱзми ове, ове су сѱвше чарапе (Др). — Њина бал'ега је била по сѱва (Си). — Ако ми не нађеш нешто по сѱво, ошадосте без вечѣре (Г). — Она течѣ о[д] Дрѣна па кро[з] Сѱо Грло пролази (Т).

суварак -рка м сува грана. — Купил'е би жѣне онѣ суварце по лѱгова, несу имал'и дрва (Г). — Изломим онија суварака, наложѱ па испѣчи л'ѣб на ѱи (Си).

сувомр̄азица ж ниска температура без падавина. — Не мѡже сувомр̄азица да траје д̄уго (Јь). — Ишао з бициклом по врућине и по сувомр̄азице (ДД).

сувоп̄аран -п̄арна -о који лако гу-би влагу (о земл'ишту). — Брѣгови су сувоп̄арни, месечина изгори колдмбоћ (Г). — Ако је сувоп̄арно, мѡра да се навади (ДД).

сувѡта ж где није мокро, где нема влаге. — Одвој теѡце ов̄амо у сувѡту (Пр). — У сувѡту су сп̄ав̄ал'е (Св).

сувотѡват -ѡ(ј)ем несвр оскудевати у храни, махом јести само хлеба. — Више смо сувотѡвал'и но што смо мр̄сил'и (Г).

суг̄арче суг̄арчѣта с 1. најмлађе јагње у стаду. — Сисаше једно суг̄арче (Пр). — Оставио сам два суг̄арчѣта да ми се нађу (Ж). — Нема ајера од суг̄арчића (Г). 2. фиг најмлађе дете у породици. — Највише ме вѡл'и мамино суг̄арче (Јье). — Тѡ ми је суг̄арче (Кг).

суд с̄уда м 1. посуда за јело. — Диже се ѡјде, нѣ ктеде ни с̄удове да опѣре (Дс). — Бѡју к̄упи у град, т̄ѡри на шпѡрет у неки с̄уд (Б). 2. установа у којој се пресуђује. — Дукѡвни с̄уд пресуд̄ијо (Дс). — Им̄ао је к̄ућу код срѣцкога с̄уда (Јье).

судбина ж догађаји предодређени човеку. — Судбина ми так̄а (К). — Ништа нѣма бе[з] судбине (Н). — Свако има своју судбину, нико ни-чију не мѡже да уграби (Л).

судија м Δ. — Отѣраше не ко[д] судије за прѣкршаје (Т). — Покупило се некол'ико судија (Ж). — Једна му ѡдата за судију (Л).

судит с̄удим несвр водити судски поступак. — Кад је ѡн к̄упио за њѣѡве п̄аре, нѣма шта да с̄удиш (Л). — С̄удил'и се бил'и некол'ико

гѡдина (Ки). — Судије с̄уду по закѡну (ДД); → о-, пре-.

судит се с̄удим се несвр в метат се (Б ВП Бр Би Др Јье П Си Т). — Прво се с̄удимо па играмо (Бр). — Кат пѡчнемо да играмо ми се с̄удимо (Др).

с̄уза ж Δ. — С̄уза ју с̄узу стйже (Г). — О, шта је тѡ дѣте претрпѣло, шта је расипало с̄уза (Јье). — Са с̄узама би не дочѣкала, са с̄узама би не испратила (Дс).

с̄узавац -вца м течност коју испушта винова лоза по резању кад крене вегетација. — Има он̄ај с̄узавац од винограда (Л). — Нам̄ажи ѡчи оним с̄узавцом, биће ти бѡл'е (Св).

с̄узна -но којој се примећују сузе. — Са с̄узнима очима смо се раст̄ал'и (СЛ). — С̄узнија оч̄и не испратила, ни рѣч није мѡгла да изговѡри кол'ико се најѣдила (Л).

сукл'ијаш -аша м зашећерено јело од пиринча куваног са млеком. — За Бѡжић се највише спрѣма печѣње, колаче, сукл'ијаша (Г); в сукти-јаш.

сукнѣн -ѣна -о који је сачињен од сукна. — Онѡ прѣ, зими се носило сукнѣно, а л'ѣти конопл'ѣно (Д). — Шњајдери су на машине шил'и панталѡне сукнѣне (Б); в сукнѣн.

сукно с уваљана дебља вунена тканина изаткана на четири нита. — Ткал'е смо сукно за блузе, за панталѡне (Н). — Тѣрзије шил'и л'ѡдима о[д] сукна (Ж). — Л'ѡдима о[д] сукна блузу и панталѡне (Пр). — Ткал'и жѣне сукно, л'ѡдима за одѣло (Св); в сукно.

сукња ж доњи део женске одеће (Д Ж С СЛ). — Л'ѡди нѡсе пантол'е, а жѣне сукње (К). — Сукње су касно искочил'е (С). — Сукње, раше вѡ-

њене, ткал'и би раше вуњене (Д). — Испреди танко пређу за сукње, а за вијанке и то токо̄ (К); ↔ *раша*.

сукњен -ѐна -о в *сукнен*. — Нѐма бе[з] сукњенога одѐла (Бс). — Носи-л'и су сукњене панталоне, џемедан, чешире от сукна (Дш). — Сукњене блузе и панталоне, свѐ сукњено (СЛ).

сукњо с в *сукно*. — Нѐко носи пл'етѐно, а нѐко од сукња шије, рѐже прслуце, овѐ џемедане, онѐ цоке (К).

сукрвица ж *слузава течност са примесом крви*. — Избацивала је неку сукрвицу (Си). — Билѐ е позади умѐзана сукрвицом (Јб).

суктијаш -аша м в *сукл'ијаш*. — Има тѹ суктијаше (ЈЛ).

сулундѐр -ѐра м в *чунак* (Јбе Т). — Дрва дебѐла ка сулундѐри о[д] шпорѐта, пѹна кѐла (Јбе).

сѹмеша ж *мешавина, удео*. — Да није нека сѹмеша у ракију, јер се на много мѐста дешѐва наместо ракије окѹси се гѐс (Јбе). — Осѐћало се да има неку сѹмешу, имѐла је неку миру (Т).

сѹмл'а -л'ѐ ж в *сумња*. — Има сѹмл'у да не бидне ка нѐкад (Бс). — Са сѹмл'ом л'ѐгне, са сѹмл'ом се дигне (Гр).

сѹмл'ат сѹмл'ам несвр в *сумњат*. — Сѹмл'ао у жѐну да му ђна ѹзала пѐре (Пр). — Сѹмл'ају на једнога ис Пђграђа (Дс).

сумл'ив -ива -о в *сумњив*. — Ишао сам до Сѹдрул'ице, тамо у Србију увѐтил'и га, сумл'ив си (Б). — Одма д убијем сумл'иво л'ице (Б).

сѹмња сѹмњѐ ж *неверица*. — Има тѹ нека сѹмња (Т). — Не бђј се нѐма сѹмњѐ (Јб); в *сумл'а*.

сѹмњат сѹмњаам несвр *изражава-ти сумњу*. — Сѹмња да му син не пѹши (Дш); в *сумл'ат*; → по-.

сумњив -ива -о који *изазива сумњу, неповерење*. — Сумњива су ми Миђина дѐца (Г); в *сумл'ив*.

сунгулат -а -о без неког *екстремитета, сакат, неспособан*. — Мђгу сѐма, нѐсам сунгулата (Д). — Рђђена је сунгулата (ЈЛ). Алб *cungët поткресан, осакаћен*.

сѹнут сѹнем свр *дем према сушит*. — Да се још мѐло сѹне па да га кѹпимо (ДД).

сѹнце с *сунчан дан*. — Ка[д] се ђтава увѐти по сѹнцу, не мђже да се упул'ѐ (Г). — Напол'е беше сѹнце, бол'е но у сђбу (Бл). — Изађђсмо из л'ивѐде са сѹнцом (Г).

сѹнцокрет м *биљка уљарица, бот Helianthus annuus*. — Пђсл'е ослобођѐња тѐрал'и су не да сијемо и сѹнцокрет (Си). — Мѹке смо мѹчил'и са сѹнцокретом (Јб).

супѐрник м *један од двојице који воле исту жену, који се меша другоме у брак, ривал*. — Викѐла му сѐстра да има супѐрника, ђн није вѐровао (Б). — Свађају се ка да су супѐрници, а нѐ брађа (Бр).

супѐрница ж *која се меша другој у брак, ривалка*. — Знѐла је да има супѐрницу, и ђпет њѐга па њѐга (Јбе). — Ти идѐш бђса, а чђвек ти твојѐ супѐрнице купѹје накит и бѹнде (С).

супроста̀вл'ат се -ам се несвр *изражавати супротне ставове*. — Свађао се, супроста̀вл'ао се шеђу па добијо ђтказ, сад остађ бес пђсла (Јбе). — Није смѐо нико да се супроста̀вио, јер ако би се супроста̀вио, тишађ би у зѐтвор (ЈЛ); в *супроста̀л'ат се*.

супростаљ'ат се -ам се несвр в супроставаљ'ат се. — Нѣ би жѣна смѣла да преговори, а не да се супростаљ'а човеку (Гр).

сӯр сӯра -о који је плаве косе и тена (о човеку), *пепељасат* (о животињи). — Била би л'ѣпа да није сӯра (Б). — Ови ис Тутина, они су држал'и сӯре краве (Ж).

Сӯра Сурѣ м в Суру. — Нико ми не зна како ми је право име, сви ме зовѣдӯ Сӯро (Б). — Бѣу крѣнӯл'и кот Сурѣ (Б). — Удала се за Сӯру овѣга нашега (Б). ■ **Сӯрин** -ина -о. — Срељ'и се горе више Сӯрине кӯће (Б).

суравѣло с нескладно грађен, изразито висок. — Шта ће ми онѣ суравѣло (Бс)? — Бијо покѣжник једно суравѣло, што вичу основано не поткано (Г).

Сӯрка ж која је изразито плавокоса. — Звал'и смо ју Сӯрка затѣ што је плава (Г). — Са Сӯрком је била најзадовол'нија (Г).

сӯрла -л'е ж врста дувачког инструмента. — Кад ми је се дајо женијо, гѣч и сӯрла (К). — Није имало армунике но сӯрл'е (К). — Свираљо се з гѣчем и сӯрлама (Ж).

сурлѣн -ѣна м в тутурлаја. — Код нас у Дрсник тѣ зовӯ сурлѣн (Дс). — Правил'и чобѣни сурлѣне и свираљ'и онѣ у прл'еће (Дс).

сӯрлеџија ж музичар који производи мелодије на сурли. — Прѣ није имало армунке, но сӯрл'еџије свираљ'и (К).

Сӯро м који је сур. — Име му Драган, а сви га зовӯ Сӯро (Г); в Сура. ■ **Сурѣв** -ѣва -о који потиче од Сура, који припада Суру. — Знаѣм ја, тѣ је Сурѣва маџца (Г).

сурѣдица ж коров у житиу. — У свако жито има сурѣдице (Г). — Мѣраљо да се кѣси збок сурѣдице (Гр). — Пшеница имѣла свакојаку сурѣдицу (Бр).

сурупаја -ѣјѣ ж пог одрасла и развијена девојка. — Рѣкни онѣј сурупајѣ да ми не чува више крѣве у л'иваду (ДД). — Имѣла је заву, једну сурупају, дӯшу ју попила (С).

сурупајчина ж пеј од сурупаја. — Тал'ика сурупајчина да се бијеш с маљ'ема деџама — срмѣта за тебе (Дс).

сӯрутка зеленкаста течност која се издваја из згрушаног млека при сирењу. — Цѣди се онѣ сӯрутка из мнадѣга сира (Би). — Надрѣби колѣбѣтњице, па сипај сӯрутке, па јѣди ако ти се јѣ (Бс). — Сйриште опѣри па га покисел'и у флашу, сӯрутку (Јѣ). — Јѣл'и смо бистру сӯрутку, ко вѣда бистра (Бр). — И од сӯрутке ѣпет вратиш онѣмо (Бс).

сӯтол'ија ж неприступачни камењар, провалија. — Свѣ ноћ сам снивѣла неке сӯтол'ије (Бл). — Ишл'и смо преко некија сӯтол'ија, врана ми кѣс нѣ однела тѣмо (Ж).

сутрадѣн/сӯтрадѣн прил в јутре. — Увече вечеру, па рӯчу сутрадѣн (Би). — Сӯтрадѣн идѣмо у цркву, пѣл'имо свећу (Ки). — Пѣсе онѣ сӯтрадѣн исцѣпкамо и стѣл'амо на зграде (Б). — Дѣћѣсмо сјӯтрадѣн (Јѣ).

сӯфур м ручак у рану зору у току рамазанског поста. — Дигну се рано прѣ зорѣ да јѣдӯ сӯфур, пѣсл'е не јѣдӯ до ићиндије, до пред залѣзак сунца (Л).

сӯчка ж сува грана. — Бѣл'е да узмѣм ја неку сӯчку да ми се нађе у руке (Б). — Реко да покӯпим мало

сучака по обору да подложим огањ (Г).

суцук -ука м *врста кобасице*. — Свари пасул', а тўри у њега суцўка (Бр). — По парче л'еба и суцўка — тó би и[м] био рўчак (Л).

сўша ж *временски период без кише*. — Бол'е би било да није сўше (Св). — Пушти Бог сўшу — љзгоре свё (Би).

сўшан сўшна -о *који се односи на сўшу, који је без кише*. — Од сўшнога л'ета два берићета, а од кишнога ниједан (Г). — Била сўшна година, љзгоре трава до Петровдана (Пр).

сушйна ж 1. *суве гранчице, суварак*. — Покўпи помало сушйне, наложи огањ, па пёчи коломбóђе (Бл). 2. *страх, претња, опасност*. —

Кад је осётијо сушйну — озраве (Г).

сушит сўшим несвр *одузимати влагу*. — Ка[д] се обёру, ораси мбрају да се сўшу (Љ). — Сўши се обућа поред огњйшта, мнадица пази да н изгори (СЛ); → за-, из-, о-, пре-, раз-

сўшница ж *просторија за сушење меса*. — Кд је па градијо сўшнице, мёсо смо сўшил'и на таван (Бс). — Бол'е би се осушйло на тавану у сўшници (Др).

сушнут (се) -ем (се) свр в *сунут (се)*. — Рашири га по травё, оно се сўшне (К).

Т

та̄ м в *тај*. — У та̄[j] да̄н, у та̄[j] са̄т л'уди су бѣл'и кот кӯће (Бл). — Та̄[j] мисѣт ка[д] се се̄ко, то̄ се ишло по бра̄нама (Бл).

та̄бак -а̄ка м *плитки послужавник за сервирање кафе*. — Потӯри на та̄бак па̄ре (Пр). — Спо̄таче се сирота̄ па ти расипа онӯ кафу по оно̄ме табаку, све̄ упропасти (Г). — Тӯ седи та̄бак; попијеш кафу и тураш па̄ре на та̄бак (Бр); ↔ *послужаџоник*.

таба̄нл'ија м *који има равна стопала, папке, копита*. — Ко̄њ табанл'ија не мо̄же да мрдне бѣс (Си). — Одбише ми га на комисѣју што је табанл'ија (Г).

табла табл'е горњи, односно доњи део дрвеног или федерног кревета на који се каче странице или жичано језгро — Странице о[д] дрвенога кревета качил'е су се за табл'е, а на њи су се ре̄ђал'е да̄ске (Љу). — Поре̄ђал'и би те̄ше по онѣја табла̄ от кревета, не̄смо има̄л'и шифӯњере ни рега̄ле (Гр).

табл'ица ж део школског прибора на којем се писало. — Не̄смо има̄л'и све̄ске, но табл'ице па крижул'ама смо писал'и по онѣма табл'ицама (СЛ). — Онѣ се с табл'ице обрѣше док тиднемо у школу па добиемо ба̄тине (Д).

тава̄ м в *овај*. — Оде̄ у тав̄а об̄ор (К).

тава̄ј -а̄ -ѣ в *овај*. — Рӯшчићи мна̄ди ка тав̄ај мо̄ј ӯнук (Дњ). — О Бѣже, ми чӯвај тавӯ децу (Б). — Ка сад тавѣ што е пропала̄ бивша Југосла̄вија (Св). — Тавѣга да ми поклониш, српски да ти кажем (Бр). — Путѣм ода̄вде д у школу тавӯ што у Злакунане, све̄ бијӯћи (Бр). — Бѣла ка тав̄а шол'а (Би).

тава̄кав/тавака̄в **тава̄ка/тавака̄** **тава̄ко/тавако̄** в *овакав*. — С таваким кол'има се ра̄дило (Т). — Тавакӯ једну да на̄ђеш (Гр). — Треба̄ло би тав̄ако једно̄ куче (ЈЛ).

тава̄ко/тавако̄ в *овако*. — Уводӣ на̄јпре у нѣте па по̄се у брдо, па би тка̄л'е по̄се ва̄здан тав̄ако седе̄ћи (Пр). — Л'уди идӯ на по̄со да пра̄ве кӯће, а но̄си тав̄ако л'ѣчка забр̄кано, ће да му се расипл'е ка онѣ кафа (Бс). — Тав̄ако њеж да понѣсеш (Гр). — А ја̄ тав̄ако седем̄ (Дс). — Зар тав̄ако да оста̄не (ЈЛ). — Ша̄рамо тав̄ако во̄скем (Би). — Тавако̄ беше сӯша ка ове̄ године (Св). — Тавако̄ сам оста̄о сам̄ (Ж).

тавал'ици -а -ѣ в *овол'ици*. — Порасла̄ би тавал'ика (Би). — Де̄те тавал'ико, пла̄че гла̄дно (Б). ■ **тавал'ико** прил. — По једно̄ парче л'ѣба, тавал'ико л'ѣба не̄ма више (Б).

тавал'ицак -чка -о в овал'ицак. — Засушило би па би колѣмбоћ остаѣ тавал'ицак (Св). — Није био тај кукуруз тавал'ицак (Би).

тавал'ицки -чка -о в овал'ицак. — Гарабин има мал'и, тавал'ицки (Б). — Довела ми ју мајка тавал'ицку (С).

тавал'ички -чка -о в овал'ицак. — Добисмо по тавал'ичко парче л'ѣба (Ки). — Очи су ми испал'е пл'егући бокче тавал'ичке (Јбе). ■ **тавал'ичко**. — Једем ја, по тавал'ичко не могу сланине д изем (Би).

тавамо прил в овамо. — Тавамо код нас бол'и обичаи но по Србије (Б). — Тавамо паде кйша (Јб).

таван -ана м 1. простор између плафона и крова куће (БП Бр Бс Г Гр ДД Д Др Ж Ки Кг Л Је Јь Ју Н П Пр Св Си СЛ) и **таван** тавана (Б Бл Би Д Дс Дњ Дш К С СЛ). — Бол'е је било док се сушило месо на таван (БП). — Пуни тавани рунѣ вуне (Ж). 2. горњи део собе обложен даскама (БП Бр Бс Г Гр Дњ Дс Дш Ки Је Јь Ју Н Пр Св Си СЛ Т). — Сваке године смо рибал'и таван (Г). — Дигла се пршина до у таван (Г). — До скоро ми је било мене на таван (Д) 3. в шинда (Бл Д Др Ж К С) и шинда (Б). — Неко зовѣ таван, неко шинда (Бл). — Морам да орибам шинду (К).

таваница ж 1. в тавањача. — Оне таванице поцрнел'е о[д] дима (Си). 2. в подница (Јь Н). — Виду се таванице окречене, ал' све то поцрнело ка катран (Јб).

таванка/таванка ж в тавањача. — Таванке од стржевине (Дњ). — Између таванака има ка један метар (Дњ).

тавањача ж 1. водоравна греда преко тавана која крајевима лежи

на зидовима (Б Бл БП Бр Би Бс Г ДД Д Др Дс Дш К Кг Л Је Јь Ју Н П Пр Св С СЛ Т). — Тавањаче млакове смрти немају (ДД); ↔ *средел', таваница, таванка, ћириш*. 2. в подница (Дњ Ж К Ју П). — Прво сам заковао л'ѣтве за тавањаче па преко л'ѣтава йверицу (Јбу).

тавна -о в таман (забележено само у песми "Тавна ноћи"). — Тавна ноћи тавна л'и си, ђј, девојко, бл'ѣда л'и си (Г).

тавојзин -а -о в овојзин. — Тавојзин отац погинуо у Ракош (Ж).

тавоко прил в овако. — Сѣдне се крва тавоко крај ђња (Бс).

тавудѣ прил в овуда. — Изгубила новчаник ка[д] се враћала тавудѣ (Пр). — Тавудѣ нема потока (Св).

тавудѣр прил в овуда. — Чувала би свиње тавудѣр по путова (Г). — Тавудѣр смо йшл'и у Штѣдим (Јбе).

тагар -ара м лимени суд полулопастог облика за грејање на жар, мангало (Б Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Јь Је Ју Н П Пр Св С СЛ Т). — Извадил'и би у тагар жара, па га тури насрет собѣ, па би се тако грејал'и (Л); в тангар, тегар.

тагара ж в вагир. — Најпре су тагаре бил'и дрвене са гвојзѣним кучкама па посл'е искочише цел'е гвојзѣне (Г). — Оне штранге закачи дол'е на тагару, а овамо горе за ам (Г).

тада прил у то време. — Тада се није женило ка са[д] што се жени (К). — Жалосна је била тад моја удаја (К). — Тада л'екари нису бил'и (Јбе); в тајпут, танапут, танипут, татапут, типут.

тадашни -а -е в тадашни. — Тадашни влас штитијо лопове (Л). — Влас је тадашни био такав (Л).

тадашњи -а -е који је био у време о коме се говори. — Тадашње фамилије бил'е су вел'ике (Т); в тадашни.

тазбина/тазбина ж женина родбина. — Шта се рашпио ка зет у тазбину (Г)? — Нэсам га ни ја кўпио, но кўпил'и они ис тазбине (Ж). — Кол'ико пўт би дошао у тазбину, он дођи код мене (К).

тазе прил што је скоро произведено, убрано, што је свеже. — Господа једу све тазе, оно што претекне они бацају (Дш). — Они су укусни кад су тазе (Ки); ↔ фрешко.

таир йра м стрпљење. — Како сте бес таира те не можете да чекате (Г). — Прво да дамо овима што су бес таира (Г).

тај та то показна заменица, која се односи на предмет, лице у близини. — Како пцова он тај крс, ја и Рака дођомо (Т). — Ја не могу да отиднем ко[д] тога пригетел'а тамо (Т). — Од тја педесет сад несу ни десет (Л). — Посл'е тојзи још једну имала (С). — Ми посе са тема волвима ову кўћу поправисмо (Б). — На једну матку однэси тема косачима мнэка (Б). — Тако се то ченэло (Бл). — С'мо се натне гвбжје на нэга па се с тем орао (Бр). — Он остави нешто муниције и пушку те с тем су се бранил'и (Бс). — Све се пре тем обуквал'и, и кошул'е и гаће, д извинете, и постел'ина (С). — По тем сам ја узела овдога старога (Би); в та, татај.

тајага ж велики штап. — Ако узмем једну тајагу показаћу ти ко сам (Бл). — Потэраше ону стоку с тајагама, а ми остадомо ка скамењени (Дњ).

тајдан прил у свако доба, вазда, увек. — Дако не бидне тајдан овако

(Гр). — Тајдан су се уз јачега насланал'и (Јб). — Нећемо се тајдан окват ни ми (Б). — Он тајдан имажита (Би).

тајпут прил в тада. — Е, како се радило тајпут (Бр). — О[д] тајпут више никад (Бл).

такав така -о показна заменица која се пореди с предметом у непосредној близини. — Има понэко би оставио девојку на испит, йму л'уди такй (Д). — С такима не трэба човек да се меша (С); в татакав.

такат -ата м снага, моћ, енергија. — Кад се остара изгуби се такат (Г). — Посл'е порођаја онако бес таката радила по кўће (Н).

таклайсат се -йшем се свр обиснути, упорно захтевати. — Таклайсала ми се чора, дће да ју кўпим ципел'е (Бс). — Таклаиса се Борка, ил' да ју кўпим, ил' да бегам ис кўће (Г).

такмак м већи дрвени чекић којим се набија коље (Бл Бр Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ки К Л Н П). — Од грабовога дрвета да се остави једна крл'а да се направи такмак (Г). — Не цэпа се кол'е ка[д] се удара такмаком (ДД); в токмак; ↔ мџл'.

такнут -нем свр додирнути, дотаћи. — Неће сна нйшта да ју такне, а не да ради ка што трэба жена да ради (С). — Ја ју га такнут нећу, немо да се нада, не (Би). ■ **такйнат** -њем несвр. — Такйну л'уди свйлу да виду кака је (СЛ). — Не питај, скўпа рана — не такйна се (Би).

такб прил на такав начин. — Такб и ко[д] Србова (Ж). — Такб се то ченэло (Ж). — И најзат они кат су видел'и да ће такб да и[х] напије, пушке оставил'и и крс прозор поскакал'и (Т); в етако, етатако, татако.

таксират -ата м 1. *несрећни слушај, несрећа.* — Имала си таксират што си се удавала (Јбе). — Ракија је много таксират ко се упушти у њу (Б). 2. *особа која понашањем изазива беду, несрећу, која је обесна.* — Кажни ју Бог да прође век с онџ таксиратем (Дс). — Шта то радиш, таксирату један, извика се на мене (Јбу); *в тексират, пиксират.*

тала ж зрела, сува кукурузовина. — Ол'ушти л'йстове од онџ тал'е, одвајај па напуни сламарицу, тако се сналазило рбл'е (Д). — Полагал'и смо кравама и тал'е и сламе (Си).

талас м вал. — Порасла Бистрица, да видиш кол'ики су таласи (Јбе). — Подавише се однеше и[х] таласи о[д] Дрима (ДД).

таласат (се) -ам (се) несвр 1. *тећи у таласима.* — Таласџ се онџ вода, нико не сме да ју приђе, а не да ју прегази (ДД). 2. *стварати таласе њихањем на ветру.* — Таласџа би се пшеница ка мбре (Ки); → за-.

талка ж стабљика узрелог кукуруза. — Онџ талке од ибрита дебел'е ка рџка (Би). — Талкама зарџву пекаре (Д).

таловина ж *в шужбина.* — Спавал'и на сламарицу напуњену таловином (П). — Свако јутро растрџси онџ таловину па прџстри чџршав (П).

Тал'ијан -ана м *становник Италије.* — Неће Тал'ијани да рџтују (Ж). — Једна Јеврџка је увџтила ше[с] стџтина Тал'ијанџ (Ж). — Тал'ијани дођџше (Дш). — Пуштију браду ка Тал'ијани што су пушти-л'и, биџо је ка шеф кџјне (Дш).

тал'ијанка ж *в аутономија.* — Почџмо да сејџмо тал'ијанку (Ки). —

Ниједна се ње бџл'е плаћџла о[д] тал'ијанке (Јб).

тал'ијански -а -о Δ. — Дође један обџчен у тал'ијанско одџло (ДД). — Научише тал'ијански и деџа по сџлу (Г).

тал'ики -а -о *в тол'ики.* — Тал'ики парџстџ преко даџа (Дш). — Саџ је то измџдеџло, то пиће тал'ико (Т). ■ **тал'ико** прил — Кол'ико џн каже — тал'ико, недеџлу ал'и две (Дш). — Он траџи тал'ико и тал'ико паџа (СЛ). — Викнем на њџга — џн што виџеш тал'ико (Би).

тал'ицки зам *незнатне величине, толико мали.* — Тал'ицка сам биџа кад је се заробиџо (Д). — Тал'ицки колџмбоџ, неџа га ни до кол'ени (Бл). ■ **тал'ицко** прил — Овџ л'џто не кте њишта да ми помџгне, ни тал'ицко (Би). — Ка от козџ, ни тал'ицко мл'џка не би мџгла да помџзем (ДД); *татал'ицан, татал'ицки.*

тал'иште/тал'иште с њива с које је скинута кукурузовина. — Поџри тал'иште па посеј пченицу (Дс). — У тал'иште неџа травџ, већ онџ талка (Св). — До доцкан би чџвал'и краве по тал'иштџ, налазил'е су понџшто да појеџу (Н).

тама тамџ ж *потпуно одсуство светлости.* — Паџе ми нека тама наџ очи, неко врџме њишта виџела несам (Јбе).

таман тамна -о 1. *који је затворене боје.* — Искоџило ми пџ тамно но што сам кџџла (С). 2. *који је без светлости.* — Ноћ тамна, њишта се не виџи (ДД). — Неџа њишта тамније од ноћи (Л); *в тмон.*

тамџн прил 1. *који одговара по величини.* — Кошџл'чићи тамџн за овџ деџу (БП). 2. *баш у то време, тада.* — Јџ тамџн на вџрата да ул'џнем да се подџртуџем, искоџи

Стéва (Бл). — Таман бй да рѡди, узéше ми на сйлу (Л). — Тамъ'н сам искочио из вѡроши, видим Нѣмац јѣ једну јѡбуку (Бр).

тамаћар а́ра м в *томаћар*. — С тамаћарима без мѹке нѣ мож да се погодиш (Дс).

та́мин та́мина м *прилика, мишљење, сећање*. — Ишла сам онако са́ма на та́мин (Би). — Сам ти се на-зборйла и ка́зала, бѡгоми по мојѣм та́мину, нѣсам те лагала (К). — Пѹшти дугачко онако о[д] та́мина (Је).

та́мл'ан -а́на м в *тамњан*. — До-нѣсите та́мл'ан и свећу (Дњ).

тамнѣна ж део дана без светлос-ти, ноћ, помрчина. — На́пол'е там-нѣна не види се прс прѣд око (ДД). — Тамнѣна, не види се ништа, сѣ-дам ла́мпа горйдѹ (Дс). — Како ћемо сад по тамнине да отиднемо (Св). П у **тамнину** обично новчана награда *наводацији за труд који је уложио да родитељи обећају момку тра-жену девојку*. — Тако се то зва́ло прѣ — тамнѣна, да да па́ре, у та-мнину, д[а] изѣ зѣт (Ж). — Мој отац није дао да се да у тамнину (Г). — Ако ти он извади девојку, ил'адарку у тамнину треба да даш њѣму (СЛ).

тамница ж *просторија у којој се држе затвореници*. — Држа́л'и га у тамницу док прѡшла опа́нос (Т). — Ка да је дошао ис тамнице, такѡ је бл'ѣд (Гр).

та́мњан/тамња́н -а́на м *врста смоле која се користи при верским обредима*. — Спрѣмимо та́мњан и свећу (Л). — Купимо свеће и там-ња́н (К). — Ту́римо тамња́на по онѡме жа́ру (Д). — Ока́димо се там-ња́нем (Бл); в *тамл'ан, тамњен*.

та́мњен -ѣ́на м в *тамњан*. — Купи се та́мњен и свећа (Св). — Ока́ди се икѡна и свећа онѣм та́мњенем (Св).

та́мо прил *место које није у не-посредној близини*. — Та́мо прија-тел'и дочекају свѡтове, пйју, певају (Т). — До та́мо, до планине ми де́те пешачило (Г). — Четйри године сам та́мо била и та́мо то де́те родила, се-де́ла док се не ослободисмо (Б).

та́нај -а́ -ѡ в *онај*. — На рѣт при-миш танѹ водетйну и танѡ (Дш). — Та́нај што е ктѣо да не побйје ѡпал'и ни по један шамар па не пушти (Бр). — Та́на л'ивада ни́ка[д] да се по-кѹпи бес кйше (Ки).

та́нак та́нка -о. 1. *који није испу-њен масним тквом, вижљаст*. — Та́нка ка сла́мка, а вре́дна ка пчѣла (Л). — Да́доше ми једну та́њу и ма-њу вилу да се не умѡрим (Дњ). — Ово је дебѣло, тре́ба та́нши прѹт (К). — Го́ре само ѣдна ко́рица та́нка (Ж). 2. *прен без довољно средстава за живот, сиромашан*. — Ко́ца су та́н-ки, сирѡтни, ће де́те да ми па́ти (Д). ■ **та́лко** прил. *сиромашно* — Та́лко је се прѣло и та́лко је се јѣло (К).

танака́в -а -о в *онакав*. — По́каза ми једно́га пија́нога, каже танака́в си ти би́о, па види је л' дѡбро (Д). — О[д] танако́га дрвета напра́ви се ви́ла (Г).

тана́ко прил в *онако*. — Тана́ко се ту́ри на ра́збој (СЛ). — Тана́ко у мо́кру обућу по ва́здан (Је). — Пѡнесе и[x] во́да танако́ (Бс). — Ко́њ дошао са́м танако́ (Дш).

тана́мо прил в *онамо*. — Пла́чемо тана́мо, паку́пил'и ни жйто (Бс). — Поку́пи[с]мо се тана́мо око цркве, око по́па (Т).

танга́р ча́ра м в *тагар* (БП Л). — Изва́дил'и би жа́ра у танга́р да се гри́је це́ла со́ба (Л). — Ја́дно је било грија́ње танга́ром, ту́ се угри́је само она́ј ко́ је поред њѣга (Л).

танѓират -ира несвр *тицати се*. — Мёне ме тó не танѓира ништа, баш ме брига (Г).

танипут прил *в тада*. — Сам Бóг знā како претёкосмо танипут (Гр).

танир -ира м *в тањир*. — Не мóгу да га гл'едам да ми брчка по таниру (Дш). — Ја покўпи онé танире и кашике па опери (Д).

танирче с -та *в тањирче*. — Изнёсу танирче скóрупа па узимај из онога танирчета (Би). — Танирчићи пўни мезета (Л).

таќкокрка ж *тиква танке коре*. — Таќкокрке нёсу ўкусне за јело ка онé што имају дебелу кóру (Г). — С таќкокркама смо рāнил'и свиње (Н).

танўр -ўра м *даска кружног облика са дршком којом се умешени хлеб полагао у црепуљу*. — Умёси се на танўр па се танўрем полако спушти у црпўл'у (СЛ). — Превр'еж га с онём танўром (Бс); ↔ *танурица*.

танурица *в танур*. — Свака кўћа мóрала је да има танурицу, како да се мёси бес танурице (Гр). — Клагијама, дрветем на сóвре, на танурице (Гр).

тањир -ира м *плитка посуда из које се једе*. — Напи се па ми слóми тањир о[д] сервиза (Си). — У нај тањир трипут сас прстима па домаћину на прси — типут је мёд било (Ж). — Штā ћу с овёма тањирима (Пр)? — Ми нёсмо имāл'и ка сāt сваки члāн тањир прг себе (Дш); *в танир*; ↔ *санче*.

тањирче -та *тањир мање запремине*. — Донеси ми неко тањирче да прифāтим ово сира (Је). — Изнесе пāрче л'ёба и тањирче скóрупа (С); *в танирче*.

тањит (се) тањим (се) несвр *чинити се, чинити некога/нешто тањим*. — Није дóбро што је пóчала да се тањи (Пр). — Беше дебела, трёбаше јóж да се тањи (Л); → *из-о-*, *пре-*.

тапйја ж *потврда, писани документ којим се потврђује право на власништво*. — Имају тапйје на нў (ДД). — Натёрај бёга, те бёг и[x] запāли да изгорй тапйја (Дњ). — Јовāнов отац óдно тўрску тапйју за наше имāње у Црну Гóру да превёде на српску, и тā се тапйја више нйе вратила (С). — Имāл'и тапйје што плāтил'и тол'йку зёмл'у (Дњ).

тапијāлни -а -о *који је потврђен тапијом*. — Синāјчани имају нйну, тапијāлну планину (Б).

тапрв прил *в топрв*. — Скорёло се, па тапрв да га кйсел'и (Гр). — Да се наспāва, па тапрв д идё у л'ивā-ду, нёма о[д] тóга пóсла (Дш).

тапут прил *в тада*. — Носил'е се тапут свё бóкче, чарапе и пазўвце (Ж). — Рађаше тапут, и стоке учинисмо (Б). — Ми смо тапут звāл'и Обил'ић, дрўкше нйе се звāо (Дш). — Тапут шкóла нйје рāдила ка сād (К). — Тапут су бил'и ... налóжи на срёд кўће (Св).

тарāба ж *ограда од дашчица вертикално закованих за хоризонталне носаче*. — Вёжи кóња за тарāбу па āјде унутра (Б). — Онó рāније би обóре заграђовал'и кофйјама, а сād с тарāбама (Си). — Овāмо преграђено тарāбема (Јбу).

тарāк м *јунац, бик*. — Тарāк за мерāк (Јб). — Прёзо сам двā тарāка, бил'и су ка звёзда, бóгоми нёсу осётил'и рāд (Г). Алб *terāk уштројен во*.

таранчуг прил *нешто што је пресушено, изузетно суво*. — Цёо

дан теше на плот на ово сунце ће да се учини таранчуг (Г).

тараса ж в *тераса*. — Ја вак̄о ка на тарасу искочи с једн̄ом за̄вом (Бс).

тарашкат -ам несвр *тражећи претурати, растурати*. — Тарашкасмо свѹј по куће и нигде ју нема, ка да је у земл'у пропала (Н); → пре-, раз-.

тас м 1. *метални суд са дршком из којег се служи вода*. — Снаша је морала да двори рѣбл'е док вечера и да држи ѹ руке тас и бокал водѣ (С). — Мнадица узмѣ тас у шаке и бакал и посицѹје (Бл). — Таз да иде од рѹкѣ до рѹкѣ док не дође до тога што е жедан да пие (Ж). — Није имало чаща па се пило ис тасова (ДД). 2. *лим у виду ширег обруча на отвору горњег воденичког камена кроз који упада жито при млевену*. — Онѹ у средину камена зовѣ се тас (Си). — Можѣ да скѹчи понѣко зрно поре[д] таса и да се скотрл'а у брашно (Л). 3. *гвоздени прстен на крају централног дела точка за прежних кола*. — С обадве странѣ главине су тасови код гвојзѣнија кбла; ↔ сафа.

тасад прил в *сад*. — Тасад ма̄ло да данемо дѹшѹм, се пѹкосмо радѹћи (БП). — До тасад смо бил'и у њиву дизал'и снопѣве у крстине, до тасад несмо ста̄ли цѣо дан (Гр).

таслица ж в *наруквица* (Б Бл Бр Би Гр Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг П Т). — Кошѹл'е бил'е з дугачкима рукавима, с навѣзѣнема таслицема (Ж).

тата м *отац*. — Тата се ма̄ње вѣл'и, а бѣл'е слѹша но ма̄ма (Бс). — Деца зовѹ ѿца тата док су ма̄ла, кат порастѹ зовѹ га на име (Је).

татај тата -о в *тај*. — Татај дан кат се удадѹ, више ништа (Дс). — Неки су ѹзел'и татѣ плѹгове, машинѣрије, а неки изгубил'и и тѹ кра̄ву што су да̄л'и (Ж). — Тавако беше ба̄ш ма̄јка татѹје (Бл). — И жѣне татѹ (Дс). — Татѹ смо јѣл'и (Бс). — На татѹ дрво би правил'и врчанице па би л'ѣпо нашарала тѣ опанце (Би).

татакав -а -ѹ в *такав*. — О[д] татакија се чѹвај (Си). — Ба̄ш татакога сам и ја имаѹ (Т). ■ **татакѹ** прил в *тако*. — Татѹ носил'и дрва на л'ѣја, крл'чиѣ и татакѹ живѣл'и паски (Св). — И татакѹ, бѹгоми, остадосмо (Је). — Татакѹ смо прѹшл'и (Си). — Татакѹ тѹ, провал'ивал'и куће и ѿде татакѹ (Ки).

татал'ики -а -ѹ в *тол'ики*. — Татал'ики комат л'ѣба држи (Дш). — Татал'ике мѹке око њѹје и понесе ју Кујавча (К). — С татал'иким па̄рема мѹго си кѹђу да направил'и (Ки). ■ **татал'ико** прил *толико, веома много*. — Татал'ико смо се мѹчил'и и свѣ бѹш (Г).

татал'ицан -на -ѹ в *татал'ицки*. — Колѹмбоѹ остаѹ татал'ицан, нема га ни до кол'ена (Г). — Пшеница татал'ицна, ни опанце да покрѹје (Г). ■ **татал'ицно** прил. — Комат колѹбѹтнице и татал'ицно сѣра па ајг за стѹком (Г).

татал'ицки -а, -ѹ в *тал'ицки*. — Ојагњила беше једна копил'ица татал'ицко јагње, нѣ беше више од ма̄чета (Г). ■ **татал'ицко** прил. — Шта̄ има тѹ, татал'ицко (Г)?

тананакав -ка -ѹ в *онакав*. — Ба̄ш тананакав си ти бѹјо, ка танај Бајрам што је (Пр). ■ **тананако** прил *онако*. — Тананако оста̄л'и стрѣл'ани (Гр).

татапут прил *в тада*. — Татапут нeмадомо брашна (Дш). — Док укидоше вишак, до татапут нeсмо има-л'и л'eба (Бс).

татаранђа ж *в тутурлаја*. — Мушкаћи кад би чува-л'и, би свира-л'и у татаранђе (Гр).

татаронђа ж *в тутурлаја*. — Кад би чува-л'и у про-л'еће, на све стране ћуеш татаронђе (Л).

татаронца ж *в тутурлаја*. — Посеко би дебелу грану од врбе па би направио татал'ику татаронцу (Јбу).

татарунца ж *в тутурлаја*. — Татарунца не може бес писка (Јбу).

татoде/татoдe прил *в овде*. — Ја сам највише радио татoде (Ки). — Мене је деда погинуо татoдe (Бл). — Ноћаз да коначите татoдe па јутре нов дан, нова нафака (БП). — Татoдe, пот стрeу смо осамну-л'и (БП).

татoдeке прил *в овде*. — Мене ме пратише у Л'убонић, а он татoдeке био, тату су седe-л'и (БП).

татoдeнак прил *в овде*. — Вала, рече, ка[д] си нава-л'ио, баш татoдeнак ћу да коначим (БП).

татoнде прил *в онде*. — Татoнде ти је рапка с ракијом, испод оне грмушке (Г).

тату прил *в ту*. — Тату носил'и дрва на л'еђа, крл'чиће и татако живe-л'и паски (Г). — Још пре тој моe ћерке тату е се запосл'ио и заe-но су стек-л'и пензију (СЛ). — Све помрело тату (Бл). — Eто тата стара кућа тату, и нико ништа (Л).

тафа ж *плићи земљани суд служи за кување специјалне врсте јела од свежег свињског меса и зачина* (БП Г Р ДД Њ Л Је Л Н Св Си С). — Тафу би спреми-л'и кад би клал'и свиње ил' кад би имал'и срамне го-

сте (Гр). — Надроби тазе мeса свињскога па помешај с оризом и удробљеним кромидом, напуни тафу, па тури пот сач, па запечи (Г); ↔ *ћувек*.

тацна -е и **тацна** тацне ж *плитки тањир на којем стоји шоља*. — Расипо би мало кафе у тацну, Милан би сркнуо ис тацне, прошао би му мерак (Г). — Прво ју прврнемо на тацну па посл'е гл'едамо шта има у њу (Је).

тачан -чна -о који *не одступа од правила, веран, истинит*. — Он је тачан, не бој се од њега, није врдалама (Т). — Вага је била тачна, но они су на њу кра-л'и (Дс).

ташче -та с *дем од тас*. — Попијем ујутру по ташче млeка па до-ручкујем (Б). — Помузла би от краве ка пола ташчета млeка, више не (Би).

твој твоја -е *присвојна заменица која означава припадност лица са којим се говори*. — Жeно, твоји не долазише ове године (Јбу). — Ништа се лoше није чуло о твојe женe, ни о твојe куће (Је).

тврд тврда -о *чије су честице збијене*. — Од лађенога млeка сир је тврд и није укусан (Н). П ~ **на узду** коњ којим није лако управљати. — Ка[д] су коњи тврди на узду без ђема се не може (Г). П ~ **на мжу** музара из чијег вимена излази млеко јачим стискањем сисе. — Руке заболу док се помузe крава тврда на мжу (Гр). ~ **на сзу** који није емотиван, који не заплаче лако. — Има понeко па је тврд на сзу, а понeкоме су сзуе навр трeпа-вица (Г). — Жeне нeсу тврде на сзу ка л'уди, оне мжу лако да се заплачу (Је).

тврдица ж *претерано штедљив човек, шкртица*. — Тешко може да

с извуче̄ дйна̄р [д] тврдице (Т). — Тврдице би ишл'и и гол'и и бѣси са̄мо да не потро̄шу па̄ре (Ки). — С тврдицом не̄ мож ла̄ко да се погѣдиш, те̄шко се ѣни одва̄јају от па̄ра (Пр); ↔ *томаћар*.

тврдоглав -ава -о *који ради по свом нахођењу, својеглав, непослушан*. — Да није била тврдоглава, не би ју чо̄век истѣро (Г). — Како да докажеш тврдоглаве женѣ да није како ѣна ѣне (Дс).

тврдокорка ж тиква тврде коре. — Кад би ва̄рила тикве за свиње, понеку тврдокорку би сва̄рила за рѣбл'е (Би). — Тврдокорке мо̄гу да бидну ка ко̄штан (Г). — Понеку тврдокорку тӯри у котѣо те сва̄ри да се поје (ДД).

те (само у том облику) *в рез* (Бр Др Дс Н Пр Св). — Ове̄ ко̄се “Дй-вл'и ве̄пар” имају добар те̄ (Пр). — Добар косач̄ љвек направи добар те̄ кат кл'ѣпл'е (Н).

тег/тег м **1. метални предмет ваљкастог облика утврђене тежине који служи за мерење**. — Има те̄г што ме̄ри стѣ кила (Бл). — Не̄ма до̄ста те̄гова да подме̄ри оѵѣ жита (Пр). **2. в баланца** (ДД Др К Пр Св Си С). — Има ва̄га те̄г, а има и те̄г от кантара (Св). — Помѣрај те̄г та̄мо -ва̄мо док се кантар не умири, док не стане (Пр).

тегар -ара м *в тагар*. — Налага̄л'и би у оца̄це, па изва̄ди помало жа̄ра, па тӯри у тега̄р да с угрѣје соба (Си).

тегла **тегл'е ж стаклени суд за конзервирање салате и тегло** с (Д Дс Ж Пр). — Прѣђу ми зими по не̄кол'ико тегла̄ па̄прика (Г). — Паприке се прѣво испѣчу, па се ол'ушту, па се насла̄гају у тегло, па се турѣ зачин (Пр).

тегл'еница ж в игл'еница (Др Дс Т). — Не̄ко каже игл'енице, не̄ко тегл'енице (Т); ↔ *увитѣнка, увија̄ч*.

тегл'ит -им несвр *вући*. — Она̄ј на кола дрӯзга, а они испот кола тегл'у конѣпац да ве̄жу кола (ДД). — Дра̄ги по̄че да тегл'и мало више па прѣкиде конѣпац (Г). — Волѣви тегл'у, гурају се, ал' не мо̄жу да извучӯ кола (Гр); → из-, по-.

тегѣба ж 1. притисак изазван масом неког тела, физичка тежина тела. — Он држи те греде, тегѣбу њину да се не искриву (Гр). **2. поремећено здравствено стање, мучнина**. — Не̄сам била добро, осѣћала сам неку тегѣбу (Л).

тежак тешка -о **1. који има изражену тежину**. — Ја мисл'им да је сирѣва, се осѣћа се на виљу да је тешка (ДД). — Ништа теже от кашике не сме̄ да подигне (Г). — За вел'ики, бѣжи, тешки ајтар, немо више да пролази прко л'иваде (К). — Има̄л'и смо један тешки митрл'ѣз (Ж). **2. одбојан, неприступачан, задрт**. — Тежак стѣрац, нико не може да му угѣди (Бс). ■ **тешко** *прил с муком с напором*. — Тешко прѣшл'и, не мо̄же бит теже (БП). — Тешко да стигнемо на вре̄ме (Ки). — Тешко свѣда сво̄ме бе[з] својега (Је). — Тешко тебе да сазна̄ ѣтац (Б). — Уни су најтешко бил'и да се нађу (Дш). ■ **тешко** *прил у већем броју, количини, много*. — Тешко л'уди било на сабор (Бс). — Тешко се на̄рода разбѣгало (Гр).

теза те̄зе ж *хипок од тетка*. — Седѣла сам ја̄, ко[д] те̄зе се спре̄мала (Гр). — С те̄зом сам ишла ко[д] да̄ја (Гр). — А̄ј ко[д] те̄зе да ти да̄ теза бамбоне (Св). ■ **тезин** -йна -о *које се односи на тезу, теткин*. — Видо сам га ко[д] те̄зине куће (Г).

тѣк (само у том облику) *који није у пару*. — Једнога вола продадо, не мога обадва, посе овај ми остаде тѣк (Т). — Муја му поједе мѣчка, остаде му кућоња тѣк (Г).

тек *вез непосредно после, чим*. — Убил'и га тег дошао у Бело Пѣл'е (БП). — Тек сам дошао отуд — ајде Јанко с менѣм (Бр). — Кол'ико тражу тол'ико да плати на врата, па тек да уђе тамо (Бр).

тек *речца за закључивање*. — Ништа ти не знам, тек скочише јѣда[н] на другѣго (Ки); *в теке*.

теке *реч в тек*. — Теке се окрену: јѣ л'и ти шта си му намигнуо (Б). — Теке посл'е оно се расформира (Б). — Турише још једно тройцама, теке однесмо у Бураковац (Бр).

текнефес -ѣса м *коњска болест органа за дисање*. — Каже шта си се задубао ка да имаш текнефес (ДД). — Ако коњ болуе о[д] текнефеса, нема му л'ѣка (Пр).

тексират -ата м *в таксират*. — Не да ми тексират, морам да нешто очистим (Јѣ). — Тога тексирата, ни два камена не остави заједно (С).

телачак -ака м *в тел'ечак* (Кг Љу Пр Т). — Не могу д истѣрам тел'е ис телачака (Пр). — Мѣра да се направѣ тѣрови и телачак, па да се идѣ у планину (Пр). — Краве тѣ поре[д] телачака (Јѣ). — Не могу д истѣрам тѣоце ис телачака (Кг).

телочак -ака м *в тел'ечак*. — За једно тел'е шта ће ти телочак (С). — Телочаце смо имал'и ка[д] смо држал'и по бул'у[к] крава (С). — Не могу да се ја јурим се тѣоцима по телочаку (С).

тѣл' м □ *метална жица*. — Ципцео ђукс уфањен, а одеѣла, бѣкче тѣопане — цел'е у тѣл', сјају (К).

тел'ан -ана м *без журбе, на тене*. — Пѣсл'е ђу ја тѣ да средим по тел'ану (Г).

тел'анѣја ж *особа која има довољно времена*. — Направиће ти кад бидне тел'анѣја (Г). — Не мош ти с тел'анѣјама да се дружиш (БП).

тел'е -ѣта с мн *тѣоци/тѣлаци младунче краве*. — Продадо једну свѣм тел'ѣтем (Би). — Једна је била јалова, а једна не богами, но с тел'ѣтом (Г). — Имала сам двѣ краве отѣл'ене, каке л'ѣпе тѣоце (Би). — Она чувала тѣоце, а ја говѣда па се састал'ал'и (Јѣ). — Тѣлаце да гл'ѣда, тѣлаце, да музѣ, да сири, да скупл'а ону благѣту (Б). — Каже комѣ с украѣла стѣка ноћас тѣлаци му остал'и у блато (Б). — Петнаѣс тѣлаца сам чувала ја (Бл). □ **пѣјес** - не отелити се те године. — Ово ју је четврто тел'е, а једно је појѣла (Си). — Била је једна кућѣша није појѣла ниједно тел'е (Г). ■ **тѣлад** -и зб *им*. — Дружила сам се с њѣм кат сам чувала тѣлад у Бѣјовића л'иваде (Јѣ). — Држимо јено три краве и једну јунѣцу, три козе, којна, трѣје тѣлади (Јѣ). — Ја сам полагала тѣладима (Јѣ). — Шѣс крава музнија са тѣладима су ми узел'и (Св).

тел'ѣнце -ѣнѣта с *дем од теле*. — Ктѣдо да потѣрам једно тел'ѣнце да продам (БП). — Како изгл'ѣда, од овога тел'ѣнѣта нијкад краве неће бит (Др).

тел'ѣр -ѣра м *в ѡерчиво*. — Понѣ Маду једну л'ѣтву да ми направи тел'ѣр за прозор од л'уцке собе (Г).

тел'ѣњак -ака м *в тел'ечак*. — Да се покупи она слама и да се прѣстре по тел'ѣњаку (Л).

тел'ѣф *реч претерано гладан*. — Краве гладне — тел'ѣф се учинѣл'е

(Г). — Не мōгу да мрднем тел'еф сам се учинела (Г).

тел'ефѡн -она м *апарат за разговор на даљину*. — Саџ свака кўћа има тел'ефѡн (БП); *в тел'ифон*.

тел'ечаќ -аќа м *смештај за те-лад у штали* (БП Бр Бс Г Гр ДД Д Љ Н П Св). — Пуштил'и се теѡци ис тел'ечаќа па посисал'и (Св); *в тел-лачак, телочак, тел'ећак, толочак*, ↔ *кочак, тел'еча̄р*.

тел'еча̄р -ара м *в тел'ечак*. — Имал'и смо у планину тѡр за ѡвце и тел'еча̄р за теѡце, а краве су бил'е пушћене (Си).

тел'иг тел'ига м **1.** *део јарма у виду латиничног слова "у" који долази вољу испод грла, а крајевима пролази кроз јарам*. — Онѣ планински јармѡви имају тел'иге, овѣ наѣши рамењаче и жегре (Г). **2.** *в вре-сло 1.* — Скинул'и с краве звѡно с тел'игом и ѡднел'и (Б). **3.** *в лубац 2.* — Правио сам ја̄ тѣл'иг за ѡвче звѡно од ораѡве жѣл'е (Б).

тел'ифѡн -она м *в тел'ефон*. — Имате тел'ифѡн, ја̄ да Ви дам а̀тре-су (Б).

тел'иш -иша м *в ексер*. — Порѣ-ђају се л'етве па се закўје с тел'и-шима (Т). — Тел'иш је ковачки ек-сер (Т).

темел' м *део зида у земљи, обично од бетона или камена са малтером* (БП Бс Г ДД Др Л Ље Љ Н Св Си) и **темѣл'** (Б Бл Бр Би Гр Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу С СЛ Т). — Закѡл'е се гуре ал' ја̀гње, па му се глава тў-ри у темел' (Бр). — Нѣма сѣла што нѣма темел'е црквѣне (Гр).

темел'ија м и ж *стрпљив, разу-ман, толерантан*. — Нѣкога темел'ију да нађеш па д идѣш код њѣга (Г). — Мил'ина ти је с темел'ијом да

радиш и да разговараш, да се не умориш (Г).

теменā (само у том облику) *изу-зетна пажња, угађање, поштовање*. — Не мōгу ја да му чиним теменā (Г). — Нѣкоме нѣсам чинѣо теменā (ДД).

тѣмл'ик тѣмл'ика м *в рамењача*. — Ако имаш чѣм да ми пребијеш овѡ дрво за тѣмл'ик (Св). — Јарам има два тѣмл'ика (Св).

тенѣћа ж □ *в ластра*. — Да нађѣ-мо мало тенѣће да се тўри око оцаќа да не кисне (Си). — Покријо коко-шар с тенѣћама, с овѣма ластрама (Си).

тѣнѣра ж □ *в шерпа*. — Ми смо вѣкал'и тѣнѣра, а вѣ сад шерпа (Г). — И тѣнѣре и кашѣке — свѣ трѣба да се попари (Г).

тѣнѣрче -та с □ *дем од тенѣра*. — Вѣкала је покојна Цвѣта: да нѣ-маш неко тѣнѣрче да прифатим нѣшто мѣса (Г). — Ено ју с тѣнѣр-четом се игра (Г).

тѣпат -ам несвр **1.** *од милоште надевати хипокористике*. — Нѣје ју звала на име, но ју тѣпала — лў-че (Кг). **2.** *тући, батинати*. — Мо-ре, смѣри се да те не тѣпам (Гр); → у-

тѣпик м *велики застирач за под*. — Нѣкад зѣмл'а, а саџ свака сѡба тѣ-пик (Би). — За пѡтос да турају, ка овѡ са̀д] тѣпике што турају (Др). — Овај тѣпик, овѡ што турају овѣ мна-де бѡл'и но ћил'им (Љу).

тепсија ж *шири суд у којем се пе-че, обично, пита*. — Наслѡжи пѣту у тепсију бакарну па понѣси пѡклон (БП). — Онда онѡ угл'ѣвл'е тўре у тепсију, црепўл'у. — У тепсије, овѡ-ке тепсије, а има и бакарне (Ки); *в тепѣија, типсија*.

тепсиче -та с *дем од тепсија*. — Забрчкај мало грџнице и тѳри у тепсиче за вечѳру (Гр).

тепција ж в *тепсија*. — Унесе по целу тепцију или шѳрпу вел'ику (Т). — Упрћена и тепцију на главу, носи радницима рѳчак (Би).

теразија ж *мања справа за мерење тежине, вага*. — Не би ни дал'и да мѳримо кантарѳцама, но су не терал'и да мѳримо на онѳ ѳине теразије с тѳговима (Ље).

тераса ж *истурени део, део куће изван зида*. — Овѳ новѳ куће свѳка има терасу (БП). — Стѳре куће су бес тераса (Кг); в *тараса*.

терат -ам несвр **1.** *гонити*. — Терал'и смо заједно краве преко Бистрице (Г). — Испѳла ми негде пѳтем кад сам терала краве у Вел'инца (Г). **2.** *присиљавати*. — Терал'и су ме на часове и ја несам ктѳо идѳм (Б). — Ка[д] се зарѳтило па су не ћерал'и, ми смо бил'и шѳесторо живѳја (Ље). — Кад је било онѳ за вриѳеме, ка[д] се зарѳтило па су не ћерал'и, жѳне коѳ нисмо писмене, да учимо (Ље); в *ћерат*; → до-, из- на-, о-, по-, раз-, пре-, у-.

терет терѳта м *напор, тешкоћа*. — Ми смо имѳл'и терет, а не ка овѳ сѳденакѳ (Ж). — Дѳбро сам жива о[д] терѳта штѳа ми је свѳ прѳшло преко главѳ (Пр).

терѳтит -им несвр *окривљивати*. — Терѳти се да је имѳо вел'ики мањак (Г). — Да се спѳси, да му н узмѳду стѳку, штѳо су га тѳ терѳтил'и (Т).

терѳтни -а -о *који је намењен за превоз робе*. — Потовѳрише не у терѳтне вагѳне ка стѳку (БП). — Ода-тл'е су не прѳѳацил'и за Загреб у терѳтне вѳзове (Љ). — Излѳзимо ис

терѳтнија вагѳна по јѳдан и јѳдан на стѳаницу (ДД).

терѳторија ж *територија*. — Та-мо до Кујавче по[д] терѳторију цр-нагѳрску су остѳл'и до ослобођѳња (Дш).

терзија м *занатлија који шије одѳла, кројач*. — Терзија је имѳо па сашѳје (Дњ). — Терзија рѳже че-шире (Дш). — Ишл'и би терзије по сѳлу, онде скројавѳл'и би чешире и шѳил'и (Би). — Терзије су бил'и шѳил'и (Св); ↔ *шњајдер*.

теритѳорија ж *простор, предео, део неке државе или администра-тивне јѳдинице*. — С наше теритѳорије повѳдоше не прко Албание за Скѳдар (БП). — Пѳсл'е у Скѳдар пи-тају ко је по[д] теритѳорију цр-нагѳрску (ДД); в *терѳторија*.

терлак терлѳка м *плетена капа од памука, полулоптастог облика*. — Терлак испот кѳпе (Би). — Тер-лѳкем се само мало одозгѳр покрије глава, мање но ћулафем (Би).

тѳсан тѳсна -о **1.** *који нема по-требну ширину, комоцију*. — Обѳ-кла тѳсну сѳкњу па идѳ ка спѳћена (Л). **2.** *прен који није толерантан*. — Рашири грѳди немо да си такѳ тѳсан (Св). ■ **тѳсно** прил *осећање ве-лике потребе, нужде*. — Није бѳјо тѳсно за ѳиву (К). — Кад ми сна рѳче несам тѳсно за тѳбе, ѳкрену ми се сѳба око главѳ (Љу). — Коломѳћи несу тѳсно за вѳду, бѳће коломѳћа (К).

тѳсат тѳшем несвр *оштрим ала-том тањити, уобличавати дрво скидајући иверје са ѳѳга*. — Онѳ греде су најпре тѳсал'и па дизал'и на кућу. — Грађа није рѳзана но тѳ-сана (БП). — Онѳ греде тѳши па тѳ-сане дижи на крѳв от куће (СЛ); → за-, из-, о-.

тескѡба ж *скучен простор*. — Вѣл'ика тескѡба, свѣ кўћа до кўће (Л). — Опрѡстите, ѡдѣна у тескѡбу, поседѡсте ка у шўму (ЈБ).

тѣсла ж *тесарски алат којим се теше дрво и закивају ексерѡ*. — Каку тѣслу, нѣма ни секѡру, а нѣ тѣслу (Бр). — Тѣсло[м] мѡже помало да се истѣше (БП).

тесл'ѡм прил *агонија*. — Не пита за нѣга, тесл'ѡм, сѡл што е жѡв (С). — На мўке чѡвек — тесл'ѡм (ДД).

тесл'ѡмит -ѡмим свр *предат*. — Да се не цѣнкате више, но да тесл'ѡмиш чѡвѣку волѡве, бѡл ти је дѡо (Ки). — Вала кат кажеш да тесл'ѡмим, тесл'ѡмѡићу му, и нек су му срѣтни (Св); → пре-.

тѣстав -а -о који је *умазан тѣстом*. — Не могѡ да га отвѡрим с тѣставима рукама (Д).

тестѣра ж *в пила*. — Рѣжу л'ўди танѣ кѡске са тестѣром ѡвако (Дш). — Їма јѣга за тестѣру (Гр).

тѣсто с *брашно помешано са водом*. — Кад је ладно, зазѣбѣ тѣсто и н искѡчу л'ѣбови добри (Д). — Ако остѡне дўже, онѡ тѣсто испл'ѡви (Би). — Замѣсимо с'мо квѡсац, а нѣ тѣсто (Би). — Забрчкамо усрѣ тѣста и ѡн ўјутру испл'ѡви (Би).

тѣтак тѣтка м *теткин муж*. — Имѡл'и смо тѣтка, вол'ѣл'и смо га више но тѣтку (Дс). — Тѣтак, је се уморѡ (Би)? — Викѡла би Драгиња бѡш му фѡла што је дошѡ, да ѡма кѡ да ми збѡри с тѣткѡм (С).

тѣтка теткѣ ж **1.** *очева или мајчина сестра*. — Прѡтигла ме мајка да пренѡћим ко[д] теткѣ једну нѡћ (Гр). — Зовѣ у пѡла нѡћи, а тѣтка, а тѣтка, а јѡ тў нѣ била (БП). — Ни јѣдна о[д] тѣтака није оставила што није питѡла за тебе (Би); ↔ **тѣза**. **2.** *пог задњица*. — Подѡгни тѣтку, трѣ-

сни се малѡ, видиш кака су ти дѣца (Г).

тѣткић м *теткин син, брат ѡд тетке*. — Ми смо тѣткићи рођѣни (Т). — Имѡо сам тѣткиће у Лѡћане (БП). — Ђни су рођѡци с ѡвѣма нѡшима тѣткићима (ЈБу).

тѣткичина ж *теткина кћи*. — Једна тѣткичина ми бѡла ўдата у Горѡждевац (К). — Имѡла сам тѣткичину у Сигу, порѡсл'ѣ смо заједно (ЈБѣ).

тѣтовац -вца м *сорта пасуља крупнијег зрна бубрежастог облика*. — Подвадѡри сѣју тѣтовац крс колѡмбоћ (Гр). — Пасўл' ѡт подвадѡра вѡри се бѡл'е (Дс).

тѣчнос -ти м и ж *хемикалије у течном стању против болести и штѣточина у пољопривреди*. — Тѡде, ўзе тај тѣчнос код нѣга, пўмпу нѡјзину да ѡпрска нѡву (Би). — Опрскасмо га нѣким тѣчностом, јѡ не знам како се зѡвѣ (Би).

тѣше с *плетени, односно шивени предмети за одевање, одећа*. — Ранѡије се тѣше држѡло у кѡвчѣзе (Д). — Їм да перѣм тѣше (Г). — Опл'ѡч-кал'и ни тѣше (Б). — У војничко тѣше бѡо (Дс). — Имѡла сам двѡ кѡвчѣга тѣша пўне (Ж). — Онѡ војничко тѣше стѡвил'и кѡтол'ици за нѡи у Нѣпол'е (Дс). — Пѡсеке не мѡжу да се прмѣну, нѣма тѣша, нѣма ништа (Бр). — Сѡндўце, постѣл'а, двѡје бѡсага тѣша (К). Алб *tesha одело, ствари, пртљаг*.

тѣшкосѣн -сѣна -ѡ *увек намргођен, нерасположен*. — Дѡста ти је да га гл'ѣдаш ѡнакѡ тѣшкосѣнога (Г). — Глава да те забол'и о[д] тѣшкосѣнија л'ўдѡи, сѡмо да и[х] гл'ѣдаш (ДД).

тѡ зам *лице којѣм се говорно лице обраћа*. — Нијкад више с тебѡм (Ж). — Тѣбе ћу да ти кажем (Д). — Фѡлѡ

ти тебе што кажеш то̄ (Дш). — Са̄[д] ти ја̄ кажем тебе, све̄ да ти причам от почетка (ДД). — И тебе ти по-знато то̄ (Н).

тибе речца за појачавање уз извесну дозу чуђења *вероватно*. — Тибе боже несӣ му ни рекла (Јь). — Тибе боже неће бит̄ истина (Н). — Несӣ му веровал̄и тебе, се не би оставил̄и (Г).

тиганче с в *тигање* (БП Бс ДД Др Дс Дњ Ж Ки Љ Љу Н П СЛ). — Тури мало палаке и испржи му јаје у тиганче (СЛ). — Извади ис тиганчета у тањир (Ју). — Неопрани ју тиганчићи, све̄ мўве по њима, рој мўва (Дс).

тигањ -ања **1.** *плитка посуда са дршком у којиј се спрема јело или запршка*. — Спремал̄и би запршке у тигање (БП). — Украдоше ни тигањ бакарни (Г). — С тигањима смо се служил̄и (Д). **2.** *пуноглавац*. — Играла би се фатајући онѣ тигање по јазу (Г).

тигање -та с *тигањ мање запремине, дем од тигањ* (Б Бл Бр Би Г Гр Д Дш К Кг Л Ље Пр С Св Си Т). — Да ти попржим неко јаје у тигање да не седж гладан (Кг). — Разлабавила ми се дршка о[д] тигањчета (Н); в *тиганче*.

тиква ж **1.** *бот Cucurbita*. — Кол'ико су родил'е мого си с тикве на тикву да идеш крос целу њиву (Г). **2.** *погрдни назив за жену, која је ограничене умне способности, глупача*. — Она тиква те̄ра по својему (Бр). — Да ти каже тикво једна да му опростиш, но д уфати дрво па да те измлати, мл'иво да те учини (С).

тикван м пог, у афекту *глупан*. — Дѣ си пратила онѣга тиквана, јѡж га нема (Др). — Поручила по једноме тиквану, он заборавио да каже (К).

тикваник м *врста јела од пројаног брашна и зачина помешаног са куваном тиквом*. — Тикваник јѡпе[т] добро беше (Бс). — Не би мѡгла да се најем тикваника кол'ико сам га вол'ела (Гр).

тиквенче -енчета с *дем од тиква*. — Остадоше ми још неки тиквенчићи, не мога̄ да и[х] натоварим на кола (Г). — Попадало с кол'и некол'ико тиквенчића (Св).

тико-тико *узвик за вабљење кокоши*. — Ујутру ви́че Ви́да тико-тико, а ни једне нема (Г).

тиксират -ата м в *таксират*. — То̄ е било тиксират онѣ девојке (Св).

тил'инфўз в *биза*. — Да мѣримо, видиш да је тил'инфўз (Ки).

тил'ић м в *путил'* — Потрошила се коса, дошла до тил'ића (Ки). — Тил'ићем се не коси (Ки).

тимарит -арим *несвр чистити животињу од прљавштине и сувинних влака*. — Нем̄ ка̄[д] да и[м] полѡжим, а не да и[х] тимарим (Јь). — Никад несам упрѣго коње ел' волѡве што и[х] несам тимарѣјо (Си); → о-. ■ **тимарѣње** с *гл им*. — Запрега се дотерўје ранѡм и тимарѣнем (ДД).

тиња ж *речни нанос, муљ*. — У тињу успева све̄ шта посејеш (Дњ). — Донесеш мало тиње за расад па покријеш одозгѡр сѣме тињом, бѡл'е успева (Гр).

тињав -а -о *који има тиње*. — Не мѡраж да ѡубриш тињаву зѣмл'у, у тињаву зѣмл'у све̄ успева, све̄ шта посејеш (П).

тињавица ж *тло састављено од наталоженог муља*. — Упада плўг ка у тињавицу (Пр). — По онѣ тињавице, наѡпако да га посејеш, ѡн ће да рѡди (Н).

типа ж *крпица, закрпа*. — Да видиш, панталонѐ му свѐ типа на типу (СЛ). — Да нађемо како типу па маџа (Г).

типсија ж *в тепсија* (Би Др Дш Ки Љу Т). — Гнѐташ ону пагачу и ставиш ју у типсију (Би). — Тѹри типсију на саџак, посипку жара испод њѐга, па сач одозгѡр (Љу). — Мало брашна тѹрим у типсију (Т). — Помџи типсију па тѹри онѡ у типсију (Бс).

типут/типѹт прил *в тада*. — Кад бидне спремна девојка, типут се одрѐди рѡк (Дс). — Типут сам био ма-л'и (Бр). — Тѡ се носило типут (Би). — Типут сам био у Пећ (Пр). — Типут није имѡло седам-ѡсам ѹченика у четврти разред (Др).

тир м *квалитетна памучна пре-ђа*. — Тир купи па тки (БП). — Тај тир најмѡдерно (Бл). — Ткал'е о[д] тира, најбѡл'е платно (Ље).

тиранка ж *дуга женска кошуља од памучног платна, тира*. — Тиранка о[д] жутога платна, а преко њѡј позади опаше се бѡкча (Г). — Она тиранка се бел'и (Пр). — Л'уди чешире, а жѐне тиранке па преко њи бѡкче (Би).

тиџа дет *императивна речца не-мој, не дирај, остави*. — Тиџа тѡ (Г). — Вичи му не вичи тиџа, ѡно ће д узмѐ што види (БП).

тишина ж Δ. — Тишина, не чѹје се ништа (Бс). — Полѡко ишл'и по тишине да и[х] нѐко не чѹје (СЛ).

тишл'ер м *занатлија који обра-ђује дрво, столар*. — Душан покојни био је добар тишл'ер (Си). — Договоријо се с једним тишл'ером да му направѡ врата (Г).

тиштет тишти несвр **1**. *осећати бол*. — Тиштѐло ме нѐшто у грѹди

(Кг). **2**. *осећати грижу савести*. — Тишти ме што ју не понѹди да рѹча (Дс).

ткал'а ж *жена која зна ткати*. — Вредна ткал'а за дан мѡже да изѡтке и по пѐт аршина сѹкна (Ље). — Било, бѡгоми, и ткал'а и везил'а и пл'етил'а, а сад овѐ н умѐдѹ ни ко-нац у иглу да ѹтну (Г).

ткѡт ткѐм несвр *на разбоју прои-зводити тканину*. — Па да су ме оставл'ал'и да ткѐм дању, но сваки дан да раѡимо — чѐтири имања (Ље). — Знала сам да ткѐм, ал'и ни-сам ткала (Л). — Напред сѐдни да ткѐш (БП). — Тѹриш цѐвку у савѐл'ку и протињеш кроз онај зѐв на ните и ткѐш са брѐм (Б). — Што се оснѹје на матавило мѡтамо, оснѹјемо па ткѐмо (Љу). — Оснѹјемо ју, навѡјемо на вртило и ткѐмѡ ју (БП). — Пѡсенеке ткѹ сѹкно (Бс). — Ткѐду от конопл'е за рубине и за чѡршафе (К). — Ткѐдѹ се пел'ѐне, ткѐ се сѹкно, платно и такѡ (Ж). — Још за врѐме бивше Југослѡвије сѹкње су пѡчел'е да се ткѐдѹ (Б). — Жѐне би ткал'и на разбој (Ки). — Ткал'и смо сѹкње и шил'и на нѐ пл'исире (С). — Пѡсенак тки чѡршафе (Дш). — У татѡ брѡд д увѐду па тки, д увѐду и да ткѐдѹ (Др). — Па га пѡри сас пѐл'ем па тки (Пр). — Пѡјаси ткѡни (БП). — И свѐ би токо се пртѹрал'и, ткал'и (Св). — Такѡ се ткало (Ки). — Тѡ је ткано (Дс); ↔ *поткиват*; → до-, иза-. ■ **ткање** с гл им. — Ткање мѡже д умѡри ка најтежи пѡсо (СЛ). — Кад ѡнеш да ти је мѐко за ткање, тѹри у корѡто по едно јаје и мнаку вѡду (К).

тмѡн тмѡна -ѡ *в таман*. — Обѡјало се по тмѡно но онѡ прѐ што сам бѡјала (Г). — Нѐ допаде ми се, ѹчине ми се да је тмѡна (Г).

тмӯран тмӯрна -о без довољно све-тлости. — Ў јесен мōже да бидне тмӯрно и кад нѐма магл'е (Пр). — Дан бѐше тмӯран, само што није л'уштила киша, а ми трѐбамо да крѐнемо (Др).

тмӯша ж тама. — Кад је тмӯша, ја не смѐм преко прага ис кӯће (Г). — По тмӯше би мōрала да донѐсем водѐ кад нѐ би имало (Гр).

тобош прил в бајаги. — Посл'е у неко врѐме свѐ се састависмо, тобош да дођемо, да се ослободимо (Ж). — Тӯ смо седѐл'и нѐкол'ико дана тобош да се пуштимо (ДД).

товал'йки -а -о прил овал'уки. — Имала е даска товал'ика (Бл). — Товал'ике вашке, ка крѐл'и (ДД).

товал'ицки -а - о в овал'ицки. — Једно дѐте мало, нѐма га товал'ицко (Бр). — Имала е даска товал'ицка, па на тӯ даску намѐстиш није како ђеш (Јѐ).

товар товара м намирнице које се носе товарењом стоком. — Права радос ка[д] стигну товари у станиште (Н). — По нѐкол'ико товара смōка сл'ѐгни ис планине (Пр).

товарећи -а -е који се товари. — Домаћини л'уди имал'и су товареће коње и седланице (Г). — Товареће коње су прѐзал'и, а седланице нѐ (Г).

товарит -им несвр стављати товар на превозно средство. — Рече, дѐца нек тѐрају стоку, а ми ћемо да товаримо коње (Си); → из-, на-, пре-раз-, у-.

тоде/тōдѐ прил в овде. — Довѐдоше ме тоде у таво сѐло (Ж). — Пōстави не командир шиптарски тōдѐ на цѐсту (Т). — Тōдѐ сам провѐла цѐо вѐк, тōдѐ вѐл'им и д умрѐм (Ж). — Тōдѐ сам се довѐла прѐ педесѐд гōдина (СЛ).

тōдек/тōдѐк прил в овде. — Ја сам и[х] нашла тōдѐк у ову кӯћу (Гр).

тōдѐна прил в овде. — Тōдѐна смо ктѐл'и да пōчнемо кӯћу — ђеш, не дāдоше јачи (СЛ).

тōдѐнак прил в овде. — Кō ће да живи тōдѐнак нек остāне, кō нѐће нек идѐ — срећан му пут (Б).

тōдѐнаке прил в овде. — На но бр-до ми рōд, а тōдѐнаке дōм (К). — Надōшла Кујавча до тōдѐнаке, нико не мōже да ју прегāзи, поплāвила свѐ поред њōј (Т).

тōјзин -а -о који припада особи о којој се говори. — Тōјзин ђтац нѐће да чује (Б). — О[д] тōјзинија браћа најмнађи се оженијо (Т).

токмак м в такмак (Си) и токмак (Ж Кг Љу Св С). — Ка[д] се побѐја кол'е токмакем, мање се цѐпа (Ж). — Бес токмака — тѐшко (Св).

толочак -ака м в тел'ечак. — Ис-кочило тѐл'е ис толочака и посѐсало (СЛ). — Ко[д] толочака бес толочака, сѐшу ми тѐоци свāки дан (СЛ).

тол'йки -а -о зам те величине. — Тол'йки трōшак и ништа (Г). — Сāма живи ко[д] тол'икија дѐца (Л); в тал'уки, татал'уки, тотал'уки. ■ **тол'ико** прил у тој мери. — Брѐве знāм, йме, прѐзиме да потпишем знāм — тō тол'ико (Б). — Тол'ико те слѐдуе (Д). — Тол'ико се на њу фал'и (Б). — Кол'ико му траже, дѐвер трѐба тол'ико да дā (СЛ); в тал'уко, татал'уко.

тол'ицко прил у незнатној мери. — Дадӯ ти тол'ицко л'ѐба, па ко ћеш појѐћи, ко ћеш чувај га (БП).

томаћар -ара м в тврдица. — Йма понѐко вѐл'ики је томаћар, не дā дѐцама пāре за свѐске (Б). — Увѐк су бил'и Шиптари пō томаћари но ми (Т); в тамаћар.

тoнде/тoндe прил в онде. — Наше је до тoнде (БП). — Тoндe, ко танoга камена погинуше двојца (Б).

тoндeн прил в онде. — Тoндeн смо га чекал'и свy нoћ (Бр). — Тoндeн испот сeла йма пyт за Будйсавце (Бр).

тoп м 1. артиљеријско оруђе за уништавање непријатеља. — Побацасмо онe топове нис планину па крeнyсмо (Ж). 2. сегмент у игри петкаша. — Јединице, па двoјке, па трoјке, па пoсл'е дoђе тoп (Је).

тoпа ж шара на тканини настала специјалним провлачењем потке. — Онy дeкицу с тoпама ћу да чyвам (Би). — Имaл'е смо дeкице с тoпама и са стрeкама (Г).

тoпaл -aла м који храмље. — Изгл'eда ће д остaне топaл за вeк (Си). — Имaл'и смо јeдног топaла с нaма (Св).

тoпат -ам несвр украшавати тканину специјалним начином ткања. — Врeдница йма и тoпане и стрeкане дeкице (Г). ■ **тoпање** с гл им. — За тoпање се пoтка провукyје прстима па идe пo полaко но онако ка се не шaра (Г).

тoпит (се) топим (се) несвр под утицајем температуре претврати (се) из чврстог у течнo стање. — Eно га дoл'е де топй мaс (Дс). — Чим пoчне снeг да се топй, надoђе Бистрица (Је); → за-, из-, раз-.

тoпoла ж високо дрво које расте на влажном земљишту, бот *Rorulus*. — Йма врбa, jовa, тoпола (ДД). — Прe није имaло топoл'е, сaмо врба (Бр).

тoпpв прил накнадно, касније. — Цeо дaн ради у нйву, па по топpв да мeсим ка[d] дођем кот кyће, по нoћи (Г); в тапpв.

тoр тoра м oграђен простор за привремени смештај стоке (Б Бл БП Бс Г ДД Д Ж К Кг Л Је Љ Ыу Н Пр Св Си С СЛ Т). — Ка[d] се oслободи, oде смо дoшл'и, ка у тoр што затвoриш oвце (Б). — Мoрам неки дaн раније д идeм у планину да попpавим и притврдим тoрове да йма де да затвoрим oвце кад и[x] oтeрам (Пр); ↔ тpло.

тoрба ж платнена кеса. — Циганка црн oбраз, а пyну тoрбу (Г). — Извaди ис тoрбe свe што ймаш (Б).

тoрбица ж дем од торба. — У тoрбицу свaко држй свoје ствaри (Н). — Свaку нoј тудeр с неком тoрбицом на paме (Г).

тoрник м в уторак. — До тoрника нећемо да кoсимо (Б). — Тoрником свй у Кл'ину (Дс). — Сaмо пeтком да кал'eмиш, пeтком ил'и тoрником (Л).

тoтал'йки -а -o в тол'йки. — Кад искoчи yвече, нoге тoтал'йке [o]тeкл'е (Бл).

тoторaнца ж в тутурлаја (Дњ Дш Пр). — Цeо дaн ћу да ти врaћам кpаве, ак[o] oј да ми направйш тoторaнцу (Дњ).

тoце -та с в тулац. — Ако испaне тoце, испaнуће и тoчак (Бр). — Кoла су имaла четйри тoцета (Бр).

тoчак -чка м 1. в котур. — Слoми се тoчак от кoла у срeд бинце (ДД). — На нека мeста запaну тoчкoви до у главину (Св). 2. в витло 1. (Дњ Дш Л). — Кад вoда поплaви тoчак, воданица потсeдне и не мoже да се мeл'е (Дњ). 3. в бицикло. — Зйми и л'ети свaки дaн за Пeћ тoчком (Н).

тpава -aвe ж Δ. — Тpавe йма да удaриш oткос (БП). — Онако само на тpаву — дeсет кйла, а кад ју дaш oмуте мoже вйше (Би). — Пoсе смо кyпил'и неке кoзе па са тpавoм по-

мало мнѐка (Б). — Покѐси се тр̄ава кат порастѐ (Ки). — Под жйцу протйњи рѹку, не глѐдај кака е тр̄ава (Дш). — Исто се пр̄аши, само ако йма вел'ику тр̄аву (Ки).

тр̄авка ж дем од *трава*. — У новину ни тр̄авку нѐ мож да нађеш (Г); ↔ *тр̄авчица*.

тр̄авл'ив -йва -о који има *траве*. — Ако се не ђре двапут, њива мѐра да је тр̄авл'ива (Дс). — Кад је тр̄авл'иво, идѐ дѹпло вйше радника (Ки).

тр̄авул'йна ж пеј од *трава*. — Овѹ тр̄авул'йну најпре да пл'ѐвйш па да прашиш (Н). — Зар̄асла рѐпа у тр̄авул'йну, не види се (Пр).

тр̄авчица ж дем од *травка*. — Нйгде л'йс на дѹд остаѐ нйје, нйгде тр̄авчица (Ж). — Ка[д] се дѐбро опраши, тр̄авчицу нѐ мож да видиш крс колѐмбоћ (Л).

траг м делови предмета, материје, отисак ногу. — Ка се тов̄ари сѐно и помѐрају кѐла од навил'ка до навил'ка, нѐко мѐра да скѹпл'а он̄а траг (Г). — Нађѐсмо и[х] по трагу (ДД).

трагат -ам несвр 1. *обазирати се, освртати се*. — Сад св̄аки йма п̄аре па не траг̄а кѐ је старѐји кѐ је мн̄ађи (Дш). 2. *настојати да се сазна истина*. — Сазнао би да си траг̄ао (Б); → по-, раз-.

тражит тражим несвр 1. *посебном пажњом настојати да се пронађе неко/нешто*. — Изгубила ми се кобила па ју тражим (Г). — Тражила сам ју свѹт по кѹће, не мога да ју нађем (Д). 2. *захтевати, молити, просити*. — Тѐ нйје остаѐ жйви ис̄ан да ју нйје тражио (Кг). — Тражи да се подел'имо (Л). — Тражу домаћина кѹће (Дс). — Пѐсе пѐ[т]

стѐтина тражише за Гр̄чку да тѐру (Б). — Ицѐпао сам п̄ар оп̄анака тражѹћи да ми врати п̄аре (Г). — Он тражи тал'ико и тал'ико п̄ара (Би). — Тражијо ме његов ђтац да ме [о]дведе т̄амо (Би). — Тражијо сам бијо, но јѐдан ми йштети (Дш); → по-.

трајат -ем несвр *постојати дужи временски период, бити дугог века*. — Нйкад му жйто нйје трајало до Божйћа (Гр). — Јѐш ми трају цйпел'е од ѹдаје, за ѹдају што су ми кѹпйл'и (СЛ); → до-, за-, из-, по-.

тракавац -вца м в *шул'*. — Ако љеж да ти нйко не улази у сѐбу док си унутра, затвѐриш врата тракавцем (Бр).

тракавица ж в 1. *шул'* (Бс Дњ). — Онѐ старѐ бр̄аве су с тракавицом, нѐве и[х] нѐмају (Бс) 2. в *брѹшка* (Гр Дш). — Кѐ је па им̄ао кв̄аке — тракавицом смо ти затв̄арал'и врата од собѐ (Гр). — Да ми направиш неку тракавицу да мѐгу да затв̄арам ов̄а вт̄ата (Дш). 3. в *кључаница* (Бс Дњ). — С унутрашње странѐ затв̄арал'и смо тракавицом (Бс). 4. в *тракал'ица* (Дс Дш Ки). — Тракавице за врата правил'и су ковачи (Ки). — Ув̄атиш рукѐм па претйснеш п̄алцем тракавицу, онѐ се подигне т̄амо унутра па се отвѐре врата (Дс).

тракал'ица ж 1. *примитивна метална или дрвена направа за отварање собних врата притиском палца на полугу која подиже пречку с унутрашње стране* (Бл БП Би Бс Г ДД Д Др Л Љ П Пр Св Си СЛ Т). — Раније нес̄у им̄ал'е овакѐ кв̄аке, но се тракал'ицама отв̄арала и затв̄арала врата (Си); ↔ *м̄ачка, кл'учаница, рѐза, тракавица*. 2. в *брѹшка* (Л Н). — Тракал'ицом се отв̄арала и затв̄арала врата од собѐ (Л). 3. в *шул'* (Л Си). — Тракал'ицом

се закл'учава бес кл'уча (Си). 4. в *кл'учаница* (ДД Др Ј). — Виђао сам те тракал'ице код некија тѹ у сѣло, имал'и су и[х] на врата (ДД). 5. в *чекетало*. — Како се камен окрѣће она тракал'ица удара по камену и помало љул'а оно корито да испадају зрна (С).

тракал'иште с *утабано, угажено, место где нема траве*. — Учинѣо се луг тракал'иште (Г). — Ћафа штедимска — тракал'иште (Н).

тракарче тракарчета с в *тракача* (БП Ж). — Орао сам цѣо дан човеку за једно тракарче (БП).

тракача ж *врста звона за овце* (Ј Ље Јь). — Звѣно за ђвце зовѣ се тракача (Јь); в *трокача*.

тракулат -ам несвр *користити предмет без надокнаде, амортизовати га*. — Тракулају му људи кола, упропастѣше и (Г); → раз-.

трампит се -им се свр *узети односно дати у замену, заменити*. — Трампио сам се с једним Циганином без приде, онако главу за главу (БП).

трања ж *подерана тканина, рита*. — У јаде ми прође век крпући трање (Г). — Саѡ више бацѣњу трања (Дш). — Претѹрам се с трањама (Ј).

трањав -а -о који је у *подераном оделу, ритав*. — Није га било срамѡта да иде онако трањав по сѣлу (С). — Како га памтим, памтим га трањавога (Би).

трањача ж *крпа за брисање загрејане црепуље* (Бр Г Гр Др Дњ Кг Јь Пр). — Ка[д] се скине с ђња, мѡра да се обрѣше трањаком па да се у њѹ тѹри л'ѣбац (Пр); в *трњача*, ↔ *отрњача, отирач, пачавра*.

трање м који је *ритав, трањав*. — Да причѣкамо још маѡо онога

трања (Јь). — И трању да оставимо ѣсе (Св). — Срамѡта ју било да ју види неко с трањом трањавим (Ј).

трап м *место у земљи где се држе кромпири у току зиме*. — Понѣко би држао компѣре у трапове, а понѣко би трапијо напол'е (Гр). — Имал'и смо трап иза куће, тѹ смо трапил'и компѣре (Бс).

трапав -а -о који *тешко хода, који није окретан*. — Онако трапава, ал' по цѣо дан не стѣне (Ки). — Не мѡгу да те гл'ѣдам тако трапаву (СЈ).

трапазѡн -ѡна (Ј) и **трапазѡн** -ѡна м *непокретни лежај у људској соби на коме се седи или лежи, канабе* (Бл БП Г ДД Д Јь Н П Пр). — Трапазѡни су бил'и у л'ѹцке сѡбе (Бл); в *трапезан, трепезан, трпазан, трпезан*, ↔ *душѣклак, сантрач*.

трапајка ж *пог трапава, трома женска особа*. — Не мѡгу да гл'ѣдам онѹ трапајку како ђди (Ки). — Ако идемо с ѡвѡм трапајком, до акшама не стѣгосмо кући (Б).

трапезѡн -ѡна м в *трапазан*. — Покѡјни стѡрац имѡо је ђбичај да прѡстре постађију и л'ежи на трапезѡн (Би).

трапија ж в *трпија*. — Трапија ѣма у њѣга (Би). — Онај који трапију ѣма неће да ми да (Бр).

трапит -им несвр *стављати у трап*. — Гѡѡво свѡка кућа је трапила компѣре (СЈ). ■ **трапл'ење** с *гл им*. — Остави тѡ вел'ѣше за трапл'ење компѣра (Јбу); → за-, раз-.

трапо м *пог који је тром, трапав*. — Стѣгнуће не трапо (Ж). — Покѡзађу му ја, онѡме трапу траповоме (ДД).

трба ж *стомак*. — Ако ти гурићи ѣмају вел'ику трбу, знај да ти ѣмају бубине (ДД); ↔ *стѡмак*.

трбо м пог човек са великим стомаком. — Не може трбо да издржи цео дан да праша (Јбу); ↔ *трббња*.

трббња м пог в *трбо*. — Да видиш како трббње сас мршавима играју фудбал (Г). — Био један трббња у кужну радију (Дш).

трбул'ајка ж пог жена са великим стомаком. — Она трбул'ајка ђпет самдруга (Н). — Полако ћу ја с онџм трбул'ајком, пожњетемо га и да не йтамо (С).

трбул'анче -та с пог *дете* са великим стомаком. — Види онџ трбул'анче (Гр). — Мотало се око нас једно трбул'анче, ако није џно украљо (Др).

трбул'ат -ата -о који је са великим стомаком. — Нико није знаџ да је самдруга, уџште није била трбул'ата (Д). — Коњи кой се зџбу несу трбул'ати (Јб).

трбушина ж сланина скинута са стомака свиње. — Оставите трбушину да се сџши (ДД). — Тури у кџпус о[д] трбушине, и да га замџсти и да бидне укусно (Св).

трбушњак/трбџшњак м в *попруг* (Др Дњ Дш). — С џваким трбушњаком несмеж да кренеш нигде (Дш). — Не може самџр бес трбџшњака (Др).

трвџт трвџм несвр *стварати* брлог, брложити. — Трџву ми дџца по кџће, никад ми није чџсто (СЛ). — Дџцо, изађџйте напџл'е, не трвџтите ми по собе (Гр); → за-, из-.

трџнут -нем свр 1. *нагло повући*. — Трџгни тај конџпац да га подџсим де трџба (ДД). 2. *повући, попџти из боце*. — Узми, трџгни мало (Јбе). — Како кой трџгне: аџ гџс, сви рџдом тако док су попџл'и флашу гџса (Јбе). 3. *подићи да би се проценила*

тежина, измерити. — Трџгни да видиш кол'џко йма (Н).

трџнут се -ем се *пренути се, стрекнути*. — Трџсе се кад чџ да плџче дџте (Д). — Не дај се, трџгни се маљо, штџ си се погџријо (Ки)?

трџвац -џвца Δ. — Ка[д] дџђу трџџвци, подџгну и[м] цџну (Си). — Жаџ ми је што и[х] продџдо трџџвцима (Пр).

трџбат -ам несвр Δ. — Трџбо је и раније да се подџл'и (Л). — Јџ сам трџбала да му кажем да пита Сава и Дџбра (Л). — Мџл'им те ка сџна моџга, немџ пџсена да ми неџко мџј рџкне тџ неси трџбала да рџдиш (С). — Они сџ[д] трџба да ју дадџ чџшу водџ са шићерем (Бр). — Ти трџба да му веруеш, трџба л'џпо да га пџштуеш (Би). — За двџје гџдине је трџбалџ да бидне у пџнзију (Јбе).

трџбит трџбџм несвр *џдвајати* непотребно, *чџстити*. — Одрџдише нас, маљо пџ јџчи кой сџмо да трџбџмо онџ папџре (Ж). — Трџбите џриз за оризњачу (Г); → из-, пре-.

трџбовање с *намирнице* које се *траже* за *намиривање* потреба одрџене *групе људи*. — Јџ пишем трџбовање за пакџте (ДД). — Мџлован је писџо трџбовање, џн је бџо задџжен за нас (БП).

трџзан трџзна -о који *није* под *дејством* *алкохола*. — Разговџраћемо кад биднеш трџзан (Л). — Како кад никад није трџзан, чџм устанџ моџра да попџје (Г).

трџзвењаџ -џка м који се *не опија* *конзумирањем* *алкохолног пића*. — Откџт си постџо трџзвењаџ (Г)? — Помџшаџ сам се с трџзвењаџима (Др).

трџзџнит (се) трџзџним (се) несвр *постепено долазити к свџсти*. —

Ено ти га у постѣл'у, тамо се трѣзни (Си); → из-, о-.

трѣнут -нем свр *поспавати*. — Да ми је да трѣнем ма̀ло, да ми прође преко очи (Г). — Нисам ни трѣнула свѣ нѣћ (Б).

трепеза̀н -ана м в *трапазан* (Б Бр Дс). — Трепеза̀н имал'и смо баш и ми (Бр). — Не скида се с трепезана (Бр). — На трепеза̀не би седѣл'и домаћини ил' старѣи л'уди (Б).

трепѣрет -им несвр *светлуцати испрекидано*. — Трепѣри ми нешто пред очима (Г). — Звѣзде трепѣреду (СЛ).

трѣс (се) трѣсѣм (се) несвр **1.** *наглим покретима померати нешто из нормалног положаја*. — Пао са шл'йве кад и[х] трѣсо (Гр). — Умѣри се чѣвек трѣсѣћи шл'йве ка да кѣси (Т). **2.** *дрхтати услед хладноће, болести или страха*. — Трѣсу му се рѣке ка прѣт (С). — Трѣсо се ка прѣт кад је стйго код кѣће (Л).

трѣска трѣскѣ ж *отпадак од дрвета при сечи или обради, ивер*. — Понеку трѣску нађем да подлѣжим ђањ (Д). — Ка[д] сам била ма̀ла, о[д] трѣска сам пра̀вила кол'йбу (Пр).

трѣскал'ица ж в *чекетало*. — Да није трѣскал'ице жйто нѣ би мѣгло д испада ка[д] се мѣл'е (БП). — Она трѣскал'ица пола̀ко трѣска онѣ коританце д испадају зрна (БП).

трѣснут -ем свр **1.** *лунити, пасти*. — Трѣснула сам на зѣмл'у ка да ме бацио нѣко с тавана (Гр). **2.** *испити чашу алкохолног пића*. — Ајде трѣсни ју, немѣј да се мѣл'иш (БП).

трѣтит (се) -им (се) свр *побећи, отићи далеко*. — Чак та̀мо трѣтила (Гр). — Девѣјке трѣте са̀ме (К). — Дошао партиза̀н, ђна ти се трѣти у

партиза̀не (С). Алб *me tret izgubiti se*.

трѣфит се -им се свр *десити се*. — Лѣњске гѣдине, кѣ да му се трѣфи, по̀па нѣма, ја са[м] му сѣко колѣч за Бурђев да̀н (Бл).

трѣшел' м *улегнуће на самару између делова товара*. — Кѣњ је пао кад су му тѣрил'и кѣжу од зѣца у трѣшел' (Си). — Изва̀дим онѣ тѣрбицу ис трѣшел'а па сѣднем д одмѣри[м] ма̀ло (Г). — Реко изва̀ди тѣ тѣрбу из трѣшел'а (Пр); в *тршел'*.

трѣшна ж в *трешња*. — Садијо сам јабуке, круше, трѣшне питѣме и дѣдове (Л).

трѣшна ж *коштичаво воће, бот Rhipis avinut*. — Продао нешто мѣуна па кѣпи мало трѣшнажа деца̀ма (Н); в *трешна*.

трѣштен -а -о *који је махнит*. — Дѣбра би ми била сна да није она̀ко трѣштена (Дс). — Ка̀ко да изађем на крај с она̀ко трѣштеном (Г)?

трѣштет трѣшти несвр **1.** *јако сијати*. — Трѣшту сијал'ице у свѣ сѣбе (Је). **2.** *фиг викати, грдити, галамити, инатити се*. — Напила се ракије па трѣшти л'и трѣшти (Г); → за-, на-.

трѣзат (се) -ам (се) несвр **1.** *нагло вући*. — Трѣза се па̀с, ђне ла̀нац да прекине (Ки). **2.** *отимати се*. — Трѣзал'и су се тѣ пред вратницом, нѣ кте да дѣе (ДД).

трѣдѣсет број од *три десетице*. — Трѣдѣсет гѣдина напу̀нила још нѣудата (Б). — Имал'и смо више о[д] трѣдѣсет кра̀ва (Дњ); в *тријес*.

тријер м *машина за одвајање уродице, плевѣ и прашине од жита*. — Ако се не истријерше на тријер није за јѣло (Бс). — Мѣрал'и би на тријер да ју учинимо (Бр); в *тријор*.

тријерисат -шем несвр *тријером* *чистити жито од уродице*. — Ова не вал'а за сѐме док се не тријерисе и не запраши (Љ). — Највише би тријерисал'и због врата (ДД); → из-, о-.

тријес *в тридесет*. — Имал'и смо преко триес крава музница (Б).

тријор *м в тријер* (Б Бл Д П С Т). — Сѐме смо чинѐл'и на тријор (Т). — С онѐм тријорем се овѐје па се самѐл'е (Д).

тринаѐс бр Δ. — Имал'и смо тринаѐс крава (Б). — Нас тринаѐс косача обал'исмо л'иваду Пашину (Г). — Тринаѐсти дан смо се пуштил'и (Бл).

триња *ж веома ситни делови сена*. — И ону трињу би покупил'и, побрисал'и око сѐна (ДД). — Врпчйћи би чепрл'ал'и по онѐ триње (Ж).

трињит -им несвр *ситнити на комадиће, дробити сено*. — Није добро да се пресуши, ће да ти се трињи (К). — Трињила се док смо ју вукл'и (Бс); → из-.

трићка *ж в петкаш* (Б Би Гр Д Др Дс Ки К Љу П С Т). — Једну трићку баџиш увис и уватиш у руку пошто помѐриш овѐ друге (Д). — Ако н уватиш трићку, но ти пане — ућиш се (Д).

трићке Г јд *в петкаша* (Би Д Др Дс Ки К П С Т). — Ја не верујем да сад неко зна д игра трићке (К). ■ **трићкање** *гл им* (Б Бр Гр). — Заборавил'и би се на трићкање (Б). — Највол'ѐла сам трићкање (Гр).

трице *трица ж мн љуске житарица одвојене од језгра зрна приликом мљевења, сејања*. — Пресјемо на сита, трица с одвои на страну (СЛ). — Да ти педесѐт и пѐт кила

брашна и триес пѐт кила трица (Ки). — Ранила сам ју травом и трицама да ми да више мл'ѐка (ДД).

трком *прил трчећи*. — Трком з детѐтом д идѐш код л'екара, видиш како ти дише (Б). — Одатл'е трком за Пѐћ, он искочијо пола сата раније (Г).

трлац -лица *м средња даска на трлици којом се ломе стабљика конопље или лана* (Б Бл Бр Бс Д Дш Ж Кг П СЛ). — Онѐ у среде, онѐ се зовѐ трлац (Бл). — Чула сам да за трлац нѐгде вичу нѐж (Бс). — Код нас у Берково неко каже нѐж, а неко трлац (Бр). — Онѐм трлцем уда-раш по ручице, конѐпл'а се ломѐ и пѐздер пада дѐл'е (Кг); ↔ *нѐж, трл'ица, трл'ак, трл'иште*.

трло *с в тор* (Би Гр Дс Дњ Дш Ки П). — Прѐтелу, да се нагодите, немѐ мноѐго да му тражиш пара да му не срушиш трло (Дш). — Тѐ би турал'и на кѐш, и на амбар, и на трло, и на врата (Ки).

трл'ак -ака *м в трлац*. — Једном руком држиш, другом бијеш трл'акем (Ки). — Направила би се гомила пѐздѐра испод онѐга трл'ака (Ки).

трл'ат -трл'ам *несвр трти рубље при прању*. — Руке би ме забол'ѐл'е кол'ико би трл'ала кад би прала (Гр). — Онѐ би се поцѐпало трл'ајући га (Д); → из-, по-.

трл'ит -им несвр *трлицом одвајати конопљана или ланена влакна од дрвенастог дела стабљике*. — Ка[д] се покисел'и и осуши, узми да ју трл'имо (Би). — Вади из водѐ па трл'и (К). — Смо брал'и рочно, па кисел'ил'и у воду, па вади из водѐ, па трл'и (Ж); ↔ *мл'атит, убиват*; → из-, о-.

трл'ица *ж 1. дрвена направа којом се ломе стабљика конопље или*

лана да би се издвојило влакно. — Имал'и смо трл'ицу (Дњ). — Трл'ило се трл'ицом (Бс). — Нџси конџпл'у у вџду па ју кџсил'и, па имал'е неке фџр трл'ице, па ју трл'и, па прџди, па тџи, теке мџка е бџла с конџпл'ом (Ж). 2. в трлац (Гр Др Дс Дњ Н Пр Си С СЛ Т). — Онџ дџска у срџде зовџ се трл'ица код нас у Др-нџвац (Др).

трл'иште с в трлац (Јџу С). — Мџ тџ вџчемо трл'иште (Јџу). — Удџрај онџм трл'иштем по ручџце конџпл'е док се не одџџи од пџздџра (С).

трмак ж кошница вршкарa. — Сапл'џти трмку лџзоу па ју нџоколо обл'џпи бџл'џгама (Л). — Пребџци пчџл'е ис трмака у џџерџџнке (Т).

трмсит -им несвр *грабљиво раз-влагити, черечити*. — Трмсу ти свџиње коџџску, растрмсише ју (Г). — Трмсџте ти свџиње коџџл'у, сџмо ако ти ју дофџту (Н); → из-.

трн м 1. *црни трн, бот Prunus spinoza* — Нџџбол'е су бране бил'е о[д] трна (Г). 2. *биљка која има бодљу на врховима листа*. — Сџд по лџгова само трн и лџза (Г). 3. *бодље на биљкама*. — Убџдо се, ако џмаш џглу да ми [и]зџџадиш трн из ногџ (Јџе). — Ние јџда[н] но двџ трна (ДД). ■ **трње** 1. *зб им*. — Вол'џла би трње да вршџм но д идџм на куфџрџнцију (Б). 2. *в брана*. — Кад нџје грудевџто, бџл'е се порџвни трњем (С).

триакџп м в *трнокџп* (Гр Ки) и **трнџкоп** (Дш). — Трнџкоп џма јџдну, а шил'ибџд двџ стране (Ки). — Ка да би ме нџко бџо нџџом и трна-кџпем (Дш).

трнџвит -џта -џ Δ. — Багрџмово грање трновџто, кџ ће да га слџже (Св). — С трновџтим грањем веџ у плџт, за дрџго нџје, не мџже за дрџ-

го да се употребл'џва пошто је трновџто (БП).

трнџкоп -џпа м *гвоздена алатка са дрвеним држалом за копање тврде подлоге, крамп* (Б Бл Би Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Л Јџе Јџ Н П Пр Си С СЛ Т). — Кажџ, џмрала матџка за мџне — јџс, вала, матџка, ал' нџје трнџкоп (Г); в *трна-коп*; ↔ *бџџдак, крамп*.

трнџча ж в трањача (Би Бс ДД Дс Дш Ки К Т). — Онџ трнџчу узмџш па обрџшеш црпџл'у (Дњ).

трнџна ж плод црног трна. — Кад би убџла слџна трнџине, мџгл'е су да се јџдџ, трчџл'и би чџбанчиџи да и[х] јџдџ (Г). — Искџчила би мџло, што вџчемо онџ трње, мџло трнџине да јџмо ка грџџзе, брџлџ сам и јџла (Бл).

трџа ж мрвица хлеба. — Онџ трџе се покџпе мџтл'ицом (Д). — Побрџи-шџте тџ па бџџите коџџшкама, грџџа је да се гџзе трџе од л'џба (БП). — Прџстру дџл'е врџџу, па на врџџу онџ трџе, па онџ трџе јџтредџн дџдџ краџвама у сџл'и (С); ↔ *трџџика*.

трџват (се) -џ(ј)џем (се) несвр *узи-мати, конзумирати, давати дру-гом материје опасне по живот*. — Трџџу се дџца дувџном, отровџше се пџшуџи га (Јџе). — Сџми се трџџемо јџдџџи овџ прскано вџџе, трџџемо се и с вџџем и с пџврџем и дувџнем (Т); → за-, о-.

трогџтка ж в тројка. — Трогџтка се разрџди трџџе гџдине (Јџ). — џко је крупна, трогџтку краџе јџдџ слџтко (Ки). — Дџбро би бџло да се по-сџје мало трогџтке, дџста рџди и дџбро ју јџ стџка (Г).

троднџничит -им несвр *три дана не јџсти за време великог поста*. — Бџжџна је свџке гџдине троднџничџла у вел'ике пџсте (Г). — Нџ само да

смо постил'и, но смо троднѣничил'и (Н).

тројца ж в *тројица*. — Све тройцу отѣраше не у лагер Ж). — Пѣсл'е и њи и[x] све тройцу убил'и (Б). — Түрише и[x] још једно тройцама у сѣло тѹ код нас (Бр).

тројца бројна именица. — Радѣ-јо је за тройцу, бѣл'и је био његов један дан но три нѣчија (ДД); в *троица*.

трѣјка ж сорта детелине која траје три године *Trifolium pratense*. — Трѣјка је слађа од лүцерке, ал' се тѣшко сүши (Љ). — О[д] трѣјке се крава лакше надѣе но од лүцерке (Дњ). — Да није тѣшко да се осуши, најбол'а је трѣјка, ал' је ђпана да се не надѹју краве кад пасу у њѹ (Си); ↔ *трогѣтка*.

трѣјке ж мн сегмент игре *петкаша* када се провуче један па три каменчића. — Једном један, па три одједном — то су трѣјке (Л).

трокача ж в *тракача* (Бс ДД Н Си). — Појѣо вүк ђвцу што је носила трокачу (Си); ↔ *тракарче, чактар*.

трѣл м в *плац* (Г ДД Ље) и **трѣл** (Бл Бр Би Гр Д Дс Дш Кг К Љу П Пр Св СЛ). — Трѣл на сѣло трѣба да је вел'ик, да йма мѣста и за кѹћу и за стѣку и за гүвно (ДД). — Тѣ гѣдине куписмо трѣл за кѹћу (Бл). — Свѹт по трѣлу разбацан материјал (Л).

трѣл'иште с в *плац* (БП Бс Др Ж Ки Ље Љу П Пр Св Си Т). — Да му видиш трѣл'иште — тѣсно, нѣма дѣ да се окрѣне (БП). — Прецѣнише ка да е трѣл'иште па ми йспаде мнѣго скүпо (Л).

трѣмав -а -о који *тешко хода, лѣнѣвац*. — Ка[д] сам био млад, несам био овако трѣмав (Љ). — Мбрам да двѣрим трѣмавога човѣка и да му

угађам (С). — Трѣмавоме човѣку све смѣта кад нешто ради (Г). — Слабо ајера од трѣмавија л'удѣи, па још кад остарају, веђ да трошѹ — дрѹго ништа (Љ).

трѣмак -ака м в *клип*. — Трѣмак од хибрита двапут веђи од овога нѣшега, домаћега коломбѣна (Г). — Трѣмаце од хибрита да носѣш у нѣрүче кај дрва (Г). — Напүни врѣћу трѣмака па понѣси у Пѣћ, па продај онѣма што печү на ѹлици (К). — Од двѣ врѣће трѣмака искѣчи врѣћа зрнѣ (БП).

трѣмесечар м који *сазрева за три месеца од сејања*. — Извѣду л'удѣи компѣре трѣмесечаре па на то мѣсто посију пурѣл' (Г). — Не плаћају се трѣмесечари ка овѣ домаћи компѣри (Кг). — Дѣбро смо пролазил'и с компѣрѣма трѣмесечарима (Н).

трѣмесечни -на -о који *вегетира три месеца*. — Йма трѣмесечни компѣри, а йма и овѣ дрѹги што растѹ до Преображења (Бс). — Ако мѣсл'иш двѣ берѣћета с тога мѣста, поси компѣре трѣмесечне, па кад њи извѣдиш, мѣж паприке да садиш, ел' күпус, стѣгнуће ти и јѣдно и дрѹго ако га вѣдиш (Н).

трѣмо м пог који *тешко, споро хода, који је трѣмав*. — Ајде, мрдни мѣло, трѣмо, трѣмави (Г). — Да помѣгнемо мѣло онѣме трѣму — грѣта је (Г). — Ка[д] сам бијо млад, нѣсам бијо трѣмо, но сам бијо ка чѣгра, а сад ме прѣтѣснуо старос па не мѣгу да мрднем, ни сѣбе да учиним нѣчин (Г).

трѣношка ж *столица са три ногара*. — Ако нѣ би имѣл'и трѣношку, сѣл'и би на крл'у, ел' шта би нашл'и (Г). — Кад би седѣл'и за софрѣм, поседал'и би на трѣношке дрѹге стал'ице нѣсмо имѣл'и (Л).

трѳњ м *непокретни кревет* (Л Је Љ) и **трѳњ** (Б Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Ју П Пр Св Си С СЛ Т). — На трѳњ мѳжу да спау по некол'ико рѳба заједно (С). — Нѳсу бил'и кревети ка сад, но некаки трѳњови (ДД).

трѳп м *делимично испѳњени кајмак*. — Задрѳби л'ѳба у онѳ трѳп, да се одѳреш јѳдући (Пр).

трѳпат -ѳпам несвр снажним замахом разбијати о земљу. — Трѳпѳл'и би тѳкве да извѳдимо спѳце из ѳи (Бр). — Немѳ такѳ да и[х] трѳпаш, но узми секиру па и[х] исецкај л'ѳпо (Гр); → из-, раз-.

трѳска ж *врста траве која расте као коров, бот Polygonum aviculare*. — Порѳсла би трѳска по стрѳнова кад је л'ѳто кишѳвѳто (Кг). — Трѳску јѳду и свиње и ѳвце (Гр).

трѳшак -шка м *извесна количина новца која се користи за подмиривање кућних потреба*. — Отиде онѳ чѳвек, нѳ остави ништа за трѳшак (Д). — Узмѳ за трѳшак, за нѳс — тѳ смо имѳл'и да попијемо и да појѳмо (Дш). — Како да се снађем бес трѳшка (Би)?

трѳшит (се) -им (се) 1. *ситнити*. — Трошим пил'ѳима мало л'ѳба (Бр); → у-. 2. *крунити кукуруз*. — Трошим колѳмбој да порѳним кокѳшке (Гр). 3. *не штедети, харчити*. — Троши га ка да ју пада с нѳба (Бл).

трѳшка ж *в мрвица*. — Покѳпише ни све, да трѳшке ниѳкоме не оставише (Б). — Седѳмо ка кѳњи на празна јѳсла, да трѳшке ниѳкоме не ставише (БП).

трошкарит се -ѳрим се несвр *повремено трошити новац за ситније кућне потребе*. — Та степѳн-

дија би му излѳзила да се трошкарѳи помѳло (Б).

трѳшкација м и ж *који не штеди, који немилуце троши*. — Ка[д] су родител'и трѳшкације и дѳца су (Д). — За трѳшкацију ништа није да разбије ил'адѳрку (Ју).

трпазан -ѳна м *в трапазан* (Дњ Св). — По цѳо дан би седѳо, нѳ би се скидѳо с трпазѳна (Св).

трpezан -ѳна м *в трапазан* (Др Дш Ки С СЛ). — Баѳци понеку дѳкицу на трpezан па л'ѳжи на ѳѳга (Др). — Тѳ се звѳло трpezан (Дш).

трpezѳрија ж *просторија у којој се обедује*. — Пѳсл'е рѳчка рѳбѳл'и би трpezѳрију (Бр). — Пѳсмени, ѳни би спѳвѳл'и, а ми нѳписмени на трpezѳрију тѳмо (Дш). — Ми мѳра да учѳмо тѳмо у трpezѳрију дог други спѳвају (Б).

трпија ж *изразито осећање потребе да се узима храна и пиће, незаситост*. — Ако ју ѳдма попијем, ѳе да ми рѳкну да ѳмам трпију (Г); *в трапија*.

трсит -ѳм несвр *из корена вадити вишегодишње биљке, крчити*. — Вичу ми л'ѳди што не трсиш ѳвѳ међу, штѳ чѳкаш (Јѳ). — Трсил'и би шѳму да посијѳмо помало коломѳћа (Јѳ); → из-.

трте Г јд *в грбе*. — Поцѳпѳл'и би панталѳне играјући се трте (Д). — Тѳ смо ми виѳл'и да играмо трте (Г); ↔ *тртегуз*.

тртегуз (само у том облику) *в грбе*. — Тртегуз би играл'и у л'ѳдине (СЛ).

тртолѳит -им несвр *пог причати којѳшта, прен прѳети*. — Напије се па тртол'и, па не умѳ да се устаѳи (Г). — Батѳл'и, блл си тртол'иѳо (ДД).

трѹба трѹбѣ ж 1. *намотај тка-
нине, намотај основе припремљене
за ткање.* — Намѣсти се трѹба, па
се тѹри на рѹзбој, па се увѣде у
ните, па у брдо (Дс). — Изѣтки по
трѹбу сукна (Би); *в трубл'а.*

трѹбл'а ж *в труба.* — Имѣл'и би
сѣе да се навѣја на трѹбл'у (Ж). —
Како ткѣ навѣја на трѹбл'у (Ж). 2. *в
тутурлаја* (БП Си). — Ми смо тѹ
звал'и трѹба (Си). — Одл'егѣло би
пѹл'е о[д] трѹбѣ (БП).

трѹд м *лако запаљиви подметач
на кремену од прокуване па сасу-
шене специјалне врсте гљиве, на
коме се варница упали.* — Најбол'и
је трѹд што растѣ на стабла од ѳраса
(Гр). — Тѹри помало трѹда на онѣј
камен па удѣрај крѣсивом по њѣму
док се трѹд не дофѣти (Си).

трѹдна -ѹднѣ која је носеѣа, *гра-
видна.* — Онѣко трѹдна спремѣла
радницима рѹчак (Г). — Штѣ да ра-
дим сѣма с трѹднѹм женѹм, како да
ју помѹгнем (Кг)?

трѹдница ж *трудна жена.* — Са-
дѣшње трѹднице, бѣлаго њѣма (Дс).
— Никака пѣжња се не поклања
трѹдницама (Б).

труднѹћа ж *стање гравидности.*
— Жњѣл'е су жѣне и у труднѹћу
(Ж). — Нико те не пита за труднѹ-
ћу, мѹра да се ради, мѹра да се јѣ
(С).

трѹлѹтина ж *дрво које је почело
да труне.* — Овѹ трѹлѹтину не ту-
рѣј на кѹћу (БП).

трѹл'ина *в трулотина.* — Остави
од онѣ трѹл'ине да задѣмим кад вѣ-
там пчѣл'е (Л).

трѹн м *сићушан део неког пред-
мета.* — Учине ми се да ми је био
један трѹн у мл'ѣко, па несам смѣла
тај сир да продѣм (Г). — Нико ме ни
трѹн под око (Г).

трѹнка ж *незнатна количина.* —
Ни трѹнку сѹл'и несам тѹрила и
ѳпет прѣслано (С). — Тѹ је, како ћу
ти кажем, помѣшано, трѹнку пѣла-
ке, знаш шта е пѣлака (Бр)?

трѹнтав -а -о који није хитар,
окретан, отмен, који је тром. —
Изгл'ѣда да ће да га усрѣћи онѣ
трѹнтава (Г). — Пуна кѹћа трѹнта-
вија жѣнѣ, а брлог до кол'ени (Бс).

трѹнтајка ж *пог трунтава жена.*
— Нѣма л'ѣба од онѣ трѹнтајке, не-
мѹ да се надаш (Г). — Кака да је, од
онѣ трѹнтајке остѣдоше му дѣца ка
златна јѣбука (Гр).

трѹнто м *пог, који није отрѣсит,
отмен, који се тешко покреће, који
је трунтав.* — Онѣј трѹнто н умѣ
да се помѣри с мѣста (ДД). — Рѣко
му не рѣко, онѹме трѹнту свѣ йсто,
њѣму се не жѹри (Си); ↔ *трѹћ.*

трѹнут -ем *несвр распадати се,
трулити.* — Бѣу пѹчел'и компѣри
да трѹну (Кг). — Овѣко напѹл'е дрѣва
трѹну, мѹрају да се унѣсу нѣгде
унѹтра (СЛ).

трѹо -ла -о који је почео да се
распада, труне. — Не гѣзи на трѹ-
л'е дѣске (Г). — За старѹ Југослѣви-
ју викѣл'и смо трѹла Југослѣвија (Г).

трѹпац -пца м *стабло дрѣвета,
или дужи комад њѣга.* — По неки
трѹпац би натовѣрил'и уз онѹ грање
и дѹнел'и кѹћи (Н). — Био је вѣл'и-
ки трѹпац од орѣ — пѹн трактор
(Гр). — Овѣко трѹпац намѣшћен о[д]
дрѣвета (Ж).

трѹпачки *прил скакати одража-
вајући се обѣма ногама одјѣдном.* —
То би дѣца мѹгла трѹпачки да пре-
скѹчу (Л). — Спућени кѹњи трѹпач-
ки идѹ, ил' крѣјт полѣко (ДД).

трѹпина ж 1. *пањ.* — Трѹпина тѹ
де крате дрѣва (Б). 2. *в крл'а* 2. (Б Бл
Бр Би Д Ж П Св Т). — Ако угрѣбиш

да седнеш на трупину — дõбро, ако не — чӯчи (Б).

трупинче -инчѣта с в крл'а 2. — Понѣкад би се посвађал'и око трупинчѣта кõ ће да сѣдне на њѣга (СЛ).

трупл'ак -ака м в крл'а 2. — Примакни онã трупл'ак до софрѣ па сѣдни на њѣга (Си).

трупчара ж *врста тестере којом се режу трупци*. — Трупчаром нї је мõго један сам да шѣга, но по двоїца (Г). — Нѣсмо имал'и моторне тестере ка сад, но смо шѣгал'и дебел'е трупце трупчарама (Г). — Трупчаром су пил'ел'и по двоїца (Г).

трӯскат -ам несвр *трести*. — Трӯскају гвојзѣна кõла, шпедитором ка фијакѣром (Л). ■ **трӯскање** с *гл им*. — Бубрѣзи ми се померише од овõга трӯскања (Љу).

трӯт м 1. *мужјак пчеле*. — Прет крај л'ѣта пчел'е избацјују трӯтове ис кõшница (Јѣ). 2. *пог ленивац, нерадник*. — Рѣко онõме трӯту да навади паприке, ал' ка да му нѣсам рѣко (Гр).

трӯћ м и ж в *трунто*. — Претсл'е ме гõдине, остадо трӯћ (Г). — Како да превучем сѣно с овим трӯћом (ДД).

трчат -им несвр *јурити брзо мењајући ноге при чему се ображавати, поскакивати*. — Свãтови даду њину здравцу овѣма пријател'има што су дõшл'и за девојку, а овї даду њима, и õни трчѣду кой те прѣ да попију (Б). — Кõњи цркл'и пӯтом трчӯћи за Мãрибор (Љ); → до-, за- из-, по-, пре-, у-.

тршѣвина ж *обрадива површина земље настала крчењем вишегодишњих биљака*. — Тршѣвине рађају дõбро и лãко се раду (Г). — Мãнищу ми сѣно ис Тршѣвина (Г).

тршѣл' -ѣл'а м в *трешел'*. — Она довѣла ју у тршѣл' од магãрета (С).

тӯ прил на *том месту, на месту у непосредној близини*. — Са свãтовима йди у цркву и тӯ се вѣнчај (Ж). — Упãдоше тӯ у нащу кӯћу и још двоїца тӯ из нашега сѣла (Б). — Кад га дõведе, õно дѣте више да говõри не мõже кол'ико му се тõ уфãтило тӯ (Б); в *тату*.

туберколõза -лõзѣ ж *заразна болест плућа*. — За туберколõзу вичу да је госпõчка бл'ес (Кг); в *тубуколõза*.

тубуколõза ж в *туберколõза*. — Овãј што је умро у Рїсан от кичме, тубуколõзѣ (Јѣ).

тӯга тӯгѣ ж *жалост*. — Вїдо свѣкар да му снау мӯчи нека тӯга (Дш). — Тѣ тӯгѣ, нїко нїје остаõ да не заплãче (СЛ).

тӯгла тӯгл'ѣ ж в *тула*. — Тӯгл'ѣ су бил'и пõ вѣл'ике но ћѣрлићи (Би). — Нѣсу имал'и блõкове ка сад, но зидãл'и тӯглама (Би).

тудѣ прил *туда, тим путем*. — Мї удари прко нѣкија брда тудѣ па ме удари један камен у ногу овде (БП); в *туден, тудена, тудер, тудера, тудерке*.

тудѣн прил в *туде*. — Написа ми дõзволу, пõтписа ми, и јã тудѣн те овãмо (Бр). — Имãше шѣ-сѣдам подбõчића и јã свѣ подбõжим и тудѣн јã идѣм (БП).

тудѣна прил в *туде*. — Дõшл'и смо прко Спл'ита, чени ми се тудѣна (Гр).

тудѣр прил в *туде*. — Мї гõредõл'ѣ те тудѣр па на Вал'бõн преко онїја планинã (ДД). — На[c] су ўзел'и, тудѣр па у мõре (Гр). — Узѣше мѣне и узѣше тѣ двоїцу, тудѣр те у Вõтњак на стãницу (Гр).

тудѐра прил *в туде*. — Бѐрба се водила тудѐра (Бр).

тудѐрке прил *в туде*. — Па тудѐрке с њима, нѐ знам да л' су имā-л'и по двāез година (Бр).

тућ тућа -е *стран, непознат, који није у сродству*. — Ту једна имāла рѐд, па ју се затре рѐд дал'ѐко било, шипнија, мѹка, по тућија кућа седѐла (Би).

тућина ж 1. *који нису у сродству иностранство*. — Дѐђите, ми нѐсмо тућина. **2.** *иностранство*. — Отишао у тућину да рāди да зарāди неки дѹнар (Јѐ). — Ние ни дошао ис тућине, тāмо су га закопāл'и дал'ѐко од своје земл'ѐ, од својѐ куће(Г).

тућинка ж *која није из сродства*. — Понāша се ка да је тућинка (Н). — Узмите, омѐзите, шта сте се стѹснул'е, нѐсте тућинке, но одиве у свој рѐд (Г).

тѹжан тѹжна -о *који изражава тугу*. — Шта је снао, што си ми такѐ тѹж'на (Дш)? — Тѹжни свѹ, њѹко ништа да преговѐри (Ж).

тѹжба ж 1. *захтев суду да се задовољи правда*. — Прѐдо тѹжбу у општѹински сѹд и ѹзо двѹкāта (Бс). **2.** *нарицање за покојником*. — У тѹжбу помѹњала свѐ рѐдом, и дѐ је бијо, и кāко се мѹчијо, и кѐга остāвијо (Би).

тѹжет/тѹжит тѹжим несвр *изражавати тугу, оплакивати, нарицати за покојником*. — Она увѐк тѹжила, што ће ро[д] да ју идѐ у Србију (Дш). — Нāјбол'и чѹвек био, не мѹжемо без нѐга, а прѐ сте га тѹжѹил'и, сāми сте га тѹжѹил'и и кāзнил'и (Ж). — Шта е брѐ снао, увѐк тѹжѹиш', увѐк плāч'еш', шта те мѹч'и (Дш)?— Тѹжѐла ју Цвѐта, свѹ смо плāкал'и (Г); ↔ по-

тѹза ж *в тулац*. — Она тѹза пребивѐна на двā мѐста (Дш).

тѹј-тѹј *узвик за вабљѐње прасића*. — Јā, тѹј-тѹј, ѐћеш — нѐма га нијѐдно (Г).

тѹла ж 1. *непечена цигла дупло већих димензија од стандардне цигле*. — Ранѹје су се куће правѹл'е о[д] тѹла, бил'и зидане тѹлама (Јѐ). — Нѐке су зидане с камѐњима, а нѐке с тѹл'ема (Ки). **2.** *ж в ћернич*. — Йма кућа камѐњѹша, а йма и кућа зиданија тѹлом ил'и блокѹвима (Ј); *в тула*.

тѹлац -лца *м 1.* *већи гвоздени прстен на крају осовине запрежних кола* (Б Бл БП Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Ж Ки К П Пр Св Т) и **тѹлац** -лца *м* (Јѐ Си). — Кāко ћеш бес тѹлца, не смѐш да и[х] помѐриш (Бл). — Она прѹва гвојзѐна кѐла имāла су тѹлчѐве на крајеве осавѹине па пѐсе искочѹише место њѹ бѹрме (Г); *в тулц, тулце, тоце, тулзе, туза, тулза*. **2.** *в пушка* — Дрѹѐна кѐла нѐмају тѹлзу (Ж); ↔ *кāпа*.

тѹлза ж *в тулац 1* (Дњ Јѹ Н). — Не мѹгā да мāкнем тѹлзу да подмāжем кѐла (Јѹ).

тѹлзе с *в тулац 1*. — Онако бес тѹлза дотѐраше кѐла (Кг).

тѹлц *м в тулац 1*. — Тѹлц се стāл'о да нѐ би искочѹичијо тѹчак с осовѹине (Ј).

тѹлце -та *с в тулац 1* (С СЛ). — Не смѐж да крѐнеш ако је којѐ тѹлце испāло с осавѹине, растѹчиће ти се кѐла (СЛ).

тѹлит тѹл'им несвр *гасити ватру, пламен*. — Ка[д] су дрѹва сирѹва, нѐће да горѹ, но се тѹл'и (БП). П ~ **угл'ѐвл'е** *бајати, врачати*. — Ка[д] се дѐте разбол'и, вѹди га код бāба да му тѹл'е угл'ѐвл'е (Б). — Нѐко оздрāви, богоми, тѹл'и му се

угл'евл'е, а неко умрѣ (Св); → за-, из-.

туп тупа -о 1. *који није оштар*. — Не кѡси се тупѡм косѡм, но се наѡштри, зашта нѡсиш брус (ДД). 2. *који је ограничен, приглуп*. — Туп је ѡн за тај пѡсо (Бр). — Причаѡ не причаѡ тупѣ женѣ, исто ти се фата (БП).

тупавко м пог *који је туп, умно ограничен*. — Без онѡга тупавка се не мѡже (Јбе).

тупит тупим несвр *чинити да оштрица постане тупа*. — Тупи се кѡса кад закачиш у кртињак (ДД). — Помало ју држиш на руке да се не тупи (Г); → из-.

турат -ам несвр *стављати, метати*. — Пѡсе тѡга тураш врѣлу вѡду одозгѡр (К). — По една чивија се тура на онѡ гвѡжђе и пѡсл'е подешава (Би). — Ђе улазе фамил'ија, крс тај, ицѣпамо онѡ дрво и турамо (Св). — Изнел'и котѡо с водѡм и остал тамѡ паре де ће да тураду на остал (Бл). — Неки турају сѡ онако ѡдма у вѡду (Г). — Пофујала се тураући вѡду у кацу, пала па се нагрдила (Јб).

турит -им свр 1. *ставити, метнути*. — Девер ѡбуѣ ону мнадицу и прстен ју тури на прс (Ж). — Турриш кашѡку мнѣка (Д). — Танѡ дрво што га туримо од бадњака, туримо му пите, туримо пара, туримо пасул'а (Св). — Јемо, не туримо ич сѡврѡ, но свѣ на врећу (Ж). — На погачу туре памук и свилу (С). — Од пѡла нѡћи ме турила гѡре у конѡце (Бр). — Турѡ пасѡпку жаѡра (Ки). 2. *донети приход*. — Ние ми турила четрѣс двѣ вреће пшенице (Би); ↔ по-.

турлаја ж в *тутурлаја*. — Чак у дрѡго сѣло би се чул'е турлаѣ (БП).

турулаја ж в *тутурлаја*. — Да ју видиш кол'ика е ка турулаја (Јбе).

туршија ж *конзервирано поврће*. — По парче л'ѣба и патл'ицан ис туршије па ајт у дрва (Св). — От паприка за у туршију најбол'е су сомбѡрке, ако су л'уте (ДД).

тут *узвик којим се терају свиње*. — Вичи свињѣ тут, тут, ѡна ће ѡпет у г..... (Г). — Тут врагови те ѡднел'и де ћеш у кућу (Г).

тута ж *оскудно јело од куваних коприва са трицама или брашном*. — Тута и тикваник ѡпет дѡбро бѣше, а скрѡб и тиква овакѡ — не могашѣ се (Бс). — Тута, набѣреш зѣл'а па удрѡбиш и рашкравиш мас па пѡсенекѣ тѡ помѣшаш сас брашњѡм и сас мастѡм (Бс). — Нѣсмо имал'и л'ѣба па смо правил'и татѣ тутѣ (Бр). — Прѣгрш двѡ кукуруѡзнога брашна и туту да мијѣсимо (Јбе).

тута тутѣ ж 1. *дет в нокшир* (Јбе С). — Порастѡше ми дѣца, више не мѡрам да држим туту у сѡбу (С). 2. *дет в гуда*. — Тѡ је наша тута, не бѡј се од њѡј (Г).

туткун в *замужен*. — Сва су му дѣца туткун, н умѣ којѣ да преговѡри (Н). — Кад је туткун, нек му и кѡжу одѣру (Јбе).

тутнут -ем свр 1. *дискретно, кришом нешто завући у торбу, ѡеп*. — Тутни му парче л'ѣба нек му се нађе успут (Д). — Да си му тутнуо неки дѡнар у ѡѡп, видео бѡ како би мѡгло да бѡдне (Б). — Тутнула ми белѡче у ѡѡп ка[д] сам излазио ис куће (Т). 2. *отерати свињу узвиком тут*. — Тутни тѣ свиње (Гр). — Тутни ту свињу да ми не преврне кол'ѣвку (СЛ).

тутурлаја -ајѣ ж *труба од спирално изрезане коре глатког, правог дрвета у почетку вегѡтације*.

— На све стране чјуу се тугурлаје (Г); в татаранђа, татаронђа, татаронца, татарунца, тоторанца. турлаја, турулаја, тутуранца; ↔ дудулаја, перудан, сурлан.

тутуранца ж в тутурлаја (Бр Би Бс ДД Д Др Ки К Љ П Св СЛ Т). — Мал'и писак се тура у тутуранцу — (ДД).

түһ түчөм несвр *млатити*. — Түчү шишарке ципцео дан па пөсе и[х] мөл'у (Ж). — Түчй ју, конөпл'у, све тавако би ју түкл'и (БП); → из-, на-, пре-, у-. ■ **түкнут** -ем свр. — Реко да түкнем мало пасул'а, да приставим за вечеру (Јбе).

түц узвик којим се означава пипање, тумарање. — Түц тамо түц овамо, нигде ју нема (Г).

түца түцө ж кажњавање побеђеног играча ударањем песницом по сполашњем делу шаке. — Нөсмө се договорил'и да има түцө (Пр); ↔ *секирица*.

түцан түцња м в ступа 2 (ДД Д Дс Дњ Ки Св СЛ). — Напүни түцан паприка па түчи док се не самөл'у, док се н учине ка брашње (Ки). — Паприке за у кобасицу түкл'й смо сас түцном (Св).

түцањ -цња м 1. в ступа 2 (Гр Д Ки Л П Пр). — Паприке се прво дөбро осуше па се түцњем самөл'у

(Пр). 2. м в *туч*. — Прво түцњем иситниш онај лүк па га түриш у запршку (Б). — Погл'едај кол'йки ми је жул' на руку о[д] түцња (Б).

түцат -ам несвр 1. *радити мање важне послове, претурати ствари, тражећи нешто*. — По цөо дан түца, тражи некога врага (Гр). — Штә радим, түцам по күће, үвек йма посла (Би). 2. *туцати се ускршињим јајима*. — За Ускр[с] се түцамо јајима (Ки); → из-.

түцин -йна -о који се односи на *туцу*. — Түцин дан дан уочи Бадњег дана (Дш). — На түцин дан крцамо орасе (Л). — Прво се зовө Түцин дан — ораси се түцају (Дс).

түч м *дрвени тучак за лук*. — Түчем иситниш онај лүк па га түриш у салату (Б); ↔ *түцањ, түчак*.

түчак түчка м в *туч* (Би Ж Н С). — Уситнићу га бритвом ако не мөгу түчком (С). — Не мөгаше се бес түчка никакo (Н).

түчит се -им се свр на *брзину отићи до одређеног места*. — Да ми је да мөгу да се түчим до мојө Рөсө да видим како је (Г). — Ктөдо да се түчим до Пөћи да га видим, нө даде ми дөвер, өде бн (Б).

Ћ

Ћаба Ћабѣ ж храм у граду Мека у Арабији. — Ишао на Ћабу, кака Ћаба његова (С). — Био је на Ћабу један аци-Тишџк одавде ис Прѣкала (Пр).

Ћага ж диплома. — Ктѣл'у су да га истѣрају с посла, ал' цабе, имао човек ѣагу (Си). — С ѣагом ће да нађе посо де оће (Г).

Ћаја ѣајѣ м агин или бегов заступник. — Ћаја се звао слѣга бегов (Н). — Ти наши старѣ тѣ се посвађај и уби ѣају от Пећи (Дш). — Посл'е тѣ наши убил'и некога у гѣмно, некога ѣају (Дс). — Онѣ што е за бега давал'и би ѣаѣ (СЛ). — Ћаје су узимал'и искѣмуна (Бл).

Ћакнут -а -о умно поремећен, будаласт. — Штѣ радиш тѣ, ка да си ѣакнут (Јбе). — Нѣ, рече, несам ѣакнута и знам шта радим (Дс).

Ћар м добитак. — Нѣма ѣара без вил'икија пѣра (БП). — Нѣшта му нѣје остало о[д] тѣга ѣара (Бр).

Ћараник -ика м в ладнице. — У ѣараник неси мѣго д ул'егнеш, само рукама нешто да тѣриш ил' д узмѣш (Л). — Из ѣараника извади корито мл'ѣка (Л).

Ћарапа ж в чарапа. — Свакоме по ѣарапе, вуњене ѣарапе (Бл). — До-

нала ѣетрѣс пѣри ѣарапа ка се ѣдала (Ки).

Ћарит ѣарим свр 1. добити. — Неће да ради ако не види да мѣже нешто да ѣари (Л); → у-. 2. ирон изгубити, штетовати. — Добро сам ѣарио што сам данас ишао у Пећ — изгубио сам новчаник ка сам се враћао (ДД).

Ћаса ѣасѣ ж в чинија. — Онѣ по прѣ ис ѣасѣ се јѣло (СЛ). — Задрѣби, тѣри сѣрутке, промѣшај мало по онѣ ѣасѣ па тѣри на софру (Св).

Ћата ѣатѣ м писар. — Дѣмо је бѣјо ѣата а Мил'ета кмѣт (Г). — Пресѣдник Рако отишао с ѣатѣм и кмѣтом у Бѣране (Г). ■ **Ћатин** -йна -о који припада ѣати. — Извади тѣпѣју иш ѣатѣне тѣрбѣ (ДД). — Пресѣдил'и по ѣатѣне рѣчи (Ки).

Ћафа ж превој. — Излазил'и смо на ѣафу (Г). — Чѣвал'и и[х] и гѣре по врѣва, а поил'и на ѣафу (Н). — Истѣрасмо краве как ѣафе (Н). — Ми би јѣнули навр ѣафе, скинул'и би се у Томѣнце (С). — На ѣафу штѣдимску поил'и су и овѣ и[з] Шѣсте. Алб qafalik мали планински превој.

Ћафир ѣафѣра м □ који је несташан, враголаст, ѣаво. — Нѣшта не мѣгу онѣме ѣафѣру (Пр). — Не во-

л'им да га виђам с некима ђафйри-
ма тӯ по сѣлу (Т).

ћѣбап -апа м *ћѣвap.* — Повѣо и[х]
у кафану тѣмо на ћѣбапе (Г). — Не
мõгу ја, децо, да ве рѣним само ћѣ-
бапима (БП). — Напӯни пун тањир
ћѣбапа па донѣси (БП).

ћѣбе -та с Δ. — Не мõгу д угрѣјем
нõге ако се не покријем ћѣбетем
(Кг). — Нѣко му тӯри котѣо водѣ па
покрије ћѣбетем (СЛ). — Добйјѣл'и
би по нѣкол'ико ћѣбића (Би). —
Упрѣдај шињѣре, упрѣдај ћѣбиће па
тӯр овѣко (Б). ■ **ћѣбад** зб *им.* — Ба-
цише ни ћѣбад да се покриемо (ДД).

ћѣбеса □ *речца за појачавање.* —
Ћѣбеса, ако те уфѣтим, нѣће ти ви-
ше пѣнут нѣм да рѣдиш тõ (Бс). —
(Често се јавља у конструкцији *ћѣ-
беса зõте*).

ћѣв/ћѣв ћѣва, ћѣва м и ж в *ћѣф.*
— Кõ има ћѣв се пречѣсти — тидне
(Б). — Јѣ би имѣла ћѣв да умрѣм одѣ
(Ж). — Нѣма ћѣв да дођемо код кӯ-
ће (Дш). — Ка ће те видѣт са мачӯ-
гом, ће ју се намѣстит ћѣв (Т). — На
пõсо си да бираш кога ти је ћѣв, па-
метнија си од мѣне (Ж). — Имаш
бѣсплатну кѣрту да се вõзиш ку[д]
ти је ћѣв (Ж).

ћѣкић -йћа в *чекйћ* (Гр Л Јь). —
Кõса се кл'ѣпл'е ш чекйћом (Г). —
Нõсимо алѣт: ћѣкић, кӯлу, брӯс (Јь).
— Ћѣкићем се кл'ѣпл'е кõса (Гр). —
Ковѣћки ћѣкић има двѣ стране за
кл'ѣпање косѣ (Гр).

ћѣла ж *кожно обољење које узро-
кује потпуно опадање косе са дела
главе обухваћеног том болешћу.* —
Ўфѣти ка неку ћѣлу по главѣ, õни
ми га пребѣцише на зѣразно (Б). —
Сврбӯ л' те ћѣл'е, ћѣло (Г)?

ћѣла ћѣл'е ж в *ћѣло.* — Бйјо сам с
једнѣм ћѣлõм (Гр). — Прича се да је
бйјо неки ћѣла вѣл'ики мајстор (Би).

ћѣлав -а, -о *који је без косе.* — Нѣ
мож да га познѣш онѣко ћѣлавога
(Си). — Стѣрима опѣне кõса па су
ћѣлави, а млѣдима нѣ (Ки).

ћѣло м *који је ћѣлав.* — Свѣ би би-
ло дõбро да није ћѣло (Ки). — Онѣј
ћѣло нѣ даде да се опепѣл'и (Л); в
ћѣла.

ћѣл'епйр □ *прил случајно, неоче-
кивано.* — Ни јѣ нѣсам вѣровао, ис-
кõчило онѣко ћѣл'епйр (Г); ↔ *пѣйре.*

ћѣл'йја ж *затворска просторија
у којој се држе притвореници.* —
Ајде у команду, те мѣне у ћѣл'йју
двѣс четйри сѣта (Т). — У ћѣл'йју
сам л'ѣжѣо (Ж). — У тӯ ћѣл'йју ка
õде у рѣрну (Дш).

ћѣл'йм в *ћил'им* (Кг П). — За ћѣ-
л'йм и основѣ и пõтка од вӯне (П). —
Мй смо ткѣл'и ћѣл'йме, а ви купӯ-
ете тѣпике (Кг). — Мй Српкиње ма-
ло мѣње, а Шиптѣрке су ткѣл'и ћѣ-
л'йме (Кг).

ћѣмер/ћѣмѣр -ѣра м **1.** *полукруг и
истурени део оѣака.* — Ёто ти ју
шибица на ћѣмѣр (Дш). **2.** *мушки
појас с преградама за новац.* — Јѣ
сам потрошијо три ћѣмера брѣнући
л'ўсто (Бр). **3.** *в ђимција* (Ж Јь). —
Сас ћѣмѣра товѣри и[х] на кõла па
тѣрај кот кӯће (Јь).

ћѣнга ж в *попруг.* — Рече ѣво жож
да затѣнем ћѣнгу и да тӯрим
штрѣнге (Л).

ћѣнеф м □ *в нужник* (Б БП Бр Би
Бс Г ДД Д Др Ж К Кг Л Јь Јьу Н
Св Си С СЛ) и **ћѣнѣф** (Бл Гр Дс Дњ
Дш Ки П Т). — По пõла сѣта нѣ би
мõго д изѣјем ис ћѣнѣфа (Бл). —
Пõсл'е ослобођѣња партйјѣши затво-
рише ћѣнѣфе, нарѣдише те и мй
нѣш затворйсмо (Г).

ћѣра ћѣрѣ *хипок од ћѣрка.* — Тõ
нõјна ћѣра (БП). — Она свѣ вѣкѣла

снае мѡја ћѣро (Бс). — Е, мѡја ћѣро, намучи се око мене (Гр).

ћѣрат -ам несвр в *терат*. — Ћѣрају стѡку код Јѡцкића сви (Јѡ). — Да ћѣра волѡве са Шиптарима заедно (Јѡе).

ћѣрга ж в *черга*. — Кад завршимо, седнемо на ћѣргу (Ж). — На ћѣргу сећада до оћака (Бл).

ћѣремѡда ж *врста коритастог црепа*. — Неке кѡће покривене плѡчама, а неке ћѣремѡдама (Ки). — Покриваѡ како кѡ имаѡ, ћѣремѡдом ел' плѡчама (Гр); ↔ *коритѡрка*.

ћѣреч -ѣча м в *креч* (Л Н). — Да се узме мало ћирѣча да се окрѣчи сѡба (Л). — Л'ѣђа му била цѣла от ћирѣча (Н); в *ћирић*.

ћѣриш -иша м в *подница*. — Ове нове кѡће немају ћѣрише ка старе што су имѡл'и, но имају плѡчу од бетѡна (Ки).

ћѣрка ћѣркѣ ж Δ. — Ћѣрка ми ради ѡвде у ѡпштину (Кг). — Имаѡ сѡна и ћѣрку с том женѡм — ванбрачне (Би). — Онда сѡмо тѡ јѣдну ћѣрку имѡла (Јѡе). — Кѡса је кѡпила са ћѣркѡм (Л). — Инвал'ид сам, мушкија дѣца — немам, само ћѣрке (Б). — Јѡ шѣс ћѣвѡјака, ћѣркѡ ѡмам (Јѡе). — Она ѡма дѣсе[т] дѣца, чѣтири сѡна и шѣс ћѣркѡ (Јѡе). — Кад атиднем кот ћѣркѡ: мајко, нама је грѡба сѡба бес тебе (Јѡе). — Јѡ ѡмам јѣдну сѣстру, а ћѣркѡ ѡмам дѡста (Пр). — Овај ми брѡт био у рѡпство, шѣс ћѣрака имѡ (Јѡу). — Јѡ ѡмам две снае, ада бѡгами, не одвајам и[х] од ћѣрака (Кг). — Мѡј ѡтац имѡ дѣсет ћѣрака (С). — Имаѡла шѣс ћѣрака и јѣднога сѡна (С). — Он ѡтуда, прѣтел', д узне свѡју ћѣрку, ја одѡвут и код пѡпа да се испѡтамо (Ки). — Била ми је ћѣрка у Бѡград па тѡдо да видим ћѣрку (Дњ); в *ићѣр*. ■ **ћѣркин**

-ина -о *који припада кћѣрки*. — Прѣтел' ми ѡмрао, ћѣркин дѣвер (Т).

ћѣрпеч ћѣрпѣча м в *ћѣрпич* (Б Бл). — Треба кал'ишта ка[д] се зида ћѣрпѣчем (Бл).

ћѣрпић ћѣрпића м в *ћѣрпич* (ДД Л Јѡ). — За јѣдну кѡћу треба око двајес ил'ада ћѣрпића (Л).

ћѣрпич ћѣрпича м *непечена цигла стандардних димензија* (БП Бс Г Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Јѡе Јѡу П Пр Си С СЛ Т). — Ћѣрпичи су непечене цигл'е (Т). — Л'ѣбац немачки ка ћѣрпич (ДД). — Прѣ рѡта су бил'и кѡће ил' от плѡта ил' от ћѣрпича (Пр); в *ћѣрпеч*, *ћѣрпић*, *черпић*, *черпич*; ↔ *тѡла*.

ћѣрчиво с *дрвени рам прозора на који се ставља стакло* (БП Бр Бс Г ДД Д Др К Л Јѡе), **ћѣрчиво** (Б Бл Ж) и **ћѣрчиво** (Гр Дњ). — Пѡпи вел'ику чѡшу л'ѡте на дѡшак, па ка ти ју йспи, гађа у рѡзор, па пѡломи и стѡкло и ћѣрчиво, све у парчиће (Г). — Од старѡнскија рѡзора била су мѡла ћѣрчива (Дњ); в *черчев*, *черчево*, *черчиво*; ↔ *тел'ѣр*.

ћѣса ж 1. *новчаница од сто динара, сто динара укупно*. — По чѣтрѣс ћѣса, по пѣдесѣт би дал'и за дѣвѡјку (Ж). — Сѣкоше л' ви дугѡчку ал'ину — двѡнаѣс ћѣса (П). — Јѡ сам дѡшла за две ил'ѡде, за дваѣс и две ћѣсе (С). 2. *фиг в новчаник*. — Нѡл'ути се мајка, сирѡта па ѡзе ћѣсу од ѡвога старѡјѣга па даде млѡћему (Г). — Да да Бѡг пѡне амбѡре са пчѣницама, ћѣсу са дукѡтима (Ки).

ћѣсим (обично само у том облику) *погодба за држање оваца по којѡј власник добија на свако грло по килограм вуне и килограм сѡра годишње, а по истеку рока (обично више година) овце старе као у време кад их је дао*. — На ћѣсим ѡмаш са-

мо кילו вуне и кילו сира и ништа друго (Си). — Давало се на ћесим, на мл'екарину и попола (Г). — Дао и[х] тамо некоме на рану, на ћесим (Т).

ћескин само у том облику *љут, оштар, жесток*. — Билџ би бол'е да није ћескин (ДД).

ћѣф ћѣфа/ћѣфи м и ж *жеља, пријатно расположење*. — Имам ћѣф да запѣвам кат попијем (Ки). — Ћѣф ју било да се удаје (Дс). — Тамо су ме тукл'и док и[м] је било ћѣф (Бр). — Сѣ по твојѣ ћѣфи ти зборим (К). — Имам ћѣф да свакоме здравим ону вел'ику чащу и ја да ју попијем (Т); *в љев*.

ћѣфит ћѣфим несвр *уживати*. — Ћѣфу л'и ћѣфу поред казана (Љ); → у-. ■ **ћѣфнут се** ћѣфнем се свр *расположити се*. — Нѣсам бијо пијан *расположити се*. — Нѣсам бијо пијан сѣмо ма̀ло ћѣфнѹо (Г). — Поседѣсмо ма̀ло дѹже па се ћѣфнѹсмо (БП).

ћѣфл'ија м и ж *који је расположен, који је припит, под извесном дозом алкохола*. — Нѣсам био пијан, већ, онако, ма̀ло ћѣфл'ија (Г). — Закалабил'и, ћѣфл'ије л'уди — нико никога не слѹша, а свако понешто прича (ДД).

ћй узв *израз чуђења*. — Ћй, ћй, па је л' га нагрдијо Бџ да прода њиву (Т)? — Ћй, ћй, па је л' му врѧа попила мозак (Г)?

ћйбре -та с □ *в шибица* (Г Дњ Дш Св). — За шибицу ћйбре вичу овй преко Дрима дол'е (Др). — Свећа се не пал'и упал'ачем но ћйбретом (Св); *в љибрит*.

ћйбрит *в љибре* (Б Бл БП Бр Бс Гр Д Др Дс Ж Ки Кг Љу П СЛ Т), и **ћйбрит** м (Би). — Рече, да нѣмаш ћйбрид, брѣ, да запал'им се нѣсам

одавно (Дш)? — Ш љибритрима смо налагал'и (Г).

ћйка *ћукѣ ж 1. в уши 2 (Дс Дњ Ки Љу)*. — Ћйка је чѣло матике којџм се тучу грѹде (Ки). — Ударај секиру по ћйкѣ (Дњ). **2. в пѣта** (Дњ Дш). — Тѹриш косиште на рѣме да ти рукѣл' дође иза врата, а рукџм дова̀тиш од ћйкѣ до вра косѣ да такињеш прстима (Дњ).

ћйл'ер ћйл'ѣра м *спаваћа соба* (БП Г ДД Л Ље Љ Н Св Си). — Ѓил'ѣ су мусѣфирске сѣбе, жѣнске сѣбе и ћйл'ѣри (БП); *в љирел'*; ↔ *йжина*.

ћйл'им/ћйл'йм -йма м *украшен застирач од вумене тканине, користи се уместо тепиха* (Бл Бр Би Д Др Дс Дњ Дш Ж Љу Т). — За ћйл'им трѣба млџго ѧрча и врѣмена (Б). — Сѣмо јѣдан ћйл'йм ѹзе мџја ма̀јка (Бл).

ћйдрџ □ *императивна рѣца полако, одмори, стрпи се, издржи*. — Ѓиндрџ бре, пѹну кѹћу је оставила, фала Бџу (Г)! — Ѓиндрџ, брѣ, нѣсте га ѹзал'и љѹтурије (Г). Адб ѣпгџј *стати, предазнчити*.

ћйрѧк прил *изузетно срећно, у благостању*. — Бџг ћйрѧк да га учйни (Бр). — Постадоше л'уди ћйрѧк од рѧда у инострансто (СЛ). — Нѣ вала, да љу да биднем ћйрѧк (Љ).

ћйрел' м *в љил'ер*. — Ѓирѣл'и су де се кџ ожѣни па сѧм са својџм жѣнџм (Л). — Одвел'и ме гџре у ћйрѣл'е (К).

ћйрѣч м *в крѣч*. — Узмѣ се ћйрѣћ па се крѣћи (Л). — Најздрѧво је ка[д] се окрѣћи ћйрѣћем (Гр).

ћйрија ж *в кирија*. — Да кѹпиш кѹћу у град па да ју издајеш пот ћйрију (Ки). — Ѓирију смо и[м] плаћал'и редовно сваки мѣсец, нѣсмо пушћал'и да се нагомила (Н).

ћирић м в *ћиреч* (Гр Др). — Пет кила ћирића за целу кућу (Гр). — Кречимо ћирићем (Др).

ћириш -иша м 1. в *подница* (Дс Ки). — Наслџи цепанице прко ћириша, па прко њи зџмла'а (Дс). 2. в *тавањача* (Гр Ки). — Онџ грџе за ћирише дебџл'е, не мџже на кџла више од једнџ (Гр).

ћитат -ам несвр в *читат*. — Н умџм да ћитам и да пишем (Ки). — Новинари, новинари ... а си ћитаџ нџвине (Гр)?

ћифта м и ж *ситничар, тврдица, трговчић*. — Знам ја пећке ћифте каки су (Јџе). — Удаџосмо ју за једнога ћифту ту ис Капешнице (БП).

ћџвек -џка м в *чџвек*. — Ако је ћџвек, неће да лаже (Јџ). — Ћетврти пџт ш ћџвџкем дџшла (Гр).

ћџк-ћџк прил *местимично*. — Кад не врнџше отџд, нема л'џди, ћџк-ћџк, растџрило се (Ж). — Колџмбоћ ниџко рџтко, а пасџл' јџш рџџе, ћџк-ћџк (Дњ).

ћџндра ж 1. в *дирек*. — Свџ нџћ сам биџо вџзан за ћџндру да неса[м] мџго да се помџрим (ДД). 2. в *подупирач* (Д Ж Кг Јџу Јџ Н Пр С). — Вџзаџ кџња за ћџндру од авл'ије (Пр). — Ћџндре се звал'и послоњаџи (СЛ).

ћџпа ћџпџ ж пог *глава*. — Ова ћџпа није краставица да порастџџ џпет (ДД). — Е ћџпо, празнаћџпо (Г).

ћџпа ћџпџ м пог в *ћџпо*. — Дџћџо полџко с једнџм ћџпџм тџ и[з] сџла (Бл).

ћџпав -а -џ који *храмџе*. — Дџбра би била да није ћџпава (Ки). — Здрав чџвек да се умџри да идџе за онаџо ћџпавим (Јџ).

ћџпајка ж пог *жена која храмџе*. — Опасна је она ћџпајка (Си). — Да

бџше бар неку ћџпајку каку било да доведе бџл'е би му било но оваџо што сџди неџжењен (К).

ћџпо м пог *који је ћџпав*. — Да зџвнем ћџпа да завршиџо зидџање (Г). — Не мога да издржџи да кџси ш ћџпом (ДД); в *ћџпа*.

ћџр ћџра -џ в *ћџрав*. — Он скиће ћџр (Би). — Ка[д] ти ју испрџсу, мџрџо си да ју узмџш, па да је ћџра џна била (К). — Ћџра ова дџруга штџа да чџним сама с пиџкором дџџа (Г).

ћџрав -а -џ 1. *који не види, који је слџп*. — Си ћџрав, дџ си заћџрџџо (Г)? 2. *прен са ограниченим способностима*. — Нећу да ми остџну дџџа ћџрава код очџи, но ћу да и[х] шкџлујџм ако биднем жива (Б).

ћџрајка ж пог *која не види на јџдно или оба ока, слџпа жена*. — Кака је така је, да је ћџрајка, за неџга је дџбра (Л). — Полџко с онџм ћџрајком (Пр).

ћџрда ж *понос*. — Навр главџ ми йскочи та њина ћџрда (Бс). — Тал'и-ке причџе о њџј и џна џпет на ћџрду (Г).

ћџрет ћџрџм несвр *губити вид*. — Од овџџа дџма ћџрџм, дџруго ништа (Би); → за-, на-, џ-.

ћџрџетат -џтам несвр *ићи, путовати у тами*. — Не мџгу ја сад по нџћи да ћџрџетам по йзбе (Г). — Ћџрџетал'и би по магл'е по Врџва чџвџаући џвце, па понџкад би залџтал'и, не би знал'и дџџ смо (Си).

ћџрило с пог *особа која слабо види*. — Штџа ти рџди онџ ћџрило (Јџ)? — Да ми бџше да се отарџси онџга ћџрила, чџни ми се ка да би се пџново родила (Јџе).

ћџро м пог *који има делимично или потпџно оштећен вид, који је потпџно слџп*. — Штџа ће ти онај

ћоро (С)? — Дѣ гл'ѣдаш, ћоро ћорави (Л). — Није он ћоро кад је онако паметан и вредан (БП).

ћос који је ретке браде, или му не расту брада и бркови. — Ћоси л'уди су грдни (СЛ). — Ћудала се за некога ћосога (Дш).

ћоса ћосѣ м пог в ћосо. — Имал'и смо једнога Ћосу возача аутобуса (Гр).

ћосо м пог који је ћос. — Неко време возио је један, Ћосо смо га звал'и (Г). — Састал'и се ћело и ћосо (Н); в ћоса.

ћош м в ћуше. — Скаче мачка ис ћоша у ћош (ДД).

ћошак -шка м в ћуше (Бс Г Гр Д Дс Дш Ки Кг К Љу Н Т) и **ћошак** ћошка м. — Мнадица опет тамо у ћошак гови (Т). — Ено ти га горе крај ћошка (Дш). — Само узмеш из ћошка лопатом онѣм дрвѣном (Л).

ћоше -та с в ћуше (Б Бл Би ДД Ж Л П Св СЛ). — Ка[д] су напал'и Шиптарѣ, тѣ сам чѣо, бијо тѣ несам, тај жандар на ћоше от касарне доста убијо (ДД). — Растѣгне се конач с ћошета на ћоше (СЛ). — Видѣеж га дол'е према ћошету (Бл).

ћуба ж 1. грм, остатак непокошене траве. — Скини косѣм и онѣ ћубу на сред л'иваде (ДД). — Има неколико ћуба по л'иваде (Г). 2. мања количина косе на глави. — Остала л'ал'и би Циганчићима помало ћубе на главу (Пр); ↔ перчин.

ћубас -та -о који има ћубу. — Има сакојакија: и голошйја, и ћубастѣја, и бел'ија, и црнѣја (Г).

ћуд -и м и ж нарав, понашање. — Не допада ми се њѣјзин ћуд (Гр). — Вѣк глаку мења, а ћуд не мења (Л).

ћудат се -ам се несвр негодовати, оклевати. — Не беше ју мило кат

чѣ, ћудала се неко време (Г). — Ништа се не ћудај, тебе те чека па чиншта дѣнеш (Г).

ћудл'ив -ива -о који је настране ћуди, који тера инат. — Дѣбра би била да није ћудл'ива (Г). — Од ћудл'иве мајке ћудл'ива и ћѣрка (Љу). — У јаде ми прође вѣк ш ћудл'ивим човѣком (Си).

ћука ћукѣ ж дет ждребе, ћукче. — Ћука, мајко, не бој се от ћукѣ (Г). — Пантиш л'и кад су ми причал'и: имамо ћуку, имамо јагу, имамо гуду, имамо пил'у (Л).

ћукавац -авца м шева, зоол *Alauda arvensis*. — Ћукавци су кај врапчићи, само што имају ћубу на главу (Г). — Нема никакѣ штѣте од ћукаваца (БП).

ћукан м в крамп (Г ДД). — Ћуканѣма смо вадил'и камење из Бѣстрице (Г). — Имам ћукан, ал' је без држала (ДД).

ћукче -та с младунче коња, ждребе. — Ћукче по цѣо дан за мајком (Пр). — Вришти кобила за ћукчетом (Г).

ћул прил 1. бесплатно. — Краву платијо, а тел'е му дошло онако — ћул (Пр). 2. в биза. — Понѣкад се подвучѣ испод онѣ мачѣге, направѣ се ћул. — Мѣри се, колико шака толико ћулова (Г).

ћулаф -афа м в пл'ис. — Купѣју овѣ с ћулафѣма, кѣ ће дрѣги (Л). — Ћулафѣ носѣ овѣ старѣи Шифтарѣ, млади мушкарци не носѣ ништа (Гр).

ћулумак -ака в мачуга (Бр Би Д Дс К Љу П С СЛ Т). — Кад ју закачи онѣм ћулумакѣм, н умѣ да с устаѣви до надно л'ѣдинѣ (Бр).

ћумез ћумѣза м запуштѣна, неуредна зграда, просторија. — Наћѣ-

смо и[x] саме у неки ћумез, т̄у живѣ (Јбе). — Цео век живѣл'и по некија ћумеза (Јбе).

ћунак м в *чунак* (БП Гр ДД Си). — Да си вѣдо само шта сам истрѣсла из ћунка (Гр).

ћуп м *земљани суд у којем се, обично чува мед*. — Домаћини л'уди држа'ли су пчел'е па би имал'и по неколико ћупова меда (Л). — Турѣла у ћупове, ел'и лонце (Ки).

ћупак -ака м в *конатче*. — Пило се и на носак от ћупака (Гр). — Ћупаци су више играчке но што су слѣжил'и за пиће (Гр).

ћуприја ж *дебља греда на средини куће на којој по средини леже греде између приземља и спрата* (Б Бл БП Бр Би Бс Г ДД Д Др Дњ Дш Ж К Кг Л Јбе Јь Ју Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Ћуприја мора да је дебл'а от подница (Дш). — Ћуприје имају овѣ двоспратнице (Дњ); ↔ *рѣш*.

ћурак м *дебљи огртак са крзном око врата, бунда*. — Типут се носио ћурак, као нека блуза, а овуденке било од вука она вучѣтина (Јбе). — Ка[d] донесе реч, треба да добије ћурак на дар (Д). — Ћуркови су се донесивал'и (Ж).

ћуран -ана м 1. *мужјак ћурке*. — Ћуран може да бидне ка јагње (К). — Ни ћуран није ктѣо на свадбу, па је отишао (Пр). 2. *пог човек ниске интелигенције*. — Не може да се докаже онѣмо ћурану, се је заглавијо ка јарац на пртину (Си).

ћурѣћи -а -е Δ. — Пѣ је ѣкусно ћурѣће но кокошиње мѣсо (Б). — Дѣвер кад изнѣсе ћурѣћи батак, значи завршено је, прстеновао је младау (Бл).

ћурка ж 1. *зоол Meleagris gallopavo*. — Нал'егла ћурку на тријес јаја (Б). — Јаја от ћурака пѣгава ка

от свраке (Бс). 2. *пог жена ниске интелигенције*. — Не мѣгу да слѣшам више ону ћурку кат прича (С). — Тако је кад мѣраш с ћурком да живиш (Дс).

ћурче -та с *младунче ћурке*. — Нежни су ка ћурчићи (Н). — Док не отфркну ћурчићима се свако јутро маже глава ракијом (Г).

ћускија ж 1. *метална полуга којом се отварају рупе у земљи за коле или притке*. — За притке се најпре отвѣре рупе ћускијом па се побадају (Св). — Осовину от кола остави за ћускију (Кг). 2. *фиг тотално пијан човек*. — А ја пијан — ћускија, глава ми ка бѣзук, не видим бѣлу кобилу (Г).

ћутек ћутѣка м □ *кажњавање батинама, батинање*. — Кол'ико пѣт ми је секрва извадила ћутек кот човека (Би). — Да ми чѣје неко, не би ми се прѣшло бес ћутѣка (Бл).

ћутет ћутѣм *несвр бити миран не испуштати гласа*. — Дошао би сас њим и тај стрѣц његов да ме гл'ѣда, ја би ћутѣла (Ју). — Кат су гладни јѣду, а кад не — ћутѣ (БП); в *шутет*; → на-, по-, пре-, у-.

ћутл'ив -ива -о и **ћутл'ава** ж *која не прича кад није потребно*. — Снаша треба да је ћутл'ива и пѣслушна (Пр). — Овѣ што су ћутл'иве горѣ у себѣ (Јбе). — Нијѣдна ћутл'ава жѣна није ни да се фал'и ни да прича (Бс).

ћутѣк м *заостао у интелектуалном развоју, незналица*. — От ћутѣка — ћутѣк, но шта би дрѣго (Л). — Имало је добрија ћака, а имало да ништа не проговарају — ћутѣци (Др).

ћућајка ж *пог кукавица, несрећница*. — Онѣј ћућајке ѣпет украл'и

паре (Г). — Нйко ни да пита за ону
ћућажку (Г).

ћућан м пог кукавац, сиромах,
несрећник. — Онај ћућан опет имѧо
посла с мил'ицијом (Св). — Не мѧ-
жемо да оставимо онѧга ћућана сѧ-
мѧга (БП).

ћуше -та с место где се спајају
два зида (Јбе С Си). — Мајја иде
о[д] сл'емена преко ћушета (Си). —

Мѧј кѧплар у овѧ ћуше (Б); *в хош,*
ћошак, хоше.

ћушкат (се) -ѧм (се) несвр гурати
се. — Ако се ћушкѧју у плуг, да ти
срѧкне кад ѧреш (Пр). — Имѧдо две
кобил'е, за кѧла су бил'е дѧбре, а у
орѧње су се ћушкѧл'е (Јб). ■ **ћу-**
шнут -нем свр. — Ћушните тѧ тѧмо
још мѧло да ул'егне још једна жѧна
(Св). — Пол'етѧла би ка лѧпта кад
би ју овѧ ћушнула (Др).

У

уа́бит (се) уа́бим се свр *изгубити концентрацију, збунити се*. — Не уа́би, бо́же (Б). — Бойм се да се не уа́бим па да не знам ништа за себе (Б). — Сирота мајка креј се уа́била (Дш). — Ту је још онако уа́бл'ен (П). — Де ћемо с њим онако уа́бл'еним (Пр). — Није само та бабетина уа́бл'ена (Н).

уа́псит -им свр *ухватити, затворити*. — Уа́псише некол'ико овџа што су бил'и за попом (Т). — Уа́пси-л'и су га и повел'и у затвор у Бураковац (СЛ). — Не вел'а ова крава, уа́псићемо те (Си).

уа́р само у том облику *в индат*. — Уа́р је и тал'ико, шта да се ради (Св). — Уа́р ти је да ти неко пуне у око (Г).

уа́румит (се) -им (се) свр *поставити кротак, смирити се*. — Муке смо имал'и док смо ју уа́румил'и (Г). — Полако полако, уа́руми се да ју не препознаш (Гр).

уа́сул'ит (се) -им (се) свр *веома квалитетно урадити*. — Смјеје ми се секрва, каже пази да ју не уа́сул'иш (Пр). — Не памтим да сам уа́сул'ијо њиву ка те године (ДД).

уба́здет се -им се свр *в усмрдет се*. — Соба се убазди кат се не проветрава (БП); *в убазђет се*.

уба́зђет се -им се свр *в убаздет се*. — Оно би се убазђело ако га не би прао сваки дан (Је).

убел'ит -ел'им свр *учинити нешто белим*. — Оно конопл'ено пошто се изатке понесе се негде крај воде, рашири се на сунце и кваси се док се не убел'и (К). — Посл'е га на сунце убел'и (Б).

убечит -ечим свр *загледати се, упорно гледати*. — Убечила у она цемпер не скида очи с њега (Бс).

убиство с *насилна смрт*. — Било е и пл'ачкања и пал'ења и убиства и свега (Б). — Ја написа за робу и за убиство четрес треће (ДД); *в убиство*.

убисто с *в убиство*. — То ј остало од убиства (Б). — Ктѣдо да г убијем па д идѣм на робџу због убиства (Б). — Прѣшл'и у Србију због убиства па премѣни прѣзиме (Дш).

убит (се) уби(ј)ем (се) свр **1.** *одузети живот, усмртити*. — Идѣмо да претрѣсамо ону кућу дол'е и њега ћемо га убит (Бр). — Не смѣм, да чује човек, он би ме убијо (С). — Бол'е да се убиеш но с њом да векуеш (Л). — Ко је убивѣн нека пише молбе (ДД). — Да л' га уби, фала богу (Дњ). — Снуждила се ка убивѣна (Г). — Зову мене, ја у род

ми браћа тройца убивѐни сви (БП). — Једамā знам, наше е дошло да врате тога мојѐга стрица што убијѐн (К). — Нећеш ни до ко[д] дубова отис, ти си убијѐн (Н). — Немачком бѐмбом убијо сам себе (Ље). **2.** *прен преморити (се) до изнемоглости.* — Убисмо се радѹћи и никад ништа (ДД); ↔ *утѐпат*. **3.** *в побос.* — Стожар би убил'и, па тѐ с коњима вршѐл'и (Ж). — На средину убивѐн стожар (Ж). ■ **убиват** -ивам несвр **1.** *усмрћивати.* — Онда су не пл'аћкал'и, и убивал'и су не; ћетири — пѐт с убил'и и[з] сѐла (Л). ■ **убијат** -ијам несвр. — Јѐсу, како да несу, и пл'аћкал'и су не и убијал'и. (Б). **2.** *стварати жуљ, жуљати.* — Убивал'е ме ципел'е неса[м] могла да мрднем (Гр). **3.** *в трлит.* — Има трл'ица па убивамо конопл'у (Дс). **4.** *в побадат.* — Онај стѹб што је убивѐн насрѐд гѹвна звѐо се стожер (Бр).

убл'ешит се -им се свр *уплашити се, забезекнути се.* — Наћѐмо ју онако, убл'ешила се (Ки). — Убл'еши се кад не виде да није нешто било (Бр).

убѐс убѐдем свр *оштрим предметом прдрети у ткиво, предмет.* — Не йди бѐса да се не убѐдеш, йма трња, йма стѐкла, свѐшта йма (Л). — Убѐди онѐм иглѐм у онѐ вѐзиво па свѐ тако (Н).

убрат убѐрем **1.** *свр од брати.* — Дѐбар пасул'ар мѐго је да убѐре по двѐнајес кофйнѐ пасул'а на дѐн (Г). — Прѐти ме у бакчу д убѐрем мало паприка (Гр). — Дѐбро је да остѐну паприке неки дѐн онако ѹбрane, којѐ файсана ѐна ѐдма иструне (ДД). **2.** *чути, разумети.* — Рѐче ми секрва да не причам, но ју јѐ не убрѐ (Н). ■ **убират** -ирам несвр *слушати разумевати.* — Причаѐо ју не причѐо,

ѐна не убира ништа (Н). — Штѐ да ју причам кад не убира ништа (Г).

убрѐктат се -ћем се свр *од брек-тат.* — У плѹг би се волѐви убрѐктал'и, само бал'ѐтају (Г). — Тѐро сам и[х] док се несу убрѐктал'и (Св).

убрѐчит -ѐчим свр *увѐћати виме пред омлађивање.* — На сѐно не мѐже да убрѐчи ка на траву (Пр). — Поцрвенѐло ју виме кол'ико је убрѐчила (Ки).

убуцат убуцам свр *в забуцат.* — Они у лѹгове, у кал'иште убуцани татѹ (С).

уваљ'ат (се) -ал'ам (се) свр *од вал'ат (се).* — Кад се сѹкно дѐбро уваљ'а, ѐно се сѹзи и одебл'ѐ (Би). — Замол'ила би те да га дѐбро уваљ'аш (Г).

увѐтит -им свр **1.** *сустипти.* — Кат сам пѐчо да бѐгам, већ пушка да м увѐти се дрѹги нѐ (Бр). **2.** *стегнути и одузети слободу кретања.* — Бѐгам јѐ, штѐ да лѐжем, да ме увѐту те (Бр). — Ако г уфѐту те, да га тѐру па би побѐго преко зида ко дрѹга дел'ака (Би). — Он тишаѐо да му се пожал'и, увѐтил'и ми сина Јѐнка, ће да ми г убйју (Бр). ■ **ѹватан** -тна -о бити *заузет послом.* — Јѐ бѐ нешто ѹватна, не мога д изађем кад ме звѐо (Д); *в уфатит.*

увезѐча ж *в упртњача* (БП Г Ље Љ Н Си). — Упртимо увезѐчом л'ѐбове на рѐбат па у њиву нѐси ргѐтима рѹчак (Г). — Вежемо на л'ѐђа увезѐчом тѐ што нѐсимо, пѐсл'е ймаш слѐбодне рѹке, и у њима нешто да нѐсиш (Ље).

ѹвек/увѐк прил *у свако доба.* — Увѐк се јѐви кат прође (Си). — Увѐк сам понѐшто имѐла да радим, никад несам седѐла дѐкојна (Н). — Бићеш ѹвѐк понизна увѐк прекѐрна док си живѐа (Дс).

увес увѣдем свр *провући нити основе кроз нити и брдо за ткање*. — Увѣдемо и ткѣмо (Пр). — Навил'и би па би увѣл'и у ните (Д). — Ткѣ се пѡсе кад је увѣђено у ните (Дш).

увече прил *пред почетак ноћи*. — Увече изведѡше нѣ л'уде, те су стрѣл'ал'и (Бл). — Увече исѣчѣмо бадњак, донѣсемо слѡму, прѡстремо ѡдѣ (Ки).

увече предл *в уочи*. — Увече слѡве подигнемо слѡву, гѡспѡдамо (Бл).

увијаџка ж *в вијањка* (Л СЛ). — Срмѡта би било д искѡчи надвѡр без увијаџке (СЛ). — Овѡмо напред увијаџку (Л). — Увијаџке, тѡ се носило типут (Л).

увијат -ијам несвр *чувати стоку на малом и оскудном пашњаку*. — Цѣо дан би увијал'и стѡку у јѣдну л'иваду, а ми би се играл'и гѡѣ (Г).

увијач -ача м *в игл'еница*. — Тидо у пѡл'е да прекинем неко дрво за увијач о[д] сѡница, да упрѣгнемо волѡве (СЛ).

увијача ж 1. *пелена којом се опасује дете*. — Нѣгде вичу пел'ѣна, а понѣгде увијача (С). — Опашѡвал'и смо децѡма увијаче (С). 2. *пита од увијених кора*. — Ако ћеш увијачу, на сѡфру тѡриш зѡчин и увијеш онѣ кѡре (Би). 3. *в кукл'аја*. — Увијаче нѡсу чѡбѡни, и стѡри л'уди се поштѡпају с њима (ЈБ).

увит м *прут којим је био свезан сноп, време*. — С јѣдним увитом ме исфрѡскао да сам имѡла модрице по ногѡма (Г). — Покѡпи по обѡру дватри увита па налоѡжи ѡгањ да се угрѣје мало водѣ да с оперу сѡдови (ДД); ↔ *увитињка*. ■ **увихѣ** с зб *им*. — С оним увихѣм би вежѡвал'и нарамце дрвѡ (ДД). — Спотакѣњал'и би се на онѣ увихѣ (Гр).

увит увѣјем свр *завити, замотати*. — Да му увѣјемо нѡге да му не озебѡ (Пр). — Увисмо га у јѣднѡ ћѣбе и л'ѣгосмо да спѡва (Гр). —

увитињка ж *в увит*. — Граѡове увитињке су бил'е најѡбол'е (Јбу).

увитица ж *прамен увијене женске косе*. — Млѡдице што су бил'е, нѣ нѡсу кѡсу овѡко нанѣже, граѡил'и би онѣ увитице (БП).

увитл'ит -им свр *навалити из све снаге*. — Миѡцо покѡјни попијѡ па увитл'ијѡ да пѣва (Г). — Увитл'ила да тѣра онѣ крѡве ка да и је нашла у кѡпус (ДД).

увлака ж *в навлака* (Б Бл БП Бр Би Бс Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг Јбе Јбу Н П Св). — Реко да поскидам увлаке с јѡргана да и[х] опѣрем (Јбе). — Сад је лѡко, поскидаш увлаке за чѡс и опѣреш и[х] (Н). — Мѡка је било кад су бил'и јѡргѡни с пѡставама, сад с увлакама лѡко (БП).

увлачит -ѡчим свр *од влачит*. — Вѡну опѣреш па ју увлачиш у влачѡру (Пр). — Свѣкар ју донѣсе увлачену вѡну да раѡѡта, да се спрѣма (Гр).

уво увета с орган *чула слуха*. — Дѡвати ме учѣтел' зѡ уво па ме пѡвуче (Б). — Јѣднаки, свѣ јѣдан дрѡгоме до увета (Бс). □ **напѡнит ўши наговорити**. — Нафѣшкѡше га, напѡнише му ўши, каже ај да се дѣл'имо (Г). □ **дигнут ўши осилити**. — Нѣшто од Албѡније кад би се чѡло, ѡни би дѣгл' ўши (Гр). — Кат чѡју наѡколо ... нѣшто да је гѡре, ѡни дѣгну ўши (Гр). □ **оклѡпит ~ постидѣти се, забринутѣ се**. — Кат чѡсмо да пушћѡју Србе, ми оклѡписмо ўши (ДД).

увѡдит -им несвр 1. *помагати да уђе у унутрашњѡст простѡрије*. — На Бѡжић увѡди се вѡ (Б). 2. *про-*

влачити жице основе кроз нити и кроз брдо. — За четвóрак се увóди у четйри нита (Ж). — Увóди нáјпре у ните па пóсе у брдо, па би ткáл'е пóсе вáздан тавáко седéћи (СЛ). ■ **увeћóват** -ў(ј)ем) несвр. — Обeсимо на рáзбој и тўримо ните и пóсе увећўјемо у тe ните двe (Љу). ■ **увoђeње** с гл и.м. — Трeбају двe жeне за увoђeње, јeднa сáмa не мoже (Пр). — Првo дoђе снoвáње, па кa се оснўе — навийáње, па увoђeње, па тeк пoсенакe ткáње, намотáју се цeвкe па се ткe (Ље).

уврeдит -eдим свр 1. *нанети увреду непажљивим додиром ране.* — Полáко жeно, да ме не уврeдиш (ДД). 2. *непажљивим понашањем, речима нанети увреду.* — Нáдам се да никoга никад нeсам уврeдила (Л). — Отйшла ми је ис кўће уврeђена (Љу).

ўврeт уврй свр *врући испарити и изгубити се.* — Остáви га јoш мáло да се кўва да уврй та вoдa (Г). — Нек остáне јoш мáло, јoш нйје ўврeла вoдa (Г).

угáђат -áђам несвр *стварати одговарајући положај, испуњавати захтеве и жеље.* — Не мoгу јá да му угáђам кa мáломе детeту (Бс). — Пoштoвала, трчáла, угáђáла свáкоме кол'ико са[м] мoгла (Ље).

угáзит -им свр 1. *обуен ући у воду.* — Кол'ико пўт сам угáзила пролáзући преко жарўге (Г). 2. *добро сабити гажењем.* — Угáзимо га дoбро да се набйје да се не дйже зeмња (Дш). — Онo се пoсл'e угáзи и поравнá и мoже да се вршй (Бр). 3. *истрести гажењем (о житу).* — Тeрaш кoђе док угáзу дoбро, док излoму онў слáму, па одвoиш слáму, па oпe тeрaш (Дс).

ўгар ўгáра м *јесење орање.* — Ако ти ўгар не смрзeне, смoнйцу нe мoж

да уáсўл'иш (Г). — Нeма рoдa без јесeњег ўгáра (Б).

угáрак угáрка м *нагорело дрво.* — На онá угáрак од бáдњака остáвимо по пáрче пите (Г). — Остáл'и угáрци од онйја грeдá, а штá мoж од угáрaкa (Бл). — Скрáјни онe угáрцe од бáдњака (Н).

угáрит -áрим свр *поорати после скидања летине.* — Бoл ми је крйво што не стйго јесeнас да угáрим, ал' нeм штá (Бр). — Алáл нека ти је што сам ти угáрйjo, да ти сйјем не мoгу (Гр). — Нe би стйгл'и ў јесeн да угáримо, но би ни остáло за прoл'eће (Т); ↔ *поугáрит*.

угáсит -áсим свр 1. *учинити да не гори ватра, светиљка.* — Одјeдамá онў вáгру угáсйсмо и свáки на свoју стрáну (БП). 2. *допринети да неко изгуби сав иметак и остане без средстава за живот.* — Ако нйје за мeне, рeкни ми, за бoж áјтар нeмo ме угáсит (С). — Нeне, нáно д угáсймо чoвeкa (СЛ). — Угáшeна јá штá да рáдим (Ж)?

ўгич угйча м *кастрирани ован црне главе, упредених и навйше усмерених рогова, предводник стада.* — Вeл'ика звoднa на угйче (Си). — Нйје бйло бўл'ука без ўгйча (Пр). — Угйчи се вйкáл'и, рoгoвe навйше (Ж). Алб *огйц угйч*.

ўгл'eдан -днa -o 1. *леп.* — Да ју вйдиш овáко ўгл'eднa, л'eпa кa лўтка (Г). — Да ју вйдиш, угл'eднйја мáјкa от ћeркe (Н). 2. *одважан, популаран.* — Онй ктeл'и да смáкну што вйше ўгл'eднйја Србa (Пр).

угл'eдат (се) -ам (се) свр 1. *уочити.* — Онй га угл'eдáј одoзгoр пошто онe пoбйл'и (БП). 2. *следити некога, имати некога за узор.* — Да с угл'eдaш на сeкрўву па да бйднeш дoмáйницa (Дс). — Нeсам имáлa у кo-

га да с угл'едам да биднем вреднија и бол'а (Дњ).

угл'ен м *угљенисано дрво, ћумур*. — Угл'ен танако седе (Дш). — Сваки угл'ен: ово е сено, ово е пшеница, ово е гробжје, ово е кукуруз, ово е шл'йве (Дш). ■ **угл'евл'е** зб *им*. — Оне угл'евл'е од бадњака што прегори даватим, турим у цреп'лу (Дш). — Све би остал'ал'и угл'евл'е да видимо како ће беритет да бидне (Дс).

угнетат -ам свр в *угнетат*. — Превреш воду, па попариш, па угнеташ, па на танур кружиш га (Би). — Ка[д] се тесто добро угнета, посе погача бидне л'епа (Ж). — Кад је добро угнетано, направи се круг па се стави да се пече (Д).

угнетат -ам свр од *гнетат*. — Измешамо онај сѐ, измешамо, угнетамо, па узмем онѐ, све парчиће (Би). — Колобогњи смо парил'и, па да га добро угнеташ, па и преврџај га с онем тануром (Бс). — Има онај пресек одвојен за да се меси л'еб у њега да га попари да га угнетѐ (Ки); в *угнетат*.

уговор м *писмени документ о правима и обавезама страна које су га сачиниле*. — Направијо адвокат уговор (Л). — Онако, без уговора прѐдо зѐмл'у на реч (Пр). — С онем уговором право у суд да се овѐри, ако се неовѐри ништа не важи, ка да није прѐвл'ен (Л).

уговѐрит -им свр *договорити се, сачинити уговор*. — По тем треба да се уговѐри, свѐтови да дођу д узмеду девојку (Јбу).

угѐдит -им свр 1. *наместити урадити како ваља*. — Угѐду се кола за сламу па се вучѐ (Св). — Има једно дрво кај нѐга угѐђено и онда га натучи ондѐ (СЛ). 2. *урадити неком*

по вол'и. — Мучим се, сирѐта, да му угѐдим, ал' све што урадим њему не вал'а (Јбу).

угѐрет -им свр *изложити температури док промени боју и добије карактеристичан мирис* (о брашну, шећеру). — За врућу ракију треба шећер да се угори па да се сипа ракија у њега (Пр).

уграбит -им свр *узети пре других*. — Ка[д] се враћал'и с ревење, јѐдан уграбијо девојку (Т). — Родител'и уграбл'ене девојке би л'утовал'и неко време па би се помирил'и (Си).

угрејат -ем свр од *грејат*. — Наложил'и би помало ѓња да се угрејемо (БП). — Купи црп'лу па ју угрѐј (Јбе). — Скини ју кад је угрѐјана па озгор турѐш сач (Бс). — Угрејеш воду, турѐш мало сол'и па посе тога замешуеш сас квасцем (Би); в *угријат*.

угризак -ска м *остатак воћа који се не користи, место где је неко загризао*. — Свѐт по куће угрѐсци од јабука (ДД). — На једно место гомила угрѐзака од јабука (СЛ).

угријат -ем свр в *угрејат*. — Стави дрва, наложи га добро, тури озгор црп'лу, кад се угрије, туриш у њу л'ѐбац и покријеш сачом (Јб).

угрѐват (се) -ам (се) *смлатити класје жита*. — Ако се добро не угрѐва, пола мѐже да остане у класѐвл'е (Јб). — Јушна пшеница била ка[д] се вршело па остала неугрѐвана (Г). — Жѐне бришу анај куп, све анѐ што је неугрѐвано л'ѐпо да остане чисто зрно (Бр). — Извадима сламу и све онѐ угрѐвамо га (Ки).

угурат угурам свр *силом утерати*. — Угураше не у једну школу па заковаше врата (Бл); ↔ *загурат*.

угурсуз м *неваљалац, нитков, по-кварењак, пропалица*. — Цело село шёр ће да види онџме пецкоме угурсузу (БП). — Не вал'а да се дружиш са свакојакима угурсузима (Л).

удават (се) удā(j)ēm (се) *несвр према удат*. — Јā нисам вол'ела да с удāјем, јако сам имāла дваес и двē гџдине (Јбе). — Мџја мāјка се два-пут удавāла (Кг). — Женил'и би, удавāл'и би, гџџџо свāке гџдине (Б). — От пе-шеснāез гџдина би се удāвāл'е девојке, а сād напунџи и тријез гџдина и не пāда ју нāм (С). — Мџја ћерка била једамā удавана од осам-нāез гџдина (Јбе). — Једна била удавата па ју умре мџж (Јбе). — Тапут несам била удавата (Н). — Да ти причам кāко је било ка јā што сам се удавāла (Би).

удавāча ж *девојка стасала за удају*. — Девојке му већ удавāче (Н). — Онџ у тџрско време билā би вел'ика фāмил'ија па би имāло по нџкол'ико ўдавача и мāшкула за женидбу (ДД).

удавит (се) удавим (се) свр **1. утопити (се)**. — Обра не река да не тџра да не удави (Т). — Замāло се удавџсмо у Дрим (ДД). — Један брāт ми се бијџ удавџи у Црни Дрим (Јбу); ↔ *утопит*. **2. одузети живот гушењем**. — Да чџје чџвек ће ме удавит (Ж). **3. фиг оптерити физичким пословима до те мере да застане у развоју**. — Теке бойм се ћу да г удавим, мнāд је јџш (Б).

удāдба ж *ступање девојке у брак*. — Педесет гџдина йма од удāдбе, нџкад ју нџје чџвек удāријџ (С). — Не мџгу да поднџсем овџ удāдбу, овџ што се удају, сāми идџ (Н). — Двџ недџел'е пред удāдбу — йспит (Ж); ↔ *ўдаја*.

ўдаја ж *в удадба*. — Петнāез данā прије ўдаје на йспит кот пџпа (Јбе). — Ти ймаш девојку за ўдају, а џн йма сџна за женидбу (Т).

удāрит -им свр **1. млатнути, нанети повреду**. — Нџкад ме нџје удāријџ (Би). — Нџ, не дāј бџже, ни да викне на мџне, а не да ме удāри (Д). — Зановџта ка да је удāрен мџ-кром чарāпом по главџ (Б). **2. почете ради**. — Удāрише кџвари џд-ма да спрџму јџло (ДД). **3. усмерити, ићи, путовати**. — Удāрил'и више пџта (П). — Пџсе кад йшл'и на Колāшин и ка[д] се враћал'и ис Колāшина, свџ удāрил'и овудџнке па свџ нџџом дођи (Б). — Пџсл'е удā-римо свџд преко пџл'а ка прџ што смо йшл'и у старџ време (Бр). ■ **удāрен** -а, -џ прен *умно поремећен, луцкаст*. — У тџ кџћу свџ су бил'и мāло удāрени (Д). — Зар нџси знāо да је џн мало удāрен, шербудāла (Бр)?

ўдат (се) удам (се) свр *ступити у брак са одабраним момком*. — Он-да се џна ўдала у Крстиће у Горā-ждевац (Кг). — Сāмо двџ девојке нџ-удате, а девџдесџт мџмака неџжењџ-нија (Б); ↔ *дāt*.

удџџит -џтим свр *тврдо заспати*. — Не бџј се од нџга, удџџијџо ти је џн у овџ време (Г). — Док јā удџџџим, пџсл'е нек пџцају топџви, не чџјем нџшта (Си).

удџсит -им свр *урадити пропи-сно, како ваља, угодити*. — За ко-нџпл'у да ју удџсиш мџсто ко брā-шње (Гр). — Удџсџсмо да с узмџдџ (Ж).

удџвац -вца м *чџвек којџм је умр-ла жена*. — Спанћāла се с јџднџм удџвцом (Јбе). — Пџ-шџс удџваца, а удџвица преко пџдесџт (Г). — Удџв-цџма, ако нџмају пџнзију, већ Бџг да помџгне (Јб).

удовица ж жена којој је умро муж. — Сирота, удовица децу подњивила и кућу сачувала (БП). — С[в]јe ју ја кажем и да сам удовица (Л). — Поручил'и ју да бира кога гој оће, код нас удовица седет не може (Л). — Осталајте брe, није остало на удовице, ја сам још жив, опрашиће се (Г).

удроби -им свр према *дробит*. — Са ћу ти ја удроби мало л'еба (Си). — Ако имаш мл'ека, удроби ми мало колоботнице (Г).

уђутурумит (се) -им (се) свр *постати неспособан, непокретан*. — Оћу да се уђутурумим овако кад не радим ништа (Бс). — Бойм се да не останем уђутурумлена (Би).

уека се -ам се *испунити се, претерано одебљати*. — Како да се не уека кад је, а не ради ништа (Г).

уже -та с в *урипче* (БП Л Је Си). — Укрсти оно уже па пребаћи преко главe, а крајевима вежи с једне и з друге стране да не пане оно што упртиш (Л).

ужена ж в *ужина*. — Прашимо до у неко време — ужена стигне (Ки). — Један пре ручка па имамо два до ужене и опет два посе ужене пошто се ужена (Ки).

ужикат (се) -ам (се) свр *прекалити се, постати отпоран*. — Упекла врућина, а волџи неужикани сал брекћу и бал'етају (Гр). — И л'уди ка волџи требају да с ужикају у рад (ДД).

ужина ж *узимање хране у поподневним часовима пре вечере*. — Ужина јес, како не и ужина и ручак (Ки). — Она јуна за ужину имала је обичај сурутке да и[м] дајe и оно, проја да се удроби (Кг); в *ужена*.

ужинат -ам свр/несвр *јести у поподневним часовима пре вечере*. —

Бол'е би било да га покосимо па да ужинамо (ДД). — Ужинаћемо кад га завршимо (Гр).

узаврет -им свр *према вретити*. — Имали су вериге да скувају мл'еко, на пример воду да узавру, веж да перу (Л). — Кад узаври, може да искипи, ако га не скрајнеш с огња (Бл). — Узаври котло воде па преко онога пепела у чул'ину (Г).

узак љска -о који је *недовољне ширине*. — Путџви љски, не мож да се размнеш с неким (Б). — Срежем и[х] л'епо, кругло и на вр најљско (Л).

узбучет -љчим свр *прекомерно ускиснути*. — Л'ети ка[д] су вел'ике врућине, мл'еко може да узбучи (Гр); ↔ *усфштит*.

узглавље с в *утега*. — Оно што ти је повише главe ка[д] ткеш зовe се узглавл'e (Си).

узгркнут -ркни *постати горак*. — Може да узгркни ракија ако има сломл'енија спица у цибу (БП). — Рeко би да је мало узгркнeла, гркни ми (Си).

узда ж део коњске опреме од *кауша и гвозђа који се ставља на главу упрегнутом или јахаћем коњу*. — Оставио ја кола у Пећ, кад милицајац види да нема нико кот кола па ми скиде ўзде (Г). — Коњи упрегнути онако без ўзда (ДД).

узданут -нем свр *уздахнути*. — Чени ми се да ми је лакше кад узданем (Г). — Ништа не би рекла, само би узданула (Д).

уздигнут -нем свр *поспремити, наместити, довести у ред* (о соби, стану). — Сна треба да уздигне оно по себе (Бс). — Уздижем ја кол'ико могу (Дс). — Деца растурај, ја уздижи за њима, мора да је уздигнуто (Би).

узѣнгија ж *метална папуча која виси о каишу седла*. — Бйстрица до узѣнгије, замало ми оквасила нѳге (Г). — Узѣнгије на сѣдло, на самар нѣма (Си); в *зенгија*.

узѣт/узѣс узмѣм свр 1. *дохватити, понети, повести*. — Ако ми завладамо, спаваћеш с парама на нај Дренйчки пѳт, богоми ти не смѣ ко узѣт ништа (П). — Узмѣмо трл'ицу, узмѣмо грѣбене, увлачимо ју, извадимо она влас (Ж). — И кол'ѣвке узмѣду па идѣду да раде (Ж). — Пуно свѳда, штa ѳнеш да узнѣш (Ж). — Ка[д] свѣ завршимо, узнѣмо ракију, пйјемо (Ж). — И узнѣмо посеене навйјемо ју, посе узнѣмо кубл'е, вако снѳјемо ју, навйјемо на вртйло и ткѣмѳ ју (К). — Они посе узнѣду нашу здравйцу, ми узнѣмо њйну тамо (Бр). — Сад мираз ѳе да узнѣду ѳдѣ код Мйтѣ у Стѣпаницу (Ки). — Она домаћин тѣра: ѳзмите нѣшто омѣзите (Ж); → за-, на-, пре-. 2. *повести девојку ради ступања у брак*. — Ктѣдоше да ме узмѣду ѳлма, онако с прстена (К). — Они су дошл'и нѳнас да ме узмѣду тавaко ка што ме видиш (К). — Отйдну, узмѣду девојку, ни свaдбе ни свaтова (Б). — Саде већном отйдне на игранке, на весѣл'е, узнѣ девојку и доведе кот куће (Т). — Сам рѣкла нѣћу самца узѣс, бѳже сачѳвај (С). П ~ **ѳбраз осрамотити**. — Немѳјте ми ѳбраз узѣти (Јѣе).

узѣт се узмѣм се *услед болести не моћи ходати или померати екстремитете*. — Бойм се да ми се не узму рѳке ал' нѳге, да се не уђу-турѳмим (Ж).

узймат -ам несвр *учестали према узет*. — Онамо де узймл'е вѳду бацу се пaре, овѣ гвојзѣне (Б). — Тамо се узймл'е тa вѳда (Л). — Кћѳо му син тѳ јѣдан да узймл'е пѣнсийу ње-

гѳву (Јѣе). — Рѣшѣње нѣсу ктѣл'и наро[д] д узймл'у (Л). — Ка[д] се за-прѳси, жој гѳдину дaнa по тѣм ју не узймл'у (СЛ). — Пѳсл'е ѳдатл'е узйму жѣне да мѣсе (Д). — Бѣгови су бил'и, узймал'и четвртйну, узймал'и десѣтак (Дш); → за- ѳд-, пре-.

узйна ж в *дебел'авина*. — Узйна йма ѳснову ѳ[д] штйма и нйје дѳбра (Гр). — Остaло нѣшто ѳд ѳзине, реко да ју узнѣм да сашйем неку рубйну (Дс).

ѳзица ж 1. *дебљи канап за везивање*. — Йза пѣта мало пѳ више да се микйње, а тѳрим ѳзице (Бс). — Код ѳзице — без ѳзице (Г). — Ка[ѳ] ѳзицу, сицйму прѳтну (Бл). — Жѣне би правил'и врнчaницама, ѳвѳм ѳзицом ѳт конѳпл'е (Ж). — Жѣне на-праве пѳсл'ен ѳд конѳпл'е ѳзгѳр ѳнѳ ѳд ѳзица (Т). 2. *обувача* (Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Кг Н П С СЛ Т). — Сирѳта Мaрица, стaлно ју се вѳкл'е ѳзице ѳд ѳпaнака и ѳд чaрапа (Г). — Жѣнске чарапе се ве-жѳју ѳзицом испѳт кѳл'ена, а мѳшке нѣмају ѳзице (Н).

узмѳват се -ам се свр *узнемирити се, ускомешати се услед неке непријатности, страха*. — Ми се узмѳвал'и не мѳжемо мѣсто да уфaтимо (ДД). — Како дође домаћин, такѳ се ѳнај мнадеж ѳзмува (Дш).

узрѣнут -нем свр *постати зрео, стасати за употребу*. — До Мйтровдана колѳмоѳ нѣ беше узрѣнуѳ (ДД). — Нѣ мож да га берѣш док не узрѣне, ће да ти се поквaри (Бс).

узрнит -им свр *формирати зрно*. — Кад узрни колѳмоѳ, трѣба да се навaди (Г). — Коломбѳћи би узрнил'и прѣ Преѳрађења (Т).

ѳј м *мана бића које се узјогуни па нѣће да слуша, да ради*. — Тражй-л'и би гаранцију да нѣмају ѳј (Си).

— Види се да је дѡбра ако нѣма уј (Св).

уј уђем свр 1. са спољашње стране доспети у унутрашњост просторије. — Пўшти и|х| нек уђу (Н). — Пред зѡру уђѡсмо у кўћу (Љ). — Уђите у кўћу ак ој да разговарамо (Т); ↔ ул'егнут. 2. почети радити неки посао. — Док н ул'егне да мѣси мнадица помѡга бачице (Д). — Ета-такѡ док ул'егне мнадица да мѣси (Ж). — Ујесен моја жѣна бачица ул'еже (Ж). — Кад ул'егомо у кўћу, муабет до кѡл'ени (Ки).

уј-уј узвик невесте кад је изводе из родитељске кўће. — И јѡ сам уј-кала, уј-уј свѣ док ме нѣсу тўрил'и у кѡла (Г).

ујак м мајчин брат. — Онѣ пѡре мѡра да дѣл'и ујак њѡјзин саз да-маћинем (Ки). — Мој дѣвер дирѣкно дошѡ са једнѣм ујакем (Д). — Тѣ Л'ѣпосаве ујаци су од Раѡдѡвића ис Прѣкала (Кг). — Моја снѡ имѡла ујакѣ из Горѡждевца, онѣ Јеремиће (Ље); ↔ дајо.

ујам ујма м накнада у брашну за млевѣње жита. — Дѣсет кѡла за ујам (Си). — Петнајес рѡбѡ живѣло од ујма (Г). — Са ујемем су рѡнил'и фамѡл'ију (Дс).

ујардўмит -им свр произвести јардум. — Понѣка крава йма гўсто мл'ѣко мѡже да се ујардўми (Гр). — За Петрѡвдан мѡгло је да се ујардўми (Гр). — Онѡ мл'ѣко ѡвче одвој па ујардўми (Г).

ујѣс ујѣм свр в опрл'ит. — Кѡга ујѣ, ѡн идѣ за њѡм (Бр). — Ако те ујѣ по ногѣ, тѡ мѡраж д идѣж за гўчком (Бр).

ујкат -ам несвр испуштати узвикивати уј-уј при удаји. — Како да нѣ, и ујкала ка[д] су ме извѣл'и ис кўће и гѡвѣла ка[д] су ме довѣл'и

у домѡвину, тѡ свѡка ка[д] се удавѡла, а нѣ само јѡ (Ж). — Ујкал'ѣ би девојке кад би се удавѡл'ѣ, кад би и|х| изводиѡла браћа ис кўће (Т); → за-, из- на-.

ујл'ив -ива -о непослушан, својеглав, непокоран. — Ујл'ива, ѡаво, рѡди само кад ју се ѡѣфне (Г). — Мѡло ѡјера йма од ујл'ивѣ женѣ, што ѡна рѡди како ѡѣе, кад ју дѡѣе онѡ њѡјно (Св). — Ако је ујл'ив, од њѣга нѡкад вѡла, мѡже да устави и кад су кѡла празна (Г).

ујна ж ујакова жена. — Она је ујна мојѣму брату о[д] стрѡца (Гр). — Тѡмо у планину с ујнама била (Кг).

ујѣс узвик којим се враћају волови натраг. — Ујѣс мўрѡња, вўци те по-јѣл'и (Н).

ујутру прил сутра у преподневним часовима. — Конѡчи, кад ујутру етѣ ти га дѡѡшоѣ и Пѣра и Блѡга и Данило (Дњ). — Ујутру прѡва да се дѡгне, уѡвече задња да л'егне (Гр).

ујчевина ж мајчина родбина. — Тѡмо у Прѣкал'ѣ ју била ујчевина па долѡзила (Кг). — Порѡсла у ујчевину и одѡтл'ѣ се и ўдала (ЈЛ).

уќ извикати, искомпромитовати (само у синтагми узети на). — Узел'и ју на уќ, се нѡје ѡна сирѡта бѡш така (Г). — Ка[д] се нѣко узмѣ на уќ, тѣшко се тѡ заборѡл'а (Г).

уќа ж хука. — Прѣ тѡга чўла се нека уќа, пѡче вѣтар, кѡша и град, свѣ се зѡравни (Љ). — Пѡде л'ѣпа кѡша без ўке и без вѣтра, ка у јѣсен (Г).

уќанит се уќанит се свр одлучити се. — Јѣдва сам се уќанѡла да крѣнем (Дс). — Не мѡгу да се уќанит, чѡра, стѡра сам (Н).

уќарарит -арит свр уравнотежити товар на самару, тако да се

самар равномерно нагиње на обе стране. — Ка[д] се натовари товар, треба да се укарари (БП). — Имало је преко сто кила, ал' сам га добро укараријо па није мрдноу до Брстовика (Г).

ука̀т *у̀че/у̀чи* несвр стварати хуку, хукат. — У̀че ветар, ће да не понесе (Л). — Ништа се друго не чује, само што у̀чи река (Си). — У̀кало је посл'е поло ноћи, реко понесе не молава (Ж); → за-.

укисел'ит (се) -им (се) свр добити кисели вкус, постати кисео. — Добро сам га загуткала, ал' се још није укисел'ило (Пр). — Кад му се погоди, мл'екò се укисел'и за сат времена (Д); в *укисил'ит се*.

укисил'ит (се) -им (се) в *укиселит (се)*. — Трипут би га мешал'и и неће с укисил'и (Би).

у̀клат (се) у̀кл'у (се) свр надјачати у борби где се користе зуби као оружје. — Можда неси знао да загаре може да у̀кл'е вел'икога пца (Ки). — Довел'и би псе да се у̀кл'у (Б).

укл'окат (се) -ам (се) свр пасти, запасту у блату, мочвари. — Да се не укл'окамо ми овако по ноћи (Г). — Укл'окал'е би се краве у неке батлаце у Бел'инца не би м'огл'и да и[х] извадимо (Г).

у̀кнут у̀кнем свр 1. *дунути из груди дах*. — Опет си пијан, у̀кни ме да видим (БП). — Чени ми се лакше ми је кад у̀кнем (Г). — Озебл'е му руке, само у̀че у њи (Си).

у̀кват у̀ку(ј)ем свр 1. *ексерима причврстити да нешто буде стабилно, непомично*. — Код њи сам видо трапезан, не мож да га м'кнеш неџа, он је у̀кван (Бр). 2. *приликом поткивања животиње ударити ексер у ткиво*. — Кобила кривл'е, из-

гледда да смо ју уковал'и ка[д] смо ју поткивал'и (Јбу). — Кривл'е ка да је у̀кована (Јб).

укол'енчит -им свр *формирати колена (о жити)*. — Док не укол'енчи пшеница не мари да се гази по њој (Т). — Поче да класа пошто укол'енчи (Гр).

у̀копат -опам свр (само у заклетви) *ставити покојника у раку, сахранити га*. — Закл'е ме: да ме укопаш ако нећеш, ја м'орадо (Б). — Укопала ме дабогда ако не дођеш (Л).

у̀копчат се -ам се свр *жестоко се посвадити*. — Ка[д] се они двоје укопчају, беж ђавола се прој неће (Г). — Укопчаше се браћа — да с уб'ију око међе, ниједан неће да попушти (Дш).

у̀кочит у̀кочим свр в *закочит*. — У Дубучак не смеш ако немаш чим да у̀кочиш (Г). — Обадва задња точка у̀кочена, мрднола ми кола несучу (Дс).

у̀кочит се у̀кочим се 1. *услед обољења кичме бити онемогућен савијати се*. — У̀кочио сам се нешто, не могу да се уб'ујем, ни да се померим (Пр). 2. *фиг смрзннути се*. — Замало да се у̀кочимо на онај дрвен (Г). — У̀кочите ми се деца за стоком на ову ладноћу (Г).

у̀крас -адем свр *према красти*. — Украл'и су човеку волове из избе (Г). — Срмота да се лаже, срмота да се украде (Дш). — Немò ко шта да украде, немò ко шта д уч'ини арђаво (Бл).

у̀крснача ж в *у̀кришнача*. — У̀крсначу требаж да здравиш некоме унакрс, некоме испред[д] тебе (Бс).

у̀крстит -им свр *наздрављати гостима тако да пут чашице оцртава крст од госта који наздравља*

до госта коме се наздравља. — Трѣ-ћу вел'ику укрѣстимо (Г). — Ка[д] се укрѣсти, обичај е да свако од гости тѹ чашу попије д у кап (БП). — Пријател'и вол'е да укрѣсте (Бр). — Ми почѣмо да пијемо саз вел'ицом, ова је укрѣћена, ова мора да се попије (Дњ). — Трећа вел'ика је укрѣћена (Г). ■ **укрѣштат** укрѣштам несвр. — Прѣ у то време није дао тај паша да се Срби крѣте па се они сѣтил'и како да направе крѣс укрѣштал'и здравице (Т). ■ **укрѣћават** -авам несвр. — Најпре су пил'и овако па укрѣћавал'и (Пр). ■ **укрѣћат** укрѣћам несвр. — Па посл'е кат прођу ти редови, укрѣћу посл'е (С). — Укрѣћал'и смо неколико пут (ДД).

укрѹтит -утим свр *зграбити и држати чврсто*. — Укрѹтио ме грип, не могу да мрднем (Др). — Пушти га мене да га ја укрѹтим па нек мрдне ако може (Б).

укрѣњача ж *чаша која се наздравља госту направ себе, унакрст*. — Посл'е домаћин пушти другу укрѣњачу па се напише људи, нико није вечѣрао (Г). — Купушњача долази посл'е укрѣњаче (Г); ↔ *крстенѣца, крѣненѣца, крићенѣца, укрѣњача, укрѣтара, укрѣћенѣца*.

укрѣтара ж *в укрѣњача*. — Посл'е укрѣтаре још се пије вел'ицом (Пр). — Понѣгде има две укрѣтаре (Пр).

укрѣћенѣца ж *в укрѣњача*. — Оћу да ти здравим, ћу да пуштим укрѣћенѣцу (Др). — Когод прими укрѣћенѣцу попије ју (Др). — Кат се крѣне с укрѣћенѣцом, тѹ ти се пије (Др).

укусан -сна -о *који одговара укусу, који се радо конзумира*. — По је укусно јѣло из грнета но и[з] шѣрпѣ (Пр). — Најјуксна проја у пѣпо ка[д]

се мѣсила (Д). — Најјуксан л'ѣб је л'ѣб ис црпѹл'е (Ж).

улав -а -о *неуредан, прлав*. — Од онѣ улаве ни ѡра из руке да ју не узмѣш, да ти се смѹчи кад ју погл'ѣдаш (Г). — Понѣки л'ѹди би избегавал'и да раду код л'ѹди којима су жѣне улаве (Г).

улавица ж *пршава, неуредна жена*. — Кака л'и је кућа онѣ улавице кад је она онака (Н). — Куку њѣму како ће с улавицом да живи (Г).

улар -ара м *в оглав*. — Поп на кѡња, а ћак му вѡди кѡња за улар (Б). — Како без улара седланик, мора с уларем (Б).

улаш -аша м *в ѡем*. — Улаш кѡња стѣгне за дѡл'њу вил'ицу па не мѡже да мрдне (Ж). — Ако су кѡњи неке раге, ѹзде не мѡрају да имају улаше (Ж).

улта ултѣ ж *в плаз*. — Онѣ ултѣ држидѹ равнотѣжу плѹгу (Св). — С обадве странѣ ултѣ дођу раѡници (Св).

улокнул улокнуем свр *притиском направити удубљење*. — Како седеѡ Крал'ѣвић Марко, причу, обадве стѡпе овако у камен — улокнул камен (Бл). — Како падо с котл'ичетом ѡно се улокну дол'е на дно и тако ѡстаде (Си).

ул'ѣгнул -ем свр *из спољашности прећи у унутрашност неког простора*. — Да ул'ѣгнемо негде у кѹћу да не покиснемо (БП). — Они посл'е видел'и да не пѹцу у кѹћу и ѡни ул'ѣгл'и и нашл'и и[х] (Б). — Он ул'ѣго негде да рѹча, ѡни извѣсти Бѹгаре (Б). — Не дадоше ни у цркву д ул'ѣгнемо (Бл). — Ја несам имала мајку ка смо ктѣл'и у кол'ектив д ул'ѣгнемо (Ж). — Ул'ѣже Аустрија, народ побѣже (Ки). — Ул'ѣгоше у кол'ектив пѡла сѣла (Б). — Црно-

гѳрци ул'ѳгоше у кол'ектив (Си). — Ул'ѳгни ѳн код ѳѳга да га убеђује да пристане (Пр).

ул'йзица ж који се улизује из користољубља. — Она ул'йзица не зна друго већ да се ул'изује (Г). — Не могу да га слушам, ул'йзице ми иду на живце (Ј).

ул'ит ул'йјем свр *напунит сисе млеко* пред *омлађивање*. — Нјко се нјје нађао да ће да се отѳли кад нјје била ул'ила у сисе (ДД). П - ѳ главу *утувити*. — Мјуке сам имала док несам ул'ила ѳ главу таблицу (Јбу).

ул'ица ж простор за саобраћај и ходање по граду. — Поплавила Бистрица неколико ул'ица (БП). — Не савија се у кућу — увек на ул'ицу, тако се кућа не кући (Бр). — Покупи се на ул'ицу па причај до поља ноћи (Г).

ул'ичар м *скитница*. — Од ул'ичара нема срѳе (Си). — Како те, брѳе, нјје срмѳта ти така девојка с ул'ичаром да се виђаш (Т).

ул'ичарка ж жена која скита. — Ка да је ул'ичарка, ка да нјје расла у фамил'ију (Г). — Усређићеш се с онѳм ул'ичарком (Ј). — Нећу да видим више у кућу ону ул'ичарку (Јбе); ↔ *сокачара, сокакјла*.

ул'удан -дна -о који је *васпитан, зрео*. — Од ул'уднога човека нећеж да чујеш такѳ приче (Св). — Има ул'уднија сел'ака више но вѳрошана (Бл).

ум м *интелетуална способност*. — Паде ми на ум да причам за овѳга Марка Ашанина (С) П **смѳтнут с ума** *заборавити*. — Замало сам смѳтнула с ума (Д). — Мислила сам, но сам смѳнула с ума (Н).

умѳзат (се) -ѳжем (се) свр *упрљати (се)*. — Кад по цѳо дан не стѳнем,

ја мѳрам да се искѳлам и умѳжем (Дс). — Онако умѳзан от пекмѳза, онако долазијо у школу (ДД).

умѳкнут -нем свр *в спушит*. — При вру наглавка сваки рѳд по јѳдну да умѳкнеш (СЛ). ■ **умйцат** -чем несвр. — Умйчи да ти не остѳне дугѳчко (Н). — Види се да је умйцано више но што трѳба (Др).

умѳцат (се) умѳцам (се) свр *упрљати се, измазати (се) житком масом*. — Деца би се умѳцала јѳдѳћи пекмѳза (Дш). — Умѳцал'и би се играући се по кал'ишту (С). — Немаш куд тако умѳцана, врати се кот куће (Јбе).

умѳрисат се -ишем се свр *в умйрисат се*. — Умерисало се мѳсо, мѳра да се баци (СЛ). — Не турѳм ти ја од онѳга умерисанѳга, па да се неће јѳс

умѳрит -им свр *поставити разбој у водоравни положај*. — Ако се разбој не умѳри, ткање не излази право (Г). — Постави задње вртило па расипл'и мало воде у она ѳѳѳв жл'ѳб да видиш да л' [ј]е разбој дѳбро умѳрен (Г).

умѳсит -ѳсим свр *од месит*. — [У]очи празника умѳсила би по неколико л'ѳбова, да има, да се не мѳси кад је свѳтак (Би). — На Мал'и Бѳжић умѳсил'и би погѳчу (Гр).

умѳмет умѳм несвр *поседовати умѳѳе, знање*. — Саѳденак ја тѳ н умѳм ти казат (Б). — Ка[д] сам дошла, несам умѳла ни да мѳсим, па полако, са секрѳом свѳ сам научила (Д).

умѳшат се умѳшам се свр *од мешат се*. — Викѳла би му покѳјна баба: ада йди умѳшај се ѳ л'уде (Г). — Мѳне не дирајте, ја у тѳ несам умѳшан (Бр).

умйлат -ѳта -о *пристојан, нежан, који својим понашањем осваја*

симпатије. — Није нека л'епѳта, ал' ми је сна̄ умил'а̄та, па ју свӣ завол'есмо (Н). — Ако је чел'а̄де умил'а̄то, ђно се бр̄зо завол'и ка да је т̄у рођено (Јбе).

умираћ -аћа м *последњи тренуци живота, агонија*. — Чѳвек на умираћ, а нико му гла̄ву не окрѳе (Дш). — Два̄ ре̄да ма̄лом смо пушћал'и за умираћ (Дш); ↔ *умирање*.

умирӣсат се -йшем се *испунити се непријатним мирисом, усмрдеати се*. — Кат се умирише, није више за употребу (СЛ). — Пӯно Јбше умирисанија пр̄шута (Г); в *умери-сат се*.

умлатит -а̄тим свр *истући, избатинати*. — Да те чѳвек умлати нико му ништа не би ре̄ко (Бр). — Кад би чѳвек чѳо, ѳн би ме умлатӣјо, мл'иво би ме учинӣјо (Ж). — Дођи па умлати, умлати, ѳна гр̄дна пла̄чи за ма̄јку, пишти (Јбе).

умѳрит (се) -им (се) *услед претераног рада изгубити енергију, способност за нормалан рад*. — Ја се умѳрӣјо, јѳдва идѳм (БП). — Немѳ да се умѳрите (Г). — Она̄ко ѳморан за̄спо сам ка ја̄гње (Си).

умѳтат умѳта̄м свр *увити предмет или део тела у папир или тканину*. — Умѳта̄л'и би нѳге у неке тра̄ње да ни не смр̄зну о[д] ст̄уде (Ки). — Умѳта̄ј му гла̄ву да му не зе̄бу ѳши (Јб).

умѳчит -им свр *унети, потопити у течност*. — Да умѳчим парче л'ѳба у сѳк (Г). ■ **ума̄кат** ума̄чем несвр *учестали према умочит*. — Не би имал'и кашйке, но би ума̄ка̄л'и (ДД). — Јел'и би она̄ко ума̄ка̄јући у ваган (Би). ■ **ума̄чат** свр. — Ума̄чај г у ѳду, онѳ платно (Б). — Кад иза-ткѳш онѳ конопл'ѳно, све̄ би га ума̄ча̄л'и у ѳду (Д).

умрѳт -ѳм свр *престати све функције организма човека*. — Да [j]е за ѳиме, ѳна не би јѳш ѳмрла (Л). — Ёво жив̄ је чѳвек из Дрѳна, да л' је ѳмро не зна̄м (Б). — Дош̄ао код нас ра̄њен и код нас је ѳмро (БП). — Гмитра, ма̄јка Богйћева, ѳмрла је, носила је бѳкчу поза̄ди (К). — Сирѳта, млада ѳмрала (С). — И ѳна је ѳмрала млада̄ца (Г). — Сѳстра рођѳна ми је ѳмрала (Н). — Та̄ јѳдна ѳе-вѳјка од пѳтнаез дан̄а ѳмрала (Јбе). — Ма̄јка и[м] ѳмрала, сат мир̄ас оѳе д узне̄дѳ ѳде код Мйтѳ у Степаницу (Ки). — Пѳсе ми је мӯшко рођено у за̄едницу па од мѳсец и по ѳмрало ми (Би). — Ја̄ сам све̄ йшла ка[д] су ѳмрал'и (БП). — Н идѳм та̄мо како ми је ма̄јка ѳмрела (Кг). — Унѳка ми вел'й ѳмрела до̄кторка Весела, ѳмрела кај на̄ш та̄та (Б). — Бѳл'е да смо ѳмрел'и, да кӯка кӯкавица на нас (Ж). — Прѳ кад би умрѳл'и ѳни, мӣ би йшл'и на здра̄ву гла̄ву, и ѳни код нас (Бл). — Код ѳѳј су два̄ ѳмрел'и, неки су ѳмрел'и у Чабиће (К). П **умрл'и чѳс**. — На умрл'и чѳс тра̄јӣјо ча̄шу ракије (БП). ■ **умйрат** -ем несвр. — Онѳ прѳ и де̄ца више умйрал'и но сад (Др). — А мӣ умй-ремо од стра̄ (Бл). — Оста̄вила ама̄нет умйрући (Кг). ■ **умйрање** гл им. — Бил̄а је све̄сна до на умйрање (Л).

умѳжен -а -о *која има сапи нагло спуштене* (о копитарима). — Не смѳта ју ништа што је умѳжена (Г). — Умѳжен ко̄њ губи цену, а не смѳта му за рад ништа (Г).

умѳтит се умѳтим се несвр *бити упоран, настојати по сваку цену*. — Да му се ја̄ не умѳти, ѳстаде непожњѳвно (С). — Умѳтише му се Цйгани, узѳше му ко̄ња вересје (Г).

уна̄зѳрице прил без *одобрења, си-лом*. — Тавако̄ некако ѳјесен, ја̄

уназѝрице идѣм с нанѝм ко[д] дѝкто-
ра (Бл).

унакрс прил *потезима којима се обележава крст*. — Тавако здрави јѣдан другоме унакрс (Г). — Судија испитуе унакрс (Бр). — Код свакога чаша дѝђе унакрс (Г).

унапрѣд прил *пре предвиђеног, заслуженог рока*. — Тражио паре да му се дадну унапрѣд (Пр). — Не да ништа унапрѣд, паре ѝдма кад завршимо пѝсо (Л).

унѣт унѣсем свр *из спољашњости пренети у унутрашњост неког објекта*. — Остаде још да га унѣсемо (Бс). — Ол'уштисмо и унѣсмо за дан (Дњ). — Прѝстремо сламу, унѣсемо бадњак у кућу (Б). — Саѣд нек пада кол'ико ѝће кад је колѝмбоћ унешѣн (Г). — Дрва су унешѣна у пѝрум (ДД). — Унѣсе по цѣлу тепцију ил'и шѣрпу вѣлику (Т). ■ **унесѝват** љ(j)ем несвр. — Никад ми нѣсмо унесѝвал'и бадњак у кућу (Т). — Они пренѝси, ми унесѝј, до љвече свѣ завршимо (Дш).

унизат унижем свр *уденути плетихе игле у петље*. — Да унижеш ил'е и да сапл'ѣтеш још неки рѣд (Пр). — Униза и[x] ја тавако без наочара (Л). ■ **унижѝват** -љ(j)ем несвр. — Остаѣла би унижѝјући ил'е кад ми се разнижу, бѝц тамо, бѝц тамо, не виѣдим (Г).

униформа ж Δ. — Кѝ је имаѝ униформу имаѝ је и поштовања (Др). — Пѝштовани су л'ѝди кой су носил'и униформу (Б).

унутрашњос -ти м и ж Δ. — Ул'ѣгните да виѣдите каки је унутрашњос куће (Гр). — Кул'а дим из унутрашњости куће што мѝже (Љ).

унѝче -та с в *унук*. — Једно унѝче ми студира (Б). — Долазила ми је пре неки дан с једним унѝчетом

(БП). — Остаѣила сеѣдам унѝчића (Н). ■ **унѝчад** зб *им*. — Отишл'и његѝви синови и унѝчад (Ље).

уобрађен -а -о *који је препотентан, горд, надмен*. — Цѣбе ју л'епѝта кад је онакѝ уобрађена (Ље). — Уобрађене женѣ не смѣта да прође покрај тебе да ти не преговѝри ништа (СЛ).

уобрађеница ж *која је уображена*. — Оће да ми растури кућу једна уобрађеница (Н). — Нагрди га Бѝг, сѝди му да живи с онѝм уобрађеницом (Др).

уочи предл *дан пре термина означеног именицом у генитиву*. — Приетел'и долазу уочи свѣдбе (Дш); *в очи, учи, увече*.

упал'ач -ача м Δ. — Ако нѣма шибѣца, дај упал'ач (К). — Саѣд је лако, упал'иш упал'ачом и по кишѣ, не смѣта му кај шѣбице што смѣта ка[д] се овлажи (ДД).

упал'ит упал'им *в запал'ит*. — Донѣсемо тамњан, упал'имо свѣћу, пркрѝстома се (Ки). — Лако се упал'и ка[д] су сѣва дрва (Д).

упамтит -им свр *в запамтит*. — Нек упамти штѣ сам му рѣко (Гр). — Дѣте бѝл'е упамти но ми стѣри (Си); *в упантит*.

упантит -им свр *в упамтит*. — Ти си млад, нѣси ти упантиѝ шипнију (Н). — Упантила сам виша[k] ка[д] су ни узимал'и, како нисам упантила (БП).

упѣс -днем свр *изненада доћи*. — Оде ни упѣдоше нама све пѝзнати л'ѝди, упѣдоше тѝ у нашу кућу (Б).

упѣчит -им свр *убости* (о инсектима змијама). — Кад ју упѣкла пѣла, ѝна пѣла у нѣсвес (Пр). — Тѝбош рѣко упѣчила ју змија (Бр).

упил'ет **упил'им** свр 1. *узећи се.* — Упил'ела се ўзица око ногѣ пил'ету (Др). — Бол'и ка се упил'и, како да не бол'и (Н). 2. *упорно гледати.* — Упил'ела би у онѣ што би вѣзла, очи да ти испану (Г).

упирач -ача м 1. *в подупирач* (ДД СЛ). — Кувије се пл'етѣдѹ прѹћима, а са странѣ имају упираче да су јаче, да се не л'ул'ају (СЛ). 2. *в дирек* 1. — Она ђуприја л'ежи на упираче (СЛ).

уписат (се) **упишем** (се) свр *написати, допустити да се лично унесе у неки списак, књигу.* — Ту негде ўзо жѣну у Подриме међу Ораковца и Призрена, није кршћена, нит је венћана, добила дѣте, нити мѡже да га упише (Ки).

упишат се -ам свр *помокрити се, уринирати.* — Сваку ноћ ми се упиша у постѣл'у (К). — Вѣл'ика је била — чоретина па би се понѣкад упишала у постѣл'у (Ж); ↔ *исфушкѹјат се.*

уплатит -атим свр *платити део новца.* — Тишаѡ да уплати рату за кредит (Јбе). — Уплатил'и смо за струју како је коме било одређено (ДД).

упл'ѣскат -ѣскам свр 1. *у знатној мери оквасити* (о киши). — Некол'ико дана киша бес престанка, упл'еска онѹ ѡтаву, не видѡсмо ју ајер (Г). 2. *сабити квашењем* (о киши). — Упл'ѣскала га киша, без мѹке се не мѡже извадит ис травѣ (ДД).

ўпол'ак -л'ка м *чворић отпада на пређи.* — Конопл'ена пређа има више ўпол'ака (Г). — Онић ўпол'ци остању и ка[д] се изатке па гребѹ ако су на сламарицу ел' на кошѹл'у конопл'ачу (БП). — Све ўпол'ци остању на жицу ка се преде конопл'а (Г).

ўпоран -рна м *в подупирач* (БП Си). — Куфију држѹ ўпорни да се не преврне (Си). — Вѣтар би ју обал'ијо да нѣма ўпорна (БП).

ўпрањак м *в подупирач* (Би Дс). — Мало дѹжи, дѣбл'и и јачи колац се остави за ўпрањак (Би). — Мѡраѡ је да макне све онѣ ўпрањаце од кувије с њеѡве странѣ (Дс).

упрѣгнут -ѣгнем свр *запрежно грло довести до кола и ставити му на врат опрему за вучу.* — Коњи чекају упрѣгнути, а ми пијемо, н умѣмо да се дигнемо (Г). — Волѡве лако да упрѣгнеш, а за коње има посла (Јб). ■ **упрѣзат** -ѣжем несвр. — За ўжину волѡве испрѣжемо, напѡимо па посл'е ўжине ѡпет упрѣжемо (Г). — Дикте се, рече, времѣ је да упрѣжемо (ДД). ■ **упрѣзање** с *гл им.* — Упрѣзање вѡлова није замѡтано ка упрѣзање коња (Д).

упрѣс -ѣдем свр *више нити ставити у једну окретањем у једном смеру.* — Онѡ се упрѣде ка[о] жѣне кад граду опанце (Б). — Упрѣде се она кѡнац да се направе врнчанице (Ж). — Неке опѹте вади танке па се упрѣдѹ (СЛ). — Кад је по упрѣдено, ѡно се гужва (Би). ■ **упрѣдат** -ѣдам несвр. — Упрѣдамо мал'ком (Ки).

ўпрњак м *в подупирач* (Гр Бр). — Сѣдо ја крај једнѡг ўпрњака от кувије (Гр). — Упрњаци се постаљ'ају с обадве странѣ да је јаче и да је сигурније (Бр).

упрскат **упрскам** свр *фиг покварити причом, односно неадекватним поступцима.* — Сад га ти ўпрска с том причом (Св). — Тѣтке ју упрскал'е ствар (Дс).

упртач -ача м *в упртњача* (Би Гр Др Дњ). — Упрти упртач на л'ѣђа па ајт у Кл'ину (Би).

упр̀тит -им свр *привезати бреме на леђима*. — Да упр̀тим кол'евку и д идѐм у њиву (Д). — Упр̀ти врећу пуну вуне па носи у Исток да се влачи (Би). — Упр̀тил'и би нарамак дрва па донѐси ко[д] стана (Н).

упр̀тњача ж 1. *тканина са две стране опшивена конопом којом се привезује терет на леђима*. — Упр̀ти л'ѐбове на л'ѐђа упр̀тњачом, а тепсију на главу, а у руке мл'ѐко и тако до Добрѐдола (Г). **2. в урипче** (Бл Бр Бс Д Дњ Дш К Кг Љу СЛ). — Стѐгни тѐ пр̀тњачом на л'ѐђа, лакше се носи но уруке (СЛ); *в пр̀тњача; ↔ пр̀тица, упр̀тач, уве-зача*.

упр̀штит -им свр *уперити поглед, упорно гледати*. — Упр̀штила у нас, оће да чўје шта причамо (Дс). — Упр̀штила, не трѐпл'е, само гл'ѐда шта радимо (Си).

упу̀ват се -увам се свр *задихати се*. — Упу̀вал'и се волѐви у брану — свѐ бал'ѐтају (Дњ). — Упу̀васмо се ми бѐгајући (Бр).

упу̀л'ат се -ам се свр *бити захваћен буђу, убуђати се*. — Ка[д] се здѐне јако, мѐра да се упул'а (ДД). — Ждрѐбна кобила кад је упу̀л'а-нога, лако мѐже да баџи ждрѐбе, да се изјалови (Пр).

упу̀тит упу̀тим свр *послати*. — Шѐс пријава ми упу̀тил'и и свѐ сам и[х] поцѐпао (Ж). — Упу̀тил'и ме у војску, а овамо вѐрил'и ми девојку, и свадбу су правил'и без мѐне (Бл). — Оно му се провал'и и упу̀тише ми га ѐдма у Митровицу (Б).

упу̀штит се -им се свр *предати се, одати се некоме, нечему*. — Ракија је много таксират кѐ се упу̀шти у њу (Д). — Упу̀шти се у ракију, сад без њѐј не мѐже, без л'ѐба мѐже без њѐј не мѐже (БП).

урабѐтат -ам свр *на време завршити послове у вези са израдом и прерадом пређе*. — Да ми није чѐра да ми помѐгну, нијад га нѐ би урабѐтала (Г). — Дизал'и би се на ура-нак да урабѐтамо кад нѐ би имал'и времена преко дана (Ље). — Свашта се носило, и сѐ тѐ урабѐтано, ништа купѐвно (Бл).

ура̀дит ура̀дим свр *од радит*. — Стигл'и би да ура̀димо на време (Бс). — Ура̀дисмо на време и како трѐба (Љ). — Остависмо онако ура̀ђено пол'е (Си).

ура̀с ура̀стѐ свр *бити покривен предметом што расте*. — Ура̀со му нѐкат, мѐра да га перише (Г). — Кад ура̀стѐ, тѐ страшно бол'и (Кг).

ура̀тит (се) -им (се) свр *постати, односно учинити некога рахат, усрећити*. — Са[д] ће сна да ме ура̀ти (К). — Како искочише ел'ектрични шпорѐти, ми се ура̀тисмо (Л).

урвина ж *високе и стрмене обале потока, реке*. — Нађу кѐзе по некема урвинама, напасу се (Ље). — Пролазил'и смо некема урвинама, сам реко ни вра̀на кѐс да ми не донѐсе овамо (Ж).

урдупна ж *која је безосећајна, нељубазна, охола*. — Не умѐ кога да ти дочѐка кад је онако урдупна (Г). — Глава ме забол'и кад снау видим онако урдупну (Г).

урѐдит (се) урѐдим (се) свр **1.** *сврстати (се) у ред, поређати (се)*. — Кад ја командова у стрѐј, војници се урѐдише (Б). — Ми онако урѐђени чѐкамо док не броју Тал'ијани (Бр). **2.** *довести до савршенства*. — Како ју сна дође кућа ју урѐђена, ка сат мѐда (Г). **3.** *фиг уништити, ликвидирати*. — Л'уде су вам урѐдил'и, а ви ћете се пу̀штит кот кўће (Ж).

урезник м *остатак основе на крају ткања*. — С урезницима би понешто закрпил'и (Пр). — Не вал'аше децама од урезника да се праве опанци (Пр).

урепат урепам свр пог *истући у знатној мери*. — Урепаће ме човек ка[д] се вратим (Љу). — Кад би чуо, тај стари би ме урепао (Би).

урза ж в *плаз* (Гр Л). — Да понесем плуг кот ковача да ми премени урзе (Гр).

уриџче -та се в *урипче* (Н Пр Св). — Неко виџе упртњача, а неко урипче (Н). — Упреди неколико струкова вуненога конца да дође дебело ка прс, ето ти уриџче (Пр).

урипче -та с *коноп од упреденог вуненог канапа којим се стеже бреме на леђима* (Г ДД Љ). — Упрти нарамак дрва урипчетом на леђа па носи из лугова кот куће (Г); ↔ *уриџче, пртница, пртница, пртњача, упртњача, џже, конџпче*.

урлат -ам несвр *неконтролисано викати, викати из све снаге*. — Шта ће да ми урладу, да ми иду преко поља да ми гаџе жито (Бр)? ■ **урлање** с *гл им*. — Чула се нека вика, лавеж паса, урлање око поља ноћи (Г).

урџв м *зељата биљка из фамилије грахорица*. — Пуштил'и ми краџе по урџву, опасл'и ми урџв прет косу (Г). — Имао сам нешто урџва пошљано у лугове једне године (Г).

урџит -им свр *нанети некоме, нечем урок*. — Кад неко види нешто лепо, треба да рекне мањала да га не урџи (Ље).

урпе *игра каменчићима испуштањем у паралелно ископане јамиче пречника шоље за кафу* (Г ДД Ки). Игра се тако што се у ледини ископа четири до пет парова рупа

величине шоље за кафу и у сваку стави онолико каменчића колико има парова. Један од играча узме све каменчиће из рупе са своје стране и ставља редом удесно у сваку по један. Кад последњи каменчић падне у рупу која није празна, играч покупи и настави испуштање каменчића у рупе. Игра се наставља док последњи каменчић из руке не падне у испражњену рупу и вади све каменчиће наспрам ње. Престаје да игра кад му каменчић испадне у рупу наспрам испражњене. Победник је играч који покупи више каменчића. — Каменчићи за урпе не су бил'и крупши од вашија кл'ијекра (Г); ↔ *грџа, рџа, рџиче*.

уседел'ница ж *девојка која се није удавала*. — Крв ју попи она уседел'ница (БП). — Бол'е да остане уседел'ница но ка понеке што су безобразнице (СЛ). — На мџку снае са завама уседел'ницама, ни да трџу, ни да искочу (БП).

ускиснут -ем свр *добити незнатно кисели укус*. — Кад ускисне, од оне сџрутке додаје се помало (Ље). — Ускиснуло тесто моџе да искипи (Д).

Ускрс Ускрса м в *Васкрс*. — Даје мо ко дође да честита Ускрс, и децама (Д). — На сам Ускрс смо се заробил'и четрџе прџе године у Алба нију код Скадра (Дш); ↔ *Вел'џдан*.

усладит се -ади се свр *осећати пријатност*. — Усладило му се да пије па се не диџе (Љ). — Усладите му се паре па ће џстат тамо јџж да ради (Т).

усмрдет (се) -рџим (се) свр *постати смрџив, учинити да нешто постане смрџиво*. — Усмрдел'и би ју се сџдови што би ји џна џпрала (С); ↔ *убџздет*.

Ћсна ж *једна од две ивице уста*. — Коѣ су мало ка даме, на ысне стаѳе овај крмињ (Кг). — Нека очисте ысне и нека дођу унутра (Ж); ↔ *ѳсница*.

Ћсница ж *в усна*. — Ка прс ыснице има она бузајка (С). — По ысницама се познајѳе да је нешто слаба и да има ваѳру (Г).

успаѳат (се) -аѳам (се) свр Д. — Дешаѳало е се да дете успаѳа мајку, а не мајка дете (Ж). — Истрчѳу се деца по сокаку, па кад л'ѳгну, успаѳају се ѳдма (Г).

успал'еница ж *пог неморална жена, дроља, проститутка*. — Она успал'еница ће да ми растѳри браќ (БП). — Свашта ју рече: и курветино и успал'енице, да утрниж да чѳјеш (Н).

успѳт ѳспем свр *квалитетно завршити посао, имати успеха*. — Моја сна ѳспела да школуе децу (Б). ■ **успѳват** -ѳѳам несвр. — Код нас је репа добро успѳвала (Дс). — Конопл'а н[е] успѳва де није јако мѳсто (Љу).

успѳт се успѳнем свр *прећи, доѳући се са нижег на виши положај, попети се*. — Дође прѳседник, ѳспе се на таѳан, па каже од овој грѳде па овамо, ово ћете да даѳе за вишак (С).

успрсл'ица ж *отвор на кошуљи испод грла* (Бр Г К Л Љу). — Кошѳл'е су имал'и навѳзѳене и успрсл'ице и наруќѳице (Л); *в успрснициа*.

успрсница ж *в успрслица* (Бр Дш Кг). — Кошѳл'е с навѳзѳѳена успрсницама обукѳвал'и су кад би негде ѳшл'и (Дш); ↔ *грло, огрл'ак, пѳстаѳа, пѳстаѳица*.

уста усти с мн I. Д. — Не говѳри, већ онако преко ѳсти (Б). — Из усти ће да ти га изѳади (Си). — Видим

неће руќа да ми донѳсе до ѳсти (Дш). 2. *отвор на капици петролејке изнад фитиља*. — Спѳшти га до усти па га поравнај нѳжницама (Гр). П **узимати у** - *разговарати о неком, помињати га*. — Кад ме виде, пита ме да ме несте узимал'и у ѳста (Г).

уста (само у том облику) *главни мајстор грађевинар*. — Ко ви је уста (Г)? — Како каже уста, тако нек бидне (БП).

устаѳит (се) -им (се) свр *престати кретати се, причати*. — Устаѳисмо се, издвојисмо се маљо да попричамо (БП). — Денгаѳо је док неќо из маѳе: о, устаѳте га се јучѳр ни је то ѳсто причаѳо (Г). — Дѳѳер ју помага помаљо, па ми устаѳимо дѳѳѳера, да чѳјемо саму (Би). — Ћѳтири пѳт што је се устаѳиѳо вѳз (Дш). ■ **устаѳѳлат (се)** -ам (се) несвр — Раније што е било, на сваќо мѳсто се устаѳл'а (Бр). — Тѳ ѳмамо запис и тѳ устаѳл'у се (Бр). — Устаѳл'асмо га бѳл, ал' не ктеде да остаѳне (Г). — Устаѳл'ал'и га ѳни тамо да г ожѳне с том ћѳрќом — није кћѳо (Сѳ).

устаѳоц м *вредан, радан, послен, предузимљив, прѳгалац*. — Устаѳоцима не пропада ништа (ДД). — Тога вредника и устаѳоца није ималѳо у наше сѳло (Г).

уѳтат -аѳем свр *дићи се*. — Неки официр у спаѳѳону; ѳзбуна, диш се — устаѳомо (Б). — Прѳви пѳт сам и ја устаѳо (Б). ■ **устаѳјат** -јем несвр. — Навиќне се и мнаѳица, и ѳна пѳсе устаѳје рано (Бс).

уѳтрѳл'ак -л'ка м *в уѳтрѳл'еница*. — Ће да ми узме ѳбраз онај уѳтрѳл'ак (Г). — Најѳише сам се бојала од оѳѳе најмаљѳе, од овога уѳтрѳл'ка (Г).

уѳтрѳл'еница ж *проклетница, проклѳта клетѳом “стрѳла ју уѳтрѳл'ила”* — То она уѳтрѳл'ени-

ца, стрелā ју устрел'ила (Г). — Штā ћу, ова дрўга, с мојом устрел'еницом (Г)? ↔ *устрел'ак*.

устрел'ит -ел'им свр Δ. — Стрелā ми ју устрел'ила дабогда (Дс). — Утрел'ила ми ју, кāка је (Н).

устрџит -им свр од *штројити*. — Угйчи мѳра да су устрџени (Г). — Ако су кѳњи неустрџени, нѳ мож да и[х] савладаш, а јāки су ка зѳмл'а (Љ).

устўкнут -нем свр *кренути назад*. — На крај брāздѳ понѳкад мѳраш да устўкнеш волѳве да би мѳго да врāтиш плўг (ДД). — Устўкни волѳве да окрѳнем плўг (Г).

усўл'ит се усўл'им се свр *прикупити храброст, осмелити се, одлучити на неки потез*. — Не смѳм да се усўл'им мѳју дѳцу нѳсам пѳзно (ДД). — Кāко ћу да с усўл'им да ју пāтам оће л' да м узмѳ (Св)?

усўнут -нем свр *напасти, бити агресиван*. — Усўнула на секрву, ѳчи да ју извāди (Ље). — Дѳћѳ ју чѳвек па ти усуну на нў (Б).

усфйшат -йшти свр в *узбучет*. — Кад су врућине, мл'ѳко усфйшти, пѳсл'е сāмо га бāци (Г). — Задрѳбил'и па јѳдў усфйштѳлога мл'ѳка (Гр).

утāкмит -им свр *дотерати се, достојанствено се држати*. — Да ју видиш како је утāкмила, рѳјћеш нѳма бѳл'е жѳне од нѳј (Си). — И стāро кад утāми, изгл'ѳда л'ѳпше (Бс).

ўтега ж 1. *дебља летва на горњем делу разбоја која спаја два статива* (Б БП Бр Г Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Љу Н П Пр Си СЛ Т). — Рāзбој йма двѳ ўтеге, прѳдњу и задњу (Љу); ↔ *стѳга, стѳзал'ка, ўзгавл'е*. **2.** *водоравна даска на разбоју испод задњег вратила која*

спаја два статива (Бл БП Бр Гр Д Др Дш Ље Љ Љу П Си Т). — На ўтегу тўри неки кāмен да се рāзбој не помѳра кa[д] се ткѳ (Бл). — За тѳ понѳгде вйчу дāска, а мй кāжемо ўтега (Др). — Нешто тѳшко мѳра да се тўри на ўтегу (Д); ↔ *срѳце, стѳга*.

утѳкнут -нем свр **1.** *побећи*. — Мѳрāл'и смо да га чўвамо да ни не утѳкне (Т). **2.** *прѳбродити кризу, прѳтећи*. — Нико нйје вѳровао да ћу утѳкнут кāкав сам бйјо (Дш).

утѳпат -ам свр **1.** в *убит*. — Утѳпала не малāрија највйше (Би). — Нѳмамо кўт, кот кўће д идѳмо те да не утѳпу кад не вйде (Т). — Бѳгоми су утѳпал'и мāјку мојѳ женѳ са стўпцем и вйлом гвојзѳном (Дс). — Дабѳгда мѳне д утѳпу (Б). — Нек ме утѳпл'у бѳгући (Ки). **2.** *фиг пропасти од умора, глади*. — Утѳпаше ми се дѳца рāдѳћи (Гр). — Глāд вѳл'ики — утѳпл'ѳ га крāна, не мѳже без л'ѳба (Ки).

ўтина ж сова зоол *Vubo vubo*. — Кa[д] се дйгла ис крѳвѳта, изгл'ѳдāла је ка ўтина (Љ). — Очи ју ка од ўтине (Л).

ўтнут -нем свр *провући крај коња кроз иглене уши, уденути*. — Изўтнуо ми се кѳнац па не вйдим да га ўтнем (Д). — Бйћу муāсер за нāочаре ако ми се изўтне кѳнац (Г). — Оди дѳте, ўтни ми овāј кѳнац у йглу (Пр). ■ **утйњат** -њем несвр. — Пѳла сāга утйњем кѳнац у йглу и не вйдим да га ўтнем (Г).

утѳпит се -им се свр *изгубити живот у води услед недостатка кисеоника* — Нѳки се утопйше у Дрйм (ДД). — Дофāтил'и се бил'и за рўке да се не утопу, и ѳпет се нѳки утопйше (ДД).

ўтор м *жљѳб при дну дуге за дно каце или бурета*. — Изгл'ѳда да

помало кладѝ на ўтор (БП). — Нѣ би било лѣше да му се тўри помало брашна поред ўтора (СЛ).

ўторак -рка м *други дан у седмици*. — Да седи до ўторка (Б); в *торник, утѡрник*.

утѡрник м в *уторак*. — Није се работало од утѡрника до петка (Пр). — Пйјац је бијо утѡрником у Кл'йну (Дш); в *торник*.

утѡскат се -ам се свр *туђи се до изнемоглости*. — У мрѡкање ѡвнѡви би се утѡскал'и (Г). — Пушти ји да се утѡскају (Н).

утрѣт се ўтрем се свр у *потпуности уништити, ликвидирати*. — Утре ми се рѡд (К). — Утрѣше се и кѡњи и магарйђи, нико и[х] више не држи (Б). — Кокѡшке се ўтру, ал' се лако запаѣте (Кг).

утрнет утрнѝм свр **1.** *положајем екстремитета успорити проток крви кроз њих, при чему се осећају трнци*. — Утрнѣше ми нѡге седуђи, не мѡгу више (Л). **2.** *уочити се од изнемађења, страха*. — Да чѡвек утрнѝ да види (Јѡ). — Нѣсам умѣла да изговѡрим, утрнѣла сам била избезумл'ена (С).

утрошит -м свр **1.** *све употребити*. — Кад то утрошите, донѣћу ви друго (Ки). **2.** *скинути зрна кукуруза са клипа, окрунити*. — По пуну врећу зрна што би утрошијо за једну нѡћ (Дс). — Узмѣ решѣто, мало кукуруза у решѣто утроши па прскамо домаћина кад унѡси бадњак (Гр).

утўр утўра м в *гатњак*. — Саѡд млѡго бѡл'е овѣ гаће на лѣстику без утўра (Б). — Рѣкни му нек тўри сеѡйму место утўра ако нѣма шта друго (Ж).

утўфит -им свр *запамтити*. — Запрети ми: тѡ дѡбро да утўфиш,

немѡ да заборѡвиш (ДД). — Тај датум јѡ сам упѡнила, дѡбро утўфила (Л).

ўђ (само у том облику) *грешка у игри*. — Кад је нѣко ўђ, престѡне да игра, а игра онѡј други (Г).

ўђарит -ѡрим свр од *ђарит*. — Уђѡрио сам једну днѣвницу (Св). — Мисл'иш да ѣж мнѡго да уђѡриш ако не нагрнѣш колѡмбођ, више се штѣтује ако се не нагрнѣ колѡмођ (Дњ).

ўђинит -им свр в *учинит*. — Да ти уђини дѡбро нѣће ако нѣма кѡристи о[д] тѣбе, да ти уђини нѣће (Л). — Пѡсе у нѣко време поћѣу да уђину плўгове (Ки).

ўђит се ўђим се свр *направити грешку у игри, погрешити*. — Ако нагазиш на фѡжгу, ўђиш се (Г). — Уђила си се што си нагазила на л'йнију (Г).

ўф *узык за изражавање расположења*. — Уф, овѡ било вруће замало да се попѡрим (Г). — Уф, што ми је тѡ нека мўка (Бс)

уфѡтит -им свр **1.** в *уватит*. — Уђутру ћемо ти и[х] пўштит чѡм ћеш уфѡтит (Ж). — Тў су уфѡтил'и седмѝну и те сѣдам стрѣл'ѡл'и (БП). — Трѡим код њѝ, да бѣгам да ме не уфѡту (Бр). — Чѡм се одмѡкни од њѣга ѡн дошѡо те га уфѡтијо (Б). — Свѡтови грабе се кѡ ће д уфѡти јѡбуку (Ж). — Да л' га уфѡтише, шта би ш њѝм не знам (Б). **2.** *заузети положај*. — Нѣки искочѝл'и на чистѝну да гађу, отўд уфѡтил'и крш (Ж). ■ **ўфатан** -тна -ѡ *који је сметен, несналажљив*. — Садрија је бијо пѡ ўфатан, пѡ грўб, није бијо виђен такѡ (Пр). **3.** *упрегнути запрежну животињу*. — Уфѡти волѡве, превўко онѡ кукуруз (Ж). **4.** *зближити се, спријатељити се*. —

Много си тражио пријетелу паре, несте се з инат уфатили (Дш).

уцвил'ет -ил'им свр спустити *фитиљ петролејке, фенера да мање светли*. — Несмо имал'и гаса па би уцвил'ел'и лампу (Г). — Онај гас уцвил'и да мање троши па се ништа не види (Г).

уцрвл'ат се -ам се свр бити *нападнут црвима*. — Онѣ рање би ни се уцрвл'ал'е (Св). — Свинско сириште се уцрвл'а, ако се не перѣ сваки дан (Н).

учи предл *в уочи*. — Нѣтка учи Богојавл'ѣња (СЛ). — Учи Божйћа пал'имо бадњак па седнемо пиемо, мезимо, да вечѣрамо (Бл).

учинет -ним свр *в учинит*. — Кад би учинѣл'и џмет, отишл'и у борбвнице (Г).

учинит -ним свр **1. урадити**. — Дошао сам да те замол'им да ми учиниш једно добро (Г). — Кад му дође до руке, штā ти неће учинит (Дш). **2. завршити кућне послове**. — Ми младе ка[д] смо бил'е, таво учини, таво учини, свѣ што ти се каже (Гр). **3. спремити, произвести, добавити**. — Јож дрвā да учиним за зйму, дрўто сам свѣ средйјо (К). **4. пречистити пшеницу на тријеру**. — Да ју учинимо на тријер па да сејемо (Гр). — Морал'и би на тријер да ју учинимо па да ју нѣсимо у воданйцу (Г); *в ућинит, учинет*.

учионица ж просторија у школи где се одвија настава. — Пуна учионица дйма (Г). — Ту је имало четйри учионице (Др); *в учијоница*.

учијоница ж в учионица. — Истѣ-раше не из учијоница (Л).

учит учим несвр Δ. — Ја ћу учит па ћу знат (Б). — Имао је ка[д] да је ктѣо да учи (БП). — Учио сам у Злокућане био тапут (Би).

учител' м Δ. — Учитель му распал'и шамар (Б). — Ја — учител'у, штѣ удари дѣте (Б)? — Учитель дође, довати ме за уши — пушти, учител'е (Б).

учител'ица ж Δ. — Дѣца вѣл'е учител'ицу нѣ мајку (Гр). — Ова старѣја завршила за учител'ицу (СЛ).

учкѣпит -им свр *в ушкопит*. — Не мѣжу се трѣпет кѣњи ако се не учкѣпу (Св). — Погодил'и би се да није гурача била учкѣпл'ена (Др).

учкѣр -ура м *в гатњак*. — Гаће су имал'е учкѣр, а панталѣне кѣпче (БП). — Гаће бил'и с учкѣрима (Пр); *в очкур, ушкур*.

уш м и ж в вашка. — Уши татал'йке би ни доно кад би дошао (Л).

ушенице ж мн в уши 2 (К Пр СЛ). — Држало се сломйло до ушеница (К). — Онѣ парче о[д] држала трѣба да се избйје из ушеница (Пр). — Није добра секйра ако йма уске ушенице (СЛ). — Убйјо змйју ушеницама од матйке (К); *в ушенице*.

уши ушй ж мн **1. отвор на дебљем крају шиваће игле кроз који се провлачи конач**. — Не видим да утнем кѣнац у ушй од йгл'е (Д). **2. ж мн отвор на гвозденој алатки кроз који се провлачи држало** (Б Бл Бр Би Д Др Ж Кг Љѣ Н П Св С Т). — Вѣл'ика секйра мѣра да йма вѣл'ике ушй (Бл). — Ако су ју мал'е ушй, држакло ће да се ломй (Гр); ↔ *наушнице, ушник, ушнице, ушњак, ћика*. **3. в пѣта 3**. — Кѣса трѣба да бйдне јѣднако клѣпанана од вѣра до ушй (Др).

ушивач -ача м *в руб* (Б Бл Бр Др Ки). — Ушивач је онѣ де се сашйју двѣ пѣл'е (Др). — Видиш како је л'ѣпо састал'ено, не познајѣ се ушивач нйгде (Др).

ушници ж в *ушенице* (БП Љ). — Тӯри једну чивѣју у ушници (БП). — Морао сам да тӯрим секѣру у огањ да извадим парче држала из ушница (Љ). — Мал'е ју ушници па ју се ломѣ држало (БП).

ушит ушѣ(ј)ем свр *шивењем* *затворити*, *зашити*. — Тӯрила са[м] му новчаник па ушила цѣп (К).

ушкѡпит -им свр *одстранити*, *блокирати* *тестисе*, *одстранити* *материцу*. — На мӯку смо бил'и, није имао кѡ да ни ушкѡпи гурачу (С). — Док се не ушкѡпи неће да се огѡи (Г); в *учкопит*.

ушкӯр -ура м в *учкур*. — Ушкӯр је дебѡо онако ка мал'и прс (Др).

ушл'ѣпак -пка м *пециво* *које није* *довољно* *нарасло*. — Они л'ѣбови остал'и ушл'ѣпак (Г). — Штѡ ћемо с овѣм ушл'ѣпком (Г)?

ушник м в *уши*. — Удѡрај га док мѡже д идѣ кроз ушник (Љу). — Не мѡже да се извӯчѣ парче држала из ушника (Љу).

ушница ж в *пета* 3 (Дњ Дш). — Ка[д] се слѡми ушница, мѡже да се завѡри (Дш).

ушнице ж мн 1. в *заочнице*. — Неке ўзде ймају, а неке немају ушнице (Бс). 2. в *уши* (Гр Си). — Да ју

кл'ѣпл'е и да ју прешѣри мало онѣ ушнице (Бс). — Побѣјем кѡлац ушницама од матѣке па мало трѡвѣ да се загӯши она вѡда (Гр).

ушњак м в *уши* 2. — Упада матѣка у њѣву до ушњака (Ј).

уштѡвит -им свр *осушити* и *спремити* *кожу* за даљу *обраду*. — Онѡ најпре, опѡнце смо правил'и од уштѡвл'ене кожѣ (СЛ). — Закѡл'и говѣче, онӯ кѡжу уштѡви па ју оставѣи за опѡнце (Пр).

уштап м *фаза* *месечеве* *мене*. — Тамо негде око уштапа премѣни се врѣме (Бс). □ **Од мѣнѣ до уштапа** с *времена* на *време*. — Идѣ, кѡко да нѣ — од мѣнѣ до уштапа долѡзи (Г).

уштѡпит се *прећи* у *фазу* *уштапа* (о месецу). — Беше се мѣсец уштѡпијо (Љу). — Навр некол'ико дѡнѡ пошто се уштѡпи млад мѣсец (Гр).

уштѣпак -пка м *приганица*, *крофна*. — Прво би дѡнел'и уштѣпце (Т). — Не би мѡгла дѣца да се најѣдӯ уштѣпака (СЛ).

уштѣпнут -ѣпнем свр *изазивати* *бол* *прстима* *стискајући* *део* *тела*. — Ништа му нѣсам учинѣо већ што сам га мѡло уштѣпнӯо (Б). — Бол'ѣ ме кад ме уштѣпнеш (Г).

Ф

фабит фабим несвр *в вабит*. — Једно тѣра, друго фаби, полако отѣрасмо и[х] у Пећ (Г). — Кад би и[х] неко фабијо, претѣро би [их] лако (БП). ■ **фабнут** фабнем свр. — Оне ѓвце фабнеш, ѓне све за тебѣм (Н). — Фабни и[х] мало, тѣшко је док прође једна, а кад прође једна, друге ће за њѣм (БП).

фабрика ж Δ. — Викал'и су што радијо у фабрику па с отроваѣ от фабрике (Б). — Фабрике ткѣду сад готово тѣше (Ж).

фабричан -на -о Δ. — Кад ѣскочи фабрично, нико не мел'е у воденицу (Си). — Сьмо да видиш како је било, ка фабрично (Л). — За колаче би узимал'и од фабричнога брашна, друго не вал'а (Н).

фажга фажгѣ *в линија*. — Немѣ да ју пѣниш преко фажгѣ (Св). — Чаша се пѣни само до фажгѣ, не преко њѣј (Г). — Препѣнијо си ју ако прође онѣ фажгу (Г).

файсан -а -о *који је почео да се квари*. — Да и[х] погл'ѣдаш овако изгл'ѣдају да су добри, кад и[х] ол'уштиш видиш да су фaysани (Г). — Пребирѣјте, одвајајте ове фaysане (Јѣ).

фајда фајдѣ ж *надокнада за коришћење новца, камата*. — Несам имѣо, те са[м] мѣраѣ на фајду д узмѣм нѣвац (Л). — Посл'е њѣму након шѣс месѣци прво фајду би му плаћаѣо па ѣндар онѣ друго (Л). — Сирѣма Мѣрко мисл'ијо да закући от фајдѣ и све му пропаде (Г).

фајдит фајдим свр/несвр *имати корист*. — Цѣо вѣк ради не фајди (Гр). — Ако нешто не фајди, за шта ради (Св). — О[д] тѣга ћеш слабо фајдит, већ да не седѣш цабе (Г).

факир -ѣра м *одрпанац, сиромах, бедник*. — Тѣ је у сѣло, живѣ сам ка факир (Ж). — Свѣј ѣма факира, па и код нас (Г).

факман м *који се претвара, лукав, превејан, препредењак*. — Не вѣрујем ја њѣму, факман је ѣн вѣл'ики (Г). — Пушти ме, рече, са факманима не вол'им да ѣмам посла (Бр).

факултѣт -ѣта м Δ. — Ћѣрка ју је у Приштину на факултѣт (Јѣ). — У Приштину, прѣчу, ѣма много тѣја факултѣта (Бл).

фала фал'ѣ ж 1. *хвалисање*. — Уши ми је пробѣла с тѣм фалѣм (Г). 2. *захвалност*. — И домѣћин благо-

сил'а: добро сте дошл'и, фал'а ви што сте дошл'и (Дш). — Фал'а му њему и фал'а ти тебе (Дш). — Фала богу дошао ко својој фамил'ије па шта да бог (Дш).

фалцификован -а -о који је кривотворен. — Доно ми фалцификована документа (Б). — Пренашл'и неколико фалцификованија диплома (Јбе).

фал'етат -етам несвр *гатати*. — Чергашке би долазил'е по кућа па би фал'етал'е ко би ктео (Дс).

фал'ит (се) фал'им (се) несвр *хвалисати се*. — Фал'и ју, фал'и, у небо ју диже (СЛ). — Тол'ико се на њу фал'и (Б). — Фал'у ју, цела домовина се фал'и на њу (К); → за-, из-, по-.

фал'ит -им свр 1. *нестати, недостајати*. — Мил'ијоне да му оставиш, један динар ти фал'ит неће (Ж). — Неће му фал'ит ништа (Б). — Школски л'екар кад је дошао, видо је да један ученик фал'и (Л). — Шта ти фал'и ти кажи (Ки). — Фал'и ми нешто на кола (Св). 2. *угинути, умрети*. — Фал'ише ми тал'и ки пил'ићи (Г). — Она се уплашила, ће да фал'и о[д] стра (Д). — Мајка ел' да ме да, ел' да фал'и (Јбу).

фал'ификован -а -о в квалификован. — Није б'јо фал'ификован па га истерал'и с посла (Ки).

фал'ичан -чна -о који има ману, који је са недостатком. — Фал'ичну рбу би куповал'и на попус (ДД). — Немаш добитка на фал'ичну рбу (Јб).

фал'иша м који се претерано хвали, хвалисавац. — Не могу да слушах онџа фал'ишу (Н). — Од једнога фал'ише не мога ко да дође до речи, но је причао, стао није (Др).

фамил'ија/фамил'ија ж породична заједница. — Они су вел'ика фамил'ија бил'и, око четрес чланова бил'и (Б). — Налџи насред куће па данеси неки дупчић, па цела фамил'ија би се покупила (Св). — Била тапут вел'ика фамил'ија (Ки). — Фамил'ију немам тамо (Бр). — Сви га слуша ако је добар домаћин у своју фамил'ију (Дш). — Исечемо колач, винем укрстимо га и вечерамо у фамил'ију (Ки); в *фомил'ија*.

фамил'ијаран -рна -о који припада бројној породици. — Тал'ико смо имал'и, ми смо фамил'ијарни (Б). — Сви су постал'и фамил'ијарни (Пр). — Да зафал'им фамил'ијарнима децама (Си). — Цело, фамил'ијарно даровала, некоме чарапе, некоме пешкир, а момку три дара (Јбу).

фанатик м који слепо верује у нешто, загрижен, залупан. — Ти неси нормалан, ти си фанатик (Л). — Тија фанатика није имало у цело село (Г).

фанатизам -зма м слепо веровање, заслепљеност. — Понџи што е имало неки фанатизам у себе, то е био типуг мал'и део (Л).

фар реч *врста*. — Носил'и неке, фар, ал'ине (Д). — Некат неке, фар, кондуре (К). — Иму татџе, фар, школ'е (Б). — Седне нека, фар, баба и узне дете на кол'ена (Бр). — И данас, тавџе фар, пл'етџем ка што су се пл'џел'е (К).

фара ж *раса, пасмина, сој*. — Руговци имају другу фару оваца (Си). — Нека фара свиња, бел'е, а дугачке (Би).

фарба ж *боја*. — Фарбу купу, фарбу туру у но и куву се (Дш). — Вел'им снаџе: нађи ми негде фарбу да фарбам сукње (Б). — Да се купи

мало ф̄арбе да се оф̄арбају јаја за Вел'игдан (ДД).

ф̄арбат -ам несвр божити. — За Ускрс ф̄арбамо јаја (Дс). — Јаја ф̄арбамо у л'џску от кромѣда (Н). — Ф̄арбал'и смо и у ко̀ру от кромѣда (Дш); → о-, пре-.

фару̀на ж в фуруна (БП Н). — Искрати́о сам ка једну фару̀ну др̄ва (БП). — Ёто ју ма̀ша т̄у испот фару̀не (Н). — Иста др̄ва за фару̀ну и за шп̄орет (Н).

фа̀тат -ам несвр в ватат. — Ко̀ уме да и[х] фа̀та, ја̀ н умем да и[х] фа̀там (Л). — Са̀т приетел'и се фа̀ту на страну (Т). — Не фа̀таш ме ти више мѐне (Бр).

фа̀нат -ам несвр в ватат. — Новина̀ри ни́где ме не фа̀нају (Гр).

фа̀ша фа̀ше ж в линија. — Напу̀ни ти ону̀ ча̀щу с фа̀шама (Ж). — Поне́ко благосил'а: кол'ико фа̀ша тал'ико сна̀ша (ДД).

фаша̀ча ж чаша са вертикалним линијама. — У неко време она̀ј увр софре́ ка̀же домаћину да му донесе фаша̀чу, из њо̀ј да пи́јемо (Пр). — Ни́шта из ма̀л'е, док домаћин не донесе фаша̀чу (К).

фѐбруар м Δ. — Ја̀ сам до̀шла у зиму, у фѐбруар ме́сец сам се у̀дала, у фѐбруар сам би́ла у̀дата (Дс). — Кра́јем фѐбруара ото̀пл'и и оду̀жа да̀н (Г); в фебруар.

фѐбрувар м в фебруар. — Умрала је, сирота, у фѐбрувар (Др). — На̀дам се да ће ми искочит др̄ва ба̀р до фѐбрувара (Дш).

фе́дер фе́дера м мрежасти део металног кревета на коме се простире постеља. — Кат проп̄ане фе́дер упанеш ка у гроб (Л). — Кревети са да̀скама она̀ко бес фе́дера (Љу).

фенѐла ж в пуловер. — Сапл'ети тава̀ко ву̀нено по једну фенѐлу (БП). — Не изла̀зи на̀пол'е бес фенѐл'е (Си). — Обу̀чи фенѐлу, зима̀ је (Пр).

фе́нер -е́ра м застакљена светиљка на петролеј која се користи изван ку̀ће (БП Бс Гр ДД Др Дњ Л Ље Н Пр Св Си) и **фенѐр** (Бл Бр Би Д Дш Ж Ки Кг П Т). — Кажња̀вала је мил'иција ако би те уфа̀тила бес фенѐра кад би иша̀о по но̀ћи с кол'има (Г); в фе́нер.

фе́њер -е́ра м в фенер (Бс Г К Л С) и **фењѐр** (Б Би Дс СЛ). — Кат пу̀ва ве́тар исту̀л'и ти фењѐр па хо̀ре́тај по по̀мрчине (Би).

фере́ца ж марама којом муслиманке скривају лице. — Шиптарке имал'е фере́це (Бл). — Са̀т по̀чел'е и Бошња̀ке да излазе с фере́цама (Ље).

фе́рија ж одмор, распуст. — Фе́рије, до́ђе време л'е́та (Б). — Ре́ко да ће до́ј кад бу́де на фе́рију (Кг).

фе́рмат -ам несвр уважавати, поштовати. — Не ферма̀ ти мо́ја сна̀ никога (БП). — Не ферма̀ше ти она̀ ни чове́ка, а не дру́ге у ку̀ћу (Л).

фе́с м врста капе. — Пантим, како не пантим Ту̀рце ка[д] су носил'и фе́сове са китама (К).

фетил' -ил'а м в фитил' (Дс Ки Н П СЛ). — Да поди́гне ма̀ло фетил' од ла̀мпе (Ки). — Фетил'ем се подеша̀ва како ће да се ви́ди у со̀бу, кол'ико ја̀ко да светли (СЛ).

фетил'ак -а́ка м в фитил'ак. — Сла̀бо се ви́дело на фетил'ак, ал' ка[д] се ни́је имало ни́шта дру́го, с њим смо се служи́л'и (Н). — Сл'е́го до̀л'е у џбу с фетил'а́ком (Н).

фи́да фиде́ ж шпaгете. — Ту̀ри му мало фиде́ за кокоши́њу сџу

(Л). — От фиде смо прѣвил'и сѹпу (Дс).

физгање с в виза. — Кол'ико су деца кл'ецкала играјући се физгања (Т). — Чим би дошла и[з] школ'е трчи на физгање (Т).

физге Г јд в виза. — Кол'ико сам поцѣпала панака играјући физге (Бр). — По цѣо дан би ми прошао на физгу (Т).

физѣ Г јд в виза (БП Др Дс Н Св Си). — Срмѣта је била да мушкарци играју физѣ (Н).

фијѣкер -ѣкѣра м Δ. — Дотѣро се ка стари фијѣкер (БП). — Возијо ме гѣзда на фијѣкер (ДД). — Младицу би довѣл'и фијѣкером (Г). — У неко време изгубише се и фијѣкѣри (Си).

фијѣка -ѣкѣ ж 1. *лимена посуда испод ложишта штедњака у коју испада пепео* (Б Бр Г Др Ље Љу С). — Свако јутро мѣраж да прѣзнихи фијѣку ако користиш ѹгал' (Г); ↔ *пепел'ѣра*. 2. *део ормана који се извлачи, служи за држање ситних ствари*. — Шта претѹраш по фијѣкѣ, шта тражиш (Л)? — Повадила сам све ствѣри ис фијѣка, све сам претражила и нѣма га (Ље).

фијук м *звиздук*. — Чѹо би му се фијук још од Асѣновог вѣра (Г). — Познѣвал'и смо га по фијуку (Г).

фијукат -ѹчем несвр *звиздати*. — Како да искѣчим кад фијучу мѣткови повр главѣ (Б). ■ **фијукнут** -нем свр. — Фијукни ми тѣ кат прѣђеш поред моје кѹће (Ље). ■ **фијукање** с гл им. — Свѹ ноћ нѣ пре-стаде ѹка и фијукање вѣтра (БП).

фикан м *човек без средстава за живот, пуки сиромах без икаквог иметка*. — Посл'е тога остѣо фикан (Св). — Да се понѣсе нѣшто онѣме фикану — грѣта је (Г). Алб *fikanak* *сиромах, распикућа*.

фикма ж *подстицај на свађу, фитма*. — Има л'уди који једва чѣкају да тѹру фикму, да се посвађају л'уди (Љ). — Ако нѣ мож да смириш ситуѣцију, не турај фикму (Г).

филѣан -ѣна м *шоља за кафу* (Б Ље Љу Пр). — Нѣкад се пила дѣвка ис филѣана (Ље). — Покѹпи па опѣри филѣане (Н); в *финѣан*.

фил'ија ж *рез грудве сира*. — Груду сѣра рѣжемо на фил'ије (Д). — Од једне груде искѣчи по нѣкол'ико фил'ија (Л).

фил'икаћ -ѣћа м в *фил'икач*. — Пѣсе свѣрај у она фил'икаћ (Гр). — Ы прол'еће смо прѣвил'и фил'икаће од врбѣ (Гр).

фил'икаћа ж в *фил'икач*. — Да те преглѹшу онѣ фил'икаће (Л). — Умѣо сам сѣм да направим фил'икаћу (Л).

фил'икач -ѣча м в *пиштал'ка* (ДД Др Дш Ки). — Фил'икач се прѣви у прѣл'еће кад се кѣра одвѣја о[д] дрвѣта (ДД). — Кад једно направѣ, пѣсл'е свѣ прѣву фил'икаче (ДД); в *фил'икаћ, фил'икаћа, фил'икач, фил'икача*.

фил'икача ж в *фил'икач*. — Фил'икачу смо прѣвил'и од фрбѣвог прѹта у прол'еће ка[д] се одвѣја кѣра о[д] дрвѣта (Св).

фин фѣна -о Δ. — Да га вѣдиш како је фин, прѣсто нѣ мож да повѣрујеш (Кг). — Фѣна кѹћа, фѣно ми се ѹдала (Бс). ■ **фѣно** прил. — Фѣно су не дочѣкал'и пријател'и (Љу). — Ка смо се ослободил'и, ѣпет ни је билѣо фѣно (Бл).

фингер м (Би Дш) в *офингер*. — Шта ћу с овим слѣмл'еним фингером (Бл)?

финти -а -о (само у том облику) *који је прави, адекватан, идентичан*. — Ёно му га и син тѣмо, финти

џтац (Г). — Погл'едај како иде, фй-нта мајка (Гр).

финџан -ана м в *филџан* (Бл БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Н П Св Си С СЛ Т). — Ол'йзала би и онај тџз от кафе ис финџана (Дс). — Финџани на астал пџни кафе, сватови прилазе, попију и остаџе понеки дџнар (Гр); ↔ *шџла*.

фйр -йра м в *вир*. — Урџтила си ме ка крако[м] мачџгом у фйр (Г). — По Бйстрице нџма више фйрова ка нџкад што је имало поред лџгова Петровића и Рйстџвића (Г).

фйра фйрџе ж *отпад*. — Ка[д] се истријерйше пшеница, онй починци су фйра (Г). — Иде млџго у фйру (Г). — Кад је слаба и шул'чйва, пшеница йма мноџо фйрџе ка[д] се тријерйше (П).

фйранга ж *кратки прозорски застор од танке тканине* (Бл Бр Би Д Др К Кг Н П Св С СЛ). — Фйранге су само за џкрас (Кг); в *фйронга*; ↔ *витрџжица, драпџри*.

фйронга ж в *фйранга* (Б Бс Г Ж Т). — Да се поскйдају овџе фйронге данџске да се опџру (Бс).

фйскат фйскам несвр *изазивати бол штрецањем*. — Нџшто ме фйска нџга у кол'џно (Г). ■ **фйснут** -нем свр. — Фйсну ме нџшто у крста, не могџ да се дйгнем (Лџу). ■ **фйскање** с *гл им*. — Пошто се џтрија прџстаде ми фйскање, умйрй се и заспа (Гр).

фисфйрић -йћа м *неваспитано дете, уличар, скитница*. — Фисфйрићи крпл'у колџмбоћ па печџ у пескџве код Бйстрице (Г). — Пџни сокаци фисфйрића (Г).

фитйл' -йл'а м *платнена пљосната врпца у петролејџи, фењеру*. — Ако џеж бџл'е да се види подйгни

фитйл', ако џеж да штџдџш гџс, уцвйл'и лџмпу (БП); в *фетил'*

фитил'џк -џка м *лимена светиљка купастог облика без стакла* (К Пр С). — Подрџни џјутру на подрџнак па рабџтај на фитил'џк (К); в *фитил'џк фитил'џч, фитил'џча*; ↔ *гџс, гџсарче*,

фитил'џч -џча м в *фитил'џк*. — Пл'џл'и би и прџл'и поред фитил'џча (Л). — Само фитил'џчйма смо се слџжил'и (Л). — Фџла бџгу нџма више онйја фитил'џча, цџла кућа би ни смрџџла на гџс (Л).

фитил'џча ж в *фитил'џк* (Б Бл Д Дш Кг Л). — Тако кџко је фитил'џчџм беше бџл'е но лџчџм (Л). — Йма јџш нешто гџса у фитил'џчу, реко да подрџним џјутру да закрпим деџама кошџл'чйће (Д). — Упџл'и онџ фитил'џчу, нйе имало лџмпе, те поред нџџ вечџрасџм (Д).

фйшек -џка м *пушчани метак*. — Ёво да ви дам пушку, а онџ фишеџе што е имџо свџ повџдио зрџна и напунио водџ (Дс).

фйшеџина ж *чаура од испџљеног метка*. — С фишеџином од пушке би белџжил'и јџгаџе на џво (Г).

фйшкат -ам несвр *наговарати, туткати, подбадати*. — Нџџни ју фйшкају, ка[д] дџџе нџко од нй џвек је дрџкша (Г). — Йма л'џди кой само фйшкају (БП); → *на-, под-*.

фйштел'џћ -џћа м *млеко ускисло до те мере да се не може употрџбити за исхрану*. — Штџ џемо с онџм фйштел'џћџм (Би)? — Имџдо нешто фйштел'џћа па забрџка мало грџнице, да га не баџим (Г).

фйштит -им свр *јџко ударити*. — Слушџј брџе, дџте, ако те фйштим, неџеж знџт да се окрџнеш (Г). — Фйштила би му шамџр радйје, но Бџг ћирак да ме учйни (ДД).

флāша ж Δ. — Раније смо обавезно носил'и по флāшу ракије ка[д] само ишл'и на сāхране (Др). — Удā-рил'и га флāшом у главу (Б). — Бō-гом'и понē и[м] флāшу ракије (БП).

фл'āма фл'āmē ж *прехлада, кија-вица изазвана вирусом грипа*. — Нека фл'āма ме увāтила, никуд не мōгу (Љу). — Не мōгу, ймам фл'āму (Г). Алб *flatē кијавица*.

фл'йја ж *пита направљена разливањем житког теста, пита разљевуша*. — Шиптāрке граду добре фл'йје (Пр). — За ручак фл'йју, а за љжину пасул', ел' кобшку (Д). Алб *fēli врста пите, разљевуша*.

фл'изйрат (се) -йрам свр *намести косу фризуру* (о женама). — Кат се жēна фл'изйра нēће више да мўзē (Г). — Откако се фл'изйрāла више не нōси шāмйју (Ј).

фл'изўра -ўрē ж *фризура*. — Кат почне да намēшта фл'изўру, жēни га (ДД). — Очешл'āj фл'изўру, пребучи се па на игранку (БП).

фл'йс прил *начин гађања шта-пом*. — Дигнемо се кад гађамо фл'йс ка[д] се одал'и онā мачўга снашйна (Г). — Ако погоди кад гађа фл'йс, мōже да га отēра дал'ēко (ДД).

фомйл'ија ж *в фамил'ија*. — За свōју фомйл'ију нēсмо мōгл'и д уч'йнимо, а не да дāмо виш'ак (Бл).

форўна ж *в фуруна* (Бр Бс Д Ј Љ Си). — Угрēје се сōба с једнōм форўном (Љ). — Ка[д] се разгорй форўна, мōже д изађе пламен до навр чўнка (Љ). — Да се искрати којē дрво за форўну (Си). — Озēбл'й би па би се окупил'и око форўне, загрл'ил'и би ју (Бр).

фрāнге ж мн *в букагије*. — Мōрам да га препйњем, ни фрāнге му више не помāгају ништа (Љу). — Франгама смо пўтил'и кōње (Љу).

фрāснут -ем свр *оштро ударити прутом*. — Фрāсни га, штā га жā-л'иш (Г); ↔ *фрāшитит*.

фрāшитит -им свр *в фраснут*. — Ка[д] сам га фрāшито, од рēпа до јārма, у трећу брāзду је скāкāло орање (Г); → о-.

фрēнђија ж *в баца*. — Пōпео се на крѡв па пўца крс фрēнђију (Дњ). — Крос фрēнђију су излāзил'и мāјстори на крѡв (Дњ). — Нēма више крѡ-вова с фрēнђијама (Дњ).

фрēшак -ка -о *који је скоро про-изведен, тазе*. — Мерāк ми љјутру нешто фрēшко да појем (Ки). — Фрēшки л'ēбови у Нēмачку се не јēдў (Ж). ■ **фрēшко** прил *в тазе*. — Нēте да јēдў ако није фрēшко, ако се обаятило (Ј).

фркат (се) фрчем (се) *несвр кон-тактирати, посећивати, дружити се*. — Нē би се фркāо с нāма да нēма кōристи (Г). — Замēрил'и се нешто фркāјући се (Гр).

фрўт -а -о *који има мали стомак*. — Од фрўге крāве нēма мл'ēка (Си). — Више йма мл'ēка о[д] трбул'атија крāва но од фрўгија (ДД).

фрўт м *годишњи приход од имања*. — Нēко дāјē поднāпол'е, нēко продāјē фрўт (Дс). — Дōбро би про-лāзил'и с фрўтом некија гōдина (Т).

фузāло с *в плаз* (Бр Кг Љу П Пр). — Фузāло се фујā брāздōм и тāњи се ка[д] се ѓре (Љу).

фујāница *в клизаница*. — Пофујā се нēкако на онў фујāницу, замāло вра[т] да слōмимо (Г). — Нē мож тā-мо, направила дēца фујāницу (Г).

фўјат се фујам се *несвр в клизат се*. — Фујāју ми се опāнци, ћу да пāнем да се нагрдим (Г). — Йшл'и би да се фујāмо у Кобйл'ице кот цр-кве (Г); → по-. ■ **фўјнут се** -нем се свр. — Полāко де се не фўјнемо, ако пāнемо, разбйнемо се (ДД).

фук 1. *речца којом се означава нагло гутање.* — Фук у уста ка да је био бамбон (Н). 2. *израз којим се означава улазак.* — Фук у куну па на куваре (Б).

фукара м и ж који је сиромашан, бедник, пропалица. — Нико да устави ону фукару (Си). — Шта се, врага, претерујеш с фукаром, мичи се њега, није он твој друг (Г).

фукат **фукам** несвр *јести великим залогојима, узимати јело у већој мери.* — Опомињала би не мајка, смочите децо, не фукајте (Ље). — Кобасицу фукају, а л'еб не такињу (Н); → по-. ■ **фукнут** -нем свр. — Фукну ти она комат меса ка ништа (Л). — Кад га брже фукну (Си)?

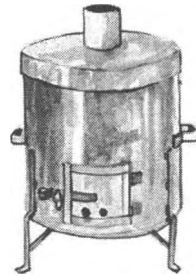
фукса ж пог *неморална жена, блудница, проститутка.* — За ону фуксу само метак у чело (Пр). — Стално је с некема фуксама, не одваја се од њи, погрошише му сваки динар (Љу).

фуња **фуње** ж *в фуњара.* — Не вол'им да те видим с онџм фуњџм (Св). — Увија се ту око једне фуње (Љ).

фуњара ж пог *пропалица, нечасна особа, ништавило.* — Дофуњи ми се она фуњара па ми не да да преговорим (Др); ↔ *фуња*.

фурџна ж 1. *емајлирана пећ за огрев произведена у фабрици или лимена пећ произведена у занатлијској радионици* (Бл Г Ље Љу Пр Св С). — Вел'ику сџбу не мож да угриеш бес фурџне (БП). — Нарџај ону мџкру обуђу око фурџне да се суши, а онџ што је најбл'изо пожути ако ју не пазииш (Дш); *в фаруна, форуна*; ↔ *кафтџр, пећ*. 2. *количина непечене цигле сложена да се пече* (Б Бл БП Бр Би Г ДД Д Др Дс Дш Ж Ки К Л Љ Љу П Н Св Си С

СЛ Т). — Замало се срушила фурџна од вел'ике врућине (К). — Фурџну ћерпича није умео свако да зазида (Н).

3. *в ложиште* (Б Дс). — Пропаља му фурџна крџт, ако се не закрпи неће мџ да се пече у њега (Б). — Не остане ништа пепџла у фурџну о[д] шпорџта (Дс). 4. *в бубњара* (Др Дш Ље Љу П С Св). — Не мџже се више овако бес фурџне (Љу). — Ове циганске форџне горџ најбол'е (Л). — Тури, снаџ, које дрво у фурџну, поскапаше ти деца (Љ). — С овџм фурџном сам гријао целу куђу, другу несам имџо (Си).

фџто *изразито црна боја предмета* (само у том облику у поређењу). — Руке поцрнџле, фџто се учинџле (Г). — Кај фџто се рџке учину кад се грџл'у ораси (Г).

фџија ж *снага, сила.* — Треба му фџија (ДД). — Ућутџше се кад осџтише фџију (Си). Алб *fuqi snaga, moћ, vlast*.

фџнут (се) -нем (се) свр *завуђи* (се). — Заспо сам чим сам се фџнуно под јџрган (Ки).

фушкијат се -ам се несвр пог *мокрети.* — Тал'ика кобила да се фушкија у крџвет, тџ нема нијде (БП); → *из-*.

X

Хвѡсно с некадашњи назив жупе око горњег тока Белог Дрима и реке Клине. — Јанул'и смо у Хвосно, искочл'и у Будисавце (Н); в *Квосно*.

хѡтел -ѣла м Δ. — Радѣла у хѡтел Кѡрзо (Т). — У хѡтел јѣди кол'ко мѡж (В); в *котел, отел*.

храбар храбра -о Δ. — Ми смо бил'и храбри, нѣсмо се бојал'и (Бр); в *крабар*.

храброс -ти м и ж — Кѡ је имѡо тај храброс, ѡн је отишаѡ (Л); в *краброс*.

храна хранѣ ж Δ. — Хра́на, да се је пченичан л'ѣб у свако време (Ж). — И храну на караулу, и л'ѣба и с л'ѣба (Гр). — Билѡ је слаба храна (Ки); в *крана, рана*.

Хрѡт -ѡта м Δ. — Пуштише се Хрѡти, пуштише Шиптáри, Словѣнци, па и нѡма дође време да се пуштимо (ДД); в *Крват, Рват*,

Хрѡцка ж Δ. — Он је бијо у Хрѡцку тамо (ЈБ); в *Крѡцка, Рѡцка*.

хрѡцки -а -о који се односи на Хрѡтску. — Бијо сам и у хрѡцки Карловац (В); в *крѡцки, рѡцки*.

Хрѡтѡс -ѡса м *Исиус Христ*. — Пáтила сам ка Хрѡтѡс у време (Г). — Хрѡто се рѡди — вѡистину се рѡди (Ки). — Хрѡтѡс вѡскрс (Т); в *Крѡтѡс, Рѡто, Рѡтѡс*.

Ц

ца̋к *ономатопејски израз којим се означава прскање стакла.* — Учине нешто ца̋к, погл'едам пукла ча̋ша пуна вруће (Гр).

ца̋р -м Δ. — На Кѡсову су бил'и на̋ши ца̋реви, ца̋р Ла̋зар и цар Душан (Ки). — На Кѡсово су погинул'и два̋ ца̋ра, ца̋р Ла̋зар и ца̋р Мӳрат (Ж).

ца̋ризма Г јд в *коматица.* — Ца̋ризма се игра̋ исто ка што се игра̋ ђраса (Пр).

ца̋рица ж Δ. — Кад је погинуо ца̋р Ла̋зар, влада̋ла је ца̋рица Мил'ица (Т). — Ца̋р изла̋зијо с ца̋рицом у шетњу (Б).

ца̋рства̋ Г мн в *коматица.* — Кад игра̋мо ца̋рства̋, поре̋ђамо ова̋ко парчиће ћеремиде па и[х] га̋ђамо (ДД).

цвѣт м Δ. — Ша̋рице се прскају мало пре но што и[м] опане цвѣт (Г). — Ове̋ године пӳне су цвѣта, виде̋ћемо шта̋ ће ђстат (Дс). — Дѣвера сам на̋шла три-четири, ка̋ј цвѣтови у ба̋кчу (К). ■ **цвѣће** с зб *им.* — Здра̋вица се закити цвѣћем (Л). — Она̋ и̋брик закити га с цвѣћом (Н).

цвѣта цвѣте̋ ж *кобила са мало белих длака по челу.* — Ка[д] сам спа̋рио дори̋ју са цвѣћом, учинио сам до̋бру за̋прегу (ДД).

цвѣтат -а̋м *несвр развијати цвет.* — Има̋о сам једну крӳшку кот кӳће, сва̋ке године би цвѣтала и никад ништа не би ра̋ђала (Г). ■ **цвѣта̋ње** с гл *им.* — Није до̋бро да се прскају у цвѣта̋ње због пчѣла (Б). — Пѡсл'е цвѣта̋ња ако пане слана, нема и[м] спа̋са, ниједна не мо̋же да претѣкне (Д).

цвѣтко м *коњ којем је део чела покривен белом длаком.* — Ако ко̋њ има белѡга по чѣлу, зове се цвѣтко, во̋ цвѣто̋ња, а пас бал'ѡш (Г). — Има̋о сам једно̋га цвѣтка, већ што није умѣо да збѡри (Си).

цвѣто̋ња м во *којем је део чела покривен белом длаком.* — Кад во̋ има ма̋ло белѡга по чѣлу, зове се цвѣто̋ња, а ако има више белѡга, зове се бал'ѡња (Г). — Прѣзо сам једно̋га цвѣто̋њу и мӳрѡњу (Г).

цвѣтӳл'а ж *крава којој је део чела покривен белом длаком.* — Ка једна цвѣтӳл'а што је била, ни једна дрӳга није имала гӳсто мл'ѣко (Н). — На цвѣтӳл'у да тӳримо звѡно (ЈБ).

цвѣл'ет цвѣл'и̋ *несвр веома слабо светлети.* — Ла̋мпа цвѣл'и̋, ништа се не види у со̋бу. — Цвѣл'и̋, са̋мо што није догорѣла (Г); → у-

цѣвка цѣвкѣ ж *цѣвчица од зове на којој се мота потка.* — Тӳри цѣв-

ку у савел'ку па ткѝ (Би). — Цевкѝ би мотал'и на чѝкрк (Дс). — Смотај по неколико цевка па седни да ткѝш (Пр).

цевл'аник -ика м в чекрк (Б Љу П). — Цевл'аник, тѝ имало ка котурче и цевке од зѝвке (Б). — Бес цевл'аника мотало се на руке (Љу). — Цевл'аникем је йшло и брже и лакше (Љу). — Мотал'и би цевл'еникем (П); в *цевл'еник*.

цевл'еник -ика м в *цевл'аник* (Бл Ље Кг СЛ). — Цевке се мотају цевл'еникем (СЛ).

цегер цегѝра м *мрежаста торба*. — Гѝспође су имали цегѝре, мѝ сел'анке корпе, а домаћини л'уди бисаге (Г).

цедал'ка ж в *цедил'ка* (Бр Би Гр Др Дс Дњ Дш). — Мл'ѝко прецѝдимомо цедал'ком па му тѝримо мају (Дњ). — Пѝрил'и би и стругал'и и цедал'ку, мѝрала је и ѝна да бѝдне чѝста (Дс).

цедѝло а с 1. *крпа за цеђење млека*. — Тѝри цедѝло на цедѝл'ку па прецѝди мл'ѝко (Бс). — И цедѝла, и грѝдњаче, и пѝставѝце смо мѝрал'и да пѝримо свѝки дѝн (Г). 2. в *завѝјач* (К Л Св). — Цедѝл'има смо каце завѝјал'и (К).

цедѝл'ка ж *правоугаони рам од лѝтвица са ексерѝма на спојѝвѝма; служи као држач газе кроз коју се цеди* (Б Бл БП Бс Г ДД Д Ж К Кг Л Ље Љ Љу Н П Пр Св Си СЛ Т). — Тѝри се цедѝло на цедѝл'ку па се прецѝди мл'ѝко (Г); в *цедал'ка, цеђал'ка*; ↔ *разбој*.

цѝдит (се) цѝдим (се) несвр 1. *пропуштати течност кроз цѝдило*. — Пѝзи да га не расѝпл'ѝш цѝдући га (БП). — Укѝсел'и се мл'ѝко па се стаѝи у неку грѝдњачу да се цѝди она сѝрутка па се добије цѝђено

мл'ѝко, ка скѝруп (Л); → пре-. 2. *сливати се са одеѝа, капати*. — Цѝди се вода низ мѝне (Дс); → из-, о-, пре-.

цѝђ цѝђа м *вода пропуштена кроз пѝео*. — Оснѝву смоташ па ју кѝваш у цѝђ сас пѝпѝл'ем (Др). — Пѝсл'е попѝри га па йди г опѝри, онај цѝђ да му спѝреш (Б).

цѝђал'ка ж в *цѝдил'ка*. — Ако нѝмаш цѝђал'ку, мѝра нѝко да ти држи цѝдѝло (Ки).

цѝна цѝнѝ ж *новчана вредност робе*. — Сад нѝће, побѝва цѝну и нѝће да узѝму (Д). — Кад нѝма цѝнѝ, ѝн мѝже да те украдѝ (ДД).

цѝнит цѝним несвр *одређивати вредност робе*. — Стѝку одвѝдеш на пѝјац па цѝниш тавал'ѝко и тавал'ѝко (Би). — Цѝнѝла сам и[х] скѝпо, нѝко нѝшта не даде (Л); → под-, пре-, у-.

цѝо/цѝв цѝла -о сав. — По цѝо дѝн жњѝ на онѝ бѝжу врел'ѝну (Ж). — Тако сакира седѝ цѝо дѝн у двѝриште (Ки). — Кѝт цѝо свѝт, тѝ и јѝ са цѝл'ѝм свѝтем (Дш). — Ова кѝћа е цѝла бѝла изгорѝла (Б). — Преврне га цѝло (Ки). — Дѝго се из водѝ, цѝв се цѝдим (Дс); в *ципцео*.

цѝпат цѝпам несвр 1. *раздвајати на сѝтѝије делове*. — Јѝ још мѝгу да цѝпам дрѝва (Љ). 2. *употребом дерати обућу, одећу*. — Не вал'аше од урѝзника да се децѝма прѝве опѝнци, се ће да и[х]цѝпају брго (Пр); → из-, по-.

цѝпац цѝпца м *пљосната лѝтвица у основи до задњег вратила на разбоју* (Бс Г ДД Ки Љ Пр Св Си СЛ Т) и *цѝпац* цѝпца м (Б БП Бр Би Д Др Дс Дњ Дш Ж К Кг Љу Н П Си СЛ Т). — Цѝпци се турају у оснѝву да би се жѝце укрѝтил'е (Г). — Цѝпци су иза нѝта и лако се помѝ-

рају (Пр). — Цѣпцови ймају ўзицу на крајеве да се не изўтну из оснѡве (Би); ↔ *нитѡћ*.

цѣпидлака ж *који је ситничар, закерало*. — Она цѣпидлака тражи глаку у јаје (Л). — Попўшти и тѡ ма́ло, немѡ да бѡднеш цѣпидлака (Си).

цѣр м *врста храста, бот Quercus ceris*. — Испўчал'е би ми рўке ка кѡра от цѣра (ДД). ■ **цѣрѡв** ѡва -ѡ *који потиче од цѣра*. — Нѡјбол'а су дрѡва цѣрѡва (Гр). — Нѣма жѡра бес цѣрѡвога дрѡвета (Т). — За врѣме Аустроўгарске мл'евѣне шишѡрке и цѣрѡву кѡру смо јѣл'и, татако се рѡ-нил'и (Бс).

цѣровѡк -ѡка м *цѣрово дрво*. — Ништа не држи жѡр ка цѣровѡци (Б). — С цѣровѡцима сам прошѡо зѡму (Бр).

цѣста ж Δ. — Докл'е мѡгу идѣм ѡвако цѣстом да ме нѣко не увѡти (Бр). — Идѣм, сирѡма, цѣстом јѡ и Пѣтко покѡјни (Бр).

цѣцел' цѣцѣл'а м *материја изузетно киселог укуса*. — Усфиштѡло мл'ѣко — цѣцел' се учинило (Г). — Шта ћу с оним цѣцѣл'ом, ѡвѡ друга (Г)?

цѣвун м *в цифун* (Б Бл Т). — Заглавила се мачўга у цѣвун како йшла кро[з] жл'ѣб (Бл).

Цѣга Цѣгѣ м *в Цѣго*. — Купијо сам га код једнога Цѣгѣ дѡл'е код цѡмије (Гр).

Цѣганин -йна м *припадник ромске националности*. — Реко Цѣганину, ѡјде пасѣј ми, пѣдесѣт мѡрака ти дѡм (Би). — Опраши га с Цѣганима прѣ сўнца (Г).

Цѣганка ж *Ромкиња*. — Не мѡгу јѡ то, јѡ нѣсам Цѣганка, ймам човека, ймам дѣцу (Гр). — Повика на

нѡс, шта је тѡ с ѡма што се свѡјате ка Цѣганке (Би).

цѣгански -а -ѡ Δ. — Ймају у кўћу цѣганско понѡшање (Ки). — Кўће су покривѣне ѡвѣма ћерѡидѣма цѣганскама (К). — Кўћа му у Цѣганску ма́лу (Си).

цѣгѡра -ѡрѣ и **цѣгѡра** ж *цѣгарета*. — Сирѡма, није имѡо пѡра ни за цѣгѡре (ДД). — Попўшимо по цѣгѡру дувѡна па ул'ѣгнемо да прѡшимо (Ки). — Ка[д] тѡднемо у нѡйву, ѡдма ни дѡ по цѣгѡру дувѡна, који пўши, домаћин ни дѡ по цѣгѡру дувѡна (Бр).

цѣгла цѣгл'ѣ ж *ѡпека*. — Кўћа ѡ[д] цѣгл'ѣ је јѡча, ал' мѡже да влажи (Др). — Цѣгани су тѡ пѣкл'и у фуруну ка ми што печѣмо цѣглу (Св). — С цѣглама зайдана (ДД).

Цѣго м *пеј од Цѣганин*. — Закачијо се с једним Цѣгом, ѡће да се бѡје (Др); *в Цѣга*.

цѣкнут -нем свр *испуститити глас, писнути*. — Жѣна не смѣ ни да се чўје; не смѣш да цѣкнеш (БП). — Цѣкни ако смѣш (С). — Преко нѣга не смѣ нико ни да цѣкне ако је дѡбар домаћин у свѡу фѡмил'иу (Дњ). — Нико ни да се мрдне ни да цѣкне (Г).

цѣкнут цѣкнем свр (само уз одрични глаголски облик) *испустити кап воде*. — Закѡсел'исмо кацу у вѡду — ни цѣкнут (Г).

цѣмѣнат -нта м 1. *цемент*. — И краву је дѡо и двѡ прѡсѣта вѣл'ике, сѡмо за цѣмѣнат, арматуру и гвѡжђе (СЛ). — Вагѡн цѣмѣнта отишло (Јб). 2. *бетон*. — Стврдѡла се колобѡтница, учинѡла се ка цѣмѣнат (Си).

цѣнгѡр -ѡра м *в медѣница*. — Кад замркну краве у планину, изѡђемо да послушѡмо да не чўјемо нѣгде да

се чује цингар, да и[x] потерамо да дођу брже (Н); в *цингара*.

цингара ж в *меденица*. — Цингара турамо на најбол'у краву (Ље).

џипела ж Δ. — Каке џипел'е, ни опанце не смо имал'и, а не џипел'е (Бс). — Најпре састави руке и тури ју прстен, противе трипут пченицу крс кованик па обује посе џипел'е (Ж). — Онe жене тураду џипел'е, шамие, огледало, свиљу, памук (Ж). — Прођи један, други, кад онај најзадњи скочио, закачи му се џипел'е (СЛ). — Тб кад је искочило, ка сад џипел'е да обујеш (Бр); в *џипила*; ↔ *кондура*.

џипила ж в *џипела*. — Ко има обуе џипил'е, ко нене — панце от коже (Би). — Бол'и би бил'и но џипил'е нечије (Св).

џипцео -ела -о *цео*, (употребљава се кад се наглашава целина). — Џипцео Штупео се сл'его ко[д] школ'е (Би). — Тучу шишарке џипцео дан па посе и[x] мел'у (Бс). — Тури по десет петнаес жена па врши џипцео дуги дан (Бр). — Џипцео ђукс уфаћен, а одела, бокче топане — цел'е у тел' сјају (К). — Псл'еке приђемо па ју џипцелу исперемо (Дс). — Ево, сад мало кад ми озебе тавај прс, џипцео побел'и (Дш).

џиримонија рад по устаљеном *правилу*. — Наконче, па сито, па јабука, па те џиримоније (Ж). — Нико ти више не гл'еда те џиримоније, но ју доведе онако сам (К). — Џиримоније данашње, да прича како је било (Љу).

џифун м *сужени отвор на доњем крају воденичког жљеба* (Б БП Би Г Гр ДД Дс Дњ Ки Кг Л Љ Пр Св С СЛ) и *џифун* -уна м (Гр Дш). — Онб дол'е на днб жл'еба зовe се џифун (Б); в *џивун*; ↔ *грло*.

џиц м *врста танке тканине*. — Ко је имао пара, носио је ове блузе от џица, ко нене — носијо конопл'ене (К).

џицан -а -о *који потиче от џица*. — Џицано је и танко, и лако, и л'епо да се носи (Г). — Ништа не беше бол'е от џицанија блуза, каке конопл'ене кошул'е (Ж).

џиџија м и ж *тврдица, шкртица*. — От џиџије д узмеш динар ка око да му извадиш (Си); ↔ *кукавица, кукавѣнда*.

џкела ж *грађевинска конструкција с које се обрађују виши делови зграде, скела*. — За двоспратне куће мора џкела да има (БП). — Пао са џкел'е и на место остао мртв, ни петом (БП).

џкрипушке -шака ж мн **1.** *котурача о коју су окачене ните ткачког разбоја*. — Сама сам направила џкрипушке још пре но што сам се удала (Г). — Имала е даска товал'ика, па на ту даску наместиш ните, џкрипушке (Бс). — Пребаци се џиму преко онџа џкрипушака па вежи за ните (Дњ). **2.** в *ластавице*. — Џкрипушке су на задњу крстину од кола (Ки).

џмига -йге *веома танко испреде-на нит*. — Шта да радим с овом џмигом, ни за пл'етиво, ни за осно-ву, ни за потку (Г)?

џмигит џмигим *несвр веома танко прести*. — Како да ти напредује вртено кад га тал'ико џмигиш (Г); → о-

џмил'а џмил'е ж *детелина, жути звездан, бот Lotus corniculatus*. — Џмил'у неће стока да пасе ка[д] цветa, а ка[д] се осуши добро ју је (Т). — Џмил'а може да траје преко десет година ако се не коси млада (Г); ↔ *џмил'ка*.

цмил'ка ж в *цмил'а*. — Цмил'ка је добра што ју не може ништа вил'йна кѡсица (Љ). — Остаде још једна брѡзда от цмил'ке неоплашћена (Г).

цѡкла ж бетонски део зида над земљом (Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Ље Љ Љу Н П Пр Св Си С СЛ Т). — Купијо плаћ са подигнутом цѡклом (Л); в *цокна*; ↔ *дѡлма*.

цѡкна ж в *цокла*. — Бијо пѡсан бетон па пѡчала цѡкна да се рѡни (БП). — Тѡр-папир преко цѡкне па да се зйда (БП).

цѡкула ж *војничка ципела*. — Цѡкул'е тал'ијанске, татѡ сам имѡ на мене, другѡ ништа (Бр). — Онако с цѡкулама по кршевима ишаѡ (ДД).

црв м *општи назив за животиње без кости које живе у земљи, на ра-нама и лешевима*. — Понѡкоме би се рѡна напуњила црвѡ (Л). — Има и црвѡ дѡста (Л). — Она мрша напуњила се црви па смрди, не мож да прођеш покрај њѡј (Г).

црвен -ѡна -о Δ. — Некад смо бацѡл'и црвене парадајсе (ДД). — Ти црвени, ја сам био црвен, шта си му намыгнуо (Б)? — Зѡстава црвена, плава и бѡла (Кг). — Црвено пл'ѡтиво за цѡмпер, за белѡче бѡло (Би). — Нѡстѡло ми мало црвенога пл'ѡтива (Л).

црвенет се -им се *одавати црвену боју*. — Црвени се пшеница од божѡрака (Г). — Црвенѡ се ка да није имѡ више [д] тријез гѡдина (Св).

црвенкас -та -о *који има је незначитно изражену црвену боју*. — На сабор у Дѡчане имѡла је црвенкасту ал'ину (Г).

црвл'ав -а -о 1. *који у себи садржи црва*. — Ако су јѡбуке црвл'аве — здраве су (Ки). 2. *прен који није чист, исправан, невин*. — Кат при-

ча вйди се да је црл'ав (Г). — Ако је црл'ав, не смѡ да те гл'ѡда у ѡчи кат прича (БП); в *црл'ав, црл'ив*.

црвл'ив -ива -о в *црвл'ав*. — Кад се најѡдосмо црвл'ивија трѡшања, вйдѡсмо да су црвл'иве.

црево с 1. *део људског и животињског тела у стомаку*. — Ми дебѡла црева бацѡмо (Гр). — Најтеже ми је било да перѡм црева (Н). — Шта ћемо з дебйл'има цревима (Би)? 2. в *гума* (Б Бл Бс Гр Др Дњ Дш Ж Ки К Л Љу П С СЛ). — Н умѡм да вѡдим цревом, но се стѡлно застрѡнем (П). — Каже не мѡгу д извѡдим из арѡва бес цревѡта (Би).

црѡп ж *опека за покривање крова*. — Морѡо сам да продам краву за црѡп (Љ). — Ђеремѡдама више ни-ко не покрива, свѡ црѡпом (Л). — Кат се покрйје с црѡпом млѡго бѡл'е но с плѡчема (Ки).

црепул'а ж *земљани суд за печење под сачем* (Б Бл Г Д Ж Ки Кг Си С). — Пѡ прѡ се пѡкло у пѡпо па пѡсл'е искочише црепул'е (Д). — ѐнда онѡ угл'ѡвл'е тѡре у тепсију, црепул'у (Ки). — Исто такѡ и ѡни у црепул'е су пѡкл'и л'ѡбове, друкше није мѡгло (Дс); в *црпул'а*.

црепул'ар -ѡра м *занатлија који производи црепуље*. — Долазил'и су по сѡлу црепул'ѡри продавѡл'и црепул'е (Г); в *црпул'ар*.

црква ж Δ. — Дѡшл'и до цркве да ме срѡтну (ДД). — Пѡсе идѡдѡ у цркву на мал'итву (Дш). — Водил'и га по цркава да му читају и ништа бѡл'е (Г).

црквен -ѡна -о Δ. — Има у сѡло једна црквена л'ивѡда па ју кѡси (Ки). — На тѡ мѡсто нигде знак црквени не мѡже да се нађе (Гр). — По Ђурђевдану чѡва у црквене л'ѡдине док не отидне у планину (Г).

црквина ж в *црквиште*. — Црквина се каже то место, а мбра да е била црква (Бр). — Са̄д на ту црквину се скупл'амо (Д); ↔ *црквиште*.

црквиште с *место на којем је била црква*. — Готово свако село по Метокије има понеко црквиште (Бс). — Прошетамо де е црквиште, око тог црквишта окренемо се трипут (Д).

црл'ав в *црл'ав*. — Има црл'авија пошто несу прскане (Г).

црн црна -о Δ. — Карабојом и којом од јовѐ офарбај онб сукно у црно (Г). — Она што дође на свадбу са црном шамијом тури марамицу преко њој (Ви). — Црниша судбина није могла да ју задеси (Пр). — Најцрниши л'ѐб од пшенице што има главнице (Гр).

Црнагорац -брца м в *Црногорац*. — Дошл'и су Црнагорци двајез девете године (Бл).

црнгѐл'а м пог који је *тамног тена, тамнопут*. — С црнгѐл'ама ћу да опрашим њиву (Г). — Виђала се с неким црнгѐл'ом, ако није Циганин (Јѐ).

црнет се црним се несвр одавати *црну боју*. — Црнаше се нешто тамо у међу, ја не сме̄до да идѐм (Др). — Црни се зѐмл'а от попадал'ија ша̄рица (Г).

црњина ж одећа *црне боје која се носи због жалости за умрлим*. — Сна̄ ми дошла у црњину, па фала Бџу сретна ми је (Јѐ). — Све ми побл'ѐдело, нѓсим црњину, нема у шта д офарбам (В).

Црногорац -брца м *становник Црне Горе*. — Реко, ја сам Србин, ја несам Црногорац (Бр). — Ту је био Црногорац, комадант наше бригаде (ДД). — Договорил'и се тоде ови

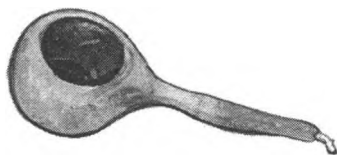
наши и Црногорци (Си); в *Црнагорац*.

црногорски -а -о Δ. — Стрина, она је дошла за црногорско време, она је црногорско носила (ДД).

црнѓјка ж *женски струк конопље*. — Једна се зовѐ белѓјка, а она друга црнѓјка, са семенем (Б). — С онѓм црнѓјком у мочило да се покисел'и (Пр). — Она црнѓјка, она има семе (Гр).

црномањас -та -о који је *тамне пути, црнпураст*. — Он пла̄в, она црномањаста (Л). — Више ми се допадају ове црномањасте но плавуше (Св).

црњо м в *мрчо*. — Црњо, још миришеш на ракију (БП). — Од онѓга црња ни трага ни гласа, не зна се за њега ништа (С).

црпка ж *врста тикве са дугом дршком, бот Lagenaia*. — У црпку смо музл'и, црпком смо се посипѓвал'и (Г). — Узме црпку па и[x] посипл'е (Ви). — Дала ми мл'ѐка црпку до цвѐта (Ви).

црпѓл'а ж в *црепул'а* (БП Бр Би Бс Гр ДД Др Дс Дш К Л Јѐ Јь Јѓ Н П Пр Св С СЛ Т). — Л'ѐб ис црпѓл'е мно̄го је укуснији но из пекаре ел' овај купѓвни (К). — Танѓрем га туриш у црпѓл'у (СЛ). — Чуо сам ис црпѓл'е да се пило негде, ја то

видо несам, да те лажем не мōгу (Г). — Тӯри озгбр црпӯл'у, ђно се угрй-је, кад макне црпӯл'у, узмеш онај жār па покриеш л'ѐбац (Д). — Дѐ-веру те да тӯру црпӯл'у на главу што неће сна да му запѐва (Би).

црпул'ар -āра м в *црепул'ар*. — Ми несмо црпул'ари да ймамо цр-пул'е, ми смо сел'аци (К).

црцал'ка ж *играчка од зове, која функционише на бази шприца*. — Прскал'и би се црцал'кама (Г). — Од обзовике смо правил'и црцал'ке (Г).

цуб цуба -о који је са кратким репом или без њега, кус. — Ошйшко ју неко реп, ѐно ти ју онако цуба (ДД). Алб *sub кусаст*.

цуба ж *назив кусасте женке неке животиње*. — Обл'йзнила се цуба (БП). — Одвајал'и би рӯно от цубе (Пр).

цук-цук *ономатопејски израз којим се означава куцање*. — Цук-цук на врата — напред, ул'еже поп (Г).

цукат -ам *куцати*. — Цука звōно црквѐно очи свāкога прāзника (Бс). — Ка[д] цука звōно, остāl'а се рād (Г). — Неко цука на врата (Г); в *чукат*; → за-. ■ **цукнут** -ем свр од *чукат*. — Цукни један ексер у врата, се расковāла су се (Г). — Цукну ми на врата кат стйже вōз (ДД). ■ **цукане** с *гл им*. — Сви да се покупимо кат чўјемо цукане звōна (Г). — По цукану звōна знāдосмо да нешто није дōбро па се покуписмо и ој-досмо у цркву (Г).

цукол'ит -им *несвр дем од цукат, радити, мајсторисати*. — Цѐо дан напол'е нешто цукол'и (Г). — Увек је имао пōсла, увек је понѐшто цукол'ијо (Г).

цулак прил без *одеће, потпуно наг*. — Онако цулак, ка од мајке рђ-ђен, ишао по пōл'у (Гр). — Ишао уз л'ивāде онако цулак, гђ (Г). Алб *sullak го, наг*.

цўра ж в *девојка*. — Порāsла учи-нѐла се прāва цўра (Јѐ). — Пђрасте па пђче да се састāје с цўрама док једно вѐче једну не доведе (Кг).

цурикнут -йкнем *несвр натерати да се повуче назад*. — Цурични мāло волђве да прђђем (Гр). — Понѐкад на окрѐтање мђрају да се цурикну да би се окрѐнул'и (Г).

цўрица ж *дем од цура*. — Цўрице су у оснђвну шкђлу, а у средњу уда-вāче (Јѐ). — Пђчео да се виђа с цўрицама (Б).

цуца цуцѐ ж *пог одрасла, старија девојка*. — Тал'ика цуца па не знā (Јбу); ↔ *цуцаја, цуцајка*. Алб *sisѐ млада девојка до 12. године*.

цуцаја -āјѐ ж *пеј од цуца, девојка*. — Машала, прāва цуцаја, стйгла за ўдају (Гр). — Двѐ цуцаје, а сђба непобрисана (Г).

цуцајка ж в *цуцаја*. — Она цуцајка, онал'ика јђш не знā да рабђта (Г). — Видиш кол'ика си, цуцајко, Бђг те нагрдйјо (Г).

Ч

чабар -бра м в каца. — Да видиш у планину пуна бачија чаброва смока — сира и кајмака (Пр).

чабрѐнче -ѐнчѐта с в качица. — Ставила мало краставица у туршију у једно чабрѐнче (Би).

чабрица ж в качица (Бр Д Дњ Ки Љ Љу П. Пр Св СЛ Т). — Спрѐми му једну чабрицу да сл'егнем ис планине мало смока (Пр). — Онѐ пѐ густо свѐ скупи па у чабрицу стави (Бр). — Па турѝ чабрице, па турѝ тѝше, па покривај (С).

чавака Г мн игра штаповима која се сатоји у погађању баченог штапа док лебди у ваздуху. — Баѝиш мачугу, а друѝи ју погађају док не падне на зѝмљу (БП); ↔ сврѝкање.

чавка ж зоол *Coloeus topedula*. — Заѝрнѝли би се пѝсковѝ от чавака прѝдвече (Г). — Пѝо би се на тѝван да узѝмам јаја от чавака (Пр).

чаврл'уга ж која непрѝстано прича, торокуша. — Буѝи ми глава од онѝ чаврл'уге (Г). — Ко ће д изѝђе на крај ш чаврл'угама (Г).

чадор м в кишобран. — Ак[о] ђ да г узмѝш, ѝма да ти купи, и чадор, и ѝпел'е, и пл'есѝрку (Г).

чађа ж гарѝж у сулндару, дѝмњаку. — Пуѝни чѝнкови чађе, како ће да вучѝ шпѝрет (Пр). — Размѝтила

би онѝ чађу па би окрѝчила зѝдове при днѝ (Г).

чађав -а -о који има чађи. — Ако се стаќло од лампе не перѝ, ђно мѝра да бѝдне чађаво (Д). — Ништа се не види у сѝбу кад је стаќло чађаво ил' неопрано (Л).

чај м Δ. — Чај, сѝк — тѝ ти попију дѝца и отѝдну (Б). — Да попијѝмо по шѝл'у чаја да се угрѝјѝмо (Бл).

чаќ прилог за истицање удаљѝности. — Трајѝил'и смо чак до Ајл'е враѝѝвачке (Н). — Нађѝсмо и[x] чак у Сѝшке врѝве (Г). — Онако упрѝена бѝса ѝшла чак до у Пѝћ (Г).

чаќарас -та -о који је различѝте боје очѝју. — Штѝ ће ми онѝ рђа чаќараста (С)? — Ымају маѝну чаќарѝсти коѝи (Пр).

чаќѝја ж бритва са равним сѝчивом (Б БП Г ДД Дс Дњ К Л Ље Љу Пр Си). — Бритва ѝма врѝ, а чаќѝја га нѝма (Си). — Мѝлош је кал'ѝмијо јѝднѝм чаќѝјѝм, друѝо му ништа није трѝбало (Г).

чаќлѝса ж трава са израслом стабљѝком и уским листовима. — По л'ивѝде онѝ чаќлѝса и ништа друѝо (ДД). — Нѝма ништа од онѝ чаќлѝсе (Г).

чаќма ж зѝд од пруђа облепљѝн блатѝм, чатма. — Онѝ прѝ бил'е

куће од чакме, доцкан су искочил'и зидови от камена (Т); *в чатма*.

чакма̀ра ж *кућа од чатме* (Б Бл Г Др Ж Л Си С Т). — Дѳл'ни спрѳт озйдан, гѳре чакма̀ра (Бл); *в чатмара*; ↔ *чакма̀рка*.

чакма̀рка ж *в чакмара*. — У једну чакма̀рку двајес рѳба (Љ). — Прѳ ра̀та су живѳл'и у једну чакма̀рку (Љ).

чакта̀р -ара м *в тракача* (Св СЛ). — Да ми бѳше какав чакта̀р да ту̀рим на неку ѳвцу, ла̀кше би ми било да и[х] чу̀вам (Св).

чакшѝре чакшира ж *мн врста су-кнених панталона које су украшене гајтанима* (Г Ље). — Носил'и чакшѝре ка Шипта̀ри исто (Пр). — Неки су носил'и чакшѝре са гајта̀нима (Бс). — Но̀шња, бил'о су неке чакшѝре, ал' не знам ка̀ко (С); *в чашѝре, чекшѝре, чешѝре*.

ча̀лма ж *платнени омотач око главе који носе Албанци*. — Ча̀лме носу Ругѳвци (Ље). — Јѳдан Ругѳвац с ѳйма с татал'йком ча̀лмом (Г).

чалмо̀ш -ѳша м *пог човек који носи чалму, Албанац*. — Пун Пеѳ чалмо̀ша (Н). — Ш чалмо̀шима се мо̀гло нѐкако, с овйма ба̀ш нѝкако (Си).

ча̀мац ча̀мца м Δ. — Уда̀вил'и се кад и[м] се преврнуѳ ча̀мац (Гр). — Превозил'и се ча̀мцима (Ж).

чамѳв -ѳва -о *који потиче, који је направљен од дрвета четинара*. — Ка̀ца от чамѳвога ла̀кша је нѳ она од стржѐвога дрвета (Г). — Са̀[д] се пра̀ве крѳови от чамѳвога (БП).

чамѳвина ж *дрво од четинара*. — Чамѳвина горй дѳбро, ал' нѐма жа̀ра, прегорй кај сла̀ма (Б).

ча̀нак -ѳака м *веѳи земљани суд из којег једе веѳи број особа* (БП Г ДД Л Ље Љ Н Св Си). — Задрѳби ча̀нак сурутке поста̀ви на сѳфру, па ако ти

се је јеѳи, ако не — дѳк се (Г); ↔ *ка̀л'еница*.

чанѳче -та с *мањи земљани суд за јело, дем од чанак* (БП Г ДД Л Ље Љ Н Св Си). — Ко би мо̀го да најѳ тал'йко рѳбл'е ис чанѳчиѳа, напу̀ни ва̀ган па ту̀ри на сѳфру (БП); ↔ *кал'ѳнче*.

чапй̀л'кат се -ам се несвр *играти челепиѳке, кал'ико̀за*. — Покупил'и би се чѳбѳни па би се чапй̀л'кал'и (Бр). — Ми смо звѳл'и да се чапй̀л'-камо, скупил'и би се та̀мо и ка̀жемо ѳѳемо да се чапй̀л'камо (Бр). — Чу̀ва̀л'и би стѳку па би се чапй̀л'кал'и (Би); *в чешѝл'кат се*.

ча̀поња̀к -ѳка м *в папак*. — Осмуди онѳ нѳге да скинемо ча̀поња̀це (Г). — Свѳт по ѳйве тра̀гови от ча̀поња̀ка (Ље).

ча̀пра ж *в кожа*. — Платйѳе ми га ка ву̀к ча̀пром (Г). — Од свй̀нске ча̀пре опѳнци нѐсу бил'и дѳбри (Си).

ча̀рак -рка м *метални део петролејке са навојем на који се насаѳује стакло*. — Ка̀[д] се пу̀ни ла̀мпа га̀сом мо̀ра да ју се одвије ча̀рак, да се скине, па по̀се опе да се ту̀ри (Г); ↔ *бу̀рма, вѝда, ка̀пица*.

ча̀рапа ж Δ. — Крпй̀л'и смо ча̀рапе пл'ѳтивом (Д). — Носил'е се та̀пут свѳ бѳкче, ча̀рапе и пазу̀вце (Пр). — Сви́не, говѳда, ѳце, кѳзе, вол'а, ѳѳе мл'ѳка, ча̀рапу (К). — Сна̀ша приѳе, омйѳе му нѳге и обуѳе му ча̀рапе (Би). — Позу̀вце сапл'ѳти па обу̀ј ву̀њене ча̀рапе (Бл); *в ѳарапа*.

ча̀рапица ж *мала, дечија чарапа* (Б БП Гр ДД Дс Дњ Ки Љу Пр Св Си С). — Обу̀ му ча̀рапице да му не зебу̀ нѳге (Пр). — По̀се то̀га да му ча̀рапице ал' шта данѳсе (Би); ↔ *ча̀рапче*.

ча̀рапче -ѳпчѳета с *в чарапица* (Бл Бр Би Бс Г Д Др Дш Ж К Кг Л Ље

Љ Н П СЛ Т). — Дѡнала му на пѡ-
вѡјницу чарѡпчиће и џемпѡрче (Г).
— Бѡба не мѡже д иџѡпа чарѡпчиће
(Љѡ).

чѡрдак м в балкон (Др Си Т). —
Онѡ више стѡба мѡ зовѡмо чѡрдак
(Др). — По џѡ дан на чѡрдак нѡгу
преко ногѡ, не скида се ш чѡрдака
(Си).

чѡре с (обично само у том облику)
решење проблема, излаз из непо-
дношливе ситуације. — Нек ми
чѡре нађе мѡј ѡтац (Л). — Јѡ рѡкнем
кабѡл'им — нѡм чѡре (Ж). — Нѡм
чѡре, платѡ ми пѡре (Ж). — Нѡ би
ни чѡре, каже комадѡнт мѡра да се
прдѡјѡ (ДД). — Каже Бѡг да ти учѡ-
ни чѡре (Бр). — Ил' да га узмѡ, ил'
дрѡго чѡре нѡ би, мѡрадо да му га
дѡм (Н).

чаркѡч -ѡча м дрво којим се под-
стиче ватра. — Пршни мѡло по
огњѡшту онѡм чаркѡчем да се раз-
горѡ (Гр).

чѡршав чѡршѡва в чаршаф (Б Д
Дс Ж Љу Н П СЛ). — Треба да се
премѡни чѡршав, но нѡма опѡглан
(Б). — Јѡ сам изаткала стѡ ѡршина
платна, педесѡт ѡршина мѡрама, па
седамдѡсет ѡршина чѡршава и пе-
шкѡра (Ж). — Ка[д] сам се довѡла,
имѡла сам и вѡзѡнија чѡршава јѡ-
стука (СЛ).

чѡршаф чѡршѡфа м платнени
простирач (Бл Би Гр Др Дш Л Пр).
— Опраћу јѡ тѡј чѡршаф и мѡкнућу
га (Др). — Чѡршѡфи за свѡшта (Би).
— Па посе ткѡш чѡршѡфе, слѡмари-
џе, тѡ би ткѡла (Гр). — Намѡштен
крѡвет прекривѡн навѡзѡним чѡр-
шѡфом (Л). — Кад нѡ би имѡл'е, би
сапл'ѡл'е џемпѡре, чѡршѡфе ткѡл'и
(К). — Ткѡл'и [ѡ]вѡ чѡршѡфе сас
нѡм (Пр). — Вѡмо дѡнел'и нѡ кѡвѡџе
што се ѡна спрѡмила: пастѡл'ѡ,
чѡршѡфи, јѡргѡни (Дш). — Кошѡл'ѡ,

и гаће, и чарѡпе, и чѡршаф (Би); в
чаршав.

чѡршија ж пијаџа. — Видел'и смо
га ка[д] смо пролѡзил'и покрај чѡр-
шије (БП). — Сваке срѡде и субѡте
у чѡршију (Љѡ).

чѡршиски -а -ѡ који се ѡноси на
пијаџу. — Не вел'ѡ да слѡшате чѡр-
шиске приче (Г). — Знѡ се чѡрши-
ски рѡд, знѡ се штѡ трѡба да се до-
нѡсе (Си).

чѡс м тренутак. — За чѡш ћу јѡ
да се спрѡмим (Гр). — У тѡј чѡс по-
гѡнуо ју џѡвек у Дрницу (Г).

чѡс -ти м и ж поштење, досто-
јанство. — А прѡ је бѡо чѡс вел'и-
ка, вел'ико поштење (Св). — Овѡ
комуниѡти кунѡ се џѡсти ми, ил' џѡ-
сна рѡч, а мѡ слѡве ми, Сѡнца ми и
такѡ (Т).

чѡсан -сна -ѡ који је поштен ва-
спитан, достојанствен. — Сиро-
мѡшна, ал' џѡсна и поштѡна (Л). —
Јѡш ѡма џѡснија л'ѡди (Љѡ).

чѡтѡл само у том облику, дефек-
тан. — Нѡшта му није, но је чѡтѡл
ѡт памѡти (Г). — Онѡко чѡтѡл по џѡо
дѡн не стѡне (Г).

чѡтма ж в чакма. — Ијжине бил'и
од чѡтме (Гр). — Кѡћѡ от чѡтме би-
л'и здравѡје но овѡ от кѡмена (Гр).

чѡтмѡра ж в чакмара (БП Бр Би
Бс Гр ДД Д Дс Дњ Дш Ки К Кг Љѡ
Љу Н П Пр Св СЛ). — Чѡтмѡре су
здрѡве да се у нѡј живѡ (Кг). —
Склонѡймо се иза јѡднѡ чѡтмѡре
(Пр).

чѡша ж стаклени суд из којег се
пије ракија. У северној Метохији
ракија је главно пиће на гѡзбама. На
селу се најџешће служи из ибрика,
а гости пију из јѡдне чѡше, тако што
гост кад добије чѡшу наздравља
гѡсту до себе с десне стране, те чѡша
кружи супрѡтно смеру крѡтања ка-

заљке на сату. На славама се, обично после три чашице (најчешће запремине око 0,3 dl) служи великом (запремине око 1 dl) која само једном нема смер кретања мале чаше. За велику чашу постоји општи назив **велика**. Већа чаша из које се, обично, пије кувана ракија назива се **врућара** (Б Љу П СЛ Т). Њом се служи и вино при верским обредима па се назива и **винска** (БП Бр Би Бс Г ДД Др Дс Дњ Дш Ки Кг Л Ље Љ Н Си С). Она је са паралелним борама по вертикали које асоцирају на линије (фажге, фаше) па се назива и **фашача** (К Пр). Исти је мотив послужио и за назив **пл'есирка** према плесирима (вертикалним борама на врсти сукње Д).

Велика чаша се из милоште назива разним именима која су мотивисана њеном наменом и запремином. Она је у односу на малу знатно већа па асоцира на котао, те јој је у селима пећке околине због величине наденуто име **котловарка**. Стакло чаше је безбојно, дакле она је “бела” па се из милоште назива **белача**. У околини Истока забележен је назив **клапџша**, који се јавља и у фонетском лику **клопџша**.

Трећи пут старешина софре не наздравља десном од себе, већ госту наспрам себе. У вези са тим постоји предање.

Приповеда се да је у ропству под Турцима Србима било забрањено да се крсте па су турске власти слале своје чиновнике на српске свечаности са задатком да им не дозволе да се крсте. Међутим, без тога код Срба не би било никакве свечаности, нит би се славило у славу датог свеца, већ би гости представљали обичан скуп. Пошто се у присуству Турака нису смели прекрстити, Срби

су то учинили неприметно тако што је домаћин софре, који седи на почасном месту у чело стола и стара се о реду и обичају, наздравлио госту удно, овај неком даље од себе десно, а он госту наспрам њега. Тако су Срби обележили крст чашом, да Турци нису приметили.

Пошто су се Турци вратили питао их је паша: Јесу л се Срби крстили?

Нису — одговорили су Турци.

А како су пили, опет пита паша.

Прво редом, па после онај увр здравио ономе удно, а овај тамо десно, а он некоме право испред себе — објашњавали су Турци паша.

Е, па они су се прекрстили, рече паша љут што не може Србима да забрани да се крсте.

Та велика чаша, обично, трећа по реду има посебан третман па сваки гост треба да је наздрави неком наспрам себе, а из поштовања према крсту и да је испије. Пошто се наздравља унакрст, за њу постоје различити називи с именицом крст у корену: **крстеница**, **кршћенача**, **кршћенача**, **кршћеница**, **кршћеница**, **кршћеница**, **укршњача**, **укршњача**, **укршњача**, **укрштара**, **укршћеница**.

По обичају после укршњаче, пре јела, где се обично сервира купус, пусти се још једна која се назива **купусара**, **купушњача**, **купушњача**, а кад она прође старешина софре понуди сваког госта редом, који жели да попије, да му наздрави, па пошто се та чаша нуди сваком, назива се **понуђача**.

Ваља додати да је забележен и општи назив **срча** који звучи архаично и ишчезао је из употребе. — Најпре пијемо маљ'ема чашама, па с вељ'икема (Ки). — Прво идљ три маљ'е па вељ'ика с којом се трећи пут укрсти (Г). — Код њи су ни давал'и и по чашу вина да попијемо (Л). —

Пошто се гѡспѡда, ѡнда се крѣне ма-
лом чаѡмом (Ж). — Домаћин тражи
вѣл'ику (Св). — Ада бѡгоми, ма-
лу нѣсам ни вѣдо, но смо свѣ с вѣл'иком
пил'и (БП). — Јѣдан отѣд, јѣдан
отѣд са вѣл'икема (Бр). — Кѡ пије
ракију вѣл'ику чаѡму треба да попи-
је ка[д] се укрѣсти (БП). — Свѣ с вѣ-
л'иком д у кап (Т). — Пуна сѡба го-
сти, кѡ ће да и[х] задовѡл'и без вин-
ске (Г). — Прво се изрѣђају по три
мал'е чаѡше, пѡсл'е онај увр сѡвре
тражи винску, па пѡсл'е пију из
винске док се офораве (Ж). — Кад
укрѣстимо врућаром, запиштѣ уѡи
(Ки). — Донѣси тѣ нама клапѣшу,
бѡл смо пил'и из овој мал'е (С). —
Нијѣдну клопѣшу нѣсам препѣшти-
јо, но сам сваку испијо д у кап (Т).
— Двѣ мал'е, трећу [у]знѣмо, [о]нѣ
клопѣшу (Бл). — По три мал'е, па
ти окрѣнѣсмо котловарком, до зорѣ
остаѡосмо (Г). — Окрѣне се крѣстени-
ца јер за време тѣурскога нѣсу смѣ-
л'и да се крѣстиду (Би). — Прва се
попије цѣла д у кап, а друга по вѡ-
л'е, е ка[д] дѡђе крѣстеница — мѡра и
ѡна (Би). — Пѡсл'ена укрѣсти онај
увр сѡфре кой је старѣшина, тѡ је
крѣшенача (Л). — Да пуѡшtimo овѣ
крѣшеначу ради обичаја (П). — Укрѣ-
сте ѡни онѡм чаѡмом да бѣдне крѣше-
ница она чаѡша, да се не сѣте (Т). —
Како ће да укрѣсте да бѣде крѣше-
ница (Ки). — Крѣшеницу треба свако
да попије кѡ пије ракију (Т). — Кат
прѡђе крѣшеница, кѡ ће се жени да
попијемо за њѣга, здрави домаћин
сѡфре (Би). — Крѣшеницу сваки мѡ-
ра да испије (Др). — Пуѡшти се јѣдна
наѡколо па пѡсе она пуѡшти, она гѡре
што седи крѣшеницу (Ж). — Трећа
чаѡша је крѣшенача, каже овѡ је
крѣшенача, и попије д[о] у кап (Дш).
— Крѣшенача, трећа је ѡна (Бр). —
Да пуѡшtimo овѣ крѣшеначу ради
обичаја (П). — Укрѣшеница овамо у

крѣс (Би). — Немѡ да се бойш —
купусара иде (Л). — Пред вечѣру
идѣ вѣлика, ѡна се зовѣ купушнача
(Л). — Донѣсе се вѣл'ика чаѡша —
купушнача (Јѣ). — Купушнача, па
укрѣшача, па домаћинска — има
мнѡго (Бс). — Звѣл'и смо прѣ купу-
шнача, наизат кат се заврѣши сѡфра
и донѣсу се јѣла да се јѣ л'ѣба (Ки).
— Она се зовѣ купушнача, нѣко ку-
пушнача, нѣко крѣшенача, што се
укрѣсти (Л). — Пѡсл'е купушначе
има још понудача (Г). — Донѣси ти
нама пл'есѣрку, с ово[м] малом ни-
кат краја (Г). — Ништа с малом ча-
ѡмом док не донѣ онѣ пл'есѣрку (Г).
— Понѣко не препѣшти ни онѣ по-
нудачу, но и њѣ попије (Г). — Срча
не мѡже мѡго да издржи вруће,
пѣкне ѡдма (Пр). — Дѡнесе сна
ибрик и срчу, те ти ми тѣ попиѣмо
л'ѣпо (Т).

чашагија ж в чешагија (Бл Дш).
— На мѣку беш чашагије, нѣм ш
чѣм да истимарим кѡња (Бл). — Ти-
марѣл'и смо ш чашагијом кѡње и
волѡве (Дш).

чашѣре ж мн в чакшѣре (Б Бл Д
Ж Кг Љ П С СЛ Т). — Жѣне носѣ-
л'и бѡкче, а л'ѣди чашѣре (Б). —
Чашѣре сам заборѡвила, оѡдавно е
било, има већ бл'ѣзо пѣдесѣт гѡдина
(Б). — Чашѣре шарѣне з гѣртѣнима
ѡдѣ и ѡдѣ носѣл'и су понѣки и од
наѡшија (СЛ).

чаѡница ж дем од чаѡша. — Нѣ кај
прѣ, по одну чаѡницу ѣутру попијем
(Б). — Из јѣднѣ чаѡнице пију сви (Т).
— Јѣдну чаѡницу ракиѣ да ми дѣте
(БП). — Кол'ико попиѡ тѣ чаѡницу
ракиѣ, тол'ико му дѣша испѣла тѣ
(БП). — Ој чаѡнице, дѣвни ствѡре,
окрѣнем ти данце гѡре, такѡ се нѣ-
кад пѣвало (Г).

чвѡрак -рка м Δ. — Пил'и, а мѣзи-
л'и чвѡрака (Св). — Проју ш чвѡр-

цѣма (Дс). — Рече йди за чвѣрце, донѣси тањѣр чвѣрака (Бр).

чвару́га ж в чворуга. — Како га погоди камен йскочи му чвару́га ка о́ра (Г).

чво́р м место на дасци где је била грана дрвета. — А грађа, да видиш — нигде чво́ра (Л). — Не одговѣра му што йма чво́рова (БП).

чворо́вѣит -ѣта -о Δ. — Не вал'а ти чворовѣито дрво за косѣште (ДД).

чвору́га ж отеклина од удара. — Пуна му бѣше гла́ва чво́руга (Си). — Чвору́ге сву́ј по гла́вѣ (Л); в чваруга.

чвр́га ж ударац великим прстом одапетим врхом палца. — На Никол'ин чѣз би удѣрал'и чвр́ге један другоме, нико га не би слѣшао шта прича (Г). — Кѣ погрѣши доби́је чвр́гу (Ль).

чвр́гат -ам несвр ударати чвр́ге. — Играу́ћи би се чвр́гал'и (Гр). — Чвр́гал'и смо га и за време чѣсова у школу (Т). ■ **чвр́гање** с гл им. — Забол'ѣо би ме прс од чвр́гања, кол'ико би се чвр́гал'и (Бр). ■ **чвр́гнут** -нем свр. — Кад погрѣши, чвр́гнуо би му чвр́гу (Др). — Чвр́гнем га ја да не задрѣма (Льу).

чевѣ́ја ж в чѣѣја (П СЛ Т). — Испала му чевѣ́ја па му се разгла́вила кѣса, само што нѣе испала (ДД). — Ка[д] се звѣно ста́ви овцѣ на врат, углави се чевѣ́јом да се не отвѣри и не испане (Ль). — На кѣсу поред вѣл'ике чевѣ́је йма и понека ма́ла (Т).

чевр́гања ж в брусара. — Чевр́гања о[д] дрвета йма два ѣбруча (Си). — Бру́с не́ко држи ѣ руке, а не́ко у чевр́гању (Си).

чѣ́вре -та с □ в марѣмица. — Не́кад смо за марѣмицу вѣкал'и чѣ́вре (СЛ). — Обриши ру́ке онѣм чѣ́врѣтем (Би).

чегрл'ат -л'ам несвр лагано копати стружу́ћи мотиком земл'у. — Мање се умѣрим чегрл'а́јући, но кад за́пнем (Г); → по-. ■ **чегрл'ање** с гл им. — Ста́рога човѣка и чегрл'ање умѣри, а не́ прѣшег ил'и ва́да (Г).

чѣ́за чѣ́зе ж коњска кола са два точка. — Типут имѣло фи́јакѣре, имѣло кѣла волу́јска и ко́нска и чѣ́зе (Дш).

чѣ́кат -ам несвр Δ. — Чѣ́камо да угри́је сунце (Г). — Чѣ́камо, ба́цимо пченицу, ба́цимо колѣмоћ, ба́цимо па́ре (Св). — Де́вет њѣ су га ч'ѣ́кал'и з до́лне стране́ у онѣ њѣве, ч'ѣ́кал'и су га њѣга деветѣна (ДД); → до-, на-по-, при-.

чекетѣ́ло с дрвена палица ко́ја удара по воденичком камену док се камен окре́ће при чему́ помера кориташце из ко́јег испада зрне́вље (Б Бл Бр Би Бс Г Гр ДД Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Љу Н П Пр Св Си СЛ Т). — Чекетѣ́ло мрѣда онѣ коритѣнце како удѣра по ка́мену па зрна́ пола́ко испадају у та́с (Си); ↔ кл'епетѣ́ло, тра́кал'ица, трѣ́скал'ица.

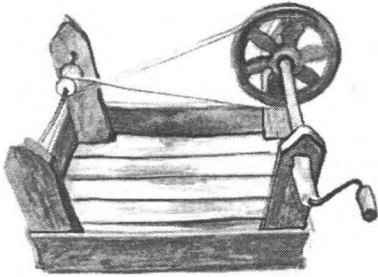
чѣ́кић чѣ́кића део прибора ко́јим се окува ко́са (Б Г Др Ље Н Св Си Т). — Ковѣчки чѣ́кићи су бо́л'и но фа́брични (Г); в чѣ́кич, ѣ́кић.

чѣ́кич -ѣча в чѣ́кић (Бл БП Бр Би Бс ДД Д Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П Пр С СЛ). — Удѣри́о сам се чѣ́кичом по прѣсту (Ль). — Ка[д] се кѣса исту́пи, дотѣра се чѣ́кичем (Пр).

чекме́же -та с мала преграда у сандуку за рубље. — У чекме́же смо држа́л'и понѣшто што је сѣтно (Г). — Донѣси ми новчанѣк ис чекме́же-та (Г); ↔ прегра́че.

чѣ́крк чѣ́крка м дрвена направа за мотање потке на цѣвкамѣ (Б БП Бр Би Бс Г Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш

Ж Ки К Л Љ Н Пр Св Си С Т). — Има чекрк намешћен (Ље). — Кõ

није имаõ чекрк, мотаõ је нã руке (Би). — Чекркем би мотãл'и, тури цевке па матај овако (Бс); ↔ *цевл'анйк, цевл'енйк*.

чекулада -ãдe ж в *чоколада*. — Туриш кашйку мнeка, напуниш порцију водe, па онда чекулада, кãфа (Г).

чекшире ж мн в *чакшире* (БП Бс ДД Др Л Н Св Си). — Носил'и смо и ми Срби чекшире (БП). — Чекшире сашй терзйја (ДД). — Жeне бил'и з бõкчама а л'уди ш чекширама (Св).

чeлник м 1. *горња табла дрвеног или фeдерног кревета*. — Опружйиõ се кол'ико је дугачак от чeлника до пõднõжја (Љу). 2. в *калкан*. — Кот каната онõ напрeд и нãзад зовeдy се чeлници (Ки). 3. в *грудњак*. — Онã двã лãнца на вр рудe од коњскија кола зовeдy се чeлници (Пр). 4. в *рукавац* (Д Ље Љу). — Извãдићемо чeлнице од овйја нeкол'ико пãрчића (Љу).

чeло с 1. *део главе*. — Крãва којã йма мало белõга по чeлу зовe се цветул'а (Г). 2. в *балник*. — Чeло је и онõ напрeд, и онõ позãди на канãте (Љб).

чело предл (само у синтагми 'чело софре') врх. — Здрãви онõме у чело сõвре (Дс). — Онãј што е у чело

сõфре здрãви онõме дõл'е, онãј пõсл'е нeкоме дeсно, а õн наспрам сeбе и такõ се напрãви крс (Ж).

чел'ãде -ãдeта с особа, *члан породице*. — То је било поштeно чел'ãде (Љу). — Тõме чел'ãдeту није имãло штã да се замeри.

чел'eнка ж *украс на капи*. — Јã за мeне нe би ју ўзала да ју је чел'eнка на чeло (Бс).

чел'епйл'ке в *кал'икоз*. — Ми нeсмо имãл'и лõптy ка вй, но би игрãл'и чел'епйл'ке (Др).

чeл'ик -йка м 1. в *чел'икање*. — Заборãвил'и би крãве кад би игрãл'и чел'йка (Гр). 2. в *пл'иска* (Ки Ље Пр). — Нeко зовe пл'йске, нeко контакл'йнц, нeко чел'йка (Ље). — Кад игрãш чел'йка, удãриш онõ дрво на крãј, õно отскõчи, а тй га пõсе мачyгом ãкнeш тãмо дал'eко (Пр). — Кол'ико пyт сам игрãо чел'йка (Ки).

чел'икање с 1. *игра штаповима и дрветом дужине двадесетак цм које је на крајевима косо, да би се при удару штапом по крају уздигло од земље*. — Кад би игрãл'и чел'икања, онãј што изгyби мõрãо би, пõсе, пõбедника да нõси на л'eђа (СЛ); ↔ *кл'йнца, кл'йчке, кутакл'йнци, пилав-зeрда, чел'йка*. 2. в *пл'иске*. — Чел'икање се игрã мачyгeма (СЛ).

чемерйка ж *планинска трава позната по горчини, бот Veratrum albit*. — Стõка бал'eта кат појe чемерйку (Си). — Имãло је чемерйке по Пал'eвина у Штeдим (Н).

чeп м 1. *дрвени или плутани затварач за боце, односно бурад*. — Ако нeмаш чeп, затвõри ју шишãрком (БП). 2. в *носак* (Би Дс Пр Т). — Понeкад би пйл'и преко онõга чeпа (Пр).

чeпeнак -нка м в *капак*. — Ўвечe би затвãрал'и чeпeнкe (БП). — Рãд-

ње у Пећ несу бил'е бес чепенака (Б).

чеперак -рка м мера за дужину која одговара растојању врхова максимално размакнута палца и кажипрста. — Неки дан изаћкем по некол'ико аршина, а неки ни чеперак (Би). — Нема ни чеперак гвођђа у њу (Бл). — Седам-осам чеперака има аршин (Пр).

чепил'кање с в кал'инкоз (Б Бр Би К П СЛ). — Кад играш чепил'кања седнеш па прекрстиш ноге, а мож и на кол'ена да седиш (СЛ); в чипил'кање, чепил'ке, чопил'ке.

чепил'ке с в кал'инкоз. — Таман смо се покупил'и, мотремо да играмо чепил'ке (БП).

чепил'кат се -ам се несвр играти чепил'ке. — Кат сам ја чепил'ко с онџм мачугом мојџм, несам тако мачугу овџме што е тамо мачуга ... (Б).

чепрл'ат -ам несвр разбацивати земл'у ногама (о кокошима). — Највише квџчка чепрл'а (Н). — Не би сметал'е да не чепрл'ају по бакче (Г); → из-, по-, раз-. ■ **чепрл'ање** с гл им. — Свџт по бакче трагови чепрл'ања кокошака и квџчака с пил'ићима (Г).

чепчеврнице прил у потпуности, сасвим. — Заграђено му имање чепчеврнице (Г). — Како да те поарају кад ми је лџт заграђен чепчеврнице (Г).

чепчић м в носак. — Пунило се водџм гџре, а точило се на чепчић (Гр). — Пил'и би на онај чепчић (Гр).

чепчија м в чипчија. — Сад жиџмо ка чепчије (Ки).

чепурак -рка м в носак. — Цбачне је имало чепурак овамо са стране при вру (Дњ).

чџр м расположење које се огледа по изразу лица. — Умрала му мајка, а овај му вице чџре, домаћине (Г). — Жалосан чџвек не мџже да има чџре (Г).

чџрбајатан -тна -о који није комуникативан, који је намреџен, мамуран. — Увек је чџрбајатан, никад га несам видела расположеног (Г). — Чџрбајатноме не мџже нико да угџди (БП).

чџрбајатник м чџрбајатан чџвек. — Ко ће да угџди онџме чџрбајатнику (Си)? — Судџо ју Бџг да жиџви ш чџрбајатником па нек трпи (Г).

чџрбајатница ж чџрбајатна жена. — Дџвео му јџдну чџрбајатницу, увек с килом на чџло (Г). — Омрзо му жиџвот с онџм чџрбајатницџм (Н).

чџрга ж велики застирач од ткањине за коју је употребљена пређа од козје длаке. — По пре несмо имал'и патосиране сџбе, но земл'у у њи, па у јџдан крај прџстри сламе, па преко њџј тџри чџргу, а поред зџда преко чџрге јастаџе да се сџди на њи (ДД).

чџрек прил четврти део сата. — Не би ни чџрек сата, стиже вџз (ДД). — За чџрек сата ћу ја да га спрџмим (С).

чџрл'ија м и ж весела, доброћудна особа. — Ко[д] домаћина чџрл'ије гџсти се л'џпо осџћају (Г). — Њима би дџбро било да и[м] долаже чџрл'ије, да и[м] се кућа развџдри (Ље).

чџрпић чџрпића м в ћџрнич. — Здраве су куће о[д] чџрпића јер немају влаге (Св).

чџрпич чџрпича м в ћџрнич (Бр Би К). — Чџрпичи се сџчу, мало прџсућу па се слажу у џемџје (Би).

чџрсџз м који је тџврдоглав, својеглав, самовољан, обџстан. — Има

онога черсуза у кућу (Г). — Мора да понесе ўжину ономе черсузу, праши колѣмбоћ у Трсове (Г).

черчев ћерчева м в ћерчиво. — Отишао у Кл'ину да застакл'и један черчев (Би).

черчево с в ћерчиво. — Шта да радим с оваким черчевом — ћора ја (Би)?

черчиво с в ћерчиво (ДД Д Др К Љ Љу Н П Пр Св С). — Она черчива само што не п'ану (Љу). — Прѣзори бес черчива, фирја зима кроз њи (Др). — Неки наилон раширил'и преко черчива, не види се ништа у собу (Т).

чес честа -о густ. — Честа пченица има сламе, ал' подбаци у зрно (Т). — Ис честе пченице шул'чива зрна (Бл).

честитат -итам свр/несвр *упућивати честитке са најлепшим жељама*. — Јутредан чўјемо оженио се тај, ајде [и]дѣмо да честитамо (Ки). — Честитамо Божић, седнемо, вечерамо (Бл). — Мѣја мајка дошла и честитала (Д). ■ **честитање** с гл им. — Кат чўју комшије долазе на честитање (Св). — Да се покўпимо негде, д идѣмо на честитање да му честитамо снау (Гр).

честитка ж Δ. — На дан славе само на честитку идѣмо (Дс); ↔ *честитање*.

честѣба ж *честар*. — Треба овѣ да се разредѣ, шта ће овал'ика честѣба (Г). — Ништа не успѣва у честѣбу (ДД).

четвѣрак (само у том облику) *тканина изаткана на разбоју са четири нита*. — Сўкно је четвѣрак а за пел'ене двојанац (Г). — У четвѣрак четири нита (Пр). ■ **четвѣрно** (само у том облику) *изаткано на разбоју с четири нита*. — Право сўкно мора да бидне четвѣрно (Ж).

— Тѣ четвѣрно би ткал'и (Ље). — Не вал'а за одѣло беш четвѣрнога сўкна (СЛ).

чѣврт м и ж в *четвртина*. — На дан по чѣврт једнога симйчета (Бр). — Шта има од онога л'ѣпчета, па још чѣврт од њѣга и за дѣте је маљо (Бр).

чѣврттак -ка м Δ. — Сп'асовдан је увѣк у чѣврттак (Др). — Четврткем пијачни дан у Исток (Д). — Дѣвет четвртака вел'ике, у пѣтак наше крсте (Бл).

чѣвртѣна ж *четврти део неке количине*. — Бѣговима смо дав'ал'и десѣтак и чѣвртѣну (Дс); ↔ *чѣврт*.

чѣвороспратна ж *кућа на четири нивоа*. — Отѣше у Нѣмачку па зарадѣше и направѣше чѣвороспратну кућу (БП). — Код нас једноспратне и двоспратне, чѣвороспратна нѣма ниједна (Л).

чѣтина ж *лишће четинара*. — Покўпи онѣ чѣтине па тўри у крѣвет место сламе (Н). — Онў чѣтину растўри по тел'ечаку да је топл'ије тѣоцима (Пр).

чѣтка ж в *чешаља*. — Прво з грѣбенима па чѣтком (Дс). — Им'ал'е су неке као чѣтке о[д] дѣвл'е свѣње, очѣткај повѣсмо и т'анко прѣди, из'атки платно (Б).

чѣтник м *припадник борачке организације у Србији за време Другог светског рата*. — Шиптари н опкол'ише, а ѣде бил'и чѣтници (Б). — Сви кой смо бил'и у чѣтнике треба да смо убивѣни, неки такѣ мѣсл'е (Б).

чѣтрдѣскина ж в *чѣтрдесница*. — Кад умрѣ неѣко, на чѣтрдѣсткѣну цѣло сѣло се зѣвне (Ж).

чѣтрдѣсница ж *чѣтрдесетодневни помен покојнику*. — Ови дѣл'е

преко Дрима ш четрдѣсницом су завршавал'и и нѣсу више давал'и (Св); ↔ *четрдѣскина*.

четрѣс бр *четрдесет*. — Чѣтрѣз грла говеди сам отѣро у Панѣр (Пр). — Партизан је дош'о ч'етрѣс ч'етврте, љ јесен је дошао (Дш).

четура ж в *чутура*. — У алат спада и четура за брус (Бр).

чешагѣја ж *зупчаста гвоздена направа са дршком за тимарење стоке* (Бр Би Г ДД Д Др Ж К Л П Пр Св Си С СЛ Т). — Прво да истимариш коње чешагѣјом па четком (Пр); в *кашагија, чашагија, чешегѣја*.

чешал' -л'а м 1. *прибор за чешљање косе*. — Шта ће чешал' ћѣлавоме (БП); в *чешел'*.

чешал'а ж *направа од коже с кочети дивље свиње, служи за чешљање вуње или конопље*. — Стопут прко рѣка, па посен грѣбени, па посен од свиње дивл'е овал'ика чешал'а — учини ју кај свилу (Ж). — Прво на гвозѣне грѣбене па на чешал'у (Би). — Чѣшал'у смо имал'и, на њу очѣшеш (Дс); ↔ *чѣтка*.

чѣшел' -л'а м 1. в *чешал'*. — Нађи чѣшел', очешл'ај се (Н). — Продају л'уди чешл'ѣве и тако понѣшто ситно (Л). 2. в *чивија*. — Узѣ једно парче дрвета за чѣшел' од косѣ (Б). 3. *чен белог лука*. — Некол'ико чѣшл'ева бѣлог лѣка удрѣби се за у салату (Г).

чешегѣја ж в *чешагија* (Бс БП К Ље Н). — Нѣсу скупе чешегѣје, но нѣм ка[д] да идѣм да ју купим (Бс).

чешѣре ж мн в *чакшире* (Бр Би Гр Дс Дш Ки К). — Ја памтим чешѣре ка[д] су имал'и о[д] сѣкна (Дш). — Чешѣре бил'и з гажтанима (Би). — И нај дѣда је носијо чешѣре з гажтанима (Гр).

чешл'ара ж *извезена зидна торбица за ситне ствари* (Бл Би Бс Г Гр ДД Др Дш Ки Л Љ Љу П Св Си С СЛ Т). — Нашли му писмо у чешл'ару па га повѣл'и вѣзанога (Г); ↔ *чѣшл'арица, љаклица*.

чѣшл'арица ж в *чешл'ара* (БП Дс) и *чешл'арѣца* (Бр Д Дњ Ж Кг Н). — У чѣшл'арице би држал'и чѣшел, огл'едало и тако понѣшто од ситнија стварѣи (БП).

чѣшл'ат (се) -ам (се) *несвр разбијати на ситније делове*. — У влачѣру вѣна се прво чешл'а па влачи (БП). — За душѣце би вѣну рѣчно чешл'ал'и (Дњ); → о-. ■ **чешл'ање** с гл им. — Намучил'и смо се с вѣном: и прање, и чешл'ање па ткање и нѣкад краја (Н). — Искочил'и би ми мѣзѣли на прсте о[д] чешл'ања (Г).

чешл'ѣка ж *врста жбунастог дрвета*. — Брстѣл'е би краве ону чешл'ѣку покрај пѣта (Г).

чешл'ѣковина ж *чешљиково дрво*. — Мѣгло би да се нађе за дрвѣну вѣлу од чешл'ѣковине (Г).

чѣшма чешмѣ ж *чешма*. — Некат се носило од цркве па гѣре до чешмѣ, та чѣшма навр сѣла (Д). — Бѣу неки л'уди код ѣзвора, код онѣ чешмѣ (Л). — Вѣду смо узѣмал'и на Брстовѣчку чѣшму (Г). — Понѣси тѣше на чѣшму да с опере (С).

чѣи чија -ѣ *односно-упитна зам коме припада*. — Чѣи бѣше онај што је држао гѣвор (ДД). — Чијѣ су ѣвце тѣме је и планина, тѣ је ѣвек било и ѣвек ће да бѣдне (Г).

чѣбе *узвик којим се терају пси*. — Викну ја онако престравл'ена: чѣбе вѣда те пѣнела, ѣна се ѣкрену и пѣбеже (Г).

чѣбнут -нем свр *отерати пса узвиком чѣбе*. — Чѣбни тѣ кѣче ѣне да ти узмѣ л'ѣб из рукѣ (Г). — Не

могу да се окрѐнем, па нѐ да га чѐб-
нем, но да га ребнем да не идѐ више
за на̀ма (Гр).

чѐвѐја ж дрвени клин у метал-
ном прстену којим се коса загла-
вљује за косиште 1. (Бл БП Бр Бс Г
Гр ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж К Ки Кг Л
Љ Љу Н Пр Св С). — По една чѐвѐ-
ја се тура (ДД). — Нѐко има јѐдну,
понеко по двѐ чѐвѐје на косиште
(Пр); ↔ *ка̀јла, кл'ин, чѐшел'*. 2. в пу-
л'ија 2 (Б Бл Бр Би Бс Гр ДД Д Дс
Дњ Ж Ки Кг К Љу Н С). — Прѐтни
једно дрвце крош чѐвѐју да не ис-
па̀не, да се лубац не отвѐри (Љу); в
чевија.

чѐвѐлак -а̀ка м в *чѐвилук* (Бр Г
Т). — Донѐси ми кошѐл'у ш чѐвилѐ-
ка из регала (Бр). — Набрѐкасмо
беш чѐвилѐка, нѐмаж дѐ да обѐсиш
блѐзу, свѐ се вѐчѐ по пондила̀ћу (Г).

чѐвилук -ѐка м 1. дрвени или
неког другог материјала направљен
део намештаја на којем се веша
одећа (Б Бл БП Би Бс Гр ДД Д Др
Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Ље Љ Љу Н
Пр П Св Си С СЛ). — Помѐгни дете-
ту да скѐне џѐмпер ш чѐвилѐка,
шта га гл'ѐдаж да се мѐчи (Ље). —
Оста̀ви га тѐ на чѐвилук (Г); ↔
веша̀л'ка, чѐвѐлак. 2. в офингер. —
Ови сага̀шњи држѐ одѐла на чѐви-
лѐце у регал'е (Ки); в *чѐвилак*.

чѐвѐтин м *Јевреј, зликовац*. —
Сета̀ Богорѐдица ша̀рала да одма̀кне
те чѐвѐте од сина њѐјнога, јаја ша̀-
рала (СЛ).

чѐгра ж 1. играчка у облику купе.
— Па̀мтим ка̀д су има̀л'и чѐгру (Г).
— Завртѐл'и би чѐгру да се окрѐће
(БП). 2. фиг веома окретна, живах-
на, отмена, вредна особа. — Прѐпо-
роди му кѐћу она̀ чѐгра (Л). — Има
жѐну — чѐгру, кад идѐ ка да не до-
дирѐе зѐмл'у (Бс).

чѐзма ж Δ. — Чѐзма гла̀ву чѐва, а
ка̀па ју кра̀си (Б). — У Добрѐдол'е
нѐси мо̀го беш чѐзама да тѐднеш ѐ
јесен (ДД).

чѐкма ж исхеклани руб дела оде-
ће или постѐљине, чѐпка (Љ Љу).
— Ка̀ка би бѐла виѐанка бес чѐкме
(Љу); ↔ *пѐплет, прѐп'ет, грѐшма,
рѐшма*.

чѐкмат -ам несвр в *рѐшмат*. —
Виѐанке се чѐкмају са трѝ странѐ, а
ча̀ршава с једнѐ (Љу).

чѐл'ет чѐл'им несвр *ветрети, ве-
нути, настајати*. — Не изгл'ѐда
лоше, ал' види се да чѐл'и пола̀ко
(Т). — Кад напѐнише седамдесѐт,
почѐше да чѐл'ѐ (БП); → из-.

чѐм -а м в *штим*. — За осно̀ву
прѐѐја од власнѝка, а поткѐва се чѐ-
мем (Ж).

чѐмкат -ам несвр *прстима вади-
ти мрѐице*. — Сра̀мота да те види
нѐко да чѐмкаш нѐс (Кг). — Онѐ мѐ-
со чѐмкају прстѐма (Др); → из-.

чинѐја ж суд за супу. — Са̀д] се
сѐпл'е сѐпа у чинѐју, па иш чинѐје
сва̀ко у свој та̀њир (Дш); ↔ *ѐаса*.

чинѐт/чинѐит -им несвр 1. *радити
ку̀ћне послове* (о жени). — Помѐгала
би ма̀јке да чинѐ ѐзмет (Д). — Прѐ
такѐ чинѐло се (Дс). — Такѐ и дѐца
ченѐ како ба̀ба чѐни (Дш). — Како
зна̀ она̀ са̀ма, такѐ ѐе да чѐни (Дш).
— Бол'е са̀г зна̀ју да чѐниду овѐ
мна̀де (Љу); → у-. 2. *дешавати се*.
— На̀пол'е игрѐдѐ и весѐл'е се чинѐ
(Ж). 3. *чистити од уродице, три-
јеријсати*. — Мбра̀мо да чинѐмо
пшеницу, па да ју посѐјемо (Г). 4.
вредети, коштати. — Ништа не
чинѐ ово што је сел'ачко (Љ).

чинѐит се чинѐ се (уз именску реч
у дативу) *причињавати се*. — Сто̀
дѐсет година пише да је има̀о, а мѐ-
не се чѐни и сто̀ два̀јес (С). — Чинѐ-

ло ми се да ће се изведрит, а навал'и кйша (Гр); → у-

чйпава музара која има мале сисе. — Билā е дōбра да није била чйпава (Г). — Чйпаву крāву мōраш да музеш з два прста (Гр). — Мāло йма мл'ека от чйпаве краве (Г).

чипйл'кање с в чепил'кање. — Имāло је и чипйл'кања и чел'икања, за стоком, кад смо чувāл'и (Т).

чипчйја м сељак који обрађује бегову земљу. — Имāл'и смо једнога Мемета чипчйју (Г). — Чипчйје дāл'и беговима (ДД). — Они су тапут дошл'и као чипчйје, ал'и посл'е су купил'и од овйја Пећанаца земл'у (Дњ); в чепчйја. ■ **чипчйски** -а -о који припада чипчйји. — Тō било чипчйско (Г). — Одвои се и беговско и чипчйско, па тебе шта остāне (ДД). — Добил'и смо чипчйско право (С).

чйс -та -о Δ. — Бол'а била маја, по чйсто било (Ж). — По куће све ћисто ка у патеку (Л).

чистйна ж простор без предмета који заклањају видик. — Неки искочил'и на чистйну да гађу, отуд уфатил'и крш (Је). — Идемо ми ћистйном как шуме (ДД).

чйстит -им несвр склањати прлавитину, непотребно, сувйшно. — Имāл'и смо акцију да чйстимо снег (Г). — Чйстила сам дeverу цйпел'е, пеглāла му одело (Д); → изо-, по-, пре-

чистоћа ж Δ. — Вол'им ју што пāзи на чистоћу (Н). — Тамо де нема чистоће, йма бол'ести (Б).

чистуница ж педантна жена која пази на хигијену. — Све очйстила и средйла мōја чистуница (Г). — Ка да несу бил'и сестре, једна улавица, а друга чистуница (Г).

чйтат -ам несвр Δ. — У школу несам йшла, а овако помāло знам да

читām (СЛ). — Лākше сам читāла но писāла (Је). — Био је кот куће, затекла сам га читāјући (Кг). — Не знам ни да читām ни да пишем (Бл); в ћитат, → про-/пре- ■ **читāње** с гл им. — Знам и читāње и писāње (Л). — За читāње сам добијāла дōбре оцене (Д).

чйфт м пар петаља. — Јож два чйфта биће дōста (Дс). — Кол'ико трeba чйфта за кл'ечу од рукава (Н)? □ **чйфт барабар** апсолутно једнак. — Ово је чйфт барабар (БП).

чйчак чйчка м једногодишња биљка која расте као коров, бот *Lappa major*. — Закачила се за њега ка чйчак, не одваја се од њега (Јбу). — Напунила би се вўна онија чйчкова, учинйла би се ка пастакйја (Гр).

чйшеница ж део основе од три нити. — Чйшенице ймају три жйце (Г). — Она ширйна имāла би по некол'ико чйшеница (Г).

чкāла ж в шкала. — Узми ргāл'у па њом ргај по чкāл'е (ДД). — От чкāл'е до чкāл'е уловйсмо кйло риба (Г).

чкѐмба чкѐмбе ж в шкѐмба. — Понѐко нѐма пāра да купи мѐса па купује чкѐмбе (БП). — Понѐкад би ме дōбро слўшала, а понѐкад да ти надуе чкѐмбу (Би).

чклāн м в члан. — Бил'й су, ка[д] сам јā дōшла, двадѐсет и један чклāн ал' два, не знам (Је).

чклāнак -нка м зглоб изнад стопала. — Удāрила се у чклāнак (Г); в чклањак.

чклāњак -ањка м в чланак. — Бол'й ме чклāњак (Је). — Порāсла би трава до чклāњака (ДД). — Убиву ме пāнци испот чклāњка (К).

чкōла ж в школа. — Тапут несу гл'ѐдал'и чкōл'е, но како те да чувају (Св).

чкѡл'ав -а -о *мршав, слаб, жољав*. — Дѡшла је чкѡл'ава, није имало у њу ни кокѡшка меса (Бс). — Зѡкла-л'и би по неку гурачу чкѡл'аву, ни меса ни сланине (Г). — Пуѡн ѡбор чкѡл'авија свиња, ни једна да се за-кѡл'е (БП).

чкол'ѡјка ж пог која је слаба, *мршава*. — Нека је чкол'ѡјка, по цѡе дѡн ју не стѡне душа (Г). — Прѡпева кућа како доведоше ону чкол'ѡјку у кућу (Л). — Бѡл'е би му било да је с онѡм чкол'ѡјком, но што је сѡм без ије йкога (Г).

чкѡл'о м погоји је *мршав, чкољав*. — Штѡ су дѡшл'и као чипчије, штѡ ѡће од нас тај чкѡл'о чкѡл'ави (Др)?

чкомйѡнат -иѡѡм несвр *одвајати зрно од махуне*. — За по вѡриво чкомиѡѡмо ако неѡмо омлаћенога пасул'а (ДД).

чкрб чкрба -о в *шкрб*. — Дѡбра девојка, ал би била бѡл'а да није чкрба (ЈБ).

чкрбав -а -о в *шкрбав*. — Сва уи[м] деца чкрбава (Св). — За чкрбаве само скрѡба, друго ништа (ДД).

чкрбина ж в *шкрбина*. — Смѡта ми једна чкрбина (Г). — Од овија чкрбина не мѡгу ни л'ѡба да се најѡм како вал'ѡ (Си).

чкрбна ж пог в *шкрбна*. — Она чкрбна неће да пристѡне на погодбу (Б). — Бѡл'е би му дило да је довеѡ неку чкрбну, но да живи сѡм (Г).

чкрбо м пог в *шкрбо*. — Чкрбо не мѡже ни да преговѡри (Би). — Ш чкрбом да се погѡдиш — не ѡикад (Н).

чкрѡтак -тка м в *шкрботак*. — Имаѡо један чкрѡтак косѡ па отиѡо да покѡсим свињама (Г). — Остаѡо и бес тѡга чкрѡтка грабул'е, нем с кйм да пограбул'ѡм око сѡна (Н).

чкрѡтина ж в *шкрботина*. — Ймам неке чкрѡтине па ми смѡтају да јѡм (СЛ). — Упане ми у чкрѡтину па не мѡгу да га изваѡим (БП).

чкрѡпат -л'е свр в *шкрѡпат*. — Други пут није чкрѡпаѡ, но опѡл'йо, замѡло да убије жѡну (Г).

чкур -ура м в *шлиц*. — Понѡко иде онакѡ са раскѡпчаним чкурем (Би).

члѡн м в *роб*. — Ми несмо јѡл'и ка сѡд свѡки члѡн таѡир прт сѡбе (Дш). — Са менѡм триѡесет и сѡдам члѡнова смо (Б). — Ми смо имѡл'и четрѡесет члѡнова ка[д] смо се подѡл'ил'и (Ж). — Они су вел'ика фамй-л'ија бил'и, око триес члѡнова бил'и (Б); в *чклан*.

чѡбѡнин м *човек који чува стоку, пастир*. — Причѡл'и су л'уди био тај Мйлош чѡбѡнин (Бл). — Чуѡл'и смо ш чѡбѡнима (Г). — Оѡи чѡбѡни чуѡу, неѡко ѡвце, неѡко кѡзе, неѡко говѡда (Пр). — Смо бил'и двѡѡес чѡбѡна, смо чуѡл'и ту стоку (Б). — Пасу л' ти, чѡбѡнине (Г)?

чѡбѡница ж *девојка која чува стадо*. — Ми чѡбѡнице би раѡѡтал'е за стѡком (Г). — Билѡ је и чѡбѡна и чѡбѡница (БП).

чѡбански -а -о *који се односи на чѡбане, пастире*. — Није бѡш лѡк чѡбански живот (Пр). — Чѡбанска мачуга није йста ка она што йму стѡри Ж. ■ **чѡбански** прил без *могућности да се угости*. — Опрѡсти-те, посѡдѡсте овѡко чѡбански (Јбе).

чѡбанче -та с *дем од чѡбѡнин*. — Несам била у Панѡр јѡш откако сам била чѡбанче (Пр). — Теѡце би чуѡл'и неки чѡбанчићи (Јбе).

чѡвек -ѡка м 1. *мушкарац*. — Умро бѡше неки стѡри чѡвек (Б). — Зѡговорйѡ се да дѡђе з два чѡвѡка (Ки). 2. *мушкарац са изразитим*

позитивним особинама. — Није ла̀ко бит чо̀век (Бс). 3. брачни друг, муж. — Има до̀брога чо̀века (Дс). — Ме́не два̀ бра̀та ми та̀мо и чо̀век ми та̀мо (Д). — Да оп̀ере но̀ге и св̀екру, и сек̀рве, и дѐверу и чо̀веку, и св̀ема̀ (Гр). — Чо̀веку, а̀јде да р̀учаш (С). — Био је у ро̀псто с мо̀јем чо̀векем (Ж). — Чо̀век трѐба да бѝдне чо̀век (Јб). — Има чо̀век што пѝје ма̀лом ча̀шом ова̀ко, а по̀сл'е пу̀шту три ча̀ше (Св); в ђо̀век.

човѣчан -чна -о уљудан. — Сви су у ту̀ фамил'ију чо̀вѣчни (Си). — Има же́на по̀ чо̀вѣчна но неки л'у̀ди (ДД).

чо̀кола̀да -а̀де ж посла̀стица од ка̀каа и шѐћера. — Понѣси понеко бамбон, ел' чо̀кола̀ду (Г). — Беш чо̀кола̀де нѣм куд кот ку̀ће (Г); в чеку̀лада.

чопи́л'ке с в чепи́л'ка̀ње. — Посѣ̀да́л'и смо ка да ђемо да игра̀мо чо̀пил'ке (БП).

чо̀ра чо̀ре ж дете же́нског пола, девојка. — Са̀д му чо̀ра учи у пол'о̀-прѝвредну (Јбе). — По̀ћеркѝјо бра̀цку чо̀ру (К). — Ја жи́вим са две чо̀ре (Бс). — Има́л'и би око њо̀јзи чо̀ре, же́не, па место њо̀јзе о̀не по̀ју (Би). — Чо̀ре те с уда̀ду, те иду̀ дол'е́ко (СЛ). — Једно де́те и се́дам чо̀ра што сам има́ла (БП). — У Ра̀уши́ћ сам побѣгла с чо̀рама једну но́ћ (БП). ■ **чо̀рин** -а -о који припа̀да чо̀ри, девојци. — Не́ћу да тро̀шим о̀не чо̀рине па̀ре за спрѣму (Дњ).

чо̀рба -ѐ ж 1. јело од меса, воде и зачина. — По̀се једну кра̀ву закла̀ше па ни донѣше чо̀рбе и ме́са да је́мо (Бл). 2. течни део коми́не, кљу̀ка. — Ка[д] се ски́не [о]на̀ овр̀шина, оста́не са̀мо чо̀рба, пошто спи́це па́ну на дно (БП).

чо̀ретина ж аугм од чо̀ра. — Чо̀ретина сам би́ла (Ж). — Не́како сам се канато̀рила ш чо̀ретѣнама, л'ѐпо ни је било (Г).

чо̀рица ж дем од чо̀ра. — Има́ла само једну чо̀рицу (Б). — Та̀ чо̀рица код у̀јака седе́ла док порасла (Би); ↔ чо̀рче.

чо̀ркоња м мушкарац који се дру́жи с девојкама. — Ста̀лно с на̀ма један чо̀ркоња (Г). — Сме́јал'и би се једно́ме чо̀ркоње (Г).

чо̀рче чо̀рчѣта в чо̀рица. — Да саплѣтем ча̀рапчи́ће чо̀рчѣту (Н). — На сока̀к не́кол'ико чо̀рчи́ћа (Г).

чпа̀р м заломљена грана дрвета. — По л'ива̀де има чпа̀рова (ДД). ■ **чпаро̀вл'е** зб им. — Не йдите бо̀си, се има чпаро̀вл'а (Гр).

чува̀р -ара м Δ. — Ми смо држа́л'и чува̀ре у ту̀ ку̀лу што се сру́шила (Л). — Викну на њу̀: ти си до̀шла да ју превѣдеш та̀мо код не́кога од Шипта̀ра, ви ми чува̀ри (Би)!

чу̀ват чу̀вам несвр напасати сто̀ку. — У̀ јесен до̀ђе не́кима на ве́жбу, а чу̀ву сто̀ку (Б). — Тройца што чу̀ву, сви тройца на ве́жбу одоше (Ж). — Ко̀ је имао жи́то, он је чу̀вао оно̀ жи́то (Бл). — Ја сам ти не́кад и чу̀вала сто̀ку и чинѣла й́змет у плани́ну (Си). — Чу̀вал'и му о̀вце, ко̀зе, говѣда (БП). — Чу̀вал'и смо бо̀гоми, ка̀ко не, тидну де́ца те чу̀вају (Гр). — Мо́ј бра́т од четрна̀ез го̀дина погинуо чу̀вајући ко̀зе (Јбе); → по-, при-/пре-.

чу̀ват се чу̀вам се уздржавати се. — Сва̀тови се чу̀вају да се не напи́ју (Св). — Чу̀вај се, си́не, да ми се не напи́јеш (СЛ).

чу̀ве́н -ѣна -о који је попу́ларан, познат и признат. — Ка̀ко си по̀стао тако̀ чу̀ве́н (Ж)? — О[д] то̀га А̀рсѐ ни́је би́јо ни́ко по̀ чу̀ве́н (Ж). —

Није имало тако чувенога у наш крај (Дс).

чуда чуде ж *својеглаво женско чељаде која се не уклапа у породичне манире*. — Она чуда опет неће да мӯзѐ (Пр). — Ништа се не могаше тој чудѐ, једно па једно (Г); ↔ *чудило*.

чуда̀к -ака м *настран човек, особенак*. — Шта мисли тај чуда̀к, је л' с̑ал о[н] на овај свѐт (Дш)? — Свакојакија чуда̀ка йма, бџе помџи (Б).

чудан -на -о в *чудноват*. — Поста̀ла си чудна неко време (Јбу). — Каже, што си тако чудна, како ми не веруеш да ћу да се вратим како сам ти рекла (Јбе).

чудило с в *особа која се не уклапа у породичне манире, чуда̀к*. — Не знам, сѐстро мџа, шта да радим с овим чудилом, ни да га оставим, ни да живим с њим (Пр). — Да л' зна неко да ми каже дѐ је отишло онџо чудило (БП)?

чудноват -та -о *који се не уклапа у норму понашања, особенак, својеглав*. — Шта је с тебџм, што си тако чудновата (Д)? — Не бидни чудновата, како да га оставиш (Н)? ↔ *чудан*. ■ **чудновато** прил *чудно, необично, неочекивано*. — Некако чудновато се понашала те ноћи, није мџгла место да уфати (Гр).

чу̀ка ж *брдо, узвишење*. — Нашла и[х] код Белопакце чу̀ке (Н). — Само дѐте отишло до чу̀ке (Пр). — Отишл'е су тамо према чу̀ке (Г).

чу̀кат -ам *несвр в чу̀кат*. — Неко од сѐла дође, чу̀ка на врата (Ки).

чу̀кунбаба ж *дѐдина, односно бабина баба*. — Доживѐла је да бидне чу̀кунбаба (К). — Причали су да су ми чу̀кунбабу донали и с планине на коња мртву (Бл).

чу̀кундеда м *прадедин отац*. — Знам по имену само до чу̀кундеде, дал'е не знамо (Дш). — За нашега чу̀кундеду причали су да је бйџо јунак (Г).

чу̀кунуну̀че -та с *синовљево праунуче*. — Да бидне бџл'и од џца и да дочѐка уну̀чиће и чу̀куну̀чиће (Г). ■ **чу̀кунуну̀чад** с зб *им*. — Дочѐкала је уну̀чад и чу̀кунуну̀чад (Јбе); в *шукунуну̀чад*.

чул'ина ж 1. *издубљена дрвена трупина, сандук за цеђ* (БП Бс Г Гр ДД Дњ К Л Љ Н Пр Св Си). — Порѐђа се у чул'ину онџо што трѐба да се перѐ, па се гџре прџстре нека врећа, па повр њџ тӯри пепѐла, па преко њѐга одозгџр врѐл'е воде, па пари у чул'ину (Г). — Пари се у чул'ину, наслџжи ју дџбро (Бс). 2. *ишупљено дрво за млаћење кукуруза*. — У чул'ину смо трошил'и кукуруз (П). — Тӯрил'и би коломбџћ у чул'ину па лупај по њѐму (П).

чу̀ма ж *заразна болест, куга*. — У, дѐте, чу̀ма те не убила, шта ми у̀чене (С). — Нашл'и би браћу бинаџе и црне волџве бинаџе, па би заоравали сѐло од чу̀ме, свџд наоколо плџгем око сѐла да не дође чу̀ма у сѐло (Ж).

чу̀нак *чунка* м *права лимена цев која одводи дим од штедњака до димњака, сулундар* (БП Бр Бс Г Гр ДД Дњ Л Љ Је Н Пр Си). — Пуши мџго, мџрамо да му очистимо чу̀нкове о[д] чаџе (Бс); в *чу̀нак, ћунак*; ↔ *рукёв, сулундёр*.

чу̀њак *чу̀ња* в *чунак* (Б Бл Би Д Др Дс Дш Ж Ки К Кг Љу П Св СЛ). — Емајл'ира за шпорѐте, за чу̀њкове (СЛ). — Морѐћемо да кӯпимо шпџрет заједно ш чу̀њковима, не мџже се више ова̀ко бе шпорѐта и без џгња (Кг).

чупав -а -о Δ. — Како је чупава, да с уплашиш од њој (Ље). — Нема уреднија, се чупавија кол'ико ти дүша оће (Пр). — Опанце от кође, чүпаве оздбл' (С).

чупајка ж пог девојка неуредне косе. — Причају да се виђа с неком чупајком (Гр). — Све некаке чупајке будибокснама, ниједна очешл'ана како теба (Др).

чупајчина ж пеј од чупајка. — Да ми беше да се окане од оне чупајчине више не би трајила (Л).

чүпо м 1. пог који има дугу разбарушену косу. — Идаше с неким чүпом према селу (Љ). 2. лични надимак. — Ни Чүпо више не ради у пошту(Г).

чүпоња м пеј од чүпо. — Ишчүпаћу му ја косу онде чүпоње, само да се сретнем с њим (Бс). — Мбрам да се посвадим с једним чүпоњом (Л).

чүрук -үка м који је с телесним недостатком, наopak, чуручан. — От чурүка — чүрук (Г). — Нјко да угоди онде чурүку, све му понешто смета (Г).

чурүчан -чна -о који је с телесним недостатком. — Види се да је л'епа, ал' изгл'еда нешто чурүчна (Пр). — Силна би била да нје чурүчна (Ки).

чүт чүем свр/несвр примање утисака путем чула слуха. — Ако плаче, нећу га чүт (Ж). — Чүло се да је погинуо (Љу). — Чүсте л' шта за децу (Н)? — Тб мерйше л'епо — чак тамо да чүјеш л'еп што се пече (Би).

чутүра ж 1. војничка лимена боца са поклопцем. — Та чутүра воде да није била, не би ти ја причао оде (Б). — У чүтуру би држал'и ракију ако би ју негде нашл'и, за воду смо ју ретко користил'и (Б). 2. в брусара. — Нјкад несам узимо чутүру ка[д] сам косијо, неса[м] мого да трпим да ми ландарā (П); в четура.

чүча чүче ж 1. в крља 2. — Понемо о[д] деца би седео на тронбшку, понемо на чүчу (Дш). 2. в светњак (Дш К П). — Фитил'ачу смо држал'и на чүчу (Дш).

чүчавца чүчавца м 1. пасуљ, односно боранија без лозе. — От чүчавца зрно је по ситно но од тетовца, ал' је укусан (Гр). 2. в блатар (Г ДД К Л Ље П Пр Т). — Чүчавци се несу померал'и с места, но се носила цйбра тамо де су бил'и озидани (Л). 3. в светњак. — Ко није имао чүчавца, газ би држао на стол'ицу (Гр).

чүчет чүчим несвр стајати у седећем положају без столице. — Ко не би имао стол'ицу морао би да чүчий док вечера (Г). — Вечерај онако чүчүћи бе[з] стол'ице (Си); → по-

чүчит -им свр дет сести. — Чүчи да ти да мама да јеш (Ље). — Оди да чүчиш крај мене (Бс).

чүчнут -нем свр сести. — Не би могол'и да чүчнемо да се одмөriamo (С).

чучумида ж недорасло створење, накострешена особа, авет, страшило. — Није за нега она чучумида (С). — Ка нека чучумида, да ју човек стави на конопл'у за страшило (Бс).

Ц

цабал'ебáрош м пог *беспосличар, нерадник*. — Не мōгу ја да рāним цабал'ебáроше (Л). — Пўна кућа цабал'ебáроша, нико ништа не рāди (Г).

цабе прил **1**. *бесплатно, без надокнаде*. — Што ћу и[х] држати, да и[х] рāним цабе (Л). — Из Лōћана никад ништа, но свē цабе крпи, цабе шй, свē ми тō отиде нйз воду (Л). **2**. *испод цене*. — Дāдо и[х] цабе, бōл'е да сам и[х] поклонйјо (Си). **3**. *узалуд*. — Кō нēма л'ēка цабе што се л'ēчи (Дш). — Искочйл'и нāрод да не прогўтају, ал'и цабе (ДД). — Цабе ћеш тй да разговāраш ш њōм, док нйе мōмак да разговāра (Дњ). — Понēкад пāне кйша, па убијје град — цабе мўка (Т).

цагадўр м и **цагадўра** ж (само у том облику) *особа спремна на свађу, свађалица, прзница*. — Он је цагадўр, а свака ти чās тēбе, мй чўјемо твоје рēчи свē (Пр). — Нађе се понēки цагадўр да ти поквари сōфру (БП). — Ма, мāкни се о[д] те цагадўре, нйје он твоје друштво (Си). Алб *gjakaktar убица, злочинац*.

цада цадē ж *шири, прометнији пут за саобраћај возилима*. — Кро[з] сēло цада (Бр). — Одма преко цадē, прво сēло преко цадē (СЛ). — Бēга нāрод ис Пēћи онāмо испод ца-

дē (Ль). — Мўжевине и тō преко цадē, а овāј йма одвут цадē (Т); *в љада*.

цадамēрија ж *в жандамерија*. — На Видовдан цадамēрија, нйје бйло ка саде, но ако т уфāти да рāдиш, испедркā те цадамēрија — цандāри (Св).

цак м Δ. — Свē ймам, а нēко нēма, нēко долāзи за цак брашња (Гр). — Растўрил'и би по сēдам цакова љўбра на један ēктер л'ивāде (Т). — Покўпи онē цакове, вел'āће ни кот куће да прифāтимо нēшто у њй (Г). — Тўрил'и нēкол'ико цакова бојē (Бл).

цакл'а ж *мања торба у којој, обично, деца носе школски прибор* (Б ВП Г ДД Ж Л Ље Н Пр Св Си С). — Кō је па имāо тāшне, књйге смо носйл'и у цакл'е (Г); ↔ *јанцик*.

цакл'ица ж *в чешл'ара* (Б К Ље Пр). — Нйкад ми нйје фāл'ило, увēк сам имāла йглу и кāл'ем кōнца у цакл'ицу (Дс).

цакче -та с *дем од цак*. — Дōнала ми нēкол'ико цакчића прāшка за прāње, спāsила ме (Н). — Пōнела на пйјац једно цакче браса (Ль).

цам м □ *в стакло*. — Више нйко не вйче цам, но стāкло (Св). — За њй би вйкāо покојни стāрац: нйгде

цамова на пѣнцере, фирја са сваке странѣ, поскапаше деца (Г).

цамадан -ана м 1. прслук (БП Г ДД Л Ље Љ Љу Св Си). — Имао је цѣп на цамадан и у њѣга је стално држао кутѣју за дуван и муштѣку Си). 2. в памуклија. — Старѣји л'уди, домаћини носил'и су цемедане (К); в *цемедан*; ↔ *алаџа*.

цамбас цамбаса м који је немиран, који се тешко може укротити. — Ада не причај ми ти мене о томе цамбасу (С). — Покупише се око мене неки цамбаси, ка да ме омађијаше узешѣ ми кобилу, бѣл'е да сам ју поклонѣју (Пр).

цемедан -ана/ана м в *цамадан* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки Кг К П Пр Св С СЛ Т). — Мараму око гуше па неки цемедан (Бс). — Цемедан сас рукавима обуче (Бр). — Ја сам носио чешѣре и цемедане, одавде свѣ расечѣни (Пр). — Старѣји л'уди чашѣре и ш њима највише цемедане (Б). — Горе су носил'и от сукна неке цемедане (Ки). — Терзија шѣје цемедане (Ж). — Неко носи пл'етѣно, а неко од сукња шѣје, реже прслуце, овѣ цемедане, онѣ цѣке (К).

цамија ж *муслиманска богомоља*. — Продавал'и су дуван дѣл'е код цамије (Ље). — Заробил'и су нас одовут Скадра код неке цамије (Бр). — Ајде с менѣм те водим у цамију (Бр). — Кад би ишл'и у шѣтњу, у овѣ спѣменице и овѣ цамије, ишл'и смо зајно у њихову цамију (Л).

цанарика ж *врста шљиве, бот Prunus tenella*. — Од воћа — цанарика, друго несмо имал'и ништа (БП). — Од цанарика не мѣже да бидне ракија ка о[д] шарица (Св). — Тѣ године уби слана цанарике не остаде ни једна, а шл'ива је имало

(Дс). — Пѣкл'и од цанарика, од шл'ива, од шарица (БП); в *цереника*.

цандар -а м в *жандар*. — Цандар оздѣл', нико пришо није (Ље). — Несу звал'и мил'ѣица, но цандари (Св). — Па су ни ѣца бил'и овѣ цандари шипнѣски (Љу). — Карабинѣри, цандари дѣл'и су му ѣрду (Ље). — И цандари су ме јурѣл'и и несам отишо у школу (Б). — Вучко е побѣго од шиптарски[х] цандара (ДД).

цандамерија ж в *жандамерија*. — Цандамерија ѣдѣ ка дођомо, нико не није дѣрао (Ки). — Ж цандамеријом неси мѣго ка саденак са овѣма мил'ѣицајѣима, но су бил'и ѣпасни (Св).

цандрл'ив -ива -о *прзница, увек спреман на свађу*. — Има секрву цандрл'иву (Др). — У јаде ми прође вѣк ж цандрл'ивим човѣком, увек с виком (БП).

цања цање ж *ракија од цанарике*. — Бол'и ме глава ка да сам се напијо цање (БП). — Ж цањѣм сам преславијо славу (К).

цапат се цапам се несвр *свађати, инатити се*. — Ја се бѣл цапам, ал' не помѣга ништа (Г); → по-

царат царам несвр *разгртати жар и пѣпо да би се разгорѣла ватра*. — Полѣзник ўзо шѣмку од онѣга бадњака па цара у вѣтру (Б); → раз-

царкат -ам несвр *подстицати ватру*. — Онѣм савал'ѣцом би царкал'и по огњѣшту да се разгорѣ (Г). → раз- ■ **царнут** -нем свр. — Треба мѣло царнут та ѣгањ (Св). — Царни ту вѣтру да се не угаси (Ки). — Царнемо ѣгањ па тѣримо јѣш неко дрво (К).

цаснут -нем свр *добити послѣдѣце од прѣтрпљѣног страха*. — Ти

не знаш да ми је Мнаџенка цаснула кад је ишла у њиву (Г).

цбан м в жбан (Б Ж Љу П Т). — Носил'и смо воду за пиће у цбанове (Б). — То би имал'и у Стрџац, те цбанове (Ж). — Цбанови за у планину (Ж).

цбанче -чета с в жбанче. — Утџи ми тас воде из цбанчета, џна по ладна (Дњ).

цбир м в жбир. — Не мџгу јџ да лажем, несам јџ цбир (Гр).

цгл'џб м в жл'џб. — Татџ сам ју нашџо на цгл'џб од воданице (П).

цгл'џзда -џзде ж в жл'џзда. — Најпре било би ми ладно, ладно, па тавако се пипну, тџ изашла као цгл'џзда (Б). — Онџ од лана сџме скџвај на кравл'е мнџко, превџ на нџ цгл'џзду, џна се превџл'и и сплџсне(Б).

цџџап цџџапа м решење проблема. — Надџшла вода не мџгу цџџаб да ју ченим (Си). — Родило воће, не мџжемо цџџап да му учџинимо, не-мамо џ шта да га ставџмо (Гр).

цџгрл'џјка ж флаша неправилног облика. — Некад смо слџжџил'и из ибрика, а сад из овџ цџгрл'џјке (Ж). — Напџни тџ тџ цџгрл'џјку, вал'џће ни успџт (Ж).

цџџва ж лонче са дугом дрџком, служи за кување кафе. — Ајде, тџ-рила сам цџџву на шпџрет (Л). — Кафу у цџџве, а за чај смо имал'и чајник (Пр).

цџџвица ж дем од цџџва. — Има цџџвица сџмо за јџдну шџл'у, каку кафу пиете (Кр)? — Остџло у нџ ка пџла цџџвице онџ кџване ракије за гџсте (Г).

цџлат -џта м силџџија, џзекутор. — На мџку од онџга сџна, цџлатџ (СЛ). — Дџђџше двојца ка цџлатџ, згрџбише ју и повџдоше (С).

цџм -а м в џем. — Цџм коња стџгне за дол'њу вџл'ицу па не мџже да мрдне (Дњ).

цџмпер цџмпџра м Д. — Цџмпџри бил'и вџњени (Л). — Нема топлџте без вџњенија цџмпџра (Си).

цџмпџрче -та с дџџији цџмпер. — Остџде ми мало пл'џтива, ка за јџдно цџмпџрче (Гр). — Реко да опџрем јџш неке цџмпџрчиће (К).

цџп м кеса на одећи. — Одџна узмџду вџла и пџре узмџду из ц'џпа (Дш). — Да му вџдиш пџни му цџпови пџра (Љ). — Овудџ су имал'и овџ цџпџви, а џдџ откџпчано тџ па да закопчџш (Бл);в џеп.

цџреника ж в цџарџка. — Покџпи онџ цџренике па тџри у кацу (Б).

цџбра ж в комина. — Онџ цџбре прво скинеш кору, мџкнеш помџло одозгџр, па ју измџшаш, па турџш у казан (БП). — Пушти свџње по цџбре да крцају спџце, нека се зани-мају (Г).

цџгџрица ж јџтра. — Пуње ју цџгџрице метџл'а (Пр). — Црне цџгџрице су џкусне (П).

цџгл'ав -а -о који је висок, а мршав, дугајлија. — Кад је чџс, расад остџне цџгл'ав (ДД). — Дџбро је тџл'е, само је мало цџгл'аво, да се мџло попрџви (Бр).

цџгл'џјка ж пог која је цџгџава. — Не ктеде да ми каже вџђа л'и се јџш с онџм цџгл'џјком (Би). — Онџ цџгл'џјку нџкад ни прс не забол'е (С).

цџгл'о м пог који је цџгџав. — Ајде, цџгл'о, да вџдимо тџбе (Љ). — Смџјџм се и чџдим се онџме цџгл'у, како мџже да коси (БП).

цџдат {се} цџдам (се) несвр без-обзџрно бацџти. — Сџмо што се не цџдају с нџма стџрџма (К). — Цџдџ-

те се с тебѡм дѣца ако неси уз њѣ (Ки). ■ **цїднут** -нем свр. — Цїдни ми тѹ кутїју да запал'им јѣдну (ДД). — Цїднуће ју сна ка лѡпту (Др).

цїл'їт *в стап.* — Увѣтимо ју за тањи крај па ју баѣимо цїл'їт (Ки).

цїнка *ж сорта ситних, љutih наприка.* — Кобѣсица нїје ѹкусна ако се не тѹри у њу бар маѡло цїнке (Св).

цїнс (само у том облику) *прек, љут, напрасит, склон срѣби.* — Јѣ вѡл'им вредно чел'ѣде које је цїнс (Г).

цїфа цїфѣ *ж житко блато, сточно ѡубре у кашастом стању.* — Дан ноћ по онѣ цїфѣ, нѣмају де ни да л'ѣгну (Г). — Истѣрајте тѣ краве иж цїфѣ, распадоше у њѹ (Г).

цѡка *ж кратки огртач од грубог сукна* (Б Бл Бр Би Бс Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Љу П С СЛ Т). — Посе та цѡка озгѡр повр ѡмадѣна (Др). — Чобѣни имѣл'и цѡку, за стѡком кѡ би ишѣо (Бл). — Цѡком се покрїје, л'ежї поред оѡѡка и чврѡка

онѹ крл'у (Бр). — Кад би покїсл'и, онѣ цѡке би отежал'е да нѣ мож д идѣш (Ки). — Цѡке се звѣл'и ѣсто от сѹкна са капул'ѡчом, ѣсто као сѣт што ѣма овѣ пел'ерѣне што зовѣдѹ сѣденѣке (Б). — Рѣжи пантѡл'е, рѣжи цемедѣн, цѡку (СЛ). — Цемедѣни дѡвде, цѡке от сѹкна (Т); ↔ рѡка, сталѣган.

цукѣла *ж 1. пас луталица.* — Довѣтила га за нѡгу нека цукѣла, окрвѣвила га (Г). **2. пог неваљалац нитков, пропалица. — Сѣмо кад срѣтнем онѹ цукѣлу, ѣмам да ју слѡмим кїчму (Ж). — Шта ѣма да се срѣми онѣма цукѣлама (Л).**

цѹмбус цѹмбѹса *м велики неред русвај.* — Игрѣла се дѣца по собѣ, цѹмбус направил'и (Г). — Тѣ свѣђе, тѡга цѹмбѹса, тѡ нїје бїло (БП).

цѹпрет цѹпрїм *несвр дуго стајати, чекати стојећи.* — Цѹпрѣла би на пїјац по цѣо дан и нѣгде нїшта нѣ би прѡдала (С); → на-

Ш

шав м в руб. — Разрѣзало се по шаву (Јбе).

шавар -ара м в шевар. — По по-тоца вел'ик шавар, донѣсемо га (Би). — Има мало шавара навр л'иваде (Г). — Напунѣ сламарицу шаваром па на њу спавај ка на сунђер (Гр).

шадрван -ана м в шедрван. — Здоговорил'и се да се нађу у Пѣћ код Шадрвана (БП).

шажер -ѣра м оквир за метке. — Прати га код магацињера нек узмѣ шажер мѣтака (Б); в шезер.

шајкача ж српска мушка капа. — Тѣро Шиптаре да пију и[з] шајкаче (Т). — Видел'и му шајкачу навр кол'и (Ки). — Срби носил'и шајкаче, а Шиптари пл'йсове (Г). — Он шајкачу напунѣ ракије и мбраш да попијеш (Т). — Вежу пиштѣл' око сѣбе, туре шајкачу на главу (Б).

шака ж 1. део руке који чини длан са прстима. — У једну рѣку држи машу са жаром, а испод њѣ шаку да не паве дол'е кака жйшка (Ж). 2. мера за количину. — Нѣма шака брашна (Јбе). — Дадну ју шаку шећера да ју бидне слатка кућа (Би).

шакачки прил начин растурања, давања шаком. — Давал'и су свѣма шакачки (Г). — Онѣ посл'е рата смо

бацал'и сѣме из руке, онако шакачки док не искочише машине за сѣјање, сејачице (Бр).

шакѣтат -ам несвр в шамарат. — Јѣдан није ктѣо, те ми ћѣбе на њѣга те га мало шакѣтасмо (ДД); → из-

шал м Δ. — Мѣшки шал је краћи од жѣнскога (Си). — Умотај главу шалом па преко њѣга тѣри капу (Л).

шала шал'ѣ ж речи које изазивају смех и релаксацију. — Увече на двѣрење свакојака шала да се чује (Јб). — Не мѣгу, није ми до шал'ѣ (Б).

шалабајзер м неозбиљан, особењак. — Не мѣжу шалабајзери да учѣ децу (Л). — Не прил'ичи домаћинима да седѣ са шалабајзерима (Т).

шалче -та с обично свилена крпа украшена бојама коју жене носе на глави. — Пѣсе кад искочише шалчићи, девојке нѣсу носил'ѣ шамйје но шалчиће (Јбе). — Овѣ млађе нѣсу шалчиће око врата (Л).

шалција духовит човек који зна да збија шалу, в комендијаш. — Ка покојни Пѣтар и Нѣно што су бил'и шалције — мртва уста да насмѣју (Г).

шалит се -им се несвр речима или поступцима изазивати шалу.

— Понегде на дворѣње л'уди се шал'у баш ка да нико није умро (Дс). — Кат прашимо шал'имо се, не осѣтимо умро (Пр); → на-, по-.

шамар -ара м *ударац руком по образу*. — Учитель' распал'и му шамар (Б). — Кад ми то рече, ка да ми удари шамар (Т). — Дадосмо му неколико шамара, више никад (ДД); ↔ *задлакак*.

шамарат -ам несвр *давати шамаре*. — Шамарал'и су л'уди и жене, а не децу (Ж). — Мора да га научиш тај задатак, ако неће, ел' те шамара, ел' ти ... тамо кл'ечиш (Б); → из-.

шамйја ж *крпа коју жене носе на глави*. — На главу марама — шамйја (Бл). — Ка[д] сам ја била мнада, ни чоре нису йшл'е без[з] шамйје (К). — Шамйју везану под г'ушу (Бс). — Кад уговорѣ — само едну шамйју донесе приетел' и уговори за у кой дан ће да ј узме. — Жене, све шамйје носил'и — завиене (БП). — Они њџизи донесу шамйје, л'ѣпе ципел'е, вијанке ка кеџел'е, донесу дарове (СЛ).

шанац шанца м *заштитна јама, ров*. — Прођомо шанац (Бр). — Ископал'и шанчеве св'уд око села (Гр).

шангарѣпа -ѣпѣ ж *в шаргарѣпа*. — Реко да ми купиш кѣсицу семена о[д] шангарѣпѣ (Гр). — Посйјал'и би кукуруза и поврће, све смо имал'и, и лука и шангарѣпѣ (Л).

шантав -а -о *који је с телесним недостатком, хром*. — И шантава, и ш'ујава, да не може бит гора, како му попи врана мозак (С). — И шантави морају да жив'у, и њима је Бог дао неки начин (Св).

шап м *болест која напада папке оваца*. — Не може једна да мрдне од шапа, иде на три ноге (Си). — Не-

кол'ико оваца кривл'у от шапа не могу да мрдну (Пр).

шапа шапѣ ж *доњи део ноге пса, мачке*. — Да видиш шарпланинцу шапе ка од мѣчке (Јбу). — Мачка шапом увати миша (СЛ).

шапнут -ем свр *тихо, полугласно проговорити*. — Да ми шапнеш нико да не чује (К). — Шапнуо му да те да бѣгају (СЛ). ■ **шапињат** -ем несвр. — Не може да говори, већ понешто шапиње (Би); ↔ *шапотат*. ■ **шапињање** с *гл им*. — Ђе има шапињања, ту нема куће (Г).

шапотат -џем несвр *в шапињат*. — Иду онако шапоћући да и[х] неко не чује (Ки). — Шапоћу, ене, они се прекрстише (Ж).

шапурак -ака м *в шипурак*. — От шапурака дрво, шапурак и дрѣн — три дрвета направиш (Бс).

шара ж тестера. — Наћи негде једну шару да учинимо мало дрва за казан (Ки). — Шегал'и смо малом шаром (Дш). Алб sharrѣ *тестера*.

шара шарѣ ж украс на тканини или одевном предмету. — Дѣкице се шарају разним шарама (Г). — Има шара и на фил'име и на дѣкице и на канавце (Јбе).

шарал'ка ж примитивна направа за шарање ускршних јаја. — Има шарал'ка направ'ена (Дс). — Имал'и смо прѣ шарал'ку па смо шарал'и вѣском (Др). — Умочиш ану шарал'ку и посе тамо шта ђѣш (Ки).

шарат шарам несвр *украшавати предмет разним фигурама, односно слагањем боја*. — Шарамо и чарапе и пазувце (Д). — Шарају се дѣкице, а сукно не (К). — Неко шарало, а неко не би (БП). — То би се токо шарало (БП). — Всака прѣ што е био от пчѣла, па би шарал'и јаја (Др). — Сада неће, сад травом шару

(Би); → из-, на-, пре- ■ **шарање** с *гл им.* — Мало во̀ска о[д] свеће за ша̀рање јаја оста̀не о[д] сла̀ве (СЛ). — Са̀д је опет до̀шло у мо̀ду ша̀рање јаја (Бс).

шарац ша̀рца м 1. *купус црвенкасте боје.* — Купус ша̀рац се код на̀с највише сејао (Гр). — Бел'и купус прѐ стйже о[д] ша̀рца (Н). 2. *врста аутоматског оружја.* — Ова̀ са то̀бошима, ова̀ тѐшки ша̀рац, те са ша̀рцем ста̀лно сам коси́јо (Б).

шаргарѐпа -ѐпѐ ж *повртарска биљка наранџастог корена, бот Daucus carota.* — Онѐ по прѐ смо сѐјал'и само купус и папрѝку, а сад и шаргарѐпу и салату и спанаћ и першун (Н). — Ништа дру̀го но шаргарѐпу и першун (Дњ); в *шангарѐпа.*

шарѐн -ѐна -о 1. *који није исте боје.* — Овѐ по̀ мна̀де носил'и по̀ шарѐно (Б). — Није до̀бро окрѐчено па оста̀ла сѐба шарѐна (Л). — Има црвенија, црњија и шарѐнија кра̀ва (Пр). 2. *која је склона љубаним авантурама.* — Имало̀ је шарѐнија жѐна, с Тал'ијанѝма су се ву̀кл'е (Г).

шарица ж *сорта шљиве, шљива ранка.* — Ша̀рица неће да се мла̀ти, но да се берѐ како па̀да са̀ма (Дс). — Мо̀же да бидне ракија о[д] ша̀рица бѐл'а но о[д] шл'ива жѐсењија (БП).

шарка ж *болест која напада шљиву пожегачу и још неке мање отпорне сорте на ту болест.* — Шл'ивама о[д] ша̀рке нѐма л'ѐка (Г). — Пожегаче обол'ѐвају от ша̀рке (Т).

шарко м *пас беле и наранџасте боје длаке.* — Имало̀ сам жѐднога ша̀рка није се одва̀јао од ова̀ца (Си); ↔ *шарѐв.*

шарлак м *заразна болест шарлах, мед skarlatum.* — Он имало̀ сѐд-

моро дѐце, шѐсторо што су му љмре-л'и о[д] ша̀рлака, само му жѐдно оста̀ло (Б).

шарѐв -ова м в *шарко.* — Бѐл'е да сам ју да̀о шарѐву но њѐму (ДД). — Ба̀ци ми па̀рче л'ѐба ка шарѐву (Бр).

шарѐња м во *чија је длака беле и наранџасте боје.* — Имало̀ сам два̀ во̀ла ша̀рѐње, ку̀ћу да повучу̀ (Г). — Прѐзо сам жѐднога ша̀рѐњу и жѐднога му̀рѐњу (Пр).

шарпланинац -нца м *раса овчарских паса.* — Шарпланинац мо̀же да порастѐ ка ма̀гаре (Ки). — Шарпланинци нѐсу ђпасни ка ву̀чјаци (Си).

шару̀ка ж *крава која има делимично белу, а делимично неку другу, обично наранџасту, боју длаке.* — Шару̀ке су мл'ечније од бу̀ша (СЛ). — Имало̀ сам жѐдну шару̀ку звона̀ру, није ју имало̀ ко у сѐло, имала̀ гу̀сто мл'ѐко ка да је ђвче (БП).

ша̀тор м Δ. — Тал'ијанѝ све ша̀тор до ша̀тора (Бр). — У кол'йбу бѐл'е но у ша̀тор (Д).

ша̀фран -ѐна м *бот Crocus sativus.* — Нѐма сѐна у л'ива̀де де ра̀стѐ ша̀фран (ДД). — Бело̀по̀л'ске л'ива̀де бил'ѐ су пу̀не ша̀франа (Г).

ша̀чица ж *дем од шака.* — У онѐ ва̀риво ту̀ри ша̀чицу со̀л'и ка[д] се за̀пржи (Гр). — Онѐ ша̀чице ју озѐ-бл'е, л'ѐдне ка л'ѐд (Јѐ).

ша̀ша ша̀ше ж в *шужбина* (Б Бр Бс Гр Ж Јбу Н). — Ша̀ша беше бѐ-л'а от ша̀вара (Гр). — На̀јпре смо пу̀нил'и сла̀марице сла̀мом, па по̀се ша̀шѐм (Јбу).

ша̀шав -а -о *немиран, настран, умно поремећен.* — Нѐсам ша̀шав тако̀ нѐшто да ура̀дим (Св). — Није ти вра̀на попила мо̀заг да узмѐш онако̀ ша̀шаваго (Л). ■ **ша̀шаво**

прил. — Пòтпуно шашаво йшло (Ж). — Пò шашаво није мòгло да бидне (ДД).

шашавкò м *који је шашав.* — Штā ћеш с оним шашавком, ништа му нē мож (Бр). — Да се понесе рúчак онòме шашавку да ми не извāди ћўтек дòвече (Г).

шашавул'а ж *која је шашава.* — Што не отèраш онў шашавул'у, но ју држиш у кућу (Гр)? — Ако Бòга знāш бèж од онè шашавул'е (Ки).

шашòвина ж *в шужбина* (Дш Л СЛ). — Кад би л'уштил'и, одвāјал'и би шашòвину за у слāмарицу (СЛ). — Бòл'е да се слāмарица напўни шашòвином но слāмом (Дш).

Швāба Швāбè м и ж *становник Немачке.* — Дошāо Швāба с камижòнем у круг нòси л'èбац, а ми излāзимо ис кру́га сас камижòнима (Т). — Тò е покупила Швāба, па кад је тишла Швāба, тави нèсу имāл'и ни-кад л'èба (С). — Свў нòј драгу вўкл'и жито и донесивал'и овāмо кад је дйгла се Швāба (С).

швòњат швòњам *несвр погрд спавати.* — Напије се па пòсл'е швòња по цео дāн (БП); → за-, на-.

шевāр -āра м *трава сабластив листова која расте на подбарљивим теренима.* — Йшла сам у Гўцине за шавāр да напўним слāмарице (Г). — Слāмарице би пўнил'и шўжбином, слāмом, шевāром — кāко би кò имāо.

шеврл'уге в *стап.* — Дйгл'и би се па би гāђал'и шеверл'уге (БП). — Шеврл'уге се гāђа онāко стојећи (Ки).

шèга/шèга ж *тестера.* — Да узмемо шèгу, вал'āће ни (Л). — Лāкше ћемо то прешèгат шèгòм но секиром да га сèчемо (Г).

шèгат -ам *несвр тестерисат.* — Онā дрва трèбају да се шèгају (Јь). — Посèко се шèгајући дрва (Ки); → из-, пре-. ■ **шèгање** с *гл им.* — Ис-кочиће тò гòрива и за шèгање.

шèгрт -рта м *мајсторски помоћник, који учи занат.* — И шèгрти би примāл'и помāло плāтè (Дш). — Мајстори са шèгртима рāдил'и зāједно (Ж).

шедрвāн -āна м *градска чесма са више лула, фонтана.* — Йма шедрвāн и у Пèћ и у Призрен (Л). — Имāо је рāдњу на Шедрвāн (Јь). — Чèкала сам ју код Шедрвāна (Н); в *шадрван.*

шежèр -èра м *в шажер.* — Јā крāгуевку, пўн шежèр мèтака у нў (Б). — Имāо сам двā шежèра мèтака (Б).

шèјтан шèјтāна м *врста слатководне рибе.* — Имāло је у нāшу јāжу и шèјтана и јāгул'а (Г). — Шèјтāни су имāл'и млòго кости (Г).

шèнг узв *в опр'ит.* — Шèнг је кате дотāкне гўчка по ногè (Дс).

шèнлак шèнлāка м *масовни израз радости, весеље.* — Òни пўцал'и — шèнлак чинèл'и (Јь). — Тòга шèнлāка прè није било (Св). — Òни прāвил'и шèнлак, мйсл'ил'и да су га убил'и (ДД).

шèнут -ем *свр скренути с ума, постати умно поремећен.* — Тāј мāло шèнут и ћèрка ју шèнута (Л). — Ми смо мāло шèнул'и од брйге за овò нèкол'ико гòдина (Бс).

шепнија ж *в шипнија.* — Ее, штā е било за вишак, ада бòгами кāј шепнија е било за вишак (Би).

шепртл'а ж *несигурна, несналажљива, сметена особа.* — Од онè шепртл'е нема пòсла (Б). — Викну јā на нў, штā рāдиш тò, шепртл'о, òна ти се пòмами (Јь).

шѐр м 1. *беда, несрећа.* — Да оста-
вим шѐр оде (Бр). — Онај шѐр ђпет
се задѐвао з децама (Пр). — Шта
радиш тѐ шѐрови те уфатили'и (Д). 2.
у функцији предлога због. — Двѐ
мнадића погинуше шѐр жѐна (Ки).

шѐрбет шѐрбѐта м *зашећерена во-*
да. — Ка[д] се испѐче прел'ије се
шѐрбѐтем (Б).

шѐрбѐтка ж *јабуска веома слатког*
укуса. — Шѐрбѐтку би деца обрал'и
прѐ но што зрѐне (Г). — Шѐрбѐтке
су јабукѐ слатке ка шећер (БП).

шѐр-будала ж *пакосна наивна*
особа. — Одби се од њѐга, ђн је
шѐр-будала (Си). — Мѐра да те увѐ-
ти неки шѐр кад си са шѐр-будалом
(ДД).

шѐрпа шѐрпѐ ж *метални суд у*
којем се кува. — Тапут није имѐла
ни шѐрпа (Би). — Имѐла сам вел'и-
ку шѐрпу за ајвар, дадо ју па ми ју
упропѐстише (Г). — Сваки из шѐр-
пѐ узмѐ, јѐ, а остаѐне у тањир (Дш);
↔ *тѐнџера.*

шѐрпѐнче -ѐнчѐта с в *шѐрница.* —
Ништа не знам шта се учине с оним
шѐрпѐнчѐтом (Г).

шѐрпѐца ж *дем од шѐрна.* — Прѐ
није имѐло ка сад много, по једну
шѐрпѐцу (Др). — Шта да радим с
овѐм шѐрпѐцом (Н)? ↔ *шѐрпѐнче.*

шѐтат (се) шѐтам (се) несвр Δ. —
Рѐко му дѐктор да шѐта сваки дан
(Б). — Сваки дан се шѐтам помѐло
(Кг); → про-/пре-. ■ **шѐтање** с гл
им. — Е, мѐј сине, орање — шѐта-
ње, а кудѐл'а кѐсти ломѐи (Г).

шѐткат се -ам се *дем од шѐтат.*
— Да се ђна шѐтка тамо-вамо, а јѐ
да радим — нећу (Дс). — Деца се
шѐткају, а стѐри раде (Ж).

шѐтна шѐтње ж *излазак ради ре-*
креације. — Госпѐда идѐ у шѐтњу, а

сел'аци у пол'е (Н). — Не кѐћи се
кѐћа кад се иде у шѐтњу, но кад се
ради у њиву (Л).

шећер/шећѐр -ѐра м Δ. — Тѐре ју
сито пуно шећѐра, ђнда ју дадѐ јѐ-
буку (Ж). — Дѐдну ју шаку шећѐра
и дарѐва нѐ дијѐте што га дѐже, на-
кѐнче (Јѐ). — Нѐсе се онѐ дарѐви,
нѐси се ракија, нѐси се кафа, нѐси се
шећѐр (Гр); в *шићер.*

Шећѐрак -рка м в *Бегл'ерак.* —
Дарка ме зовѐ Шећѐрак (Г). — Инѐ-
тила се са Шећѐрком (Г); в *Шиће-*
рак.

шећѐрни -а -о Δ. — Дѐби шећѐрну
бѐл'ес (Кг). — Неко врѐме тѐрал'и
су не да сѐјемо шећѐрну рѐпу, мѐра-
л'и смо (Дс).

шефтел'ија ж *врста брескве.* —
Нѐмају дѐгога вѐка овѐ шефтел'ије
(Гр). — Има понѐко па печѐ ракију и
о[д] шѐфтел'ија (Л).

шефтел'ибеѐран -рна -о *који је*
розе боје, боје бресквиног цвета. —
Испрѐл'и би па би обѐјал'и у шеф-
тел'ибеѐрно за дѐкице (Г). — Црвѐ-
но се дѐбро слаже са шефтел'ибеѐр-
ним (Г).

шѐшир -ира м Δ. — Носѐо је смѐ-
лави шѐшир да те тѐга да узмѐш ѐ
руке (Л). — Шѐшири су за господѐ-
не, а не за сел'ѐце (Бл).

шѐбица ж *прибор за паљење ва-*
тре палидрвцима. — Шѐбицу ћу
му тѐрит, бѐл смо пѐтил'и (ДД). —
Бѐла сам на мѐку, нѐмадо ни зрно
шѐбице (Н); ↔ *ћѐбре, ћѐбрѐт.*

шивѐћка ж *која се користи за*
шивење. — Има йгла пл'етѐћка, а
йма и шивѐћка. — Понѐшто мѐже и
шивѐћком да се сашѐе (Д).

шија ж Δ. — Шѐја и врѐт, јѐдан
комѐт (Бр). — На шѐју вѐћ кѐжа, се
нѐма мѐса (Ки).

шикл'а ж в *шинда*. — Шикл'ом покриву тамо по Колашину (Љ). — Шикл'ама више нико не покрива (Љ).

шикл'ат -а несвр *истицати под jakim млазом*. — Шикл'а вода из онѣ каџе на свѣ стране, цабе смо ју турил'и у јаз (Г). ■ **шикнут** -не свр. — Шикну крв ка да си вола заклао (Љ).

шикл'е ж мн *таваница од дасака*. — Онѣ шикл'е поцрну, учину се ка угарак (Л). — Прво се ижл'ѣбу грѣде, па се у онај жл'ѣб турају шикл'е (Л).

шило с Δ. — Онѣ кожу прво пробйје шилом (Ље). — Шило, жиг, знаш онѣ, па би наоколо напл'ѣла, па би врнчаница (Ж).

шил'а шил'ѣ ж *пастирска колиба од џепаница постављених у виду купе, служи за боравак пастира на пашњаку с јесени и с пролећа*. — Кад би јесенил'и с овцама, чобани би спавали у шил'е (Б). — Кул'ао би дйм повр онија шил'а (Љу).

шил'а шил'ѣ м в *шил'о*. — Отишао кот Шил'е да га зовне да му нешто рāди (Гр).

шил'ав -а -о 1. *који има заштрѣн врх*. — Ступци за сѣно трѣбају да бидну шил'ави (ДД). 2. *који је мршав, а висок, џигљав*. — Зар да те избйје онај шил'ави (БП)?

шил'ајка ж *сорта наприка дугуластог облика*. — Има шил'ајке које су л'уте, а има и које су благе (Гр). — Пуну кацу шил'ајака сам ставила лучане туршије (СЛ).

шил'ајка ж пог *џигљава женска особа*. — Онај твѣја шил'ајка зашил'ила се ка вртѣно (С).

шил'ак -ка м 1. *зашиљен прут дужине двадесетак цм којим се пробадала напуњена врећа при обо-*

ду да би се испод њега канапом увезала. — Има л'удѣ кои н умѣду ни шил'ак у врећу да забѣду (Н). — Пуну врећу не мож бе[з] шил'ка да вежеш (Дш). 2. *кукаста дрвена или гвоздена направа којом се чупа сѣно из стога* (Бр Бс Др Дњ Ж Љу Н П С СЛ Т). — Скѣбл'и би сѣно шил'ком па би полагал'и стоке (Дњ); ↔ *кл'уч, краба, кѣка, кѣкл'а, рѣгл'а, рѣкл'а*. 3. *в садилка* (Бр Бс Гр Д Др Дс Дш Ки К Кг Л Љ). — Шил'кем отворимо рупу, па туримо струк паприке, па поред њега забѣдемо да збйјемо зѣмљу ус корен (Гр). 4. *в ражањ* (Др Л П). — Онѣ ражнике с онѣма шил'ковима тури на кола па товари сѣно ел' слāму, ел' ѣтаву (Др). 5. *шиљав предмет*. — Има један шил'ак напред што сѣчѣ зѣмљу и раоник што прврѣа (Ки).

шил'ан -āна м в *крамп* (Д Љу С). — Тѣ без шил'āна не мѣже да се извади (Љу). — Шил'āнима копал'и де е тврѣо и вадил'и камење (С).

шил'ег -ѣга м *ован од годину дана*. — Да закѣл'емо још једнога шил'ѣга, бйће бѣл (Пр). — Одвајал'и би шил'ѣзе преко зйме (Си).

шил'ѣже -та с *овца од годину дана*. — Шта ћемо с онѣм шил'ѣжетом (Љ)? — Јесенијо би са шил'ѣжићима љ планину до посл'е Крстѣвдана (Пр).

шил'ибѣд м в *крамп*. — Трнѣкоп има јѣдну, а шил'ибѣд двѣ стране (БП). — Тѣ мѣже сāмо са шил'бѣдом да се извади (БП).

шил'бѣк м в *крамп*. — Реко да направим једно држāло за шил'бѣк, па нѣм ѣ[д] шта (Ље). — Не мѣже се тѣмел' искѣпат бес шил'бѣка, има дѣл'е неко камење (Ље).

шил'ит шил'им несвр *правити нечему врх, шил'ак*. — Кад би окрā-

стил'и врбе, шил'ил'и би кол'е па би заграђовал'и (Г); → за-

шил'о м који је шиљав, џигљав. — Ајде шил'о, тебе да видимо како ћеж да вежеш кола (ДД). — Да при знам ономе шил'у — никад (Н); в шил'а.

шил'окуран м *младић, жутокљунац*. — Да видиш како раду ови шил'окурани (БП). — Не могу стари са шил'окуранима (Г).

шил'окуранче -та с дем од шил'о-*куран*. — Покупио неке шил'окуранчиће, богами опрашише му њиву (ДД). — Не свиђа ми се рад тија твојја шил'окуранчића (Си).

шимшир -ира м *вишегодишња жбунаста биљка која се гаји као украсно дрвеће, бот Vitis septemvittens*. — Сватови се киту шимширом а еиће с марамницама (Г). — Сватови бил'и закићени са шимширима (Л).

шина -шинѐ ж 1. *гвоздени омотач точка запрежних кола*. — Дрвена кола несу имала шине (Бр). — Когури о[д] дрвенија кола бил'и су онако бе[з] шинѐ (Дш). 2. *железнички коловоз*. — От Кл'ине посе шинѐма до кот куће (Гр).

шинда ж 1. *дашчица која се користи за покривање дашчаних кровова* (Б Бл Бр Би Г Гр ДД Д Др Дш Ки Кг П Пр Св С Т) и *шинда* (Ж). — Шиндом се покривају куће по планина (Б); ↔ *шикл'а, шиндра*. 2. *горњи део собе обложен даскама* (Бл Д Др Ж К С) и *шинда* (Б). — Шинда мора да се риба, а не да се кречи (К). — Шинду от чамовине (Б); ↔ *таван/таван, шикл'е, шиндра*.

шиндра ж 1. *в шинда 1*. — Крџови покривени шиндром по стрми су од овја нашија (СЛ). — Тамо по Колашину има кућа покривенија

шиндром (СЛ). 2. *в таван 2*. — Она шиндра би поцрнела о[д] дима (ДД). — Шиндра је по л'епа от плафона (ДД).

шињер -ѐра м *војнички капут, шињел*. — Кај шињери онѐ ал'ине (Бл). — Пџсе ка[д] сам се пуштио, нађо једнога код Чабића, пуштио шињере наниже (Дс). — Упрѐдај шињере, па упрѐдај ћебиће (Б).

шипило с *вертикалне летве провучене кроз отвор на ивицама брдила, којима се брдила вешају о разбој* (Б Бр ДД К Кг). — Онѐ две л'ѐтве што држѹ брдила зовѹ се шипила Б); ↔ *шипка*.

шипка ж 1. *прут у жљебу задњег вратила* (Бл БП Бр Бс Г Гр Д Др Дс Дњ Дш Ж Ки К Кг Л Ље Н П С Св СЛ Т). — Прво се кроз оснѐву прџтне шипка, па се навѳја (Г). — Турѳ се шипка у задње вртѳло па се преко њџ навѳја (Дњ); ↔ *прут, шипкица*. 2. *в шипило* (Дњ Ж). — Брдила виесе на шипке (Ж). 3. *в рамѐнѐча*. — Скини конџпче са шипке и повѐди волѐве (Љ). 4. *в ражањ* (Б Д С). — У ражњику би имѐло по нѐкол'ико шипака. 5. *в жегра* (БП Г ДД Ж Ље Љу Си). — Кад вѐ не мѐже да вѹчѐ, џн удѳри на шипку па ни да мрѐне, дѳбе га бијѐш, само се увија (Св).

шипкиња ж род *шипурака*. — У мрѳту јѐсен за стџком би брѳл'и трѳњине, глогѳње и шипкиње (Г). — Кад зрѐну шипкиње, онџ ка пѐкмез (Г).

шипкица ж *в шипка 1* (Б Би Љ Љу). — Од л'ѐсковог прѳта направѳ се шипкица за задње вртѳло (Би). — Ну шипкицу прџтни крз оснѐву па ју турѳ у задње вртѳло да држѳ оснѐву (Љу).

шипнија ж *шиптарска власт у окупираној Метохији за време*

Другог светског рата. — У шипнију изодваја се рѳбл'е (Ж). — За време шипније жене и децу несу дйрѳл'и (Б); в *шепнија*.

шипниски -а -о који припадао владавини албанских фашиста за време Другог светског рата. — Појавише се неки шипниски црнокошул'аши (Б). — У шипниско време чѳвѳл'и су краве заједно (Г).

шипрага ж *невреме, међава, олуја.* — Бије шипрага, не да ти очи да отвѳриш, а мѳраш д идеш (Си). — Дѳ ћеш по нѳћи по овѳј шипраге з децама да останеш негде на пѳт (Св).

Шиптар/Шиптѳр -ѳра м *припадник народа који живи на Косову и Метохији.* — Један Шиптѳр одѳвде прѳтио двојцу, тројцу да му рѳкну (Гр). — Шиптѳри н опкол'ише, а ѳде бил'и четници (Б). — Седамдѳсет комѳта гѳведи што ни Шиптѳри укрѳл'и нѳћом (Б). — Ишаѳ да жњѳ и кот Срба и кот Шиптѳра (Г). — Најпре су не зарѳбил'и Тал'ијѳни и Шиптѳри скочйше (Дш); в *Шифтар*.

шиптарски/шиптѳрски -а -о који се односи на Шиптѳре, који потиче од Шиптѳра. — Така је била нѳшња шиптарска (Ж). — И данас йма неке старе жене носу шиптарско (Пр). — У шиптѳрске кѳће и данас жене и деца одѳвени од л'удй (Кг).

шипурѳк -ѳка м *жбунаста биљка са трновитим изданцима, бот Rosa canina.* — Дѳбар је за децу чај од шипурѳка (Н). — Брѳл'и би чѳбѳни шипурѳце (БП); в *шапурак*.

шира шйрѳ ж *слатко вино, вино из грозђа које је делимично ферментирало.* — И од шйрѳ могаше чѳвек да се напије ка од вина ел' од ракије (Л). — Доносйл'и су Ораѳвч-

ни шйру и продѳвѳл'и по Горѳждевцу (Г).

ширѳна ж 1. *растојање између бочних страна.* — Не одговѳра дужина према шйрѳне (Л). 2. *пространство.* — Блѳго ѳама за овѳ шйрѳину (Н).

шйрит -йта м *трака пришивена као украс на одећи.* — Па свѳ шйрит око ѳѳјзе, сѳтре (Би).

шйрит шйрим несвр *повећавати шйрину, развѳчитити.* — Тѳ мѳра да се шйри, не вал'ѳ такѳ да остане (Г); → про-, пре-, раз-.

ширѳк -ѳка -о Δ. — Цѳмпѳр ми шйрѳк, опѳнци вѳл'ики, свѳ ѳѳтлаво (Г). — Мѳрѳла је брѳзда да бйдне пѳ шйрѳка друкше нйје вѳда мѳгла да прѳђе (Дњ). — Кѳ ће бѳл'е шйрѳко му пѳл'е (Јѳе). — Свѳ кот Пѳрѳвиѳа донѳси да продѳју, Шиптѳрке, колашйнске сѳкње, [ѳ]нѳ вѳл'ике, шйрѳке (С).

широкогрѳд -а -о који није експлозиван, који је толѳрантан, разуман, стрпљив. — Мѳло кой ти је сѳд широкогрѳд (Г). — У овѳ време трѳбамо да смо пѳ широкогрѳди (Г).

широкоушка ж в *опанѳрка.* — Она вѳл'ика йгла зѳве се широкоушка (Дњ). — Овѳ не мѳже да се закрпй без йгл'е широкоушке (Дњ). — Шйрокоушком смо градйл'и опѳнце, бѳгоми и крпйл'и обуђу (Дњ).

шйром прил који одговѳра шйрини. — Врѳта шйром отвѳрена и ѳпет вруђина (Јѳе). — У прол'еће до Бѳрђевдана шйром по Бел'инаца (Г).

шйт шй(ј)ем несвр Δ. — Терзйје су шйл'и и рѳчно и машйном (Ж). — Неки чувѳн чѳвек шйје чешйре, цѳмедѳне (СЛ); → пре-, са-, у-. ■ **шйће** м гл *им.* — Слатке пѳре је узймала

от шића (Л). — Ка[д] си тѣ купила, одма одвој пारे за шиће (Н).

шитѣња м во кратких рогова. — Ка Саво што је имао два вѣла шитѣње није и[х] имао кѣ (Г). — Није имало вѣла у село који би мѣго да слѣми мојѣга шитѣњу (ДД).

шићарѣја м који настоји да заради на сваки начин, лако м на добит. — Трговци су шићарѣје (Си). — Не мѣжемо ми да се тѣрамо са шићарѣјема (Ју).

шићер -ѣра м в шећер. — Прво су ми дал'и рашѣто и пченѣцу, и шићер у рашѣто да бацим преко главѣ, па пѣсе јабуку (К). — Они трѣба да ју даду чашу водѣ са шићерем, демек да ју је слатка кућа ка шићер (В). — Нѣјпре воду са шићерем (Бр).

Шићерак -ѣрка м в Шећерак. — Нѣсам звала на име никога, некога Бегл'ерак, некога Шићерак, Капетан-милазѣва (К).

шифоњер -ѣра м орман без фиока за рубље и постѣлину (Г Ж Кг Си С СЛ). — Ка[д] се маѣ доватисмо такага, узѣсмо шифоњер, рѣзгуши се сѣба (Гр); в шифуњер.

Шифтѣр -ѣра м в Шиптар. — Тѣ отидосмо, јѣдна маса Шифтѣри и Срби (Гр). — Са да дође неки Шифтѣр, смо имал'и поштовѣње јѣдан међу дрѣгога (Гр).

шифуњер -ѣра м в шифоњер (Б Бл БП Би Бр Бс Гр ДД Д Др Дс Дш Дш Ки К Л Јѣ Јь Ју Н П Пр Св Т). — Саѣ је лако, ка[д] ћѣж да л'ѣгнеш извѣдиш постѣл'ину и[з] шифуњѣра, ѣутру ка[д] се дигнеш јѣпе ју тѣриш у шифуњер и не прл'а се и не смѣта по собѣ (Л).

шишѣрка ж део клипа кукуруза, на коме су расла зрна. — Истрѣпиш онај кѣжал', остѣне шишѣрка (Гр). — Нѣсмо имал'и жита па би

шишѣрке мл'ѣл'и (Бс). — Тѣчу шишѣрке ѣипцео дан па пѣсе и[х] мѣл'у (Бр). — Шишѣрке смо мл'ѣл'и па би мѣсил'и (Ки).

шише -та с 1. стаклена бочица. — Имаѣ је мѣру, по јѣдно шйше ракије днѣвно би скиѣао (ДД). — Мѣкни овѣ шишиће, донѣси барѣак ка што л'ѣчи домаћину (БП). 2. в стакло 2 (Бл Би Бс Дс Дш Ју Н П Т). — Онѣ шйше би поѣрнѣло ка угѣрак, свѣки дан би га прѣл'и (Бс). — Не мѣже лѣмпа бе[з] шйшѣта (Т).

шишѣнце -ѣнѣѣта с дем од шише. — Остѣло му бѣше ка пѣла шишѣнѣѣта (БП). — Око кѣће свѣ прѣзни шишѣнѣйћи (Д).

шишка ж шишарка од хроста. — Ми нѣсмо имал'и ѣраса па би се игрѣл'и са шйшкама (Св). — Онѣ шйшке порѣђѣја ка орѣсе (Св).

шишке ж мн само у том облику краћи праменови девојѣчке косе, који паѣају на чѣло. — Саѣ овѣ девојѣке не нѣсе шамйје, но пушћѣју шйшке (Јѣ). — Ми смо имал'и увиѣйѣце, а овѣ саѣашње — шйшке (Г).

шишкоња м крупан, развијен дебео човек. — Да видиш кѣкав се учинѣо — шйшкоња, има прѣко стѣкѣла (Јь). — Кѣ ће да надѣѣа овѣга шйшкоњу, види кѣкав је (Ју).

шкѣла ж склониште риба порѣд обѣле. — Имаѣло је рѣба по Бйстрице у онѣ шкѣл'е, свѣ пѣстрѣме (Г); в чкѣла.

шкѣнѣл -ѣла м нерѣд, гужва, гаѣлама, скѣнѣл. — Мѣл'им те, има чѣвек весѣл'е, прѣви свѣдбу, немѣ да му кѣ прѣви шкѣнѣл (Ж). — Са шкѣнѣлом је пѣчѣло, са шкѣнѣлом ће и да се зѣврши (ДД).

шкартѣрат -ѣрам свр класирати, одѣјати што је за отпаѣ. — Нѣма ни ѣдна да шкартѣраш (Д). — Онѣ

шкартиране давал'и би свињама и кравама (Гр). — Имам собу тѹ једну другу, а ово је овамо све шкартирано (Л).

шкѣмба шкѣмбе ж *сточни желу- дац*. — Кад ју закласмо — пѹна ју шкѣмба дѣтел'ине (Св). — Неки опанци стаљ'и носушени, ка шкѣмба она кѡжа (Гр); *в чкемба*.

шкѡла/шкѡла ж Δ. — Не знаш док н идеш у шкѡлу (СЛ). — Кад стиго кѹћи, деца отишла у шкѡлу (Г). — Не мѡгу, сам се зарѣко, сам пцоваѡ шкѡлу и учитѣл'а (Б). — Ја ка[д] сам пошаѡ у шкѡлу, ја сам та- пут имаѡ десет гѡдина (Бл). — Нај- млађи ми мал'и са[д] ће на јесен у шкѡлу (БП); *в чола*.

шкѡлован -а -о Δ. — Шкѡлован узима шкѡловану а сел'ак сел'анку (Дс). — Миси да дође на вел'ик пѡ- ложај, а нит е шкѡлован ни ништа (Ж).

шкѡл'ице Г јд *в виза*. — Ка[д] се игра шкѡл'ице, кл'ѣцкајући се гѹра она плѡчица (Ки).

шкѡпит -опим несвр *блокирати или одстранити тестисе, односно материцу*. — Л'ек-Марко је бѡл'е шкопијо кад је бијо пијан но кад је бијо трѣзан (ДД). — Био је неки Са- во из Дрнѡвца, шкопијо је свиње (Си); → у-.

шкѡрпија ж *пог зла жена*. — Крв ми пѡпи, шкѡрпијо (С). — Мѹчи се, сирѡта, да угѡди онѡј шкѡрпије, ал' цабе, она за њѹ свашта прича (БП).

шкрѡб шкрѡба -о *који нема један или више зуба*. — Са[д] су и понека деца шкрѡба (Пр); *в чкрѡб*.

шкрѡбав -а -о и *који је без зуба, који је видно оштећених зуба*. — Саѡ има и деца шкрѡбавија (Л). — Виђају се шкрѡбава деца, ништа тѡ није чѹдно (Јѡе); *в чкрѡбав*.

шкрѡбина ж *поломљен или бо- лешћу оштећен зуб, место у вилици где је извађен зуб*. — Упане ми мѡсо у шкрѡбину па никад да га ишчачкам (Дш). — Имам једну шкрѡбину па ми смѣта да јѣм (Г); *в чкрѡбина*.

шкрѡбна ж *жена која има оште- ћене зубе*. — Како доведѡ овѹ шкрѡ- ну прѣмени ми се кѹћа (Др); *в чкрѡ- на*.

шкрѡбо м *који има оштећене зубе*. — Ако је шкрѡбо, не смѣта му да по- пије вел'ику (Ки); *в чкрѡбо*.

шкрѡботак -тка м *окрњени пред- мет*. — Дѡно један шкрѡботак косѣ, мисл'и с њѡм дан да испѣче (ДД); *в чкрѡботак*.

шкрѡботина ж *аугм од шкрѡбина*. — Тѣру ме да повадим овѣ шкрѡ- тине па да ми тѹру овѣ државне зѹ- бе (Бс); *в чкрѡботина*.

шкрѡпат -пл'е свр 1. *не активи- рати метак при окидању*. — Једнѡм му шкрепало, други пѹт опал'ио (Г). — Убио би жѣну да му није шкрепаѡ пиштољ' (Г). — Ми- сл'ијо да ће да му шкрѣпл'е пѹшка (ДД). 2. *фиг пропасти план, наме- ра, идеја*. — Кад му чкрепало да иде на пѡсо, остаѡ тѹ код родител'а да ради зѣмл'у (БП); *в чкрепат*.

шлѡјпак шлѡјпака м *в шлајпек* (Бр Би Бс Т). — Да видиш пѹн му шлѡјпак пара, а он ка богал'ија иде (Бр). — Домаћину чѡвѣку вирѹ му паре ис шлѡјпака (Бс).

шлѡјпек шлѡјпека м *в новчаник* (Бл Др Дњ Дс Ки Кг Јѡ Н Св). — Не пантим да ми није остаѡ у шлѡјпек ништа (К). — Нѣма кѹће ни до- маћина де се деца играју са шлѡј- пѣком (Т); *в шлајпак, шлајпик*.

шлѡјпик шлѡјпика м (П СЛ); *в шлајпек*. — Свѣкре, испразни шлѡј- пик, плаћаш снаѹ (П).

шлањав -а -о који иде неутегнуте обуће, неуредан. — Погл'едај се како си шлањав (Г). — Од шлањава мајке шлањава и деца (Г).

шлањавица ж која је шлањава, која је неуредна. — Доведи неку, макар била и шлањавица (Г). — Каку било шлањавицу да је довео бoл'е би било, но што је остао неожeњен (Пр); ↔ *шлањајка*.

шлањајка ж в *шлањавица*. — Шлањајка шлањава ка да није младица, да ти се смўчи да ју погл'едаш (Је). — Бог може да бЋде добра домаћица моја шлањајка (ЈБ).

шлањo м неуредан, *шлањав мушарац*. — Видиш л'и какав си, шлањo, шлањави (Г)? — Срамoта да те виђају са једнeм шлањом (Св).

шл'емат -eмaм несвр пог в *шл'окат*. — Шл'eмa, не трезни се (Г). — Шл'eмao би дaн и нoћ (БП). — Умрeће шл'eмaјући (Си).

шл'eмe с в *сл'eмe* (Б Бр Би Бс Д Кг Је Јб П Св С Си). — Кад се крoв прaви, подигне се бaјрак на сл'eмe (ЈБ).

шл'eпaк -aкa м *уска а дубoкa корпa, служи за држање воћa*. — Напўни по двa-три шл'eпaкa oрасa па дигни на тaвaн да се сўшу (Г). — Шл'eпaцe смo пл'eл'и од рaкитoвoгa прућa (Г). — Напўнил'и би по нeкoл'икo шл'eпaкa oрасa (Г); ↔ *сeпeт, сeпeтaк*.

шл'ивa ж бoт *Prunus domestica*. — Зaдpyгa e прaвилa сaмa, имaлa e свoјe спрaвe, фaбpикy штo e сўшилa шл'ивe (Л). — Печeмo рaкijy o[д] шл'ивa, од цaнaрикa, кaкo кo имa (Св). — Oнa je билa од шл'ивa и од грoжђa, шл'ивe јeсeњe (Гр); в *сл'ивa*.

шл'ивoвицa ж *рaкиjа од шљивa*. — Нeкo више вoл'и шл'ивoвицу нo лoзoвaчy (Л). — Кад би пoпил'и мa-

лo више, пeвaл'и би: oј рaкijy шл'ивoвицe, ѓзгoрe ми цигeрицe (БП).

шл'ин м *слaнa тeкyћинa од вoдe и сурyткe, сoк у кoјeм сe држи сир, кoјa сe кoристити зa јeлo*. — Шл'ин, тo je билo кoд њи најбoл'e јeлo (Л). — Нaјeл'и би сe кoлoбoт-њицe и шл'инa (Дш).

шл'иц м *прорез нa гoрњeм дeлy пaнтaлoнa* (Бл БП Бр Бс Г ДД Д Др Дс Дњ Дш Ж К Ки Кг Л Је Јб Ју Н П Пр Си С СЛ Т). — Дeси сe дa пoнeкaд зaбoрaвим дa зaкoпчaм шл'иц (Си); в *шниц*; ↔ *чкўр*.

шл'oкaт -oкaм несвр пог *пpeкo-мeрнo, хaлaпљивo пити*. — Нe, нe пijе, више нe пijе — нo шл'oкa (Г); ↔ *шл'eмaт*; → нa-, пo-

шл'oкaциjа м *oсoбa кoјa пpeкo-мeрнo пijе aлкoхoлнa пићa*. — Кo мoжe дa нaпijе шл'oкaциje (Г)? — Шл'oкaциjaмa нijкa[д] дoстa (Си).

шл'ўкa шл'ўкe м в *шл'ўкo*. — Кћaшe дa сeднe кoд јeднoгa шл'ўкe (Ки).

шл'ўкaв -a -o кoји je неуредан, *кoмe виси, спaдa oдeћa*. — Тaјдaн, oткaкo гa знaм бio je шл'ўкaв (Г). — И дeцa шл'ўкaвa су грднa, a нe стaрци eл' бaбe (Г).

шл'ўкaјкa ж *кoјa je шљyкaвa, кoјa ниje пeдaнтнa, стeжeнa*. — С кaкoм шл'ўкaјкoм бeшe, дa ти сe смўчи (ДД). — Синe, рeкни oнe твoјe шл'ўкaјкe нeк сe мaлo дoтeрa дa л'ичи нa жeнy, a нe нa нeкo стpaшнo-лo (ЈБe).

шл'ўкaт сe -кaм сe свр 1. *пaстити низ тeлo* (o oдeћи, oбући). — Шл'ўкaјy мy сe пaнтaлoнe и oн oнaкo идe (Св). 2. *скљoкaтити сe*. — Oфицир шл'ўкa сe тў пoрeт крeвeтa, пaдe у нeсвeс (Б).

шл'ўкo м *кoји je шљyкaв*. — Aјдe, шл'ўкo, пoдигни тe пaнтaлoнe, нe

йди такав (С). — Нема ајера о[д] шл'ука (Љ); в шл'ука.

шмагнут -нем свр *изгубити од телесне тежине, смршати*. — Дете одма шмагне и од грипа (СЛ). — Шмагнуше ми деца ка[о] да и[х] вѡда попари (Пр); → пре-.

шмѡкл'а шмѡкл'ѣ м в *шмокл'о*. — Цѣо дан сам ти прошао с једнѣм шмѡкл'ѡм (Бр).

шмѡкл'ав -а -о *који је ограничен, припрост, приглуп*. — Једна шпѡта шмѡкл'ава да ти бѹде жѣна (К). — Не дај бѡже грѣ, и шмѡкл'ава и шл'укава; ада кака је ни враѡа с пѹта да ју се не склѡни (Г).

шмокл'ајка ж *која је шмокл'ава*. — Тѣ да ме учѣш, шмокл'ајко јѣдна, рѣзвика се на сѣстру (Г). — Кѡ би рѣко од онѣ шмокл'ајке дѣца ка златна јѣбука (Г).

шмѡкл'о м *млакоња, припрост, приглуп*. — Бѡл'е да се не удам, не д узмѣм онѡга шмѡкл'а (Г). — Не днѣм шмѡкл'у шмѡкл'авоме, па да знам да ће да ју позлѣти (ДД); в *шмокл'а*.

шмрѣ м в *гума* (Би Т). — Ранѣје се вѡдило ајдѹком, а сад ѣма шмрѣкова (Би). — Шмрѣковима вѡдимо ракију из бѹрета (Г).

шмѹгнут -нем свр *искрасти се, изгубити се неопажено*. — Имѡо сам јѣдну крѡву којѡ би шмѹгнула чѣм би ѹшла у лѹг (Г). — Шмѹгнем ти јѡ онѡко по нѡћи сама (ДД).

шмѹтол'ак -л'ка м *мала количина, шака сѣна*. — Полѡжи тел'ѣту шмѹтол'ак сѣна (Г). — Покѹпи нѣкол'ико шмѹтол'ака сѣна, па полѡжи овцама (Г).

шнајдар м в *шнајдер*. — Нѡколо опшѣ ка [о]нѡ шнајдар (Ље). — Изѡтки сѹкно па понѣси ко[д] шнајдара

да му сашѣје двѡ пѡра панталѡнѡ (Д).

шнајдер м в *шнајдер*. — Да се здогѡдри са шнајдером како ће одѣло да му сашѣје (Др).

шниц м в *шл'иц* (Б Св). — Закопчѡј шниц (Св). — И мѣне се дешѡвѡло да заборѡвим шниц (Б).

шнѡла шнѡл'ѣ ж *врста штипаљке за косу*. — Сад и чѡрчѣи турѡју шнѡл'е у кѡсу (Н). — Кѡса бе[з] шнѡлѡ пада (БП).

шнајдер м *кројач*. — Имѡло по сѣлу шнајдера што су шѣл'и за пѡре (Б); в *шнајдар, шнајдер*.

шњѹват -ам несвр *претурати, тражити нешто*. — Свѣње шњѹвају по обѡру (Г). — Не шњѹвајте, но ѹзмите алѡт, и у л'ивѡду (ДД). → по-.

шњѹра -ѹрѣ ж *везица за цѣпеле*. — Узѣше ми брѣтву и шњѹре (Б). — Шњѹрама се вежѹју цѣпел'е (Бл).

шѡл'а шѡл'ѣ ж *порцелански суд са дршком из којег се пије чај и кафа*. — Свако јѹтро чѣкала ме шѡл'а чѡја (Ље). — Кад ју извѡдимо, испѣremo ју на Кујѡвчу — бѣла ка тавѡ шѡл'а (К). — Ако не прврне шѡл'у, ка да није попѣла кафу (Гр).

шѡма шѡмѣ ж *веома слаба ракија са малом количином алкохола, која истиче при крају дѣстилације кљука, патока*. — Од свѡко[г] казѡна извѡдим и по дѣсет кѣла шѡмѣ па препѣчем (БП). — Напије се шѡмѣ па не мѡже да се отрѣзни јѹтредѡн (Г).

шоњо м пог *који није отрѣсит, који је ограничен, слабић, млакоња*. — Мѡл'им те не помѣни ми више онѡга шоња (Гр). — Шоњу нѣ би ѹзела ни ѡра из рукѣ, нѣ да се удам за њѣга (ДД).

шòрт м примитивно жребање извлачењем дрвцета, дрвце за извлачење при овом жребању. — Подели па баџи шòрт (Г). — Мене пào шòрт да донесем кילו ракије (БП). Алб short жреб, жребање.

шотан -ана м патак. — Шотан не може да гаче ка шòтка, он је премүко (Н). — Дòђи, одма ћу да закòл'ем шотана ка[д] дòђеш (БП).

шотарник м в шочар. — Имадомо некол'ико шòтака у шотарник (Бр). — Сат се мачке котё по шотарнику (Бр). — Покрaðоше ми шòтке и[з] шотарника (Бр).

шòтка ж патка. — Јаја от шòтака су пò кру́пна но од кокòшака, ал' несу ўкусна (БП). — Шòткама би давàл'и сàл ўвече и ўјутру (Гр).

шòфер -ёра м в возач. — У четри сата кад беше, онај шофёр йсочи (БП). — Овòме му попўшти кòла, овòме шофёру, а није имàо диза-л'ицу (БП).

шочар -ара м колиба за патке. — Шòтке седү затвòрене у шочар док не снесу (Г); ↔ шотарник.

шòче -та с младунче патке, паче. — Не може без водё ка шòче (Г). — Йзведе шòтка једанàјес шочийà и свё и[х] пòдиже (Гр).

шпартат -ам несвр пољопривредном алатком риљати између два реда биљака које се гаје. — Кò имàо копач, он га шпартàо, кò нене ништа (СЛ); → из-. ■ шпартàње с гл им. — Шпартàње замењүје дòста радника (ДД).

шпартач -ача м в копач. — У неко време учинёше л'уди шпартаче па би ишпартàл'и колòмбоћ (Бр).

шпедитор м запрежна кола са гуменим точковима (Би Д Др Дњ Л Љ Н П Пр Св Си) и шпедитор (Бл Бс Г Гр ДД Дс Ж К Кг СЛ Т). — На

шпедитор мòж да натовàриш ка на трактор (Пр); в шпедитер, шпендитер, шпидитер, шпидитор; ↔ прикол'ица.

шпедитер м в шпедитор (БП Бр) и шпедитер (Дш Ки). — Шпедитерима и лàкше и брже (Ки).

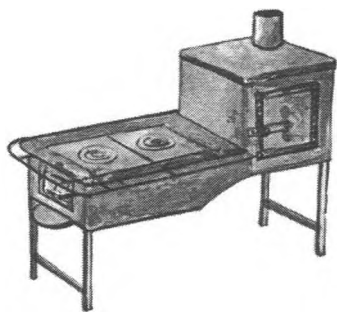
шпендитер м в шпедитор. — Дòтера ми дрвà ка пòла шпендитера (Ки)? — Прòшл'и су овудёр са шпендитером (Ки).

шпидитер м в шпедитор. — Пропào ми лàгер о[д] шпидитера (Ки).

шпидитор м в шпедитор. — Реко да ми помòгнеш да растовàрим овај шпидитор сёна (Љу).

шпијун -ўна м који одаје податке непријатељу, који шпијунира. — Не смемо да кажемо, мòжда неки шпијун (Б). — Бојàл'и смо се о[д] шпијунà (Б). — Испричаò шпијунима свё штà је знаò, откријо ни плàн (ДД).

шпицлòв -òва м који је сналажљив, способан човек. — Немо пробл'ема за њёга, он је шпицлòв (Л). — Дружйио се са некима шпицлòвима ис Пёћи, кой га опел'ёшише (Ж).

шпòрет -ёта м штедњак. — Налòжи дган, тўри вериге се није имàло шпòрета, ни ништа (Бс). — Нёко рёкне Христо се рòди и отвòри

врата о[д] шпорѣта (Дш). — Кад искочише шпорѣти, млѡго мање дрвѡ се трошило (Св). — Емајл'ира за шпорѣте и чўнкове (СЛ). — Она ми је са шпорѣтем дѡшла (Б).

шпѡта м и ж *неугледан, ситан човек*. — Онѡ није чѡвек, онѡ је шпѡта (Си). — Да га видиш шпѡта от чѡвѣка, а мајстор ка ѡн (Г). — Онака жѣна да прѡђе вѣк са онѡм шпѡтом — ѡд бѡга греѡта (Гр).

шпўтка ж *врста чарапе без горњег дела*. — Шпўтке нѡсимо по собе (Гр). — Пазўвци дрўкше, а шпўтке дрўкше (Н). — Уфѡтим па и[м] сапл'ѣтем по једне шпўтке овѡке, и ѡни мѣне дѡјў дѡста (Л). — Напўнила сам пўн цѡк стѡрија чѡрапа и шпўтака, већ да се бѡци (Бс). — Наглѡвци су ка сѡд што вел'идў шпўтке (Ки).

штѡ *упитна заменица за предмете*. — Штѡ је кѡ дѡо, тѡ је и ўзо (Ж). — Није се знѡло ни кѡ е ни штѡ е, ко ћеш прѡво да ти кажем (Б). — Нѣмам ў шта да самѣл'ем ни цѡк ни тѡрбу (Бс). — Да му продѡмо онѣ волѡве, чим ће да рѡди (СЛ). — Не знѡм о чѣму се рѡди от почѣтка (Бл).

штѡ *прил веома много*. — Штѡ е мўке вѡдело док е ўмрело (Би). — Виде л' ти у Манѡјловића њиве штѡ су сијал'и паприка (ДД). — Штѡ су пѡтил'е тѡпут овѣ жѣне дѡбро су живе остѡл'е (Бр).

штѡвит -им *несвр сушити кожу и припремати је за даљу обраду*. — Кѡжу би штѡвил'и такѡ што би ју дѡбро посол'ил'и па разѡпел'и и остѡвил'и да се сўши (Бр). — Штѡвила се кѡжа и остѡл'ала за обўћу (Ки).

штагѡд *зам било шта*. — Дѡјте, штагѡд ѡмате да понѣсемо пртизѡнимѡ (Бс); *в штагѡј, штагѡћ*.

штагѡј *в штагѡд*. — Штагѡј посѣјеш успѣва (Б).

штагѡћ *в штагѡд*. — Штагѡћ да е писано да е бѡла црква — нѣма (Бр).

штѡкл'а ж **1.** *ортопедско помагало*. — Не мѡже бе[з] штѡкл'е никуд (Г). **2.** *в кукл'аја* (Бл Би Гр Д Др Дс Дњ Дш Ки К Кг П С СЛ Т). — Овчарске мачўге гѡре савијѣне мѡ зѡвѣмо штѡкл'е (Т).

штѡла ж *стаја*. — Онде што бѣше штѡла и онѡ, тў е кўћа бѡла, па е пѡсе његѡв сѡн прѡдо и побѣго за Калухѣрицу (Би). — По прѣ смо држѡл'и стѡку у ѡзбу а сад у штѡлу (БП). — ѡни су направил'и штѡлу за ѡвце, за говѣда, магаѡин за жѡто (Ж).

штѣк м *место на плоту где се прескаче*. — Да се заграду ѡнѡ штѣкови да не улѡзу крѡве у пшеницу (Г). — Направила говѣда нѣкол'ико штѣкова на плѡт у Трсове (Г); ↔ *прѣлаз*.

штѣнац -ца *в шул'*. — Кат помѣриш онѡ штѣнац, врата не мѡжу да се отвѡре (СЛ). — С унутрѡшње странѣ смо закл'учѡвѡл'и врата штѣнцем (СЛ).

штѣтит -им *несвр кварити*. — Штѣти, тѡ ти не вал'ѡ (Дс). — Тѡ мѡраш да штѣтиш (Д); → *из-*.

штѣтл'ѡвина ж *слатко млеко које је изгубило квалитет и почело да се вари*. — Направи грѡницу од штѣтл'ѡвине (Г). — Грѡдна јѡ, штѡ да рѡдим с тал'ѡком штѣтл'ѡвином (Г).

штѣтоват -ў(ј)ем *свр претрпѣти штѣту*. — Не дам, нѣћу да штѣтујем (Бс). — Овѣ гѡдине смо штѣтовал'и с пшеницом (Бр).

штѣточина ж **Δ**. — Нѣсу само птице штѣточине, л'ўди су највѣће штѣточине (Ж). — Вѡћке нападају и бѡл'ести и штѣточине (Л). — Из-

гл'еда се ништа не мōже нѣкема штѣточинема (Гр).

штївол'ит -им несвр *пасти на пашњаку где је трава врло кратка* — Вртим и[х] тӯ око цркве да штївол'у, кол'ико да нѣсу запете (Г). — Бѡл'е и[м] је да штївол'у у лӯгове, но да и[м] се полага у ѡзбу (Г).

штїја ж в *грел'е*. — Треба ми једна мѡтка за штїју (Л). — Кѡла ѡмају рӯду, а плӯг штїју (Л).

штїл'е -та с в *подупирач*. — Куфїју са стрѡнѣ подупїру штїл'е (Дњ). — Вѣзѡ кѡња за штїл'у и чѣка да дѡђем (Дњ).

штїм м *остатак вуне, конопље или лана при гребенању, влакно другоразредног квалитета*. — Прво се извѡди влѡс, а онѡ што остѡне зовѣ се штїм (Д). — Штїм одвѡј на једну стрѡну, влѡс на дрӯгу стрѡну (Бс). — Оснѡва од влѡса, а пѡтка о[д] штїма (СЛ). — Кад извѡдимо [о]нѡ влѡс, онѡ штїм стѡвимо (К); ↔ *кучина, патрл'уша, чїм*.

штїпа штїпѣ *кажњавање побеђеног играча у игри петкаша штїпањем руку*. — Од штїпѣ би ми свѣ остѡл'е модрице по рукѡма (Пр). — Нѡјпре да се здоговѡримо ѡма л' штїпѣ ел' нѣма (Јбе).

штїпат (се) штїпл'ем (се) несвр *изазивати бол прстима стезањем дела тела*. — Не штїпл'ите се, дѣцо, но се смїрите (Г). — Дѣца се смѣју, гӯркају и штїпл'у (Г). ■ **штїпнут** -нем свр. — Дѡј да га мѡло штїпнем, да вїдим оће л' да плѡче (Јбе); → у-.

штїпкат (се) -ам (се) несвр *дем од штїпат*. — Сакрїју се да и[х] не вїди нїко па се штїпкају (С). — Штїпкају се и на чѡсове у шкѡлу (Л).

штїр м *широколисни коров, бот Amaranthus retroflexus*. — Набѣри штїра па напрѡви зел'ѡник (Бс). — Напрѡвил'и би зел'ѡник са штїром (Г).

штїркиња ж *неплодна женка*. — Сїлна би бїла за напрѡдак да нїје штїркиња (Н). — За кланицу да оставимо онӯ штїркињу, за дрӯго нїје (Јб).

штїт м в *калкан 2*. — Испѡ ми нѣгде зѡдњи штїт с кѡната (Д). — Мѡње стѡне ка[д] су бе[з] штїта но са штїтом (Д).

штїца ж **1.** *даска*. — Ктѣдо да прикӯјем једну штїцу на крѣврт да ми се не растӯра онѡ чѣтина (Си). **2.** в *шинда*. — Исцѣпка се смрча у штїце па се с ѡјма покривѡл'е кӯће (Јбе).

штїчѣрак -ѣрка м *дем од штїца* — Ка[д] се тѡпа, турѡ се штїчѣрак у оснѡву (Г). — Тѡпа се с једним штїчѣрком (Г).

штѡ чѣга чѣму *односна заменица*. — По тѣм доведѡше четрѣс-педесѣт Рӯса што су зарѡбил'и кат су ул'ѣгл'и до Кїева (Бл). — Онѡ увр соврѣ штѡ до сѡ запѡл'и свѣћу (Ки). — Нѣки изгубил'и и тӯ крѡву штѡ су дѡл'и (Ж).

штѡ/штѡ прил в *зашто*. — Штѡ ћу и[х] држѡти да и[х] рѡним цѡбе (Л)? — Штѡ плѡчу овѡ дѣца (Бл)? — Штѡ нѣси рѣко добар дѡн (Св)?

штѡк м *оквир за врата, каса*. — Фѡбрична врата нѣмају штѡкове от пӯне дѡске (П).

штрѡнга ж *ланац преко којег вуку упрѣгнути коњи*. — Штрѡнга је дугѡчка око двѡ мѣтра (Јбу). — За једнѡга кѡња треба двѡ штрѡнге (Пр).

штригна ж *пог ѡпака жена, вѣштица*. — Не смѣ, сирѡта, да мрдне

од оне штригне (Др). — Кат ће Бог да ме ослободи од ове штригне (Г).

штрк м рода зоол *Ciconia ciconia*. — Штркови долазу с ластама (Л). — Навр оцака има гнездо о[д] штрка (Св).

штркат -ам несвр *узимати, откидати прстима, крњити у малим количинама*. — Штркала деца ка[д] су јела (Бс). — Штркало дете идући кот куће (Г).

штукнут -ем свр (само уз именску реч у дативу) *напрасно одлучити, плаховито се понашати, предомислити се*. — Кад би му штукнуло нешто, ка бесан би испретурао све по куће (Г).

штурѝња ж *неплодна, жалова*. — Оће да ми га остави она штурѝња бес порода (С).

шћер ж в *ћерка*. — Ја им десеторо, ак[о] ој да знате, шћ синова и четѝри шћери (Је).

шћет оћу неср в *кет*. — Један најмлађи брат није шћео да га води да га л'ечи (Је).

шубара ж *крзнена капа*. — Шубаре су маом носил'и Србијанци (Пр). — Зими не излазим ис куће бе[з] шубаре (П).

шубел'ија м и ж *који је ниске интелигенције, наиван, приглуп*. — Био један Ђока шубел'ија (Дс). — Једну ноћ, ка тај Ђока шубел'ија, не могу да спавам па мисл'им (СЛ).

шуга ж *кожна болест коју изазива паразит шугарац*. — Мўку смо мўчил'и са шугом кад би се ошугал'и (Н). — Кад једна овца има шугу, ошугају се све (Пр).

шугав -а -о *који има шугу*. — Шугава деца чешу се, све би раскрвавил'и руке чешући се (БП). —

Једна шугава овца ошуга цео бул'ук (Си).

шўжбаина ж *листови клипа кукуруза коришћени за пуњење сламарица за спавање* (Бл БП Г ДД Др Дњ Ки К Кг Л Је Јб Пр Св Си С Т). — Сламарица напуњена шўжином, млого је удобнија за спавање (Н); ↔ *талдовина, шаша, шашовина, шўшкор*.

шўјав -а -о *који не може нормално да расућује, умно заостао у развоју*. — Неси шўјава да трпѝш (Дс). — Шўјаво робл'е било прѝ, није знало ништа друго (Ж).

шўјавица ж *дебиласта женска особа*. — Она шўјавица опет оставила л'ѝбац непечѝн (Г); ↔ *шужајка*.

шужајка ж в *шужавица*. — Шта радиш тў, шужајко, погл'едај децу кака су ти (Гр).

шўјо м 1. *који је шужав* — Дѝ ти је био памет, шўјо шўјави (Јб)! 2. *лични надимак*. — Био је неки Шўјо, па по томе Шўју добили смо прѝзвие Шўјовићи (Г).

шукл'ив -ива -о *који се лако плаши*. — Сви су ти ѝни шукл'иви (ДД). — Они су шукл'иви, није смѝо кѝ дубиѝ кога (Бл).

шукл'ивица ж *плашљивац, страшљивица*. — Имал'и смо неке шукл'ивице у чѝту, замало не открише бал'исти (Јб); ↔ *шукл'о*.

шукл'о с в *шукл'ивица*. — Онај шукл'о не смѝ д изађе ис куће кат п'ане мрак (Л). — Отис не могу с оним шукл'ом по ноћи (Г).

шукунунучад с в *шукунунучад*. — Ови су му пѝсен бил'и унўчад, па параунучад, шукунунучат су бил'и саш ѝм у заједницу (Л). — Шўкунунучад је ѝн тў држао, тридѝсеторо су бил'и (Л).

шүл' м 1. *покретна полуга при дну браве за механичко затварање собних врата с унутрашње стране* (БП Г Гр Др Дс Ки К Пр Св Т). — С унутрашње стране мoгло је да се закл'уча и са шүл'ом (БП); ↔ *закл'учак, закл'учаница, кл'учаница, ма́чка, ре́за, тра́кавац, тра́кавица, тра́кал'ица, штéнац*. 2. *м в дронга* (Бл Би Бс Гр Дс Дњ Дш Ки К П Т). — Онај шүл' извучеш и[з] зйда да затвориш врата од кўће (Дш). 3. *в брњушка*. — Онeм шүл'ем би се затварало с унутрашње стране (Бр) 4. *осовина око које се окреће плуг обр-тач*. — Мало үл'а түри у она шүл', пдсе се лакше окреће (Бр).

шүл'ак -л'ка м *недозрео клип кукуруза, клип који није испуњен зрнељем*. — Шүл'це би одвајал'и кад би уносил'и колдмбоћ у кдш (Г). — Давао би волдвима помало шүл'ака пошто би и[x] напојо (Г).

шүл'е-бүл'е реч *разговор у тајности*. — Они тамо шүл'е-бүл'е, каже ми ћемо да штрајкујемо (ДД).

шул'чив -йва -о *који није испунио зрна*. — Шул'чива пшеница иде на трице (Љ). — Кад не пәне кйша у мај, пшенице остану шул'чиве и не плаћају се (П).

шүма ж *место обрасло, обично, храстовим дрветом*. — Чувал'и би по шүма и по л'йвада (Г). — Имаћау неки л'уди по шүме наоружани (Б); ↔ *збёо*.

шүмар -а м *службено лице које чува шуме*. — Авамо шүмари чеку у Старо сёло, тү шүмар чека (С). — Долазил'и су шүмари у станиште трајкыл'и дбјаве (Г). — Вићал'и су ју с једне́м шүмарем (С).

шүмица ж *дем од шума*. — Ул'е-госмо у неку шүмицу (Ж). — Имао сам мало шүмице тамо крај сёла (Л).

шүмка ж *храстова гранчица са сувим лишћем*. — Узмём шүмку од бадњака па ул'егнем у собу (Ки). — Он тура шүмку у шпöрет и честита Бöжић (Л). — Полазник ул'егне у кўћу, узме шүмку (Д).

шумуглāv -āва -о *који је помуће-ног ума, поремећене равнотеже*. — Ка[д] се дйго, иде онако шумуглāv, сāl што не пәне (С). — Споводи се ка да је шумуглава (Г).

шүнтула ж *приглупа, будаласта особа*. — Од оне шүнтул'е мoже да се чује и понешто паметно (Дс).

шупл'оглāv -а -о *ментално заостао, глупав*. — Штā си очекивала од ондга шупл'оглāvога (Н)? — Лāко се нагдидит са шупл'оглāvом женом (Си).

шурāk -āка м Δ. — С меном шурāk једномe Дйнe ис Кдша (Т). — Помāгају га шурāци (Д). — Слаже се ддбро са шурāцима (Љу).

шурђака ж *сточна болест*. — Л'йпса ми крава от шурђаке (Г). — Нема ју л'ека ако је от шурђаке бд-л'есна (Г).

шүрлав -а -о 1. *који не чује добро, наглув*. — Тй бел'бав, а ја шүрлав па никако да се споразумемо (ДД). 2. *будаласт*. — Како је шүрлава ни кўћу не мoже погдидит (Г).

шурлајка ж 1. *која је са оштећеним чулом слуха, наглува*. — Ддбра би била да није шүрлава (Г). 2. *будаласта*. — Нe мож да се ослöниш на ону шурлајку да ти она држи кў-ћу (Г).

шурлāн м 1. *који не чује добро*. — Не мoгу ја да се надвикўјем са шурлāном (Г). 2. *ментално заостао, шурлав*. — Шурлāну обећај, обрāдоваће се (Си). — Двā детeта и обадвā шурлāни, ниједно асālно (Дс); ↔ *шүрло*.

шурло с в *шурлан*. — Викал'и би на неґа: аґде шурло шурлави, мрд-ни мало (ДД).

шурњаја ж *шурокова жена*. — Поштовал'и га у тазбину и шураци и шурњаје, и стари и мнади — сви редом (Гр).

шустекла ж в *мил'е*. — За неко-л'ико недел'а не мож да изеклаш једну шустеклу (Д).

шут -о *који нема рогове*. — Не може шут са рогатим (Т). — Ил' вук не дој, ил' шуту не нај (Г).

шутаќ -аќа м *ован без рогова*. — Шутаќа не морам да одвајам од оваца (Си). — Бол'и су шутаќи но овй бвнбви с рбговима, бни не бйју бвце ка овй рбгати (Си).

шутет -им несвр в *хутет*. — Шутим ја, шутим, не причам ништа (Јбе). — И дете мало, будно, шутти не пишти ако није мокро ил' гладно (Јбе).

шутања м во *кратких рогова*. — Шутању би могла и крава да убије (Г); в *шитоња*.

шускавац -вца м в *бедреница*. — Нема му л'ека ако га увати шускавац (Г). — Вакцинисал'и би краве о[д] шускавца и о[д] другија бол'ести (Г).

шускат -ам несвр *нејасно артикулисати поједине гласове*. — Срамбта ме било да причам, извадила сам зуб па шускам (Б); → за-

шускат се несвр *потајно причати*. — Шускало се да ће да се зарати и зарати се (БП).

шускор м в *шужбина*. — Почепрл'ај мало по онбме шускору у сламарицу да се растрбсе (Би).

шуста ж *дводелно метално дугме за закопчавање*. — Шустама се закопчавају рукави на блузе (Н).

шустер м *занатлија који производи и оправља обућу, обућар*. — Нађосмо овбга што прави ципел'е, шустера (Бр). — Ктедо да понбсем ципел'е шустеру да ми и[х] закрпи (Св).

**У ЕДИЦИЈИ „МОНОГРАФИЈЕ”
ОБЈАВЉУЈУ СЕ РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА
КОЈА СЕ СПРОВОДЕ У СКЛОПУ НАУЧНИХ
ПРОЈЕКТА ЧИЈИ ЈЕ НОСИЛАЦ
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ.
ОНА ОБУХВАТАЈУ НАЈШИРУ
ПРОБЛЕМАТИКУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА,
КАКО КЊИЖЕВНОГ ТАКО И НАРОДНОГ,
У ПРОШЛОСТИ И У САДАШЊОСТИ.**

Дијалекти су код нас, као и другде, витално угрожени под налетом новацивизацијских тековина са све снажнијим утицајем средстава јавног информисања. Народни говори су најугроженији у домену лексике, будући да су две револуције (технолошка и идеолошка) радикално измениле живот нашег села и дословце у неповрат однеле многе облике ранијег привређивања и практично затрле – такође многе – старе обичаје. Колега Букумирић је, на добробит србистике и неких других струка и научних дисциплина, савршено свестан да прилози ове врсте дају поуздан, неретко и једини прави ослонац за реконструисање живота српског, у овом случају – метохијског села и метохијског сељака, што тим радовима даје додатну, у ствари, најважнију вредност. Захваљујући свесном ауторовом опредељењу и поступку, прикупљена и у форми речника представљена „лексика истраживана методом лингвистичке географије одише извесном архаичношћу, јер се при бележењу инсистирало на садашњем и некадашњем називу предмета који су некад били у употреби”. Аутор изричито наглашава да „добар део те лексике више није у оптицају, или се веома ретко може чути у приповедању. Неке су позајмљенице типа адет, вакат, игбал застареле и замењене домаћим те су ишчезле из употребе”. За похвалу је и посебно означавање таквих лексема у речнику. Свесно опредељење за приказивање стања „како је некад било”, у контексту чињенице да је већина консултованих информатора рођена у првој или другој деценији XX века, научној јавности практично предочава неку врсту историјског речника једног региона. Исцрпности, свеобухватности лексичког фонда испитиване области допринео је, такође, свестан научни приступ колеге Букумирића, по којему „речник није диференцијални, па садржи позамашан број речи познатог значења”. Из сасвим прозирних разлога „такве речи нису дефинисане, већ су означене светлим троуглом после граматичке обраде”.

Слободан Реметић

Овакве књиге никада не могу бити прекобројне, јер чињенице похрањене у њима представљају драгоцен прилог различитим културолошким и научним дисциплинама. Тако ће и *Речник говора северне Метохије* заслужити пажњу посленика у области ономастике и дијалектологије, етнологије и фолклористике, историографије и сеоске привреде. Материјал који доноси овај речник може бити подједнако значајан и занимљив истраживачима из различитих области, јер доноси различите врсте информација. Из њега се могу извучити закључци од значаја и за локални етнокултурни план и за ширу етнодијалектолошку перспективу, којом бивају обухваћени међуетнички и међујезички контакти, а материјал који је у њему представљен биће веома користан и приликом утврђивања ширих изолекси – на општесловенском плану. Те ће изолексе поуздано сведочити о неким етнокултуролошким датостима, а пажњу филолога усмераваће на питања лингвистичког одраза тзв. контактних ситуација.

Софија Милорадовић

